LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՅՈՒՆԻՍ 1927

1 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 351 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՕՍՔ

ԴԷՊԻ 1919-20ի ՕՐԵՐԸ

Ուշագրաւ է այն ճառը զոր անցեալ օր խօսեր է Փարիզի ամերիկեան դեսպանը, տօնակատարութեան մը առթիւ:

Ուշագրաւ, մանաւանդ անոր համար որ, ամերիկացի պետոնատարները չափազանց պաղարիւն են եւ զգոյշ, իրենց յայտարարութեանց մէջ:

Դեսպանը պարզապէս յեղափոխական «ելոյթ» մը կատարած է, մարտական շեփոր մը հնչեցնելով համայնավարական վտանգին դէմ: Եւ այս՝ ոչ թէ ընդհանուր խօսքեր արտասանելով, այլ ուղղակի հասցէն տալով, անուններ մատնանշելով:

Անգլեւռուս յարաբերութեանց խզումէն ի վեր, լայն բացուած են քաղքենի, պահպանողական եւ դրամատիրական բեմերը, եւ անոնց օրկանները, մերկացնելու համար խորհրդային իշխանութեան դաւադրական հանգամանքը: Շատ բնական է այս երեւոյթը, մանաւանդ անոնց համար, որոնք սկիզբէն ի վեր հակառակ ըլլալով Մոսկուայի ճանաչման, առիթ կը փնտռէին Լոյտ Ճորճի քաղաքականութեան սխալները ապացուցանելու:

Միացեալ Նահանգները մինչեւ այսօր ալ մերժած են ճանչնալ խորհրդային իշխանութիւնը, ու թէեւ առեւտուր կ՚ընեն, բայց ոչ իսկ լսել կ՚ուզեն Մոսկուայի պաշտօնական առաջարկները:

Այս պայմաններուն մէջ, երբ առաջնակարգ մայրաքաղաքի մը ամերիկեան դեսպանը յանկարծ ասպարէզ կ՚իջնէ պոլշեւիկները եւ անոնց դաւանանքը վարկաբեկելու, անոնց դէմ անխնայ կռիւ հռչակելու համար, կը նշանակէ թէ որոշ քաղաքականութեան մը ազդանշանն է որ կուտայ: Եւ գարմանալի չէ որ քաղքենի թերթ մը, «Մաթէն», գիտել կուտայ այս առթիւ. — «Երբեք ո՛ր եւ է ժողովի մէջ չէ լսուած այնքան վճռական եւ արհամարհական դատապարտութիւն մը պոլշեւիկեան վարչաձեւին հանդէպ, քան այն որ արտասանուեցաւ երկուշաբթի օր, ամերիկեան դեսպան Պ. Մայրըն Հէրրիքի կողմէ, անձին եւ պաշտօնին բովանդակ հեղինակութեամբ»:

Քիչ անգին պիտի կարդանք այդ ճառին ամփոփումը: Այնպիսի բացատրութիւններ կան որոնք ուշադրութիւն չպիտի գրաւէին սովորական ժամանակներու մէջ, բայց մասնաւոր նշանակութիւն մը կը ստանան այսօր, խորհրդային իշխանութեան դէմ բացուած նոր պայքարին առթիւ:

Կը հետեւի թէ, անգլեւսաքսոն վարիչները վճռական ճակատ մը կը յարդարեն Ատլանտեանի երկու ափերէն. եւ հետզհետէ ձեւ եւ մարմին կուտան այն «բարոյական պաշարման», որուն նշանախօսքն է: Ուրիշ խօսքով, կը կրկնեն 1919—20ի քաղաքականութիւնը, նոր ծրագրով:

Այն ատեն ալ պաշարման ենթարկուած էր Ռուսիան, զինուորական եւ տնտեսական զէնքերով, մինչեւ որ պոլշեւիկները յաջողեցան դէպի հարաւ իջնել, եւ վերահաստատել նախկին սահմանները, կարմիր դրօշի տակ: Այսուհետեւ Թուրքերը, եւ մարդիկ համակերպեցան կատարուած իրողութեան, ինչպէս քէմալական իշխանութեան պարագային: Եւ առաւելին, — Անգլիան, ամէնէն անողորմ թշնամին, նախաձեռնարկ եղաւ առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու (1921 մարտ), իր ետեւէն քաշելով ուրիշներն ալ:

Այդ նոյն օրերուն, Մոսկուան ալ, որ հասած էր ռազմական համայնավարութեան ամէնէն մոլեգին շրջանին, հետզհետէ դարձ մը կը կատարէր, յանգելու համար տնտեսական քաղաքականութեան («Նէփ», 1922):

Կը թուի թէ հինգ-վեց տարուան փորձերը եւ յառաջ եկած մերձեցումը ամուլ անցան, եւ այսօր կը գտնուինք շրջակէտի վրայ, ուր առնուազն անստուգութիւն կը տիրէ:

Արդարեւ, դժուար է նախատեսել 1. Անգլեւռուս յարաբերութեանց խզման յառաջիկայ հետեւանքները. 2. Ֆրանսայի մէջ բացուած լուրջ պայքարը համայնավարութեան դէմ, այժմ ներքին ճակատի վրայ. 3. Պալքանեան երկիրներու մէջ տիրող յարաճուն գործունէութիւնը այդ նոյն շարժումին դէմ: Եւ հիմա կ՚աւելնայ Ամերիկայի ձայնն ալ, բիրտ եւ յստակ:

Անշուշտ Փարիզի ամերիկեան դեսպանը, որ լեցուն տարիքին, ճարտասանական կրակէ մը բռնուած չէր, պոլշեւիկները տղայ մարդու մը նմանցնելու եւ հիւանդանոցի հասցէն մատնանշելու համար: Կամ գիտէր թէ ի՛նչ ըսել կ՚ուզէ, երբ յարտակոչը կը հնչեցնէր «գաղտնապէս» փոխադրուած «զարմանալի հիւանդութեան մը» եւ զայն ղրկող կառավարութեան դէմ:

Ամէն պարագայի մէջ, բարենշան չեն երեւոյթները: Կիրքերը կ՚արթննան ու կը ծաւալին արագօրէն, եւ անսահման տարածութեան մը վրայ, թանձրացնելով մթնոլորտը: Պոլշեւիկներու իրենց գանածն է որ կը հնձեն. իսկ իրենց ոսոխները՝ կ՚օգտուին Մոսկուայի խելագար բախտախնդրութիւններէն, օղակները պրկելու եւ քանի մը ճակատ մէկէն խորտակելու համար: Մոսկուան իր ձեռքով ինկած է անելի մը մէջ, ուր պիտի գտնուի, կա՛մ ճամբան փոխելու, կա՛մ ինքզինքը կրծելու եւ սպառելու համար:

Կացութեան եղերա-զաւեշտական մէկ երեւոյթն ալ այն է որ, Մոսկուայի վարիչները իրենց ճամբուն վրայ իբրեւ բնական զինակից կը տեսնեն ոչ թէ բոլոր երկիրներու պրոլետարները, այլ ամէնէն մութ եւ ալ կածախնդիր տարրերը: Առ այժմ դաշնութեան մէջ են Գերմանիոյ ազգայնական - միապետականները:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԽԱՌՆԱՐԱՆ

«Յուսաբեր» (18 Մայիս) խմբագրականի մը մէջ քննելով միջազգային քաղաքական կացութիւնը, հետեւեալ տեսակէտները կը պարզէ չորս գլխաւոր պետութիւններու տրամադրութեանց մասին.

— «Անգլիոյ մէջ անմիջապէս պատերազմի մտնելու տրամադրութիւնը, ճիշտ է, հասունցած չէ տակաւին: Սակայն միաժամանակ հոս չկայ նաեւ նախկին տարիներու խաղաղասիրութիւնը:

«Անգլիական կառավարութիւնը այսօր, նոյնիսկ առանց գաղթավայրերու համաձայնութիւնը առնելու, զօրք կը ճամբէ դէպի Չինաստան եւ բացայայտ կերպով կը հրահրէ պատերազմական կիրքերը Ռուսիան օղակող պետութիւններու մէջ:

«Իտալիոյ մասին խօսիլն իսկ աւելորդ է: Շնորհիւ ֆաշիզմի ստեղծած մտայնութեան, պատերազմը հոն կը դիտուի ոչ միայն իբրեւ անխուսափելի չարիք մը՝ ազգային բաղձանքները իրագործելու, այլ եւ միջոց մը՝ մարդկային առաքինութիւնները զարգացնելու համար:

«Այլ է պատկերը Թուրքիոյ մէջ: Այսօր եւ առ այժմ Թուրքիա նպատակ չունի (որովհետեւ միջոց եւ հնարաւորութիւն չունի) մէկու մը վրայ յարձակելու: Սակայն նաեւ հոս պատերազմական տրամադրութիւններու բարձրացումը կը նկատուի իբրեւ ազգային գոյութեան պահպանման երաշխիքներէն մէկը: Յամենայն դէպս Թուրքիոյ «խաղաղասիրութիւնը» երբեք այնքան հեռուն գացած չէ, որ ան յօժարի թէկուզ թիզ մը իր հողերէն կամովին զիջելու Իտալիոյ կամ այլ պետութեան:

«Ռուսաստանի խորհրդային իշխանութիւնը եւս, ըստ երեւոյթին, յարձակողական ծրագիր չի սնուցաներ: Սակայն խորհրդային կարգերը կանգուն պահելու, հպատակ ազգերու անջատողական ձգտումներուն հակազդելու եւ արտաքին, թշնամի ուժերէն պաշտպանուելու մտահոգութիւններէ մղուած՝ Մոսկուան պատերազմական բանակի վերածած է ամբողջ երկիրը: Եթէ պոլշեւիկներու արկածախնդրական քաղաքականութիւնը հեռաւոր Արեւելքի, Արեւելեան Եւրոպայի կամ Պալքաններու մէջ զինուած ընդհարումներու հարկադրանքը ստեղծէ, խորհրդային իշխանութիւնը արիւնհեղութիւններէ խուսափած ըլլալու համար չէ, յամենայն դէպս, որ պիտի խոյս տայ պատերազմէ:»

ՄԱՆԿԱՏՈՒՆԵՐԸ.— Հայաստանի կառավարութիւնը 20,000 րուբլի յատկացուցած է մանկատուներու կահաւորման համար: Յետոյ, 6,000 րուբլի յատկացուած է որպէսզի Թերակազմ երախաներու համար գաղութներու մէջ 46 տեղեր հայթայթուին:

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺՆԵՐ.— Երեւանի մէջ Մայիսի սկիզբը սկսան բանիլ հանրային ինքնաշարժերը (օթօպիւս), առ այժմ մէկ ուղղութեամբ՝ Լէնինեան հրապարակէն համալսարանի թաղը: Տօնական օրերուն, այս ինքնաշարժները պիտի մեկնին մինչեւ Ջրակայան, Շահումեան լիճ եւ այլ տեղեր՝ քաղաքէն դուրս:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԳԼԻԱՑԵՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՑԵՆ ՎԵՐՋ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒՍ ԱՍՊԱՐԷԶ ԿԸ ԿԱՐԴԱՅ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ

Փարիզաբնակ Ամերիկացիները Երկուշաբթի օր տօնեցին «Յիշատակի Օր»ը: Այս առթիւ դեսպան Մայրըն Հէրրիք քաղաքական կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Սիւրէնի գերեզմանատան մէջ, ուր թաղուած են Մեծ Պատերազմին ինկած ամերիկացի զինուորները: Յիշելէ յետոյ թէ այդ զինուորները ինկան ժողովուրդներու ազատութեան համար եւ մարդկութիւնը ազատեցին մեծ վտանգէ մը, Ամերիկայի հեղինակաւոր ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ հիմա նոր վտանգ մը կը սպառնայ քաղաքակրթութեան: Այդ վտանգը աւելի ծանր է քան զէնքով եղած բիրտ պատերազմը, որովհետեւ դժուար է պաշտպանուիլ սմսեղուկ յարձակումներու դէմ, որոնք ազգի մը առողջութիւնը կը քանդեն:

Դեսպանը զանազանեց ռուս ժողովուրդը, որ Ամերիկացիներուն հանդէպ բարեկամական զգացումներ ցոյց տուած է, և նոր վարչաձեւի վարիչները, որոնք իրաւունք չունին անոր անունով խօսելու: Պոլշեւիկ վարիչները բաղդատեց «կատաղութենէ բռնուած» մարդու մը, զոր պէտք է արգելափակել, եւ որուն խօսքերը կարեւորութիւն չունին որ եւ է մարդու համար, քանի արձակուած է եւ ազատ խածնելու: «Վճռենք չվարակուիլ այդ տարափոխիկ ախտէն, որ կը սպառնայ պարկեշտ եւ ողջամիտ ամէն ազգի, կանխամտածուած ծրագրով մը: Մոռցած էինք որ ինչպէս անհատներու, նոյնպէս ազգերու համար առողջութիւնը շատ կարեւոր է: Ու երբ արթնցանք, չէինք կրնար չափել թէ հիւանդութիւնը մինչեւ ո՛ւր գործած է: Ռուսիոյ պարագան պատմութեան մէջ ծանօթ բարոյական անկումներու ամէնէն տխուր օրինակն է: Թող Ռուսիոյ նոր տէրերը յաւակնին խօսիլ յանուն մեծ ժողովուրդի մը, մարդ չի խաբուիր, մանրագնին օրէնսգէտները կարեւորութիւն չեն տար անոր: Երբ կարգապահ քաղաքի մը մէջ կատաղութենէ բռնուած մարդ մը փողոցներուն մէջ վազէ, առաջին գործն է զայն բանտարկել, յետոյ բուժելու աշխատիլ. իր հիւանդութեան մասին ինչ ալ ըսելու ըլլայ, մարդ մտիկ չըներ»:

«Հիւանդ ժողովրդավարութիւն մը ամէնէն խենդ Թագաւորի մը չափ ծանր վտանգ կրնայ ըլլալ, անմիտ ազգ մը ներոնէն աւելի գէշ է: Գալով մեզի՝ Ամերիկացիներուս, որ եօթը տարի կռուեցանք կեանքի, ազատութեան եւ երջանկութեան իրաւունք ձեռք բերելու համար, վայել չէ որ հանդարտօրէն թող տանք գործել մարդերու խումբի մը, որ համակրելի եւ օժտուած ազգի մը տէր դարձած են, եւ սատանայական հնարամտութեամբ կ՚ուզեն մահացու թոյն մը ներարկել մեր համաքաղաքացիներուն եւ պայթեցնել այն հիմնարկութիւնները, որոնք բարօրութիւն եւ բարգաւաճում պարգեւած են մեր երկրին:

«Մենք չենք մտածեր խորհրդային վարչաձեւին վրայ յարձակիլ Ռուսիոյ մէջ: Ինչ որ կ՚ընեն իրենց սեփական հողին վրայ, իրենց գիտնալիք բանն է: Սակայն, ինքզինքը յարգող ազգի մը բովանդակ լրջութիւնով եւ առանց նիւթական նկատումներու, կը մերժենք իր վարիչներուն առիթ տալ մեզ թունաւորելու: Վճռած ենք մեր երկիրը պաշտպանել պոլշեւիկութեան դէմ այնքան կորովի կերպով, որքան մեր նախահայրերը պաշտպանած են զայն բռնակալութեան դէմ: Եւ այն իրողութիւնը թէ կառավարութիւն մը գաղտնաբար մեզի դէմ կը ղրկէ մանրէները գարշելի հիւանդութեան մը, փոխանակ ուղղակի բանակներ ղրկելու, նուազ վտանգաւոր չի դարձներ յարձակումը եւ չի տկարացներ զայն ետ մղելու մեր պարտականութիւնը:»

Պոլշեւիկները պայմանաժամ կ՚ուզեն

Լոնտոնի խորհրդային գործակատար Ռոզէնկոլց Մոսկուայի հրահանգով Չէմպըրլէյնի ուղղեց նամակ մը, որով կը խնդրէ Արգոսի տնօրէններուն պայմանաժամ տալ Անգլիա մնալու, մինչեւ որ յիշեալ հաստատութեան գործերը հաշուեյարդարի ենթարկեն: Եթէ պայմանաժամ չշնորհուի, այն ատեն պարտաւոր պիտի ըլլան անմիջական հաշուեյարդարի ենթարկել գործերը, անգլ. կառավարութեան վրայ թողլով այս առթիւ առաջ գալիք վնասները:

∴ «Արգոս»ի պաշտօնեաներէն առ առաւելն 120 հոգի պիտի ընդունուին Գերմանիա, ամէնէն շատ վեց շաբաթ մնալու պայմանով:

Անգլեւեգիպտական տագնապը

Անգլիա դէպի Եգիպտական ջուրերը երեք զրահաւոր ճամբայ հանելէ վերջ, եգիպտական կառավարութեան յանձնեց խիստ ծանուցագիր մը, որ վերջնագրի հանգամանք ունի: Ծանուցագիրը կը պահանջէ անմիջապէս վերջ տալ հակաբրիտանական զինուորական քաղաքականութեան: Յետոյ կը շեշտէ թէ անգլիացի սէրտարը, որ բնիկ եգիպտացի բանակի ընդհ. քննիչն է, միակ իրաւասու հրամանատարն է, Եգիպտոսի պատերազմական նախարարը չի միջամտեր բանակի գիտական կրթութեան: Սէրտարը պիտի վայելէ իր բոլոր նախկին իրաւասութիւնները: Ծանուցագիրը կ՚աւելցնէ որ, եթէ այս պայմանները

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Հայաստանէն գրուած մասնաւոր նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տողերը.

—«Վաղարշապատի եւ շրջանների կոմբջիջները եւ կոմսոմոլները մի ամիս առաջ Երեւանի կ. կ.ի առաջ, կտրուկ ձեւով հարց են դրել, որ էջմիածնի վանքը վերածեն Վաղարշապատի *բանուորական ակումբի*: Երեւանում այդ ուղղութեամբ տեղի են ունենում մեծ պայքար եւ մտքերի փոխանակութիւն. այդ առաջարկին միանում են Աշ. Յովհաննիսեան, Մռաւեան եւ Ա. Երզնկեան: Վերջինները առաջարկում են, միաժամանակ Հայոց կաթողիկոսին ուղարկել Օշական, տալով նրան մի սովորական սենեակ:

Երկար վէճերից յետոյ, չկարողանալով ոչ մի եզրակացութեան գալ, այդ խնդիրը յետաձգեցին անորոշ ժամանակով:

Հայ հոգեւորականութիւնը ծաղր ու ծանակ է դարձել Երեւանի փողոցներում ու Հայաստանի գիւղերում:»

ԹՈՒՐՔ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԸ

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» շնորհաւորելով Թուրք վաճառականներու յաջողութիւնը, գիտել կուտայ.

—«Պէտք է հրաժարիլ կարգ մը սովորութիւններէ, եւ մէկ անգամէն հարստանալու մարմաջէն: Այս տեսակ ընթացք մը դէմ է ամբողջ երկրի շահերուն: Անցեալ տարի, օրինակ, մէկ երկու վաճառականներ խարդախութիւն ըրին կաղինի գործին մէջ: Հետեւանքը այն եղաւ որ ուրիշ երկիրներ շահեցան, եւ այս տարի ալ մեր կաղինի գործը մասամբ սպառնալիքի ենթարկուեցաւ: Դարձեալ, ծխախոտի վաճառականի մը խաբէութիւնը, որուն պատճառաւ վնասուեցան քանի մը դրամատուններ, մեր դէմ գէշ տրամադրութիւն ստեղծեց հրապարակին վրայ:

• Յետոյ նկատի առնելու է որ թրքական նախաձեռնութեան արժէքը ոչ միայն պէտք եղածին պէս գնահատուած չէ օտարներէն, այլ եւ վնասի ենթարկուած է: Կարգ մը տարրեր անդադար կասկած կը ներշնչեն մեր դէմ:

Միջազգային յարաբերութիւններու մէջ, *վստահութեան* մտայնութեան պէտք է յաջորդէ տեւական վարկ շահելու ձգտումը:»

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

Հայ հռոմէականներու պատրիարքական տեղապահ Նազլեան գերապայծառ հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է Հռոմի մէջ.

— «Իմացայ թէ ընդդիմադիրները նոր տեղապահ մը ընտրած են: Բուռն կերպով կը բողոքեմ այս ընտրութեան դէմ, որ արդէն չպիտի վաւերացուի Պապին կողմէ: Սխալ է թէ ես փախած եմ: Հռոմ եկած եմ Վատիկանի հրաւէրով, եւ կանոնաւոր անցագրով: Մտադիր եմ Պոլիս դառնալ եւ շարունակել պաշտօնս»:

∴ Տեղապահ Ալիքսանեան պէյի դիմումին վրայ, Պոլսոյ կուսակալութիւնը հրամայած է ոստիկանութեան՝ ազդարարել նախորդ մարմիններուն որ անմիջապէս նոր վարչութեան յանձնեն իրենց քով գտնուած գոյքերն ու կալուածները: Հակառակ պարագային բռնի պիտի առնուի:

Ալիքսանեան պէյ նոր թաքրիրով մը խնդրած է կառավարութենէն հաղորդել Տէֆթէրտարութեան եւ այլ պաշտօնատուններու, որ Պատրիարքարանի հին կնիքով ոեւէ գործողութիւն չկատարուի:

ԱՆԳԼԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԽԶՈՒՄԸ

Դէպքերու տրամաբանական վախճանը այդ պիտի ըլլար, խզումը այլապէս բրիտանական կառավարութեան վարկը պիտի հաւասարէր գերոյի:

Խորհրդային ծանծաղամիտ քաղաքագէտներն էին միայն, որ կը կարծէին թէ փետրուար 23ի Չէմպըլէյնի վերջնագիրը պարզ պլըֆ մըն էր: Այդ օրէն սկսեալ Մեծն Բրիտանիոյ քաղաքական ղեկավարները կը պատրաստուէին խզումի, համոզուած ըլլալով որ խորհրդային ղեկավարները երբեք չպիտի փոխեն իրենց ուղղութիւնը:

Եթէ այս խզումը ամիսներով ձգձգումի ենթարկուեցաւ, պատճառը այն չէր, որ Անգլիոյ վարիչները խզումէ մը կը վախնային եւ վճռականութիւն չունէին: Անոնք աստիճանաբար կ՚ուզէին կամ կ՚աշխատէին գործը այնքան հասունցնել, որ աշխարհի եւ մասնաւորապէս բրիտանական ժողովուրդին աչքին այս դէպքին պատասխանատուն ըլլար խորհրդային կառավարութիւնը:

Բրիտանական կառավարութիւնը, վարչապետին բերնով, վճռապէս յայտնեց թէ կառավարութիւնը, ակներեւ փաստերու վրայ որոշած է խզել, իր դիւանագիտական եւ առեւտրական յարաբերութիւնը, եթէ խորհրդարանը հակառակ քուէ չտայ:

Որոշուած օրը՝ խորհրդարանը բացարձակ մեծամասնութեամբ հաստատեց կառավարութեան քաղաքականութիւնը: Աշխատաւորականները չափազանց թոյլ ընդդիմութիւն մը ցոյց տուին, առարկելով նախ քան պաշտօնական խզումը, խորհրդարանական յանձնաժողովի մը քննութեան ենթարկել ձեռք անցուած բոլոր թուղթերը:

Իր արժանապատուութեան գիտակից ո՛ր եւ է կառավարութիւն չէր կրնար ընդունիլ այդպիսի առաջարկ մը, որովհետեւ այդ հոմանիշ պիտի ըլլար բացարձակ անվստահութեան, կը թուի թէ այդ է պատճառը որ աշխատաւորականները ուժգին կերպով չկրցան պաշտպանել իրենց առաջարկը: Կարելի է հետեւցնել թէ աշխատաւորականներու ըրածը պարզապէս ձեւ բան մըն էր եւ ոչ թէ լուրջ առաջարկ: Այլապէս իրենք ալ պաշտպան պիտի ըլլային կատարուած յանցանքներուն ու ապօրինութիւններուն, ինչ որ երբեք ցանկալի չէ Անգլիոյ աշխատաւորականներուն, ասոնք ըլլալով ջերմ կուսակից օրինաւորութեան:

Խորհրդային Հանրապետութեանց Միութիւնը կը կառավարուի կառավարութեամբ մը, որ չի բխիր ժողովուրդէն, այլ կը նշանակուի Կոմկուսին կողմէ, աւելի ճիշդը Կոմինտէրնի (Գ. Միջազգային) կողմէն, ուրեմն առանց այս վերջինին ցանկութեան ու կամքին կառավարութիւնը վայրկեան մը իսկ իշխանութեան գլուխ չի կրնար մնալ: Իսկ Կոմինտէրնը կազմուած զանազան երկիրներէ Մոսկուա ապաստանած համայնավար ղեկավարներէ, չէր կրնար հաշտարար ըլլալ նոյն պետութիւններու հանդէպ, հետեւաբար իր նշանակած կառավարութիւնը իբրեւ իր հլու կամակատարը պիտի վարէ նոյն քաղաքականութիւնը առանց առարկութեան:

Կոմինտէրնի եւ իր ստեղծած կառավարութեան քաղաքականութեան գայտուն գիծերէն մէկն է եղած, կռիւ ու պայքար ամէն զէնքերով, ոչ համայնավար կամ ոչ խորհրդային ազգային կամ միջազգային բոլոր պետութիւններու, հաւաքականութեանց կամ հաստատութեանց դէմ:

Այս գայտուն քաղաքական գիծէն ծագում կ՚առնեն բոլոր այն հետեւանքները, զորս այսօր կը թուեն Անգլիոյ վարչապետն ու արտաքին նախարարը իբրեւ յանցանքներ:

Անգլիոյ նախարարները սրտնեղած կը յայտնեն թէ այն բոլոր միջազգային հաստատութիւններուն մէջ որոնց միջոցով բրիտանական կառավարութիւնը կ՚ուզէ համաշխարհային խաղաղութիւն ստեղծել խորհրդային կառավարութիւնը միակն է, որ խստօրէն կը հակառակի այդ փորձերուն:

Խորհրդային կառավարութիւնը ամէն հաւաստիք կուտար թէ ինք կը յարգէ համաձայնագրի բոլոր պայմանները: Սակայն փաստ է որ Չինաստանի մէջ Կարախանը հաստատուելէ ի վեր սկսուած է հակաբրիտանական մեթոտիկ պրոպագանդ մը: Երկու կարեւոր դիւանագիտական խորհրդային ներկայացուցիչներ պաշտօնապէս յայտարարած են թէ Քանթոնի կառավարութեան խորհրդական Պ. Պորոտինը որ եւ է կապ չունի խորհրդային կառավարութեան հետ, սակայն Փեքինի անգլիական դեսպանին ձեռքը անցած են Մոսկուայի արտաքին գործավարին մէկ պաշտօնագիրը ուր կը յայտնուի թէ Պորոտինը անոր հրահանգներով կը շարժի:

Առեւտրական պատուիրակութեան եւ «Արգոս»ի վարչութեան գործը պիտի ըլլար միայն առեւտրական գործերով զբաղիլ, սակայն փաստերը ցոյց կուտան որ անոնք աւելի հակաբրիտանական փրոփականտով եւ լրտեսութեամբ կը պարապէին, քան առեւտուրով:

Երբ նկատի ունենանք թէ խորհրդային կառավարութեան աշխատանքին տուն տուողը Կոմինտէրնն է եւ այս մարմնին ամբողջ էութիւնը եւ գոյութիւնը անոր համար է միայն, որ ան պայքարի վերոյիշեալ բոլոր հաստատութիւններուն ու պետութիւններուն դէմ, ներելի ու աններելի բոլոր միջոցներով, տրամաբանօրէն կը հետեւի, թէ անոր մեքենան հանդիսացող կառավարութիւնը պարտաւոր էր հակառակ ըլլալ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ Լոքարնոյին եւ Լահէյի միջազգային իրաւարարական մարմնին: Ըռհասարակ ան ոչ թէ պիտի աջակցէր ու գործակցէր Մեծն Բրիտանիոյ կամ ուրիշ կառավարութիւններու այդ ճանապարհներով դէպի խաղաղութիւն քալելու, կամ հակադիր շահերը իրաւարարութեան ենթարկելու եւ կամ ապահովութեան դաշինքներ կնքելու համար, այլ ոգի ի բռին պիտի կռուէր բոլոր այդ հաստատութեանց դէմ, զանոնք քարուքանդ ընելու համար: Կոմինտէրնի յանձնարարութիւնը միայն այդ է եղած, առանց անոր ինք պիտի դադրէր խորհրդային կառավարութիւն ըլլալէ:

Իսկ երբ նկատի ունենանք թէ Կոմինտէրնի աշխատանքի ամբողջ էութիւնն է ծուռ ճանապարհներով պրոպագանդ ու լրտեսութիւն, բնականաբար, անկէ բխած կառավարութեան մը, արտասահմանեան բոլոր հաստատութիւնները, պարտաւոր են զբաղիլ առաջին առթիւ այդպիսի գործերով: Փաստերու պէտք չկար համոզուելու համար թէ Լոնտոնի խորհրդային առեւտրական հաստատութիւնը կամ «Արգոս»ի վարչութիւնը պրոպագանդով կամ լրտեսութեամբ կը պարապին, երբ յայտնի է թէ նման բազմահարիւր պաշտօնէութեամբ կազմուած հաստատութիւններուն պաշտօնը պիտի ըլլար Կոմինտէրնի նման յանձնարարութիւնները կատարել:

Վերջապէս, պէտք չկար փաստեր գտնելու համոզուելու համար թէ Ռօզէնկոլց կամ ժամանակին Քրասին ու անոնց մեծաւորը, Չիչէրին կամ Լիթվինով հանդիսաւորապէս սուտ կը խօսին, քանի որ պարզ է թէ անոնց ամբողջ առաքելութիւնն է խաբել քաղքենի կառավարութիւնները, քնացնել զանոնք եւ հիմերը քանդելու աշխատիլ:

Այս իրողութիւնները ծանօթ էին բոլոր անոնց որ գիտէին թէ խորհրդային կառավարութիւնը եւ անոր արտաքին հաստատութիւնները ասկէ տարբեր չէին կրնար շարժիլ եւ իրաւունք ալ չունէին, առանց իրենց գոյութեան հիմը խախտելու:

Գիտէին այս բոլորը, բայց ուրիշ պատճառներ կային, որոնց այն ատեն աչք գոցեցին, իսկ այսօր իբրեւ յանցանք խզման պատճառ կը համարեն:

Այդ պատճառները կը պարզենք յաջորդ անգամ:

Ց. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԱՆԿԱԽ ԵՒ ԱԶԱՏ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ստորեւ կը հրատարակենք մաս մը այն ուղերձներէն, որ կարդացուեցան կիրակի գիշեր, Մայիս 28ի տօնին առթիւ.—

ՍՊԱՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Բազմաչարչար հայ ժողովուրդի Ազատութեան եւ Անկախութեան փառաւոր թուականը կազմող Մայիս 28ի տօնախմբութիւնը՝ ո՛չ միայն կոտորածներու անծայրածիր դաշտերուն վրայ ինկող մեր միլիոնաւոր զոհերուն, այլ եւ Սարդարապատի, Բաշ-Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի դիւցազնական ճակատամարտներուն դիտապաստ նահատակուող մեր անանուն զինուորներուն, մեծ ու փոքր սպաներուն եւ հրամանատարներուն ու իր պատուին, իրաւունքին եւ սրբութիւններու ամէնէն մաքրակայծին համար մարտնչող մեր ազնիւ ժողովուրդի ռազմիկ տարրերուն կը պարտինք:

Ո՛չ մէկ ազգ չէ ազատագրուած՝ առանց պայքարի եւ արիւն թափելու: Եթէ հայութեան տուրքը անհամեմատօրէն խոշոր եւ անչափելի եղաւ իր սեփական եռագոյն դրօշակը ձեռք ձգելու համար, չկա՛յ սակայն ո եւ է ուժ կամ բռնութիւն՝ որ կարենայ նուաճել մեր հոգիներն ու կամքերը, որպէս զի մօտաւոր ապագային կրկին զայն ծածանեցնենք մեր դժբախտ եւ անմոռանալի հայրենիքին մէջ:

«ՅԱՐԴՈՂ»

«Յարդգող» կը մասնակցի այս օրուան տօնին այն գիտակցութեամբ թէ իր ծրագրին իրագործումը կը պահանջէ ազատ եւ անկախ հայրենիք մը:

«Յարդգող» իբր միութիւն կամ շարժում կը հետապնդէ ուրոյն ոճ, տոհմիկ գունաւորումով:

Ու մենք կը հաւատանք որ առանց ազատ ու անկախ հայրենիքի, մեզի համար դժուար պիտի ըլլայ գտնել այդ ոճը եւ ինքնատիպ հայ արուեստը:

Այս մեկնակէտէն առաջնորդուելով, մենք, արուեստի անշահախնդիր զինուորներ, կը միանանք այս հանդէսին, տօնելու համար օրուան ոգին ու նշանակութիւնը, ազատ եւ անկախ հայրենիքի գաղափարը, որ մեզի համար կը սկսի թուականէ մը, այն է 1918 Մայիս 28էն, ուր պատմականօրէն սկիզբ դրուեցաւ հայ հայրենիքի անկախ գոյութեան:

Եւ մենք կ՚ընդունինք որ քաղաքական անկախութիւնը, գործունէութեան ու մտքի անկախութեան կ՚առաջնորդէ: Եւ մտածումի անկախութեամբ է որ կը կատարելագործուի, ինչպէս ամէն բան, նոյնպէս եւ արուեստը:

Այս գիտակցութեամբ է որ «Յարդգող» կը մասնակցի ներկայ տօնակատարութեան:

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

«ՄԵՌԵԼՆԵՐՆ ԱԼ ԽՕՍՔ ՈՒՆԻՆ»

Յարգանք այս օրուան:

Մեզի՝ չափահաս թէ անչափահաս որբերուս համար, յաղթանակի, հրճուանքի ու մխիթարութեան օրն է այսօր:

Յարգա՛նք այս օրուան:

1375 Ապրիլ 16էն ի վեր՝ ուր կիլիկեան վերջին թագաւորի օրով՝ Հայաստան վերջնականապէս կը կորսնցնէր իր անկախութիւնը՝ իյնալով Թրքական վայրագ լուծին տակ, վեց երկար դարեր գիտակից հայ զաւակները, կոխկռտելէ վերջ փուշի ու արեան ճամբաները՝ այդ օրը իրականացած կը տեսնեն իրենց նախնիքներուն միակ երազը՝ անկախութիւնը ու ապրելու իրաւունքը շատ մը ազատ ազգերու կողքին:

Յարգա՛նք այս օրուան:

Մենք չենք լար այլեւս, մենք՝ 1914ի դիւանագիտական մեքենայութեանց զոհուածներու ժառանգորդները. մենք՝ ներշնչումները ազգային ազատագրութեան. մենք՝ զաւակները անդերեզման ծնողքներու... մենք՝ խլեակները եօթը լեռներու՝ այլեւս չենք լար, մենք մեզ վարձատրուած տեսնելով՝ լաւագոյն պարգեւով մը՝ անկախութեան վերահաստատումով: Ու կը հրճուին կարծես մեր ծնողքներուն հոգիներն ալ որոնք ցցուած դէպի վեր աշխարհի չորս անկիւններէն՝ խուլ ու մեռելական տեսիլքով մը կը ձայնեն՝

«Յարգա՛նք այս օրուան»:

Ապրիլ 11—24ի մեռելոցէն ետք, Մայիս 28ի աւետիսը ազգային ամենամեծ տօնն է՝ որուն ականատես ըլլալու արժանանալու համար, քանի՛ քանի մայրեր, Ելլադայի մայրերուն նման խրոխտ ու հպարտութեան արցունքով, իրենց զաւակները պարտականութեան մղեցին: Քանի՛ քանի անչափահասներ զինուորեցան եաթաղաններու տակէն ապրիլ՝ ապրելու համար, իրենց սրտին մօտ քանդակուած միակ կտակի իրագործման դատին զինակցօրէն փարած:

Յարգա՛նք այս օրուան:

Չափահաս երկսեռ որբերու ուխտապնդութեան օրն է այսօր, ուր ամէն ոք լամբակի անկախութեան խորհրդանշանը կուրծքին՝ անգամ մըն ալ պիտի ոգեկոչէ իրենները անոնց հետ միասին տօնելու համար Մայիս 28ը:

Յարգա՛նք այս օրուան:

Յարգա՛նք այս ճամբուն վրայ ինկող մեր զոհերուն:

Յարգա՛նք օրուան նշանակութիւնը սրբագործող անհատներուն:

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Տրապիզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութիւնը այսօր ամենայն յարգանօք կուգայ ողջունել Հայաստանի անկախութեան 9րդ տարեդարձը, որուն հանդիսաւոր տօնն է որ կը կատարուի այսօր:

Հայուն դարաւոր երազը 1918 Մայիս 28ին է որ իրականացաւ՝ Հայաստանի անկախութեան հռչակումով, ի գին անհամար կորուստի եւ անսահման զոհաբերութեան, որուն մէջ Տրապիզոնի նահանգն ալ տուաւ իր արեան տուրքը զանգուածօրէն:

Դարաւոր թշնամին սակայն կանգ չառաւ, շարունակեց իր արշաւը սահմանէն անդին ալ:

Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի անմոռալի յաղթութիւնը ոչ միայն կասեցուց թշնամւոյն ներխուժումը, այլ եւ ճանչցուց անոր Հայուն ազատ ապրելու իրաւունքը, ուրկէ ծնաւ մանուկ Հայաստանը՝ իր սեփական եռագոյն դրօշի ծալքերուն մէջ:

«Թանկ գնուած էր սակայն այդ ազատութիւնը, բայց փրկած էր հայութեան մնացեալ հատուածը եւ անոր մարտական պատիւը:

«Ահա՛ թէ ինչու՛ համար Մայիս 28ը հիմնարկէքի ճշմարիտ թուականը եղած է հայկական անկախութեան, հաստատուած եւ ճանչցուած նոյն իսկ մեր մահացու թշնամիներուն կողմէ:

«Ճիշդ է որ այդ անկախութիւնը չկրցաւ երկար շնչել եւ զօրանալ, նման լուսաշող արեւուն, որուն երեսը թէեւ պահ մը կուզան ծածկել մութ ու գորշ ամպեր, սակայն այդ ամպերը անցողական են, կուգան ու կ՚երթան, իսկ արեւը կայ ու կը մնայ իր շողերուն մէջ յստակ ու պայծառ. այսպէս ալ Հայաստանը կայ այսօր իբրեւ կենդանի կոթող Մայիս 28ը յաւերժացնող, անոր անկախութիւնն է վտանգուած. բայց եւ այնպէս զայն մթագնող սեւ ամպերն ալ անվերջ չեն, կուգան ու կ՚անցնին եւ Հայաստան կը ստանայ վերստին իր անկախութիւնը իր եռագոյն դրօշին տակ, ծածանած Մասիսի երկու կողմերուն վրայ ալ:

Օրերը, վայրկեանները իրենց անակնկալները ունին, պէտք է արթուն գտնուիլ անկախութեան ի խնդիր. պէտք է հատուածական ամէն տարբերութիւններ մէկ կողմ նետել եւ այդ նպատակին շուրջը բոլորուիլ, պէտք է նախապատրաստուիլ հայկական երկնակամարին վաղուան արշալոյսը դարբնող պայքարին. այս է օրուան պահանջը եւ հայ ժողովուրդին բաղձանքը:

Հայութեան անունով խօսող եւ գործող ո՛ր կուսակցութիւնը որ ընդ առաջ կ՚երթայ այս պահանջին, իրեն հետ պիտի ունենայ հայութեան ստուար զանգուածը:

Յարգա՛նք Մայիս 28ի անկախութիւնը կերտող նահատակներու յիշատակին:

Պատիւ եւ փառք անոնց՝ որոնք կը ձգտին Հայաստանին վերադարձնել իր սեփական անկախութիւնը եւ արժեցնել թափուած արիւնը եւ կատարուած հսկայ զոհաբերութիւնը. ահա՛ այն ատեն միայն մեր հարիւր հազարաւոր նահատակները պիտի գտնեն իրենց հանգիստը Հայաստանի Պանթէոնին մէջ եւ հայութեան ցրուած բեկորներն ալ պիտի դիմեն իրենց հարազատ մօր —Մայր Հայաստանի գիրկը:

Հ. Յ. Դ. ՀՐԱՅՐ ԽՈՒՄԲ (Սարսել)

Կը շնորհաւորենք Մայիս 28ը եւ կ՚երդնունք պահպանել զայն մինչեւ իսկ մեր արեան գնով:

ՁԱՅՆ ՄԸ՝ ՀԻՍԱՆԴԱՆՈՑԷՆ

Մոնփելիէ.— Սանաթորիոմ մը Պէլվիւ կը գտնուի Մոնփելիէ քաղաքին հարաւային կողմը հանրակառքով 25 վայրկեան եւ յետոյ 15 վայրկեան ալ քալելով: Այս հաստատութեան մէջ միակ Հայն եմ, ու ուրիշ օտարական ալ գրեթէ չկայ: Այս առանձնութեան մէջ իբրեւ մխիթարութիւն Յառաջը ունիմ միայն, որ իր ամենօրեայ լուրերով միշտ տեղեակ կը պահէ հայկական կեանքին: Կը կարդամ յայտարարութիւնները որ զանազան շրջաններու մէջ կը տօնուի Հայաստանի անկախութեան 9րդ տարեդարձը: Հակառակ մաշուած կեանքիս, ես ալ կը փափաքիմ այդ մեծ տօնին մասնակից ըլլալ, կ՚առնեմ շիշ մը ճերմակ գինի, տուփ մը սիկառէթ, ճաշի պահուն կը բաժնեմ բախտակից ընկերներուս: Մեր սեղանին շուրջ վեց հոգի ենք որոնց մէջ մինակ ես եմ Հայ. զարմանքով երեսս կը նային, այսօր մեր «Ցուլիս 14»ն է, կ՚ըսեմ, եւ գիտցած չորս բառ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՄՍՈՄՈԼՆԵՐԸ

Հայաստանի «Լենինեան» կոմ- մունիստ երիտասարդութեան Միութեան 4րդ համագումար մասին խօսելով, պատուիր Լ. Մարտիրոսեան հետեւեա յայտարարութիւնը կ՚ընէ «Խոր հրդային Հայաստան»ի (13 Մայիս).—

Միութեան 4րդ համագումարը նկատեց որ Հայաստանի կոմունիստ Երիտասարդներու Միութիւնը կ՚ապրի «աճման տագնապ» մը, որովհետեւ համաչափութիւն կար մեր աշխատանքներուն ձեւին ու երիտա սարդութեան առաջադրած հոգեկ յական պահանջներուն միջեւ Այժմ ծրագրած ենք նոր ձեւեր ու մեթոտներ, սեղմելու համար միութեան «մկրատի» բերաննե րը եւ թուլացնելու համար աճ ման տագնապը:

Կազմակերպութեան ներսը կը նկատուին հիւանդագին երեւոյթ ներ: Այսպէս, մեր Միութեան անկայուն տարրերէն փոքրաթի կոմունիստ երիտասարդներ, չհա ընելով ըմբռնել կուսակցութեան քաղաքականութիւնն ու ընկեր վարական շինարարութեան հե ռանկարները, ինկած են այս կամ այն օտար մանր պուրժուական ազդեցութիւններու եւ «Օրթօտոքս Մարքսիստներու ճնշումին տակ, եւ մենշեւիկեան պայքար մը սկսած են կուսակցութեան եւ Կոմունիստ Երիտասարդներու Միութեան դէմ:

Բացի «Օրթօտոքս» հակա յեղափոխական խմբակներու դէմ բացուած պայքարէն, մեր կազ մակերպութիւնը, Կեդր. Կոմիտէի ղեկավարութեամբ, ուժեղ կռի մը մղեց Երեւանի «Թրոցքիստ Ե րիտասարդներու Միութեան» ու «ընդդիմադիր խմբակին» դէմ, այնպէս որ 1923-1924էն ի վեր սկսած բնաշրջումով մը, վերջ վերջոյ խրեցին դաշնակ-մենշե ւիկեան ճահիճին մէջ:

Սակայն Կեդր. Կոմիտէի նա խագահութեան երկու անդամ ները, որոնք կ՚աշխատէին մեր գաղափարաբանական ճակատի ամէնէն պատասխանատու գիծ քերուն մէջ, այդ պայքարի ընթացքին, սխալ բնորոշելով «Թրոցքիստ Երիտասարդներու Միութեան» էութիւնը, եւ հա մարելով մենշեւիկեան խմբակ մը, ամէն կերպով կ՚աշխատէին ծածկել Թրոցքիզմի վտանգը մեր միութեան մէջ, այսպէս իրենց հովանաւորութեան տակ առին Թրոցքիզմը: Այս կէտը շեշ տուած է նաեւ համամիութենա կան համագումարին բանաձեւին մէջ:

Այսօր, 4րդ համագումարը քննելով խնդիրը, Թրոցքիզմի վտանգը վարագուրող ընկերները հեռացուց ղեկավարութեան գիծ քերէն:

Մեզի կը մնայ աւելի եւս ու ժեղացնել մեր պայքարը գաղա փարաբանական ճակատին վրայ մանր-պուրժուական ազդեցու թիւններու եւ հակալենինեան թեքումներու դէմ, այս պայքա րին մասնակից դարձնելով ամ բողջ կոմունիստ երիտասարդու թիւնը:

Համահայաստանեան 4րդ

ֆրանսերէնով կը բացատրեմ ինչ դժնդակ պայմաններու այդ Մեծ Օրը ունեցեր Շատ մը մաղթանքներ ու մաղ մական խօսակցութիւն: Ու այս պէս քանի մը բոպէ այս ... րութեան մէջ ես ալ տօներ այդ մեծ տօնը. յուսալով որ տօնել զայն մայր հայրենիք մէջ:

Ապատեի

մագումարին մէջ արձանագրուեցաւ նաեւ այն իրողութիւնը, որ մեր կոմունիստ երիտասարդները գիւղերէն կը փոխադրուին դէպի քաղաք։ Մենք յաճախ կ'ըսենք այսօր զանոնք կապել հողին ու գիւղին։

Պէտք չէ զարմանալ, որ մեր շրջաններուն մէջ ունինք հարիւրին համեմատութեամբ անդամներ, որոնք կարդալ-գրել չեն գիտեր, եւ հարիւրին 36 համեմատութեամբ անդամներ ալ, որոնք մը գիտեն կարդալ-գրել։ Կարելի չէ հանդուրժել այս իրողութեան, եւ անհրաժեշտ է աշխատանք։

միութեան մէջ ունինք անդամակից կոմունիստ երիտասարդներ, որոնք կարգ մը վայրերու ինկած են կրօնաւորներու ազդեցութեան տակ (Էջմիածին, Նոր-Բայազետ)։ Եւ այս՝ այն պատճառով, գիւղերուն մէջ մեր հակակրօնական պայքարները մոռացութեան տրուած էին, ինչ որ շահագործեցին կրօնաւորները եւ իրենց աշխոյժ աշխատանքի՝ շահեցան գիւղացիներու տրամադրութիւնները։ Անհրաժեշտ է ուժեղ հակակրօնական արշաւ մը։

Վերջերս աճման տագնապի ենթարկուած էր նաեւ մեր շրջաններու կազմակերպութիւնը։ իրաւոր արիներ հեռացան միութիւնէն։ Նոր սկսուած մեթոտներով յաջողեցանք նուազեցնել հրաժարումները։

Մեր միութեան կ'անդամակցին բանուորներ, հողագործներ, ծառայողներ, միջակ կացութեան անհատներ։

Բանուորներու թիւը բաւական էր, այժմ անոնք կը ներկայացնեն 100ին 0.7 համեմատութիւն մը։ Աղեքսանդրապոլի մէջ 00 երիտասարդ բանուորներ կան, որոնք չեն մասնակցիր մեր շարքերուն։ Մեծ թիւով անկուսակցական երիտասարդներ կան նաեւ Երեւանի մէջ։ Անհրաժեշտ է բոլորն ալ շահիլ եւ առնել միութեան մէջ։

Հողագործները եւ չքաւորները աճած են մեր շարքերուն մէջ, իսկ միջակները՝ նուազած։ Ծառայողներու թիւը շատցած է 100ին 1 համեմատութեամբ։ Կոմունիստ երիտասարդներու միութեան հասակաւոր անդամները չեն ուզեր մնալ կուսակցութեան։ Այսպէս 23 տարեկանէն վեր անդամներէն արձանագրուած են 4400 հոգի, որոնց մէջէն 1200ը կուսակցական են, միւսները՝ անկուսակցական։

Այսօր երբ պատերազմի վտանգ կայ, մեր կարեւորագոյն աշխատանքներէն մէկն է, ռազմական դաստիարակութիւն տալ մեր անդամներուն եւ ամբողջ բանուոր-գիւղացի երիտասարդութեան։ Աշխատիլ բանակին մէջ, աշխատի՛լ կապ հաստատել «Աւրօֆատեր» նաւին հետ։ Այս վերջին խնդիրը առաջարկուած է նաւատորմիղի ներկայացուցիչին՝ Ջիւէնի կողմէ։

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Վանի եւ Էրզրումի քարիւղները

Մանչէսթր Կարտիըն Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.—

Մօտ ժամանակամիջոցի մէջ կարեւոր փոփոխութիւններ կը յուսացուին Թուրքիոյ մէջ, քարիւղի խնդիրներու մասին։ Այս առթիւ պէտք է յիշել որ 15 տարի առաջ կազմուած էր Թրքական ընկերութիւն մը, որ պիտի զբաղէր քարիւղի հայթայթումով եւ վաճառումով, ունենալով իբր դրամագլուխ մէկ միլիոն թրքական ոսկի։ Հիմնադիրները կրցան շահագործման իրաւունք ձեռք բերել շատ մը տեղերու մէջ, մասնաւորաբար Միւրէֆթէի մօտ (Կէլիպօլուի թերակղզիին մէջ), Էրզրումի եւ Վանի նահանգներուն մէջ, Պիթլիսի մօտ, եւ Ատալիոյ շրջակայքը։ Արեւելեան Անատոլուի քարիւղի գօտին կը ծածկէ մօտաւորապէս 220 մղոն տարածութեամբ հողամաս մը։ Ատալիոյ հողամասը ամէնէն քիչ խուզարկուածն է, ուր քարիւղը մինչեւ գետնին երեսը կը պոռթկայ։ Բայց եւ այնպէս ոչ մէկ գործունէութիւն ցոյց տուաւ Թրքական այս ընկերութիւնը ամբողջ տարուան մը շրջանին, հաւանաբար դրամագլուխի նուազութեան պատճառաւ։

Հոս եկան մասնագէտներ, որոնք անգլեւպարսկական ընկերութեան հաշւոյն պիտի այցելեն նաեւ Ատալիա, աւելի գիտական խուզարկութիւններ ընելու նպատակաւ։ Այս պարագան տեղի կ'ուտայ ենթադրելու թէ թրքական եւ անգլիական ընկերութեանց միջեւ եղած բանակցութիւնները գոհացուցիչ կերպով կը շարունակուին և այս մասնագէտներուն կողմէ տեղի ունեցած ուսումնասիրութիւններէն յետոյ, կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան մը յանգիլ։

Այս կրնայ նկատուիլ իբր անկիւնաքարը օտար կարեւոր դրամագլուխի մը մասնակցութեան, Թրքական հանքերու շահագործման մէջ։

Մէկը չի՛ բաւեր...

«Միլլիյէթ» այս խորագրին տակ կը գրէ թէ հայ հոմէջականները հիմա մէկի տեղ երկու պատրիարքական տեղապահ ունին.— Ռօքօսեան գերապայծառ եւ Յովհաննէս պէյ Ալիքսանեան։

Երկրորդ տեղապահը այս առթիւ յայտարարած է. «Երբ մեր մազպաթան վաւերացուի, գործի պիտի ձեռնարկեմ։ Մեր նպատակն է իրարմէ բաժնել ազգենականին եւ անզգենականին գործերը։ Կրօնականները կրնան պատրիարք ունենալ, եւ նոյն իսկ յանձնանձնելեկեղեցական կալուածները։ Բայց սահմանուած են մեզի վերադարձնել մեծ եկեղեցիներու եւ Ս. Յակոբի կալուածները, որոնք ազգապատկան են։ Մենք նոր մտայնութեամբ կը գործենք»։

Հին նամակադրոշմները

Պոլսոյ Թղթատարական տնօրէնութիւնը կը ծանուցանէ թէ, մինչեւ Յունիս մէկ պայմանաժամ տրուած է փոխելու համար այն նամակադրոշմները, որոնք հրապարակ հանուած էին ջնջուած կառավարութեան կողմէ եւ անկախութեան պատերազմի առեն։ Այս նամակադրոշմներուն վրայ «Օսմանեան բարձր պետութիւն» մակագրուած է եւ շրջաբերութենէ դադրեցուցուած են Մայիս 1էն սկսեալ։ Յունիս 1էն վերջ կատարուած դիմումները պիտի չընդունուին։

Կախաղանները կը գործեն

Իզմիրի մէջ աւազակապետ «Ինկիլիզ» Մէհմէտ եւ ընկերը Իսմայիլ կախաղան հանուած են կառավարական շէնքին առջեւ։

Կեղծ փաթթոցաւորները

Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է կարգ մը կեղծ կրօնաւորներ, որոնք գլուխնին անհագին փաթթոցներ անցուցած, յետին թաղերու մէջ իբրեւ կրօնաւորներ խաբած են բաւական պարզամիտներ եւ նիքեահներ կատարած։ Քննութիւնները կը կատարուին ձերբակալուածներուն ուրիշ մեղսակիցներն ալ երեւան հանելու համար։

«Դաւաճան»ներու պատիժը

Էնկիւրիի յատուկ յանձնաժողովին որոշումով այլեւս պետական պաշտօն պիտի չտրուի 43 անձերու, որոնք դաւաճանական արարքի մէջ գտնուած են հայրենիքին հանդէպ։ Այս անձերը, որոնց մէջ կը գտնուին նաեւ երեք ուսուցչուհիներ, կը պատկանին ճէպէլը Պէրէքէթի (Կիլիկիա) նախկին կառավարական կազմին եւ ֆրանսական գրաւման ժամանակ յարած են Ֆրանսացիներուն եւ պաշտօնավարած անոնց վարչութեան տակ։

ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Ա՜Խ, ԻՑԻ՜Ի ԹԷ ԴՐԱՄ ՉՈՒԶԷԻՆ

Ամերիկացիները շատ յուզուած են տեսնելով թէ ինչպէս Ֆրանսա կը հիւրասիրէ իրենց հերոսը։ Նոյնիսկ կարգ մը օրաթերթեր կը գրեն թէ Ատլանտեանի վրայէն այս արտակարգ թռիչքով «երկու երկիրները սեղմօրէն իրարու պիտի կապուին»։

Կարելի՞ է վայրկեան մը չյիշել աննման Լինտպէրկի շնորհուած մեր համակրանքին հետ այն խանդավառութիւնը, զոր կը յայտնէինք Ամերիկացիներուն՝ պատմական առիթներով։

Ֆրանսացի մը կրնա՞յ մոռնալ ժամանումը այն բազմաթիւ ամերիկացի կամաւորներուն, ընդհ. պատերազմի վերջաւորութենէն առաջ։ Կրնա՞յ մոռնալ վեհանձնութիւնը ամերիկուհիներուն, որոնք եկան թնդանօթներու մօտիկ շտկել իրենց վրանները, ընտանեկան մթնոլորտ մը ստեղծելու համար մեր զինուորներուն։ Կրնա՞յ մոռնալ անվերջանալի, փոշեթաթախ զինուորներու տողանցքը, որ մեզի կը բերէր յոյս եւ քաջալերութիւն կռուի պահուն։ Կրնա՞յ մոռնալ ամերիկացի զինուորներու գերեզմանները մեր երկրին մէջ, Նորակառոյց գիւղերը՝ վերաշինուած շնորհիւ ամերիկեան բարեսրտութեան։

Այս ամէնը կը յիշենք ճիշդ երէկուան պէս, եւ «Սփիրիթ ավ Սէյնթ Լուիզ» օդանաւին թեւերը ոչինչ կրնան ծածկել այդ յուշապատկերներէն։

Եւ Լինտպէրկի ժամանումը մեզ ճախրելու խանդավառութեան մթնոլորտի մը մէջ, այնպէս ինչպէս կը ճախրէինք գաղափարապաշտութեան համար։

Ա՜խ, միայն, իցի՜ւ թէ անկարելի դառնար երկիր իջնել եւ շարունակ ճախրէինք այսպէս։ Ա՜խ, որքա՜ն դառն պիտի ըլլար, եթէ յանկարծ դադրէինք ճախրելէ, երկիր իջնէինք եւ պարտատէրը գար պահանջելու մեզմէ սա անխուսափելի՛ 100 միլիառները։

Փիէր Օտիա

Կաթող. պատրիարքութեան դիւանէն կը հաղորդեն մեզի.— Մարսէյլի գաղութին կազմակերպութեան հարցը լուծուած է ըստ թեմական կանոնագրին, օրինաւոր ընտրութեամբը Վիճակային ընդհանուր ժողովին եւ Վիճակային վարչական խորհուրդին, որոնց ընտրութեանց եւ անդրանիկ ժողովներուն անձամբ նախագահած է Կաթող. Պատրիարքը։

—Կաթող. Պատրիարքը Մարսէյլի ընտրական գործը լրացնելէ վերջ Մայիս 22ին հանդիպելով Լիոն, հոն եւս ընտրական գործերու անմիջական հրահանգ տուած է 50 օրուան մէջ բոլոր ընտրութիւնները լրացնելու պայմանով, որոնց նոյնպէս պիտի նախագահէ։

—Գերապոյն հոգեւոր խորհուրդը, Ապրիլ 25 թուակիր պաշտօնագրով կը յանձնարարէ Լոնտոնի եկեղեցւոյ հոգեւոր պաշտօնէն պաշտօնանկ Գրիգոր վրդ. Գուսանը իր գայթակղական արարքին համար զրկել Երուսաղէմի մայրավանքը առ ի ապաշխարութիւն, ներման արժանանալու պարագան ձգելով Երուսաղէմի Ս. Պատրիարքին բարեհաճութեան։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ.— Վերապահելով մեր խօսքը, առաւել կը հրատարակենք զանազան խորհրդածութիւններ եւ տպաւորութիւններ Կիրակի օրուան մրցումին առթիւ։ Պատրաստ ենք տպելու նաեւ Հ. Մ. Մ.ի վարիչներուն կամ չէզոքներու տեսակէտն ու բացատրութիւնները։

Յառաջի մրցումը կազմակերպուած էր ոչ թէ օտար մարզիկներու, այլ՝ Հայերու համար, իսկ բոլոր հայ ժողովուրդը հոն եկած էր միայն իր մարզիկները տեսնելու, եւ բնական է շատ զարմացաւ երբ օտարներ տեսաւ։ Եթէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը պէտք ունենար օտարի, օտար խումբ կը կանչէր։

Պէտք է ըսել որ խաղին մեծ մասը Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաւելութեամբ անցաւ, բայց, հայ մարզիկները ջղայնացած օտարներու ներկայութենէն, կորսնցուցին իրենց պաղարիւնութիւնը եւ չկրցան երեւան բերել իրենց իսկական արժէքը։

Մաղթելի է որ Յառաջի խմբագրութիւնը կարգադրէ այս խնդիրը, եւ ջանայ վերստին կազմակերպել այս մրցումը միայն հայ տարրերու համար։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը պատրաստ է ո՛ր եւ է ատեն, նոյն իսկ յառաջիկայ կիրակի, կամ Յունիս 12ի կիրակին մրցելու՝ զուտ հայկական կազմի մը դէմ։

Ցաւալի է որ Արժանթէօյլի խումբն ալ հինգ օտարներ բերած էր։

Գ. Կարապետեան

*** *Յառաջի* բաժակի մրցումը տեղի պիտի ունենար միայն հայ խաղացողներու միջեւ եւ ժողովուրդը որ փութացած էր դիտել ու խանդավառել իր մարզիկները, գէշ տպաւորութեան տակ մեկնեցաւ դաշտէն։ Անշուշտ Հ. Մ. Ը. Մ.ը չէր կրնար մերժել կամ ո եւ է բան պարտադրել Հ. Մ.ին իր օտար խաղացողներուն մասին, քանի որ *Յառաջը*՝ որ հայ խումբերու միջեւ մարզական եռանդ արծարծելու եւ միաժամանակ անոնց արժէքին գնահատումը կատարելու համար կազմակերպած էր բաժակի մրցումը, պարտաւոր էր չթոյլատրել ոչ մէկ խումբի՝ վարձկան օտարներ ընդունիլ, եթէ խումբերն իսկ համաձայն ըլլային ատոր։

Մեր ժողովուրդը հոն փութացած էր ոչ թէ խաղին «թէքնիք» հասկացողութիւն ունենալուն, այլ դիտելու իր զաւակներուն կորովն ու ուժը, եւ խրախուսելու իր մարզիկները։ Ասոր փոխարէն, մարզական խումբերն ալ իրենց կարգին պէտք էր կարենային ընել ժողովուրդը գոհ ձգելու։

Արդեօք պիտի ուզէ՞ին որ Հ. Մ. Ը. Մ.ն ալ իր նպատակէն շեղելով Հ. Մ.ին օրինակին հետեւէր եւ վարձէր օտար խաղացողներ։

Հիմակ հարց է, — ի՞նչ հետաքրքրութիւն կրնայ ստեղծել վերջին մրցումը, որ պիտի կատարուի Հ. Մ.ի եւ Արժանթէօյլի միջեւ, քանի որ երկու խումբերն ալ օտարներով լեցուն պիտի ըլլան, եւ հոն օտարին ճիգն է որ աչքի պիտի զարնէ։

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՂԵՐԸ.— Շաբաթ գիշեր գողերը մտան Թրուա քաղաքին ներկի գործարանին մէջ։ Կատարելագործուած գործիքներով կարեցին երկաթէ ձողերը և դրամարկղը, վերցուցին 40,000 ֆր.ի աղուորիկ հարստութիւն մը։ Ու երբ կը չուէին, վրայ հասաւ պահապանը։ Գողին մէկը կը կրակէ, գետին կը փռէ եւ կ'անհետանան։

ՍԻՐՈՅ ԱՐԳԵԼՔԸ.— Օպէրնէ գիւղին մէջ (Սթրազպուրկ) Էրհարտ կը սիրէր տիկին Ռէօնփլէրը։ Ու երկու սիրահարները միասնաբար կը խորհին «ազատիլ» տիկնոջ ամուսինէն, որ այնքան ալ նեղութիւն չէր պատճառեր իրենց սիրոյն։ Առտու մը Էրհարտ կը հրաւիրէ Ռէօնփլէրը պտոյտի դէպի Սէնթ Օտիլ լեռը։ Կածանի մը վրայ կանգնած, երբ կը դիտէին գիւղերը, որ խճանկար մը կը ձեւացնէին դաշտին մէջ իրենց առջեւ, Էրհարտ կը հրէ Ռէօնփլէրը անդունդէ մը վար։

Ռէօնփլէր կը թաւալի ու կ'իյնայ անդունդին մէջ։ Գանկը կը ճեղքուի, կողերը կը կոտրտին։ Երբ գիտակցութիւնը կը գտնէ, կը սկսի օգնութիւն պոռալ։ Երկու օր անյոյս սպասելէ յետոյ, սողալով ու քաշկրտուելով, խորունկ ձորէն դուրս կ'ելլէ։

Անտառապահ մը զայն կը փոխադրէ հիւանդանոց, ուր լուր կը տրուի ոստիկանութեան։ Ոստիկանութիւնը կը ձերբակալէ երկու մեղաւոր սիրահարները։

ԵՐԿՈՒ ՈՃԻՐ ՄԷԿ ՎԱՅՐԿԵԱՆԻՆ.— Ամիէնի մէջ յիսունոց բանուոր մը, Լուայեէ, գտած էր յիսուննոց այրի մը։ Զոյգը տանն մը երջանիկ ապրեցաւ։ Առջի օր, բանուորը յանկարծ սրդողեցաւ, կատղեցաւ եւ շիշ մը առաւ եւ նետեց կնոջ գլխուն։ Կոտրեց ե՛ւ շիշը, ե՛ւ կնոջ գանկը։ Կինը հոգեվարքի մէջ կը հոնդար, երբ, նոյն պահուն, վրայ հասաւ զաւակը, Բարրոն, որ քաշեց ատրճանակը եւ տեղն ու տեղը սպաննեց ապօրինի հայրը։

ԹՇՈՒԱՌ ՄԱՅՐ.— Լիոնի մօտերը, Ֆօնքլար գիւղին մէջ մայր մը, էրկանը բացակայութենէն օգտուելով, կը սպաննէ իր մէկ տարեկան զաւակը, դանակով մըն ալ կը ճեղքէ իր վիզը եւ անձնասպան կ'ըլլայ։

"ՅԱՌԱՋ",Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (31)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՆՉՊԷՍ ՄԵՌԱՒ ՖՕՆ ՌԻԽՊԷՐ

— Ցեսածէս գառնելով, շատ կը ճամբորդէք. եւ սահմանգլուխէ անցնիք այնքան նշանակելի դիւրութեամբ. այս տարի միայն՝ անգամ Ֆրանսա գացեր էք, երկու անգամ Գերմանիա, եւ անգամ Իտալիա. ի՞նչ բարերութիւն կուտաք այս բոլոր տեղափոխութիւններուն։

— Պարզապէս ճամբորդելու սէր։

— Անշուշտ բոլոր ճաշակները բնութեան մէջ են։ Այդ ճամբորդելու սէրը ինծի չի թուիր հասկնալու թէ կ'ըլլայ որ այս փաստաթուղթը ձեր քովը կը գտնուի։

Եւ ոստիկանապետը Հանս Վ.իհնօի աչքերուն առջեւ դրաւ իոլական սպայակոյտին յատուկ քարտէս մը, որ կօթառի շրջանը ցոյց կուտար։

Մարդը վայրկեան մը յուզումի ենթարկուեցաւ, բայց ինքզինքը զսպելով.

— Ո՜հ պատասխանեց, քարտէս մըն է որ ինծի կը ծառայէ լերան վրայ շրջագայութիւններ ընելու. եռանդուն շրջագայող մըն եմ։

— Եւ այս շրջագայութեան ընթացքի՞ն է որ կարմիր ստորագծեցիք մեր բերդերուն դիրքը եւ անոնց տանող ճամբաները։

— Չեմ հասկնար։

— Կը հասկնաք դեռ։

Անոր թղթապանակին պարունակութիւնը շարունակելով քննել, ոստիկանապետը կանգ առաւ լուսանկարի մը վրայ, որ ինծի տուաւ։

— Այս անգամ, ըսաւ, ալ կասկածիլը ներելի չէ։

— Իրա՛ւ, ըսի, մանաւանդ որ լրտեսական ճշմարիտ փաստաթուղթի մը վրայ է խնդիրը։

Լուսանկարը կը ներկայացնէր Իտալիոյ կողմէ իր սահմանագլուխին վրայ նոր շինուած բերդ մը։ Փաստաթուղթին արժէքը հոն էր որ քիչ շատ բերդերու շինութեան խելք հասցնող մէկու մը համար՝ ամէն մանրամասնութիւն կը բովանդակէր։

Իր հարցաքննութիւնը վերսկսելով, ոստիկանապետը շարունակեց.

— Դուք ալ պիտի ընդունիք, մարդ երբ կը ճամբորդէ, խոհեմ բան մը ըրած չըլլար իր վրայ այս տեսակ թուղթեր կրելով։

Եւ երկրորդ լուսանկար մը ձեռքը առնելով աւելցուց.

— Կ'ուզէ՞ք հիմա ըսել թէ՝ ով է այս մարդը՝ որ այս նկարին մէջ կ'երեւի խմա Շթաուպի հետ. սա կինը՝ Շթաուպը ըլլալու է. այնպէս չէ՞, ըսաւ լուսանկարը ինծի տալով։

Ցեղակալները որ անձկութեամբ կը հետեւէին հարցաքննութեան, միեւնոյն ատեն գոչեցին.

— Ահ, այո՛, նոյն ինքն։

Մարդը պահ մը նորէն վարանեցաւ, յետոյ.

— Չէի գիտեր թէ այդ կինը խմա Շթաուպ կը կոչուի։ Ես գինքը կը ճանչնայի իբրեւ կոմսուհի տը Լուվէն...

Այս անունը, որ նոր երեւան հանուած գործ մը յիշեցուց ինծի, լոյսի ճառագայթ մը եղաւ։

— Այն ատեն, ըսի, եթէ խմա Շթաուպը կոմսուհի Լուվէնն է, դուք ալ հազարապետ Ֆօն Թռօտն էք, Պավիերայի բանակի սպայակոյտէն։

Մարդը աթոռ վրայ, ընկճուած երեւոյթ մը առաւ։ Քանի մը վայրկեան յետոյ, սեղանին առջեւ նստած, խոստովանեցաւ իր ինքնութիւնը։

Ոստիկանապետը՝ զայն անմիջապէս բանտարկել տուաւ։

Եւ մինչդեռ քարտուղարը կը կնքէր անոր թղթապանակը, ոստիկանապետին հետ սկսանք Ֆօն Ռիխպէրի վրայ գտնուած թուղթերը քննել. անոնց մէջ գտանք մեր երիտասարդ սպաներէն գողցուած թուղթերուն լուսանկարները։

Կրնաք գուշակել ուրախութիւնը որ սպաները ունեցան իրենց կորուստը գտնելով։

— Հիմա, ըսի խնդալով, եթէ ձեր մարդերը խմա Շթաուպն ալ գտնէին, նորէն ժամանակնիս պարապ տեղը վատնած չպիտի ըլլանք։

Այդ միջոցին ոստիկան մը, յուզուած կերպարանքով ներս մտաւ եւ ըսաւ.

—Խմա Շթաուպը մէջտեղ չկայ։ Ամէն տեղ փնտռեցինք բայց ի զուր, կինը մեր մատներուն մէջէն սահեցաւ գնաց։

Կեանքիս մէջ հազուադէպ այնքան գեղեցիկ զոհաբերկում մը չլսեցի որքան ոստիկանապետին բերնէն. զայն հանդարտեցնելէ յետոյ, ըսի ոստիկանին։

— Գոնէ գիտէ՞ք թէ ինչպէս անյայտացաւ։

— Այո՛, գիտեմ. երրորդ յարկը, սենեակի մը մէջ դուռ մը կայ, զոր նախ որմաւ.արանի մը դուռը կարծեցինք. դժուարութեամբ զայն բանալէ յետոյ, տեսանք որ այդ դուռը քովի տան վրայ կը բացուէր. այն տեղէն է որ փախած էր։

— Պա՜հ, ըսի, օրը շատ գէշ չանցաւ. ուշ կանուխ ձեռք պիտի անցընենք գեղանի խման։

Եւ ոստիկանապետին դառնալով ըսի.

— Այդքա՛ն զայրանալու պէտք չկայ. գիտէք թէ՝ աշխարհի բոլոր ոստիկանութիւններուն կողմէ ընդունուած է թէ՝ խմա Շթաուպ, պիտի ձերբակալուի միայն այն օրը որ ինք ուզէ. այսօր չուզեց. բայց այս գործին մէջ, իմ վերջին խօսքս դեռ չեմ ըսած. եւ ուշ կամ կանուխ, պիտի իյնայ հարուածիս տակ. վստահ եղէք թէ՝ այդ օրը ձեռքէս չպիտի կրնայ խուսափիլ։

(Շար.)

չընդունուին, Անգլիա այլեւս ինքզինքը պարտաւոր պիտի չզգայ ճանչնալու Եգիպտոսի անկախութիւնը այնպէս, ինչպէս շնորհուած էր 1922ին։

Լոնտոնէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ երեք մարտանաւերէն երկուքը Աղեքսանդրիա, մէկը Փորթ-Սայիտ պիտի համնին այսօր։ Անգլիա մտադրած է իր բոլոր ուժը գործածել։

Ծանուցագիրը ստանալուն պէս, վարչապետ Սարուաթ փաշա Նախարարական խորհուրդը նիստի հրաւիրեց։ Որոշուեցաւ խնդիրը ներկայացնել խորհրդարանին եւ ըստ այնմ խմբագրել պատասխանը։ կը վախցուի թէ դահլիճը հրաժարի։

Թուրքիա վերադարձողներուն պատիժը

Հասկցուած ըլլալով որ փոխանակութեան ենթակայ կարգ մը անձեր, իրենց հպատակութիւնը փոխելէ վերջ Թուրքիա կը դառնան դարձեալ, օտարականներու բնակութեան եւ երթեւեկի արտօնութեան օրէնքին վրայ հետեւեալ յօդուածը պիտի աւելցուի.

— Ցանձնառութիւններու համաձայն, Թուրքիայէն դուրս հանուած ու վերադարձը արգիլուած ո եւ է անձ եթէ իր ինքնութիւնը, ծննդավայրը փոխելով կամ ուրիշ կերպով առանց արտօնութեան Թուրքիա վերադառնայ, մէկ ամիսէն մինչեւ մէկ տարի բանտարկութեան եւ 25էն 500 ոսկի դրամական տուգանքի կը դատապարտուի։ Այս անձերուն կողմէ գնուած անշարժ կալուածները կը գրաւուին եւ պատիժի շրջանը լրացնելէ վերջ սահմանէն դուրս կը հանուին։

Գործադուլ Տրապիզոնի մէջ

Տրապիզոնի մէջ բնակող պարսիկ գորգավաճառները հաւաքաբար դադրեցուցած են «թրանզիթ»ի գործառնութիւնները, դանգատելով թէ մաքսային տնօրէնութիւնը ամիսներով կը ձգձգէ մաքսային գործողութիւնները։

Տրապիզոնի վաճառականները այս պարագան հեռագրած են Պոլսոյ իրենց ազգակից գորգավաճառներուն, որոնք դիմում կատարած են առեւտրական տնօրէնութեան, առեւտրական սենեակին եւ մաքսային տնօրէնութեան։ Պարսիկ վաճառականները շուտափոյթ կարգադրութիւն մը կը խնդրեն այս մասին, երկու երկիրներու առեւտրական սերտ յարաբերութիւնները չվտանգելու համար։

Ֆրանս. նաւատորմը անգլ. ջուրերուն մէջ

Ինչպէս գրեցինք, այս պահուս ֆրանս. նաւաբաժին մը այցելութեան ելած է անգլիական ջուրերը։ Երկուշաբթի առաւօտ կանուխ «Լա Մօթ-Փիքէ» եւ «Տիւկէ-Թրուէն» յածանաւերը, ինչպէս նաեւ վեց թորփիլանաւեր եւ թորփիլահալածներ երկու հազար նաւազներով Շէրպուրկէն ճամբայ ելան դէպի Փորթսմութ, դեր-ծովակալ Փիրօի հրամանատարութեան տակ։ Անգլիացիները շատ փառաւոր ընդունելութիւն կ՚ընեն ֆրանսական նաւատորմի սպաներուն եւ նաւազներուն։ Առաջին օրը մեծ հացկերոյթ մը տրուեցաւ, որմէ վերջ բոլոր սպաները երաժշտական երեկոյթի մը ներկայ գտնուեցան։ Մօտ հարիւր ֆրանսախօս անգլիացի նաւազներ թարգմանի պաշտօն կը կատարեն։

⁂ «Թայմզ»ի նաւային աշխատակիցը խօսելով ֆրանսական նաւատորմին վրայ, վեր կը հանէ այն կարեւոր դերը, որ մեծ պատերազմի ընթացքին կատարեց անիկա, աջակցելով դաշնակիցներու յաղթանակին։ «Աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ զգալի ջանքեր ըրաւ ֆրանսական նաւատորմը. — Մանշի, Միջերկրականի, Ադրիականի, Տարտանէլի, Սելանիկի մէջ, սուրիական եզերքին վրայ, հնդկական ջուրերուն եւ Խաղաղականի մէջ։ Նոյնպէս մեծ գործունէութիւն ցոյց տուաւ թշնամի ընդծովեաններու դէմ մղուած պայքարին մէջ։»

«Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ ֆրանս. նաւատորմին Փորթսմութ այցելութիւնը ուշագրաւ նշան մըն է բարեկամական այն մթնոլորտին, որ կը տիրէ երկու երկիրներու պաշտօնական յարաբերութեանց մէջ։ Պատերազմէն վերջ եղաւ ժամանակ մը, երբ թուեցաւ թէ Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ ձգտումները բացարձակապէս հակոտնեայ էին։ Նախագահ Տումէրկի և ֆրանսական նաւաբաժնին այցելութիւնները ցոյց կուտան թէ յարաբերութեանց ձգտումի վտանգը հիմա բարեբախտաբար անհետացած է։

Ֆրանս. դրամատունը ոսկի կը գնէ

«Ֆինէնշըլ Թայմզ» կը գրէ թէ վերջին օրերս Լոնտոնի եւ Նիւ Եորքի հրապարակներուն վրայ ոսկիի գնումներ կատարուած են Պանք տը Ֆրանսի հաշուոյն։

Ներկայիս Պանք տը Ֆրանսը եւ պետական գանձը մեծ քանակութեամբ ստերլին եւ տոլար ունին, աւելի քան 800 միլիոն տոլար արժէքով (օրուան սակով 20 միլիառ ֆրանք)։ Այսքան օտար դրամ սակարանի պէտքէն աւելի է. հետեւաբար ձոյլ ոսկի գնելով, աւելի ապահով գործողութիւն մը կը կատարէ պետական դրամատունը։ Այս կերպով արգելք կը հանդիսանայ նաեւ Ամսթէրտամի եւ Պերլինի նոր ձեռնարկներուն՝ ֆրանք խաղալու մասին։ Քանի շատնայ ոսկիի պահեստը, ն՚յնքան կը բարւոքի ֆրանքի վիճակը։

Պարսիկ դահլիճը հրաժարած

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ վարչապետ Մոսթօֆի ալ-Մամալէք դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց Շահին, որ շատ դժուարութեամբ ընդունեց զայն։ Նոր դահլիճին կազմութիւնը շատ դժուար պիտի ըլլայ, որովհետեւ Մէճլիսի մէջ ոեւէ կուսակցութիւն մեծամասնութիւն չունի։ Շահը կը մերժէ նոր վարչապետ անուանել, ընտրութիւնը թողլով Մէճլիսին։ Դահլիճի հրաժարման պատճառները ելմտական խնդիրներու մասին նախարարներու տարակարծութիւնն է։ Գանձին մէջ դրամ կայ, սակայն շատ մը պաշտօնեաներ իրենց ամսականը չեն ստացած։

Լինտպէրկ վաղը Ամերիկա կը մեկնի

Ուաշինկթընէն ստացուած հեռագիրներու վրայ, Լինտպէրկ հրաժարեցաւ Եւրոպայի մայրաքաղաքները այցելելու իր ծրագրէն եւ որոշեց Ամերիկա վերադառնալ վաղը՝ Հինգշաբթի կէսօրէն վերջ։ «Շ. Թրիպիւն»կը գրէ թէ ամերիկացի հերոսը Լոնտոնէն օդանաւով Փարիզ պիտի համնի վաղը առաւօտ, եւ ամերիկեան դեսպանէն ու ֆրանս. պաշտօնական անձնաւորութիւններէն հրաժեշտ առնելէ վերջ, կէսօրին օդանաւով պիտի մեկնի Շէրպուրկ, ուր «Ճօրճ Ուաշինկթըն» շոգենաւը պիտի նստի։

⁂ Ճափոնցի օդանաւորդները պիտի փորձեն Խաղաղականը կտրել օդանաւով։

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէի, 5 յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Պուրս տը Թրավայլի մէջ 23 թիւ սրահը։

Բանախօս՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ. երգեր եւ արտասանութիւններ։

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

5 յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Salle des Fêtes, Rue de Paris, Հ. Յ. Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէին կողմէ, որ կը տօնէ նաեւ իր բացումը։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի, 4 յունիս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Սինէմա Սէն Լուի սրահին մէջ։

Բանախօսութիւն, հայկ. պար, խմբերգ, մեներգ, եւայլն։

ՓՐԻՎԱՅԻ ՄԷՋ

Մասնակցութեամբ Վալանսի, Փուզէնի, Քրիւասի եւ Փրիվայի ընկերներուն, 5 յունիս կիրակի օր ժամը 2ին։

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, 11 յունիս շաբաթ օր։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէի՝ յունիս 4 շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Սալ տէ Քոնֆէրանսի մէջ։

Բանախօս ընկ. ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ. երգեր եւ արտասանութիւններ. ճոխ պիւֆէ. հանդէսէն վերջ ընտանեկան խնջոյք եւ պար մինչեւ լոյս։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

վարչութիւն

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

«ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ» գիրքը։

Զարդարուած է շատ մը բացատրական լուսանկարներով, եւ ամէն լուսանկարչական գաղտնիք մանրամասն եւ յստակ կերպով բացատրուած է. ան միայն մասնագէտներու յատկացուած չէ, այլ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ է։

Գիրքին նպատակն է—առանց շատ ծախսի եւ ուսուցիչի, մէկ օրուան մէջ լաւ լուսանկարիչ շինել։ Գիրքը չորս մասի բաժնուած է եւ վերջի մասը վայրկենական եւ շրջիկ լուսանկարչութեան մասին կը խօսի։

Հակառակ ծաւալին, մաքրութեան, պարունակութեան եւ խիստ օգտակարութեան, գինը չափազանց աժան է։ Բայց յաւելումի վախ կայ։ Աճապարեցէք որովհետեւ կանխաւ ապսպրանքներ շատ եղած են։

Գին 10 ֆրանք, արտասահման 75 սէնթ, Դիմել՝ Guiragos Momdjianի 8 Rue Jules Duclos, St. Chamond (Loire) France։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի 5 յունիս ծանօթ հաւաքատեղին, ժամը 8ին բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկաներու թիւը բաւարար պիտի համարուի։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն հետեւեալ ենթակոմիտէները առանձին առանձին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր սովորական հաւաքատեղին բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

Ռոստոմ 3 յունիս Ուր. երեկոյ ժամը 8ին։

Իշխան 4 յուն. Շբ. ժամը 8ին,
Քրիստափոր 6 յուն. Բշ. ժ. 8ին
Վարուժան 7 յուն. Գշ. ժ. 8ին,
Վարդգէս 10 յուն. Ուր. ժ. 8ին,
Քրիս 11 յուն. Շբ. ժամը 8ին։

ՅԱՐԴԻՈՂԻ յառաջիկայ գրական երեկոն, վաղը Հինգշաբթի ժամը 9ին Ֆլօրիայի մէջ։ Վ. Կաքաւեան կը խօսի Կոստան Զարեանի բանաստեղծութիւններուն մասին։ կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Վասպուրականի Երկ. Երիտ. «Փարոս» միութիւնը պիտի տօնէ Վանի հերոսամարտի 12րդ տարեդարձը, յունիս 12ին Chateau de Rouetի շքեղ պարտէզին մէջ։ Մանրամասնութիւն յայտագրով։

կը խնդրուի բոլոր միութիւններէն եւ կուսակցութիւններէն նկատի ունենալ նոյն օրը։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Հայ Լեզենական միութեան գեղարուեստական ցերեկոյթը 6 Յունիս երկուշաբթի ժամը 3ին Կարտըն Փարքի թատերասրահը, Ավընիւ տիւ Փրատօ։ Մուտքը վճարովի։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Ամասիոյ հայր. Երկ. Միութեան երեկոյթը 11 Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, սալօն Էսփանեօլի մէջ։ Վիճակահանութիւնք կէսօրէն կը շահին։ Մուտքը ազատ է։ Մանրամասնութիւնք յայտագրով։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Համայնավարութիւն եւ համաշխարհային յեղափոխութիւն, *Մ. Վարանդեանի*, գին 15 Ֆր., Հայ-Թրքական կնճիռը, *Ռուբէն*, գին 6 ֆրանք։ *Դիմել* L. Kévonianի, 208bis Rue Lafayette (10e) Paris։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլէթիկ եղանակին սկզբնաւորութեան յառաջիկայ Ողիմպիական հանդէսի պատրաստութեան համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի մասնաճիւղը, փորձերու սկսած է եւ այդ առթիւ վարձած է երկու մարզարաններ։

կը հրաւիրուին բոլոր մարզիկները, Չորեքշաբթի օրերը ժամը 6.30էն 8 Սթատ ժան փըթի-ժան, իսկ կիրակի առաւօտները՝ ժամը 9ին փօրթ տ՚Օռլէան, երթալու համար C. A. Montrougeի մարզարանը։

(Կնիք)

ՍԱԿԱՐԱՆ

31 Մայիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124 02
Տոլար,	Dollar	25 54
Մարք (ոսկի)	100 Mark	605 —
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13 40
Թրք. ոսկի	» or	111 —
Մէճիտիէ	Médjidié	7 50
Լէվա 100 հատը	Léva	18 30
Տրախմի »	Drachme	32 50
Լիր »	» Lire	140 —
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70 70
Զուից. »	Frc. Suisse	491 —
Լէյ 100 հատը	Ley	15 80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100 —

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ		
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3100 —
» II	»	1890 —
» III	»	1510 —
Ռումելի երկթ.	Lots turcs	157 50

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՅՈՒՆԻՍ 1927

2 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 352 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՀԻՒԱՆԴԱԳԻՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ»

Երէկ, «Խորհրդային Հայաստան»էն առնելով (13 Մայիս), հրատարակեցինք պատուիրակի մը յայտարարութիւնները Հայաստանի լենինեան «կոմսոմոլ»ներու մասին (Երիտասարդ կոմունիստներու Միութիւն):

Ինչպէս կը խոստովանի պատուիրակն ալ, այդ միութեան վերջին՝ 4րդ համագումարին մէջ հաստատուած են հետեւեալ հիւանդագին երեւոյթները.—

1.— Հայաստանի կոմսոմոլը կ'անցրնէ աճման տագնապ մը:

2.— Կարգ մը կոմունիստ երիտասարդներ ինկեր են մանրբուրժուական ազդեցութիւններու տակ, եւ կը պայքարին կուսակցութեան եւ Միութեան դէմ:

3.— Երեւանի մէջ յառաջեկեր է ընդդիմադիր՝ Թրոցքիական երիտասարդներու հոսանք մը, սկսելով վարիչ շարքերէն:

4.— Շարք մը «անգիտակից» համալսարանական երիտասարդներ ինկեր են կրօնաւորներու ազդեցութեան տակ, Էջմիածնի, Նոր Բայազիտի եւ ուրիշ վայրերու մէջ, «հակակրօնական պայքարը մոռացութեան տրուած ըլլալով»:

5.— Պիոներական (արիներու, սկաուտ) կազմակերպութիւնն ալ տագնապի մատնուած էր վերջերս: Քանի մը հարիւր արիներ հրաժարած են կազմակերպութենէն:

5.— Միութեան մէջ բանուորներու համեմատութիւնը իջած է: Միայն Լէնինականի մէջ մօտ հազար երիտասարդ բանուորներ դուրս կը մնան. մեծ թիւով անկուսակցական երիտասարդներ կան նաեւ Երեւանի մէջ:

7.— Հասակաւոր (23 տարեկան եւ աւելի մեծ) երիտասարդ բանուորները չեն ուզեր մտնել կուսակցութեան մէջ: Այդ հասակի 4400 անդամներէն 1200ը միայն կուսակցական են, մնացած 3200ը՝ անկուսակցական:

Ջեկուցման մէջ, «հիւանդագին երեւոյթներ» կը կոչեն այս բոլորը: Բայց ակներեւ է որ լուրջ հիւանդութեան մը մատնուած են Հայաստանի կոմսոմոլները:

Մենք ուրիշ աղբիւրներէ ալ տեղեկութիւններ ունինք այս մասին, բայց գոհանանք իրենց փաստերով:

Մեզի համար գաղտնիք չէ, օրինակ, այն սուր տագնապը որ կը տիրէ Երեւանի համալսարանի երիտասարդութեան եւ ուսանողութեան մէջ, իբրեւ հետեւանք պոլշեւիկեան բարքերու եւ միջնադարեան հալածաքննութեան: Ի՛նչ անուն ալ ուզեն տալ այդ տագնապին, «Թրոցքիականութիւն» կամ «քաղքենիպոլշեւիկ» ձգտումներ, կացութիւնը չի փոխուիր: Հայաստանի երիտասարդութիւնը կ'անցրնէ ե՛ւ աճման ե՛ւ հոգեկան երկունքի տագնապ մը: Ան ատիճան որ, յաճախ կ լրտեսներ դրած են համալսարանի ուսանողութեան գլուխն ու բոլորտիքը, եւ պարբերաբար «զտումներ» կը կատարեն: Յայտնապէս աչքի փուշ են ոչ միայն «դաշնակ»ները, այլ եւ էսէրներն ու էսդէկները (սոց. յեղ. եւ սոց. դեմոկրատ) ու նաեւ իրենց ընկերները, ինչպէս կը հաստատեն:

Պերճախօս վկայութիւն մըն է նաեւ այն փաստը թէ՝ գիւղերու մէջ երիտասարդ կոմունիստները ինկեր են կրօնական համայնքներու կազմակերպութեան մէջ:

Իրենք այս իրողութիւնը կը բացատրեն «հակակրօնական պայքարի մոռացումով», եւ կը թելադրեն «ուժեղ հակակրօնական աշխատանքներ»:

Մեր կարծիքով, այստեղ եւս լպրծուն գետնի վրայ կը յայտնին պոլշեւիկ վարիչները: Ապահովաբար Հայաստանի գիւղական— եւ համալսարան— երիտասարդութիւնը ազդուած է ոչ թէ փիլոնէն եւ վեղարէն, կամ կրօնական քարոզներու շնորհքէն, այլ հիասթափուած է ծակազգային սոփեստութեանց եւ համէջ խաչակրութեանց հետեւանքներէն, որ կը տեւեն մինչեւ այսօր:

Ինչ կը վերաբերի հասակաւոր երիտասարդներու ուծացման, այդ իրողութիւն մըն է որուն պատճառներու վերլուծումը շատ հեռուները պիտի տանէր մեզ: Ամեն մը յափշտակուելէ եւ օրօրուելէ յետոյ, երբ կը մեծնան եւ աչքերը լոյսին կը բանան, արհեստականօրէն կարմրած պատանիները այլեւս չեն ուզեր շարունակել իրենց ճամբան, եւ կը նախընտրեն մնալ անկուսակցական:

Այսպէս պէտք է բացատրել նաեւ հարիւրաւոր հայ արիներու հրաժարումը: Այդ խկալպէս երիտասարդական եւ առողջ շարժումը Պոլսէն Հայաստան փոխադրուեցաւ, երբ Հայաստանը տակաւին հեռաւոր երկիր մըն էր Երեւանի այսօրուան վարիչներուն համար: Իշխանութեան տիրանալէ յետոյ, անոնք զանազան ձեւեր փորձեցին, այդ շարժումը այլափոխելու համար: Սկաուտը վերածեցին «պիօնէր»ի (ռահվիրայ, ճամբայ բացող): Անոնց ձեռքէն առին եռագոյնը եւ զանազան խորհրդանշաններ, տրորեցին, շաղուեցին, բոլորովին տարբեր ձեւ մը թրծելու համար,— բայց մնացին կէս ճամբան:

Այս բոլոր երեւոյթները մէկ աղօտ պատկերն են այն աւերաւոր յուսախաբութեան, որ կը տիրէ խորհրդային աշխարհին եւ առանձնապէս երիտասարդութեան մէջ:

Հակառակ բոլոր պոռոտախօսութեանց, պոլշեւիկները կրցան նուաճել երիտասարդութիւնը, այնպէս ինչպէս կը սպասուէր յեղափոխական կուսակցութեան մը կողմէ: Արտասահմանի մէջ պատկերը ամենուն աչքին առջեւ է արդէն, իսկ ինչ որ տեղի կ'ունենայ կարմիր գիծէն ներս, աւելի քան հիւանդագին երեւոյթներ կը պարզէ:

Շ.

МԱՄՈՒԼ

Ո՛ՒՐ Է ՎՏԱՆԳԸ

«Հայաստանի կոչնակ», ամերիկահայ շաբաթաթերթը, Մայիս 21ի թիւին մէջ քննելով Պոլսոյ հայ հռոմէականներուն տագնապը, կը գրէ.

— «Հարկ կա՞յ ըսելու թէ Պատրիարքարաններու հեղինակութեան դէմ ներսէն մղուած պայքարները շատ հաճելի են Թուրքերուն: Քանի որ կայ Էվգաֆի նախարարութիւն մը, ինչո՞ւ Պատրիարքարաններուն մէջ ալ կազմուի կալուածոց Հոգաբարձութիւն — կ'ըսեն անոնք: Քանի որ կայ Մէարիֆի նախարարութիւն մը, ի՞նչ գործ ունին Քրիստոնեայ դպրոցներու Հոգաբարձութիւնները: Քանի որ կայ Սըհհիյէ պաշտօնարանը, ինչո՞ւ ուղղակի անոր հսկողութեան չենթարկուին փոքրամասնութեանց հիւանդանոցները:

« Այս մտայնութիւնն ու քաղաքականութիւնն ի նպաստ ունենալով՝ պէտք է դաս առնել հայ Կաթոլիկներու պայքարին հետեւանքներէն: Մենք չենք ըսեր որ աչք գոցուին ներքին անկարգութեանց կամ ապօրինութեանց, բայց կը բաղձանք որ ատոնց լուծումն ու բարձումը կատարուին ներքին միջոցներով միայն: Անցածները խումբ մը Հայեր՝ Ազգ. Պատրիարքարանի գոյութիւնն անտեսելով ուզեցին Հայութեան ներկայացուցիչ հանդիսանալ թիւրք կառավարութեան առջեւ: Մինչեւ հիմա ալ կայ «Թիւրքեւհայ Բարձրացման Միութիւն» մը, որ ինքնիրեն կ'ընծայէ պաշտօնական դեր մը, յանուն հայ ժողովրդին: Պէտք է գգուշանալ այդ տեսակ փորձերէ: Թիւրքիոյ Հայութիւնը, թէեւ թուով տասանորդուած՝ պէտք է հաւատարմօրէն պահպանէ իր եկեղեցական ինքնավարութիւնը, որքան որ կարելի է, Պատրիարքարանի իրաւանց եւ աւանդութեանց ուժովը: Եւ ամէն ազնիւ Հայու պարտքն է աջակցիլ ազգային հեղինակութեան, եւ թոյլ չի տալ որ այս կամ այն պատրուակով միջամտութիւններ ըլլան:

« Ով որ այս տեսակ պարագաներու մէջ կառավարութեան մը հակահայ քաղաքականութենէն օգտուիլ կը փորձէ՝ վատ մարդու դեր կատարած կ'ըլլայ:»

ԽԱԽԱՄԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Վերջին օրերս կրօնական վէճ մը ծայր տուած է Պոլսոյ Հրեաներուն մէջ: Կարգ մը երիտասարդներ կը պահանջեն որ, Սինակօկներու մէջ երգեցողութիւնները տեղի ունենան դաշնակի եւ օրկի ընկերակցութեամբ: Ցետոյ, ինչպէս կ'ըլլայ եկեղեցիներու մէջ, աղջիկ երգչուհիներ կատարեն երգեցողութիւնները. երգչուհիներն ալ պէտք է կոյս ըլլան...

Պահպանողականները սակայն, կ'ընդդիմանան, եղած պահանջը սրբապղծութիւն համարելով:

Այս պատճառաւ սուր վէճ մը ծայր տուած է: Քանի մը օր առաջ, յառաջդիմականները, գլխաւորութեամբ Ռշվա պէյի, գացին եւ փակեցին Հայտար փաշայի սինակօկը:

Պահպանողականները բողոքած են խախամապետարանի մօտ:

«ԸՆԿԵՐ».— Հայաստանի մէջ ամէն մարդ «ընկեր» է: Ուսուցիչը «ընկեր» է աշակերտին, բանուորը՝ վարչապետին, հայրը՝ իր տղուն: Եւ անիծուած է «պարոն» բառը, իբրեւ «իմպէրիալիստ»: Բանուորները յաճախ կը բողոքեն թերթերու մէջ որ այսինչ բժիշկը յանդիմանած է յաճախորդը, որ «ընկեր» կը կանչէ բժիշկին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլիա կը մերժէ պայմանաժամ տալ

Երէկ գրեցինք թէ Լոնտոնի խորհրդային գործակատար Ռոզենկոլց պայմանաժամ ուզած էր առեւտրական պատուիրակութեան անդամներուն համար, մինչեւ գործերու հաշուեյարդարումը: Նախարարական խորհուրդը այս մասին խորհրդակցելէ վերջ, պաշտօն տուաւ Ներքին Նախարարին՝ պատրաստել ցանկը «Արգոս»ի այն պաշտօնեաներուն, որոնք կրնան ժամանակաւորապէս Անգլիա մնալ: Մնացեալ բոլոր «դիւանագիտական» պաշտօնեաները պէտք է մեկնին որոշուած պայմանաժամերուն:

Խորհրդային «Եուշար» շոգենաւը, որ պիտի փոխադրէ խորհրդային պաշտօնեաները, տակաւին չէ մեկնած Լոնտոնի նաւահանգիստէն: Ռոզենկոլց այլ եւս յոյսը կտրած է նոր պայմանաժամ ստանալու համար, տեսնելով որ կառավարութեան որոշումը անդառնալի է:

Գերման դեսպանատունը պիտի ստանձնէ ռուսական շահերու ներկայացուցչութիւնը Անգլիոյ մէջ, անմիջապէս որ խորհրդային դիւանագիտական մարմինը մեկնի Անգլիայէն: Կ'ըսուի նոյնպէս թէ գերմանական սէնտիքա մը ձեռք պիտի առնէ Արգոսի գործերը եւ պիտի գործէ իբրեւ գործակալութիւն մը՝ ի հաշիւ Ռուսիոյ:

Լորտերու ժողովին մէջ լորտ Փարմուր մեղադրեց կառավարութիւնը, Ռուսիոյ հանդէպ իր քաղաքականութեան համար եւ ըսաւ թէ միջազգային խնդիրներու մէջ յարաբերութեանց խզումին հետեւանքը պէտք է ըլլայ պատերազմի յայտարարութիւն: Աւելցուց թէ իր որոշումով կառավարութիւնը վտանգեց խաղաղութիւնը:

Լորտ Պալֆուր յանուն կառավարութեան պատասխանելով, ըսաւ թէ այդ խնդիրներու մասին Երեսփ. Ժողովին մէջ ըսուածներուն վրայ աւելցնելիք բան մը չկայ:

⁂ Քանատայի կողմէ յարաբերութեանց խզումին վրայ, Մոսկուա հրահանգած է իր առեւտրական պատուիրակութեան՝ կապոցները կապել եւ անմիջապէս ճամբայ ելլել:

Անգլօ-եգիպտական տագնապը

Անգլիոյ կողմէ եգիպտական կառավարութեան յանձնուած ծանուցագիրը խմբագրուած է բարեկամական ոճով, բայց խիստ շեշտով: Ըսուածին պէս սպառնական չէ, նոյնիսկ թելադրութիւններ կ'ընէ երկու կառավարութեանց գործակցութեան մասին:

Ազգայնական շարժումը վերջերս սուր հանգամանք ստացած է եւ նոյնիսկ Զաղլուլ փաշա չի կրնար զսպել անոնց ծայրայեղ շարժումները: Եգիպտացիները գրեթէ ամբողջովին ձեռք ձգած են իրենց անկախութիւնը, միայն բանակին մէջ որոշ միջամտութիւն ունին Անգլիացիները: Հիմա կ'ուզեն Անգլիացիները վտարել նաեւ իրենց վերջին բերդէն՝ քաղաքական միջոցներով:

Անգլիական սէրտարին յանկացուած վարկը չքուէարկուելով, Եգիպտոսի երեսփոխանները կը կատարեն պարզապէս սահմանադրական պարտականութիւն մը, որ ճանչցուած է Անգլիոյ կողմէ:

Չէմպըրլէյն երէկ խորհրդարանին մէջ յայտարարութիւններ ըրաւ եգիպտական տագնապին մասին:

Միջադէպեր

ԻՏԱԼԻՈՅ, ՍԵՐՊԻՈՅ ԵՒ ԱԼՊԱՆԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

Թրիէսթէի առնավաճառէն վերադարձող իտալացի զբօսաշրջիկներ Տալմացիոյ Կրավոզա նաւահանգիստը ցամաք կ'ելլէին, երբ յարձակում կրեցին եուկոսլաւ ազգայնական տարրերու կողմէ: Իտալական հիւպատոսը եւ «Փալաթինօ» շոգենաւին նաւապետը, որ իրենց հայրենակիցներու օգնութեան փութացին, նոյնպէս խոշտանգուեցան: Պելկրատի իտալական դեսպանին բողոքին վրայ, Կրավոզայի եուկոսլաւ իշխանութիւնները ներողութիւն խնդրեցին իտալական հիւպատոսէն:

Հակիտալական անկարեւոր միջադէպեր տեղի ունեցան նաեւ Սէպէնիքոյի եւ Ռակուզայի մէջ:

⁂ Տուրացցոյի մէջ Սերպիոյ հաշւոյն լրտեսութիւն ընելու ամբաստանութեամբ ձերբակալուեցան Եուկոսլաւիոյ դեսպանատան թարգման Ճուրասքովի, ոստիկան մը եւ Գարատաղցի երկու ինքնաշարժի վարիչներ: Սերպ դեսպանը բողոքեց Ճուրասքովի ձերբակալման դէմ՝ դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւնը մէջ բերելով, սակայն ալպանական կառավարութիւնը պատասխանեց որ Ճուրասքովի բնիկ Գարատաղցի է եւ Ալպանիոյ քաղաքացի, ու մինչեւ հիմա իր դիւանագիտական հանգամանքին մասին ո եւ է տեղեկութիւն չէ տրուած իրեն:

⁂ Քոմիթէճիներ յարձակեցան Ալպանիոյ սահմանի Նիքամէրթուրի պահականոցին վրայ, սպաննելով երկու Ալպանացիներ:

Յոյները կը տիրանան իրենց կալուածներուն

«Ազգամ» կը գրէ թէ վերջերս կարեւոր որոշումներ տրուած են Թուրքիայէն փախած Յոյներու մասին: Փախստական Յոյները երկու մասի բաժնուած են: 1.— փոխանակելիներ.— Այս

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒՆ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

(«Խորհրդ. Հայաստան», 19 Մայիս).— Հայաստանի պատանի բնակչութեան առողջութիւնը լուրջ հոգեր կը պատճառէ կառավարութեան: Կատարուած քննութիւններու համաձայն, 168 արիներու առողջական վիճակին պատկերն է,— հարիւրին 25.6 համեմատութեամբ՝ ճահճատենդ, 3.6 համեմատութեամբ՝ թոքերու, 1.8 համեմատութեամբ՝ սիրտի, 1.8 համեմատութեամբ՝ աչքի հիւանդութիւն, 7.1 համեմատութեամբ՝ անարիւնութիւն, 12.5 համեմատութեամբ՝ ջղային, 3 համեմատութեամբ՝ թերակազմութիւն:

Երեւանի Աբովեան վարժարանին 2րդ. եւ 3րդ. կարգին աշակերտներուն մէջ կան 13 թոքախտաւորներ: Ու զանազան դպրոցներու մէջ թոքախտաւորներու թիւն է 11:

Նկատելով որ այս քննութիւնները թերի են, եւ կը ներկայացնեն քիչ թիւով աշակերտներու վիճակը միայն, պէտք է հետեւցնել որ *Հայաստանի պատանեկութեան առողջական վիճակը երբեք մխիթարական չէ*: Ու եթէ աւելցնենք որ աշխատաւոր պատանիները գործի եւ զանազան պայմաններու պատճառով, աւելի շատ ենթակայ են հիւանդութիւններու, պատկերը կը դառնայ աւելի մտատանջող:

Իբրեւ դարման այս երեւոյթին, անհրաժեշտ է քննութեան առնել նախ բնակարանային անյարմարութիւնը, սնունդի որակը, առողջապահական լաւ պայմանները, դպրոցներու մէջ հերթական գործերը:

Ու «Խորհրդ. Հայաստան»ի աշխատակիցը կ'առաջարկէ ամառը կազմակերպել արշաւանքներ, ճամբար (campement), լողալու եւ այլ խաղերու մրցումներ:

ՊՈԼՍՈՅ ՌՈՒՍԵՐՈՒՆ ՎՏԱՐՈՒՄԸ

Յայտնի է թէ Թուրք կառավարութիւնը որոշած է Օգոստոսին արտասահման ղրկել Պոլիս գտնուող ճերմակ Ռուսերը, թիւով 3000: Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ կարգուած մասնաւոր յանձնաժողով մըն ալ կը զբաղի այս գործով:

Յանձնաժողովը տեղ գտնելու համար ամէն կողմ դիմած է, սակայն ո եւ է պետութիւն չէ հաւանած ընդունիլ Ռուսերը: Միակ տրամադրելի տեղը Հարաւային Ամերիկան է. բայց հոն փոխադրելն ալ մեծ ծախքերու կը կարօտի:

Այնպէս որ հաւանաբար ճերմակ Ռուսերը Պոլիս մնան: Արդէն անոնցմէ 1200 հոգի դիմած են կառավարութեան, թրքահպատակ դառնալու համար: Դիմողները այնպիսի Ռուսեր են, որոնք հաստատուն գործ եւ դիրք ունին: Անգործներն են որ կ'ուզեն արտասահման մեկնիլ:

Միւս կողմէ, *պառ*երու, ճաշարաններու եւ *կազինօ*ներու տէրերու միութիւնը, գլխաւորութեամբ Թուրք երաժիշտներու, որոշած են խնդրել կառավարութենէն որ չընդունուի Ռուսերուն թրքական հպատակ դառնալու դիմումը: Անոնց կարծիքով, Ռուսերը քիչ ատենէն պիտի տիրեն հրապարակին եւ շատ գէշ դրութեան պիտի մատնեն Թուրքերը: Հետեւաբար կը պահանջեն որ Ռուսերը դուրս հանուին երկրէն:

⁂ Աստանայէն Թուրք թերթերուն հասած հեռագրի մը համաձայն, Եգիպտոսի Ներքին Նախարարութիւնը հրամայած է բոլոր Ռուսերուն մինչեւ Յունիս 1 մեկնիլ երկրէն:

ԱՆԳԼԵԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԽԶՈՒՄԸ

Բ.

Երկու գլխաւոր պատճառներ կային, որոնք կը մղէին Անգլիոյ վարիչները ցանկալի նկատել խորհրդային վարչաձեւին շարունակութիւնը Ռուսաստանի մէջ, ինչպէս նաեւ յետագային անոր իրաւական գոյութեան ճանաչումը, գիտնալով հանդերձ թէ խորհրդային կառավարութիւնը պիտի ընէ այն բոլոր բաները որ հրապարակ կը դրուին խզման համար։

Ռուսաստանի ցարական կառավարութիւնը բրիտանական կայսրութեան զինակիցն ըլլալով հանդերձ, բրիտանական կառավարութիւնը չէր դադրած ծայրագոյն Արեւելքի մէջ ամենաուժեղ քաղաքական մրցակիցը նկատելու զայն։ Իսկ ցարական կառավարութենէն յետոյ, ո եւ է օրինաւոր եւ իրաւական կառավարութիւն Ռուսաստանի մէջ աւելի ուժեղ մրցակից մը պիտի դառնար ապագային։ Պոլշեւիկեան անպատասխանատու քաոսը ամենայարմարն էր բրիտանական շահերու տեսակէտէն, ու նուազ վնասակար պիտի ըլլար իրենց։ Հետեւաբար, որքան ատեն որ ա՛յս իշխանութիւնը կը տիրապետէր Ռուսաստանի, այնքան ատեն ալ Անգլիա մտատանջուելու պէտք չունէր, եւ որքան աւելի երկար տեւէր այս քաոսը, այնքան աւելի օգտակար պիտի ըլլար բրիտանական կայսրութեան համար։

Այս էր պատճառը՝ որ, սկզբնական շրջանին, այնքան թոյլատու գտնուեցան խորհրդային վարչաձեւին հանդէպ, զոհ տալով իրենց երէկի բարեկամները, ռուս պետական եւ դրամատիրական շրջանակները։

Երկրորդ դրդապատճառը զուտ շահախնդրական էր։ Անգլիոյ մայր հայրենիքի մէջ մէկ-երկու միլիոն անգործներ կը թափառէին, ահաւոր բեռ մը՝ դառնալով պետական պիւտճէին վրայ իբրեւ հետեւանք արդիւնաբերական ապրանքներու շուկաներու նուազման։ Ռուսական հսկայ երկիրը, իր ճարտարուեստի կործանումին հետեւանքով, կրնար խոշոր շուկայ մը հանդիսանալ Անգլիոյ արդիւնաբերական հաստատութիւններու համար։ Արդ, այս շուկան ձեռք ձգելով, հնարաւոր պիտի ըլլար գոնէ մասամբ մեղմացնել անգործութեան տագնապը։

Կար նաեւ երրորդ տեսակէտ մը, որ առհասարակ ընդհանուր էր թէ պետութիւններու եւ թէ եւրոպական տարրերու մտածողութեան մէջ։

Եթէ եւրոպական պետութիւնները սկսէին իրենց բնականոն յարաբերութիւնները Ռուսաստանի հետ, ստիպմանաբար հնարաւոր պիտի դառնար թափանցել Ռուսաստանի ներսը եւ ժողովուրդը հաղորդակից դարձնել արեւմտեան մտածողութեան եւ առհասարակ քաղաքական անցուդարձերուն։ Միաժամանակ խորհրդային իշխանութիւնը յարաբերութեան մէջ ըլլալով արեւմտեան պետութիւններուն հետ եւ ստիպմանաբար բարեշրջուելով կեանքի հրամայական պահանջներուն տակ, պիտի դառնար չափաւոր հանրապետութիւն մը։

Այս բոլոր փորձերէն յետոյ, տակաւին այսօր ալ կայ նման մտածողներու բազմութիւն մը, մանաւորապէս ռամկավար եւ ընկերվարական տարրերու մէջ։

Կոմինտէրնը, ընդհակառակն, զանազան պետութիւններու, հաստատութիւններու եւ հոսանքներու կողմէ ցոյց տրուած թոյլատու ընթացքը մեկնեց իբրեւ տկարութեան նշան եւ համաձայն գտնուեցաւ որ իր կառավարութիւնը պաշտօնական եւ դիւանագիտական յարաբերութիւն մշակէ մէկ նպատակի մը համար, որպէսզի միջազգային քաղքենի հաստատութիւնները դարձնէ պրոփագանդի բեմ, իսկ պետական զանազան հաստատութիւնները արտասահմանի մէջ դառնան պրոպագանդի եւ լրտեսութեան բոյներ։

Այսօր, վեց տարիներու փորձերը ցոյց տուին թէ՝ ինչպէս բրիտանական կառավարութիւնը, նոյնպէս ալ ուրիշ պետութիւններ ու հանրային հաստատութիւններ չարաչար սխալած էին իրենց արդար կամ մեղաւոր հաշիւներուն մէջ։ Չէր սխալած միայն Կոմինտէրնը։

Առանց քաղաքական օրինաւոր յարաբերութեան Կոմինտէրնը հսկայական դրամ եւ մարդկային ուժ պիտի վատնէր կազմակերպելու այն, ինչ որ շատ դիւրութեամբ կրցաւ կազմակերպել զանազան երկիրներու մէջ, դիւանագիտական անձեռնմխելիութեան անունին ու քօղին տակ։

Այսօր աշխարհի զանազան մայրաքաղաքները, գլխաւորապէս կեդրոնական նշանակութիւն ունեցող քաղաքներ, ինչպէս Լոնտոն, Փարիզ, Պերլին, Վիեննա, Պոլին իրենց բազմահարիւր պաշտօնեաներով հանդիստ եւ առանց ճիգի կազմակերպած են Կոմինտէրնի արտաքին կուսակցական ղեկավարութիւնը, պրոպագանդը եւ լրտեսութիւնը։

Ոչ միայն Լոնտոնի, այլ եւ ուրիշ վայրերու մէջ ձեռք անցուած բազմաթիւ փաստաթուղթերը ցոյց կու տան թէ իւրաքանչիւր պետութեան ներսը ստորերկրեայ երկրորդ կառավարութիւն մը կայ, որ կը վարէ ամբողջ կայսրութիւնը կամ կայսրութեան համայնավար հատուածները։ Լոնտոնէն կը կառավարուին Մայր Երկիրը ու բոլոր գաղութները։ Փարիզէն կը կառավարուին մայր երկիրն եւ բոլոր գաղութները, ու այսպէս անվերջ։

Իսկ Ռուսաստանը՝ մնաց նոյն փակ դուռը ու անմատչելի բերդը, ուր մարդիկ առանց մահուան ուրուականը իրենց շալակն առնելու չէին համարձակեր այդ փակ դռնէն ներս մտնելու։

Այս բոլոր փորձերէն յետոյ, պարզ կը տեսնուի թէ բոլոր պետութիններն ալ ուշ կամ կանուխ պիտի գան մտնել քաղաքական նոյն ուղին, ուր մտաւ Անգլիան, միս-մինակ, առանց ուրիշներուն սպասելու։

Այս քաղաքական խաղերուն մէջ, ի հարկէ ամենաշատ տուժողները եղած են փոքր ազգերը, որոնք ուժ եւ հնարաւորութիւն չեն ունեցած իրենց շահերը պաշտպանելու։ Անոնք պիտի շարունակեն զոհը դառնալ մեծերու խաղերուն, որքան ժամանակ որ համաշխարհային իրական խաղաղութեան մը եւթենէն չի բխիր բոլոր տեսակի պետութիւններու քաղաքական յարաբերութիւնը։

Ցարակոյս չկայ թէ, ինչպէս քաղաքական զանազան դաւանանքներ եւ միջազգային խմբակցութիններ, նոյնպէս եւ համայնավարութիւնը, բացարձակ իրաւունք ունին իրենց պրոպագանդը կատարելու աշխարհի վրայ։ Սակայն այդ իրաւունքը պիտի թոյլատրուի նաեւ Ռուսաստանի մէջ։ Ինքզինք յեղափոխական կուսակցութիւն համարող որ եւ է կուսակցութեան — ինչպէս եւ կոմկուսին համար, երբեք թոյլատրելի չէ հետեւիլ հին կառավարութեանց մեթոտներուն, քաղաքական կամ այլ առանձնաշնորհները օգտագործելու ծուռ նպատակներու, որոնք կը պարգացնեն խաբեբայութիւնը, կեղծաւորութիւնն ու լրտեսութիւնը եւ ստիպմանաբար յեղափոխութիւնը կը վերածեն ժեզուիթական միաբանութեան մը։

Յեղափոխականը կ'ունենայ համապատասխան կեցուածք եւ իր գործերը կը կատարէ իր անունով, միայն, առանց պետական օրինաւոր համարուած օրգանի մը դրօշին տակ կծկուելու։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Սոսկալի ելմտական տագնապ մը յառաջ եկաւ անցեալ շաբաթ Պերլինի սակարանին մէջ եւ ահագին քանակութեամբ արժեթուղթեր ծախուեցան շատ պակաս գիներով։ Կ'ըսուի թէ մեծ դրամատուններ ահագին վնասներու ենթարկուելով դիմած են իրենց պարտականներուն, կարճ պայմանաժամով տալիքներն անմիջապէս վճարելու։

Յուզումը մեծ է ինչպէս Գերմանիոյ, նոյնպէս եւ ամբողջ Եւրոպայի մէջ եւ ելմտագէտները անձկութեամբ կը փնտռեն բուն հեղինակները։ Հեռագիրներն հաղորդեցին թէ պատճառը Ռայխսպանքի տնօրէնի հրամանն է վարկերը կրճատելու, սակայն վերջինս կը հերքէ իրեն վերագրուած ամբաստանութիւնը եւ կ'ըսէ թէ ինք պարզապէս խորհուրդ տուած է իր պաշտօնակիցներուն խոհեմութեամբ վարուիլ։

Խնդիրն այդ չէ սակայն թէ հրամանն ուրկէ բխած է։ Կարեւորն այն է թէ ինչ պատճառներէ դրդուած էին խոհեմութեամբ վարուելու այդ խորհուրդներն կամ հրամանները, որոնց հետեւանքն եղաւ այդ ահագին վերիվայրումը։

Ըստ գերման տնտեսագէտներու, տագնապն յառաջ եկած է գլխաւորապէս ի հաշիւ պատերազմական հատուցումներու մեծաքանակ գումարներու վճարման հետեւանքով։ Առոնց գումարը Ապրիլին հասած է 122 միլիոն ոսկի մարքի, այսինքն իբր 750 միլիոն ֆրանք, մինչդեռ Տօըսի ծրագրին գործադրութեան դրուելէն ի վեր այդ վճարումներն ամսական քասն միլիոն ոսկի մարքը չէին անցած մինչեւ հիմա։ Նկատի ունենալով մանաւանդ թէ յաճախ այդ պատերազմական հատուցումներու փոխարէն կը տրուէին նաեւ ապրանքներ կամ նախանիւթեր, մինչդեռ Ապրիլի մէջ վճարումներու ընդհանուր վերահսկիչն ստիպուած է եղեր հրապարակէն գնել 122 միլիոն ոսկի մարքի օտար դրամներ, կարելի է մասամբ ընդունելի համարել գերմանացի տնտեսագէտներու կարծիքը։

Արդարեւ բոլոր երկիրներու ելմտագէտներն ալ չեն դադրիր պարբերաբար յայտարարելէ թէ մեծաքանակ գումարներու արտահանութիւնը մեծապէս կ'ազդէ երկրի մը տնտեսական վիճակին վրայ եւ թէ անհրաժեշտ է այդ վճարումները բաժնել հաւասարապէս ամբողջ տարուան մը կամ որոշ ժամանակաշրջանի մը վրայ։

Տօըսի ծրագիրը նախատեսելով այն մեծ տագնապը որ կրնար ծագիլ Գերմանիոյ ահագին պարտքերու՝ դրամով վճարուելէն տրամադրած է որ փոխանակ անգլիականով եւ տոլարով վճարելու, կարեւոր մաս մը հատուցուի ապրանքներով կամ ծառայութիւններով։ Ֆրանսացի արդիւնաբերողներն ու գործարանատէրները սակայն ահագին աղմուկ յարուցին այս տրամադրութեան դէմ, վախնալով իրենց արտադրութեանց գիներուն անկումէն եւ ահա այժմ կը տեսնեն թէ ի՛նչ կ'ըլլայ արդիւնքը երբ մարդ անկարելին կը պահանջէ։

Ինչ որ պատահեցաւ Գերմանիոյ, կրնայ պատահիլ եւ անխուսափելիօրէն պիտի պատահի բոլոր պարտական պետութեանց, եթէ անհրաժեշտ զգուշութիւնները ձեռք չառնուին։

Ամերիկան եւ Անգլիան մանաւանդ լաւ դասեր ունին սորվելիք գերմանական այս տագնապէն, երբ ժամանակը հասնի Ֆրանսայէն ունեցած պահանջքի գանձման եղանակը կարգադրելու։

Գերմանիոյ տագնապին համար ուրիշ պատճառներ ալ կան անշուշտ, որոնցմէ մաս մը ուղղակի, մաս մը անուղղակի կերպով ազդած են հրապարակին վրայ։ 1926ի ընթացքին, այսինքն ոսկի մարքի հաստատութենէն գրեթէ անմիջապէս վերջը գերմանական զանազան հաստատութիւններ մեծկակ գումարներու փոխառութիւններ ըրին արտասահմանէն խոշոր տոկոսներով, հետզհետէ գործերը բացուեցան եւ դրամի տոկոսը ինկաւ հրապարակին վրայ. 1926ին հարիւրին 9 էր, 1927ին սկիզբը հարիւրին 5ի իջաւ եւ այսպիսով այդ միեւնոյն փոխառութիւնները կարելի եղան երկրին մէջէն ընել աւելի նպաստաւոր պայմաններով քան Նիւ-Եորք կամ Լոնտոն։

Դրամի առատութեան պատճառով արժեթուղթերու գիները բարձրացան եւ դրամատուններն սկսան աւելի դիւրահաճ վերաբերում ցոյց տալ իրենց յաճախորդներուն հանդէպ, ընդունելով երկար պայմանաժամով փոխառութիւններ, ապրանքի փոխարէն վարկեր եւլն. եւլն. եւ արտասահմանեան դրամագլուխն այլեւս հաշիւ չզգալով գերմանական շուկային վրայ, սկսաւ քաշել իր դրամը եւ ծախել տոկոսի սուղ ժամանակ աժան գնով գնած արժեթուղթերը որոնք սկսած էին 100էն 2 միայն բերել։

Արտասահմանեան դրամատէրներու այս ձեռնարկին արդիւնքն եղաւ Ռայխսպանքի ամբարած օտար դրամներու նուազումը եւ շատ հաւանաբար Ռայխսպանքի տնօրէնը Պ. Շախթ այդ վիճակէն վրդովուած էր որ իր պաշտօնակիցներուն խորհուրդ տուաւ աւելի զգոյշ շարժիլ յաճախորդներու հանդէպ եւ խնդիրը հրապարակուելով յառաջ եկաւ ծանօթ խուճապը։

1926ի վերջերն այնչափ առատացած էր դրամը Գերմանիոյ մէջ որ շատ մը գերմանացի սեղանաւորներ ֆրանսական պարտաթուղթեր եւ արժեթուղթեր գնած էին անոնց բարձր տոկոսներէն հրապուրուելով։ Անոնք իրենց մարքերը անգլիականի կը վերածէին եւ Փարիզի մէջ անգլիականը ֆրանքի վերածելով կը գնէին ֆրանսական թղթեր. այդ անգլիականները գնուեցան մեծ մասամբ Պանք տը ֆրանսէն, որ պահեց զանոնք Անգլիոյ մէջ՝ յառաջիկայ վճարումներու համար եւ այսպիսով Գերմանիայէն Ֆրանսայի համար արտածուած գումարներն անցան Անգլիա եւ այնտեղ պատճառ դարձան դրամի առատութեան եւ զեղչի անկման։ Երբ Ապրիլ ամսուն միջազգային հակակշռի վերահսկիչն ուզեց 125 միլիոն ոսկի մարքի վճարման համար օտար դրամներ գնել, հրապարակը նեղուեցաւ եւ միեւնոյն ժամանակ Տօքթ. Շախթի հրամանով դրամատունները սահմանափակեցին իրենց վարկերը եւ սակարանը շուարեցաւ։

Տօքթ. Շախթ իր այդ վարմունքով թերեւս կը հետապնդէր նաեւ քաղաքական նպատակներ. ցոյց տալ դաշնակիցներուն գերման ճարտարարուեստի փայլուն վիճակը... որովհետեւ Տօըսի ծրագիրը հիմնուած է Գերմանիոյ վճարման կարողութեան վրայ եւ կրնայ վերաքննուիլ, եթէ պայմանները փոխուին...

Ամէն պարագայի մէջ, ճշմարիտ է մեծ ելմտագէտ Քայեօի խօսքը թէ թերեւս աւելի դիւրին է մեծ ճակատամարտի մը մէջ սպարապետի դերը, քան այժմեան տագնապներու միջոցին ելմտական նախարարի դերը։— Ճակատամարտներու ժամանակ երկու բանակներ կան դէմ առ դէմ, որչափ որ տարբեր ըլլան անոնց բաղադրիչ տարրերը. մինչդեռ այժմեան տնտեսական բարդութիւնները այնչափ բազմակողմանի են որ, երբեմն անկարելի է որոշապէս տեսնել թէ ո՛ր երկիրը պիտի կրէ ոեւէ հարուածի արդիւնքները։

Բարեբախտաբար մինչեւ հիմա ֆրանսական հրապարակը մեծապէս չազդուեցաւ գերմանական տագնապէն. կրնայ ըլլալ սակայն որ երբ Գերմանացիները ծախել ստիպուին իրենց գնած ֆրանսական արժեթուղթերը, Փարիզի սակարանի գինները ազդուին եւ անկի տան, եթէ համաչափ կերպով գնորդներ չներկայանան։

Մ. Տ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նորընտիր Գաւառային Ժողովի երկրորդ նիստը գումարուեցաւ Մայիս 27 Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 5ին, մատրան մէջ։ Ներկայ էին 24 պատգամաւոր որոնց 20ը Մարսէյլէն, իսկ չորսը շրջաններէն։

Նախագահ Յակոբ Մէլեան ժողովը բացաւ շնորհաւորելով ժողովականներու կարգապահութիւնն ու պարտաճանաչութիւնը։ Կարդացուեցաւ նախկին ատենագրութիւնը եւ նոյնութեամբ վաւերացուեցաւ։ Կարդացուեցան Պ. Խորասանճեանէն եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսէն եկած հեռագիրները։ Առաջինը իր շնորհակալութիւններն ու շնորհաւորութիւնները յայտնելով, կը մաղթէր որ իր կառուցանելիք եկեղեցին համերաշխութեան կապ մը ըլլայ մարսիլահայ գաղութի եւ միութեան համար։ Կաթողիկոսը կը գրէր. «Օրհնում եմ ժողովդ եւ մաղթում բարեջան երջանկութիւն»։

Կարտանէն եկած նամակ մը կը տեղեկացնէր թէ 47 հոգի ազգային տուրք վճարած ըլլալով, ընտրութիւն կատարուած եւ 42 քուէով պատգամաւոր ընտրուած է Պ. Շաւարշ Թաշճեան (դաշնակցական)։

Անձնական կարգ մը պատճառներով ազգային նորընտիր վարչութեան անդամներէն Պ. Պ. Տիրան Թէքէեան եւ Վրթանէս Ղազարեան իրենց հրաժարականները ներկայացուցին։ Ժողովը նախ մերժեց, յետոյ, անոնց պնդումին վրայ ընդունելով, որոշեց երկու նորեր ընտրել։ Վարչութեան ատենապետ Պ. Լեւոն Մեսրոպ պարզելով վարչային գործերու ծանրութիւնը, առաջարկեց որ վարչութիւնը ունենայ 9 գործօն անդամներ, բացի պատուոյ ատենապետէն։ Այս առաջարկը ընդունելով ընտրուեցաւ երեք հոգի. — Պ. Պ. Արգար Արզումանեան, Սահակ Դրաճեան եւ Արշակ Թորոսեան։

Վարչութեան գործը թեթեւցնելու համար, առաջարկուեցաւ կազմել քանի մը ստորադաս մարմիններ, — Ուսումնական Խորհուրդ, Աղքատախնամ եւ Հոգաբարձութիւն։ Պ. Եղիշէ Թորոսեան աւելորդ գտաւ մէկէ աւելի մարմիններու կազմութիւնը եւ առաջարկեց Վարչութեան մէջ աշխատանքի բաժանում կատարել, որպէս զի անտեղի խաչաձեւումներ չըլլան։

Փօղոս Ճիւսեան.— Քանի որ Գաւառական ժողովը պիտի ունենայ իր ներքին կանոնագիրը, որուն մէջ անշուշտ պիտի յիշուի այդ պարագան, կ'առաջարկեմ որ մինչեւ կանոնագրի պատրաստութիւնը գործը վարէ ազգային վարչութիւնը։

Յ. Ժամկոչեան.— Ես ալ կը միանամ այդ առաջարկին։

Մեսրոպ Գույումճեան.— Վարչութեան գործը թեթեւցնելու համար լաւ է որ Գաւառական ժողովը կազմէ լոկ Հոգաբարձութիւն մը, որ համարատու ըլլայ ազգային վարչութեան։

Պերճ Թաշճեան.— Գաւառային ժողովը իրաւասութիւն կրնար ունենալ Հոգաբարձութեան նման ուրիշ մարմիններ ընտրելու, բացի ազգային վարչութենէն, այլապէս պէտք է ընտրէ նաեւ շրջաններու հոգաբարձութիւնները, քանի որ շրջաններու պատգամաւորներն ալ քուէ պիտի տան Մարսէյլի հոգաբարձութիւնները ընտրելու։

Լեւոն Մեսրոպ.— Բոլորովին հակասահմանադրական է վարչութենէն զատ ազգային ուրիշ մարմիններ ընտրել գաւառային ժողովին մէջ։ Եւ, որովհետեւ վարչութիւնը չի կրնար թէ՛ հոգաբարձութեան, թէ՛ աղքատախնամի, թէ՛ եկեղեցիի եւ թէ վարչային գործերը լաւագոյն կերպով տանիլ, ուստի կ'առաջարկեմ իրաւասութիւն տալ Ազգ. վարչութեան կազմելու համար վերոյիշեալ մարմինները, իրենց պատասխանատուութեան տակ անդամներ առնելու թէ գաւառային ժողովէն եւ թէ դուրսէն։

Ժողովը խորացնելէ վերջ այս առաջարկը, անցաւ օրակարգի վերջին մասին, որ էր հրաժարական Մամբրէ վրդ. Գալֆաեանի։

Կարդացուեցաւ հրաժարական-նամակը եւ հասկցուեցաւ թէ իր անձնական գործերու պատճառով կ'ուզէր թողուլ պաշտօնը։ Երկար վիճաբանութիւններ եղան այս առթիւ։ Մաս մը ժողովականներ կը պահանջէին որ առաջնորդը իր պաշտօնավարութեան գոնէ բարոյական համարատուութիւնը ընէր եւ այնպէս հրաժարէր։ Ուրիշներ գաւառային ժողովին իրաւասութենէն դուրս գտան համարատուութիւն պահանջել, որովհետեւ ժողովուրդին կողմէ ընտրուած մարմին մը չէր նախկին վարչութիւնը, նոյնպէս եւ նշանակովի էր հոգեւոր հովիւը։

Պատգամաւոր Մեսրոպ Գույումճեան խօսք առնելով ըսաւ. — Եկեղեցին ժողովուրդին է նոյնպէս անոր մեծ ու փոքր պաշտօնեաները։ Ապօրինի վարչութեան մը ժամանակ պաշտօնի կոչուած ո եւ է անհատ, մանաւանդ կղերական չի կրնար իր գոյքերը հաւաքելով խոյս տալ ժողովուրդի քուէով ընտրուած օրինաւոր վարչութեան ձեռքէն։

Նախագահը քուէի դրաւ հրաժարականը, որ 8ի դէմ 12 ձայնով մերժուեցաւ։

Ս. Միլտոնեան

ՁՄԵՌ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ.— Քիէվի եւ Պսկովի վրայ Մայիս 13ին ձիւն տեղաց։ Քիէվի գետը սառեցաւ։ Սեւ ծովի հիւսիս. եզերքին վրայ կը տիրէ ձմեռնային փոթորիկ մը։ Երեւանի վրայ սաստիկ հով մը արմատախիլ ըրաւ բազմաթիւ ծառեր, քանդեց քանի մը տանիքներ։ Ջուլֆայի մէջ քշեց վակոնները եւ վնասներ պատճառեց։ Մարդկային զոհ չկայ։

ՆԱՐԻՆՋ.— Թուրքիա ամէն օր մեծ քանակութեամբ նարինջ ու լեմոն ցամաք կը հանէ Պաթումի մէջ։

ՈՐԲԵՐԸ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ.— Սարդարապատ կայանին մօտ, Լու... կաշէնի մէջ շինուած են 12 նոր տուներ, ուր տեղաւորուած են 200 որբեր։ Շուտով 200 որբեր եւս պիտի տարուին։ Այս որբերը կ'աշխատին Սարդարապատի փոքրիկ ջրանցքներուն վրայ։

ԳՈՆԻԱՅԻ նահանգին Սէյմ... մոխի... քաղաքի Պուչաք գիւղը մոխիր դարձաւ հրդեհի մը հետեւանքով։ Այրեցան 300 տուն, 275 ա... րոտափայր, մզկիթ մը եւ դպրոց մը։ Բոցերուն մէջ մեռան չորս մանուկներ եւ մէկ կին, իսկ ուրիշ կին մըն ալ անծանօթ... երկու... ղաւ։ Ամբողջ գիւղին մէջ ... տուն մնացած է։

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹԸ

Փարիզի օտար մամուլի ընկերակցութիւնը (Association syndicale de la presse étrangère de Paris) հացկերոյթ մը սարքած էր ի պատիւ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահ Գաստոն Տումէրկի: Հացկերոյթը տեղի ունեցաւ երկուշաբթի գիշեր Փալէ տ'Օրսէյի սրահներուն մէջ: Կը նախագահէր Պ. Տումէրկ: Իր շուրջ սեղանին վրայ տեղ առած էին ծերակոյտի նախագահ Պ. Տումէր, պատերազմական նախարար Փէնլըվէ, հանրօգուտ շինութեանց նախարար Անտրէ Թարտիէօ, առեւտրական նախարար Պոքանովսքի, Փարիզի քաղաքապետ Պ. Պուժիւր, ոստիկանական տեսուչ Պ. Քիափ, Լեհաստանի, Պրազիլիոյ, Արժանթինի, Շուէտի դեսպանները, Իտալիոյ, Ամերիկայի եւ Գերմանիոյ գործակատարները, և ուրիշ ...ական ու դիւանագիտական արտասահմանեան անձնաւորութիւններ, ինչպէս նաեւ ընկերակցութեան անդամներէն շատեր: Հայ մամուլին կողմէ ներկայ էր միայն «Յառաջ»ի ներկայացուցիչը:

Ճաշէն վերջ Օտար մամուլի ընկերակցութեան նախագահ Պ. ...էյ խօսք առնելով շնորհակալութիւն յայտնեց հանրապետութեան նախագահին եւ արտասահմանեան հիւրերուն, որ պատուած էին երեկոյթը. վեր հանեց Ֆրանսայի աւանդական ընկալութիւնը, որով իր ծոցին մէջ կ'ընդունի օտարականները, մանաւանդ ամէն դիւրութիւն կուտայ օտար մամուլի ներկայացուցիչներուն: ...բաժակը պարպեց Ֆրանսայի կենացը: Յետոյ ընդհանուր ծափերու մէջ օտար մամուլի Փարիզի ներկայացուցիչներուն կենաց բաժակ առաջարկեց Հանրապետութեան նախագահը, որ շեշտեց մամուլին ...ւոր դերը՝ ազգերը փոխադարձաբար իրար ծանօթացնելու անոնց միջեւ բարեկամական ...ներ սաեղծելու մասին

Վերջին խօսողը եղաւ պատերազմական նախարար Փէնլըվէ, որ իբրեւ գիտնական, առիթէն օգտուեցաւ՝ յանուն «...միաբանութեան Տան» կոչ ուղղելու համար օտար ազգերուն՝ Մարսըլէն Պէրթլօի ...րիւրամեակին առթիւ: «Գիտութեան Տունը, ըսաւ, ամէն ազգերու գիտնական... իրար մօտեցնելով, նպատակ ունի աւելի խորունկ կերպով զգացնելու անոնց թէ իրենք մարդեր են, եւ թէ ճիւաղային բան է իրենց գիտական յառաջդիմութիւնները ...ծառայեցնել քանդելու եւ սպաննելու: Քանի գիտութիւնը գար..., անոնք պարտականութիւն ունին մարդկութեան բարիքին ծառայեցնել զայն»:

Փոքրիկ դադարէ մը վերջ, սկսաւ գեղարուեստական բաժինը, մասնակցութեամբ օտար յայտնի արուեստագէտներու:

*** Հաւասի գործակալութեան ներկայացուցիչ Պ. Լիէվրը, որ նոյնպէս ներկայ էր հացկերոյթին եւ միշտ Հանրապետութեան նախագահին կ'ընկերանայ իր ճամբորդութեանց մէջ, պատմեց մեզի թէ վերջերս երբ Պ. Տումէրկ Մարսիլիա այցելեց, հիւանդանոցի մը մէջ հանդիպեցաւ օտար մանուկներու: Նախագահը իտալացի կարծեց զանոնք սակայն հիւանդանոցի տնօրէնը յայտնեց թէ Հայ են, շատ լաւ ֆրանսերէն կը խօսին եւ շուտով կը վարժուին ֆրանսական բարքերուն: Պ. Տումէրկ հետաքրքրուելով տեղեկութիւն ուզեց նաեւ Մարսիլիոյ Հայերուն մասին, ու այդ առթիւ տեղեկացաւ թէ կարեւոր հայ գաղութ մը կայ Միջերկրականի այդ մեծ նաւահանգիստին մէջ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՏԷՔԱԶՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՏԷՔԱԶՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ Մայիս 28ը տօնուեցաւ կիրակի 29 Մայիս, կէսօրէն վերջ ժամը 1.30ին Թրաբող հայաշատ կեդրոնին մէջ: Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը: Եռագոյն ժապաւէններով զարդարուած էին հանդիսականներու կուրծքերը: Սրահի մուտքի դրան վրայ պարզուած էին ֆրանսական եւ հայկական դրօշները: Ատենապետ ընկ. Ա. Յակոբեան բացաւ հանդէսը, «Մեր Հայրենիք»ով: Ընկ. Ե. Խաչատուրեան համառօտ կերպով բացատրեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը եւ յորդորեց չմոռնալ մեր անթիւ նահատակները եւ շարունակել անոնց ճամբան: Ընկ. Գ. Մէրօեան դրուագներ պատմեց Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի հերոսական կռիւներէն: «Մայիս 25—27ի կատաղի կռիւներն էին որ կասեցուցին Թրքական արշաւը»:

Վերջին խօսողն էր ընկ. Յ. Յովհաննէսեան, որ իր կարգին վեր հանեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը: Մայիս 28ը հայ ժողովուրդի ազատութեան տօնն է, ազատ անկախ միացեալ Հայաստանի իրականացման օրը:

Փոքրիկ Մկրեան արտասանեց Ա. Խաչակեանի «Հայաստանին»: Տասը վայրկեան դադարէ վերջ, Մայիս 28ը գիրքը եւ Հրայրի նկարը աճուրդի դրուեցան եւ 15 վայրկեանէն գոյացաւ 137 ֆրանք: Իսկ աճուրդէն յետոյ երգեր երգուեցան եւ հանդէսը վերջացաւ ժամը 7.30ին: Հանդիսականներ բաժնուեցան խոր տպաւորութեամբ: Բոլորն ալ կը փափաքին որ կրկնուին այսպիսի հանդիպումները:

Ալալաթցի

ՊՕԼԷՆ 29 Մայիս.— Պօլէնի Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն ներկայացուց «Վարդանանց»ը Մայիս 28ի առթիւ եւ Պօլէնի կարող ուժերու մասնակցութեամբ: Հասարակութեան մեծ մասը ներկայ էր, բացի անտարբերներու խումբէն եւ կարգ մը այլասերած խլուրդներէ:

Որքան ոգեւորիչ էր տեսնել ֆոն-Սէնթ-Էսփրիի հայրենակիցները որոնք 8.50 քիլոմէթր հեռուէն եկած էին 30է աւելի անձերով, այր թէ կին, իրենց յարգանքի բաժինը բերելու օրուայ տօնին առթիւ: Խաղը գոհացուցիչ անցաւ:

Պօլէնի Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէն առաջին ներկայացումն էր որ կը կատարէր, սակայն ներկաները քաջալերեցին նիւթապէս եւ եւ բարոյապէս:

Գոյացած գումարը պիտի յատկացուի գրադարան-ընթերցարանի մը ֆոնտին:

Ներկայացումէն վերջ, ընկեր մը, երկու բառով պարզեց օրուայ տօնին նշանակութիւնը, ըսելով թէ թերի պիտի ըլլար այս միակ ներկայացումով տօնել Մայիս 28ը, ուստի 15 օր յետոյ օրուայ տօնին պատշաճ հանդիսութիւններով պիտի տօնուի Հ. Հ. 9րդ տարեդարձը:

Ժողովուրդը գոհ տպաւորութեան մը տակ մնաց քանի մը ժամեր, միշտ, հայրենիքի կարօտը սրտին մէջ:

Այս խրախութիւնը ապտակ մը եղաւ, Պօլէնի սեւհոգի թափթփուքներուն համար:

Աստ-Անդ

ԼԻՈՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լիոն (Սեփ. Թղթ.).— Բաւական ուշ մնացի, «Յառաջ»ի ընթերցողներուն հաղորդելու համար տեսակցութիւն մը Կաթող. Պատուիրակին հետ, որ հոս կը գտնուէր վերջերս: Բայց կ'արժէ գրի առնել կարգ մը տեղեկութիւններ:

— Ե՞րբ կը կատարուին ընտրութիւնները:

— Ամէնէն ուշը 50 օրէն լրացած կ'ըլլան:

— Ուրեմն յուսա՞նք որ ձեր նշանակած ու բազմիցս կարկտուած Ազգ. Միութիւնը պիտի փոխարինուի ժողովուրդի ներկայացուցիչներով:

— Այս մասին կրնաք յայտարարել ամենուրեք ու բացորոշ:

— Ազգ. տուրք չվճարողները պիտի կրնա՞ն մասնակցիլ ընտրութեանց:

— Ես ունիմ ինծի համար որպէս ուղեցոյց, Թեմական Խորհուրդի կանոնագիրը: Հոն բացորոշ կերպով ըսուած է որ Ազգ. տուրքը պարտաւորիչ է ընտրութեանց մասնակցելու համար: Ես Փարիզէն յատուկ կղերական մը պիտի զրկեմ, ընտրական գործերին նախագահելու համար: Ընտրական Յանձնախումբին իւրաքանչիւր կուսակցութիւն պիտի տայ մէկ ներկայացուցիչ: Այսպէսով իւրաքանչիւր կուսակցութիւն պիտի կրնայ հակակշիռ ի գործ դնել իր անդամին միջոցաւ: Ներկայ Ազգ. Միութիւնը թէ ինծի թէ նոր եկող Ազգ. Միութեան պիտի ներկայացնէ իր մանրամասն հաշիւները, հաշուեքննիչ մարմինի մը բովէն անցնելէ յետոյ:

— Ներկայ Ազգ. Միութեան մասին շատ աննպաստ յայտնութիւններ եւ շահագործումի աբարքներ կան: Այդ ուղղութեամբ շահագրգռուա՞ծ էք արդեօք:

— Լիոնէն գրաւոր ոչ մէկ ամբաստանագիր չեմ ստացած, որու վրայ քննութիւն մը բանալ անհրաժեշտ համարէի:

Լիոնի հայութեան կը մնայ լրջօրէն հետաքրքրուիլ ընտրութիւններով եւ արժեցնել իր իրաւունքները:

∴ Վերջերս Լիոնի մէջ կազմուեցաւ «Նաւասարդ» գեղարուեստասիրաց միութիւնը որ կոչուած է բարերար դեր մը կատարել գաղութիս հայ կեանքին մէջ: Միութեանս երգչախումբը արդէն ձեռնարկած է իր կանոնաւոր փորձերուն: Մօտերս կը ձեռնարկուի նուագախումբի մը կազմութեան: Երգին ու նուագին հետ պարն ալ զանց առնուած չէ:

Նոր միութեան վարչական կազմն է.— Նախագահ Եր. Յ. Ճանիկէօզեան, Ատենապետ՝ Ն. Չիվիճեան, Ատենադպիր՝ Յ. Փափազեան, Գանձապահ՝ Վ. Թիրեաքեան, անդամներ՝ Հ. Իզմիրլեան, ուսուցիչներ՝ Յ. Կիւլէսէրեան եւ Օն. Պասարմաճեան:

Վահէ

ԱՓ ՄԸ ՀԱՅԵՐ ԵՒՍ

ՓՈՒԺԷ-ՍԻՒՐ-ԱՐԺԱՆ.— Վար Նահանգի Ֆրեժուս քաղաքէն հինգ քիլօմեթր հեռու, փոքրիկ բլրակի վրայ կը գտնուի, Փուժէ Սիւր Արժան գիւղը: Կէս քիլօմեթր հեռուն կայ Tuilerie d'Aribelle գործարանը:

Այստեղ կանք 130ի մօտ Հայեր, մեծ մասը Վասպուրականցիներ եւ Զարչանլացիներ: Մեր գաղութը չորս տարուայ պատմութիւն ունի: Մինչեւ հիմայ ունեցած ենք 6 ծնունդ (2 մանչ, 4 աղջիկ), 4 մահ (փոքրիկներ), 3 ամուսնութիւն եւ մէկ նշանախօսութիւն:

Այստեղ գործազրկութիւն չեղաւ: Ընդհակառակն, բուն տագնապի օրերուն քանի մը հայ երիտասարդներ գործի առին եւ դեռ գործաւորի պէտք ունին: Տասը ժամուայ աշխատանքի փոխարէն այրերուն կը վճարեն 21-23 ֆրանք, իսկ կիներուն 10-11 ֆրանք: Սենեակները ձրի են: Ազգային որ եւ է կազմակերպութիւն չկայ: Կան անհատ Դաշնակցականներ: Կը ստանանք Յառաջ օրաթերթը: Փոքրիկները կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցը: Ինչպէս ամէն տեղ, այստեղ ալ կան կամաւոր թրքախօսներ:

Գ. Գէորգեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԵԾԵԼԱՆԻՒԻ ՄՐՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍ, 29 Մայիս.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը կազմակերպած է հեծելանիւի մեծ մրցում մը զուտ հայկական շրջանակի մէջ եւ կը հրաւիրէ մերձաւոր քաղաքներէ եւ գիւղերէ բոլոր հեծանուորդները: Արձանագրութիւնները հեռաւոր տեղէ եկողներուն համար կարելի է նոյն իսկ մրցումէն երկու ժամ առաջ նկատի առնել, իսկ տեղացիներուն համար մէկ օր առաջ, 11 Յունիս որովհետեւ մրցումը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 12ին, կիրակի, կէս օրէ յետոյ ժամը ճիշտ 2ին:

Հասցէ.— B. Bayian, 28, Rue Pompery, Brg — les — Valence (Drome): Վարչութիւն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՏԻՆ ՄԷՋ.— Քանէն ճամբայ ելլելով, ոստիկան Կրանուլեաք, հեծելանիւով կը սուրար, երբ Ռանվիլի կամուրջին վրայ, առջեւի անիւը հանրակառքի ակօսին մէջ մտաւ ու կեցաւ յանկարծ: Ցնցումէն ինկաւ կամուրջին բազրիքին վրայ, սակայն չյաջողեցաւ բռնել եւ գահավիժեցաւ գետին մէջ, որ իր յորձանքին մէջ դարձուց ու խեղդեց խեղճ ոստիկանը:

ՈՐՍՈՐԴԸ ՄԱՀՈՒԱՆ ՈՐՍ.— Սէն-Ֆլօրանի անտառներուն մէջ որսորդութիւն ըրած պահուն, Հիւալմար Լիունկրէն կը սայթաքի եւ կ'իյնայ հրացանին վրայ, որ կրակ կ'առնէ եւ կը ծակէ զանկը:

Անտառապահը, լսելով հրացանին ձայնը, կը փնտռէ եւ կը գտնէ որսորդը, որ արեան մէջ կը լողար: Քիչ յետոյ կը մեռնի:

ՈՂՋ ՄԵՌԵԼԸ.— Լոնտոնի մէջ, 16 տարեկան երիտասարդ մը, Ուիլեըմ Սըմըրս, հեծելանիւով գետնին վրայէն թռած պահուն զարնուեցաւ ինքնաշարժի մը եւ զգայազիրկ փռուեցաւ գետին: Սիրտը այլեւս չէր զարներ: Մեռած է, ըսին եւ փոխադրեցին դիազննարան: Վիրաբոյժը երբ դանակը ձեռքին կը մօտենար, սեղանին վրայ շարժեցաւ կեղծ մեռելին մարմինը: Անմիջապէս փոխադրեցին հիւանդանոց, ուր հասած չհասած՝ փչեց շունչը:

ԻՇԽԱՆՆԵՐՈՒ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԸ.— Փոլինեէն դէպի Փարիզ կ'արշաւէր ինքնաշարժ մը, ժամը 80 քիլօմէթր արագութեամբ, երբ յանկարծ պայթեցաւ անիւը, եւ շրջեցաւ կառքը: Վարիչը նետուեցաւ առաջ, ողջ առողջ: Իսկ ինքնաշարժին մէջ նստողները իշխան, դուքս, դքսուհի եւ իրենց սենեկապանուհին, գլորեցան կառքին տակ: Պառօն Կրանմէզոն եւ իր գործակատարը մեռան: Իշխանուհի Ֆրիման ծանր վիրաւոր է, մէկ ձեռքը եւ չորս կողոսկրները կոտրած են, ապակիները բերթած են երեսի միսերը:

ՍԻՐԸ ՈՃՐԱԳՈՐԾ.— Քանի մէջ օր. Վօժէնժէ, 18 տարեկան, սիրահարած էր երիտասարդի մը: Ա՜խ, մանչերը սակայն մեղուի պէս ծաղկաքաղի են ելած եւ շուտով մոռցուեցաւ Վօժէնժէ: Աղջիկը, որուն հոգին սիրով էր լեցուած, անցած օր գնաց իր սիրականին դուռը, աղաչե՜ց, աղաչե՜ց ու լացաւ: Սիրականը անսիրտ մէկն էր: Կոշտաբար մերժեց:

Աղջիկը լռեց, հեծկլտուքով մը ետ դարձաւ, բայց, դեռ փողոցին մէջ, սուր դանակ մը մխեց իր սրտին, ինկաւ գետին ու մեռաւ:

ՀՐԷՇՈՒԹԻՒՆ.— Սթրազպուրկի մօտ, Ալլէնվիլլէր գիւղին մէջ, հրէշ մը Կիրակի գիշեր կը մտնէ տիկին Տիւչի տունը: Կնոջ ամուսինը բացակայ էր: Աւազակը տանը ներքեւի խանութէն 2700 ֆր. վերցնելէ յետոյ, կը բարձրանայ առաջին յարկի սենեակը, ուր ատրճանակի գնդակով մը գետին կը փռէ կինը, յետոյ կը խոշտանգէ զայն ու երկու փոքրիկները: Նոյն պահուն, յարակից սենեակէն սպասուհին լսելով ատրճանակին ձայնը, կը սարսափի եւ գլուխը վերմակին տակ քաշած կը սպասէ որ լուսնայ: Առտուն, կը մտնէ սենեակ: Տիկին Տիւչ թաղուած էր արիւններու մէջ: Երկու փոքրիկները, դարձեալ արեան մէջ, հոգեվարք էին:

ԱՅՐԵՑԱՆ.— Երեք բանուորներ կ'աշխատէին Ֆուրմիի կազի գործարանին մէջ: Յանկարծ բռնկեցաւ կազը, եւ երեք բանուորները, բոցերով փաթթուած, աղիողորմ ճիչերով դուրս փախան: Մէկը ծանր այրուածքներ ստացած ըլլալով մեռաւ, իսկ միւսները կը դարմանուին հիւանդանոցին մէջ:

ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՄԸ ԿԱԽՈՒԵՑԱՒ.— Վիէննայէն կը գրեն թէ հայր Պօղոս Ստրանց, որ Մելքի համալսարանին մէջ կ'ուսուցանէր լատիներէն եւ յունարէն, ինքզինքը կախեց Լէմպախի վանքին մէջ, պարզ այն պատճառով որ իր մեծաւորները յանդիմանած էին զինք իր անկեղծ քննադատութիւններուն համար:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍՑԷՆԵՐՈՒՆ

Յատկապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն եւ առ հասարակ բոլոր անոնցմէ որ կը թղթակցին մեզի հետ, ՃԻՇԴ ԵՒ ՈՐՈՇ ԳՐԵԼ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ իրենց հասցէն, անունն, մականունն, փողոց, թիւ, քաղաք: Այլապէս շփոթութիւններ անխուսափելի են:

կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԻՆՉՊԷՍ ՄԵՌԱՒ ՖՕՆ ՌԻԽՊԷՐ

...եւ ոստիկանապետէն բաժնուելով, մեկնեցանք դէպի Լու...նօ, ուր անշուշտ տիկին Ափոլ...ն չէր կրնար վերադարձած ըլլալ:

...ստակ է թէեւ, թէ իր մա...ն լուրերը շատ չուշացաւ:

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Պեռն դառնալէս քանի մը օր ...յ, նոր պաշտօն մը ...յանձնուեցաւ ինծի:

Ժընեւի մէջ կամ անոր շրջակայքը պարտաւոր էի փնտռել ու ...նել Քօհ անունով գերման ...ս մը, որ եթէ հաւատայինք ...ֆիզերիական իշխանութեանց ...ղուած անստորագիր նամակի յայտնութիւններուն, քանիցս ...անս գացած եկած էր, ֆօն ...ի հաշուոյն:

Ժընեւ հասնելուս, յարաբերութեան մտայ անոնց հետ որոնք կրնային զիս առաջնորդել. նախակին կարգ մը կէտերը հաստատեցին, բայց ըսին նաեւ թէ ոչ Քօհը կը ճանչնային, ոչ ալ անոր մասին լսած էին:

Անոր հասցէն գիտցող չկար եւ չէին իսկ գիտեր թէ՝ ինչ տեսակ մարդ է:

Նկատելով որ գերմանիոյ մէջ այնքան շատ Քօհ անունով մարդեր կը գտնուին, որքան Տիւփոններ եւ Տիւպուաներ Ֆրանսայի մէջ, իմ տեղեկութիւն, շատ քիչ էր, ինչ որ մեզի կը գիտցնէին:

Բայց որովհետեւ անոնցմէ եմ որ դժուարութէններէ կը խորշին, անմիջապէս գործի սկսայ:

Ոստիկանութեան մօտ, չգտայ ծանօթագրութիւն մը, որ հեռուէն կամ մօտէն կապ ունենար Քօհի հետ:

Պրպտումներու հետեւանքով՝ հասկցայ որ մարդը կալուածատէր չէր, ոչ ալ կահաւորուած չէնքի մը վարձակալ. շատ շատ, յարկաբաժին մը վարձած կրնար ըլլալ, այն ալ կեղծ անունով, ինչ որ սովորական բան էր գերման լրտեսներուն համար:

Կը տեսնէք թէ՝ գործս կը դժուարանար:

Բայց, երկու օր անընդհատ պրպտելէ յետոյ, յաջողեցայ վերջապէս ձեռք անցընել Ժընեւի մէջ բնակող բոլոր Քօհերուն ցանկը:

Նոյն անունը կրող երեսունը չորս հոգի կար. ոչինչ թիւ մը...:

Բայց գոնէ այս բոլորին հասցէները գիտէի եւ եթէ դիպուածն ալ ինծի օգնէր, վստահ էի թէ պիտի յաջողիմ մարդը ձեռք անցընել:

Ամէնէն աւելի, պէտք եղաւ որ աշխատիմ «որսկելու» իւրաքանչիւրին անցեալը, նօթագրելով, ինչ որ ըստ իս կասկածելի կը թուէր:

Պէտք եղաւ որ անոնցմէ երեսունը ցանկէն դուրս հանեմ, որովհետեւ անոնք ծագումով գերման ըլլալով մէկտեղ, միայն իրենց անձնական գործերով կը զբաղէին:

Կը մնար հետապնդել չորս հոգի, որոնք իրենց ապրելու կերպով իսկ՝ կասկածելի կը թուէին, իրենց վերագրուած կարգ մը խօսքեր, իրենց ըրած ծախքերը որ չէին համապատասխաներ իրենց շահած դրամին, զիս կը մղէին կասկածանքով նայելու անոնց:

Անոնցմէ մէկը մանաւանդ որ տարրարան ալ էր, բնաւ տեղը չէր մնար. միշտ լեռ ու ձոր կը պտտէր, ինչպէս ցոյց կուտար իր անցագիրն ալ, որուն վրայ աչք մը պտտցնելու առիթը ունեցայ, երբ իտալական հիւպատոսէն արտօնութիւն կը խնդրէր Թորինօ երթալու համար:

Արդ՝ պատերազմի պահուն, գլխաւորաբար պէտք է զգուշանալ անոնցմէ որ շատ կը ճամբորդեն:

Մնացեալ երեքը մէկդի դնելով, որոշեցի առ այժմ միայն այս մէկով զբաղիլ:

Եւ յետագային տեսայ որ իրաւունք ալ ունիմ եղեր այսպէս մտածելու:

Պրպտումներս երեւան հանեցին թէ՝ այս մարդուն ինքնութեան թուղթերը կեղծ էին:

Ըսել է թէ՝ պատճառ մը ունէր իր ինքնութիւնը պահելու:

Աւելի հեռուները երթալէ առաջ ուրեմն, պէտք կ'ըլլար իր կեղծ դիմակը վար առնել եւ անոր ինքնութիւնը երեւան հանել: Այս բանին էր որ աշխատեցայ:

Ահա թէ ինչպէս:

Վստահօրէն գիտէք թէ Պեռնի գերման լրտեսական կեդրոնին մէջ ծրար մը կար, որուն մէջ կը գտնուէր իւրաքանչիւր լրտեսի լուսանկարը եւ անոր մասին մանրամասն ծանօթութիւններ:

Եթէ ուրեմն, Քօհն այս շրջանի լրտեսներուն կը պատկանէր ինչպէս կը յայտնէր անստորագիր նամակը, ինծի կը մնար այդ ծրարը խառնշտկել, հաստատ համոզում գոյացնելու համար:

Դիւրին գործ չէր. այս ծրարը ուրիշ նման կարեւոր վաւերաթուղթերու հետ, պահուած էր ֆօն Ռ...ի անձնական աշխատանոցին մէջ որ ինծի համար գաղտնիք չունէր. նոյն իսկ կը պատահէր... որ հոն մտնէի ելլէի եւ քիչ մը ճարպիկութեամբ, կը յուսայի գործը գլուխ հանել:

Այսպէս ալ ըրի, ընթերցողներս թող ներողամիտ ըլլան, եթէ չուզեմ մանրամասնել թէ՝ ինչպէս յաջողեցայ, ձեռք անցընել ուզուած տեղեկութիւնները, որոնք ինծի թոյլ տուին հաստատելու Քօհի ինքնութիւնը:

(Շար.)

դասին պատկանողներուն Պոլսոյ մէջ ունեցած կալուածները կառավարութեան պիտի փոխանցուին, ըստ փոխանակութեան հրահանգին տրամադրութեանց: Ատոր փոխարէն, այդ Յոյները Յունաստանի մէջ կալուած պիտի ստանան:

2.— Ոչ-փոխանակելիներ.— Այս դասին պատկանող Յոյները պիտի հրաւիրուին Աթէնքի Թուրք հիւպատոսարանը ներկայացնելու իրենց թուղթերը եւ հաստատելու թէ իրենք ալ փոխանակելի են եւ կալուած ունին Պոլսոյ մէջ:

Հիւպատոսարանը երբ համոզում գոյացնէ թէ դիմողները փոխանակելի չեն, պիտի թոյլատրէ անոնց կալուածներուն հաշուեյարդարը: Միայն թէ այդ փախստականները չպիտի կրնան Պոլիս վերադառնալ, այլ փոխանորդներու միջոցաւ պիտի ծախեն իրենց ինչքերը:

Միւս կողմէ մտադրութիւն կայ թուրք մասնախումբ մը ղրկելու Պիրէօ, քննելու համար թուղթերը այն Յոյներուն, որ կը պնդեն թէ իրենք փոխանակելի չեն:

Թուրք նաւատորմին ռազմափորձերը

Թրքական նաւատորմը անցած շաբաթ Իզմիթէն Հէյպէլի կղզիի առջեւ եկած է ռազմափորձի համար: Նաւատորմը կը բաղկանար «Համիտիյէ», «Պէրքը Սաթվէթ», «Փէյքը Շէվքէթ», «Սամսոն», «Պասրա», «Թաշօզ» նաւերէն: Ռազմափորձերը տեւած են երկու օր: Ծովային գործակալը, որ նախ «Համիտիյէ» զրահաւորին եւ յետոյ «Պէրքը Սաթվէթ»ի մէջ հետեւած էր ռազմափորձերուն, կը յայտարարէ.— «Կարճ ժամանակի մէջ ձեռք բերուած այս յաջողութիւնը միայն թուրք ազգին ընդունակութեան եւ թուրք ծովային ուժին արդիւնքն է: Եթէ բաղդատենք մեր եւ այսօրուան ծովային կառավարութիւններու ծովային ասպարէզին մէջ ունեցած դիրքը, բան մը չենք կորսնցներ:»

⁂ Թուրքիոյ օդային տորմիղը Եւրոպա պիտի ուղեւորի: Նախ Մոսկուա, յետոյ Պերլին եւ Փարիզ պիտի հանդիպի:

Թուրք զինուորական օրէնքը կը խստանայ

Զօրաշարժի մասին պատրաստուած օրինագիծը Ազգ. Մեծ Ժողովի օրակարգին մէջ անցած է, վճարանութեան դրուելու համար: Այս օրինագիծին համաձայն, անոնք որ զինուորական հիւանդանոցներէն կամ ճամբան կը փախչին, եւ կամ զօրաշարժի միջոցին առանց բանաւոր պատճառի՝ երեք ամիսէն աւելի ժամանակի մը մէջ, չեն պատասխաներ հրաւէրի, մահուամբ պիտի պատժուին:

Զօրաշարժի միջոցին իրողութեան անհամապատասխան ու դիտումնաւոր կերպով վկայագիր տուողները՝ առաջին անգամի համար՝ 2էն մինչեւ 5 տարի պիտի բանտարկուին, իսկ կրկնութեան պարագային, մահապատիժ պիտի կրեն: Երեք ամիսէն պակաս ժամանակամիջոցի մէջ հրաւէրի չպատասխանողներուն մասին ալ զանազան պատիժներ որոշած է օրինագիծը:

Էնկիւրի-Կեսարիա գիծը բացուած

Պոլսէն «Թայմզի կը հեռագրեն թէ կիրակի օր Ազգ. Ժողովի Նախագահ Քեազիմ փաշա բոլոր Նախարարներու ներկայութեան եւ մեծ հանդիսաւորութեամբ բացումը կատարեց Էնկիւրի-Կեսարիա գիծին: Ճառեր խօսեցան վարչապետ Ըսմէթ փաշա եւ հանրօգուտ շինութեանց Նախարար Պեհիճ պէյ:

Լինտպէրկ այսօր Փարիզ կը դառնայ

Այսօր կէսօրէ վերջ ժամը 5ին Լինտպէրկ Փարիզ պիտի գայ անգլիական օդանաւով մը: Շաբաթ օր ֆրանսական օդանաւով մը պիտի երթայ Շէրպուրկ եւ պիտի նստի ամերիկեան «Մրէք» թօրփիլահալածը, որ կառավարութեան կողմէ երիտասարդ օդանաւորդին տրամադրութեան տակ դրուած է: Եթէ օդը լաւ ըլլայ, «Մրէք» Յունիս 11ին Նիւ Եորք պիտի հասնի:

Լինտպէրկ առջի օր Լոնտոնէն Սաութհէմփթըն գնաց իր օդանաւով, որ «Ճորճ Ուաշինկթըն» շոգեւաւին վրայ տեղաւորուեցաւ Նիւ Եորք ղրկուելու համար:

Անգլիացիները կը շարունակեն պատուել Ատլանտեանի հերոսը: Ճորճ թագաւորը ընդունեց զայն Պըքինկըմի պալատին մէջ: Լինտպէրկ յետոյ այցելեց Անգլիոյ գահաժառանգին եւ վարչապետ Պօլտուինին: Գիշերը Լոնտոնի Շուէտացիները շուէտական հանդէս մը տուին ի պատիւ իրենց հայրենակցին: Երէկ ներկայ եղաւ մեծ ձիարշաւի մը եւ զօրանցքի մը:

Փոթորիկին վնասները

Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի գիշեր խիստ սաստիկ փոթորիկներ պայթեցան Փարիզի վրայ: Անձրեւը կը տեղար հեղեղանման, կայծակ եւ որոտում դադար չունէին: Փըթիթ ք'Էքիւրի փողոցի մէկ շէնքին վրայ կայծակ ինկաւ. անձի կորուստ չկայ, նիւթական վնասներն ալ թեթեւ են: Փայտէ սալայատակները ուռեցան՝ կառքերու եւ հեծելանիւներու անցքը անկարելի դարձնելով: Այդ կարգի փողոցները շղթայի տակ առնուեցան: Առտուան ժամը 1ին կայծակի մը պատճառաւ հրդեհ ծագեցաւ Լըվալլուայի մէկ գործարանին մէջ: Փարիզի կոյուղիներուն մէջ քանի մը նաւակներ ընկղմեցան ջուրերու յորդումէն: Սէն-Ժէրմէնի ծառուղիին վրայ թիւ 10 մէթրոյի նորաշէն գիծը ողողումի ենթարկուեցաւ. Ջուրերը մինչեւ 30 սանդիմեդր բարձրացան:

Արուարձաններու մէջ եւս հեղեղը բաւական վնասներ պատճառեց: Մօնրուժի եւ Վանվի մէջ բազմաթիւ նկուղներ ջուրերով լեցուեցան: Ռօմէնվիլի մէջ կայծակ ինկաւ: Սէնթ-Ուէնի, Պոպինեիի մէջ թրամուէյները ստիպուեցան դադրեցնել իրենց երթեւեկը:

Խնկութեան թուղթերու դրոշմաթուղթերը

Պաշտօնաթերթը կը հրատարակէ հրամանագիր մը, ինքնութեան թուղթերու վրայ փակցուելիք դրոշմաթուղթերու մասին: Քաղաքապետութեան կնիքը պիտի զարնուի դրոշմաթուղթին վրայ թանձր մելանով եւ այնպիսի ձեւով մը, որ մաս մը դրոշմաթուղթին, մաս մըն ալ ինքնութեան թուղթին վրայ ելլէ կնիքը: Դրոշմաթուղթերը պիտի ըլլան 20 եւ 100 ֆրանքնոց եւ պիտի փակցուին համապատասխան ինքնութեան թուղթերու վրայ: Դրոշմաթուղթերու ներկայ գոյները յառաջիկային կրնան փոխուիլ՝ ելմտական նախարարին հրամանագրով:

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

5 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Salle des Fêtes, Rue de Paris, Հ. Յ. Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէին կողմէ, որ կը տօնէ նաեւ իր բացումը: Բանախօս՝ Ընկ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, 11 Յունիս Շաբաթ օր:

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Դաշնակցութեան կոմիտէի՝ Յունիս 4 Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Սալ տէ Քօնֆէրանսի մէջ:

Բանախօս Ընկ. ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ. երգեր եւ արտասանութիւններ. ճոխ պիւֆէ. հանդէսէն վերջ ընտանեկան խնջոյք եւ պար մինչեւ լոյս:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի, 5 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին պուրս տը թրավայլի մէջ 23 թիւ սրահը:

Բանախօս՝ Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ. երգեր եւ արտասանութիւններ:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի, 4 Յունիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Սինէմա Սէն Լուի սրահին մէջ:

Բանախօսութիւն, հայկ. պար, խմբերգ, մեներգ, եւայլն:

ՓՐԻՎԱՅԻ ՄԷՋ

Մասնակցութեամբ Վալանսի, Փուզէնի, Քրիւասի եւ Փրիվայի ընկերներուն, 5 Յունիս կիրակի օր ժամը 2ին:

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պոստոֆի «Մուրատ» խումբի, 5 Յունիս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1.30ին 7 Rue Vinet. *պիտի խօսի գործիչ ընկեր* ԱՐՕԵԱՆ:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՇԱՎԻԼԻ "ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ,, ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

տեղի կ'ունենայ Շավիլի գեղատեսիլ անտառին մէջ

5 Յունիս Հոգեգալստեան կիրակի օրը

ընտանեկան հաճելի ժամանց եւ անակնկալներ, երգ, պար, նուագ եւ վիճակ: Պիտի երգէ ու պարէ վրացի յայտնի *ԿԻՆՏՕ ԱՍԱԹԵԱՆԻ*: ճոխ պիւֆէ, մասնաւոր կարգադրութեամբ, տեղին վրայ դիւրամատչելի գիներով պիտի հայթայթուի ուտելիք եւ ըմպելիք: Ուզողը ազատ է ճաշը միասին բերելու:

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.— Երկաթուղի՝ Montparnasse — Versailles, *իջնել Շավիլ: Լուվրէն եւ Փօնթ Սէն Քլուէն առնել թիւ 1 թռամվէյը եւ իջնել Շավիլ-Վիլ Տ'Ավրէ: Առտուան ժամը 10—12 հայ սկաուտներ պիտի սպասեն կայարաններու, առաջնորդելու համար հասարակութիւնը:*

Տիկին Մառի Թաշճեան-Ուզուն եւ զաւակունք, Պ. Թագւոր Թագւորեան իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին վաղամեռիկ ՕՐ. ԹԱԳՈՒՀԻ ԹԱԳՒՈՐԵԱՆԻ հոգեհանգստեան արարողութեան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն հետեւեալ ենթակոմիտէները առանձին առանձին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր սովորական հաւաքատեղին բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

Ռոստոմ վաղը 3 Յունիս Ուր. երեկոյ ժամը 8ին:

Իշխան 4 Յուն. Շբ. ժամը 8ին,
Քրիստափոր 6 Յուն. Բշ. Ժ. 8ին
Վարուժան 7 Յուն. Գշ. Ժ. 8ին,
Վարդգէս 10 Յուն. Ուր. Ժ. 8ին,
Քրիս 11 Յուն. Շբ. ժամը 8ին:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ընդհ. անդամական ժողովը այսօր հինգշաբթի, գրադարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիի ենթակոմիտէի 7րդ ընկ. ընդհ. ժողովը 5 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Անդամատետրներով միասին:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Գայլ Վահան» խումբի ընկերական ժողովը 6 Յունիս Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին գրադարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի 5 Յունիս ծանօթ հաւաքատեղին, ժամը 8ին. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկաներու թիւը բաւարար պիտի համարուի:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Հայ Լեգէոնական միութեան դեղարուեստական ցերեկոյթը 6 Յունիս երկուշաբթի ժամը 3ին Կարտըն Փարքի թատերասրահը, Ավընիւ տիւ Փրատօ: Մուտքը դիւրամատչելի:

ՋԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Միւրինա 8, Աշուղ Ղարիպ 6, Երգարան 6, 8, 10, Ազգային բարերար 5, Դարձը 10, Դերասանուհին 10, Կայսրը 10, Երգարան 5, 10, 20, Աւազակապետը 30, Ազգային ջոջեր 25, Մեր խաչը 10, Քերթուածներ Պ. Դուրեանի 5, Յակոբոս աղա 3, Օմար Խայեամի քառեակները 4, Հազար եւ մէկ գիշերներ 30, Թահրապէյ 5, Ֆրանսերէն գրպանի ուղեցոյց 7, Լռութիւնը 8, Կոյսի մը օրագիրը 5, Անոյշ 5, Լէպլէպիճի Հօր Հօր 6, Պէպէքս 10, Արաքսիա 15, Տօքթ. Վարդան 7, Աֆրոդիտէ 15, Մանչ-Աղջիկը 20, Զարշըլը Արթին աղա 6, Ժան Շուան 25, Ժիւտէքս 30, Շարլի Շաբլին 8, Նոճաստան 7.50, ինչպէս նաեւ ուզուած ուեւէ գիրք խիստ աժան:

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷ՛Ք ՆՈՐ ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ

Փօսթի ծախք չկայ

25 Ֆր.ի գիրք ապսպրողին 5 Ֆր.ի գիրք մը իբրեւ նուէր:

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՍԱԿԱՐԱՆ

1 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի) 100	Mark	605	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	40
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատր	Léva	18	30
Տրախմի »	Drachme	32	50
Լիր » »	Lire	140	60
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	70
Զուից. »	Frc. Suisse	491	25
Լէյ 100 հատր	Ley	15	30
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100	—

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3100	—
» II	»	1090	—
» III	»	1510	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	157	50

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ «ԿԱՎՌՕՇ»Ի ՆՈՐ ԹԻՒԸ

"ԿԱՎՌՕՇ,,

Զուարթ, ցատկռտո՛ւն
փառվռուն, վարդագոյն
կը գտնուի ամէն տեղ
ԳԻՆ 1 ՖՐԱՆՔ 50

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

«ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ» գիրքը

Զարդարուած է շատ մը բացատրական լուսանկարներով, ամէն լուսանկարչական գաղտնիք մանրամասն եւ յստակ կերպով բացատրուած է. ան միայն մասնագէտներու յատկացուած չէ, ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ է:

Գիրքին նպատակն է—առանց շատ ծախսի եւ ուսուցիչի, օրուան մէջ լաւ լուսանկարիչ շինել: Գիրքը չորս մասի բաժնուած է եւ վերջի մասը վայրկենական եւ շրջիկ լուսանկարչութեան *մասին կը խօսի:*

Հակառակ ծաւալին, մաքրութեան, պարունակութեան եւ խիստ օգտակարութեան, գինը չափազանց աժան է: Բայց յաւելումի վախ կայ: Աճապարեցէք որովհետեւ կանխաւ ապսպրանքներ շատ եղած են.

Գին 10 ֆրանք, արտասահման 75 սէնթ, Դիմել՝ Guirague Momdjian*ի* 8 Rue Jules Duclos, St. Chamond (Loire) France.

305 ՖՐԱՆՔԸ 100 ՖՐԱՆՔԻ

ՄԻՄԻԱՅՆ 15 ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ, ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆԻՍ 15

Դրամ չպարունակող նամակներուն չենք պատասխաներ. Ֆրանսայի համար փօսթի ծախք 8 ֆրանք, Արտասահման 5 ֆրանք աւելի՝ մինչեւ Յունիս 30:

Համլէթ 10, Օթէլլօ 12, Հռոմէոս Ճիւլիէտտա 12, Լուռ ցաւեր 10, Կեանքը ինչպէս որ է 10, Շողոքորթը՝ 3. Պարոնեանի 5, Սալօմէ 4, Վէրթէր Կէօթէ 10, Ապերախտ զրագիրը 4, Պ. Գամօր 2 հատոր 30, Հայաստանի Աղէտը 7, Ե. Տէմիրճիպաշեանի կեանքն եւ իր գործերը 15, Եղերաբաղդ ցարուհին 20, Էրթօղրուլ 6, Թարթիւֆ Մոլիէռի 5, Ժընըվիէվ 5, Նօնօ եւ տօտօ 8, Պատմութիւն մը ճաբոնիայում 10, Սասունէն եւք 2 հատոր Մ. Բժշկեան 40, Փայտաշէն խրճիթէն մինչեւ Սպիտակ տունը 15, Փիլիսոփայի աշակերտը Փօլ Պուրժէ 15, Տքթ. Շէրպօնօ 8, Տրիլբի 5, Ճամբու վրայ Լ. Շանթ 6, Կենսագրութիւն Պ. Դուրեանի 12, Լուռ ցաւեր Ֆլամարիօն 15, Հայկ. երգարան 6 ֆրանք:

Վերոգրեալ 27 զանազան գրական եւ վիպական գիրքերու ստուար տրցակը, որոնց իսկական արժէքը 305 ֆրանք է, միմիայն 100 ֆրանքով ստանալու համար չսպառած դիմեցէք Աշճեան հայ բածանօթ գրատան, որուն ներկայ հասցէն է. H. O. Achdjian, Rue St. Georges, Paris (9me):

ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

"ԼՈՒՍԱՔԱՂ,, *հրատարակչականը ???*

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20շլ. 40շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ » »
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԱՄԵՐԻԿԱ 6տլ. 10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
3
ՅՈՒՆԻՍ
1927
3 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 353
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՅ ԽՕՍՔ

ՄԻՇՏ ԼՊՐՏՈՒՆ ՃԱՄԲՈՒ ՎՐԱՅ

Անցեալ շաբթու, «Եէնի Կավկասիա» թերթէն (15 Մայիս) ...թարգմանեցինք Ատրպէյճանի ազգային Ներկայացուցիչներէն Րէսուլ Զատէ Մէհմէտ Էմին պէյի տեսակէտը, ...Թիւրք օճաղը»ներու ծրագիր-կանոնագրի փոփոխութեան ...թիւ:

Ինչպէս տեսան ընթերցողները, մուսավվաթական գործիչը, ...այժմ Պոլիս կը գտնուի, յայտնապէս դժգոհ է կատարուած ...փոփոխութենէն, եւ սրտաբաց, թէեւ մեծ զգուշութեամբ կը ...դէ պատճառները: Դժգոհ է մանաւանդ այն կէտէն, որ ...Թիւրք օճաղը»ներու գործունէութիւնը կը սահմանափակէ ...այն Թուրքիոյ մէջ: Արտատպենք մէկ-երկու հատուածներ, ...ընթերցողներու յիշողութիւնը թարմացնելու համար:

Րէսուլ զատէն ալ կ'ընդունի թէ, Թուրքիա շատ մը ներ...ին հոգեր եւ աշխատանքներ ունի, եւ չի կրնար «ամբողջ ...Թիւրք աշխարհին վրայ տարածել իր գործունէութիւնը»: ...պարագան ընդունելով հանդերձ, անտեղի կը գտնէ եղած ...սահմանափակումը:

— «Հաստատութիւն մը չի կրնար հրաժարիլ իր բնական իրաւունքէն, առարկելով թէ այսօր չի կրնար օգտուիլ անկէ: Այդ հրաժարումով, «Թիւրք օճաղը»ն ինքզինքը կը զրկէ ապագայ ամէն ...ակ հեռանկարներէ եւ կը դառնայ ամուլ օրկան մը»:

...փաստ է որ, օջախները «դրական եւ գործօն դեր ունեցած ...այն փառայեղ յաղթանակին մէջ, զոր Թուրք ազգայնականութիւնը ձեռք բերած է այսօրուան Թուրքիոյ մէջ»: Բայց, ...«փառաւոր եւ պատմական» դերը կատարած ատեն, օջախը ...ղեկավարուած էր ոչ թէ սահմանափակ մէմլէքէթճիութեան ո...ով, այլ ընդարձակ ազգայնականութեան աւիւնով»:

— «Այն պահուն երբ Զիա պէյ կ'երգէր թէ Վաթանը ոչ Թուրքիան է, ոչ Թուրքիստանը, այլ մեծ եւ յաւիտենական Թուրանը, ...երբ զանց չէր առներ Թուրքիոյ իրական շահերը: Ընդհակառակն, «երեւակայական Թուրան»ի յառաջ բերած յուզումներով, ի...կան Թուրք հանրապետութեան գաղափարական հիմերը կը ...էր»:

...կարճ,— այ'ս է բուն «Թուրան»ը, Մուսավվաթի վարիչնե...ուն կարծիքով, եւ անոնք չեն ուզեր հրաժարիլ այդ ծրագրէն, ...կառակ Թրքական օջախներու ծրագրին մէջ կատարուած ...փոխութեան եւ սահմանափակման:

Մենք միեւնոյն ատեն հրատարակեցինք այս յօդուածին ...պատասխանը, ինչպէս եւ Թուրք մամուլին տեսակէտը՝ կատարուած փոփոխութեան առթիւ: Պոլսոյ «Վագըթ»ն էր որ, ...Րէսուլ զատէի դժգոհութեան առթիւ, դիտել կուտար.

— «Ծանօթ փոփոխութիւնը կատարուած է, որպէսզի Թուրք ...հատասարդութիւնը անօգուտ եւ նոյն իսկ վնասակար տարակարծութիւններու չմատնուի, եւ մէկ կէտի վրայ կեդրոնացնէ իր ...ուժերը:»

Եւ յատկանշական է որ, Թուրք թերթը չէր մոռցած շեշտել թէ՝ Րէսուլ զատէի կարծիքը «արտասահմանի Թուրքերուն տեսակէտն է»:

Ի՞նչ կը հետեւի այս բանավէճէն:

Ամէնէն առաջ, նկատելի է որ Թուրք մամուլը տեսակ մը ...զգուշութեամբ կը մօտենայ այս հարցին, եւ չարծարծեր այնպէս ինչպէս քանի մը տարի առաջ: Ծանօթ փոփոխութեան ...թիւ ալ, քանի մը թերթեր միայն արտայայտուեցան, աւելի ...ստ հետեւելով օրուան նշանախօսքին, քան իրենց համոզման:

Մեր կարծիքով, Թիւրք օճաղըներու գործունէութեան ա...կնկալ սահմանափակումը եթէ հետեւանք չէ արտաքին քաղաքական հաշիւներու, ամէն պարագայի մէջ արդիւնք է Մ. ...էմալի մէկ ակնյայտ մտահոգութեան:

Ինչպէս համաթրքական բոլոր հաստատութեանց, այս օջախներուն մէջ ալ կը գտնուին ամէն դաւանանքէ Թուրքեր ...սուլթանական, խալիֆայական, իթթիհատական, քէմալական, մինչեւ անգամ համիսլամական: Արդ, քէմալական իշխանութիւնը, որ կրթնած է զինուորական ուժի վրայ, չի կրնար ...հանդուրժել այդքան խայտաբղէտ եւ բազմաճիւղ կազմակերպութեան մը, առանց իր թաթին տակ պահելու զայն: Եւ ճիշտ ...ատոր համար ալ, կանոնագրին Գ. յօդուածը, որ կը տրամադրէր չզբաղիլ կուսակցական քաղաքականութեամբ, բոլորովին ...ջնջուած եւ յարմարցուցած են օրուան պահանջին: Այսուհետեւ Թիւրք օճաղը»ն պիտի հետապնդէ «հանրապետական» քաղաքականութիւն եւ պիտի գործէ համախորհուրդ «հանրապետական ժողովրդ. կուսակցութեան հետ», որ Մ. Քէմալի կուսակցութիւնն է: Եւ դեռ աւելի պերճախօս զգուշութիւն մը.—«Ոչ մէկ ...անդամ չի կրնար իր քաղաքական եւ անձնական կիրքերուն գործիք դարձնել օջախը»:

Բացատրութեան կարօտ չէ ակնարկը:

Ուրեմն, Էնկիւրի կ'ուզէ ամէն բանէ առաջ իր իշխանութիւնը ամրապնդել, օջախներուն շնորհիւ: Այդ նպատակը ապահովելէ յետոյ, դիւրին է թուղթի վրայ թողուլ կատարուած սահմանափակումը, որ առաւելապէս գրի առնուած է «ի բուռն գայթակղեալ մտաց»:

Այս պայմաններուն մէջ, բաւական զարմանալի է ազգայնական Ատրպէյճանի ներկայացուցիչներուն իրարանցումը, ձեւական փոփոխութեան մը առթիւ:

Իսկ ամէնէն տարօրինակ պարագան այն է որ, մինչ Պոլսոյ Թուրք թերթերը այնպէս կը ձեւացնեն թէ ուժ չունին իրենց երկրէն դուրս հոգերով զբաղելու, Բագուի նախորդ վարիչները տակաւին կը յամառին կենալ նոյն լպրծուն ճամբուն վրայ, ամուր բռնած՝ Թուրանի դրօշը...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐԷՆ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

Աթէնքի Նոր Օրը (21 մայիս) իր ստացած տեղեկութիւններուն վրայ, կը պնդէ թէ տասը հազար հայ գաղթականներ պիտի տեղափոխուին Յունաստանէն.

— «Յունաստանէն տասը հազար հայ գաղթական Սուրիա կամ այլուր փոխադրելու խնդիրը իբրեւ առասպել կը մեկնուի կարգ մը մարդոց կողմէ:

«Մարդ տղէտ կամ չար պէտք է ըլլայ, այդ հարցին գոյութիւնը ժխտելու համար: Զորս տարիէ ի վեր հելլէն կառավարութեան սեղանին վրայ կը գտնուի ան եւ տարին անգամ մը կը ներկայացուի Ազգաժողովին:

«Ըսեր ենք ու կը կրկնենք — մաս մը Հայեր Յունաստանէն դուրս ղրկելու ծրագիր եւ որոշում կայ: Պ. Ալպէր Թօմա իրեն եղած մէկ հարցման հետեւեալ գրաւոր պատասխանը տուած է. «Այս պահուս կը զբաղինք Յունաստանի հայ գաղթականները այլուր փոխադրելու խնդրով»: Անկէ երեք ամիս առաջ ալ, «Բրօյիա» առաւօտեան օրաթերթը հրատարակած էր հետեւեալ տեղեկութիւնը, զոր նոյնութեամբ արտատպեցինք մենք ալ. «Կառավարական շրջանակներէ կը տեղեկանանք թէ մօտ օրէն Պոլսէն Աթէնք պիտի գայ Պ. Շարփանթիէ, Ազգաժողովի ներկայացուցիչը, հայ գաղթականներու խնդրով զբաղելու համար:»

«Ամիս մը յետոյ Պ. Շարփանթիէ իր հետեւորդներով Աթէնք կուգայ, կը բանակցի կառավարութեան հետ եւ կ'որոշուի տասը հազար հայ գաղթական փոխադրել Սուրիա:

«Մեր ալ բաղձանքն է որ Հայերը հաստատուին Յունաստանի մէջ ու հոն հոս, մինչեւ որ Հայաստանի դռները բացուին:

«Բայց բաղձալը բաւական չէ, իսկ տեղափոխութեան մը կարելիութեան չհաւատալը պարզապէս ինքնախաբէութիւն է:»

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Պուլկարահայ թեմականը, իբր անցած կաթ. պատուիրակին վերահաս մեկնումէն, լուծել տուած է Սօֆիայի թաղ. խորհուրդը, որ ժողովուրդէն ընտրուած մարմին մըն է: Այս ապօրինի քայլը տեղի ունեցած է հետեւեալ պարագաներու տակ.

Թեմականը նամակով մը կը խնդրէ կառավարութենէն լուծել թաղ. խորհուրդը, եւ վաւերացնել իր կողմէ նշանակուած եռանդամ մը: Արտաքին նախարարութիւնը կ'ընդունի եղած խնդրանքը, եւ հրամանագրով մը լուծուած կը հռչակէ խորհուրդը:

Գինովցած այս «յաղթութենէն», թեմականին կողմէ նշանակուած մարդիկը խորհրդարան կ'երթան, գոյքերն ու հաշիւները ստանալու համար: Սակայն թաղ. խորհուրդը տեղի չի տար. եւ իր կարգին դիմելով վարչապետ Պ. Լիափչէֆի, կը բացատրէ խնդիրը: Վարչապետը, որ միշտ բարեացակամութիւն ցոյց տուած է Հայերու հանդէպ, անմիջապէս կը հրամայէ չգործադրել արտաքին նախարարութեան հրամանը:

Ոստիկան մը խորհրդարան երթալով հրամանը կը հաղորդէ ինքնակոչ թաղականներուն, որոնք գլխիկոր կը հեռանան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հայ փախստականներու կալուածները

Պոլսոյ «Ազդարար»ը կը տեղեկանայ թէ, գաղթականներու զետեղման տնօրէնութիւնը հայ փախստականներու կալուածները վերադարձնելու խնդրին շուրջ դիմում մը կատարած է ներքին գործավարութեան:

Ինչպէս յայտնի է, Գործավարներու խորհուրդին կողմէ վերջերս տրուած որոշումի մը համաձայն, ետ կը վերադարձուին այն բոլոր կալուածներն ու գոյքերը, որոնք գրաւուած են 6 Օգոստոս 1340 (1924) թուականէն յետոյ:

Դատարանը սակայն վերջերս այդ թուականէն առաջ գրաւուած կալուածները վերադարձնելու որոշում տուած ըլլալով, գաղթականներու զետեղման տնօրէնութիւնը ներքին գործավարութեան դիմած է, ըսելով թէ հակասութիւն կայ դատարանին եւ Գործավարներու խորհուրդին կողմէ տրուած որոշումներուն միջեւ:

Դատական շրջանակներու մէջ այս մասին կատարուած քննութեան առթիւ, հետեւեալ յայտարարութիւնները եղած են ձեռնհաս անձնաւորութիւններու:

Դատարանը ո եւ է որոշում տուած ատեն օրէնքը միայն նկատի կ'առնէ. արդ, որովհետեւ օրէնքը «փախստական»ներու մասին միայն կը խօսի, դատարանը ստիպուած է վերադարձնել կալուածները այն բոլոր անձերուն, որոնք կը հաստատեն թէ «փախստական» չեն եւ կանոնաւոր անցագրով մեկնած են Թուրքիայէն: Դատարանը մեկնումի թուականը նկատի չառներ եւ բաւական կը համարէ քննել թէ խնդրարկուն կանոնաւոր Թրք.-օսմ. թէ միլլի անցագրով մեկնա՞ծ է թէ ոչ. անգամ մը որ հաստատուի թէ խնդրարկուն փախստական չէ, այլ եւս խնդիր չի մնար եւ կալուածը կը վերադարձուի:

Տակաւին յայտնի չէ թէ, ներքին գործավարութիւնը ի՞նչ պատասխան պիտի տայ գաղթականներու զետեղման տնօրէնութեան դիմումին:

Խզումէն վերջ Կոմկուսի կոչը

Համայնավար կուսակցութեան Մոսկուայի կեդր. կոմիտէն հրատարակեց կոչ մը, ուղղուած Խորհրդային Միութեան կուսակցական բոլոր կազմակերպութեանց, գիւղացիներուն, և բանուորներուն: Կոչը կ'ըսէ թէ «անգլեւխորհրդային յարաբերութեանց խզումը անվիճելիօրէն պատերազմական գործողութիւն մըն է Խորհրդային Միութեան դէմ, ինչպէս յայտարարեց Լոյտ Ճորճ անգլիական խորհրդարանին մէջ: Խզումը եզրակացութիւնն է անգլիական դիւանագիտութեան կողմէ Խորհրդային Միութեան դէմ կազմակերպուած աշխարհակալական երկար պայքարին: Խորհրդային Միութիւնը պահած է եւ կը պահէ իր խաղաղասէր քաղաքականութիւնը ու հակառակ բոլոր գրգռութեանց իր կարելին կ'ընէ դեռ այդ ուղղութեամբ»:

Կոչը կ'աւելցնէ թէ «պատերազմը կրնայ պարտադրուիլ Խորհրդային Միութեան, հակառակ խաղաղութիւնը պահպանելու իր բոլոր ջանքերուն, ու կը հրաւիրէ կուսակցութեան անդամներն ու բոլոր աշխատաւորները մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնել երկրին տնտեսական ուժեղացման եւ պաշտպանութեան»:

Կովկասի Անկախութեան Կոմիտէն

Ժընեւէն կը հեռագրեն 31 Մայիս թուականով. — Կովկասէն կը հաղորդեն թէ կազմուած է կեդրոնական մարմին մը «Կովկասի Անկախութեան կոմիտէ» անունով, բաղկացած գլխաւորաբար Ատրպէյճանցիներու, Վրացիներու եւ Հիւսիսային Կովկասցիներու ներկայացուցիչներէն:

Յիշեալ կոմիտէին առաջին գործը եղաւ կոչ մը ուղղել ամբողջ Կովկասի ժողովուրդին: Կոչը կը նկարագրէ այն պայմանները, որոնց մէջ կը գտնուի Կովկասի ժողովուրդը պոլշեւիկեան վարչաձեւին տակ, վեր կը հանէ Խորհրդային Ռուսիոյ տնտեսական եւ քաղաքական կատարեալ քայքայումը, եւ հաստատելով թէ Մոսկուայի տիրապետութիւնը պիտի կործանի մօտ օրէն, կոչը կ'եզրակացնէ.

«Կովկասի ժողովուրդներ, հաւաքեցէք ձեր բոլոր ուժերը: Գրաւող պետութեան ծուղակին մէջ մի' իյնաք: Պոլշեւիկեան վարչաձեւի փլուզումի ժամը պիտի գայ: Խորհրդային Միութեան փլատակներուն վրայ պիտի կազմուին անկախ հանրապետութիւններ: Կովկասի ազատագրուած ժողովուրդները եղբայրական ձեռք պիտի կարկառեն իրարու՝ համադաշնակցութիւն մը կազմելու համար: Պոլշեւիսմը կը մնայ լքուած ու արհամարհուած Խորհրդային Միութեան բոլոր ճնշուած ժողովուրդներուն կողմէ: Դո'ւք որ անձնազոհութեամբ կը կռուիք ազատութեան ու անկախութեան համար, միացէք: Անկցի' ռուսական գրաւումը:»

Անգլօեգիպտական տագնապը

Չորեքշաբթի օր, Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ Չէմպըլէյն երկար յայտարարութիւն մը ըրաւ անգլօեգիպտական յարաբերութեանց մասին: Ըսաւ թէ ատենէ մը ի վեր եգիպտական բանակը եգիպտացի քաղաքագէտներու խմբակի մը ուշադրութիւնը գրաւած էր: Ասոնց նպատակն էր աւելցնել եգիպտական բանակին թիւն ու սպառազինութիւնը եւ ստեղծել բանակ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ Գ. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻՆ ՄԷՋ

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ ընդդիմադիր պետեր՝ Թրոցքիի, Զինովիէվի եւ Ռատէքի կողմէ բուռն պայքար կը մղուի սովետներու ներկայ քաղաքականութեան դէմ Չինաստանի եւ Եւրոպայի մէջ, պայքար, որ խոր արձագանգ գտաւ Կոմինտէրնի վերջին վիճաբանութեանց ընթացքին: Այս պայքարին հետեւանքով, խորհրդային ոստիկանութիւնը Երկուշաբթի իրիկուն ամբողջ Ռուսիոյ, մասնաւորապէս Զինովիէվի միջնաբերդը Լէնինկրատի մէջ ձերբակալեց հազարաւոր ընդդիմադիր պոլշեւիկներ:

Ինչպէս յայտնի է, ընդդիմադիրները Սթալինէն եւ իր ժողովրդական գործավարներէն կը պահանջեն աւելի ծայրայեղ եւ յարձակողական քաղաքականութիւն մը վարել՝ եւրոպական ազգերու դէմ:

⁂ Իւմանիթէ մանրամասնութիւններ կուտայ Գ. Միջազգային Գործադիր Կոմիտէի վերջին լիակատար նիստին մասին, ուր վերի որոշումները տրուեցան: Ժողովին մէջ մասնաւորապէս խիստ արտայայտուած են Թրոցքի եւ Վույովիչ: Գործադիր Կոմիտէն բանաձեւ մը քուէարկած է, որով ասոնց ընթացքը անհամապատասխան կը գտնէ իրենց Գործադիր Կոմիտէի անդամի հանգամանքին հետ: «Հակառակ քաղաքական կացութեան ծանրութեան, կ'ըսէ պոլշեւիկեան օրկանը, ընդդիմադիրները անլուր ուժգնութեամբ յարձակեցան կոմկուսին վրայ: Ընդդիմադիրները պահանջեցին որ նիստերուն ներկայ գտնուի նաեւ պաշտօնանկ Զինովիէվը, սակայն այս առաջարկը մերժուեցաւ: Ընդդիմադիրները օրակարգի հարցերուն մասին հակառակ բանաձեւեր ներկայացուցին եւ բազմաթիւ վաւերաթուղթեր ցրուեցին, Կոմկուսն ու Գ. Միջազգայինը «ննջամիտ» որակեցին: Իբրեւ ընդդիմադիր հատուած գործելով, դրժեցին Փետրուար 16ին իրենց տուած խոստումը թէ հատուածական կռիւ չպիտի մղեն, թէ չպիտի պաշտպանեն Մասլոֆն ու իր խմբակը՝ որոնք համայնավար շարքերէն վտարուած են: Թրոցքի յայտարարեց թէ Անգլիոյ խզումէն վերջ ամէնէն մեծ վտանգն է կուսակցութեան մէջ կարգապահութեան խախտումը: Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ ընդդիմադիրները Կոմինտէրնի հետ խզելու նախօրեակին կը գտնուին: Հետեւաբար լիակատար ժողովը ընդունեց մասնաւոր բանաձեւ մը, որով խստիւ կը մեղադրուին ընդդիմադիրները եւ կ'ազդարարուի անոնց որ եթէ հատուածական կռիւը շարունակուի, պիտի ստիպուին պաշտօնապէս Գործադիր Կոմիտէէն վտարել Թրոցքին եւ Վույովիչը, ու պաշտօն կը յանձնուի Կոմկուսի Կեդրոնական Կոմիտէին խիստ միջոցներ ձեռք առնել՝ ընդդիմադիրներու հատուածական գործունէութիւնը կասեցնելու համար»:

Որոշուեցաւ համաշխարհային Զ. համագումարը նիստի հրաւիրել 1928ին:

ՍԽԱԼ է կարգ մը թերթերու այն լուրը թէ Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան ծոցին մէջ պառակտում ծագած է եւ թէ ընդհ. քարտուղար Փօլ Ֆօր պիտի հրաժարի:

ԱՆԳԼԵՒԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԽԶՈՒՄԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Համայնավարական միջազգայինի գործադիր վարչութեան գիտումները սկիզբէն ի վեր բացայայտ են։ Իր կազմութեան օրէն իսկ, Ռուսաստանի մէջ խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն ի վեր, ան մանաւորապէս ներելի ու աններելի բոլոր միջոցներով կ'աշխատի ամբողջ աշխարհը յեղաշրջել եւ վերածել խորհրդային դիկտատուրայի մը, որուն բանալին դրուած ըլլայ կոմինտէրնի գործադիր վարչութեան ձեռքը։

Այս նպատակը հետապնդած ատեն, ան միջին ճամբայ չի ճանչնար, ո եւ է հոսանքի չի միանար, գաղափարներու եւ մեթոտներու տարբերութիւն չընդուներ։ Մէկ խօսքով կամ իրեն հետ կամ իրեն դէմ։ Աշխարհը պէտք է ըլլայ երկու հոսանք — համայնավար կամ հակահամայնավար։ Ատրիճանական զարգացումը, ընկերային հասունութիւնը, դրամագլուխի ու արդիւնաբերութեան կեդրոնացումը, պայմաններու տարբերութիւնը գոյութիւն չունին կոմինտէրնի համար։ Քաղաքացիական պատերազմ, յեղաշրջում եւ դիկտատուրա, — ահա՛ այն միակ ճանապարհը որուն կը հաւատայ կոմինտէրնը աղանդաւորական մոլեռանդութեամբ։

Ռուսական հսկայ կայսրութեան տիրանալէ եւ անոր հարստութիւնը ձեռքը անցընելէ յետոյ ան դարձած է աւելի խիզախ, աններող, այլամերժ ու յանդուգն։

Շատ լաւ ըմբռնելով թէ այս մեղաւոր աշխարհին մէջ դրամը ինչ հրաշքներ կը կատարէ, Ռուսաստանի աշխատաւորութեան ու գիւղացիութեան ստեղծած հարստութիւնը մտրակի ուժով կը յափշտակէ եւ ափերով կը սփռէ ամբողջ աշխարհի երեսին, իւրաքանչիւր պետութեան ու ժողովուրդի մէջ ճարելով իրեն գործակալներ եւ վարձկան գործիքներ, քանդելու համար բոլոր այն հաստատութիւններն ու կազմակերպութիւնները, որոնք համայնավարական բնոյթ չունին։

Այս հսկայական գումարներով աշխարհի երեսին կը պարգանան վարձկանութիւնը, լրտեսութիւնը, գաղտնի գործակալութիւնը, խաբեբայութիւնը, խարդախութիւնը եւ մարդասպանութիւնը։ Ստորոգելիներ, որոնք անհրաժեշտ մասերը կը կազմեն կոմինտէրնի արտաքին գործունէութեան։ Իսկ իր իշխանութեան սահմաններուն մէջ բռնութիւն, կարմիր ահաբեկում, զանգուածային գնդակահարութիւն, առանց դատաստանի, առանց պատճառի, միայն բռնաւորի կասկածանքներու հետեւանքով։

Ու այս մեծ գաղափարականը որ իբրեւ սրբութեան խորհրդանշան մը իրեն կը քաշէր միլիոնաւոր զրկուածներ եւ որ իր դրօշակին վրայ կը կրէր՝ «Վերջ բռնութիւններու, վերջ ահաբեկչութեան, անկցի՛ մահուան պատիժը, թող կորչի ոստիկանութիւնը, զզուանք դէպի լրտեսութիւնը, թող յաւիտեան կորչի վարձկանութիւնը», այսօր կոմինտէրնի միջոցաւ այդ բոլորը կը համարէ համայնավարական առաքինութիւններ եւ կը ցուցադրէ հրապարակաւ։

Կոմինտէրնը իր մղած պայքարին մէջ աւելի խիստ ու անողոք է ընկերվարական եւ ռամկավար հոսանքներու դէմ, քան մեռնելու դատապարտուած յետադիմական ու պահպանողական հոսանքներու հանդէպ, որովհետեւ անոնց մէջ կը տեսնէ իր իրական ու տեւական հակառակորդը։ Եթէ այդ տարրերը մէկ գլուխ մը ունենային եւ այդ գլուխը կոմինտէրնի ձեռքը իյնար, առանց տատանելու սուրի մէկ հարուածով կը կտրէր, աշխարհէն յաւիտենապէս ոչնչացնելու համար։ Կոմինտէրնը եթէ միջոց ու հնարաւորութիւն ունենար, առանց խղճի խայթի մէկ հարուածով կ'ոչնչացնէր իր հակառակորդները, աշխարհի բնակչութեան հարիւրին 90ը։

Տասը տարուան փորձառութիւնը ցոյց կուտայ թէ կոմինտէրնը երբեք չէ փոխած իր գործունէութեան մեթոտները եւ գործադրած միջոցները։

Մինչեւ այսօր ալ, խորհրդային հանրապետութիւններու ամբողջ տարածութեան վրայ յեղափոխական մաքուր տարրերը, որոնք չեն հաւատար կոմինտէրնի անբարոյացուցիչ հանգանակին, կը ծիւրին աքսորավայրերու մէջ, տաժանակիր կեանքի մը ենթարկուած եւ կամ բանտարկուած են հիւսիսային սառնամանիքի մէջ գտնուող Սոլովեան կղզին, ստորին ոճրագործներու մտրակին տակ։

Այս բոլորէն յետոյ պարզ է որ տիրող անողոք պայքարը լուծման միջին ճանապարհ չունի։ Կա՛մ պէտք է կոմինտէրնը յաղթանակէ ու աշխարհ մտնուի յաւիտենական աւերածութեան եւ կամ ընկերվարական ժողովրդավար տարրերը մարդկութիւնը փրկելու աշխատին բարոյական ահաւոր անկումէ եւ վերջնական քայքայումէ։

Այս տրամաբանութեամբ ալ, կոմինտէրնի կամակատար հանդիսացող խորհրդային կառավարութեան հետ օրինաւոր յարաբերութիւն կամ առեւտրական կապ ստեղծելու բոլոր փորձերը կը ծառայեն միակ նպատակի մը — հնարաւորութիւն տալ կոմինտէրնի իր գրգռութիւնները աւելի դիւրութեամբ ու միջազգային իրաւունքներու պաշտպանութեամբ շարունակելու քաղաքակիրթ մարդկութեան քթին տակ։

Հետեւութիւնը շատ պարզ է։ Որքան աններող ու անողոք է կոմինտէրնը, նոյնքան աններող ու անողոք պէտք է ըլլան անոր հակառակորդ հոսանքները։ Եթէ ան միջին ճանապարհ չի ճանչնար, չպիտի ճանչնան նաեւ անոր հակառակորդները։ Եթէ ան կ'ուրանայ գոյութիւնը ուրիշ յեղափոխական եւ ընկերվարական կուսակցութիւններու եւ հաւատքներու, ասոնք ալ պիտի ուրանան կոմինտէրնի գոյութիւնը։

Ընդհակառակը, ընկերվարական եւ ժողովրդավար հոսանքները, ցոյց կուտան վնասակար ըլլալու աստիճան թոյլատու վերաբերում մը։

Երբ Անգլիոյ պահպանողական դահլիճը Երեսփ. Ժողովին վաւերացման ներկայացուց անգլեւռուս յարաբերութեանց խզման որոշումը, աշխատաւորական երեսփոխանները ցոյց տուին իրենց հակառակութիւնը, նոյն իսկ յաջորդ առաւօտ խորհրդային ներկայացուցիչ Ռօզէնկօլցին ճաշ մը տուին խորհրդարանի ճաշարանին մէջ։

Մայիս 27ին, ֆրանսայի խորհրդարանին մէջ, երբ Մարսէլ Քաշէն կը հարցապնդէր կառավարութիւնը ներքին նախարարին ծանօթ ճառին առթիւ եւ երբ համայնավար Քութիւրիէ բացագանչութիւն մը ըրաւ, Պ. Պոլիան պոռաց, «Այդ հրամանը Չիչերինէ՞ն ստացաք։»

Պրիանի այս նկատողութիւնը ընկերվարական Լէոն Պլումի ջիղերուն դպաւ, եւ այդ նկատողութեան մէջ տեսաւ ռուսեւֆրանսական յարաբերութեանց խզումը եւ անմիջապէս հարցապնդումի առաջարկ դրաւ…

Ասկէ յետոյ ալ պիտի շարունակուի նոյն վերաբերումը, մինչ փաստեր կուգան ապացուցանել թէ՛ իրենց բոլոր լաւատեսութիւնները անհիմն են, ու այս թոյլատու ընթացքը աւելի կը քաջալերէ կոմինտէրնը, անոր ներշնչելով թուլութեան ու տկարութեան տպաւորութիւն մը։ Միւս կողմէն այս թոյլատու ընթացքը կը զարգացնէ լրտեսութիւնն ու խարդախութիւնը, այն աստիճան, որ համայնավար կուսակցութեան ամէնէն ուղիղ գործիչներն անգամ աստիճանաբար լրտես կը դառնան ու իրար կը լրտեսեն։

Միջին ճամբայ չկայ։

Ե. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՁԳՏՈՒՄՆԵՐԸ

(Մեր մասնաւոր Թղթակցէն)

ՆՈՐ ԱՐԱՔՍ, 27 Մայիս

Այս տարի ալ Մայիս 24ին (տարեդարձ իտալական պատերազմին) նշանաւոր իրաւաբան ու հայասէր Փրոֆ. Էտոարտօ Ջէմպալի հրաւիրուեցաւ բանախօսելու Գաթանիայի համալսարանին մէջ։ Հայ ժողովուրդի այս մեծանուն ու անձնուէր մեծ բարեկամը որ առիթ չի փախցներ իր համակրանքը արտայայտելու համար մեզի, իր այս հոյակապ բանախօսութեան միջոցին անգամ մը եւս իր ազդեցիկ ձայնը բարձրացուց ի նպաստ հայկական դատին։

Գաթանիայի «Ճիօռնալէ տէլ' Իզօլա» օրաթերթէն կը քաղենք իր բանախօսութեան հետեւեալ ամփոփումը.—

«Բանախօսը, որ կ'ողջունուէր անվերջանալի ծափերով, սկսաւ յիշել մի առ մի բոլոր այն չարիքները, որոնք մարդկութիւնը կը խռովեն շարունակ, մատնանշելով Միջազգային իրաւաբանութեան գրողներու նոր ուղղութիւնը — միջազգայնացնել ներքին կամ ազգային կեանքի հարցերը ու ազգայնացնել անոնք որ արտաքին կամ միջազգային հանգամանք ունին։

«Ես, ըսաւ Ջէմպալի, ուսումնասէրի ասպարէզիս սկզբնաւորութենէն ի վեր, հաստատապէս համոզուած եմ որ իրական խաղաղութեան եւ իսկական զինաթափումի հասնելու համար կտրուած բոլոր ճամբաները սխալ են։ Պատերազմներու, զինուորումներու չարիքները չեն եղած ու չպիտի ըլլան երբեք ներքին ու ազգային չարիքներու արդիւնք, այլ բացարձակապէս միջազգային չարիքներու արդիւնք։ Որքա՜ն մարդկային թանկագին ու սրբազան կեանքեր զոհաբերուեցան կրօնքներու պատերազմներ անունով, պատմութեան անցած ամօթալի ժամանակաշրջանի միջոցին։ Ու ի՞նչ պատճառի համար այնքա՜ն աղէտք, եթէ ոչ այն բարբարոս սխալին համար, որով կրօնքը նկատուեցաւ ուսումնասիրուելու նիւթ ու միջազգայնօրէն քննուած ու ո՛չ թէ ազգայնականօրէն, համաձայն տարբեր ժողովուրդներու բնական ձգտումներուն ու զգացումներուն։ Ինչպէս եղած է կրօնական ու քաղաքական հարցերու համար, նոյնպէս եղած է ընկերային ու տնտեսագիտական հարցերու համար։ Աշխարհային ընկերութիւնը, կ'ըսէի 1908ին, միջազգային նոր իրաւաբանութենէն յղացուած, պէտք չէ որ ըլլայ բռնադրում ո՛չ անհատական հիմք ունեցող տնտեսական վարչաձեւերու ու ո՛չ ընկերվարական հիմքով րէժիմներու։»

Ու քննելէ վերջ տնտեսագիտական բոլոր յեղաշրջումները ու կարգ մը ժողովրդավար կառավարութիւններու սխալ գործունէութիւնը, Փրոֆ. Ջէմպալի յիշեց թէ ինչպէս Պէնիթօ Մուսոլինիի Ֆաշիստ կառավարութիւնը որ կը յարգէ իրենց զգացումներուն եւ ազգային շահերուն համապատասխանող տնտեսական րէժիմ մը ընտրելու համար ժողովուրդներու իրաւունքը, չվախցաւ բնաւ ճանչնալու խորհրդային կառավարութիւնը, առանց վերապահութեան, ու հաստատելու անոնց հետ տնտեսական ու դիւանագիտական յարաբերութիւններ։

Միջազգային իրաւաբանութեան մեծ հարցերը միշտ մնացին չհասկցուած կամ անսարքուած։ Միայն կեդրոնական կայսրութեանց յարձակումին դէմ միացած պետութեանց պատերազմին մէջ տեսայ իրենց անկախութեան մէջ բռնաբարուած ժողովուրդներու պաշտպանութիւնը լուծելու սահմանուած մեծ գործը։

Այս սուրբ դաւանանքին համար կողմնակից եղայ պատերազմին. այս պատճառաւ, չէզոքութեան վասութեան դէմ կռուելով, անվերջ պահանջեցի մեր հայրենիքին պատերազմի մասնակցութիւնը։

Այն մարդուն որ պատերազմի մէջ կը տեսնէր բոլոր երկիրներուն եւ մեր իտալական ընկերային հարցերուն լուծումը ու այս գերագոյն ու հիմնական նպատակներուն հասնելու համար կը հիմնէր ամէնէն յանդուգն ու ուժեղ օրաթերթը, չէր կրնար ես վերջինը ըլլալ արտայայտելու համար բոլոր համակրանքն ու գրկելու իրեն իմ հաւանութիւնս։ Ու «Փօփօլօ տ'Իթալիա»ի 25 Նոյեմբեր 1924 թիւին մէջ հետեւեալ խօսքերով կը նուիրագործէի իմ համակրանքս. — «Ծափահարելով ամենաջերմ խանդավառութեամբ «Փօփօլօ տ'Իթալիա»ի եւ իր տնօրէնին՝ Պէնիթօ Մուսոլինիի բռնած դիրքը ի նպաստ Մեծ Պատերազմին որ կոչուած է տապալելու խաղաղութեան ու միջազգային զինաթափութեան մեծագոյն արգելքը՝ աւստրո-գերմանական ոճրագործութիւնը»։

Մայիս 24ը՝ միջազգային նոր իրաւաբանութեան զաւակն է։ Երբ նոր երեւոյթը ուզեց որ պետութեան մը առաջնորդը ժողովուրդներու ազատութեան ու անոնց իրաւունքներուն պահանջներուն պաշտպան դառնայ, այն ատեն միջազգային նոր իրաւաբանութեան չմերժուեցաւ տալ գիտական արժէք մը։

Պատերազմի ու խաղաղութեան ատեն հռչակուած Իրաւունքը անարգուեցաւ եւ ոտնահարուեցաւ։ Ֆիումէի ժողովուրդին կը մերժուէր Մայր-Հայրենիքի կցուելու իրաւունքը։

Պատերազմէն յետոյ կնքուած դաշնագրութեանց տխուր հետեւանքները թուելէ ու փառաւորելէ վերջ տ'Անունցիոյի վսեմ արկածախնդրութիւնը, բանախօսը յիշեց ռուսեւթուրք բարբարոսութիւններէն անդամատուած ու տարկացուած «Սուրբ Հայաստան»ի ժողովուրդին իրաւունքներուն բռնաբարումը։

«Ազգերու Դաշնակցութիւնը քաղաքակիրթ Հայաստանի դէմ գործուած ոճիրին յարատեւումը տեսնելով չամչցաւ։ Ամէն իտալացի պէտք է ջերմապէս փառաբանէ Պէնիթօ Մուսոլինին ու երախտապարտ ըլլայ անոր մարտիրոս Հայաստանի համար տածած սիրոյն համար, ու այն քաջալերանքին ու պաշտպանութեան համար որ կարելի եղաւ հայ բանաստեղծի մը՝ Հրանտ Նազարեանցի հիմնել իտալական հողի վրայ հայկական գիւղ մը, ուր հայ տարաբախտ տարագիրներ կրնան աշխատիլ ու ապրիլ ազատօրէն հայկական մտածումով»։

… Օգտակար յաջողութեան մը սահմանուած է միայն այն տիրապետութիւնն ու կայսրութիւնը որոնք հիմնուած պիտի ըլլան ժողովուրդներու անկախութեան ու կամքին բացարձակ յարգանքին վրայ։

Գերմանիոյ խաղաղ թափանցումը՝ իր ոճրապարտ նպատակին հասնելու ամենազօրեղ միջոցը եղաւ։ Համաձայնական պետութիւններն ու Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն հանրապետութիւնը, որոնք փոխանակ պատիժը լրացնելու կարելի դարձուցին Գերմանիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, ցոյց կուտայ պայծառօրէն որ անոնք չեն ուզեր խաղաղութեան ու զինաթափումի իրականութիւնը, այլ կ'ուզեն միջազգային զինաթափումի եւ խաղաղութեան կեղծիքը։

Մարդկութիւնը բնաւ տեւական ու իրական խաղաղութիւն չպիտի ունենայ, այնքան ատեն որ պետութիւնները չհրաժարին ուրիշներու հողային սեփականութեան ու քաղաքական ազատութեան իրաւունքին դէմ գործուած ոճիրէն։

Այն պետութիւնները որոնք նախաձեռնարկ կ'ըլլան զինաթափումի, բայց միեւնոյն ատեն կը շարունակեն նորանոր բռնութիւններ գործադրել անկախ ժողովուրդներու վրայ, ոչ իրաւունք ու ոչ ալ իշխանութիւն ունին խաղաղութեան նախաձեռնարկներ հռչակելու իրենք զիրենք։

Բանախօսը երկարօրէն խօսելէ վերջ միւս պետութեանց նուաճողական քաղաքականութեան վրայ, ծանրացաւ Իտալիոյ քաղաքականութեան վրայ եւ ըսաւ.

«Պէնիթօ Մուսոլինիի ֆաշիստ Իտալիային տիրապետութիւնը եւ կայսրութիւնը երբեք գրաւումի պատերազմ մը չպիտի ըլլայ։ Ֆաշիստ Իտալիան խաղաղութեան տիրապետութիւնը կ'ուզէ ու ժողովուրդներու անկախութեան ու ազգային կամքին նուիրագործումը — տիրապետութիւնը միայն այն պատերազմներուն, որոնք ընկճուած և ստրուկ ժողովուրդներու անկախութիւն պիտի տան — տիրապետութիւն եւ կայսրութիւն, որոնք մեր հայրենիքին համար պիտի ապահովեն իսկապէս մեծ ու քաղաքակիրթ ազգի առաջին կարգը, տիրապետութիւն ու կայսրութիւն, որոնցմէ ներքին ու արտաքին թշնամիները կը վախնան»։

Ո՞Վ ԿԸ ԿԱՐԴԱՅ ՈՒ ԿԸ ՀԱՍԿՆԱՅ

«Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ (15 Մայիս) բանւոր մը, Մարտիրոս Յարութիւնեան, կը գրէ. — «Ես հազիւ եմ կարողանում կակկակելով կարդալ «Խորհրդ. Հայաստան» թերթը։ Պիտի ասեմ որ «Խորհրդ. Հայաստան»ը ինտելիգենտավարի է գրուած, եւ ինձ նման բանւորներիս համար անըմբռնելի։ Պարզեցէք լեզուն»։

*** Ուրիշ բանւոր մը, Արմեն Ադամեան, անմիջապէս տակը կը գրէ.— Լաւ կը լինի, որ անհասկնալի, օտար ու միջազգային բառեր քիչ գործածուին թերթերում մէջ»։

*** Նոյն էջին վրայ, մեղուապահ Գ. Բաղալեան կը գրէ.— «Թերթի լեզուն դժուարութեամբ ենք հասկանում, մանաւանդ քաղաքական յօդուածների եւ մասնաւորապէս հեռագրերի լեզուն, որից շատ դէպքերում ոչինչ չենք հասկանում»։

*** Շարունակելով բողոքը, բանւորուհի Մարիամ Մարգարեան կը գրէ.— «Ես «Խորհրդ. Հայաստան» թերթը չեմ կարդում։ Չկարդալուս պատճառն այն է, որ նախ ժամանակ չունեմ եւ յետոյ, որ երբեմն կարդալիս չեմ հասկացել։ Մեզ մօտ շատ բանւորուհիներ կան, որոնք չհասկնալու պատճառով էլ թերթերը չեն կարդում»։

*** «Խորհրդ. Հայաստան»ի Թղթակիցն ալ.

«Շատ դէպքերում իմ կարդացածը չեմ հասկանում, որովհետեւ թերթի լեզուն բարդ է, անհասկնալի եւ օտար բառեր շատ կան։ Յօդուածների նախադասութիւնները երբեմն այնքան երկար են լինում, որ շունչներս չի հասնում մինչեւ վերջին բառը։»

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՃԻԳԵՐ

ԴԷՊԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻ

Սղերդի երեսփոխան Մահմ
պէյ, «Միլլիյէթ»ի մէջ կը
տարակէ հետեւեալ ուշագ
խմբագրականը «Դէպի Մ
թիւն» խորագրին տակ.—

Ամէն առիթէ օգտուելով
րունակ այս սիւնակներուն
կ'ուզենք ուշադրութիւն հրա
րել մէկ բանի վրայ, այն է թ
երկրին մէջ անպայման խաղ
եւ լեզուի միութիւն պէտք
ստեղծուի. բոլոր թուրք հա
նակիցները հայրենիքին ու
գին վերաբերեալ խնդիրներ
առջեւ միակ սրտի մը նմ
պէտք է բաբախեն, հայրենիք
զանազան կողմերը ցրուած
ուղղութիւնը կորսնցուցած միա
քերը պէտք է մէկտեղ կեդր
նանան, երկրին տնտեսութեա
րը զբաղող գործավարութիւնն
րը ազգին տնտեսութիւնը, ա
գային կրթութիւնն ու մշակ
թը, ազգային մակարդակը պէտ
է բարձրացնեն. կառավար
թիւնը պէտք է հետապնդէ բն
կութեան եւ ներգաղթի տ'յա
սի քաղաքականութիւն մը,
համապատասխան ըլլայ քաղ
քական շահերու եւ ուրիշ
հրամայականութեանց։ Մեր այս
շածներուն ամէնէն կարեւոր
սը, սա՛ օրերուս զոնէ մեր ար
ւելեան նահանգներուն մէջ բ
գործադրուին…։

Որովհետեւ, երկրին մէջ
գային քաղաքականութիւն
մշակելը զանց չառնուելի
անհրաժեշտութիւն մըն է։
գիականկեանքը, ժամանակի
ղաքականութիւնը տարիկա
հրամայէն։ Միայն նորոյթի հ
տեւելու համար չէ որ կ'ուզենք
ազգային քաղաքականութիւն
մը հետապնդել, այլ նոյն
իրողութիւններն են որ մեզ
ճամբուն կը մղեն, այդ իրողու
թեանց ստեղծած պարտաւորու
թիւնները։ Եթէ նոյնիսկ նկա
չառնենք մեր միջավայրին մէջ
անցած դարձածները, ու պա
զապէս մեր պատմութիւնը միա
քրքրենք, մեր քննութեանց ար
դիւնքը պիտի մղէ մեզ ազգա
յին քաղաքականութիւն մը վա
րելու։

Օսմանեան կայսրութիւ
ինչո՞ւ փլաւ. պատճառները բա
ցատրել դժուար չէ. ազգը բա
կացնող տարրերուն միջեւ ըն
հանուր կապ մը չկար. ամէն
տարր իր իտէալին համաձայն
ուղղութիւն մը բռնած էր։
ինքն թուրք տարրը ոչ միայն
ազգային քաղաքականութիւն
մը չէր հետապնդեր, այլ նա
իսկ դէպի այդպիսի սրբավայր
մը նայողներուն ալ կը հա
հոյէր։ Այս կերպով, կրօնքի
լեզուի տարբերութեան վրայ
մէկ ալ ազգային իտէալի տար
բերութիւնը կ'աւելնար։ Սուլ
թանական ու խալիֆայական
գահը բոլոր ուժերու աղբիւր
կը կարծուէր։ Այս գաղափար
հաւատքի ու կրօնքի մը գ
ազգին հոգիին մէջ տեղաւո
ուած էր։ Պարտութիւնը ցոյց
տուաւ թէ ո՛րքան խախուտ
այն հիմերը, որոնց վրայ կը
թնէր կայսերական թուրքի

Սուլթաններն ու խալիֆ
ները, որոնք թուրքերու ազգ
«ուժն» ու «նուիրականութիւն»
կը ներկայացնէին, ազգին ամ
մէն տագնապալից եւ ճակա
տագրական օրերուն մեր կեա
քին սպառնացող թշնամիներ
հետ նոյն շարքին վրայ
ստան։ Հիասթափութիւնը
եղերական էր։ Սակայն
ստեղծած զարթօնքն ալ նոյն
քան սաստիկ եղած էր։ Թուրք
ազգը ահա՛ այդ խղճի արթնու
թեան ազդեցութեան տակ է
անկախութեան կռիւին
գերբնական զոհողութիւն
կրցաւ ցոյց տալ։

Կարգ մը օտար տարրեր
վարժուած այն շրջաններուն
Թուրքերը կարեւորութիւն
տար ազգային ուժին ու
շահերուն, հիմա կը զարմանա
մեր ծայրայեղ ազգայնամոլութ
Իրապէս ազգայնամոլութիւն
նե՞նք։ Ինքզինքնիս կը խաբ

...նակութիւն բոլոր Թուրք հայրենակիցներուն մէջ «ազգային խիղճ», «ազգայնականութեան գէր» իսկ ստեղծուած չէ: Տակաւին ազգային խիղճի թելադրութեանց չենք հպատակիր ո՛չ մեր անձնական գործառնութեանց, ո՛չ ալ մեր հանրային կեանքին, մանաւորապէս ազգային տնտեսութեան մարզին մէջ:

Բնաւ իրաւունք չունին աւ... որ մեր ազգայնամոլութենէն կը գանգատին: Մեր հայրենակիցները, որ հաւատքի նման իրենց սրտին մէջ կը կրեն միութիւնը, կը զգուշանան ազգասիրութիւնը ուրիշներուն հանդէպ թշնամութեան փոխուած ըմբռնելէ: Օտարներու հանդէպ յարգանքի եւ երաշխիքի ... աւելի առաջ գացած ենք քան ամէնէն քաղաքակիրթ ազգերը: Ո՛չ մէկ պատճառ ու պատրուակ պէտք չէ արգիլէ մեզ ազգայնականութեան ճամբէն քալելէ: Միշտ պէտք է դէպի ազգային միութիւն քալենք: Պետութիւններու ամէնէն մեծ ուժը իրենց համախմբուած ժողովուրդը միացած եւ համերաշխ պահելն է:

Արդարեւ, պետական կեանքի մէջ ամէնէն մեծ ուժը, ազգային միութիւնն է: Մեծ ճշմարտութիւնները քանի կրկնուին, օգուտէ զուրկ չեն ըլլար: Մեր օրերուն անհատները միայն իրենց ուժերուն վրայ ապաւինելով չեն կրնար ապրիլ: Կեանքի պայքարին մէջ յաջողելու համար, պէտք է միացնել ու հաւաքել պատրաստ բոլոր ուժերը: Անհատը ինքնին ամբողջութիւն մը չի կազմեր: Ստիպուած ենք համայնքը զօրացնել: Եթէ քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ մասնաւոր արժէք կը տրուի անձնական ազատութեան եւ իրաւունքներուն, պատճառն այն է որ անհատները ամբողջ գալով ազգ մը կը կազմեն: Ապա թէ ոչ ինչո՞ւ օտարական իրաւունք տալ մարդու մը, որ ո՛ր եւ է օգուտ չունի իր պատկանած համայնքին:

Անկարելի է որ քանդուին այն ազգերը, որոնց բաղկացուցիչ անհատները մշակոյթի, կրթութեան, զարգացումի եւ ... ձգտումներու միութիւն ունին: Պատմական արկած մը, քաղաքական սխալ մը եթէ միացեալ ազգ մը աղէտի իսկ մատնէ, վերականգնումը դիւրին է: Օրինակ՝ Գերմանիա, որ ամէնէն ... պարտութենէ մը յետոյ ... «մեծ վտանգ» մը մնաց թշնամիներուն համար:

Յաղթանակի յուզման ու գինովութեան մէջ իսկ գերմանական միձաւանջը թշնամիներուն համար մտավախութեան աղբիւր մը դարձաւ: Այսօր զինաթափուած, ազգային պաշտպանութեան վերաբերեալ շատ մը իրաւունքներէ զրկուած է, սակայն դարձեալ աշխարհի վրայ ... իբրեւ «յարգանքի արժանի» ուժ մը, չընդունիր պատմութեան եւ քաղաքականութեան վերջին դարձուածքները, ու կ'աշխատի զանոնք սրբագրել ու բարեփոխել:

Մեր վրայ ճնշող անհրաժեշտութիւնները, արդիական կեանքի պահանջները եւ մեր հակառակորդներու գործելու եղանակը տեսնելէ յետոյ, ինքնին կը հասկցուի թէ Թուրքիա ինչ ճամբու պէտք է հետեւի: Մեր համոզումով, ինչպէս անհատները, նոյնպէս մեր երկրի մասնաւոր ու պաշտօնական բոլոր հիմնարկութիւնները միայն սա նշանաբանով պէտք է շարժին. «Դէպի Ազգային միութիւն»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԵՐԹԵՐԸ

Խորհրդային Հայաստանի մէջ (15 Մայիս) աշխատակից մը կը գրէ.—

Այժմ Հայաստանի սահմաններուն մէջ կը հրատարակուին 7 թերթեր եւ 10 պարբերականներ: Թերթերէն 5ը (Խորհրդ. Հայաստան, Մաճկալ, Ջանգի, Ավանգարդ, կարմիր Զինուոր), կը հրատարակուին Երեւանի մէջ, 1ը՝ Ալեքսանդրապոլի մէջ (Բանուոր), 1ը՝ Գորիսի մէջ (կարմիր Թանչպար): Պարբերականները բոլորն ալ կը տպուին Երեւանի մէջ:

Ահա անունները պարբերականներուն. 1. կոմունիստ, 2. երիտասարդ բայլշեւիկ, 3. Հայաստանի Աշխատաւորուհի, 4. պիոներ, 5. ժողովրդական Լուսաւորութիւն, 6. գիւղատնտեսական կեանք, 7. Աշխատանք, 8. Նորք, 9. Մոպր, 10. Էկոնոմիչսքի վ.էսթնիք (ռուսերէն):

Այս պարբերականներէն զատ, մասնաւորներու հրատարակութեամբ, Երեւանի մէջ կը տպուին նաեւ Արեւտ եւ Ազատ եկեղեցի հանդէսները:

Այժմ «Խորհրդ. Հայաստան» կը հրատարակուի 8500 օրինակ, երկրորդ կուգայ Մաճկալ, որ կը տպուի 8100 օրինակ: Մինչեւ 1924, թերթերուն սպառումը աննկանոն էր: Ապառիկ բաժանորդագրութիւնները մեծ վնասներ կը հասցնէին: Հիմա քիչ թէ շատ կայուն թիւ մը ունի սպառումը:

Խորհրդ. Հայաստան, Մաճկալ, Ջանգի, Ավանգարդ թերթերու ընդհանուր հասոյթին հարիւրին 69ը կը գոյանայ բաժանորդագրութիւններէ (ապառիկ ու կանխիկ), հարիւրին 8,1ը հատավաճառէ, հարիւրին 16ը յայտարարութիւններէ, հարիւրին 6,9ը զանազան մուտքերէ:

Խորհրդ. Հայաստանի, Մաճկալի եւ Ավանգարդի թիւերուն հարիւրին 80ը կը սպառի Հայաստանի, մնացածը խորհրդային միւս հանրապետութիւններուն մէջ: Իսկ Հայաստանի ներսը, հարիւրին 58ը՝ քաղաքներու մէջ, հարիւրին 36,75ը՝ գիւղերու մէջ, մնացածը՝ ձրի, փոխանակութիւն:

Նկատելի է որ հեռաւոր գաւառները քիչ կը ստանան: Միւս կողմէ, հաղորդակցութեանց աննկանոնութեան պատճառով, թերթը չի տարածուիր գաւառներուն մէջ: Թերթերը շատ ուշ կը հասնին: Երեւանէն Գորիս, ամէնէն կանուխը կը հասնին 8—9 օրէն, Բէշիրքէնդ կը հասնին 4—5 օրէն, Մեղրի՝ 3—4 օրէն: Իսկ քիչ մը անուշադրութեամբ՝ աւելի շատ կ'ուշանան: Այսպէս, պատահած է որ, Մեղրիի եւ Գորիսի գործակալներուն խնդրանքները Երեւան հասած են 10—12 օրէն, այսինքն այնքան ժամանակ, որ Փարիզի թերթերը հասնին Երեւան: Յաճախակի են գործակալներու գանգատները, թէ թերթերը աննկանոն կը ստացուին, պակաս կը հասնին: Երբեմն փոխանակ Բաքու երթալու, թերթերը կ'երթան Պաթում: Սարդարապատի թերթերը նախ կ'երթան Թիֆլիս, յետոյ՝ Սարդարապատ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ.— Այս տարի եւս մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան 9րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ փօն տը Շէրիի ենթակոմիտէի: Վարձուած էր քաղաքին ամենամեծ սինէման: Որոշեալ ժամուն գունդագունդ ժողովուրդը կը հասնէր տեղ գրաւելու համար: Նախագահ ընկ. Արսէն Աճէմեան հանդէսը բացուած յայտարարեց «Մեր Հայրենիք»ով, զոր նուագեց Լիոնի «Արաքս» փանֆառը: Ընկեր Աճէմեան բացատրելով Մայիս 28ի նշանակութիւնը, ըսաւ թէ հայ ժողովուրդը կերտեց զայն զոհելով իր լաւագոյն զաւակները: «Թէեւ անոնք գացին անդարձ, բայց մեզի ժառանգ թողուցին հայկական եռագոյնը. մենք միշտ պէտք է որ բարձր բռնենք այդ դրօշը, հոգ չէ թէ քանի մը թափթփուքներ կ'ուրանան զայն: Պատմութիւնը իր արդար վճիռը կուտայ այդպիսիներուն»:

Ընկեր Սալլապաշեան արտասանեց Սիամանթօի «Աչք մը մոխիր»ը: Տէսինի նորակազմ երգեցիկ խումբը «Ցառաջ նահատակ»ը երգեց: Ընկ. Շուշէն Զաքրեան (փօն տը Շէրիէն) արտասանեց «Վերջին Աղօթք»ը:

Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիները բեմի վրայ քանի մը բուրգեր ճգմեցին յաջողապէս: Փոքրիկ Վարդենին արտասանութիւն մը ըրաւ, իսկ փոքրիկն Աշխէնը (հազիւ 7-8 տարեկան) կովկասեան պարեր պարեց, ընկերակցութեամբ փանֆառի: Օրիորդ Մառի արտասանեց «Հայ Հերոսները»: Կարդաց նաեւ յատկապէս Մայիս 28ի համար ձօնուած ուղերձ մը որ պատկերացում էր հայկական տառապանքի եւ հայ ժողովուրդին դարաւոր իտէալին:

Վերջապէս բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, ընկ. Վարդան Զուլլէրեան, որ պարզեց հայկական ազատագրութեան պատմութիւնը վաթսունական թուականէն մինչեւ 1918ի սարսափները, յետոյ Սարդարապատի, Բաշ Աբարանի եւ Ղարաքիլիսէի ահեղ հերոսամարտները՝ գլխաւորութեամբ Զօր. Սիլիկեանի, Նազարբէկեանի Դրօի եւն.: Այս առթիւ կարմիր վարիչները նմանցուց այն մարդոց որոնք, «օթօմոպիլ» մը խլացնելով կը նեղեն եւ կը փայլին: Ընոնք մեր ձեռքէն խորամանկութեամբ առնելով Մայիս 28ը նեղեցին եւ զայն վերածեցին Նոյ. 29ի...

Երգեցիկ խումբը երգեց «Տէր կեցօ», «Ով մեծասքանչ»ը, «Իմ չինարի»ն: Ընկ. Գառնիկ Գիլարճեան (փօն տը Շէրիէն) արտասանեց Սիամանթօի «Կովկասը»: Ներկայացուեցաւ նաեւ Հայաստանի կենդանի պատկերը, օրիորդներու կողմէ, շատ լաւ տպաւորութիւն թողլով: Հանդէսը վերջացաւ ուշ ժամանակ. ներկաները մեկնեցան հայկական փանֆառով: Ավինեւ ժան ժօրէսը կը թնդար հայկական երգերով եւ զարմացնելով ֆրանսացիները:

Մինչեւ հիմա եղած հանդէսներուն մէջ եզակի էր այս տարուան տօնակատարութիւնը: Արդեօք ամչցա՞ն այն քանի մը սեւ հոգիները որ ժողովուրդը Մայիս 28ի դէմ լարել կ'ուզէին իրենց թռուցիկներով:

Երկու ժամ դադարէ վերջ, սկսան հայկական եւ եւրոպական պարերը, որոնք տեւեցին մինչեւ կէս գիշեր:

Հետախոյզ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 29 Մայիս կիրակի առաւօտ մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Սփանեօլի սրահին մէջ, Հայաստանի անկախութեան 9րդ տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. շրջանային կոմիտէին:

«Մեր Հայրենիք»էն յետոյ, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս, Միհրան Գաբրիէլեան արտասանեն Ա. Ահարոնեանի «Ցարգանք քեզ»ը: Օրուայ նախագահ ընկեր Պասմաճեան բեմ հրաւիրեց առաջին բանախօսը՝ Պ. Եղիշէ Թոփուզեան, որ համառօտ կերպով նկարագրեց հայ ազատատենչ ժողովուրդին մղած անհաւասար կռիւը Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատներուն վրայ, բացատրեց մայր հողին վրայ ազատ ապրելու կամքը:

Ցետոյ խօսեցաւ ընկեր Մ. Գույումճեան, որուն ճառը կարելի է նկատել Մայիս 28ի ամփոփ մէկ դասախօսութիւնը: Պարզաբանեց անցեալի եւ ներկայի ընկերվարութեան սկզբունքները, քրքրեց մեծ ու պզտիկ ազգերու պատմութիւնները, բացատրեց Անկախութիւն եւ Ազատութիւն բառերուն իսկական իմաստը եւ ազգերու գոյութեան տեւականութիւնը ապահովելու համար զօրաւոր կամքի, մտքի ու գիտութեան անհրաժեշտութիւնը: Մեր նախահայրերը, ըսաւ, անգլիացի բեւեռախոյզներու նման նաւակը հասցուցեր են իր որոշ նպատակին եւ հոն պարզելով դրօշը, խնդրեր են գալիք սերունդներէն քայլ մը եւս առաջ տանիլ զայն, դէպի արեւելեան նահանգները, դէպի Թրքահայաստան:

«Մշակ Բանւոր» խմբերգով վերջացաւ հանդէսը:

Ս. Միլտոնեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

5 ՖՐԱՆՔԻ ՀԱՄԱՐ.— Օրլէանի մէջ պանդոկապետ մը կասկածով կը բանայ դուռը իր վարձակալներուն, Տէր եւ տիկին Կրիւմէլի, որոնք ամբողջ օր մը չէին երեւցած: Անկողինին վրայ երկնցած էր 4 տարեկան աղջնակ մը, վիզը ճզմուած եւ արեան մէջ թաթխուած: Քովը հոգեվարքի մէջ կը հնչար հայրը: Պատին տակ հանդերձակալէն չուանով մը կախուած էր մայրը: Անմիջապէս կը փոխադրուին հիւանդանոց, ուր կը յաջողին ազատել միայն մայրը: Միւսները կը մեռնին:

Հարցաքննութեան պահուն, մայրը, առանց յուզումի կը պատմէ.

— Անցեալ օր դրացիիս հետ կռուելուս պատճառով, 5 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցայ: Որովհետեւ չէինք կրնար վճարել, ամուսինիս հետ որոշեցինք անձնասպան ըլլալ միասնաբար: Կօշկակարի դանակով մը կտրեցինք աղջնակիս վիզը: Յետոյ ածուխ վառեցինք, ծուխին մէջ խեղդամահ ըլլալու համար: Ամուսինս արդէն սկսած էր հոնդալ, սակայն ես կը դիմադրէի տակաւին: Այն ատեն, ոտքի կանգնեցայ, հանդերձակալէն կախեցի չուան մը եւ վիզս անցուցի: Յետոյ գիտակցութիւնս կորսնցուցի:

Այս յիմար պատմութենէն վերջ, երբ ոստիկանատուն կը տարուէր, դրացիները յարձակեցան կնոջ վրայ եւ կ'ուզէին բզիկ բզիկ ընել զայն:

ԿԵՌԱՍԻ ԳՈՂԸ.— Ֆօնթընէ-Սու-Պուայի մէջ երկու ֆրանսացի պատանիներ ճնճղուկի բոյն փնտռելու նպատակով, դաշտերուն վրայ կը թափառէին, երբ կը տեսնեն կեռասի ծառ մը: Միշլան կը բարձրանայ ծառին վրայ եւ փոխանակ բոյն փնտռելու, կը քաղէ կեռասները, որոնք արիւն կը կաթկթէին: Նոյն պահուն վրայ կը հասնի պահապանը: Միշլանի ընկերը կծիկը կը դնէ եւ կ'անհետանայ, իսկ Միշլան կը ձերբակալուի: Դաշտապահը կը հրամայէ փոքրիկ գողին, որ հետեւի իրեն, ոստիկանատուն երթալու համար:

Ճամբան Միշլան յանկարծ խոյս կուտայ: Դաշտապահը՝ տեսնելով որ չպիտի կրնայ ետեւէն հասնիլ, կը կրակէ իբր թէ վախցնելու համար, սակայն ծանրապէս կը վիրաւորէ զայն:

ՄՆԱ՛Ս ԲԱՐՈՎ, Ո՛Վ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ.— Պաքըլօ, որ կը բնակի Պուա-Քօլոմպ, կը սիրահարի պատերազմի այրիներէն Տիկին Կանեարի: Ու շուտով մէկ տուն կ'ըլլան:

Պաքըլօ 54 տարեկան է, նախկին թեկնածու թաղապետական ընտրութեանց, համայնավար եւ... նախանձոտ:

Զրկուածներու պաշտպանը շարունակ կը ծեծէր իր կինը: Այնքան բռնութիւններ կը գործէր խեղճ կնոջ վրայ, որ կինը պատուհանէն դուրս նայելու իսկ չէր համարձակեր: Առտու մը նախանձոտ համայնավարը մավզէրով կը սպաննէ կինը, ու մինչդեռ արիւնը կը քակուէր սենեակին մէջ կարմիր գօտիի պէս, բարի եւ յեղափոխական համայնավարը կազի ծորակին դէմ կը նստի ու կ'անշնչանայ:

Սեղանի վրայ ձգած էր նամակ մը, ուր պոլշեւիկաբար կը գրէր թէ «այս ոճիրին պատասխանատուն ընկերային արդի վիճակն է»: Յետոյ կ'աւելցնէր.

— Մնաս բարո՛վ, ո՛վ յեղափոխութիւն:

Կ'ԻՅՆԱՆ ԳԼԽՈՒՆ ՎՐԱՅ.— Քուրպըվուայի մէջ տուն մը ճակատը ներկելու համար, բանուորները կամուրջներ կախած էին իւրաքանչիւր յարկի դէմ: Հինգերորդ յարկի կամուրջը յանկարծ կը շրջի եւ երկու բանուորներ կը գահավիժին վար, եւ կ'իյնան առաջին յարկի կամուրջին վրայ, ուր կ'աշխատէր ուրիշ բանուոր մը: Դժբախտ բանուորին գանկը կը կոտրի, մինչդեռ իյնողներուն ո եւ է վնաս չէր հասած:

ՄԱՆՉՈՒԿ ՄԸ 50 ՖՐԱՆՔԻ.—Փօլ Ռիշար. Տրիէօի գիւղերուն մէջ, կը հանդիպի շրջուն կրկէսի մը տնօրէնին: Ու գաղտօքէն կը ծախէ իր չորս տարեկան մանչը, յիսուն ֆրանքի:

Ռիշար, որ ծոյլ ու խմող հայր մըն է, դեռ երեք զաւակ ալ ունի... ծախու: Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է այս նորօրինակ վաճառականը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՑԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Լոտիս Քօհն, ինչպէս արդէն ենթադրեր էի, ծագումով գերման էր, իր զինուորական ծառայութիւնը ըրեր էր Գերմանիոյ մէջ, ինչպէս ցոյց կուտար իր լուսանկարը զոր թղթածրարին մէջ տեսայ:

Վարպետ տարրագէտ էր, ինչպէս ցոյց կուտային իր վկայականները. պահ մը աշխատած էր ... գործարաններուն մէջ, որոնցմէ կորզած էր կարգ մը գաղտնիքներ:

Թղթածրարը երեւան հանեց նաեւ հետեւեալը:

Քօհնի պաշտօն յանձնուած էր ոչ միայն ճամբորդութիւններ կատարել Ֆրանսայի մէջ, այլ նաեւ ուսումնասիրել մուտքի ճամբաները, որոնք ի հարկին, կրնային թոյլ տալ գերման բանակին՝ Զուիցերիա մտնել, կռնակէն զարնելու համար իտալական եւ ֆրանսական բանակները:

Սարսափած էի:

Ինչպէ՞ս կ'ըլլար որ այսքան վտանգաւոր լրտես մը, դեռ մեզի անծանօթ կը մնար: Եւ ինչպէ՞ս կ'ըլլար որ Զուիցերիոյ ոստիկանութիւնը որ այնքան ճարպիկ եւ ուշադիր է, թոյլ կուտար որ այդ մարդը ուզածին պէս շրջագայի:

Այս հարցերուն պատասխանելու ատեն չունենալուս, փութացի թղթածրարին քննութիւնը ամէնէն առաջ լմնցնել:

Խուզարկութիւնս աւելի առաջ տանելով ուրեմն, երեւան հանեցի Քօհնի կողմէ պատրաստուած եւ Խամա Շթառւպի ձեռքով նօթագրուած տեղեկագրեր ու յատակագծեր, որոնք գերման բանակին թոյլ պիտի տային մտնել Զուիցերիոյ հողին վրայ: Թղթածրարին քննութիւնը երբ աւարտեցի զայն տեղը դրի եւ անմիջապէս մեկնեցայ Ժընեւ, գտնելու համար Քօհնը եւ ուրիշ երկու անձեր, որոնք իրեն մեղսակիցներ էին անշուշտ:

Ժընեւ հասնելուս, «ցանց» մը լարեցի Քօհնի շուրջ եւ ջանացի զայն բնաւ աչքէ չհեռացնել. դիւրին չէր սակայն, որովհետեւ այս մարդը շատ խոհեմ էր եւ ամէն մարդու հետ յարաբերութեան չէր մտներ:

Իրիկուն մը, իմացայ թէ Քօհն Ժընեւի մէկ գարեջրատան մէջ պիտի տեսնուէր ֆօն Ռ...ի մէկ մարդուն հետ, որուն պիտի յանձնէր կարեւոր թուղթեր:

Երբ գարեջրատունէն ներս մտայ, նշմարեցի Խամա Շթառւպը, որ խումբ մը մարդոց հետ — որոնց մէջ էր Քօհնը — տաք խօսակցութեան մը բռնուած էր:

Զիս չէին նշմարած: Իրենց մօտ սեղանի մը շուրջ նստեցայ եւ գերմաներէն թերթ մը ուշի ուշով կարդալ ձեւացուցի:

Իրօք, թէեւ չէի կրնար անոնց խօսակցութիւնը լսել, բայց կրնայի անոնց բոլոր ձեւերը տեսնել:

Խամա Շթառւպ ձեռքը տետրակ մը բռնած, նօթեր կ'առնէր, ներկայ անձերը կը հարցաքննէր եւ երբ մէկուն հետ գործը վերջացնէր, ձեռքի շարժումով մը, զայն կը հրաւիրէր մեկնելու:

Քիչ յետոյ, սեղանին շուրջ մնացին միայն Քօհն եւ երկու անձեր, որոնք առաջին անգամն էր որ կը տեսնէի եւ որոնց մասին որ եւ է տեղեկութիւն չունէի:

Հասկցայ թէ լուրջ գործի ժամը հասած է եւ ուշադրութիւնս կրկնապատկեցի: Սեղանին վրայ ծռած՝ երեք մարդերը մտիկ կ'ընէին լրտեսուհին որ, ցած ձայնով բաւական երկար խօսեցաւ: Երբ վերջացուց՝ երկու անծանօթներն ալ մեկնեցան իրենց կարգին: Նշմարած էի թէ — առանց սակայն կարեւորութիւն տալու այս մանրամասնութեան — Քօհն, ոչ միայն իր գլխարկը եւ վերարկուն իր քով պահած էր, այլ նաեւ իր հովանոցը, որ սեղանին վրայ դրուած էր: Յանկարծ, տեսայ որ Խամա Շթառւպ ձեռքը այս հովանոցին մէջ խոթեց, անկից առաւ թուղթ մը որ պահուած էր հովանոցին ծալքերուն տակ եւ զայն փութով պահեց իր ձեռնոցին մէջ:

Այնքան արագութեամբ շարժած էր որ, կ'ենթադրէի թէ՝ միայն ես նշմարած եմ սրահին մէջ: Բայց ի՜նչ եղաւ զարմանքս, երբ պարոն մը որ քիչ մը անդին ուրիշ սեղանի մը քով նստած էր, խօսքը ինծի ուղղելով ըսաւ.

— Տեսնե՛նք, սիրելի պաշտօնակիցս, ինչ կը մտածէք այս մասին. Ճարպիկ է այդ կինը, չէ՞:

— Բայց, պարոն, ըսի, ձեզ ճանչնալու պատիւը չունիմ: Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ բանի կ'ուզէք ակնարկել:

Ժպտեցաւ, յետոյ, սեղանին տակէն այցաքարտ մը երկարեց ինծի եւ ըսաւ.

— Կարդացէ՛ք:

Առի այցաքարտը եւ վրան կարդացի Անգլիոյ փոխ-լրտեսական կազմին համբաւաւոր հերոսին՝ Ճէյմս Նոպոտքի անունը:

Այս մարդը որ բոլորին խոստովանութեամբ իսկ, աշխարհի ամէնէն վարպետ գաղտնի ոստիկանն է, ինչպէ՞ս կրցեր էր զիս ճանչնալ հակառակ իմ ծպտումիս եւ ինչպէ՞ս այդ պահուն հոդ կը գտնուէր:

Հարցուցի իրեն: Պատմեց թէ՝ լսած ըլլալով Գերմանիոյ դիւային ծրագիրը Զուիցերիոյ մասին, իր պետը զինքը նշանակեր էր պրպտումներ ընելու համար:

(Շար.)

մը՝ որ գտնուի քաղաքական կուսակցութեան մը տրամադրութեան տակ։ Այդպիսի դիրք մը անհրաժեշտօրէն պիտի գրաւէր բրիտանական կառավարութեան ուշադրութիւնը։ Սուէզի ջրանցքին պաշտպանութիւնը՝ մեր կենսական շահերէն մէկն է, իսկ Եգիպտոսի օտարականներուն՝ պարտականութիւններէն մէկը։ Չենք կրնար թոյլ տալ որ մեր պարտականութիւնը բարդանայ թշնամի ուժի մը ներկայութեամբ։ Այդպիսի ուժ մը կրնայ վտանգ դառնալ, եթէ մենք ազատ ասպարէզ տանք կառավարական ազդեցութեանց։ Քանի մը օր առաջ, Եգիպտոսի խորհրդարանին զինուորական յանձնախումբը կը հրատարակէր իր յանձնարարութիւնները՝ Երեսփ. ժողովին։ Այդ հրահանգները, հետեւակազօրքի եւ թնդանօթաձիգներու յաւելումէն զատ, կը թելադրէին որոշ քանակութեամբ գնդացիրներ գնել եւ ջնջել այն վարկերը որ սովորաբար կը քուէարկուէին, սէրտարին՝ Եգիպտոսի բանակին անգլիական քննիչին թոշակները վճարելու համար։ Ուրեմն, այդ յանձնարարութեանց նպատակն էր սէրտարին իրաւասութիւնները փոխանցել պատերազմական նախարարին, բան մը որուն շնորհիւ այժմ իշխանութեան գլուխ գտնուող քաղաքական կուսակցութիւնը պիտի կրնար քաղաքական ազդեցութիւն մը ի գործ դնել եգիպտական բանակին վրայ, անձնական նպատակներով։

Պ. Չէմպըրլէյն յետոյ աւելցուց թէ ստիպուեցան ծանուցագիր մը ղրկել Եգիպտոսի կառավարութեան եւ թէ պատրաստ են բանակցելու, բայց մինչեւ որ համաձայնութիւն գոյանայ, պիտի պնդեն իրենց տեսակէտին վրայ։ Միւս կողմէ, լուր առած ըլլալով որ փորձեր կ՚ըլլան խռովութիւններ յարուցանելու, որոշեցին երեք մարտանաւ ղրկել եգիպտական ջուրերը, անկարգ տարրերը զգաստացնելու համար։

Թուրքիա եւ անգլեւռուս խզումը

«Թան»ի թղթակիցը Էնկիւրիի շրջանակներուն մէջ քննութիւն կատարելով հաստատած է թէ անգլեւռուս վէճը ո եւ է կերպով չպիտի ազդէ Թուրք քաղաքականութեան ներկայ վիճակին վրայ։ Բարձրաստիճան անձնաւորութիւն մը այս առթիւ յայտարարած է.—

«Լոնտոնի եւ Մոսկուայի միջեւ ստեղծուած հակառակութեան մէջ մեր դիրքը պարզ է եւ որոշ։ Թուրքիա մօտէն պիտի հետեւի դէպքերուն, իր քաղաքականութիւնը պիտի հիմնէ ի զօրու եղող դաշնագիրներու վրայ, Անգլիոյ համար Լօզանի եւ Մուսուլի դաշնագիրներուն, Ռուսիոյ համար Մոսկուայի եւ Փարիզի դաշնագիրներուն վրայ։ Արդ, մեր չէզոքութիւնը որոշապէս նախատեսուած է այս բոլոր դաշնագիրներուն մէջ, որոնք ճանչցուած են ամբողջ աշխարհի կողմէ եւ ո եւ է գաղտնիք չեն պարունակեր։ Թուրքիա իր ընթացքը պիտի յարմարցնէ այս դիւանագիտական վաւերաթուղթերուն, առանց վէճին մասնակցելու։ Իր ընդհ. քաղաքականութեան սկզբունքն է չաշխատիլ օգուտ քաղել երկու պետութեանց հակամարտութենէն։ Անգլեւռուս վէճին առթիւ Թուրքիա ո եւ է բախտախնդրութիւն չպիտի ընէ, եւ իր ստորագրած դաշնագիրներու սահմանէն դուրս չպիտի ելլէ։

Պուլկարիոյ հակակշիռը կը վերցուի

Փարիզի դեսպանախորհուրդը սկզբունքով որոշեց վերջ տալ Պուլկարիոյ զինուորական հակակշռին եւ Մայիս 31էն սկսեալ վերջացած նկատել հակակշռող մարմնին պաշտօնը։ Զինաթափութեան խնդրին մէջ տակաւին առկախ կարգ մը խնդիրներ մնացած ըլլալով, զինուորական մասնագէտներու յանձնաժողով մը պիտի պահուի Սօֆիա մինչեւ Յունիս 30։

Պուլկար կառավարութիւնը բացի զինուորական կարգ մը պարտաւորութիւններէ, Սահմանադրութեան մէջէն պիտի ջնջէ զինուորական պարտադիր ծառայութեան վերաբերեալ յօդուածը, որ հակառակ է դաշնագիրներու ոգիին։ Եթէ մինչեւ Յունիս 30 այս խնդիրները չլուծուին, պետութիւնները իրենց կը վերապահեն այդ մարմինը պահել աւելի երկար։ Դեսպանախորհուրդը այս մասին տեղեկագիր մը պիտի ներկայացնէ Ազգերու Դաշնակցութեան։

Քաղաքական բանտարկեալները

Կառավարութիւնը որոշած է բանտարկել այն բոլոր քաղաքական յանցաւորները — մասնաւորապէս լրագրողներ եւ երեսփոխաններ — որոնք նախապէս զանազան պատիժներու դատապարտուած էին, սակայն իրենց պատիժը չէին կրած։ Տասը օր առաջ ձերբակալուեցաւ «Իւմանիթէ»ի նախկին պատասխանատու տնօրէն Ռընէ Պէլանժէ, ութ ամսուան բանտարկութիւնը կրելու համար։ Հարցաքննիչ դատաւորը առջի օր կրկին հարցաքննեց զայն՝ զինուորները անհնազանդութեան հրաւիրող 14 յօդուածներու մասին, հրատարակուած Յունուարէն մինչեւ Մայիս։

Կասթոն Մօնմուսօ, համայնավար սէնտիքաներու ընդհ. քարտուղարը, որ Մայիս 1ին ճառ խօսած ատեն ձերբակալուած եւ Փարիզի բանտը դրուած էր, Մայիս 6ին «Լա Վի Ուվրիէր» թերթին մէջ հրատարակուած յօդուածի մը համար դարձեալ դատի պիտի կանչուի։

⁂ Սանթէի մէջ բանտարկուած չորս անիշխանականներ՝ Շազօֆ, Ժիրարտէն, Լօզիլ եւ Պուքքօ տասը օրէ ի վեր հացադուլ կ՚ընեն։

⁂ Երեսփ. ժողովի մասնաւոր յանձնաժողովը զբաղեցաւ ամբաստանեալ երեսփոխաններու անձեռնմխելիութիւնը վերցնելու խնդրով։ Յանձնաժողովը մեծամասնութեամբ մերժեց անձեռնմխելիութիւնը վերցնել երեսփոխաններ Վայեան Քութիւրիէի, Տորիոյի, Քլամամուսի եւ Տիւքլօյի։ Համայնավար երեսփոխան Տօրիօ դեռ չէ վերադարձած։

ԱՔՍԻՈՆ ՖՐԱ ՆՍԷԶԻ տնօրէն Լէոն Տօտէ եւ Թերթին պատասխանատու տնօրէնը, որոնք հինգական ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էին, հրաւիրուեցան մինչեւ Յունիս 10 բանտ ներկայանալ՝ իրենց պատիժը կրելու համար։

Պոլշեւիկեան խորհուրդ մը Պերլինի մէջ

Չիչէրինի Պերլին այցելութեան առթիւ կ՚ըսուի թէ Եւրոպայի զանազան մայրաքաղաքներու պոլշեւիկեան դիւանագիտական ներկայացուցիչները Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ խորհրդակցութիւն մը պիտի ունենան միջազգային ներկայ կացութեան մասին։

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

5 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Salle des Fêtes, Rue de Paris, Հ. Յ. Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէին կողմէ, որ կը տօնէ նաեւ իր բացումը։ Բանախօս՝ *Ընկ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ*։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, 11 Յունիս շաբաթ օր։

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէի՝ Յունիս 4 շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Սալ տէ քօնֆէրանսի մէջ։

Բանախօս Ընկ. ՄԵՍՐՈՊ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ. երգեր եւ արտասանութիւններ. ճոխ պիւֆէ. հանդէսէն վերջ ընտանեկան խնջոյք եւ պար մինչեւ լոյս։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի, 5 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին դուրս տը Թրավայլի մէջ 23 Թիւ սրահը։

Բանախօս՝ *Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ*. երգեր եւ արտասանութիւններ։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի, 4 Յունիս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Սինէմա Սէն Լուի սրահին մէջ։

Բանախօսութիւն, հայկ. պար, խմբերգ, մեներգ, եւայլն։

ՓՐԻՎԱՅԻ ՄԷՋ

Մասնակցութեամբ Վալանսի, Փուզէնի, Քրիւասի եւ Փրիվայի ընկերներուն, 5 Յունիս կիրակի օր ժամը 2ին։

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պօտոփ «Մուրատ» խումբի,

5 Յունիս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1.30ին 7 Rue Vinet. *պիտի խօսի գործիչ ընկեր* ԱՐՕԵԱՆ։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՇԱՎԻԼԻ "ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ" ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ

տեղի կ՚ունենայ Շավիլի գեղատեսիլ անտառին մէջ

5 Յունիս Հոգեգալստեան կիրակի օրը

ընտանեկան հաճելի ժամանց եւ անակնկալներ, երգ, պար, նուագ եւ վիճակ։ Պիտի երգէ ու պարէ վրացի յայտնի *ԿԻՆՏՕ ԱՍԱԹԵԱՆԻ*։ Ճոխ պիւֆէ, մասնաւոր կարգադրութեամբ, տեղին վրայ դիւրամատչելի գիներով պիտի հայթայթուի ուտելիք եւ ըմպելիք։ Ուզողը ազատ է ճաշը միասին բերելու։

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ.— Երկաթուղի՝ Montparnasse — Versailles, *իջնել Շավիլ։ Լուվռէն եւ Փօրթ Սէն Քլուէն առնել թիւ 1 Թռամվէյը եւ իջնել Շավիլ-Փիւի Սան Վէն։ Առտուան ժամը 10—12 հայ սկաուտներ պիտի սպասեն կայարանները, առաջնորդելու համար հասարակութիւնը։*

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Յայտնի դերասանուհի ՏԻԿ. ԴՈՒՐԵԱՆ - ԱՐՄԷՆԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ կովկասեան պետական թատրոններու ծանօթ դերասան Լ. ԵՐԱՄԵԱՆԻ

11 Յունիս շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, Salle Adyar, 4 Square Rapp

Ա. Պիտոէի յայտնի դրաման "ԱՆՅԱՅՏ ԿԻՆԸ" *4 արար*

կը մասնակցին փարիզի դերասանական լաւագոյն ուժերը

Յաջորդ ներկայացում "ԱՆՆԱ ՔՐԻՍԹԻ" ՕԺԷՆ ՕՆԷՅԼԻ

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ.— 25, 20, 10 եւ 5 ֆրանք, կը ծախուին բոլոր հայկական ճաշարաններու եւ «Յառաջ»ի մօտ։

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Métro: Alma-Marceau, Tramways, 14, 20, 43, 92, Meubles gracieusement prêtés par la maison Bucheron 2 Rue de Rivoli։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սեբունդ» խումբի ժողովը 5 Մայիս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Ռոստոմի սրահը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն հետեւեալ ենթակոմիտէները առանձին առանձին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր սովորական հաւաքատեղին բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

Ռոստոմ այսօր Ուրաթ երեկոյ ժամը 8ին։

Իշխան 4 Յուն. Շբ. ժամը 8ին,
Քրիստափոր 6 Յուն. Բշ. ժ. 8ին
Վարուժան 7 Յուն. Գշ. ժ. 8ին,
Վարդգէս 10 Յուն. Ուր. ժ. 8ին,
Քրիս 11 Յուն. Շբ. ժամը 8ին։

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիի ենթակոմիտէի 7րդ ընկ. ընդհ. ժողովը 5 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Անդամատետրներով միասին։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Գայլ Վահան» խումբի ընկերական ժողովը 6 Յունիս երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին գրադարանին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի 5 Յունիս ծանօթ հաւաքատեղին, ժամը 8ին. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկաներու թիւը բաւարար պիտի համարուի։

Հ. Յ. Դ. Պէլֆօրի «Վազգէն» խումբի ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին 5 Յունիս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին, խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Հայ Լեգէոնական միութեան գեղարուեստական ցերեկոյթը 6 Յունիս երկուշաբթի ժամը 3ին Կարտըն Փարքի թատերասրահը, Ավընիւ տիւ Փրատօ։ Մուտքը դիւրամատչելի։

ԼԻՈՆԻ-ԱՖԻՕՆԻ Հայրենակցական Միութիւնը կազմակերպած է դաշտահանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ 5 Յունիս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Քիւսէ։

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՆԵՐ

Փարիզի եւ գաւառներու մէջ ասեղնագործներու պէտք ունիմ, առ այժմ միայն քէփի տը Շին լէնժըրիի համար։

Փարիզի մէջ շատ մօտ ատենէն բանալիք աշխատանոցիս համար կ՚ուզեմ աշակերտուհիներ, որոնք այժմէն պէտք է փութան արձանագրուիլ։

Դիմել՝ ՎԱՀՐԻՃ ԿԷՕՔՃԷԵԱՆԻ 31 Rue Basfroi, (11e)։ *Իջնել՝ մէթրօ* Bastille, *Թրամուէյ եւ օթօպիւս* Place Voltaire։

Առաւօտները ժամը 8—9.30, կէսօրէ վերջ 1—2.30, կիրակի 11—1.30։

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՎԷՊԵՐ.— Լուռ ցաւեր 10 ֆր., կեանքը ինչպէս որ է 10, Խղճմտանքի ձայներ 10, Կաթուշկը 7, Լռութիւնը 8, Օտեանի փանջունին 7, Տապլվար 7, Դատաստ. խորհուրդին առջեւ 10, Մատնիչը 8, Ցեղափ. Մակարոյծները 7, Միքէի սիրարկածը 5, Ջագըր Ավրամ 5, Ճեպընթաց նորածինը 2, Ռումէն ժողովրդ. պատմուածքներ 6, Մ. Կորքիի Ֆօմա Կորտիէֆ 15, Սեւակի բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր (Ա. տպ.) 10, Վէրթէր 9, Սուլամիթ 6, Բարիզէթ 7.50, Սալբիի մեր խաչը 12.50, Թուղթի փառք 5, Տղու հոգիներ 6, Արսէն Լիւբէն 20, Տելեմաք (պատկերազարդ) 50, Երեւակայական ոճիրը 2, Շ. Հոլմսի կարմիր գլուխով մարդոց խմբակը 2, Պօսքօմպ հովիտին գաղտնիքը 2, Պրիւս Բարթինկթընի սուզանաւին գաղտնիքը 2, Թօփալ Օսման 5, Քէօր Օղլուի արկածները 2.50, Զարիքի նախարարը 20, Մօփասանի երեք վիպակները 2, Տք. Մօրի վրէժը 5, Պղնձէ քաղաքը 3։

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մաքսիմ Կորքիի ՄԱՀԱՑՈՒ ՍԷՐԸ, ցնցող պատմուածք գնչուներու կեանքէն, 3 ֆր.։

Կը հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր։ Փօսթի ծախք չառնուիր։ Պահանջել գրացուցակը։ Դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.— L. Mozian, 51 Bld· Auguste Blanqui, Paris (13e)։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

«ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ» գիրքը

Զարդարուած է շատ մը բացատրական լուսանկարներով, ամէն լուսանկարչական գաղտնիք մանրամասն եւ յստակ կերպով բացատրուած է. ան միայն մասնագէտներու յատկացուած չէ, այլ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ է։

Գիրքին նպատակն է—առանց շատ ծախսի եւ ուսուցիչի, օրուան մէջ լաւ լուսանկարիչ շինել։ Գիրքը չորս մասի բաժնուած է եւ վերջի մասը վայրկենական եւ շրջիկ լուսանկարչութեան *մասին կը խօսի։*

Հակառակ ծաւալին, մաքրութեան, պարունակութեան եւ խնամոտ օգտակարութեան, գինը չափազանց աժան է։ Բայց յաւելումի վախ կայ։ Աճապարեցէք որովհետեւ կանխաւ ապսպրանքներ շատ եղած են։

Գին 10 ֆրանք, արտասահման 75 սէնթ, Դիմել՝ Guiragos Momdjian*ի* 8 Rue Jules Duclos, St. Chamond (Loire) France։

305 ՖՐԱՆՔԸ 100 ՖՐԱՆՔԻ

ՄԻՄԻԱՅՆ 15 ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ, ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆԻՍ 15

դրամ չպարունակող նամակներուն չենք պատասխաներ

Ֆրանսայի համար փօսթի ծախք 8 ֆրանք, Արտասահման 20 ֆրանք աւելի՝ մինչեւ Յունիս 30։

Համլէթ 10, Օթէլլօ 12, Հռոմէոս Ճիւլիէտտա 12, Լուռ ցաւեր 10, Կեանքը ինչպէս որ է 10, Շողոքորթը՝ Յ. Պարոնեանի 5, Սալոմէ 4, Վէրթէր Կէօթէ 10, Ապերախտ զրագիրը 4, Պ. ... Գամօր 2 հատոր 30, Հայաստանի Աղէտը 7, Ե. Տէմիրճիպաշեանի կեանքն եւ իր գործերը 15, Եղերաբաղդ ցարուհին 20, Էրթօղրուլ 6, Թարթիւֆ Մոլիէրի 5, Ժընըվիէվ 5, Նօնօ եւ տօտօ 8, Պ... մը Ճաբոնիայում 10, Սասունէն եկքը 2 հատոր Ս. Բիւրատի 40, Փայտաշէն խրճիթէն մինչեւ Սպիտակ տունը 15, Փիլիսոփայի աշակերտը Փօլ Պուրժէ 15, Տքթ. Շէրպօնօ 8, Տրիլբի 5, Ճամբուն վրայ Լ. Շանթ 6, Կենսագրութիւն Պ. Դուրեանի 12, Լումէն Ձըլամարիօն 15, Հայկ. երգարան 6 ֆրանք։

Վերոգրեալ 27 զանազան գրական եւ վիպական գիրքերուն արժէքը ստուար տրցակը, որոնց իսկական արժէքը 305 ֆրանք է, միմիայն 100 ֆրանքով ստանալու համար չսպառած դիմեցէք Աշճեան հայ. բածանօթ գրատան, որուն ներկայ հասցէն է. H. O. Achdjian, 35 Rue St. Georges, Paris (9me)։

ՍԱԿԱՐԱՆ

2 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124.02
Տոլար,	Dollar	25.53
Մարք (ոսկի) 100	Mark	605 —
Թրքական թղթ.	L. Trq.	13.40
Թրք. ոսկի	» or	111 —
Մէճիտիէ	Médjidié	7.50
Լէվա 100 հատր	Léva	18.30
Տրախմի »	Drachme	33.25
Լիր »	» Lire	140.50
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	70.80
Զուից. »	Frc. Suisse	490.50
Լէյ 100 հատր	Ley	15.35
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	102 —

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3150 —
» II	»	1900 —
» III	»	1550 —
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	155

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
4
ՅՈՒՆԻՍ
1927
4 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 354 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ԱՌԱՋ

Քաղաքական մթնոլորտը կը թանձրանայ, անգլեւռուս յարաբերութեանց խզումէն ի վեր։

Նախ, երկու ոսոխներն են որ թունաւոր նետեր կ'արձակեն իրարու դէմ, փոխադարձ մեղադրանքներով։ Լոնտոնի համար, Մոսկուան է պատասխանատուն այս կացութեան։ Իսկ Մոսկուան ոչ միայն ո՛ր եւ է մեղք չընդունիր, այլ եւ պաշտօնապէս կ'ամբաստանէ Լոնտոնը, իբրեւ դրդիչ եւ կազմակերպիչ պատերազմի մը։

Լիթվինոֆի ծանուցագրէն յետոյ, ահաւասիկ վարչապետ Ռիկովը, ընդհանրապէս զգոյշ մարդ մը, որ մարտաշունչ խօսքեր կ'արտասանէ, յայտարարելով թէ խզումը առաջին քայլն է դէպի պատերազմը։ Իսկ Գ. Միջազգայինի Գործադիր Կոմիտէն կը գոռայ, խօսքը ուղղելով աշխարհի բոլոր բանուորներուն.

— «Ոտքի՛ ելէք. վանեցէ՛ք ո՛ր եւ է վախ, խտացուցէք ձեր շարքերը բոլոր անոնց դէմ որոնք յոռետեսութիւն կը ցանեն մեր կազմակերպութեանց ծոցին մէջ եւ կը կազմալուծեն մեր ուժերը։ Պատերազմը կը մօտենայ... Պաշտպանեցէ՛ք չինական յեղափոխութիւնը։ Թոյլ մի տաք որ զօրք եւ ռազմանիւթ փոխադրեն։ Միլիոնաւոր բազուկներու անմատչելի պատուարը կազմեցէք, պաշտպանելու համար ռուսական յեղափոխութիւնը որ սպառնալիքի տակ է։ Լռեցուցէ՛ք անոնք որ կը քնացնեն ձեզ խաղաղասիրական շաղակրատութիւններով։ Պատրաստուեցէք դասակարգային մեծ պատերազմին, ձեր վերջնական յաղթանակին»։

Մեկնութեան կարօտ չեն այս բառերը, եւ դեռ ուրիշ գրեթէ բացատրութիւններ։ Կը թուի թէ Կոմինտէրնը վճռական պատամարտի մը կը պատրաստուի, փրկելու համար ինչ որ կարելի է փրկել, եթէ դրամատէր-աշխարհակալները իսկապէս ուզեն պաշարել եւ ինքն իր մէջ խեղդել խորհրդային իշխանութիւնը։

Միւս կողմէ, զէնքի բախտը յանկարծ փոխուեցաւ Չինաստանի մէջ։

Օրուան լուրերուն համաձայն, հարաւցիները յաղթական յառաջխաղացում մը կը կատարեն դէպի Փէքին, Չինաստանի մայրաքաղաքը, խուճապի մատնելով հիւսիսի դիկտատորը։ Հարաւցիները Չինաստանի ազգային ուժերն են, որոնց մէջ պոլշեւիկներ ալ կան։ Այնպէս որ, կարելի չէ ըսել թէ իսկապէս կարմիր բանակն է յաղթականը։ Մոսկուան եւ անոր հաւատարիմները այդպէս կ'ուզեն ցուցնել, բայց տակաւին կանխահաս է խօսիլ այս մասին։ Չինացիները ամէն բանէ առաջ կը ձգտին թօթուել օտար լուծը եւ ապահովել իրենց երկրին անկախութիւնը։ Այդ է իրենց մեծ կուսակցութեան, Քուօ-Մին-Թանկի ծրագիրն ալ։ Թնդանօթներու որոտին մէջ, մարդիկ ժամանակ չունին վարդապետութիւններով զբաղելու եւ իրենց ներքինական դիրքը ճշդելու։

Բայց եւ այնպէս, ծանրակշիռ պարագայ մըն է չինական երկրին պատերազմի ընթացքին այս յեղաշրջումը, աւելի ճիշդ՝ պատերազմին զարգացումն ու սաստկութիւնը։ Այս յաղթական թափով, Չինաստանի ազգայնականները կրնան ստեղծել այնպիսի կացութիւն մը, որ յանգի միջազգային խաղերու եւ բարդութիւններու։

Այդ մասին ալ, առանց վճիռներ արձակելու եւ գուշակութիւններ կատարելու, սպասենք դէպքերու ընթացքին։ Կը բաւէ ըսել որ, փոթորիկի նշաններ կան ամէն ուղղութեամբ։

Այդպիսի հաւանականութեան մը կ'ակնարկէ, անշուշտ, Կովկասի Անկախութեան Կոմիտէ»ին կոչը, որուն ամփոփումը տուինք երէկ, օրուան լուրերու կարգին։

Նախատեսելով պոլշեւիկեան իշխանութեան մօտաւոր խորտակումը, կոմիտէն կ'ազդարարէ.

— «Պոլշեւիսմը կը մեռնի, լքուած եւ արհամարհուած Խորհրդային Միութեան բոլոր ճնշուած ժողովուրդներուն կողմէ։ Դուք որ անձնազոհութեամբ կը կռուիք ազատութեան եւ անկախութեան համար, միացէ՛ք։ Անկցի՛ ռուսական գրաւումը։»

Ինչպէս գիտեն ընթերցողները, Կովկասի Անկախութեան Կոմիտէն կազմուած է Պոլսոյ մէջ, մասնակցութեամբ Ազրպէյճանի, Վրաստանի եւ Հիւսիսային Կովկասի ազգային ներկայացուցիչներուն։ Անոնք օրկան մըն ալ ունին Փարիզի մէջ, «Պրոմէթէ» ամսագիրը, ֆրանսերէն լեզուով։ Իրենց նպատակն է թօթուել պոլշեւիկեան կամ ռուսական լուծը, անջատել Կովկասը, եւ կազմել անկախ հանրապետութեանց համադաշնակցութիւն մը։

Դժբախտութիւնը այն է որ, այդ ծրագրին գործադրութեան համար, անոնք չունին հասուն եւ որոշ, թանձրացեալ ուղիղ։

Գաղտնիք չէ որ կովկասի հանրապետութեանց թշնամին միայն պոլշեւիկ Ռուսաստանը չէ, այլ եւ անոր զինակիցը՝ քեմալական Թուրքիան։ Այս վերջինը այսօր կուսակից կը ձեւանայ Կովկասի անջատման եւ անկախութեան, շատ հասկնալի նպատակով մը,—ապագային իր թեւարկութեան տակ առնելու համար այդ երկրամասը։ Արդ, երբ կոմիտէն կ'ազդարարէ. «Պառող պետութեան ծուղակին մէջ մի իյնաք», անգիտակաբար կամ գիտակցաբար կովկասի ժողովուրդները կը հրէ կը ձգէ նոյն ծուղակին մէջ, ռուսականին տեղ դնելով թրքական հաւատարմութիւն (օսմանեան): Կոմիտէին անդամները չե՞ն գիտեր որ Ռուսաստանի պէս գրաւող ուժ մըն է նաեւ Թուրքիան։ Տարական տրամաբանութիւնը կը պահանջէր ըլլալ ո՛չ մէկուն, ոչ ալ միւսին հետ, կամ ըլլալ երկուքի՛ն ալ դէմ։

Կ'արժէ աւելի մանրամասնօրէն խօսիլ այս մասին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵԹԷ ՓԼՈՒԶՈՒՄ ՊԱՏԱՀԻ

Եգիպտոսի «Յուսաբեր»ը (14 Մայիս), խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով պոլշեւիկեան փլուզման մը հաւանականութիւնները, կը նկատէ.

— «Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր դիրքը, երբ փլուզումը ներսէն է, երբ զինական որ եւ է բախում չկայ եւ երբ ռուսական սուինին բախտին կապուած չէ ո եւ է պատերազմի, —ըլլայ Թուրքիոյ հետ՝ ընդդէմ ուրիշներու եւ կամ ըլլալ ուրիշներու հետ՝ ընդդէմ Թուրքիոյ։

«Մենք կ'ակնարկենք այն կացութեան, երբ ռուս ժողովուրդի հակապոլշեւիկ ուժերը եւ Խորհրդային Միութեան հակառուս ազգերը ներքին ըմբոստացումներու միջոցով կազմալուծումի եւ քայքայումի գիրկը նետած են ռուսական երկիրը։

«Այս տեսակէտով ցարդ յատակ ու որոշ եղած էմեր դիրքը։

«Դաւանանքով ու գործելակերպով, թէ՛ տեսականօրէն եւ թէ գործնական կեանքի մէջ հիմնովին ու վերջնապէս հակառակ ըլլալով պոլշեւիզմին, մենք այնուամենայնիւ, ցարդ գործօն կերպով պայքար մղած չենք խորհրդային իշխանութեան դէմ, բացառաբար մեր ժողովուրդի քաղաքական փափուկ վիճակը նկատի առնելով։

«Այս վիճակը նոյնութեամբ կը յարատեւէ մեզ համար մինչեւ այսօր։

«Որքան ատեն որ հայութեան ֆիզիքական գոյութիւնը վտանգուած կը մնայ իր մահացու ոսոխին կողմէն, այնքան ատեն հայ ժողովուրդը հարկադրուած կ'ըլլայ ընտրութիւն կատարել ո՛չ թէ լաւ, այլ գէ՜շ կացութիւններու մէջ՝ նախապատուութիւն տալով չարիքներէն փոքրագոյնին։

«Մեր այս ընթացքը անշուշտ դառնութիւն կրնայ պատճառել մեր հարեւաններուն, որոնց հետ չե՛նք՝ երբ անհրաժեշտ է միասնաբար փլուզումը պատրաստել, եւ որոնց հետ ենք՝ երբ հասած է ժամը այդ փլուզումի հետեւանքներէն օգտուելու։

«Պատմութիւնը մեզ համար մեծագոյն ողբերգութիւնը ստեղծած է՝ Թո՛ւրքը դրկից դարձնելով մեզ։ Մեր ժողովուրդի մէկ ամբողջ հատուածը բնաջնջելէ ետք, ան այսօր Հայաստանի միւս հատուածի կուրծքին վրայ ստեղծած է Բիւրատկրայը, Նախկրայը եւ «ինքնավար» Ղարաբաղը՝ պատեհ վայրկեանին իր աւերածութեանց գործը նաեւ հոս ի կատար ածելու համար։»

ԵՐԿԻՐԸ ԿԸ ԽԱՂԱՅ.— Դիլիջանի շրջանին մէջ հողը կը խաղայ եւ փլուզումներ առաջ կու գան։

Երկրաբաններ Շիլնիկով եւ Կարապետեան մասնաւոր հետաքրքրութեամբ քննած են երկրաբանական այս երեւոյթը, առանց կարենալու ճշգրտօրէն որոշել պատճառները։

Երեւանի Առողջ. գործավարութիւնը, տեղւոյն վրայ ապաքինարանի մը կառուցումէն առաջ, անհրաժեշտ նկատած է մանրազնին քննութիւն մը կատարել։ Այս նպատակով հրաւիրուած են երկրաբան Եփիմովը եւ Շիլնիկովը։ Շրջանին երկրաբանական քննութենէն յետոյ, այս գիտնականները հետախուզութիւն պիտի կատարեն գաւառին ջուրի պաշարին, կազմութեան, ջերմութեան, հանքային ջուրերուն մասին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պոլշեւիկները կը մեկնին Լոնտոնէն

Հինգշաբթի օր Լոնտոնէն «Եուշար» խորհրդային շոգենաւով Ռուսիա մեկնեցան Լոնտոնի խորհրդային դեսպանատան պաշտօնեաներէն մօտ 40 հոգի։ Գործակատար Ռոզենկոլց և Ռուս գործակալութեան տնօրէնները երէկ պիտի մեկնէին։

Անգլիական կառավարութեան տուած պայմանաժամը կը լրանայ Կիրակի օր։ Ներքին նախարարը Ռոզենկոլցի հաղորդեց ցանկը այն պաշտօնեաներուն, որոնք կ'արտօնուին Լոնտոն մնալ մինչեւ գործերու հաշուեյարդարը։

Ռուսերը մեկնումի համար տենդոտ գործունէութեան մէջ են։ Ծանր կապոցներ և հսկայ սնտուկներ բեռցած ինքնաշարժ բեռնակարքեր իրարու ետեւէ դէպի նաւահանգիստ կ'ուղղուին։ «Եուշար»ի վրայ բեռցուեցաւ 250,000 ոսկիին արժէքով ապրանք, մեծ մասը թէյ և քաուչու։

Երեսփոխանական ժողովին մէջ Ներքին Նախարարը պարզեց այն պայմանները, որոնց պիտի ենթարկուին Ռուսերը՝ իբրեւ անհատ առեւտրական գործերով Անգլիա գալու համար։ Ցամաք ելլելու արտօնագիրներ պիտի տրուին միայն բարեմիտ վաճառականներու, որոնք յանձնառու պիտի ըլլան հակբրիտանական ո և է պրոպագանդա չընել։

«Խզումը առաջին քայլն է դէպի պատերազմ»

Գործավարներու խորհուրդին Նախագահ Ռիկով խօսելով Մոսկուայի Սովեդի լիակատար նիստին մէջ, յայտարարեց թէ «Անգլիոյ պահպանողականներուն քաղաքականութիւնը կը ձգտի Նոր Մեծ Պատերազմի մը՝ խորհրդային միութեան դէմ յարձակումի մը ձեւին տակ։ Ռիկով կանգ առաւ 1921էն իվեր անգլ. կառավարութեան կողմէ Ռուսիոյ դէմ եղած ամբաստանութիւններուն վրայ, եւ ուզեց ապացուցանել թէ ատոնք բոլորն ալ հիմնուած են կեղծ վաւերաթուղթերու վրայ։ Անգլիա իր յարաբերութիւնները խզեց խորհրդային միութեան հետ, որովհետեւ պէտք ունէր անգլ. քաղաքացիներու ուշադրութիւնը իր ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան ձախողութիւններէն ուրիշ կողմ դարձնել։

«Խզումը առաջին քայլն է դէպի պատերազմ։ Միջազգ. ներկայ կացութիւնը խիստ ծանր հետեւանքներ կրնայ ծնիլ։ Խզումին բովանդակ պատասխանատուութիւնը Անգլիոյ վրայ կ'իյնայ։ Խզումը աւելի պիտի սաստկացնէ Եւրոպայի տնտես. տագնապը։ Պոլտուին սին յոյսերով թող չօրօրուի թէ կրնայ խորհրդային միութեան հետ առեւտրական յարաբերութիւններ ունենալ «ամերիկեան» ձեւով։»

Կարմիր բանակը կը պատրաստուի

Ռիկայէն «Իւնիոն Թելէկրաֆ»ի կը հեռագրեն թէ սովետները բազմաթիւ օտար պետութեանց հետ բանակցութիւններ սկսած են 8—10 միլիոն ռուբլիի ապսպրանքներ ընելու համար կարմիր բանակի հաշւոյն։ Պատերազմական Նախարար Վորոշիլոֆ յետաձգած է լեհական սահմանին վրայ կատարելիք քննական պտոյտը, ընդհակառակն կարմիր բանակի բոլոր հրամանատարները հրաւիրած է Մոսկուա, ուր կարեւոր խորհրդակցութիւն մը պիտի կատարուի։

Վլատիվոսթոք փակուած անգլ. նաւերուն

Իբրեւ հետեւանք անգլեւխորհրդային յարաբերութեանց խզման, պոլշեւիկները Վլատիվոսթոքի նաւահանգիստը փակած են անգլիական նաւերուն առջեւ։ Յիշեալ նաւահանգիստը մտնող օտար նաւերուն մէջ անգլիականները 100էն 80ը կը կազմեն։ Պոլշեւիկները նոյնպէս արգիլած են ոեւէ փոխադրութիւն կատարել անգլ. ընկերութեան երկաթուղիով, որ Մանչուրիայէն մինչեւ ռուսական սահմանը կը բանի։

Նախարարական տագնապ Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն առնուած լուրերու համաձայն, վարչապետ զօրավար Աւէրէսքօ ծրագրած էր Ռումանիոյ ներկայ տագնապին առաջքն առնելու համար ամբողջ իշխանութիւնը իր ձեռքին մէջ կեդրոնացնել եւ դիկտատորութիւն հռչակել։ Իր այս ծրագրին հակառակեցան ազատական կուսակցութիւնը եւ մասնաւորապէս ընդդիմադիրներու պետ նախկին վարչապետ Ժան Պրաթիանօ եւ եղբայրը։ Ասոր վրայ Թագաւորը խորհուրդ տուաւ ազգային դահլիճ մը կազմել, իբրեւ լաւագոյն լուծումը։ Թագաւորը Պուքրէշ հրաւիրեց Լոնտոնի դեսպան Թիթուլէսքօն, որուն կարեւոր պաշտօն մը պիտի առաջարկէ նոր դահլիճին մէջ։ Դեսպանը արդէն Փարիզ հասաւ եւ կը պատրաստուի մեկնիլ։ Կառավարական կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն և զօր. Աւէրէսքօի միջեւ կարճ խորհրդակցութենէ վերջ, վարչապետը որոշեց թագաւորին ներկայացնել դահլիճին հրաժարականը։

Եգիպտական վէճը

Գահիրէի Երեսփոխանական ժողովին մէջ վարչապետ Սարուաթ փաշա խօսելով անգլեւեգիպտական վէճին մասին, ըսաւ թէ փոխադարձ բարիկամեցողութեամբ կարելի պիտի ըլլայ հասնիլ համաձայնութեան մը՝ եգիպտական բանակի կազ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ.՝ խորհրդ. թերթերէն)

ԿԱՐՄԻՐ ԿՆՈՒՆՔ.— «Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ թղթակից մը կը գրէ (11 Մայիս).— Մայիս 2ին, Երեւանի կաշեգործներու Միութիւնը կատարեց նորագոյն տօն մը, Միութեան անդամներուն երախաներուն կարմիր կնունքը։ Բնութեան ազատ գրկին մէջ, դալար մարգագետնին վրայ, կանաչազարդ ծառերուն շուքին, կաշեգործ բանուորները բերեր էին իրենց ընտանիքները, կատարելու ծծկեր երախաներու կարմիր մկրտութիւնը։ Երբ մէջտեղ բերին 2 տարեկանէն վար մօտ 50 երախաներ եւ բարձրաձայն կը կարդային անոնց տրուած անունները, «պիոնէր»ները կուգային գրկելու եւ վեր բարձրացնելու «մկրտեալ»ները, ըսելով.

— Վերցնելով այս երախաները, մենք կը խոստանանք զանոնք դաստիարակել եւ կրթել լենինեան ոգիով եւ պոլշեւիկեան ուղղութեամբ, որպէսզի հոկտեմբերիկներով խտացնենք մեր շարքերը։

Երախաներուն լացն ու ճիչը, խօսողներուն ոգեւորութիւնը, բանուորներուն ողջոյնն ու ծափահարութիւնը կը կազմէին համերգային տեսարան մը։

Անակնկալ կերպով, իր նոր հարսին հետ, մէջտեղը կանգնեցաւ Թուրք բանուոր Գասըմը, որ խնդրեց այդ հանդիսաւոր օրով կատարել իր կարմիր պսակը։ Որոտընդոստ ծափերու մէջ կատարուեցաւ այդ «ակտ»ը։

ՏՈՒՆ՝ ԱՌԱՆՑ ԼՈՅՍԻ ԵՒ ՋՈՒՐԻ.— Երեւանի մէջ, Նալբանդեան փողոցին ծայրը, անցեալ տարի շինուեցան աժաննոց բնակարաններ, դարման մը տանելու համար տունի տագնապին։ Այս տուներուն մէջ տեղաւորուած են 250 հոգի։ Սակայն այս նորաշէն տուները ո եւ է յարմարութիւն չունին։ Քաղաքէն այնքան հեռու են, որ բանուորները չեն կրնար հասնիլ իրենց գործին։ Տարին անցաւ, եւ դեռ ոչ լոյս եւ ոչ ալ ջուրի ծորակ մը բերուած է տուներուն։

ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ.— Գերմանացի գիտնական տօքդ. ֆօն Նիդէրմայէր մօտ օրէն պիտի մեկնի Հայաստան, բարձրանալու համար Արարատ լերան վրայ։ Այս արշաւախումբին կը միանայ նաեւ տօքդ. Ման։

ՃԱՀԻՃՆԵՐԸ ՉՈՐՑԱՆ.— Ղամարլուի ճահիճները, 2700 տեսիադին տարածութեամբ, չորցած են, շնորհիւ ցամքեցնելու համար կատարուած աշխատանքներուն։ Երեւանի ջրային բաժինը գործի անցած է արդէն, շահագործելու համար բաշխման գործը։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄ.— Գանձակի գաւառէն 300 գաղթականներ փոխադրուեցան Նոր-Բայազիտի գաւառը, ուր պիտի հաստատուին վերջնականապէս։

ՏԽՐՈՒՆԻ

Մեզի կը հաղորդեն թէ մեռած է Տիկին Աննա Մելիքեան, Բագուի յայտնի նաւթատէրերէն, որ շատ ծանօթ էր Փարիզի հայ գաղութին մէջ, եւ երկար տարիներ նախագահուհի եղած էր Հայ Տիկնանց Միութեան։

Շատեր տարիներով վայելած են իր բարիքները, մասնաւորաբար Փարիզի հայ ուսանողները։ Պոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ի վեր քաշուած կեանք մը կ'ապրէր։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Կիրակի օր։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ
ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Յ ՏԵՒԵԼ

Տիկին Անտրէ Վ.իոլիս շարունակելով իր տպաւորութիւնները Թուրքիոյ մասին, կը գրէ «փըթի փարիզիէն»ի մէջ (22 Մայիս).—

Երբ մէկ կողմէ Էնկիւրի քաղաքը գլխու պտոյտ պատճառող արագութեամբ մը կը բուսնի, երբ բոլոր արհեստաւորները շնչասպառ կ'աշխատին, կը կարծէ՞ք թէ պետական մարդիկը պարապ կը կենան: Ո՛չ բնականաբար: Երեք տարուան մէջ Մուսթաֆա Քէմալ եւ իր աշխատակիցները արդիական հանրապետութեան փոխեցին աստուածապետական եւ մոլեռանդ հին միապետութիւնը: Ասիկա ալ գործ մըն է վերջապէս:

Այս բանը հասկցուա՞ծ է Արեւմուտքի մէջ: Խալիֆայութեան ջնջումը ապշութիւն պատճառած էր: Թուրքիա ինչպէս հանդարտ սիրտով կը հրաժարէր իսլամութեան վրայ իր գերիշխանութենէն, որ իր ուժն ու փառքը կերտած էր: Երբ ջնջուեցան բազմակնութիւնն ու քօղը, բանաստեղծական ողբեր հիւսուեցան իգական խորհրդաւոր կեանքիմահուան վրայ երբ կարգը ֆէսերուն եկաւ, ինչ սրամիտ բաներ գրուեցան: Բայց երբ իմացուեցաւ թէ փուրգիոյ մէջ այդ կարմիր գլխանոցը դնողները կախաղան կը հանուէին, «միշտ վայրենի են սա թուրքերը» գոչեցին:

Բայց այդպէս ըսողները թերեւս չէին գիտեր թէ այդ քօղն ու ֆէսը ի՛նչ տխուր բռնապետութիւն մը կը խորհրդանշէին: Չէին գիտեր թէ օրէնքները, դատարանները, դպրոցները, աշխարհական եւ հոգեւոր իշխանութիւնը յանձնուած էին տգէտ ու լիրբ փաթթոցաւոր կրօնականներու ձեռքը, անգամ Թէքքէ կոչուած կրօնական դարաւոր կազմակերպութիւններու, հարուստ եւ զօրաւոր: Ասոնք մոլեռանդութիւնը կը շահագործէին գիւղացիները կողոպտելու, ժողովուրդը տգիտութեան մէջ պահելու, կիները ստրկացնելու, երկիրը անդամալուծելու եւ հնամենի նախապաշարումներու ցանցի մը ետեւ ծղլիացնելու համար զայն:

Մուսթաֆա Քէմալ մը պէտք էր...

Իր գործը պիտի ապրի՞: Հին շէնքը փլելէ վերջ, անմիջապէս նոր մը շինեցին, բայց քիչ մը շատ տենդոտ աճապարանքով: Արլնթաց անցան հանգրուաններէն նպատակակէտին հասնելու համար: Հապիւ հասած էին, ու ահա դժուարութիւնները սկսան:

Նախ գիտել տանք թէ հանրապետութիւնը կառուցուածք չունի: Հրատարակեց քաղաքային օրինագիրք մը՝ Զուիցերիայէն փոխ առնուած, պատժական օրինագիրք մը՝ կէս-գերման, կէս-զուիցերական: Սակայն կարելի՞ է մէկ օրէն միւսը լուսամիտ եւ անաչառ դատաւորներ պատրաստել: Թուրք դատաւորներ, քիչ բացառութեամբ, չեն ուսումնասիրած Արեւմտեան իրաւունքը: Խեղճ ամսական մը կը ստանան, ու երբեք ո՛չ փափաք, ոչ ալ միջոց ունին զարգանալու, ասկէ զատ կրնան պաշտօնանկ ըլլալ ոչինչ խնդիրներու համար, այս պայմաններուն տակ կարելի բա՞ն է որ պահպանեն իրենց անկախութիւնը:

Նոյն պատմութիւնը միւս պաշտօնեաններուն համար: Մեծ մասը, նախկին վարչաձեւէն ժառանգ մնացած, ո՛չ ընդունակութիւն ունին, ո՛չ զարգացում, եւ ոչ բարոյականութիւն: Իրենք զիրենք կ'արդարացնեն ըսելով որ շատ խեղճուկրակ թոշակ կը ստանան: Այսպէս, կը տեսնէք երիտասարդ պաշտօնեաներ, որոնք ամսական 80—10 ոսկի կը ստանան, բայց եռապատիկը կը ծախսեն. եւ նահանգի մը կուսակալը, օրինակ, որ ամիսը 500 ոսկի կը ստանայ, վեց ամիս վերջ հանգարտօրէն պետական դրամատունը 12000 ոսկի կը դնէ...: Երիտասարդ վարչաձեւին համար լուրջ վտանգ մըն է պաշտօնեաներու անբաւարարութիւնը:

Դեռ ուրիշ վտանգներ ալ կան: Կայ քրտական վտանգը: Հարաւային Անատոլուի այս վաչկատուն ժողովուրդը, օժտուած անյաղթելի հպարտութեամբ մը, եւ որ կը կառավարուի միջնադարեան աւատապետներուն պէս ցեղապետներու կողմէ, միշտ առանձնաշնորհներ վայելած է սուլթաններէն: Քիւրտերը տուրք չէին վճարեր, զինուորական ծառայութիւն չէին կատարեր, մեկուսի կ'ապրէին եւ իրենք զիրենք օրէնքէ վեր կը նկատէին:

Անցած տարի Տիարպէքիրի շրջանին մէջ ահռելի ապստամբութիւն մը ծագեցաւ: Արդեօք գանոնք օրէնքին հպատակեցնելու համա՞ր եղած շարժում մըն էր այս, թէ անգլիական գործակալներու դրդումով առաջ եկած ապստամբութիւն մը, ինչպէս կը պնդեն թուրքերը: Հակառակ արիւնալի զսպողական միջոցներու եւ վարիչներու աքսորին, երկիրը դեռ հեռու է խաղաղելէ: Անհանդարտութիւնը կը տիրէ հոն:

Կայ նաեւ տնտեսական տագնապը: Գիւղացիները, որոնք առնօք իրենց բերքին 10Օին 50ը պետութեան կը վճարէին, մասամբ տուրքերէ զերծ կացուցուած են. սակայն նոր օրէնքը անցած տարի դժգոհ ձգած էր քաղաքները, առանց անհրաժեշտ հասոյթները բերելու գանձին: Զինուորական ծախքերը եռմտացոյցին կէսէն աւելին կը կազմեն: Քրտական ապստամբութիւնը շատ սուղի նստաւ, եւ անցած տարի գանձը գրեթէ պարապ էր: Այս պատճառաւ Ըսմէթ փաշայի դահլիճին դէմ որոշ դժգոհութիւն առաջ եկաւ:

Կայ նաեւ քաղաքական տագնապը: Եթէ մտաւորական ընտրանին, մանր քաղքենիութիւնը եւ մանաւանդ Թուրքիոյ անկախութեան համար կռուող գիւղացիները խորապէս կապուած են վարչաձեւին եւ Ղազիին, հարուստ քաղքենիութիւնը դըժգոհ է: Իթթիհատի հին անդամները, որոնք Թուրքիան Գերմանիոյ հետ զինակցութեան եւ պարտութեան առաջնորդած էին, նոր կուսակցութիւն մը կազմեցին՝ վերստին իշխանութեան տիրանալու յոյսով: Ժողովուրդի մոլեռանդութիւնը գրգռեցին, խռովութիւններ սերմանեցին, եւ անցած տարի Իզմիրի մէջ պատրաստեցին եղեռնափորձ մը, որ վերջին ժամուն ձախողեցաւ: Անոնցմէ հինգը, հինգն ալ երեսփոխան, դատուեցան ահռելի անկախութեան դատարանին կողմէ, ու կախուեցան: Ասոնք խոստովանած էին: Բայց ուրիշ դատ մըն ալ տեղի ունեցաւ: Ամբաստաններէն երկու հոգի, որոնց մէկը Ճավիտ պէյ, միշտ պայքարած էր Գերմանիոյ դէմ եւ ինպաստ Ֆրանսայի. միւսը՝ տոքթոր Նազըմ, շատ մը բարեկամներ ունէր: Ցանցուա՞ր էին անոնք: Մտովի, Թերեւս, բայց ո՛չ մէկ բացարձակ փաստ կարելի եղաւ հանել անոնց դէմ ու մարդիկը մինչեւ վերջ յայտարարեցին թէ անմեղ են: Եւ սակայն, հակառակ ատոր կախուեցան: Իրաւ է որ Էնկիւրիի մէջ կախաղանները աւելի դիւրութեամբ կը բուսնին քան ծառերը:

Ու անկէ ի վեր դիկտատուրա կը տիրէ: Մէկ քաղաքական կուսակցութիւն միայն կայ: Ան որ իշխանութեան գլուխ է: Ո՛չ մամուլի, ոչ կարծիքի ազատութիւն կայ: Չկայ նոյնիսկ քուէի ազատութիւն: Ընտրութիւններէն վերջ, քուէտուփերը կը պտտցնեն ուղափ սայլերու վրայ դրած եւ սպիտակազգեստ աղջիկներով շրջապատուած: Մէջի քուէթուղթերը բացարձակապէս միատեսակ են: Նոր երեսփոխանները ոչ թէ կ'ընտրուին այլ կը նշանակուին:

Եւ սակայն երկրին մեծամասնութիւնը գոհ է այս դիկտատուրայէն:

— Այս բոլորը պէտք են, կ'ըսէր ինծի Թուրք մը, որ ինքն ալ Անկախութեան դատարանի բոլէն անցած էր կառավարութեան դէմ յարձակելուն համար:

*
* *

Իրապէս Մուսթաֆա Քէմալի անձէն կախուած է երիտասարդ Թուրքիոյ բախտը: Այս դժնդակ պայմաններուն մէջ եթէ անիկա անհետանայ, իր շուրջը գտնուողներէն ո՞վ ստեղծագործ կորովը եւ անհրաժեշտ հեղինակութիւնը պիտի ունենայ իրեն տեղ գործերու ղեկը ձեռք առնելու համար: Աղեքսանդրի զօրավարներուն պատմութիւնը պիտի դառնայ եւ վերաշինութեան գործը քանդուելու վտանգին պիտի ենթարկուի: Ղազին գիտէ այդ բանը, ու անշուշտ ատոր համար է որ այլեւս Չանքայայի իր բնակարանէն չի հեռանար:

Բայց եթէ Թուրքիոյ բարիօգին իր պետին քանի մը տարի ալ ապրելու եւ կառավարելու շնորհն ընէ, հունձքը պիտի մոտիկնայ: Որովհետեւ ժամանակը կ'աշխատի երիտասարդ հանրապետութեան համար: Իր տնտեսական զարգացումը կ'աճի ամէն օր: Իր սեփական միջոցներով արդէն իսկ 250 քիլոմեդր երկաթուղի շինեց, գործարաններ, երկրագործական գործակցականներ ստեղծեց, արտադրութիւնը աւելցուց: Իր դրամատունները վարկ կը բանան գիւղացիներուն, որոնք հին տուրքերէն ազատուած, ուրախ գործունէութեան մէջ են: Տնտեսական մեկուսացումի քաղաքականութիւն մը հետապնդելէ վերջ, կառավարութիւնը կարգ մը վերապահումներով պատրաստակամութիւն կը յայտնէ օտար մասնագէտներ եւ դրամագլուխներ առնելու: Ու այս նոր երկրին մէջ ընելիք շատ բան կայ:

Ցուցիչ ջանքեր կ'ըլլան հանրային կրթութեան համար: Դպրոցներու ցանց մը կը սկսի ծածկել Անատոլուն: Ամենափոքր գիւղերուն մէջ իսկ կան «Թիւրք օճաղըներ», որոնք ժողովրդական կրթութեան հիանալի կեդրոններ են: Ուսման ծարաւի խանդավառ եւ ծանրագլուխ երիտասարդութիւն մը կը պաշարէ լիսէները, արհեստից վարժարաններն ու համալսարանները: Եօթէն մինչեւ տասներկու տարեկանը կրթութիւնը պարտաւորիչ է եւ ձրի ո՛չ միայն նախակրթարաններու, այլ լիսէի ցորեկօթիկներուն համար:

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄ.— Երեւանի 300 գաղթականները փոխադրուեցան Բասարգեչարի Ջախլու գիւղը, ուր հող բաժնուած է անոնց:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԼԻՐԱՆ

(Թղթակցութիւն Իտալիայէն)

Ցորենի պայքարէն ետք, Իտալիոյ վարչապետը կը մղէ լիրայի արժէքաւորման պայքարը: Մէկ ամսուան մէջ սթերլինը 112էն իջաւ 88ուկէս լիրայի, տոլարը 22էն 18ուկէսի:

Պատերազմէն առաջ լիրան հաւասար էր ոսկեդրամի: 1924ին մէկ տոլարը կ'արժէր 5,16 լիրա, մէկ սթերլինը՝ 25,27 լիրա: Պատերազմի միջոցին ինչպէս բոլոր դրամները, այնպէս ալ լիրան հետեւեցաւ դէպքերու թելադրութիւններուն: 1917ի վերջին կիսուն իտալական պարտութենէն ետք, տոլարը 7,13էն բարձրացաւ 9,10ի, 100 զուիցերիական ֆրանքը 143,47էն 230 լիրայի:

Իտալական կառավարութիւնը յաջողեցաւ Ամերիկայի հետ դրամական համաձայնութիւն մը կնքել 1918 Օգոստոսին եւ այսպէս բարձրացնել լիրան: Զուիցերիական 100 ֆրանքը 230 լիրայէն 130ի սկսաւ ծախուիլ: Սակայն այս բախտաւորութիւնը երկար չտեւեց: 1919 Մարտին Ամերիկա վերջ տուաւ այդ համաձայնութեան եւ այնուհետեւ լիրան սկսաւ տատանիլ Իտալիոյ քաղաքականութեան եւ առեւտրական հաշուեկշիռին համեմատ: Միեւնոյն ատեն աւելցաւ հետզհետէ թղթադրամի շրջաբերութիւնը, որ 1919 Յուլիսին 15,410 միլիոն լիրա էր, 1920 Յունիսին կը հասնէր 20 միլիառ 356 միլիոնի: Իտալական լիրա ալ կը թաւալէր մէկ տոլարը 8,06 լիրայէն 18,47 լիրայի: Զուիցերիական ֆրանքը կը բարձրանար 151.32էն 326,60 լիրայի:

Այնուհետեւ ալ կանգ չառաւ անկումը, հետզհետէ շեշտուեցաւ առեւտրական հաշուեկշռի բացը: Երբ Մուսօլինի իշխանութեան գլուխ հասաւ, խոստացաւ 50 լիրի իջեցնել սթերլինը, որ 150ի վրայ կը գտնուէր: Դէպքերը ցոյց տուին որ տնտեսական օրէնքները չեն ճկիր անհատներու կամքին, որքան ալ որ հզօր ըլլայ ուժի ասպարէզին մէջ: Տոլարը բարձրացաւ անցեալ տարի Օգոստոսին 30 լիրի, սթերլինը 148ի:

Վարչապետը լրջօրէն մտահոգուեցաւ ու Փիզարոյի մէջ խոստացաւ անպայման արժէքաւորել լիրան, խնայող ժողովուրդի մը աքնութեան արդիւնքը:

Պարտքերու խնդիրը կարգադրուած էր արդէն նպաստաւոր կերպով: Հետեւելով Ֆլորանսի երբեմնի դրամատէրերուն ընթացքին՝ օտար դրամագլուխները տուրքէ ազատ թողուեցան, Իտալիա հրաւիրելու համար զանոնք: Պետական պիւտճէն հաւասարակշռուեցաւ, թղթադրամի շրջաբերութիւնը հետզհետէ նուազիլ սկսաւ: Դրամատուններու եւ պետութեան թղթադրամներու շրջաբերութիւնը կը հասնէր 31 Դեկտեմբեր 1926ին 20,133 միլիոն լիրի, 1927 Փետր.ի վերջը իջաւ 19,585 միլիոնի: Միեւնոյն ատեն արտաքին փոխառութեամբ ոսկիի, արծաթի եւ օտար դրամներու պահեստը 1847 միլիոնէն բարձրացաւ 2580 միլիոնի: Մասնաւոր ընկերութիւններու փոխառութիւններն ալ (Ֆիաթի, Էտիսընի) Հռոմի եւ Միլանի փոխառութիւններուն հետ հրապարակը ողողեցին տոլարներով:

Դրամի բարձրացումը օգտակար է անշուշտ ներածողներուն, բայց վտանգաւոր՝ արտածողներուն համար: Փոխառութիւնները այն ատեն օգտակար կրնան ըլլալ երբ նպաստեն ճարտարարուեստի բարգաւաճման, որուն էական պայմանն է սակայն ներքին սպառումի յաւելում, արտածման աղբիւրներ: Արտածում եւ ներքին սպառում կախում ունին ապրանքներու գինէն, հետեւաբար արտադրութեան արժէքէն: Գործարանատէրը լիրի բարձրացումով աժանագին կը ստանայ նախնական նիւթը, եւ կը նուազեցնէ գործաւորին օրավարձը՝ ապրանքին արտադրութեան ծախքը նուազեցնելու համար:

Կարելի չէ տնտեսագիտութեան օրէնքները նախատեսել բնագիտական օրէնքներու նման: Ֆրանսացի մասնագէտներ խորհուրդ տուին Ֆրանսայի վարչապետին պատերազմի պարտքերու խնդիրը կարգադրել ֆրանքը փրկելու համար, Պ. Փուանքարէ առանց ատոր, միայն վստահութիւն ներշնչելով՝ ամրացուց ֆրանքը: Իտալացի մասնագէտներ խորհուրդ տուին Պ. Մուսօլինիի լիրան հաստատուն դարձնել Պելճիոյ նման 175ի (մէկ սթերլինը 175 լիրա): Վարչապետը մերժեց եւ բարձրացուց լիրան 148էն 88ի: Ըսուեցաւ թէ արտածումները պիտի նուազին լիրայի բարձրացումով: 1927ի առաջին երեք ամիսներուն մէջ արտածումները նուազած են 70 միլիոն, բայց ներածումներն ալ պակսած են 500 միլիոն:

Իտալական արտածումներէն մետաքսն ու բամպակեղէնները պակսած են տարբեր պատճառներով: Ամերիկեան եւ անգլիական մաքսերու յաւելումով եւ մանաւանդ ճարտարական մետաքսի մրցումով՝ Իտալիա աւելի նուազ կ'արտածէ մետաքս եւ մետաքսեղէն քան նախապատերազմեան շրջանին: Բամպակեղէններու արտածման նուազումը սկսած է 1926ի առաջին եռամսեայէն:

Լիրային բարձրացման հետեւանքով կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ, ապրուստը աժանցնելու համար: Ջնջեց պաշտօնեաներու ապրուստի սղութեան թոշակը, պարտադրեց գիները զեղչել հարիւրին տասը: Միլանի Առեւտրական Սենեակին տեղեկագրին համաձայն, մեծաքանակ ապրանքներու գինը հետզհետէ նուազած է. 1926 Օգոստոսին 691,3 լիր էր, Սեպտ.ին 682,8, Նոյ.ին 641,4, Դեկտ.ին 618,6, 1927 Յունուարին 602,9, Փետր.ին 600,8, Ապրիլին 576,4:

Իտալիոյ առեւտրական հաշուեկշիռին բացը կը հասնէր անցեալ տարի 7 միլիառ լիրի: Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ այդ բացը կը գոցուի մասամբ իտալացի աշխատաւորներու հայրենիք ղրկած 2900 միլիոն լիրով, զբօսաշրջիկներու Իտալիա թողած 2800 միլիոն եւ առեւտրական շոգենաւերու հասոյթով՝ շուրջ մէկ միլիառ լիրով:

Աշխատաւորներու առաքումները տեղւոյն աշխատութեան և դրամական պայմաններուն համաձայն կը փոխուին, զբօսաշրջիկներու թիւը կրնայ նուազիլ եւ շոգենաւերու նաւողչէքներն ալ ամէն անգամ նպաստաւոր չեն կրնար ըլլալ եւ կախում ունին մանաւանդ գերման ու անգլիական հանքածուխէն: Իտալիոյ կամքէն կախում ունի աժանագին արտածումը: Իտալացի գործաւորը աւելի քիչ արտադրող է քան անգլիական, գերման եւ ճափոն աշխատաւորը: Գերմանիոյ նման կազմակերպելու է ճարտարարուեստը գիտական նոր հիմերու վրայ, առանց մտատանջուելու որ հին հաստատութիւնները կը փակուին եւ անգործներու թիւը կ'աւելնայ: Գերմանիոյ նման պատրաստելու է գործի ատակ գործաւորներ:

Նուազեցնելու համար ներածումները, Իտալիա կը ջանայ կլիմային ու հողին յարմար, մշակումներու արտադրութեան յաւելումը: Ելեկտրական ուժի գործածութիւնը սկսած է ընդհանրանալ նուազեցնելով հանքածուխի ներածումը: Այս նիւթին գինը զգալապէս պակսած է (250էն 170 լիրի մէկ տակառաչափը ճենովայի հրապարակին վրայ):

Տնտեսական այսպիսի հաստատուն միջոցներով կարելի է բարձրացնել լիրան: Հակառակ պարագային դարձեալ կ'իջնէ հոն՝ ուրկէ հազիւ անցած էր գերազոյն ճիգ մը կատարելով:

Գ. Խ.

Ձ. Ո. Մ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Մայիս 15ին Ձ. Ո. Մ[...]թեան ընթերցարանին մէջ [...]ղի ունեցաւ տարեկան ընդհ[...]ղովը, օրակարգ ունենալով [...] Փարիզի կեդր. Վարչութ[...] տարեկան հաշուետւութիւն [...] հրաժարական, 2. Մամուլի [...]գիր, 3. Պիւտճէի հարց:

Կեդր. Վարչութեան [...] կարերը, վարչութեան մէկ [...] ուան բարոյական գործունէ[...]թեան համարատուութիւնը [...] բամասնօրէն կարդալէ, եւ [...] ուական գործունէութեան [...] մը գիծերը ներկայացնելէ [...] պատասխանեց զանազան [...] ցումներու: Ու Պ. [...] ըսաւ. «Եթէ Ձ. Ո. Միութեան կեդր. վարչութիւնը աշխատ[...] եւ որոշ արդիւնք մը ձեռք [...] բեր է, անոր մէջ խոշոր բաժ[...] մը ունի մամուլը, որուն վրայ[...] չենք կրնար լուռ անցնիլ: Պէտք չէ մոռնանք որ Պ. Գիւսակ Փափազ[...]եանի բարեացակամ վերաբե[...]րումը նաեւ միութեան հան[...] դէպ, ունեցած է իր որոշ դեր[...] մեր յաջողութեան մէջ: Որովհետեւ առանց անոր, մենք կեդրոնի[...] ընթերցասրահ չէինք կրնար ու[...] նենալ: Հարիւրէ աւելի Միու[...]թեան ոչ-անդամ Հայեր եւս կ'օ[...]տուին գրադարանէն:»

Եւ ներկայացուց վարչու[...]թեան հրաժարականը:

Օրակարգի երկրորդ հարցը [...] սեփական օրկանի մը պէտք[...] նկատուեցաւ կարեւոր: Բայց [...] խնդիրը ուսումնասիրութեան [...] կարօտ ըլլալով, ընտրուեցաւ եր[...] րեք հոգինոց մարմին մը, երկու անպաշտօն խորհրդականներով, որպէս զի մանրամասնօրէն քննէ[...] եւ ծրագիր մը ներկայացնէ:

Օրակարգի երրորդ հարցը պիւտճէ մը քուէարկելու առա[...]ջարկը նկատելով որ ուղղակի կապ ունի Միութեան դրամական վիճակին հետ, որոշուեցաւ այդ գործին ուսումնասիրութիւնը եւ ծրագրի մշակումը յանձ[...]նել նոր վարչութեան: Հրաժարող վարչութեան հաշիւները քըն[...]նելու համար, ժողովը ընտրեց երեք հոգիէ բաղկացած մասնախումբ մը, որ իր քննութեան արդիւնքը պիտի բերէ առաջի[...]կայ ընդհ. ժողովին:

Ներկաներէն մէկը առաջար[...]կեց Միութեան անունը փոխել «Ուրր» անունը վերցնելու համար: Ներկաները միաձայնու[...]թեամբ անժամանակ գտան այդ հարցը:

** Բ. ընդհ. ժողովը տեղի ու[...]նեցաւ Մայիս 22ին:

Հաշուեքննիչ յանձնախում[...]բին ներկայացուցիչը նախ յայ[...]տարարեց թէ հրաժարող վար[...]չութիւնը արժանի է ջերմ գնա[...]հատման: Ու տուաւ մէկ տար[...]ուան ընթացքին ելմտական[...] ամսուայ ունեցած ելքն ու մուտ[...]քը եւ Միութեան սնտուկը գտ[...]նուած պատրաստ գումարը: (Փա[...]փաքելի է որ վարչութեան տե[...]ղեկագիրը հրատարակութեան տրուի):

Ընտրութեանց սկսելէ առաջ, խօսք առաւ Միութեան անդամներէն Պ. Վ. Կաքաւեան, որ իրեն յատուկ ոճով պարզեց Ձ. Ո. Միութեան անդամներուն դերը պատմութեան մէջ: Շեշտեց թէ Թրքահայ նոր սերունդը անպայման պէտք ունի ուժեղ կանգնելու, լծուելու համար վաղուան պարտականութեան: «Ան պատմութեան մէջ պէտք է վեր[...] հսկիչը ըլլայ այն ձեռքերուն[...] րոնք կ'աշխատին պատմութենէն սրբել զինքը՝ ազգը»:

Յետոյ ժողովը քուէարկու[...]թեան ձեռնարկելով ընտրեց հե[...]տեւեալ անդամները, իբրեւ կեդր. վարչութիւն.—

Պ. Պ. Յրթ. Պուռնազեան (ա[...]տենապետ), Ա. Կապենց (փոխ[...]ատենապետ), Հ. Խանճեանեան (քարտուղար), Մ. Բիւրքճեան (գանձապահ), Ա. Յովհաննէսեան (համարակալ): Եւ Մայր-Դիւա[...]նի նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Շ. Նարդունի եւ քարտուղար՝ Ա. Գաբրիկեան:

Կը սիրենք յուսալ թէ նոր վարչութիւնը կարելին պիտի ընէ Միութեան կազմակերպ[...]ման[...] երկրորդ տարին արդիւնաւոր[...]ելու համար: ԾԻԾԵՌՆԱԿ

...ՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ

«ՊՐՈԼԵՏԳՐՈՂՆԵՐԸ» ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Սեփ. Թղթ.).— ...Մարսէյլի «պրոլետար»ները ...ադմեր են նոր բոյն մը, «Վահան Տէրեան» Լսարանական ...Միութիւնը։

Մայիս 27ին երեկոյեան ժամ... մը սարքած էին հազիւ 50 հոգի պարունակող սրահի մէջ, ուր պիտի խօսէր Հայաստանէն նոր եկած գրագէտ Տիկին Զապէլ Եսայեան։ ...օր առաջ Մայիս 28ի ...մ թռուցիկներ հրապարակ ե...ած էին եւ նոյն միութեան անդամները հակառակ ակնոց, պէս ...ժողովք ունենալնուն, առանց ... փողոցներուն անկիւնները կեցած, կը ցրուէին զանոնք։ Իբրեւ թէ թռուցիկներու ...նախադասութիւնները ...ական ըլլային, իրենց ... կարգ մը անփորձ պատանիներ ալ հաւաքելով, բա...արութիւններ կուտային Մայիս 28ի եւ Նոյեմբեր 29ի մասին։ Այս պարոններն էին որ ... երեկոյթը կազմակերպած էին Մայիս 28ի դէմ։

Ժողովը բացուեցաւ 137 հոգիով, — Վահան Տէրեան Միութիւնը իր բոլոր անդամներով, ... իր ուսուցչական կազմով, Հօկը իր նախագահով, հե...երքիրներ եւ չէզոքներ։ ...մը կարդաց միութեան ...նագիրը, որուն նպատակն է ...այժմեան եւ գաղափարականներ սարքելով... Հայը Հայ ...ել։ Քանի մը արտասանութիւններով կարմիր դրօշակը ...քանակելէ յետոյ, բեմ հրաւիրուեցաւ Տիկին Զ. Եսայեան։ ...կարծէի թէ գրականութեան ... պիտի խօսի։ Քանի մը ...քեր յիշեմ եւ դուք դատեցէք.

«Փարիզ գտնուած միջոցիս ...քան որ կը պատմէին երկրին ... կատարուած աշխատանքները, համոզուած չէի ... ունենալ, ու երբ գացի, ... որ կատարուած աշխատանքը պատմուածէն շատ աւելի էր։ Մեր երկրին մէջ բրածոյ ծագած է արշալոյսը, իսկ ...պատմական գաղութները ... մթնշաղի մէջ են։ Երկրին ... կը տիրէ կատարեալ խաղաղութիւն եւ առանձին ... եւ է ... չի սպառնար։ Հայ անունը ... ամէն սիրուած անունն է խորհրդային Միութեան մէջ, եւ ...ցարձակապէս ուշ են ար...ան կարգ մը թերթերու լուրերը թէ Անդրկովկասի մէջ համաճարակային ...զարժումներ կան։»

Ս. Միլոնեան

Ց. Գ.— Յառաջի գործակալ Պ. ...ամ Տէրիկեան երբ կ'ուզէ ...ս մտնել, Թերթերը ձեռքէն ...նէն վերջ կ'արտօնեն։ Փա...մէն յետոյ Տէրիկեան Թերթը առած երբ կ'ուզէր մեկնիլ երիտասարդ մը «Յառաջ» մը կ'ուզէ.

— Ես «Յառաջ»ը ֆիզիկական շրջանակներու մէջ կը ծախեմ, ըսելով կը ձեռնայ ցրուիչը։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԿԱՐՏԱՆ. (Սեփ. Թղթկց)— Գերագանցապէս ազգային այս մեծ տօնը՝ Մայիս 28ը արժանավայել տօնելու համար, Մայիս 29ին կիրակի օր կարտանի Հայ երկսեռ հասարակութիւնը գովելի պարտաճանաչութեամբ փութացած էր սրահ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան տունը պզտիկ կուգար հանդիսատեսներու, որոնց մէկ մասը տան վեց պատուհաններուն եւ գլխաւոր դրան մէջ կանգնած, կը հետեւէր հանդէսին։ Բեմին ճիշդ մէջտեղը ծաղիկներու եւ եռագոյն դրօշակներու մէջ զետեղուած էր Մայր Հայաստանի նկարը։ Բեմին ճակատը խոշոր գրերով գրուած էր, «կեցցէ՛ Հայ. Հանրապետութիւնը, կեցցէ՛ Մայիս 28»։

Ճիշդ ժամը 2.30ին ընկ. Յով Զէրչեան բացաւ հանդէսը ողջունելով Մայիս 28ը, պարզեց Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատամարտներուն իմաստը։ «Մենք ամէն գնով պիտի վերականգնենք մեր բռնաբարուած ազատութիւնը եւ ահա, ասոր համար է որ կը տօնենք Մայիս 28ը»։

Օրիորդներէ եւ տիկիններէ կազմուած երգչախումբը երգեց «Մեր Հայրենիք»ը, զոր ներկաները յոտնկայս եւ գլխաբաց մտիկ ըրին։ Օր. Զ. Քէշիշեան արտասանեց «Ցարգանք Հայ դրօշակին»։ Արտասանութիւն մը ըրաւ նաեւ Պ. Գ. Միլոեան։ Երկար ծափերու արժանացան երկու քոյրեր, որոնք «Հայ Հանրապետութեան երգը» երգեցին։

Ցետոյ բեմ ելաւ օրուան բանախօսը՝ ընկ. Մ. Գույումճեան որ ազդուած տիրող ոգեւորութենէն, մէկուկէս ժամ խօսելով, կանգ առաւ Ղարաքիլիսէի ճակատամարտին վրայ եւ այսպէս վերջացուց իր խօսքերը. «Ղարաքիլիսէի առջեւ ինկած 5000 հայ մարտիկները իրենց խրամներուն վրայ տնկեցին հայկ. եռագոյնը եւ արձանագրեցին այսպէս. «Ո՛վ հայ մարտիկ, եթէ յաջողիս հասնիլ մեր հասած տեղը, քայլ մըն ալ առաջացիր եւ տնկէ հայկ. եռագոյնը Մասիսի ձիւնապատ կատարին վրայ»։

Երգչախումբը երգեց «Յառաջ նահատակ»ը, որմէ յետոյ Սմբատ եւ Ընտհիտ Տէր Նազարէթեան, դէմ առ դէմ կանգնած արտասանեցին «Ղարիպ ազբէր» եւ «Հայդուկ եմ ես դաշնակցական»։ Օր. Հայ. Գարագաշեան արտասանեց «Ցարգանք քեզ»ը։

Նորակազմ Երիտասարդական միութիւնը իր մասնակցութիւնը բերած էր Մայիս 28ին ուղերձով մը, որ կարդացուեցաւ միութեան մէկ անդամին կողմէ։ Գրուածքը ցոյց կուտար Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատամարտներուն ոգին, զոր կը նմանցնէր 5րդ դարու մեր պապերուն մղած ճակատամարտին Աւարայրի դաշտին մէջ։ Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ով, զոր բոլոր հանդիսականները յոտնկայս երգեցին։

* * *

Հանդէսին երկրորդ մասը կը կազմէր ընտանեկան խնճոյքը։ Ընկերներու եւ համակիրներու ընտանիքները իրենց կերակուրի կապոցներով եկած էին ճաշելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան տան մէջ։ Երիտասարդական Միութիւնն ալ 13 հոգինոց սեղան մը պատրաստած էր։ Ճաշին կը մասնակցէին Մարսէյլէն եկած ընկերներն ու ընկերուհիները։

Այս առթիւ ընկերուհի Զաքարեան բաժակաճառ խօսեցաւ, որուն վրայ, նոյն միջոցին կազմուեցաւ դաշնակցական տիկիններու երկու խումբեր «Սօսի» եւ «Սօնա»։ Այս երկու քոյր խումբերը կը ներկայացնեն ենթակոմիտէ մը։

Ութսունամեայ հայ մայր մը իր երկու զաւակները Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերուն յանձնելով ըսաւ.

— Եթէ զաւակնելս իրենց դաշնակցական հօր ճամբէն չքալեն, ես իմ մայրական կաթս եւ մայրական գիրկս կ'անիծեմ»։

Սեղանները իրարմէ կը տարբերէին իրենց տեղական սովորութեամբ։ Մշեցին իր տապկուած հաւով, Խարբերդցին իր «քիւֆթէ»ով, Տիգրանակերտցին իր տոլմայով եւլն.։ Ամէն սեղան կարգաւ կ'երգեր կամ պզտիկ պատմութիւն մը կ'ընէր։ Այս երեկոյթը իր բարոյական մեծ ազդեցութիւնը ունեցաւ կարտանի հայութեան վրայ։ Տարիներով իրար չտեսած ընտանիքներ իրար մօտ եկան. իրար լսեցին եւ տեսակ մը ընտանեկան կապ հաստատեցին։

Վ. Հայկազ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԸ ՓԻՒԻ ՄԷՋ

ԼԸ ՓԻՒ.— Թէեւ ազգային ոեւէ կազմակերպութիւն չունէինք, սակայն մենք ալ ետ չէինք մնացած հայրենիքի ազատագրման Թուականը։ Պատրաստուած էր կոկիկ սենեակ մը, դաշնակցական երիտասարդներու կողմէ։ Պատերը զարդարուած էին 1918ի անկախ Հայաստանը վեհացնող դէմքերու նկարներով։ Իսկ անոնց վերեւ կը ծածանէր հայկական դրօշը։ Բոլորին բաժնուած էին եռագոյն զարդանիշներ։ Հանդէսը սկսաւ «Մեր Հայրենիք, ազատ անկախ»ով։ Բանախօսեց ընկ. Ռ. Ղուկասեան, որ պարզեց հայկական ազատագրութեան գլխաւոր դէպքերը։ Ցետոյ տեղի ունեցան երգեր, պարեր, արտասանութիւն։ Հանդէսը վերջացաւ «Բամ Փորոտան»ով։ Բոլոր դրացիները, պատուհաններէն եւ դուռներէն զարմանքով մտիկ կ'ընէին մեզի։

Փ. Անտոնեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի օրուան Յառաջի բաժակի մրցումէն յետոյ, ուր Հ. Մ.ի խումբը յաղթեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի, կարգ մը մեղադրանքներ լոյս տեսած ըլլալով, կը փութամ հարկ եղած լուսաբանութիւնները տալ։

Մրցումէն գրեթէ երկու ամիս առաջ, խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ, ուր ներկայ էին Պ. Պ. Աստուր, Պօղոսեան, Գասապեան, Դարբինեան եւ Կարապետեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի լիազօրներէն, Արմէնիայի եւ Հ. Մ.ի ներկայացուցիչները։ Առաջին առթիւ ընդունուեցաւ՝ եւ այս առաջարկը բերողները եղան Հ. Մ. Ը. Մ.ի լիազօրները թէ ամէն միութիւն ազատ է իր ուզած ձեւով եւ օտարներով խումբ մը դաշտ հանել։ Պ. Պ. Գասապեան եւ Աստուր քանիցս առաջարկեցին բոլորովին օտար խաղացողներէ խումբ մը կազմել, պայմանաւ որ այդ օրը հայկական Միութեան մը անունը կրէ։

Այս կէտը երկրորդ անգամ եւ բացարձակապէս ընդունուած ըլլալով, յաջորդ ժողովներուն մէջ շատ քիչ անգամ խօսուեցաւ։ Մայիս 9ին, այսինքն մրցումէն 20 օր առաջ, հաւաքուեցանք Յառաջի խմբագրատունը, խորհրդակցելու համար տոմսակներուն եւ կազմակերպութեան մասին։ Ներկայ էին Պ. Պ. Գասապեան, Դարբինեան իբր Հ. Մ. Ը. Մ.ի լիազօրները, Գնդունի, Հարիկեան, Պէլվիլի և Արմէնիայի ներկայացուցիչները։ Վերջին անգամ ըլլալով խօսուեցաւ օտար խաղացողներուն մասին։

Պ. Գնդունի պահանջեց Հ. Մ.էն մանրամասնօրէն ներկայացնել իր խաղացողներուն «լիսանս»ները, այսինքն ֆրանսական Ֆութպօլի Ֆէտէրասիոնին կողմէ տրուած «քարթ»երը, լուսանկարներով։ Հ. Մ.ի ներկայացուցիչը անմիջապէս ընդունեց, բայց իր կարգին առաջարկեց Պ. Գնդունիին, նոյնը պահանջել միւս միութիւններէն։ Պէլվիլի եւ Արմէնիայի համար անկարելի էր գոհացում տալ, քանի որ վերջին երկու միութիւնները վաւերացուած չեն Ֆէտէրասիոնէն։ Գալով Հ. Մ. Ը. Մ.ի, երբեք ունեցած չէ իր անդամներուն համար Ֆէտէրասիոնին «լիսանս»ները։ Հոս անգամ մը եւս Պ. Պ. Գասապեան եւ Դարբինեան առաջարկեցին թէ իրենք կ'ընդունին մրցիլ, առանց առարկութիւն ընելու օտար խաղացողներու մասին, եւ ամէն միութիւն ազատ ձգեցին խումբերը կազմել իրենց ուզած ձեւով։ Այս տեսակէտը միաձայնութեամբ ընդունուելէ յետոյ, ատենագրութեան մէջ գրի առնուելով ստորագրեցին բոլորն ալ։

Ուրեմն մրցումէն 20 օր առաջ բոլորն ալ գիտէին թէ ամէն խումբ օտար ուժերով զօրացած դաշտ պիտի ելլէր։ «Յառաջ»ը երբեք պատասխանատու չէ հետեւանքի մասին, քանի որ գոհացած է միայն գործին նախաձեռնութիւնն ստանձնելով։

Ուրեմն, ինչո՞ւ այդ անպատշաճ պայքարը դաշտին վրայ եւ մրցումի արդիւնքէն յետոյ։ Օտար խաղացողներու խնդիրը ամէն մարդ գիտէր։ Տեղական թերթի մը թղթակիցը, իր ստացած տեղեկութեան վրայ այս մասին գրած էր։ Պոլսոյ թերթերուն մէջ իսկ լոյս տեսած են գրութիւններ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչները աններելի սխալ մը գործեցին, մրցումին օրը եւ դաշտին վրայ։ Փափաքելով հանրութեան ուշադրութիւնը իրենց վրայ դարձնել, մանաւոր ձայնատարով (փօղթ-վուա) եւ ծաղրական ձեւերով երբ Հ. Մ.ի խումբը ողջոյնի կեցած էր պատուոյ ամպիոնին առջեւ եւ կը քաջալերուէր ներկաներէն, սկսան կարդալ միայն երկու խումբերու կազմը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կարգ մը կողմնակիցները սկսան սուլել եւ նախատական խօսքեր ուղղել խաղացողներուն։ Հ. Մ.ի անդամները պահեցին իրենց պաղարիւնութիւնը մինչեւ վերջը, մրցումէն առաջ ու յետոյ։ Պահ մը խորհեցան անմիջապէս հեռանալ դաշտէն, իբր բողոքի նշան, բայց Հ. Մ. որ կը փափաքէր ամէն գնով չափուիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հետ, յօժար կամքով ընդունեց ամէն տեսակ նախատինք։

Մրցումը տեղի ունեցաւ եւ Հ. Մ.ի առաջին եւ պահեստի խումբերը յաղթելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին եւ պահեստի խումբերուն, առաջին անգամէն իսկ այս վերջինները հեռացուեցան բաժակէն։ Հ. Մ.ը երեք օտար խաղացողով դաշտ ելաւ, մնացեալ ութը հոգին Հայեր էին։ Այս երեք օտարները մեծ առաւելութիւն մը չէին կրնար բերել, եթէ մնացեալ ութ հայ խաղացողները համապատասխան չըլլային Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղացողներուն հետ։

Կը պահանջեմ Պ. Գասապեանէն ետ առնել վարձկան բառը, հակառակ պարագային պիտի ստիպուիմ դիմել Ֆէտէրասիոն Ֆրանսէզ, քանի որ ինք անդամ է Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան։ Հ. Մ. իր ոչ մէկ անդամին նիւթական պարգեւներ կ'ընէ, ըրած չէ եւ չպիտի ալ ընէ։

Ներկաները տեսան Հ. Մ.ի անդամներուն կորովն ու եռանդը դաշտին վրայ, եւ եթէ այդ գրգռիչ ցոյցերը տեղի չունենային հանդէպ Հ. Մ.ի խաղացողներուն, Հ. Մ. Ը. Մ. վստահ կրնար ըլլալ որ այդ օրը աւելի մեծ սքօրով պիտի պարտուէր։

Սպասենք վերջնական (ֆինալ) մրցումին, որ տեղի պիտի ունենայ Արմէնիայի եւ Հ. Մ.ի միջեւ։

Վահան Հարիկեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԿԱԾ ԱՐԿԱԾԻ ՎՐԱՅ.— Մարթիկէն (Մարսէյլ) կը գրեն մեզի.— Անցնող երկու շաբաթները փորձանքի օրեր եղան Հայերուս համար։ Երկու տարեկան պզտիկ մը, իրենց տան մօտէն անցնող առուն իյնալով խեղդուեցաւ։ 25 տարեկան երիտասարդ մը նաւը աշխատած պահուն, վրան պիտակով լեցուն պարկեր ինկան եւ խեղճը վիրաւորուելով Մարսէյլ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ։ Ուրիշ վեց հոգի Վէրմէնքի մէջ վիրաւորուեցան, թէեւ թեթեւ, բայց բոլորն ալ 15—20ական օրուան հանգիստի կը կարօտին, իրենց աշխատանքը վերսկսելու համար։ Ապահովագրութենէն կը ստանան կէս օրական։ Մէկու մը ձախ բազուկը պիտի ջախջախուէր, եթէ հրաշքով մը չվրիպէր 100 քիլօէ աւելի երկաթի անկումէն։ Մէկ ամիս հանգիստ պիտի ընէ, ի՞նչպէս կարելի է կէս օրականով ընտանիք ապրեցնել։ Արդեօ՞ք Երեւանի վարիչները ուխտեր են մեզ ընդունիլ հայրենիքէն ներս միայն այն ժամանակ, երբ արդէն բոլորս ալ անդամահատուած ըլլանք...

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՄԱՀ.— Սէն Մարթէն տը Քրանէն կը գրեն մեզի.— Քիմիական նիւթերու գործարանին մէջ, Անթոնիօ Կորչիա, տասնեւութը տարեկան իտալացի բանուոր մը վերի յարկէն վար բերելու ատեն աման մը, զոր վարպետը ուզած էր, կը փորձուի մագլցիլ ձողի մը վրայ։ Սակայն ձողը ելեկտրական սաստիկ հոսանքով մը լեցուած ըլլալով, խեղճ բանուորը վայրկենական կը մեռնի։

Հայ բանուորներս շատ ցաւեցանք, որովհետեւ զոհը եւ իր ծնողքը չափազանց ազնիւ կը վերաբերուէին մեզի հանդէպ։ Ե.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (34)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ճէյմս Նէպոտի յետոյ աւել...

— Հոս հասնելուս պէս, իմ ...րդերուս միջոցաւ հասկցայ որ ...ք ալ նոյն գործին ետեւէն էի...ք։ Այս լսելուս՝ ձեր ետեւէն ...այ եւ ձեզի հետեւելով էր որ ...մտայ։

— Շնորհաւորութիւններս. ...ցիկ աշխատանք մը կատարած ...որովհետեւ. Թոյլ տուէք որ ...մը նշմարեմ, բայց ի՞նչ կը ...ծէք այս գործի մասին։

— Ցստակ բան մը չեմ գիտեր. կը կարծեմ թէ օդային ...գիր մըն է որ կը մշակեն ...րձի օդագնդ» մը, ինչպէս ...էք Ֆրանսայի մէջ։

— Եւ եթէ ձեզի ապացուցանեմ թէ այդ ծրագիրը իրականանալու վրայ է։

Ճէյմս Նէպոտի, որուն պաղարիւնը ծանօթ էր ինծի յայտարարութեանս վրայ յուզուած երեւցաւ.

Պահ մը մտածեց, յետոյ՝

— Ունի՞ք այդ փաստը, ըսաւ։

— Հարկա՛ւ. եւ ահա թէ ինչպէս ձեռք անցուցի։

Իրեն պատմեցի թէ ինչպէ՞ս եւ ինչ պարագաներու մէջ ձեռք անցուցեր էի Քօհափ տեղեկագիրները, երկարօրէն բացատրեցի մասնագիտական կէտերը եւ վերջացնելով յայտնեցի համոզումս թէ Խամա Շթաուպ որ միայն մեծ ինքնիրներու մէջ իր անձը կը վտանգէ. ծրնեւ գալով ուրիշ նպատակ չէր հետապնդեր, եթէ ոչ կարգադրել Ջուիգերիոյ նուաճման մանրամասնութիւնները։ Ճէյմս Նէպոտի որ մինչեւ այն ատեն ուշադրութեամբ մտիկ ըրած էր, ըսաւ.

— Այդ ալ գեղեցիկ աշխատանք մըն է ձեր կողմէն. շնորհաւորութիւններս. բայց կարծեմ երկու հոգի շատ չենք այս գործը կարգադրելու համար. Նախ ըսէք տեսնեմ. ի՞նչ կը մտածէք այն նամակին մասին զոր Խամա Շթաուպ վերցուց հովանոցին մէջէն։

— Կը մտածեմ թէ շահեկան պիտի ըլլար անոր բովանդակութեանը տեղեկանալ։

— Նոյնը նաեւ ես կը մտածեմ։ Ի՞նչ ընելու ենք ուրեմն։

— Միասին կը գործենք։

— Օլ Ռայթ։

Այդ պահուն Խամա Շթաուպ, անշուշտ Քօհափ հետ իր տեսակցութիւնը վերջացուցած ըլլալով, ոտքի ելաւ, սեղմեց անոր ձեռքը եւ մեկնեցաւ...

Եւ մինչդեռ դէպի Ճէյմս Նէպոտի կը դառնայի, իրեն հարցնելու համար թէ ի՞նչպէս պիտի բաժնենք մեր կատարելիք աշխատանքը, ապշութեամբ տեսայ որ ան հոն չկար։

Դէպի դուռը նայեցայ եւ տեսայ որ Խամա Շթաուպի առջեւէն կերթար եւ դուռը հասնելուն, թոյլ տուաւ որ ան իրմէ առաջ անցնի։

Այս կողմէն երբ ապահովուեցայ, ակնարկ մը նետեցի Քօհափ կողմը. տեղէն չէր շարժած։

Նորէն մխրճուեցայ գերմանական թերթի մը ընթերցումին մէջ, փիլիսոփայօրէն սպասելով դէպքերու հետեւանքին։

Շատ չպիտի սպասէի սակայն։

Ցանկարծ, դուռը բացուեցաւ աղմուկով, եւ Խամա Շթաուպ երեւցաւ դրան բացուածքին մէջ։

Բայց քիչ առաջուան գեղեցիկ կինը չէր։

Հերարձակ, կուրծքը բաց, դիակէ մը աւելի դեղնած էր. ձայն չէր կրնար հանել. իր մուշտակին եւ թեւնոցին հետքը անգամ չէր մնացեր վրան։

Մինչդեռ ամէն մարդ—Քօհն ալ ամէնէն առաջ— դէպի իրեն կը փութային, տեղեկանալու համար թէ ի՞նչ պատահեր էր, աթոռի մը վրայ ինկաւ ան, ջղային զօրեղ տագնապի մը մատնուած։

Քօհն, ինքնիրմէն ելած, պոռալ սկսաւ։

— Բժիշկ չկա՞յ հոս. պէտք է օգնել այս դժբախտին. չէ՞ք տեսներ որ կը մեռնի։

Ես ալ մօտեցեր էի եւ տիրական ձեւով մը բազմութիւնը մէկդի ընելով, հակեցայ լրտեսուհիին վրայ։

— Ցեսնենք, ըսի։

Բայց աւելի առաջ երթալու պէտք չունեցայ։ Խամա Շթաուպ կը գտնէր ինքզինքը. իր շուրջը պտտցուց հալածուած եւ զարմանք ինկած անսովոր ակնարկներ, ու յանկարծ պոռաց.

— Ա՜հ, աւազակները, կողոպտեցին զիս, ամէն ինչս գողցան։

— Ի՞նչ կայ հարցուց ներս մտնող պարոն մը, որուն կ'ընկերակցէին երկու ոստիկաններ։

Մօտեցաւ լրտեսուհիին, որուն առջեւ խոնարհեցաւ քաղաքավար կերպով, եւ հարցումը կրկնեց։

— Կրնաք առանց վախի խօսիլ. ես թաղին ոստիկանապետն եմ։

Խամա Շթաուպ սակայն, չէր ուզեր որ ոստիկանութիւնը իր գործերուն միջամուխ ըլլայ։ Շատ վնասաբեր էր իրեն համար։ Ստիպուած էր սակայն պատճառ մը ցոյց տալ իր յուզումին, եւ ենթարկուած վտանգին։ Ուստի պատմեց թէ՝ զոհ գացած էր երկու գողերու, որոնք զինքը առանձին տեսնելով, յարձակած էին իր վրայ ու կողոպտած։

Եւ որովհետեւ այս յարձակման չէր սպասեր, գետին ինկած էր հարուածին ուժգնութենէն եւ իր գլխարկը մինչեւ պողոտային մէջտեղը թռած գացած էր։

(Շար.)

մակերպութեան մասին: Վարչապետը միաժամանակ քննադատեց անգլիական կառավարութիւնը մարտանաւեր ղրկած ըլլալուն համար:

Անգլիական ծանուցագրին պատասխանը հաղորդուեցաւ երէկ: Եգիպտական կառավարութիւնը գոհացում կուտայ անգլ. պահանջներուն այն չափով որ կը ներէ Եգիպտոսի անկախութիւնը: Ծանուցագիրը անկեղծ փափաք կը յայտնէ Անգլիոյ հետ բանակցիլ վերջին համաձայնագիր մը, որով պիտի ամրապնդուի փոխադարձ բարեկամութիւնը եւ պիտի ապահովուին փոխադարձ շահերը:

⁂ Պասրայէն կը հեռագրեն թէ Միջագետքի բանակի ընդհանուր քննիչութեան խնդիրը դժուար կացութիւն մը կը ստեղծէ Իրաքի կառավարութեան համար, նման եգիպտականին: Իրաքի կառավարութիւնը կը պնդէ որ համաձայն դաշնագրի, բանակին ընդհանուր քննիչը պէտք է տեղացի մը ըլլայ: Իսկ եթէ Անգլիա պնդէ որ այդ պաշտօնը Անգլիացիի մը տրուի, այն ատեն Լոնտոնի կառավարութիւնը միշտ պատասխանատու պիտի ըլլայ Միջագետքի պաշտպանութեան համար:

Փեքինի վրայ կը քալեն

Վերջին օրերս հարաւի ազգայնականները կարեւոր յաղթանակներ տարին հիւսիսային բանակներուն վրայ:

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ հարաւային բանակներու երեք պետերը՝ զօր. Զանկ-Քայ-Շէք, Ֆէնկ-Եու-Հսիանկ և Եէն-Սի-Շանկ համաձայնութիւն գոյացուցած են միասին Փէքինի վրայ քալելու համար: Զանկ-Քայ-Շէքի զինուորները Դեղին գետէն անդին չպիտի անցնին. իր դաշնակիցներէն մէկը պիտի քալէ Փէքինի, միւսը Թիէն-Ցինի վրայ:

Անգլիացիները, Ամերիկացիներն ու Ֆրանսացիները կ'ամրացնեն Փեքինի եւ Շանթունկի իրենց պահակազօրքերը: Շանկայէն 2000 ամերիկեան նաւազներ ղրկուեցան Թիէնցին՝ հիւսիսային Չինաստանի Ամերիկացիներուն կեանքն ու ինչքը պաշտպանելու համար: «Շանկայ Թայմզ» կը գրէ թէ Անգլիացիները, Ճափոնցիներն ու Ամերիկացիները որոշեցին 16.000 հոգինոց դաշնակից ուժ մը ղրկել Թիէնցին: Նախագահ Քուլիճ Փէքինի ամերիկեան դեսպանին հրահանգ տուաւ է Թիէնցին փոխադրուիլ: Միւս պետութիւնները առայժմ իրենց դեսպանները Փէքին կը պահեն:

«Իւմանիթէ»ի ստացած պաշտօնական մէկ հեռագրին համաձայն, Վուհանի ազգայնական բանակը սաստիկ կռիւներէ վերջ, յաջողած է գրաւել Չէնկ-Չուն, Հոնանի մէջ, որ Մարաջախտ Շանկ-Ցօ-Լինի դիմադրութեան կեդրոնն էր հիւսիսային Չինաստանի մէջ: Մօտ 100,000 զինուորներ գերի իյնալով զինաթափ եղած են: Զանկ-Ցօ-Լին Մանչուրիա կը փախչի:

Հայ փախստականներու կալուածները

Երէկ գրեցինք թէ Պոլսոյ դատարանները վերջերս փախստական նկատուած Հայերու և Յոյներու «լքեալ» կալուածներուն մասին ներկայացուած կարգ մը դատերուն առթիւ նպաստաւոր վճիռներ տուած են: Դատարանները նկատի առնելով որ յիշեալները ժամանակին «կանոնաւոր անցագրով» մեկնած են Պոլսէն, որոշած էին իրենց տէրերուն դարձնել գրաւուած կալուածները:

1338էն (1922) առաջ մեկնողներու կալուածներուն մէջ Թուրք գաղթականներ տեղաւորուած ըլլալով, դատական նոր որոշումներուն վրայ, այդ շէնքերէն գաղթականները դուրս կը հանուին հիմա: Այս պարագան շփոթութեան մատնած է Գաղթականներու զետեղման տնօրէնութիւնը, որ բացը մնացած գաղթականները տեղաւորելու համար տրամադրելի շէնք չունի, և կ'առաջարկէ փոխանակ խնդրոյ առարկայ շէնքերը յանձնելու իրենց տէրերուն, այդ շէնքերուն փոխարժէքը վճարել:

Պոլսոյ մէջ կան 500 հայ և 1000 Յոյնի լքեալ գոյքեր, որոնց 100ին 80ին մէջ գաղթական զետեղուած է, և եթէ դատարաններու որոշումները գործադրութեան դրուին, 1000է աւելի գաղթական ընտանիք բացը պիտի մնան: Մինչեւ հիմա 6 Հայերու պատկանող շէնքերէն 3ը պարպուած և 10 Յոյներ ալ պարպելու որոշում առած են: Այս կարգի 50 դատեր կան դատարաններու առջեւ և մէկ կողմէն ալ կ'աւելնան: Բացը մնացող գաղթականներուն զետեղման տնօրէնը պատասխանած է թէ «գաղթականներու թիւը լքեալ գոյքերէն շատ աւելի ըլլալով, բացը մնացողներուն տեղ գտնելու դժուարութիւն կը կրենք»: Իսկ դատարանները կ'ըսեն թէ տրուած վճիռները, որոշումագիրներու և հրահանգներու համաձայն են և կը հաստատուին վճռաբեկ ատեաններու կողմէ:

Զետեղման յանձնաժողովը կ'ըսէ որ բաւական չէ միայն որ դատարանները «կանոնաւոր անցագիր» բացատրութիւնը նկատողութեան առնեն, այլ և պէտք է աչքի առջեւ ունենան Լօզանի դաշնագրին վրայ հիմնուելով հրատարակուած Գործավարներու Խորհուրդին որոշումագիրը: Ներքին գործավարութիւնը այս վերջինին վրայ հիմնուելով՝ հրահանգ տուած է որ «ինչ ձեւով ալ ըլլայ» ժամանակին փախչող կամ հեռացողներու կալուածներուն մէջ զետեղուած գաղթականներ չհանուին իրենց տեղերէն: Այսու հանդերձ Իճրայի յանձնուած դատարանի որոշումները գործադրելի են. այս կերպով հակասութիւն մը առաջ կուգայ:

«Լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը պէտք կը զգացնէ որ այս մասին որոշում մը տրուի, որովհետեւ թէեւ մինչեւ հիմա մեծ քանակութեան մը չի յանգիր այս կարգի կալուածներու թիւը, բայց յառաջիկային պիտի աւելնայ: Ներկայիս «լքեալ» գոյքերէ ամիսը 19,000 ոսկի վարձք կ'առնուի:

⁂ «Միլլիյէթ» կը գրէ թէ լքեալ գոյքերու օրէնքին 6րդ յօդուածին մէջ «ինչ ձեւով ըլլայ Պոլսէն հեռացող» բացատրութիւնը պէտք է պատկանի Միլլի կառավարութեան անցագիրը և վիզէն չունեցողներուն և նախկին կառավարութեան օրով անցագիր առնողներուն ալ, «որովհետեւ կառավարութիւնը և ազգը կը վնասուին այս կերպով:»

Նոյն թերթը կ'աւելցնէ թէ վերադարձուելիք կալուածներու մէջ կը գտնուին Ալալէմճեան, Նորատունկեան ու Կիւլպէնկեան խաները և առջի երկու շէնքերուն պատկերներն ալ կը հրատարակէ:

Օդանաւային լուրեր

Երէկ առաւօտ ժամը 10.15ին անգլ. օդանաւով մը Լոնտոնէն Փարիզ հասաւ Լինտպէրկ, որուն կ'ընկերանային 16 ուրիշ օդանաւեր: Այսօր կէսօրէն վերջ Շէրպուրկէն ամերիկեան մարտանաւով մը Նիւ-Եօրք կը մեկնի:

⁂ Փրոֆ. Փիքէ, Թոլանսի զինուորական հիւանդանոցին բժշկապետը, որ միաժամանակ հնարիչն է օդանաւ-հիւանդանոցներու, առջի օր Պորտոյի գիւղերէն մէկը գնաց օդանաւով՝ հիւանդ կին մը քննելու համար: Կնոջ վիճակը ծանր ըլլալով հրահանգեց օդանաւով հիւանդանոց փոխադրել: Երեք օդանաւեր ճամբայ ելան, տանելով փրոֆէսէօրը, հիւանդ կինը եւ ամուսինը: Ճամբան փրոֆէսէօրին օդանաւը կրակ առաւ: Փրոֆէսէօրը 100 մեդր բարձրութենէ վար ցատկեց եւ կտոր կտոր եղաւ: Օդանաւորդը ազատեցաւ:

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Salle des Fêtes, Rue de Paris, Հ. Յ. Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէին կողմէ, որ կը տօնէ նաեւ իր բացումը: կը նախագահէ *Ընկ. Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ*, եւ կը խօսի *Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ*: Արտասանութիւններ, երգ, նուագ, թատերական ներկայացում, մասնակցութեամբ *ՇԱՆԹ Թատերախումբի և ԹԱՌԻՍԹ ԱԲԳԱՐի*

Երթեւեկութեան միջոց.— կար տիւ Նուէն շոգեկառք առնել՝ ժամը 10.33, 10.40, 11.50, 13.43, 13.53: վերադարձ 18.59, 19.37, 20.57:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՎԻԷՆ-ՓՕՆ'Թ ԷՎԷՔԻ ՄԷՋ

Վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Սինէմա էթուալի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Զ. Որբերու Միութեան մասնաճիւղին եւ Հայ կարմիր խաչին:

Բանախօս՝ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ, երգեր եւ արտասանութիւններ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէի, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Պուրս տը Թրավայլի մէջ 23 թիւ սրահը:

Բանախօս՝ *Ընկ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ*. երգեր եւ արտասանութիւններ:

ՓՐԻՎԱՅԻ ՄԷՋ

Մասնակցութեամբ Վալանսի, Փուզէնի, Քրիւասի եւ Փրիվայի ընկերներուն, վաղը կիրակի օր ժամը 2ին:

Խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ հայկական պարեր:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պօտոյի «Մուրատ» խումբի վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1.30ին 7 Rue Vinet. *պիտի խօսի գործիչ ընկեր* ԱՐՕԵԱՆ:

ՇԱՎԻԼԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Տեղացող յորդառատ անձրեւներուն եւ օդի փոփոխականութեան պատճառով դարձեալ յետաձգուած է Շավիլի դաշտահանդէսը:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սեռոնդ» խումբի ժողովը վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Ռոստոմի սրահը: ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է:

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին հայ ժողովրդային լսարանին մէջ: խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի ընդհ. ժողովը՝ երեքշաբթի յունիս 8ին, գրադարանի սրահին մէջ, 75 Rue Paul Bert, ժամը 8.30ին: ներկայանալ անդամատոմսով:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն հետեւեալ ենթակոմիտէները առանձին առանձին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր սովորական հաւաքատեղին: բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

Իշխան այսօր Շբ. ժամը 8ին,
Քրիստափոր 6 յուն. Բշ. ժ. 8ին
Վարուժան 7 յուն. Գշ. ժ. 8ին,
Վարդգէս 10 յուն. Ուր. ժ. 8ին,
Քրիս 11 յուն. Շբ. ժամը 8ին:

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիի ենթակոմիտէի 7րդ ընկ. ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ծանօթ հաւաքատեղին: կարեւոր օրակարգ: Անդամատոմսերով միասին:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Գայլ Վահան» խումբի ընկերական ժողովը 6 յունիս երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին գրադարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը կիրակի ծանօթ հաւաքատեղին, ժամը 8ին. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկաներու թիւը բաւարար պիտի համարուի:

Հ. Յ. Դ. Պէլֆորի «Վազգէն» խումբի ընկերները տարիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին, խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Հայ Լեգէոնական միութեան զեղարուեստական ցերեկոյթը 6 Յունիս երկուշաբթի ժամը 3ին Կարտըն Փարքի թատերասրահը, Ավընիւ տիւ Փրատօ: Մուտքը ձրիաբար ատչելի:

ԼԻՈՆԻ-ԱՖԻՈՆԻ Հայրենակցական Միութիւնը կազմակերպած է դաշտահանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Բիւսէ:

ՖՈՒԹՊՈԼի մրցում Հ.Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի եւ Ալֆօրվիլի մասնաճիւղերու միջեւ, 5 յունիս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, Ժուանվիլի մարզադաշտին մէջ:

ԱԶԴ

Գպլրաց դասունորընտիր վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցւոյս երաժշտական վարչութիւնը Պ. Նշան Սէրքօեանի յանձնուած ըլլալով, անդամակցիլ փափաքողները դիմեն եկեղեցւոյ խորհրդարանը յառաջիկայ երեքշաբթի 7 յունիս երեկոյեան ժամը 8ին:

Այս առթիւ կը ծանուցուի թէ փափաքողներուն, ամէն Չորեքշաբթի երեկոյ շարականի եւ ձայնագրութեան դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենայ:

Ատենադպիր Ատենապետ
Վ. Փափազեան Հ. Զահրէճեան

ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

"ԼՈՒՍԱԲԱՂ,, հրատարակչականը ???

ՍԱԿԱՐԱՆ

3 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

			Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի) 100	Mark	605	—
Թրքական թղթ.	L. Trq.	13	42
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատր	Léva	18	30
Տրախմի »	Drachme	33	50
Լիր »	» Lire	143	50
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	70
Զուից. »	Frc. Suisse	490	75
Լէյ 100 հատր	Ley	15	45
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	102	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3175	—
» II	»	1910	—
» III	»	1560	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	155	

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՅՈՒՆԻՍ 1927

5 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 355 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԲԱՑ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ԾՈՒՂԱԿԷՆ ՄԻՒՍԸ

Երէկ, խօսելով Կովկասի Անկախութեան կոմիտէի մարտական կոչին վրայ, դիտել կուտայինք թէ ազգայնական Վրացիները, Ազրբէջանցիները եւ Լեռնականները սխալ ճամբու մը կը հետեւին, իրենց անկախութիւնը վերահաստատելու համար:

Ապացոյց՝ նոյն այդ կոչը, որ հրատարակութեան կը տրուի անգլեւռուս յարաբերութեանց խզումէն անմիջապէս յետոյ:

Ի՞նչ կ՚ըսէ այդ յայտարարութիւնը, — «Պոլշեւիզմը կը ընկնի, լքուած եւ արհամարհուած Խորհրդային Միութեան բռնաճնշուած ժողովուրդներուն կողմէ»:

Ձենք վիճիր այդ մասին: Մեր համոզումն այն է թէ՝ պոլշեւիկ տիրապետութիւնը վերջը-վերջը պիտի տապալի, կործանի ինքզինքը: Արտաքին արշաւանքները այնքան ազդու չեն, որքան ներքին որդը որ կը բանի հակառակ բոլոր հաւաստիքներուն, եւ որ ուշ-կանուխ պիտի պատրաստէ անխուսափելի փլուզումը:

Այս է տրամաբանական, ճակատագրական ելքը բոլոր բռնակալութեանց, բոլոր այն միահեծան իշխանութեանց որոնք հիմնուած են ոչ թէ ժողովուրդի կամքին, այլ սուինի եւ բռնանօթի եւ ափ մը մարդոց կամակորութեան վրայ:

Ճիշդ ատոր համար ալ, աւելորդ են բոլոր ճիգերը, որոնք աւելի շատ կը նպաստեն ուշացնելու փախճանը, զօրացնելով ինքնապաշտպանութեան բնազդը:

Արդ, Կովկասի Անկախութեան կոմիտէին կոչը, աւետելով պոլշեւիկեան իշխանութեան փլուզումը, կ՚ազդարարէ. «Անկցի ռուսական գրաւումը»: Եւ կը բացատրէ. «Գրաւող պետութեան ծուղակին մէջ մի իյնաք»:

Երէկ դիտել տուինք թէ՝ այս խորհուրդը անզգալաբար կամ գիտակցաբար կը մղէ իյնալ միւս ծուղակին մէջ, Թրքական ազդեցութեան տակ: Չէ՞ որ Էնկիւրին ալ, Մոսկուայի զինակիցը, գրաւած է Կովկասի հայկական եւ վրացական հողերուն մէկ մասը: Որո՞ւ համար գաղտնիք է թէ Էնկիւրին այսօր աւելի անմիջական, գործօն դեր ունի «ինքնավար» Նախիջեւանի մէջ, քան Բագուն, որուն թեւարկութեան ենթարկուած է այդ հայկական երկրամասը, համաձայն Կարսի դաշնագրին, եւ Թուրքիոյ պահանջքին:

Արդ ուրեմն, տարրական ողջմտութիւնը կը պահանջէր ոչ ալ ո՛չ մէկուն, ոչ ալ միւսին հետ, կամ ըլլալ երկուքին ալ դէմ:

Կովկասի Անկախութեան կոմիտէն ընտրած է մէկ ուղի, եւ ամէնէն կասկածելին — թօթափել ռուսական լուծը, Թուրքիոյ լռին հաւանութեամբ, եթէ ոչ գործօն աջակցութեամբ, անկախութիւն հռչակել: Այս ծրագիրը գործադրելու համար, մենք ըսէր որ ինքնաբերաբար ապստամբութիւն պիտի սարքեն, բայց յուրջ պատճառներ ունինք պնդելու թէ՝ պատրաստ են ամէն միջոցի դիմելու, օգտուելով առիթներէն:

Կը հարցնենք հիմա, — Վրաստանի, Ազրբէջանի եւ Հիւսիսային Կովկասի ժողովուրդներուն ո՞ր իրական շահերուն կը համապատասխանէ այս քաղաքական հակումը (օրիանտասիոն): Ի՞նչ իրական փաստեր ունին, համոզելու համար թէ քէմալական Թուրքիան անկեղծօրէն պիտի հանդուրժէ կովկասեան անկախ եւ համադաշնակից հանրապետութեանց գոյութեան: Ինչո՞ւ չեն նկատառեր թէ՝ ո՛ր եւ է ռուսական տիրապետութիւն փլած ատեն, Թուրքիա աւելի ամբարտաւան պիտի դառնայ, իբրեւ միակ իրաւարար կացութեան: Պոլսոյ մէջ կազմուած անկախութեան կոմիտէին անդամները կրնա՞ն պնդել թէ՝ այսօրուան Էնկիւրին աւելի հաշուն եւ չափաւոր է, քան 1918ի Էնվերեանի փաշաները Թուրքիան, որ մինչեւ Բագու արշաւեց եւ ... իբրեւ ազատարար:

Այս հարցերուն պատասխանը չեն տար ոչ «Եէնի Կավկասիա»ն, ոչ ալ Փարիզի «Պրոմէթէ»ն, որ Անկախութեան կոմիտէին օրկանն է: Առաջինը նոյն իսկ ցաւ յայտնեց որ, Էնկիւրի փոփոխեց Թրքական օջախներու ծրագիրը, անոնց գործունէութեան ասպարէզը սահմանափակելով Թուրքիոյ մէջ: Իսկ թէ ի՛նչ կը խորհին պաշտօնական ներկայացուցիչները, այնքան ալ անհրաժեշտ չէ գիտնալ, երբ հրապարակի վրայ է անոնց վարած քաղաքականութիւնը:

Այս հարցումները եւ մեր մտահոգութիւնը աւելորդ կը դառնային, եթէ Կովկասի Անկախութեան կոմիտէն, մէկ բռնաւորին դէմ կռուած ատեն, նոյնքան պայծառութեամբ եւ վճռականութեամբ ճշդած ըլլար իր դիրքը միւսին հանդէպ, պահանջելով, օրինակ, պարպել իր գրաւած հողերը, սահմանին այս եւ այն կողմէն:

Մենք այդպիսի տրամադրութիւն չենք տեսներ: Եւ ընդհակառակն, նորէն ականատես կ՚ըլլանք ուղղութեան մը, որ քանդեց Կովկասի հանրապետութեանց տունը, դեռ 1918էն, զօրութիւնները միացնելով եւ տկարը մէջտեղ ձգելով, կամ, ռուսական տիրակալութեան տեղ, Թրքական թեւարկութիւնը հաստատելով:

Թո՛ղ ընենք հայ ժողովուրդը, որ միշտ զոհն եղած է մեծերու, ինչպէս իր հարեւաններու խաղերուն: Այսպիսի քաղաքականութիւն մը կործանարար է նոյն իսկ Վրացիներուն եւ Ազրբէջանցիներուն համար, եթէ պաշարինութեամբ եւ հեռատեսութեամբ վերլուծեն կացութիւնը:

Կովկասի ժողովուրդները կրնան վերահաստատել իրենց անկախութիւնը միայն սերտ գործակցութեամբ, եւ փոխադարձաբար ճանչնալով ու պաշտպանելով մէկ-մէկու շահերը, եւ ոչ թէ մէկ ծուղակէն միւսը նետուելով:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐԷՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԻՐԱՑՈՒՆԵՐԸ

«Հայրենիք» (21 մայիս) խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով ներգաղթի մասին ռամկավար «շէֆ»երու եւ մամուլին կողմէ վերջերս խորհրդային իշխանութեան դէմ արտայայտուած տրտունջները, դիտել կուտայ.

—«Ռամկավար շէֆերը, ըլլալով ոչ թէ քաղաքական առաջնորդներ, այլ քաղաքական տիրացուներ միայն, միշտ ուրիշներէն փոխ առնուած դասն անգամ շնորհքով կրկնելու ընդունակութիւն չունին: Այլապէս մինչեւ այժմ պիտի հասկցած ըլլային,

Որ ա) Բոլշեւիկները ոչ թէ 150 միլիոննոց, այլ հազիւ մէկ միլիոն ժողովուրդի մը ներկայացուցիչներն են.

Որ բ) Մոսկուայի բոլշեւիկները աւելի բարեացակամ չեն դէպի Հայաստանն ու հայ ժողովուրդի կարիքները, քան Երեւանի բոլշեւիկները.

Որ գ) Հայանուն բոլշեւիկները ոչ միայն քաջութիւն եւ ինքնավստահութիւն, այլ եւ ցանկութիւնն ու նուազագոյն հայրենասիրութիւնն անգամ չունին հայ ժողովուրդի շահերը պաշտպանելու.

Որ դ) թէ Երեւանի, թէ Թիֆլիսի եւ թէ Մոսկուայի մէջ իշխող կարմիրները, Թուրքը չցաւցնելու համար, միշտ պատրաստ են ամէն զրկում եւ անիրաւութիւն թոյլ տալ հայ ժողովուրդի նկատմամբ.

Եւ որ ե) թէ՛ Նախիջեւանի շրջանի եւ թէ՛ ամբողջ Կովկասի դռները պինդ փակուած են հայ գաղթականներուն առջեւ, գերազանցապէս քաղաքական նկատումներով, այսինքն՝ Թրքասիրական մղումներով ու հաշիւներով:

Հետեւաբար, նման հայադաւ իշխանութեան մը հետ խօսելու միակ եղանակը ոչ թէ աղաչանքն ու համակերպութիւնն է, այլ պայքարը եւ միմիայն պայքարը:

«Խորհրդային իշխանութիւնը միայն խնդալ կարող է եւ իրականին մէջ կը խնդայ շարունակ Ռամկավար շէֆերու աններելի միամտութեան վրայ, որ իրենց կարծել կուտայ, թէ իրենց վիզը ծռելով եւ աղաչելով ու պաղատելով կարող են ողորմութիւն հայցել պոլշեւիկ գայլերէն...:»

«ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐԸ ԹՈՒՐՔ ՕՃԱՂՆԵՐՈՒՆ. — Պիւտճէի յանձնաժողովը օրինագիծ մը ընդունած է, որուն համաձայն «Թիւրք օճաղը»ներուն յարմար շէնքեր պիտի տրուին տեղւոյն մէջ գտնուած ազգային եւ լքեալ կալուածներէն: Շէնքերու ընտրութիւնն ու գնահատութիւնը պիտի կատարուին գործադիր մարմիններու կողմէ: Շէնքերուն փոխարժէքը ութը մասնավճարներով պիտի վճարուի, ութը տարուան ժամանակամիջոցի մը մէջ:

ՄԱՐԱԽՆԵՐՈՒ ՏԱՐԱՓԸ ՄԱՐՏԻՆԻ ՄԷՋ. — Ատանայէն կը հեռագրեն թէ, Մարտինի կուսակալութեան մէջ մօտաւորապէս եօթը միլիոն քիլօ մարախի հաւկիթ ոչնչացուած է: Սուրիոյ կողմէն խուժող մարախներու տարափը դաշտերը ծածկած է եւ մեծ վտանգ կը սպառնայ ամբողջ բուսականութեան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ զին. պատրաստութիւնները

«Ցէյլի Նիւզ»ի Սօֆիայի թղթակիցը կը հեռագրէ Յունիս 3 թուականով.—

Պոլսէն հասած ճամբորդներ կը յայտնեն թէ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ Թուրքիոյ մէջ անգլեւռուս դիւանագիտական յարաբերութեանց խզման հետեւանքով: Նախազգուշական միջոցներ ձեռք կ՚առնուին եւ զինուորներ կը ղրկուին դէպի որոշ կէտեր, որոնք գաղտնի կը պահուին: Զինուորական իշխանութիւնները կը ներկայանան զինուորական ծառայութեան ընդունակ 21էն 45 տարեկաններու տուները եւ զանոնք զէնքի տակ կը կանչեն:

⁂ Արտաքին Նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Անատոլուի գործակալութեան յայտարարած է թէ Թուրքիա երբեք չաղգուիր անգլեւռուս վէճէն եւ կը շարունակէ իր խաղաղասէր եւ բարեկամական քաղաքականութիւնը բոլորին հանդէպ:

Ռոզենկոլց եւ Խինչուք ալ մեկնեցան

Ուրբաթ օր Լոնտոնէն Պերլին մեկնեցան խորհրդային գործակատար Ռոզէնկոլց, առեւտրական պատուիրակութեան պետ Խինչուք, իրենց ընտանիքներով եւ պաշտօնէութեամբ: Վիքթորիա կայարանը ողջերթի գացած էին պոլշեւիկներու բարեկամ հարիւրաւոր հոգի, որոնց մէջ երեսփոխան Ճօրճ Լէնսպըրի, Պէն-Թիլլէտ, համայնավար երեսփոխան հնդիկ Սաքլաթվալա, աշխատաւորականներուն կողմէ Արթըր Հէնտըրսըն եայլն.:

Երբ Ռոզէնկոլց և ընկերները երեւցան, ցուցարարները երգեցին «Էնթէրնասիօնալ»ը եւ «Կարմիր դրօշ»ը. անոնցմէ մէկը աւելի կոթի մը վրայ անցուցած էր Լէնինի մեծադիր պատկերը: Այդ պահուն կանաչ ակնոցով մարդ մը սկսաւ բարձրաձայն երգել անգլիական ազգային քայլերգը. համակիր պոլշեւիկները անմիջապէս լռութեան մատնեցին զայն:

Մեկնելէ առաջ Ռոզէնկոլց մամուլին հետեւեալը յայտարարեց.—

«Հաճոյքով կրնամ յայտարարել թէ երկու երկիրներու միջեւ պաշտօնական յարաբերութեանց խզումը ո՛չ մէկ կերպով տկարացուցած է Անգլիոյ եւ խորհրդային ժողովուրդներուն բարեկամական զգացումները: Եթէ խզումը թշնամութիւն ստեղծէր այս երկու կարեւոր ազգերուն միջեւ, զայն պատմութեան ամէնէն մեծ ոճիրը պիտի նկատէի: Դժբախտաբար կը վախնամ թէ լորտ Պիրքընհէտ, Չըրչիլ եւ նմանները խզումը պիտի օգտագործեն՝ նորոգելու համար իրենց յարձակումները Խորհրդային Միութեան դէմ»:

Ռոզէնկոլց պաշտօնապէս արտաքին Նախարարին տեղեկացուց իր մեկնումը, աւելցնելով որ կցորդ մը՝ Կլատում՝ մինչեւ կիրակի առաւօտ պիտի մնայ՝ դեսպանատան գործերը կարգի դնելու համար:

⁂ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ անգլիական դեսպանատան անդամները ուրբաթ իրիկուն ճամբայ ելած են դէպի Ռիկա:

Պայքար համայնավարութեան դէմ

Երեսփ. ժողովը աջի օրուան նիստը յատկացուց համայնավար վտանգին, շարունակելով անցած ուրբաթ օրուան վիճաբանութիւնները այս մասին: Ամէնէն առաջ խօսք առաւ կասթօն-Հիւլէն, արմատական ընկերվարական, որ յայտնեց թէ իր կուսակցութիւնը շատ մը կէտերու մէջ հակառակ է համայնավար վարդապետութեանց: «Մենք, ըսաւ, կապուած կը մնանք անհատական սեփականութեան սկզբունքին. չենք հաւատար դասակարգերու անգիջող հակամարտութեան: Ո՛չ քաղաքական, ո՛չ ընկերային, ոչ ալ գործելու մեթոտներու տեսակէտէն նոյն մտածումներն ու նոյն գործունէութիւնը ունինք: Համայնավարութեան դէմ կռուելու լաւագոյն միջոցն է ընկերային վեհանձն քաղաքականութիւն վարել եւ տուրքերու ներկայ դրութիւնը փոխել: Երբ անուղղակի տուրքերը կ՚աւելցնէք եւ մանր առեւտրականը կը հարուածէք, համայնավարներուն վրայ նոր անդամներ կ՚աւելցնէք»:

Վարչապետ Փուանքարէ միջամտեց եւ քանի մը վայրկեան աղմուկ ծագեցաւ:

Յետոյ խօսք առաւ Էտուար Սուլիէ, որ քննադատեց համայնավարութիւնը, զայն կոչելով «դիկտատորութիւնը ո՛չ թէ դասակարգի մը, այլ սակաւապետութեան մը, որ ահ ու սարսափով կը տիրապետէ: Ահա՛ր, անօթութի՛ւն եւ մա՛հը 25 միլիոն մարդու. ահա արդիւնքը:» Խօսելով Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան կազմակերպութեան վրայ, ըսաւ թէ միայն Փարիզի մէջ կարմիր բանակը 12,300 «շարժման մէջ դրուելիք» մարդ ունի: «Այս բանակին կէսը տեսանք Նոյեմբեր 7ին Բիլիշիի մէջ՝ 120 հոգինոց գումարտակներով, իւրաքանչիւրը վեց սպայի հրամանին տակ: Գրեթէ ամէն կիրակի մանկի ռազմափորձեր տեղի կ՚ունենան: Այսպէս, Ջատկին Մէօտոնի անտառին մէջ կարգ մը վարիչներ ատրճանակ կը կրէին, ինքնաշարժերու թիւերը ծածկուած էին եւ ժողովուրդը 500 մեդր հեռուն կը պահուէր: Ազգ. բանակին մէջ կոմբջիջները կը շատնան. միայն հետեւակազօրքին մէջ 170 բջիջներ կան, բջիջ մըն ալ զինուորական մասնաւոր վարժարանին մէջ կայ, 200 սպաներ համայնավար կուսակցութեան կը պատկանին:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(թարգմ. խորհրդ. թերթերէն)

ՆՈՐ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ.— Ղամբակ-Լոռիի գաւառային իշխանութիւնը որոշեց Հայաստան հասնող 600 ընտանիքներէն զատել 40 տուն բամպակամշակ, շերամապահ եւ այգեգործ գաղթականներ, տեղաւորելու համար տափարակ հողամասերու մէջ, (նախկին կալուածատէր իշխան Սումբաղեանի, եւ Արամեանի կալուածներուն վրայ,) Սադախլու եւ Ալաթալա կայարաններուն միջեւ: Այս գաղթականները Պաթումէն ուղղակի պիտի երթան իրենց յատկացուած բնակավայրերը, ուր պիտի զբաղին մասնագիտութեամբ, միաժամանակ տարածելով շրջանին մէջ իրենց մասնագիտութիւնը:

ՎԱՐԿ ԹՈՒՐՔ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ.— Զանգիբասարի Թուրք դպրոցին շէնքին համար «շինարարական վարկ»էն որոշուած է յատկացնել 4000 րուբլի:

ԻՍԿ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ, «ՇԻՆՆԵՑԷ՛Ք ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ».— Համամլու գաւառակին Ղալթախչի, Ավտիբէկ, Աղբոդագ, Ղարալ, Քիուլաջա, Կիգդամալ, Էֆէնդի եւ Սպիտակ գիւղերուն մէջ դպրոց չկայ, խորհող ալ չկայ: Գիւղացիները իրենց միջոցներով ու ծախքերով սկսած են շինել դպրոցներ: Տեսնե՛լ թէ ինչպէ՛ս գիւղացիները ուրախութեամբ լծուած են այս անուշ գործին, մէկը քար կը տանի, միւսը փայտ կը կտրէ:

Դիլիջանի շրջանի բոլոր գիւղերն ալ, նոյնպէս, սկսած են շինել իրենց գիւղերուն համար առանձին դպրոցներ: Ղըրղի, Նաւուր, Մովսէս, Ոսկեպար, Մարտունի, Ջոջեւանք, Արդանիշ, Թալա, կողբ գիւղերուն դպրոցները մինչեւ յառաջիկայ ուսումնական տարին արդէն պատրաստ պիտի ըլլան:

Զանգիբասարի շրջանին Շուլու-Դէմրչիի, Զօբանգեարայի եւ Ռաճիմաբատի գիւղացիները ժողով ըրած եւ երեք գիւղի համար որոշած են շինել մէկ դպրոց, որ պիտի ունենայ 8 դասարան: Եւ անմիջապէս հանգանակութեան ձեռնարկելով, հաւաքած են 2600 րուբլի: Հանգանակութիւնը պիտի շարունակուի:

Մինչ անդին, կառավարութիւնը նպաստ կը բաշխէ... Թուրք դպրոցներուն:

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ.— Երեւանի մէջ կազմուած է յանձնաժողով մը, (նախագահութեամբ Երզնկեանի, անդամակցութեամբ Դուրգերեանի, Պօղոսեանի,) որ պիտի մշակէ ծրագիր մը կարգագրելու համար տեղափոխման եւ տեղաւորման խնդիրը այն գաղթականներուն, որոնք պիտի բերուին արտասահմանէն եւ կամ հասած են 1927էն առաջ:

ՍՍՍՌ.

„ԽԵՂՃ ԱՆԳԼԻԱ, ԿՈՐԱՐ"

«Խե՜ղճ Անգլիա, կորար»,— ահա այն եզրակացութիւնը, որ մարդ կը հանէ խորհրդային թերթերու ընթերցումէն՝ անգլեւպոլշեւիկ յարաբերութիւններու խզման առթիւ:

Արտասահմանի «պուռժուաներն» ու «հակայեղափոխականները» կը կարծեն, թէ խզումէն գլխաւոր վնասուողը պիտի ըլլայ խորհրդային իշխանութիւնը կամ խորհրդ. միութեան ժողովուրդները: Ինչպէ՞ս չէ: Այդ մարդիկ այս անգամ ալ կը սխալին, ինչպէս սխալած են միշտ իրենց «յետադիմական» գործունէութեան ընթացքին: Իրականութիւնը բոլորովին հակառակն է. խզումէն վնասուողը պիտի ըլլայ Անգլիան, իսկ օգտուողը, ի հարկէ, խորհրդային իշխանութիւնը: Չէ՞ք հաւատար. հրամեցէք:

Մոսկուայի Մայիս 27 օրուայ թերթերու մէջ տպուած են խորհրդային տնտեսական կազմակերպութեանց վարիչներու կարծիքները անգլեւխորհրդային յարաբերութիւններու խզման մասին: Եւ երեւան կուգայ, որ, ինչպէս, խզումը բարիք մըն է պոլշեւիկներու համար: «Անգլիական արդիւնաբերութիւնը, կ'ըսէ Ամթորկի ներկայացուցիչը, որ շատ ետ մնացած է ամերիկեան առաջադէմ ճարտարարուեստէն, անկախ պատահած դէպքերէն, չէր գոհացներ այլեւս խորհր. միութիւնը, որ կը ձգտի իր արդիւնաբերութիւնը վերաշինել գիտութեան եւ արուեստի նորագոյն նուաճումներու հիման վրայ»: «Խորհրդային հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստի ղեկավարներու համար, Ամերիկա այցելելէ յետոյ, պարզ էր այլեւս, որ մանելու, գործելու եւ ներկի մեքենաներու ապսպրանքը պէտք է փոխադրել Ամերիկա, ուր այդ մեքենաները շատ աւելի կատարեալ են, քան Անգլիոյ մէջ»: Խզումը, ուրեմն, լաւ առիթ մըն է օգտագործելու համար ամերիկեան շուկան: Վարկերու դժուարութիւն ալ չկայ, որովհետեւ «խորհրդ. միութիւնը ամենակարճ ժամանակի մէջ Ամերիկայէն կը ստանայ աւելի մեծագումար վարկեր, քան ցարդ ստացած է Անգլիայէն:

Ուրիշ մը, Առեւտուրի ժող. գործավարութեան ներկայացուցիչ քականովիչը հարցը կը դնէ աւելի վճռական.

— «Ո՞վ կը կորսնցնէ աւելի շատ»: Պատասխանը, ի հարկէ, պարզ է — Անգլիան: Թո՛ղ Անգլիացիները չպարծենան, թէ իրենք են վարկերու աղբիւրը, պոլշեւիկները աւելի մեծ եւ երկարատեւ վարկ տուողներ կը գտնեն ուրիշ երկիրներու մէջ:

Նոյն համոզումը ունի եւ կոսթորկի (պետ. Առետր. վարչութեան) նախագահ Թրոյեանովսկին. «կոսթորկը առանց դժուարութեան իր ապսպրանքները Անգլիայէն կը փոխադրէ ուրիշ երկիրներ, ուր, աւելի լաւ պայմաններ կան իրեն համար»:

Իսկ ցենթրոսոյիւզի (Գործակցականներու կեդր. Միութեանց, ներկայացուցիչը ծայր աստիճան մտահոգ է... անգլիական համագործակցականներու վիճակին համար: Ի՞նչ պիտի ըլլայ անոնց վիճակը, եթէ պոլշեւիկները իրենց ապսպրանքները եւ առեւտուրը փոխադրեն ուրիշ վայր. կը կործանին խեղճերը:

Աւելցուցէք եւ Առեւտուրի գործավար Միկոյեանի յայտարարութիւնները, թէ այսուհետեւ խորհրդային բոլոր ապսպրանքները, ամբողջ առեւտուրը պիտի ուղղուին ուրիշ երկիրներ եւ առկէ մահացու հարուած կը ստանան անգլիական ճարտարարուեստն ու առեւտուրը եւ ա՛լ աւելի կը մեծնայ գործազուրկներու բանակը:

Այսպիսի մեջբերումներու թիւը կարելի է շարունակել անվերջ: Պոլշեւիկեան մամուլը, պատասխանատու գործիչները՝ ամէնքը նոյն իմաստով ու նոյն ոգիով կը խօսին. խզումը բարիք մըն է խորհրդային տնտեսութեան համար. խզումէն ամէնէն աւելի տուժողը պիտի ըլլայ Անգլիան:

Ասոր կ'ըսեն. «Աղուէսին ակռան խաղողին չհասաւ, ըսաւ՝ խակ է»: Եղած սրտի չոր մխիթարանք մը, որով կ'օրօրուին խորհրդային վարիչները: Ինքնամխիթարանք եւ, առաջին հերթին, ժողովրդական լայն զանգուածները խաբելու միջոց: Թող գիտնան կոմկուսի եւ բանական իշխանութեան տակ ապրելու բացառիկ բախտը վայելող զանգուածները, որ խորհրդային իշխանութեան համար Չեմպըլէնի «ժէսթ»ը արժէքէ զուրկ շարժում՝ մըն է: Անգլիան թող չըլլայ, Ամերիկան թող ըլլայ: Աւելի լաւ կոմկուսի հպատակներուն համար. ամերիկեան մեքենաները աւելի կատարելագործուած են, Ամերիկայի դրամը աւելի առատ է, հետեւաբար «վարկերը կը ստացուին աւելի նպաստաւոր պայմաններով ու երկար ժամանակով»...

Բայց ահա, կարծես, պոլշեւիկ պարագլուխներու գլխուն պաղ ջուր լեցնելու գիտաւորութեամբ, մէջտեղ կուգայ փարիզի ամերիկեան դեսպան Մայրըն Հէրրիքը, որ «Ցիշաակի Օրուան» առթիւ արտասանած իր քաղաքական նշանակալից ճառին մէջ կ'ըսէ. «Դարեր շարունակ քաղաքակիրթ ժողովուրդները հերոսական յամառութեամբ պայքարած են ո՛չ միայն քաղաքական ազատութեան, այլ եւ բովանդակ մարդկութեան երջանկութեան համար: Եւ ահա, ա՛յն պահուն, երբ կը թուէր թէ թափուած ճիգերը, վերջապէս, պսակուած են յաջողութեամբ, աշխարհ ինքզինք գտաւ նոր փորձի մը առջեւ, որ մինչեւ այժմ մարդկութեան ներկայացած է շատ աւելի բանսետական, քան բոլոր հին բանակալութիւնները: Այն պարագան, որ այդ նոր կարգի պարագլուխները հանդէս կուգան մեծ ժողովուրդի մը անունով, չի կրնար մոլորեցնել ոեւէ մարդ: Հիւանդ ռամկավարութիւն մը կրնայ դառնալ նոյնքան ահաւոր վտանգ մը, որքան եւ ամենախելագար թագաւոր մը:

«Եւ ես կը յայտարարեմ, թէ մենք, Ամերիկացիներս, որ եօթը տարի պատերազմած ենք յանուն կեանքի եւ ազատութեան իրաւունքի, մենք թոյլ չենք տար, որ մեզ մօտ գործէ աւազակախումբ մը, որ բռնութեամբ ձեռք ձգած է իշխանութիւնը բարի եւ շնորհալի ժողովուրդի մը գլխին, աւազակախումբ մը որ կ'ուզէ մահացու թոյնով թունաւորել մեր քաղաքացիները եւ փորել հիմերը այն հիմնարկութեանց, որոնք կ'ապահովեն մեր մայր ցամաքի բարեկեցութիւնն ու բարգաւաճումը: Մենք մտադիր չենք պատրազմ յայտարարել Ռուսաստանի խորհրդային կարգին: Իրենց գործն է, պոլշեւիկները ինչ կ'ուզեն թո՛ղ ընեն իրենց երկրի ներսը: Սակայն միջոց եւ հնարաւորութիւն չենք տար անոնց, որ մեր մէջ վարեն քայքայիչ քարոզչութիւն մը»:

Ամերիկայի պատասխանը ուրեմն տրուած է Մոսկուայի վարիչներուն: Պ. Հէրրիք կը հաստատէ այն, որ ամբողջ Ամերիկայի կարծիքն է եւ որ հազար ձեւերով կը շարունակուի արտայայտուիլ ամերիկեան պետական շրջանակներու եւ մամուլի մէջ: — Ամերիկա պոլշեւիկներուն դրամ չի տար — պարզ է:

Պարզ է եւ այն, որ աշխարհի վարկերը ամփոփուած են Ամերիկայի եւ Անգլիոյ ձեռքը: Այս երկու երկիրներէն դուրս եւ, մանաւանդ, անոնց կամքին հակառակ ոեւէ խոշոր փոխառութիւն կամ վարկ կարելի չէ գտնել: Ասիկա հաստատուած է հազար անգամներ եւ տակաւին մէկ-երկու շաբաթ առաջ Մոսկուայի ներկայացուցիչները, Ժընեւի մէջ, անգամ մըն ալ առիթ ունեցան ամբաստանելու այդ համոզումին մէջ: Վարկ չկայ, դրամ չկայ պոլշեւիկներուն համար, եւ հետեւաբար, ծիծաղելի են Մոսկովեան յաւակնութիւններն ու ծրագիրները անգլիական մեքենաները ամերիկեանով փոխարինելու եւ անգլիական շուկայի տեղ ուրիշ շուկաներ ապահովելու: Լոնտոնէն վտարուելէ ետք, պոլշեւիկներուն կը մնայ տապկուիլ սեփական իւղի մէջ եւ ձեռք քաշել մեծ-մեծ երազներէ ու, մանաւանդ, Անգլիոյ թշուառութեան մասին արցունք թափելէ:

Լաւ-գէշ, անգլիական ժողովուրդը ինքն է իր գլխի տէրը: Վայ եկեր է խորհրդային ժողովուրդներու գլխին, որոնց տէրը «աւազակախումբ» մըն է փարիզի ամերիկեան դեսպանի կարծիքով...

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ՌԷՆ
ԵՒ ԻՐ
„ԹԱՓԱՌԱՇՐՋԻԿՆԵՐԸ"

Երիտասարդ սերունդը գրական այգեկութքի սկսեր է:

Անոր ներկայացուցիչներէն մէկը, պատմեց մեզի, զմայլելի էջերու մէջ, հայ գիւղին կեանքը ու ապրած երազները: Ուրիշ մը տուաւ ոտանաւորներու փունջ մը: Երրորդ մը՝ թատերախաղ մը ու վերագնահատումներու փորձ մը՝ մեր մօտիկ անցեալի մտաւորականներու գործունէութենէն: Չորրորդ մը՝ քանի մը խտացած էջերով, պատմեց տխպարի մը, ընկեր Շահազարի, արկածները: Եւ վերջապէս հինգերորդ մը՝ քով քովի բերաւ հայ գրական դէմքերուն տաղանդաւոր ներկայացուցիչները:

Այս բոլորը գիրքերով ու տետրակներով: Ու եթէ հրատարակչական տուն մը ուզէր մեր գրականութեան օգտակար դառնալ, պիտի կրնար բազմաթիւ հատորներու մէջ ամփոփել, մանաւորաբար մեր գրական երիտասարդ սերունդին, վերջին քանի մը տարուան ընթացքին, հրատարակութեան տուած, ու հանդէսներու մէջ կորսուած արժէքաւոր էջերը.— պատմուածքներ, օրագրի ձեւով խմբագրուած յուշեր, ոտանաւորներ, թատերախաղեր եւայլն.— որոնցմով կարելի պիտի ըլլար տալ գրական գիմագիծը սերունդի մը, որ մեր ժամանակին ու միջավայրին հարազատ ներկայացուցիչն է:

Այդ սերունդին ամէնէն տաղանդաւոր ներկայացուցիչներէն է նաեւ Ռէն, որուն վերջին հատորը լոյս տեսաւ վերջերս, Պոստոն, Հայրենիքի տպարանէն:

Ռէն, որ արդէն ծանօթ էր Կովկասի մէջ, զինադադարէն անմիջապէս վերջ սկսաւ գրել, ու մէկը միւսին ետեւէ սարսագրից իրականութենէն փրցուած էջեր մասնաւորաբար ամսագիր Հայրենիքի մէջ: Կը յիշեմ տիրացած Աստուածն ու սատանան, ֆնդակահարուածները, կանանց աղօթքները, Օրիորդին Զամծրոյթը, Անապատներում եւ Պատերազմի մահը, որոնց մէջ կը բաբախէր պատերազմի տարիներուն ու անոր յաջորդող զինադադարի շրջանին մարդկային հոգիներու ողբերգութիւնը:

Գիրքի վերածուած ու Թափառաշրջիկներ անունը կրող հատորը միակ եօթ պատմուածքներ կրցեր է ամփոփել: Այս կերպով երիտասարդ գրագէտին հրատարակութեան տուած կարեւոր աշխատութիւններուն մէկ մեծ մասը, հատորէն դուրս կը մնայ:

Հատորին առաջին պատմուածքը Թափառաշրջիկներ, համանուն վերնագիրը կը կրէ: Հոն են բոլոր ազգութիւններուն ներկայացուցիչները, իրենց ցեղային բնաւորութեամբ, խառնուածքով ու ձգտումներով. ռուս Իվանը, ծոյլ ու անբեղոյ, եւ բոռոտ կինը՝ կեանքը սիրող ու ռոմանթիկ, Գերմանացի Շուլցը՝ լուրջ ու ծանրաբարոյ, հրեայ Գերնշտէյնը՝ խոհուն, անհասկնալի, գործնական ու հնարագէտ. Հայը՝ տկուն, հպարտ ու վեհանձն, եւ վերջապէս սպասուհի Նատաշան, հեզ, անձնուէր, անմեղ, որ յետոյ կը դառնայ «զրօնոյ»:

Խոնարհներէ աւելի, խեղճերու, անբախտ Թափառաշրջիկներու պատմութիւնն է այս գրուածքը, եւ ոչ միայն այս գրուածքը՝ այլ ամբողջ գիրքը, որուն տիպարներուն «անցեալը մոռացութեան մշուշով է պատած, ապագան անյայտ է, իսկ ներկան՝ անկայուն... տարտամ . . . »:

Հիւրանոցումը արկածալի պատմութիւնն է անտուն, անտէր եւ առանց կոպէկի երիտասարդի մը, որ սենեակէ սենեակ կը թափառի, եւ որ «այնքան տներն ու սենեակների ծովում, գլուխը դնելու տեղ չունի», թափառաշրջիկ մը, որ կը զգայ թէ կեանքի բուն «յատակը» իջեր է:

Պատմուածքները միեւնոյն միջավայրէն առնուած են, ու կը ներկայացնեն նոյն դասակարգի մարդիկ: Ահաւասիկ քաղցը, որուն մէջ մասնաւորաբար լաւ երեւան հանուած է հնամաճառներուն հոգեբանութիւնը: Մէկը, որ ունեցած չունեցածը ծախելէ եւ ուտելէ վերջ օրերով անօթի կը մնայ, գերեզմանատան խոտերովը կը սնանի, կը քնանայ տաք քարերուն վրայ, եւ վերջը՝ բերեւ կասկածելի մարդասպան, բանտ կը նետուի:

Կինը պատմուածքն է տիկին Աշխէնի, սարուկ ու գերի, ընտանեկան յարկի մէջ, եւ որ սակայն իր տառապանքին գիտակցութիւնը կ'ունենայ: Անիկա «ուզում է մի սրտակից ունենալ, մի անկեղծ հոգի»: Բայց անոր հոգին, ինչպէս առհասարակ բոլոր կիներու հոգին, մանուածապատ է ու մութ, դառնացած կեանք ունի, դժգոհութեան բազմաթիւ պատճառներով: Տիկին Աշխէն կը խոռվէ կեանքը երիտասարդի մը, որ իր տան մէջ փիշերոթիկ կ'ապրի: Ամուսին Զօրեանը չէ այն տիպարներէն, որոնք կը կարդան իրենց կեանքի ընկերներուն հոգիին պահանջները ու կը ջանան գոհացնել զանոնք: Առեւտուրի ու խաղի մարդ, օր մըն ալ, տարաճանակի հարուածով մը գետինը կը փռէ իր աւագ գործակատարը, Միհրանը, «ծանրապէս կը վիրաւորէ իր կինը, տիկին Աշխէնը: Պատճառները դեռ անյայտ են, կը գրէ լրագիրը, բայց կարծւում է, որ դէպքը տեղի է ունեցել սիրային հողի վրայ»:

Գագաղագործ պատմութիւնն է գագաղագործ Ուստա Համբօի, որ իր բովանդակ կեանքի ընթացքին շատերուն համար դագաղ շիներ է, եւ սակայն ինքը գերեզման իջաւ՝ առանց դագաղի: Իսկ Գերծակուհին՝ դժբախտ Թամարայի կեանքին ողբերգութիւնն է, որ վերջ ի վերջոյ ինքզինքը կը կախէ: Հոգեբանօրէն նուազ յաջող, եւ որուն վերլուծումը տկար է ու թերի:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Վերջը՝ յաջորդով)

Ցանուն Մարքսի, Լէնինի եւ կոմկուսի.— Թող լինի:

ՊՈԵԶՕ-ՍՈՒԻԼԻՉ

«Պրոլետ Գրողներ»ին

Հնում գրելը մի շնորհք էր, մուսաներից, վերից տրուած.
Եւ գրողը մեզ պէս մարդ չէր, այլ բացառիկ ու ընտրուած...
Տիրող դասի կողմից գծուած օրէնքն էր այս ու սրբութիւն,
Որը, սակայն, մենք պատռեցի՛նք, հաշւելով այդ մի լրբութիւն,
Ի դէմ Մարքսի,
Լէնինի եւ Կոմկուսի...

Աշխարհն հիմա լա՛ւ է տեսնում, որ տարբեր չեն զուռնա, ջութակ,
Եւ գրողը նոյնն է ինչ որ մի զուռնաջի կամ մի թութակ...
Գրքերն առաւ՝ հաղւագիւտ չեն, այլ ինչպէս բողկ, ինչպէս գազար
Կողովներով ու էշերով՝ լոյս չը ծագած՝ կըգան բազար...
Ի փառս Մարքսի,
Լէնինի եւ Կոմկուսի...

Բոլորն հիմա լա՛ւ հասկացան, որ անշնորհ մարդն էլ անգամ,
Գիրք է շինում, ինչպէս, Ջաքար, որ շինում է սոխ ու շողգամ...
Որովհետեւ մուսաները՝ որ Պառնասումն էին լինում,
Հիմիկ իրանց տեղը փոխել՝ ու բազմել են Կրեմլինում...
Կամօքն Մարքսի,
Լէնինի եւ Կոմկուսի...

. . . .

Հնում գրողն ապրում էր վատ, ու աշխատում ինչպէս մի ճորտ,
Կամ՝ լաւ դէպքում՝ օր էր մաշում ինչպէս ձկնորս, ինչպէս որսորդ...
Չէր իմանում թէ «Տէր»ն իրան ի՞նչ էր տալու... եւ Կոյր էր նա...
Մինչ պարզապէս մենք տեսնում ենք որ բանւոր ենք ու մեքենայ...
Ի պէտս Մարքսի,
Լէնինի եւ Կոմկուսի...

Հնումն արւեստ ճամբայ չունէր, այլ կածաններ ու արահետ...
Որից պէտք էր զգո՛յշ անցնել, չը կորչելու համար անհետ...
Արդ՝ մեր օրում՝ կածանի տեղ, երկաթուղու գիծն է բացւել,
Եւ արւեստի խոտնոցն հասել, մսուրներից շա՛տ զիւրացել...
Շնորհօքն Մարքսի,
Լէնինի եւ Կոմկուսի...

Թող օրհնւի՛ այս կացութիւն, այս կեանքը թող տեւէ ընդ միշտ...
Ո՛չ սեփական կարիք ունենք, ո՛չ էլ նրա սեփական վիշտ...
Օ՛, ընկերներ, ինչո՞ւ չասել մեր անդամներն են աւելորդ,
Որովհետեւ մեզի համար որոճացւե՛լ, ծամւե՛լ է խոտ...
Ակռաներով Մարքսի,
Լէնինի եւ Կոմկուսի...

. . . .

Աղքատ մարդն է որ չի քնում, եւ փնտռում է մի «Նոր Աշխարհ»,
Կամ՝ կարծում է թէ պակա՛ս է ճշմարտութեան մի այլ նշխար...
— Հի՛նն էր աղքատ, եւ հին աչքին թւում էր այս երկրին հակա...
Մինչ մենք գիտենք,—«Կապիտալ»ի սիւներից դէն՝ ոչինչ չկայ...
Վկայութեամբն Մարքսի,
Լէնինի եւ Կոմկուսի...

Եւ միթէ՞ այս պարզ չէ արդէն.—Շանկ-Հայ գրկել է Երեւան,
Ու ծեր Լոնտոնն յուսահատած, Ղանթարի տակ գնու չուան...
Փարիզ նստած իր օթեակում, առանց գլխակ գլխում մեր ցիրկ...
Ու ծիծաղո՛ւմ, երբ կապիկներ լըջավարի թերթում են գիրք...
Յանուն Մարքսի,
Լէնինի եւ Կոմկուսի...

Հեռուն այսպէս եկել է մօտ, անկարելին եղել հաստատ...
Մնացեալը մէ հեքեաթ է, որ ասել է պառաւ մի տատ...
Չե՛նք ճանաչում «թեւաւոր ձի». մենք ժխտում ենք «Հալւոնի-Սոփ...
Եւ Արայի մի առասպել վաղո՛ւց արդէն ընկել է ջուր...
Հրամանաւն Մարքսի,
Լէնինի եւ Կոմկուսի...

. . . .

Նի՛ւթ է կրօն, եւ նիւթից դուրս՝ սէրեր չկա՛ն որ մեզ վարեն...
Չկա՛յ Աստուած, բացի Լէնին, եւ Կոմկուսը իր մարգարէն...
Պէտք է գիտնալ որ մեզ հետ են եւ Բեզզեբուղ, եւ Սաղայէլ
Չկա՛յ դժոխք.—Կոմմունայով հաստատել ենք նաեւ դա էլ.
Զօրութեամբն Մարքսի,
Լէնինի եւ Կոմկուսի...

Եւ վերջապէս մեր ձեռքումն է զեղեցկութեան «Կապոյտ-Թռչունն»
Չենք խարխափում հների պէս... չի՛ տանջում մեզ այլեւս «ինչում...
Որովհետեւ պարզւել է որ, այս աշխարհի իրերն ամէն
Գեղեցիկ են նաեւ բարի այն ժամանակ՝ երբ բղխում են
Լոյսերէն Մարքսի,
Լէնինի եւ Կոմկուսի...

Մարգարէի արկածներից, վարկածներից հրաժարած,
Թափառում ենք բաց դաշտերում, եւ դարձել ենք մենք կովարած...
Մի Նէօնկէսէր թող ճիգ անի մի նոր ճամբա գծի օդում.
Մենք նստել ենք սուրերի տակ, թեւեր ոլորած՝ ա՛յծն ենք կթում...
Պատուիրանաւն Մարքսի,
Լէնինի եւ Կոմկուսի...

. . . .

Այսպէս ահա մեր սահմանում տարածւել է ամէ՛ն բարիք.
Բանաստեղծի գործն հեշտացել, եւ մեզանում չկա՛յ կարիք,
Որ մենք դողա՛նք... եւ կամենանք մի սեփական թոնիր վառել
Այլ տաքանանք ա՛յն խարոյկով՝ որը իրա բոցն է առել՝
Հանճարից Մարքսի,
Լէնինի եւ Կոմկուսի...

Այս բոցն է որ ցոյց է տալիս ամէն զաղտնիք եւ վանում ցաւ...
Ա՛յ, պարզ է մեզ, որ Վշտունին Բաշ-Գեղի մէջ ցուլն գողցաւ...
Չարենցն հազար գոյներ փոխեց, վերջը նորից դարձաւ կապոյտ...
Եւ մեղւարած Լեռ-Կամսարը դարձաւ Բլուր կամ Հողակոյտ...
Միայն կամօքն Մարքսի,
Լէնինի եւ Կոմկուսի...

Աշխարհը, վերջում, դարձաւ ծիծաղ, մեր սկզբի աշխարհը լուրէ...
Երբ մենք այնքան սուրբերի տեղ, այսքան հապիտ շարեցինք շարք...
—Մեզ ծափ տւէք.—մեզնից մէկը՝ պիտի ածի՛, երկրորդը՝ կ'ածէ...
Երրորդն ածի... եւ չորրորդը պիտի որ տայ գլխակածի...
Ի պատիւ Մարքսի,
Լէնէնի եւ Կոմկուսի...

Ապա, ապա, «պի-տի», «պիտի»... — դէ տաղ արէք, արէք տոփ...
— Մի բան էլ ենք անելու մենք, որ ձեզանից մարդ չը գիտի...
Պիտի մի քիչ հանգչինք հիմի... յետոյ նստինք մենք կարճուղի...
Եւ արշաւենք երկրի վրայ... ու ձեռնարկենք նոր երգ հիւսել...
Միացած Մարքսի,
Լէնինի եւ Կոմկուսի...

ԾԱ. - ԿԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՑԱՆՔԵՐԸ

Մայիսի առաջին շաբաթներուն տեղացած անձրեւներուն պատճառով, Հայաստանի զանազան շրջաններուն մէջ առաջ եկան հեղեղներ, որոնց վտանգը ...ակաւին չէ փարատած: Վտանգուած են Քասախի, Վէդի-Չայի, ...ննդուի եւ Օրդոնձորի շրջանները: Ղամարլուի շրջանը այնքան վնասուած չէ: Բուռն կերպով կը ...րունակուին գետերու ափերուն ...րագումները, մասնագէտներու ...րակներ կը վարեն գիւղացիներու աշխատանքները, վերանորոգելու համար ամբարտակներն ու թումբերը:

Իջեւանի շրջանը, յորդ անձրեւներուն պատճառով, արագօրէն ...ձող կանանչով մը ծածկուած է: ...նդանիները ուրախ են:

Դիլիջանի գարնան ցանքը աւարտած է, աշնան ցորենը դեռ չէ ...ած եղանակին անյարմարութեան պատճառով:

Նոր-Բայազիտի ցանքերուն համար օգտակար եղաւ անձրեւը: ...րքին-Ախտայի մէջ սկսած է ...ն տեղալ (10 Մայիս):

Զանգիբասարի մէջ, Շորլու-Քէյմազար, Ղարխու, Ղարադղլախ ...իւղերուն բամպակի ցանքը շատ ...սուած է: Մասնագէտներու ...րծիքով, անձրեւաջուրին առատութեան պատճառով, բամպակը ...րուսնիր:

Սարերէն իջած հեղեղը Արագ...յան ջրանցքին եզերքին կանգ...ծ երկու քրդական գիւղերուն, ...րա-Բուրունի եւ Եանըխի վրայ ...ժելով կը սպառնար տուներուն ...կենդանիներուն:

Երեւանի օդերեւութաբանական կայանին ստացած տեղեկութիւններուն համաձայն, ամբողջ ...յաստանի մէջ անձրեւ կը տեղայ: Շատ տեղեր, անձրեւները ...քանի մը ժամ միայն կը ...ղրին, յետոյ, մանաւանդ գիշերը, կը սկսին նորէն տեղալ:

Գորիսի մէջ անընդհատ տեղացող անձրեւներէն յետոյ ցուրտ ...իջաւ եւ աշնանացանքը զարմացաւ ցուրտով:

Զանազան գաւառներու մէջ ...րկերը գոցուած են: Ամէնէն ...ր վնասուած է բամպակի ...րուցանքը: Հարիւրէ աւելի ...րքթէօրներ չեն աշխատիր, եւ ...յպէս, տասը օր տեղացող անձրեւներուն պատճառով կ'անցնի ...նային աշխատանքներու աշխատելու ժամանակը: Ցանքերուն 100էն 70ը աւարտած է, ...մասը ծլած, նոյն իսկ անձրեւէն քիչ մը վնասուած: Մնացածը ցանելու հնարաւորութիւն չկայ:

Հեղեղները վնասած են Սարդարապատի, Ուլուխանլուի բամպակներուն:

Բոլոր այս հեղեղներուն պատճառած վնասները ցուցակագրելու համար կազմուած է յանձնաժողով մը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՊՈՒՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՒՏՕ (Սեփ. Թղթկց).— Հ. Հ. 9րդ տարեդարձը տօնուեցաւ նախագահութեամբ Հ. Յ. Դ. Պուտօյի «Մուրատ» խումբին: Կոկիկ բազմութիւն մը հաւաքուած էր՝ ժողովասրահը: Հանդէսը բացաւ ընկեր Տ. Պապանեան «Մեր Հայրենիք»ով: Եղան արտասանութիւններ ու երգեր: Առաջին խօսողն էր ընկեր. Ա. Քէնտիրեան որ ըսաւ թէ մինչեւ Մայիս 28ը շատ երկար ճամբայ ենք կտրած եւ մեզի համար անկարելի է ետ դառնալ: Օրուան բանախօսն էր Եւրոպայի գործիչ ընկեր Արօեան, որ ըսաւ թէ բոլոր ազգերու նման հայ ազգն ալ ունեցեր է այնպիսի տօներ որոնք կրնան մեր ազգի հպարտութիւնը կազմել, ինչպէս Վարդանանց պատերազմը եւ Մայիս 28ը: Ցետոյ երկարօրէն պարզեց հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարը եւ Թուրք-պոլշեւիկ ուժերու սոսր դաւերը, մեր մանուկ հանրապետութիւնը կործանելու համար: «Մենք վստահ ենք, որ ուշ կամ կանուխ յաղթանակը նորէն մերն է, որովհետեւ բոլորիս մէջ կենդանի է միացեալ եւ անկախ Հայաստանի գաղափարը»:

Խումբի տղաքը օգտուելով ընկեր Արօեանի ներկայութենէն, պիտի կազմակերպեն մէկ-երկու դասախօսական ժողովներ:

Թղթակից

ԻՍԴԷՍ.— Իսդէսի մէջ ալ տօնուեցաւ Մայիս 28ը նախագահութեամբ Պ. Ենովք-Արմէնի: Ներկայ էին խումբ մը դաշնակցականներ եւ համակիրներ: Երգեր, նուագ եւ արտասանութիւններէ յետոյ, Պ. Ենովք-Արմէն ճառ մը խօսեցաւ, ոգեւորելով ներկաները:

ԽՈՒՄԲ ՄԸ ՈՐԲԵՐՈՒ ՏՕՆԸ

ՏԻՓՕՐ.— Մենք ալ տօնեցինք Մայիս 28ը, անգամ մը կատարելով գիւղին մէջէն: Ունէինք երկու դրօշակներ, մէկը հայկական, միւսը՝ ֆրանսական: Մեր թեւերուն վրայ կապած էինք հայկական եռագոյնը: Ժողովուրդը մեզմէ առաջ կանգնած էր փողոցները, տեսնելու մեր անցքը: Սկսանք յառաջանալ երգելով «Հայ եղբայրներ դէհ գունդ ի գունդ»: Ցուցցիները «Վիվ լէ զ'Արմէնիէն» կը պոռային: Ցետոյ գացինք մեր հաւաքավայրը, մեր ետեւէն տանելով բազմութիւնը: Հաւաքավայրն էր՝ առուակի մը ափը, կանանչ խոտերով շրջապատուած խոշոր ծառերու շուքին տակ: Այստեղ ալ զարդարուած էր հայկական ու ֆրանսական դրօշներով, իսկ մէջտեղը փռուած էին հայ հերոսներու նկարները: Բոլորուեցանք նկարներու շուրջ եւ մեր գլխարկները հանելով հնչեցուցինք «Մեր Հայրենիք»ը: Ժողովուրդը մեզի հետեւեցաւ: Ցետոյ ընկեր մը պարզեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը եւ Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատամարտները: Այսպէս տեւեց մինչեւ ժամը 6, լաւ տպաւորութիւն ձգելով ժողովուրդին վրայ:

Հայ որբ մը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱԿԻՆ ՇՈՒՐՋ

Անցեալ Կիրակի, Սթատ Էլիզապէթի մէջ, Յառաջի բաժակին համար կատարուած մրցումներու վերջինը, ուր ճակատելու կոչուած էին Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Մ.ի առաջին խումբերը, տեղի տուաւ քննադատութեանց եւ վիճաբանութիւններու:

Այս առթիւ, երեք հրապարակ եկած էր նաեւ Հ. Մ.ի ներկայացուցիչը, «լուսաբանութիւններ» տալու համար: Կ'արժէ քննութեան ենթարկել զանոնք:

1.— Նախ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Արմէնիայի կամ ուրիշներու «երկու ամիս առաջուան» մասնաւոր խորհրդակցութիւնները ո՛չ մէկ առնչութիւն չեն կրնար ունենալ մեզի հետ, որպէս զի անոնցմով զբաղինք: Յառաջի հրաւիրած առաջին ժողովը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 9ին՝ բաժակի գործին վարիչ Հ. Գնդունիի ու Լ. Գեւոնեանի («Յառաջ») եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի ու Պէլվիլի մասնաճիւղերու ներկայացուցիչներուն մասնակցութեամբ: «Շիրակ» խումբը՝ նամակով մը կը յայտնէր թէ չպիտի կրնայ մասնակցիլ մրցումին: Իսկ Հ. Մ.ը եւ Արմէնիան կը բացակայէին: Այդ օրը որոշուեցաւ, ի մէջ այլոց, Պ. Գեւոնեանին պաշտօն տալ՝ Հ. Մ.ի խումբին մասնակցութեան համար խօսիլ առ որ անկ է, որովհետեւ Յառաջի փափաքն էր՝ որ Փարիզի բոլոր Հայ Մարմնամարզական Միութիւնները իրենց բաժինը ունենային առաջադրուած գործին մէջ: Այսպէս, բաժակի կազմակերպիչներս ո եւ է ձեւով, ո եւ է ատեն մրցելու կոչուած խումբերու հանգամանքի խնդիր մը ունեցած չէինք մեր առջեւ, ըսուած թուականին, որպէս զի Հ. Մ.ի ներկայացուցիչը իրաւունք ունենար ըսելու թէ «այս (օտար խաղացողներէ խումբ կազմելու) կէտը երկրորդ անգամ եւ բացարձակապէս ընդունուած ըլլալով, յաջորդ ժողովներուն մէջ շատ քիչ անգամ խօսուեցաւ»...:

2.— Բաժակի մրցումներու կազմակերպութեան մանրամասնութիւններն ու պայմանները ճշդելու նպատակով Մայիս 7ին, Յառաջի ներկայացուցիչներուն եւ Հ. Մ.՝ Ը. Մ. Փարիզ, Հ. Մ. Ը. Մ. Պէլվիլ, Արմէնիա եւ Հ. Մ. խումբերու անդամներու մասնակցութեամբ գումարուեցաւ խառն ժողով մը, ուր, նմանապէս ո՛չ մէկ խօսք եւ ակնարկութիւն չեղաւ «օտար խաղացողներէ խումբ մը կազմել»ու մասին, ինչպէս կ'ուզէ հաւատացնել Պ. Վ. Հարիկեան, այլ որոշուեցաւ, որ հայկական խումբերը մրցումներու մասնակցին իրենց առաջին խումբերով:

3.— Ժողովի շարունակութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 9ին, մասնակից չորս կողմերու եւ Յառաջի ներկայացուցիչներուն: Այստեղ էր որ կարելի եղաւ գծել մրցումներու վերջնական պայմանները, որոնց հետ նաեւ խումբերու կազմութեան մանրամասնութիւնները: Որովհետեւ մօտէն տեղեակ էի՝ թէ բաժակին համար խաղալու հրաւիրուած մեր հայ մարզիկներէն ոմանք յաճախ տեղափոխութիւններ կատարած են եւ կը կատարեն մէկ խումբէն միւսը եւ այս պատճառով անհարկի եւ տգեղ հակամարտութիւններ ստեղծած են մեր Միութեանց միջեւ, եւ որպէսզի բաժակը վաստկելու նպատակով կազմակերպուած խաղին առթիւ, մեր տղաքը ոչ-մարզական եւ անվայել ընթացքի մէջ գտնուելու ո՛ եւ է պատճառ չունենան, առաջարկեցի ու ուզեցինք առնել բոլորին խոստումն ու ստորագրութիւնը՝ թէ «կողմերը փոխադարձաբար առարկութիւն չպիտի ընեն խումբերու կազմութեան մասին»: Այս պատճառով էր որ հարց բարձրացաւ խումբերու անդամներու ինքնութիւնը ստուգելուն մասին, եւ ես Յառաջի անունով կտրուկ պահանջ դրի՝ թէ Հ. Մ.ը իր լիսանսներով եւ միւսները իրենց օրինական անդամատետրերով եւ փաստաթուղթերով պիտի ապացուցանէին մեզի անձնական խաղարկուները: Իսկ այս որոշումը երբ ո եւ է արգելք չէր դներ մրցորդ խումբերու ոչ-հայ բայց իրական եւ գործօն անդամներուն առջեւ, իրաւունք կամ արտօնութիւն ալ չէր տար, որ Հ. Մ.ը ոչ-հայկական խումբերէ օտարազգի խաղացողներ փոխ առնէր եւ դաշտ հանէր իբր իր անդամները: Ասկէ զատ, ես պահանջեցի եւ բոլոր ներկաները անխտիր խոստացան իրենց կազմը գրաւորապէս հաղորդել մեզ, մրցումէն շաբաթ մը առաջ: Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզը, Պէլվիլը եւ Արմէնիան ժամանակին կատարեցին մեր պահանջը: Միայն Հ. Մ.ն էր որ դրժեց իր պարտականութիւնը եւ մինչեւ մրցումի ժամը մերժեց մեզ տալ իր ցանկը: Մրցումի կազմակերպիչներս՝ այս մէկ՝ ապօրինութեան ու ղեկավարութեան զանցառութեան համար իսկ կրնայինք մարզադաշտէն դուրս հանել Հ. Մ.ի խումբը, բայց յարգելու համար հանդիսական հասարակութեան իրաւունքը եւ մեզ վերապահելով ընել անհրաժեշտ տնօրինութիւնը, թողուցինք որ օտար եւ դուրսէն բերուած ուժերով զօրացած՝ մասնակցի խաղին, որ յամենայն դէպս բաժակի մրցումը չէր եւ չի կրնար համարուիլ: Ուրեմն պարզապէս խեղաթիւրում մըն է՝ թէ «մրցումէն 20 օր առաջ բոլորն ալ գիտէին թէ ամէն խումբ (?) օտար ուժերով զօրացած դաշտ պիտի իջնէր»...:

4.— Մեր թերթը երբ բաժակ մը մէջտեղ կը դնէր, պարզ է որ այս բաժակին մասնակցիլ ուզող խումբերը աշխատանքի որոշ դեր պիտի ստանձնէին: Իսկ աշխատանքի այս կամ այն մասը կատարող խումբերու մարզիկը երբե՛ք յաւակնութիւնը չեն կրնար ունենալ «հետեւանք»ի սեփականատէր հռչակելու իրենք զիրենք: Հետեւանքն ու արդիւնքը իր տէրն ունի, իսկ պատասխանատուներն ալ իրենց գիրքին վրայ:

Հայ Գնդունի

ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԱՆՍ. ՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Poésie պարբերականը որ կը հրատարակէ միայն քերթուածներ՝ դասական բծախնդրութեամբ, իր Մայիսի թիւը կիսովին նուիրած է հայ բանաստեղծութեան: Այս թիւին մէջ, քերթուածներ ունին նաեւ ամէնէն սիրուած բանաստեղծուհին Կոմսուհի Նոայլ, Մայէն, Ժ. Տըլաթըս որդի, Ալին Պարկէն, Ժ. Լաֆըլաս, Ժէրմէն Տըկրոն, Սիւզան Մալար, Ռ. Պլան, Ժ. Հիւկար, Հ. Մալօ, Ռ. Սիկլ, Օ. Շարփանթիէ:

Երկրորդ բաժինը, նուիրուած «հայ բանաստեղծներուն- որոնք կը գրեն ֆրանսերէն լեզուով», կը գրաւեն:

Ասատուր Նաւարեան (Գեղոն Հայաստանի), Հրանտ Նազարեանց (Թիթեռնիկներու Հէքեաթը), Միքայէլ Կիւրճեան (Միսթիք Մահ), Յերուժան Պարսամեան (Տարօրինակ Մահը), Հերմինէ Հովուեան (Ցաղիկներն ու բոյրերը), Ա. Տօրեան (Բարբարոս գիշեր), Կ. Ոսկեան (Քու Նայուածքդ), Վարդան Վարդանեան (Հնչեակ), Ա. Փանոսեան (Ողջոյն Բարիգալստեան):

Poésie, revue mensuelle, Edition d'Art du «Croquis».
6 Rue Bezout, Paris:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԳԻՆՈՎԸ.— Պ. Փըլթի մեծ խմող մըն էր: 44 տարեկան էր, եւ երեք գիշեր 44 շիշ գինի պարպելէ յետոյ կը ներկայանայ ոստիկանատուն եւ կ'ըսէ.—

— Պարոն կոմիսէրներ, ես կնիկ մը ունիմ: Կինս ալ տղայ մը ունի: Այս խորթ տղաս շատ կը պաշտպանէր իր մայրը: Ամէն անգամ որ խմած գինիիս մասին վէճի բռնուէի կնկանս հետ, այս լակոտը մէջ կը մտնէր եւ իրաւունք կուտար իր մօրը միայն: Երէկ առտու, երբ սովորական կռիւը կ'ընէի կնոջս հետ, խորթ-տղաս այնքան կատղեցուց զիս, որ ստիպուեցայ սեղանին վրայէն առնել եւ բարձրացնել սուրը, ինչպէս խոստովանահայրը՝ իր խաչը: Խորթ տղաս վախնալով քաշեց ատրճանակը եւ կրակեց: Գնդակը վիրաւորեց վիզս: Ինկայ, դուրս ելայ: Վէրքս մոռնալու համար, շրջան մը ըրի փողոցներուն մէջ: Եւ խորհելով որ վիրաւորուած եմ ու պիտի մեռնիմ, մտայ գինետուն մը եւ խմեցի մինչեւ առաւօտ: Ուզեցի խմելով մեռնիլ: Ոստիկանները հիւանդանոց տարին Փըլթին, որ խմած էր, վիրաւոր էր եւ սուտ կը խօսէր:

ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾ ՆԻԿԱԹՈՒՂԻԻ.— Նիմ մեկնող ճեպընթացը Մուլէն կայարանէն սուրալու անցնելէ յետոյ կը բախի բեռնատար վագոնի մը, որ շրջած էր գիծին վրայ: Ճեպընթացին բոլոր վագոնները կը պառկին գետին, բախումը այնքա՛ն սարսափելի էր: Ցանկարծ աղիողորմ ճիչեր կը բարձրանան վագոններուն տակէն: 9 հոգի մեռած էին արդէն: Մօտ 20 հոգի ծանրապէս վիրաւորուած են:

ՓԻՂԸ.— Մատրիտի Զարզուէլա թատրոնին մէջ ներկայացում կար: Փիղ մը պիտի երեւար բեմին վրայ: Ու փիղը ելաւ թատերաբեմին վրայ, սակայն թատերաբեմը նստաւ... փիղին ծանրութեան տակ: Տախտակամածն ալ փլաւ եւ փիղը իջաւ վարի յարկը:

Այդ յարկին տախտակամածն ալ փլաւ եւ փիղը անգամ մըն ալ վար իջաւ:

ԳԼԽԱՏՈՒԱԾԸ.— Մոնթոպանի մէջ գլխատուեցաւ հողագործ Պլանքփոր, որ գողութեան ատեն սպաննած էր իր դրացիները: Ոճրագործը խոստովանելէ յետոյ ոճիրը սուտ խենթ կը ձեւանար: Հայրը զաւկին այս արարքը լսելով անձնասպան եղած էր:

Տեղի անձկութեան պատճառով ստիպուած ենք յետաձգել Յառաջի բաժակի մրցման առթիւ հասած զանազան գրութիւններ եւ Մայիս 28ի նկարագրութիւններ:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՑԱՅՑՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

— Հասարակ յարձակում մըն ...րեմն, գողութեան համար, եզ...կացուց ոստիկանապետը: Կ'ուզէ՞ք ...րձակողներուն մասին ծանօթութիւններ տալ:

— Չեմ կրնար. հազիւ թէ ...նք տեսայ եւ կը վախնամ ...ախալիմ:

— Մե՛նք, ըսաւ ոստիկանապետը: Ասոր հետ մէկտեղ, ամէն պիտի ընենք, աւազակները ...նելու համար:

...րտեսուհիէն գողցուած առարկաներուն ցանկը ինչպէս նաեւ անոր ...ունն ու հասցէն առաւ (աւելորդ է ըսել թէ այս մասին Խոմա Շթաուպի տուած տեղեկութիւնները ամբողջ սուտ էին) եւ ...ջին անգամ մըն ալ Խոմա Շթաուպը բարեւելէ յետոյ, մեկնեցաւ:

Ասոր էր որ կը սպասէր Քօհը:

Երբ բազմութիւնը ցրուեցաւ, մօտեցաւ այս վերջինին եւ անոր հետ քանի մը խօսք փոխանակելէ յետոյ, հրամայեց սպասաւորի որ երթայ կառք մը բերէ:

Կը պատրաստուէի զանոնք հետապնդելու, երբ ուսիս վրայ՝ ձեռքի մը ծանրութիւնը զգացի: Արագօրէն ետ դարձայ եւ ինքզինքս գտայ Ճէյմս Նաբօտի հետ դէմ առ դէմ, որ ուրախացէմ, նշան ըրաւ իրեն հետեւելու:

Երբ դուրս ելանք, ըսի.

— Պատմէ՛ տեսնենք:

— Նամակը ձեռքս է. իմ մարդերս են որ խաղը խաղացին. կ'ուզէ՞ք որ ձեր բնակարանը երթանք նամակը բանալու համար:

— Սիրով. ձեր առջեւէն կ'երթամ. Հետեւեցէք ինծի քիչ մը հեռուէն. թէեւ զուիցերիական ոստիկանութենէն վախնալիք բան մը չունինք, բայց աւելի լաւ է որ մեզ չգիտնան, գոնէ առ այժմ:

— Լաւ, նոյնը ես կը մտածեմ. մեկնինք:

Երբ հասանք իմ բնակած պանդոկս, որուն տէրը եռանդուն եւ հայրենասէր ֆրանսացի մըն էր, Ճէյմս Նաբօտի ապահովուելէ յետոյ թէ դուրսէն լսելու եւ տեսնուելու վախ չկայ, բացաւ նամակը զոր իր մարդիկը կորզած էին Խոմա Շթաուպէն:

Նամակը, զուիցերիական բանակին վերաբերեալ անհրաժեշտ տեղեկութիւններէ զատ կը բովանդակէր նաեւ Ֆրանսայի մէջ գործող լրտեսներու տեղեկագիրները:

Այս բոլորը Պէռնի լրտեսական կեդրոնը պիտի ղրկուէին եւ այնքան կարեւոր էին, որ Քօհի եւ իր ընկերներուն ձերբակալումէն յետոյ որոշեցի անմիջապէս Փարիզ մեկնիլ:

Բարեբախտաբար, մեր ձեռք ձգած վաւերաթուղթերուն մէջ հատ մը կար, որ Քօհի ստորագրութիւնը կը կրէր: Քօհի եւ իր երկու ընկերներուն դէմ ամէն փաստ ունէինք այլեւս:

Պիտի կրնայինք ուրեմն, այս երեքը մատնանշել զուիցերիական ոստիկանութեան, որ միակ իրաւասուն էր զանոնք ձերբակալելու համար: Ճէյմս Նաբօտի, որ քանի մը անգամներ Խոմա Շթաուպի խաղերուն եկած էր, շատ գոհ էր. ամէն ինչ կշռելէ եւ քննելէ յետոյ որոշեցինք որ կարելի եղածին չափ շուտ Փարիզ մեկնիմ, որովհետեւ կարգ մը տեղեկութիւններ որոնք քաղեր էինք նամակէն, լուրջ քննութեան կը կարօտէին:

Բայց պէտք էր որ արագ գործէինք, որովհետեւ Խոմա Շթաուպ որ թերեւս կ'անգիտանար իրեն յանձնուած նամակին բովանդակութիւնը, բայց ամէն պարագայի մէջ, իր մարդոցը լուր տուած պիտի ըլլար որ պահուին:

Առտուն ուշ էր թէեւ, բայց Նաբօտի եւ ես իրարու հետ մեր ընելիքին մասին համաձայնելէ յետոյ, որոշեցինք անմիջապէս երթալ եւ ոստիկանապետին լուր տալ:

Անմիջապէս ընդունուեցանք. իրեն ներկայացուցի պաշտօնակիցս, որուն անունը արդէն լսած էր եւ առանց աւելորդ խօսքերու, իրեն յայտնեցի դաւադրութիւնը որ Գերմանիա կը նիւթէր Զուիցերիոյ դէմ եւ պէտք եղած փաստաթուղթերը իրեն ներկայացուցի:

Ոստիկանապետը սարսափած՝ ո՛չ լսածին կրնար հաւատալ, ոչ ալ տեսածին:

Ոստիկանապետը անմիջապէս պէտք եղածը կարգադրեց եւ երբ իրմէն բաժնուեցանք. ան արդէն իր ձեռքն ունէր լրտեսներուն դէմ ձերբակալման հրամանագիրը: Բաց աստի, մեր տուած տեղեկութիւններուն վրայ, զուիցերիական կառավարութիւնը որոշեր էր ռազմափորձի պատրուակով իր բանակները կոչել եւ դիմադրութեան վիճակի մէջ դնել, Քոնսթանսի լիճէն մինչեւ Թէսէնի սահմանները:

Երբ դուրս կ'ելլէինք, կրցանք հաստատել թէ՝ արդէն զինուորական սուրհանդակներ ամէն կողմ կը ղրկուէին զուիցերիական սպայակոյտին հրահանգները հաղորդելու համար զօրախումբերուն:

Գալով լրտեսներուն, անոնց ձերբակալումը սապէս կարգադրուած էր.

Ոստիկանապետը իրեն կը պահէր Ուլրիխ անուն լրտեսը, Նաբօտի պիտի ձերբակալէր Վալանթէնը, իսկ ես՝ Քօհը:

(Շար.)

— Ուսկի՞ց քաղած էք այս տեղեկութիւնները, հարցուց պատերազմական նախարար Փէնլըվէ:

Վերջին խօսողը եղաւ Քոնսթանթինի (Ալճերիա) երեսփոխան Մորինան, որ դատափետեց համայնավարներու «ոճրագործ» քարոզութիւնները գաղթավայրերու մէջ, վեր հանեց Ֆրանսայի քաղաքակրթական ջանքերը Մարոքի, Ալճերիոյ եւ Թունուզի մէջ, ուր Ֆրանսա ազատութիւն եւ յառաջդիմութիւն մտցուց:

Վիճաբանութիւնները պիտի շարունակուին յառաջիկայ Ուրբաթ օր:

100 պոլշեւիկ ձերբակալուած Սելանիկի մէջ

Սելանիկէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ համայնավարներու գրգռութեանց հետեւանքով ծխախոտի բանուորները գործադուլ հռչակեցին: Երբ ոստիկանները կ'աշխատէին ցրուել բանթողները, այս վերջինները քարի տեղատարափ մը իջեցուցին անոնց գլխուն: Շատեր վիրաւորուեցան: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 100 պոլշեւիկներ: Անկէ առաջ Սելանիկի իշխանութիւնները ձերբակալած եւ աքսորած էին 13 գլխաւոր պոլշեւիկ վարիչներ:

Աթէնքի շրջանակներուն մէջ այն տպաւորութիւնը կը տիրէր թէ Սելանիկի խռովութիւններուն բուն հեղինակներն են խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան անդամները: Խորհրդային ներկայացուցիչ Ուսթինօֆ արտաքին նախարարին այցելելով հաւաստեց թէ առեւտրական պատուիրակութեան ոչ մէկ անդամը կապ ունի այդ գործերուն հետ:

Թուրք ուսուցիչներ Ազրբէջանի մէջ

«Եէնի կավկասիա»՝ Ազրբէջանի ազգայնական կուսակցութեան Պոլսոյ օրկանը, կը գրէ Մայիս 28ի թիւին մէջ.—

Գրած էինք թէ պոլշեւիկեան իշխանութիւնը չէ արտօներ Ազրբէջան վերադառնալ Թուրքիայէն կանչուած ուսուցիչներէն Խալիլ Ֆիքրէթ պէյի, որ արձակուրդով Գերմանիա գացած էր: Առնուած տեղեկութեանց համաձայն, Խալիլ պէյի ընկերներէն Իսմայիլ Հիքմէթ պէյի պաշտօնին ալ վերջ տրուած է:

⁂ Յունուար 8ին Չէկայի կողմէ ձերբակալուած էր Թուրքիացի ուսուցիչ մը՝ բանուորական ֆաքիւլթէին Եէրքօլօժիի ճիւղին դասախօս Մուսթաֆա Թէվֆիք պէյ, որ մինչեւ Մայիս 2 բանտը պահուելէ յետոյ սահմանէն դուրս հանուած է: Թէվֆիք պէյ վեց տարիէ ի վեր Ազրբէջանի մէջ ուսուցչութիւն կ'ընէր: Ամբաստանուած էր իբր լրտես, առանց սակայն ցոյց տրուելու իր յանցապարտութեան մասին ո եւ է փաստաթուղթ կամ դէպք: Մուսթաֆա Թէվֆիք պէյ տնօրէնութիւնը վարած է նաեւ «Շէլալէ» պարբերաթերթին, որ 1913ին լոյս կը տեսնէր Բագուի մէջ:

⁂ Սիպերիա աքսորուած են Ազրբէջանի մտաւորական յայտնի դէմքերէն բանաստեղծ Ալի Եուսուֆ, բժիշկ Տաթաշ եւ ուսուցիչ Ախօնդզատէ Իպրահիմ պէյերը: Մոսկուա քշուած է իր գիտական հետազօտութիւններովը ծանօթ Մէհմէտ Հասան Պէհարլի:

Ռումանիոյ նախարարական տագնապը

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Զօր. Ավէրէսքուի դահլիճը հրաժարականը ներկայացուց թագաւորին, որ ընդունելով զայն՝ խորհրդակցութեան կանչեց կուսակցապետները եւ յանձնարարեց կազմել ազգային դահլիճ մը: Նոր դահլիճը պիտի կազմուի մինչեւ վաղը: Բոլոր կուսակցութեանց պետերը իրենց հաւանութիւնը տուած են աջակցելու գործակցական դահլիճի մը կազմութեան: Վարչապետութեան պիտի կոչուի չէզոք անձնաւորութիւն մը, Լոնտոնի դեսպան Թիթուլէսքօ կամ Զօր. Փրէզան, որ մեծ պատերազմին ռումէն սպայակոյտի նախագահ էր:

Գործազրկութիւնը կը նուազի

Աշխատանքի նախարարութեան Յունիս 2ի վիճակագրութեան համաձայն, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ անգործներու թիւն է 39,555, որոնց 26,069ը այր եւ 13,486ը կին: Անցած շաբաթ այս թիւն էր 44,474, որով մէկ շաբթուան մէջ պակսած է 4819 հոգի: Գործազրկութեան տագնապին ամէնէն սուր շրջանին՝ Մարտ 10ին նպաստընկալ անգործներու թիւն էր 81,916, այսինքն հիմակուանին կրկինէն աւելի: Ասիկա ցոյց կուտայ թէ տագնապը բոլորովին թափը կորսնցուցած է:

Անցած շաբաթ Աշխատանքի նախարարութեան կողմէ 773, իսկ Տեղաւորման Գրասենեակներու կողմէ 844, ընդամէնը 1617 օտար բանուորներու գործ հայթայթուած է: Ֆրանսա մտած են 49 իտալացի բանուորներ, ճարտարարուեստի մէջ աշխատելու համար: Իսկ երկրագործութեան մէջ աշխատելու նպատակով Ֆրանսա մտած են 3775 օտար բանուորներ (3418ը Պելճիքացի): Ասոնցմէ զատ երեք ամսուան համար Ֆրանսա մտած են 35 օտար բանուորներ, իսկ արձակուրդով մեկնողներէն 283 հոգի վերադարձած են: Մէկ շաբթուան մէջ Ֆրանսայէն մեկնած են 1841 օտար բանուորներ (946ը Իտալացի):

Նիւ Եորքէն Պերլին մէկ թռիչքով

Լինտպէրկ երէկ Շէրպուրկէն ամերիկեան «Մէմֆիս» յածանաւը նստելով Նիւ Եորք մեկնեցաւ: Ամերիկացի Քլարէնս Չէմպըլէյնկ'ուզէ Լինտպէրկի մրցանիշը կոտրել,և պիտի փորձէ Նիւ Եորքէն Պերլին երթալ մէկ թռիչքով: Ինչպէս յայտնի է, Չէմպըլէյն Լինտպէրկէն առաջ ծրագրած էր Նիւ Եորք-Փարիզ թռիչքը կատարել, սակայն իր ընկերոջ Պէրթոտի և «Միս Քոլոմպիա» օդանաւին տիրոջ՝ Լէվինի միջեւ դրամական անհամաձայնութեան մը պատճառաւ յետաձգուած էր: Չէմպըլէյն Նիւ Եորքէն ճամբայ ելաւ երէկ առաւօտ ժամը 6.15ին (ֆրանս. ժամ 11.5): Իրեն կ'ընկերանայ Լէվին:

Փարիզ-Թոքիօ երկու թռիչքով

Երէկ առաւօտ ժամը 8ին ճամբայ ելան ֆրանսացի օդանաւորդներ Քոսթ եւ Ռինեօ, որոնք պատրաստ էին երկար ատենէ ի վեր եւ սակայն օդին աննպաստութեան պատճառով մինչեւ հիմա յետաձգած էին իրենց մեկնումը: Երկու օդանաւորդները կը յուսան մէկ թռիչքով հասնիլ Չիթա,որ Փարիզէն 7100 քիլոմէթր հեռու է: Անկէ ալ մէկ թռիչքով Ճափոնի մայրաքաղաքը պիտի երթան: Օդանաւին ամբողջ ծանրութիւնն է մօտ 4500 քիլօ, որուն 2730 քիլօն պէնզին եւ իւղ: Շարժիչ մեքենան 600 ձիու ոյժ ունի:

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Salle des Fêtes, Rue de Paris, Հ. Յ. Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէին կողմէ, որ կը տօնէ նաեւ իր բացումը: կը նախագահէ *Ընկ. Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ*, եւ կը խօսի *Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ*: Արտասանութիւններ, երգ, նուագ, թատերական ներկայացում, մասնակցութեամբ *ՇԱՆԹ թատերախումբի և ԹԱՌԻՍԹ ԱԲԳԱՐԻ*

Երթեւեկութեան միջոց.— կայ տիւ Նօռէն շոգեկառք առնել՝ ժամը 10.33, 10.40, 11.50, 13.43, 13.53: վերադարձ 18.59, 19.37, 20.57:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇԱՎԻԼԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Տեղացող յորդառատ անձրեւներուն եւ օդի փոփոխականութեան պատճառով յետաձգուած է Շավիլի այսօրուան դաշտահանդէսը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սեռունդ» խումբի ժողովը այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Թոստոմի սրահը: ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի քեռի խումբի ընդհ. ժողովը՝ երեքշաբթի Յունիս 8ին, Գրադարանի սրահին մէջ, 75 Rue Paul Bert, ժամը 8.30ին: Ներկայանալ անդամատետրով:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Գայլ Վահան» խումբի ընկերական ժողովը վաղը երկուշաբթի իրեկոյեան ժամը 9ին գրադարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն հետեւեալ ենթակոմիտէները առանձին առանձին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր սովորական հաւաքատեղին: բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

Քրիստափոր 6 Յուն. Բշ. ժ. 8ին

Վարուժան 7 Յուն. Գշ. ժ. 8ին,

Վարդգէս 10 Յուն. Ուր. ժ. 8ին,

Քրիս 11 Յուն. Շբ. ժամը 8ին:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Հայ Լեգէոնական միութեան գեղարուեստական ցերեկոյթը վաղը երկուշաբթի ժամը 3ին Կարտըն Փարքի թատերասրահը, Ավընիւ տիւ Փրատօ: Մուտքը ձրիադասելի:

ՖՈՒԹՊՕԼի մրցում Հ.Մ. Ը. Մ.ի ժուանվիլի եւ Ալֆօրվիլի մասնաճիւղերու միջեւ, այսօր կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, ժուանվիլի մարզադաշտին մէջ:

ԱԶԴ

Գպրոց Դասուոլորնտիր վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ եկեղեցւոյս երաժշտական վարչութիւնը Պ. Նշան Սերբօեանի յանձնուած ըլլալով, անդամակցիլ փափաքողները դիմեն եկեղեցւոյ խորհրդարանը յառաջիկայ երեքշաբթի 7 Յունիս երեկոյեան ժամը 8ին:

Այս առթիւ կը ծանուցուի թէ փափաքողներուն, ամէն Չորեքշաբթի երեկոյ շարականի եւ ձայնագրութեան դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենայ:

Ատենադպիր Վ. Ատենապետ
Վ. Փափազեան Հ. Զահրէճեան

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ասեղնագործութեան լաւ աշխատաւորուհիներ արհեստանոցի մէջ աշխատելու համար, *Փուան Թիւրք*, Էնքրիւթասիօն, պուտոն եւ կիներու ճերմակեղէնի մոնթաժ: դիմել առտուները 21 Rue Montaigne, Claridge Shop, ձեռագործի նմոյշներով:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

ցնական գործերու համար: դիմել՝ Պ. Դերձակեանի 42 Fbg. Montmartre:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

ԳՈՐԾ ՀԱՅ ԿԻՆԵՐՈՒՆ

ցան մէջ կարելու համար ունինք քօնֆէքսիոնի վերաբերեալ ամէն տեսակ գործ՝ ժէրսէ ռոպ եւայլն: Բարձր վճարում: Ամառ ձմեռ գործ ապահովուած է: կայ գիտցող Հայուհիներն ու յանձնառուները կը հրաւիրուին դիմել 16 Rue des Alouettes, Colombes:

ԳՈՐԳ ՆՈՐՈԳՈՂՆԵՐ

կ'ուզուին փորձառու գորգ նորոգող գործաւորուհիներ, դիմել՝ 20 Rue Lauzin, Paris 19me:

ՍԱԿԱՐԱՆ

4 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ Ֆր.

Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի)	100 Mark	605	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	42
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	30
Տրախմի »	Drachme	33	50
Լիր »	» Lire	143	50
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	70
Զուից. »	Frc. Suisse	490	75
Լէյ 100 հատը	Ley	15	45
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	102	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3175	—
» II	»	1910	—
» III	»	1560	—
Օսմանեան երկթղ.	Lots turcs	155	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

305 ՖՐԱՆՔԸ 100 ՖՐԱՆՔԻ

ՄԻՄԻԱՅՆ 15 ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ, ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆԻՍ 15

Դրամ չպարունակող նամակներուն չենք պատասխաներ Ֆրանսայի համար փօսթի ծախք 8 ֆրանք, Արտասահման 2... ֆրանք աւելի՝ մինչեւ Յունիս 30:

Համլէթ 10, Օթէլլօ 12, Համէոս Ճիւլիէտտա 12, Լուռ ցաւեր 10, Կեանքը ինչպէս որ է 10, Շողոքորթը՝ 3. Պարոնեանի 5, Սալօմէ 4, Վէրթէր Կէօթէ 10, Ապերախտ գրագիրը 4, Պ. ... Գամօր 2 հատոր 30, Հայաստանի Աղէտը 7, Ե. Տէմիրճիպաշեանի կեանքն եւ իր գործերը 15, Եղերաբաղդ ցարուհին 20, Էրթօղրուլ 6, Թարթիւֆ Մոլիէռի 5, Ժընըվիէվ 5, Նօնօ եւ տօտօ 8, Պատմութիւն մը Ճաբոնիայում 10, Սասունէն եկքը 2 հատոր Ս. Բիւրատի 40, Փայտաշէն խրճիթէն մինչեւ Սպիտակ տունը 15, Փիլիսոփային աշակերտը Փօլ Պուրժէ 15, Տքթ. Շէրպօնօ 8, Տրիլբի 5, Ճամբուն վրայ Լ. Շանթ 6, Կենսագրութիւն Պ. Դուրեանի 12, Լումէն Գ. Ֆլամարիօն 15, Հայկ. երգարան 6 ֆրանք:

Վերոգրեալ 27 զանազան գրական եւ վիպական գիրքերուն այս ստուար տրցակը, որոնց իսկական արժէքը 305 ֆրանք է, միմիայն 100 ֆրանքով ստանալու համար չսպառած դիմեցէք Աշճեան հայ. րածանօթ գրատան, որուն ներկայ հասցէն է. H. O. Achdjian, 35 Rue St. Georges, Paris (9me):

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆԻՍ 1927

7 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 356 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԵՐՍՏԻՆ ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

Ինչպէս գիտել տուինք մեր վերջին երկու խմբագրականներով, Կովկասի Անկախութեան Կոմիտէն ծանր սխալ մը կը գործէ, առանց վերապահութեան աչքերը յառելով դէպի Հարաւ-արեւմուտք, եւ գործունէութեան կեդրոն ընտրելով Պոլիսը։

Մենք բացորոշապէս ըսինք եւ կը պնդենք, — Կովկասի ժողովուրդներուն անկախութեան եւ ազատութեան միակ հնական ճամբան իրենք՝ այդ ժողովուրդներն են։ Եթէ անոնց միջեւ հաստատուի անկեղծ գործակցութիւն, դարմանելով անարդարութիւնները եւ հրաժարելով գերակշռութեան յաւակնութիւններէ, ճամբան կէս առ կէս հարթուած կ՚ըլլայ։ Այդ պարագային, անոնք պիտի կազմեն միակտուր զանգուած մը, որ կրնայ բարի դրացի դառնալ ե՛ւ Ռուսիոյ ե՛ւ Թուրքիոյ, երկուքին հետ ալ պայմանագրութիւններ կնքելով համաձայն իր շահերուն, բայց առանց ․ էկուն կամ միւսին քաղաքականութեան գործիք դառնալու։

Վրաստան եւ Ազրբէջան տրամադի՞ր են ընդունելու այս տեսակէտը, ուրիշ խօսքով սրբագրելու հին սխալները, որոնք այնքան ճակատագրական հետեւանքներ ունեցան։

Դժբախտաբար մենք շօշափելի փաստեր չունինք, այդպիսի տրամադրութեան մը հաւատալու համար։

Ընդհակառակն, կը դիտենք որ մեր հարեւանները աստիճան մըն ալ ետ գացած են, 1921ի վրայ։ Թողունք ներքին սահմանավէճերը, որոնք այսօր բերանը բաց տոպրակի մը վէրքեր են Հայաստանը։ Անոնք այսօր անպատեհ կը գտնեն Հայաստանի ամէնէն համեստ պահանջները՝ Թուրքիոյ հանդէպ, ինչ որ աւելորդ ապացոյց մըն է թէ՝ չեն ուզեր ո՛ր եւ է ձեւով տհաճութիւն պատճառել Էնկիւրիի։ Անոնք ուրախութեամբ կը դիտեն որ Վրացի եւ Թաթար համայնավարներն ալ կը հետեւին Հայաստանը կզզիացնելու քաղաքականութեան, եւ նոյն իսկ իրենցմէ աւելի առաջ անցած են, [illegible] մը կէտերու մէջ։ Ճիշտ ինչպէս որ, ռուս միապետականները սրտանց գոհ են, տեսնելով թէ իրենց կարմիր ժառանգորդները ջանք չեն խնայեր, Ռուսիոյ նախկին սահմանները վերահաստատելու համար։ Վրաստանի եւ Ազրբէջանի ազգայնական ներկայացուցիչները պէտք է արդար ըլլան եւ խոստովանին որ, իրենց երկիրներուն կարմիր իշխանութիւնը պակաս բան չէ ձգած, գոնէ հողային տարածութեան տեսակէտով։ Չէ՞ որ Ախալքալաքն ու Բորչալուն Վրաստանի ձեռքն են այսօր, իսկ Ղարաբաղը եւ Նախիջեւանը՝ Ազրբէջանի թաթին տակ։ Ուրեմն, պարզապէս վարչաձեւի խնդիրն է որ կը բաժնէ զիրենք, Թիֆլիսի եւ Բագուի այսօրուան վարիչներէն։

Յայտնապէս երախտապարտ պէտք է ըլլան մանաւանդ ազգայնական, եւ եթէ կ՚ուզէք՝ թուրանական Ազրբէջանցիները, քանի որ, Մոսկուայի Կոմկուսին շնորհիւ, ճամբան սալարկուած է Թուրքիոյ առջեւ, այսօրուան Կովկասի մէջ։ Թուրքերը լայն եւ ազատ ճամբայ ունին Սուրմալուէն մինչեւ Նախիջեւան, Ղարաբաղ եւ Բագու։ Ազրբէջանցիներն ալ՝ փոխադարձաբար, մինչեւ Էնկիւրի։ Այնպէս որ, իրենց գլխուն մոխիր ցանելու պատճառ չենք տեսներ մենք։ Խնդիրը կը փոխուի, եթէ իսկապէս Ազրբէջանի անկախութիւնն է իրենց ուզածը, առանց համաթրքական մարմաջներու, որոնց հետեւանքները երբեք փրկարար չեն ո՛չ իւրաքանչիւր երկրի համար առանձնապէս, ոչ ալ ամբողջ Կովկասի համար։

Պոլշեւիկեան փլուզումը նկատի ունեցած ատեն, կամ զայն փութացնելու աշխատած պահուն, մեր հարեւանները չարաչար կը սխալին, եթէ ամէն բան կապեն առօրեայ դէպքերու։ Անհրաժեշտ է նախատեսել նաեւ մօտաւոր ապագան։ Այլապէս, յառաջ պիտի գայ քաոս մը, որուն վախճանը դժուար է սահմանել։ Միամտութիւն է կարծել թէ միայն Հայաստանը կամ հայ ժողովուրդը պիտի տուժեն, թրքական գերակշռութենէն, չենք ըսեր՝ ներխուժումէն։ Այդ կարճատեսութեան արդիւնքը տեսանք 1917էն յետոյ, եւ նոր փորձերու պէտք չունինք։

Այո՛, «Գրաւոր պետութեանց (ոչ թէ պետութեան) ծուղակին մէջ մի իյնաք»։

Այս է միակ տրամաբանական ելքը, եւ կ՚ուզէինք որ մեր հարեւանները իրենց մորթին վրայ չփորձեն տասն անգամ փորձուած վիճակ մը։

Անշուշտ մեր գործը չէ խրատներ տալ Թիֆլիսի եւ Բագուի նախկին կառավարութեանց անդամներուն, որոնք յաճախ հրապարակաւ կը խոստովանին հին սխալները, բայց անխախտ կը մնան հին ճամբուն վրայ։ Մենք ուզեցինք պարզել կարգ մը երեւոյթներ, աչքի առջեւ ունենալով դէպքերու անստոյգ վիճակը եւ իրենց «ելոյթ»ը։

Ապահովաբար իրենց այս ընթացքէն գոհ են նաեւ Մոսկուայի վարիչները, որոնք ի հարկին կրնան Կովկաս հրաւիրել Մ. Քեմալը, իբրեւ արթուն ու հաւատարիմ պահակ, որպէսզի կարենան աւելի ազատ շարժիլ ուրիշ ճակատներու վրայ։

Այդ պարագային, իրենց կը մնայ ճշդել թէ՝ իսկապէս ո՞ր ծուղակէն ազատեցան։

Տէր փոխելով՝ կացութիւնը չի փրկուիր։ Պէտք է այնպիսի միջոց մը գտնել որ, Կովկասի բոլոր ժողովուրդներն ալ իսկապէս տէր դառնան իրենց ճակատագրին եւ իրենց արդար իրաւունքներուն, առանց մէկուն կամ միւսին բերան ծռելու։

Եւ այդ միջոցը կայ, եթէ մէկդի դրուին դիւանագիտական հարպիկութիւնները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԱՅ ԹԱՓԱՌԱՇՐՋԻԿ ՄԸ ԴԱՍ ՏԱԼՈՒ ԵԼԵՐ Է»

— Այս եւ «Լիբք մը» խորագրին տակ, Պոլսոյ «Միլլիյէթ»ը կը գրէ.

«Վերջին թղթաբերով հասած «Նիւ Եորք Թայմզ» թերթը խիստ տարօրինակ լուր մը կուտայ։ Այդ թերթին մէջ կը կարդանք թէ Վահան Գարտաշեան անուն հայ դատարկապորտ մը նամակ մը գրելով Ամերիկայի արտաքին նախարարութեան, բողոքած է Թուրքեւամերիկեան դաշնագրին ստորագրութեան դէմ։ Գարտաշեան՝ ամերիկեան թերթերուն մէջ հրատարակուած իր այս նամակով կը յայտնէ թէ Թուրքիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ պատերազմական վիճակ գոյութիւն ունի եւ կը պահանջէ որ Ամերիկա երթալիք թուրք դեսպանը հոն ոտք կոխածին պէս ձերբակալուի։ Ինքզինքին փաստաբանի մը երեւոյթը եւ Թուրքիոյ «նախկին ելմտական ներկայացուցիչ»ի հանգամանքը տուող այս թափառաշրջիկը կ՚աւելցնէ թէ ամերիկեան օրէնքները կը պահանջեն որ թուրք դեսպանին մասին այսպիսի գործողութիւն մը կատարուի։ Նախ՝ բոլորովին սուտ է թէ Գարտաշեան ո՛ եւ է հանգամանքով ներկայացուցիչը եղած ըլլայ Թուրքիոյ Հանրապետութեան կամ անկեալ Օսմանեան կառավարութեան։ Ակներեւ է թէ դատարկապորտը այս հանգամանքը կը գործածէ շանթաժ ընելու համար։ Յետոյ՝ հակառակ իր փաստաբան ըլլալու պնդումին, կը հասկցուի թէ Ամերիկայի եւ Թուրքիոյ միջեւ ո՛չ մէկ ժամանակ պատերազմական վիճակ գոյութիւն չունենալէն տեղեկութիւն չունի։

«Ամերիկայի Հայոց գործունէութեան հետեւող շրջանակներու կողմէ տրուած տեղեկութեանց համաձայն, Գարտաշեան իր ապրուստը կ՚ապահովէ՝ այնպէս ցոյց տալով որ իբր թէ Հայոց ազգային դատը կը պաշտպանէ։ Մինչեւ իսկ, հայ հաւատներու կողմէ զլ կուած մեծագումար դրամը հաւաքելով, Թուրքիոյ դէմ գիրք մըն ալ հրատարակած էր։ Գարտաշեան իր այս բողոքագիր-նամակը հրատարակած է՝ վախնալով որ Ամերիկայի եւ Թուրքիոյ միջեւ յարաբերութեանց հաստատման պարագային՝ չպիտի կրնայ ազատ գործունէութիւն մը ունենալ։

ԷՍՓԷՐԱՆԹՕՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ. — Երեւանի մէջ բացուած է էսփէրանթոյի վարժարան մը։ Այդ վարժարանին մէջ պիտի դասաւանդուին էսփէրանթոյի գործնական վարժութիւններ, տեսականը՝ «մարքսիստական» բացատրութեամբ!։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲՈՅՍԵՐ.— Ղարաքիլիսայի եւ Քեդեվանի բժշկական բոյսերու մասնաւոր դաշտերէն զատ բացուած է նաեւ Երեւանի փորձադաշտը։ Մղում կը տրուի Փամբակ-Լոռիի գիւղացիներուն բուսամշակութեան, որ հասոյթի աղբիւր մըն է, միւս կողմէ կը փոխարինէ կարգ մը բոյսերու ներածման։ Հայաստանի երիցուկին մշակումէն ի վեր, այլեւս պարսկական երիցուկ չի ներածուիր Հայաստան։ Կը մշակուին նաեւ առատութեամբ կատուախոտ մոլոշ։

ԻՋԵՒԱՆԻ շրջանի գիւղերուն ոչխարներուն մէջ երեւցած է տաղիկ հիւանդութիւնը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սերպ-ալպան յարաբերութիւնները խզուած

Թիրանայի Եուկօսլաւ դեսպանատան թարգմանը ալպանական ոստիկանութեան կողմէ իբրեւ լրտես ձերբակալուած ըլլալով, քաղաքական տագնապ մը ծայր տուած էր Եուկօսլաւիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ։ Սերպ կառավարութեան բողոքագրին վրայ, Ալպանիոյ արտաքին նախարարը հաւաստած էր թէ թարգմանը ազատ պիտի ձգուի։ Սակայն այս խոստումը կատարուած չըլլալով, Սերպիա երկրորդ ծանուցագիր մը եւս դրկեց՝ սպառնալով յարաբերութիւնները խզել։

Պելկրատէն հասած վերջին հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Եուկօսլաւիա արդէն իսկ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզած է Ալպանիոյ հետ եւ թէ Թիրանայի դեսպանը, ինչպէս նաեւ Շքոտրայի. Վալոնայի եւ Կորիցայի սերպ հիւպատոսները իրենց պաշտօնէութեամբ Ալպանիայէն մեկնած են առջի գիշեր։

Միւս կողմէ Պելկրատի ալպանական դեսպան Ցէնա պէյ եւս իր անցագիրները ստացած է։

Այս խզումին իբրեւ պատճառ ցոյց կը տրուի նաեւ այն թէ՝ ալպանական իշխանութիւնները գրաւած են Թիրանայի Եուկօսլաւ դեսպանին ուղղուած դիւանագիտական սուրհանդակը։

ՌՈՒՍԻԱ ԶՕՐԱՇԱՐԺ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ.

Պուքրէշի «Ունիվէրսուլ» թերթը հեռագիր մը ստացած է թէ պոլշեւիկները զէնքի տակ կանչած են կարմիր բանակին վերջին հինգ դասակարգերը։

Խորհրդային կառավարութիւնը ասիական ժողովուրդներուն ուղղուած կոչ մը կը հրատարակէ, զանոնք հրաւիրելով իրենք զիրենք պաշտպանել անգլիական ամէն յարձակումի դէմ։

Սոյն թերթը կը տեղեկանայ թէ Սեւ ծովու խորհրդային նաւատորմը Յունիս 23ին ռազմափորձեր պիտի կատարէ Սթալինի ներկայութեամբ։

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԳՐԳՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Լոնտոնի «Ռիֆըրի» շաբաթաթերթին համաձայն, խորհրդային կառավարութիւնը իր գաղտնի գործակալներուն հրահանգած է հակաբրիտանական խռովութիւններ յարուցանել ոչ միայն Միջագետքի, այլ եւ Աֆղանիստանի եւ Պարսկաստանի մէջ։

Միւս կողմէ «Ռէյնոլտս» կը հաստատէ թէ Արգոսի գրասենեակներուն մէջ փնտռուած գաղտնի վաւերաթուղթերէն մէկն ալ կը վերաբերէր Աֆղանիստանի անգլիական զինուորներու զրութեան։

ՈՒԹ ՑԱՐԱԿԱՆ ՀՐԱՑԱՆԱԶԱՐԿ

Մոսկուայի գործակալութիւնը կը հաղորդէ Յունիս 5 թուականով.—

Օտեսայի շրջանի դատարանը մահուան դատապարտեց միապետական կազմակերպութեան մը ութ անդամները, որոնց մէջ նաեւ ցարական նախկին ընդհ. դատախազ Իրիժունովսքի։ Այս կազմակերպութիւնը կապ ունէր արտասահմանի ճերմակ պահակախումբերուն հետ եւ լրտեսութիւն կ՚ընէր ի հաշիւ Ռումանիոյ։

ԹՐՈՑՔԻ ԵՒ ԶԻՆՈՎԻԷՎ ՎՏԱՐՈՒԱԾ

Մոսկուայէն հեռագրի մը համաձայն, Մոսկուայի Կոմկուսի կոմիտէն լիակատար նիստի մը մէջ լսելէ յետոյ Պուխարինի մէկ տեղեկագիրը, ընդունած է բանաձեւ մը, որով Թրոցքի եւ Զինովիէվ կ՚արտաքսուին համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէէն։

Անգլիա գոհ չէ Եգիպտոսի պատասխանէն

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ եգիպտական բանակի մասին Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ ծագած վէճը դեռ չէ հարթուած։ Հակառակ նախապէս կարծուածին, Անգլիա անընդունելի կը գտնէ եգիպտական կառավարութեան պատասխանը իր ծանուցագրին։

Անգլիական կառավարութիւնը կը պնդէ այն տեսակէտին վրայ թէ եգիպտական բանակի քանակն ու սպառազինումը խիստ մօտէն կը հետաքրքրեն Մեծն Բրիտանիան, որ չուզեր հրաժարիլ իր իրաւունքներէն, մինչեւ որ երկու երկիրներուն միջեւ առկախ խնդիրները չկարգադրուին բանակցութիւններով։

Միւս կողմէ սակայն, Եգիպտացիները կը պնդեն որ իրենց բանակին իրենք միայն կը խառնուին, ու եթէ Անգլիացիները միջամտ՚ն անոր, կը դրժեն իրենց իսկ պաշտօնական յայտարարութեան, որով անկախ հռչակեցին Եգիպտոսը 1922ին։ Եգիպտացի ազգայնականները վճռած են ո եւ է զիջում չընել, ու եթէ Անգլիա բռնի ուժի դիմէ, իրենք կրաւորական դիմադրութիւն պիտի ընեն, պիտի չճանչնան Անգլիոյ կողմէ եղած ո եւ է կարգադրութիւն եւ ամէն պատասխանատուութիւն պիտի ձգեն Անգլիոյ վրայ։

Վէճը բարեկամաբար կարգադրելու համար ամէն դուռ չէ գոցուած դեռ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԵՐԸ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

Արաքսի Թղթակիցը կը գրէ Պուէնոս Այրէսէն.—

Պուէնոս-Այրէս հսկայ եւ գեղեցիկ նաւահանգիստ մըն է, ունի մէկ միլիոն բնակիչ։ Քանի մը տարի առաջ հազիւ քանի մը Հայեր կը գտնուէին Արժանթինի մէջ, այսօր հայ գաղութին թիւը կը հասնի 10,000ի, մեծամասնութիւնը Պուէնոս-Այրէսի մէջ։ Նորեկ գաղթականները առաջին առթիւ ենթարկուած են մեծ դժուարութիւններու, անծանօթ ըլլալով տեղական լեզուին ու պայմաններուն, սակայն նախապէս հաստատուած Հայերու շնորհիւ՝ նորեկները կրցած են շուտով տեղաւորուիլ ու հանգչիլ։

Հայերը ընդհանրապէս կը զբաղին կօշկակարութեամբ, լուսանկարչութեամբ եւ կ՚ապահովեն իրենց օրապահիկը։

Քանի մը տարի առաջ Պուէնոս-Այրէս հասած գաղթականներէն ոմանք արդէն տնտեսական որոշ դիրք մը գրաւած են։ Այսպէս, Գրիգոր Պալթաեան ընկերովի կը բանեցնէ մաքարոնիի գործարան մը եւ լաւ դիրք ունի։ Նոր գործի սկսող մը օրական կրնայ շահիլ 6—7 փէզօ, ինչ որ հազիւ կը բաւէ իր օրական ծախքերուն, որովհետեւ ապրուստն ալ համեմատաբար շատ սուղ է։

Գաղութին մէջ կան կուսակցական զանազան հոսանքներ, որոնց ամէնէն զօրաւորն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Կուսակցութիւնը ունի իր ակումբը, իբրեւ գործիչ Փարիզէն նոր հասած է ընկ. Թադէոս Մեծատուրեան։ Շուտով կը հրատարակուի հայերէն թերթ մը։ Զուգրնթացաբար աշխատանքներ կը կատարուին կազմելու համար Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը։

Գաղութը վարձած է սրահ մը, որ կը ծառայէ իբր եկեղեցի։ Շուտով Պոլիսէն կը հասնի քահանայ մը։

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

«Նոր Երկիր» (Հնչակեան) կը գրէ (3 Յունիս).—

Պէյրութէն գրուած անհատական նամակէ մը կը տեղեկանանք որ «Սուրիական Մամուլ»ի խմբագիր Ս. Տխրունին այժմ կը գտնուի Լաթաքիոյ Գաթմոս գիւղի բերդին մէջ խիստ հսկողութեան տակ։ Արգելափակուած են նաեւ արաբ եւ հայ համայնավարներ, որոնց միացած են նախապէս Բագգա աքսորուած հայ համայնավարներ՝ Յ. Մատէեան, Հ. Պօյաճեան, Պ. Պարտիզպանեան եւ Խ. Փափազեան։ Հոն արգելափակուած են նաեւ Պէյրութէն վերջերս աքսորուող Պ. Պ. Մ. Անանիկեան, Գ. Տէր-Գրիգորեան եւ Չէրքէզեան, հակապոլշեւիկներ, որոնց նամակի տուփը պոլշեւիկներու կողմէն գործածուած է եղեր՝ արգիլուած թերթեր եւ այլ գրութիւններ ստանալու համար։

Վստահ ենք, որ Սուրիոյ հայերը զգոյշ կը մնան հայ թէ օտար պոլշեւիկներէն եւ կը յարգեն զիրենք հիւրասիրող երկրին օրէնքները։

ՍԿԻՒՏԱՐԻ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ վարժարանը փակուեցաւ Մայիս 31ին կրթական տնօրէնութեան հրամաններուն հնազանդած չըլլալուն համար, ինչպէս կը գրէ «Ճէմհուրիէթ»։ Փակման որոշումը ոստիկանութեան միջոցաւ հաղորդուեցաւ վարժարանին տնօրէնութեան։ Փակման պատճառը սա է որ թուրքերէնի ուսուցիչներուն թոշակները չեն վճարուած եւ գաղտնի կարգեր կազմուելով դասախօսութիւններ եղած են։

ԺԸՆԵՒԻ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻ
ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Ելմտական Միջազգային Յանձնաժողովը փակեց իր նիստերը եւ անոր տեղն անցաւ Աշխատանքի միջազգային գրասենեակը։

Ելմտական Յանձնաժողովն իրականացո՞ւց իր վրայ դրուած յոյսերը. կարծիքները կը տարբերին անշուշտ, նայելով թէ ի՛նչ ակնոցովկըդիտուին աշխատանքները։ Մեզ համար առաջին օրէն իսկ որոշ էր թէ արդիւնքները պիտի ունենան աւելի տեսական քան գրական բնոյթ, քանի որ Ազգերու Դաշնակցութիւնն իսկ, որմէ կը բխէր այդ Յանձնաժողովը, չունի ո եւ է պարտադիր հանգամանք։ Անոր որոշումները բարոյական են պարզապէս, որովհետեւ իր ետին չունի որ եւ է ոյժ իր կամքը պարտադրելու կամ իր որոշումը յարգել տալու։

Կարեւորն այն է որ պետութեանց մէջ ձգտում կայ իրար մերձենալու եւ միջազգային հարցերը ուսումնասիրելով որոշ եզրակացութեանց յանգելու. որպէս զի այդ որոշումներն յաջողութեամբ պսակուին, պէտք են ոչ միայն կառավարութեանց բարի կամեցողութիւնն ու փափաքը, այլ եւ ամբողջ աշխարհի իրազեկ եւ նպաստաւոր հանրային կարծիքը։ Կառավարութիւնները վերջ ի վերջոյ հաշուի պիտի առնեն անշուշտ հանրային կարծիքը, իսկ այդ հանրային կարծիքը լուսաբանելու եւ կազմելու համար պէտք են այս համաժողովները։ Շատ իրաւունք ունէր Էմիլ Ժուհօ, Ֆրանսայի ընկերվարական ներկայացուցիչը, երբ կ'առաջարկէր միաձայն հանգամանք տալ այդ համաժողովին որ կանոնաւոր նիստերով եւ խորհրդակցութիւններով շարունակէ սկսուած գործը եւ հրատարակէ իր որոշումները։

Համաժողովի անդամները մասնագէտներ էին եւ ոչ թէ դիւանագիտական ներկայացուցիչներ. անոնց որոշումները երբեք պարտադիր հանգամանք չունէին ո եւ է պետութեան համար այլ պարզապէս անաչառ խորհուրդներ էին, որչափ որ այդպիսի պայմաններու մէջ կրնան պետութեանց կողմէ նշանակուած մարդիկ անաչառ ըլլալ։

Համաժողովն ունէր երեք գլխաւոր բաժանում.— Վաճառականութիւն, Ճարտարարուեստ եւ Երկրագործութիւն։

Վաճառականական յանձնաժողովը զբաղեցաւ մասնաւորապէս մաքսային հարցերով եւ պետութեանց միջեւ կնքուած առեւտրական պայմանագրերով։ Սկզբունքով աննպաստ արտայայտուեցաւ մաքսապաշտպան դրութեան (protectionnisme), հաստատելով թէ բարձր մաքսերը արգելք են միջազգային արդիւնաբերութեան զարգացման եւ կը ծառայեն աւելի երկրի մը մասնաւոր մէկ դասին, ի վնաս միջազգային սպառողներու, եւ փափաք յայտնեց որ ըստ կարելւոյն շուտ վերջ մը դրուի մաքսային ամէն նոր յաւելման եւ ընդհակառակն աշխատուի հակառակ ուղղութեամբ՝ վերցնելով արդէն գոյութիւն ունեցողները. համաժողովը կը դատապարտէ նաեւ արտածումներու եւ ներածումներու վրայ դրուած արգելքները մասնաւորապէս նախանիւթերու մասին, որոնք պէտք է մատչելի ըլլան բոլոր ազգերու։ Կը ջատագովէ այն սակացոյցերն որոնք հաստատուած են պարզ ձեւերով եւ որոշ դասակարգերու բաժանումներով եւ կը յանձնարարէ Ազգերու Դաշնակցութեան պատրաստելու ամէն պետութեանց կողմէ ընդունելի մթերացուցակ մը, որոշ եւ միօրինակ ներածման տուրքերով։

Դալով առեւտրական դաշնագիրներուն, յանձնաժողովը կ'առաջարկէ ամենանպաստաւորեալ ազգերու սակացոյցը կիրարկել ամէնուն անխտիր, առանց տկարացնելու ջանալու այդ տրամադրութիւնները, մասնաւոր պայմաններով կամ մեկնութիւններով։ Յիշենք այստեղ թէ գրեթէ բոլոր պետութիւններն ալ երկու տեսակ մաքսային սակացոյց ունին, մէկը որ կը կիրարկեն բարեկամ երկիրներէ ներածուած ապրանքներուն եւ միւսը որ կը գործածուի դաշնագիր չունեցող պետութեանց ապրանքներուն, առաջինները կը կոչուին ամենանպաստաւորեալ ազգերու սակացոյց։

Առեւտրական յանձնաժողովը կը յանձնարարէ Ազգերու Դաշնակցութեան մշակել առեւտրական միօրինակ դաշնագիր մը ընդունելի ամէն պետութեանց կողմէ եւ վերցնել տալ այն արգելքներն որ կան տակաւին դրամագլխի եւ դրամի արտածման դէմ, զանազան երկիրներու մէջ։

Ճարտարարուեստի յանձնաժողովը կ'ընդունի իբր իրականութիւն ճարտարարուեստական cartelներու գոյութիւնը եւ չի համարձակիր արտայայտուիլ անոնց դէմ, յիշելով սակայն թէ ինչ աղետալի հետեւանքներ կրնան ունենալ այդ քարթէլները, մանաւանդ օրինակ Իտալիոյ նման նախանիւթերէ զուրկ երկրի մը համար։ Փափաք կը յայտնէ որ գործաւորները բաժնեկից ըլլան արտադրութեանց յաւելեալ շահերուն եւ ունենան ապրուստի աւելի նպաստաւոր պայմաններ։ Կը պահանջէ որ աշխատանքի կազմակերպման մէջ անպատճառ ձայն ունենան արհեստակցական կազմակերպութիւններն ու մասնագիտական կարողութիւնները։

Յանձնաժողովը ցաւ կը յայտնէ որ օրէնսդրական եւ սահմանադրական ընդդիմութեանց պատճառաւ, անկարելի է պարտադրել միջազգային իրաւասու ատեան մը, որ կարենայ լուծել բանուորի եւ գործատէրի միջեւ ծագած վէճերը եւ փափաքելի կը գտնէ իրաւարարական ատեաններու կազմութիւնը։ Կը խնդրէ Ազգերու Դաշնակցութենէն մօտէն հետեւիլ ճարտարարուեստական քարթէլներու գործառնութիւններուն եւ պարբերաբար հրատարակութեան տալ ձեռք բերուած փաստերը։ Այս կը նշանակէ արդէն դիմում հանրային կարծիքին։

Մեծ վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան ճարտարարուեստի մեքենական զարգացման (rationalisation) մասին, որով պիտի զբաղի աշխատանքի միջազգային գրասենեակի տասներորդ համագումարը։

Այս յանձնաժողովը որոշում մը քուէարկեց միայն, որ ճարտարարուեստի մեքենական զարգացման պատճառաւ յառաջ գալիք գործազրկութեան կամ աշխատանքի ծանրացման դէմ միջոցներ ձեռք առնուին ի նպաստ բանուորներուն։

Երկրագործական յանձնաժողովն ալ քուէարկեց շատ մը բանաձեւեր, որոնցմով կը յայտարարէ թէ աշխատաւորները բաւականաչափ չեն վարձատրուիր եւ անհրաժեշտ է զարգացնել հողագործական վարկային հաստատութիւնները, եւ ներդաշնակել երկրի արտադրական կարողութիւնը ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի հրապարակներուն հետ։

Վերոյիշեալ որոշումներու ընդհանուր հետեւանքներն են.

1. Ո եւ է ազգային կամ միջազգային ելմտական կազմակերպութիւն չի կրնար գոյութիւն ունենալ առանց բոլոր շահակից կողմերու մասնակցութեան. մասնագէտներ թէ բանուորներ սպառողներ թէ դրամատէրներ։

2. Դատապարտում ելմտական ազգայնականութեան. անկարելի է ո եւ է ազգի, որչափ ալ որ մեծ եւ ընդարձակ լինի ան, ապրիլ առանձին եւ առանց միւսներու օժանդակութեան կամ գործակցութեան։

Եթէ բոլոր պետական մարդիկ նախապէս եւ ժողովուրդներն ալ, հետզհետէ, իրապէս համոզուին թէ անհրաժեշտ են այս համագործակցութիւնները ինչպէս մէկ ազգի տարբեր դասակարգերուն նոյնպէս եւ տարբեր պետութեանց ժողովուրդներուն մէջ, մեծապէս պիտի դիւրանայ միջազգային խաղաղութեան հաստատումը եւ անով միջազգային բարօրութիւնը բոլորին համար։

Ռուսական պատուիրակութեան ներկայութիւնը մեծապէս բարձրացուց համաժողովին վարկը։ Անոնք կ'ուզէին ապացուցանել թէ կարելի է ներդաշնակել քաղքենի եւ համայնավար սկզբունքներ՝ ելմտական ասպարէզին մէջ եւ առով կ'ուզէին ապահովել լէնինականութեան ելմտական de jure (իրաւական) ճանաչումը։

Համաժողովը գոհացում չտուաւ անոնց փափաքին, սակայն մասամբ տեղի տուաւ, ընդունելով բանաձեւ մը որ «մեծապէս բարեգուշակ կը համարի ազգերու առեւտրական խաղաղ համագործակցութեան համար՝ համաժողովին մասնակցութիւնը այնչափ տարբեր ազգերու, ո՛րչափ ալ որ տարբեր ըլլան անոնց դաւանած ելմտական սկզբունքները։»

Ռուսերն ալ համոզում պէտք է գոյացուցած ըլլան թէ, ինչպէս յայտարարեց ֆրանսական պատգամաւոր Լուշէօ, ուրիշ փրկութիւն չունին, բայց եթէ շարունակել իրենց թեքումները դէպի արեւմտեան դրամատիրութիւն եւ աւելի եւս զօրացնել Նեփը (նոր ելմտական քաղաքականութիւն) որ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ծպտեալ դրամատիրական կարգ։

Ազգերու Դաշնակցութեան շատ մը մասնագիտական կազմակերպութիւններն ալ սկսան այսպէս սաղմնային ձեւերով եւ վերջ ի վերջոյ ունեցան աւելի կենսունակ աշխատանք։ Մաղթենք որ միջազգային ելմտական համաժողովն ալ հաստատուի իբրեւ միայնուն մարմին եւ իր յարատեւ ու խոհուն աշխատանքներով պատրաստէ այն բանաձեւերը որոնք յետագային պիտի ծառայեն իբր հիմնաքարեր բոլոր պետութեանց միջեւ ստորագրուելիք խաղաղութեան դաշնագրերուն։

Մ. Տ.

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ.— Երեւանի մէջ, Մայիսի սկիզբը կատարուեցաւ Անդրկովկասեան առողջապահական-համաճարակագիտական 2րդ խորհրդակցութիւնը։

Ժողովին տուած որոշումներուն համաձայն, ճահճատենդի դէմ բացուած պայքարը պիտի կատարուի առաւելապէս պետութեան օժանդակութեամբ, առողջապահական գործավարութեան հսկողութեան տակ։ Ձրի բժշկական օգնութիւն վարակուած գիւղացիներուն։ Աշտարակի մէջ պիտի բացուի ուրկանոց մը, 150 մահճակալով։ Եւ Անդրկովկասի մէջէն խիստ քննութեամբ մը պիտի հաւաքուին բոլոր բորոտները եւ պիտի արգելափակուին ու դարմանուին այդ ուրկանոցին մէջ։ Յունիսի 17, 18 եւ 19ին պիտի կազմակերպուի թոքախտային եռօրեակ։

Մասնագէտ պատրաստելու համար, խումբ մը բժիշկներ պիտի ղրկուին կատարելագործուելու։ Համալսարաններու մէջ պիտի զօրացուին ընկերա-առողջապահական դասաւանդութիւնները։

Արտասահման պիտի ղրկուին մասնագէտ բժիշկներ, որպէս զի ծանօթանան եւրոպական բժշկութեան վերջին նուաճումներուն։ Ժողովը որոշած է նաեւ հրատարակել, ռուսերէն լեզուով, առողջապահական-կանխարգիլողական ամսագիր մը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

ՌԷՆ
ԵՒ ԻՐ
"ԹԱՓԱՌԱՇՐՋԻԿՆԵՐԸ"

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այսպէս, բոլորն ալ Թափառաշրջիկներ են, ոմանք, անտուն ու անտէր, ուրիշներ անսիրտ ու անսէր։ Անոնք զրկուած են հոգեկան խաղաղութենէ, ներքին բանականութենէ. այս է պատճառը, որ անոնք կ'ապրին ու կը շնչեն միջավայրի մը մէջ, ուր ո՛չ արեւ ու ջերմութիւն կայ, ո՛չ ընտանեկան գորով ու գուրգուրանք ու ժպիտ և ո՛չ ալ բնութեան գեղեցկութիւններու վայելքը։ Ընդհակառակն, հոդ, տառապանք ու զրկանք, «տարտամ ներկայ, անյայտ ապագայ ու մոռցուած անցեալ»։

Թափառաշրջիկները նկուղներու, փակ սենեակներու, գարշահոտ ու ապականուած անկիւններու մէջ կ'ապրին. լաւագոյն պարագային, կա՛մ դագաղագործին խանութը, տախտակներու եւ տաշեղներու կոյտին մէջ, զրկուած ու անխրախուած, կամ վաճառականի մը ամբարանոցին մէջ, եւ կամ գերեզմանատան քարերուն վրայ։

Ռէն իր Թափառաշրջիկները կը պտտցնէ այն միջավայրին մէջ, որ զուրկ է բնութեան լայնարձակ հորիզոններու շունչէն ու տարածութենէն, կապոյտ երկինքներու շողէն ու արեւէն, պարտէզներու՝ մշտադալար ծիծաղէն ու կանաչութենէն։

Ամբողջ գրքին մէջ դուք ի զուր պիտի փնտռէիք էջ մը, ուր երիտասարդ գրագէտը, մեզի տուած պիտի ըլլար նկարագիրը դուրսի աշխարհին, կամ մեզ շրջապատող անգիտակից եւ սակայն գեղեցիկ բնութեան։ Ասիկա արժանիքն է ուրեմն գրողին, որ իր տիպարները դրած է հարազատ շրջանակի մը մէջ, առանց դառնալու անբնական ու արուեստակեալ, ինչպէս այդ յատուկ է նոր գրողներէն ոմանց, որոնք կը տառապին նիւթի, պատկերներու, ինքնատպութեան ու արուեստի աղքատութենէ։

Հարազատ միջավայր, հարազատ ու բնական ներկայացուցիչներով.— ահաւասիկ գաղտնիքը վիպագիր Ռէնի արուեստին ու գրականութեան, որով ան կոչուած է դառնալու Հայ Կորքին կամ Չեխովը։ Հիւսիսի, եւ մասնաւորաբար ռուսական գրականութիւնը խորապէս ազդած ըլլալ կը թուի անոր վրայ։ Իր ընտրած տիպարները եւ այն միջավայրը ուր անոնք կը շարժին, կը գործեն ու կ'ապրին, ընտանի պիտի թուին բոլոր այն ընթերցողներուն, որոնք որ եւ է առթիւ էջ մը, կամ հատոր մը կարդացեր են ռուսական գրականութենէն։

Իր գրիչը սահման չի ճանչնար, երբ կը փորձէ վերլուծել հոգեբանութիւնը մարդկային բոլոր զրկուածներուն ու դժբախտներուն։ Ու Թափառաշրջիկ բառը կը բաւէ արդէն պատկերացնելու դասակարգը մարդոց, որոնք՝ բառին բուն նշանակութեամբ, անտուն, անտէր, անընտանիք, չորս հովերուն անձնատուր, արհամարհուած կեանք մը կ'ապրին, արհամարհուած բոլորէն հալածուած բոլորէն։ Ու մեզի պիտի ըսեն անոնք. «Մենք շնչին սարդեր ենք, եւ մեր կեանքը մի բարակ ոստայն, որի մէկ ծայրը հիւսուած է տխեղծական առաստաղին, իսկ միւսը կապուած է մեզ, ու մենք առկախ՝ ճօճւում ենք դատարկութեան մէջ։ Բաւական է մի թեթեւ հովի, մի աննշան պատահար, որ խզէ մեր կեանքի թելը»։

Զրկուած, արհամարհուած ու հալածուած Թափառաշրջիկներ են անոր բոլոր հերոսները, որոնք կապուած չեն ո՛չ տեղի, ո՛չ մարդոց, ո՛չ ժամանակի եւ ո՛չ ալ տարածութեան հետ. իսկական Աշխարհաքաղաքացիներ, պիտի ըսէք թերեւս։

Ահաւասիկ Մարութը, (Քաղցը) գործի ու առեւտուրի տիպարը, վաճառականի հոգեբանութեամբ։ Դագաղագործ Ուստա Համբօն, քարտաշ Համբի Յակոբը եւ տէր Ղեւոնդը, երեքն ալ Դագաղագործին մէջ, իրենց երգիծախառն խօսակցութիւնով, մարդոց դիակները համբելու դիւային ժպիտով, մեր հոգիներուն վրայ սարսուռ կը մաղեն։ Կնոջ հոգիին բարդ ու մութ տրամադրութիւնները մեզի կը բերեն տիկին Աշխէնը (Կինը), Թամարան (Դերձակուհին) եւ Նատաշան (Թափառաշրջիկները)։ Ահաւասիկ տիկին Աշխէնը, կին մը, որ «իրեն մինակ է զգում, մտերմիներ է որոնում, բայց խուսափում է, երբ առիթ կայ»· որովհետեւ «կինը ստրուկ է, երբ տէրեր է որոնում, եւ դաժան, երբ ստրուկներ ունի»· բայց ան կը զգայ նաեւ, որ ինքը մայր է, եւ աւելի «հեռուն գնալ անիմաստ է»։ Կնոջ հոգին մանուածապատ է, կը գոչէ հեղինակը, եւ դժուար է մէկ անգամէն թափանցել անոր խորքը։ Կինը կը տենչայ ունենալ իրեն նայող ու իրեն հետեւող սիրտ մը, «սիրտ մը անվհատ ու անխոնջ. միշտ նրան գնացող, բայց բնաւ նրան չհասնող»։

Սիրոյ յագեցումին կը յաջորդէ հիասթափութիւնը. «դրանից յետոյ, այդ ճերմակաւոր ոգին, (տիկին Աշխէնը) երբեմնի այդ չքնաղ էակը, որ միաժամանակ ինձ անհասանելի եւ կատարեալ էր թւում, այժմ դարձել էր հասարակ, անխորհուրդ ու սովորական»։ Որուն կը յաջորդեն յոռետես միտքեր. ամէն անգամ որ կը մտածէ սիրող սրտի մը, կենակցի մը մասին, միտքը կ'իյնայ ճերմակաւոր ոգին, որ իրմէ յետոյ կը ջանայ ուրիշներ ալ թակարդը ձգել։

Վառ երեւակայութիւն ունի Ռէն։ Յաճախ անձնատուր կ'ըլլայ մտորումներու, երազներու, որոնք կեանքի դաժանութիւնը կը մեղմեն, ահռելի իրականութենէն կը փոխադրեն երազոյ երանաւէտ կայաններ։ Ասիկա գիծն է եւ աչքի զարնող գիծը ռուս հոգիին եւ որուն կատարեալ ու անմահ օրինակները դուք պիտի գտնէք Տօստոեւսքիի, Թուրկենիեվի, Թոլստոյի ստեղծագործութիւններուն մէջ, յիշելու համար միայն մեծերը։

Յետոյ, իր հոգին կ'ըմբոստանայ յաճախ, մարդկային անարդարութիւններու առջեւ։ Ո՞ր թափառաշրջիկը կամ զրկուածը չէ ունեցեր երբեմն, մտքի այն լոյսը եւ արդար դատողութիւնը, որով անոնք կշռել ուզեր են կեանքի պայմանները, աշխարհի օրէնքները։ Այս է պատճառը, որ ամէնէն անբանացած ու արժանապատուութեան զգացումէ զրկուած, կեանքի «յատակը» իջնողներն անգամ կուգայ պահ մը, որ կ'անդրադառնան անարդար կարգերուն ու իրենց զրկուածի դժբախտութեան, հարցնելու համար, որ «հիւրանոցները, տները եւ նրանց սենեակները ու խուցերը շինուած են բնակութեան համար, եւ բոլորի համար նրանք ո՛չ ոքի սեփականութիւնը չպիտի լինեն, ինչպէս ջուրը, օդը, հողը եւ ամէն բան, ինչ որ բնութեանն է»։ Ուրիշ տեղ մը «մարդիկ այնքան դաժան էին, որ ինձ հրմշտում էին մայթերից ցած եւ մատնանշում էին, որ ճամբու մէջտեղով քայլեմ, իմ բեռով չխանգարելով պարապ մարդկանց երթեւեկը։ Տարօրինակ բան, փոխանակ այդ մայթերը բեռնակիրներին յատկացնելու, որպէս յարգանքի նշան նրանց աշխատանքին, նրանք յատկացուած էին անգործ, ծոյլ եւ աննպատակ թափառող հասարակութիւններին, որոնք բնաւ չէին մայթերի մէկ մասը քարն իսկ փոխարինել նորով»։

* * *

Թափառաշրջիկները քանի մը արժանիքներով կը ներկայանան ընթերցող հասարակութեան. Վերին աստիճանի հետաքրքրական ժամանելու կ'առաջնորդէ ընթերցողը, որովհետեւ՝ հոն ներկայացուած հոգիները դժբախտ իրականութենէն առնուած են, կան իրողութիւններ, որ մեր սիրտը կ'արիւնոտեն։ Կան հարազատ տիպարներ, որոնք մեր շուրջը կը շարժին եւ որոնք՝ կը թուին թէ ծանօթ են մեզի։

Ու այս ամէնը պատմուած է լեզուով մը եւ արտայայտուած արուեստով մը, որ յատուկ է տաղանդաւոր վիպագիրին։ Յստակ, սահուն, առանց արուեստակեալութեան, առանց փնտռուած բառերու եւ նախադասութիւններու։ Ռէնի լեզուն հրապուրիչ է ու ինքնատիպ, իր հերոսներուն հոգիին պէս պարզ։ Երբ անիկա կը դառնայ երգիծախառն, որուն՝ աւելի յաջող պատկերացումները մենք տեսանք «Գնդակահարուածները» ընդարձակ վէպին մէջ։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԱՍՈՒԼԻՍ
ԱՄԻՐԴՈՎԼԱԹԻ ՄԱՍԻՆ

(Ակամայ յապաղած)

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութիւնը հացկերոյթ մը տուաւ Մայիս 25ին, հռչակաւոր բժիշկ Ամիրդովլաթի «Անգիտաց Անպէտ» գրքին հրատարակութեան առթիւ, զոր կատարած է Պ. Կ. Բասմաջեան։ Ներկայ էին միութեան անդամները եւ բազմաթիւ փարիզահայ մտաւորականներ եւ ծանօթ հայրենակիցներ։

Նախագահ Տօքթ. Գօլօլեան՝ սեղանին բացումը կատարելով, ներկայացուց հայ բժշկութեան պատմութիւնը։

Ճաշի ատեն, սեղանապետ էր Պ. Լեւոն Բաշալեան։ Հետզհետէ խօսք առին Բրոֆ. Ադոնց, որ մեզ տարաւ Հայոց ոսկեդարը եւ բացատրեց թէ Ամիրդովլաթէն առաջ Ե. Դարուն իսկ ունեցած ենք հայ բժիշկներ. յիշեց նշանաւոր Մարաթու եպիսկոպոսը՝ բժիշկը պարսից Թագաւորին նմանապէս Ներսէս եպիսկոպոսը որոնք հոգեկան բժշկութենէ զատ եղած են նաեւ մարմնաւոր բժիշկներ։

Բրոֆ. Աղաջանեան շեշտեց զօրաւոր կամքի մը բարերար դերը անհատականութեան մէջ Թուրքիոյ մէջ ունեցած ենք հայ գրականութեամբ եւ բանասիրութեամբ զբաղողներ, սակայն Եւրոպայի մէջ յաճախ կը հանդիպինք գործի եւ գոհարեղէնի վաճառականներուն։

Պ. Դաւիթ Բէկ տուաւ հետաքրքրական տեղեկութիւններ հեղինակի մասին։

Խօսեցան նմանապէս Տօքթ. Արթէն եւ Լ. Գրիգորեան։

Նախիբրու արժանացաւ Պ. Վաչեանց, որ յայտարարեց թէ ամէն հարուստ պէտք է հետաքրքրուի մեր ազգի մտաւորականութեամբ։ «Թեքել ...

...յուն վրայ որ պիտի չկատարէ ... պարտականութիւնը հանդէպ ... ազգին»:

Այս հատորը ունի գլխաւոր ...ի մը բաժանումներ.— Ամիր...ութի բնագիրը, հրատարակչին ...աջաբանը— որ ամբողջ գոր...ն ուսումնասիրութիւնն է. Ես...պագիններու յատուկ ֆրանսերէն ...ուած ընդհանուր ակնարկ մը ...չորս բառացուցակ հիւանդու...իւններու ախտաբանական բա...րու մասին. Ամիրդովլաթի յի...ատակած բոլոր յատուկ անուն...րու եւ դժուարիմաց կամ «ան...նօթ» բառերու ֆրանսերէն ...եկնութիւններով:

Օրուան փառքն էր Ամիր...վլաթ, ծնած Ամասիա, 15րդ ...արուն: Իր գիրքը «Անգիտաց ...նպէտ» ունի 846 էջ, որոնց ...24ը հաւաքուած են Փարիզի, ...նոնի, Կ. Պոլսոյ եւ Մարգուանի ...նագիրներէն, իսկ մնացածը ա...ցուած Բասմաջեանին կողմէն, ...տորին տալով ամբողջական ...ւ մը:

* * *

գժբախտաբար Ամիրդովլաթի ...մբողջական կենսագրականը չու...նք: Ինք իր ծնունդը կուտայ իր ...նագիրուն մէջ, կեանքը եւ ...խճանը մութ կը մնան: Կը ...րծուի թէ մեռած է Պրուսա:

Այս առթիւ ըսենք որ Պ. ...սմաջեան մինչեւ հիմա տուած ...47 գործեր, որոնց գրեթէ ա...նքը ֆրանսերէն թէ հայերէն ...յրենիքէն դուրս չեն ելած:

Ա. Կապենց

ՆՈՐ ՎԷՃԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք, Պուլկա...իոյ ապօրէն Թեմական Խոր...ուրդը փորձած էր պաշտօնանկ ...նել Սոֆիայի Թաղ. Խորհուրդը, ...րաչար գործածելով արտա...ն Նախարարութեան սրամա...ութիւնները, բայց վարչապետ ...Լիափչէֆ խնդրին տեղեկա...ալով, վերահաստատեց Թաղ. ...որհուրդը: Կ՚իմանանք թէ Թաղ. ...որհուրդը որոշած է դատ բա...ալ Արտաքին Նախարարութեան ...էմ, Պուլկարիոյ վարչական ...արծրագոյն ատեանին առջեւ: ...յս առթիւ «Ժամանակ»ի Թղթա...ցը կը գրէ.

«Թեմական Խորհուրդը դժ...ախտաբար չգիտցաւ իր բարձ...ութեան վրայ մնալ եւ փոխա...ակ սպասելու կաթող. պատ...իրակ Գարեգին եպիսկոպո...ի ժամանումին, որուն քննու...եան արդիւնքը անկասկած ի...ն նպաստաւոր պիտի ըլլար եւ ...ր դիրքը աւելի պիտի ամրա...էր յաչս ժողովուրդին եւ տե...ական իշխանութեանց, իր դիր...ին պատիւ չբերող քայլ մը ա...ւելցնել տալով Սոֆիայի Թա...ական Խորհուրդը:»

ԶԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԿՐԱՍԻ ՄԷՋ

Կրաս, (սեփ. թղթ.).— Մեր գիւղին մէջ Մայիս 28ը տօնուեցաւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէին:

Ընկ. Ա. Տ. Վ. բանալով ժողովը, զայրոյթով արտայայտուեցաւ կարմիր թափթփուքներու հանդէպ, որոնք Մայիս 28 սուգի եւ սարկութեան տօն կոչեր էին, եւ պարսաւեց հօկի վարիչը որ փութացած էր նոյն ժամուն հօկի ժողով մը սարքել մեր հանդէսը ձախողեցնելու համար, մինչդեռ մեր սրահը ժամանակէն առաջ լեցուած էր: Հայրենակիցներ եկած էին նաեւ շրջականներէն:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով: Եղան արտասանութիւններ եւ երգեր:

Օրուան բանախօսն էր, ընկ. Վազգէն Մարտիրոսեան, որ պարզեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը:

Բանախօսը քննադատեց մեր ժամանակներու «դիւանագէտ» վայրերանները, դասալիքները եւ ուրացողները, որոնք հանրապետութեան ժամանակ կը փառաբանէին Մայիս 28ը, իսկ հիմա Փարիզի մէջ ժողովներ կը սարքեն անկախութեան տօնը սուգի տօն կ՚անուանեն:

Վերջանալէն առաջ ժողովուրդը փափաք յայտնեց որ յաճախ կատարուին հայկական հաւաքոյթներ:

Մեր գաղութը երեք տարուան կեանք մը ունի: Շատեր եկած են Պոլսէն եւ Ռումանիայէն, ընդհանրապէս զրկուած հայկական կեանքէ: Կայ հօկի մասնաճիւղ մը որ երկու տարիէ ի վեր կը քաշքշէ իր անպէտ գոյութիւնը, պառակտումներ ստեղծելով: Անդամները 40—60 տարեկան մարդիկ են, որոնց շատերը գրել կարդալ չեն գիտեր, իսկ վարիչը՝ միջազգային հովերով տարուած կարմրուկ մը որ քիչ մը կարդալ գիտէ, եւ չգիտցողներուն պէտքերը ինքը կը լրացնէ... Անդամ ծերուկներէն մէկը որ երբեմն լուրեր կը ստանայ Հայաստանէն: Վերջերս նամակ մը առած է, որ կը գգուշացնէ. «Զըլլայ թէ Հայաստան գաս, եթէ կարելիութիւն կայ գիս քովդ տար»: Կարմրուկ աղբարը քաջութիւնը չունենար իրականութիւնը կարդալու, կ՚առարկէ թէ նամակը շատ աղտոտ գրուած է, պէտք է սրբագրեմ եւ յետոյ կարդամ որ լաւ հասկնաս. մարդը կասկածանքի կը մատնուի եւ բարեկամի մը կը դիմէ որպէսզի նամակը ճիշտ կարդայ:

Երիտասարդութիւնը մեր կողմն է: Մէկուկէս ամիս առաջ խումբ մը երիտասարդներ քով քովի գալով, կազմեցին Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն: Այսօր մեր թիւը կրկնապատկուած է: Բոլորը ազատ եւ կայտառ տղաներ են, գրեթէ մէկ հասակ: Այս ամէնուն արդիւնքը եղաւ Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը եւ հայկական մթնոլորտի ստեղծումը:

Արա

ՊԷԼՖՕՐԻ ՄԷՋ

Պէլֆօր (Սեփ. թղթ.).— Հոս ալ տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան Ցրդ. տարեդարձը, Հ. Յ. Դ. Վազգէն խումբի եւ Հ. Ե. Դ.ք երիտասարդներու մասնակցութեամբ: Սրահը զարդարուած էր Ֆէտայիններու նկարներով, իսկ բեմին ճակատը գրուած էր խոշոր տառերով Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան: Սրահը կանուխէն լեցուած էր, այնպէս որ ուշ մնացողները ոտքի վրայ մնացին: Օրուան նախագահին բացման խօսքէն յետոյ, «Մեր Հայրենիք»ով սկսաւ հանդէսը: Եղան շարք մը արտասանութիւններ: Յայտագիրը կը բաղկանար երեք մասէ. ընդհանրապէս տեղի ունեցան ներկայացումներ: Ընկ. Խաչատուր պարզեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը եւ արժէքը հայ ժողովուրդին: Տեղի ունեցան խմբերգներ եւ պարեր: Նախագահը յայտարարեց որ եթէ կան խօսիլ կամ հարցում ընել փափաքողներ, ազատ են: Պ. Փօլ բեմ բարձրանալով յայտնեց որ պէտք չէ ընկրկիլ, այլ միշտ յառաջանալ ու հասնիլ մեր նպատակին, եւ օրինակ բերաւ օրուան հերոսը՝ Լինտպէրկը որ ամուր հաւատքով հասաւ Փարիզ: Յետոյ խօսեցաւ Պ. Եղնիկ Եղնիկեան որ շեշտեց թէ Մայիս 28ը ամբողջ հայ ժողովուրդին կը պատկանի որով մենք ամէն տարի պէտք է հաւաքուինք տօնելու համար այս «բիւրիցս երանելի օրը»:

Խօսեցաւ նաեւ Պ. Ճիվան նոյն ոգիով:

Յետոյ խօսք առաւ Կիւրինցի հայրենակից մը որ ըսաւ թէ առաջին առթիւ Պոլիս բախտը ունեցայ տօնելու այս օրը, յետոյ Յունաստան եւ այսօր հոս, որով լիայոյս եմ որ ի վերջոյ մեր հայրենիքին մէջ պիտի տօնենք Մայիս 28ը: Պ. Արմենակ եւս խօսեցաւ, ըսելով թէ Մայիս 28ը մեծ նշանակութիւն ունի մեզի համար, բայց պէտք չէ մխտենք եւ օգտակարութիւնը ներկայ իշխանութեան: 451 Թուականին Վասակ իր խոհեմութեամբ կ՚ուզէր փրկել իր ազգը, իսկ Վարդանը կռուով: Այսօր պատկերը նոյնն է, օրուան վարիչները ստանձնած են Վասակի դերը, իսկ Դաշնակցութիւնը՝ Վարդանի դերը...:

Վերջին խօսողն էր ընկ. Անդրանիկ որ երկու խօսքով պատասխանեց թէ Վասակի նման մարդիկը բանտի մէջ կը քաւեն իրենց մեղքը:

Հանդէսը վերջացաւ «Յառաջ Նահատակ» եւ «Լուսին չկար» խմբերգներով: Կէմէրէկցիներուն Հայրենակց. Միութեան կողմէ Յ. Թարաքճեան շնորհաւորեց մեր կազմը եւ ըսաւ թէ չորս տարիէ ի վեր առաջին հանդէսն է որ կը տեսնէ: Հանդէսէն վերջ ունեցանք ժողով մը եւ երկու նոր ընկերներ աւելցան մեր շարքերուն վրայ:

Անտրէ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի վարչութեան կողմէ եւ մասնաւոր պատուիրակութեան միջոցաւ ստացած ենք բողոքի նամակ մը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ տողերը.—

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԲՈՂՈՔԸ

«Միութիւնս սիրով ընդ առաջ երթալով պատ. խմբագրութեանդ գեղեցիկ առաջարկին, անմիջապէս Ֆութպոլի Յանձնախումբին թելադրեց պէտք եղած մասնակցութիւնը եւ աշխատանքի բաժինը ստանձնել:

«Վարչութիւնս իր 25 Մայիսի ժողովին մէջ կը տեղեկանար Ֆութպոլի Յանձնախումբին բանակցութեանց արդիւնքին: Հոն որոշապէս կ՚ըսուէր որ, մասնակցող խումբերէն Հ. Մ.ը. եւ Արմէնիան իրենց խումբերուն մէջ օտարներ ունէին, հետեւաբար պայման կը դնէին որ անոնք ալ խաղան: Որոշուած էր թէ օտարները կրնային մասնակցիլ, եթէ իրապէս կը պատկանէին վերոյիշեալ Միութեանց իբր գործօն անդամներ:

«Այս է որոշումը, թէեւ խոստոր կը համեմատէր Յառաջի եւ մեր Վարչութեան բարոյական առաջադրութեանց, եւ սակայն նկատի առնելով որ այդ մրցումները առիթ մը պիտի ըլլային խումբերուն մէջ գործակցութիւն եւ շփում ստեղծելու, առանց բծախնդրութեան համաձայնեցանք»:

Վարչութիւնը յետոյ պատմելով ծանօթ անցուդարձերը, կ՚եզրակացնէ.

«Իբրեւ անիրաւուած կողմ, Վարչութիւնս կուգայ բողոքել պատ. խմբագրութեանդ, եղած ապօրինութեան դէմ եւ խնդրել որ կատարուած մրցումը չեղեալ նկատուի, եւ եթէ պէտք է նոր մրցում մը կազմակերպուի միայն հայ խումբերու եւ իրենց իրական անդամներու մասնակցութեամբ»:

Ի՞նչ կ՚ըսէ «Արմէնիա»

«Բաժակ»ի նախապատրաստական ժողովին մէջ, երբ օտարներուն մասնակցութեան խնդիր եղաւ, ես իբրեւ «Արմէնիա Ֆութպոլ Գլիւպ»ի ներկայացուցիչ, դիտել տուի. «Միայն մէկ բաժակի մրցման մը մասնակցելու համար, չեմ կրնար խումբս ցրուել, հեռացնելով չորս օտար խաղացողներս, որոնք ճիշդ չորս ամիսէ ի վեր կանոնաւորապէս կը մասնակցին «Արմէնիա»ի բոլոր մրցումներուն: Այն ատեն այս դիտողութեանս դէմ ո՛ր եւ է վճռական պատասխան մը չտրուեցաւ:

Ես միեւնոյն ատեն յանձն առի այդ օրէն սկսեալ իմ խումբէս բոլորովին հեռացնել օտար խաղացողները, եթէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ստանձնէ յառաջիկային զալիք պատասխանատուութիւնը Ֆրանս. Թերթերու կողմէ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի լիազօրները չուզելով ստանձնել պատասխանատուութիւնը, ՝էկզի քաշուեցան: Յառաջի երկու ներկայացուցիչներն ալ այդ հարցին կարգադրութեանը համար, առաջարկեցին որ մենք չորս խումբերս իրարու հետ համաձայնինք, ինչպէս որ համաձայնեցանք: Անկէ յետոյ էր որ ընդհանուր համաձայնութիւն գոյացաւ:

Այս անցուդարձերէն յետոյ, կը զարմանամ որ օտար խաղացողներու խնդիր կը յուզուի վերջին պահուն:

Եթէ երբեք Հ. Մ. Ը. Մ.ը շահէր յաղթանակը, արդեօք իմ տարած յաղթանակս հայ մարզիկներու դէմ չէր ըսելով, կրկին կարգադրութիւն մը ընել պիտի առաջարկէ՞ր:

Սեդրակ Երամեան

Զանազան կարծիքներ

Իբրեւ չէզոք հանդիսատես մը, տարրական տրամաբանութիւնը թոյլ կուտայ ինձ ըսելու որ Հ. Մ. Մ.ը անիրաւ է: Որովհետեւ,

Ա.— Հ.Մ.Մ.ի հրաւէր եղած է ոչ թէ իբրեւ «սելէքսիօն» խումբի մը, որպէս զի իրաւունք ունենայ իրմէ շատ աւելի գերազաս խումբերէ ուժեր հաւաքել, այլ իբրեւ Հ.Մ.Մ.: Բ.— Իրենց խումբին մէջ օտար տարրերու մուտքը կ՚արդարանար միայն այն պարագային, երբ անոնք իրենց խումբին մաս կազմեն, այսինքն Հ.Մ.Մ.ի տոմարին մէջ արձանագրուած անդամներ ըլլան, մինչդեռ անոնք յայտնապէս կանչուած խաղացողներ են: Ուրեմն, Հ.Մ.Մ.ը կը զարկի իսկական Հ.Մ.Մ. ըլլալէ եւ Հ. Մ. Ը. Մ. իրաւունք կ՚ունենայ իր պարտութիւնը չընդունելու:

Պարագան միեւնոյնն էր եթէ ատոնք Հայեր ըլլային եւ շատ աւելի գերազաս խումբերու պատկանող:

Վ. Մոսկոֆեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿԻ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

Մարսէյլ, 26 մայիս.— «Յառաջ»ի (Մայիս 20) 341 թիւին մէջ՝ Ա. Պալիկեան ստորագրութեամբ թղթակցութիւն մը կար, Պուլվար Օտտօ թաղամասին մէջ բացուելիք Ազգ. մանկապարտէզի մասին, որով՝ այդ գործին նախաձեռնութիւնը կը մասնաճռուէր Սեբաստիոյ Աղտ գիւղացիներու եւ քիչ մըն ալ կուսակցական գոյն կը խառնուէր անոր:

Պ. Արսէն Պալիկեանը՝ ընիկ Սեբաստիոյ Աղտ գիւղացի է, որ վերջերս Պէյրութէն եկած է Մարսէյլ եւ հազիւ քանի մը օր մնալէ վերջ մեկնած է ներքին գաւառները, այնպէս որ՝ Պուլվար Օտտօի մանկապարտէզի մասին իր տուած տեղեկութիւնները՝ որոշ չափով իրականութեան համապատասխան ըլլալով հանդերձ, կարեւոր կէտեր՝ լուսաբանութեան կը կարօտին:

Արդարեւ՝ յիշեալ Ազգ. Մանկապարտէզի բացման շուրջ թափուած աշխատանքները, թէեւ սկզբնական շրջանին անյաջող անցան եւ նոյն նպատակով հաւաքուած դրամները ետ տրուեցան, բայց մեր մատաղատի զաւակներու կրթութեան անյետաձգելի պահանջը մեզ մղեց որ՝ բոլոր Սեբաստացիներս —քաղաքացի թէ գիւղացի, սկսուած գովելի ձեռնարկը գլուխ հանենք, անոր յաջողութեան համար անհրաժեշտ նիւթական զոհողութեան առջեւ չընկրկելու պայմանաւ:

Եւ Սեբաստիոյ մեր հայրենակիցներու միաբան ու հաստատակամ զոհաբերութեան ոգիէն քաջալերուելով, Պուլվար Օտտօ թաղամասը բնակող այլ շրջանի հայրենակիցներ ալ իրենց օժանդակութիւնը բերին եւ կարելի եղաւ ընդամէնը 70 հոգիէ 3650 ֆրանքի պատկառելի գումար մը հաւաքել, որով մանկապարտէզի յարմար շէնք մը վարձուեցաւ վեց ամսուան պայմանաժամով:

Մանկապարտիզպանուհիի իբր ամսաթոշակ եւ շէնքի նորոգութեան համար 1000 ֆրանքի փոխատուութիւն մը եւս ըրած են հինգ Սեբաստացի հայրենակիցներ:

Շէնքի նորոգութեան աշխատանքները արդէն սկսած են եւ կարող մանկապարտիզպանուհիի մը ընտրութեան մասին խորհրդակցութիւններ կը կատարուին:

Կը պարզուի ուրեմն թէ՝ Մարսէյլ, Պուլվար Օտտօ թաղամասի մանկապարտէզը անհատական կամ գիւղացիական սեփականութիւն չէ: Ստոյգ է, որ նախաձեռնողները Սեբաստացիներ են, բայց գործը զուտ կրթական է եւ դրուած՝ ընդհանուր ազգային հողի վրայ:

Հետեւաբար՝ մեր հայրենակից Պ. Ա. Պալիկեանը իրաւունք չունէր, առանց մանրամասնութեանց իրազեկ ըլլալու, գրկել նոյն թղթակցութիւնը որ ո՛չ միայն օգտակարութիւն չունեցաւ, այլ քիչ մնաց որ վտանգէր սկսուած ձեռնարկը:

Բարեբախտաբար, նախաձեռնող եւ նիւթական զոհողութիւն ընող մեր հայրենակիցները՝ խոնարհելով գործին անհրաժեշտութեան առջեւ, որոշեցին անայլայլ շարունակել զայն, առանց ուշադրութիւն դարձնելու, պատահական թղթակցի մը անճիշտ գրութեան:

Մեր կատարեալ համերաշխութեան եւ ձեռնարկին ընդհ. ազգային հանգամանքը շեշտող լաւագոյն ապացոյցներէն մէկն ալ այն է, որ Պուլվար Օտտօ թաղը բնակող Հայերու ընդհ. ժողով հրաւիրուեցաւ, մանկապարտէզի հոգաբարձութիւն ընտրելու համար:

Սեբաստիոյ Եարասար գիւղացի
Ստեփան Ալթունեան

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՑԱՑՏՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Սակայն դժբախտաբար, ինչպէս գուշակած էինք, խմա Շթառալ մենէ առաջ հասած էր լոտեսի ...իլի մօտ, ու փախած էին:

Բայց կրցանք իրենց տան մէջ ...երբակալել քօհը եւ Վալանթէ...ը, որոնք իրենց գոյքերը պատ...ստելու վրայ էին:

Առանց դիմադրութեան թոյլ ...ուին որ ձերբակալենք զիրենք ...եւ վատօրէն մատնեցին իրենց ...եղսակիցները, որոնք տասներկու ...ոգի նոյն գիշերն իսկ ձերբա...կալուեցան:

Լրտեսներու այս խումբը ու...րեմն, այլեւս չէր կրնար մնասել, ...ծնի կը մնար երեւան հանել ա...նոնց մեղսակիցները, որոնք կը ...գործէին Փարիզի եւ զինուորական ...շրջաններու մէջ:

Նոյն օրն իսկ, Նապօլիէն հրաժեշտ առնելէ յետոյ, մեկնեցայ Ս... քաղաքը, ուր հաստատուած էր փոխ-լրտեսական կեդրոնը:

ԿՆՃՌՈՏ ԳՈՐԾ ՄԸ

Ժընեւի գերման լրտեսներուն պետը, որ մասնաւորաբար, կը զբաղէր լրտեսներ եւ մատնիչներ ճարելու եւ զանոնք Ֆրանսա ղրկելու գործով, Քէօնիկէն անուով պարոն մըն էր, որ Փրէվօ-Մարթէն փողոցը կը բնակէր:

Ցարաբերութեան մէջ էր թէ խմա Շթառալի եւ թէ Նշանաւոր լրտեսուհի Օր Տօքթօրի հետ, որ Անվէրս հաստատուած լրտեսական կեդրոնը կը վարէր եւ ինչպէ՞ս:

Արդ, եթէ Քէօնիկէն էր որ Ժընեւի մէջ կը հրամայէր, իրականութեան մէջ, ան կը շարժէր գերման բանակի տեղեկատուութեան բաժնին հրահանգներով: Իսկ ասոր ալ Ժընեւի ներկայացուցիչը կին մըն էր, որուն անունը երբեք չկրցանք գիտնալ, բայց զայն մականուաներ էինք «Շիկահերը»:

Մարդ չպիտի կրնայ գիտնալ թէ այս կինը ինչքա՜ն չարիքներ հասցուց Ֆրանսայի:

Շիկահերին հետ բաղդատմամբ, խմա Շթառալն անգամ հրեշտակ մը պիտի նկատուէր, որովհետեւ այս կինը ոչ մէկ միջոցի, նոյն իսկ սպանութեան առջեւ կանգ չէր առներ, իր նպատակին հասնելու համար:

Անոր գործունէութեան սովորական կերպը բացատրելու համար մեր լեզուով կ՚ըսէինք թէ «գէշ կ՚աշխատի», այսինքն իր գործին մէջ, արհամարհելով նրբամտութիւնը եւ խորամանկութիւնը, բացարձակապէս միայն ուժի կը դիմէր:

Այս կինը եւ իր մարդերը՝ կէս միջոց չէին գործածեր: Ո եւ է մէկը որ ասոնց կը մատնանշուէր իբրեւ կասկածելի «մեռած մարդ» մըն էր: Շիկահեր կինը՝ երկու տեղակալներ ունէր, Քէօնիկէնը որուն մասին խօսեցայ եւ Լիզէնմէնկէն, որուն պիտի անդրադառնանք յետագային: Ասոր խումբը միայն կազմուած էր Ֆրանսացի փախստական զինուորներէ: Երկու Ֆրանսացի կիներ կ՚ամբողջացնէին խումբին կազմը:

Սակայն այս դաւաճանները ինչ որ ալ ըրին հայրենիքի դէմ, մենէ ծածուկ չմնաց. մեր գաղտնի ոստիկաններէն մէկը՝ յաջողած էր ատեն մը այս խումբին մէջը մնալ եւ քաղել ամէն ուզուած տեղեկութիւն:

Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն, Քօհսի կողմէ խմա Շթառալի յանձնուած նամակին բովանդակութիւնը քննելով, այս խումբին մասին նոր մանրամասնութիւններ գտայ, ինչպէս նաեւ անոր կապուած ուրիշ խումբի մը մասին, որուն պետն էր Ժուլիոս անուն մէկը:

Այս մարդը, որ ինքզինքը ամերիկեան հպատակ ցոյց կուտար, մատնանշուած էր արդէն իբրեւ մէկը որ յաճախ կը ճամբորդէ Ֆրանսայի մէջ:

Արդ՝ այս մարդուն վերաբերեալ թուղթը կը յայտնէր թէ, քանի մը օր յետոյ, ան պէտք է հանդիպում մը ունենայ Ֆրանսացի երկու փախստական զինուորներու հետ, որոնք պիտի փորձէին Պելֆորտի կողմէն սահմանը անցնիլ. ասոնց պաշտօն պիտի յանձնուէր տեղեկութիւններ քաղել Լիոնի շրջանէն:

Այս թուղթին կցուած էին փախստականներուն լուսանկարները:

Բայց զարմանալին այն էր որ այս լուսանկարները Պերլինի կեդրոնէն կուգային:

Հետեւեալ հարցը կը ծագէր ուրեմն:

Այս երկու փախստականները Ֆրանսացի էին, ինչպէ՞ս կ՚ըլլայ որ գերման տեղեկատուութեան դիւանը կ՚ունենայ անոնց լուսանկարները:

Դիւրին չէր հարցումին պատասխանել, որովհետեւ այս տեսակ պարագաներու մէջ պէտք չէ ենթադրութիւններով գոհանալ, այլ ստոյգ բան մը ձեռք ձգել:

Դիւրին չէ մարդ մը կախաղան ղրկել. այս վերջին միջոցին հասնելու համար փաստ պէտք է: Արդ՝ ներկայ պարագային մէջ, թէեւ յանցապարտութիւնները շատ էին, բայց փաստը կը պակսէր:

(Շար.)

Ռումանիոյ նոր դահլիճը

Ռումանիոյ նախարարական տագնապը վերջացաւ։ Շաբաթ օր Զօր. Աւերէսքուի հրաժարականը ընդունելէ վերջ, Ֆէրտինանտ թագաւորը անմիջապէս իշխան Շթիրպէյի պաշտօն յանձնեց կազմելու ազգային դահլիճ մը։ Իշխան Շթիրպէյ կիրակի օր յաջողեցաւ կազմել նոր դահլիճը, ինք ստանձնելով բացի վարչապետութենէ՝ ներքին, արտաքին եւ ելմտական նախարարութիւնները։ Միւս նախարարներն են Արճէթիանօ, Անկէլէսքօ, Լուփու, Սթէլիան Փոփէսքօ եւլն.։ Խորհրդարանը պիտի լուծուի եւ մէկ ամիսէն նոր ընտրութիւններ պիտի կատարուին։

Նիւ Եորք-Գերմանիա թռիչքը յաջողած

Կիրակի օր մեր վերջին տպագրութեան մէջ հրատարակեցինք թէ շաբաթ առաւօտ Նիւ Եորքէն «Միս Քոլոմպիա» օդանաւով ճամբայ ելան Չէմպըլին եւ Լէվին՝ ատլանտեանը կտրելու եւ եւրոպական ցամաքամասին վրայ կարելի եղածին չափ հեռուն երթալու նպատակով։ Լինտպէրկի աննախընթաց յաջողութենէն վերջ ամերիկեան այս երկրորդ փորձն ալ յաջող անցաւ։ Չէմպըլինի օդանաւը երկու ժամուան յապաղումով մը, որոշեալ ժամերուն անցաւ նախատեսուած վայրերէն։ Շաբաթ օր ամերիկեան եզերքը անցնելէ վերջ, Չէմպըլին եւ իր ուղեկիցը Զարլս Լէվին ուղղուեցան դէպի Նիւֆաունտլէնտ եւ անկէ իրլանտական եզերքը։ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին օդանաւը անցաւ «Մաւրիտանիա» անդրատլանտեան շոգենաւին վրայէն։ Այս վերջինը անթելով լուրը հաղորդեց Լինտպէրկը տանող «Մէմֆիս» յածանաւին։ Լինտպէրկ գոհունակութեամբ տեղեկացաւ այս լուրին եւ ըսաւ. «Գիտէի թէ պիտի յաջողէին, որովհետեւ իրենց օդանաւը շատ լաւ էր, եւ գէշ օդէ մը զատ ուրիշ ո՛չ մէկ բան կրնար կասեցնել իրենց յառաջխաղացումը։»

Կիրակի իրիկուն ժամը 7.30ին օդանաւը տեսնուեցաւ Իրլանտայի հարաւակողմը, ժամը 9.10ին անգլիական Փլիմութ նաւահանգիստին վրայ, իսկ կէս գիշերէն քիչ առաջ Լոնտոնէն 47 մղոն դէպի հարաւ Պրայթընի վրայէն անցաւ՝ ուղղուելով դէպի Տէօնքէրք, Անվէրս եւ Պերլին։

Լոնտոնի, Փարիզի, Պերլինի, Հռոմի, նոյն իսկ Մոսկուայի մէջ կիրակիէն Երկուշաբթի լուսնալիք գիշերը ժողովուրդը անձկութեան մէջ անցուց։ Չէմպըլին եւ Լէվին կանխաւ չէին որոշած թէ՝ ո՞ւր պիտի իջնեն, միակ սկզբունք ունենալով շարունակել ճամբան այնքան ատեն, որ օդանաւին մէջ մնացած պենզինը թոյլ տար, աչք առնելով մինչեւ Վարշաւա, Փեթրոկրատ կամ Պոլիս երթալ։

Պերլինի մօտ Թէմփէլհօֆի օդանաւային կայանին մէջ հսկայ փարոսներ օդը կը լուսաւորէին ամբողջ գիշերը. Նոյնպէս Հանովրէն մինչեւ Պերլին ճամբուն վրայ գտնուող փարոսները վառուած էին։ Ասկէ զատ, լուսազարդուած գերման օդանաւեր ղրկուեցան՝ Ամերիկացիները դիմաւորելու եւ ճամբայ ցոյց տալու համար։

Կիրակի գիշեր ժամը 10ին Պերլինի անթելի ընկերութիւնը ամէն կողմ հաղորդեց թէ «Միս Քոլոմպիա» Անգլիա հասած է եւ խիստ նպաստաւոր հով մը զինքը կը քշէ դէպի Պերլին, ուր պիտի հասնի առտուան ժամը 3-4ին։ Ասոր վրայ 150,000է աւելի բազմութիւն մը ուղղուեցաւ դէպի Թէմփէլհօֆի օդանաւային կայանը։ 5-6000 ոստիկաններ հազիւ կը կարողանային զսպել մարդկային այս յորձանքը։

Տորթմունտէն (Փրուսիա) հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Չէմպըլէյնի օդանաւը երէկ առաւօտ ժամը 4ին յիշեալ քաղաքի օդանաւային կայանին վրայէն անցած է եւ խիստ ցած իջնելով Պերլինի ճամբան հարցուցած է։

Պերլինէն վերջին պահուն հեռագիր մը կը հաստատէ թէ՝ պենզինը սպառած ըլլալով, Չէմպըլէյն եւ Լէվին վար իջած են Այսլէպէնի մէջ, Հալլէի մօտ (Պերլինէն 160 քիլոմեդր հարաւարեւելք)։ Գերման օդանաւ մը մեկնեցաւ յիշեալ վայրը՝ պենզին տալու համար «Միս Քոլոմպիա»ին, որ Պերլին կը սպասուի կէս օրէն առաջ։ Ամերիկացի օդանաւորդները 45 ժամ օդին մէջ մնացին։

Պերլինի ժողովուրդը խանդավառ ընդունելութիւն մը կը պատրաստէ երկու հերոսներուն։

Սիպերիա զացողները ձախողած

Գրեցինք թէ ֆրանսացի օդանաւորդներ Քօսթ եւ Ռինեօ Շաբաթ առաւօտ Պուրժէի օդակայանէն ճամբայ ելան, երկու թռիչքով Թոքիօ երթալու համար։ Օդանաւորդները ժամը միջին հաշուով 200 քիլոմեդր արագութեամբ կ'երթային։

Մինչեւ Երկուշաբթի առաւօտ վերջին պաշտօնական տեղեկութիւնը այն էր որ Քօսթ եւ Ռինեօ տեսնուած են Շաբաթ օր ժամը 13.40ին Սվինէմիւնտէի վերեւ, Փոմերանիոյ փոքրիկ մէկ նաւահանգիստը։ Այդ պահուն կը թռչէին 5.35 ժամէ ի վեր եւ իրենց մեկնակէտէն 1050 քիլոմեդր հեռու կը գտնուէին։ Անկէ ի վեր օդանաւին հետքը կորսուած էր։

Վերջին պահուն օդանաւային տնօրէնութեան հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ֆրանսացի օդանաւորդները ստիպուեր են վար իջնել Թաժիլի մէջ (Ուրալի լեռները), օդին մէջ 29.30 ժամ մնալէ վերջ, որուն 15 ժամը մառախուղի մէջ։ Անկարելի եղած է անցնիլ Թոպոլսքի շրջանը, ուր փորձեցին ճամբան փոխել։ Ամբողջ երեք ժամ Քօսթ եւ Ռինեօ վար իջնելու յարմար տեղ մը փնտռեցին։ Յետոյ բեռը թեթեւցնելու համար, պարպեցին պենզինը, ի վերջոյ Ուրալի լեռնաշղթային մէջտեղը Թաժիլ վար իջան, 5000 քիլոմեդր ճամբայ կտրելէ վերջ։

Քրտական նոր ապստամբութիւն մը՞

Պէյրութէն կը հեռագրեն Հավասի գործակալութեան.— Կացութիւնը շատ խառնակ է Քիւրտիստանի շրջանին մէջ, ուր Շէյխ Մահմուտ կը շարունակէ կռիւները եօթ տարիէ ի վեր։ Բացարձակապէս սխալ է թէ հպատակութիւն յայտնած է Թուրքերուն։ Ընդհակառակը խիստ կռիւներ կը մղէ անոնց դէմ։ Իր հրամանին տակ կան 1500 մարդեր։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներուն։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Յայտնի դերասանուհի ՏԻԿ. ԴՈՒՐԵԱՆ - ԱՐՄԷՆԵԱՆԻ

մասնակցութեամբ կովկասեան պետական թատրոններու

ծանօթ դերասան Լ. ԵՐԱՄԵԱՆԻ

11 յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, Salle Adyar, 4 Square Rapp

Ա. Պիտնի յայտնի դրաման "ԱՆՅԱՅՏ ԿԻՆԸ,, 4 արար

կը մասնակցին փարիզի դերասանական լաւագոյն ուժերը

Յաջորդ ներկայացում "ԱՆՆԱ ՔՐԻՍԹԻ,, ՕԺԷՆ ՕՆԵՅԼԻ

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ.— 25, 20, 10 եւ 5 ֆրանք, կը ծախուին բոլոր հայկական ճաշարանները եւ «Յառաջ»ի մօտ։

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Métro: Alma-Marceau, Tramways, 14, 20, 43, 92, Meubles gracieusement prêtés par la maison Bucheron 2 Rue de Rivoli.

ՕՐ. ՄԱՐԿՐԻԹ ՇԱՆՓԷՆՈՒԱ

ԵՒ

ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

Ամուսնացած

ՕՐ. ՈՐՍՈԼԱ ՍԻՐԱՆ ՍԷՕՅԼԷՄԷԶԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

5 յունիս 1927 Բարիս

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ,,

Թիւ 6— Յունիս

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Յարաբերութիւնների լուծումը (*Խմբ*).— Բոլշեւիկների ազգային քաղաքականութեան բնաշրջումը, *Ս. Վրացեան*.— Մեր ցաւերէն, *Մին-Սար*.— Թուրքիոյ շուրջ.— Ընկերվարական քրոնիկ, *Վազգէն Շուշանեան*.— Թղթակցութիւններ Հայաստանէն.— Կուսակցական կեանք.— Գրախօսական (*Միացեալ եւ Անկախ Թուրանիա, Զարեւանդի*)։

Գինը՝ 2.50 ֆր.։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն հետեւեալ ենթակոմիտէները առանձին առանձին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր սովորական հաւաքատեղին։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

Վարդգէս 10 յուն. Ուր. ժ. 8ին,

Քրիս 11 յուն. Շբ. ժամը 8ին։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Կուկունեան խումբի դասախօսական ժողովը՝ 9 յունիս Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, գրադարանին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, գրադարանի սրահին մէջ։ Անդամատետրները միասին բերել։

Հ. Յ. Դ. Կրասի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը՝ Հինգշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, 9 յունիս Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ։ Վիճաբանութիւն Կ. Զարեանի արուեստին շուրջ։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Վասպուրականի Երկ. Երիտ. «Փարոս» միութիւնը պիտի տօնէ Վանի հերոսամարտի 12րդ տարեդարձը, Յունիս 12ին Chateau de Rouetի շքեղ պարտէզին մէջ։ Մանրամասնութիւն յայտագրով։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հայ Տիկնանց Միութեան Ուսանողաց Օգն. Մասնաճիւղի ի նպաստ փարիզի հայ կարօտեալ ուսանողաց տարեկան ցերեկոյթը 26 յունիս կիրակի կէս օրէ յետոյ, ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր, 11 Rue Berryer (Etoile), Սալօմօն տը Րօչիլտի պարտիզահայեաց շքեղ ապարանքին սրահներուն մէջ։ Մուտք 50 ֆրանք։ Ռուսական նուագախումբ, ճազ պանտ, ճոխ պիւֆէ, հաճելի անակնկալներ։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Ամասիոյ Հայրենակ. Միութեան երեկոյթը 11 Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, սալօն Էսփանեօլի մէջ։ Վիճակահանութիւնք կէսոռէս կը շահին։ Մուտքը ազատ է։ Մանրամասնութիւնք յայտագրով։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Քոլոմպ, Օր. Ս. Ք.— *70 ֆր.*

Մարսէյլ, Ա. Ա.— *100 ֆր.*

Լօւէթ, Ջ. Է.— *30 ֆր.*

Վիթրի, Վ. Վ.— *50 ֆր.*

Շաս, Պ. Ս.— *25 ֆր.*

Շաս, Գ. Ջ.— *35 ֆր.*

Խարթում, Տքթ. Ե. Խ.— *2 անգլիական։*

Կաննի, Օր. Ն. Տ. Միք.— *35 ֆրանք։*

Նանթ, Բ. Ճ.— *35 ֆր.*

Տէսին, Կ. Ճ.— *35 ֆր.*

Սեկռէ, Խ. Ս.— *200 ֆրանք։ Կարգադրեցինք։*

Պաղտատ, Մ. Ա.— *1 անգլ. Սկսանք ղրկել։*

Փարիզ, Գ. Ք.— *35 ֆր.*

Կառտան, Թ. Օ.— *70 ֆր.*

Օպընա, Բ. Ժ.— *20 ֆր.*

Փարիզ, Ս. Ո.— *20 ֆր.*

Սէն Թ'էթիէն, Ս. Խ.— *Ձեր ըսած ծանուցումը չենք ստացած։*

Վիէն, Յովհ. Ուզուն.—*70 ֆր.*

Վիէն, Յ. Մ.— *103 ֆր.*

Լը Ուընուա, Գ. Փ.— *20 ֆր.*

Մառթիկ, Է. Կ.— *50 ֆր.*

Սուան, Կ. Շ.— *20 ֆր.*

Մարսէյլ, Գործ.— *736 ֆր.*

Լափէժօն, Մ. Պ.— *100 ֆր.*

Իւզէս, Յ. Ջ.— *45 ֆր.*

Վէնսէն, Թ. Ա.— *230 ֆր.*

Ֆուռմի, Գ. Պ.— *50 ֆր.*

Անիէռ, Յ. Օ.— *42 ֆր.*

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau, Արարատ ճաշարանը 116, Tête d'Or։ Թերթին գործակալն է Պ. Խաչիկ Զօմաքլեան, 202, Rue Boileau.

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլէթիկ եղանակին սկզբնաւորութեան յառաջիկայ Ողիմպիական հանդէսի պատրաստութեան համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի մասնաճիւղը, փորձերու սկսած է եւ այդ առթիւ վարձած է երկու մարզարաններ։

Կը հրաւիրուին բոլոր մարզիկները, Չորեքշաբթի օրերը ժամը 6.30էն 8 Սթատ Ժան Փըթի-Ժան, իսկ կիրակի առաւօտները՝ ժամը 9ին Փօրթ տ'Օռլէան, երթալու համար C. A. Montrougeի մարզարանը։

(Կնիք)

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ

կարդացէք եւ տարածեցէք

Զարեւանդի «Կրնա՞նք Հաշտուիլ Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ Անկախ Թուրանիա» գիրքերը. Ֆրանսայի համար 16 ֆր. արտասահման՝ 18 ֆրանք, փոստի ծախք չկայ։

Դիմել՝ Léon Kévonianի 208 bis Rue Lafayette. Paris (10me.)

ՍԱԿԱՐԱՆԸ զոց էր երէկ Երկուշաբթի՝ Հոգեգալստեան տօնին առթիւ։

305 ՖՐԱՆՔԸ 100 ՖՐԱՆՔԻ

ՄԻՄԻԱՅՆ 15 ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ, ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆԻՍ 15

Դրամ չպարունակող նամակներուն չենք պատասխաներ ֆրանսայի համար փոստի ծախք 8 ֆրանք. Արտասահման 2[illegible] ֆրանք աւելի՝ մինչեւ յունիս 30։

Համլէթ 10, Օթէլլօ 12, Հռոմէոս Ճիւլիէտտա 12, Լուր [illegible] 10, Կեանքը ինչպէս որ է 10, Շողոքորթը՝ 3. Պարոնեանի [illegible] 5, Սալօմէ 4, Վէրթէր Կէօթէ 10, Ապերախտ գրագիրը 4, Պ. [illegible] Գամօր 2 հատոր 30, Հայաստանի Աղէտը 7, Ե. Տէմիրճիպաշեանի կեանքն եւ իր գործերը 15, Եղերաբաղդ ցարուհին 20, Էրթօղրուլ 6, Թարթիւֆ Մոլիէրի 5, Ժընըվիէվ 5, Նօնօ եւ տոտօ 8, Պատմութիւն մը Ճաբոնիայում 10, Սասունէն եկքը 2 հատոր Ս. Բիւրատի 40, Փայտաշէն խրճիթէն մինչեւ Սպիտակ տունը 15, Փիլիսոփայի աշակերտը Փօլ Պուրժէ 15, Տքթ. Շէրպօնօ 8, Տրիլբի 5, Ճամբուն վրայ Լ. Շանթ 6, Կենսագրութիւն Պ. Դուրեանի 12, Լումէն Գ. Ֆլամարիոն 15, Հայկ. երգարան 6 ֆրանք։

Վերոգրեալ 27 զանազան գրական եւ վիպական գիրքերուն այս ստուար տրցակը, որոնց իսկական արժէքը 305 ֆրանք է, միմիայն 100 ֆրանքով ստանալու համար չսպառած դիմեցէք Աշճեան հանրածանօթ գրատան, որուն ներկայ հասցէն է. H. O. Achdjian, 35 Rue St. Georges, Paris (9me)։

ՏՕՔԹ. Ե. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

Նախկին բժշկապետ կարմիր խաչի հայկական հիւանդանոցի։ Մասնագէտ ներքին, վեներական, միզասեռական հիւանդութիւններու։

Ամէն օր 5-7, կիրակի 9-12

Rue des Acacias 42, Métro Ternes-Etoile, Tél. Galvani, 28-54:

ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

"ԼՈՒՍԱՔԱՂ,, նրատարակչականը ???

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro : Gare de l'Est — Téléphone : Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2.30-7.30—կիրակի եւ տօն օրեր՝ 9-12

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5։ Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 1—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։ Կիրակի 9—12։

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒ

ՁՈՒԼԱՐԱՆ «ԾԵՐՈՒՆԵԱՆ»

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1887ԻՆ

Ձուլարանս օժտուած ամենավերջին սիսթէմ մեքենաներով կը ձուլէ հայերէն եւ Թուրքերէն ամէն տեսակ տառեր լաւագոյն եւ տոկուն մետաղի գործածութեամբ։

Ամերիկեան չափերով տառեր եւս կը ձուլուին մասնաւոր խնդրանքի վրայ միայն։

Ձուլարանս կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ՝ տպագրական, կազմարարական մեքենաներու, գործիքներու եւ ամէն տեսակ պիտոյքներու, տպագր. թուղթ, մելան, pâte à rouleau, *պղինձ գիծ եւայլն, զորս կը հայթայթէ ֆրանսական ծանօթ տուներէ։*

Դրամ եւ ամէն ապսպրանք ուղղել հետեւեալ հասցէով

V. VARTANOFF, 24 rue Campo-Formio, Paris (13e)

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳԻՐՔԵՐ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹԷ ՁԵԶԻ ՀԱՅԿԱՇԷՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

որ հրատարակիչն է մասնաւորապէս Լուսաբեր *ընթերցարաններու եւ ճոխ մթերք մը ունի մատենադարանի գիրքերու։*

Դիմել, Librairie Haïgachène, 9 Agopian Han, Tchakmakdjilar, Constantinople.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Համայնավարութիւն եւ համաշխարհային յեղափոխութիւն, *Մ. Վարանդեանի, գին 15 ֆր.*, Հայ-Թրքական կնճիռը, *Ռուբէն, գին 8 ֆրանք։ Դիմել* L. Kévonianի, 208bis Rue Lafayette (10e) Paris.

ԳՈՐԾ ՀԱՅ ԿԻՆԵՐՈՒՆ

Տան մէջ կարելու համար ունինք քոնֆէքսիոնի վերաբերեալ ամէն տեսակ գործ՝ ժէրսէ ռոպ եւայլն։ Բարձր վճարում։ Ամառուան գործ ապահովուած է։ Կար գիտցող Հայուհիներն ու յանձնառուները կը հրաւիրուին դիմել 16 Rue des Alouettes, Colombes:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

Տնական գործերու համար։ Դիմել՝ Պ. Դերձակեանի 42 Fbg. Montmartre:

ՋԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Միւրինա 8, Աշուղ Ղարիպ 6, Երազահան 6, 8, 10, Ազգային բարեբար 5, Դարձը 10, Դերասանուհին 10, Կայսրը 10, Երգարան 5, 10, 20, Աւազակապետը 30, Ազգային ջոջեր 25, Մեր խոսք 10, Քերթուածներ Պ. Դուրեանի 5, Յակոբոս աղա 3, Օմար Խայեամի քառեակները 4, Հազար եւ մէկ գիշերներ 30, Թահիր պէյ 5, Ֆրանսերէն գրպանի ուղեցոյց 7, Լռութիւնը 8, Կոյսի մը օրագիրը 5, Անոյշ 5, Լէպլէպիճի Հօր Հօր 6, Պէպլէքս 10, Արաքսիա 15, Տօքթ. Վարդան 7, Աֆրոդիտէ 15, Մանչ-Աղջիկը 20, Զարչըլը Արթին աղա 6, Ժան Շուան 25, Ժիւտէքս 30, Շարլի Շաբլին 8, Նոճաստան 7.50, ինչպէս նաեւ ուզուած ՈԵԻԷ գիրք, խիստ աժան։

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷ՛Ք ՆՈՐ ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ

Փոստի ծախք չկայ

25 ֆր.ի գիրք ապսպրողին 5 ֆր.ի գիրք մը իբրեւ նուէր։

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ԳՈՐԳ ՆՈՐՈԳՈՂՆԵՐ

Կ'ուզուին փորձառու գորգ նորոգող գործաւորուհիներ, դիմել՝ 20 Rue Lauzin, Paris 19me:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ասեղնագործութեան լաւ աշխատաւորուհիներ արհեստանոցի մէջ աշխատելու համար Փուան թիրէք, էնքրիւսթասիոն պուռոտ եւ կիներու ճերմակեղէնի տուտ. մոնթաժ։ Դիմել առաւօտները 21 Rue Montaigne, Claridge Shop, ձեռագործի նմոյշներով։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
8
ՅՈՒՆԻՍ
1927
8 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 357 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞ՒՐ ԿԱՆԳ ՊԻՏԻ ԱՌՆԵՆ

Ո՞ւր կանգ պիտի առնեն, վերջապէս, անոնք որ խափանարար խաչակրութեան մը ձեռնարկեր են կարգ մը գաղութներու մէջ, առաջնորդութեամբ զանազան «երեւելի»ներու:

Շատ ենք խօսեր Փարիզի մասին: Առ այժմ քաշքշուք, սպասողական վիճակ մը կը տիրէ: Կը սպասենք մենք ալ մինչեւ որ ընտրութիւններ կատարուին ամէն կողմ եւ այստեղ:

Խօսեր ենք նաեւ Յունաստանի մասին, ուր համերաշխութիւն գոյացեր է երեք կուսակցութիւններու միջեւ, ինչպէս կը հաստատէ մեր թղթակիցը: Բարեբախտութիւն մըն է այս, երկիր գաղութի մը մէջ, որ ներքին վէճերով կ'ալեկոծի 1923էն ի վեր, հակառակ իր այնքան խախուտ վիճակին: Քանի մը ամիս առաջ, Սելանիկի մէջ համաձայնութիւն գոյացած էր բոլորովին չէզոք վարչութիւն մը կազմելու: Նոյն առաջադրութեամբ, ձեռնարկներ կատարուեցան Աթէնքի մէջ, ուր շատ աւելի լարուած են կիրքերը, եւ ահաւասիկ լուր կը հասնի թէ վերջապէս համաձայնած են Դաշնակցականները, Ռամկավարներն ու Հնչակեաններուն մէկ մասը: Անդին կը մնան կարգ մը թափթփուքներ, որոնք դժգոհ են այս ելքէն, եւ ամէն ստորութեան կը դիմեն, զայն վիժեցնելու համար: Այս խմբակին հովանաւորն է տգէտ եւ խարդախ կղերական մը, Պանտրմայի …հռչակ Մազլըմեանը, որ կռնակը առած խորհրդային ու խլրդային զսպանակները, կը խառնակէ ու կը խառնակէ: Մեր կարծիքով, Աթէնքի յառաջիկայ պատգամաւորական ժողովը կամ անոր ընտրելիք վարչութիւնը լաւագոյն գործը կատարած պիտի ըլլան, առանց վիճաբանութեան վտարելով այդ …ածոն, յանուն գաղութին խաղաղութեան:

Այսպէս ողբալի է պուլկարահայ գաղութին վիճակը:

Վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ Գարեգին եպսկ. Խաչատուրեան, որ Էջմիածինէն պաշտօն ստացած էր Պուլկարիա երթալու եւ ծանօթ վէճերը հարթելու, չէ կրցեր վիզէ ստանալ:

Այդ արտօնագիրը շատոնց տրուած էր, բայց վերջին պահուն ձեռնարկներ կատարուեր են, զայն խափանելու համար: Սոֆիայի «Արաքս»ը կ'իմանայ թէ, մինչեւ անգամ հրաման տրուած է սահմանագլուխի պուլկարական իշխանութեանց, ինչպէս զի արգիլեն կաթող. պատուիրակին Պուլկարիա մուտքը: Եւ իսկապէս հաստատուեր է որ արգելքը հրամանագրուած է Պուլկարիոյ արտաքին նախարարութեան կողմէ:

Գաղտնիքը շատ պարզ է: Պուլկարիոյ ինքնակոչ «Թեմական»ը, ուխտեր է ամէն գնով պահպանել իր հակաժողովրդական իշխանութիւնը, եւ կանգ չառնել ո՛ր եւ է խայտառակութեան առջեւ, չարաչար գործածելով արտաքին Նախարարութեան, աւելի ճիշդ՝ Դաւանութեանց Տեսչութեան վստահութիւնը: Այս արգելքէն քանի մը օր առաջ ալ, լուծել տուեր էին Սոֆիայի Թաղ. Խորհուրդը, որ չի հանդուրժեր իրենց ապօրինութեանց, բայց վարչապետ Պ. Լիափչէֆ ստուգելով խնդիրը, …ղեալ համարել տուաւ լուծումը: Կիրքէն կուրացած Թեմականը հիմա ուրիշ տեղէ մը վրէժ կը լուծէ, արգիլել տալով Կաթող. պատուիրակին մուտքը:

Կը հարցնենք նորէն,— ո՞ւր կանգ պիտի առնեն այս մարդիկը, որոնց մէջ մազ-մօրուք ճերմկած ազգասէրներ կան, ինչպէս եւ վերջին պահուն իրենց ծագումն ու ազգութիւնը յիշող «…օֆ»եր. «Մենք, պուլղարախպատակներս»...

Մենք չենք ուզեր կողմ բռնել: Չենք ուզեր մէկ-մէկ մատնել Թեմականի անդամներն ալ, իրենց անդրջրհեղեղեան առաջնորդով, որուն խօսելու ձեւն անգամ կը ծաղրէին դեռ քանի մը տարի առաջ, 1924ին, երբ առաջին անգամ Սոֆիա այցելեց:

Չենք հետաքրքրուիր, նաեւ, Գարեգին եպիսկոպոսի պաշտօնով: Հազար անգամ կը նախընտրէինք որ վերջ գտնէին այս կարգի մասնաւոր առաքելութիւնները, եւ անոնց սահմանուած գումարը ծախսուէր դպրոցի կամ որբանոցի:

Բայց, չպիտի հանդուրժենք մէկ բան,— այս ժողովուրդին իրաւունքներուն բռնաբարման: Եթէ Սոֆիայի Թեմական Խորհուրդին անդամները պարկեշտ եւ իսկապէս «ազգասէր» մարդիկ են— թող ըլլայ իրենց հասկցած եղանակով— պէտք է իրենք ընդ առաջ երթան լուծելու այս թնճուկը:

Փաստերը ցոյց կուտան որ ո՛չ իրենց խիղճը մաքուր է, ոչ ալ ձեռքերը, գոնէ սա մէկ տարուան անցուդարձերուն մէջ: Որովհետեւ—կրնա՞ն հերքել— իրենք պատճառ եղան. 1.— Ընտրական իրաւունքէ մը զրկելու ոչ-պուլկարահպատակները. 2.— Ստեղծելու վտանգաւոր նախընթաց մը, նշանակովի Ազգ. Վարչութիւն եւ առաջնորդութիւն հաստատելով. 3.— Սրելու ու սաստկացնելու կիրքերը. 4.— Պղտորելու պուլկար իշխանութեանց միտքը, հայ հասարակութեան հանդէպ, մասնաւորապէս մաշեցնելով արտաքին պաշտօնատան սեմերը, մինչեւ անգամ մատնանշումներ կատարելով, բերանացի թէ գրաւոր …ունալներ տեղացնելով հոն.:

Այսքանը արդէն բաւական է, որպէսզի երեսի ջուրով քաշուին, առնեն տանին իրենց խունկն ու մոմը, եւ գաղութը խաղաղի:

Մնացածը՝ գաղութը ինք պիտի ընէ: Եւ լաւ է որ բոլոր հոսանքները քով քովի գան ու կատարեն ինչ որ կը պահանջէ …րական ողջմտութիւնը եւ ժողովուրդին շահը: Աւելի լաւ, եթէ ամէն ինչ կարգադրուի փոխադարձ համաձայնութեամբ, առանց արտաքին ո՛ր եւ է միջամտութեան:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը երկարօրէն խօսելով Պոլսոյ հայ-կաթոլիկ պատրիարքարանի տագնապին վրայ, կը գրէ.

— «Հայ ազգին մեծ յատկութիւնները ծանօթ են: Պատմութիւնը ատոր ապացոյցը կուտայ դարերու մէջէն: Սակայն այս հանրածանօթ առաքինութիւններուն ու տաղանդներուն քով ունի մեծ թերութիւն մը, անհամաձայնութեան ոգին, որ մեծ մասամբ կը բացատրէ այս ժողովուրդին գլխուն եկած դժբախտութիւնները: Հայերը իրենք ալ գիտեն ասիկա. բաժանում, անհասկացողութիւն, մրցակցութիւն, ներքինկռիւներ ամենասովորական հակադրութիւններ ունեցած են իրենցցեղի ճակատագրին վրայ: Արդ, նոյն չարիքը կը շարունակէ գործել իր աւերները: Թուրքիոյ հայ-կաթոլիկ հասարակութիւնը քանի մը շաբաթէ ի վեր ծանր տագնապ մը կ'անցընէ: Ու ասիկա իր տեւական մէջ երրորդն է կէս-դարէ ի վեր: 1871ին Հասունեան պատրիարք, 1908ին Թէրզեան պատրիարք վէճի կը բռնուին իրենց հաւատարիմներէն մէկմասին հետ, ու ամէն անգամին ալ, կռիւի սաստկութեան առջեւ օսմ. կառավարութիւնը կրստիպուի այդ եկեղեցականներու աշխարհական իշխանութիւնը առնել:»

Կը յիշէ թէ այսօր հայ-կաթոլիկները երկու հակամարտ բանակի կը պատկանին, մէկը ազատականներու, աշխարհականութեան կողմնակիցներու, միւսը՝ պահպանողականներու, անգլեւանականներու, ու կ'ըսէ թէ առաջինները կ'ուզեն աշխարհական գործերը կրօնականէն ամբողջովին զատել ու պատրիարքարանի վարչութիւնը յարմարցնել Թուրքիոյ նոր վարչաձեւին: Յետոյ կը պատմէ վերջին օրերու անցուդարձերը ու կ'եզրակացնէ.

«Հայ-կաթոլիկ հասարակութիւնը, որ 1830ին կազմուեցաւ Ֆրանսայի հովանաւորութեան տակ, ներկայիս կ'անցընէ տագնապ մը, որ խիստ ծանր է եւ վնասակար Արեւելքի լատին քրիստոնէութեան: Ս. Աթոռը կ'երեւի թէ ի վերջոյ հասկցած է այդ բանը եւ այս օրերս Հռոմ կանչած է Նաշլեան գերապայծառը»:

ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅ ՏԱԳՆԱՊԸ

Էջմիածնի պատուիրակ Գարեգին եպս. անսպասելի դժուարութեանց հանդիպած է, վիզէի գործողութեանց մէջ: Սոֆիայի «Արաքս»ը այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

Կաթող. պատուիրակը վաղուց «վիզէ» ստացած էր պուլկար հիւպատոսարանէն եւ Յունիս 1ին ճամբայ պիտի ելնար, Պուլկարիա գալու համար: Սակայն վերջին պահուն արգելք կը յարուցուի: Պատկանեալ իշխանութեանց դիմում կատարուելով հաստատուեցաւ թէ «վիզէ»ն մերժելու որոշումը տրուած է պուլկար արտաքինն[ախ]արարութեան կողմէ:—

Աւելի յոյսի պէս պայծառ է որ այս խաղն ալ գործն է անոնց որոնք Սոֆիայի Թաղ. Խորհուրդը լուծել տալու տխուր ձեռնարկը կատարեցին:

Սոֆիայի մէջ եւ պատկանեալ մարմիններու կողմէ հարկ եղած դիմումները կատարուած են պուլկար կառավարութեան մօտ՝ չեզոքացնելու համար լարուած դաւերը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պալքանեան նոր կնճիռը

ԱԼՊԱՆԻԱ ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ԴԻՄԷ

Ալպանիոյ արտաքին Նախարար Ալիլոթթի Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան ուղղուած հեռագիրով մը ալպանեւսերպ յարաբերութեանց խզման բովանդակ պատասխանատուութիւնը կը ձգէ սերպ կառավարութեան վրայ: Կ'ըսէ թէ Թիրանայի դեսպանատան թարգման Ճուրաքովիչի ձերբակալման խնդիրը կ'ուզէր բարեացակամ ոգիով քննել եւ այս մասին տեղեկութիւն տուած էր Սերպիոյ գործակատարին, սակայն յանկարծ Մայիս 31ին խիստ լեզուով բողոքագիր մը ստացուեցաւ, որուն մէջ ալպան. կառավարութեան հասցէին շարք մը չնաշխարհիկ որակումներ կային: Ասոր վրայ սերպ գործակատարին դիտել տրուեցաւ թէ այս կարգի գրութիւն մը կոչուած չէր ալպանական կառավարութեան հաշտարար տրամադրութիւններուն օգնել եւ փութացնել խնդրին նպաստաւոր կարգադրութիւնը: Ալպան. կառավարութիւնը խոստացաւ անմիջապէս ազատ արձակել թարգմանը, եթէ Սերպիա մեղմացնէ իր Մայիս 31ի բողոքագրին ոճը: Հանրապետութեան Նախագահն ալ այս ուղղութեամբ անձնական նամակ մը գրեց Սերպիոյ արտաքին Նախարարին, բայց անօգուտ: Այս բոլորին արդիւնքը այն եղաւ որ Պելկրատի կառավարութիւնը Թիրանայի սերպ գործակատարին եւ պաշտօնէութեան անցագիրը խնդրեց: Անկէ վերջ 48 ժամ փորձեց սերպ կառավարութիւնը ետ դարձնել իր որոշումէն, սակայն ի զուր: Ի վերջոյ ստիպուեցաւ մինչեւ Տուրացցօ արժանավայել պատիւով ճամբու դնել դիւանագիտական պաշտօնատարները: Ու Ազգերու Դաշնակցութիւնը իրաւարար կը կարգէ վէճի կարգադրութեան համար:

⁂ «Թայմզ»ի Պելկրատի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Սերպիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ յարաբերութեանց խզումէն վերջ սահմանները փակումին կը սպասուի: Պելկրատի իտալական դեսպանը եւ ուրիշ դիւանագիտական ներկայացուցիչներ արտաքին Նախարար Մարինքովիչի հետ տեսակցեցան: Իսկ սերպ վարչապետը հապճեպով մայրաքաղաք վերադարձաւ: Պելկրատի մէջ կ'ըսեն թէ սերպ թարգմանին արձակումը բաւական չպիտի ըլլայ յարաբերութիւնները վերսկսելու:

Հռոմի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ կ'ըսուի թէ պէտք չէ չափազանցել ալպանեւսերպ միջադէպին տարողութիւնը: Թերթերը շատ քիչ կը զբաղին ատով: Եաշիմովի մէջ Փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովէն ի վեր իտալական հանրային կարծիքը շատ չի հետաքրքրուիր պալքանեան խնդիրներով:

⁂ Սերպիա խնդրած է ֆրանսական կառավարութենէն, որ Ալպանիոյ մէջ եուկօսլաւ քաղաքացիներու շահերը ներկայացնէ:

Նոր ընտրութիւններ Թուրքիոյ մէջ

Էնկիւրիէէն կը հեռագրեն թէ Խալք կուսակցութեան համաժողովը պիտի գումարուի նոր ընտրութիւններէն վերջ: Այս առթիւ վարչապետ Ըսմէթ փաշա հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ Անատոլուի Գործակալութեան.—

Հանրապետութեան Նախագահը կ'ուզէ որ կուսակցութեան համաժողովը գումարուի այս օրերս: Սակայն Ազգային Մեծ Ժողովը պէտք է իր նիստերը շարունակէ մինչեւ Յունիսի վերջը՝ օրակարգին վրայի օրէնքները քուէարկելու համար, ու եթէ անմիջապէս վերջ խորհրդարանային ընտրութիւնները չսկսին, դժուար պիտի ըլլայ օրէնքով նախատեսուած պայմանաժամերը կիրարկել: Հետեւաբար համաժողովի գումարումը պարտաւորիչ կերպով յետաձգել ստիպուած ենք: Ընտրութիւնները պիտի սկսին անմիջապէս որ Ազգային Ժողովը վերջացնէ իր աշխատանքները:

⁂ Կիրակի օր Էնկիւրիի մէջ փոխանակուեցան Թուրքեւխորհրդային առեւտրական եւ նաւային դաշնագրի վաւերացուած օրինակները:

Խալիտէ Էտիպ ալ դաւաճան

«Միլլիյէթ» «Ամէն բան կը սպասէինք, բայց այս մէկը ո՛չ» խորագրին տակ բուռն կերպով կը յարձակի գրագէտ Խալիտէ Էտիպ հանըմի վրայ, «Եւրոպա» տարեցոյցին մէջ Թուրքիոյ մասին անոր գրած աննպաստ յօդուածին պատճառաւ:

«Կազի փաշայի մասին խօսած ատեն, Խալիտէ Էտիպ կ'ըսէ թէ, հանրապետութեան Նախագահը ժամանակին միացաւ Քեազիմ Գարապէքիրի արեւելեան Անատոլուի մէջ կազմակերպած ըմբոստութեան, որ ուղղուած էր Վահիտէտտինի կառավարութեան դէմ: Մինչդեռ ասիկա բոլորովին հակառակ է իրողութեան:

«Կառավարութեան մասին խօսած ատեն, անտեղի մեկնաբանութիւններու մէջ մտած է: Կառավարութիւնը ո եւ է ձեւով գործի գլուխ անցած է, անկախութեան դատարանները ռուսական չեկաներու նման կ'անդամալուծեն եղեր արդարութիւնը, Թուրք վարիչները պոլշեւիկեան մտայնութեամբ կը գործեն եղեր.:

«Ամէն բան կը սպասէինք, կը վերջացնէ «Միլլիյէթ», բայց ոչ այսքանը: Ասիկա պարզապէս դաւաճանութիւն է:»

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՖԱՇԻՍՏ ԵՒ ՊՈԼՇԵՒԻԿ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Հռոմի ֆաշիստ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը կը հրատարակէ հետեւեալը իբրեւ պատասխան Գ. Միջազգայինի հակաֆաշիստական թռուցիկին.—

Գ. Միջազգայինի գործադիր կոմիտէն անգամ մը եւս կը հրատարակէ թռուցիկ մը, Իտալիոյ եւ ֆաշիզմի դէմ ամենէն անմիտ զրպարտութիւններով լեցուն: Այս թռուցիկը իտալիան կ'ամբաստանէ թէ նոր պատերազմ մը կը պատրաստէ, ու ամբողջ աշխարհի պրոլետարները կը հրաւիրէ կռուիլ ֆաշիստ վարչաձեւին դէմ:

Այս բոլորը անհեթեթ է ու անմիտ: Եւրոպայի եւ աշխարհի մէջ այն միակ պետութիւնը, որ տարիներէ ի վեր կը վտանգէ եւ կը խռովէ այսպէս կոչուած հաւասարակշռութիւնը, որ ամէն կողմ կը տանի իր գրգռութեան եւ խռովութեան գործը, հաստատելով իր որոշ կամքը սուինի ուժով պարտադրելու համար համայնավարական ընկերային բռնապետութիւնը, նոյն ինքն Գ. Միջազգայինի Ռուսիան է:

Գալով «կեղեքուածներու ազատութիւնը» պաշտպանելուն, պատասխանը պարզ է ու որոշ:

Ֆաշիստ իտալիան, որ կ'աշխատի ու կը տքնի իր տնտեսական ազատ պետութիւնը հիմնելու, Գ. Միջազգայինի գործադիր կոմիտէին չորս արհեստով շաղակրատներուն կ'ըսէ թէ չի կրնար հանդուրժել դասեր ստանալու անոնցմէ, որոնք յիմար գաղափարախօսութեան մը ռուսական ետեւ պահուած, ջարդեցին ու կը ջարդեն համբերատար եւ վեհանձն ժողովուրդ մը· անոնցմէ, որոնք դիակներու դէզերով կը կառուցանեն շէնքը դիկտատուրայի մը, որ ոչ թէ ընչազուրկներունն է, այլ ընչազուրկներուն դէմ, մասնաւոր ամենասեւ թշուառութեան անոնց կողմէ, որոնք տասը տարիէ ի վեր կը փորձեն աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն մէջ անկարգութիւն եւ խռովութիւն մտցնել, հակաընկերային, հակամարդկային եւ հակատնտեսական պրոպագանդայի մը թոյնը կը ներարկեն. անոնցմէ՝ որոնք արիւնի մէջ խեղդեցին եւ կը խեղդեն քննադատող ամէն ձայն, նոյնիսկ եթէ համայնավար կուսակցութեան ծոցէն բխած ըլլայ. անոնցմէ՝ որոնք հալածեցին, վռնտեցին եւ աշխարհի ամէն կողմ ցրուեցին բոլոր անոնք որ ռուսական հայրենիքը սիրելու ոճիրը գործած էին:

Գ. Միջազգայինի մարգարէները կը յուսան վնաս հասցնել մեզ թուղթերու կռիւով մը: Ջուր յոգնութիւն է այս:

Եթէ պոլշեւիկեան վարչաձեւի սնանկութեան չընկերանար անարդարութիւնն ու սարսափը, դարձեալ այդ վարչաձեւը պիտի դատապարտուէր աշխարհի կողմէ, պարզ այն պատճառով որ իր ներկայացուցիչները Արեւմուտքի քաղքենի ազգերէն փորձ մասնագէտներ եւ դրամագլուխ խնդրելու ստիպուածին իջած են, խոստովանելով այսպէս աճագին պահեստներու քանդումը եւ նախաձեռնող ոգիի, լոյսի ու մշակոյթի բնաջնջումը ամբողջ Ռուսիոյ մէջ:

Գ. Միջազգայինի հակաֆաշիստ նոր թռուցիկը խղճալի միջոց մըն է, որ կը ձգտի ծածկել արտաքին քաղաքականութեան անյաջողութիւնը եւ պոլշեւիկեան ներքին տագնապը, որուն նոր ու պերճախօս ապացոյցները տեսանք այս օրերս:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆՆԵՐԸ
ԶԵՏՉԶԵՏԷ Կ'ԱՄՐԱՊՆԴԵՆ ԻՐԵՆՑ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլեւռուս յարաբերութեանց խզումէն յետոյ.— Ծրագիր՝ 21 տարեկան կիներուն քուէարկութեան իրաւունք տալու եւ իրենց դիրքը զօրացնելու.— Լորտերու ժողովին բարեփոխումը.— Չինական եւ եգիպտական տագնապը.— Բրիտանական դիւանագիտութիւնը միշտ անփոփոխ:

Մէկ կողմէն խզելով յարաբերութիւնները Խորհրդային Ռուսաստանի հետ եւ միւս կողմէ վաւերացնել տալով Խորհրդարանին Արհեստակցական Միութիւններու նոր օրէնքը, պահպանողական կառավարութիւնը աստիճանաբար կ'ուժեղացնէ իր դիրքը, որ շատ անգամ վտանգուեցաւ վերջին երկու տարուան ընթացքին:

Այս երկու կենսական խնդիրներուն մէջ դահլիճին վճռական կեցուածքը շատ սոտ է ուղղափառ Անգլիացիներու սրտին: Ամէն քայլ որ սահմանուած է կռուելու ընկերվարութեան դէմ, ըլլայ չափաւոր թէ ծայրայեղ, արժանի է ծափահարութեան այս աւանդապաշտ ժողովուրդին համար: Էականը դարերէ ի վեր հիմնուած եւ նուիրագործուած ընկերային ու պետական կարգուսարքին պահպանումն է: Հեռացուցէ՛ք, կ'ըսեն դրամատէրերը, անոր սպառնացող սա նորելուկ վարդապետութիւններն ու ընկերվարական փայլուն բայց անիրագործելի քարոզները, որպէս զի մենք մեր հողին վրայ նուիրուինք հարստանալու, բարգաւաճելու եւ քաղաքականապէս տիրապետելու սրբազան նպատակին:

Այս մտայնութիւնը միայն միլիոնատէրերինը չէ: Շաբաթական քանի մը ոսկիէին շահող անգլիացի աշխատաւորին մէջ իսկ արմատ ձգած է խորհելու այդ եղանակը: Այնպէս որ, լայն շունչ կը քաշեն այսօր, երբ երկրէն դուրս կը նետուին կարմիր գործակալները եւ միւս կողմէ կը շղթայուին անգլիացի ծայրայեղներու ձեռքն ու ոտքը:

Հակառակ այս միամտութեան, ընկերվարական «վտանգը» կայ ու կը մնայ եւ ատոր ծանօթ են աւելի խելահասները:

Ինչպէս ըսի, կառավարութիւնը վարեց այս երկու փշոտ հարցերուն մէջ, իր կոչումին համապատասխան քաղաքականութիւն մը: Եթէ արտաքին կամ ներքին կնճռոտութիւններ վերի վայր չերջեն այս օրուան կացութիւնը, պահպանողականները հանդարտ սրտով մօտենալ կրնան յաջորդ ընտրական պայքարին, որ կը սկսի 1928ին:

Օրուան իշխանութիւնը կը մշակէ երկու գլխաւոր խնդիրներ եւս, որոնք մաս կը կազմեն ընկերվարութեան դէմ բացուած սիստեմաթիկ պայքարին: Առաջինն է 21 տարեկան կիներուն քուէի իրաւունք տալու օրինագիծը, զոր այնքան զօրաւոր կերպով պաշտպանեց վարչապետը անցեալ օր, հաւաքոյթի մը պահուն: Իսկ երկրորդ, աւելի կենսականը՝ Լորտերու Ժողովին բարեփոխումը, որ տարիներէ ի վեր կը քաշքշուի առանց եզրակացութեան:

Քսանըմէկ տարեկաններուն քուէի իրաւունք տալու ձեռնարկը կը ձգտի ընդարձակել ընտրական գործունէութեան դաշտը: Հինգ միլիոն կը հաշուեն 21էն 30 տարեկան կիներու թիւը Անգլիոյ մէջ: Գանգատողներ կան թէ երիտասարդուհիները քաղաքական հասկացողութիւն չունին եւ բոլորովին անընդունակ են ըմբռնելու ժողովուրդին իրական շահերը: Պահպանողականները այդքան բծախնդիր չեն: Իրենց համար կարեւոր է քանակը, ոչ թէ քուէարկողներու քաղաքական հասունութիւնը: Այդ հինգ միլիոնին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կ'անցնի պահպանողականներու կողմն, ընտրութեան մը պահուն: Ատոր համոզուած են քանիերորդ դարու նուիթապաշտ կնոջ հոգեբանութիւնը վերլուծող անձեր: Մնացածներն են միայն որ կրնան իրենց քուէները բաժնել ազատականներու եւ ընկերվարականներու միջեւ:

Այս օրինագիծը տակաւին չէ ենթարկուած խորհրդարանի վիճաբանութեանց, բայց շուտով պիտի ներկայացուի:

Ինչ կը վերաբերի Լորտերու Ժողովին բարեփոխման ծրագրին, աւելի հիմնական պահանջի մը ծնունդն է: Լորտերու Ժողովը, որ գոյութիւն ունի 14րդ դարէն ի վեր, համապատասխան է ուրիշ երկիրներու Ծերակոյտին: Գլխաւոր տարբերութիւնը ընտրութեանց ձեւն է եւ իրաւասութիւններու սահմանափակումը: Ներկայիս կը բաղկանայ 743 հոգիէ, որոնց 683ը ժառանգական իրաւունքով. միայն Իրլանտայի լորտերը (25) եւ Սկովտիոյ լորտերը (16) կ'ընտրուին՝ առաջինները ցմահ, իսկ երկրորդները՝ իւրաքանչիւր խորհրդարանական ընտրութեանց առեն: Այս բարձրագոյն Ժողովին իրաւասութիւնները օրէնքներու քուէարկութեան մէջ այնքան ընդարձակ չեն որքան երեսփ. Ժողովինը: Որ եւ է օրէնքի մէջ վերջին խօսքը կ'արտասանէ երեսփոխան. Ժողովը մանաւանդ ելմտական հարցերու մէջ: Այնպէս որ, եթէ երեսփ. Ժողովին մէջ ընկերվարականները մեծամասնութիւն կազմեն, կրնան առանց վարանումի քուէարկել տալ օրէնքներ, որոնք համապատասխան չեն պետական շահերուն: Այդ պարագային Լորտերու Ժողովը իր ներկայ կազմով եւ իրաւունքներով չի կրնար իր հակակշռին ենթարկել օրուան իշխանութիւնը: Հետեւաբար, պահպանողականները կը խորհին որ անհրաժեշտ է բարեփոխել լորտերու ընտրութեան ձեւը, նուազեցնելով «ժառանգորդ» լորտերու թիւը, եւ քուէով նշանակելով միւսները. այսպէսով այդ հիմնարկութիւնը կը ստանայ քիչ-շատ ժողովրդական հանգամանք եւ այդ պատճառով ալ կ'ընդարձակուին իր իրաւունքները:

Այս ծրագիրը ժամանակին պաշտպանած են նաեւ ազատականները: Հաւանական է որ խորհրդարանը զբաղի այս հարցով, յառաջիկայ նստաշրջանին:

* * *

Բացի այս հարցերէն, որոնք անմիջական կապ ունին ներքին քաղաքականութեան հետ, Անգլիա ուշադրութեամբ կը հետեւի միջազգային անցուդարձերուն, որոնք ոչինչ ունին մխիթարական: Խորհրդային Ռուսաստանի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններու խզումը ամէն բան չէ, դիտել կուտայ Թերթ մը: Հետեւանքները շատ անորոշ են տակաւին:

Չինական խնդիրը կը պահէ իր սուր հանգամանքը: Վերջին տեղեկութիւններէն իմացանք որ կարմիր բանակը կը յառաջանայ դէպի Փէքին: Նոր զօրագունդ մը կը պատրաստուի մեկնիլ Չինաստան, պաշտպանելու համար «Ն. Վեհափառութեան» հպատակները:

Միւս պետութեանց հետ վերջնական համաձայնութեան մը չեն եկած դեռ. սակայն կ'երեւայ որ Անգլիա ի հարկին պիտի գործէ այնպէս ինչպէս կը թելադրեն իր շահերը Չինաստանի մէջ:

Նոր է եգիպտական տագնապը: Գահիրէի կառավարութիւնը կը մերժէ վաւերացնել բրիտանական սպարապետին պաշտօնը —ատիկանի դեր կատարել եգիպտական բանակին մէջ — առարկելով որ Եգիպտոսի անկախութիւնը ճանչցուած է 1922ի յայտարարութեան մէջ եւ Լոնտոն իրաւունք չունի միջամտելու անոր ներքին վարչական եւ զինուորական գործերուն մէջ: Մերժումին լուրը հազիւ Լոնտոն հասած, երկու անգլիական յածանաւեր մեկնեցան Աղեքսանդրիա, իբրեւ ազդարարութիւն: «Խիստ բայց բարեկամական» ոճով ծանուցագիր մըն ալ ուղարկուեցաւ Գահիրէ: «Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը բացատրէ թէ, համաձայն 1922ի յայտարարութեան, բրիտանական կառավարութիւնը իրաւունք ունի իր հակակշռին տակ պահելու եգիպտական բանակը, պաշտպանելու համար կայսրութեան հաղորդակցութիւնները օտար յարձակումներու դէմ եւ ամրապնդելու Եւրոպացիներուն ապահովութիւնը: Միւս օտար պետութիւնները, կ'ըսէ Թերթը, իրենց շահերու պաշտպանութիւնը վստահած են մեզի եւ մենք պատասխանատու ենք անոնց առջեւ:

Կասկած չկայ որ Անգլիոյ համար չափազանց կենսական է Եգիպտոսի ապահովութիւնը, իր կայսերական շահերու տեսակէտէն: Եթէ իրենք հեռանան այն հողամասէն, եւրոպական ուրիշ պետութիւն մը պիտի փոխարինէ զիրենք Նեղոսի ափերուն վրայ: Այս պարագան յայտնապէս կը շեշտեն Թերթերը: Մեծ բան է, եթէ դիւանագիտական միջոցներով փակեն այս վէճն ալ, որ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ օրուան վարիչներուն:

Անցնելով եւրոպական հարցերուն, ամէնէն կարեւորն է գերմանականը: Գերմանիա Լոքառնոյի դաշնագրէն աւելին վերստացաւ իր կորսնցուցած հեղինակութիւնը եւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ կը խօսի այնպէս ինչպէս երէկի յաղթականները: Թէ՛ տնտեսապէս եւ թէ քաղաքականապէս զօրացած, Գերմանիա նոր միջոցներ կը փնտռէ ամրապնդելու համար իր դիրքը: Մէկ կողմէն կը փորձէ հոգատարութիւններ ճարել, որովհետեւ իր սահմանները շատ նեղ են, միւս կողմէ կ'աշխատի պարպել տալ Հռենոսը որ դաշնակիցներու գրաւման տակ է 1920էն ի վեր: Գերման դիւանագէտները մեծ ճիգ թափեցին այս ուղղութեամբ վերջին ամիսներս, Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ: Կը թուի թէ անգլիական կառավարութիւնը տակաւին որոշ եզրակացութեան մը չէ հասած այս մասին, թէեւ, ինչպէս դիտել կուտայ «Օպզըրվըր», Անգլիա տրամադիր է որ այդ հողամասը պարպուի որքան կարելի է շուտ:

Գերմանական խնդիրը տեսակ մը փորձաքար է անգլեւֆրանսական յարաբերութիւններու համար: Ան է որ վտանգեց յաճախ «սիրալիր բարեկամութիւնը», որուն մասին այնքան ճառեր արտասանուեցան Մանշի երկու ափերը, վերջին շաբաթներու ընթացքին: Միջազգային հարցերու մէջ Փարիզ եւ Լոնտոն իրար կը հասկնան «ինչպէս երկու բարեկամներ»:

Անգլիական կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը Փարիզէն մինչեւ Եգիպտոս եւ Չինաստան, այն է որուն կը սպասէ այս պահպանողական ժողովուրդը մշակում բարեկամական յարաբերութեանց դրացի պետութիւններուն հետ եւ պահպանում դրամատիրական շահերու:

Անգլիական դիւանագիտութիւնը ո՛չ իր գոյնը կը փոխէ, ո՛չ ալ իր ձեւը:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ պատր. տեղապահին դէմ ամբաստանագիր մը ներկայացուած ըլլալով, Ազգ. Ժողովը իր Գ. նիստին մէջ որոշեց ամբաստանութիւնները քննել Ձեռնհասութեան, Համարակալութեան եւ Իրաւասութեանց դիւաններուն կողմէ:

ԿԱՐԻ ԳՈՐԾԻՆ
ՄԱՍԻՆ

«Յառաջ»ի 24 Մայիսի թիւով Պ. Լ. Զօրմիսեան «Կարի գործը Փարիզի մէջ» վերնագրով մէջտեղ կը բերէ հարց մը, որ իսկապէս այժմէութիւն մըն է եւ խիստ կարեւոր, երբ նկատի ունենանք որ՝ գործարանային աշխատանքներէն անմիջապէս յետոյ, շատ մը հայ ընտանիքներու Փարիզ ու շրջականներուն մէջ ապրուստի միակ միջոցը կարի եւ վզնոցի (քաշքօլ) աշխատանքն է: Առանց այլեւայլի կարելի է ըսել թէ՝ բացի ֆրանսական մը մեծ տուներէ, գրեթէ հրէական confectionի տուները մեծ մասամբ կապուած են ուղղակի հայ աշխատաւորուհիներու ձեռքերուն:

Բայց իրականութիւնը այն է թէ անցեալ տարի կանոնաւոր ժամերու աշխատանքով լաւ արդիւնք ձեռք ձգող կարուհին, այսօր ստիպուած է, հակառակ գործերու այնքան առատութեան, գիշերային տաժանելի աշխատանքով հազիւ անոր կէսին տիրանալ: Այս կացութեան ստոյգ պատճառները եթէ պրպտենք, պիտի տեսնենք որ պատասխանատուութեան մեծագոյն մասը դարձեալ պիտի իյնայ հայ յանձնառուներու եւ կարուհիներուն վրայ, որոնք միամտութիւնը ունեցան հրեայ վաճառականին պակաս շինողէք առաջարկելով տեւական եւ աւելի աշխատանք ձեռք ձգելու: Այսպիսի մրցակցութեան պատճառով, յանձնառուն եւ կարուհին շահաւոր գործ մը գրեթէ ոչինչի հաւասարեցուցին: Մանաւանդ վերջին գործադրկութիւնը աւելի շեշտեց գիներու անկումը երբ ծրարը առնողը ներկայացաւ խանութէ խանութ որպէս նոր յանձնառու ու կարուհի, իրարմէ խլելով շինողէքի նուազագոյն մրցանիշը: Արդիւնքը այն եղաւ որ այսօր վզնոցի գինը փոխանակ 0,80ի կը շինեն 0,40ի «Էշարփ»ը 2,50ին տեղ 1,10ի, իսկ «րօպ»ը 1,25ի տեղ 0,65ի: Մինչդեռ առեւտրականը երբեք չմեծցեց գիներու անկումէն, քանի որ նոյն համեմատութեամբ ինկաւ նաեւ «ժէրսէ»ին գինը:

Գժբախտաբար պատկերը այս է կարի գործին մէջ: Աշխատաւորական շահերու անգիտակցութիւնը այս գործին մէջ եւս իր աւերը կը գործէ: Հայ աշխատաւորուհին 18 ժամ անընդհատ աչքի լոյս կը թափէ գրեթէ սանթիմներու համար, իսկ միեւնոյն տուներու գործ ընող ֆրանսացի յանձնառուն ու կարուհին կը պարտադրէ իր նախկին շինողէքի գինը, գիտակցելով իր աշխատանքի շահերուն:

Ի՞նչ կը մնայ հայ աշխատաւորուհիին եւ յանձնառուին այս ողբալի վիճակէն ազատելու համար: Նախ պէտք է գիտակցիլ թէ իրենք ալ այս գործին մէջ արժէք մը կը ներկայացնեն, ինչպէս շեշտած է Պ. Զօրմիսեան: Եթէ հայ կարուհին շաբաթ մը միայն չգործէ, առեւտրական շատ մը տուներ պիտի ստիպուին դադրեցնել իրենց շատ մը ապսպրանքները: Ֆրանսացի եւ կամ ուրիշ ազգի գործաւորուհիներ չեն կրնար լեցնել հայ կարուհիին ձգած պակասը: Եթէ նոյնիսկ լեցնեն, ինչպէս ասկէ քանի մը տարիներ առաջ, պիտի պահանջեն ներկայ գիներուն կրկնապատիկը եւ յետոյ ֆրանսուհին իր աշխատանքի ժամերէն դուրս չի նուիրուիր գիշերային ճգնաժամային աշխատանքներու: Շատ մը ֆրանսուհիներէն լսուած են դառն գիտողութիւններ՝ հայ կարուհիին աժան աշխատանքին դէմ:

Ուրեմն, եթէ հայ յանձնառուները եւ գործաւորուհիներ գիտակցութիւնն ունենան իրենց արժէքին եւ փոխադարձ շահերուն, խնդրին լուծումը կը դիւրանայ: Բայց ի՞նչպէս կարելի է գիտակցութեան գալ: Միակ միջոցը կազմակերպութիւնն է: Նկատի ունենալով այս գործով զբաղողներու ցրուածութիւնը, Փարիզ եւ շրջականները, յաջողութիւնը կը թուի անյուսալի: Ուրիշ խնդիր, եթէ կազմակերպութիւնը սկսի առաջին առթիւ միայն յանձնառուներով, որոնք խանութպանին աչքին առաջ աւելի արժէք կը ներկայացնեն քան հատ ու կտոր ուղղակի գործ ստացող կարուհին:

Փարիզ եւ շրջականներ հազիւ կը հաշուուի 50ի մօտ յանձնառուներ: Եթէ անոնց 30ը կարենան համախմբուիլ եւ կազմել շահերու գիտակցութեան հիման վրայ յանձնառուներու եւ կարուհիներու միութիւն մը, ինչ որ դժուար չէ, յաջողութեան կէսը արդէն ապահովուած կ'ըլլայ, որովհետեւ ամէն մէկ յանձնառու իր տրամադրութեան տակ ունի մօտաւորապէս 10—15 կարուհի, որոնք կրնան միութեան անդամակցիլ: Այսպէս կազմուած միութիւն մը կրնայ պատրաստել կանոնագրութիւն մը բոլոր տեսակի գործերուն արդար գինը ճշտող, առանց սէնտիքայական դժուարութիւններու մէջ մտնելու: Առնուած այս առաջին քայլէն անմիջապէս վերջ, կարելի է նաեւ պատրաստել ուրիշ կանոնագրութիւն մը յանձնառուներու եւ կարուհիներու միջեւ շինողէքի գինը ճշտող, միշտ նկատի ունենալով կտորի վրայ վատնուած ժամանակամիջոցը: Իսկ կանոնագրութեան գործադրութեան մանրամասնութիւնները կրնան ճշտուիլ ընդհ. ժողովի մը մէջ:

Այսպէս փոխադարձ շահերու վրայ կառուցուած աշխատանքի կազմակերպութիւն մը կրնայ լաւագոյն արդիւնքներ ապահովել երկու կողմերուն ալ. նաեւ վերջ տալ օրը օրին շարունակուող տգեղ եւ միանգամայն ազգային արժանապատուութիւնը վիրաւորող մրցակցութեան:

Արդեօք իրենց շահերուն գիտակցութիւնը պիտի ունենա՞ն բոլոր յանձնառուները եւ կարուհիները, իրենց ներկայութեամբ պատասխանելով եղած առաջին հրաւէրին:

Մ. ԽԱՊՐԻԿ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ «ՊԱՏԱՍԽԱՆ» ԲԱՑ - ՆԱՄԱԿԻՆ

Ազնիւ հայրենակից

«Յառաջ»ի Ապրիլ 10 թիւին մէջ զարմանքով կարդացի ձեր ինծի ուղղած բաց-նամակը, ուր կը դնէիք կարգ մը հարց-պատասխաններ, համաթուրանականութեան շուրջ:

Ինծի համար զաղտնիք մըն է թէ ե՞րբ եւ ո՞ւր կրնամ տուած ըլլալ ձեզ այդ հարցումները: Ովկէանոս մը կը բաժնէ մեզ: Հետաքրքիր պիտի ըլլար տեսնել իմ ձեռագրով եւ ստորագրութեամբ ձեր հասցէին որեւէ նամակ: Կ'ենթադրեմ որ անհամ խաղի մը զոհ էք դացեր:

Որքան ալ անակնկալ էր պատիւը, ձեր կրած նեղութեան համար շնորհակալ եմ, բայց եւ այնպէս: Ներեցէք որ ձեր պատասխաններուն, ըստ էութեան, չեմ անդրադառնար, «Միացեալ, Անկախ Թուրանիա»յին յաջորդող հատորին մէջ, համաթուրանականութեան եւ առնչակից հարցերու մասին յայտնուած լուրջ տեսակէտները քննական վերլուծման ենթարկուած ատեն, գուցէ, անուղղակի իրենց պատասխանն ստանան նաեւ ձեր այնքան բանաստեղծականօրէն արտայայտուած կարծիքները:

Ընդունեցէք յարգանքներս

Զարեւանդ

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ի հանդիսութիւնը.— Հռետորներու գործունէութիւնը.— Ոստիկանութիւնը կը միջամտէ եւ կը ձերբակալէ.— Երեք կուսակցութեանց գործակցութիւնը.—

Աթէնք, 30 Մայիս

Այս տարի աննախնթաց շուքով եւ պատրաստութեամբ տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 9րդ տարեդարձը Աթէնքի մէջ: Հ. Յ. Դ. Շրջանային կոմիտէն ստանձնած էր կազմակերպական գործը: Վարձուած էր մայրաքաղաքին մեծագոյն սրահներէն «Ափոլլօն»ը, ուր ժամանակէն առաջ լեցուած էր Աթէնքի եւ արուարձաններու բոլոր հայութիւնը:

Հանդէսը կը բաղկանար երեք մասէ: Իւրաքանչիւր մաս ունէր իր ջութակահարն ու երգիչը, դաշնակահարն ու ատենախօսը:

Առաջին մասին բանախօսեց Հ. Յ. Դ.ի կողմէ «Նոր Օրի» խմբագիր ընկ. Անտոն Կաղէլ, որ պատմականը ընելէ յետոյ Մայիս 28ի անցքերուն, հրաւիրեց ժողովուրդը յարգել այս ճշմարտապէս ազգային օրը: Երկրորդ մասին՝ բանախօսեց Յունաստանի ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչ՝ Պ. Եանիօն, որ ըսելէ յետոյ որ հայ ժողովուրդը իր անկախութեանը սպասելու շատ մը շօշափելի զրաւականներ ունի, շեշտեց թէ պէտք է ձեռք ձգել նախ ազգային անկախութիւնը յետոյ ընկերվարութիւնը: Կարդաց հայ ժողովուրդի 3000 տարիներ առաջուան պատմութիւնը, յոյնարէն գրուած, ուր յոյն պատմաբանները հայ ժողովուրդը ցոյց կուտային իբրեւ Արեւելքի քաղաքակրթութեան առաջնակարգ ազգակը:

Կ'արժէր տեսնել երրորդ մասին կենդանի պատկերները, որոնց մէկը ցոյց կուտար զերի Հայաստանը շղթայակապ, իսկ երկրորդը՝ ազատագրուած թրքական Հայաստանի նահանգները:

Հանդէսէն շաբաթ մը առաջ եւ հանդէսին օրը կարմիր հայատառ խմբագրին կողմէ հանդէսը խափանելու եւ կռիւներ յարուցանելու համար սարքուած միջոցները ի դերեւ ելան անգամ մը եւս զինքը զարնելով խայտառակութեան ապառաժին:

Հանդէսէն շաբաթ մը առաջ մասնաւոր թռուցիկներ հրապարակ հանուած էին «Անկցի՛ Մայիս 28ը» խորագրով եւ «Խումբ մը բանուորներ» ստորագրութեամբ: Աւելորդ է խօսիլ թռուցիկի աղտոտ լեզուի մասին:

Հակառակ այդ բոլորին, հակառակ մանաւանդ «Յաղթանակ» կարմիր մունետիկին ազդարարութեան. «Հայ ժողովուրդ մի՛ երթար սրբագործելու բազզործներուն այս օրը», կարելի է առանց չափազանցութեան արձանագրել որ անհամբեր բազմութիւն մը կար սրահին մէջ, 200 հոգի ալ սրահին դրան առջեւ քանի մը կարմրուկ պատանիներ կը սկսին ցրուել կրկին ծանօթ թռուցիկը ժողովուրդէն քանի՝ մը երիտասարդներ զայրացած՝ դաս մը կուտան կարմրուկներուն: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երկու զեկավարներ եւ առաջնորդեց պահականոց:

Քիչ մը վերջ սակայն, «Նոր Օր»ի խմբագիրներէն Գաբրիէլ Լազեան եւ չէզոք մը Պ. Ա. Կայծակ բարեխօսելով ոստիկանապետին, ազատ արձակել տուին երկու խեղճերը:

* * *

Ժամանակէ մը ի վեր տեղւոյ բանակցութիւնները վերջ գտան եւ երեք քաղաքական կուսակցութիւնները համաձայնած են կազմելու համար չէզոք վարչութիւն մը:

Այս համաձայնութիւնը խափանելու քանի փախցուցած է խմբակիչներուն, որոնք սկսած են ալ

...ձախ ապաւէններ փնտռել, ...թ հնչակեաններ շոյելով ...մերթ ալ ռամկավարները ...գելով։

...Այս բոլորին ալ առենը ան... կարելի է նկատել սակայն, ...ի որ գաղութը հանգստու... ...ան պէտք ունի եւ շարք մը ...անդներ կը սպառնան ժողո... ...գի կենսական շահերուն։

...Հաւանաբար, Յունիս 5ին ...մարուի Ազգ. պատգամ. ժո... ...ը։

ՄԱՐԳՈՒՍ

...ՐԴԳՈՂ

...ԳՍՈՆԻ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

...Օրուան դասախօսը, Փ. Բար... ...եան, նիւթին անցնելէ առաջ, ...բնորոշէ Պէրկսոնն ու Այնշ... ...ը՝ իբրեւ ժամանակակից ...գոյն միտքերը, մէկը փիլի... ...փայական եւ միւսը գիտական ...գերու մէջ։ Բայց երբ առա... ...ը իր փիլիսոփայական մտա... ...ի խորութեան կը միացնէ ...ւքան գիտական պատրաստ... ...թիւն եւ թափանցում, երկ... ...րը փիլիսոփայական մարզին ...չի ներկայացներ նոյն հե... ...ակութիւնը, ինչ որ հաս... ...ուեցաւ Այնշթայնի Փարիզ ...կելութենէն վերջ «ժամանա... ...մասին անոնց ունեցած տա... ...արծութիւնով։ Յայտնի է որ ...ջին խօսքը մնաց Պէրկսոնի։

...Յետոյ դասախօսը անցաւ ...կսոնի առաջին գործին՝ «Essai sur les données immédiates de la conscience»ի քննութեան։ ...հատորը որ առաջինն է ե... ...մեծ իմաստասէրին, կը ...ունակէ անոր յետագայ ...քերուն բոլոր սաղմերը։ ...նշտեց թէ Պէրկսոն եղած է ...ն ինքնատիպ ու իր տեսու... ...ները վերջնական հարուած... ...եղած են շատ մը ընդուն... ...ծ եւ տարածուած փիլիսո... ...յական տեսութիւններու դէմ։ ...ւելապէս ան տուած է durée-ի ...տողութիւն հոգեբանական ...անակի) վերջնական ձեւա... ...ումը եւ «ժամանակ»ի ու ...րածութեան» բնորոշումը, ...երմանական տեսակէտներով։ ...հոգեբանական վիճակներու ...ութիւնը, որ իր գրքի (ինչ... ...նաեւ իմաստասիրութեան) ...ջին մասը կը կազմէ, կը ...է թէ երբեք կարելի չէ հո... ...կան վիճակները ենթարկել ...թեմաթիքական քննութեան, ...վհետեւ անոնք միշտ ենթա... ...ի վիճակին ու զանազանու... ...ան համեմատ կը փոխեն ի... ...ց ազդեցութեան չափը։ Բա... ...ը շատ անգամ որակի մէջ ...մանէ հոն։

...Մասնաւորապէս Պէրկսոն ...հարուած տուած է հոգեբա... ...ական տեսութեան, ապա... ...ցանելով որ զուգահեռակա... ...թիւն չկայ այդ երկու վի... ...կներուն մէջ։ Որովհետեւ ֆի... ...քական վիճակի մը կրնան ...մապատասխանել բազմաթիւ ...կան վիճակներ եւ փոխա... ...ձաբար։ Նոյնիսկ կարելի չէ ...դատել միեւնոյն սեռի եր... ...զգացումներ։

Տարածութեան եւ ժամանակի տեսութիւնը, երկրորդ եւ ամէնէն հիմնական մասը կը կազմէ իր տեսութեան։

Մեզի համար ժամանակը ստացած է թերեւս բիւրայաջորդման նման բոլորովին քմահաճ ձեւ մը, որով միայն կրնանք հասկնալ զայն։ Ան ստորճանական է, եւ զայն կը ներկայացնենք սկիզբով ու վերջով, մինչդեռ միայն միջին մասն է որ իրապէս գոյութիւն ունի իսկ սկիզբն ու վերջը, որ մենք կ'ընդունինք, իրականին մէջ գոյութիւն չունին։

Ազատութեան հարցը Պէրկսոնի փիլիսոփայութեան երրորդ եւ դեռ չվերջացած գլուխն է։ Իմաստասէրին Ethiqueը որ 30 տարիէ ի վեր կը պատրաստուի ու լոյս չէ տեսած դեռ, հաւանաբար վերջին խօսքը բերէ այդ մասին։

Գնահատելի էր այս մանրակրկիտ ու խնամուած դասախօսութիւնը։ Ներկաներուն հետ եղան մտքերու փոխանակութիւններ։

ՏԻՐԿԱԹԻՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ-ԼՈՒԻ ՄԷՋ

Սէն Լու Մարսէյլի այն գեղեցիկ արուարձաններէն է ուր հայ կեանքը օրէ օր կը բարելաւուի տեղացի աւանդապահ ժողովուրդին ջանքերուն շնորհիւ։

Անցեալ տարի այրերէն զատ բազմաթիւ կիներ ու աղջիկներ աշխատելու համար ստիպուած էին Մարսէյլ իջնել, որպէս զի իրենց համեստ օրականներով մասամբ մը դիւրացնեն ընտանիքի ծանր բեռը։ Իսկ այս տարի գրեթէ մեծ մասով ազատուած են թէ հանրակառքի ծախքէն եւ թէ աւելորդ յոգնութենէ։ «Քաշքօլ»ի գործը բաւական յառաջացած է ու հայ օրիորդը առանց ծանր աշխատանքի կը ստանայ գոհացուցիչ օրական։ Գործի գործը աւելի լաւ է ու յարատեւ։ Պուրտուրցի ընտանիք մը իր անձնական տունի սենեակներէն մէկը յատկացուցած է գործգաշինութեան գործին։ Ատանացի վաճառական մը 3-4 ընդարձակ սենեակներ վարձած է նոյն նպատակով, այնպէս որ Սէն Լուի հայ աշխատաւորուհիներն ալ պէտք չպիտի ունենան Մարսէյլ իջնելու։

Սէն-Լուի ժողովուրդը կը հետաքրքրուի նաեւ Նոր սերունդի կեանքով։ «Արծիւ» Մարզական միութենէն վերջ կազմուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Ակնունի» ենթակոմիտէն, որ իրեն սրբազան պարտականութիւն նկատած է, երեկոյթներով, վիճաբանական եւ դասախօսական ժողովներով, տեղացիները իրարու հետ շփման մէջ դնել եւ անոնց սրտին մէջ միշտ վառ պահել ազգային սէրը։ Գրեթէ երկու երեք ամիսը անգամ մը անպայման ձեռնարկութիւն մը տեղի կ'ունենայ այս օգտաւէտ արուարձանին մէջ։ Իսկ նշանտուք եւ ամուսնութիւն միշտ ալ անպակաս են։

Մայիս 29ին կատարուեցաւ հարսանեկան հանդէս մը, եւ այս իր տեսակին մէջ եզակի էր ոչ թէ միայն Սէն Լուի այլ ամբողջ Մարսէյլի համար։

Փեսան 19, հարսը 17 տարեկան անմեղ սիրահարներ էին։ Երկար ատեն նախապաշարեալ եւ խստապահանջ, սակայն պատուոյ նախանձախնդիր ծնողքներու ձեռք տառապելէ յետոյ, վերջապէս շահեցան իրենց իրաւունքը ու կը տօնէին հարսանեկան հանդէսը, Հայաստանի անկախութեան 9րդ տարեդարձին հետ մէկտեղ։

Հայկական նուագախումբ մը «Մեր Հայրենիք»ը նուագելով կը յառաջանար Սէն Լուի մեծ պողոտայէն. ետեւէն հարսը, կնքահայրին հետ թեւ թեւի, հարսին երկու կողմերէն զանգազ կը քալէին երկու սիրուն պզտիկ աղջիկներ մէյմէ՛կ երկայն ժամեր բռնած, որոնց անմիջապէս կը հետեւէր փեսան իր մօրաքրոջ աղջիկներով, ընկեր եւ ընկերուհիներով, ապա հրաւիրեալ հարսնեւորներ, եւ ամբողջ Սէն Լուի ժողովուրդը։ Այս բոլորը լաւ էր եւ հետաքրքրական. սակայն կար զաւալի տեսարան մը։ Երկսեռ հայ մանուկներու բազմութիւն մը ֆրանսերէն ճռուողելով, աստին անդին կը վազվզէին, հարսին երեսը տեսնելու անօրինակ հետաքրքրութեամբ, եւ կամ շաքար մը աւելի յափշտակելու անմեղ յոյսով։ Մայրերն անգամ անկարող են խօսք հասկցնել ասոնց որովհետեւ շատեր բացի ֆրանսերէնէ ուրիշ լեզու չէին գիտեր։ Եթէ ներկայ ազգային վարչութիւնն ալ անտարբեր մնայ նախորդին պէս, մէկ երկու տարիէն հայ մայրերը իրենց զաւակներուն հետ խօսելու համար թարգմանի պէտք պիտի ունենան։

Ս. Միլտոնեան

Մարսէյլ

ՄԱՅԻՍ 28Ը Թ. ՍԱՐԱՖԷՆԻ ՄԷՋ

ՔԱՍԹԻԼ ՍԱՐԱԶԷՆ (Սեփթըլթըց).— Մայիս 28ը տօնուեցաւ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի նախաձեռնութեամբ։ Ներկայ էր ամբողջ գաղութը. կային օտարներ ալ։ Նախագահ Խ. Սուքիասեան պարզեց օրուան նշանակութիւնը։ Յետոյ երգուեցաւ «Ով որ քաջ է» երգը։ Խօսեցաւ ընկ. Կ. Զաթաքեան որ բացատրեց թէ ինչ մեծ զոհողութիւնով այս անմոռանալի եւ սուրբ օրուան արժանացանք. ու յոյս յայտնեց թէ Մայիս 28ը պիտի տօնենք Մայր Հայաստանի մէջ։ Խօսեցաւ նաեւ ընկ. Յ. Թումանեանը որ շեշտեց այս օրուան ազգային տօն ըլլալը։ Ո՛վ որ հայ է եւ հայի արիւն ունի, ըսաւ, կը տօնէ այս օրը, որովհետեւ զայն տեսնելու համար ամբողջ հայ ազգը գետերու պէս արիւն թափած է։

Ամէնէն վերջ խօսեցաւ Արտաշ Խորէնեան, որ քաջալերեց գաղութը չյուսահատիլ։ Ներկաներն ու հիւրերը ըմպելիով եւ պտուղներով հիւրասիրուեցան։ Երգուեցան ուրիշ հայերէն երգեր ալ։ Ժամը 7.30ին հանդէսը մեծ խանդավառութեան մէջ վերջացաւ «Մեր Հայրենիք»ով։

ԼԱՆՍԷՅԻ ՄԷՋ

Հայաստանի անկախութեան 9րդ տարեդարձը տօնուեցաւ կիրակի Մայիս 29ին։ Հակառակ օրեր առաջ ցրուած գարշելի թռուցիկներուն. գաֆէ Պլանի սրահը շատ նեղ եկաւ երկսեռ հայրենակիցներուն, որոնք արժանի պատասխանը տուին բանւորութեան անունով ճառող վարձկաններուն։ Բեմին ճակատը ֆրանսականին կողքին կը ծածանէր հայ եռագոյնը։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Նախագահ ընկեր Մինաս Տէր Սարգիսեանը քանի մը խօսքերով բացատրեց Մայիս 28ին իմաստը եւ ցոյց տալով հայ եռագոյնը, ըսաւ. «Տարագրուած ենք եռագոյնով, պիտի վերադառնանք մեր ձեռքը բռնած եռագոյնը»։

Եղան երգեր, նուագ արտասանութիւն։

Օրուան բանախօս ընկ. Ուզունեան խօսեցաւ մէկ ու կէս ժամ, պատմականը ընելով Մայիս 28ի անկախութեան թուականին։ Մատնանշեց Թուրքերուն հայաջինջ քաղաքականութիւնը, թուեց յեղափոխութեան արդիւնքները՝ յիշեց Խրիմեան Հայրիկը, Րաֆֆին եւ Նալպանտեանը յեղափոխական ու ազատատենչ գաղափարները որ տուին այս ժողովուրդին։ 1918 Մայիս 28ը նմանցուց Վարդանանցին։ Ներկայացուեցաւ զաւեշտ մը շատ յաջող։ Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ Փորոտան»ով, եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեան տակ։

Կայծակ

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԻՏԻ Ն. Գեօզալդարա գիւղին մէջ գիւղացիները իրենց միջոցներով կը կառուցանեն նոր դպրոց մը։ Ալի Դըռըխի եւ Ջօրագիւղի մէջ ալ գիւղացիները սկսած են դպրոցաշինութեան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՋՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ.— Լենինկրատի ջրագիտական համալսարանին տեսուչը, փրոֆ. Ռիքէնկամպֆ, հասած է Երեւան, ուր «Խորհրդ. Հայաստան»ի աշխատակիցին տուած է հետեւեալ զեկոյցը (12 Մայիս).

Մենք պիտի քննենք ջրանցքներուն քարով եւ պէթոնով կառուցուած փապուղիներուն ջուրին առաւելագոյն հոսանքը եւ արագութիւնը, թէ ջուրը կը պարունակէ՞ տիղմ, կը հոսի՞ առանց ալիքի։

Յետոյ պիտի քննենք Արաքսի հովիտին ոռոգման խնդիրը Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն։ Այս խնդիրին կապուած է նաեւ Սեւանայ ջուրին օգտագործումը։ Այս ջուրին պէտք ունին նաեւ Մուղանի դաշտը, Միլլի անապատը, թէ ելեկտրական ուժի եւ թէ ոռոգման համար։

Պիտի քննենք նաեւ ճահիճներու չորացումի խնդիրը, պէտք ունի կառուցումներու անհրաժեշտութիւնը։

Ջրագիտական համալսարանը առանձնապէս կը հետաքրքրուի նաեւ Զանգուի աւազանին, Աբարանի եւ Արաքսի հովիտին ոռոգման հնարաւորութիւններով։

Ես այն համոզման եկած եմ, որ Զանգուի, Աբարանի եւ Արաքսի հովիտին հողերը կարելի է ոռոգել Հայաստանի մանր ջրային հարստութիւններով, առանց նոյն իսկ օգտագործելու Սեւանայ ջուրը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԲԱԺԱԿԻ ՄԱՍԻՆ.— Նախկին մարզական թղթակից եւ մօտ երեք տարի վարիչ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերուն եւ անոնց ներկայացուցիչ Ֆէտէրասիոնին մօտ, իսկ այժմ բացարձակապէս չէզոք, կ'ուզէի յայտնել կարծիքս.

— Հ. Մ.ը շատ հեռու կը մնայ, եթէ իր իսկական ուժով դաշտ ելլէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դէմ, բայց այս վերջինը կրելով հետեւանքները իր անփորձ վարիչներուն, պէտք է առանց այլ եւ այլի ընդունի պարտութիւնը, ոչ թէ Հ. Մ.էն, այլ օտար մեծ խաղացողներով զօրացած եւ կէս ֆրանս. խումբէ մը։

Ֆրանսական օրէնքը կ'ըսէ.— «Ո եւ է խումբ որ մրցումէն առաջ գրաւոր եւ դատաւորին եւ հակառակորդ խմբապետին ներկայութեան, որ եւ է վերապահում չըներ ո եւէ խնդրի մասին. կը կորսնցնէ առարկութեան իրաւունքը մրցումէն վերջ, ինչ որ ալ ըլլայ արդիւնքը, եւ հետեւաբար դաշտի վրայ ձեռք բերուած արդիւնքը օրինական կ'ըլլայ»։

Հետաքրքիր է իմանալ թէ Հ. Մ.ի վարիչը կրնա՞յ ընդունիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջարկը եւ ճարպիկութեամբ շահած մրցումը շահիլ անգամ մըն ալ, կրթնած իր սեփական ուժերուն, փոխանակ ֆրանսացի «միջազգային»ներ կանչելու։

Բաժակի խնդրին յարմարագոյն կարգադրութիւնն է մրցումները վերսկսիլ. բայց այս անգամ որոշ եւ խիստ կանոնանագրով մը եւ հակառակորդները ընտրել վիճակով, որ տարրական պայմանն է բաժակի մրցումին համար։

Հ. Թօփաքեան

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ

Կիրակի օր ֆութպոլի մրցում մը տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի եւ Ալֆօրվիլի մասնաճիւղերու Ա. խումբերուն միջեւ։ Երկու նորակազմ խումբերը թէեւ եռանդուն խաղարկութիւն մը ցոյց տուին, բայց կը պակսէր խաղին պէտք եղած նրբութիւնը։ Ամբողջ շրջանին հաւասար խաղարկութենէ մը վերջ Ժուանվիլ յաղթական ելաւ 1ի դէմ 2 նշանակէտով։

Ալֆօրվիլի խումբը, որ հաւասար խաղացողներէ կը բաղկանայ, երբեմն փասերու կոկիկ խաղարկութիւններ ունեցաւ եւ իր տոկուն կազմով յառաջդիմութիւն կը խոստանայ։

Ժուանվիլի խումբը թէեւ յաղթական, բայց կանոնաւոր փորձերու կը կարօտի, ունենալու համար լաւ ֆութպոլի խումբ մը։ Ուրախալի է որ մեծ եռանդ ու հետաքրքրութիւն մը արթնցած է Ժուանվիլի մէջ։ Մեծով պզտիկով բոլորուած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի շուրջ եւ կարելին կ'ընեն մասնաճիւղին յառաջդիմութեան համար։ Արդէն ունին «վալի պօլ»ի խումբ մը եւ մօտ ատենէն պիտի ունենան «պասքէթպօլ»ի եւ «թէնիս»ի երկսեռ խումբեր։

Գ. Գասապեան

*** Պէլվիլի մասնաճիւղը, որ մասնակցեցաւ «Յառաջ»ի բաժակի մրցումին, կազմուած է այս տարուան ֆութպոլի եղանակին սկիզբը եւ այժմ կը հաշուէ 60 ճշտուած անդամներ։ Նախաձեռնողները եղած են իրենց պարտականութեան գիտակից որբեր, իրենց նպատակ ունենալով վառ պահել ազգային եւ մարզական առողջ ոգին Պէլվիլի հայ երիտասարդութեան մէջ։

Քաջալերանքի արժանի է Պէլվիլը որ՝ հակառակ զանազան դժուարութեանց, կրցած է լրացնել իր առաջին տարեշրջանը լաւագոյն արդիւնքներով։

Մ. Ա.

ՀԵՂԵՂԷՆ ԽԵՂԴՈՒԱԾ.— Հայաստանի վերջին անձրեւային հեղեղները, որոնց մասին գրեցինք, Զանգեզուր գաւառին Բաղաբուրդ գիւղէն քշած են երկու երախաներ, 12 եւ 10 տարեկան, քոյր եւ եղբայր։ Խեղդուած մանուկներուն դիակները գտնուած են գիւղէն մէկ վերստ հեռու։

"ՅԱՌԱՋ",,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԿՆՃՌՈՏ ԳՈՐԾ ՄԸ

...եւ յետոյ, օրէնքի տեսակէ... ...վ իսկ՝ ոճրի գործադրութեան ...պքն անգամ չկար։

Անշուշտ, բանակէն փախչելով ...կու ֆրանսացիները յանցաւոր ...բայց փախուստին եւ դաւա... ...նութեան մէջ տարբերութիւն ...կայ։

Որոշեցի այս գործը լուսաբա... ...ւ եւ անմիջապէս Փարիզ մեկնե... ...ի, որպէս զի կարենամ երկու ...փախստականներու անցեալին մա... ...ն տեղեկութիւններ քաղել։ Այս ...ղութեամբ առաջին քայլերուս ...էջ իսկ, հաւաստեցայ թէ՝ պերլինէն ...բուած թուղթին վրայի տեղեկութիւնները կեղծ էին։

Այդ անուններով փախստական ...ւոր չկար. ատկից զատ, նոյն ...ունը կրող մարդոց անհետացումը կամ կորուստ իսկ դեռ բանակէն լուր չէր տրուած պատկանեալ պաշտօնատան։

Որո՞նք կրնային ըլլալ այս մարդիկը։ Որոշ եզրակացութեան մը չկրնալով հասնիլ, որոշեցի հսկողութեան տակ առնել սահմանագլխի այն մասը՝ ուրկէ անոնք պիտի անցնէին Զուիցերիա։

Պէտք եղած տեղերը հրահանգը տալէս յետոյ, Պելֆորտ մեկնեցայ եւ չորս օր յետոյ, ֆրանսացի մաքսախոյզներ կը ձերբակալէին այդ երկու լրտեսները, ճիշդ այն պահուն, որ Զուիցերիա մտնելու վրայ էին. ի զուր փորձեցի զանոնք հարցաքննել։ Միշտ համր կը մնային։ Միակ միջոց մը կը մնար ձեռքս. զանոնք արգելափակել, ինչ որ ըրի։

Բայց պէտք էր սակայն որ ճշմարտութիւնը երեւան հանէի։

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՓՈՐՁ ՄԸ

Փախստական զինուորներուն լուռութեան չկարենալով որ եւ է գոհացուցիչ բացատրութիւն տալ, մղուեցայ մտածելու թէ՝ այդ երկուքը, հակառակ իրենց ֆրանսական անուններուն, կրնային գերման լրտեսներ եղած ըլլալ եւ Ֆրանսայի մէջ իրենց գործը տեսնելէ յետոյ, կը փորձէին սահմանագլուխը անցնիլ։

Եթէ իրօք, նոյն իսկ փախստական ֆրանսացիներու հետ էր գործերնիս, կասկած չկայ թէ՝ որ եւ է կերպով պիտի ջանային իրենք զիրենք արդարացնել եւ թերեւս մեր գութը շարժել, իրենց յանցանքին համար զղջում յայտնելով։

Բայց այդպէս չէր։

Պելֆորտի պաշտօնակիցներուս հետ, այս գործին մասին խորհրդակցելէ յետոյ, որոշեցի երկու կասկածելիները ղրկել Փարիզ, ուր զանոնք խօսեցնելու միջոցը պիտի կրնային գտնել։

Նոյն իրիկունն իսկ ճամբայ ելան հսկողութեան տակ եւ յետոյ իմացայ թէ իրօք գերման լրտեսներ էին. պատերազմական ատեանը վճռեց անոնց ճակատագիրը...։

Բայց պէտք էր որ զբաղէի նաեւ մանաւանդ ժուլիուսովրուն իսկական անունն էր Ճէյմս Մէյեռ եւ որ երկու փախստականներուն ժամադրութիւն մը կարգադրած էր։

Տեսնելով որ իր մարդիկը չեն գար, հաւանաբար արթննար եւ իր կարգին անհետանար, ինչ որ մեր գործին չէր գար, մանաւանդ որ, խամա Շլթաուպի վրայէն գտնուած կարգ մը թուղթերը կը յայտնէին թէ՝ այս մարդն էր որ երկու փախստականներուն պաշտօն պիտի տար Լիոնի մէջ օդը հանելու գործարան մը։

Որոշեցի ես ինքս երթալ Ճէյմս Մէյեռի ժամադրութեան եւ ինծի ընկերակցելու համար, ընտրեցի պաշտօնակից մը, որուն վրայ մեծ վստահութիւն ունէի. շատ լաւ գերմաներէն կը խօսէր. չափազանց յանդուգն էր եւ այս տեսակ վտանգաւոր գործերու համար, ամէնէն ընդունակ մարդն էր։

Կանչեցի զինքը եւ խնդիրը իրեն բացատրեցի, եւ ինչպէս կը յուսայի խանդավառութեամբ ընդունեց առաջարկս։

Քանի որ Ճէյմս Մէյեռի ուղղուած թուղթերուն մէջ, փախստականներուն լուսանկարներն ալ կային, ենթադրեցի թէ՝ զանոնք անձամբ չէր ճանչնար։

Ուրեմն, եթէ փորձէինք այնպէս մը ծպտուիլ, որ երկու փախստականներուն նմանէինք գիշերուան մութին ալ օգնութեամբ, կարելի էր որ Մէյեռ խաբուէր եւ կեղծիքը չնշմարէր։

Ես եւ ընկերս, օրը անցուցինք լուսանկարներուն ուսումնասիրութեամբը եւ երբ մութը կոխեց, այնպէս մը ծպտուեցանք, որ անկարելի էր որ մարդ խաբէութիւնը նշմարէր, եթէ նախապէս լուր չունենար։

Ժամադրութիւնը նշանակուած էր յոռի համբաւ ունեցող սրճարանի մը մէջ որ սահմանագլխին վրայ կը գտնուէր եւ ուր սովորաբար կը յաճախէին մաքսանենգները։

Այս վերջիններուն համար սրճարանը այն առաւելութիւնը կը ներկայացնէր, որ երկու ելք ունէր. մուտքի դուռը Ֆրանսայի հողին վրայ էր, բայց ելքի դուռը կը գտնուէր Զուիցերիոյ հողին վրայ...։ Սահմանագիծը կ'անցնէր սրճարանին մէջտեղէն, երկու դուռներուն միջեւ։

Ասկէց զատ, սրճարանին տէրը՝ Պորկօն անունով արինարբու վայրագ մէկն էր, որ մեր մաքսախոյզներուն հետ յաճախակի բախումներ ունեցած էր։

(Շար.)

Թուրքիա դիտող մը կը ղրկէ

Թուրքիա, որ ո՛չ Ազգերու Դաշնակցութեան եւ ոչ ալ աշխատանքի միջազգային կազմակերպութեան կ՚անդամակցի, որոշած է ժընեւի Աշխատանքի Միջազգային Խորհրդաժողովին ղրկել «դիտող» մը: Այս պաշտօնը յանձնուած է Ազգ. Ժողովի արտաքին յանձնաժողովի Նախագահ Շիւքրի Քայա պէյի, որ քանի մը օր առաջ ժընեւ հասաւ:

Երրորդ Միջազգայինի հրահանգները

ԱՆԳԼԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

Գ. Միջազգայինի գործադիր կոմիտէն Անգլիոյ իր կազմակերպութիւններուն տուած է հետեւեալ հրահանգները, համաձայն *Փրաւտայի* (Յունիս 1).

1.— Պրոպագանդա ընել Արհեստակցական Միութեանց նոր օրինագիծին դէմ, բացատրելով բանւորներուն թէ այդ օրինագիծը պիտի փճացնէ իրենց կազմակերպութիւնները եւ նոր պատերազմներ պիտի պատրաստէ:

2.— Բանւորական բոլոր կեդրոններու մէջ կազմակերպել գործօն սովետներ՝ ընդունակ կռուելու կառավարութեան դէմ եւ շարժման մէջ դնելու բանւորները:

3.— Ճնշում բանեցնել Աշխատաւորական կուսակցութեան վրայ՝ խորհրդարանական խափանարար քաղաքականութիւնը սաստկացնելու համար:

4.— Բանւորական ցոյցեր կազմակերպել փողոցներուն մէջ:

5.— Բանւորները զինել:

6.— Ընդհանուր գործադուլ առաջ բերել՝ օրինագիծը ձախողեցնելու եւ կառավարութիւնը ստիպելու համար որ հրաժարի:

ՌՈՒՍԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Նախկին վարչապետ եւ ելմտական նախարար Ֆրանսուա Մարսալ յօդուածի մը մէջ հետեւեալ հետաքրքիր տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Ռուսիոյ արտաքին առեւտուրին մասին.—

Պատերազմէն առաջ, 1913ին, Ռուսիա աշխարհի ցորենի սպառումին 100ին 28.5ը կը հայթայթէր. 1926ին՝ միայն 100ին 4.3 մասը: 1913ին, հաճարի սպառումին 100ին 58ը, այսօր՝ 100ին 12.7ը: Գարի՝ 1913ին 100ին 73ը կը հայթայթէր, այսօր 100ին 25ը: Վուշ՝ առաջ 100ին 64ը, այսօր 100ին 30ը: Կարագ՝ առաջ 100ին 21.2ը, այսօր 100ին 5.6ը: Հաւկիթ՝ առաջ 100ին 56ը, այսօր 100ին 10: Փայտ՝ առաջ 100ին 26ը, այսօր 100ին 8ը: Միայն քարիւղի սպառումը աւելցած է:

Չէմպըլին եւ Լէվին մրցանիշը կոտրած

Երէկ գրեցինք թէ Ամերիկացի օդանաւորդ Չէմպըլին եւ ուղեկիցը Լէվին երկուշաբթի առաւօտ Այսլէպէնի (Փրուսիա) մէջ վար իջան, պէնզինը սպառած ըլլալով: Մաս մը պէնզին ճարելէ վերջ ժամը 9ին «Միս Քոլոմպիա» ճամբայ ելաւ դէպի Պերլին: Սակայն ճամբան շուարեցաւ, ու փոխանակ դէպի հիւսիս-արեւելք՝ Պերլին երթալու, ուղղուեցաւ դէպի արեւելք: Այս էր պատճառը որ Պերլինէն եւ Տրէզտէնէն զինքը դիմաւորելու համար ճամբայ ելած գերման օդանաւերը չկրցան հանդիպիլ անոր: Քիչ յետոյ, Պերլինի 70 քիլոմէթր մնացած՝ մեքենան աւրուելով Չէմպըլին ստիպուեցաւ վար իջնել ճախճախուտ վայր մը՝ Քլինկէ, Քօթպիւսի մօտ: Վար իջած ատեն օդանաւը բաւական վնասուեցաւ, սակայն Չէմպըլին եւ Լէվին բոլորովին անվնաս են: Կէսօրուան մօտ փնտռտուքի համար ղրկուած գերման օդանաւ մը գտաւ «Միս Քոլոմպիա»ն: Անմիջապէս բազմաթիւ օդանաւեր փութացին յիշեալ վայրը, միասին բերելով Պերլինի ամերիկեան դեսպանատան խորհրդականը եւ թղթակիցներ: Երկու օդանաւորդները գիշերը Քօթպիւս անցուցին: Երեք մեքենագէտներ կ՚աշխատին նորոգել վնասուած օդանաւը: Երկու յանդուգն Ամերիկացիները մերժեցին գերման օդանաւով մը Պերլին երթալ, ու կը սպասեն «Միս Քոլոմպիա»յի նորոգուելուն:

Չէմպըլին եւ Լէվին ուղիղ գիծով հեռաւորութեան համաշխարհային մրցանիշը կոտրեցին՝ մօտ 43 ժամուան մէջ մէկ թռիչքով 6500 քիլոմէդր ճամբայ կտրելով: Վերջին անգամ մրցանիշը ձեռք ձգած էր Լինտպէրկ, որ մէկ թռիչքով 5836 քիլոմէդր ճամբայ կտրած էր (Մայիս 20—21): Անկէ առաջ ֆրանսացի Քօսթ եւ Ռինեօ մէկ անգամէն 5545 քիլոմէդր ճամբայ ըրած էին Փարիզէն Ճասք (Պարսկաստան) երթալով (29-30 Հոկտ. 1926): Չէմպըլին միջին հաշուով ժամը 164 քիլոմէդր կտրած է:

Երկուշաբթի ամբողջ օրը Պերլինի ժողովուրդը հարիւր հազարներով հաւաքուած Թէմփըլհօֆի օդանաւային կայանը, ի զուր սպասեց ամերիկացի օդանաւորդներուն, որոնք Երեքշաբթի իրիկուն միայն պիտի կրնային հասնիլ Գերմանիոյ մայրաքաղաքը: Պիտի այցելեն նաեւ Վիէննա եւ Հռոմ: Յունիս 15ին Փարիզ պիտի գան, յետոյ Լոնտոն պիտի անցնին:

Չէմպըլին օդանաւով պիտի դառնայ Ամերիկա: «Համպուրկ-Ամերիկա» շոգենաւային ընկերութեան հրաւէրով Չէմպըլինի եւ Լէվինի կիները Երկուշաբթի գիշեր ճամբայ ելան դէպի Գերմանիա: Քօթպ'ւսի մէջ օդանաւորդները բազմաթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ ստացան, որոնց մէջ նաեւ Նախագահ Քուլիճէն, Հինտէնպուրկէն եւն: Ընկերութիւն մը 200,000 տոլար առաջարկեց՝ իրենց անունը տալու համար օդանաւերու նոր շարքի մը: Պրուքլինի առեւտր. սենեակի նախագահը 15000 տոլարի չէք մը տուաւ Տիկ. Չէմպըլինի եւ ադամանդազարդ ժամացոյց մը տիկ. Լէվինի:

«Միս Քոլոմպիա»ն շինող իտալացի ճարտարագէտ Պէլլանքա կը յայտարարէ թէ պատրաստ է շինելու նոր օդանաւ մը, որ Նիւ Եորքէն Հռոմ պիտի կրնայ երթալ մէկ թռիչքով եւ ամենակարճ ժամանակէն:

Անատոլուի երկաթուղիները

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ շուէտական խմբակը, որ յանձնառու եղած է շինելու Քէլլէր—Տիարպէքիր եւ Էնկիւրի—Էրէյլի երկաթուղիները, գործի սկսած է եւ հարիւրաւոր բանւորներ կ՚աշխատցնէ:

Պելժ խմբակը, սակայն, գրեթէ ո՛ր եւ է գործունէութիւն չի ցուցներ, եւ կը թուի թէ չպիտի կարենայ յարգել իր յանձնառութիւնը: Եթէ այսպէս երթայ, հաւանական է որ կառավարութիւնը որոշում մը տայ այդ խմբակի մասին:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին, 11 Յունիս Շաբաթ օր երեկոյեան ժամը 8ին, երրորդ քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ:

Պիտի բանախօսէ *Ընկ. Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ*: գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ժողովը՝ Ուրբաթ ժամը ճիշտ 8ին Rue Charles Chéfsone կաբեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր սովորական հաւաքատեղին: *Վարդգէս* ենթակոմիտէն 10 Յունիս Ուր. ժամը 8ին:

*Քրիս*ը 11 Յուն. Շբ. ժամը 8ին:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կուկունեան խումբի դասախօսական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, Գրադարանին սէջ:

Հ. Յ. Դ. կլասի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը՝ վաղը եշ. ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն վաղը 9 Յունիս Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ: Վիճաբանութիւն Կ. Զարեանի արուեստին շուրջ: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Վասպուրականի երկ. երիտ. «փարոս» միութիւնը պիտի տօնէ վանի հերոսամարտի 12րդ տարեդարձը, Յունիս 12ին Chateau de Rouetի շքեղ պարտէզին մէջ:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Ամասիոյ հայրենակ. Միութեան երեկոյթը 11 Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, սալօն Լափանեօլի մէջ: Վիճակահանութիւնք կէսանկէս կը շահին: Մուտքը ազատ է:

ԳՈՒՍԱՆ երգչախումբի վարչութիւնը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ որոշած է յառաջիկայ շրջանի համար երգչախումբին կից կազմել հայկական սէնֆոնիք նուագախումբ մը, որուն մասնակցիլ փափաքողները հաճին գրաւոր կերպով դիմել հետեւեալ հասցէին Administration «Koussan», 14 Rue Mouton Duvernet (14me). կը խնդրուի միաժամանակ տեղեկացնել իրենց նուագած գործիքը: Նուագարան չունեցողներուն վարչութիւնը կը տրամադրէ:

Առաջին քննական փորձի, ինչպէս նաեւ երգչախմբի յառաջիկայ հաւաքոյթի մասին լուր կը տրուի առանձին:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հայ Տիկնանց Միութեան Ուսանողաց Օգն. Մասնաճիւղի ի նպաստ փարիզի հայ կարօտեալ Ուսանողաց տարեկան ցերեկոյթը 26 Յունիս կիրակի կէս օրէ յետոյ, ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր, 11 Rue Berryer (Etoile), Սալոմօն տը Ռօչիլտի պարտիզահայեաց շքեղ ապարանքին սրահներուն մէջ: Մուտք 50 ֆրանք: Ռուսական նուագախումբ, ճազ պանտ, ճոխ պիւֆէ, հաճելի անակնկալներ:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՎԷՊԵՐ.— Լուռ ցաւեր 10 ֆր., կեանքը ինչպէս որ է 10, Խղճմտանքի Զայներ10, կաթուշկը 7, Լռութիւնը 8, Օտեանի փանջունին7, Ծապլվար7, Գատասստ. խորհուրդին առջեւ 10, Մատնիչը 8, Ցեղափ. Մակաբոյծները 7, Միքէի սիրարկածը 5, Զագըր Ավրամ 5, Ճեպընթաց նորածինը 2, Ռուսէն ժողովրդ. պատմուածքներ 6, Մ. կորքիի Ֆօմա կորտիէֆ 15, Սեւակի բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր (Ա. տպ.) 10, Վերթէր 9, Սուլամիթ 6, Բարիզէթ 7.50, Սալբիի մեր խաչը 12.50, Թուղթի փառք 5, Տղու հոգիներ6, Արսէն Լիւբէն 20, Տելեմաք (պատկերազարդ) 50, Երեւակայական ոճիրը 2, Շ. Հօլմսի կարմիր գլուխով մարդոց խմբակը 2, Պօսքօմպ հովիտին գաղտնիքը 2, Պրիւս Բարթինկթըն սուզանաւին գաղտնիքը 2, Թօփալ Օսման 5, Քէօր Օղլուի արկածները 2.50, Զարիքի նախարարը 20, Մօփասանի երեք վիպակները 2, Տք. Մօրի վրէժը 5, Պղնձէ քաղաքը 3:

ՄԱՀԱՑՈՒ ՍԷՐԸ, Մաքսիմ կորքիի 3 Ֆր.:

Շուտով լոյս կը տեսնէ, Ա. Քօնըն Տոյլի ՄԱԿԱԲՈՅԾԸ:

Կը հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր: Ֆօսթի ծախք չառնուիր: Պահանջել գրացուցակը: Դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e):

ՍԱԿԱՐԱՆ

7 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի) 100	Mark	605	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	42
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	30
Տրախմի »	Drachme	33	50
Լիր »	» Lire	143	50
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	70
Զուից. »	Frc. Suisse	490	75
Լէյ 100 հատը	Ley	15	45
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	102	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3175	—
» II	»	1910	—
» III	»	1560	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	155	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՓՈՒՔՋԷՆԻ ՄԷՋ

(ԿՈՉ)

Ազգ. Միութեան Փուզէնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ գաղութը յառաջիկայի ժողովրդական ընտրութեանց մասնակցելու եւ իրենց ընտրող ու ընտրելիի իրաւունքը արժեցնելու համար, այժմէն դիմել մասնաճիւղին, եւ վճարելով տարեկան 24 կամ առնուազն վեցամսեայ 12 ֆրանքի ազգ. տուրքը, արձանագրուիլ յատուկ տոմարին մէջ:

Ազգ. տուրքի հաստատման թուականն ընդունուած է 1927 Յունիս ամսուան սկիզբը:

Արձանագրութիւնները պիտի կատարուին ամէն օր ատենադպիր Ս. Կէվիճէրեանի վաճառատունը եւ պիտի վերջանան 3 Յուլիս կիրակի օրը:

Ատենադպիր Ատենապետ

Ս. Կէվիճէրեան Ա. Բաղդասարեան

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis. Rue Lafayette Paris(10

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
9
ՅՈՒՆԻՍ
1927

9 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 358

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱԿԱՅԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

Արագօրէն ձեւ ու մարմին կ'առնէ ոչ-պոլշեւիկ տարրերու ր յարձակողականը՝ կարմիր վտանգին դէմ։

Քիչ անգին կը հրատարակենք Յունաստանի մէջ կա-րուած հետապնդումները, խմբական ձերբակալում եւ աք-ր։ Այս կարաւանին մէջ ալ Հայեր կան, ինչպէս ամէն «յե-փոխական» գործի մէջ։ Եւ տարօրինակը այն է որ, Աթէնքի աջնորդը խե՛լք ըրեր է կառավարութեան դիմել եւ բարե-ոսել, ճիշտ այն պահուն երբ Մակեդոնիոյ իշխանութիւնը ռապէս գործի ձեռնարկած է, իսկ համայնավարներու յունա-ն օրկանը սպիտակ թուղթի վրայ կը մատնանշէ իրենց ըն-րներուն անունները, յոյն թէ հայ։

Լուրերու կարգին, պէտք կարդաք նաեւ Վարշաւայի խոր-դային գործակատարին սպանութեան դէպքը, որ ախտանշան ն է տիրող ջգագրգռութեան եւ որուն հետեւանքները դժուար նախատեսել։ Խորհրդային մամուլը անհելի վայնասուն կը րուցանէ այս առթիւ, սերտ կապակցութիւն մը տեսնելով 23ին Լօզանի մէջ կատարուած սպանութեան (Վորովսքի), էքինի դեսպանատան եւ Լոնտոնի խուզարկութեանց, անգլե-ռւ յարաբերութեանց խզման եւ այս դէպքին միջեւ։ «Կը րաքացուի՞ Ռուսիոյ դէմ զինեալ պայքարը», կ'աղաղակէ ւմանիթէ», Ֆրանսայի համայնավարներուն օրկանը եւ իր ակցողութեամբ, կը հանէ կարգ մը ծանրակշիռ եզրակա-ւթիւններ։

Ի՛նչ խօսք որ այս նոր խաչակրութեան գլուխը կը տես-ն պահպանողական եւ պաշտօնական Անգլիան, «որ սերտ ապ ունի ցարական Ռուսիոյ ամէնէն արատաւոր ներկայա-ւցիչներուն հետ»։ Իսկ յայտնի գործիքներուն մէջ, Վրան-ը՝ իր 40,000 զինուորներով եւ զօրավար Հօֆմանը, Պրէսթ-իովսկի գերման բանագնացը, որ կ'ազդարարէր վերջերս, — ամը եկած է տապալելու Գ. Միջազգայինը, գլխատելով զայն կեդրոնին՝ Մոսկուայի մէջ»։

«Իւմանիթէ»ի կարծիքով, «Անգլիոյ արտաքին նախարա-ւթենէն վարձուած արկածախնդիրներու, միապետականնե-ւ, լրտեսներու ազատ խաժամուժ մը կը խլրտի այս միջո-ն խորհրդային Միութեան մէջ եւ անոր սահմաններուն վրայ, թոնիոյ, Լիթուանիոյ, Լեհաստանի եւ Պալքաններու մէջ։ Դա-ադրութիւնը կը կազմակերպուի, եւ ուղեղը Լոնտոն է»։

Առանց մանրամասնութիւնները պրպտելու, մեր ալ կար-քը այն է թէ նոր ձեռնարկներ կը կատարուին, խորտակելու մ գոնէ անվնաս դարձնելու համար խորհրդային իշխանու-ւնը։

Բայց, իմաստակութիւն պիտի ըլլար պնդել թէ բոլորին հիմնական նպատակը դասակարգային կռիւն է, պատերազմ՝ րոլետարիատ»ին դէմ։

Հակապոլշեւիկ պայքարը ունի զանազան ծալքեր։ Ամէնէն ա՞ պետական-ազգային ապահովութեան խնդիրը, որու ւին ընկերվարականներն ալ տարբեր չեն մտածեր։

Պարզ վարդապետական կռիւ մը համար չէ որ, օրինակ անսայի մէջ, կառավարութիւնը սկսեր է ծուռ նայիլ հա-ւնավարական գործունէութեան, եւ ազդարարութիւններ ւղղէ Նախարարներու բերնով։ Ներքին Նախարար Սարօ կը րունակէ պոռալ բեմերու վրայ. «Մենք անհոգ չենք որ յարձակին կարծիքի եւ միտքի ազատութեան վրայ, բայց ալ չպիտի տանք այն ոճրամիտ քարոզութիւնը որ կը փորձէ ւել հանրապետութեան հիմերը եւ կործանել հայրենիքը»։ ւնի մը օր առաջ ալ, Յունիս 6ին, դատական Նախարար Պար-ւն էր որ կ'ազդարարէր, պատերազմի զոհերու յիշատակա-ւնի մը առջեւ.

— «Կը վկայեմ մեր մեռելներուն առջեւ, թէ կառավարութիւ-ը գիտէ իր պարտականութիւնը եւ կատարելապէս վճռած է երանալ անոր մէջ, ճանդէպ կուսակցութեան մը որ, արտասահ-ւնի հրամանին տակ, կ'աշխատի կործանել ինչ որ մեր քաղաքա-ւթեան պատիւը կը կազմէ»։

Չի բաւեր քքքրել այս խօսքերու հեղինակներուն ընկերա-ն ծագումը կամ ներկայ դահլիճին կազմը։ Պայքարը այլա՞ ւ խոր բովանդակութիւն ունի։ Եւ այս՝ քիչ մը ամէն տեղ։ ւնաստան հրաբուխի վրայ է։ Պալքանեան միւս երկիրները՝ ւնապէս։ Խորհրդային Միութեան սահմանակից պետու-ւնները կը դողդղան իրենց նորստաց անկախութեան եւ սահ-ւնններուն վրայ։ Ուստի եւ բնազդաբար ուղղուած են Մոս-ւայի դէմ, որ կը ձգնի հարթել եւ «պրոլետարացնել» ամէն ւն, յանուն իր կասկածելի նշանախօսքերուն։ Մինչեւ անգամ ւգլիան, որ իբրեւ թունդ աշխարհակալ-դրամատիրական պե-ւթիւն, կը հետապնդէ քաղաքական բարդ հաշիւներ, մրցակ-ւթեան եւ գերակշռութեան ծրագիրներ, մտահոգ է նաեւ ներ-ն ապահովութեան մասին, եւ անոր համեմատ ըն-ւցք կուտայ իր հակախորհրդային պայքարին։

Անոր համար ձեռնտու է ե՛ւ խորհրդային դիկտատուրան ւսաստանի մէջ, իր մրցակիցը ներսէն կրծելու եւ կազմալու-ւլու համար, ե՛ւ բոլոր հակապոլշեւիկ ուժերու արշաւը անոր ւմ, չարիքը սահմանափակելու համար։

Այսպէս կամ այնպէս, անգամ մըն ալ կը վերակազմուի եւ ւմրապնդուի հակապոլշեւիկ ցանցը, որուն մաս կը կազմեն ւզան պետութիւններ եւ տարրեր, բոլորը իրենց յատուկ ւակէտներով։

Իսկ մեր քոստ քուռակները...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ ԼՈՒԾՈՒԱԾ ՎԵՐՋԱՑԱԾ Է...

«Նոր Աշխարհ», Ամերիկայի հայ պոլշեւիկներուն շաբաթաթերթն է որ կ'արձակէ այս վճիռը (28 մայիս).

— «Բոլոր խելքը գլխին մարդիկ որոնք կրնան տրամաբանել եւ հասկնալ՝ գիտեն որ չլուծուած հայկական դատ ու խնդիր գոյութիւն չունի այլեւս։ Հայ ժողովուրդը, եօթը տարի առաջ, մէկ անգամով լուծեց իր բախտը եւ այնուհետեւ իր սեփական տան վերաշինութեամբ է որ կ'զբաղի։ Եթէ հայ ազգայնականներն ու ֆաշիստները արտասահմանի մէջ տակաւին թրքահայ դատ ու խնդիր ունին, եթէ կ'ակնկալեն, որ մի գեղեցիկ օր բախտը իրենց կը ժպտի եւ ծերակուտական Քինկերու գեղեցիկ խօսքերով Տաճկաստանի մէջ իրենց համար նոր Հայաստան մը կը ստեղծուի, ապա թող քաջութիւնը ունենան հրապարակ դնելու իրենց ծրագիրն ու ուղղութիւնը։

«Հայկական հարց» գոյութիւն ունի միմիայն ռամկավար եւ դաշնակցական մտաւորականներու հիւանդ գանկին մէջ։ Հայ բանւորին ու գիւղացիին համար կայ Խորհրդային Հայաստանը շինելու, զարգացնելու եւ վերականգնելու հարց։ Պարոնայք Քինկեր բոլորովին կ'անգիտանան Խորհրդային Հայաստանի գոյութիւնը եւ կը դեգերին երեւակայական աշխարհի մէջ, որովհետեւ այդպիսինները շատ լաւ հասկցած են, որ հայ ստեղծագործող, արդիւնաբերող ժողովրդի հայրենիքը իրենց (բուրժուա) դասակարգի հայրենիքը չէ եւ հետեւաբար լաւ է դաշնակ-ռամկավար երազներու ետեւէն վազել, քան հայ բանւոր-գիւղացիութեան յաղթական կամքին առջեւ գլուխ խոնարհել»։

Բոլոր խելքը գլխին մարդիկ գիտեն որ Թուրքերն ալ, ըսմէթ փաշայէն մինչեւ «Իգտամ»ի կամ «Միլլիյէթ»ի խմբագիրները, ճիշտ այդպէս կը յայտարարեն.

— «Չլուծուած հայկական դատ եւ խնդիր գոյութիւն չունի այլեւս»։

Ապրի՛ն երկուքն ալ, եւ՛ Թուրքերը եւ՛ հայ պոլշեւիկները։

«Ի՞ՆՉՊԷՍ ԱՔՍՈՐՈՒԵՑԱՆ»

Քիչ անգին հրատարակած ենք Յունաստանի մէջ կատարուած ձերբակալութիւնները, որոնց մէջ Հայեր ալ կան, իբրեւ համայնավար։

Աթէնքի համայնավար կուսակցութեան օրկան «Րիզօսփասթիս» թերթը, «Ի՞նչպէս աքսորուեցան մեր ընկերները» խորագրին տակ նկարագրելով Սելանիկի աքսորը, կ'ըսէ.

— «Երէկ կէսօրէ վերջ «Աստրիալթիքոս» շոգենաւով հոս հասան Սելանիկէն աքսորուած ընկերները, ոստիկաններու զօրաւոր ջոկատի մը ընկերակցութեամբ։ Աքսորեալներն են Փափանիքօլաու, Սալոմոն, Գուրթիտիս, Մօնաթրիսթիս, Միւզէլինիտիս, Անկէլուեաս, Տօրիս, Արվանիթաքիս, Օրֆանոս, Ցենկաս, Նաւասարդեան, Ախիկեան, Միքայէլեան, Սիմոս, Կլավքաս, Թէզաս եւ Գարակիլիս։

«Ասոնք Մէթօղօյիքանի բանտը առաջնորդուեցան, ուր խիստ հսկողութեան տակ կը պահուին»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ԿԸ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒԻՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԵՐ ԱԼ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ԵՒ ԱՔՍՈՐՈՒԱԾ

Աթէնքի «Նոր Օր»ին մէջ կը կարդանք (2 Յունիս).

Մակեդոնիոյ ծխախոտի գործարաններուն մէջ, վերջին օրերս ի գործ դրուած բռնութիւնները այն համոզման բերած են կառավարութիւնը թէ հրահանգներ եկած են գ. Միջազգայինի կեդրոնէն, Մակեդոնիոյ մէջ յեղափոխութիւն յարուցանելու համար։ Սելանիկի իշխանութիւնները կարեւոր փաստաթուղթեր ձեռք ձգած են համայնավարներու գործունէութեան մասին եւ ձերբակալած են արտասահմանէն Յունաստան մտած պոլշեւիկ գործակալներ, որոնց մէկը ռուս օրիորդ մը։

Սելանիկի, Քավալայի, Քսանթիի մէջ ոստիկան ուժերու եւ համայնավարներու միջեւ ծանր եւ արիւնալի ընդհարումներ տեղի ունեցան։ կատարուեցան ձերբակալութիւններ եւ աքսորուեցան պարագլուխներ։

Հաւաստի տեղեկութիւններ կ'ըսեն թէ մօտ 150 համայնավարներ աքսորուած են Ֆօլէգանտրօս եւ Անաֆի. մաս մըն ալ բերուած են Աթէնք եւ արգելափակուած կը մնան Մէթազողոս բանտին մէջ, ուրկէ պիտի ղրկուին անմարդաբնակ կղզիները։

Դժբախտաբար, այս շարժումներուն մէջ մասնակցութիւն ու բաժին ունեցած են նաեւ տասնեակ մը հայ համայնավարներ, որոնք ամէն առթիւ, ցոյցերու պահուն, կ'երեւան Սելանիկի փողոցներուն մէջ։ Սելանիկի մեր թղթակիցը միայն երկու անուն հեռագրած էր, Ախիկեան եւ Նաւասարդեան։ Առաջինը համայնավար ըլլալը խոստովանած է Մակեդոնիոյ ընդհ. կառավարիչին ներկայութեան, երբ առաջին աքսորի հրամանը ելած եւ յետոյ կախակայուած էր։ Իսկ երկրորդը, Նաւասարդեան, Ռամկավար-Ազատական պաշտօնաթերթ *Նոր Աւիք*ի խմբագիրն է եւ ոչ մէկ կապ ունի համայնավարներուն հետ։

Յոյն ընկերվարական կուսակցութեան Աթէնքի Գործադիր Մարմինը, իմանալով որ Հայեր ալ աքսորուած են իբրեւ համայնավար, անմիջապէս բողոքեց, կառավարութենէն պահանջելով որ իրենց տուները վերադարձնէ այնպիսիները, որոնք անմիտ զոհերը կ'ըլլան համայնավարական պրօպականտին։

⁂ Երէկ, Չորեքշաբթի ժամը 11ին, Մազլըմեան եպիսկոպոս եւ Յովհ. Եսայեան Ներքին նախարարին դիմում կատարած են յանուն հայ գաղութին, պահանջելով ձերբակալուած հայ համայնավարներուն ազատ արձակումը։

Հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ նախարարութենէն խիստ դիտողութիւն եղած է որ Հայոց Առաջնորդարանը պաշտպանութիւնը ստանձնած է կասկածելի տարրերու։

Ոստիկանութեան կողմէ երէկ փնտռուած է Սօֆի Մինասեանը (Հօկի լիազօրը, որ Սելանիկի մէջ նախապէս ձերբակալուած եւ ազատ թողուած էր)։ Ոստիկանութիւնը Հօկի կեդր. վարչութեան քանի մը անդամներուն հարցումներ ուղղած է իրենց անդամակից օրիորդի մասին։

Վարշաւայի խորհրդ. դեսպանը սպաննուած

Վարշաւայէն առնուած հեռագիրներ քաղաքական մահափորձի մը լուրը կը հաղորդեն։ Վարշաւայի խորհրդային գործակատար Վոյքօֆ, Լեհաստանի մայրաքաղաքին գլխաւոր կայարանին քարափին վրայ Ռոզէնկոլցի հետ միասին կը պտտէր, սպասելով Մոսկուա մեկնելիք կառախումբին, երբ երիտասարդ մը մօտեցաւ իրեն եւ քանի մը ձեռք ատրճանակ պարպեց վրան։ Վոյքօֆ անմիջապէս գետին ինկաւ, ու մինչ ճամբորդներ ու պաշտօնեաներ անոր օգնութեան կը փութային, ուրիշներ յաջողեցան ձերբակալել մարդասպանը։ Վոյքօֆ ատրճանակի ութ հարուած ստացած էր կուրծքէն։ Վէրքերէն մէկ մասը մահացու էին եւ ներքին արիւնահոսութիւն առաջ բերին։ Գործակատարը անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, ուր մեռաւ Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 10.50ին։

Մարդասպանը երիտասարդ միապետական Ռուս մըն է, 19 տարեկան, Պորիս Քովէրտա անունով, որ յայտարարեց թէ քաղաքական պատճառներով գործեց ոճիրը։

Մահափորձի լուրը ստանալուն պէս, Լեհաստանի արտաքին Նախարար Զալէվսքի հիւանդանոց գնաց արարողապետին ընկերակցութեամբ՝ Վոյքօֆի մասին լուրեր առնելու եւ լեհ կառավարութեան ցաւակցութիւնը յայտնելու համար։

Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, Վոյքօֆ ինկած առաջ կրցաւ ատրճանակը հանել եւ մէկ ձեռք պարպել։ Սակայն ուժաթափութիւնը թոյլ չտուաւ իրեն շարունակել։ Քովէրտա ոտքը զոհին վրայ դրած՝ ատրճանակին մէջի միւս գնդակներն ալ պարպեց անոր վրայ։ Փախչելու ձեռնարկ ըրաւ չըրաւ ու յայտարարեց. «Ռուսիոյ համար գործեցի, ո՛չ թէ խորհրդային Ռուսիոյ, այլ ռուս հայրենիք!ն համար»։

Կը կարծուի թէ ոճիրին անմիջական շարժառիթն այն է որ Վարշաւայի խորհրդային դեսպանատունը մերժած էր անցագիր տալ իրեն Ռուսիա երթալու՝ իր հօր հակայեղափոխական արարքներուն պատճառաւ։

ՈՎ ԷՐ ՎՈՅՔՕՖ

Փէթէր Լազարէվիչ Վոյքօֆ 37 տարեկան էր։ Զաւակն է ուսուցիչի մը։ 17 տարի առաջ մտած էր սոցիալ-դեմոկրատ կուսակցութեան մէջ եւ կը կռուէր ցարիզմին դէմ։ Զանազան դաւադրու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՀԱՍԱՆ ՄԻՆՉԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Թղթակիցներու հարցումներուն պատասխանելով, օդանաւորդ Չէմպըլին հետեւեալ կերպով պատմեց իր ճամբորդութիւնը.

— Մեր ճամբորդութեան առաջին մասը հիանալի էր։ Հակառակ սպասումիս, հովը մեր ետեւէն կը փչէր, ինչ որ թոյլ տուաւ մեզի ովկիանոսը կտրել 24 ժամէն՝ Նոր Սկովտիայէն Իրլանտա։ Ատեն ատեն միայն փոթորիկի հանդիպելով ստիպուեցանք քիչ մը շեղիլ մեր ճամբէն։ Յաջորդաբար սահեցանք ալիքներուն վրայէն եւ կամ շատ բարձրերը ելանք, համաձայն օդին։

Անգլիական եզերքէն հարիւր մղոն ասդին անցանք շոգենաւի մը վրայէն, որ դէպի Ամերիկա կ'երթար։ Երբ Իրլանտա մօտեցանք, սաստիկ փոթորիկի բռնուեցանք եւ անկէ խուսափելու համար շատ բարձրը ելանք։ Այդ էր պատճառը, որ մարդ չկրցաւ տեսնել մեզ Իրլանտայի մէջ։ Յետոյ դէպի հարաւ իջնելով, քերեցինք Անգլիոյ եզերքները։ Հո՛ն է որ առաջին խոչընդոտներուն հանդիպեցանք։ կատաղի հովը, տեղատարափ անձրեւը եւ մշուշը թոյլ չէին տար կանոնաւորաբար յառաջանալ։ Հոն է որ շատ պէնզին սպառեցինք. այդ պատճառով ալ Պերլին չհասած, ստիպուեցանք վար իջնել։

Մանշի վրաեւ մեր կացութիւնը շատ ողբերգական էր։ Խստաշունչ հով մը կը փչէր ու «Միս Քոլոմպիա» կ'օրօրուէր շարունակ։ Հեղեղանման անձրեւ կուգար եւ գրեթէ անկարելի էր բան տեսնել։

Այդ դժուարին պայմաններուն մէջ յաջողեցանք կտրել Մանշը եւ մեծ յոյս ունէինք հասնելու մեր նպատակակէտին։ Կը կարծենք թէ Պուլօնեի վրաէն անցանք։ Որմէ վերջ, քիչ մը թափառեցանք մութին մէջ, շարունակելով մեր ճամբորդութիւնը դէպի արեւելք, ատեն ատեն նշմարելով լոյսեր, որոնք մեր ճամբան ցոյց կուտային։ Առտուան ժամը 2ին ատենները մշուշը պատեց մեզ յանկարծ։ Անկէց ազատեցանք դէպի հիւսիս ուղղուելով, եւ մենք մեզ գտանք երբ անցանք Տորթմունտի վրայէն։ Սակայն Տորթմունտէն վերջ, մշուշը դարձեալ մեր ճամբան կորսնցնել տուաւ։ գերմանական ո՛չ մէկ քարտէս ունէինք։ փոխանակ հիւսիս-արեւելք երթալու, արեւելեան ուղղութիւն առինք. բարեբախտութիւն մըն է որ մեր մեքենան չխանգարուեցաւ Քասէլի մօտի լերան վրայ, ուրկէ անցանք անարգել։

Ամբողջ ճամբու ընթացքին մէկ անգամ իսկ աչքս չգոցեցի։ գալով Լէվինի, անիկա ճիշտ երկու ժամ քնացաւ։ Նոյնիսկ թեւերը կը կմթէր չքնանալու եւ կարելի եղածին չափ լաւ օգնելու համար ինծի։

Ճամբու ընթացքին շատ քիչ բան կերանք։ Միայն քանի մը, գաւաթ ջուր խմեցինք եւ կէս կէս սէնտուիչ կերանք։

ԴԱՒԹԵԱՆ ԹԷՀՐԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆ

Փարիզի խորհրդային դեսպանատան խորհրդական Դ. Դաւթեան Թէհրանի դեսպան նշանակուած ըլլալով, մօտ օրէն պիտի մեկնի իր նոր պաշտօնատեղին։

"ՄԱՅԻՍ 28ԻՆ ԴԷՄ ՅԱՆՈՒՆ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 29ԻՆ,,

Այս խորագրով յաւելուած մը լոյս ընծայեց Փարիզի «Վերելք»ը, Ֆրանսայի պոլշեւիկեան օրկանը: Յաւելուածէն ո և է մէջբերում աւելորդ է: Ան ծանծաղմտութեան եւ լրբութեան զզուելի փաստաթուղթ մըն է:

Ամէն տարի Հայաստանի հանրապետութեան տարեդարձին (Մայիս 28) պոլշեւիկները եւ ռամկավարները ասպարէզ կուգան զրպարտութիւններով եւ քութիններով, մթագնելու 28 Մայիսեան մեր երկինքի պայծառութիւնը, գարնանային յստակութիւնը, յանուն Նոյեմբեր 29ի աշնանային մառախուղին եւ կասկածելի երկինքին:

Հայկ. քաղաքական միտքը շփոթի մէջ է եւ իր երկու ծանօթ թեւերով պայքար կը մղէ երկու թուականներու շուրջ: Պայքարին ուժգնութիւնն իսկ կը խորացնէ եւ կը ճոխացնէ այդ երկու թուականներու ներքին բովանդակութիւնը, եւ այդ երկու թուականները կը դառնան երկու դրօշակներ, որոնց առաջինին տակ կը համախմբուին ազատատենչ հայ յեղափոխականները, իսկ երկրորդը (29 Նոյեմբեր) կը հանդիսանայ ստրկութեան դրօշակը՝ որուն տակ կը ժողվեն բոլոր կարգի ստրուկները. յանուն օտար տիրապետութեան:

Ընդունինք որ Հայաստան այսօր ալ անկախ է: Աւելին, ընդունինք որ Հայաստան իսկական անկախութիւնը գտաւ Նոյեմբեր 29ին: Հապա ի՞նչ է Մայիս 28ը. ի՞նչ են Ղարաքիլիսէն, Սարդարապատը: Եթէ վերջին հաշուով Հայաստան անկախացաւ (կախուելով Թիֆլիսի վրայով Մոսկուայէն), Նոյեմբեր 29ին, Հայաստանը հիմնուեցաւ իբրեւ քաղաքական միաւոր հողը դարեան գերութենէ յետոյ Մայիս 28ին: Կը թուի որ եթէ հարցը այս ձեւով դնենք եւ հաշուենք Մայիս 28ը Հայաստանի քաղաքականօրէն Հիմնադրութեան Օր, Մայիս 28ի անխիղճ թշնամիները պիտի զգաստանան եւ ալ չպիտի հաչեն:

1918 Մայիս 28էն առաջ, ո՞ւր կը սկսէր եւ ո՞ւր կը վերջանար Հայաստանի ֆիզիքական սահմանաւորումը: Կա՞ր քարտէսի վրայ անկիւն մը ուր ոչ-հայ դիտողը կարենար մատը դնել իբրեւ Հայաստանի: Ոչ: Հայաստանը և՛ մեծ էր և՛ փոքրիկ: Մեծ էր մեր երեւակայութեան մէջ, իսկ իբրեւ ֆիզիքական արտայայտութիւն՝ գոյութիւն չունէր իրերու աշխարհին մէջ. ու իբրեւ իտէալ անգամ կը խուսափէր մեր տեսողութենէն. եւ դարերէ ի վեր կը թուէր անհաս ու անչափ գեղեցիկ առասպելական գաղափար մը, որուն հասնելու համար անհամար սերունդներու մէջքն էր փշրուած:

1918 Մայիս 28ին, երկարատեւ սարկութեան շնորհիւ գաղափարացած Հայաստանը,— կը նիւթականանայ, Մերձ. Արեւելքի քարտէսին մէջ շրջապատէն կը զատուի քանի մը արիւնագոյն գծերով եւ վրան կ'արձանագրուի մարդկային բոլոր լեզուներով «ՀԱՅԱՍՏԱՆ»:

Պարզ է որ, Մայիս 28ին ոչ միայն Հայաստանը իր քաղաքական անկախութիւնը ձեռք կը ձգէր, այլ եւ ու մանաւանդ իբրեւ Հայաստան դարաւոր շփոթի եւ խաւարի մէջէն լուսաստղի պէս կը ծնէր ու գաղափարը կը մարմնաւորուէր, ամէնէն ճակատագրական եւ ամէնէն բազդորոշ ճակատամարտներու մէջ:

Այսքանը բաւական է. պատմութիւնը արձանագրեց որ Հայաստան յարութիւն առաւ 1918 Մայիս 28ին, ոչ թէ հրաշքով, այլ գերմարդկային ճիգերու շնորհիւ, ոչ թէ դիւանագէտներու քմայքէն, այլ արիւնոտ ռազմադաշտի վրայ, մեկ կ, առանց խանձարուրի: Մեր ցեղին ստեղծագործ ճիգին, անընկճելի կամքին, սրբազան ընդվզումին, անվեհեր դիմադրականութեան ընդհ. գումարն է Մայիս 28ը. եթէ կ'ուզէք անկիւնադարձը, պատմական մեծ ու շքեղ անկիւնադարձը, ուր խզուեցան գերի եւ ստորադաս պատմութեան հետ մեր կապերը, բանալով նոր դարաշրջան մարտնչող հայութեան առջեւ, ապագայ անհուն կարելիութեանց, մեծութեան եւ լիութեան, քանի որ հիմը դրուած էր:

Եզրակացնենք:

Մայիս 28ը Հայաստանի հիմնարկէքի օր, ճանկռտուելով, եղունգներով, ատամներով յափշտակուած դէպի Բագու սուրացող Թուրք արիւնռուշտ բռնակալութեան երախներէն:

* * *

Ընե՞նք մեծ պատիւ մը մեր հակառակորդներուն: Շուռ տանք պատմութիւնը եւ փաստերը: Նոր լոյսի մը տակ դիտենք Հայաստանի անկախութեան խորտակման թուականը՝ Նոյեմբեր 29ը: Զանց առնենք ճշմարտութիւնը, իմաստ մը տանք Նոյեմբեր 29ին, թէ այն օրը՝ Հայաստանի «քաղքենի» կառավարութիւնը տապալեցաւ եւ «հայ աշխատաւորներու եւ հայ գիւղացիներու» իշխանութիւնը ծնաւ: Ո՞ր այդ իշխանութիւնը չօգտուեցաւ Բեհդիմ Գարապէքիրներու եղբայրութենէն, որ Մոսկուան մատը մատին չզարկաւ, չզլացաճանեց հայ ժողովուրդին եւ իր մնացորդ հայրենիքին, այլ մեր սեւ աչքերուն համար եկաւ մեզ փրկեց:

Բարի՛. Թո՛ղ ըլլայ այդպէս: Ա՛լ չտօնենք Մայիս 28ը, մոռնանք որ այն օրը չծնաւ Հայաստանը այլ ծնաւ 29 Նոյեմբերին:

Այս բոլորը եւ սակայն բան չեն փոխեր հայ ժողովուրդի, հայ աշխատաւորութեան տրամադրութենէն:

Ի զուր կը կարծեն որ մենք չոր ու ցամաք թուականը կը տօնենք. ի զուր կը կարծեն որ Դաշնակցութիւնը Մայիս 28ին իր յաղթանակը կը տօնէ: Մենք թուականներուն իմաստն է որ կը տօնենք, եւ թուականներուն մէջ մեր ազգային, ցեղային, ընկերային, քաղաքական պահանջներուն, տենչանքներուն ու իտէալին խտացումը կը տօնենք, եւ տօներու միջոցաւ է որ կը հարթենք ճանապարհը լուսաւոր գալիքին. ու մեր կամքին ապացոյցը կուտանք ամբողջացնելու ինչ որ կէս է, ինչ որ պակասը չէ մեր բոլոր ձգտումներուն: Եթէ չտօնենք Մայիս 28ը, ու չարացած մանուկներու պէս քննտինք մեր լուսաւոր պատմութեան հետ. ու Մոսկուային, Լենինականին, Բագուին կամ Թիֆլիսին խաթերը համար տօնենք Մայիս 29ը, կը դադրի՞ն մեր պահանջները: Նոյեմբեր 29ը վերջակէ՞տն է մեր ժողովրդական իտէալներուն:

Նոյեմբեր 29ին չպիտի՞ պահանջենք որ Հայաստանը միացեալ դառնայ: Նոյեմբեր 29ին պիտի կարենա՞նք արգիլել մեզ որ պոռանք կանչենք վերջ տալ բռնութիւններուն, վերահաստատել ժողովրդական ազատութիւնները: Այդ օրը մանաւանդ (29 Նոյեմբեր) իշխանաւորը պիտի յանդգնի՞ լռեցնել մեզ որ չպահանջենք Հայաստանի դռներուն բացումը: Ո՞ր մարդն է որ պիտի արգիլէ իմ զգացումներուս թռիչքը դէպի սիրուն Վասպուրականը կամ Տարօնի անդնդախոր ձորերը: Պիտի գտնուի՞ չէկիստ մը որ, մանաւանդ Նոյմ. 29ին, աշխատաւորները եւ գիւղացիները արգիլէ արդարութիւն եւ հաւասարութիւն պահանջելէ. ո՞վ է որ այդ օրը լրբութիւնը պիտի ունենայ մատով սեղմելու կոկորդը այն հայ մայրիկին, երբ վերջինը 29 Նոյեմբերի տօնակատարութեան պահմուկներուն մէջ ելլէ ու թքնէ պոլշեւիկներուն արդարութեան երեսին, երբ բանտի եւ գիւղացիի զաւակները բանտի կամ աքսորի մէջ են ու հարկ է նաբուժ տալ բոլոր քաղաքական հալածականներուն:

Որքա՜ն երկար է այս շարքը: Ինչքան անհուն խորութիւն ունի ժողովուրդներու հոգին եւ ի՛նչ պահանջներ կան թաղուած այդ անխմանալի խորութեան մէջ: Պոլշեւիզմը մեր հայրենիքին մէջ եւ ամէն տեղ ուր իշխանութիւնը իր ձեռքն ունի, տարուան 364 օրը ամէնէն գարշելի բռնակալութիւնը կրնայ պահել, բազմութիւնները առնել մտրակի տակ: Եւ սակայն մէկ օր, տարուան մէջ մէկ օր միայն պարտաւոր է ազատ թողուլ բոլոր լեզուները. պարտաւոր է բոլոր կապանքները փշրել. այդ օրը անտարակոյս իշխանութիւնը գրաւած օրը պիտի ըլլայ: Մէկ օր միայն ազատութիւն պիտի տայ մեր ժողովուրդին եւ այն այսօրուան Հայաստանի մէջ Նոյեմբեր 29ն է—լսելու համար մեր ժողովուրդին պահանջները, տրտունջները, ցաւերը:

Ես համաձայն եմ որ յառաջիկայ Նոյեմբեր 29ի տօնակատարութեան նախաձեռնութիւնը ամբողջապէս ստանձնէ ինքը բազմաչարչար հայ աշխատաւորութիւնը: Համաձայն եմ որ մեր տարագիր բազմութիւնները լքեն գործատունը Ֆրանսայէն մինչեւ Ամերիկա, եւ իզուր մրոտ հաւաքուին հսկայ սրահներու մէջ տօնելու Նոյմ. 29ը, եւ բանաձեւելու իրենց պահանջները: Համաձայն եմ որ մեր գաղթականները Պրազիլիայ, Արժանթինի ճահճատեղերէն դաշտերէն մինչեւ Սուրիոյ կիզիչ անապատները ձգեն, գուլ ու դադար տան հուրհրական աշխատանքին եւ հաւաքուին բացօթեայ, կամ սրահներու մէջ, ուժգին աղաղակներով պահանջելու հայրենիքի դռներուն բացումը: Սրտագին համակրանքով պիտի դիտեմ, եթէ Նոյեմբ. 29ին տրուի համազգային տօնակատարութեան հանգամանք, պահանջելու Մոսկուայէն որ լուծէ հայկական դատը, որ սանձէ Թուրքերը, որ Ախալքալաքը, լեռնային Ղարաբաղը, Կարսն ու Օլթին, Իգտիրն ու Շարուր-Նախիջեւանը դարձնէ Հայաստանին: Ի՛նչ աւելի հանդիսաւոր առիթ խորհրդային ճգնաժամներուն յիշեցնելու իրենց խոստումներուն կեղծաւորութիւնը, իրենց խաբէութիւնը, քան Նոյեմբեր 29ի «տօն»ը: Ինչ աւելի եզական առիթ խորհրդային Հայաստանի մէջ խղճի, խօսքի, մամուլի, հաւաքոյթի ազատութիւնները պահանջելու: Ի՛նչ աւելի բարեպատեհ թուական համաժողովրդական հսկայ ալիք ստեղծելու, եւ այդ ալիքի մէջ առնելու նաեւ հայ պոլշեւիկները եւ պոռալու թէ Նոյեմբեր 29ը վերջակէտը դրած չէ մեր ազգային իղձերուն, թէ մենք այսօր ալ կը ձգտինք՝

Միացեալ Անկախ Հայաստանի,
Ազատ Հայաստանի...

Մարսէյլ ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ԶԵՆՈՆ ՓԻԼԻՍՈՓԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Էջմիածնի պետական հնագրատան մէջ գտնուած է ձեռագիր մը, թիւ 1823, փիլիսոփայական բովանդակութեամբ, արժէքաւոր եւ թանկագին. խորագիրն է «Զենոնի իմաստասիրի յաղագս պիտանացու սեռից»: Ձեռագիրը կը բաղկանայ 10 էջէ եւ կը վերջանայ «դարձեալ» բառով, ինչ որ ենթադրել կուտայ թէ գրիչը կէս ձգած է գրուածքը, կամ միայն այդքան գրած եւ ընդօրինակած է:

Զենոն ծնած է Քրիստոսէ 490—485 տարի առաջ:

ՑԴՈՒ ՀԱՐՍՆԻՔ.— Դիլիջանի շրջանի գիւղէն Ց. Զարգարեան կ'ամուսնացնէ իր 14 տարեկան տղան դրացիին 13 տարեկան աղջկան հետ: Պզտիկ ամուսինները 3 ամիս միասին ապրած են, առանց սակայն իրար փնտռելու եւ իրարմէ ախորժելու: Կառավարութիւնը իմանալով, դատի կը կանչէ անոնց ծնողքը:

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ՆԵՐՔԻՆ ԾԱԼՔԵՐԸ

(Մեր սեփական թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 4 Յունիս

Ռումանիան ներսէն ճանչցողին համար իսկապէս անսպասելի էր, ներկայ քաղաքական տագնապը:

Արդարեւ անըմբռնելի է տեսնել թէ՛ դահլիճ մը որ կրթնած է խորհրդարանին ջախջախիչ մեծամասնութեան եւ ամուր բռնած ըլլալ կը թուի երկրին ղեկը, եւ որ սակայն տապալի մէկ օրէն միւսը՝ առանց կարեւոր դէպքի մը տեղի տուած ըլլալու, կամ գոնէ առանց անցնելու քաղաքական պայքարի մը մէջէն: Զօր. Ավէրէսքու՝ որ իշխանութիւնը թողուց Ուրբաթ օր, եօթնասուն առ հարիւր տէրն էր խորհրդարանին, ու տէրը կը կարծուէր նաեւ երկրին հանրային կարծիքին, եւ կը նկատուէր տեսակ մը Մուսոլինի կարպաթեան երկիրներու մէջ:

Ռումէններուն երկիրը ներսէն ճանչցողին համար, սակայն, անակնկալ մը չէր Պուքրէշի այսօրուան տագնապը: Այդ տագնապը ըմբռնելու համար, պէտք չէ նկատի առնել խորհրդարանին մէջ կուսակցութեանց ուժը, թերթերուն գրածները, ոչ իսկ հանրային կարծիքը երկրին մէջ: Ռումանիան երկիր մըն է ուր խորհրդարանը, մամուլը եւ հանրային կարծիքը ամէնէն քիչ դերը կը խաղան: գաղտնիքը պէտք է փնտռել վարագոյրին ետեւը:

Ռումանիոյ վերջին յիսուն տարուան ճակատագիրը վարած է միակ կուսակցութիւն մը, Ազատական կուսակցութիւնը, նախ Իօն Պրաթիանուի, ու հիմա ալ իր զաւկին ձեռքով: Պրաթիանուներն են որ խաղացած են մեծագոյն դերը անկախութեան հռչակման ատեն, բոլոր կարեւոր դէպքերու մէջ, եւ նաեւ վերջին պատերազմին ատեն: Անոնք կը նկատուին տեսակ մը հիմնադիրները ռումէն պետութեան, եւ արդի Մեծն Ռումանիոյ: Երբ իշխանութեան գլուխ կուգան՝ տարիներով կը մնան, ու անկէ կը հեռանան իրենց ազատ կամքով միայն, նոյնիսկ իրենք նշանակելով իրենց յաջորդը: Պրաթիանու եղբայրները, իրենք, մեծահարուստ են: Իրենց կուսակցութեան ձեռքն է նաեւ երկրին դրամական ջիղը, դրամատուններն ու բոլոր կարեւոր հիմնարկութիւնները:

Վերջին անգամ իշխանութեան գլուխ եկեր էին 1922ին, եւ չորս տարուան մէջ իրենց ուզած բոլոր օրէնքները քուէարկել եւ գահին յաջորդութիւնը կարգադրելէ յետոյ, որոշեր էին քաշուիլ ժամանակի մը համար, իրենք ալ զգացած ըլլալով տեսակ մը յոգնութիւն: Եւ որովհետեւ կը վախնային իրենց տեղը թողուլ զօրաւոր կառավարութեան մը՝ գիւղացիականներու կամ ազգային կուսակցութեան, օրինակի համար, թագաւորին թելադրեցին իշխանութիւնը յանձնել Զօր. Ավէրէսքուի ժողովրդական կուսակցութեան, զոր կրնային տապալել որեւէ ատեն: Ազատականները քաշուած ատեն յանձնառութիւն ստացած էին Ավէրէսքուէն՝ անփոփոխ պահել երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը, գահին յաջորդութեան խնդիրը եւ ելեւմտական քաղաքականութիւնը վարել Պրաթիանուներու ցուցմունքներուն համաձայն:

Ավէրէսքու սակայն նոր ընտրութիւնները այնպէս մը սարքեց, որ իր կուսակիցներով ողողուեցան ծերակոյտն ու երեսփ. ժողովը, եւ անգամ մը ամրացած ջանաց թօթափել ազատականներու լուծը:

Առաջին գործը եղաւ իր նախասիրած կողմը տանիլ երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը, եւ մինչ ազատականները Ֆրանսայի բարեկամութիւնը ըրած էին իրենց կռուան՝ Ավէրէսքու ձեռքը Մուսոլինիի երկարեց: Ազատականները կրճտեցին իրենց ակռան, բայց չկրցան Ավէրէսքուի այս քայլը առիթ բռնել զայն տապալելու համար, որովհետեւ ան կրցեր էր Իտալիոյ հետ իր ողջագուրումին ատեն Մուսոլինիէն կորզել Պեսարապիոյ վաւերացման գիրը, ինչ որ չէին կրցած ընել Ազատականները ամբողջ չորս տարի: Հետեւաբար այդ հողին վրայ պայքար մը՝ անժողովրդական պիտի ըլլար ազատականներուն համար:

Ավէրէսքուի երկրորդ փորձը եղաւ՝ թօթուել ազատականներու լուծը իր ելմտական քաղաքականութեան վրայէն, եւ ի վերջոյ յաջողեցաւ իր դահլիճէն նետել ելմտական նախարար Լափէտաթուն, զոր ազատականները թելադրեր էին իրեն Ավէրէսքուի կառավարութեան մէջ կռուան մը ունենալու համար: Ազատականները այս հարուածն ալ կուլ տուին՝ թէեւ արդէն յարդին տակէն սկսաւ խուլ պայքարը:

Ավէրէսքու կը փորձէր վերջին հարուած մը տալ Ազատականներուն: Ան կ'ուզէր փոփոխութեան ենթարկել գահին յաջորդութեան խնդիրը՝ զոր ազատականները վճռեր էին ինչպէս իրենց, անչափահաս գահաժառանգին խնամակալութիւնը կազմելով ազատական գունաւորումով անձերէ,— իշխան Նիքոլա, Միրոն պատրիարքը, եւ վճռաբեկ ատեանի նախագահ Պ. Պուզտուկան: Ավէրէսքու կ'ուզէր այս լուծն ալ նետել, մանաւանդ որ թագաւորին ծանր հիւանդութիւնը այժմէական կը դարձնէր գահին յաջորդութեան հարցը:

Ազատականները ա՛լ չկրցան համբերել: Նախկին ազատական վարչապետ Պ. Իոնէլ Պրաթիանու արդէն վերջերս ճառի մը մէջ կը զգացնէր թէ համրուած են Ավէրէսքուի օրերը: Այդ սպառնալիքը անոր համար աւելի արժէք կը ստանար, որ Ավէրէսքու ապաւինած իր երեսփոխաններու թիւին՝ արհամարհեր էր միւս ընդդիմադիր կուսակցութիւնները, մասնաւորապէս ազգային-գիւղացիական միացեալ զօրաւոր կուսակցութիւնը, եւ կը յաւակնէր միս մինակ վարել երկիրը, դիկտատորի մը պէս:

Ու պատահեցաւ ինչ որ ծրագրեր էին ազատականները: Թագաւորը պահանջեց Ավէրէսքուի հրաժարականը: Այս թելադրութիւնը ազատականներէն միայն կրնար գալ: Ավէրէսքու ստիպուեցաւ տեղի տալ, եւ արդէն իր դահլիճը ոչ եւս է:

Ինչ ալ ըլլայ նոր դահլիճին կազմութիւնը՝ տարակոյս չկայ թէ պիտի կազմուի անուղղակիօրէն ազատականներու հլու տարրերէ, Պրաթիանուի ճամբան հարթելու համար դէպի նոր իշխանութիւն:

ԾԱՂԻԿ.— Փամփակ-Լոռի գաւառին Կուրտան գիւղին երախաներուն մէջ կը ճարակի ծաղիկը:

ՎՈԼԿԱ-ՏՈՆ-ԱԶԱԽԻ ԾՈՎ ՋՐԱՆՑՔԸ

Վերջերս խորհրդային թղ... թերուն մէջ հետաքրքրութի... արթնցուցած է այն ջրանցքը... պիտի բացուի եւ պիտի միացնէ... կա գետը Տոնի եւ Ազախու ծովին...

Այս ջրանցքին ծրագիրը նոր բան մը չէ: 400 տարի առաջ, Ն... վուզ սուլթան Սելիմ փորձեց իրա... գործել զայն. ջրանցք մը բանա... լով Վոլկայի արմուկէն սկսեալ մինչեւ Տոն գետը: Պետրոս Ա. կարգին, հրամայեց անմիջապէս գործի սկսիլ: Սակայն մինչեւ այսօր ջրանցքը բացուած չէ, եւ Վոլկա հիւսիսէն հարաւ իջնելէ յետոյ Ստալինկրատի առջեւ արմուկ մը կը շինէ եւ կը դառնայ ձախ, դէպի Կասպից ծով, որ ցամաքային ծով մըն, լիճ մըն է: Ստալինկրատի մօտ, սակայն Վոլկա չափազանց մօտ է Տոնի, այնպէս որ անոնց միացումով ռուսական գետերը կ'իջնեն Ազախու ծով, Սեւ ծով եւ կը կապուին համաշխարհային ծովային ճամբաներուն:

«Յառաջ» ժամանակին գրեց թէ ինչպէս Ֆրանսացիները կ'ուզէին փրանսական գետային ճամբաներով շահիլ կարգ մը առեւտրական ու տնտեսական առաւելութիւններ եւ այսպէս Մարսիլիոյ նաւահանգիստը (Միջերկրականը) ջրանցքով մը կապեցին Ռոն գետին:

Նոյնքան եւ անհաշիւ առաւելութիւններ կը ներկայացնէ Վոլկայի էջքը դէպի բաց ծով:

Վոլկա ամենամեծ ռուսական գետն է, իր մեծութեամբ առաջինն է Եւրոպայի մէջ. ունի 4000 քիլոմեթր երկայնութիւն:

Վոլկայի մէջ կը թափին բազմաթիւ գետեր: Այսպէսով աշխարհին տարածութիւն մը, աւելի քան մէկ միլիոն քառ. քիլոմէթր, որուն վրայ կը բնակին 45 միլիոն մարդ, մեծ մասով հողագործ, իր վաճառականութիւնը կը դնէ այս գետին վրայ: Պատերազմէն առաջ այս ջրային ճամբով կը փոխադրուէր 1500 միլիոն փութ բեռ...

Վոլկայի ճամբով ամէնէն աւելի փոխադրուած ապրանքն էր հացը: Բացի հացէն, Վոլկայի շրջանին մէջ կան հսկայ անտառային հարստութիւններ: Վոլկայի վրայով Ուրալէն կը փոխադրուին նաեւ զանազան հանքեր: Իսկ Կասպից ծովէն դարձեալ Վոլկայի վրայով դէպի հիւսիս կը փոխադրուի նաւթը:

Ջրանցքի համար ծրագրուած է ճեղքել Սարիպտա քաղաքին մօտէն, ակօսել ցարիցինեան անապատը եւ գիծը կապել Տոնին մօտ Կալաչի մօտէն: Ջրանցքին երկարութիւնը պիտի ըլլայ 100 քիլոմէթր: Սակայն, Տոն գետը կը հոսի բարձրաւանդակի մը վրայէն, իսկ Վոլկա դաշտի մէջ է: Այնպէս որ Տոն 40 ոտք բարձր է Վոլկայէն: Ու, այս պատճառով հարկ պիտի ըլլայ շինել սանդուղներ, այնպէս որ Վոլկայէն Տոն նաւարկելու համար ջրանցքը սանդուղով պիտի բարձրանայ..., իսկ հակառակ ուղղութեամբ պիտի իջնէ ջրային աստիճաններով Տոն գետէն ուղիղ ... խու ծով:

Այս բացուած ցամաքային Ռուսիա կը կապուի բաց ու ազատ ծովերուն, մեծ ... ներու ճամբաներուն, համաշխար... հային շուկային: Ռուսական ... ցի ընդարձակ շուկան, մինչեւ Մ... Մարա, փայտի շուկան ... Կամայի հովիտը, նաւթի շուկան մինչեւ Կասպից հովիտը եւ ... նի շրջանը, ածուխի շուկան ... չեւ Տոնի աւազանը, զանազան ... թերու շուկան Սիբիրեան ... կասը, Ուրալը, Սիպերիան, Թիֆլի... տանը եւ ռուսական հիւսիսային ... երկիրները կը կապուին ... կան համաշխարհային նաւահան... գիստներուն:

ՐԳԻՄԱՆՔ

ՇԷՄՊԷՐԼԻՆ ՈՍՏԱՆԱՒՈՐԸ

...ճառեր կը զարմանան թէ ին՞չու համար Շէմպէրլին իջաւ Շէմփիլիհօֆ:

...պա՛րզ է,— Շէմպէրլին չունեցաւ վերլին, որովհետեւ Շէմպէրլին անունը այդպէս կ՚ըսէր, Շէմ-Պէրլին: Եւ ամերիկացի օդաչուն յիշեց ոստանաւորագէտները, որոնք պիտի փառաբանէին իր Թռիչքը: Բանաստեղծները, հին, հասարակ արհեստ մը ունին, անոնք միայն յանգի կը բերին իրենց կարճլիկ ոստանաւորները երգելով աշխարհիս մեծական բաները: Իրենց քնարերգական Թռիչքները կրնա՞ն սակայն մրցիլ 35ժամեայ Թռիչքներու: Ի՞նչ, եթէ նոյն իսկ գրեն ա... քերթուածներ, իրենց գործածած չափն ու ոտքը 4+4+3էն աւելի չէ: Մինչդեռ Շէմպէրլինին ոտքը, մտածեցէ՛ք, ամերիկայէն գերմանիա: Ինչե՞ր պիտի ներշնչէ հիմա այս Թռիչքը մուսաներու լաճերուն, գերմանի բանաստեղծները, վաղը, իրենց հանդէսներուն մէջ պիտի հրատարակին գեղօններ, օրօրներ, ճիչեակներ, պօէմներ, եւ դեռ ի՞նչ նորատեսակ քերթուածներ:

Այսքա՞ն: Ո՛չ: Շուտով պիտի կարդանք գերմանական լրագիրներուն մէջ, թէ Շէմպէրլին գերմանական ծագում ունի, թէ Շէմպէրլինի նախահայրը եղած է գինուորը Շարլըմանի, որ, ինչպէս գիտէք, մեր Ալամանները կ՚ըսեն թէ գերմանացի էր: ...րեմն ինչո՞ւ զարմանալ, Շէմպէրլին գերմանացի էր եւ չունեցաւ ...ուղղակի գերմանիոյ մայրաքաղաքը: Այս պայմաններուն մէջ, ...հիութի՛ւն տիրոջ, որ Շէմպէրլին չԹառեցաւ Պուրժէի կայանին վրայ, որ ֆրանսական է:

Լա՛ւ, ի՞նչ պիտի ընեն հիմա գերմանացիները, պատուելու եւ ...րախացնելու համար Շէմպէրլինը: Գրա՛ւ կը դնեմ որ, ...ննոսցիները նոր բան մը չպիտի կրնան ընել, զայն շատ շատ ...պիտի տանին, քաղաքապետարանին պատշգամը պիտի հանեն, եւ պաշտօնական ճառախօսներու ծափերը պիտի Թափեն Շէմպէրլինի վրան:

Ա՛յս, սա գերմանացինե՛րը, ո՛չ խելք ունին, ո՛չ ալ նոր բան մը գիտեն:

Փ. Օտիս

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾ.— Աղջի իրիկուն օդանաւ մը կ՚իջնէր Թառելու համար Վիլլաքուպլէյի կայանին վրայ: Յանկարծ այրուեցաւ հեղուկը կրակ առաւ եւ սարսափելի պայԹիւնով մը ջարդուփշուր եղաւ օդանաւը: Թեւերը, բոց առած, ...ուեցան օդին մէջ: Անմիջապէս վազեցին օգնուԹեան օդանաւորդներուն, որոնք արդէն, ափսոս, ածխացած էին: Դժբախտ օդանաւորդները կը պատրաստէին մէկ Թռիչքով կտրել Փարիզ-ՊէյրուԹ գիծը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀՕԿԻ ՔԱՋԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՓՈԽՎԱ, 6 Յունիս.— Փոխվա գեղեցիկ քաղաք մըն է Արաշէի նահանգին մօտ, շրջապատուած մետաքսի գործարաններով, որոնց բանուորներուն մեծ մասը մեր հայրենակիցներն են: Անոնք ամէն օրԹժամանընդհատ աշխատութենէ ետք, հազիւ շունչ կ՚առնեն իրենց ամայի ու պաղ սենեակներուն մէջ, բարձրաբերձ լեռներու խորը: Զրկուած ենք ամէն մխիթարութենէ: Ամէն ամիս զանազան մարդիկ կ՚երեւան, անդամավճար հաւաքելու, հազարումէկ անիմաստ քարոզներով:

Հ. Յ. Դ. նորակազմ մասնաճիւղի ընկերները՝ նկատի ունենալով Հօկի անտարբեր վարմունքը հանդէպ բանուոր հայրենակիցներուն, կը ջանայ մխիթարել ժողովուրդը հանդէսներով և ներկայացումներով: Կազմած է նաեւ երկսեռ երգչախումբ մը: Ժողովուրդը գէշ ազդուած էր Էջմիածնի դէմ սարքուած հալածանքներէն: Հօկի հերոսները յանկարծ կը լսեն թէ Շաբաթ իրիկուն քահանայ մը պիտի գայ, Կիրակի պատարագ մատուցանելու համար: Քահանան ժամը 10ին կ՚իջնէ մեր հայրենակիցներէն Լ. Երեմեանի տունը, ուր երգիչ խումբի անդամ-անդամուհիները զբաղած էին փորձերով: Ժամը 11ուկէսին յանկարծ դուռը կը զարնուի: Տան տիրոջը հրաւէրին վրայ ներս կը սահին երկու զինեալ մարդիկ, մէկը՝ Հօկի ատենապետ եւ միւսնոյն ատեն անդամ ամբողջ Արաշէի Կեդր. վարչութեան, իսկ միւսը իր ամէնէն հաւատարիմ ծառան:

Երկու հերոսները առանց բարեւելու կը նստին: Յետոյ իրենց շուրջը լաւ մը քննելէ ետք՝ կը սկսին քահանային վրայ յարձակելու չարժուձեւեր փորձել: Բայց զգալով որ իրենց սուղի պիտի նստի այդ գործը, կը յարձակին տանտիրուհիին, աղջկանը եւ զաւկին վրայ: Աթոռները իրարու կը յաջորդեն, պնակները ջարդ ու փշուր կ՚ըլլան, գաւազանները օդին մէջ կը խաղան: Կեանքի մէջ չլսուած այնքան զարշելի հայհոյանքներ: Ներկաները՝ տեսնելով որ երկուքն ալ զինեալ են, առանց սեւէ յարձակում գործելու միշտ պաղարիւնուԹեամբ հանդարտեցնելու ջանքեր Թափեցին, Թէեւ տանտիրուհիին Թեւը վնասուած էր, իսկ օրիորդներէն ոմանք մարած էն, ուրիշներ շուարած էին:

Յանկարծ ոստիկան զինուորները դանէն ներս կը խուժեն եւ կը հարցնեն Թէ այս պահուն ի՞նչ գործ ունին: «Ընկերոջս տունը եկած եմ, այս տունը իմս է», կը պատասխանէ ատենապետը: Ոստիկանները երբ երկուքն ալ իրենց առջեւ ձգեցին, առաջնորդելու դէպի բանտ՝ տանտէրը խնդրեց որ ազատ ձգեն ու վաղը հրաւիրեն հարցաքննուԹեան, քանի որ զաւակներու տէր են: Հակառակ այս բարեխօսուԹեան, տունէն դուրս ելած ատեն գոհ-կօրէն հայհոյեց Կեդր. Վարչութեան անդամը:

Փաստեր կան Թէ Հօկի վարչութիւնն ալ կը հակառակի եկեղեցական արարողուԹեանց, օրինակ առնելով Երեւանէն:

Ե՞րբ պիտի հասկնան այս փախուկները, Թէ ժողովուրդը իրենց խաղալիքը չէ, ոչ ալ իրենք անոր ներկայացուցիչը: Ա՛լ չափը անցաւ:

Գեղամ Սեթեան

ԿԵԱՆՔԸ ՓՈՆ-ՏԸ-ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻ, 6 Յունիս (Սեփ. Թղթ.).— Գործազրկութիւնը բոլորովին վերջ գտաւ: Ոչ միայն արձակուած աշխատաւորները գործի առնուեցան, այլ նաեւ շրջաններէն եկող բազմաթիւ նոր բանուորներ գործի մտան: Ճիշտ է որ օրականները գոհացուցիչ չեն, ինչպէս նաեւ աշխատանքը բաւական տաժանելի, բայց մեր աշխատաւոր հայրենակիցները ստիպուած են տոկալ այդ բոլորին եւ համբերել:

Վերջին ամիսներուն մեր հայրենակիցներէն շատեր կը դիմեն Տէսին, մետաքսի գործարանը աշխատելու, պարզ այն պատճառով որ այնտեղ գործերը աւելի Թեթեւ են եւ օրականները մասամբ գոհացուցիչ, մանաւանդ կիներու համար:

Ինչպէս ժամանակին գրած ենք «Յառաջ»ի մէջ, հոս կան մատուռ մը եւ դպրոց մը: Մատրան վարչութիւնը ընտրուած է ժողովուրդի ձայնով եւ կը բաղկանայ եօթը հոգիէ: Թէեւ ունինք հեռացած կամ հրաժարած անդամներ, բայց ոչ մէկ ընդհանուր ժողով գումարուած է, պակսած անդամներու տեղը նորեր ընտրել տալու համար: Նոյնպէս մինչեւ այսօր չեն տուած իրենց գործունէութեան բարոյական եւ նիւԹական համարատուութիւնը:

Մենք չենք անտեսեր աշխատանքը զոր կը Թափեն, այս օտար ափերու վրայ ազգային ոգին վառ պահելու համար: Դպրոցը ունի 38 աշակերտներ: Սկզբնական օրերուն անոնց մեծ մասը բնաւ հայերէն գրել եւ կարդալ չէր գիտեր, բայց շնորհիւ ուսուցիչ Պ. Ա. Աճէմեանի ջանքերուն, կարճ ժամանակուայ մէջ բոլորն ալ սկսեր են արդէն հայերէնը սահուն գրել եւ կարդալ: Այժմէն կը պատրաստուի դպրոցական հանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ Յուլիսին:

Գաղութիս ազգային ոգին վառ պահող միակ կազմակերպութիւնը Հ. Յ. Դ. ԵնԹակոմիտէն է, որ յաճախ իր հանդէսներով եւ դասախօսութիւններով օգտակար կ՚ըլլայ հասարակութեան: Դեռ վերջերս համակիրներու եւ ընկերներու հոծ բազմութեան մը ներկայութեան դասախօսութիւն մը ըրաւ Պ. Ա. Աճէմեան, մանրամասնօրէն պարզելով հայ ազատագրական շարժումը եւ Հ. Յ. Դ. կատարած դերը մեր նորագոյն պատմութեան մէջ: ԵնԹակոմիտէն կը պատրաստուի մեծ դաշտահանդէս մը սարքել մասնակցութեամբ Տէսինի Շրջանային Կոմիտէին:

Գաղութիս խաղաղ կեանքը կը յուզուի երբեմն անպատեհ միջադէպերով: Օրինակ վերջերս հարսանիքի մը մէջ կռիւը այն աստիճան սուր հանգամանք մը առաւ որ, իրարու գլուխ պատռեցին կռուողները:

Վերջին պահուն Մատրան Վարչութեան կողմէ ազդեր հրատարակուեցան, հրաւիրելով ժողովուրդը վճարել իր ազգային տուրքը, մասնակցելու համար առաջիկայ Յուլիսի նոր ընտրութեանց:

Սուրէն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՈՃԻՐ.— Երիտասարդ տղայ մը, Մարսէլ ՏիւԹէ, Կիրակի կը ներկայանայ Սէն Տընիի ոստիկանատունը, ատրճանակը կը դնէ սեղանի մը վրայ եւ կ՚ըսէ.

— Սպաննեցի հայրս, եւ ահա եկայ բանտ մտնելու համար:

Ոստիկան մը անմիջապէս քննուԹեան ձեռնարկեց: Փոքրիկ ոճրագործին հայրը, ՏիւԹէ ջղագրգիռ մարդ մըն էր: Կը բանեցնէր գինետուն մը: Շարունակ կը կռուէր կնկանը հետ, առարկելով որ երես կուտայ ծոյլ զաւկին: Կիրակի առաւօտ, երբ կինը դրամ կ՚ուզէր գլխարկ մը առնելու համար տղուն, ամուսինը կատղեցաւ, ապտակեց կինը, ծեծեց զաւակը, զոր կը կոչէր «դատարկապորտ»: Ոտքերուն տակ առաւ եւ սկսաւ կոխկրտել: Ու երբ կինը լալով պոռալով կ՚ուզէր ազատել զաւակը, ՏիւԹէ այս անգամ յարձակեցաւ կնոջ վրայ եւ կոկորդը սեղմեց: Քիչ մնաց խեղդամահ մեռնէր խեղճ կինը. մանիշակ դարձած էր այլեւս: Յանկարծ, տղան ատրճանակ մը առաւ եւ գետին փռեց իր հայրը:

Հիւանդապահուհի մը, որ պատահմամբ հոն կը գտնուէր, եւ տեսարանէն սարսափած՝ ձայն չէր հաներ, եկաւ փոխադրելու վիրաւորը, որ շուտով մեռաւ:

ԽԵՆԹԻ ՈՃԻՐԸ.— Պէլէմի մօտ, հողագործ Էմիլ ՓըԹի յանկարծ խենԹեցաւ եւ սուր յօտոցը բարձրացուցած՝ յարձակեցաւ սպասուհիին վրայ: Աղջիկը, պաշտպանելու համար ինքզինքը, վեր առաւ Թեւը, սակայն յօտոցը զարնուեցաւ Թեւին եւ Թեւը փրթաւ ինկաւ: Յետոյ խենԹը նոյն դանակով կտրեց աղջկան գլուխը: Ջարդեց մարմինը եւ մօտակայ դաշտի մը մէջ, խնձորենիի մը տակ Թաղեց: Նոյն պահուն ձերբակալուեցաւ: Եւ այսպէս յայտարարեց ոստիկաններուն.

— Անասուն մըն էր որ Թաղեցի:

ԲԱԽՏԸ ՓՐԿԵՑ.— Փիէրֆիթի մօտ, գրօսաշրջիկներու ինքնաշարժ մը կը սուրար արագաժուտ հսկայ բլուրի մը ստորոտէն, երբ յանկարծ բարձունքէն փրԹած խոշոր ժայռի բեկորներ եւ գնդացիրի պէս քարկոծեցին կառքը: Հարիւր քիլոնոց ժայռ մը շիտակ պիտի իյնար կառքին վրայ, եթէ վարիչը պաղարիւն շարժումով մը ետ չքշէր կառքը: Ժայռը ինկաւ կառքին առաջամասին վրայ, ճզմեց, իսկ գրօսաշրջիկները ազատեցան Թեթեւ վէրքերով: Ելեկտրական եւ հեռագրական Թելեր քանդուեցան:

ՍԷՐ ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՀ.— Օշի մէջ 19 տարեկան ծառայ մը Կէբոսէն կը սիրահարի կալուածատէրի մը աղջկան՝ Արմանտինի 16տարեկան: Ու կ՚ուխտեն սիրել զիրար մինչեւ մահ:

Աղջկան հայրը կ՚արգիլէ ամուսնութիւնը եւ սէրը ծառայի մը հետ: Առտու մը, սակայն, երկու սիրահարները կը մեկնին, ձգելով նամակ, ուր կը գրէին Թէ կ՚երԹան անձնասպան ըլլալ:

Եւ իրաւ, գիւղի մը մօտ, ճախճախուտի մը եղերքին աճող մորմի Թուփերուն մէջ գտնուեցան անոնց մարմինները՝ իրարու փաթթուած:

ԺԱՄԿՈՉԸ ԿԱԽՈՒԵՑԱՒ.— Արմաշի բարբառով, «Ժամկոչը կախուեցաւ» կը նշանակէ կոչնակը հնչեցնել՝ չուանէն կախուելով: Փէրիկօի եկեղեցիին ժամկոչը, Վիվօ, կոչնակին չուանէն կախած է իր... գլուխը, հնչեցնելով իր մահուան զանգակն ալ:

ՀԱՐՍՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋ.— Բանաստեղծ Նշան Պէշիկթաշլեանի եղբայրը կը բնակէր Փրէսուար փողոցին վրայ, պանդոկի մէջ: Անցեալ Շաբաթ, Հարսնիքէն օր մը առաջ, գողերը կը մտնեն սենեակին մէջ եւ կը ժողվեն բոլոր փեսայական պատրաստութիւնները եւ ամբողջովին կը մաքրեն սենեակը:

Եւ սակայն Հարսնիքը կատարուեցաւ:

ՓԱՐԻԶԻ ՕՁԵՐԸ.— Օձե՛ր կը պտտին Փարիզի փողոցներուն մէջ:

Փէրկոլէզ փողոցին մէջ սպասուհի մը լեղապատառ եղաւ եւ ոտքերը գետին գամուեցան երբ սեւուկ օձ մը խոնճանի պէս կը կը քակուէր ոտքերուն տակ:

Ոստիկանները քննեցին այն ճամբան, ուրկէ կուգար օձը՝ խաբելու համար սպասուհի Ելանի: Ու հասան նկարիչ Մորոյի տունը, ուր կը պահուէին խուրձ մը օձեր: Վերջերս յաջողած էին սողոսկելով դուրս ելլել, պատելու համար Փարիզի ծառուղիներուն վրայ:

Ոստիկանները սակայն մէկիկ մէկիկ սպաննեցին զանոնք, առանց ժամանակ տալու որ խածնեն մեր զարշապարներէն ինչպէս արտօնած էր Եհովա:

ՊԱՏԻ՛Ժ ՋԱՐԴԱՐԱՐԻՆ.— Ֆլօրիտայի (Նիւ-Եօրք) բանտը նետուած էր մարդ մը, որ սպաննած էր ամբողջ ընտանիք մը, բաղկացած՝ հինգ հոգիէ: Ժողովուրդը յարձակեցաւ բանտին վրայ մահուամբ պատժելու համար ջարդարարը: ՈստիկանուԹիւնը միջամտեց եւ նոյնիսկ ստիպուեցաւ գործածել գնդացիրներ, ցրուելու համար ամբոխը: Հարկ եղաւ կրակել, եւ սպաննուեցան 3 հոգի, վիրաւորուեցան 19 հոգի:

ԱՅՆՈՒԱՇՈՒՔ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼԸ.— Լիլի մօտ՝ Տուէի ապակեղէնի գործարանին տէրը կ՚ընդունի այցելութիւնը պատուիրակութեան մը, որ եկած էր կարգադրել բանուորներու օրականի հարցը:

Խելօք ու պարկեշտ վիճաբանութենէ մը ետք, յանկարծ գործարանատէրը կը բարկանայ, կը բարկենայ ու կը կատղի:

Եւ ատրճանակը յափշտակելով կը կրակէ նախ Աստուծոյ դէմ, օդին, յետոյ՝ բանուորներուն վրայ: Բարեբախտաբար բանուորները կը խուսափին եւ ոչ ոք կը վիրաւորուի:

Գործարանատէրը կը դատապարտուի երեք ամսուան բանտարկութեան եւ մէկ ֆրանք տուգանքի:

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԵՒ ԵԶԵԱՆՑԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յառաջիկայ կիրակի՝ Յունիս 12 առաւօտուն ժամը 11ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի հայոց եկեղեցւոյն մէջ ի յիշատակ Մկրտիչ Սանասարեան եւ կ. Եզեանց բարերարներու: Կէսօրէ վերջն ալ ժամը 3էն 6 պիտի կազմակերպուի Թէյասեղան մը «Ֆլօրիա»յի մէջ, Փարիզի Սանասարեան միութեան կողմէ:

ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ դարձած են հետեւեալ Հայերը.—

Հանրի Ապահունի, նպարավաճառ, ծնած Պոլիս 1899 Մարտ 24ին: Կը բնակի Փարիզ:

Հրանտ - Երուանդ - Մաքսուտ, հաշուապահ, ծնած Պոլիս 1881 Հոկտ. 25ին: Կը բնակի Թուլոն:

Ալեքսանտր Խաչէրօֆ, օտար լեգէոնի զինուոր, ծնած Պերիսլաւ (Ռուսիա) 1903 Նոյմ. 21ին:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍՑԷՆԵՐՈՒՆ

Յատկապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն եւ առհասարակ բոլոր անոնցմէ որ կը Թղթակցին մեզի հետ, *ՃԻՇՏ ԵՒ ՈՐՈՇ ԳՐԵԼ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ* իրենց հասցէն, անուն, մականուն, փողոց, Թիւ, քաղաք: Այլապէս շփոԹուԹիւններ անխուսափելի են:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ՓՈՐՁ ՄԸ

Պօռկօն, որ յայտնի գերմանասէր մըն էր, կը կարծուէր նաեւ Թէ ծառայութեանը մէջ էր Շիկաշէր կնոջ, որուն լրտեսները կը յաճախէին իր սրճարանը:

Առանց ճանչցուելու անոր սրճարանը մտնել, բաւական յանդուգն գործ մըն էր: Այս պատճառաւ ոտքէն մինչեւ գլուխ զինուած էինք երբ հոն հասանք:

Անկէ զատ, Պօռկօնի յաճախորդներուն համակրութիւնը գրաւելու համար, լաւ խաղ մը պատրաստած էինք: Իբր Թէ՝ ոստիկաններէն եւ մաքսախոյզներէն հալածուած է, որ Պօռկօնի սրճարանը մտանք, դուռը քիչ մը խորտակելէ յետոյ, ինչ որ զինքը կատաղութեան մատնեց: Երբ տեսաւ որ իր սրճարանին մէջ կը գտնուինք այն հողին վրայ որ Ջուիցերիոյ կը պատկանի, Պօռկօն առաջացաւ մեզ հալածող ոստիկաններուն, եւ բարկացոտ շեշտով մը անոնց հարցուց Թէ ի՞նչ կ՚ուզեն:

Անոր բացատրելէ յետոյ Թէ մենք փախստականներ եւ Թերեւս լրտեսներ էինք, ոստիկաններէն մէկը՝ խնդրեց անկէ որ մեզ դուրս հանէ, որպէսզի կարենայ ձերբակալել:

Հեգնանքով եւ բոլոր ներկաներուն ծիծաղին մէջ, Պօռկօն պատասխանեց.

— Բայց կը տեսնէք Թէ անոնք այլեւս Ֆրանսայի մէջ չեն. եւ յետոյ ձեզի օգնելու համար չէ որ հոս կը գտնուիմ: Եւ եթէ կը յուսաք որ ես զանոնք դուրս պիտի հանեմ, երկար ատեն կրնաք սպասել:

Յետոյ մեզի դառնալով.

— Ի՞նչ կ՚ըսէք բարեկամնե՛ր, կ՚ուզէ՞ք Ֆրանսա վերադառնալ:

— Երբե՛ք պատասխանեցինք միաբերան:

Այն ատեն աւելի հեգնանքով՝

— Կը տեսնէ՞ք, ըսաւ Պօռկօն խօսքը ոստիկաններուն ուղղելով, կ՚երեւի ազատութեան, արդարութեան եւ իրաւունքի երկրին համը առեր են: Ամէն պարագայի մէջ, քանի որ կը մերժեն վերադառնալ, ես չեմ կրնար զանոնք բռնադատել ընդհակառակն:

Եւ մինչդեռ ոստիկաններն ու մաքսախոյզները կը մեկնէին, յայտարարելէ յետոյ Թէ՝ պիտի երԹան ըստ այնմ տեղեկագիր տալու.

— Այդպէս ըրէք ըսաւ: Եւ մանաւանդ չմոռնաք օրինակ մըն ալ ինծի ղրկել որպէսզի շրջանակի մէջ անցընել տամ:

Երբ վտանգը հեռացաւ, Պօռկօն մեզի դարձաւ եւ վերէն վար մեզի չափելէ յետոյ.

— Այս ոստիկանները ի՞նչ կ՚ուզէին ձեզմէ:

— Փախստական ենք, պատասխանեցի, կը հասկնաք ուրեմն...

— Ուրկէ՞ կուգաք:

— Վօժի ճակատէն:

— Ո՞ր զօրագունդէն:

— Գաղթային Թնդանօթաձիգներէն:

— Ո՞ր հատուածէն:

— 243:

Իր գրպանէն բարակ տետրակ մը հանեց, մէջը բաներ մը փնտռեց եւ յետոյ ըսաւ:

— Լա՛ւ. ի՞նչ կրնամ ընել ձեզի:

Սրահին վրայ ակնարկ մը պտտցնելէ յետոյ, ըսի.

— Հոս շատ մարդ կայ. չեմ կրնար ձեզի ըսել Թէ խնդիրը ի՞նչ բանի վրայ է: Սրահ մը չունի՞ք ուր կարելի ըլլայ առանց վախի խօսիլ:

Երկարօրէն զիս դիտեց յետոյ:

— Լաւ ուրեմն. կարծեմ հասկցայ Թէ ի՞նչ բանի վրայ է խնդիրը: ԺամադրուԹիւն մը ունիք հոս:

— — Այո:

— Անունին սկզբնատառերը տուէք այն մարդուն, որուն պիտի հանդիպէիք հոս:

— Ժ. Մ.

— Կատարեալ:

Եւ ձեռքերը մեզի երկարելով.

— Կը տեսնեմ Թէ «եղբայր» ենք: Այն մարդը որուն կը սպասէք՝ դեռ չէ եկած, բայց չուշանար. քովի սրահը մտէք, հասնելուն պէս լուր կուտամ ձեզի:

Դուռը բանալով աւելցուց.

— Ինչ որ կուզէք հրամայեցէք, հոս՝ ձեր տանը մէջ էք. որեւէ մէկը ձեզ չպիտի խանգարէ:

Յետոյ, մինչդեռ մենք կը տեղաւորուէինք, մեկնեցաւ...:

Գերման լրտեսուԹեան որջերէն մէկուն մէջ էինք...: Կը մնար դուրս ելլել:

Բայց դուրս ելլել՝ գտնելէ յետոյ ինչ որ կը փնտռէինք...:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՎՍՏԱՀԻՆ ԵՒ ԵՍ Կ՚ԸՆԴՈՒՆԻՄ ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՊԱՇՏՕՆ ՄԸ

Քանի մը վայրկեան յետոյ, Պօռկօնի կողմէ ղրկուած մէկը, եկաւ մեզի լուր տալու Թէ, այն որուն կը սպասէինք եկած է եւ կը խնդրէր որ դուրս երթանք զինքը տեսնելու, որովհետեւ սրճարանին մէջ կասկածելի մարդեր կան, որոնց չէր ուզեր երեւնալ:

Յարգելով իր փափաքը, անմիջապէս դուրս ելանք եւ Ներքին բակին մէջ նշմարեցինք Ճէյմս Մէյէրը, զոր երկար ատենէ ի վեր կը ճանչնայի. Պօռկօնի հետ խօսքի բռնուած էր:

Մեզ նշմարելուն պէս, Մէյէր մեր կողմը ուղղուեցաւ եւ իր Թղթապանակէն հանեց Թուղթ մը, որուն վրայ իրեն հետ ժամադրուած անձերուն լուսանկարները կային: Լուսանկարները մեզի հետ բաղդատելէ յետոյ, Պօռկօնի դարձաւ եւ ըսաւ:

(Շար.)

Թեանց ժամանակցած ըլլալով 1905ին ապաստանեցաւ Զուիցերիա, ուր մնաց մինչեւ 1917: Այստեղ ճանչցած էր Լէնինը, որուն ազդեցութիւնը կրած էր: Պոլշեւիկեան յեղափոխութենէն վերջ Ռուսիա դառնալով կարեւոր դեր կատարեց: Ուրալի շրջանային կառավարութեան մէջ պարենաւորման գործավար, յետոյ 1918ին Էքաթէրինէնպուրկի նահանգային սովետի նախագահ եղաւ: Այս հանգամանքով էր որ 1919ին ստորագրեց ցարին, ցարուհիին եւ ամբողջ ցարական ընտանիքին մահավճիռը, եւ 1919 Յուլիսին ներկայ եղաւ անոնց սպանութեան՝ Էքաթէրինէնպուրկի Իփաթիէվ տան մէջ:

Վոյքոֆ ամուսնացաւ լեհ հրէուհիի մը հետ: 1923ին Քանատայի առեւտր. պատուիրակութեան պետ նշանակուեցաւ, սակայն Քանատա չընդունեց զինքը: Լեհաստանի հետ Ռիկայի հաշտութեան դաշնագիրը ստորագրեց 1923ին. իսկ 1924ին յաջորդեց Քարախանի՝ իբրեւ գործակատար Վարշաւայի: Վերջերս կը խօսուէր Լոնտոնի դեսպանութեան կոչել զինքը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐԸ

Մոսկուայի արտաքին փոխ-գործավար Լիթվինոֆ ծանուցագիր մը տուաւ Լեհ դեսպան Փաթէքի, բողոքելու համար Վոյքոֆի սպանութեան դէմ: Ծանուցագրին մէջ ըսելէ յետոյ թէ այս ոճիրը կապուած է կարգ մը արարքներու, որոնք կը ձգտին բնաջնջել արտասահմանի խորհրդային դիւանագիտական ներկայացուցչութիւնը՝ կ'աւելցնէ որ վերջին օրերու դէպքերը քաջալերեցին յետաշրջական ահաբեկիչներու գործունէութիւնը:

«Խորհրդային կառավարութիւնը կը նկատէ թէ իր դեսպանին սպանութեան պատճառներէն մէկն է նաեւ այն որ, լեհ կառավարութիւնը անհրաժեշտ բոլոր միջոցները ձեռք չէ առած լեհական հողին վրայ ռուս հակայեղափոխական կազմակերպութեանց ոճրագործ գործունէութեան դէմ: Խորհրդային կառավարութիւնը քանիցս լեհ կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած էր այս մասին»:

Ծանուցագիրը կը վերջանայ այսպէս.

«Ամենախիստ կերպով եւ ամենամեծ զայրոյթով կը բողոքենք, եւ նկատելով որ լեհ կառավարութիւնը չի կրնար այս ոճիրին մասին իր պատասխանատուութիւններէն հրաժարիլ, խորհրդային կառավարութիւնը իրեն կը վերապահէ անդրադառնալ այս խնդրին, երբ աւելի կատարեալ եւ մանրամասն տեղեկութիւններ հասնին Վարշաւայի ոճիրին մասին»:

Զինուորական Խորհուրդ Մոսկուայի մէջ

Ժընեւէն կը հեռագրեն.— Պոլշեւիկները ամէն վայրկեան այնպէս կը կարծեն թէ Անգլիա պատերազմ կը պատրաստէ իրենց դէմ: Այս է պատճառը, որ պատերազմական գործավար Վորոշիլոֆ Յունիս 12ին զօրաբանակներու հրամանատարներու խորհրդաժողով մը հրաւիրած է: Այս առթիւ խորհրդային մամուլը հրահանգ ստացած է այլ եւս չխօսիլ ռուս զինուորներու տեղափոխութեանց, հրամանատարներու աստիճանի բարձրացման կամ պաշտօնանկութեան մասին, առանց սպայակոյտի արտօնութեան:

Գողութիւն Իգմիրի Հելլէն հիւպատոսարանին

Վերջերս գողութիւն մը տեղի ունեցած է Իզմիրի հելլէն հիւպատոսարանին մէջ: Գողցուած են 854 Թրքական ոսկի եւ 2700 տրախմի: Միեւնոյն ատեն ատրճանակով վիրաւորուած է հիւպատոս Պ. Սավա: Իզմիրի թերթերը այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն.—

Ոստիկանութեան կողմէ կազմուած մարմին մը երկարօրէն քննեց այս գործը: Պ. Սավա յայտարարեց թէ կէս գիշերին հիւպատոսարանէն ներս մտած եւ ելեքտրական լոյսերը վառած ատեն, ապակեփեղկին մէջ երկու շուքեր տեսաւ: Անծանօթները յարձակեցան իր վրայ, վիրաւորեցին զինքը եւ տարին դրամները: Միայն թէ չի յիշեր անոնց դէմքերը:

Ամերիկացի հերոսները Պերլինի մէջ

Չէմպըլին եւ Լէվին Երեքշաբթի կէս օրէն վերջ Քօթպիւսէն ճամբայ ելան դէպի Պերլին: Իրենց կ'ընկերանային 14 գերման օդանաւեր: Ժամը 5.35ին հասան Գերմանիոյ մայրաքաղաքին վրայ, որուն շրջանը ըրին: Զօրս միլիոն աչքեր կը հետեւէին իրենց թռիչքին: Ժամը 5.54ին «Միս Քոլոմպիա» իջաւ Թէմփըլհօֆի օդանաւային կայանը, ուր հազարաւոր հետաքրքիրներ կ'աշխատէին ոստիկանական շղթան կտրել: Ամերիկեան դեսպան Շուրմէն, Նախարար Քուրթիուս եւ Պերլինի քաղաքապետը պաշտօնապէս ընդունեցին զիրենք, ճառեր արտասանելով:

Քիչ յետոյ Չէմպըլին անթել հեռաձայնով խօսակցեցաւ իր մօրը հետ, որ Օմահա (Ամերիկա) կը գտնուի:

Երկու Ամերիկացիները դափնեզարդ ինքնաշարժով Պերլին տարուեցան ցոյցերու մէջ: Պերլին մեծ պատիւներ կ'ընէ իր հիւրերուն: Հազարաւոր շնորհաւորական հեռագիրներ հասած են արդէն:

∴ Պէլլանքա՝ Չէմպըլինի օդանաւը շինող իտալացի ճարտարագէտը ծրագրած է կազմել ընկերութիւն մը, շինելու համար մեծ օդանաւ մը, որ պիտի կրնայ Ամերիկայէն Եւրոպա փոխադրել 40 ճամբորդներ: Լինտպէրկէն վերջ Չէմպըլինի յաջողութիւնը մեծ լոյսեր կը ներշնչէ այս ծրագրի իրականացման մասին:

«ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ ՕՐ»Ը

Նիւ Եորքցիները «Լինտպէրկի օր» յայտարարած են յառաջիկայ Երկուշաբթին, ի պատիւ երիտասարդ հերոսին: Այդ օրը բոլոր դպրոցները, գործարանները եւ պաշտօնատուները փակ պիտի մնան: Հսկայ ղեկաւոր օդապարիկ «Լոս Անճէլըս» ովկիանոսին վրայէն զինքը դիմաւորելու պիտի երթայ՝ «Մէմֆիս» յածանաւին վրայ նետելով Լինտպէրկի հասցէին շնորհաւորական հեռագիրներու պարկ մը: Ուաշինկթընէն 200 օդանաւեր նոյնպէս ընդառաջ պիտի երթան իրեն: Ուաշինկթըն եւս կը պատրաստուի տօնել Լինտպէրկը: Անհատ քաղաքացիի մը այսքան պատիւ չէ եղած մինչեւ հիմա: Նախագահ Քուլիճ բազմաթիւ պատուանշաններ եւ շքադրամներ պիտի տայ իրեն: Հարիւրապետի աստիճանէն գնդապետութեան պիտի բարձրանայ:

∴ Ռիչըրտ Պայրտ իր կարգին կը պատրաստուի կտրել Ատլանտեանը: Ներկայիս փորձեր կ'ընէ 3600 փաունտ բեռով:

∴ Ֆրանսացի Քօսթ եւ Ռինեօ օդանաւով Փարիզ պիտի դառնան այսօր Նիժնի-Թաժիլսքէն (Ուրալ լեռներ):

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին, 11 Յունիս Շաբաթ օր երեկոյեան ժամը 8ին, երրորդ քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ:

Պիտի բանախօսէ *ԸՆԿ. Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ*: գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ԽՄԲԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան Ա. խմբական պտոյտը՝ Կիրակի 12 Յունիս: Կը խնդրուի ընկերներէն եւ համակիրներէն, որ առաւօտեան ժամը 9ին ներկայ գտնուին Մեծ Եկեղեցիի դիմաց Cours Joseph Therrie *(թիւ 1 հանրակառքին կայարանը): Կէս օրը դաշտը անցընելու համար ճաշերը միասին բերել:*

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ Նոր շրջանէն: Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու:

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը: Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել:

Վարչութիւն

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ժողովը՝ վաղը ժամը ճիշտ 8ին Rue Charles Chefson. կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը՝ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Հրայր» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ 12 Յունիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Bar - Restaurant Laurenti Boulevard Oddo Prolongé, N. 142*ի մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:*

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր սովորական հաւաքատեղին. *Վարդգէս* ենթակոմիտէն վաղը Ուրբաթ ժամը 8ին:

Քրիստ 11 Յուն. Շբ. ժամը 8ին:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն այսօր 9 Յունիս Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ: Վիճաբանութիւն Կ. Զարեանի արուեստին շուրջ: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Վասպուրականի Երկ. Երիտ. «Փարոս» միութիւնը պիտի տօնէ Վ.անի հերոսամարտի 12րդ տարեդարձը, Յունիս 12ին Chateau de Roueth շքեղ պարտէզին մէջ:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Ամասիոյ Հայրենակ. Միութեան երեկոյթը 11 Յունիս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, սալոն Լափանեօլի մէջ: Վիճակահանութիւնք կէսառկէս կը շահին: Մուտքը ազատ է:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Բրիս» եւ «Իշխան» ենթակոմիտէներու կազմակերպած դաշտահանդէսը 26 Յունիս Կիրակի օր:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութիւնը իր 3րդ տարեդարձին առթիւ Յուլիս 10ին պիտի կազմակերպէ դաշտահանդէս մը:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ վերոյիշեալ թուականները:

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՓՈՒՋԷՆԻ ՄԷՋ

(ԿՈՉ)

Ազգ. Միութեան Փուզէնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ գաղութը յառաջիկայ ժողովրդական ընտրութեանց մասնակցելու եւ իրենց ընտրող ու ընտրելիի իրաւունքը արժեցնելու համար, այժմէն դիմել մասնաճիւղիս, եւ վճարելով տարեկան 24 կամ առնուազն վեցամսեայ 12 ֆրանքի ազգ. տուրքը, արձանագրուիլ յատուկ տոմարին մէջ:

Ազգ. տուրքի հաստատման թուական ընդունուած է 1927 Յունիս ամսուան սկիզբը:

Արձանագրութիւնները պիտի կատարուին ամէն օր ատենադպիր Ս. Կէվհէրեանի վաճառատունը եւ պիտի վերջանան 3 Յուլիս կիրակի օրը:

Ատենադպիր Ատենապետ
Ս. Կէվհէրեան Ա. Բաղտասարեան

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բումպիկինցի (կեսարիա) Մարիամ Քէօչէքեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Յովհաննէս եւ Արմենակ Քէօչէքեան: Հօր անունը Յարութիւն, մօր անունը Ներկիզ: Իզմիրի աղէտէն ի վեր կորսուած են: Կը կարծուի Յունաստանի որբանոցներէն մէկուն մէջ եղած ըլլալ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել — Kalouste Yapoudjianի, 9 Passage Lauzin, Paris (19me):

Յունաստանի *Նոր Օր*էն եւ *Ալիք*էն կը խնդրուի արտատպել:

ՍԱԿԱՐԱՆ

8 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթեռլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	54
Մարք (ոսկի) 100	Mark	604	75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	38
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	25
Լէվա 100 հատը	Léva	18	30
Տրախմի »	Drachme	33	50
Լիր »	» Lire	140	85
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	75
Զուից. »	Frc. Suisse	490	75
Լէյ 100 հատը	Ley	15	45
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	102	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3175	—
»	II »	1880	—
»	III »	1450	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	155	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

"ԼՈՒՍԱԲԱՑ" հրատարակչական ???

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

“HARATCH”

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՅՈՒՆԻՍ 1927

10 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 359

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ԻՄԱՍՏԸ

Երէկ, ընդհանուր ակնարկ մը նետելով հակախորհրդային շրջանակին վրայ, դիտել կուտայինք թէ քաղքենի-դրամատիրական ուժերը բուռն յարձակողականի մը ձեռնարկած են։

Անգլեւռուս յարաբերութեանց խզումը, Վարշաւայի սպանութիւնը, Յունաստանի մէջ կատարուած խմբական ձերբակալութիւնները եւ այստեղ, Ֆրանսայի մէջ կառավարութեան ազդարարութիւնները սովորական դէպքեր չեն։

Մենք, միշտ խուսափելով գուշակութիւններէ եւ «բարձր քաղաքականութեան» մարզանքներէն, պարտականութիւն կը համարենք արձանագրել դէպքերը այնպէս ինչպէս որ կան։ Մեր ձգտումն է վերլուծել, պարզաբանել զանոնք, եւ բացատրել անոնց իմաստը։ Ուռուցիկ ճամարտակութիւնը՝ թող միայն մենաշնորհը բոլոր անոնց որ կորսնցուցեր են խորհելու եւ դատելու ընդունակութիւնը։ Անոնք շատ կը նմանին պառաւ կիներու, որոնք օրը քանի մը անգամ կարմիր քսելով իրենց շրթունքներուն, կը կարծեն թէ երիտասարդացած են։

Ի՞նչ կ՚ըսեն դէպքերը։

Ամէն պետութիւն, մէջն ըլլալով խորհրդային իշխանութիւնն ալ, ինքնապաշտպանութեան եւ գերակշռութեան բուռն պայքար մը կը մղէ այս միջոցին, ներսէն եւ դուրսէն։

Այդ զարհուրելի ժխորին մէջ, որ եւ է դեր կ՚ինա՞յ մեր կարմիր աքլորներուն։

Այո՛, կը պատասխանեն Երեւանէն, «յեղափոխական» բանաձեւեր քուէարկել տալով Էջմիածնի կամ Նոր Բայազիտի հայ գիւղացիներուն, բայց մոռնալով անոնց ինքնապաշտպանութեան կազմակերպումը, ի նախատեսութիւն անակնկալ յարձակման, «դէպի տուն» խուճապի մը։

Այո՛, կ՚աղաղակեն արտասահմանի մէջ, խեղճուկրակ թռուցիկներ ղրկելով Սուրիա, հակապետական ցոյցերու մասնակցելով Յունաստանի մէջ. վերջապէս քիչ մը ամէն տեղ ոստոստելով զսպանակաւոր խամաճիկներու պէս։

Իսկ մենք, պատասխաներ ենք եւ կը կրկնենք. — Ո՛չ։ Եւ այս կ՚ըսենք յանուն հայ ժողովուրդի գերագոյն շահերուն։ Թէ վայրկեան մը ընդունինք որ Հայաստանի ժողովուրդը պարկադրուած է տանիլ, իբրեւ աւուր պատշաճի քաղաքականութիւն, այդ կապկութիւնները, անոնց կրկնութիւնը արտասահմանի մէջ՝ կը գտնենք պարզապէս ծիծաղելի, ու նաեւ վտանգաւոր։

Այս տարրական ճշմարտութիւնը հասկնալու համար, պէտք չկայ գիրքեր թղթատելու եւ գոց եղած քարոզներ ծամծմելու։ Իրականութիւնը մէջտեղն է, եւ խելք ունեցողը կը տեսնէ։ Սուրիոյ մէջ աքսոր, առանց մեղաւորի եւ անմեղի, ցեղային կամ հեթանոսի խտրութեան. Յունաստանի մէջ անխնայ հետապնդում եւ աքսոր. Ֆրանսայի մէջ նախարարական եւ լրագրական մարտակոչ. Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, Եգիպտոսի մէջ անողորմ պայքար։

Եւ ամէն տեղ ալ՝ մասնաւոր տրամադրութիւն՝ օտարականներու հանդէպ։ Բարեկամ մը, որ կապ ունի պետական շրջանակներու հետ, քանի մը օր առաջ մեզի կը հաղորդէր իր տեսակցութիւնը՝ Ներքին Նախարարութեան հետ։ Կը յայտնէր թէ սեղանի վրայ թուղթեր կան, հայ պոլշեւիկներու գործունէութեան մասին։ Երեւի ոչ այդ բարեկամը, ոչ ալ նախարարութիւնը տեղեկութիւն ունին թէ՝ ինչ որ «հայ պոլշեւիկներ» կը կոչեն, զանազան թափթփուքներ են, անարժան՝ մինչեւ անգամ կոմկուսին համար։

Բայց եւ այնպէս, ուշագրաւ է իրողութիւնը։

Մեր պատմութեան դժբախտութիւններէն մէկը եղած է այն որ, կարծեր ենք թէ բարեկամ թէ թշնամի կը քնանան, երբ մենք տանիքներէն ճառ խօսինք, եւ թափօրներու բոլորտիքը դեգերինք։

Ատեն մը, ամբողջ «քաղաքակիրթ» աշխարհը մեր կողքին կանգնած կը կարծէինք, երբ Թուրքերը Հայ կը ջարդէին, ապանդանոց քշուած ոչխարներու պէս։ Այսօր ալ, մեր մէջ միրացուներ կան, որ կ՚ուզեն հաւատցնել թէ մեր գլխուն անպասան կեցեր է «պրոլետարիատի դիկտատուրա»ն, իբրեւ անպարտակելի ժայռ կամ վահան. իսկ մեզի կը մնայ թռուցիկներ ցրուել պողոտաներուն վրայ, եւ գոհարանութեան պատարագ մատուցանել։

Եւ այս բոլորը՝ ճիշտ այն պահուն երբ խորհրդային իշխանութիւնը ինք, որ դեռ երէկ այնքան շղթայազերծ մոլեգնութեամբ սպառնէր կը կարդար աշխարհի, ամփոփեր է իր թեւերը, մտահոգ է իր գոյութեան համար, եւ յենարաններ, բարեկամներ կը փնտռէ ու մանաւանդ կը հանդուրժէ՝ ամէն գրգռիչ քայլի . . .

Եւ այս բոլորը՝ դարձեալ այն ժամանակ, երբ խորհրդային ղեկավարներն ու պատուիրակները, ծայրայեղ խոհեմութեամբ շարժելով, յաճախ հրապարակաւ կ՚ուրանան իրենց մեղսակցութիւնը զանազան պոլշեւիկեան ձեռնարկներու մէջ, փարիզէն մինչեւ Փէքին։

Պարապ տեղը չէ որ Պ. Ն. Եանիոս, Յունաստանի ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, ճառ մը խօսելով Աթէնքի մէջ, Մայիս 28ի տօնին առթիւ, դիտել տուեր է.

— «Սակայն մենք զարմանքով կը տեսնենք թէ կրնան ֆիմայնավորներ գոյութիւն ունենալ ձեր մէջ» (Այս ճառը ամբողջութեամբ կը հրատարակենք վաղը)։

Մենք շատո՜նց կորսնցուցեր ենք զարմանալու ընդունակութիւնը, մանաւանդ այսպիսի պարագաներու մէջ... Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՌՈՒՍ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Բովանդակ միջազգային մամուլը կ՚արտայայտուի վարշաւայի խորհրդային դեսպանին սպանութեան առթիւ։

Մոսկուայի «փրավտա»ն, խմբագրականի մը մէջ դիտել կուտայ թէ այս սպանութիւնը նոր օղակ մըն է խորհրդային միութեան թշնամիներուն գործած ոճիրներու շղթային մէջ.

— «Լորտ Բըրքընի վերջնագրէն անմիջապէս յետոյ, միջազգային ֆաշիստի մոլեռանդները սպաննեցին Վորովսկին։ Այժմ, անգլեւռուս յարաբերութեանց խզման յաջորդ օրը, կը սպաննուի Վոյքոֆը։ Այս ոճիրը չէր կրնար գործուիլ առանց հակախորհրդային պայքարի նախաձեռնարկներուն մասնակցութեան։ Բովանդակ աշխարհի աշխատաւորները շատ լաւ գիտեն Անգլիոյ պահպանողական կառավարութեան ջարդեր կազմակերպողի ձեւերը։ Լեհական կառավարութիւնը, որ ամենալայն հիւրընկալութիւն կ՚ընծայէր ռուս սպիտակ պահակներուն եւ կը քաջալերէր անոնց հակախորհրդային սադրանքները, պէտք է կրէ այդպիսի ընթացքի մը քաղաքական հետեւանքներուն պատասխանատուութիւնը։ Խորհրդային Միութեան բանուորներն ու գիւղացիները պիտի ներկայացնեն իրենց հաշուեցոյցը։ Համաշխարհային յետաշրջութեան արձակազէնները Վոյքոֆը սպաննելով, կ՚արծարծեն կրակը այն դժոխային խարոյկին որուն վրայ կը ծխի եւրոպական խաղաղութիւնը, բայց միջազգային գիտակից բանւորութիւնը պիտի կրնայ պէտք եղածին պէս դիմադրել հրձիգներուն»։

Լեհական մամուլն ալ իր զայրոյթը կը յայտնէ սպանութեան առթիւ, գովելով զոհը, որ կուսակից էր սիրալիր յարաբերութիւններ հաստատելու երկու երկիրներուն միջեւ։

«Քուրիէր վարշաւսքի» կը գրէ այս առթիւ.

— «Այս սպանութիւնը հետեւանք է լեհական զգացումներուն եւ շահերուն բացարձակապէս խորթ մղումներու։ Սակայն, որովհետեւ ոճիրը գործուած է լեհական հողի վրայ, մեր երկրին հանրային կարծիքը պիտի բողոքէ ուժգնօրէն, քաղաքական պայքարի այդպիսի մեթոտներուն եւ բոլոր անոնց դէմ որ չարաչար գործածելով հիւրընկալութիւնը կ՚արտատուրեն զայն այդպիսի ոճրագործութիւններով»։

Անգլիոյ ազատական մամուլը դիտել կուտայ թէ վոյքոֆի սպանութիւնը

«մէկ քայլ իսկ յառաջ չպիտի տանի հակապոլշեւիկ դատը եւ աշխարհ երջանիկ պէտք է համարէ ինքզինքը, եթէ այս դէպքին հետեւանքը չըլլայ պատերազմ մը Խորհրդային Միութեան եւ Լեհաստանի միջեւ։ Բաղաքական սպանութիւն մըն էր որ պայթեցուց վերջին պատերազմը։ Այս ալ կրնայ յարուցանել պատերազմ մը որուն մէջ երկու շահակից երկիրները միակ մասնակիցները չպիտի ըլլան»։

Աշխատաւորական «Տէյլի Հէրըլտ»ի կարծիքով, ռուս միապետականներու մասնաւոր գործունէութիւն կը ցուցնեն անգլեւռուս յարաբերութեանց խզումէն ի վեր։

Ֆրանսական մամուլէն, արքայական «Աքսիոն ֆրանսէզ» կը նկատէ. «Ով որ հով կը ցանէ, փոթորիկ կը հնձէ»։ Ազգայնական «Էքօ տը փարի» սպանութիւնը կը համարէ «մարդկային բնութեան ամենէն բնական շարժումներէն մէկը»։ Կիսթաւ Էռվէ, երէկուան կատաղի անիշխանականը, «Լա վիքթուար»ի մէջ զարմանք կը յայտնէ որ աւելի յաճախադէպ չեն այսպիսի դէպքերը։ Ցիշելով ցարին եւ ամբողջ գերդաստանին կոտորումը, սպաններու ողջ ողջ հրկիզումը փուռերու մէջ եւ ուրիշ պոլշեւիկեան վայրագութիւններ, կը հարցնէ.

— Ի՞նչպէս կարելի է զարմանալ, կայծակիլ, եթէ ատեն ատեն դժբախտութիւն կը պատահի արիւնոտ իշխանութեան ներկայացուցիչներէն մէկն ու մէկուն։

Համայնավար «Իւմանիթէ» կ՚որոտայ Մարսէլ Քաշէնի բերնով.

— Այս գարշելի ոճրէն յետոյ, խորհրդային հանրապետութեան թշնամիները պիտի հասկնան, վերջապէս, թէ Ռուսիա պէտք ունի իր ամբողջ կորովին, իր վարչաձեւը պաշտպանելու համար։

ՏԽՈՒՐ ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

ՌԱՇՏ, 8 Մայիս (Պարսկաստան)

Ձերբակալութիւնները.— Դասընթացք՝ լրտեսներ պատրաստելու համար.— Առաջին թեկնածուները՝ կիներն են։

Մի քանի օր է, որ ինձ մօտ է գտնւում իմ բարեկամներից մէկը, որի անունը չեմ կարող գրել։ Նա գլխաւորապէս ապրում է Հայաստանում եւ որոշ գործով յաճախ լինում Վրաստանում եւ Ազրբէյջանում, եւ այժմ էլ կարճ ժամանակով անցել է Պարսկաստան, եւ նորից պիտի վերադառնայ։

Շատ հետաքրքրական եւ կարեւոր տեղեկութիւններ է տալիս Հայաստանից, սակայն նրա խնդրանօք չեմ կարող գրել ձեզ ամէն ինչ ձեր թերթին մէջ հրատարակելու համար, որովհետեւ տրուած տեղեկութիւնների հիման վրայ կը պարզուի նրա ո՛վ լինելը եւ վերադառնալուց, նրան եւս միւսների օրին կը հասցնեն։

Հսաբաւորութեան սահմաններում եւ նրա համաձայնութեամբ կը տամ մի քանի տեղեկութիւններ։ Թերեւս ձեզ համար էլ այնքան նորութիւն չլինին։

Սիստեմատիկ եւ շատ զգոյշ կերպով Երեւանում եւ թէ Հայաստանի միւս շրջաններում ձերբակալութիւնները շարունակւում են։

Ձերբակալւում են նրանք, որոնց մասին իբր թէ տեղեկութիւններ ունին, որ կապ ունին երկրի եւ արտասահմանի դաշնակցական մարմինների հետ։ Վերջերս մօտ 2—3 ամիս է, որ փնտռում են նաեւ հին հնչակեաններին, որոնք իբր թէ նոյնպէս սկսել են կազմակերպուել եւ տեղեկութիւններ տալ Հայաստանից, արտասահմանի իրենց թերթերին։ Այդ նպատակով ձերբակալուածների թիւը հասնում է Հայաստանում 15—20 հոգու։

Երեւանում եւ Հայաստանի մի քանի կեդրոններում բացուած են դասընթացքներ *լրտեսներ պատրաստելու համար։* Յուցակագրում են գլխաւորապէս 18—25 տարեկաններին, կանանց ու տղամարդկանց։ Առաջին տեղը տալիս են կանանց։ Այդ առթիւ մի շարք նախապետական ընտանիքների մէջ տեղի են ունեցել տխուր դրամաներ...։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

35 ռուս միապետականներ ձերբակալուած

Լեհ ոստիկանութիւնը փութով առաջ կը տանի իր քննութիւնները՝ ոճիրին բուն հեղինակները գտնելու համար։ Վիլնայի եւ Վարշաւայի մէջ ձերբակալուեցան 35 ռուս միապետականներ, որոնց մէջ նաեւ Լեհաստանի ռուս գաղութին ծանօթ դէմքերը, նախկին զօրավարներ, ռուս գաղութի նախագահ Կորլոֆ եւ մեծ-դուքս Նիքոլայի ներկայացուցիչը։

Լեհ արտաքին նախարար Զալէվսքի Ժընեւ մեկնեցաւ։

Լիթվինոֆի ծանուցագրին իր պատասխանին մէջ, լեհ կառավարութիւնը մանրամասնօրէն նկարագրելէ վերջ Վոյքոֆի սպանութեան պարագաները, ցոյց պիտի տայ թէ այդ մահափորձը խիստ մեծ վնաս պատճառած է Լեհաստանի։

Վարշաւայի խորհրդային գործակատար Ուլիանով պիտի պահանջէ լեհ կառավարութենէն որ սպանիչ Քովէրտա պատերազմական ատեանի մը կողմէ մահուան դատապարտուի։

Վոյքոֆի սպանութենէն վերջ

Վարշաւայի քաղաքական շրջանակներուն մէջ վախ կը յայտնուի թէ պոլշեւիկները անընդունելի պահանջներ ներկայացնեն Լեհաստանի, ինչպէս օրինակ Վոյքոֆի սպանիչ Քովէրտայի յանձնումը։

Լոնտոնի մամուլին մէջ մեծ զայրոյթ առաջ բերած է Լիթվինոֆի ծանուցագրին այն մասը, ուր կ՚ըսուի թէ ոճիրին պատասխանատուն Անգլիան է։ Սակայն պաշտօնական շրջանակները ծիծաղելի կը գտնեն զայն եւ կարեւորութիւն չեն տար։ Անգլիոյ համայնավար կուսակցութիւնը հրատարակած է թռուցիկ մը և Վոյքոֆի արեան պատասխանատուութիւնը Անգլիոյ նախարարներուն վզին կը փաթթէ։

Պերլինի մէջ կը վախնան որ Վարշաւայի սպանութիւնը դիւանագիտական կնճռոտութիւններ առաջ բերէ։ Լեհ կառավարութիւնը խիստ զգոյշ կը շարժի, պոլշեւիկներուն ո եւ է պատրուակ չտալու համար։ Արտաքին նախարար Զալէվսքի վերջին ծայր զիջող դիրք կը բռնէ, ընդունելով նոյն իսկ որ ռուս պատուիրակ մը մասնակցի դատական քննութեանց։

Չիչէրին ոճիրին լուրը ստացաւ Պատէն-Պատէնի մէջ՝ Շթրեզէմանի հետ տեսակցած պահուն։

Բուռն ցոյցեր Լեհաստանի դէմ

Վարշաւայի խորհրդային ներկայացուցիչ Վոյքոֆի սպանութիւնը մեծ յուզում եւ զայրոյթ առաջ բերած է Խորհրդային Միութեան մէջ։

Մոսկուայի պաշտօնական հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Խարքովի, Լէնինկրատի, Մինսքի, Սվէրտլուքի, Քիեւի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ բողոքի միթինկներ եւ ցոյցեր տեղի ունեցած են։ Մոսկուայի արտաքին գործավարութեան առջեւ կատարուած ցոյցին մասնակցած են հարիւր հազարաւոր մարդեր։ Ցուցարարներու թափօրներ անցած են կէս օրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ գիշերը։ Վորովսքի փողոցը, ուր կը գտնուի լեհական դեսպանատունը, քաղաքապահ զինուորներու կողմէ խիստ հսկողութեան տակ առնուած էր։

Միթինկներու մէջ ընդունուած բանաձեւերը կը շեշտեն թէ Վոյքոֆի սպանութիւնը սերտ կապ ունի Անգլիոյ հակախորհրդային քաղաքականութեան հետ եւ լեհ կառավարութիւնը պատասխանատու նկատելով ոճիրին, կը պահանջեն որ ոճրագործը խստիւ պատժուի, եւ Լեհաստանի ռուս հակայեղափոխական կազմակերպութիւնները լուծուին։

Մոսկուայի դիւանագիտական մարմինը արտաքին գործավարութեան պաշտօնատունը այցելեց ցաւակցութիւն յայտնելու համար։

Արտաքին գործավարութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը, նախագահութեամբ Էնկիւրիի նախկին ներկայացուցիչ Արալովի, Մոսկուայէն ճամբայ ելաւ դիմաւորելու համար Վոյքոֆի դագաղը։

«Կարմիր բանակը պատրաստ է կռուելու»

Մոսկուայէն կը հեռագրեն.—

Պատերազմական գործավար Վորոշիլօֆ Ուկրայինայի պահակախումբերուն, ինչպէս նաեւ Պալթիկի եւ Սեւ ծովի նաւատորմերուն ուղղեց երեք օրակարգեր, որոնց մէջ կ՚ըսէ թէ կարմիր բանակը պատրաստ է կռուելու։

«Կարմիր բանակի զինուորները, կ՚ըսէ գործավարը, աւելի լաւ մարզուած են քան ցարական բանակի զինուորները։ Գալով նաւային տորմիղին, անիկա պատրաստ է դիմագրաւելու ամէն ինչ եւ ետ մղել ամէն յարձակում։»

Կը հաստատուի թէ Մոսկուայի կառավարութիւնը նպատակ ունի կարմիր բանակի զինուորներուն թիւը բարձրացնել 800,000ի։ 350 օդանաւեր շինուելու վրայ են։ Ութը գործարաններ շինուած են՝ ռազմանիւթ պատրաստելու համար։

∴ Վարշաւայի «Փրզէկլատ Վիզոնի» թերթը կը գրէ թէ ռուս կառավարութիւնը զինուոր կը համախմբէ Լեհաստանի սահմանա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԱՒՍՏՐԻԱ ԿՐՆԱ՞Յ ԱՊՐԻԼ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն Իտալիայէն)

Աւստրիոյ՝ Գերմանիոյ կցումը դարձեալ օրուան հարց է, Հունգարիոյ վարչապետին յայտարարութեան հետեւանքով։

Աւստրօ-Հունգարական երկգլուխեան միապետութեան յաջորդեցին բազմաթիւ պետութիւններ։ Աւստրիան անդամահատուեցաւ եւ Վիեննա, որ հսկայ պետութեան մը մայրաքաղաքն էր երբեմն դրանիկներով, պաշտօնեաներով խճողուած՝ այսօր ոստանն է գրեթէ քառորդ տարածութեամբ երկրի մը։ Ուստի մեծ պետութեան մը մէջ գտնուելու բուռն փափաքն ունի։

Սակայն Վէրսայլի դաշնագրով Գերմանիոյ պարտադրուած է յարգել Աւստրիոյ անկախութիւնը (յօդ. 80 րդ.)։ Իտալիա չուզեր սահմանակից ըլլալ Գերմանիոյ։ Ֆրանսա, որ Գերմանիան անդամահատելու կողմն էր, պիտի ընդդիմանայ այսպիսի միութեան մը՝ «Անշլուս»ին։

Տնտեսական արտակարգ տագնապէ մը ետք, անօթութեան արհաւիրքներու տակ՝ Աւստրիան վերջապէս գտաւ հաւասարակշռութիւնը։ Պիւտճէն հետզհետէ կանոնաւորուեցաւ, նախկին պետական կազմութեան անդամները վերահաստատեցին տնտեսական յարաբերութիւնները։ Միապետութիւնը կազմող տարրերը արտադրութեան եւ սպառման համագործակցական ընկերութիւն մըն էին։ Երկրագործական արտադրութիւնները կը շրջէին Աւստրօ-Հունգարիոյ ամէն կողմը եւ նիւթ կը հայթայթէին տեղական ճարտարարուեստներուն, սնունդ՝ գործարանաւորութեան։ Զինադադարը, նոր պետութիւններու յառնումով ընկերակցութեան խզումը՝ զրկեցին Աւստրիան նախնական նիւթերէ, որոնք կը հայթայթուէին Պոհեմիայէն, Հունգարիայէն եւ Կալիցիայէն։

Ճարտարարուեստի արտադրութիւնները պէտքերէն աւելի են եւ նոր պետութիւնները մաքսերով կ'արգիլեն մուտքը՝ որպէսզի նախնական նիւթերը ձեւափոխուին տեղական ճարտարարուեստով։ Ասով մէկտեղ պատերազմական տուգանքի բովանդակ բեռը նետեցին Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ վրայ։ Մինչդեռ եթէ յաղթական ըլլար, անշուշտ իւրաքանչիւր անդամ իր բաժինը պիտի պահանջէր։

Աւստրիայի փրկիչները չյուսահատեցան։ Մնացած տնտեսական փոքր ուժերով տքնեցան վերականգնութիւն տալ արիւնաքամ պետութեան։ Այսօր լաւագոյն տեղ մը կը գրաւէ պզտիկ պետութիւններու կարգին հետեւեալ վիճակագրութեամբ.—

Աւստրիա 84,000 քառ. քիլոմեդր տարածութիւն, 6ուկէս միլիոն բնակիչ. խտութիւն՝ քառ. քիլոմեդրին 78 հոգի։

Պավիէրա 76,000 քառ. քիլոմեդր տարածութիւն, 6.9 միլիոն բնակիչ, խտութիւն՝ քառ. քիլոմեդրին 91 հոգի։

Պելճիքա, 29,000 քառ. քիլոմեդր, 7.4 միլիոն բնակիչ, խտութիւն՝ քառ. քիլոմեդրին 255 հոգի։

Հոլանտա, տարածութիւն 34 հազար քառ. քիլոմեդր, 6.6 միլիոն բնակիչ, խտութիւն քառ. քիլոմեդրին 194 հոգի։

Զուիցերիա, 41,000 տարածութիւն, 3.7 միլիոն բնակիչ, խտութիւն՝ քառ. քիլոմեդրին 91 հոգի։

Աւստրիան կը գտնուի երկաթուղիներու խաչաձեւման վրայ։ Գերման-միջերկրական գիծը կ'անցնի Վիեննայէն։ Պոհեմիայի վաճառքները կը հասնին Թրիեսթէ, Աւստրիայէն։ Արեւմտեան Եւրոպա արեւելեանին կը միանայ Վիեննայով։

Բնակչութեան հարիւրին 95ը գերման ցեղէն են եւ գերմաներէն կը խօսին, հարիւրին 40ը երկրագործական ճարտարարուեստին, 35ը՝ ելեւմտական եւ ճարտարարուեստական, 17ը՝ վաճառականական, 8ը՝ պետական ճիւղերուն կը հետեւին։

Երկիրը, գրեթէ լեռնային, ուտեստեղէններ չարտադրեր։ Բաղդատական ակնարկ մը Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ տարածութեանց վրայ, ցոյց պիտի տայ այս վերջինին աղքատութիւնը.

	Աւստր.		Գերմ.	
Մշակուած մաս	100ին	24	100ին	48,6
Անտառներ	»	38	»	25,9
Մարգագետիններ	»	11	»	11
Արօտավայրեր	»	16	»	5
Որթատունկեր	»	0,6	»	0,2
Անմշակելի մաս	»	10,4	»	9,3

Պատերազմէն առաջ 100 բնակիչներու 50 հեքթար հող կ'իյնար, մինչդեռ հիմա Աւստրիոյ 100 բնակիչներուն 30 հեքթար կը մնայ, ուրեմն հարիւրին 40 նուազում մը կայ։ 1904էն 1913 իւրաքանչիւր բնակչի կը մնար 440 քիլօ արմտիք, մինչդեռ այժմ 230 միայն կը մնայ, որովհետեւ Հունգարացիներն ու Կալիցիացիները աւելի կ'արտադրէին, աւելի հող ունենալով։ Աւելցնենք նաեւ պարարտաբուտերու եւ աշխատաւորներու նուազումը, այնպէս որ Աւստրիա ստիպուած է տարին 12 միլիոն հեքթոլիտր արմտիք ներածելու։

Նուազած են նոյնպէս սնունդի երկու անհրաժեշտ տարրեր՝ գետնախնձոր եւ շաքար։ Պետութիւնը պէտք ունի 4000 վակոն ազօթաւոր պարարտաբուտերու։

Նուազած են նաեւ ընտանի անասունները, խոզերը, կովերը, որովհետեւ Աւստրիան չի կրնար հայթայթել խոտեղէնները։

Աւստրիան հարուստ է անտառներով։ Այս տեսակէտէն գերազանց են միայն Ֆինլանտան որուն տարածութեան հարիւրին 46ը անտառներով ծածկուած է, Ռուսիան (հարիւրին 39), Քանատան (հարիւրին 39)։ Խրամներու շինութիւնները նուազեցուցին կարծր փայտի արտադրութիւնը, որմէ վնասուեցաւ մեծապէս կահ կարասիներու ճարտարարուեստը։

Ճարտարարուեստի անկումին պատճառ եղած է նաեւ վառելանիւթի չգոյութիւնը։ Մանարաններու արտադրութիւնը նուազած է հարիւրին 25։ Թուղթի արտադրութիւնը իջած է հարիւրին 20, պատերազմէն առաջ կը հանուէր 600,000 թօնօ երկաթ, այժմ 50,000։ Ածխահանքերէն հարիւրին 30էն 40 կը հանուի նախկին շահագործման։ Այսպէս՝ նուազած են ձգախէժի, կօշիկներու, գլխարկներու ճարտարարուեստներու արտադրութիւնները։

Աւստրիոյ երկաթը ամենայարմար է պողպատաշինութեան Երկաթեղէններու արժէքը պատերազմէն առաջ 160էն 180 միլիոն քուրոն էր։ 7 գործարաններ կան վայրաշարժեր շինելու եւ երկու գործարաններ վակոններ պատրաստելու համար։ Աւստրիոյ կը մնայ այժմ Քորնենպուրկի եւ Լինցի նաւաշինարանները։

Պոհեմիոյ եւ Մորաւիոյ մէջ ծաղկած են հիւսուածներու ճարտարարուեստները։ Աւստրիա արտածելով կերպասեղէններ կը շինուին եւ կը զրկուին Պալքանները։

Աւստրիա ունի 257 շոգեշարժ եւ 5196 ջրաշարժ սղոցարաններ, որոնք կ'արտածեն շինութեան փայտեր եւ հեռագրական թելերու համար ձողեր։

Աւստրիոյ մնացին ելեկտրական գործարանները, որոնք կ'արտադրեն մեքենաներ, հաշուող մեքենաներ (compteurs), հեռագրական եւ հեռաձայնական կազմածներ, թելեր եւայլն։ Պոհեմիա եւ Հունգարիա իրենց պէտքերուն չեն կրնար գոհացում տալ, մինչդեռ Ռումանիա, Լեհաստան, Եուկոսլավիա ոեւէ գործարան չունին։ Աւստրիոյ գործարաններուն արտադրութեան հարիւրին 70ը արտածելի են։ Այս արժէքով Աւստրիա կրնայ գնել ձգախէժ, պղինձ եւ հիւսուածանիւթեր։ 1913ին ձգախէժի առեւտուրը կը հասնէր 41 միլիոն քուրոնի։

Աւստրիա միշտ արտածած է լաւագոյն տեսակէ կաշի։ Այժմ պէտք ունի ներածելու մորթեր թէ Հունգարիայէն եւ թէ դուրսէն։

Աւստրիա ունի լաւագոյն տարրերը շաղախի համար։ Արտադրութեան մէկ երրորդը (250000 թօնօ) արտածելի է։ Այս ճարտարարուեստն ալ կանգ առած է, հանքածուխի եւ փոխադրութեան միջոցներու չգոյութեան պատճառով։

785 գործատուներ կը պատրաստէին 834 միլիոն կղմինտր իւրաքանչիւր տարի։ Այժմ նոյն պատճառներով չեն գործեր։

Աւստրիոյ մէջ կը շահագործուէր տարին 72000 թօնօ պղնձախառն հանք, 8600 թօնօ կապար, 725 թօնօ զինկ, 15000 թօնօ գրաքար։

Աւստրիա ունի շաքարի զտարաններ, բայց չունի հարկ եղած ճակնդեղի արտադրութիւնը։ Հանքածուխի չգոյութեան պատճառով կանգ առած էին մալթի, գարեջուրի, ալքոլի եւ ըմպելիներու գործարանները։

Ապագային դրամագլուխի հայթայթումով Աւստրիա պիտի կարենայ ելեկտրական ուժը աւելցնել, հանքածուխի պակասը լրացնել եւ նոր ուժ մը տալ ճարտարարուեստին։ Նախկին պետակիցներու տնտեսական փոխադարձ պէտքերը ապահովաբար համագործակցութեան պիտի մղեն Հունգարիան, Սերպիան, Չեխոսլովաքիան եւ Աւստրիան։ Տաղանդաւոր դիւանագէտը Պէնէշ այդպիսի ծրագիր մը ներկայացուց Փոքր Համաձայնութեան վերջին ժողովին։

Պէնէշի ծրագիրը տնտեսական էր, Դանուբեան պետութիւններու առեւտրական յարաբերութեանց սերտացումը՝ փոխադարձ զիջումներով։ Այդ ծրագիրը կանխահաս նկատուեցաւ Սերպիոյ եւ Ռումանիոյ կողմէ։ Սակայն պիտի գայ ժամանակը, քաղաքական կնճիռներու հարթումէն ետք, երբ բաժնուած երկիրներ պիտի աշխատակցին տնտեսական բարգաւաճ կեանքի մը եւ խաղաղութիւնը ամրապնդելու համար միջին Եւրոպայի մէջ։

Գ. Խ.

ԿՆՈՋ ՋԱՐԴԱՐԱՐԸ.— Լիլէն կը գրնթէ Տրնէնի մէջ լեհ գործաւոր մը վայրագաբար ջարդած է իր կինը։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է մարդասպանը, որ հարցաքննութեան պահուն ուրանալով հանդերձ փորձեց անձնասպան ըլլալ։ Սակայն խիստ ճնշումներու տակ, խոստովանեցաւ թէ կացինով կտոր կտոր բրած ու թաղած է իր կինը, որ իրր թէ գինով էր։

ՀԱՅԵՐԸ ՀԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Լարինսկ գիւղը.— Այս գիւղը կը գտնուի Արմաւիրի շրջանին մէջ։ Ունի 177 հայ տուն, մօտ 500 հոգի։

Մախոշովսկա գիւղը.— Կը գտնուի Մայկոպի շրջանին մէջ։ Ահա թէ ի՛նչ կը գրեն գիւղին հիմնադրութեան մասին խումբ մը գիւղացիներ «Մուրճ-Մանգաղ»ի մէջ (22 Մայիս).— «1922ին, անտառապետութենէն վարձքով առինք, Մախոշովսկա գիւղին յատակագիծին Ա., Բ. եւ Գ. կոչուած դաշտերը, մշակելու եւ գիւղ հիմնելու նպատակով։ Անտառապետութիւնն ալ կ'աջակցէր, մշակելի դարձնելու համար հողերը։ «Կանաչ» զօրախումբերուն պատճառով, անկարելի էր հող ապրիլ։ Սակայն դարձեալ յաջողեցանք հիմնել գիւղը 60 տունով։ Երկու տարի վճարեցինք հողին վարձքերը եւ տուրքերը, թէեւ չափազանց ծանր էին մեզի համար։ Երբ դիմեցինք Մայկոպի իշխանութեան, հրամայեց վճարել միա՛յն տուրքերը, իսկ հողամշակութեան համար ալ որոշ գումար մը։ Ու մենք վճարեցինք 120 րուբլի։ Չորս-հինգ անտառապահներ, ծախելով իրենց հողերը ուրիշին, ուզեցին մնացած հողերն ալ խլել մեր ձեռքէն։ Գիւղացիներս ընդդիմացանք։ Այս պատճառով, անտառապահները բարկացան, տեղի ու անտեղի արձանագրութիւններ կազմեցին։ Սկսան հաշուել շէնքերուն վրայ գործածուած փայտերը, անտառին ծառերը։ Յետոյ մեզ կ'ամբաստանեն իբրեւ «վնասակար»։ Վերջապէս կ'ուզեն մեր շինած 4—5 տարուան գիւղը քանդել, հազար ու մէկ նեղութիւններ պատճառելով մեզի։ Կը խնդրենք, ազատեցէք մեզ։ (Ստորագրուած՝ գիւղացիներուն կողմէ)։

Ցերկովնի Լօօ.— Այս գիւղը, որ կը գտնուի Սոչիի շրջանը, ունի 45 տուն, եւ բաժնուած է երկու թաղի, վերին եւ ներքին Ցերկովնի։ Վերին Ցերկովնիցիներուն հողերը աւելի արդիւնաբեր են, քան ներքին թաղեցիներունը։

1925ին հողաբաշխը գիւղին հողերը չափեց եւ բաժնեց Ցերկովնիի։ 45 տուն գիւղացիներուն տրուեցաւ 24 տեսիադին հող։ Սակայն, անցեալ տարի, գիւղական խորհուրդի անդամ Սարգիս Պետրոսեան կը հաւաքէ իր մարդիկը եւ ամբողջ գիւղացիութեան անունով կը բաժնեն իրենք իրենց միջեւ։ Վերին թաղեցիները իմանալով խաբէութիւնը, կը բողոքեն գիւղական խորհուրդին, որ կը ձգձգէ գործը, ամբողջ տարի մը։ Ու գիւղացիները կը սպասեն որ «խորհուրդային» արդարութիւնը ծագի։

Ջալթը գիւղէն կին մը հաչեց. — Մայիս 1ի տօնին առթիւ երբ միթինկ մը կը կազմակերպուի, իբրեւ կին ներկայացուցիչ Ջալթը գիւղէն Չիպիչեան Աննա կը մասնակցի տօնին եւ ճառ կը խօսի։ Գիւղացի խաթունը ճառը աւարտելէն յետոյ կը դառնայ տուն։ Կեսուրը չափազանց կատղած էր, սակայն չէր կրնար յանդիմանել, վախնալով Մայիսեան տօնի կազմակերպիչներէն։ Յաջորդ օրը, իր հարսը Աննան կը կանչէ դրացիին բակը, ուր հաւաքուած էին գիւղին բոլոր կիները։ Ու հարսին կը հրամայէ.

— Ինչպէս որ երէկ հաչեցիր միթինկին մէջ, սա բարձր տեղը ելիր եւ այս կիներուն առջեւ ալ հաչէ, շո՛ւտ։

Եւ խեղճ հարսը, ճարահատ, վախնալով կեսրոջ հայհոյութենէն ու սպառնալիքներէն, կ'ելլէ կը հաչէ։

Իրիկունը, երբ տղան տուն կը դառնայ, «սկսում է տղի փորը ուլել» եւ ամուսինն ալ իր կարգին լաւ մը կը ծեծէ «հանտոր» Աննան։

Ցիցա գիւղին դպրոցը.— Գիւղացիները, 1925ին, իրենց ծախքով շինած էին նոր դպրոց մը, հիմնայելով իրենց վերջին կոպէկը։

Գարնան, դժբախտաբար, դպրոցին մէջ հրդեհ ծագեցաւ եւ շէնքը այրեցաւ ամբողջովին։ Գիւղացիները չյուսահատեցան.

— Վարժապե՛տ, մի՛ մտածեր, մի նոր եւ աւելի մեծ շէնք կը շինենք դպրոցի համար։ Սա շատ փոքր էր, լաւ եղաւ, որ այրեցաւ։

Այս նախադասութիւնն էր ամէնուն բերանը։

Այդ օրն իսկ պարպեցին գիւղին ամէնէն մեծ տունը, եւ դպրոցը շարունակեց իր աշխատանքները։

Եակորնի Շչելի գիւղը.— Այս հայկական գիւղը կը գտնուի Լօօի շրջանին մէջ։ Ունի դպրոց մը 4 կարգով։ Դժբախտաբար չորս կարգն ալ կը նստին երկու դասարանի մէջ։ Ունի երկու ուսուցիչ։ Գիւղացիները կը փափաքին, որ շնորհքով դպրոց մը շինուի իրենց համար։

Ահարոնեան խորհրդ. դրախտին մէջ.— «Մուրճ-Մանգաղ»ի մէջ աշխատակից մը կը գրէ (22 Մայիս),— Ռոստով-Նախիջեւանի գրադարանները չեն արդարացներ իրենց կոչումը մեր խորհրդային իրաւակարգին մէջ։ Խորհրդ. իշխանութեան ամէնէն ուժեղ ազդակն է գրադարանը, որ պիտի տայ կոմունիստական կրթութիւն եւ ոչ թէ հակառակը։ Մինչդեռ, մեր գրադարանները ոչ միայն չեն կատարեր իրենց դերը, այլ մեզի կուտան այնպիսի գրականութիւն մը, որ կը ներկայացնէ հին կեանքը։

Դժբախտաբար Ահարոնեաններու, Րաֆֆիներու եւ նման հեղինակներու գրուածքները դեռ տեղ կը գրաւեն մեր գրադարաններուն ընթերցող զանգուածին մօտ։ Այս հանգամանքը պէտք է լուրջ ուշադրութեան առնել, եւ համապատասխան մարմինները անհրաժեշտ է որ դուրս նետեն այդ գիրքերը եւ տան նոր գրականութիւն»։

Ռոստով-Նախիջեւանի հայ ուսանողները «Մուրճ-Մանգաղի մէջ կը գրեն.— Ռոստով-Նախիջեւանի համաքաղաքային ուսանողական համաժողովին մէջ պարզուեցաւ «լուրջ վտանգ» մը։ Պրոլետար ուսանողութեան մէջ խոր արմատներ ձգած է Եսէնինականութիւնը(*)։ Յաճախադէպ են անձնասպանութիւնները դպրոցներուն մէջ։ Անշուշտ այս դէպքերը ընկճուած տրամադրութեան հետեւանքներ են։

Ուսանողութեան մէջ շատ կը պատահին նաեւ սրիկայութեան դէպքերը։

Համաժողովը որոշեց խիստ արգելիչ միջոցներ ձեռք առնել, կանխելու համար վտանգը։

Հիւսիսային Կովկասի հայ ուսանողութեան մէջ ալ անպակաս են նման սրիկայութեան դէպքեր։ Ապագայ հայ մանկավարժները, ձգած՝ դպրոցն ու իրենց աշխատանքները, «Աշուղ Ղարիբ»ներ կը խաղան, «քէմանչայ»ով ու աշուղական փտած «նէֆիմա»ներով կը զբօսնուն։ Ու պակաս չեն ուսանողներ ալ, որոնք կէս գիշերին, իրարու քիթ ու բերան կը ջարդեն ու մարդ կը խեղդեն։

Վե՛րջ «Աւշին մալ ալան»ներուն.— Նոյն թերթին մէջ դարձեալ աշխատակից մը կը գրէ.— «Վերջերս Սոչի եկան պեխերը ածիլած, գլխարկները «դերասանական» դրած, կարգ մը մարդիկ, որոնք երեք արշինոց ազդերով թատրոն կը հրաւիրէին մեզ։ Ի՞նչ պիտի խաղան.— «Ամէն տեղ մեծ յաջողութիւն գտած Եուբկա հագած սիրահարը», «Նորափեսէն բռնկումը» եւ այլ ախմարութիւններ։ Բարեբախտաբար Սոչիի հայութիւնը անտարբեր մնաց։ Կը խնդրենք որ պատկան մարմինները արգիլեն այդ «բոշ-բողազ, հայ թատրոնից եախալամիշ եղած դերասանները նահատակելու հայ թատրոնի անունը»։

(*) Եսէնին մէկն է ռուս վերջին ուժեղ բանաստեղծներէն ամուսինը պարուհի Իզատորայի, որ երիտասարդ հասակին մէջ անձնասպան եղաւ։

Հիւանդութիւնները.— Վերջին 2—3 ամսուան ընթացքին Ռոստով-Նախիջեւանի մէջ բռնկած ժանտախտի դէպքերը անհետացած են։ Սակայն քութէշ (սքարլաթին) դեռ կը շարունակէ աւերներ գործել. Շաբաթական կը հիւանդանան 16-20 հոգի։ Կրիփը կատղած է, շաբաթական՝ 200 դէպք։ Ճահճատենդը հետզհետէ կը նուազի։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ, 6 Յունիս

Միլանի ուսանողութիւնը նուիրական պարտականութիւն մը կատարեց, ապրեցնել տալով հայ գաղութին անմոռանալի եւ աննախընթաց օր մը.— Մայիս 28ը։

Գաղութը հրաւիրուած էր Մխիթարեան վարժարանին սրահը։ Բացակայ էին միայն «աղա»ները։ Հանդէսը բացուեցաւ «Բամ Փորոտան»ով եւ Իտալիոյ ազգ. քայլերգով։ Գ. Գասպարեան ուսանողական միութեան կողմէն ներկաները ողջունելէն յետոյ, բացատրեց թէ Մայիս 28ը մեր դարաւոր ճիգերուն արշալոյսը եղած է եւ պատմեց հայկական անկախութեան ծնունդը։

Հ. Վարդան Հացունի յիշեց թէ չնայելով որ Եւրոպացիները մեզ դաւաճանած էին, հայ զինուորը կրցաւ իր զէնքի ուժով ապահովել իր անկախութիւնը եւ մենք քիչ յետոյ կրցանք Եւրոպայի մէջ ողջունել հայկական հանրապետութեան նախարարները։ Մինչ հայ ազգը թշնամիին դէմ կը կռուէր իր անկախութիւնը պահելու, համար կարմիր համայնավարները եւ սկսան եղբայրութիւն քարոզել զինուորին ականջին։

Հայ զինուորը հաւատաց, Կարսը ինկաւ, Թուրքը ժպտեցաւ։ Ի՞նչ ըրաւ համայնավարութիւնը,—պատ մը քաշեց Հայաստանի եւ գաղութի հայութեան միջեւ։ Տուին մեզի լեզու մը որ աւելի Ռուսը կը հասկնայ քան մենք։ Հիւանդ է մեր հայրենիքը եւ օգնութեան կարօտ։ Գաղութները պէտք է արթուն մնան, ապրին հայ անցեալէն եթէ կ'ուզեն հայ մնալ։

Այս վայրկեանին ներս մտաւ փաշիստ երեսփոխան Lanfranconi։ Ներկաներէն բուռն ծափերով ընդունուելէ, եւ ուսանողական միութեան կողմէ ողջունուելէ վերջ, խօսք առաւ երեսփոխանը եւ զգայուն ճառ մը խօսեցաւ, խոր համակրանք յայտնելով հայ ժողովուրդին։

Տոքթ. Արզումանեանի երկու խօսքէն յետոյ, ներկաները միաձայն հաւանութեամբ, որոշուեցաւ հետեւեալ հեռագիրը ուղղել Մուսոլինիի.

— «Հայաստանի անկախութեան տարեդարձին առթիւ, ուսանողական միութեան կողմէ կազմակերպուած հանդէսին ներկաները, իբր հաւատարիմ թարգման ամբողջ Իտալիոյ հայութեան, մեր խանդավառ եւ յարգալիր ողջոյնները կ'ուղղենք Duceին։»

Հանդէսը վերջացաւ մեծ խանդավառութեամբ, ձգելով խոր տպաւորութիւն։

Թղթակից

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐԸ

«Խորհրդ. Հայաստան» (Մայիս 24-25) կուտայ ճառորդագրութիւնը Հայաստանի ճարտարագէտներու, արհեստագէտներու եւ գիւղատնտեսներու առաջին համագումարին:

Ինչպէս նախագահին՝ ճարտարագէտ Զոհրաբեանի զեկուցումէն կը յայտնուի, Միութիւնը, այդ նախապատրաստական շրջանին, զբաղած է դիւանական եւ կազմակերպչական խնդիրներով։ Երեւանի կազմակերպուած ճարտարագէտներուն, արհեստագէտներուն, գիւղատնտեսներուն թիւն է 600։

Արհեստագէտ Ասօեան քննադատէ արհեստագէտներու ...ը, որոնք մեծ մասով «պատրաստուած» չեն, յետամնաց եւ կրթութիւն չունին։

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԱՅԻՍ 28

Հայաստանի անկախութեան …րդ տարեդարձին առթիւ, ինչպէս …էն տարի, այս տարի ալ Մա… 28ին պաշտօնական ընդունե… …թիւն տեղի ունեցաւ Հ. Հ. …տուիրակութեան շէնքին մէջ: …երկայ էին Ուկրայինայի, Վրաս…նի, Ատրպէջանի, Հիւսիսային …կասի ազգային կառավարու… …եանց ներկայացուցիչները, Հայ… …ական զանազան կազմակերպու… …եանց կողմէ պատուիրակու… …իններ, Պ. Մանտէլշթամ, Տիկին …երի, Հայ-կաթոլիկ ժողովրդա… …ն քէօսէեան Վրդ. եւ Փարիզի …յ գաղութէն բազմաթիւ …յանի դէմքեր:

Հ. Հ. Պատուիրակութեան Նա…գահ Ա. Ահարոնեան նախ …րանսերէն, յետոյ հայերէն լե…ով ճառ խօսեցաւ, բացատրելով …նկախութեան տարեդարձի ի…աստը, եւ շեշտելով հայ ժողո…վրդին խոր հաւատքը իր …յրենիքի ապագայի մասին:

…կարդացուեցան զանազան …յրերէ հասած շնորհաւորական …հագիրներ:

…ներկաները պատուասիրուե… …ն զովացուցիչներով:

…ԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՍԱՐՍԷԼ.— Ընդամէնը երեք …մսուան կեանք ունեցող Սար…էլի Հ. Յ. Դ. խումբը գովելի …նախաձեռնութեամբ մը, իր …ցման հանդէսին հետ …տնեց Մայիս 28ի ազգային …նը, Յունիս 5ին Քաղաքա…պետարանի սրահին մէջ:

…ժամանակին սրահը լեցուած … 250է աւելի աշխատաւոր …կսեր հայրենակիցներով, …արթ ու կենսուրախ տրամա…ութեամբ:

Նախագահ ընկ. Յ. Ամատունի …նալով հանդէսը, քանի մը …սքով կը գնահատէ Սարսէլի …ր ընկերները «որոնք իրենց …զմակերպական աշխատանք…րու հետ զուգընթացաբար չեն …նար տօնել Մայիս 28ը: …նկախութեան տօնը կարող են …նել այն ժողովուրդները, ո…նք իրենց կրթութեամբն ու …առաջդիմութեամբ, կը գնահա…են անկախ ապրելու անհրա…եշտութիւնը: Մեր ժողովուրդը …պացոյցներ տուած է այս ուղ…թեամբ եւ իրաւունք ունի ու …ոք է որ տօնէ անկախու…թեան տօնը: Այսօր, հակառակ …ր ծանր պայմաններուն, ան…խ ապրելու անհրաժեշտու…իւնը աւելի զօրաւոր է մեր …ջ, եւ այս անհրաժեշտութիւնը … խօսի բարձրաձայն բոլորի …ջ:»

Ժողովուրդը յոտնկայս լսեց … Մաքսուտի «Մեր Հայրե…ք»ը, զոր ջութակի վրայ նուագեց: Մէջ ընդմէջ երգեցին և արտասանեցին Կարապետեան, Ա. ճէմեան, Մութաֆեան, փոքրիկն Աղաւնի Պօղոսեան: Այս խօսք առաւ օրուան բանախօս ընկեր Վ. Համբարձումեան, որ ամփոփ կերպով պատմականըըրաւ Մայիս 28ին, թուելով տարիներու մեր զրկանքներն ու զոհողութիւնները: Բանախօսը փառաբանեց մեր ազատագրական պայքարի հերոսները և վեր հանեց Արամի արժէքը Մայիս 28ի մէջ:

Ընկ. Ամատունի կրկին մէկ քանի խօսքով ողեւորեց ներկաները, թելադրելով չմոռնալ անցեալը եւ յիշել միշտ, որ հայ ժողովուրդի հերոսական բազմաթիւ պայքարներէն ծնած է Մայիս 28ը:

Բանախօսութիւններէն ետք հայկական եռագոյնը աճուրդի դրուելով քանի մը վայրկեանի մէջ 235 ֆրանքի բարձրացաւ, նախանձելի ոգեւորութեամբ մը:

Հանդէսին վերջին մասին մէջ «Շանթ» թատերախումբը ներկայացուց երկու երգիծախաղեր: Ժողովուրդը ցրուեցաւ գոհ տրամադրութեամբ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Մեր գիւղին մէջ ալ տօնուեցաւ Մայիս 28ը Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ, Ն. Բիտ. միութեան Ակումբին մէջ, լեցուն բազմութեամբ:

Հրաւիրուած էր բանախօսելու ընկ. Շ. Միսաքեան, որ ողջունելէ յետոյ գաղութը, իբրեւ հարազատ արտայայտիչը եւ պատկերը հայ ժողովուրդի նախկին կեանքին, անոր թափած ճիգերը, ինքնապահպանութեան համար, շեշտեց Մայիս 28ի արժէքը: Յիշեց պատմութեան ընթացքին հայ ժողովուրդի զանազան ներկայացուցիչներու կողմէ կատարուած փորձերը ազատագրութեան համար:

Խօսեցաւ նաեւ ընկեր Լ. Գեւոնեան, ամբաստանելով ժամանակաւորապէս Հայաստանի այժմու վարիչները, որոնք կ'ուրանան Մայիս 28ը ստեղծող հայ ժողովուրդի զոհողութիւններն ու պայքարները:

Եղան արտասանութիւններ ու երգեր: Ալֆօռվիլի մանկապարտէզի մանուկներուն հայերէն արտասանութիւնները գոհունակութեամբ եւ խանդավառութիւնով ունկնդրեցին ներկաները:

Նախագահ ընկեր Զորմխեան փակեց հանդէսը, կարգ մը դիտողութիւններ ընելով վերջերս «Մայիս 28»ի դէմ թխուած թռուցիկի բովանդակութեան մասին:

Հանդէսը փակուեցաւ զուարթ մթնոլորտի մէջ:

ՉԱՑՆԻՐ ԳԱԽԱՌՆԵՐԷՆ

ԼԸ ՌՈԲՐՎԷՐ ԳԻՒՂԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս գիւղը կը գտնուի Մարսիլիոյ հարաւ-արեւելեան կողմը: Հանրակառքով մէկ ժամ ճամբորդելէ յետոյ, քառորդ ժամ ալ երկաթուղի առնել հարկ է: Ունի շատ մաքուր օդ եւ ընդարձակ բարեբեր դաշտ, գրեթէ բոլորն ալ մշակուած:

Ինչպէս Ֆրանսայի գրեթէ ամէն կողմերը, այստեղ ալ բոյն դրած է հայկական գաղութ մը: Կան տասն եւ հինգի մօտ հայ ընտանիքներ, տեղաւորուած գիւղին զանազան տուներուն մէջ, գիւրամատչելի պայմաններով: Այս փոքրիկ գաղութն ալ Լը Միլ գիւղի հայ բնակիչներուն պէս Սուրիայէն եւ Յունաստանէն եկած է: Մեր հայրենակիցները հոս հաստատուելէն ի վեր, կ'աշխատին առնընդհատ եւ գոհ են իրենց վիճակէն: Գործարանատէրերը անոնց աշխատասէր ոգին առաջին օրէն իսկ գնահատելով բոլորն ալ ընդունած են իրենց գործարաններուն մէջ խաղախորդի, կրաղիւսի եւ քարի: Գործերն ալ այնքան ծանր չեն, եւ մեր հայրենակիցները կը ստանան օրական 22-24 Ֆր., ինչ որ բաւարար է բաղդատելով գիւղի ապրուստին հետ: Չեն ազդուած գործազրկութեան տագնապէն:

Այս գաղութն ալ ունի քանի մը պզտիկներ, որոնք ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն: Մէկը տասն եւ չորս տարեկան մանչ մըն է. իսկ միւս երեքը փոքրիկ աղջիկներ, չորսն ալ օտարանալու վտանգին ենթակայ: Չունին ազգային … եւ ոչ կազմակերպութիւն: Առայժմ հայերէն թերթ չեն ստանար. սակայն ունին զուտ հայ յեղափոխական կեանքէ առնուած զանազան պատմութիւններ, զորս կը գնեն Մարսիլիոյ հայ գրավաճառներէն, շաբաթավարձով կամ ամսավարձով: Շատ կը հետաքրքրուին այդ պատմութիւններով եւ իրենց ազատ ժամերուն ձեռքէ ձեռք կը խլեն: Ցուցումով տեսանք որ ամէն մէկը ամբողջ էջեր կը պատմէ իր ընկերոջ զանազան հերոսներու մասին եւ մասնաւորապէս փայլուն դրուագներ կը պատմէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ազատագրութեան պայքարներէն: Ճշմարիտ հայրենասիրութեան ոգի մը կը դարբնուի ինքնաբերաբար: Ցաւալի է որ հոս ալ շուտով ունենան իրենց դաշնակցական կազմակերպութիւնը:

Մինչեւ հիմա չեն ունեցած ոչ հիւանդութիւն, ոչ մահ, բայց կը տոչորուին Մայր Հայրենիքի կարօտով:

Մ. Թաշճեան

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ, 5 Յունիս (Սեփ. Թղթ.).— Յունիս 4ին տօնուեցաւ անկախութեան տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վալանսի Շրջ. Կոմիտէին, Սինէմա Սէն Լուի սրահին մէջ: Ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը: Ատենապետ ընկ. Վ. Շէհրէրեան քանի մը պատշաճ խօսքերով բացատրեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը: Յոտնկայս երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը: Միջանկեալ երգուեցաւ «Լուսին չկար»ը: Մեներգեց ընկ. Գեղամ Շէհրէրեան: Նաեւ եղան արտասանութիւններ: Յետոյ տեղի ունեցան հայկական պարեր զոր կազմակերպած էր Տիկին Շամախեան, եւ որուն սիրայօժար մասնակցութիւն բերած էին կարգ մը օրիորդներ:

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Ազգին Մարտիրոսեան, որ մանրամասնօրէն բացատրեց օրուան տօնին իմաստը: «Մայիս 28ը մեր ընդհանուր տօներուն տօնն է, մեծագոյն թուականը որ դարերէ ի վեր տառապող հայ ժողովուրդին ներշնչեց ազատութեան ու անկախութեան գաղափարը: Երբ եւ իցէ մենք վերստին պիտի տիրանանք մեր անկախութեան»:

Ժողովը վերջացաւ «Մշակ Բանւոր» քայլերգով: Ներկաները մեկնեցան խիստ խոր տպաւորութեան տակ:

Այս տօնին առթիւ, Հօկի անդամներէն քանի մը անհատներ կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած էին: Համաձայն Ոստիկանութեան Տնօրէնի հրահանգին, օրուան բանախօսը ներկայացաւ իր պաշտօնական թուղթերով Ոստիկանապետին, ինչ որ շատ գոհ ձգեց կառավարական պաշտօնեաները: Ոստիկանապետը հասկնալով խառնակիչներու խաղը, յայտնեց ընկերոջ որ եթէ կան հակառակորդներ որ կ'ուզեն խանգարել ժողովը, իրենք պատրաստ են միջամտելու: Սակայն ոչ մէկ միջադէպ: Ամօ՜թ մատնիչներուն եւ կեղծաւորներուն:

Հիւսէյնիկցի

*** Վալանսի դաշնակցական բոլոր ընկերներս Հայաստանի Անկախութեան 9րդ տարեդարձին առթիւ, մեր յեղափոխական ողջոյնները կ'ուղղենք մեր բոլոր ընկերներու եւ գաղափարակիցներու, եւ միահամուռ ձայն կը բարձրացնենք որ բացուին Հայաստանի փակ դուռները, որպէսզի ամէն ոք կարենայ վերադառնալ իր հայրենիքը: Կը պահանջենք մայր երկրի մէջ խօսքի եւ մամուլի ազատութիւն: Կ'երդնունք եւ կ'ուխտենք մինչեւ մեր վերջին շունչը հաւատարիմ մնալ կուսակցութեան սկզբունքներուն, հետեւելով մեր հերոսներու քայլերուն, մինչեւ որ հասնինք միացեալ եւ անկախ Հայաստանի իրագործման:

Ի դիմաց ընկերներու
Նորայր Սարգսեան

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, 6 Յունիս (Սեփ. Թղթ.).— Հոս եւս Հայաստանի անկախութեան 9րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Յունիս 4ին, Սալ տէ Քօնֆէրանսի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Կոմիտէին:

Թէեւ օրեր առաջ քանի մը սեւերես կապիկներու կողմէ թռուցիկներ ցրուած էին ժողովուրդը Մայիս 28ի դէմ լարելու համար, բայց հայ գաղութը, գիտակ իր ազգային պարտականութեան եւ տեղեակ օրուան մեծ տօնին նշանակութեան, փութացած էր իր ներկայութեամբ յարգելու հանդէսը:

Նախագահ ընկեր Արշակ Պօզիկեան հանդէսը բացուած յայտարարելէ վերջ, նուագախումբը նուագեց «Մարսէյյէզը» եւ «Մեր Հայրենիք»ը: Ընկեր Նախագահը քանի մը խօսքերով պարզեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը եւ շեշտեց թէ «Ամէն ազգ ունի իր ազգային տօնը: Մայիս 28ը հայ ազգի տօներուն մեծագոյնն է, անոր շնորհիւ մենք ունեցանք մեր ափ մը հողը եւ սա եռագոյնը զոր պէտք է բարձր պահենք»:

Քանի մը արտասանութիւններէ ու երգերէ վերջ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Մեսրոպ Գույումճեան, որ իր մէկուկէս ժամ տեւող բանախօսութեամբ յստակօրէն պարզեց հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարը, կամաւորական շարժումները, Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ահեղ հերոսամարտերը, Ռուսերու նենգութիւնները եւ վերջապէս Արամի եւ նման կտրիճներու խրախուսանքներու շնորհիւ ձեռք բերուած յաղթանակը:

Ներկաները իրենց անվերջ ծափերով հաւակրանք ցոյց կուտային հայրենիքի վերջնական ազատութեան եւ անկախութեան:

Հանդէսը փակուեցաւ «Մշակ Բանւոր»ով, որմէ վերջ սկսաւ ընտանեկան խնջոյքը: Եղան հայկական եւ եւրոպական պարեր, որոնք տեւեցին մինչեւ առտուան ժամը 2ուկէս:

Մալաթիացի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕԴԱՆԱՒՈՎ ԱՂՋԻԿ ԿԸ ՓԱԽՑՆԷՆ.— Նիւ-Եորքի մէջ, օդանաւորդ Լաճօթ կը սիրէր գեղանի աղջիկ մը, որ կը ձգձգէր ամուսնութեան խոստումը: Յանկարծ առտու մըն ալ նշանուեցաւ բժիշկի մը: Օդանաւորդը ուզեց աւելի ճարպիկ փրթիլ: Եւ հրաւիրեց օրիորդը, որ ընդունի օդային պտոյտ մը:

Օրիորդը եկաւ իր նոր նշանածին հետ: Երբ հեծան օդանաւին մէջ, օդանաւորդը խնդրեց բժիշկէն, որ անգամ մը իջնէ վար եւ քննէ ղեկը: Հազիւ թէ վար իջած էր նշանածը, օդանաւորդը շարժեց մեքենան, եւ թա՜ւ....:

Նշանածը աչքերը երկինքէն կախած, կը հետեւէր օդանաւին: Օդանաւորդը իր բարեկամին նախապէս յայտնած էր որ, եթէ յաջողի աղջիկը առնել օդանաւին մէջ, կա՛մ կը ստանայ անոր ամուսնութեան յօժարութիւնը, կա՛մ միասնաբար կը մեռնին, թողլով որ օդանաւը իյնայ եւ փշրուի:

Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ սիրոյ այս ծիծեռնակները:

ԽԱԲՈՒԱԾ ԱՄՈՒՍԻՆԸ.— Տիկին Սիմոն Բորթէ ամուսին մը ունէր Նիսի արուարձաններուն մէջ, եւ սիրահար մը՝ Նիսի մէջ: Յաճախ, պատրուակով մը Նիս կուգար, այցելելու իր սիրականին: Անցեալ օր, ակռաները շինել տալու նպատակով կը հասնի Նիս: Եւեւէն, գաղտնօրէն, կուգայ ամուսինը: Յանկարծ, քաղաքին մեծ ծառուղիին վրայ դէմ առ դէմ կուգան մեղաւորներն ու խաբուած ամուսինը: Բորթէ կը հանէ ատրճանակը, առանց երբեք բառ մը հանելու բերնէն: Կը կրակէ մինչեւ որ ատրճանակը կը պարպուի ամբողջովին:

Սիրահարը հաւաքը երկարած էր սալայատակին վրայ:

ՀԱՄԲՈՅՐ ՄԸ.— Ֆրից Կապրիէլ, նշանաւոր գող մը, բանտարկուած էր Փլօցէնզէի մէջ (Պերլինի մօտ): Բանտին պատեւրուն տակէն կը սկսի լիճ մը: Լաւ պաշտպանուած է:

Առտու մը, կինը այցելութեան եկաւ: Գողը խնդրեց բանտապահէն, որ թոյլ տայ համբոյր մը առնել կնոջմէն: Դուռը բացուեցաւ, շրթներն ալ բացուեցան ու երկար համբոյրով մը գոցուեցան:

Կինը մեկնեցաւ, տանելով իր հետ նամակ մը, զոր բանտարկեալը պահած էր բերնին մէջ եւ համբոյրին պահուն սահեցուցած կնոջ բերնին մէջ:

Այդ տոմսակին մէջ գրուած էր. «Վաղը ժամը 8ին ճաշի ատեն պատին վրայ պիտի մագլցիմ: Նաւակ մը բերէք պատին տակ»:

Յաջորդ օրը՝ որոշուած ժամուն նաւակը եկած՝ կը սպասէր: Կապրիէլ պատէն վար իջաւ, մտաւ նաւակ, փոխեց զգեստները, հեծաւ հեծելանիւ մը ու կծկեց:

Ու ժամանակ չկորսնցուցած կողոպտեց վիէննական դրամատուն մը զողցաւ թանկագին կոլլէն վարագոյր մը:

Յետոյ մտաւ նորէն բանտ:

ՄԱՆՈՒԿ ՄԸ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱՑԱԾ.— Ոստիկանութիւնը Պուրպոն-լէ-Պէն, տան մը մէջ գտաւ հինգ տարեկան երախայ մը, որ բոլորովին մերկ, փռուած էր փայտէ անկողնի մը վրայ, վիզէն ու ոտքերէն մէյմէկ չուանով կապուած՝ անկողնին երկաթին:

Ծնողքը, որ հացագործութեամբ կը զբաղին, յայտարարած են ոստիկաններուն թէ երախան կը տառապէր լուսնոտութենէ. այդ պատճառով ուզած են աւելի սարսափելի չարչարանքի մը ենթարկել փոքրիկ մարտիրոսը:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԻՆԾԻ ԿԸ ՎՍՏԱՀԻՆ ԵՒ ԵՍ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՄ ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՊԱՇՏՕՆ ՄԸ

— Լաւ անոնք են:

Եւ ձեռքը անոր երկարելով՝

— Շատ շնորհակալ եմ, ըսաւ, …յս անգամ ալ մեծ ծառայու…թիւն մը մատուցիք մեզի, սիրելի …ռկօն:

Առանց ուզելու, Ճէյմս Մէյէօ …գար հաստատել թէ՝ Պօռկօն …շխատէր Գերմանիոյ հաշւոյն …, թէ առաջին փորձը չէր որ կ'ը…նէր:

Անոր տուած տեղեկութիւնը …տ կարեւոր էր. յետոյ կը տես…նք թէ ինչո՛ւ:

Յետոյ մեզի դառնալով, Ճէյ… Մէյէօ գերմաներէն լեզուով …մայեց որ իրեն հետեւինք, ինչ …ըինք առանց առարկութեան:

Դաշտը կտրեցինք եւ պատիպատ փողոցներ անցնելէ յետոյ, հասանք մեկուսացած տուն մը, որ լքուած ըլլալու երեւոյթն ունէր:

Ճէյմս Մէյէօ՝ իր գրպանէն ելեկտրական լապտեր մը հանեց օդին մէջ, քանի մը նշաններ ըրաւ եւ ծիծաղելի կերպով սուլեց:

Դուռը բացուեցաւ եւ ներսէն ձայն մը ըսաւ.

— Մտէ՛ք:

Մութին մէջ կը քալէինք, շօշափելով, ինչ որ կ'երեւի թէ ջղայնոտեց մեզի սպասող անձը, որովհետեւ հրամայական շեշտով մը ըսաւ.

— Շուտ ըրէ՛ք:

Երբ հասանք տան ներսի բակը, որ բաւական ընդարձակ էր եւ խճողուած սնտուկներով, տակառներով, մեր առաջնորդը ինամքով փակեց դուռը, յետոյ մեզի դառնալով.

— Մեր տունն ենք ալ. ըսաւ. հաճեցէք ինծի հետեւիլ, բայց ուշադրութիւն ըրէք որ ճիշդ իմ ետեւէս քալէք, առանց մատի չափ շեղելու, որովհետեւ գրեթէ ամէն տեղ... ծուղակներ հաստատուած են:

Լուռ, իրեն հետեւեցանք. հիանալով մեր առաջնորդին չափազանց զգուշաւորութեան վրայ, եւ քիչ յետոյ հասանք տան սեմին, որ Մոլոս շան մը պահպանութեան յանձնուած էր. շունը մեզ տեսնելուն, սկսաւ մռլտալ:

— Լռէ՛ Մէոֆիստ, ըսաւ իր տէրը, կը տեսնես թէ բարեկամներ են:

Շունը անմիջապէս լռեց. շատ լաւ մարզուած ըլլալու էր, որովհետեւ, այլեւս բնաւ մեզմով չզբաղեցաւ եւ իր որջը մտաւ:

Տունը մտանք եւ առաջին բանը որ նշմարեցինք, սեղանին վրայ դրուած, մեր լուսանկարները եղան, եւ որոնց վրայ գրուած էր մեր անունը: Մարդը սեղանին քով տեղաւորուեցաւ, հրաւիրեց մեզ որ նստինք եւ երկարօրէն մեր թղթածրարը խառնշտկելէ յետոյ, Ճէյմս Մէյէօի ըսաւ.

— Իրենց ըսի՞ք թէ խնդիրը ի՛նչ բանի վրայ է:

— Ո՛չ, պարոն գնդապետ, տրուած հրամանին համաձայն, դուք պէտք է վարէք գործը:

— Լա՛ւ,

Յետոյ մեզի դառնալով,

— Թէեւ ցարդ իմ հրամանիս տակ եւ իմ շրջանակիս մէջ չէք աշխատած, պէտք է իմացած ըլլաք անշուշտ, որ մեր կատարած գործողութիւնները այնպէս կարեւոր են, որքան անոնք որ Օր. Տօքթօրը կը վարէ հոս. կատարեալ պատերազմ է որ կը մղենք, «դանակ դանակի». բսել կ'ուզեմ թէ պաշտօնը որ ձեզի կը վստահիմ, արեան գինով գլուխ կ'ելլէ: Բան մը ձեզ կեցնելու չէ, որովհետեւ Գերմանիոյ համար՝ կենաց եւ մահու խնդիր մըն է:

Եւ իր աչքերը մերիններուն յառելով՝

— Վճռա՞ծ էք քալել:

Հաւատարիմ մեր ստանձնած դերին առանց վարանումի պատասխանեցի՝

— Մինչեւ մեր վերջին ուժը:

— Կատարեալ:

Վայրկեան մը խորհրդածելէ յետոյ,

— Գիտեմ թէ Օր. Տօքթօրը մեծ համարում ունի ձեր վրայ, (կ'երեւի հերոսներ էինք). կը հաստատէ թէ՝ կրնամ վստահիլ ձեր վրայ ամէն բանի մէջ, ինչ որ կը քաջալերէ զիս ձեռնէպահանջելէ մեծ ճիգ մը, որ եթէ սպասուած արդիւնքը տայ, մեծ ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլայ հայրենիքին:

Խօսելով մէկտեղ, սպան մեծ քարտէս մը բացաւ եւ իր առջեւը դրաւ էր:

— Մօտեցէ՛ք, ըսաւ:

Եւ երբ հնազանդեցանք,

— Կը տեսնէ՞ք այս քարտէսը, ըսաւ, ասոր վրայ նշանակուած են Ֆրանսայի ազգային պաշտպանութեան համար աշխատող բոլոր գործարանները, որոնք ճակատէն շատ հեռու գտնուելով, ցարդ չեն ենթարկուած մեր հարուածներուն:

«Այս գործարանները բոլորը մէկ կը կազմեն Ֆրանսայի զինաբանը: Անկից է որ ամէն օր կը մեկնին թնդանօթներ եւ ռազմանիւթ, որոնք ամբողջ ճակատին վրայ կը կասեցնեն մեր ամէնէն լաւ պատրաստուած յարձակողականները: Պէտք է որ վերջ մը դնենք ասոր, եւ ինչպէս յաջողեցանք փճացնել Ֆրանսական հարաւի եւ հիւսիսի ճարտարարուեստը, նոյնպէս պէտք է քանդենք Ալպեաններու եւ հարաւ-արեւելեան հողամասի Ֆրանսական գործարանները:

(Շար.)

գլուխի երկայնքը: Փալոք Լիփէլի շրջանը ղրկուած են հետեւակազօրքի երեք զօրագունդեր, դաշտային հրետանիի երեք գունդեր, հեծելազօրքի կիսաբաժին մը, ինչպէս նաեւ օդանաւերու դէմ պաշտպանութեան ջոկատներ: (Վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ այս լուրը):

Ռումբ մը կը պայթի Լենինկրատի մէջ

Լենինկրատէն կը հեռագրեն թէ Երեքշաբթի Չորեքշաբթի լուսնալիք գիշերը Լենինկրատի կոմկուսի հատուածներէն մէկուն անդամները գումարուած էին իրենց ակումբին մէջ, երբ մարդ մը մտաւ սրահին մէջ, մինչ ուրիշ մը երեւցաւ դրան առջեւ:

Առաջինը նետեց ռումբ մը, որ պայթեցաւ եւ քանդեց պատը: Երկրորդը սկսաւ ատրճանակ պարպել: Յետոյ այս երկու անծանօթները իրենց վրայի միւս ռումբերն ալ նետելէ վերջ՝ վազելով փախան եւ ատրճանակ պարպելով անհետացան:

Հաւաքոյթին ներկայ գտնուողներէն 26 հոգի վիրաւորուեցան եւ հիւանդանոց փոխադրուեցան: Ուրիշներ թեթեւ վէրքեր ստացան:

Համայնավար պաշտօնատար մը սպաննուած

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Յունիս 8 թուականով.—

Երէկ իրիկուն ժամը 9ին Իտանովիչի եւ Մինսքի երկաթուղիի կայարաններուն մէջ եւ արկած մը պատահեցաւ անուակառքի («տրէզին») մը, որուն մէջ նստած սահմանագլուխէն կը վերադառնար Օփանսքի, Սպիտակ Ռուսիոյ զինուորական շրջանի քաղաքական բաժնի փոխ-տնօրէնը, իր հետ բերելով լեհ գաղտնի սպասարկութեան տեղակալ Եանին: Այս վերջինը, որ խորհրդային հողամասը մտած էր, կը կասկածուէր թէ լրտես է:

Օփանսքի եւ անուակառքին վարիչը սպաննուեցան անմիջապէս: Օփանսքիի ընկերացող երկու մարդիկը ծանրապէս վիրաւորուեցան: Կատարուած քննութիւնը հաստատեց թէ Օփանսքիի մահը հետեւանք է հակայեղափոխական գործունէութեան:

«Հայուն թեւէն բռնելով դուրս պիտի նետենք»

Պոլսոյ Թրամուէյի ընկերութեան քանի մը պաշտօնեաներ Թուրք թերթերուն ղրկուած գրութեամբ մը կ'ըսեն թէ Թրամուէյի ընկերութիւնը կառավարութեան կրկնակի հրահանգներուն հակառակ, տակաւին ոչ-իսլամ պաշտօնեաներ կ'աշխատցնէ: «Երեք անգամ նոր ոչ-իսլամ պաշտօնեաներ առնելու փորձ եղած եւ արգիլուած է, բայց երկու օրէ ի վեր Հայ մը գործի առնուած է կրկին: Եթէ անոր պաշտօնին վերջ չտայ կառավարութեան քոմիսէրը, կ'ըսեն նամակագիրները, գործաւորները այդ մարդուն թեւէն բռնելով դուրս պիտի հանեն: Ու կ'աւելցնեն որ Թուրքերու դէմ ոչ-իսլամները կը պաշտպանէ Պ. Պրանզէ, որուն վերջին անգամ ըլլալով կ'ազդարարեն թէ երբ իր այս ընթացքը շարունակէ, գործաւորները պիտի խզեն իրենց լռութիւնը եւ բարձրագոյն իշխանութեան դիմելով մէկիկ մէկիկ պիտի թուեն անոր արարքները:

Էրզրումի յաղթականը մեռած

Անցեալները գրած էինք թէ Մօնրուժի կողմը մեծ խեղճութեան մէջ կ'ապրի Էրզրումի յաղթական զօրավար Քալիթին: Այն ատեն ֆրանսերէն թերթերը հանգանակութիւն բացած էին զօրավարին ի նպաստ: Դրամական աջակցութեանց շնորհիւ, կարելի եղած էր գինքը փոխադրել Սէն-Միշէլ-սիւր-Օրժի ռուսական անկելանոցը, ուր մեռաւ Երեքշաբթի օր 74 տարեկան հասակին մէջ:

Մեծ պատերազմին սկիզբը զօրավար Քալիթին հրամանատարն էր Կովկասի առաջին զօրաբանակին: Անկէ առաջ փայլուն գործունէութիւն ունեցած էր կեդրոնական Ասիոյ եւ Թուրքիստանի մէջ: 1915ին ինք էր որ գրաւեց Արտահանը, յետոյ Էրզրումը: Այս առթիւ ցարը պատուանշան եւ ոսկի սուր մը նուիրեց իրեն, իսկ ֆրանսական կառավարութենէն ալ զինուորական շքադրամ ստացաւ:

Պոլշեւիկեան յեղափոխութենէն վերջ, իր բոլոր հարստութիւնները կորսնցուցած, Փարիզ ապաստանեցաւ, ուր կ'ապրէր իր աղջկան եւ հինգ անչափահաս թոռնիկներուն հետ:

Պէյրութ—Պաղտատ օդային գիծը

Պէյրութի «Լա Սիրի» թերթը կը գրէ թէ քանի մը շաբաթէն օդանաւային գիծ մը պիտի հաստատուի Պէյրութէն Պաղտատ, անցնելով Հալէպէն: Ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ 7 ժամ: Այս գործին նախաձեռնութիւնը ստանձնած է Մէսաժըրի-Մարիթիմ շոգենաւային ընկերութիւնը:

Արդէն իսկ Պէյրութ հասած են 6 հոգինոց Պլէրիօ օդանաւեր, 450 ձիու ուժով: Այժմ կ'աշխատին կայան մը շինել Պէյրութի մօտ, հաւանաբար Ռայաքի մէջ:

Սկզբունքով ընդունուած է՝ որ երթեւեկի վարձքերը ինքնաշարժինէն աւելի սուղ չըլլան: Մասնաւոր գին պիտի նշանակուի ապրանքներու համար: Ամէնէն աւելի կարեւորութիւն պիտի տրուի պտուղներու փոխադրութեան: Առ այժմ օդանաւերը շաբաթը մէկ անգամ պիտի երթեւեկեն, յառաջիկային երկու անգամի պիտի բարձրացուի:

«Լա Սիրի» կ'ըսէ թէ այս նոր ճամբան մեծ յոյսեր կը ներշնչէ Սուրիոյ ապագային համար: Մօտ օրէն, կ'ըսէ, Լոնտոնէն Պաղտատ կարելի պիտի ըլլայ հասնիլ վեց օրէն:

Ֆրանսա նորէն ոսկի կը գնէ

Անգլիոյ մէջ գնած ոսկիներէն յետոյ, Պանք տը Ֆրանսը այս անգամ ալ Ամերիկայէն 40 միլիոն տոլարի (մէկ միլիառ ֆրանք) ոսկի գնած է: Մինչեւ հիմա Ամերիկայի ելմտական շրջանակներուն մէջ այս մասին ո՛չ մէկ տարակուսութիւն կը սուի:

ՆՈՒՆԿԷՍԷՐԻ ԵՒ ՔՈԼԻԻ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի Ամերիկացիները 750,000 ֆրանք հանգանակեցին ի նպաստ Ֆրանսացի տարաբախտ օդանաւորդներ Նունկէսէրի եւ Քոլիի ընտանիքներուն:

Ամերիկայի մէջ ալ 150,000 տոլար հանգանակելու համար կազմուած է կոմիտէ մը, որուն կը նախագահէ Պերլինի Նախկ. դեսպան Ճէյմս Ճէրըրտ:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին, վաղը Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, երրորդ քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ:

Պիտի բանախօսէ Ընկ. Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ԽՄԲԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան Ա. խմբական պտոյտը՝ Կիրակի 12 Յունիս: Կը խնդրուի ընկերներէն եւ համակիրներէն, որ առաւօտեան ժամը 9ին ներկայ գտնուին Մեծ Եկեղեցիի դիմաց Cours Joseph Therrie (Թիւ 1 հանրակառքին կայարանը): Կէս օրը դաշտը անցընելու համար ճաշերը միասին բերել:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը՝ վաղը Շբ. կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Հրայր» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ 12 Յունիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Bar - Restaurant Laurenti Boulevard Oddo Prolongé, N. 142ի մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

«Բրիս»ի ժողովը՝ վաղը Շբ. ժամը 8ին:

ԱՂԲԻՒՐ-ՍԵՐՈԲ խումբի ընկերական ընդհանուր ժողովը յառաջիկայ Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Ընկ. Տ. Գահվէճեանի բնակարանին մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇԱՊԻՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի «Ռազմիկ» հայրենակցական միութիւնը խիստ ստիպողական օրակարգով ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Գարահիսարցիները Կիրակի 12 Յունիս կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de Belleville:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Վասպուրականի երկ. երիտ. «փարոս» միութիւնը պիտի տօնէ վանի հերոսամարտի 12րդ տարեդարձը, Յունիս 12ին Chateau de Rouetի շքեղ պարտէզին մէջ:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Ամասիոյ Հայրենակ. Միութեան երեկոյթը վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, սալօն Էսփանեօլի մէջ: Վիճակահանութիւնք կէսանկէս կը շահին: Մուտքը ազատ է:

Վարձու սենեակ

փողոցի վրայ առաջին յարկ, կերակուր եփելու եւ պզտիկ ունենալու իրաւունքով.

Դիմել՝ Նշանեան, 51-53 Bld. Aug. Blanqui. Metro Corvisart:

Վարձու յարկաբաժին

Օդասուն եւ պատշգամով երեք սենեակներ, խոհանոց, թուալէթի սենեակ, մառան, ընդարձակ մուտք, ջուր, ելեքտրականութիւն, կազ: Նպաստաւոր պայմաններ:

Դիմել «Ճաշարան Նասիօնալ» 28 Rue Nationale Billancourt:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ

"ԻՄ ԳԻՐՔԸ„

ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

320 էջ: Կը գտնուի Յառաջի խմբագրատունը, Պալենց գրատուն եւ տպարան Navarre, 5 Rue des Gobelins:

Լոյս տեսաւ վերջին թիւը, սրամիտ ծաղրանըկարներով եւ ճոխ ու զուարթ բովանդակութեամբ:

«ՅԱՌԱՋ»ի բաժակի մրցման առթիւ բազմաթիւ նկարներ:

ԳԻՆ ՄԷԿ ՖՐԱՆՔ

փնտռեցէք ամէն կողմ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

ցնական գործերու համար: դիմել՝ Պ. Գերձակեանի 42 Fbg. Montmartre:

ՍԱԿԱՐԱՆ

9 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	54
Մարք (ոսկի)	100 Mark	604	75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	38
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	25
Լէվա 100 հատր	Léva	18	30
Տրախմի »	Drachme	33	50
Լիր »	» Lire	140	85
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	75
Զուից. »	Frc. Suisse	490	75
Լէյ 100 հատր	Ley	15	45
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	102	—
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3175	—
»	II »	1880	—
»	III »	1450	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	155	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

"ԼՈՒՍԱԲԱՑ„ Հրատարակչականը

կը սկսի առաջիկայ Յուլիս ամիսէն հրատարակել վիպական եւ թատերական գործեր ՊՐԱԿ ԱՌ ՊՐԱԿ եւ պիտի տայ.

ՇԱԲԱԹԸ ՄԷԿ, ՏԱՐԻՆ 52 ՊՐԱԿ

Նկատի ունենալով հոյութեան ցրուած վիճակը, «ԼՈՒՍԱԲԱՑ» հատավաճառին տեղ կը հաստատէ բաժանորդագրութիւններ.—

	Յամսեայ (13 պրակ)	6ամսեայ (26 պրակ)	Տարեկ. (52 պրակ)
ՖՐԱՆՍԱ	16	30	55
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ	—	40	75

Բաժանորդագրուեցէ՛ք Ա. պրակը հրապարակ չելած: Ֆրանսայի համար տարեկան մը բաժանորդագրուողին 10 ֆր.ի արժէքով գիրք իբրեւ նուէր: Ա. ՊՐԱԿԸ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ ՅՈՒԼԻՍ 10ԻՆ, եւ կը պարունակէ՝ լեհ աշխարհահռչակ վիպագրին Փրզիպիշեւքիի «Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ...»ն (յուզիչ եւ հետաքրքրական վէպ) եւ ֆրանսական թատրոնին գլուխ գործոցներէն «ԾԱՆՐ ՋԲԵՋ» (Թատր. 3 արար) հեղ. Փոլ Ժէրվիէօ:

Շուտով կը սկսինք տօսթօյէվսքիի «Գարամազով եղբայրները»:

Պահանջեցէ՛ք մասնաւոր թռուցիկ-ծրագիրը, որ կը պարունակէ մանրամասնութիւններ եւ հրատարակելի գործերուն ցանկը:

Բաժանորդագրուելու համար՝ մեր շրջաններու եւ արտասահմանի գործակալներէն զատ,

դիմել նամակով Vahram Sévounip, 5 Av. Quihou, St. Mandé (Seine):

305 ՖՐԱՆՔԸ 100 ՖՐԱՆՔԻ

ՄԻՄԻԱՅՆ 15 ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ, ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆԻՍ 15

Դրամ չպարունակող նամակներուն չենք պատասխաներ Ֆրանսայի համար փոստի ծախք 8 ֆրանք, Արտասահմանի 2[illegible] ֆրանք աւելի՝ մինչեւ Յունիս 30:

Համլէթ 10, Օթէլլօ 12, Հռոմէոս Ճիւլիէտա 12, Լուս[illegible] 10, Կեանքը ինչպէս որ է 10, Շողոքորթը՝ Յ. Պարոնեանի [illegible] Սալօմէ 4, Վէրթէր Կէօթէ 10, Ապերախտ զրպիչը 4, Պ. [illegible] Գամօր 2 հատոր 30, Հայաստանի Աղէտը 7, Ե. Տէմիրճիպաշեանի կեանքն եւ իր գործերը 15, Եղերաբաղդ յարուհին 20, Էրթօղրուլ 6, Թարթիւֆ Մոլիէռի 5, Ժընըվիէվ 5, Նօնօ եւ տօտօ 8, Պատոյ[illegible] մը Ճաբոնիայում 10, Սասունէն ետքը 2 հատոր Ս. Բիւրատի 40, Փայտաշէն խրճիթէն մինչեւ Սպիտակ տունը 15, Փիլիսոփայի[illegible] աշակերտը Փոլ Պուրժէ 15, Տքթ. Շէրպօնօ 8, Տրիլբի 5, Ճամբու[illegible] վրայ Լ. Շանթ 6, Կենսագրութիւն Պ. Դուրեանի 12, Լումէն Գ[illegible] Ֆլամարիօն 15, Հայկ. երգարան 6 ֆրանք:

Վերոգրեալ 27 զանազան գրական եւ վիպական գիրքերուն ա[illegible] ստուար տըցակը, որոնց իսկական արժէքը 305 ֆրանք է, միմիա[illegible] 100 ֆրանքով ստանալու համար չսպառած դիմեցէք Աշճեան հա[illegible] բածանօթ գրատան, որուն ներկայ հասցէն է. H. O. Achdjian, 35 Rue St. Georges, Paris (9me):

ՏՈՔԹ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

կ'ընդունի բացի կիրակիէ, կէսօրէ վերջ ժամը 3—8 կամ ժամադրութեամբ:

36 Rue de Bellefond, (9e) Métro: Poissonière կամ Cadet

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

«ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ» գիրքը

Զարդարուած է շատ մը բացատրական լուսանկարներով, եւ ամէն լուսանկարչական գաղտնիք մանրամասն եւ յստակ կերպով բացատրուած է. ան միայն մասնագէտներու յատկացուած չէ, այլ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ է:

Գիրքին նպատակն է—առանց շատ ծախսի եւ ուսուցիչի, մէկ օրուան մէջ լաւ լուսանկարիչ շինել: Գիրքը չորս մասի բաժնուած է եւ վերջի մասը վայրկենական եւ շրջիկ լուսանկարչութեան մասին կը խօսի:

Հակառակ ծաւալին, մաքրութեան, պարունակութեան եւ խիստ օգտակարութեան, գինը չափազանց աժան է: Բայց յաւելումի վախ կայ: Անմապարեցէք որովհետեւ կանխաւ ապսպրանքներ շատ եղած են:

Գին 10 ֆրանք, արտասահման 75 սէնթ, Դիմել՝ Guiragos Momdjianի 8 Rue Jules Duclos, St. Chamond (Loire) France:

ՆՈՐ ԺԱՄԱՆՈՒՄ

ՀԱՅԵՐԷՆ, ԹՐՔԵՐԷՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ՓԼԱՔՆԵՐՈՒ, ԵՒ ԱՆԳԼ. ՓՕՐԹԱԲԻՖ, ՏՕԿՈՒՆ, ԳԵՂԵՑԻԿ ԿՐԱՄՈՖՕՆՆԵՐՈՒ

Պիտի գտնէք Պէլվիլի ծանօթ ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌ Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆի քով, ինչպէս նաեւ Արեւելեան Նպարեղէններու լաւագոյնը:

28, Rue Le Sage, PARIS (20e) — Téléphone : Ménil. 61-85
Métro Belleville : Բաց է ամէն օր Tramway 5 et 26

"ԱՐԱՐԱՏ„ ՆՊԱՐԵՂԷՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ԵՒ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

35, RUE DUNOIR LYON (RHONE)

Լիոնի միակ հայ նպարավաճառատունը որ կ'ընդունի ապսպրանքներ թէ՛ մեծաքանակ եւ թէ՛ փոքրաքանակ Ֆրանսայի ամէն կողմերէն եւ կը կատարէ ամէն յանձնառութիւն կատարեալ ուղղամտութեամբ:

Ջոկ մթերք Արեւելեան եւ Արեւմտեան ամէն տեսակ նպարեղէններու:

ՏՔԹ. Կ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

եւ Diplômé de l'école dentaire de Parisէն

Մասնագէտ պրիճի, քուռօնի, փիվօի եւ փրօթէզի (Prothèse) գործերը անձամբ ինք կը շինէ:

կ'ընդունի, կէսօրէ վերջ 2.30-8, եւ մասնաւոր ժամադրութեամբ

16, Bl. St. Denis, Métro St. Denis Tél. Provence 09—32

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96 - 61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 1—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19: Կիրակի 9—12:

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro : Gare de l'Est Téléphone : Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2.30-7.30—Կիրակի եւ տօն օրեր 9-12

ՍԷՆ ՄԻՇԷԼԻ ՆՈՐ ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

VAHRAM DJÉNAZIAN

1bis RUE HAUTEFEUILLE, PARIS (6me). Մէթրօ ST. MICHELի ճիշտ քովը

ՄԵՐ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆ Է՝ ԱԺԱՆ ԵՒ ԼԱՒ

ԳՈՀԱՑՆԵԼ ԱՄԷՆ ՃԱՇԱԿ ԵՒ ԱՄԷՆ ՔՍԱԿ

ԼԱՒ ԵՒ ԱԺԱՆ

ՓՈՐՁԵՑԷՔ ՀԱՄՈԶՈՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 11 ՅՈՒՆԻՍ 1927

11 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 360 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԳՈՆԷ ՄԻ ԽԱԲԷՔ

Ամէն գարնան եւ ամրան հետ, աւետիսներ կը լսենք ներգաղթի մասին:

Գարունը անցաւ, եւ ոչ թէ հինգ հազար, այլ յիսուն հոգի անգամ չգացին Հայաստան: Բայց մունետիկները կը շարունակեն «աւետիս» երգել, Սելանիկի, Աթէնքի, Փարիզի մէջ եւ ամէն տեղ: Եւ այս բոլորը՝ հիմնուելով Պ. Դ. Շահվէրդեանի յայտարարութիւններուն վրայ:

Եթէ Անդրկովկասի Պոլսոյ առեւտրական գործակատարը Աթէնք անցնի 24 ժամուան համար, ներգաղթի համար է: Եթէ խելքին փչէ Փարիզ հանդիպիլ, նորէն գաղթականներու արձանագրութիւնն է շարժառիթը: Եթէ նամակ մը գրէ Թիֆլիս կամ Մոսկուա, անպատճառ հինգ հազար հոգի ճամբայ հանելու մտմտուքն է:

Այս խեղկատակութիւնը այնքան երկար տեւեց որ, Պ. Շահվէրդեան այլեւս խաղի գնդակ մը դարձեր է, իր բարեկամներուն ձեռքով:

Ճիշդ այս օրերս, ականատես կ'ըլլանք զաւեշտի մէկ նոր փուլին:

Անցեալ շաբթու, Պոլսոյ թերթերը գրեցին թէ առեւտրական գործակատարը Երեւան կ'երթայ, Պոլսէն մէկ տարի առաջ մեկնող ստացած 330 գաղթականներու փոխադրութիւնը ապահովելու համար:

Այս լուրը այլափոխուելով, Թուրքերէն «Միլլիէթ» թերթին մէջ, Յունիս 4ին, այն իմաստը կ'առնէ թէ Պոլսէն 2000 եւ Յունաստանէն 5000 հոգի պիտի փոխանակուին, եւ այդ գործը կարգադրելու համար կովկաս կ'երթայ Պ. Շահվէրդեան:

Մէկ օր յետոյ, Յունիս 5ին, Պոլսոյ «Ժամանակ»ը, որ մանաւոր համակրութեամբ կ'արձանագրէ առեւտրական գործակատարին բոլոր խօսքերն ու շարժումները, կը յայտարարէ.

«Պ. Շահվէրդեան պիտի երթայ ոչ թէ Երեւան, այլ Թիֆլիս, առեւտրական գործերու կարգադրութեան համար եւ թէ իր մեկնումը ոչ մէկ կապ ունի Պոլսոյ եւ արտասահմանի հայ գաղթականներու առաքման հետ»:

Կարդացէք այս բոլորը եւ դատեցէք դուք ձեզի համար:

Եւ այս առաջին զգուելի զաւեշտը չէ, այնքան կենսական խնդրի մը առթիւ, որ քար գայթակղութեան դարձաւ:

Քանի մը ամիս առաջ, խորհրդային շրջանակներէ մեզի կը հաւաստէին թէ արդէն իսկ որոշում տրուած է հինգ հազար գաղթականներու համար, որոնց մէջ հարիւր հոգի ալ Ֆրանսայի բաժին կ'իյնար: Կը խօսէին նաեւ երկրորդ հինգ հազարի մասին:

Տարին կէս եղած է, եւ տակաւին երթեւեկներ կը կատարուին: Եւ որովհետեւ չափազանց երկար տեւեց խաղը, արդէն առաջ թերահաւատ են դարձեր գաղթականները իրենք, մանաւանդ «աշխատաւոր էմիգրանտները» (տարագիր), ինչպէս կը կոչեն այժմ, Երեւանի մէջ:

Լա՞ւ է թէ գէշ այս թերահաւատութիւնը: Չենք գիտեր: Թող Երեւանցիները տան պատասխանը, սթափեցնելով, վերջապէս, հաւատացողն ու չհաւատացողը:

Մենք միայն իրողութիւնները կ'արձանագրենք:

Եւ արձանագրած ատեն, կը հանդիպինք նոյն պատին — լռութիւն, կամ դռեհիկ հայհոյանք:

Անհաւասիկ իշխանութիւն մը, հայկակա՛ն, ազա՛տ եւ անկախ կառավարութիւն մը, որ բախտին ձգեր է իր վարած երկիրին զաւակները, որ անոնց վրայ կը նայի այնպէս ինչպէս Ռընօ կամ Սիթրօէնը՝ իրենց գործարաններուն առջեւ խռնուած գործազուրկ վարձու աշխատաւորներու բազմութեան վրայ: «Տեղ չկայ, Complet!», կը գոռայ գործարանատէրը: Նոյնը՝ Երեւան: «Միայն հար՚ւր հոգի պիտի զատենք», կը լսուի ուրիշ տեղ մը: Նոյնպէս՝ Երեւանէն: «Ինքնութեան թուղթ ունի՞ս», կը հարցնէ գործարանատէրը: «Ո՞ւր է վիզէդ», կը սաստէ խորհրդային ներկայացուցիչը, հայ, ռուս, վրացի կամ թաթար, անոնցմէ յաճախ՝ այս վերջիններէն մէկն ու մէկը: «Օտարական ենք առներ», կ'առարկէ կապիտալիստ գործարանատէրը: «Ի՞նչ ընկերային ծագումդ, անցեալդ, գործդ, քաղաքական դաւանանքդ», կը պրպտէ բանուորներու եւ գիւղացիներու կառավարութիւնը, յայտարարութիւն-հարցարան մը ներկայացնելով, ռուսերէն կամ ֆրանսերէն:

Եւ այսպէս ամէն տարի, տարին քանի մը անգամ, եւ ամէն տեղի համար:

Յաճախ աւելի դիւրին է Ամերիկա, նոյնիսկ Թուրքիա երթալու արտօնութիւն ստանալ, քան Հայաստան:

Ամէն բան մէկդի ձգելով, չկրցանք ըմբռնել, լուսաբանուիլ թէ ինչո՛ւ մէկ անգամէն երկիր չեն փոխադրեր, օրինակ, սա տուն-անտէր տղաքը, չափահաս որբերու սերունդը, որ չորս կողմերուն կը յանձնուի զանազան որբանոցներէ: Պէտք չունի՞ն բիրտ աշխատող ուժերու, կամ անոնց համա՞ր ալ մասնաւոր պայմաններ մշակած են:

Գոնէ մի խաբէք, եւ հրապարակաւ, բացորոշապէս ըսէք ամէն բան:

Ըսէ՛ք թէ ձեզ չեն հետաքրքրեր ո՛չ տարագիր բազմութիւնները, ո՛չ այլասերման վտանգը, ո՛չ հայրենիքին յամր հիւծումը, եւ թէ դուք ամէն ինչ կապած էք «պրոլետարական կոմինտերնի»ի հաշիւներուն հետ, չինական ճակատէն սկսեալ մինչեւ բրիտանական աշխարհակալութեան տապալումը:

Ամէն պարագայի մէջ, վե՛րջ տուէք սա զարշելի խեղկատակութեան:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ

«Նոր կեանք», որ վերսկսաւ հրատարակուիլ Թեհրանի մէջ, իբրեւ շաբաթաթերթ, յիշելով Պարսկաստանի նոր կառավարութեան բարենորոգչական ձեռնարկները, կը պարզէ երկրին մէջ տիրող անսահման թշուառութիւնը (22 մայիս).

— «Ամէնից առաջ անտեսական անյատակ թշուառութիւն: Գիւղական շրջանների շարանները կան որոնք տարիներով իրենց մշակած հացահատիկների համն իսկ չեն տեսնում եւ որոնց կերածը իրենց կենդանիների սնունդից ոչնչով չի զանազանւում. շրջաններ կան ուր ոտնաման կամ շատ ու քիչ ծածկոց, նոյնիսկ հին հագուստ ձեռք բերելը երազ է համարւում. շրջաններ կան ուր սովամահութեան զոհեր տալը խիստ սովորական երեւոյթ է համարւում:

«Տնտեսական թշուառութեան ընկերակցում է ամէն ձեւի համաճարակների արհաւիրքը. երեխաների անհաւատալի չափերի հասնող մահացութիւնը. ամբողջ շրջաններ ոչնչացնող մալարիայի թագաւորութիւնը: Եւ այդ բոլորի վրայ ինքնիշխան սաւառնում է ամէն ինչ պարփակող խաւար, անծայր եւ անյոյս տգիտութիւնը եւ նախապաշարումների սպանիչ մթնոլորտը:

«Գիւղատէրն եւ իր ներկայացուցիչը եւ կառավարական պաշտօնեաները լրացնում են պակասը: Յանուն օրէնքի եւ կառավարութեան, եւ մանաւանդ յանուն ներկայի եւրոպականացած ֆինանսական վարչութեան, ֆինանսների գաւառական պաշտօնեաները եւ մասնաւորապէս ամէն ձեւի եւ ամէն տեղ բռնացող ժանր հարկահաւաքները, իրենց բռնութիւններով եւ հակօրինական քայլերով, վերջին հարուածն են տալիս արդէն մահուան դուռ հասած ժողովուրդին:»

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Անհատական նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Նրանք ովքեր արտասահմանում կամ Հայաստանում յայտարարութիւններ ստորագրելով անտեղի գովում եւ գովաբանում են խորհրդային Հայաստանը, այդպիսիներին ժողովուրդը մեծ արհամարհանքով եւ զզուանքով է նայում:

Հայաստանի իշխանութիւնը բոլոր ստոր միջոցների է դիմել, կաթողիկոսի միջոցաւ բերել տալու Թաւրիզից ներսէս արքեպիսկոպոսին, նրան չէզոքացնելու եւ վնասելու համար:

Մի հաւատաք նոցա, որոնք արտասահմանից գալիս են Երեւան ու հայ կոմիսարների ճոխ սեղանները վայելելուց յետոյ, նորից վերադառնում են եւ արտասահման անտեղի գովասանքներ շռայլում: Բոլոր ասածների ու գովասանքների 85 տոկոսը զեղչեցէք:

Կովկասի հայ, վրացի եւ թուրք ժողովուրդները գտնւում են ծանր մղձաւանջի տակ: Նոքա չեն կարողանում հաշտուել այս իշխանութեան հետ: Կովկասի ժողովուրդները պահւում են ռուսական զօրեղ սուինի սարսափի տակ: Տեղական ազգերուն պատկանող բոլշեւիկները ոչինչ չեն ներկայացնում իրենցից:

Երբ անցնում էք Նախիջեւանի, Ալեքսանդրապոլի, Գանձակի, Եւլախի եւ Հաջի-Ղաբուլի կայարաններով, ձեզ թւում է թէ գտնւում էք քէմալական Տաճկաստանում:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԱԼ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻՆ...

Խորհրդային դեսպանատունը Համայնավարութեան օջախ

Երկրորդ խորագրին տակ «Էքօ տը Փարի» կը գրէ թէ ժամանակը եկած է որ Ֆրանսա եւս Անգլիոյ օրինակին հետեւելով յարաբերութիւնները խզէ պոլշեւիկներուն հետ: «Պոլշեւիկեան փորձի հաշուեկշիռն է. տնտեսական մարզին մէջ՝ ոչնչութիւն, քաղաքական մարզին մէջ՝ յեղափոխութիւն: Ռաքովսքի վերջերս պաշտօնակցի մը կ'ըսէր. «Մենք կը հաւատանք թէ աշխարհ կը բերենք աւելի բարձր քաղաքակրթութիւն մը: Ուստի պարտականութիւնն ունինք տարածելու զայն, ինչպէս տարածուեցաւ քրիստոնէութիւնը 2000 տարի առաջ»:

«Այդ խօսքերով սովետներու Փարիզի ներկայացուցիչը փառաւորապէս կը լուսաբանէ իր պաշտօնին ճշմարիտ նպատակը եւ թոյլ կուտայ երեւակայել անոր հասնելու համար ընտրուած միջոցները: Խորհրդարանին բեմէն Լուսւար Սուլիէ քաջաբար մատնանշեց խորհրդային դեսպանատան կարգ մը պաշտօնատարներուն շարժումները: Մասէլնիքներ, Էլանսքիներ, Թիքմէնէֆներ, Փիրումօֆներ իրենց պրոպագանդան կը ծածկեն դիւանագիտական անձեռնմխելիութեան վահանին ետեւ:

«Կրընէլ փողոցին մէջ (խորհրդային դեսպանատունը) «Ուխտեալներու կոմիտէն» կը գործէ: Նախագահն է Ռաքովսքի, օգնականները՝ խորհրդական Դաւթեան, քարտուղար Փիրումօֆ, ընդհ. հիւպատոս Աուսէմ, իսկ միւս անդամները՝ զանազան ազգէ յեղափոխականներ: Ռափօփոր անոր զարդերէն մէկն է. Լաֆայէթ փողոցի հետ (Կոմկուսի կեդրոնը) կապը ան կը պահպանէ եւ ազդեցութիւնը մեծ է: 1926 Ապրիլ 15ի իր նիստին մէջ է որ «Ուխտեալներու Խորհուրդ»ին մէջ կարդացուեցաւ Կոմինտէրնի մէկ գրութիւնը՝ որ կը վերջանայ այսպէս. «Յաղթանակի ժամը մօտ է. լռութիւն, խոհեմութիւն, համբերութիւն, կորո՜վ, ընկերնե՛ր, յառա՛ջ յեղափոխութեան համար»:

Յետոյ խօսելով առեւտրական պատուիրակութեան մասին, կ'ըսէ թէ անիկա Գ. Միջազգայինի ձեռքը պրոպագանդայի առաջնակարգ գործիք մըն է: Առեւտրական գործի անունին տակ եւ իրենք իրենց ճարտարագէտի, ելմտագէտի, գործարանատէրի մակդիրներ տալով, սովետական գործակալներ անպատիժ կ'երթեւեկեն Փարիզի եւ Մոսկուայի միջեւ, անհրաժեշտ հրահանգները կուտան ֆրանսացի համայնավարներուն եւ անոնց հետ կը գործակցին՝ իրենց ծրագիրները իրագործելու համար: Վիլ լ'Էվէք փողոցի առեւտրական ներկայացուցչութեան ընդարձակ շէնքին մէջ մօտ 200 պաշտօնեաներ կ'աշխատին, մեծ մասը յայտնի չէկիստներ, որոնց գործը զուտ քաղաքական է:

«Դեսպանատունն եւ ներկայացուցչութիւն սերտօրէն կապուած են. անոնց անդամները մէկէն միւսը կ'անցնին. այնպէս ըրին Փիրումօֆ, Փոփոթիճ եւ Մինօֆ, այս վերջին երկուքը մասնաւորապէս գործօն պրոպագանդիստներ: Առեւտրական ներկայացուցչութիւնը իր ծախսապրանքներու արժէքէն մաս մը կը տրամադրէ միշտ դեսպանատան: Այս գումարները Ռաքովսքի կը գործածէ «տարածելու համար այն բարձր քաղաքակրթութիւնը», որուն առաքեալը կը կոչէ ինքզինք:

«Անգլեւխորհրդային յարաբերութեանց խզումէն ի վեր թէ Կրընէլի եւ թէ Վիլ Լ'Էվէք փողոցին մէջ խոհեմութեամբ կը շարժին. մեծ թիւով վաւերաթուղթեր փճացուած են, ուրիշներ ապահով տեղեր փոխադրուած, իսկ ամենէն կարեւորները Մոսկուա ղրկուեցան՝ դիւանագիտական սուրհանդակներով:»

Պոլշեւիկները կը գնդակահարեն 20 հոգի

Մոսկուայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ սպիտակ պահակախումբէն քսան նախկին սպաներ գնդակահարուած են հինգշաբթի օր: Անոնց մէջ կան նաեւ քանի մը իշխաններ, ինչպէս իշխան Տօլկօրուքի: Մահավճիռ տրուեցաւ նոյն առաւօտ կէփէուի կողմէ եւ մահապարտները հրացանազարկ եղան իրիկունը:

Այսպէս կը պատասխանէ Մոսկուա՝ Վոյքօֆի սպանութեան:

Վարշաւայի սպանութենէն ետք

Մոսկուայի Գործակալութիւնը կը հրատարակէ խորհրդային կառավարութեան նոր մէկ զեկոյցը Վոյքօֆի սպանութեան մասին: Կրկնելէ վերջ թէ այս ոճիրին անուղղակի հեղինակն է անգլիական կառավարութիւնը, զեկոյցը կը յիշէ կարգ մը նախընթաց պարագաներ: Այսպէս, կը պատմէ 1925ին Ռուսիոյ մէջ ձերբակալութիւնը անգլիական Տեղեկատու Դիւանին մէկ գործակալին, որ յայտարարած էր թէ Խորհրդային Միութիւն եկած է մասնաւորապէս ահաբեկչական մահափորձեր, հրդեհներ եւ ապստամբութիւններ կազմակերպելու նպատակով: Այս մարդը կը կոչուէր Սիտնի Ճորճ Ռիլէյ, հարիւրապետ օդանաւորդ, եւ անձնապէս հրահանգներ ստացած էր ելմտական նախարար Ուինսթըն Չըրչիլէն՝ մահափորձեր եւ խռովութիւններ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Փակելով 1927 Մայիս 29ի բաժակի մրցման առթիւ ծագած բանավէճը, «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը կը յայտարարէ.—

«Յառաջ»ի նպատակն էր, բաժակի մրցման առթիւ, շարժման մէջ դնել Փարիզի բոլոր հայ մարզական ուժերը, թէ անոնց մէջ եղբայրակցութեան ոգին ամրապնդելու եւ թէ զանոնք իրենց հարազատ կարողութիւններով հանրութեան ծանօթացնելու համար: Այդպէս ալ յայտարարած էր խմբագրութիւնը, խորհրդակցական առաջին ժողովին մէջ, աւելցնելով թէ մասնակցողներուն եւ մասնագէտներուն կը ձգէ կարգադրել արհեստագիտական մանրամասնութիւնները:

Մեր նպատակը բացորոշապէս պարզեր էինք նաեւ Մայիս 29ի խմբագրականով:

Արդ,

1. Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հ. Մ.ի եւ Արմենիա խումբին եւ ուրիշ իրազեկներու հակասական բացատրութիւններէն կ'երեւայ որ, բաժակի մրցման կազմակերպիչ յանձնախումբը բացորոշապէս չէ ճշդած ոչ-անդամ օտարներու մասնակցութեան խնդիրը եւ շատ բան ձգած է պատահականութեան:

2. Այս հանգամանքէն օգտուելով, Հ. Մ.ի վարչութիւնը ինքնիրեն թոյլ տուած է յատկապէս բաժակի մրցման համար հրաւիրել երեք միջազգային առաջնակարգ ուժեր, որոնք անդամ չեն իր կազմակերպութեան: Իր ներկայացուցիչը ուզած է ծածկել է Ա. խումբին ցանկը մինչեւ մրցման օրը, զանազան նկատումներով եւ յայտնած է միայն վերջին խաղէն երկու ժամ առաջ:

3. Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը եւ բաժակի կազմակերպիչ յանձնախումբը թերացած են իրենց պարտականութեան մէջ, քանի որ 24 ժամ առաջ չեն յայտնած իրենց դիտողութիւնները եւ գոնէ խմբագրութեան բողոքած չեն (անշուշտ բարեմտութեամբ) նոյն իսկ այն պահուն, երբ Հ. Մ.ի ցանկին ծանօթանալով, դիտեցին թէ տրուած որոշումներուն հակասող ձեռնարկ եղեր է:

Այս կացութեան առջեւ, «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը, ջերմապէս գնահատելով հանդերձ մասնակցող բոլոր խումբերուն եռանդը եւ կանոնաւոր խաղարկութիւնը, չուզեր շեղիլ իր առաջադրած նպատակէն: Ու մանաւանդ չուզեր Մայիս 29ի մրցումը կռուախնձոր դարձնել երկու Միութիւններուն միջեւ, որոնց համերաշխութիւնը եւ գործակցութիւնը ամէն բանէ վեր են իրեն համար:

Եւ, հաւատարիմ իր սկզբնական ծրագրին,

Կ'որոշէ.

Արձանագրելով Մայիս 29ի մրցումին արդիւնքը, երկու բաժակները վերապահել զուտ հայկական մրցումի մը:

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻՆ Կ'ԱՇԽԱՏԻ, ԻՍԿ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՐԷՖԼԱՄ Կ'ԸՆԷ.— Դսեղ գիւղին մէջ ժողովուրդը կ'որոշէ հիմնել եօթնամեայ վարժարան մը, եւ իրենց միջեւ 5,000 րուբլի հաւաքել: Այս հանգանակուած ծախքէն զատ, գիւղացիները արդէն ուրախութեամբ եւ հրճուանքով փայտ եւ քար կը մթերեն:

Իսկ կառավարութի՞ւնը, — պարզապէս... վաւերացուցած է ժողովուրդին որոշումը:

ՍՍՍՌ.

ՆԵՐՔԻՆ ԿՌԻՒԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ

Խորհրդային «հանրային» ուշադրութիւնը եւ մամուլը կը շարունակեն ամբողջապէս կլանուած մնալ անգլեւխորհրդային յարաբերութիւններու խզումով: Անվերջ կը տեւէ ականջ խլացնող աղմուկը: Եւ այս թոհ ու բոհը, արհեստականօրէն չափազանցուած վտանգը, անկասկած, ունի եւ ներքին աստառ: Եթէ յարաբերութիւններու խզումը, մէկ կողմէն, կը սպառնայ իրական վտանգ խորհուրդներու միջազգային դիրքին համար, միւս կողմէն կրնայ ծանր անդրադարձումներ ունենալ «ներքին քաղաքականութեան» ու նոյն իսկ, «ներկուսակցական» ճակատի վրայ: Եւ ամէնէն առաջ, ի հարկէ, կրնայ առատ նիւթ տալ ընդդիմադիրներուն Կոմկուսի ծոցին մէջ: Հանուած աղմուկ-ժխորը, ի հարկէ, նպատակ ունի նաեւ քօղարկել այն «հաշուեյարդարը», որ կը փորձուի կատարուիլ ընդդիմադիր պետերու հանդէպ:

Յայտնի է, որ Խորհրդային Միութեան մէջ ամէնէն կարող եւ ժողովրդական գործիչը Թրոցքին է: Ան եղաւ գլխաւոր ազդակը Հոկտեմբերեան յեղաշրջման: Անոր կազմակերպչական տաղանդին ու երկաթէ կամքին պէտք է վերագրել պոլշեւիկներու յաղթական ելքը քաղաքացիական պատերազմներէն: Լէնինի մահէն յետոյ միակ իրապէս խոշոր դէմքը, կոմունիստներու մէջ, Թրոցքին է:

Թրոցքիէն ետքը, անցեալի եւ դիրքի տեսակէտով, կուսակցական նուիրապետութեան մէջ, կուգայ Զինովիեւը, մտաւոր ու բարոյական ոչնչութիւն մը, որ, սակայն, տասնեակ տարիներ եղած է Լէնինի համհարզը, իր վրայ ունի «մեծ վարդապետի» շնորհը եւ գտնուած է պետական եւ կուսակցական ամենաբարձր դիրքերու վրայ:

Այս երկու տիտաններն են ահա, որ այսօր կը նկատուին ընդդիմադիրներու գաղափարախօսն ու ղեկավարը: Եւ քանի Սթալին-Պուխարինի քաղաքականութիւնը կը հանդիպի անյաջողութիւններու, այնքան Թրոցքի-Զինովիեւի կուսակիցները կը շատնան ու Կոմկուսի ծանրութեան կեդրոնը կը հակի անոնց կողմը: Մէջտեղէն վերցնել Թրոցքին ու Զինովիեւը, արդարեւ պիտի նշանակէր պատռել ընդդիմադիրներու հիւսած ոստայնը Կոմկուսի շուրջ:

Ըստ երեւոյթին, անգլեւխորհրդային բախումը եւ չինական դէպքերը Սթալինի ձեռքին, դարձած են յարմար առիթ, ու ահա մէկը միւսին ետեւէն կ'իջնեն հարուածներ ընդդիմադիրներու գլխուն: Հասարակ պատրուակով մը, Կոմկուսի Կեդր. Կոմիտէի տարեդարձին առթիւ սարքուած հաւաքոյթի մը մէջ արտասանուած ճառի մը պատճառով, Զինովիեւ յանձնուած է կուսակցական դատի, եւ մոսկովեան վարիչ շրջանակներու մէջ համոզում կը տիրէ, որ այս անգամ Փեթրոկրատի նախկին դիկտատորը դուրս կը նետուի կուսակցական շարքերէ, եթէ, հարկաւ, Շաբաթը աւելի շուտ չգայ, քան Ուրբաթը...:

Եւ դեռ Զինովիեւի դատի յանձնուելու տպաւորութիւնը չանցած, հարուածը կ'իջնէ ահա Թրոցքիի գլխուն: Անոր գործունէութիւնը քննութեան նիւթ դարձած է Երրորդ Միջազգայինի Կեդր. Կոմիտէի վերջին ընդհանուր ժողովին մէջ, եւ ընդունուած է կարուկ բանաձեւ մը: Ահա թէ ինչ կ'ըսուի այդ բանաձեւի մէջ. («Իզվէսթիա» 31 Մայիս):

— «Կոմ. Միջազգայինի Կեդրոնական Կոմիտէի ընդհ. ժողովը կը հաստատէ ամբողջ աշխարհի համաշխարհային բանուորութեան առջեւ, որ ներկայ, վերին աստիճանի լուրջ պայմաններու մէջ, թշնամի կրակի տակ, Միջազգայինի ղեկավար դիրք գրաւող նախկին անդամներէն ոմանք համարձակեր են ասպարէզ գալ ամենագռեհիկ եւ անթոյլատրելի յարձակումներով պոլշեւիկեան համաշխարհային կուսակցութեան դէմ: Ընդդիմադիր պարագլուխներու ամբողջ ընթացքը նպաստած է այն բանին, որ բարդացնէ եւ դժուարացնէ ներկայ վայրկեանի յեղափոխական խնդիրներու լուծումը. բոլոր յեղափոխական ուժերու զօրաշարժն ու միջազգային բովանդակ բանուորութեան զարթօնքը՝ պատերազմի համար կայսերապաշտ ռազմատենչութեան դէմ:

«Կոմ. Միջազգայինի 5րդ. համաշխարհային համաժողովը դատապարտեց Թրոցքիզմը, իբրեւ «մանր պուրժուական թեքում մը», Կոմ. Միջ. Կեդր. Կոմիտէի 7րդ. յայն ընդհ. ժողովը (1926 Դեկտ.) Խորհրդ. Միութեան մասին հանած իր բանաձեւով դատապարտեց ընդդիմադիր խմբակը, իբրեւ «սոցիալ-դեմոկրատական թեքումի» մարմնացում, որու նպատակն է «ապագային եւս կուսակցութեան մէջ սերմանել ընկճուած տրամադրութիւններ եւ պարտուողական գաղափարներ», խարանեց «սնանկացած» տարրերու «քայքայիչ գործունէութիւնը»: Բայց ընկ. Զինովիեւն ու Թրոցքին հակառակ իրենց հանդիսաւոր յայտարարութեան ու ստանձնած պարտաւորութիւններուն, «ոչ միայն վերջ չտուին Կոմ. Միջազգայինի գծի դէմ ուղղուած իրենց հատուածական գործունէութեան, այլեւ շարունակեցին եւ սաստկացուցին»:

Որովհետեւ Զինովիեւը զրկուած էր այս ընդ. ժողովին մէջ խօսելու իրաւունքէն, «ընդդիմադիր խմբակցութեան կողմէն ճառախօսեց Թրոցքին, որ աննախընթաց խստութեամբ կրկնեց ընդդիմադիր խմբակցութեան յարձակումները Լէնինեան գիծի դէմ յեղափոխութեան բոլոր հիմնական հարցերու մէջ»: Թրոցքիի պաշտպանած քաղաքականութիւնը, զոր բիրացուցած են Զինովիեւն ու Ռատեքը, կը գտնուի «խիստ, անհաշտ, սկզբունքային ներհակութեան մէջ Կոմ. Միջազգայինի Լէնինի հիմնաւորած քաղաքականութեան հետ»:

Իր ճառին մէջ Թրոցքին ըսած է. «Ամէնէն աւելի ծայրայեղ վտանգը կը հանդիսանայ կուսակցական ռէժիմը», որով «ընկ. Թրոցքին կը քարոզէ իրապէս յետադիմականպարտուողականութիւն»: Հիմնովին սխալ է Թրոցքիի տեսակէտը չինական յեղափոխութեան մասին, որ սուր կերպով կը հակադրուի Սթալինի տեսակէտին: Թրոցքի միացած է Միջազգայինի շարքերէն վտարուած համբաւաւորներ՝ դաւաճան Մասլովի, Ռութ Ֆիշէրի հետ: «Դիտակցօրէն կը զրպարտէ ու վարկաբեկ կ'ընէ Կոմ. Միջազգայինը, որու ընկ. Թրոցքին կը վերագրէ դահճային գործեր՝ չինական բանուորութեան հանդէպ»: Դիտակցօրէն կը զրպարտէ ու վարկաբեկ կ'ընէ խորհրդ. Միութիւնը, որու քաղաքականութիւնը ընկ. Թրոցքին կ'որակէ, իբրեւ «ազգային-պահպանողական սահմանափակ» քաղաքականութիւն մը: Այդ սուտը լրացում մըն է խորհրդ. Միութեան երեւակայական «կարմիր աշխարհակալութեան» դէմ եղած քաղքենի-ռամկավարական պայքարի»:

Այս բոլորով Թրոցքին նպատակ ունի «խախտել յեղափոխական բանուորութեան պոլշեւիկեան կազմակերպութեան կարգապահութիւնը, քայքայել անոր միութիւնը, բանուոր դասակարգի առջեւ ձգել անոր վարկը եւ տկարացնել անոր ռազմունակութիւնը»: Թրոցքիի հաւաստիացումները, թէ ինքը կ'ենթարկուի կուսակցական կարգապահութեան, կը նկատուին «կեղծաւոր» եւ «անազնիւ»: Թրոցքիի ընթացքը կը յայտարարուի «դասալքութիւն»: Ճիշտ այն պահուն, երբ խորհրդային Միութիւնը կեցած է նոր վտանգներու առջեւ, «Թրոցքին եւ իր կուսակիցները կը սկսին կատաղի պայքար մղել Կոմ. Միջազգայինի — համաշխարհային յեղափոխութեան միակ ղեկավար մարմնի — եւ խորհրդ. Միութեան — համաշխարհային յեղափոխութեան միակ պետական կազմակերպուած ձեւին դէմ: Ճիշտ այդ պահուն Թրոցքիստները համախմբութեան համաշխարհային կուսակցութեան հասցէին կ'ուղղեն դաւաճանութեան մեղադրանք, իսկ բանուորական դիկտատորութեան պետութիւնը կ'ամբաստանեն իբրեւ այլասերած»: Թրոցքիի արարքը «ոճրագործութիւն» է, «քաղաքական դասալքութիւն», «դաւաճանութիւն», Թրոցքիստները՝ «սնանկացած պարագլուխներու խմբակ մը, որ աւելի եւ աւելի կը հեռանայ բանուորական շարժումէն»:

Այս ամէնը նկատի առնելով՝ Կոմ. Միջազգայինի կեդր. կոմիտէի ընդհ. ժողովը կ'որոշէ՝ «ամենավճռական կերպով» արգիլել Թրոցքիին «շարունակելու հատուածական պայքարը», 1. Լիազօրել նախագահութիւնը, որ եթէ պայքարը չդադրի, վտարուի Թրոցքին Կ. Կ.ի շարքերէն եւ 3. «Առաջարկել Համամիութենական Կոմկուսի Կ. Կ.ին, ձեռք առնել կարուկ միջոցներ ապահովելու համար Համ. Կոմկուսը Թրոցքիի եւ Զինովիեւի հատուածական գործունէութենէն»:

Այսպէս, ուրեմն, բոլոր կամուրջները, Թրոցքի-Զինովիեւի եւ Սթալին-Պուխարինի միջեւ, քանդուած են: Դզուըստուքը ստացած է սուր հանգամանք: Վա՜յ պարտուողներուն...:

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Հայերէն Թատրոն. — Ցիկնանցը եւ Ագքատախնամը. — Ո՞ւր մնաց Լոնտոնահայ տունը.— Հազար ոսկեի փոխանակ 3000ի.— Երեսփ. ժողովը կազմալոյծ.— Գրական Միութիւն մը որ ոչ իսկ Ապրիլ 11/24ով կը զբաղի:

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի.—

Տէր եւ տիկ. Կոստանեան Մայիս 28ին ներկայացուցին «Ընկած կինը»: Հարիւրի մօտ բազմութիւն մը եկած էր ծափահարելու երկու արուեստագէտները:

Այս առթիւ, շատեր կը խոստովանին թէ մեր մէջ կան ուժեր որոնք կրնան մրցիլ եւրոպացի արուեստագէտներու հետ: Անվիճելի էր մանաւանդ Տիկին Կոստանեանի յաջողութիւնը: Խաղին մասնակցեցան տեղացիներէն Տիկին Մ. Ճօրճ, օրիորդ Ռօզիկ Ճօրճ եւ իր չորս եղբայրները, Տիկին Շահան-Սիրան Նէվշէհիր, Պ. Պ. Ս. Քէսէճեան, Յ. Նէվշէհիր, Ա. Խաչատուրեան եւ ուրիշներ: Քաջալերուած՝ խումբը կը պատրաստուի ներկայացնել, Յունիս 18ին, Տիմ'այի «Դիւրասան քին»ը: Հաւանաբար երրորդ ներկայացում մըն ալ տրուի աւելի վերջ:

Ցեղային սիրողներուն մէջ կան բեմական ընդունակութիւններով օժտուած տարրեր: Փափաքելի է որ անոնք լրջօրէն փարին գործին եւ ստեղծեն թատերական միութիւն մը այս գաղութին մէջ, որովհետեւ իսկապէս անհրաժեշտութիւն մըն է ան եւ պատեհով միջոց մը՝ իրարու քով բերելու համար, պարբերաբար, ցրուած հայրենակիցները: Անկէ զատ, եթէ անոնք բեմադրեն հայկական կեանքէ առնուած խաղեր, կարեւոր ծառայութիւն մը մատուցած կ'ըլլան, ներկայացնելով մեր բարքերը, մեր պատմութիւնը եւ վառ պահելով լեզուն Լոնտոնի գաղութին մէջ, ուր զրկուած է անոնցմէ:

*** Գաղութին ազգային կեանքը անփոփոխ է ինչպէս միշտ: Մեր գոյնզգոյն Միութիւնները թմրած են ամիսներէ ի վեր: Այդ վիճակը պիտի շարունակուի ամբողջ ամառը, որովհետեւ շատերը կը մեկնին քաղաքէն, արձակուրդով: Մեր հայրենասիրութիւնը կը հետեւի տարուան եղանակներուն. ինչպէ՞ս կարելի է մոռնալ սքանչելի արեւը, գիւղերը, կանաչութիւնները եւ մտածել հայ ժողովուրդի մասին...

Ըսած եմ ուրիշ անգամ որ մեր ամէնէն արդիւնաւոր միութիւններն են Ցիկնանցը եւ Ագքատախնամը: Առաջինը տարիներէ ի վեր կը գործէ: Միշտ միեւնոյն տիկիններն են որ կապուած են գործին հետ. միւսները փոխանակ ամէն երկուշաբթի որբերուն եւ գաղթականներուն համար հագուստ կարելու, պրի՛ճ կը խաղան ու կը պարեն:

Իսկ Ագքատախնամը հիմնուած է 1924ին, Եագուպեան եղբայրներու նախաձեռնութեամբ: Նոր վարչութեան մէջ կան Պ. Պ. Ա. Ոսկեան, Ճ. Ամսեան, Ս. Զաքարեան, Ա. Պօտիկեան եւ ուրիշներ: Ամսավճարն է հասոյթի միակ աղբիւրը, իսկ նպաստ ստացողներու ցանկը կը բաղկանայ հազիւ հինգ-վեց հոգիէ, բոլորն ալ յառաջացած տարիքով:

*** Հօկ-ը ինչպէս ամէն կեդրոնի մէջ, այստեղ ալ սահմանափակ գործունէութիւն մը ունեցաւ: Լոնտոնահայ շէնքը տակաւին չէ շինուած Երեւանի մէջ եւ շինուելու ալ հաւանականութիւն չկայ առ այժմ: Հաւաքուած 1000 ոսկին (փոխանակ 3000ի) դրած են դրամատունը, որպէս զի հարիւրին 2ուկէս տոկոսով լրացնեն պէտք եղած գումարը...

Դրամատունն է նաեւ, ըստ իրենց ինձապետին յայտարարութեան, երկրաշարժին համար հաւաքուած 700 ոսկին: Ոչ ոք գիտէ թէ ինչու համար: Այդպէ՞ս հրամայեր են Երեւանէն: Անկարելի է ծրագրուած շէնքը շինել Երեւանի մէջ, այդ ողորմելի գումարով: Աւելի լաւ չէ՞, նուիրատուներու հաւանութիւնը առնելէ յետոյ ուրիշ գործնական նպատակի մը յատկացնել հանգանակութեան արդիւնքը:

*** Երեսփ. Ժողովը մեռաւ. գոնէ իրենց անունը արդարացնելու համար պզտիկ գործ մը տեսած ըլլային: Պ. Ներսէս Կիւլպէնկեանի հրաժարականը պատճառ եղաւ որ ժողովը քայքայուի առաջին օրէն իսկ: Այս կարեւոր գաղութը տակաւին չունի կազմակերպուած ազգային մարմին մը, իսկ Միացեալ Ընկերութիւնը տակաւին կը յամառի ինքզինքը «Հայ ազգին ներկայացուցիչը» հռչակել, մանաւանդ հիմա որ նոյնացած է Հօկի հետ:

*** Գրական Միութիւնը կը շարունակէ իր դասախօսութիւնները: Կարելի՞ էր իմանալ այդ պարոններէն որ, իբրեւ «մտաւորական» մարմին, մտածեցի՞ն Ապրիլ 11 | 24ի անհետացողներուն մասին: Եթէ չէին կրնար սգահանդէս մը կազմակերպել, գոնէ կարելիութիւն չկա՞ր դասախօսութիւն մը յատկացնելու այդ օրուան մտաւորականներու յիշատակին, որ հազար անգամ աւելի շահեկան է քան «Թատերական պատմութիւն» մը: Հապա՞ Մայիս 28ը: Այս աններելի զանցառութեան համար անշուշտ մեղադրելի են Պ.Պ. Արշակ Րաֆֆի, Ս. Թօփալեան եւ Օր. Պօյաճեան որոնք կ'ենթադրեմ, աւելի հայ են մտքով եւ սրտով քան շատ մը շողոքորթ անունները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՅՈՅՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ «ԱԶԱՏԵԼ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ»

Յունաստանի ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Պ. Ն. Եանիոս հետեւեալ ճառը խօսած է, Հայաստանի անկախութեան տօնակատարութեան առթիւ, Աթէնքի մէջ.

Հայ ընկերներ եւ ընկերուհիներ:

Ընկերվարական կուսակցութիւնը մեծ ուրախութեամբ է որ ստացաւ ղրկուած հրաւէրը, ներկայ գտնուելու համար հայութեան այս տօնին, եւ զայն ներկայացնելու պատիւը ըրաւ ինձ:

Կուգամ ձեզ ըսելու թէ, յոյն ընկերվարականները եւ Յունաստանի բոլոր յառաջդիմական մարդիկ, խոր զգացումով տոգորուած են հայկական անկախութեան այս տօնին հանդէպ:

Մարքսի ժամանակէն, երբ ինք անձամբ կը պայքարէր ստրուկ ազգերու ազատութեան համար, մինչեւ այսօր Ընկերվարութիւնը իր բոլոր սրտովը, ստրուկ ազգերու կողքին կը գտնուի, բազմաչարչար Հայաստանի կողքին, որ տակաւին չէ կրցած ազատիլ իր դժբախտութիւններէն:

Այս առթիւ Յունաստանի ընկերվարականներուն ողջոյնին հետ, ձեզ կը բերեմ ողջոյնը ընկերվարական Միջազգայինին որ իր ղեկավարներուն բերնովը, ինչպէս Վանտերվէլտ Պելճիքայի մէջ, Հէնտերսըն Անգլիոյ մէջ, Ռընոտել Ֆրանսայի մէջ, Ատլէր եւ Օթթօ Պաուէր Աւստրիոյ մէջ, կ'աշխատին Հայաստանի իրաւունքներուն համար, միասին ստորագրելով Հայաստանի թշնամիներուն դէմ ուղղուած բողոքները, որոնք Միջազգայինի գործադիր մարմնին առջեւ կը դրուին եղբայր եւ փառապանծ դաշնակցութեան կողմէ:

Յունաստանի մէջ ալ ընկերվարականները սրտի ցաւով եւ եղբայրական շահագրգռութեամբ կը հետեւին հայ գործաւորներու վիճակին: Գիտենք թէ Յունաստանի 20—25 հազար հայ աշխատաւորները, տեղացիներէն աւելի ծանր գերութեան մը ենթարկուած են եւ ծանր գործերու մէջ կ'աշխատին: Մեր կուսակցութիւնը ինչպէս նաեւ Յունաստանի գործաւորներու համադաշնակցութիւնը ժամանակէ մը ի վեր կը ջանայ կառավարութենէն աշխատանքի ժամերու եւ վարձատրութեան հաւասար իրաւունքներ ձեռք ձգել երկրին բոլոր օտար գործաւորներուն համար: Այդ ուղղութեամբ օրէնսդրական աշխատանք մը նախապատրաստուած է եւ կը յուսացուի որ քուէարկուի խորհրդարանին կողմէ:

Նոյնպէս կը ջանանք կասեցնել հայ գործաւորներուն դէմ եղած հալածանքները: Ցակալին երէկ Մակեդոնիոյ եւ Թրակիոյ մէջ, մեր համայնավարներուն անմիտ գործելակերպին պատճառաւ, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց եւ կղզիները աքսորեց անմեղ հայ գործաւորներ, որոնք համայնավար պրօպականտին տարուած էին: Վստահ եղէք թէ անմիջապէս բողոքեցինք եւ պահանջեցինք որ ազատ արձակուին, ինչպէս որ ժամանակին բրած էինք ձեր ընկերներուն համար:

Սակայն մենք զարմանքով կը տեսնենք թէ կրնան հայ համայնավարներ գոյութիւն ունենալ ձեր մէջ: Ասոնցմէ մէկը՝ մտաւորական մը, կ'ըսէր թէ Հայաստան պէտք է իր բախտը կապէ Ռուսիոյ հետ: Պատասխանեցինք թէ՝ հայկական [illegible] միայն ռուսական [illegible] մը չէ, այլ բոլոր քաղաքակիրթ աշխարհին կը պատկանի: [illegible] Ռուսիա ազատութիւն [illegible] Հայաստանի, Վրաստանի, [illegible] րանիոյ. սակայն յետոյ [illegible] ռաւ զայն եւ այդ օրէն ի վեր ռուս ազգայնական քաղաքականութիւն մը կը հետապնդէ: Քանի որ Հայաստան միայն [illegible] տէսին վրայ գոյութիւն [illegible] իւրաքանչիւր Հայ՝ ըլլայ համայնավար կամ ընկերվարական կամ ուրիշ ուեւէ բան, միակ նպատակ պէտք է ունենայ ազատել իր հայրենիքը:

Ազգ մը պարտականութիւն ունի իր հայրենիքին համար [illegible] հելու իր մարդկային տարրը [illegible] ամբողջ աշխարհին վրայ գրուած է:

ՀԱՅԵՐԸ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն Պուէնոս-Այրէսէն)

Կը փորձեմ քանի մը տողերով պարզել մեր գաղութին կեանքը, վերջին հինգ տարիներու ընթացքին:

Քաղաքական կուսակցութիւնները կազմուած եւ ապրած են, բայց միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է որ, ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ իր գոյութիւնը պահած է: Ան եռանդով մասնակցած է ազգային ամէն շարժումի եւ ձեռնարկներուն, իր դրական աշխատանքներովը եւ նիւթական զոհաբերութիւններով: Վերջին ցայտուն փաստերէն մէկը այն է որ, Շիրակի աղէտին առթիւ, Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն իր կազմած ներկայացման ամբողջ հասոյթը [illegible] աղէտեալներուն: Պուէնոս-Այրէսի դաշնակցական կազմը իր շրջաններով տուած է մօտ 3000 փեսօ, որ հաւասար է հազար տոլարի, իսկ Հօկ, Բարեգործական, ռամկավար, Հայ Գաղթային Միութիւն, հազիւ Դաշնակցականներուն գումարին կէսը:

Միւս կողմէն, խուսափելով հակառակորդներու խաղերէն, մեր կոմիտէն շատ անգամ ընդհանուրի շահին համար զիջած է, ինչ որ հակառակորդներն ալ կը խոստովանին:

Կոմիտէն ունի իր սեփական ակումբը, որ իր դիրքերը կը տրամադրէ իր անդամներուն եւ հասարակութեան, շատ չնչին վճարումով մը: Միայն մեծ քաղաքներու յատուկ վիճակն է որ թոյլ չի տար շատերուն հանդիպումներ ունենալ, եւ օգտուիլ ակումբէն: Նոր շարժում եւ ոգեւորութիւն կայ դէպի ընդհանուր աշխատանքը:

Հակառակ ծանր պայմաններուն, մօտ օրէն պիտի ունենանք շաբաթաթերթ մը, գաղութին մէջ առաջ բերելու համար նոր շարժում մը, վառ պահելու ազգային ոգին: Եւ այս բոլորը անհատական զոհաբերութեամբ եւ նախաձեռնութեամբ:

Հնչակեաններու եւ Ռամկավարներու գոյութիւնը երեւութական է: Վերջիններս կեդրոնացած են Բարեգործականին դիմակին տակ: Պոլշեւիկները, ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ պարզ [illegible] մկրտողներ են, եւ թիւ մը չեն կազմեր: Իրենց ամբողջ գործն է թռուցիկներ բաժնել, ծանօթ եղանակներով.— «Մօտ է օրը որ համաշխարհային մեծ յեղափոխութիւնը իր [illegible] պիտի հնչեցնէ», ևն: Իսկ մեր խեղճուկ Բարեգործական-ռամկավարները, տեղի-անտեղի գովք կը կարդան խորհրդային կարգերուն եւ կը խոստանան ձեռնթափ ըլլալ: Բարի վայելում:

Անցեալին եղած է ազգային միութիւն մը, որմէ այժմ միայն անունը եւ [illegible] գիրը որոնք կը շարունակեն վկայականներ կնքել: Զարմանալի [illegible] թէ ինչո՞ւ չեն վերակազմեր մարմինը, քանի որ անհրաժեշտութիւն մըն է: Իսկ գաղթային միութիւնը ներկայիս [illegible]

ազգային միութեան իրաւունքներուն, որ չկայ մէջտեղ, տէրը կկեցեցին եւեւմուտքին, եւ նոյն իսկ կ'ընտրէ եւ բերել կուտայ նոր քահանայ մը, առանց կարծիք հարցնելու։ Ազգային Միութեան հասոյթներն ալ ինքը կը գանձէ եւ կը ծախսէ։ Անդամներուն թիւը 300էն իջած է 120ի։

Այս երեւոյթը չի կրնար երկար տեւել։ Պուէնոս-Այրէսի հայութիւնը պէտք է ունենայ իր ազգային մարմինը, իր կողմէ ընտրուած, այլապէս անպատեհութիւններու դուռ պիտի բացուի։ Գաղթային Միութիւնը շատ խելօք գործ մը կատարած կ'ըլլայ, եթէ ինքը նախաձեռնարկ ըլլար կազմելու այդ ազգային մարմինը, իբրեւ իրական ներկայացուցիչը գաղութին։

Հայ բողոքականները շատ ցանցառ թիւ մը կը կազմեն, եւ կապ չունին ազգային շարժման հետ։ Իսկ հայ կաթոլիկներու համայնք մը կայ, որ ունի իր երիտասարդներու ակումբը։ Ասոնք ալ անջատ կ'ապրին։ Կը հաւաստեն թէ պատճառը Գաղթային Միութեան մէկ անխորհուրդ ընթացքը եղած է։

Անհրաժեշտ է բոլոր հաստատութիւններէն մէկ մարմին կազմել, իբրեւ ազգային Միութիւն։ Այս ուղղութեամբ մտածողներ շատ կան։

Մ. ԹԱԴԷՈՍ

ութիւններու վրայ, բայց վրացական տարեդարձին ուխերեց շարք մը նշանակալից յօդուածներ։ Ընկերվարական «Բաբոտնիկի»էն մինչեւ պահպանողական «Վարշաւիանկա» բոլոր լեհական թերթերը յիշեցին «Մոսկովեան լուծը» որ անցեալին մէջ ծանրացած իր Լեհաստանի եւ Վրաստանի վրայ եւ շեշտեցին ապագային Վրաստանի Ռուսաստանէն անջատումը։ Այդ առթիւ ազգային դեմոկրատներու օրգան «Գազետա Վարշաւսկա» ցանկալի կը գտնէր որ որեւէ համաձայնութիւն կայանայ վրացի անկախականներու եւ Թուրքիոյ միջեւ։ Լեհ լրագրի կարծիքով, այդպիսի համաձայնութիւն մը կը դիւրացնէ Վրաստանի բաժանումը Ռուսաստանէն։

Արմատական «Գօլօս Պրաւտի» որ մօտ է կառավարութեան, բաւական թիւ մը հանեց, նուիրուած Վրաստանին։ Յօդուածագիրներն էին լեհ քաղաքական գործիչները եւ Լեհաստանի մէջ գտնուող վրաց կազմակերպութիւններու անդամները։ Մեծ յօդուած մը նուիրած էր կիսապաշտօնական գինուորական «Պօլսկա Զբրօյնա» թերթը՝ մաղթելով որ վերահաստատուի Վրաստանի անկախութիւնը։

ԼԵՀԵՐԸ ԿՈՒՍԱԿԻՑ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի ռուսերէն «Վօզրոժդենիէ» թերթին մէջ կը կարդանք (5 Յունիս).—

Պետլիւրայի (անկախ Ուկրայինայի իշխանութեան պետը որ սպաննուեցաւ անցեալ տարի Փարիզի մէջ, Հրեայ Շվարցբարդի ձեռքով), մահուան առաջին եւ վրացական անկախութեան 9րդ տարեդարձները այս տարի Վարշաւայի մէջ տօնեցին առանձին շուքով։ Ուկրայինցիները հոգեհանգիստ կատարեցին Պետլիւրայի յիշատակին եւ մաղթանք քիէվի առաջին ուկրայինեան զօրամասերու կազմութեան տասնամեակին առթիւ, իսկ Վրացիները հանդիսաւոր ժողով գումարեցին քաղաքային վարչութեան մէջ։ Պետլիւրային նուիրուած հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ նաեւ պահակազօրքի սպաներու ակումբը։ Այդ երկու հանդիսաւոր ժողովներուն ներկայ էին լեհ կառավարական շրջաններու եւ ձախ կուսակցականներու ականաւոր ներկայացուցիչները։ Ասկէ զատ, վրացիները կը մասնակցէին ուկրայինացիներու հանդէսներու եւ ուկրայինացիները՝ վրացիներու։

Լեհ մամուլը լրութեամբ անցաւ ուկրայինեան տօնակատա-

ԳԱՐՆԱՆ ՏՕՆԸ

ՄԵԾ ՀԱՆԴԷՍ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզ պիտի տօնէ, այս Կիրակի, Գարնան Տօնը։

Օտէօնի տնօրէնը, հռչակաւոր դերասանապետ Ժէմիէ, կազմակերպած է յայտագիր մը, որ կը խոստանայ շլացնել Փարիզի բնակչութիւնը։

Ժամը 1ին, թափօր մը պիտի կազմուի Փորթ Տօֆինի մէջ, եւ կշռութաւոր քայլափոխով մը պիտի առաջանայ, անցնելով Շան զ'Էլիզէէն, մեծ ծառուղիներէն, Սեպասթօփօլէն եւ Ռիվօլիէն, դէպի Օթէլ-տը-Վիլ։

Թափօրին գլխէն պիտի քալեն վեց հարիւր լուռ դերասաններ (ֆիկիւրան), որոնք պիտի բաժնուին երեք հաւասար մասի։ Երեք խմբակները պիտի հագուին առանձին երեք գոյներով, կապոյտ, ճերմակ եւ կարմիր։

Ու երբ թափօրը կշռոյթով շարժի առաջ, հանդիսատեսին աչքին պիտի տայ պատրանքը հսկայ դրօշակի մը, որ հովէն կը վէտվէտի ու կը ծփայ։ Այս մարդկային դրօշակին պիտի հետեւին ծաղկաշէն կառքեր եւ երկու հոռմէական սայլեր։

Ետեւէն պիտի գան, նախ Գարնան աստուածը՝ նժոյգի մը վրայ, եւ ութը ուրիշ աստուածներ՝ գաւառական զինազրօշներով։

Անոնց պիտի հետեւի սայլախումբ մը, կազմուած՝ հնոյթ կառքերէ. նախ, քառանիւ յաթնակի մէջ՝ առաջին փարիզուհին, յետոյ՝ գահաւորակներ, ճեպակառքեր, ժանուարներ (coche), գրօսակառքեր (berline), առաջին շոգեկառքը, առաջին հանրակառքը, մեծ երկանիւը, հեծելանիւը, հին յածուորակները, Մարնի սակաշարժը (թաքսիմէթր) եւ առաջին ինքնաշարժը։ Բոլորը՝ յիսնեակ մը կառքեր։

Երբ թափօրը հասնի Օթէլ-տը-Վիլ, Թաղապետական ժողովի նախագահը՝ Կօտէն պիտի կատարէ թագադրութիւնը առաջին փարիզուհիին, որ է Փարիզի գործաւորուհիներուն թագուհին, որուն պիտի տրուի, յանուն Քաղաքին, օժիտ մը։

Ժամը 5ին, Թիւյլըրի պարտէզին մէջ տեղի պիտի ունենայ համերգ մը։ Հազարեակ մը մը երգիչներ պիտի երգեն ժողովրդական երգեր եւ երաժիշտներ պիտի նուագեն Մեղեդի առ Արուեստն Վակների, և գարնան քայլերգը։

Յետոյ պիտի սկսին պարերը, որոնք պիտի տեւեն մինչեւ արշալոյս, բոլո՛ր թաղերուն մէջ։ Շան զ'Էլիզէի թատրոնին մէջ տեղի պիտի ունենայ ցայգահանդէս մը, ուր փարիզուհին պիտի ընդունուի պերճափառ հանդիսութիւններով։

Այս առթիւ պիտի ծախուին գարդանկարներ, որոնց հասոյթը, ինչպէս նաեւ տօնին շահը պիտի յատկացուին Հանրային Խնամատարութեան որբերուն։

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ատրպէյճանի ուսումնասիրութեան նուիրուած ընկերութիւնը այս ամառուան համար ծրագրած է կատարել շարք մը արշաւախումբեր, լեզուական, ազգագրական, երկրաբանական եւ հնագիտական։ Այս արշաւախումբերուն պիտի մասնակցին թէ՛ տեղացի ազգագրագէտները, եւ թէ կեդրոնի գիտնականները, Զուրաէն, Մեշչանով եւայլն։

Ղազախի գաւառը եւ տեղական բարբառները պիտի ուսումնասիրէ փրոֆ. Զօբան-Զադէի արշաւախումբը։

Առանձին հետաքրքրութիւն մը կը ներկայացնէ Ղուբայի գաւառին 5 փոքրիկ ցեղերուն կենցաղին ուսումնասիրութիւնը։ Այդ ցեղերը կը կոչուին խինալուկներ, խանուտլիներ, ջեկեր, կրիզներ, բուդուղներ, որոնք կը խօսին տարբեր լեզուներով եւ հետզհետէ կ'անհետանան։ Անոնց լեզուները փոքրիկ նմանութիւն մը ունին Տաղստանցիներու լեզուին հետ եւ կը ներկայացնեն ազգագրական մեծ կարեւորութիւն։

Քննութեան պիտի առնուի նաեւ Գէօկչայի գաւառը, ուր, Մոլլա-Իսախլի գիւղին մէջ, գիւղացիները կը խօսին ինքնուրոյն լեզու մը։

Աւելի հետաքրքիր են այն պեղումները, որոնք պիտի կատարուին Լեռնային Ղարաբաղի եւ Նախիջեւանի Ղըզըլ-Վանքի շրջանին մէջ։ Փրոֆ. Մեշչանով չորս տարի առաջ այդ շրջանին մէջ կատարած է պեղումներ եւ երեւան բերած՝ հարուստ նիւթեր։ Ղըզըլ-Վանքի պեղումները գիտական մեծ նշանակութիւն ունին, շնորհիւ փրոֆ. Մեշչանինովի այն վարկածին թէ Ղըզըլ-Վանքի քաղաքակրթութիւնը յարաբերութիւններ ունի միջնական մշակոյթին հետ։ Իսկ այս վերջինն ալ՝ հնադարեան Միջագետքի, սումէրական քաղաքակրթութեան հետ։ Կ'ենթադրուի որ Ղըզըլ-Վանքի քաղաքակրթութիւնը աւելի հին է, քան սումէրականը, որ գոյութիւն ունէր Քրիստոսէ երեք հազար տարի առաջ։ Գէօկ-գէօլ լիճին եւ Ելդարեան աւազանին վրայ եւս պիտի կատարուին բուսաբանական-բնագիտական ուսումնասիրութիւններ։

Ելդարեան հովիտը հնախօսական մեծ նշանակութիւն ունի, որովհետեւ այդ շրջանին մէջ գտնուած են անդրջրհեղեղեան կենդանիներու ոսկորներու հսկայ գերեզմանոցներ։

ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ՇԱՏԱԿԵՐ ՄՈՍԿՈՎԽՍՏԱՆԸ

Մոսկովխստան կը խռտայ նորէն։

Սովետները դժգոհ են Հէրպէթէն (մեր դեսպանէն), եւ Հէրպէթ զզուած է Սովետներէն։

Ինչո՞ւ դժգոհ են սովետները,— որովհետեւ, ըստ Հէրպէթի, կը ցաւին որ ֆրանսական դեսպանը քիչ կուտայ հացկերոյթները, եւ կծծի է։ Անոնք կը բաղդատեն այն արքայական ճաշերուն հետ, զորս կուտանի իրենց դեսպանները Լոնտոնի, Փարիզի, Պերլինի մէջ։ Ամէն ճիգ կը թափեն փոխելու համար հին կարգերը, բայց երբե՛ք բերնի հին համերը, նոյնիսկ խավեարի համար հիւանդ կ'ըլլան։

Հէրպէթ կ'ուզէր հաճելի ըլլալ սովետներուն հետեւելով պոլշեւիկ բարքերուն պաշտօնական պարզութեան։ Ի՞նչ,— շուտով հասկցաւ սակայն որ, Մոսկովխստանի մէջ, ուտելու ձեւերը աւելի զօրաւոր են քան քաղաքական ձեւերը։ Կլոր ճաշասեղանի մը շուրջ, ո՛չ աջ կայ, ո՛չ ալ ձախ։

Արդէն, մինչեւ հիմա, բոլոր դիւանագիտական մեծ բանակցութիւնները կատարուած չե՞ն ճաշասրահներու մէջ։ Թուարի աւելի կարեւորութիւն ունի, քան Լօքարնօ։

Ազգերու դաշնակցութիւնը ծանր պարտականութիւն մը ունի,— հիմնել հրաշալի փալաս մը, օժտուած՝ առաջնակարգ խոհարարապետներով, ի պէտս աշխարհիս քաղաքագէտներուն ու դիւանագէտներուն։

Ամէնէն խռտան ազգերն իսկ խաղաղօրէն պիտի նստին սեղանի, հրամմանաւն խոհարարապետներուն։

Փ. Օտիս

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէն (սեփ. թղթ.)— Անկախութեան 9րդ տարեդարձը տօնուեցաւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Զ. Ո. Մ.ի, Հայ Կարմիր Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հայ Ժողովրդական Լսարանի Միութիւններուն։

Ատենապետ ընկ. Գ. Յովհաննէսեան հանդէսը բացաւ եւ օրուան նշանակութիւնը պարզաբանելով հրաւիրեց ժողովուրդը ոտքի կանգնիլ, իբրեւ յարգանք ազատութեան ճամբուն վրայ ինկած հերոսներուն։

Արտասանութիւններ եղան Կոստանդինեանի, Զոպոյեանի, Մաթէոսեանի եւ Պազրճեանի կողմէ։ Արձակ մը կարդաց ընկ. Գ. Կարապետեան, իսկ ճառախօսութիւն մը՝ Տիկին Ուզունեան։ Երգեցիկ խումբը ընդմիջաբար կ'երգէր կտորներ, ընկերակցութեամբ ջութակի զոր կը նուագէր ընկ. Պագրճեան։ Մեներգեց Պ. Մ. Մուրատեան։ Բոլորը ծափերով գնահատուեցան։

Բանախօսեց ընկ. Վ. Զաւէնեան, բացատրելով թէ ինչպէս հայ ժողովուրդը օրհասական կռիւ մղեց Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւայլ ճակատներու վրայ, անկախութիւնը հռչակեց։ «Վեց հարիւր տարիներէ ի վեր առաջին անգամն էր որ հայ ժողովուրդը իր ազատութենէն կուլար»։

Խոր տպաւորութեան տակ մեկնեցաւ ժողովուրդը, տանելով իր հետ օրուան նշանաբանը,— ազատութիւն եւ անկախութիւն։

Էժտէհիար

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻԱԴԱ.— Ռուս մարզական միութիւնը հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տասնամեակը յաւերժացնելու համար կը կազմակերպէ համաշխարհային մարզական հոկտեմբերիադա։ Խաղադաշտին կառուցումը կ'աւարտի 1928ին։

Այս խաղադաշտին մէջ կրնան տեղ գրաւել 50,000 հանդիսատեսներ։ Հրապարակը 35 հազար քառ. մէթր է։ Հանդիսատեսներուն յատկացուած ամբիթատրոնին մէկ երեսը կը նայի Մոսկուա գետին, ուր տեղի պիտի ունենան ջրային խաղեր։ Շրջականները, զորս կը գրաւեն Վարանցովի սարերը, պիտի շինուին մարզական նոր տուներ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ

Վաղը, կիրակի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի երեք խումբերը պիտի մասնակցին վեց հոգինոց բաժակի մրցումի մը (le tournoi de sixte) որ կազմակերպուած է U. A. Intergadz'Artsի խումբին։ Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով։

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴՐԱՄԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՄԲ.— Թարպի մօտ, Լան գիւղին մէջ երկու հարուստ ընտանիքներ կը կարգեն իրենց աղջիկն ու տղան առեւտրական նպատակներով եւ առանց երիտասարդներուն սիրոյ յօժարութեան։

Ու ամուսնութենէն յետոյ, երկու նորապսակ ամուսինները, որոնք ո եւ է սէր չունէին իրարու հանդէպ, կը սկսին անվերջ կռիւի մը։

Ու անցեալ օր ամուսինը կը սպաննէ իր կինը, եւ յետոյ ինքզինք կը կախէ չուանով մը։

ՍԻՐՈՅ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ.— Լիլի մէջ Փաթէ կը սիրահարի Թէրէզի։ Փոքրիկ աղաւար մը կը շինեն եւ հոն կը կենակցին միասնաբար եւ սիրով։

Յանկարծ Փաթէ աւելորդ կը գտնէ իր ընկերուհին։ Եւ իրիկուն մը պտոյտի կը տանի Տէօլի ջրանցքին եզերքը։ Փաթէ, ընկերուհիին անուշադիր մէկ վայրկեանէն օգտուելով, կը սեղմէ վիզը, թաշկինակով մը կը լեցնէ բերանը եւ կը բռնէ կը նետէ ջուրին մէջ։

Դժբախտ աղջիկը լողալով կը հասնի եզերք, եւ խոտերէն բռնելով կը ջանայ ցամաք ելլել։ Փաթէ փայտով կը զարնէ աղջկան ձեռքերուն, որպէս զի չկարենայ բռնել խոտերէն եւ խեղդուի։ Ջոհը կը յաջողի բերնէն հանել թաշկինակը եւ օգնութիւն պոռալ։

Երկու անցորդները կը վազեն կը հասնին։ Փաթէ կ'անհետանայ։ Ջոհը կը հանեն ջուրէն։ Ոստիկաններն ալ Փաթէնը՝ իր թաքստոցէն։

ՈՒԺԱՆԱԿԸ.— Անցեալ օր, Նիսի մօտ, Ֆլէժիւսի ճամբուն վրայ, երբ խումբ մը բանուորներ կը մրափէին, ուժանակ մը ինկաւ իրենց գիրկին մէջ։ Իտալացի բանուոր մը, Թոմասօ, ցատկեց վերցուց ուժանակը, որ բռնկած էր, եւ ուզեց նետել։ Սակայն, ո՛ւշ էր, պայթեցաւ եւ փրցուց ձեռքը։

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց բանուոր մը, որ նետած էր ուժանակը, վրէժ լուծելու համար իր փախստ ընկերներէն։

ՍԷ՛Ր, ՍԷ՛Ր.— Գիշերապահ մը, Բոլէն, որ իր գիշերուան լուսնկային պէս կը սիրէր նաեւ իր կինը, Ժօզէֆինը, յանկարծ լքեց։ Ու մինակ մնաց իր գիշերուան լուսնկային հետ։

Կինը հեռացաւ եւ գնաց մօրկանը մօտ, Արժանթէօյլ։

Գիշերապահը, շաբաթ մը ետքը, զգաց որ անտանելի է մինակուկ կեանքը։ Գնաց ու խնդրեց կնոջմէն որ վերադառնայ։ Կինը մերժեց։ Ու գիշերապահը, ամէն իրիկուն, կը սպասէր իր սիրականին պատուհանին տակ։

Առջի իրիկուն, գնդակ մը պարպեց եւ հոգին փչեց իր սիրականին աչքերուն տակ։

"ՅԱՌԱՋ,, Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԻՆՉԻ ԿԸ ՎՍՏԱՀԻՆ ԵՒ ԵՍ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՄ ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՊԱՇՏՕՆ ՄԸ

—Ահա՛, պարոններ, պաշտօնը որ կուզեմ ձեզ յանձնել։

Եւ նորէն աչքերը մեզի յառելով,

— Կ'ընդունի՞ք, հարցուց։

Պահ մը խորհրդածել կեղծել եւ երբ թէ ակնարկով ընկերոջս կարծիքը առնելէ յետոյ.

— Ինչո՞ւ չէ, պատասխանեցի։ Ենթադրելով որ այդ պաշտօնը կատարելու համար ամէն պատասխանատուութիւն արդէն տեսնուած է, կը մնայ միայն կարգադրելիք մնդիր մը։

— Ո՞րն է։

— Մեզի համար ամէնէն կարեւորը, դրամը։ Որքա՞ն պիտի տաք եթէ յաջողինք։

Գնդապետը ժպիտ մը ունեցաւ։

— Եթէ միայն դրամական հարցն է որ ձեզ պիտի կասեցնէ, թող տուէք որ ըսեմ թէ՝ այդ տեսակ հարց չկայ։

— Սակայն...

— Զգեցէք որ խօսիմ, ինդրեմ, ըսաւ կտրուկ կերպով։

Եւ իր բառերը շեշտելով,

— Իմ պետերուս հրամանով գործարան գլուխ ձեզի կուտամ հարիւր հազար մարք, ամէն անգամ որ յաջողիք որ եւ է կերպով անոր արտադրութիւնը կասեցնել։

— Շատ լաւ, ե՞րբ պէտք է սկսիլ։

— Որքա՛ն շուտ, այնքան լաւ, որովհետեւ վտանգը հետզհետէ կը մեծնայ։

— Լաւ, այն ատեն որ եւ է արգելք չկայ անմիջապէս սկսելու համար։ Կ'ուզէ՞ք ըսել թէ ի՛նչ կայ ընելիք։

Նորէն ժպտեցաւ, յետոյ.

— Կը սիրեմ ձեր այդ վճռական միտքը որ կ'ապացուցանէ թէ գործի մարդեր էք, ինչ որ գիս չի զարմացներ, նկատի ունենալով ձեր անցեալը. (ի՞նչ կրնայինք ըրած ըլլալ անցեալին մէջ.) հիմա մտիկ ըրէք։

Իր առջեւ դրուած թղթածրարէն հանեց նոր քարտէսներ, գրքոյկ մը եւ սկսաւ.

ԴԺՈԽԱՑԻՆ ՑԱՏԱԿԱԳԻԾ ՄԸ

«Գիրքը որ կը տեսնէք, ըսաւ, պարզապէս հրաշալիք մըն է։ Ֆրանսայի ազգային պաշտպանութեան համար աշխատող գործարաններուն կատարեալ ցանկէն զատ, կը բովանդակէ նաեւ անոնց մասին ամէն տեսակ տեղեկութիւններ։

"Ֆրանսացիները երբեք չպիտի գիտնան թէ՝ այս գիրքը տպագրելով, ի՛նչ մեծ ծառայութիւն մատուցած եղան մեզի։ Իրենց սովորական թեթեւութեամբ, եւ այս՝ պարզապէս պարծենալու համար իրենց ուժով եւ հարստութեամբ, մեր ձեռքը տուին զէնք մը, որ խենթութիւն պիտի ըլլար մեզի նետել։

«Այս կերպով մեզի խնայած եղան շարք մը քննութիւններ, որոնք մեզի շատ սուղի նստելէ զատ, թերեւս սպասուած արդիւնքն ալ չպիտի տային։

«Նայեցէք սա ցուցակագրութեան, որ իրենց ամէնէն կարեւոր գործարաններուն կը վերաբերի. պիտի նշմարէք թէ բան մը պակաս չեն ձգած, ոչ իսկ գործատան վարիչ խորհուրդին անդամներուն անունները։ Այս տեղեկութիւնը սակայն անշուշտ գիս չի հետաքրքրեր ու նոյն իսկ ինծի ծիծաղ կը պատճառէ։ Բայց ինչ որ ինծի համար չափազանց շահեկան է, գործատան արտադրութեան մասին տրուած տեղեկութիւններն են։

«Եւ տեսէք, այդ տեղեկութիւնները հոս գրուած են խոշոր գիրերով։

Եւ ինծի երկարելով ցուցակ մը ուր նշանակուած էր «Ժիֆօի, ելեկտրօ-քիմիական գործարաններուն արտադրական տարողութիւնը, շարունակեց.

— Ասոր պէս հազարաւոր ցանկեր ունիմ դեռ. կարելի է զանոնք ճիշտ նկատել, որովհետեւ բոլորն ալ ֆրանսացիներու կողմէ նշանակուած են։ Ինծի հետ մէկտեղ դուք ալ պիտի ընդունիք թէ՝ այս տեսակ պայմաններով աշխատիլը՝ մեծ հաճոյք է։

— Սարսափած էի. ի՞նչպէս ֆրանսայի մէջ կրցեր էինք այս խենդութիւնը գործելով, այդքան թանկարժէք տեղեկութիւններ հաղորդել մեր անողոք թշնամիներուն։

Ուշի ուշով կը քննէի ինծի յանձնուած ցուցակագրութիւնը, ուր ամէն ինչ կար, գործին սկզբնաւորութիւնը, գրուած դրամագլուխը, շահի բաշխում, կազմ ու գործիք, արտադրութիւն, եւլն.։

Այս տեսակ ստոյգ տեղեկութիւններով գերմանները կրնային ամրաքայլ ընթանալ։

Ի՞նչ ընելու էր, տեղեկութիւններու այս աղբիւրը խլելու համար անոնց ձեռքէն։

Եւ մինչդեռ այս արդիւնքը ձեռք ձգելու միջոցներուն վրայ կը խորհէի գնդապետը վերսկսաւ.

Եւ հիմա որ անմիջական գործունէութիւն մը անհրաժեշտ կը նկատենք եւ այդ մասին սկզբունքով համաձայնած ենք, ինծի կը մնայ նշանակել այն կէտերը որոնց վրայ գլխաւորաբար պիտի թափէք ձեր ճիգերը։

Եւ այս անգամ իր գրպանէն հանելով խնամքով ծալլուած թուղթ մը, զայն բացաւ, կարդաց ինքնիրեն եւ շարունակեց։

(Շար.)

սարքելու համար: Անոր գրաւոր յայտարարութիւնները կառավարութեան ձեռքն են:

Չեկոյցը կը յիշէ նաեւ ձերբակալութիւնը այն բոլոր միապետական Ռուսերուն, որոնք հակայեղափոխական մահափորձեր կազմակերպած կամ քարոզութիւններ ըրած են:

Այս բոլոր պարագաներուն մէջ ալ քննութիւնը ցոյց տուած է թէ վարագոյրին ետեւը կեցողը Անգլիան եղած է: Ցետոյ կ'աւելցնէ. «Վերջապէս Յունիս 7ին լեհ հպատակ մը սպաննեց Վոյքոֆը»: Մինչդեռ անհաբեկիչ Քավէրտան ռուսական հպատակ է եւ ոչ թէ լեհ:

Չեկոյցին մէջ կ'ամբաստանուի նաեւ Ուէյթ անուն մէկը, Մոսկուայի անգլիական պատուիրակութեան անդամ, որ Կրեմլինն ու Մեծ Թատրոնը օդը հանել ծրագրող Նախկին ռուս սպայի մը հետ յարաբերութեան մէջ է եղեր: Ասկէ զատ Յունիս 3ին ոստիկանութիւնը Մոսկուայի մէկ շէնքին մէջ գտաւ անգլիական ռումբ մը՝ մէջը ֆրանս. մելինիթ լեցուած:

Չեկոյցը կը յիշէ նաեւ Նախկին ցարական դեսպան Սապլինի անգլիական թերթերուն ըրած յայտարարութիւնը, որով մարդասպանը կ'արդարացուի: Սապլին անգլիական Նախարարներուն հետ շփման մէջ է, որով հոդ ալ անգլիական մատը կը տեսնէ: Օփանսքիի խորհրդաւոր «արկած»ը եւ Յունիս 7ի գիշերը Լէնինկրատի համայնավար ակումբի եղեռնափորձը նոյնպէս անգլիական դրդումով կատարուած են?: Ու կը շարունակէ.

«Խորհրդային Միութեան զանազան վայրերը միաժամանակ հրդեհներ ծագեցան գործարաններու, աշխատանոցներու եւ զինուորական մթերանոցներու մէջ: Նոյնպէս կարգ մը տեղեր գործարաններու մեքենաները քանդուած գտնուեցան: Քննութիւնը հաստատեց թէ կանխամտածուած ոճրային ծրագիրներու արդիւնքն էին ասոնք»:

Խորհրդային կառավարութիւնը աշխատաւորներուն կոչ կ'ուղղէ պահել գործարանները, մթերանոցները, կայարանները եւլն.: Պաշտօն կը յանձնէ Կէփէուին (Նախկին Չեկա) խիստ միջոցներ ձեռք առնել՝ երկիրը պահպանելու համար օտար լրտեսներու, հրձիգներու եւ մարդասպաններու, ինչպէս նաեւ անոնց միապետական դաշնակիցներուն դէմ:

⁂ Ռուս «Ավիաքիմ» օդանաւային եւ քիմիական ընկերութիւնը իր բոլոր անդամներուն ուղղած կոչով մը կը հրաւիրէ զանոնք հանգանակութիւն կատարել օդանաւերու Նոր տորմեղ մը շինելու համար՝ հետեւեալ կարգախօսով. «Մեր պատասխանը Չէմպըրլէյնին»: Այս տորմիղի առաջին օդադաւը «Վոյքոֆ» պիտի կոչուի:

Լեհաստանի պատասխանը

Վոյքոֆի սպանութեան առթիւ պոլշեւիկներուն կողմէ Լեհաստանի ուղղուած բողոքի ծանուցագրին պատասխանը. առջի օր ղրկուեցաւ արտաքին փոխ-գործավար Լիթվինոֆի: Իր պատասխանին մէջ լեհ կառավարութիւնը դիտել կուտայ թէ երբեք յանցաւոր չի՛նկատեր ինքզինքը սպանութեան գործին մէջ, պարզ այն պատճառով որ յաճախ Վոյքոֆի առաջարկած էր լեհ ոստիկանութեան պաշտպանութիւնը, սակայն անիկա միշտ մերժած էր:

Գալով ոճրագործին, հաստատուած է թէ անիկա անձնապէս գործած է եւ ոչ թէ իբրեւ կազմակերպութեան մը գործակալը: Լեհ կառավարութիւնը պատրաստ է անմիջապէս բանակցութեան մտնել Մոսկուայի հետ, Վոյքոֆի ընտանիքին հատուցում տալու համար: Նոյնպէս կ'ընդունի որ խորհրդային գործակատար Ուլիանով մասնակցի Վոյքոֆի սպանութեան առթիւ կատարուելիք քննութիւններուն:

⁂ Արտաքին Նախարար Զալէսքի կը յայտարարէ թէ մար դասպանին պատիժը կախում պիտի ունենայ զինքը դատող դատարանէն: Եթէ պատերազմ. ատեանի մը կողմէ դատուի, կրնայ մահուան դատապարտուիլ, մինչ քաղաքային դատարանը այդ պատիժը չի տար: Զալէսքի Փարիզ հասաւ երէկ:

ԱՆԳԼԵԻՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մոսկուայի անգլիական դեսպանատան պաշտօնէութիւնը ամբողջութեամբ Լոնտոն վերադարձաւ առջի օր: Անգլ. կառավարութիւնը խիստ հսկողութեան տակ կը պահէ ռուս առեւտրական պատուիրակութեան եւ «Արգոս»ի պաշտօնեաներէն անոնք, որոնք դեռ Անգլիա կը մնան: «Արգոս»ը դեռ գործադրուելիք պայմանագրութիւններ ունի անգլ. կարգ մը տուներու հետ եւ յարաբերութեանց խզումը արգելք չպիտի ըլլայ անոնց լրացման:

Չիչերին-Շթրեզեման տեսակցութիւնը

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ Հինգշաբթի իրիկուն խորհրդային դեսպան Քրեսթինսքի մեծ հացկերոյթ մը տուաւ գերման Նախարարներուն ի պատիւ: Սեղանին կը Նախագահէր արտաքին գործավար Չիչերին որ նոյն օրը Պերլին հասած էր: Ճաշէն վերջ Չիչերին եւ գերման արտաքին Նախարար Շթրեզեման տեսակցութիւն մը ունեցան:

Չիչերին կը հերքէ այն լուրը՝ որուն համաձայն ինք Պատէն-Պատէնի մէջ ըսած ըլլայ թէ Վոյքոֆի սպանութիւնը ո եւ է ազդեցութիւն չպիտի ունենայ ռուս եւ լեհ յարաբերութեանց վրայ:

Ֆրանսիտալական միջադէպ մը

Նիսէն Վինթիմիլյա (իտալական սահմանագլուխ) երթեւեկող երկաթուղին յարձակումի ենթարկուեցաւ առջի օր իտալական հողին վրայ՝ Նախկին Տի Լաթթէի կայարանին մօտ: Մեքենավարը կը հաստատէ թէ ճամբուն եզերքի հողին ետեւ պահուըտած ֆաշիստ քաղաքապահներն էին կրակ բացողը: Ֆաշիստները կ'ուրանան. սակայն վայրաշարժին եւ ետեւի կառքին վրայ գնդակի հետքեր գտնուեցան: Ֆրանսական եւ իտալական իշխանութիւնները կը քննեն խնդիրը:

Լէոն Տօտէ պիտի ձերբակալուի

Գրած էինք թէ դատական իշխանութիւնը պայմանաժամ տուած է արքայական «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի խմբագրապետ Լէոն Տօտէի եւ թերթին պատասխանատու տնօրէնին՝ հինգ ամիս բանտարկութեան պատիժը կրելու համար: Այդ պայմանաժամը կը լրանար երէկ ժամը 13ին: Լէոն Տօտէ երէկ առտու իր թերթին մէջ կը գրէ թէ չպիտի ներկայանայ բանտ եւ այդ օրուընէ սկսեալ իր բնակարանը պիտի փոխադրէ խմբագրատունը, իր զրչի ընկերներուն մօտ:

Կը կարծուի թէ դատական իշխանութիւնը ձերբակալելով բանտ պիտի տանի զայն:

ԽՄԲԱԿԱՆ ՊՏՈՅՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան Ա. խմբական պտոյտը՝ վաղը Կիր. 12 Յունիս: Կը խնդրուի ընկերներէն եւ համակիրներէն, որ առաւօտեան ժամը 9ին ներկայ գտնուին Մեծ Եկեղեցիի դիմաց Cours Joseph Therrie (թիւ 1 հանրակառքին կայարանը): Կէս օրը դաշտը անցընելու համար ճաշերը միասին բերել:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը՝ այսօր Շբ. կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Վիէնի «Ապառաժ» խումբի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին սովորական տեղը: կարեւոր օրակարգ, ներկայանալ անդամատետրներով:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Հրայր» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Bar - Restaurant Laurenti Boulevard Oddo Prolongé, N. 142ի մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՂԲԻՒՐ-ՍԵՐՈԲ խումբի ընկերական ընդհանուր ժողովը վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Ընկ. Տ. Գաժվէճեանի բնակարանին մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇԱՊԻՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի «Ռազմիկ» հայրենակցական միութիւնը խիստ ստիպողական օրակարգով ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Գարահիսարցիները վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de Belleville:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Վասպուրականի երկ. երիտ. «փարոս» միութիւնը պիտի տօնէ Վանի հերոսամարտի 12րդ տարեդարձը, վաղը կիր. Chateau de Rouetի շքեղ պարտէզին մէջ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Արամ Խօրանեանին եւ իր Տիկնոջ, իրենց եղբօր՝ ԵՂԻՇԷ ԽՕՐԱՆԵԱՆի կըսկծալի մահուան առթիւ:

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԵՒ ԵԶԵԱՆՑԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Վաղը կիրակի՝ Յունիս 12 առաւօտուն ժամը 11ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի փարիզի հայոց եկեղեցւոյն մէջ ի յիշատակ Մկրտիչ Սանասարեան եւ Կ. Եզեանց բարերարներու: կէսօրէ վերջն ալ ժամը 3էն 6 պիտի կազմակերպուի թէյասեղան մը «Գլօրիա»յի մէջ, փարիզի Սանասարեան միութեան կողմէ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՌԻԷԶ, Ս. Բէօսէեան.— Ձեր ուզած հասցէն է Publicité «La Renaissance», 2—4 Rue de Sèze, Paris IX.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼԱՆՍԷՅ. Գործ.—155.60 ֆր.:
ԼԻՕՆ, Զ.— 35:
ՏԷՐԲԱԶՎԻԼ, Յ. Գ.— 35:
ՌԻՕԹՕՐՏ, Դ. Մ.— 35:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Գ.— 35:
ՔԼԱՄԱՌ, Ա. Զ.— 70:
ՔՕԿՈԼԷՆ, Յ. Թ.— 10 ֆր., կարգադրեցինք,
ՎԻԷՆ, Գործ.— 150:
ԼԻՈՆ, Ա. Գ.— 80:
ՇԱԹՕ-ՌԸՆՕԼ, Ս. Գ.— 35:
ՖՐԷՋՆՕ, Յ. Ս. 10 տոլար:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ. Թ.— Կարգադրեցինք. հաշիւները փակուած են:
ՔՕԼՕՄԲ, Լ. Ռ.— Ձեր առաջին նամակը չենք ստացած:
ԿՌԱՖԱՆ ՇԹԱՊԷՆ, Յ. Փ.— 35 ֆրանք:
ՇԱԹ, Բ. Զ.— 50:
ՊԷԼՖՕՌ, Յ. Տ.— 60:
Ռ. ՖԻՆԻՍԹԷՐ, Մ. Գ.— Կարգադրեցինք:
ՌԻՕԹԱՌ, Օր. Թ. Գ. Դիժոն Լիոն, 75 Ave. Berthelot:
Ս. ԷԹԻԷՆ, Լ. Պ.— 50 ֆր., մինչեւ 1 Յուլիս փակուած է ձեր հաշիւը:
ՎԻԼՆԷՕՎ ՍՈՒԼԷ, Յ. Օ.— 10 ֆր., կարգադրեցինք:
ՊՕՇԱՄԹԷԼ, Հ. Ա.— 40:
Ս. ՕՊԱՆ, Յ. Խ.— Ղրկեցինք, գրքի գինն է 20 ֆր.:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ.Ծ.— 541.50:
ԿՐԱՍ, Հ. Ա.— Թերթ ղրկեցինք 10 Յունիսէն:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Պ. Մկրտիչ Պարսամեանէ խմբագրատուն հանդիպիլ Շաբաթ օր:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Յարդգող կը հրաւիրէ իր անդամներն ու համակիրները, մասնակցելու պտոյտի մը, որ պիտի կատարուի, վաղը կիրակի, Սէն-Ժէր-մէն-ան-Լէյի մէջ: Դաշտային զբօսանքներ, բացօթեայ զուարճութիւններ,, դասախօսութիւն մը տեղւոյն միւզեին մէջ:

Մասնակցողները պէտք է գտնուին վաղը, կիրակի, առաւօտեան ժամը 8.30ին փօրթ Մայեօի մէթրոյին մօտ: ժամը 8.30ին ճամբայ կ'ելլէ խումբը: Ուզողը կրնայ իր հետ առնել ճաշը:

Վարձու յարկաբաժին

Օդասուն եւ պատշգամով երեք սենեակներ, խոհանոց, թուալէթի սենեակ, մառան, ընդարձակ մուտք, ջուր, ելեքտրականութիւն, կազ: Նպաստաւոր պայմաններ:

Դիմել «Ճաշարան Նասիօնալ» 28 Rue Nationale Billancourt:

ՍԱԿԱՐԱՆ

10 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	54
Մարք (ոսկի) 100	Mark	604	75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	38
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	25
Լէվա 100 հատը	Léva	18	30
Տրախմի »	Drachme	33	50
Լիր » »	Lire	140	85
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	75
Զուիցր. »	Frc. Suisse	490	75
Լէյ 100 հատը	Ley	15	45
Ձերվոնեց	(10 Roubles or)	102	—
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3175	—
» II	»	1880	—
» III	»	1450	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	155	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՅՈՒՆԻՍ 1927

12 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 361 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՀԱՒՈՐ ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

Վարշաւիայի սպանութիւնը լրջօրէն կը զբաղեցնէ միջազգային մամուլը եւ օրուան վարիչները։

Բազմազան են այս իրարանցումին պատճառները, երկու կողմերուն համար ալ։

Կարմիրները ակներեւ կը տեսնեն որ, այսպէս կամ այնպէս, կ'ընդարձակուի եւ կ'ամրապնդուի հակաբոլշեւիկ ճակատը։ Անշուշտ շատ բան իրենց խուճապահար, աղմկարար եւ խուսանավար տրամադրութեան հետեւանքն է։ Տակաւին այնքան ալ կուռ եւ սպառնալի հանգամանք չունի այդ ճակատը, ոչ ալ ամէն դէպք սարքուած է ճիշդ այնպէս, ինչպէս կը պատմեն ու կը հաւատացնեն Մոսկուայի մէջ։ Նոյնիսկ համաձայնութիւն չկայ հակաբոլշեւիկ եւ հալածական Ռուսերուն, անոնց իւրաքանչիւր խմբակցութեան մէջ։ Այլապէս, Վորովսքին եւ Վոյքոֆը բազմաթիւ բախտակիցներ պիտի ունենային։ Այդ խմբակցութիւնները, եւ մանաւանդ միապետականները մահուան տալով հանդերձ ներկայ վարչաձեւն ու անոր ներկայացուցիչները, շատ ալ համաձայն չեն երեւար արտասահմանի մէջ կատարուած ահաբեկումներուն, ինչպէս կը բացատրէ Փարիզի ցարական օրկանը։ Անոնց ծրագիրն է զարնել ներսէն, եւ ներսին։

Բայց եւ այնպէս, բարենշան չեն երեւոյթները։

Մենք առիթ ունեցանք բացատրելու զանազան երկիրներու մէջ տիրող տրամադրութիւնները՝ Մոսկուայի իշխանութեան դէմ։ Նորէն շարժման գլուխը անցած է Մեծն Բրիտանիան, որ առեւտրական եւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզեց մեծ վճռականութեամբ եւ հանդիսաւորութեամբ, ինչպէս վերահաստատած էր զանոնք, 1921ին եւ 1924ին։

Լոնտոնի օրինակէն ուժ կ'առնեն միւսները։ Ֆրանսան ամիսներէ ի վեր ձեւ ու մարմին կուտայ հակաբոլշեւիկ պայքարին եւ առ այժմ դատի կը քաշէ այն համայնավարները որոնք պետութեան հիմքերուն կը սպառնան, ըմբոստացնելով զինուորները, մայր-երկրէն մինչեւ գաղթավայրերը։ Կը թուի թէ երկար չպիտի տեւէ սահմանափակումը։ Տակաւին երէկ, ազգայնական թերթ մը ուշադրութիւն կը հրաւիրէր Փարիզի Խորհրդային դեսպանատան եւ առեւտրական պատուիրակութեան գործունէութեան վրայ, անուններ եւ դէպքեր մատնանշելով, եւ կ'առաջարկէր Անգլիոյ օրինակին հետեւիլ։ Իսկ Խորհրդարանը հրապարակաւ իր հաւանութիւնը յայտնեց դահլիճին քաղաքականութեան։

Լոնտոնի մէջ ալ այսպէս սկսան։ Գերմանիան, որուն համար հաւատացողներ կան թէ Անգլիոյ տեղը պիտի բռնէ, ռուսական շուկան գրաւելու համար, այնքան ալ ուրախ չէ այդ հեռանկարէն։ Պերլին ոչ միայն համտեսած է Խորհրդային կարկանդակը, այլ եւ, խորապէս ազդուած՝ Մոսկուայի մէջ երկու օր առաջ կատարուած գնդակահարութիւններէն, — քսան հոգի՝ մէկի դէմ։ Եւ քսանն ալ բարձր դիրքի տէր մարդիկ, — իշխան, ազնուական, պաշտօնատար, առեւտրական։ Միւսներէն, օրինակ Լեհաստանը յառաջապահ մըն է, սահմանին վրայ, թէեւ չափազանց զգոյշ։ Զօրաւոր Ռուսաստան մը վտանգ է այդ նորազատ երկրին համար. բայց զայն տկարացնելու փորձերուն մէջ, Վարշաւիա չուզեր ստանձնել շագանակը կրակէն հանելու արկածալի դերը։

Իսկ ասդին, Մոսկուա, ինկածի պէս կ'անցընէ ճակատագրական տագնապ մը։

Սպառնալիքը ոչ միայն դուրսէն է, այլ եւ ներսէն։ Եւ ներսն ալ, ոչ միայն տիրող կարգ ու սարքին թշնամիներէն, այլ եւ կուսակցութեան ծոցէն։

Այդ իրողութեամբ պէտք է բացատրել այն դիւահար մոլեգնութիւնը, որով կը փորձեն վրէժ լուծել արգելափակ պատանդներէ, մէկ սպանութեան փոխարէն։ Այդ կ'ապացուցանեն նաեւ Խորհրդային Միութեան մէկ ծայրէն միւսը սարքուած ժողովները, բողոքներն ու բանաձեւերը, որոնք մէկ եղանակ ունին, Լէնինկրատի մէջ ըլլան թէ Լէնինականի (Շիրակ)։ Հեռագիրները կը հաղորդեն Ռուսիոյ Տնտեսական Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահին՝ Կուիպիշեֆի հրացայտ խօսքերը. «Խորհրդային կառավարութիւնը գիտէ թէ ի՛նչպէս պիտի պատասխանէ այդ ահաբեկչական արարքներուն, եւ գիտէ թէ պէտք պիտի ըլլայ զսպողական ահռելի միջոցներ ձեռք առնել բոլոր անոնց դէմ որ կը կազմակերպեն եւ կը սնուցանեն հակախորհրդային շարժումը»։

Պարզ է այս խօսքերուն իմաստը, — պիտի բռնեն, պիտի գնդակահարեն, պիտի ջարդեն անխնայ, եթէ պէտք ըլլայ հարիւրներով եւ հազարներով, ինչպէս ըրին իրենց իշխանութեան առաջին տարիներուն։

Այն ատեն, այդ գազանութեանց կը դիմէին, իշխանութիւնը հաստատելու եւ պարտադրելու համար։ Այսօր պիտի վերսկսին նոյն եղանակով, որպէսզի կարենան փրկել ե՛ւ իշխանութիւնը ե՛ւ իրենց կաշին։

Ահա թէ ինչո՛ւ կ'ըսենք — ահաւոր մղձաւանջ։

Դժուա՛ր է նախատեսել թէ ո՛ւր պիտի յանգի ելքը, եթէ վճռապէս գործի ձեռնարկէ հակախորհրդային ճակատը, տեսական արշաւը վերածելով գործնականի։ Եւ կամ, եթէ Մոսկուա, մոլեգնած՝ գալիքէն, վերսկսի «տաքրըմ-քէօքրըմ»ի քաղաքականութիւնը, «ռազմական կոմունիզմը», ինչպէս կ'ըսեն իրենք։

Երկու պարագային ալ, ոչինչ կայ սփոփարար՝ մարդկութեան եւ խաղաղութեան համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Սօֆիայի «Ալրաքս»ը դիտել կուտայ (18 Մայիս).

— «Մեր ազգային կեանքը անկէ նոյն իսկ 5–6 տարի առաջ, աւելի մխիթարական երեւոյթներ կը պարզէր քան այսօր՝ երբ ամէն ինչ մթութեան եւ քաօսի է վերածուած։

«Շնորհիւ ներքին վէճերու, որոնց պատասխանատուները այսօր ալ մէջտեղն են ու կը շարունակեն յամառիլ իրենց կործանարար ընթացքին մէջ, Պուլկարահայութիւնը դարձա՛ւ եւ է շինարար եւ ստեղծագործ աշխատանքի անընդունակ հանրային օրգանիզմ մը։

«Կիրքն ու փոքրոգի փառասիրութիւնները դեռ հրապարակին տէրն են եւ ընդհանուր զզուանքն ու զայրոյթը կը շարունակէ ապրիլ հասարակութեան լայն խաւերուն մէջ, որոնք օր առաջ կ'ուզեն խաղաղած տեսնել այս գաղութը։

«Շնորհիւ այս խառնակ վիճակին, 40—50 հազար հայութիւն մնացեր է անդնդ եւ ոչինչ չի կատարուիր ի նպաստ անոր նիւթական ու բարոյական շահերու պաշտպանութեան։

«Շնորհիւ ներքին անհասկացողութիւններու, Պուլկարահայութիւնը վերածուեր է կենդանի դիակի մը, ուր ուշ կամ կանուխ կոչուած է մահուան դատապարտուելու ամէն օգտակար ձեռնարկ, զրկուած ըլլալով գաղութին անվերապահ եւ ամբողջական աջակցութենէն։

«Մինչ Կալացի եւ Պուքրէշի մէջ Ռումանահայերը միլիոններ ծախսելով յաջողեցան իրենց ներկայանալի դպրոցները ունենալ, ասդին Սօֆիայի բարեկեցիկ հայութեան Հոգաբարձութիւնը ստիպուած է ամէն տարի քանի մը խեղճ ու կրակ սենեակ վարձելու հոգովը տառապիլ, եւ աշակերտները քարշ տալ փողոցէ փողոց, իր դպրոցին դռները բանալու համար։

«Կասկածէ դուրս է որ Սօֆիայի հայութիւնն ալ ի վիճակի է ունենալու իր ազգային ներկայանալի հաստատութիւնները, նախ իր դպրոցը, յետոյ՝ իր եկեղեցին եւայլն, եթէ կարելի ըլլար համերաշխօրէն կազմակերպել գաղութին նիւթական բարոյական ուժերը, ծառայեցնելու համար զանոնք ընդհանուր բարօրութեան»։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ

Պոլսոյ Թուրքեւհայ միութեան ընդհ. քարտուղար Ազիզ պէյ հետեւեալը յայտարարած է «Իգտամ»ի.

— «Ո՛ եւ է տարակարծութիւն չկայ մեր եւ Պատրիարքարանի միջեւ։ Տարակարծութիւն կայ աշխարհականութեան կողմնակից մեր անդամներուն եւ Տեղապահին միջեւ, որ փափաքող է հին դրութեան շարունակման։ Հայերը շատ իրաւացիօրէն կը մերժեն գործիք դառնալ Արսլանեան արքեպս.ի, եւ կ'աշխատին զայն հեռացնել։

«Դալով հակառակութեան պատճառներուն, ըսեմ նաեւ թէ մեր միութեան անդամները հակառակ են, որովհետեւ այս անձը միշտ մեր դէմ քարոզութիւն կը կատարէ, եւ կ'աշխատի մեր ազդեցութիւնը կոտրել։ Այն ատրիճան որ, յանգած է մեզ լուծել տալու համար կեղծ խնդրագրեր պատրաստել տալ անախորժ մարդոց, որոնք հայրենիքի վերաբերեալ նկատումներով հեռացուած են միութենէն։ Անկասկած կառավարութիւնը նկատի չէ առած եւ չպիտի առնէ այս տեսակ լրբութիւնները... Մեր միութիւնը որ կ'ապրի, օրինական հետապնդումի պիտի ձեռնարկէ այս տեսակ անձերու դէմ, եւ հանրապետական կառավարութիւնը լաւ դաս մը պիտի տայ անոնց։

«Մօտ ատենէն գրքոյկով մը մանրամասնօրէն պիտի պարզենք այն բոլոր քսութիւնները՝ որ Տեղապահին եւ ընկերներուն կողմէ կատարուեցան մեր միութեան դէմ։

«Մեր միութեան անդամները կ'ուզեն Սմբատ եպսկ.ը պատրիարք ընտրել տալ։ Այս ուղղութեամբ կ'աշխատին եւ պիտի յաջողին»։

ՀԱՅ ՄԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ ԻՐ ՉՈՐՍ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ Կ'ԸԼԼԱՅ

Ահռելի ոճիր մը գործուեցաւ Ուրբաթ օր, Փարիզի մէջ, Փորթ տը Վէնսէնի։

Մեքսիկացի մը, Փետրօ Կոմէզ, 40 տարեկան, ուր օր առաջ այդ արուարձանին մէկ պանդոկը կ'իջնէ իր չորս զաւակներով, որոնց մէկը 16 տարեկան տղայ մը եւ երեք աղջիկներ 15, 13 եւ 8 տարեկան։ Երկու սենեակ կը վարձէ։ Մէկուն մէջ ինքը կը պառկէր տղուն հետ։

Ուրբաթ առտու յանկարծ 6րդ յարկի պատուհանը բացուեցաւ, երկու գնդակ լսուեցան եւ մարդկային կերպարանք մը իյնալով, ջախջախուեցաւ սալայատակին վրայ։ Ոստիկանները հասնելով, բռնի բացին սենեակներուն դուռները, եւ ահռելի տեսարան մը պարզուեցաւ։ Անկողինին վրայ փռուած էր կրտսեր աղջկան դիակը։ Գորգին վրայ՝ միւս երկուքին դիակները։ Հրէշը Թակի (Թոգմաք) երեք հարուածներ իջեցուցած էր իւրաքանչիւր աղջկան ծոծրակին, եւ յետոյ գլուխները ծածկած՝ ճերմակեղէնով մը։ Իւրաքանչիւրին ձեռքին մէջ դրած էր իր սիրական պուպրիկը։ Փողոցին վրայ նայող սենեակին մէջ, փռուած էր մանչուն դիակը։ Թակը գտնուեցաւ լուացարանին մէջ, որուն ջուրը արիւնոտած էր։ Անձնասպան ըլլալէ առաջ, այս հրէշը թաղին ոստիկանութեան ուղղած էր սպառնալից երկտող մը, ուր կ'ըսէր. «Երեք տարի առաջ մեռած կնոջս տուած խոստումս է որ կը կատարեմ։ Ամէն կարգադրութիւն ըրած եմ։ Մէկ-մէկ պիտի սպաննեմ թակով եւ յետոյ ինքզինքս պիտի կախեմ։ Կը ձգեմ 4610 ֆրանք. յուղարկաւորութեան ծախքերը վճարելէ յետոյ, մնացորդը յանձնեցէք պատերազմի անկարներուն։»

Քննութենէն կ'երեւայ որ, ամէնէն առաջ տղան սպաննած է, եւ տեսնելով տառապանքը գրած է. «Ա՛լ ուշ է, չեմ կրնար ետ դառնալ»։ Յետոյ մտած է աղջիկներուն սենեակը։ Անշուշտ արթննալով կրտսեր քրոջ ճիչերէն, միւս երկու քոյրերը ցատկեր են իրենց անկողիններէն, բայց լախտը իջած է ե՛ւ մէկուն եւ միւսին գլխուն։ Յետոյ, դիակները թեւերուն վրայ առնելով, տեղաւորած եւ պուպրիկները անոնց ձեռքերուն մէջ դրած է։

Լոյսը ծագած էր, երբ անձնասպանութեան որոշում կուտար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Խորհրդարանը դէմ համայնավարութեան

Երեսփ. ժողովը երեք Ուրբաթ զբաղելէ վերջ համայնավարութեան խնդրով, առջի օր փակեց վիճաբանութիւնները եւ 133ի դէմ 354 քուէով վաւերացուց կառավարութեան քաղաքականութիւնը համայնավարներուն դէմ, վստահութիւն յայտնելով անոր։ Ընդունուած բանաձեւը արմատական ընկերվարականներու ներկայացուցածն էր։ Ընկերվարականներուն կողմէ Լէոն Պլում հակառակ բանաձեւ մը ներկայացուցած էր եւ կը ջատագովէր կարծիքի ազատութիւնը, դատապարտելով ընկերային խիստ օրէնքները։

Նախ խօսք առաւ ընկերվարական երեսփոխան Ժիւլ Իւրի, որ բաւական զուարճացուց ժողովը, պատկերացնելով համայնավար երեսփոխաններու դիմագիծը։ Այսպէս՝ Մարսէլ Քաշէն հայրենասիրական արցունքներ թափած էր՝ երբ Ալզաս-Լօրէն վերագրաւուեցաւ, Վայեան-Քութիւրիէ քաջ սպայ մը եղաւ Մեծ Պատերազմին եւ հիմա անուշ բանաստեղծ մըն է, Տօրիօ ռոմանթիք յեղափոխական մըն է եւլն.։ Վերջացնելով ըսաւ թէ համայնավարներուն շուրջ եղածները ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ «բազում աղմուկ վասն ոչնչի»։

Յետոյ խօսեցաւ համայնավար Մարսէլ Քաշէն, հարցապնդումի հեղինակը, որ համայնավարութիւնը բաղդատեց ֆրանսական յեղափոխութեան հետ։ Այն ատեն ալ, ըսաւ, ֆրանսացի յեղափոխականները ազգային անկախութեան համար կռուելով մէկտեղ բոլոր միւս ազգերը կը հրաւիրէին պայքարիլ իրենց անկախութեան համար։

Վերջին խօսողը եղաւ ընկերվարական Լէոն Պլում, որ յայտնեց թէ համայնավարներն ու ընկերվարականները մէկ կէտի վրայ իրարու հետ համաձայն են՝ ներկայ վարչաձեւի փոփոխութիւնը։ Միջոցներուն մասին մեծ տարակարծութիւն կայ։ «Մենք կը պայքարինք համայնավարութեան դէմ, զանոնք նկատելով ընկերային յեղափոխութեան թշնամիներ։»

Ընկերվարականները պրոպագանդայով կը կռուին համայնավարներուն դէմ, մինչ կառավարութիւնը բանտով, հալածանքով եւ բռնի ուժով կ'ուզէ կռուիլ։ Այդ բանին է որ կը հակառակին ընկերվարականները։

Այդ պահուն վարչապետ Փուանքարէ վստահութեան հարց դրաւ ընկերվարական բանաձեւին դէմ եւ յաղթանակը շահեցաւ։

Վարշաւայի սպանութեան հետեւանքները

Երէկ հրատարակեցինք թէ իբրեւ պատասխան Վոյքոֆի սպանութեան, պոլշեւիկները գնդակահարեցին 20 հոգի, իբրեւ հակայեղափոխական եւ լրտես։ Մահապատիժի ենթարկուածներուն մէջ են՝ բացի իշխան Փօլ Տօլկորուքովէն, որ արտասահմանի միապետական կազմակերպութիւններուն վարիչն էր, հետեւեալները.— Էլվէնկրէն՝ նախկին հարիւրապետ, որ անգլիական լրտեսական կազմակերպութենէն Ռիլէյի հետ մահափորձ կազմակերպած էր Զինչերինի պերլինեան պատուիրակութեան դէմ, Մալէվիչ Մալէվսքի՝ պարսկական լրտես, Էվրընոյ՝ նախկին ցարական հիւպատոս, անգլ. լրտես, Սքալսքի՝ նախկին ազնուական, որ ռուս օդանաւորդութեան եւ ճարտարարուեստին մասին լուրեր կը հաղորդէր անգլիական լրտեսներու, Փոփով՝ նախկին սպայ, որ Փարիզի ցարական դեսպան Մաքլաքովին կողմէ Ռուսիա ղրկուած էր, Շէկլովիչ՝ զօրավարին տղան, որ օտար սպայակոյտի մը հաշւոյն լրտեսութիւն կ'ընէր, Վիշնիաքով՝ նախկին փաստաբան, Սուսալին՝ Վրանկէլի բանակին նախկին գնդապետ, Քրասինի դէմ 1926ին մահափորձ պատրաստողը, Մուրաքով, Փովլովիչ, Լարիշքին, Փովփօ Քարաթօ, Նիքուլին, Լիչէվ, Շառնօք, Քորոփէնքօ, Կուրէվիչ Սալոմոն, Մազուրէնքօ, այլ անուամբ Մախրով Արսէնիէվ, Եուտէվիչ, Մէչէրսքի՝ նախկին իշխան եւ կալուածատէր, որոնք զանազան թուականներու Ֆրանսայէն եւ ուրիշ երկիրներէ գաղտնաբար Ռուսիա մտած եւ լրտեսութեամբ կը զբաղէին։

Պատերազմի վախեր

«Տէյլի Նիւզ»ի Մոսկուայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Խորհրդային Միութեան հանրային կարծիքին վրայ խոր ազդեցութիւն թողուցած է կառավարութեան հրատարակած զեկոյցը անգլիական դաւերուն մասին։ Պատերազմի վախը, որ շատ աննշան էր անգլեւխորհրդային յարաբերութեանց խզումէն ի վեր, հիմա աւելի սաստկացած է։ Արտառոց զրոյցներ կը շրջին երկու օրէ ի վեր. այսպէս կ'ըսուի թէ Անգլիացիները զինուոր ցամաք հանած են Մուրմանսքի եզերքը։ Յետոյ բերնէ բերան երեւակայական ահաբեկումներու զրոյցներ կը շրջին։

Միւս կողմէ, Վարշաւայի մէջ ալ յամառօրէն կը խօսուի թէ Մոսկուա նոր ծանուցագիր մը պիտի ուղղէ Լեհաստանի, վերջնագիրի ձեւով, ու պիտի պահանջէ լուծել ռուս տարագիրներու բոլոր կազմակերպութիւնները Լեհաստանի մէջ։

Թուրքերը կը մեկնին Սուրիայէն

Հալէպէն կը գրեն Պէյրութի «Լա Սիրի» թերթին.—

Անցած օր Ֆրանսական պատուիրակութեան շէնքին բո-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՁՈՀ ՄԸ ԵՒՍ

«Մայիս 16ի լոյս 17ի գիշերը, իր բնակարանում, ինքնասպանութիւն կատարեց ընկ. Արշակ Գրիգորեանը», հաղորդում է «Խորհրդային Հայաստան»ը Մայիս 18ին:

Ու յաջորդ համարներում աւելացնում է. «Մեր կուսակցութիւնն, ի հարկէ, դատապարտում է այս արարքը: Կոմկուսակցութեան անդամի կեանքը ոչ թէ իրեն է պատկանում, այլ կուսակցութեան ու խորհրդային իշխանութեան»: «Նա իրաւունք չունէր, առանց այլեւայլութեան, ոչնչացնելու այն, ինչ որ նրան չէր պատկանում, այլ կուսակցութեան»:

Ո՞վ է այս «դատապարտելի» արարքի հեղինակը: Ինչո՞ւ են բոլշեւիկները այդքան բարկացել նրա դէմ:

Արշակ Գրիգորեանը նախկին դաշնակցական էր, Բագուի, ապա Երեւանի երիտասարդ ու եռանդուն գործիչներից մէկը, որ աչքի էր ընկնում իր անձնազոհութեամբ ու մոլեռանդութեամբ հայ ժողովրդի ազատագրական գործի նկատմամբ: Ամբողջ հասակով բարձր էր իր շուրջ գտնուող մի շարք հասակակից ու գործակից տարրերից, եւ մինչ վերջիններս դիրք, պաշտօն ու պատիւ էին որոնում, նա տարուած էր խաղալով, ժողովրդի ցաւը ամոքելու հոգսով: Եւ հակառակ իր երիտասարդ հասակին, կուսակցութիւնը անում էր նրան շատ պատասխանատու յանձնարարութիւններ, որոնց տակից դուրս էր գալիս միշտ պատւով: Հակաբոլշեւիկեան պայքարի օրերին (Մայիսեան շարժում եւլն.), Արշակը կռուի առաջին շարքերում էր բոլշեւիկ-քեմալական գործակալների դէմ եւ ոչինչ չէր խնայում բոլշեւիկեան դաւերը ի դերեւ հանելու համար:

Հայ-Թրքական պատերազմի աղէտաւոր հետեւանքները, շատերի հետ, Արշակի վրայ էլ ունեցան շշմեցուցիչ ազդեցութիւն: Իր բոլոր յոյսերը խորտակուած տեսաւ: Հիասթափութիւն բոլոր կողմերից: Եւ ջղային ու խիստ տպաւորուող՝ նա մի ծայրայեղութիւնից ընկաւ միւսի մէջ: Դեկտեմբերեան օրերին, իբրեւ մէկը երիտասարդ դաշնակցականներից, նա արդէն հակառակ բեւեռում էր եւ փրկութիւնը տեսնում էր միայն խորհրդային իշխանութեան մէջ: Եւ ինչ անկեղծութեամբ ու մոլեռանդութեամբ առաջ կռւում էր բոլշեւիկների դէմ, այժմ նոյն ուժգնութեամբ հակառակում էր իր նախկին գաղափարակիցներին եւ ընկերներին:

Շատերի պէս, անձնական նկատումներով չէր ղեկավարւում նա: Ապրում էր համեստ: Նրա ընտանիքը միշտ զրկանքների մէջ էր, եւ խորհրդային իշխանութեան առաջին շրջանում, մինչ ուրիշները «առիթից օգտուելու» տենդով էին բռնուած, նրա ուշքն ու միտքը կլանուած էր կուսակցական ու պետական աշխատանքներով: Երբ Փետր. 18ին, նա էլ փախաւ Երեւանից, նրա ընտանիքը մնացել էր չոր հացի կարօտ, իսկ բնակարանը՝ պարապ, մինչդեռ Կասեանների, Աւիսների, Աշ. Յովհաննէսեանների, Թաւաքալեանների եւ ուրիշների բնակարանները ներկայացնում էին մի-մի թանգարան «բուրժուաներ»ից խլուած կահ-կարասիների, ճերմակեղէնի, զարդերի, զանազան թանկագին ապրանքների ու մթերքների:

Փետրուարեան օրերին Արշակը, հրացանը ձեռքին, կռւում էր մեր դէմ եւ, ինչպէս պատմում են, կռւում էր հերոսաբար: Ապա վարում էր մի շարք պատասխանատու պաշտօններ — «Հայկական բանակի քաղբաժնի կուլտլուսաւորութեան մասի պետի օգնական», յետոյ՝ «Հայկական բանակի քաղբաժնի պետի տեղակալ», «Կուսդպրոցի վարիչ», «Հրամանատարական դպրոցի կոմիսար», «Ռազմաքաղաքական դպրոցի պետ», «Հրամանատարական դպրոցի պետի փոխանորդ»: Այս վերջին պաշտօնում էլ մնաց:

Հաւատում եմ, որ Արշակը եղել է բարեխիղճ, պարտաճանաչ եւ անձնուրացութեամբ աշխատող պաշտօնեայ: Եւ չափազանցութիւն չէ, անշուշտ, երբ նրա մի կոմունիստ ընկերը գրում է, թէ՝ «Նրա գործունէութիւնը մի բացառիկ օրինակ է հանդիսանում, թէ ինչպիսի ոգեւորութեամբ, ինչպիսի անձնուրացութեամբ եւ եռանդով պէտք է առաջ տանել շինարար աշխատանքը, մեր առօրեայ ծանր աշխատանքը»: Նոյն կոմունիստը աւելացնում է. «Մահւան համար չէր պատրաստւում նա իրեն»:

Այո՛, մահւան համար չէր պատրաստւում, բայց մեռաւ մահերից ամենասարսափելիով. «Բրաւնինգի ու Նագանի երեք գնդակը վերջ տւեց այդ եռուն ու բեղմնաւոր կեանքին» (Խորհր. Հայաստան, 20 Մայիս): Ինչո՞ւ համար, սակայն: Ի՞նչ պատահեց, որ «միշտ տրամաբանօրէն աշխատող պայծառ մտածողութիւնը» գերադասեց մահը կեանքից:

Այս հարցի պատասխանը բոլշեւիկները չեն տալիս: Չեն էլ զբաղւում նրանով: Մինչդեռ ողբերգութեան բանալին նրա մէջ է: Ինչո՞ւ կենսական եռանդով լի մի երիտասարդ կամաւոր կերպով վերջ է տալիս իր կեանքին:

Արշակին ճանաչողները կը վկայեն, որ նա վայրկեանի տպաւորութեան տակ չէր կատարել այդ քայլը. դրա համար շատ էր հասուն ու հաւասարակշռուած: Անշուշտ, ինքնասպանութեան վճիռը նրա մէջ զարգացել ու հասունացել է երկար ժամանակի ընթացքին: Կասկած չկայ նոյնպէս որ նա լաւ կշռել եւ այնպէս է արձակել իր ատրճանակը: Մտածուած, գիտակից, քայլի արդիւնք է այդ ինքնասպանութիւնը: Եւ նրա քայլի միակ բացատրութիւնը այն անհուն հիասթափումն է, որ նրա պէս մարդիկ կրեցին վերջին 5-6 տարիների ընթացքում:

Ինչն էր մղում Արշակներին դէպի բոլշեւիկները: Մի յոյս միայն. Թաղաղինունու պէս, նրանք հաւատում էին, որ այն, ինչ որ չյաջողւեց իրականացնել Դաշնակցութեան միջոցով, կ՚իրականացնէ խորհրդային իշխանութիւնը: Նրանք անկեղծօրէն համոզուած էին, որ բոլշեւիկութիւնը ազնիւ գաղափարական շարժում է, որ իրօք ձգտում է ազատութեան եւ հաւասարութեան թագաւորութիւն հաստատել աշխարհիս երեսին, եւ ի թիւս ուրիշ ճնշուած ազգերի կ՚ազատէ նաեւ հայ ժողովրդին:

Վեց տարւայ փորձը ցոյց տւեց, որ այդ մարդիկ չարաչար խաբուած են. նրանց յոյսերը, օճառի պղպջակների պէս, յօդս ցնդեցան, եւ մէջտեղը մնաց խորհրդային կոպիտ աշխարհակալութիւնը՝ իր նւաճողական ու ճնշող գռեհիկ քաղաքականութեամբ: Հրապարակ եկան այնպիսի աղաղակող խայտառակութիւններ — բոլշեւիկ-քեմալական գործակցութիւն եւլն. — որոնք անպատւաբեր էին նոյն իսկ բուրժուական ամենաազգոտ դիւանագիտութեան համար: Բոլշեւիկների վեց տարւայ տիրապետութեան շրջանում Հայաստանի կացութիւնը չբարելաւեց, իսկ հայ ժողովրդի վիճակը: Աւելի եւս վատացաւ: Հետզհետէ ընկերվարական պաճուճանքներն էլ մի կողմ շպրտեցին, վերացեց բոլշեւիկութեան ոսկեզօծ դիմակը, եւ ամէնքը տեսան նրա իսկական խայտառակ դէմքը:

Ի՞նչ էին երազում Արշակները եւ ինչ դուրս եկաւ: Ամէն կողմ կիրք, ընչաքաղցութիւն, չար նախանձ, ստորութիւններ իրարու դէմ, բռնութիւն, անհաւասարութիւն, իշխանաւորների ամբարտաւանութիւն ու լրբութիւն, ժողովրդի աղքատութիւն ու թշուառութիւն: Եւ կասկածի ու վհատութեան օձը սկսեց սողալ նրանց հոգին, որը հետզհետէ դատարկւեց եւ ամայացաւ: Դատարկ հոգիով ապրելն այլ եւս անտանելի էր ազնիւ մարդկանց համար, եւ Արշակը եղաւ մէկը առաջիններից, որոնք տրամաբանական եզրակացութիւնը հանեցին իրենց որդեգրած ուղեգծից: Երբ կեանքն աննպատակ է, ինչո՞ւ ապրել:

Խորհրդային երկնքի տակ այժմ ապրել կարող են նրանք, որոնց համար գաղափարը ապրուստի ու դիրքի աղբիւր է եւ խղճալը վաճառքի առարկայ: Անխիղճ, դարմանով լեցուած հորթի խրտուիլակներ, բոլոր ուրացող, հաւատափոխ, աննկարագիր ու շահամոլ քամելէոնները միայն կ՚ապրին եւ հաճոյք կը զգան խորհրդային հեղձուցիչ մթնոլորտի մէջ: Արշակ Գրիգորեանները, միայն նրա՛նք, որոնց համար սկզբունքն ու դաւանանքը, ժողովրդի երջանկութիւնը աւելի բարձր է, քան կոմիսարի ու դիւանագէտի աթոռը կամ կոմկուսի սեղանի փշրանքները, որոնք խիղճ ունին հոգում եւ այդ խղճի համար զոհելու խեղճութիւն, նրանց համար խորհրդային օդը արդէն դարձել է թունաւոր, անշնչելի: Եւ որովհետեւ ուրիշ ելք չեն տեսնում իրենց առջեւ, մնում է բրաւնինգն ու նագանը...

Արշակ Գրիգորեանի ինքնասպանութիւնը, եզակի երեւոյթ չէ. խորհրդանիշ է նա, որ յատկանշում է այսօրւայ դժբախտ Հայաստանի մտաւանդական կեանքը: Արշակը այդ ձեւով լուծեց տագնապը: Ուրիշները, անշուշտ, ուրիշ լուծում կը փնտռեն: Որովհետեւ ապրելն այդ պայմաններում այլ եւս դարձել է անհնար...

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԴԻՒՑԱԶՆՕՐԷՆ...

Զարմանահրա՛շ օրեր կ՚ապրինք:

Մարդը կը գերազանցէ իր սեփական ուժերը, կը խորտակէ բոլոր սահմանները, կ՚իրագործէ անկարելին, կ՚ընդարձակէ բոլոր հորիզոնները, կ՚ըլլայ իսկապէս հողին թագաւորը, աւանդութեանց թագաւորներուն պէս մեծ թագաւոր մը, կիսաստուած մը որ կը սլանայ, իր միսերուն ձեւովն ու ծանրութեամբը, կապոյտ անհունին մէջ, ու հողէն դէպի երկինք ու երկինքէն դէպի հող, կը բարձրանայ ու կ՚իջնէ, կը զարմացնէ աշխարհը ու ինք չի զարմանար...:

Պատերա՛զմ՝ Ովկիանոսին դէմ: Բոլոր ծովափներուն վրայ կը հաւաքուին հրաշալի՜ թռչողները: Յաջորդաբար կը բարձրանան. ոմանք կ՚իյնան եւ կ՚անհետանան անծայրածիր անդունդին խորը ուր ոչինչ անշարժ է, նոյն իսկ գերեզմանները...: Բայց ուրիշներ կ՚անցնին, իրենց հետ տանելով նաեւ մեռելներու հոգին: Ու կը հասնին նպատակին: Ճիգ մը հազիւ կատարուած, ուրիշի մը կը սկսի: Ցնորական թռիչքներով խաչաձեւուած է երկինքը: Մենութիւն չկայ ա՛լ եւս: Մարդկութիւնը կը բարձրացնէ իր տրտում եւ տամուկ աչքերը դէպի բարձունքները, ու սրտաբեկ կը խորհի Քօլիին եւ Նունկէսէրին՝ կորսուա՛ծ երկուքն ալ լռութեան մէջ որ անուն չունի, ու ահա հեռուներէն կը շողայ կէտ մը. շարժանիւ մը որ կը հնչէ, կ՚իջնէ հոն ուրկէ մեկնեցան երկու յաղթուածները, լուծելով անոնց վրէժը ու յաղթանակով մը փառաւորելով անոնց յանդուգն հաւատքը: Տղա՜յ մը որ միս մինակը բարձրացաւ աշխարհէ մը ուրիշ աշխարհի մը հասնելու համար, ու երեսուն երեք ժամ անհունին բացարձակ տէրն եղաւ: Ու հազիւ թէ հասած գնաց ծնրադրելու Ընծանօթ Զինուորին գերեզմանին առջեւ, ճանչնալով անոր մէջ իր անդրանիկը որ տուաւ աշխարհին մեծութեան այս տենչանքը ու հերոսութեան այս պարզութիւնը:

Ու աշխարհակարծես անկարելիին դէմ պայքարը կեանքի միակ էգոյզմը եղած ըլլար, Տէ Փինէտօ հանդարտ, վճռական, մեթոտիկ, կը խոյանայ հիւսիսէն Ովկիանին վրայ, զոր գերազանցեց հարաւէն իր անխոնջ թեւերովը կտրելով Ամերիկայի բոլոր երկինքները:

Իրարու նմանելու տենչը չէ՛ որ կը մղէ այս մարդիկը մրցումի մը, այլ միեւնոյն խաղալին հրաշալի ուժը: Իւրաքանչիւրը միւսին փառքովը կը հրճուի, իւրաքանչիւր Իքարի հետ որ արփային ճամբուն վրայ կը խորտակուի, իրենց խաղին ու պայծառ ուրախութենէն մաս մըն է որ կը մեռնի...: Բոլոր ցեղերուն ծաղիկները կը ճանչնան իրար: Հո՛ն ուր մեր ակնարկները չեն հասնիր: Լինտպէրկի մայրը մխիթարուեցաւ անշուշտ այն սպասումի եղերական գիշերը, նոյնպէս անդառնալի երկու յառաջապահներու ստուերներէն: Ու անոնցմէ մէկուն մօր մօտ վազած է, հազիւ թէ Փարիզ հասած, գնորքներու պայծառ խնճոյքը ու սեղմած է զայն իր թեւերուն մէջ ուժգին ու լացած է անոր հետ: Ցարաբախտ կինը նայած է իր արցունքներուն մէջէն ամերիկացի տղուն ծաղկազարդ դէմքը հանդարտ ու տեսած է անոր դիմագիծերուն մէջ իր կորսուած զաւկին հոգին ու Լինտպէրկի տուած է երկինքի ու ծովերուն անապատներուն մէջ նաւաբեկուածը գտնելու պաշտօնը: Կարծես ըսած է անոր — «փնտռէ՛, գտի՛ր ու բեր ինծի քու եղբայրդ ո՞ւ իմ զաւակս...:»

Ամէն բան մե՛ծ է հոն ուրկէ կ՚անցնին այս մե՛ծ մարդերը: Բանաստեղծութիւնը անհունին մէջ թռիչքի պահուն գրաւուած, կ՚իջնէ վերէն իրենց հետ հողին վրայ: Իրենց համար ճշմարտութիւնը գեղեցկութիւն, բարութիւն, մաքրութիւն է: Կեանքը կը վերադառնայ դիցական ժամանակներուն: Ճիգերու եւ խօսքերու նախնականութիւն մը այս լուսաշող գերմարդկութեան նկարագիրն է:

Նոր ժամանակաշրջան մըն է որ կը սկսի:

Մենք հպարտօրէն ու շքեղօրէն կը դառնանք Ընքուններ: Երեք շաբաթներ առաջ, մենք հսկեցինք անքուն, լսելու համար Լինտպէրկի թեւերուն սարսուռը. ու այս գիշեր սպասեցինք մեծ խաղացին, որ անծանօթ տարածութիւններէ մեկնելով, գիտէ միշտ իր ժամանումին օրն ու ժամը: Լինտպէրկ խոյարշաւ հրաշքն է. Տը Փինէտօ խորհրդածուած հրաշքը: Մէկը կը կտրէ անճշմարտանմանօրէն նոր ճամբայ մը, միւսը որ այնքան ճամբաներ կտրած է, այս ճամբուն անհուն յանդուգն եւ կանոնաւոր կայաններ կը հաստատէ: Մին կը յարձակի, միւսը կը գրաւէ: Ամէն որ իր մեծութիւնը ունի: Լինտպէրկի թռիչքին ժանրամասնութիւնը կարգադած պահերնուս ընթերցումը կ՚ընդհատի — Տը Փինէտօ մեկնած է: Տը Փինէտօ հովիտէն, մշուշներէն անդին, այրող ու սառ երկինքներու մէջէն, Նոր հրաշքը կ՚իրագործէ:

Մենք, բախտաւորներ ենք որ այս հանդիսաւոր եւ լուսապայծառ օրերուն վկաները կ՚ըլլանք, մենք որ ճանչցանք մեծազօրն Եղեռնը, մենք որ ճանչցանք բոլո՛ր վիշտը, բոլոր փառքը — ու երանի՜ անոնց, որոնք պիտի ծնին աշխարհի մը մէջ, որ պիտի անգիտանայ վախը, ուր հերոսութիւնը հոգիին ու միտքին հանապազօրեայ հացը պիտի ըլլայ: Երա՜նի վաղուան երիտասարդներուն որոնք տէրը պիտի ըլլան աւելի գեղեցկացած ու աւելի՛ հարստացած հողին, տէրը ծովին, որուն հակընդդէմ ափերը միացան իրարու, ու տէրը բոլոր երկինքին մինչեւ Նոպիլէի Բեւեռը, տէ՛րը բոլոր այն երկինքին զոր հին ժողովուրդներու երեւակայութիւնը լեցուց աստուածներով ու մեր այս գերապայծառ ու հրաշագործ դարը կը լեցնէ մարտերով.

Դիւցազնօրէ՛ն...:

ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

Փարի - Նոր Արաբս

ՍԱՅԵԱԹ-ՆՕՎԱ

(1712 (?) - 1795)

(Իր տաղերու հրատարակութեան 75 ամեակին առթիւ)

Գէորգ Ախվերդեանի, 1852ին, առաջին անգամ ըլլալով, հրատարակութեան տուած, տաղագիրքին յառաջաբանէն քաղուած են այս ժեստագրական հատուածները: Ախվերդեան, իր գտած հրաշալի բանաստեղծին մասին կը խօսի անսման ու սրտառուչ խանդավառութեամբ մը, բայց նաեւ հասկացողութեամբ: Պահեցինք իր լեզուն՝ որովհետեւ հետեւ է ու արտայայտիչ եւ չափազանց դիւրահասկնալի:

Թիֆլիզու, ինձ ծանօթ երեւելի աշուղներից ամէնից հինն Սայաթ-Նովէն է:

Հարիւր յիսուն տարի առաջ, մէկ խեղճ աննշան հայ գալիս է Հալէբից, երեւի բախտ որսալու, Վրաստան, ու բնակւում է Թիֆլիզ քաղաքում, որտեղ պսակւում է մէկ Հավլաբարցի աղջկան վրայ: Սրանից ըլում է տղայ, որոյ տալիս են Արութին անունն: Էս Հալէբցու վրայ չունինք տեղեկութիւն: Միայն նրա որդու, Արութինի խօսքերցն իմանում ենք, որ էլել է նա մղդսի: Թուրքերէն ասած խաղերում Սայաթ-Նովէն խօսում է իր վրայ՝ վաթանըմ Թիֆլիզ դուր, Սամթի գուրջիստան, անամ Հավլաբարլու, աթամ Հալաբլու: *Պատիկ Արութինին տալիս են աշկերտ մէկ ջուլհակի մօտ: Խիստ աչքաբաց ըլելով՝ կարճ ժամանակում էնքան վարպետանում է Արութինն, որ ինքն իր համար մէ մեքենայ է հնարում, որով կտաւը երկայն փողոցի մէջ հինելու տեղ, հինում ու գործում է էլել իր սենեակումն: Մեր վարպետ ջուլհակն երեւի շատ վաղ է նկատում իր մէջ քերթողական շնորհքն, որ* պստուց պաս պահելով, գլուխ դնում է ամէնեան խաղին, ու սուրբ կարապետի կարօղութէնով սովրում է քամանչէն, ու չոնգուրն ու ամբուրէն:

Սայեաթ-Նովէն արդիւնաշատ աշուղներից մէկն է: Իր տասնուեօթն տարուան երգօղական ժիր կենաց մէջ բացի 114 թուրքերէն ու 46 հայերէն խաղերուց, որք յայտնի են մեզ նրա դավթարիցն (թողնենք չը գրածն ու կորածներն) ունի՞ ասած՝ վրաց գեղջուկ լեզուով անթիւ աշխույժ խաղեր ու անհամար ազգու բաներ, որոց կտորներն — էն էլ մաս մաս արած, երբեմն միտն է բերում շատ սովրող ու հնչտ մտացող ժողովուրդն: Թիֆլիզի Հայոց, Վրաց եւ Թուրքաց ուրախացնող երգչի կենցաղավարութեան վրայ չը կարողացայ ո՛չ ովից իմանալ մէկ մանրամասն տեղեկութիւն: Նրա փառքի ու շքեղութեան ականատեսներից մէկն էլ հէկայ: Ժամանակն թէ խնայել է մէ քանի ցամքած ծերերուն, սրանք էլ Սայեաթ-Նովուն աշուղ են տեսել, երբ հէնց իրանք էլել են վեց կամ ութ տարեկան: Բայց լաւ միտն ունին, ինչպէս՝ երբ նա իր կրօնաւորութեան ժամանակն հազրէն մէկ անգամ գալիս է էլել Թիֆլիզ, խաղա-

ւէր երեխէքն նրա էղնէն
գնլիս՝ մատով մէկ մէկու
են էլել տալիս աւելով
գիդի՞ս, Սայեաթ-Նովէն
մեծերուց լսածն աւելով
մում են, որ էն՝ Էրէկլէ
սարի (Վրաց Հիրակլէս Բ.)
սրա արքունեաց սիրեկան
շուղն՝ ըլում է մէկ անհո
ու քէփ սիրող, սիրուն
բանց ուրախացնող ու
կանանց մխիթարիչ: Եւ
հիանալի քամանչայ ածող
նաւանի իր քաղցր ձայնի
էլել է միշտ թագաւորի
խրախճանքներու պատուական
ու անհրաժեշտ զարդը:
ինքն էլ իր քամանչէն գովել
ուղիղ է նկարագրում իր կեանք
աւելով՝

Բոլորքըդ գօզալներ շարած՝ մէջ
լիսի կէսն իս, քա՛մանչա
Իրաւ, պիտի հաւատանք
Սայեաթ-Նովուն, երբ սա ասում
է մեզ թէ՝

Հէքիմներըս ափսոսում են, ցրե
կան տալով վա՛յ ին ասում,
կանչօղըս դարդակ է գնում
ա՛խ, Սայեաթ-Նովա է ասում

Բանի անգամ՝ կարդալիս
սրա խաղերն հարիւր տարեկան
պառաւներու առջեւն, ուղեկից
հրապուրած սրանց թմրած յի
շողութիւնն՝ դուրեկան հնչ
բաներով, հանեմ նրանցից մի
տեղեկութիւն մեր երգչի վրայ,
միշտ լսել եմ ծնդան տալով ա
սած խօսքերն — Է՛տ խօ մե
Սայեաթ-Նովու խաղն է, վա՛յ
քի Սայեաթ-Նովա, ի՛նչ զօրեղ
իս շանց տըւի:

Ամէն տեղ ուրախութիւն ցա
նող Սայեաթ-Նովէն, իրան էլ
չէ զրկել ցնծութիւնից: Սրա
աշխոյժ ու սիրատենչակ հոգին՝
շատ գեղեցկանալ գեղի կուլի
արել իր կաթողին խօսքերով՝

Դուրբիան իմ՝ ծուցիդ նըռանն՝
հօքիս տամ չիմ շատ կըռանն,
Թաք ալաւկեմ եարի դըռանն՝
գըլխօքըս քար իմ ասում...

Ինքն էլ սիրու գերութեան
մէջ, տարփանքով վառված ա
ռանց սիրեկնի մէկ օր էլ չէ
ուզում էս աշխարհքից՝

Դուն գըլուխըդ մաջի կուտաս,
ես էլ քիզ իդ կու մէռնիմ,
Միր էղնէն Թամամ աշխարը
սօվ եաշէ, հաց չը տեսնէ...

Ու նկարագրելիս իր բաղ
ձանքն, մնալով զուրկ՝ հեշտա
սէր ցանկութիւնից, չէ վերա
բում նուրբ զգացմունքն: Ինչ
քան պարզ է էլել հասկանում
սիրու սրբութիւնն՝ ցոյց է տալ
մեզ նրա խոստմունքն՝

Թէգուզ անմահութին ուզի
սիրով կու ճարիմ քեզ ամա

Ինչպէս որ համարձակ կարելի
է ասել թէ՝ Սայեաթ-Նովու հո
գին պայծառ ու մաքուր է՝

Ջրնի տակէն նուր դուռ եկած
արիվ դիբաց սընբուլի պէս...

Սայեաթ-Նովու ցնծութիւնն
չէ քաշում շատ ժամանակ: Հա
մարեա թէ հէնց էն գլխէն գրա
ւում է սրան տխրութիւն: Իր
սէրն ու բաղձանքն յայտնում
է մէ տրտում ու վշտալի ձայն
որ ցաւ է տալի սրտին: Տեղ ու
տեղ էլ շանց է տալի իր հոգ
ձանձրանալ եւ կեանքից,
խարհքից, երգերուցն եւ

Է՛րէգ լաւ էր կանց վուր էսօր
վաղէրումէն բէզարիլ իմ
Մարթ հիմաշա մէկ չի բու
խաղերումէն բէզարիլ իմ...:

Ինչպէս զգուած աշխարհքի
գանգատելով թէ ղուրթն ձա
փայ չիմ գնում, էնդուր որ
տացել է խալ ի սուտն,
եաթ-Նովէն խրատում է
դիվանա սիրտն ու քորոզ
սրան սիրել՝ հոգի, եար,
կեշտութիւն, գիր, խրատ,
բերութիւն, դատաստան,
նարհութիւն, աղքատ,
օտար ու մանաւանդ
վանք, անապատ, քար: Սայեաթ-
Նովու խրատական (գ) խաղ
որն որ բովանդակում է իր
կեանքի ամէն բարոյական
մարդկային տարերքն ու
պաճոյճ ու կարճ խօսքով յայ
նում է մէկ ժողովրդի ամէն
րիքն, վկայում է ազգային
երգչի բարոյական ու կրօ
կան մտաց անմահ:

Իրաւ, էս ազգային երգի
հասկանում է էլել իր կոլ

...նրա միտքն լաւ հասնում է ...ել իր պաշտօնին, երբ իր գլ...ին խալխի նօքար ասելով՝ Թե...րում է իրան ճամով շուլլուղ ...ժողովուրդին, որն որ ան...ել ծուռն փէտ, գիտէ որ ... դըստեին քիրթողի սուրբ ...րաքն է, էնդուր էլ սիրուն ...ւմ է իրան դուրգար (հիւսն)։ ...գի բարոյական դուրգարն էն ...է հասկանում, որ քիրթողն՝ ...ւպանելով իր սիրտն քար ...փելուց ու կոտրելուցն,պխտիչի ...րաւորվի ժողովրդի ազնրախ...թէնից ուրբաութենիցուամէն ...ի պարզեւօղին պատասխան ...շաքարով։Ու ինքն միզ հառ...ւմ քարոզչի պաշտօնն ու սոր...ցնում է սիրել ու անել բարի ...ծն, որն որ դասում է բարձր ...մէն իմաստութեան ու գիտու...եան վրայ՝ ասելով՝

Թէկուզ իմանաս, գիդէնաս ...ողերու ճամբաբքըն սիրուն, ...նքարի գուրծն կօրած է՝ կար...ա՛ ճարանց վարքըն սիրուն...

...նց էն գլխէն հոգու մարմնի ...նդիրն չէ տալի սրան ղաղար ... շատ ժամանակ պահում է ...պնապում։

Սայեաթ-Նօվու վանական ...անքի վրայ չունիմ ոչինչ տե...եկութիւն։

Միայն շատին յայտնի է ...ֆլիզում, որ Սայեաթ-Նովէն՝ ...ելով Աղա Մահմէդ խանի հե...լազօրի Վրաստանու սահմա...ն մօտենալէն, մէտն է բերում ...գաւակներուն ու գալիս է ...ֆլիզ։ Էս տեղաց ուղարկում ...նրանց Մօզդոկ, որ սրանք ...ում են իրանց հաստատ բնա...ութիւնն։ Սայեաթ-Նօվէն դնում ...իր զաւկներուն ճանապարհ ...ղ չէ, Պարսիքն մտնում են ...ֆլիզ։ Հաղբատու առաջնոր...արանն հէնց բերդի տակն ըլե...ով Թշնամիքն տուն են ընկ...ում եկեղեցու գաւիթն ու կցում ...ն կոտրելն ու կողոպտելն։ ...յեաթ Նօվուն վրայ են հաս...ում եկեղեցում աղօթք անելիս։ ...րանից պահանջում են դուս ...ալն ու հաւատն ուրանայն՝ ...այց կրօնաւորն Պարսից Թրե...ու տակն աւանդում է հոգին՝ ...սելով՝

...լխմանամ քլիսադան, դօնմա-
նամ խաչդան
...կեղեցուց չեմ դուս գալ, չեմ
ուրանալ Յիսուսին...

Էսպէս խալխի նօքարն նա...ատակվում է՝ որպէս ծառայ ...աստուծոյ Սեպտեմբեր ամսին, 1795ին։

ԳԷՈՐԳ ԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

ՆԱՄԱԿԱԲԵՐ ՇՈՒՆԸ.— Բէ...ը լա Կարէն շուն մը կը վա...ւէր. վիզէն կապուած էր փոքրիկ ...պարկ մը։ Ոստիկանները բա...ցին ծրարիկը։

Երեւան ելաւ նամակ մը, ուր ...ունին տէրը, տիկ. Ժիպէր, կը ...րէր Էրկանը — որուն հասցէին ...ը վազէր շունը,— թէ Սէն գե...ը կը նետուէր՝ ամոքելու հա...ար կեանքի դառնութիւնները։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ ՀԱՐՍՆԵՐԳ ՆԻԿԻՈՅ ՇՐՋԱՆԷՆ

Սոմային տալերը, խնամի՛,
գետինը կ'աւլէ,— Քու աղուորաղ-
ջիկդ, խնամի՛, մեզի կը վայլէ։
Խնամի, մնտուկը ջալսջալսը
կ'ուզեմ,— ձիճեզդ չեմ ուզեր,
խնամի, աղուորդ կ'ուզեմ։
Ելլեմ ճավան նայիմ, այազ
կ'ըլմանի,— Հուռմայով, շէքերով,
խնամի, պաճած կ'ըլլմոնի։
Քեզի կ'ըսեմ աղջիկ, խելօք պի
կենաս,— Հայրիկէդ, մայրիկէդ
աղջիկ, կարօտ պի մնաս։
Շատ մուրատ ունէիր, աղջի՛կ,
պապուդ դռուըննուն,— Խոշոր
գամեր գամեցին, աղջի՛կ,սրտիդ
դռուըննուն։
Մէջքդ իլիկ գօտի, անկաճդ
ճղերով,— Աղջիկներուն մէջը,
քեզի, տեսնեմ քօղերով։
Աղբարդ անցաւ դարձաւ, աղ-
ջիկ, դարվեր նայեցաւ,— Աչքե-
րունարցունքը աղջի՛կ, փուլփուլ
Թափեցաւ։
Քարին տոտոլօզը, կուկուկ
մ'է նստեր,— Աղբարն անցեր
դարձեր, քարը չէ տեսեր։
Խուլյումճին է շիներ, աղջի՛կ,
մատներուդ մատնին,— Հանէ դե-
ղին լաթըդ, աղջի՛կ, մուշտէրիդ
ճատնի։
Ես չեմ երթար, մարի՛կ, զո-
ռով կը տանին, Եէնկէներս եկեր,
մայրի՛կ, ինծի կը նային։
Մինչեւ աղբիւրն եթամ, մայ-
րի՛կ, ետեւէս նայէ,— Աղբիւրէն
որ անցնիմ,մայրիկ,ումուտդ կտրէ։
Դդալըս կոտրեցէք, մայրի՛կ,
պաղչան նետեցէք,—իմ կերած
ապուրս, մայրիկ, աղքատնուն
տուէք։
Անցաւ մէնծ բարկենդանք,
մայրի՛կ, անցաւ մեծ Զատիկ,
Աստուածածին ալ անցաւ, մայրի՛կ,
ընտոր պի զատուինք։
Ջերմակ աթը բերէք, մայրիկ,
ձիճեզս բեռնամ,— Ծընկիկդբարծ
ըրէ, աղբար, պաճ մը քնանամ։

Հաւաքեց
Գ. Կիւլեան

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՏԻԿԻՆԸ

Ոստիկանութիւնը վերջերս կը փնտռէր տիկին Սիւզան Ժիրօն, Ֆրանսայի կոմկուսին Նախկին քարտուղարուհին, որ ամբաստանուած էր թէ հակազինուորական քարոզութիւն կը կատարէ։

Անցեալ օր գտնուեցաւ Սէն-Լուի հիւանդանոցին մէջ, ուր ծանր գործողութեան մը ենթարկուած էր։

Ոստիկանները, արգիլելու համար որ ան է փախուստ, պահապան կեցան սնարին մօտ, գիշեր ու ցորեկ։ Հիւանդանոցին տնօրէնութիւնը բողոքեց, որովհետեւ ոստիկանները, մնալով հիւանդներու սրահին մէջ, կը նեղէին զանոնք։

Այն ատեն, ամբաստանեալ հիւանդը փոխադրուեցաւ առանձին սենեակ մը։ Պահապան ոստիկանը տեղաւորուեցաւ Նրբանցքին մէջ։

ՏԻԿԻՆԸ ՈՒՆԿՆԴԻՐՆԵՐՈՒ ԿԸ ՍՊԱՍԷ ՍԻԿԱՐԸ ԲԵՐՆԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Սեփ. թղթ.)— «Վաշան ցէրեան» Լս. Միութիւնը օգտուելով տիկին Ջապէլ Եսայեանի ներկայութենէն, տուաւ երկրորդ դասախօսական ժողովներ։

Առաջինը տեղի ունեցաւ 3 Յունիս Ուրբաթ երեկոյ, Սէն Լուի մէջ։ Օր մը առաջ տուներու պատերուն խմորատիպ յայտարարութիւններ փակցուցեր էին, հրաւիրելով Սէն Լուցիները որ լսեն Հայաստանի մէջ տարուած շինարարական աշխատանքները, ականատես գրագիտուհիի բերնէն։ Գիւղին միակ ջոջը իր ազգականներէն եւ դրացիներէն 15 կիներ հաւաքելով կը ներկայանայ ժողովին։ Տիկին Ջապէլ անձկութեամբ կը սպասէր ժողովուրդին, Մարսէյլէն իրեն ընկերացող պատանիի մը հետ միասին։ Իսկ 15 կիներուն, տիկինը քիչ մը յուսադրուեցաւ, սակայն գաւառացի այդ կիներուն արտաքին երեւոյթէն յստակօրէն կ'երեւար թէ, բոլորն ալ շտապով եկեր էին հոն, առանց քիչ մը վրայ գլուխ շտկելու։ Ոմանք խոհանոցի գոգնոցներով, ուրիշներ սօթթուած թեւերով ուշադրութեամբ կը դիտէինտիկին Եսայեանը, որ կարծես վերջին ծայր սրտնեղած, ձեռքի սիկարը արագ արագ ծխելով, իրարու ետեւէ մուխի գուլաներ դուրս կուտար։ Այս երեւոյթը շատ գէշ տպաւորութիւն ձգեց Սէն Լուի նախապաշարեալ մայրերուն վրայ։

Քիչ յետոյ 8—10 բանուոր երիտասարդներ եւ երկու ծերուններ եւս գալով, ընդամէնը 30 հոգիով, ժողովը բացուեցաւ։ Տիկինը համառօտ կերպով պատմեց երկրին մէջ կատարուած աշխատանքները, խօսեցաւ բամպակի, մեղրի եւ կաշիի արտադրութիւններու մասին եւ վերջը յայտարարեց թէ ամէն մարդ ազատ է հարցում ուղղելու։

Վաթսունամեայ ծերունի մը ոտքի կանգնած, հազիւ ինքզինքը զսպելով...

— Ազնիւ տիկի՛ն, ձեր բերած այս լուրերը շատ լաւ են ու մենք ուրախ ենք, սակայն ինչո՞ւ կը խաբեն զիս այս ձեր «Հօկ»երը։ Ես Հայաստան կ'ուզեմ երթալ, եւ աչա ութը ամիս է որ կ'օրօրեն զիս, «կ'ըլլայ կոր, պիտի ըլլայ» ըսելով։ Ըսէք, խնդրեմ, տիկին, ինչո՞ւ թոյլ չեն տար որ գոնէ ինծի պէս ծերեր իրենց վերջին քանի մը օրերը հայրենի հողին վրայ անցընեն եւ մասնակցին իրենց կարողութեան չափով շինարարական աշխատանքին, վայելեն ձեր պատմած բոլոր շնորհները։ (Ծափեր)։

Տիկինը կմկմաց, որոշ բան չըսաւ եւ շուտով փակեց ժողովը։

Ս. Միլտոնեան

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ. խորհրդ. Թերթերէն)

ԴՈՒՐԴՈՒԴՈՒԼՈՒ շրջանին Շաւառուտ, Խէյրբեկլու եւ Հասար գիւղերուն բնակիչները որոշած են միասնաբար եւ իրենց ծախքով շինել խճուղի մը գիւղէն մինչեւ կարաբուլան ճամբան, 14 վերստ։ Այս խճուղին մեծ նշանակութիւն ունի, որովհետեւ այս ճամբով գիւղացին իր ունեցածը կրնայ փոխադրել մինչեւ Ալեքսանդրապոլ։ Մինչդեռ, առանց այդ ճամբուն, գիւղացին ստիպուած է երթալ մինչեւ Սարդարաբադ, 35—50 վերստ ճամբայ։

ԿՐՕՆՔԻ ԴԷՄ.— «Խորհրդ. Հայաստան»ի աշխատակիցը կը գրէ (27 Մայիս).— Վերջերս Հայաստանի մէջ հակակրօնական պայքարը մեղմացաւ։ Գաւառներուն մէջ կոմիւնիստ երիտասարդներ կը մասնակցին կրօնական ծէսերուն (կնունք, ամուսնութիւն)։ Դարալագեազ գաւառին Ջուլ գիւղին բջիջի անդամներէն մէկը կը դիմէ քաղդագուշակ կնոջ մը, դարման խնդրելու համար իր կնոջը, որ զաւակ չէր բերեր։ Կոմիւնիստ երիտասարդներու միութեան անդամներէն 13 հոգի վտարուած են կրօնասիրութեան մեղադրանքով։ Քարվանսարայ գիւղին մէջ վտարուած են 9 երիտասարդներ կրօնամոլութեան համար։

ԿԱՊՈՅՏ ՀԱՋ.— Ղամարլուի շրջանին մէջ կապոյտ հազի սաստիկ համաճարակ մը սկսած է։ Բժիշկները չեն կրնար հասնիլ դիմողներուն։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ.—«Մարտակոչ»ի կը գրեն (26 Մայիս) թէ Գանձակի գաւառին Բադա հայկական գիւղին մէջ, Մայիս 23ի երկրաշարժէն քանդուեցան 20 տուներ։ Վիրաւորուած են քանի իր գիւղացիներ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ

Այսօր Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերը պիտի մասնակցին վեց հոգինոց մրցումներու (Les Tournois de sixte) որ կազմակերպուած է U. A. Intergad z'Artsի խումբին կողմէ։ Այս կարեւոր մրցումին համար Հ. Մ. Ը. Մ.ը երեք խումբեր տրամադրած է, որոնք կը դասուին հետեւեալ կարգով՝ A. B., C.։ Մրցումները տեղի պիտի ունենան կազմակերպիչ խումբի դաշտին վրայ Sucy-Bonneuilի մէջ։ Այս բաժակի մրցումը տեղի պիտի ունենայ 50 խումբերու միջեւ եւ պիտի սկսի այս առաւօտ ժամը ճիշտ 9.30ին. ժամը 12ին բոլոր խումբերը դադար մը պիտի առնեն, եւ 1ին խաղը պիտի վերսկսի։ Իսկ հոս պէտք է ըսել որ պարտուող խումբերը վերջնականապէս մրցումէն դուրս կ'ելլեն։ Այս 50 խումբերուն մէջ կը գտնուին Փարիզի շատ մը մեծ միութիւններու խումբերը, որոնց մէկ քանիին անունները հարկ կը համարեմ հոս թուել, U. S. Suisse, A. S. Amicale, C. A. Vitry, Gallia, U. A. I., կազմակերպիչ խումբը եւայլն...։

Կը տեսնուի որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբերըշատ կարեւոր մրցումի մըն է որ կը մասնակցին, եւ միեւնոյն ատեն շատ դժուարին եւ զօրաւոր հակառակորդներու է որ պիտի հանդիպին այս օրուան մրցումին մէջ։ Պէտք է ըսել որ մինչեւ այսօր Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը չորս բաժակ շահած է եւեթէ այսօր լաւ խաղ մը խաղայ եւ ամբողջ կազմով ներկայանայ, կրնայ պատուաբեր արգիւնքմը ստանալ այս դժուարին մրցումէն։

Կ'արժէ քանի մը տողով բացատրել այս վեց հոգինոց խաղը որ շատ հետաքրքրական է։

Ֆրանսացիք ամէն տարի *ֆութպօլ*ի եղանակի լրանալու օրերուն, կը կազմակերպեն այս տեսակ մրցումներ, որմէ յետոյ եղանակը կը փակեն։ Այս խաղը հետեւեալ պայմաններով կը խաղցուի։

Ա. Մէկ բերդապահ, մէկ յետսապահ, մէկ միջնապահ եւ երեք յառաջապահներ։

Բ. Այս խաղը *օֆ սայտ* չունի եւ յառաջապահ մը կրնայ մինչեւ հակառակորդ խումբին բերդին առջեւը երթալով, եկած *փասը* նշանակել։ Ասիկա բերդապահներուն համար շատ վտանգաւոր խաղ մըն է։

Գ. *Փէնալթի*ի օրէնքն ալ վերցուած է այս վեց հոգինոց խաղէն։

Դ. Դաշտը երկայնքէն եւ լայնքէն կը կրճատուի որոշ չափով մը,— երկայնք 65, լայնք 40 մեդր։

Ե. Խաղի ժամանակամիջոցը կ'ըլլայ 14 վայրկեան, իւրաքանչիւր խաղամասը եօթը վայրկեան։

Զ. Իսկ եթէ այս 14 վայրկեանը լրանայ եւ խումբերը հաւասար մնացած ըլլան, խաղը կ'երկարի 5ական վայրկեան։

Է. Այս երկարարի միջոցին որ կողմը որ նախապէս նշանակէ, մրցումը կը վերջանայ անոր յաղթութեամբ։

Ը. *Տըմի ֆինալէն* սկսեալ խաղամասերը կ'ըլլան 10 վայրկեան, ամբողջ խաղը 20 վայրկեան, իսկ եթէ խումբերը հաւասար մնան նախորդին նման, խաղը կ'երկարի եւ առաջին նշանակէտը դնող կողմը կը շահի։

Ինչպէս կը տեսնուի, այս խաղը չափազանց հետաքրքրական է, եւ բոլոր անոնք որոնք չեն տեսած, պիտի ուզեն ներկայ ըլլալ, մանաւանդ որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր երեք լաւագոյն խումբերով պիտի մասնակցի։ Այս յիսուն ֆրանսական խումբերուն մէջ (բացի Զուիցերիացիներէն) ո՞վ պիտի չուզէ տեսնել ափ մը Հայեր, որոնք թերեւս քիչ վերջը «տըմի ֆինալ»ին եւ կամ «ֆինալ»ին պիտի մնան։

Յիսուն խումբերուն մէջէն յաղթական հանդիսացող խումբը պիտի ստանայ բաժակը, իսկ ասկէ զատ «տըմի ֆինալիստ»ները պիտի ստանան արծաթ նշանակներ։

Sucy-Bonneuil միայն 15 վայրկեան է Պասթիյի կայարանէն իսկ դաշտը անմիջապէս մօտն է։ Անոնք որ առտուն չպիտի գան, կրնան կէսօրէ յետոյ գալ, ամէն կէս ժամը անգամ մը Պասթիյէն շոգեկառք կայ։ Իսկ երբ կայարանը կազմակերպիչ խումբին դաշտը հարցնեն, անմիջապէս կը ցուցնեն։

Sucy-Bonneuil պտոյտի վայր մը ըլլալով, շատեր որոշած են առաւօտուն ընկերանալ խումբին եւ ամէն անոնք որ կը փափաքին ընկերանալ, թող հաճին ժամադրավայր ներկայ ըլլալ, ժամը ճիշտ 8ին, Պասթիյի կայարանը։

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի.—

Լոնտոնէն հայ տիկին մը Փարիզի մէջ կը ծանօթանայ հայ օրիորդի մը, որ ամէն գնով ամուսնանալու տրամադրութիւն կը յայտնէ։ Տիկինը, իբրեւ «բարեգործուհի», միասին Լոնտոն կը տանի օրիորդը, ներկայացնելու համար յոյն փեսացուի մը։ Անգլիկը չի հաւնիր տղուն։ Այս վերջինը կը բարկանայ եւ ներքին նախարարութեան երթալով, կը յայտնէ թէ ինք այլեւս «երաշխաւոր չէ այն հայ օրիորդին, որուն ճամբորդութիւնը դիւրացուցած էր»։ Նախարարութիւնը կը տեղեկացնէ օրիորդին որ պէտք է 24 ժամէն մեկնի ։ Վերջին պահուն էր որ իմացանք այս «հարս-փեսայի» պատմութիւնը, եւ որովհետեւ օրը Շաբաթ էր, կարելի չէր նոր արտօնութիւն ստանալ երկարաձգելու համար իր բնակութիւնը։ Հայ օրիորդը սանթիմ չունէր վերադառնալու, եւ Հ. Հ. ներկայացուցիչը ստանձնեց այդ հոգը։

Օրիորդը եկած էր Նանսէնի անցագրով, բոլորովին ինքնագլուխ, առանց դրամի եւ կրնար վտանգաւոր ճամբու մէջ իյնալ։

Կը յորդորենք մեր հայրենակիցներուն որ զգուշանան անճիշդ տեղեկութիւններ տալ անգլ. հիւպատոսարանին, երբ Անգլիա կ'ուզեն գալ։ Մուտքի պայմանները չափազանց խիստ են։ «Հոն հասած ատեն բան մը կ'ընեմ» ըսողներ շատ կան, որ 24 ժամէն սահմանագլուխ առաջնորդուած են։

“ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԴԺՈՒԽԱՑԻՆ ՑԱՏԱԿԱԳԻՒՏ ՄԸ

— Որպէս զի ձեր աշխատանքը անմիջական օգուտ մը տայ, պէտք է որ կարելի եղածին չափ շուտ քանդուին հետեւեալ գործարանները։

Եւ մեզի ներկայացուց վեց գործարաններու ցանկ մը։

— Երբ այս գործարաններու հաշիւը կարգադրէք եւ կը կրնեմ — որքա՜ն շուտ, այնքա՛ն լաւ,— նոր ժամադրութիւն մը պիտի տանք իրարու եւ գործը շարունակելու միջոցներուն մասին պիտի խորհինք։

— Կը մնայ պայթուցիկներու խնդիրը կարգադրել, ըսի։

— Այդ մասին պիտի խօսէի արդէն, պատասխանեց։ Պէտք է որ ձեր գործածելիք պայթուցիկները մեծ ծաւալ մը չունենան. շատ դիւրատար ըլլան եւ սահմանէն ձեր անցքը չդժուարացնեն։ Աչա թէ ինչո՞ւ իմ բարեկամներէս մէկէն խնդրեցի, որ իբր այս կարգի գործերու մասնագէտ, պատրաստէ մասնաւոր պայթուցիկ մը, որ 150 կամ 200 կրամը չանցնի։ Նոր ստացայ այդ պայթուցիկներէն մաս մը, որ ձեր ուղղակի պետը Պ. Ճէյմս Մէյեռ ձեզի պիտի յանձնէ պէտք եղած ատեն։ Ըռ այժմ կը բաւէ որ գիտնաք թէ, այդ պայթուցիկները պահածոյի տուփերու կը նմանին։

Եւ ոտքի ելլելով,

— Հիմա որ պարոննե՛ր, ըսաւ, ամէն կէտի շուրջ համաձայնած ենք, ինծի կը մնայ ձեզի մաղթել յաջողութիւն. Ե՞րբ կը յուսաք մեկնիլ։

— Երբոր պարոն Ճէյմս Մէյեռ ամբողջացնէ հրահանգները, որ դուք իսկ մեզի հաղորդեցիք, ինչ որ շատ կարճ ժամանակի խնդիր ըլլալու է։

— Լաւ ուրեմն։

Ցետոյ ձեռքը մեզի երկարելով,

— Ներողամիտ եղէք, ստիպուած եմ ուրիշ տեղ մը երթալ եւ ձենէ բաժնուիլ՝ դարձեալ, բարի յաջողութիւն։

Եւ Ճէյմս Մէյեռի դառնալով,

— Բառ մը միայն, խնդրեմ։

Անկիւն մը քաշուեցան եւ ցած ձայնով սկսան խօսակցիլ քանի մը վայրկեան, յաճախ մեզի նայելով։

Երբ իրենց խօսակցութիւնը վերջացաւ, գնդապետը մեզի դառնալով հրաժեշտի վերջին ձեւ մը ըրաւ եւ մեկնեցաւ։

Ես ու ընկերս ակնարկով իրարու խորհուրդ հարցնելէ յետոյ անոր հարցուցի,

— Սկսի՞նք։

— Սկսինք։

Երբ Ճէյմս Մէյեռ խնամքով փակեց դուռը, ուրկէ գնդապետը մեկներ էր, մեզի մօտեցաւ. այն ատեն յարձակեցանք անոր վրան եւ կատաղի կռուէ մը յետոյ, յաջողեցանք անոր բերանը խծկել, ու ձեռքը կաշկանդել։

Երբ կռիւը լմնցաւ, առանց մտատանջուելու իր կատաղի նայուածքէն, ըսի,

— Ա՛լ, մենք մեզի, ծերուկս։

Ցետոյ պաշտօնակիցիս դառնալով, ըսի։

— Մինչեւ քառորդ պէտք է երթաս, ոստիկանատուն, եւ իմ կողմէ հեռաձայնելէ յետոյ Զուիցերիոյ ապահովութեան պետին որ անմիջապէս հոս գայ, պիտի խնդրես հերթապահ սպայէն որ գայ զիս գտնէ։

— Պէ՞տք է իրեն ըսել թէ խնդիրը ի՞նչ բանի վրայ կը դառնայ։

— Անշուշտ, կրնաս նոյն իսկ ըսել թէ հոս մինակ եմ, թէ տան ծակն ու ծուկը չեմ գիտեր եւ կը կարծեմ թէ հոս գործող գերման լրտեսներու որջն է եւ թէ՝ ներքատենին օգնութիւն չստանամ, հաւանական է որ ենթարկուիմ գերմաններու յարձակումին, որոնք կրնան մէկ պահէն միւսը վրայ գալ։

Եւ երբ կը պատրաստուէի մեկնելու,

— Ուշադրութիւն ըրէ կոխած տեղերուդ. գիտես թէ չունէն զատ ամէն տեղ տարբեր ծուղակներ լարուած են. զգոյշ եղիր։

Զգուշութեամբ դուռը բանալէ յետոյ, ընկերս երկարօրէն քննեց բակը, եւ երբ իր աչքերը մութին վարժուեցան, մեկնեցաւ գնաց։

Այն ատեն մօտենալով Ճէյմս Մէյեռի, որ կապուած որդի պէս գետնին վրայ կը շարժուէր, եւ կապերէն ազատելու փորձեր կ'ընէր,

— Միշտ կրնաս փորձել, ըսի խնդալով. ծեր Նաւազ մըն էր որ այդ տեսակ հանգոյցներու գաղտնիքը սորվեցուցած է ինծի։ Այդ տեսակ կապերէն դեռ մարդ չէ կրցած ազատիլ։

Ճէյմս Մէյեռ շուտով հասկցաւ թէ իր ճիգը անօգուտ է եւ մնաց անշարժ։

— Գիտեմ, վերսկսայ, թէ զուիցերիական հողի վրայ ըլլալով քեզ հարցափորձելու իրաւասութիւն չունիմ. բայց ուրիշներ պիտի ստանձնեն այդ գործը. սակայն եթէ կը կարծես թէ՝ քեզի համար օգտակար է քանի մը գաղտնիքներ ինծի հաղորդել, տրամադրութեանդ տակն եմ։ Չե՞ս ուզեր, աւելի լաւ, որովհետեւ, այն ատեն թերեւս պիտի ստիպուէի միջամտել ի նպաստ քեզի, իմ զուիցերիացի պաշտօնակիցներուս մօտ։

(Շար.)

լորտիքը խռնուած էր բազմութիւն մը՝ շրջապատելու ինքնաշարժեր ու բեռնատար կառքեր, որոնք կը պատրաստուէին մեկնելու։ Երբ սկսան շարժիլ, սրտաճմլիկ ճիչեր եւ հեծկլտուքներ լսեցի։ Քովս գտնուող կատակախօս մը հեգնութեամբ ըսաւ. «Այսքան լաց չարժեր, մահապարտներ չեն անոնք»։ — Ի՞նչ են ուրեմն, հարցուցի հետաքրքրութեամբ։ «Սուրիացիներ են, որոնք Թրքական հպատակութիւնը ընտրած են, եւ համաձայն Լօզանի դաշնագրին՝ կը ճամբուին այն հայրենիքը, որուն հպատակութիւնը ընտրած են իրենց կամքով»։ — Սակայն ինչո՞ւ այս ողբերն ու հեծեծանքները։ «Որովհետեւ Թրքական հպատակութիւնը ընդունելու պրոպագանդա ընողները զանց ըրած էին տեղեկացնել անոնց թէ որոշ պայմանաժամէ մը վերջ պարտաւոր են մեկնիլ Հալէպէն. ուրիշներ գիտէին ատիկա, բայց կը մտածէին թէ որոշուած պայմանաժամը պիտի երկարաձգուի անսահմանօրէն. այսօր ստիպուած լքել ծնողք, բարեկամ, գործ, նոյն իսկ հայրենիք, (որովհետեւ շատեր հոս ծնած են), կ'անիծեն անոնք, որ գէշ խորհրդատու եղած էին իրենց։ Սակայն ոչինչ, ատիկա պիտի անցնի, եւ Թուրքիա, որ բնակչութեան պէտք ունի, պիտի ընդունի զանոնք»։

Պոլշեւիկներու խարտուղարը ձերբակալուած

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար եւ «Իւմանիթէ»ի խմբագիր Փիէռ Սէմար Մարոքի ֆրանսացի զինուորները ապստամբութեան հրաւիրող յօդուածներ գրած ըլլալուն համար տարի մը առաջ հինգ ամիս, ու քանի մը շաբաթ առաջ ալ՝ ութ ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր։ Երկրորդ դատապարտութեան ատեն Ռուսիա կը գտնուէր՝ Գ. Միջազգայինի ժողովին մասնակցելու համար։ Վճռաբեկ Ատեանը վաւերացուցած ըլլալով տրուած վճիռները, դատական իշխանութիւնը Սէմարը կը փնտռէր՝ բանտարկելու համար զայն։

Գաղտնի ոստիկանութիւնը տեղեկացաւ որ Սէմար առջի օր Մոսկուայէն վերադարձած է։ Երեք ոստիկաններ, որոնք ղրկուած էին զինքը ձերբակալելու համար, անոր հանդիպեցան Սէքրէթան փողոցին մէջ եւ թեւը մտնելով ոստիկանատուն առաջնորդեցին, չարտօնելով նոյն իսկ որ հրաժեշտ առնէ իր կնոջմէն եւ զաւակներէն։ Գիշերը բանտ տարուեցաւ։

Լէոն Տօտէ պատնէշին վրայ...

Արքայականներու վարիչ Լէոն Տօտէ խօսքէն գործի անցնելով, առջի օր դիրք բռնեց Ռոմ փողոց «Աքսիօն Ֆրանսէզ»ի խմբագրատան մէջ։ Մօտ 400 զինեալ եւ անզէն արքայականներ դիրք բռնած են շէնքին մէջ եւ վճռած են թոյլ չտալ որ ոստիկանութիւնը ներս մտնէ՝ իրենց պետը ձերբակալելու համար։ Հետաքրքիրներու մեծ բազմութիւն մը խռնուած էր առջի օր Սէն-Լազարի կայարանին առջեւ՝ արքայականներու եւ ոստիկաններու կռիւը դիտելու յոյսով։ Ներսը Լէոն Տօտէ կարգ մը այցելութիւններ կ'ընդունէր եւ թերթերուն յայտարարութիւններ կ'ընէր։ Փառաւորապէս կը ճաշէր ու կը խմէր։

«Երբեք չպիտի յանձնուիմ, կ'ըսէր, անձնատուր ըլլալը գրչի ազատութիւնը լքել պիտի նշանակէր. ու յետոյ անիրաւ պատիժի մը ենթարկուելով, անարդարութիւնը նուիրագործած պիտի ըլլամ»։ Լէոն Տօտէ ասպարէզ կը կարդայ ոստիկաններուն։

Մալթայի աքսորեալներու դատը

Թուրքեւանգլիական խառն դատարանը քանի մը օրէն պիտի սկսի Մալթայի աքսորականներու դատավարութեան։ Մալթա աքսորուած անձերը իրենց խնդրագրով կը պահանջեն դատին անմիջապէս սկսիլը եւ 5000 անգլիական ոսկիի հատուցում։ Դատը պիտի սկսի Յունիս 15ին եւ առաջին նիստին մէջ խնդրոյ նիւթ պիտի ըլլայ դատարանին իրաւասութիւնը այս հարցի մասին։

Գործազրկութեան վիճակը

Պաշտօնական վերջին վիճակագրութեան համաձայն, վերջացող շաբթուն ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն է 33,089 հոգի, որոնց 20,723ը այր, 12,366ը կին։ Անցած շաբաթ ընդհանուր թիւն էր 39,555, որով մէկ շաբթուան մէջ պակսած են 6,466 հոգի։ Փարիզի նպաստընկալներուն թիւն է 12,699, անցած շաբթուան վրայ 3225 հոգի պակաս։

Աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ 893, տեղաւորման գրասենեակներու կողմէ 1074, ընդամէնը 1967 օտար բանուորներու գործ հայթայթուած է անցած շաբթուան ընթացքին։ Նոյն ժամանակամիջոցին մէջ Ֆրանսա մտած են 1953 օտար բանուորներ, որոնց 1910ը հողագործութեան մէջ աշխատելու համար (1792 Պելճիքացի եւ 118 Իտալացի), ճարտարարուեստի մէջ աշխատելու համար 43 Իտալացիներ եկած են։ Ամէնէն շատ երեք ամիս եւ աղիւսարաններու մէջ աշխատելու պայմանով Ֆրանսա մտած են 84 օտար բանուորներ։ Իսկ արձակուրդով մեկնողներէն 345 հոգի վերադարձած են։

Մէկ շաբթուան մէջ Ֆրանսայէն մեկնած են 1971 օտար բանուորներ, որոնց 916ը Իտալացի, 61ը՝ Հայ եւ Յոյն, 296ը Սպանիացի, 225ը Լեհ եւայլն։

Լինտպէրկ Ամերիկա հասած

«Մէմֆիս» յածանաւը Չիզէփիքի ծոցը հասաւ Ուրբաթ իրիկուն. 40 օդանաւեր ընդառաջ գացած էին։ Լինտպէրկ Ուաշինկթըն հասաւ երէկ կէսօրին։ Ամերիկայի զանազան կողմերէն հասած 200,000 հոգի ընդունեցին զինքը։ 37 անթելի կայաններ աւելի քան 30 միլիոն ունկնդիրներուն կը հաղորդեն ընդունելութեան մանրամասնութիւնները։

∴ Հարիւրապետ Ռիչըրտ Պայրտ այսօր կամ վաղը «Միս Ամերիքա» հսկայ օդանաւով ճամբայ պիտի ելլէ Նիւ Եորքէն Փարիզ գալու համար մէկ թռիչքով. իրեն պիտի ընկերանան ուրիշ երեք հոգիներ։ 12 ժամ Փարիզ մնալէ վերջ դառնալ մէկ թռիչքով Նիւ Եորք պիտի դառնայ։

Չէմպըրլին եւ Լէվին եւս օդանաւով պիտի դառնան Նիւ-Եորք, լսած ըլլալով որ Ֆրանսացիները կը պատրաստուին այս ամսուն վերջը Փարիզէն Նիւ Եորք երթալ օդանաւով։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ հին եւ նոր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց առկախ հաշիւները վճարել Պ. Ա. Միքայէլեանին, որ սիրով յանձն առած է այդ գործը։

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԻԼ-ՊԱՐՊ (ԼԻՈՆ)

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Լիոն»ի գրադարանի վարչութեան կողմէ, մասնակցութեամբ Հ.Մ.Ը.Մ.ի, սկաուտներու, կիր. 19 Յունիս։

Մասնաւոր շոգենաւը կը մեկնի առաւօտուն ժամը 9ին

Տոմսերու թիւը շատ սահմանափակ ըլլալուն՝ փափաքողները այժմէն կրնան իրենց տոմսերը ապահովել Հ. Յ. Դ. գրադարանէն։

Մասնակցութեան ծախք՝ 2 ֆրանք։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, 16 Յունիս, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ։ կը խօսի Սեդրակ Սասունի Ֆրէօյտիսմի մասին։ կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՇԱՊԻՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի «Ռազմիկ» հայրենակցական միութիւնը խիստ ստիպողական օրակարգով ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Գարահիսարցիները այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de Belleville։

Չ. Ռ. Մ. պտոյտը դէպի Վէրսայլի թանգարանը, յառաջիկայ Կիրակի։

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ կ'իմացնէ իր բարեկամներուն թէ Փարիզ մնացած միջոցին ամէն օր ժամը 12—2 կը գտնուի Rue Papillon, *թիւ 9, «ԱՐԱՔՍ» լուսանկարչատունը։*

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ԵՒ ԵԶԵԱՆՑԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այսօր կիրակի ժամը 11ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի փարիզի հայոց եկեղեցւոյն մէջ ի յիշատակ Մկրտիչ Սանասարեան եւ Կ. Եզեանց բարերարներու։ կէսօրէ վերջն ալ ժամը 3էն 6 պիտի կազմակերպուի թէյասեղան մը «Ֆլօրիա»յի մէջ, փարիզի Սանասարեան միութեան կողմէ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՆԵՐ

Փարիզի եւ գաւառներու մէջ ասեղնագործներու պէտք ունիմ, առ այժմ միայն քէնի տը Շին լէնժըրիի համար։

Փարիզի մէջ շատ մօտ ատենէն բանալիք աշխատանոցիս համար կ'ուզեմ աշակերտուհիներ, որոնք այժմէն պէտք է փութան արձանագրուիլ։

Դիմել՝ ՎԱՀՐԻՃ ԿԻՕՐՃԷԵԱՆԻ 31 Rue Basfroi, (11e)։ *Իջնել՝ մէթրօ* Bastille, *թրամուէյ եւ օթօպիւս* Place Voltaire։

Առաւօտները ժամը 8—9.30, կէսօրէ վերջ 1—2.30, Կիրակի 11—1.30։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Մարի խաչատուրեան եւ զաւակունք, Պ. Թագւոր Թագւորեան իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին՝ վաղամեռիկ

ՕՐ. ԹԱԳՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

հոգեհանգստեան արարողութեան առթիւ։

ՍԱԿԱՐԱՆ

11 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	03
Տոլար,	Dollar	25	54
Մարք (ոսկի)	100 Mark	604	—
Թրքական թղթ.	L. Trq.	13	05
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	25
Տրախմի »	Drachme	33	50
Լիր »	» Lire	140	50
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	490	50
Լէյ 100 հատը	Ley	15	45
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100	—
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3200	—
»	II »	1500	—
»	III »	1450	—
Թուրքերու երկթղ.	Lots turcs	157	50

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն

208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒՆԻՍ 1927

14 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 362

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՊԱՏՇԱՃ ԵՒ ԾՐԱԳՐԵԱԼ,,

Քիչ անգին կը հրատարակենք Ամերիկայի ռամկավար օրկանին մէկ թելադրութիւնը՝ Բարեգործականի դերի մասին։

Փառաբանելով այդ Միութեան կատարած աշխատանքը Հայաստանի մէջ, ռամկավար թերթը կը նկատէ որ Բարեգործականը գաղութներու մէջ ալ կարեւոր աշխատանք ունի։ Եւ կ'առաջարկէ, «առանց կանգ առնելու ո եւ է նկատումի ու ծախքի առջեւ», «ժողովրդանուէր անձնաւորութիւններէ բաղկացեալ առաքելութիւններ» հաստատել Սուրիոյ, Յունաստանի, Պալքաններու, նոյն իսկ Ամերիկայի հայ գաղութներուն մէջ։

Ընթերցողները պիտի յիշեն, անշուշտ, որ այսպիսի առաջարկները... դաշնակցական միտքեր են, և կ'արծարծուին տարիներէ ի վեր, թէ բեմերու վրայ եւ թէ թերթերու միջոցաւ։ Կը թուի թէ «Պայքար»ը անզգալաբար ինկած է ուղիղ ճամբու վրայ, ճիշդ այն պահուն երբ դաշնակցական մամուլը անդադար եւ հետզհետէ աւելի վճռականութեամբ կը շեշտէ գաղութներու կազմակերպութեան պահանջը։

Ռամկավարները սկզբնական մեղք մը ունին։— Հետեւողական չեն։ Միտք մը մէջտեղ կը դնեն եւ յետոյ կը մոռնան։ կամ, քանի չորս ժամ յետոյ, անոր ճիշդ հակոտնեայ տեսակէտը կը պաշտպանեն։ Եւ այս՝ պարզապէս հակառակորդ կուսակցութիւնը սեւցնելու համար։ Մինչդեռ իրականին մէջ, ոչ թէ Դաշնակցութեան կը վնասեն, այլ բուն ժողովուրդի շահերուն, եւ ոչ թէ զովեստ կը լսեն Երեւանէն, այլ ճիշդ հակառակը,— ծաղր ու անարգանք։

«Որքան ալ փափաքող ըլլանք հայութիւնը հաւաքելու եւ կեդրոնացնելու Հայաստանի մէջ, գաղութները կան ու կը մնան, եւ գաղութները կրնան շատ թանկագին ոյժ ըլլալ վերածնող Հայրենիքին համար, եթէ այդ նպատակաւ պատշաճ եւ ծրագրեալ աշխատանք կատարուի»։

Թէ Բարեգործականին առջեւ աշխատանքի լայն աշխատանքի ասպարէզ կայ արտասահմանի մէջ,— կարճամիտները միայն կրնան ժխտել։

Այլասերումն ու կազմալուծումը իրենց գլուխն առած կ'երթան։ Հազարաւոր երախաներ փողոցները կը թափառին, անհոգութեան եւ դրամի չգոյութեան հետեւանքով։ Դեռ վերջերս Աթէնքէն աղերսագիր մը կը հասնէր Բարեգործականի Փարիզի վարչութեան, ամսական 4—5000 ֆրանքի վարկի մը համար, որուն շնորհիւ դպրոցի երես պիտի տեսնեն հարիւրաւոր մանուկներ։ Կը յիշենք նաեւ դիմում մը՝ Աթէնքի մէկ արուարձանէն։ Մարդիկ ճար-ճարակ ըրած եւ դպրոց մը մէջտեղ հանած են, բայց, 1500 ֆրանքի բաց մը ունին, եւ մինչեւ Փարիզ բարեխօս ղրկած են, այդ ճղճիմ գումարը գտնելու համար։ Կը յիշենք, վերջապէս, ուրիշ աղքատիկ շրջան մը, Հոմս (Սուրիա), ուր դպրոց կայ, բազմաթիւ մանուկներ կան, բայց հասուստ-կապուստի, ուսուցչի, դասագրքի եւ ուրիշ պէտքերու համար, տարեկան ողորմելի գումարի մը կարօտը կը քաշեն։

Չենք խօսիր աւելի չափահասներու, ցիրուցան երիտասարդութեան մը պահանջներու մասին։

Կարելի՞ է այս պահանջները արդիւնաւորապէս լրացնել. ուրիշ խօսքով, կարելի՞ է գաղութները «շատ թանկագին ոյժ մը» դարձնել հայրենիքին համար, առանց «պատշաճ եւ ծրագրեալ աշխատանք»ի։

Մենք որոշ, թանձրացեալ առաջարկներ ըրած ենք հրապարակ, «պատշաճ եւ ծրագրեալ աշխատանք»ի համար։ — Կը պահանջենք որ կազմակերպուին գաղութները, թէ իրենք իրենց, եւ թէ հայրենիքին օգնելու համար։ Ինչ որ փրկուի գաղութներէն, շահ է հայրենիքին, հայ ժողովուրդի ապագային համար։

Եթէ ռամկավարներն ալ անկեղծօրէն եւ լրջօրէն կ'ընդունին այս տեսակէտը, ապա ուրեմն պէտք է փոխեն իրենց ճամբան, եւ փոխանակ կազմալուծման, ապիկարութեան եւ "պաշը պօզուք" սովորութեաղց ասպետներ դառնալու, ձեռք ձեռքի տան, ամէն բանէ առաջ՝ գաղութները կազմակերպելու, անոնց միջեւ կեդրոնական կապ մը հաստատելու, հաւաքական ծրագիր մը մշակելու եւ գործելու համար։ Այն ատեն է որ երեւան պիտի գան բոլոր պահանջները, թէ գաղութներու եւ թէ հայրենիքին համար, եւ իւրաքանչիւր կազմակերպութիւն իր դերին մէջ պիտի մտնէ, Բարեգործականէն մինչեւ վերջին Աղքատախնամը։ Այն ատեն է որ առաւելագոյն արդիւնքը պիտի գոյանայ նուազագոյն աշխատանքով, եւ շարժման մէջ պիտի դրուի ամբողջ մեքենան, եղբայրական բազուկը երկարելով հարուստ պողոտաներէն մինչեւ ամէնէն լքուած անկիւնը։

Այսպէ՛ս կը հասկնանք մենք, «պատշաճ եւ ծրագրեալ աշխատանքը»։

Արդ, ինչո՞ւ խօսքը գործին չեն միացներ ռամկավարները, ու ընդհակառակն քարեր կը շարեն ուրիշներու ճամբուն վրայ, կը խառնեն, կը խառնշտկեն ամէնէն պարզ գործերը։ Ինչո՞ւ կը յամառին պարապ տակառներ գլորել եւ պառաւական քրքիջներ արձակել, փոխանակ լրջօրէն, պարկեշտօրէն գործի ձեռնարկելու եւ իրենց իմաստութիւնը եւ ընդունակութիւնը արժեցնելու։

Կա՛մ խսկապէս «պատշաճ եւ ծրագրեալ աշխատանք», կա՛մ հեռո՛ւ ասպարէզէն, եւ ակռաներու կճրտոց։

Ճամբան բաց է։ Ո՛վ որ քաջ է, առաջ կ'անցնի իր հարազատ կերպարանքով, եւ կը գործէ կամ գործել կուտայ։

Այլապէս, դատապարտուած է պատին տակ սլքտալու։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻՆ ԴԵՐԸ

«Պայքար» Ամերիկայի ռամկավարներուն օրկանը, բարեգործականի Ամերիկայի շրջանի տարեկան համաժողովին առթիւ, կը նկատէ (28 Մայիս).

— «Ամերիկա Միութեան ամէնէն կարեւոր ու բազմարդիւն շրջանակներէն մէկն է, եթէ չուզենք ըսել թէ առաջինն է։ Միութեան քանիամեայ հաշուեկշիռը ցոյց կուտայ որ անոր 3 միլիոն տոլարի հասոյթին մէկ երրորդը, աւելի քան 1 միլիոնը, գոյացած է Ամերիկայէն։ Անդամներու թիւով ալ Ամերիկան կը գերազանցէ միւս շրջանակները, մանաւանդ որ Ամերիկայի մէջ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը իբրեւ կազմակերպութիւն աւելի ժողովրդականացած է, քան այլուր։ Հոս Միութեան կ'անդամակցին ոչ միայն հարուստներ եւ ունեւորներ, այլ նաեւ արհեստաւորներ ու գործաւորներ անոր գործունէութեան կը մասնակցին ամէն տեսակէտով։

«Հ. Բ. Ը. Միութիւնը իր տնտեսական գործունէութիւնն ու ձեռնարկները պէտք է կեդրոնացնէ Հայաստանի մէջ. ասիկա մենք միշտ ջատագոված ենք ու կը ջատագովենք։ Բայց Հ. Բ. Ը. Միութիւնը գաղութներու մէջ ալ ունի կարեւոր դեր ու աշխատութիւն մը, որ պէտք չէ երբեք զանց առնուի։ Անիկա, առանց կանգ առնելու ո եւ է նկատումի ու ծախքի առջեւ, պէտք է ժողովրդանուէր անձնաւորութիւններէ բաղկացեալ առաքելութիւններ հաստատէ Սուրիոյ, Յունաստանի, Պալքաններու, Եւրոպայի, եւ, ինչո՞ւ չէ, նաեւ Ամերիկայի հայ գաղութներուն մէջ, արկածեալներու, ինկածներու, մոլորածներու, կարօտեալներու օգնութեան ձեռք երկարելու եւ ազգային ոգին վառ պահելու ու մշակելու համար, պէտք է փնտռէ, գտնէ բոլոր այդպիսիները, եւ փրկէ զանոնք, նոյն ինքն հայութեան ու Հայաստանի համար։

«Որքան ալ փափաքող ըլլանք հայութիւնը հաւաքելու ու կեդրոնացնելու Հայաստանի մէջ — աշխատութիւն մը, որ պէտք է շարունակուի անխոնջ ու անխափան —, գաղութները կան ու պիտի մնան, եւ գաղութները կրնան շատ թանկագին ուժ մը ըլլալ Վերածնող Հայրենիքին համար, եթէ այդ նպատակաւ պատշաճ եւ ծրագրեալ աշխատանք կատարուի։»

ՆՈՐԷՆ ՍԿՍԱՆ.— Թիֆլիսի վարժարաններուն մէջ սկսած են հանգանակութիւն կատարել աշակերտներէն, օգնելու համար «չինացի բանուորներու» զաւակներուն։ Անշուշտ, այս օրինակին պիտի հետեւին, վաղը, Երեւանի դպրոցներն ալ։ Հրամանը վերէն է։

Ո՞Վ Է ՀԱՅՐԸ.— «Մարտակոչ»ի կը գրեն (26 Մայիս).— Հայաստանի Դսեղ գիւղէն կոմունիստ երիտասարդներու Միութեան անդամ Ս. Մամիկոնեան կը ծանօթանայ Աննիկ Այվազեանի եւ աղջկան կը պարգեւէ մանչուկ մը։ Յետոյ դատարանին առջեւ կ'ուրանայ հայրութիւնը։ Վկաներու օժանդակութեամբ, դատարանը կ'որոշէ նորածինին տալ «Այվազեան» մականունը, իսկ ուրացող հօրմէ գանձել ութը րուբլի ամսական տղուն համար։

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ԽՈՐՀՐԴ. ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ.— Խորհրդ. Միութեան սահմաններուն մէջ կ'ապրին 150—170.000 օտարականներ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՀՈՒՍԱՐՍԱՓԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Ուրիշներ ալ հրացանի քնուած

Վարշաւայի խորհրդային ներկայացուցիչ Վոյքոֆի սպանութիւնը կատղեցուցած է պոլշեւիկները, որոնք առաջին առթիւ քսան ուշագրաւ դէմքեր գնդակահարելէ վերջ, «մաքրագործումի» քաղաքականութիւնը կը շարունակեն փութոյ ընդունելութեամբ։

Վերջին լուրերու համաձայն, հրացանազարկ եղած են տասը հոգի եւս, Կովկասի եւ Ռուսիոյ ուրիշ կողմերը։ Պլավոժէշթչէնքի մէջ գնդակահարուած են հակա-յեղափոխական կազմակերպութեանց հինգ անդամներ, որոնք միապետական քարոզութիւններ կ'ընէին Քաղաքներուն մէջ։

Զէլիապինսքի մէջ գնդակահարուած է ցարական սպայ մը։ Վլատիվոսթոքի եւ Թիֆլիսի մէջ հրացանազարկ եղած են հանքատէրեր։

Խարքով հասած է արտակարգ վերստուգիչ մարմին մը, որ ամենախիստ միջոցներով պիտի կռուի ընդդիմադիրներուն դէմ։

Ֆինլանտական կառավարութիւնը Մոսկուայի մօտ բողոքեց դեր-գնդապետ Էլվէնկրէնի գնդակահարման դէմ։ Էլվէնկրէն Յունիս 9ին գնդակահարուած քսաններէն է եւ ֆինլանտական հպատակ։ Ֆինլանտիոյ մամուլը միաձայնութեամբ կը դատապարտէ պոլշեւիկները, որ առանց նախապէս դատելու, մահապատիժի կ'ենթարկեն մարդիկը։ Զայրոյթը աւելի խիստ է անոր համար, որ Էլվէնկրէն կարեւոր դեր խաղացած էր Ֆինլանտայի անկախութեան պատերազմին մէջ 1918ին, եւ կամաւորներու բանակի մը գլուխն անցած, 1919ին դէմ դրած էր պոլշեւիկներու յառաջխաղացումին։

«Իզվեստիա» (Յունիս 1) կը գրէ թէ Քուրսքի մէջ 10, Քիեւի մէջ 2, Փիշփէքի մէջ (Թուրքիստան) 10 հոգի մահապատիժի ենթարկուած են՝ իբրեւ լրտես։

⁂ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ արտակարգ դատարան մը Օտեսայի մէջ մահուան դատապարտած է 10 հոգի, որոնք Ռումանիոյ հաշւոյն լրտեսութեամբ ամբաստանուած են։ Ուրիշ երկու ամբաստանեալներ մշտնջենական բերդարգելութեան դատապարտուեցան։

⁂ Ժանիուք անուն լեհ սպայ մը, որ սխալմամբ պոլշեւիկեան հողը մտած էր, խորհրդային ոստիկանութեան կողմէ ձերբակալուեցաւ եւ հակառակ լեհ կառավարութեան պահանջին, ազատ չձգուեցաւ։

Ահուսարսափի այս քաղաքականութիւնը ջղայնացուցած է Ռուսիա բնակող օտարականները, որոնք ապագան շատ մութ կը տեսնեն եւ կը պատրաստուին մեկնիլ պոլշեւիկեան դրախտէն։ Վերջին օրերս բազմաթիւ Եւրոպացիներ իրենց հիւպատոսարանները դիմելով, անցագիր ուզած են։

ՀԱԿԱՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՓՈԽ ՎՐԷԺՆԵՐ

Մոսկուայէն Յունիս 13 թուականով կը հեռագրեն.—

Կէփէուի կողմէ պատանդներու գնդակահարութեան դէմ իբր բողոքի նշան Ուկրայինայի ուժերը գնդակահարեցին չորս ժողովրդական գործավարներ, որոնք գիւղացիական բանակին կողմէ կարմիր բանակին դէմ մղուած վերջին կռիւներու ընթացքին գերի բռնուած էին։

Այս լուրը վերապահութեամբ կը հրատարակենք։

⁂ Մոսկուայի մօտերը Պիցայի մէջ Յունիս 10ին անծանօթներու կողմէ սպաննուած է ռուս երեւելի անձնաւորութիւն մը՝ Թուրով կինսպուրկ, անդամ համայնավար ակադեմիային։ Մանրամասնութիւնները կը պակսին։ 1923ին Կինսպուրկ Պերլինի առեւտրական պատուիրակութեան նախագահն էր։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ

Վարշաւայի կառավարութեան Յունիս 9ի ծանուցագրին պատասխանը յանձնուեցաւ Մոսկուայի լեհ դեսպան Փաթէքի, ստորագրութեամբ Լիթվինոֆի։

Ծանուցագիրը գոհունակութեամբ արձանագրելէ վերջ լեհ կառավարութեան ցաւակցութիւնը Վոյքոֆի սպանութեան առթիւ եւ ոճրագործին դէմ արտայայտուած ընդհանուր զայրոյթը, կ'աւելցնէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը չի կրնար ընդունիլ Լեհաստանի այն տեսակէտը, որուն համաձայն Վոյքոֆի սպանութիւնը խենդի մը անհատական արարքն է. ընդհակառակն այդ սպանութիւնը կը նկատէ իբրեւ մէկ արտայայտութիւնը այն սիստեմաթիկ եւ կանոնաւոր պայքարին, որ ուղղուած է Խորհրդային Միութեան դէմ՝ համաշխարհային յետաշրջութեան եւ խաղաղութեան թշնամի մութ ուժերու կողմէ։ Խորհրդային կառավարութիւնը ցաւով դիտել կուտայ թէ՝ Լեհաստանի մէջ գործող ահաբեկչական կազմակերպութիւններուն հանդուրժող աչքով նայուիլը արգելք մըն է երկու երկիրներու յարաբերութեանց նպաստաւոր զարգացման դէմ։

«Հաստատուած է թէ սպանիչը լեհ քաղաքացի է, որդին՝ ծանօթ հակայեղափոխական պետի մը, որ Խորհրդային Միութենէն մեկնելէ վերջ լեհական հպատակ դարձաւ։ Այսպիսի տարրերու լեհ քաղաքացի ընդունուիլը, որ անկասկած կը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ԼԷՈՆ ՏՕՏԷ ԱՆՁՆԱՏՈՒՐ

Շաբաթ գիշեր եւ կիրակի կէսօրէն վերջ ցոյցեր եւ կռիւներ տեղի ունեցան «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի խմբագրատան առջեւ։ Բազմաթիւ արքայականներ եւ ոստիկաններ վիրաւորուեցան։ Արդէն քանի մը օրէ ի վեր հետաքրքիրներու բազմութիւն մը անանցանելի ըլլալու աստիճան խռնուած կը մնար խմբագրատան առջեւ։ Արքայականները կիրակի օր գրաւեցին ամբողջ հրապարակը եւ սկսան պոռալ իրենց «կեցցէ՛ Տօտէ» յանկերգը։ Տօտէ խմբագրատան պատշգամին վրայ երեւցաւ։ Արքայականները սկսան ծափահարել երկարօրէն։ Ոստիկանները ուզեցին ցրուել զանոնք, այն ատեն գաւազանները բարձրացան օդին մէջ եւ կռիւը ծայր տուաւ։ Ի վերջոյ ձերբակալուեցան 40 արքայականներ, որոնցմէ հինգը վար դրուեցան։ Վիրաւորները Պօժօնի հիւանդանոցը փոխադրուեցան։ Թերթի մը համաձայն, վիրաւորուած ոստիկաններու թիւն է 27։ Կռիւը տեւեց կէս ժամ։ Տեղ տեղ ոստիկանները ստիպուեցան ատրճանակներով սպառնալ ցուցարարներուն։

Գիշերը ոստիկանական տեսուչ Քիափ իր գրասենեակը կանչեց ոստիկանութեան բարձրաստիճան պաշտօնեաները եւ անոնց հաղորդեց թէ որոշուած է բռնի ուժով ձերբակալել արքայականներու պետը՝ եթէ չյանձնուի։ Ու ռազմագիտական յատակագիծ մը պատրաստուեցաւ այս առթիւ։ Միւս կողմէ արքայականներն ալ՝ մօտ 500 հոգի, նախազգացումով մը՝ ամրացուցին իրենց դիրքը, ամէն կողմ պատնէշներ շինելով։

Երէկ առտու ոստիկանները սկսան պաշարումի տակ առնել խմբագրատունը։ Ժամը 6.30ին Ռոմի հրապարակը ռազմադաշտի մը երեւոյթը կը պարզէր. հոն էին մեծ թիւով հետիոտն եւ հեծեալ ոստիկաններ, հրշէջ զինուորներ՝ երկար նիզակներով։ «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի պատուհաններէն արքայականները, որոնք ամբողջ գիշերը անքուն անցուցած էին, յուզումով եւ լռիկ կը դիտէին իրենց պաշարումը։

Ժամը 7ին ոստիկանական տեսուչ Քիափ եւ սպայակոյտը ինքնաշարժով եկան խմբագրատան առջեւ։ Տեսուչը դրան առջեւ կեցող արքայական պահակներուն լսաւ թէ կ'ուզէ տեսնուիլ Տօտէի հետ։ Քիչ վերջ առաջին յարկի պատուհանը բացուեցաւ եւ Տօտէ երեւցաւ։

— Պարոն Տօտէ, ըսաւ Քիափ, կոչ կ'ընեմ ձեզի իբրեւ մարդու, իբրեւ Ֆրանսացիի։ Յանձնուեցէք։ Ձեր թափել տալիք արիւնը, չպիտի կրնայ գնել այն, զոր կ'ողբաք։

— Պ. տեսուչ, պատասխանեց վերէն Տօտէ, գիտեմ թէ ի՛նչ ուժ ունիմ ետեւս։ Չեմ ուզեր որ իմ երեւելս արիւն թափուի, ո՛չ ալ մայթին վրայ քաղաքացիական կռիւ ծագի։ Կը յանձնուիմ՝ Ֆրանսայի եւ իմ զաւկիս յիշատակին համար։

Արքայականները թափօր կազմած դուրս ելան եւ անձայն անշշուկ կտրեցին ոստիկանական շղթան։

Ժամը 7.35ին Տօտէ եւ Թերթին պատասխանատու տնօրէն Տըլէսթ իրենց բարեկամներէն հրաժեշտ առնելէ վերջ նստան ոստիկանութեան կառքը, որ ուղղակի Սանթէի բանտը տարաւ զիրենք։

Շարլ Մօրաս հակառակ էր Տօտէի անձնատուութեան։

ԲՆՈՐՈՇ ՕՐԵՐ ՈՒ ԴԷՊՔԵՐ

(Թղթակցութիւն Հայաստանէն)

ԵՐԵՒԱՆ, Մայիս

Երեք ուսանողներ ձերբակալուած՝ վիճաբանութեան մը առթիւ.— «Ձեր բրդածը դուք կերէք».— Չարենցը ինչո՞ւ ուզեց բանալ կնոջը գերեզմանը.— Դերասան Աբէլեանն ալ յուսախաբ.— Դասախօսութիւն մը Համաստեղի մասին.— Ազատ Եկեղեցականները աւարի կուտան եկեղեցիները.— Ժողովուրդը քէն բռած ետ կը դառնայ:

Համալսարանի պատմագրական ճիւղին ուսանողական մէկ հաւաքոյթին մէջ, ուր ներկայ եղեր են աւելի շատ երկրորդ դասընթացքի ուսանողներ, «պրոլետգրող» Նայիրի Զարեանը ուսումնասիրութիւն մը կարդացած է «Ազգային հարց»ի մասին: Զեկուցումը համբակ կոմսոմոլի վայել «խնամքով» էր պատրաստուած:Վիճաբանութիններու ժամանակ, մէջտեղ կուգան երեք անկուսակցական ուսանողներ եւ յաջորդաբար՝ նոյնիսկ Լէնինի, Ստալինի, Կաուցկիի եւ Ա. Կարինեանի խօսքերով փաստօրապէս կը ջախջախեն զեկուցանողը: Ընկերները համակրանքի ու հաւանութեան ծափերով կը վարձատրեն ընդդիմադիրերրիտասարդները: Բայց...այնքան ալ ժամ չեն նստիր այդ ծափերը: Վիճաբանութիւնները չվերջացած, հեռախօսով լուր կուտան Չէկային «հակայեղափոխականներու ելոյթ»ի մասին: Կառքով հասած չէկիստները երեք ընդդիմախօսները կը կանչեն համալսարանի դիւանը եւ այնտեղէն կը փոխադրեն Հայաստանի խսկական Սորպոնը՝ Չեկան: Դժուար թէ կարենան կարճ ժամանակէն աւարտել այդ նոր համալսարանի դասընթացքը...

***

Դպրոցական աշակերտ մը դպրոց յաճախելու իրաւունքէն կը զրկուի, մինչեւ որ իր ծնողքը չներկայանայ դպրոցի վարչութեան: Միւս օրը երբ տղուն հայրը ներկայանայ, դպրոցի վարչութիւնը շարք մը գանգատներով կը կշտամբէ ծնողքը եւ կը զգուշացնէ, որ աշխատին ուղղել «անառակ զաւակը»:

Հայրը շատ հանգիստ կը լսէ եւ պաղարիւնութեամբ կը պատասխանէ.

— Կար ժամանակ, երբ մենք մեր զաւակները խրատած կամ ծեծած ատեն դուք կը միջամտէիք: Շնորհիւ ձեր տուած դաստիարակութեան, վաղուց է որ մենք դադրած ենք ունէ ազդեցութիւն եւ հեղինակութիւն ունենալէ: Տունին մէջ, անոնք մեր իւրաքանչիւր նկատողութեան ձեր խօսքերով կը պատասխանեն: Այժմ, ի զուր կանչեր էք զիս: Ձեր բրդածը դուք կերէք:

***

Եղիշէ Չարենցը Թիֆլիս ուղեւորելէ առաջ, ծայր աստիճան գինովցած, կ'երթայ գերեզմանատուն՝ բանալու կնոջ գերեզմանը եւ զայն վերջին անգամ տեսնելու:

Այժմ կը յայտնուի որ իր նպատակն է եղեր կնոջ դագաղէն անհետացնել այն յուշատետրը, ուր կինը գրի է առեր իր բոլոր սեռական այլանդակութիւններն ու անբարոյական կապերը: Կինը թաղած ատեն, իբրեւ ապահով տեղ, յուշատետրն ալ դրեցինեն գերեզման: Երբ Չարենցի ականջին կը հասնի թէ որոշ շահագրգռուած ամուսիններ որոշեր են ձեռք բերել այդ յուշատետրը (անյարմար է անուններ տալ)՝ ինք կը շտապէ գերեզմանատուն, «վերջին անգամ տեսնելու եւ հրաժեշտ տալու կնոջը»...

***

Շիրվանզադէի խնդկատակ զաւեշտը, «Մորգանի խնամին» նոյնիսկ դերասան Աբէլեանի զզուանք է պատճառած: Ցաղանդաւոր դերասանը յուսախաբ եւ հիասթափուած հեռացաւ Հայաստանէն եւ այժմ կը քաշքշուի Հիւսիսային Կովկասի մէջ: Երբ կ'իմանայ այդ ողորմելի զաւեշտին տպագրութիւնն ու բեմադրութիւնը, իր փեսայ Սնարին գրած նամակով կը յայտնէ թէ՝ ինչպէս Երեւանի մէջ մերժեց, այնպէս ալ ո՛րեւէ տեղ պիտի մերժէ մասնակցիլ այդ խաղին: Ցամենայն դէպս, կ'աւելցնէ Աբէլեանը, Շիրվանզադէն չէ, որ պիտի ծաղրէ փարիզեան քաֆէ շանթաններու սիրահարները՝ որովհետեւ մեր մէջ չկայ մէկը, որ այնքան սիրահար ըլլար իր կեանքը նման վայրերու մէջ անցընելու, որքան Շիրվանը:

***

Հայ գրողներու միութեան վերջին ժողովին մէջ, գրական քննադատ Այվազեանը կարդաց դասախօսութիւն մը՝ Համաստեղի «Գիւղ» գրքի մասին:

Ինչպէս զեկուցանողը, նոյնպէս եւ ներկաներէն Աթանասեանն ու Հ. Ակինեանը բնորոշած են Համաստեղի գործը իբր բացառիկ գոհար գեղարուեստական գրականութեան մէջ, ոչ միայն հայկական կամ ռուսական ներկայ ջերմանոցային գրականութեան մէջ, այլեւ միջազգային չափանիշով:

***

Նորքի Ս. Աստուածածին վանքըն ալ կառավարութեան կողմէ բռնագրաւուեցաւ եւ յանձնուեցաւ Ազատ Եկեղեցականներուն: Ապրիլ 25ին, ուխտաւորներու ուժեղ հոսանք կար դէպի այդ վանքը: Բայց երբ հասնելով կ'իմանան կատարուած փոփոխութիւնը, ուխտաւորները առանց կոպէկ մը տալու եւ որեւէ մէկ մատաղ մորթելու, կը վերադառնան իրենց տուները:

Զուր կ'անցնին ազատ եկեղեցականներու յորդորներն ու բացատրութիւնները: Հայհոյանքէ ու սպառնալիքէ ուրիշ պատասխան չի տար ժողովուրդը:

Աւելորդ չէ յիշեցնել, որ անցեալ տարի նոյն օրը վանքին բակին մէջ մորթուեցաւ երեք հարիւր ոչխար:

*** Հայաստան աքսորուած է եւ այժմ Երեւանի Ա. Հիւանդանոցը կը գտնուի, իր ընտանիքով, 1923—24ի յայտնի ընդդիմադիր եւ հին բանուոր բոլշեւիկ Մեասնիկովը:

Վերջերս իր աքսորավայրէն ձերբակալուած եւ երկու օրուան համար Երեւանի Չեկան փոխադրուած է մեր հին բանուորներէն Ղազար Ամիրխանեանը որ ձերբակալուած էր 1924ին եւ աքսորուած՝ 1925ին: Դեռ յայտնի չէ թէ ո՛ւր պիտի ղրկեն:

ՎԻՇԱՊ

ՀԱՅԵՐԸ ՀԻՒՍԻՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ԿԱԶԿԱՆՈՎ. ԳԻՒՂԸ.— Այս հայկական գիւղը կը գտնուի Մայկոպի շրջանին մէջ: Ունի 22 տուն: Գիւղացիները կը զբաղին ծխախոտի մշակութեամբ:

ՍՏԱԼԻՆՕ ՔԱՂԱՔԸ.— Այս քաղաքը կը գտնուի Տոնի շրջանին մէջ: Հոս կը բնակին բազմաթիւ հայ արհեստաւորներ, իրենց ընտանիքներով: Հայերը ծարաւ են գեղարուեստական կեանքի:

ԹԻՒՐՔ ՕՃԱՂՆԵՐԸ ԵՒ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱԾ Է

Այս գրութիւնը կը թարգմանենք Մոսկուայի «Իզվէստիա»էն (20 Մայիս): Գրողն է՝ Թերթին Պոլսոյ Թղթակիցը.— ԽՄԲ.

«Թիւրք Օճաղը»ներու համաժողովը, որ նոր փակուեցաւ Էնկիւրիի մէջ, անոնց կազմակերպութեան մէջ կատարեց կարեւոր փոփոխութիւններ: Այդ օճախներուն վիճակուած է կարեւոր ազդեցութիւն ունենալ Թուրքիոյ ճակատագրին վրայ:

Առաջին օճախները կազմակերպուեցան կովկասեան պատերազմի տարիներուն, երբ շատերուն համար պարզուեցաւ օսմանցիական գաղափարաբանութեան սնանկութիւնը: Արդէն 1908ի յեղափոխութենէն ետքը, օսմանեան կայսրութեան զանազան փոքրամասնութիւններն սկսան հիմք դնել իրենց ուրոյն ազգային կազմակերպութեանց, որոնց Իթթիհատը սկզբնապէս կը հանդուրժէր, թէպէտ եւ կը ձգտէր կեդրոնացնել զանոնք: Շուտով, սակայն, փոքրամասնութիւններն սկսան ձգտիլ լիակատար անջատման, եւ աշխարհակալ պետութիւններու ազդեցութեանց տակ, անոնց շարժումն ստացաւ ակներեւ անջատողական բնոյթ: Երեւան եկաւ որ «համաօսմանեան եղբայրութեան» յետագայ հաւատամքը ցնդաբանութիւն էր եւ թէ Թուրքերն իրե՛նք ալ պէտք է մտածէին իրենց ազգային կազմակերպութեան մասին:

Պալքանեան պատերազմի շրջանին, երբ փոքրամասնութիւնները բացորոշապէս կը հակէին կայսրութեան արտաքին թշնամիներուն կողմը, այդ գաղափարները ամրապնդուեցան: Այդպէս ծնունդ առաւ առաջին օճախը:

Սակայն եւ այնպէս, իրենց ծագման վայրկեանէն սկսան օճախները ուրիշ ուղիներով ընթանալ, քան կ'ենթադրուէր: Պալքանեան կռիւները Իթթիհատը հարկադրեցին սերտօրէն դաշնակցիլ Գերմանիոյ հետ, քանի որ միայն ան «բարեկամութիւն» կը ցուցնէր Բ. Դրան հանդէպ եւ քանի որ օսմանեան կայսրութեան գլխաւոր թշնամին՝ ռուսական ցարիզմը միեւնոյն ժամանակ նաեւ անոր թշնամին էր:

Ցարիզմի հետ պայքարած ատեն, Իթթիհատը չէր կրնար չյիշել, որ անոր ժողովուրդներու բանտին մէջ տասնեակ միլիոնաւոր Թուրքեր կ'ապրին, յատկապէս իրաւազուրկ վիճակի մէջ: Ռուսական 1905ի, պարսկական 1906ի եւ օսմանեան 1908ի յեղափոխութիւնները անոնց զարթօնքի ուժեղ խթաններն հանդիսացան: Օճախներու կազմակերպութեան գործին մէջ կարելի էր եւ պէ՛տք էր օգտագործել այդ ուժերը՝ ցարութեան ներքին ուժերը ջլատելու համար: Ատոր համար ալ, Իթթիհատը, որ սկզբնապէս կը պայքարէր ամէն տեսակի ազգայնական կազմակերպութեանց անոնց կարգին եւ Թրքականի դէմ, փոխեց իր ընթացքը օջախներու հանդէպ:

Համաշխարհային պատերազմէն քիչ առաջ օջախները Իթթիհատի սպասարկութեան մէջ էին արդէն, իբրեւ անոր քաղաքականութեան գլխաւոր յենարաններէն մէկը: Առաջին շրջաններուն, վարելով ազգայինյեղափոխական պրոպագանդա՝ օջախները կը հանդիսանային խոշոր սպառնալիք ցարութեան համար: Անոնց շարքերուն մէջ կը սկսէին աշխատիլ բոլոր Թուրք ժողովուրդներու նշանաւոր առաջնորդները եւ գործիչները (յատկապէս ռուսական): Անոնց շուրջ համախմբուած էին աւելի եւ աւելի լայն խաւեր: Ատոր համար ալ անոնց կազմակերպիչներու ամբարտաւանութիւններն սկսան աճիլ: Թուրք ժողովուրդներու վերածնութեան եւ ազատութեան պահանջներէն անոնք անցան եւ առաջադրեցին այդ ժողովուրդներու օսմանեան կայսրութեան կցման խնդիրը:

Այդ կերպարանափոխութեան եռանդագին կ'օգնէր Գերմանիան, որ կ'երազէր ստեղծել խոշոր Թուրանական կայսրութիւն մը եւ զայն դարձնել իր գաղութը, իր Հնդկաստանը:

Միւս կողմէ, շնորհիւ այն հանգամանքին, որ օջախները լայնօրէն բացին իրենց դռները՝ անոնց մէջ սկսան մուտք գործել ամէն տեսակի արկածախնդիրներ: Ատոր հետեւանքը եղաւ այն, որ, թրքական հողերու միացումը օսմանեան կայսրութեան յայտարարուեցաւ իբրեւ նուազագոյն ծրագիր (պանթիւրքիսմ): Հիմնական խնդիրն էր առաջ մղել համաթուրանականութիւնը, այսինքն հզօր կայսրութեան մը ստեղծումը, որու մէջ մտնէին այն բոլոր երկիրները, որ երբեւիցէ պատկաներ էին Թուրանին, մէջն ըլլալով Վրաստանը, Հայաստանը, Պարսկաստանը, Մոնկոլիան եւ անգամ Ուկրայինայի մէկ նշանաւոր մասը, Մերձվոլգեան երկիրները, Սիպերիան եւ Չինաստանը: Գերմանիոյ ռազմական յաջողութիւններու ազդեցութեան տակ, յատկապէս ռուսական ճակատին վրայ՝ Թուրանականները կը ցնծային եւ օջախները կը դառնային Թուրանականութեան կեդրոններ:

Երբ Համաձայնութիւնը Իթթիհատը քշեց Անդրկովկասէն, սկսաւ Անատոլուն բաժնել իր անդամներուն մէջ եւ ստեղծել մեծ Յունաստան եւ Հայաստան: Համաթրքական եւ յատկապէս համաթուրանական ծրագիրներու ետեւէն իյնալը Թուրքերու հաշուին չէր գար: Պէտք էր փրկել սեփական գոյութիւնը: Համաձայնութեան քայլը առաջ կը քշէր լայն ժողովրդական զանգուած մը, որ սակայն ազգային-թրքական ըլլալէ հեռու էր: Այդ պայքարին ղեկավարներուն գաղափարաբանութիւնը կը պայծառ ծիածանին բոլոր գոյներովը: Պէտք էր օգտագործել բոլոր ուժերը եւ ատոր համար ալ ազգայնականները եւ Թիւրքիստները կը կռուէին համիսլամականներու, խալիֆայականներու, սուլթանականներու եւ այլոց հետ մէկ շարքի վրայ: Արտաքին թշնամիին անհարեկումը հնարաւորութիւն ընծայեց փրկելու գլուխը: Եւ այդ շարժումը յաղթեց շնորհիւ Թուրքերու ազգային, համաժողովրդական գիտակցութեան: Ատոր համար ալ ճակատները հաշուեյարդարի ենթարկելէ յետոյ, երբ ձեռնարկեցին վերականգնել օջախները, իբրեւ այդ գիտակցութեան արտայայտիչներ, սկսան «ուղեկիցներու» հետ հաշուետեսը:

Հաշուետեսը սկսաւ օսմանցիութեան կուսակիցներէն: Վերջին պատերազմներու հետեւանքով երկրին մէջ փոքրամասնութիւններ գրեթէ չէին մնացեր: Ուրեմն սկսան հաշիւ նստիլ Սուլթանականներու, համիսլամականներու հետ: Յայտարարուեցաւ ի լուր ամէնուն, որ Նոր Թուրքիան կը ճանչնայ միայն մէկ ճամբայ — ազգայինթրքական շինարարութեան ճամբան: Վերածնուած օջախները ձեռք բերին ազդեցութիւն մը, որպիսին չէին ունեցեր առաջ: Այսուամենայնիւ, անոնց գաղափարաբանութիւնը կը կազար նախկինին պէս: Շարժման ղեկավարներուն կը թուէր, որ «ատարկայական գոյավիճակը» (եւ յատկապէս Ս. Խ. Միութեան մէջ) կը թոյլատրէ ակնկալել համաթրքական իտէալներու իրականացումը (նուազագոյն ծրագիր) հոգ չէ թէ ոչ մօտ ապագային: Այդ տեսակէտներու մէջ անոնց թեւ կուտային օտար «բարեկամական» պատուիրակութիւնները, որոնց կարգին նաեւ այն եկուորները, զորս Հոկտեմբերը կ'արտաքսէր Խորհրդային Միութեան սահմաններէն: Նուազագոյն ծրագիրը փաստօրէն կը պահպանուէր եւ նոյն օջախներու նոր կանոնագրութեան մէջ կը խօսուէր Թուրք ժողովուրդներու միջեւ եղած «մշակոյթի եղբայրութեան» մասին՝ այդ ատութեան իմաստը պարզ էր ամէնուն համար:

Խորհրդային Միութեան ներուժ զարգացումը եւ յատկապէս անոր վարած ազգային քաղաքականութիւնը, որ համաշխարհային աշխարհակալութեան գլխաւոր սպառնալիքը կը դառնար՝ ժամանակի ընթացքին կը սկսէր վհատեցնել համաթրքութեան պաշտպաններ: Հակառակ այն հանգամանքին, որ այս համաթրքականները եռանդագին աշխատանք կը տանէին եւ այդ աշխատանքը յայտնապէս կը հովանաւորուէր Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ ուրիշ «բարեկամներու» կողմէ, անոնք չկրցան հպարտանալ որ եւ է արդիւնքով: Խորհրդային Միութեան Թուրք ժողովուրդները, որ վիթխարի քայլերով կը յառաջդիմեն խորհրդային իշխանութեան պրօշին տակ՝ աննպաստ արտայայտուեցան համաթրքական եղբայրակցութեան համար:

Երբ կը յաղթանակէ առողջ բանականութիւնը՝ կամքը տատանումներ չի ճանչնար: Հետեւանքը եղաւ այն, որ բոլոր օտար հովերը եւ ազդեցութիւնները մէկդի նետելով, Մուսթաֆա Քէմալը օջախներու վերջին «կուրուլտայ»ին մէջ (համաժողով) ձայներու մեծամասնութեամբ անցուց երկրորդ նոր յօդուածը կանոնագրին մէջ: Այդ յօդուածը բացորոշապէս կ'ըսէ թէ Թուրքիան, իբրեւ պետութիւն, կտրելով համաթրքական քաղաքականութեան հետ իր կապերը եւ օջախներն ալ, նկատի ունենալով իբրեւ Թուրք ժողովուրդի կազմակերպութիւն, այսուհետեւ պիտի աշխատին միայն ազգային եւ պետական սահմաններուն մէջ:

Այդ հանգամանքը ամենեւին չի նշանակեր թէ Թուրքիոյ մէջ բոլորովին չեն մնացած համաթրքութեան եւ թուրանականութեան կուսակիցներ: Յայտնի է, որ սպասաւորը միայն գերեզմանը կը շտկէ: Բայց այսուհետեւ անոնց աշխատանքը, նթէ շարունակուի անգամ, կը դառնայ կատարելապէս զաղտնի եւ Թուրքիան ալ, իբրեւ պետութիւն, անոր հետ որ եւ է առնչութիւն չունենար: Այդ նոյն համաժողովին մէջ ընդունուած է ուրիշ կարեւոր որոշում մը, որ սերտ կապ ունի առաջինին հետ: Կանոնագրին փոփոխուած 3րդ յօդուածը կ'ըսէ թէ, օջախներն ամբողջութեամբ կ'իրացնեն ժողովրդական (Խալք) կուսակցութեան ձգտումներն ու իտէալները ու պիտի աշխատին անոր հետ ամենասերտ գործակցութեամբ: Ինչպէս օջախները մինչեւ հիմա հանդիսացեր են իբրեւ ղեկավար կուսակցութեան «պատանեկան բաժին»: Միւս կողմէ շարժման զինուորական ղեկավարները կը վախնային որ ուժեղ կուսակցական կազմակերպութիւնը կը կապէ իրենց ձեռքերը եւ ատոր համար ալ չէին ուզեր, որ ժողովրդական կուսակցութիւնը տիրապետէր սովորական զուսակցական կազմակերպութեամբ: Սակայն աւելի հեռատես Թուրք գործիչները հասկնալով, որ կարելի չէ հանրապետութեան ապագան հաստատել առանձին անհատներու հեղինակութեան վրայ, շատոնց սկսեր էին օգտագործել օջախներու լայն, բազմամարդ եւ ազատ կազմակերպութիւնը, իբրեւ գլխաւոր կեդրոն, ուր կը միանային հանրապետականները, յեղափոխականները եւ ռամկավարները:

Անոնց տեսակէտով, օջախներու 40,000 անդամները պէտք է հանդիսանան այն հասարակական ուժը, որ կրնայ կատարել կազմակերպչական եւ ծրագրային խնդիրներ կառավարող կուսակցութեան մէջ, երբ շարժման առաջնորդներէն որ եւ է մէկը դժբախտութեան հանդիպի: Ատոր համար ալ այդ ձեւականօրէն պատանեկան կազմակերպութեան 40,000 անդամներուն մէջ քանի մը հազարեակներ ենթէ յարգելի ծերեր ալ չկան, ամէն պարագայի մէջ անցած են երիտասարդական տարիքը:

Սակայն եւ այնպէս, ամէն ինչ ձեւակերպուած չէ տակաւին: Ներկայիս օջախներու այդ նոր դերը, իբրեւ ղեկավար կուսակցութեան հիմնական կռուան եւ իբրեւ խոշոր ու կազմակերպուած ուժ, որ կրնայ պայքարիլ յանուն հանրապետութեան (եւ անգամ յաղթել), ճանչցուած է պաշտօնապէս եւ օրէնքով հաստատուած:

ԲԱՑ ԵՒ ԱՅՆՊԷՍ...

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Յունիս 6ին, վաղահաս Տէրեան Լոռեցիներու Միութիւնը երրորդ դասախօսական ժողովը սարքեց քաղաքին կեդրոնը, Էսփանեօլի սրահին մէջ: Ըստ յայտարարութեան՝ փոխանակ ժամը 9ին սկսելու 10.30ին սկսաւ, 100ի մօտ երկսեռ հաւաքքիններու ներկայութեամբ: Տիկ. Զապէլ Եսայեան մաններուն մէջ գտնուող սիկարի խլեակը գետին նետելով, պատանի պրոլետարի մը հետ բեմ բարձրացաւ եւ անմիջապէս նստաւ սեղանի մը առջեւ:

«Պրոլետարը» խօսք առնելով ըսաւ.

— Նախ ներողութիւն կը խնդրենք յարգելի ժողովականներէն, բացումը այսքան ուշացնելնուս համար: Ստիպուեցանք քիչ մը երկար սպասել, որպէս զի սրահը լեցուի, սակայն կ'երեւայ թէ այսօր կիրակի ըլլալով, շատեր պտոյտի կամ եկեղեցի գացած են: Այժմ ես ձեզի կը ներկայացնեմ յայտնի գրագիտուհի Տիկին Զապէլ Եսայեանը որ Հայաստանէն նոր եկած ըլլալով, հայրենիքի վերաշինութեան ու մշակոյթի մասին տեղեկութիւններ պիտի տայ:

Տիկինը պզտիկ մը շարժեցաւ եւ «ընկերներ եւ քաղաքացիներ» ըսելով, սկսաւ կարդալ ձեռագիր տետրակ մը:

Այս տեղեկագրին ամբողջական իմաստը պատկերացնելու համար, «Յառաջ»ի ընթերցողները շատ նեղ պիտի գան: Ուստի յաջորդով համառօտ պիտի յիշեմ միայն քանի մը կարեւոր կէտեր:

— «Հայաստան կղզիացած չէ այլ կապուած է մեծ ամբողջութեան մը հետ ու կոխկրտելով ոչնչացնելով հինը, բացարձակօրէն կառչած է նոր գաղափարին մեծ ու վսեմ քաղաքակրթութեան մը կառուցումին: Չեմ կը հաւատացնեմ որ Մոսկուայի մէջ նոր աշխարհ մը կը պատրաստուի: Մարդկային քաղաքակրթական բարձր աստիճանի մը հասնելու համար, պէտք է հրաժարիլ ազգային գոռոզութենէն ու սնապարծ լուսաւորութեան գործէն: Մեր երկրին մէջ կը տպագրուին ազգերու գիրքերը, գիտական ու սոցիալական թերթեր, ուսումնասիրութիւններ, եւն: Կան շատ մը տեղեր, որոնք գիր եւ գրականութիւն չունենալով, թէեւ քաղաքակրթութենէ տեսակէտով շատ յետամնաց էին, սակայն շնորհիւ հնարամիտ եւ գործունեայ գիտնականներու, նոր ա. բ. գ. ներ ստեղծելով սկսած են յառաջդիմել, օրինակ, Եզդիներ, Թիւրքմէններ եւ Նոգայներ: Թուրքմէնիստանի մէջ 5 եզդի ակումբ կայ: Այս տարի եզդի կին գրող մը տասը կիներու մէջ առաջին մրցանակը շահեցաւ: Ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ

50 օրաթերթ կը հրատարակուի, նայան ազգերու լեզուներով։ Կը մամուլին հակարաւոր անհաշտ ու մայր (ընկերին) երախաներ։ որդ կը սքանչանայ տեսնելով զայնով», «Երկակամ»ները տա- նքը Միայն բնակարանի տագ- նապն է որ կը նեղէ ժողովուրդը, ինչպէս որ 5000 հայ ուսուցիչ- ներուն մէջ հազիւ կէսը երկու- կան սենեակ գրաւած են, մնաց- եալ կէսը մէկ սենեակի մէջ կ'ապ- րին իրենց ընտանիքի 4-5 անդամ- ներով։ Բայց յուզումով եւ գե- ղարուեստական բարձր զգացումով գեղեցիկ Լենինականի գործարան- ները, որ արտադրութիւնները անաւոր ընթացքի մը մէջ ուած են սաւիղծագործ հայ բան- որի յարատեւ ջանքերով։ Մէկ քով «կարմիր բանակը» ըն- արձակ դպրոց մըն է ուրկէ ներս աղները կրթուած դուրս կ'ել- են անպայման։

Այսպէս եւ սար նման շատ պատմութիւններ թողովելէ րդ, ժողովը փակուած հռչակեցին, անց նկատի առնելու խօսք ղող աշխատաւորները։

Այս հաւաքոյթը անշուշտ տօնակատարութիւն էր եւ ոչ եղափոխական ցերեկոյթ, ուս- ի ինչպէս Սէն Լու, նոյնպէս եւ Ցիկինը ստիպուած էր խօսք ալ ֆրանսահայ բանուորին եւ սաբանել այս կամ այն բառին ւ նախադասութեան իմաստը եւ րջապէս բոլոր մութ ու անհաս- նալի կէտերը։

Այժմ ես իմ աշխատաւոր նկերներուս բոլորին կողմէ յար- անքով կը մօտենամ Ցիկին Ե- այեանին եւ սիկառ վառելով կաւէն, կը խնդրեմ որ պահ մը եւեւի ինծի ու միասին այցելու- թիւններ տանք Սէն Մարսէլի իւղի ւ շաքարի գործարանները, ապա ննք նաւամատոյց, դիտենք 0 քիլօ ծանրութեամբ պարկե- ու տակ կքած հայ բանուորը, եթէ ուզէք քիչ մը երկարենք մեր ոյտը եւ անցնինք Լաւէյն, ուլօն, Մարթիկ եւ Կարտան, մեր չքերով տեսնենք մութին մէջ յսին համար տքնող հայրենա- րցները եւ հարցնենք իրենց թէ նչ կ'ուզեն.

— Հայրենիք, ազատ Հայ- րենիք։

Յետոյ մտնենք պանդոկներու սենեակներէն ներս, մէկ սենեակի համար 250-300 ֆրանք վճարող հայ ուսուցչի կենցաղին հետ աղդատենք Հայաստանի ուսու- ցիչներուն կեանքը, ֆրանսական վարժարաններու աշխեւ սպասող հայ մայրերու հետ միասին սպասենք մանուկներու արձակուր- դին, եւ ճշդենք ստարացումի ըն- թակայ նոր սերունդի թիւը, ա- րագ պտոյտ մը կատարենք Մար- սէյլի երեք մեծ հիւանդանոցնե- րուն՝ Քօնսէփսիօնի, Մաթէրնիթէի եւ Օթէլ Տիէօի մէջ, հարցնենք անդամահատ կամ հիւծախտաւոր հայորդիին եւ հայուհիին թէ ինչ կ'ուզեն... Եթէ կ'ուզէք նկատողու- թեան առնենք մեծ ու պզտիկ բո- լոր հեռաւոր գաղութները՝ Սուրիա Յունաստան, Պուլկարիա, Ռումա- նիա, Եգիպտոս եւ նոյնիսկ Ամե- րիկա. ամէն տեղ նոյն ցաւը եւ նոյն պահանջքը.— Ազա՛տ Հայ- րենիք...

Մենք մեր ցաւերուն դարմա- նը կը պահանջենք մեր մայր երկրէն։ Եթէ այս ուղղութեամբ ըսելիքներ ունիք, սիրով կ'ունկն- դրենք, այլապէս մի խռովէք մեզ։

Ս. Միլտոնեան

ԱՆԹԵԼԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թայմզի Թուրքիոյ Թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ անթել հեռախօսի Թուրքիոյ մէջ զարգացման մասին.—

Անթելի ժողովրդականութիւ- նը արտակարգ է Թուրքիոյ մէջ։ Տարի մը առաջ միայն քանի մը սիրողներ անթելի կազմած ունէին, մինչ այսօր Ասիական եւ Եւրո- պական Թուրքիոյ մէջ հազա- րաւորներ ունին։ Պոլսոյ վաճառա- կանները չեն կրնար հասնիլ ան- թելի կազմածներու ապսպրանք- ներուն։

Ներկայիս անթելի մէկ կա- յան միայն կայ Թուրքիոյ մէջ, այն է՝ Օսմանիյէ կայանը՝ Պո- լիսէն 16 մղոն հեռու։ Օսմանիէ 1200 մեդր երկարութեամբ ա- լիքներ կ'ընդունի եւ կը փոխանցէ։ Անունն է «Ռատիօ Սթանպուլ»։ Յուլիս 15ին Էնկիւրիի մէջ պիտի բացուի նոր կայան մը, որուն հա- մար 100,000 ոսկերլին ծախսուած է։ Կ'ըսուի թէ ասիկա Միջաւոր Արեւելքի ամէնէն զօրաւոր կա- յանը պիտի ըլլայ։

Թուրքիոյ անթել հեռագիրը մենաշնորհն է ընկերութեան մը, որուն կը մասնակցին թղթատա- րական վարչութիւնը, Անատոլուի հեռագրական գործակալութիւնը եւ Իշ Պանքասը։ Ամէն մարդ կրնայ արտօնագիր ստանալ՝ 14 թրքա- կան ոսկի վճարելով. ծանր տու- գանքներ դրուած են անոնց վրայ, որոնք առանց արտօնագրի կազ- մածներ կը գործածեն։

Ընկերութիւնը իր ամէնօրեայ հաղորդագրութեան յայտագիրը երկու մասի բաժնուած է. առա- ջինը կը սկսի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին եւ կը տեւէ մինչեւ 7, երկ- րորդը 8.30էն 10.30։ Տար-իւլ Էլհանը, թրքական երաժշտանո- ցը, այրերէ եւ կիներէ բաղկաց- եալ նուագախումբի մը միջոցաւ արեւելեան եւ եւրոպական կտոր- ներ կը նուագէ։ Տար-իւլ-Թալիմը ինծէ սազ կը նուագէ։

Առաջին մասին մէջ թրքա- կան երաժշտութենէն վերջ կ'եր- գուին Անատոլուի մեղեդիներ՝ գրի առնուած Բաշիտ Ճէմալի եւ ուրիշ թուրք երաժիշտներու կողմէ։ Դաշնակ եւ ջութակ ալ կը նուագ- ուին առանձին՝ տեղացի արուես- տագէտներու կողմէ։ Եւրոպական դասական երաժշտութիւնը միշտ տեղ ունի յայտագրին մէջ, մինչ Անատոլուի գործակալութիւնը օր- ուան կարեւոր լուրերը կու տայ։

Եըլտըզի կազինոյին ճազպան- տը շատ ժողովրդականութիւն գտած է. իսկ Անատոլուի վաճա- ռականները անհամբեր կը սպա- սեն Պոլսոյ արմտիքի հրապարա- կի գիներուն։

Գիշերուան ժամը 10էն վերջ, կարգը կու գայ Եւրոպայի գըլ- խաւոր մայրաքաղաքներուն. ու եթէ օդը անսովոր կերպով գէշ չըլլայ, շատ յստակ կարելի է լսել Մոսկուայի, Պերլինի, Վիէն- նայի, Փարիզի եւ Հռոմի երա- ժշտութիւնները։

Անատոլուի մէջ երկաթուղիի եւ այլ հաղորդակցութեանց մի- ջոցներու պակասին հետեւան- քով, պզտիկ քաղաքներէն ու գիւղերէն շատեր մինչեւ հիմա կտրուած էին արտաքին աշ- խարհէն։ Ամէն տեսակ երաժշ- տական եւ այլ հաճոյքներէ զըր- կուած էին եւ Պոլիս եկած ատեն միայն առիթ կ'ունենային երա- ժշտութիւն լսելու։ Հիմա ասիկա փոխուած է։ Էրզրումի եւ Տիար- պէքիրի պէս հեռաւոր տեղեր, առանց յիշելու արեւելեան Թուրքիոյ փոքրիկ քաղաքները, անթելի միջոցաւ հիմա կապ- ուած են Պոլսոյ եւ Եւրոպայի հետ։

Իրենց բարձր գինին պատ- ճառաւ, անթելի կազմածները տակաւին բոլորին հասողու- թեան սահմանին մէջ չեն, սա- կայն պանդոկները, ճաշարան- ները, սրճարանները, գեղարան- ները, սափրիչի խանութները եւլն. անթելի լիակատար կազ- մածներ ունին՝ բարձրախօսնե- րով միասին. արդիւնքն այն կ'ըլլայ որ այս հաստատու- թիւններուն մէջ անձկին բազ- մութիւն կը հաւաքուի ամէն գիշեր։

Կ'ըսուի թէ Անատոլուի գիւ- ղացիները վերջին ծայր ազ- դուած են անթելի կարելիու- թիւններէն։ Շատ մը գիւղացի- ներ գրել կարդալ չեն գիտեր, բայց ականջ ունին եւ կը գնա- հատեն անթելի նիւթական օ- գուտները։ Հոս հոն մարդ կը հանդիպի մոլեռանդներու, ո- րոնք կը կարծեն թէ անթելը սատանայի հնարքն է։ Այս առ- թիւ Պոլսոյ մէջ զուարճալի պատմութիւն մը կը պատմուի։ Անթելը ժողովրդականացնելու մէջ մեծ ջանքեր թափած երես- փոխան մը խոհարար մը ունի, որ չի հաւատար թէ անթելի կազմածէն ելող ձայները դուր- սէն կու գան. ու յամառօրէն կը պնդէ թէ սնտուկին մէջ պահ- ուած ոգի մը կայ։ Այս գաղա- փարը այնքան տեղ գրաւած է իր միտքին մէջ, որ սպառ- նացած է խորտակել ամբողջ գործիքը։ Երեսփոխանը իր խո- հարարին այս ծրագիրը արգիլե- լու համար ստիպուած է առանց պահապանի չթողուլ անթելի կազմածը։

Թուրք անթելի ընկերութիւ- նը հիմա փորձեր կ'ընէ ճառերը անթելով հաղորդելու համար, որովհետեւ կառավարութեան կարծիքով անթելը մեծ ծառա- յութիւններ պիտի մատուցանէ յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ։ Անթելով հաղորդուելիք առաջին ճառը պիտի արտասանուի Յու- նիսի վերջը, երբ քէմալական կուսակցութիւնը իր համագու- մարը պիտի ունենայ Էնկիւրիի մէջ։ Այն ատեն Կազի փաշան պիտի խօսի երկար եւ կարեւոր ճառ մը, որուն մէջ ակնարկ մը պիտի նետէ 1922ի յեղափո- խենէն ի վեր Թուրքիոյ ըրած յառաջդիմութեան վրայ։ Կար- գադրութիւններ կ'ըլլան իր ճա- ռը հաղորդելու համար Թուր- քիոյ, ինչպէս նաեւ Եւրոպայի մէջ։

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Զարեւանդի բաց նամակին առթիւ (Յառաջ 8 Յունիս), խմ- բագրութիւնը լուսաբանութիւն մը խնդրած ըլլալով, ընկեր Ա. Ահարոնեան յայտնեց թէ այդ- պիսի մանր վէճերու պատաս- խանելու սովորութիւն չունի։

Խմբագրութիւնը ստուգած է թէ Զարեւանդ իր «Միացեալ եւ անկախ Թուրանիա» գրքէն օրի- նակ մը ղրկելով ընկեր Ահարոն- եանի, գրքին մէջ ներփակած էր նաեւ տպագիր երկտող մը, հե- տեւեալ բովանդակութեամբ.—

«Սիրելի ընկեր, հեղինակը ուղարկելով ձեզ այս գրքոյկը, ուրախ պիտի ըլլար, եթէ անոր մասին արտայայտուէիք մա- մուլով։

Այս հրաւէրին վրայ էր որ տրուած է հրապարակային պա- տասխանը, հարցարանի ձեւով (Յառաջ 10 Ապրիլ) եւ նամակի խնդիր չկայ։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈ- ՐՈՒՄ.— Այս տարի Հայաստան մտած 3000 գաղթականները պի- տի տեղաւորուին՝ 1000 հոգի Ա- լեքսանդրապոլի 3րդ եւ 5րդ գա- ւառակներուն մէջ, 1000 հոգի՝ Էջմիածնի Սամաղար եւ Ղուր- դուղուլու գաւառներուն մէջ, 1000 հոգի՝ Արագդայանի մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՍԸԿՐԷԻ ՄԷՋ

ՍԸԿՐԷ.— Հ. Հ. 9րդ տարե- դարձը տօնուեցաւ նախաձեռ- նութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբին։ Ժողովասրահը որուն վերեւ կը ծածանէին ֆրանսա- կան եւ հայկական դրօշները, լեցուած էր ժամանակէն առաջ։

Նախագահ ընկեր Խորէն Սնքճեան հանդէսը բացաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Ընկ. Մ. Խաչա- տրեան պարզեց օրուան տօնի նշանակութիւնը, շեշտելով թէ 1918 Մայիս 28ը մեզի եկած է ոչ իբրեւ երկինքէն բխած բա- րիք մը, այլ շնորհիւ մղուած պայքարին, ստրուկներու դա- րաւոր ճիգերու եւ բիւրաւոր զոհողութեանց։

Պ. Յ. Շիտանեան կարդաց ձօն մը հայկական եռագոյնին։ Ընկ. Մ. Սեթեան պատմեց յե- ղափոխական պատմութիւն մը, որ մէկ ու կէս ժամ տեւեց։ Ներ- կաները խնդրեցին որ յաջորդ անգամ ալ կրկնէ այս պատմու- թիւնը։ Ընկ Գ. Պալեան արտա- սանեց «Նպատակս տկարութիւն չի ճանչնար»։ Խմբերգը հնչեցուց «Մշակ Բանուոր»ը։ Երգուեցան ուրիշ երգեր եւս։ Հանդէսը փակ- ուեցաւ «Բամ Փորոտան»ով։

Թղթակից

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊՈՌՏՕ.— Մեր քաղաքին մէջ ալ կազմուեցաւ մարզական մի- ութիւն մը՝ Հայ երիտասարդաց «Արաքս»։ Մեծ մասը որբ երի- տասարդներ են։ Ղեկավարու- թիւնը ստանձնեց Պ. Ստեփան Պետրոսեան, որ փորձառու մար- զիչ մըն է։ Միութեան հիմը դր- ուեցաւ 14 երիտասարդներով եւ անոնց նուէրներով գոյացաւ 102 ֆր. 35 սան. իբրեւ նախնական դրամագլուխ։

Երիտասարդները մեծ եռանդ- ով փարեցան շրջան. գործիչ Արօեանի այս նախաձեռնու- թեան եւ խոստացան ամէն ջանք թափել Պոռտոյի մէջ կանգուն պահելու համար այս մարզական միութիւնը։

Գաղտնի քուէարկութեամբ վարչութեան անդամ ընտրուե- ցան Պ. Պ. Ս. Գօնեալեան (Ատե- նապետ), Մ. Իրալեան (Ատենա- դպիր), Կ. Թմկեան (գանձա- պահ)։

Վարչութիւնը արդէն իսկ ձեռնարկած է միութեան կնիք պատրաստելու եւ այլ ընթացիկ գործերու։ Յոյս կայ որ անդամ- ներուն թիւը բարձրանայ մինչեւ 25—30ի։

Թղթակից

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍՑԷՆԵՐՈՒՆ

Յատկապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն եւ առ հասա- րակ բոլոր անոնցմէ որ կը թղ- թակցին մեզի հետ, ՃԻՇԴ ԵՒ ՈՐՈՇ ԳՐԵԼ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ իրենց հասցէն, անունն, մականունն, փո- ղոց, թիւ, քաղաք։ Այլապէս շփո- թութիւններ անխուսափելի են։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԻՐՈՅ ՆԱԽԱՆՁ.— Կուլթլար, որմնադիր, 56 տարեկան եւ նա- խանձոտ։ Կինը, Իրմա, այնքան մանկամարդ որ նախանձ կը հրաւիրէ իր վրայ։

Հին ու սովորական կռիւներէ յետոյ, Իրմա կը ժողվէ ունեցա- ծը եւ կ'ուզէ քաշուիլ մօրը տու- նը։ Երբ կապոցները շինած եւ բեռնաւորուած կը մեկնէր, Կուլթ- լար ետ կը հրաւիրէ իր կինը։ Կինը չի հնազանդիր։ Կուլթլար կը հրամայէ։ Կինը կը մերժէ։ Կուլթլար կը կրակէ։ Կինը կը մեռնի։

ԱՀՌԵԼԻ ՈՃԻՐ.— Փուասոնի մօտ Լէզվիլ գիւղին մէջ հա- րուստ հողատէր Բաժիթէն, որ կը տառապէր ջղագարութենէ, իր մէկ նոպային ընթացքին, կը սպաննէ կինն ու աղջիկ- ները։

Նախ, կատղած եւ աչքերը արիւնով լեցուած, կը յարձակի կնոջ վրայ եւ դանակով մը ան- շունչ կը ձգէ գետին։ Յետոյ կը մտնէ աղջիկներուն սենեակը։ Աղջիկները, մէկը 17, միւսը 13 տարեկան, կը քնանային ան- խռով։ Հրացանը կ'ուղղէ մեծին գլխուն ու կը փշրէ գանկը։ Միւսը ձայնէն արթնցած, սար- սափած կը նայէր բոլորտիքը, երբ ոճրագործ հայրը հրացանը կը դնէ կրտսեր աղջկան սիր- տին, եւ կը սպաննէ։

Յետոյ, կը նստի մնացած կնոջ քով, սեղանի մը առջեւ, կը գրէ նամակ մը, որով կը խնդրէր քե- ռայրէն, շուտով գալ իր տունը։

Անմիջապէս կ'առնէ հեծելա- նիւը եւ նամակը կը տանի մօ- տակայ գիւղը, քեռայրին տունը։ Կը ձգէ նամակը եւ կը հեռանայ։

Յաջորդ օրը, կը ներկայանայ հեռաւոր քաղաքի մը ոստիկա- նատունը, ուր լալով կը խոստո- վանի թէ խենթութեան նոպայի մը ընթացքին սպաննած է կինն ու աղջիկները։

ՈՐՔԱ՜Ն ԿԸ ՍԻՐԷՐ ԻՐ ԿԻՆԸ. — Ոստիկան մը, Մէնգէն, 41 տարեկան, վերջերս կորսնցու- ցած էր իր կինը։ Ու մնացած էր, մինակ եւ անմխիթար, իր աղ- ջկան հետ։ Առջի օր, վշտահար ամուսինը գնաց կնոջը գերեզ- մանը եւ շիրիմին մօտ կանգ- նած՝ ատրճանակը պարպեց իր գանկին։ Փոխադրուեցաւ հիւան- դանոց, յուսահատական վիճակի մէջ։

ՋՂԱԳԱՐԻՆ ՎԱԽՃԱՆԸ. — Վիլնէօվ-սիւր-Լոյի մէջ, տիկին Ֆօնթէն կը տառապէր ջղագա- րութենէ։ Ու մտաւ աշխատանո- ցը իր կեսրայրին, որ մասնա- գէտ է հրթիռներու շինութեան։ Կրակ տուաւ խոշոր ռումբերու։ Ահռելի պայթում մը. տիկինը ջարդուփշուր եղած էր։

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԴԺՈԽԱՅԻՆ ՅԱՏԱԿԱԳԻԾ ՄԸ

Տեսնելով որ անկից չպիտի կր- նամ բան մը քաղել, սեղանին մօտեցայ եւ զայն աչքէ չհեռա- ցնելով մէկտեղ, սկսայ թղթատել հոն գտնուող զանազան թղթա- ծրարները։

Երկու թղթածրար ամբողջ Ֆրանսայի կը վերաբերէին. բայց դեռ ուրիշ թղթածրարներ կային, որոնք միայն զուիցերիական բանակին յատկացուած էին։ Շատ կարեւոր վաւերաթուղթեր կային անոնց մէջ։

Թուղթերը քննելու վրայ էի, երբ քովի սենեակէն յանկարծ, հեռաձայնին զանգակը հնչեց։

Այն ատեն հրաւէնս հանեցի գրպանէս եւ զայն ուղղելով Ճէյ- մս Մէյքրի, ըսի.

— Դուն, ծերուկս, տեղի պի- տի ելլես եւ իմ առջեւէս քալես. բայց քեզի կը յայտարարեմ որ եթէ փորձես շարժիլ, գնդակը կ'ու- տես։

Եւ քիչ մը թուլցնելով իր ոտ- քերուն կապը,

— Առաջ անցիր, ըսի։

Անմիջապէս հնազանդեցաւ, անցաւ քովի սենեակը, ուր զանգա- կը դեռ կը շարունակէր հնչել։

Հեռաձայնին մօտեցայ եւ առանց Ճէյմս Մէյքրը աչքի կոր- սնցնելու, հարցուցի

— Ալօ՜, ո՞վ է ան։

— Ա. Փ. 321։ Որո՞ւ հետ խօ- սելու պատիւը ունիմ։

— Ճէյմս Մէյքրի։

— Զարմանալի՜. ձեր ձայնը չեմ ճանչնար։

Խնդուք մը արձակեցի։

Օ՜հ, գիտէք զարմանալու բան չկայ. զուիցերիական գործիքները ողորմելի բաներ են։

— Այդտեղ իրաւունք ունիք. գնդապետը հո՞դ է։

— Ո՛չ. բայց ուր է ուր չէ կու գայ. կրնա՞մ ձեր յանձնարա- րութիւնը իրեն հաղորդել։

— Անպատեհութիւն մը չեմ տեսներ. կուզէ՞ք Խամա Շթառպի կողմէ իրեն ըսել թէ՝ այն երկու մարդերը որոնց կը սպասէր եւ ո- րոնք նախ ձեզի պիտի ներկայա- նային, երէկ ձերբակալուեցան մաքսախոյզներու կողմէ։

— Զար սատանայ. ձախոր- դութիւն է. Վէռնիէ եւ Կաստրա անունով մարդե՞րն էին անոնք։

— Այո՛։

— Ուրիշ մանրամասնութիւն չունի՞ք։

— Ուրիշ ոչինչ։

— Ամէնը ա՞յդ էր որ կ'ու- զէիք գնդապետին հաղորդել։

— Բաւական չէ՞ք գտներ։

— Այո։ Բայց կրնայի՞ք իրեն ուրիշ ըսելիքներ ալ ունենալ. ո՞չ. ցտեսութիւն, սիրելի տիկի՛ն։

Եւ հեռախօս գործիքը տեղը դրի։

Ինչպէս կը տեսնէք, ես եւ ըն- կերս աղէկ պատեր էինք. եթէ իրօք, Խամա Շթառպի լուրը գն- դապետին հասնէր, երկուքս մէկ գայլերուն բերանը ինկած պիտի ըլլայինք։

Առանց մտածելու թէ ինչե՛ր կրնային պատահիլ, դարձեալ քո- վի սենեակը տարի բանտարկեալը, որ ամբողջ հեռաձայնական խօ- սակցութեանս միջոցին, վայրագ աչքերով դիտած էր զիս։

Հազիւ թէ սենեակ մտեր էինք, լսեցի որ շունը կը հաչէր կատաղի կերպով. ինչ որ զիս հանդարտեցուց, որովհետեւ եթէ եկողը տան ծա- նօթ մէկը եղած ըլլար, շունը չպի- տի առնէր բարեկամ մըն էր ու- րեմն։

Յանկարծ, դուրսէն հրաւէնի պայթիւն մը լսուեցաւ։ Շունը ցաւի ոռնոց մը արձակեց ու լռեց։ Անոր գործը վերջացուցած ըլլա- լու էին։

Քանի մը վայրկեան յետոյ, դրան զարկին։ Իմ դերիս հաւատա- րիմ, հարցուցի.

— Վէ՞ռտա... (Ո՞վ է ան)

— Բարեկամներ, պատասխա- նեց ձայն մը, որ բարեկամինս էր. բացէ՛ք, օգնական ուժ կը բերեմ։

Անմիջապէս դուռը բացի եւ գոհունակութեամբ տեսայ որ սրահ կը մտնէին, բարեկամիս հետ մէկտեղ, սպայի մը առաջ- նորդութեամբ, տասնեակ մը ոս- տիկաններ։

Սպան՝ իր շուրջը խուզարկու ակնարկ մը նետեց, յետոյ նշմա- րելով բանտարկեալը,

— Ա՜հ, ա՜հ, ահա՛ թռչունը, ըսաւ խնդալով։

Եւ անոր մօտենալով,

— Կարծեմ, ըսաւ, պարոնը շատ դժուարութիւններ պիտի ու- նենար իր կապերը քակելու եւ փախչելու համար։

Եւ յետոյ սկսաւ սեղանին վրայի թղթածրարները քննել։ Երբ իր քննութիւնը վերջացուց, ոտքի ելաւ. ժպտուն էր եւ յուզ- ուած եւ դէպի ինծի գալով.

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ, այն ծառայութեան համար որ իմ երկրիս մատուցիք։

Յետոյ, պահ մը մտածելով,

— Պարտաւոր եմ ձեզի ճշ- մարտութիւնը ըսել։ Մինչեւ այ- սօր ես ալ գերմանասէր էի. գեր- մանասէր մամուլին բոլոր ըսած- ներուն կուրօրէն կը հաւատայի։ Բայց հիմա, այլեւս գիտեմ...։

Եւ իր մարդերուն դառնալով,

— Տարէ՛ք սա «ազնիւ»ը, հրա- մայեց, Ճէյմս Մէյքրը ցոյց տա- լով։ Ապահով տեղ մը դրէք զինքը, որպէս զի մեր պետը կարենայ զինքը հարցաքննել հասնելուն պէս։

— Ահա ինքն ալ, ըսաւ ոստի- կաններէն մէկը, որ դրան սեմին պահակ կեցած էր։ Կառքի մը ա- ղմուկը կը լսուի ան ըլլալու է։

(Շար.)

գիւրացնէ իրենց հակախորհրդային գործունէութիւնը, կրկնապէս պատասխանատու կը դարձնէ լեհ կառավարութիւնը այդ գործունէութեան համար։ Խորհրդային կառավարութիւնը չի կրնար այդ սպանութեան մէջ պատասխանատուութիւններէ զերծ հռչակել այն առարկութեամբ թէ Վոյքոֆ մերժած էր իրեն առաջարկուած անձնական պահակախումբը։ Ասիկա անբաւարար եւ անազդեցիկ միջոց մըն է՝ տրուած ըլլալով Լեհաստանի մէջ ներկայութիւնը հակախորհրդային անձերու եւ կազմակերպութեանց։ Լեհ ձեռնհաս իշխանութիւնները իրենց ուշադրութիւնը եւ բոլոր ջանքերը պէտք է կեդրոնացնէին յիշեալ անձերու եւ կազմակերպութիւններու ոճրագործ գործունէութիւնը դադրեցնելու վրայ եւ շատ խիստ հսկողութեան ենթարկէին զանոնք։

Վերջացնելով, ծանուցագիրը կը պահանջէ՝ 1. որ լեհ կառավարութիւնը մանրակրկիտ քննութիւն կատարէ երեւան հանելու համար ոճիրին հեղինակներն ու բոլոր թելերը, եւ արագ ու խիստ պատիժի ենթարկէ բոլոր յանցաւորները, մասնաւորաբար ոճիրին ուղղակի հեղինակը. 2. որ փոխ-գործակատար Ուլիանոֆ դատական քննութիւններուն մասնակցի. 3. որ լեհ կառավարութիւնը անմիջական եւ խիստ միջոցներ ձեռք առնէ, լեհական հողին վրայ գործող ահաբեկչական կազմակերպութիւնները լուծելու եւ հակախորհրդային գործունէութիւն վարող անհատները Լեհաստանի սահմաններէն դուրս հանելու համար։

⁂ Վոյքոֆի սպանիչ Քովէրտա պիտի դատուի արտակարգ դատարանի մը կողմէ։

⁂ Լիթուանիոյ ոստիկանութիւնը երեւան հանած է դաւադրական ծրագիր մը՝ ուղղուած Քոֆնոյի խորհրդային դեսպանատան դէմ։

Մալթայի աքսորեալներուն դատը սկսաւ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Մալթայի Թուրք աքսորեալներուն դատավարութիւնը սկսած է արդէն Պոլսոյ անգլեւթուրք իրաւարար խառն ատեանին առջեւ։ Առաջին դատախազն է Ահմէտ Էմին պէյ, յայտնի լրագրող, «Վագըթ»ի եւ «Վաթան»ի խմբագրապետ, որ Զինադադարին բազմաթիւ ուրիշ Թուրք մտաւորականներու հետ Մալթա աքսորուած էր Անգլիացիներուն կողմէ։ Ահմէտ Էմին պէյ փնասուց հատուցում կը պահանջէ։

Իր փաստաբանը յուզիչ ճառ մը խօսեցաւ, եւ ըսաւ որ եթէ անգլեւթուրք աւանդական բարեկամութիւնը վերահաստատել կ'ուզուի, անգլիական կառավարութիւնը պէտք է դարմանէ Զինադադարի շրջանին Պոլսոյ իր զինուորական ներկայացուցիչներուն գործած իրաւական սխալները։

Անգլիոյ ներկայացուցիչ Պ. Օուըն Ուէլս հակառակեցաւ այս պահանջին եւ յայտնեց թէ դատարանը իրաւասու չէ այս խնդրով զբաղելու։

Ահմէտ Էմինի դատը շատ կարեւոր է, կ'ըսէ «Թայմզ», որովհետեւ Մալթա աքսորուածները մեծ թիւ մը կը կազմեն, ու եթէ անիկա յաջողի հատուցում ստանալ, միւսներն ալ նոյն հիման վրայ դատ պիտի բանան։

Ատլանտեանի հերոսները

Ամերիկացիները ներկայիս կը մրցին Ֆրանսացիներէն աւելի մեծ պատիւներ ընելու համար Ատլանտեանի անդրանիկ երիտասարդ հերոսին՝ Չարլս Լինտպէրկի։ Ուաշինկթընի մէջ ընդունելութիւնը փառայեղ եղաւ։ Նախագահ Քուլիճնախագահեց պաշտօնական ընդունելութիւններուն, կիրակի օր Լինտպէրկի հետ եկեղեցի գնաց եւ հացկերոյթ տուաւ անոր ի պատիւ։ Ընդունելութեան ճառին մէջ Նախագահը դրուատեց Լինտպէրկի քաջութիւնը։ «Ուրիշներ պատրաստուեցան, ըսաւ, սակայն դեռ երէկ գրեթէ անծանօթ երիտասարդի մը վերապահուած էր բնութեան տարերքին յաղթել եւ մէկ հարուածով անկորնչելի փառքի մը տիրանալ։ Ամերիկա եւ ամերիկեան ժողովուրդը պիտի չմոռնան այն ընդունելութիւնը, զոր Ֆրանսա ըրաւ մեր երիտասարդ հայրենակցին»։ Նախագահը Լինտպէրկը անուանեց Ամերիկայի «անպաշտօն դեսպանը Եւրոպայի մէջ»։ Լինտպէրկ եւս իր կարգին գովեստով խօսեցաւ Ֆրանսայի ժողովուրդին համակրանքին մասին՝ հանդէպ ամերիկեան ժողովուրդին։

Լինտպէրկ Ուաշինկթընէն օդանաւով Նիւ Եորք գնաց երէկ Երկուշաբթի եւ փառաւոր ընդունելութիւն գտաւ։

⁂ Հարիւրապետ Պայրտ երէկ առաւօտ պատրաստ էր Նիւ Եորքէն Փարիզ ճամբայ ելլելու՝ տեղակալ Նովիլի եւ հարիւրապետ Պէրթ Աքոսթայի հետ։

Ինչպէս գրեցինք, Պայրտ Փարիզ հասնելէն վերջ 12 ժամ պիտի հանգստանայ, առանց ճառեր լսելու եւ ցոյցեր տեսնելու, ու կրկին ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Նիւ Եորք։

Իր օդանաւը՝ «Ամերիքա»՝ միայարկ Ֆօքքըր մըն է, երեք աստղաձեւ շարժիչ մեքենաներով։ Թեւերը շատ հաստ են, երկայնութիւնն է 24 մեթր 25 ս., լայնութիւնը՝ 2 մ. 40։ Խցիկները շատ հանգստաւէտ են։ Օդանաւին ընդհանուր ծանրութիւնն է՝ ճամբայ ելած ատենը՝ 6880 քիլօ, որուն 2673ը օդանաւը պարապ վիճակի մէջ, 3270ը պէնզին (5540 լիտր), 216ը իւղ (270 լիտր), 249ը երեք ճամբորդները, 63ը՝ անթելը, 80ը սնունդ եւ ջուր, 238ը դիտակներ եւ ազատարար կազմածներ։

⁂ Չէմպըլին եւ Լէվին կիրակի առաւօտ Պերլինէն Վիէննա պիտի մեկնէին, սակայն, օդանաւը աւրուած ըլլալով չկրցան մեկնիլ։ Թէմփըլհօֆի օդանաւային կայանը հաւաքուած հետաքրքիրները հիասթափուեցան, երբ իմացան որ մեկնումը յետաձգուած է։ Երկու Ամերիկացիները Պատէն-Պատէն գացին հանգստանալու։

Մուսոլինի եւ սիոնականները

Մուսոլինի անցած օր ունկնդրութեան ընդունեց սիոնական կազմակերպութեան գործադիր կոմիտէի պատուիրակ Եաքոպսընը։ Կէս ժամ տեւող խօսակցութեան ընթացքին, Եաքոպսըն Իտալիոյ դիկտատորին տեղեկութիւններ տուաւ Պաղեստինի մէջ սիոնականներու գործունէութեան մասին։ Մուսոլինի հաւանութիւն յայտնեց որ իտալեւպաղեստինեան ընկերակցութիւն մը կազմուի, Հրեաներու եւ Իտալացիներու միջեւ սերտ կապեր հաստատելու համար։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ հին եւ նոր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց առկախ հաշիւները վճարել Պ. Ա. Միքայէլեանին, որ սիրով յանձն առած է այդ գործը։

„ՅԱՌԱՋ”Ը ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Թաւրիզի մեր ընդհ. գործակալն է Պ. ԵԶՆԻԿ ՔԱՋՈՒՆԻ, որուն պէտք է դիմել բաժանորդագրութեան եւ հատավաճառի համար։

ՀԱՍՑԷ.— Y. Katchouni, Tauris (Perse).

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամօնի ընդհ. ժողովը 18 Յունիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Վարուժան ակումբին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիի ենթակոմիտէի 5րդ դասախօսական ժողովը 18 Յունիս շաբաթ ժամը 7ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Պիտի դասախօսէ Ընկ. Ա. Աճէմեան, կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ համակիրները։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, 16 Յունիս, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ։ կը խօսի Սեդրակ Սասունի Ֆրէօյտիսմի մասին։ կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Ը. Մ. Ը. Մ.ի Հ. Մ.ի, Պէլվիլի Հ. Մ.ի եւ Արմէնիայի խումբերէն իրենց ներկայացուցիչները ղրկել «Յառաջ»ի խմբագրատունը այսօր Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 7.30, կարգադրելու համար «Յառաջ»ի բաժակին հաշիւները։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Պ. Արամ Աբրահամեան։

ՆՇԱՆ ՊԸՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ իր ծանօթներուն կը տեղեկացնէ իր նոր հասցէն.— 37, Rue Lourmel, Paris (15me)։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՓՈՒԶԷՆԻ ՄԷՋ
(ԿՈՉ)

Ազգ. Միութեան փուզէնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ գաղութը յառաջիկայի ժողովրդական ընտրութեանց մասնակցելու եւ իրենց ընտրող ու ընտրելիի իրաւունքը արժեցնելու համար, այժմէն դիմել մասնաճիւղիս, եւ վճարելով տարեկան 24 կամ առնուազն վեցամսեայ 12 ֆրանքի ազգ. տուրքը, արձանագրուիլ յատուկ տոմարին մէջ։

Ազգ. տուրքի հաստատման թուական ընդունուած է 1927 Յունիս ամսուան սկիզբը։

Արձանագրութիւնները պիտի կատարուին ամէն օր ատենադպիր Ս. Կէվհէրեանի վաճառատունը եւ պիտի վերջանան 3 Յուլիս կիրակի օրը։

Ատենադպիր Ս. Կէվհէրեան — Ատենապետ Ա. Բաղտասարեան

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ

“ԻՄ ԳԻՐՔԸ„
ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

320 էջ։ կը գտնուի Յառաջի խմբագրատունը, Պալենց գրատուն եւ տպարան Navarre, 5 Rue des Gobelins։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՆԻԿՈՍԻԱ, Օշական.— Ընդարձակ նամակ մը գրուած է ձեզի։ Սխալմամբ հասցէն նշանակուած է P. O. 294։ Եթէ չէ հասած, իմացնել։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Եօզղատի Թէրզիլի գիւղացի Մաաթէոս Պաքամեան, հօր անուն Սեննքերիմ, մօր անուն Զիւէկ, որ Ճէպէլի ամերիկեան որբանոցը կը գտնուէր. այժմ Պէյրութ ըլլալը կը կարծուի. իմացնել՝ Mesrob Bakamian, Labejan par Mirande (Gers) France։ Կը խնդրուի սուրիական թերթերէն արտատպել։

— Սարգիս Կըտիկեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ որդին Միսաք Զօպանեանը, որ մէկուկէս տարի առաջ Փարիզ կը գտնուէր։ Տեղեկացնել՝ Sarkis Guedikian, La Fosse, Coullons (Loiret)։

— Կը փնտռուի Մանուկ Տէր Յակոբեան, Սեբաստիոյ Դավրա գիւղէն։ Ութը ամիս առաջ եղած է Detroit Mich. (Ամերիկա)։ Տեղեկացնել Մարտիրոս Կրտատեանի 2, Rue Capitaine Jerber, Issy-les-Moulineaux (Seine) (France)։

Կը փնտռեմ քրոջս որդին Միհրան Լ. Պաքըրճեանը, Պրուսայի Կիւրլէ գիւղացի. մայրը՝ Մելիք Մ. Գասըմեան, Պրուսայի Մեծ Նոր գիւղէն։ Կորսուած տարագրութեան ընթացքին, ողջ ըլլալ կը կարծուի որբանոցներու մէջ։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի միջոցով, Ս. Գասմեանին։ Լուր տուողին կը նուիրուի եռամսեայ «Յառաջ»։

Բումտիկինցի (կեսարիա) Մարիամ Քէօչէքեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Յովհաննէս եւ Արմենակ Քէօչէքեան։ Հօր անունը Յարութիւն, մօր անունը Ներկիզ։ Իզմիրի աղէտէն ի վեր կորսուած են։ կը կարծուի Յունաստանի որբանոցներէն մէկուն մէջ եղած ըլլալ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել — Kalouset Yapoudjiani, 9 Passage Lauzin, Paris (19me)։

Յունաստանի Նոր Օրէն եւ Ալիքէն կը խնդրուի արտատպել։

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլէթիկ եղանակին սկզբնաւորութեան յառաջիկայ Ողիմպիական հանդէսի պատրաստութեան համար, Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի մասնաճիւղը, փոքրերու սկսած է եւ այդ առթիւ վարձած է երկու մարզարաններ։

կը հրաւիրուին բոլոր մարզիկները, Չորեքշաբթի օրերը ժամը 6.30էն 8 Սթատ ժան Բըթի-ժան, իսկ կիրակի առաւօտները՝ ժամը 9ին փօրթ տ'Օռլէան, երթալու համար C. A. Montrougeի մարզարանը։

(Կնիք)

ԿՈՒԶՈՒԻ շատ դիւրին գործի մը համար, 14—15 տարու տղայ մը, ֆրանսական կարեւոր տան մը համար, շաբաթական 50 ֆր. երթեւեկի ծախքէն զատ եւ նուէրներ։ Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի։

ՍԱԿԱՐԱՆ
13 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթեռլին,	L. St.	124	03
Տոլար,	Dollar	25	54
Մարք (ոսկի) 100	Mark	604	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	05
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	25
Տրախմի »	Drachme	33	50
Լիր »	» Lire	140	50
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	490	50
Լէյ 100 հատը	Ley	15	45
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100	—
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3200	—
» II	»	1880	—
» III	»	1400	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	157	50

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՅՈՒՆԻՍ 1927

15 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 363 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐՎՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԱՆՈՒՆՈՎ...

Ամէն օր, եւ օրը քանի մը անգամ, այլանդակ լուրեր կը անին խորհրդային կայսրութեան սահմաններէն։

Մանաւորապէս շատ կը խօսուի անհամար ձերբակալութիւններու եւ գնդակահարութեանց մասին։ Կարմիր գրաքննութիւնը թոյլ չի տար ճշգրէն հաղորդել օրուան անցքերը։ Այնպէս որ, պէտք է որոշ վերապահութեամբ ընդունիլ շատ մը անգալից լուրեր, մանաւանդ երբ անոնց աղբիւրները միայն սահմանակից երկիրներու թերթերն են։ Ժամանակը պիտի արգէ բուն իրականութիւնը, երեւան հանելով սուտն ու րաւը։

Առ այժմ, անժխտելի է մէկ իրողութիւն, — Մոսկուա մատնուած է անզուսպ կատաղութեան մը, եւ կը թափէ - կը կոտրէ առանց շատ բարակը մտածելու։ Չեկան (այժմ՝ Քաղաքական արչութիւն) մէկ հարուածով գնդակահարել տուաւ քսան աւանաւոր դէմքեր, բոլորն ալ արգելափակ պատանդներ։ Պաշտօնապէս կը հաստատուին նաեւ ուրիշ կարգ մը գնդակահարութիւններ, Վլատիվոստոկէն մինչեւ Թիֆլիս։ Պէտք է սպասել խորհրդային թերթերուն, ամբողջ անցուդարձը իմանալու համար։

Մոսկուայի համար ամէն մէկ գնդակահար զոհ՝ լրտես է, աւազակ, կամ առնուազն՝ «հակայեղափոխական», հոգ չէ թէ երկու տարի առաջ բանտը ինկած ըլլայ, առանց ո՛ր եւ է կապ ունենալու Վարշաւայի սպանութեան, կամ անգլեւռուս մրցակցութեան խաղերուն հետ։ Այս միականի տեսակէտը այնքան յատակեր է կարմիր իշխանաւորները, որ մէկ վայրկեան իսկ չեն մտածեր թէ, թուրք հակայեղափոխական թուրքերն ալ իրենց պէս կը շարժէին, դիւահար Համիտէն մինչեւ «եղբայր» Թալէաթ։ Մէկի տեղ՝ տասը, քսան, հարիւր. մէկ «ֆէտայի»ի փոխարէն՝ հազար, տասը հազար անմեղներու կոտորած։ Եթէ Ջավուշը «խայինն» էր, թուրք նախարարներն ու վալիները անով չէին զբաղեր, այլ կը կոտորէին ամբողջ գիւղեր։

Կ'ըսեն թէ բանուորա - գիւղացիական իշխանութիւնը այդպէս շարժելու ստիպուած է, իբրեւ «յեղափոխական» ուժ, յեղափոխութեան բարիքին համար։

Միթէ՞։ Այդ ո՞ր յեղափոխական աւանդութիւնն է որ կը թելադրէ, արտաքին դէպքի մը վրայ, գիշերանց բանտէն հանել ու գնդակահարել իրենց ազատութենէն զրկուած մարդիկ, ի՛նչ ազգի կամ դասակարգի ալ պատկանին։ Եթէ Վո՛յքով մը սպանուեր է օտար երկրի մէջ, թող անոր համապատասխան գործ մը կատարեն տղամարդու պէս։ Հերոսնե՞ր կը պակսին իրենց մէջ։ Տասներորդ տարին է որ կ'իշխեն եւ կը յոխորտան, բայց տակաւին կը խորհին ու կը գործեն այնպէս ինչպէս սուլթաններն ու ցարերը, ինչպէս աշխարհի բոլոր բռնակալներն ու ջարդարարները։ Մուկի պէս վախկոտ՝ հրապարակի վրայ, առիւծ՝ ժանձրակուռ պարիսպներու մէջ, գնտանի մը խորը նետուած կալանաւորներու, կամ անզէն, անճար բազմութեան մը հանդէպ։

Թերեւս վճռական, սանձարձակ շարժելու հիմքեր ունենային յեղափոխութեան առաջին օրերուն, երբ իրենք ալ չէին հաւատար իրենց յաղթանակին։ Տասը տարի յետոյ շարունակել նոյն մեթոտները՝ կը նշանակէ ոչ թէ ուժ եւ յեղափոխական թափ, այլ ասիական, անասնական խուճապ։

Եւ իսկապէս։ Խորհրդային իշխանութեան վարիչները, կոմիսար կամ գործակալ, դեսպան թէ առեւտրական պատուիրակ, այսօր, տասը տարի յետոյ, շատ աւելի սարսափի մատնուած են, քան այն տարիներուն, երբ կը կռուէին Կոլչակներու, Տէնիքիններու եւ Վրանկէլներու դէմ։ Փոքր կուշտ, կռնակը տաք, անոնք կը դողդղան իրենց դիրքին ու մորթին վրայ։ Անոնք լուսնոտի ջղաձգութեան կը մատնուին ամէնէն սովորական երեւոյթներուն առջեւ, եւ բնազդաբար արիւն թափել կուտան արհեստով ոճրագործներու, պատուհաններէն դիտելով անզօր զոհերու հոնդիւնը։

Յեղափոխութեան անունով . . .

Այո՛, այնքան լղրճեցին, պոռնկացուցին այդ բառը, որ հասարակ խաչագողն անգամ իրաւունք ստացեր է, այսօր, կարմիր շապիկ հագնելու եւ համամարդկային արժէքներ դատել - կախելու, հարազատ յեղափոխականներ գլխատելու, լրտեսութիւնը գերարուեստի վերածելու, ամբողջ սերունդներ անբարոյացնելու, մանր ժողովուրդները սորկացնելու եւ կեղեքելու։

Կը թուի թէ՝ այսօրուան ընթացքով, ականատես պիտի ըլլանք այնպիսի դէպքերու, որոնք պիտի գերազանցեն նոյն իսկ 1919 - 20ի գազանութիւնները, մանաւանդ եթէ արտաքին միջամտութիւններ ալ ծագին։

Առ այժմ, դուրսէն կ'աշխատին իւղ չլեցնել կրակին վրայ, անշուշտ երեւոյթները փրկելու համար։ Իսկ թէ ի՛նչ կրնայ պայթիլ ներսէն, — խոշոր հարցական մըն է որուն դժուար է պատասխան տալ։ Եթէ կարմիր վարիչները վճռեր են տեղի չտալ ո՛ր եւ է ճակատի վրայ, ո՛չ իրենց ընդդիմադիր ընկերներուն, ոչ դժգոհ ժողովուրդներուն եւ ոչ հասարակ բոլոր հակապոլշեւիկ տարրերուն, եւ, զոհացում չտալով հանդերձ, արեան մէջ խեղդել ամէն խլրտում, — անխուսափելի են նոր եւ աննախընթաց արիւնհեղութիւններ ու վերիվայրումներ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

Յուսաբեր (6 Յունիս) խմբագրականի մը մէջ աչքէ անցընելով Հայաստանի ներկայ սահմանները եւ անոնց «ապահովութեան» խնդիրը, կը նկատէ.

— «Ի՞նչ պատկեր կը պարզեն Հայաստանի այսօրուան սահմանները։

«Հիւսիս - արեւմուտքէն մեր հայրենիքէն պոկուած է Կարսի ամբողջ շրջանը աւերակ Անիով՝ որ ընդամէնը 7—8 քիլոմեդր տարածութեան վրայ կը գտնուի Ալեքսանդրապոլն ու Երեւանը միացնող երկաթուղագծէն։ Էնկիւրիի «հայասէր» զօրամասերը վայրկեաններու հեռաւորութեան վրայ արթուն հսկողութեան տակ առած են այս երկաթուղագծի երկու գլխաւոր եւ անպաշտպան կայարանները՝ Անի եւ Աղին։

«Այս նոյն գծի ուղղութեամբ թրքական զօրքերը կեցած են Ալեքսանդրապոլի փէշերը լիզող Արփաչայ գետի այն ափին, ուրկէ անոնք 1918 Մայիս 15ին՝ քանի մը վայրկեանի մէջ՝ քաղաք մտան եւ քաղաքի զօրանոցներուն մէջ դիրքեր գրաւեցին։

«Հարաւ - արեւելքէն խլուած է Հայաստանէն Սուրմալուի շրջանը, որ թուրքինը երբեք եղած չէ եւ որ մաս չի կազմեր մինչեւ իսկ Ազգային Մեծ Ուխտին։

«Էնկիւրիի «հայասէր» զօրամասերը այս շրջանին մէջ բռնած են Արաքսի ափերը, բերան ունենալով Մարգարայի կամուրջը որ ընդամէնը 3—4 ժամուան հեռաւորութիւն ունի Էջմիածնէն։

«Հարաւէն ձգուած է Նախիջեւանի շրջանը որ «ինքնավար» է եւ կը գտնուի թաթար Ազրբէջանի հովանաւորութեան տակ։

«Այս շրջանի «ինքնավարութիւնը» ապահովելու համար՝ Էնկիւրին 1921ին, յատուկ դաշնագրով, զոհեց Պաթումի ամբողջ շրջանը, առոր փոխարէն հին Նախիջեւանը Ազրբէջանին կցելով։

«Այսպիսով մեր հայրենիքի հարաւային սահմանի վրայ ձգուած է «ինքնավար» Նախիջեւանը — երէկ՝ հայկական, իսկ այսօր՝ թաթար — որ Կարճեւանի գծով բաժնուած է Սիւնիքէն, իսկ ժամերու հեռաւորութիւն ունեցող Շարուրի գծով՝ Երեւանէն։

«Ինչպէս կը տեսնէք, Ռուսահայաստանի երկարաշարք բնական ամրութիւնները՝ գետերն ու բերդերը իրենց լեռնալանջերով պոկուած և տրուած են լաւագոյն «հայասէր»ին՝ թուրքին։»

ՀԻՆԳ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՈՏՔԻ ՄԻԱՑՆ ԱՅՐ ՄԸ ԵՒ ԿԻՆ ՄԸ...

Կիրակի, գեկտ. 12ին, փարիզի ռուս գաղութը, մօտ 5000 հոգի, հաւաքուած էր Թրոքատէրոյի սրահը՝ տօնելու համար «Ռուս մշակոյթի օրը»։ Բացման ճառին մէջ, երբ ատենապետ Ջելեր յիշեց վերջերս Մոսկուայի մէջ կատարուած գնդակահարութիւնները, հանդիսականները լուռ ոտքի ելան։ Մէկ օթեակի մէջ միայն երիտասարդ մը եւ իր կինը՝ մնացին նստած։ «Ոտքի՛, ոտքի՛» լսուեցաւ բոլոր կողմերէն, բայց անոնք մնացին անշարժ։ «Պոլշեւի՛կ», «սրիկա՛յ», «աւազա՛կ», «մարդասպա՛ն», «ոճրագո՛րծ», «լի՛րբ», «խայտառա՛կ», «դո՛ւրս հանեցէք այդ անզգամը» — հայհոյանքներու տեղատարափը թափեցաւ վերէն ու վարէն եւ սպառնական բռունցքները ուղղուեցան դէպի «պոլշեւիկներու» սրահը։ Մեծ դժուարութեամբ կարելի եղաւ հանդարտեցնել յուզուած բազմութիւնը։

Հանդէսի առաջին մասէն յետոյ, սրահը նորէն իրար անցաւ։ «Լինչի դատաստանի՛», «ջարդեցէ՛ք դունչը», «դուրս», «դուրս» հնչեց ամէն կողմէն։ Ու մինչ բազմութիւնը կ'ալեկոծուէր, ծերունի մը մտաւ օթեակը եւ ցասումով թքաւ «պոլշեւիկ»ի երեսը։ Ուրիշ մը՝ երիտասարդ կին մը սկսաւ ապտակներ տեղացնել անոր գլխուն։ «Պոլշեւիկ»ի կինը յարձակեցաւ վերջինիս վրայ եւ սկսաւ հովանոցով պաշտպանել իր ամուսինը։ Վրայ հասան ուրիշներ, որոնք սկսան ծեծել «պոլշեւիկ»ը, մինչեւ որ եկան ոստիկանները եւ դուրս տարին «պոլշեւիկ զոյգը»։ Մինչ ոստիկանները երիտասարդին թեւէն բռնած՝ կ'առաջնորդէին դէպի դուրս, աջէն ու ձախէն բռունցքներն ու ոտքի հարուածները կը թափէին «պոլշեւիկ»ին մարմնի համապատասխան մասերուն։

Այս «տխուր միջադէպէն» ետք, հանդէսը շարունակուեցաւ բարձր տրամադրութեան մէջ, եւ Ռուսերը ջերմ խանդավառութեամբ տօնեցին իրենց ազգային տօնը, որ ահա՛ քանի մը տարի է հաստատուած է գաղութներու մէջ։

ԳԻՏՆԻ ԱՐԱԳԱԾ

Գրեցինք թէ, գերմանացի տօքթ. Նիտէրմայէր Արագած բարձրանալու նպատակով հասած է Երեւան։ Մինչեւ վիզէի եւ նման ձեւակերպութիւններու աւարտումը, արշաւախումբը Մայիս 29ին մեկնեցաւ Էջմիածին ուր փրոֆէսէօրը ուսումնասիրեց պատմական յուշարձանները։ Մայիս 30ին Աշտարակի կողմէն, արշաւախումբը սկսաւ բարձրանալ դէպի Արագած։ Խումբին կը մասնակցի երկրաբան Ջըրբաշեան։

Տօքթ. Նիտէրմայէր այս առթիւ հետեւեալը յայտարարած է «Խորհրդ. Հայաստան»ի աշխատակցին (31 Մայիս).

— «Հայաստան գալով, կ'ուզեմ ուսումնասիրել շարք մը հարցեր, որոնք կապուած են Հայաստանի երկրաբանական եւ յատկապէս աշխարհագրական դիրքի հետ։ Ու պիտի բարձրանամ Արագածի եւ Արարատի վրայ։ Ես, տարիներու ընթացքին, ուսումնասիրած եւ հետազօտած եմ Հիմալայեան, ինչպէս իրանեւտաւրոսեան լեռնաշղթային կազմութիւնը։ Ուսումնասիրած եմ նաեւ փոքր Ասիոյ լեռնադաշտը։ Այդ երկու սարերուն շղթաները իրարու հանդիպելով Հայաստանի մէջ, առաջ բերած են կեղեւի խախտում, մեծ ճեղքեր, հրաբուխներու ժայթքումներ, օրինակ Արարատն ու Արագածը։ Այս տարի իմ արշաւախումբս կը հետապնդէ կլիմագիտական նպատակներ։ Հաւանական է որ յաջորդ տարի մենք աւելի ժամանակ տանք հրաբխային ժայթքումներու հարցին ուսումնասիրութեան։

Ցեղական գիտական ուժերը, մանաւորապէս Հայաստանի համալսարանը ամէն օժանդակութիւն կուտան մեր խումբին ու ձեռնարկին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտերը ծուղակի մէջ կը ձգեն թուրքերը

Քրտական աղբիւրէ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք Մայիսի 1—5 տեղի ունեցած քիւրտ-տաճկական կռիւներու մասին.

Փետրուարի սկիզբները թուրքերը զօրքեր կը կեդրոնացնեն Տէրսիմի եւ Մասիսի Քիւրտերուն դէմ։ Քիւրտերը շարունակ սպասողական վիճակի մէջ մնալով, կը հետեւին թուրք զօրքերու շարժումներուն։ Նախայարձակ կ'ըլլան թուրքերը։ Տէրսիմի Քիւրտերը շնորհիւ իրենց անմատչելի լեռներուն, ուժգնօրէն կը դիմադրեն եւ ետ կը մղեն թուրքերը։ Մասիսի Քիւրտերը պարտուած ձեւանալով, կընահանջեն, իրենց ետեւէն քաշելով թուրքերը։ Սակայն, նախապէս որոշուած տեղի մը մէջ կը պաշարեն եւ թակարդի մէջ կը ձգեն եւ ջարդելով կը քալեն մինչեւ Ղարաքիլիսէ։

Մայիսի 5ի կռիւին թուրքերը տուած են 470 սպանուած եւ 200 գերիներ։ Քիւրտերը գրաւած են նաեւ 12 լեռնային թնդանօթ, 36 գնդացիր, 140 ջորիներ եւ խոշոր քանակութեամբ ռազմամթերք։ Յետոյ գրաւելով Պայազիտն ու Տիատինը, ջարդեր են փոքրաթիւ թուրք բնակչութիւնն ու պաշտօնէութիւնը։ Այս առթիւ պարպած են նաեւ պետական զինամթերքի եւ պարէնի ամբարները եւ քաշուեր են իրենց լեռները, սպասելով նոր յարձակումներու։

ԵՐԿՈՒ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ԼԷՆԻՆԿՐԱՏԻ ՄԷՋ

Րիկայէն «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի կը հեռագրեն թէ մեծ անհանգստութիւն կը տիրէ Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի մէջ, ուր Կէփէուն (նախկին Չէկա) վերջին օրերս ձերբակալել տուած է ընկերային զանազան աստիճաններու պատկանող 2000 անձեր։ Բոլոր կարեւոր քաղաքներու եւ կեդրոններու մէջ պաշտօնական շէնքերու, զինարաններու, մթերանոցներու եւ համայնավար ակումբներու պահակազօրքերը աւելցուած են։ Մոսկուայի մէջ շրջած զրոյցներու համաձայն, իբրեւ հետեւանք վերջին գնդակահարութեանց, խորհրդային կառավարութեան անդամներէն շատեր եւ Կէփէուի վարիչները, մէջն ըլլալով նախագահ Մէնշինսքի, ստացած են սպառնական նամակներ, որոնց մէջ կ'ըսուի թէ եղած սպանութիւնները քաւելու համար մահուան դատապարտուած են «Ռուս ազգի վրիժառու»ներուն կողմէ։

Վախեր Կովկասի համար

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ թէ խորհրդային իշխանութիւնները կը հերքեն վերջին օրերս կարգ մը կեդրոններէ՝ ինչպէս Վիէննայէ ստացուած կարգ մը լուրեր, մանաւորապէս պոլշեւիկեան զօրաշարժի մասին։

«Անհաւանական չէ, սակայն, որ կարգ մը զինուորական շարժումներ տեղի ունեցած ըլլան, որովհետեւ Մոսկուա կը վախնայ թէ ըմբոստութիւններ ծագին Ուկրայինայի, Կովկասի, Քալմուքի շրջանին եւ հաւանաբար նաեւ Սպիտակ Ռուսիոյ մէջ։

«Նոյն իսկ տեղի կայ ենթադրելու որ Կովկասի ճնշուած ազգերուն՝ Վրացիներու, Թաթարներու եւ Հայերուն? մէջ լուրջ ըմբոստութիւններ կը պատրաստուին, թէեւ Խորհրդային Միութեան ընդարձակ հողամասին վրայ այս ապստամբութիւնները սովորաբար շատ արագօրէն կը մարին՝ համագործակցութեան պակասի եւ նպատակներու տարբերութեան պատճառաւ»։

Գէշ նշաններ...

Խորհրդային Միութեան մէջ դէպքերը կը գահավիժին։ Ժողովուրդին մէջ դժգոհութեան նշանները սկսած են ծայր տալ։ Այսպէս, Լէնինկրատի մէջ կարգ մը մարդիկ յաջողած են ծախել «Զարթօնք» անունով թերթ մը, որ կը հրատարակուի գաղտնի տպարանի մը մէջ։

Այս թերթը շատ խիստ յօդուածներ կը հրատարակէ համայնավար վարիչներու դէմ, խորհրդային կառավարութեան մեքենայութեանց մասին յայտնութիւններ կ'ընէ եւ բանուորներն ու գիւղացիները կը հրաւիրէ սերտօրէն միանալ՝ կռուելու համար ներկայ վարչաձեւին դէմ, որ ժողովուրդին բարօրութիւնը եւ Ռուսիոյ շահերը կը զոհէ կարծեցեալ համաշխարհային յեղափոխութեան մը համար։

Գիւղացիները կը հրաւիրուին չվճարել տուրքերը եւ կրաւորական դիմադրութեամբ մը յոգնեցնել խորհրդային իշխանութիւնները։ Թերթը դիտել կուտայ թէ իրերու ներկայ վիճակին մէջ, կարմիր բանակը չպիտի կրնայ զէնք գործածել ժողովուրդին դէմ։

Անմիջապէս որ Կէփէուն այս թերթին ծախուելուն մասին լուր առաւ, բոլոր օրինակները գրաւել տուաւ եւ ծախողները բանտարկեց։

*** Էքօ տը Փարի Սթոքոլմի թղթակիցը կը հեռագրէ.— Պալթիկ ծովին մէջ բրիտանական նաւատորմիղին ներկայութիւնը իր գերագոյն աստիճանին կը հասցնէ խորհրդային ջղայնութիւնը։ Քրոնշթատի եւ Փեթրոկրատի մուտքը պաշտպանող բոլոր ամրացուած խարիսխներու մէջ պաշարման վիճակ կը տիրէ։ Փեթրոկրատի պահակազօրքը զգալապէս զօ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԲՈԼՈՐՆ ԱԼ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻՆ ՎԱՂՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Վերջին նամակովս պարզեցի թէ պահպանողականները ի՛նչ ծրագիրներ կը մշակեն, ամրապնդելու համար իրենց հեղինակութիւնը։

Նոյն ուղղութեամբ լուրջ աշխատանքի լծուած են նաեւ ընդդիմադիր կուսակցութիւնները, իւրաքանչիւրը իր ըմբռնած ձեւով։

Ազատականները որոնց աստղը մարեցաւ Լոյտ Ճորճի անկումէն (1922) ասդին, կրթնած նախկին վարչապետին անձնական համբաւին եւ անվիճելի արժանիքներուն, ինչպէս նաեւ իրենց երկու միլիոն ստերլին հիմնադրամին, անվհատ կ՚աշխատին իրենց ափին մէջ առնելու համար խորհրդարանը 1929ի ընտրութիւններուն։ Այս մասին մեծ յոյսեր ունին։ Իսկ աշխատաւորական կուսակցութիւնը որ տարօրինակ վիճակի մէջ է ընդհանուր գործադուլի ձախողումէն ի վեր, աջ ու ձախ նոր ուժեր կը փնտռէ որպէս զի խտացնէ իր շարքերը։

Ազատական վարիչները եւ մամուլը հիմնական պատճառներ ցոյց կու տան իրենց լաւատեսութեան համար։ Իրենց կարծիքով, պահպանողականներու ներկայ դիրքը արդիւնք չէ անոնց քաղաքականութեան վայելած համակրանքին, այլ ուղղակի հետեւանքը Լոյտ Ճորճի խմբակցութեան օժանդակութեան, 1924ի ընտրութիւններու ընթացքին։

Ընկերվարականները իշխանութենէ հեռու պահելու առաջադրութեամբ, ազատականները ընտրեցին միջին ճամբան եւ իրենց քուէները տուին Պահպանողականի թեկնածուներուն։ Ազատականներուն համար իսկ պահպանողական վարչաձեւ մը աւելի նուազ չարիք է, քան ընկերվարականը։ «Օպզըրվըր»ի աշխատակիցը երկար յօդուած մը նուիրած է այս հարցին։ Պահպանողականութիւնը, կ՚ըսէ յօդուածագիրը, արդիական բացատրութիւն չէ. բացառիկ պարագաներէ դուրս, երբ ընկերութիւնը կը ծառանայ անիշխանութեան կամ դասակարգային պայքարին դէմ, քաղաքակիրթ մարդկութեան միակ նշանախօսքը եղած է յառաջդիմութիւնը. մինչդեռ պահպանողականութեան ըմբռնումն իսկ կը հակասէ այդ ճշմարտութեան։

Յետոյ, կը շեշտէ ազատականներու կարգ մը յաջողութիւնները վերջին ամիսներուն։ Յունուարէն ասդին կատարուեցան հինգ մասնակի ընտրութիւններ։ Պակսած՝ երկու պահպանողական, երկու աշխատաւորական եւ մէկ ազատական երեսփոխաններուն տեղ ընտրուեցան երկու աշխատաւորական և երեք ազատական։ Այս երեւոյթը եւ մանաւանդ կուսակցութեան ծոցին մէջ առնէ մը ի վեր տիրող միութիւնը, որ այնքան վտանգուած էր Լոյտ Ճորճ—Ասքուիթ բանավէճէն յետոյ, ազդանշաններ են վաղուան յաջողութեանց համար։ Յօդուածագիրը չափազանց լաւատես է եւ քաջալերուած։ Յաջորդ խորհրդարանին մէջ, կ՚ըսէ, ազատականները պիտի շահին բաւական քուէ՝ պահելու համար հաւասարակշռութիւնը միւս երկու խմբակցութիւններուն միջեւ։ Բայց եւ այնպէս, ակամայ կ՚ընդունի որ աշխատաւորականները տակաւին կը պահեն իրենց հմայքը ընտրական շրջաններուն մէջ։

Նոյնքան լաւատեսութեամբ կ՚արտայայտուի ուրիշ ականաւոր դէմք մը՝ Սըր Հէրպըրթ Սամուէլ, որուն համոզումով ազատականներու քաղաքական եւ ընկերային ծրագիրները ներշնչուած են այն տեսակ գաղափարներէ որոնցմով միայն կարելի է ապահովել բրիտանական կայսրութեան եւ մանաւորաբար անգլիացի ժողովուրդին բարգաւաճումը եւ ուժը։ Ո՛չ եղածով գոհանալու եւ ո՛չ ալ եղածը քանդելու քաղաքականութիւնը կրնան փրկարար ըլլալ ո՛ր եւ է ժողովուրդի համար։ Ամէն տեղի եւ ամէն ժամանակի համար, միակ ապահով եւ գործնական միջոցը խաղաղ բարեկարգումն է։

Պահպանողական երեսփոխան մը Սընտէյ Թայմզի մէջ կ՚անդրադառնայ այս հարցին վրայ եւ շեշտելէ ետք թէ ազատականները իրենք են որ ստեղծեցին իրենց այսօրուան անբաղձալի վիճակը, շնորհիւ երերուն եւ յարափոփոխ քաղաքականութեան մը, յոյս կը յայտնէ որ եթէ անոնք փոխանակ շփացնելու ընկերվարական պետերը եւ վարելու անորոշ ուղղութիւն մը քաղաքական եւ ազգային շատ մը խնդիրներու մէջ, գծեն վերջնական ուղեգիծ մը, կրնան ապահովաբար վերստանալ իրենց կորսնցուցած համակրութիւնը ժողովրդական խաւերէն ներս։

Բնականաբար կուսակցական նախանձախնդրութիւնը իր որոշ բաժինը ունի այս վարդագոյն յայտարարութիւններուն մէջ, սակայն միւս կողմէ, չափազանցութիւն պիտի ըլլար ենթադրել, ինչպէս կ՚ընեն Լոյտ Ճորճի ընկերվարական հակառակորդները, թէ ազատական կուսակցութիւնը բոլորովին կորսնցուցած է իր գոյութեան իրաւունքը։ Իրաւ է որ զանցառելի է իրենց հեղինակութիւնը հիմակուհիմա, բայց այդպէս չէ եղած միշտ։ 1832էն ի վեր, ուրեմն 95 տարուան մէջ, ազատականները ընդհատաբար իշխանութեան գլուխ գտնուած են 61 տարի, մինչդեռ իրենց հակառակորդները հազիւ 34։ Աւելին։ Ներքին ընկերային բազմաթիւ բարենորոգումներ իրագործուած են ազատականներու օրով։ Շատ փայլուն է իրենց պատմութիւնը քաղաքական յաջողութիւններով։ Այնպէս որ, սխալ է, կ՚ըսեն իրենց ղեկավարները, դամբանականը կարդալ կուսակցութեան։ Ներկայ վիճակը արդիւնք է գլխաւորաբար իրենց ներքին պառակտումներուն։ Որ եւ է քաղաքական կուսակցութիւն ծնունդն է իր պատկանած ժողովուրդին ընկերային - քաղաքական պայմաններուն։ Ասպարէզէն առժամաբար քաշուիլ, չի նշանակեր անհետանալ։

Պնդողներ կան, սակայն, որ անգլիացի ժողովուրդին համար ներկայ կարգուսարքով, անհրաժեշտ են միայն երկու կուսակցութիւններ — պահպանողականները եւ ընկերվարականները։ Երկու ծայրերը, առանց միջին ճամբու որ կը վտանգէ թէ մէկուն թէ միւսին գործունէութիւնը։ Թերեւս այս համոզումէն ծնունդ առին ամիսներ առաջ այն ենթադրութիւնները թէ՝ Լոյտ Ճորճի մտերմութիւնը ընկերվարական ղեկավարներուն հետ, վերջ ի վերջոյ պիտի յանգի երկու հոսանքներու միացման։ Հիմա յայտնի է արդէն որ ատիկա պարզ ենթադրութիւն մըն էր եւ չի համապատասխաներ ճշմարտութեան։

Գալով ընկերվարականներուն, անոնք աւելի կարեւոր հոգերու մէջ են։ Արհեստակցականներու նոր օրէնքը եւ Ռուսաստանի հետ յարաբերութեանց խզումը մխիթարական երեւոյթներ չեն իրենց համար։ Կարեւոր յաջողութիւն մը ունեցան, սակայն, անցեալ շաբթու։ Սպառողական Միութիւններու տարեկան համաժողովը 1843ի դէմ 1960 քուէով որոշեց միանալ ընկերվարական կուսակցութեան։ Տրուած որոշումը անակնկալ մը չէր, քանի որ տարիներէ ի վեր կը սիրաբանէին իրարու հետ։ Քանի մը անգամ փորձեցին, բայց ձախողեցան։

Ընկերվարականները չափազանց խանդավառուած են այս արդիւնքով, որովհետեւ Սպառողականներու հետ «բարեկամանալ» կը նշանակէ թէ պարարտացնել կուսակցութեան գանձը եւ թէ՝ մասնաւորաբար ստուարացնել աշխատաւորական ընտրողներու բանակը։ Սպառողականները հիմնուած են հարիւր տարիէ ի վեր, եւ ունին 180 միլիոն ստերլին դրամագլուխ եւ տարեկան 300 միլիոնի չափ առեւտուր։ Ունին հինգ երեսփոխան, որոնք իրականին մէջ միշտ կը քուէարկեն ընկերվարականներուն հետ։ Պահպանողական մամուլը չափազանց դժգոհ է այդ դէպքէն։ Թայմզ եւ Տէյլի Թէլէկրաֆ դիտել կու տան որ Սպառողական Միութիւնները, որոնք հիմնուած են իբրեւ տնտեսական եւ առեւտրական մարմիններ, այս նոր քայլով կը կորսնցնեն իրենց այդ հանգամանքը, կը կորսնցնեն մանաւանդ իրենց անկախութիւնը եւ անձնատուր կ՚ըլլան ընկերվարականներու քաղաքական նպատակներուն։ Ճիշդ է որ համաժողովին պատգամաւոր ուղարկած էին միայն 600 միութիւններ (ամբողջ գումարն է 1300 միութիւն), սակայն բացայայտ է որ անոնք ալ համամիտ են այս յանդուգն որոշումին։

Տէյլի Թէլէկրաֆ վախ կը յայտնէ որ ընտրութիւններու ժամանակ աշխատաւորականները իրենց ուզած ձեւով պիտի օգտագործեն Սպառողականներու հիմնադրամը, յաջողցնելու համար իրենց թեկնածուներու ընտրութիւնը։ Ուշադրաւ են նաեւ համայնավարներուն կողմէ այս արդիւնքը ձեռք բերելու նպատակով թափուած աշխատանքները։ Անոնց շարքերուն մէջ այն հաւատքը կայ որ՝ գործադուլներու ժամանակ բանթողներու սնունդը ապահով է շնորհիւ սպառողականներու։ Ազատականներն ալ կը դատապարտեն այս վտանգաւոր որոշումը։ Տարօնակը հոն է, կ՚ըսէ Տէյլի Էքսփրէս, որ Սպառողականներու մեծ մասը պահպանողական կամ ազատական իտէալներով տոգորուած անհատներ են, սակայն, հիմա պիտի հարկադրուին ակամայ եւ անուղղակի ծառայել ընկերվարական պրոպագանդին։

Համաժողովին որոշումը պիտի վաւերացուի ընկերվարականներու կողմէ պաշտօնապէս, յառաջիկայ Հոկտեմբերին։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

«ՊՈԼՇԵՒԻԿ ԱՆԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐԸ»

Պաքուի «Կոմունիստ»ը (29 Մայիս) կը գրէ.—

Մայիս 27ին Բագուի մէջ գումարուեցաւ «Անաստուածներու» 2րդ համագումարը։ Այս առթիւ Թ. Հիւսէյնով տուաւ հետեւեալ զեկուցումը.

— կը տեսնենք որ կրօնական հոսանքները դարձեալ կը զօրանան։ պէտք է սկսիլ սաստիկ կռիւ մը։

Ռուսական եկեղեցին, ջանալով հանդերձ վերակազմել իր շարքերը, դարձեալ կը մնայ հակայեղափոխական կազմակերպութիւն։ մահմետական հոգեւորականութիւնը չափազանց պահպանողական է։ իր ազդեցութիւնը Ադրբէջանի մէջ դեռ բաւական ուժեղ է։ Հետաքրքիր է, որ ներկայիս, զանազան կրօնքներու ներկայացուցիչները միջոցներ կը փնտռեն միասնաբար գործելու համար։ Հերձուածողներու դէմ դժուար է կռուիլ։ Անոնք հրաշալի կազմակերպութիւն մը ունին, եւ նիւթական միջոցներով՝ ապահովուած։

Կրօնքի դէմ բացուած մեր պայքարը կապուած է կուսակցութեան եւ կառավարութեան աշխատանքներուն։ Այժմ Բագուի Անաստուածներու միութիւնը ունի 3000 անդամ, բաւական թիւով՝ թուրքեր եւ կիներ։

Միութիւնը տուած է հակակրօնական դասախօսութիւններ եւ ուժգին պայքարներ։

Համագումարին աշխատանքներուն լրանալէն յետոյ ընտրուած է Միութեան վարչութիւնը, 25 անդամ եւ 10 թեկնածու։

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՄԵԾ ՈԳԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԹԻՒ

Գովելի է այն եռանդը, որ կը տիրէ Պերլինի ազգային կեանքին մէջ։ Գոյութիւն ունեցող երեք միութիւնները՝ Գաղթային կաճանց եւ Երիտասարդական, ձեռք ձեռքի տուած կը տանին ժիր եւ համերաշխ գործունէութիւն մը, որ թերեւս շատ մը գաղութներու համար խթան կրնայ ըլլալ։

Հայ անկախութեան տարեդարձը։ կարելի՞ էր անտարբեր մնալ այդ մեծ օրուան հանդէպ։ Նախապէս որոշուած ըլլալով երեք միութիւններու մասնակցութեամբ ծրագրուած Յունիս 5ի դաշտահանդէսին մէջ տօնել Համբարձումը՝ եւ Մայիս 28ը, Պ. Պ. Տէր Մինասեան եւ Աբիղեան, անկէ առաջ անձնապէս հրաւիրած էին քանի մը բարեկամներ եւ համակիրներ, ընտանեկան շրջանակի մը մէջ։ Ճիշդ ժամանակին բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը։ Ամէն ոք լուրը առնելով փութացեր էր իր պարտքը կատարելու։ Շատեր տեղ չգտան. իսկ ուրիշներ, վերջը գալ կը յայտնէին որ լուր չունէին։ Ներկաներուն մէջ կային Հ. Հ. Ներկայացուցիչ Տքթ. Կրինֆիլտը եւ գաղութի գրեթէ բոլոր յայտնի դէմքերը։

«Մեր Հայրենիք»էն վերջ Պ. Ա. Աբիղեան գեղեցիկ ճառով մը պարզեց օրուան նշանակութիւնը։ Յետոյ խօսեցաւ Պ. Եաղճեան, «Այս սերունդը, որ այսօր իր վտարանդի գոյութիւնը կը քաշքշէ, մէկ յոյս ունի —երիտասարդութիւնը». եւ երիտասարդներուն ուղղելով ըսաւ.

— Այն օրը որ դուք այլեւս ձեր մէջ ուժ չզգաք արիաբար դիմագրաւելու պատահարները եւ կռուով դիմագրելու ճնշիչ ուժերու, ինչպէս անցնող սերունդը իր արիւնով կերտեց Մայիս 28, այն օրը, որ դուք ըսէք. փոքր ժողովուրդ ենք, ի՞նչ կրնանք ընել, այն օրը կորսուած ենք մենք ալ, դուք ալ... Բարձրացած դրօշը միշտ բարձր պէտք է բռնել եւ պահել Հայու եռանդը»։

Կարճ դադարի միջոցին, Պ. Գրիգորեան նուագեց «Զէյթունցի ենք»ը եւ երգուեցան ուրիշ հայրենի երգեր, յետոյ խօսք առնելով երիտասարդ դերասան Պ. Սեւաչունի, ապահովցուց թէ երիտասարդութիւնը պիտի երթայ իր առաջնորդներուն ճամբով, եւ դրուագներ պատմեց, Հայ կառավարութեան առաջին պատուիրակութեան Պոլիս մուտքէն, որուն ինք եւս կը մասնակցէր։

Եղան ընտանեկան զբօսանքներ եւ պարեր։ Ժամը երկուքը կ՚անցնէր երբ հանդիսականները ցրուեցան գոհ տպաւորութեամբ։

**** Յունիս 5ի դաշտահանդէսը պերլինահայ կեանքին մէջ միակն է, որ կը համախմբէր գրեթէ ամբողջ գաղութը, մեծով պզտիկով։ Հունտէքէ՛լէի աղբիւրին մօտ, գեղեցիկ անտառի մը մէջ առաւօտեան ժամը իննէն սկսեր էին հաւաքուիլ Պերլինի չորս ծագերէն, Տրէզտընէն եւ Լայփցիկէն։ Երաժշտութիւնը կը ծածանէր ծառերու ընդմէջէն, ուրախութեամբ լեցնելով ամէն մէկուն սիրտը։*

Ժամը մէկին պատրաստուեցաւ հայկական սեղան մը։ Սեղանապետ նշանակուեցաւ Պ. Ե. Տէր-Մինասեան, որ ընդունելով առաջարկը կարճ ճառով մը շեշտեց օրուան հաւաքումին նպատակը եւ առաջարկեց խմել Հայ ժողովուրդին եւ Հայաստանի անկախութեան 9րդ տարեդարձին համար, մաղթելով որ 10րդ կամ 11րդ տարեդարձը մեր հայրենի երկրին մէջ տօնենք...։ Յետոյ եկաւ «Ալլահվէրտի»ներու շարքը։

Տքթ. Կրինֆիլտ վեր հանեց Մայիս 28ի սրբազան նշանակութիւնը եւ ըսաւ. «Եթէ այսօր տարբեր է իշխանութեան ձեւը, այդ ոչինչ կը փոխէ Մայիս 28էն, ընդհակառակը, Հայաստանը այսօր խորհրդային միութեան անկախ մէկ մասը կրնայ համարել ինքզինք միայն անոր համար, որ արդէն անկախ պետութիւն մըն էր 1918 Մայիս 28էն ի վեր։»

Պ.Պ. Փրունճեան. «Մեր ժողովուրդին դարաւոր երազին մարմնացման թուականն է Մայիս 28։ Զեղափոխութիւնները չենք տեսներ մենք։ Մենք կը ճանչնանք մեր սուրբ երկիրը եւ մեր շինարար ժողովուրդը, որուն տօնն է այսօր... կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը որ գիտցաւ մեզ աւանդել փառքի այս օրը եւ կեցցէ հայ երիտասարդութիւնը, որ Մայիս 28ի ոգիով պիտի ընթանայ մինչեւ վերջ։»

Պ. Ա. Քավուքճեան (Տրէզտըն) ուրախութիւն յայտնեց որ գէթ այսօր առիթ կ՚ունենայ հայկ. շրջանակ վայելելու եւ այժմ տօնելու Մայիս 28ը. «Եւ երբ մեր փոքր գաղութը վերադառնամ, նոր ուժերով պիտի արծարծեմ Հայ մնալու հաւատքը»։

Իւրաքանչիւր բաժակաճառէ վերջ, սեղանապետը սուր կատակներով կը զուարճացնէր սեղանը։ Յետոյ խօսք տուաւ Պ. Ա. Աբիղեան, որ համառօտ բանախօսութիւն մը ըրաւ Համբարձման տօնին շուրջ։

Ճաշը լմննալուն, տղաք խաղեր կազմակերպեցին, իսկ աղջիկները ծաղիկ հաւաքեցին Համբարձման վիճակի սրբանուէր առմանին մէջ, ըստ հին սովորութեան, լուռ, անձայն... յետոյ վիճակ քաշուեցաւ եւ, բախտը շատերու ժպտեցաւ։ Շատ գովելի ձեռնարկ մըն էր նաեւ Երիտասարդական Միութեան լոյսընծայած բացառիկ մէկ թերթը «Հայ Երիտասարդ» անունով։ Իրաւունք ունէր գաղթային միութեան վարչութեան նախագահը, երբ թերթը յանձնարարելով կ՚ըսէր. «Տեսէք ինչ եռանդ, ինչ ոգեւորութիւն ունի մեր երիտասարդութիւնը, քաջալերենք զայն»։

Մինչեւ ժամը 9 տեւող գեղեցիկ ժամանցներէ վերջ, ժողովուրդը ցրուեցաւ ուրախ տրամադրութեամբ։

Պերլին — Թղթակից

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԽԱՉԱԿՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յունիս 3ին, Ուրբաթ օր, 16 հսկայ անդրատլանտեան շոգենաւեր խարիսխ նետեցին Օսթանտի նաւահանգիստին մէջ։ Այդ վիթխարի շոգենաւերը միայն Ամերիկայէն բերին Rotary անունով ծանօթ 2000 ակումբներու ներկայացուցիչներ, որոնք իբր նոր խաչակիրներ կու գան իրենց միջազգային 18րդ համաժողովը գումարել Օսթանտի մէջ, կռուելու համար ազգերը իրարմէ բաժնող փոխադարձ ատելութեան եւ նախապաշարման դէմ։

Ռոթըրիի կազմութեան գաղափարը առաջին անգամ յղացան Ամերիկայի մէջ, 1905ին։ Շիքակոյի մէջ 1908ին հիմնուեցաւ անոնց առաջին ակումբը. 1910ին, այդ ակումբներուն թիւը Ամերիկայի մէջ կը բարձրանար 16ի։ Այդ ժամանակաշրջանին յարմար դատուեցաւ միշեալ ակումբները միացնելով կազմել ընկերակցութիւն մը։ Այսօր Ամերիկայի մէջ 2000է աւելի համանուն ակումբներ գոյութիւն ունին։ Այս խոշոր կազմակերպութիւնը կը պարփակէ 300,000է աւելի անդամներ, որոնք ցրուած են աշխարհիս ամէն կողմը եւ կը պատկանին 46 զանազան երկիրներու։ Ան կը ներկայացնէ հսկայ ուժ մը, որուն նպատակն է աշխարհի բոլոր ազգերուն եւ քաղաքացիներուն միջեւ հաստատել բաղձալի խաղաղութիւն, համերաշխութիւն եւ ուղղամտութիւն, առանց դաւանանքի, կրօնքի եւ ցեղի խտրութեան։ Իր խորհրդանշանն է անիւր, հետեւեալ նշանաբանով «օգտակար եղիր ուրիշներու, նախ քան ինքզինքդ մտածելը»։

Այս շարժումը խիստ օգտակար ազդեցութիւն մը ներգործած է իր անդամներուն վրայ, անոնց ընկերային դիրքին կարեւորութեան եւ սահմանուած մեծ պատասխանատուութեան տեսակէտով։ Հո՛ն ուր «Ռոթըրի» ակումբ գոյութիւն ունեցած է, զգալի առաջ լուրջ բարելաւում եկած է բնակիչներու փոխ-յարաբերութեանց մէջ։ Այդ կազմակերպութեան բարերար ազդեցութիւնը զգալի եղած է նաեւ դպրոցներու, որբանոցներու մէջ, եւ այն տղոց վրայ՝ որոնք խոտորած են իրենց ծնողքին հսկողութենէն։ Անոր նպատակն է տիպար անհատներ պատրաստել մարդկային ընկերութեան համար, գործնական, ընկերական, բարոյական տեսակէտներով։ Այդ նպատակին հասնելու համար, կազմակերպութիւնը ծրագրած է աշխարհիս ամէն քաղաքներու մէջ հիմնել նմանօրինակ ակումբներ, որոնց անդամները պիտի աշխատին բարելաւել բոլոր քաղաքացիներուն բարոյական ու նիւթական պայմանները։ Ամէն արուեստի, արհեստի եւ վիճակի պատկանող մարդիկ ունին իրենց ներկայացուցիչը ակումբներուն մէջ, ուր յարատեւ շփման մէջ կը գտնուին անդամները, իրարու հետ այցելութիւններ փոխանակելով եւ ժողովներ գումարելով։ Այս եղանակաւ, գործի տէր եւ ազատ արուեստի պատկանող անձեր իրար մօտէն կը ճանչնան եւ իրարու կ՚օգնեն։ Ակումբի մէջ ներկայացուցիչ ըլլալու համար, պէտք է ունենալ գործի եւ ընկերային տեսակէտով պահանջուած ձեռնհասութիւնն ու [illegible]։ Նոր ակումբներ կազմելու համար անհրաժեշտ են հին ակումբներու պատկանող անձերու նախաձեռնութիւնն ու թելադրութիւնները։ Կրօնական եւ քաղաքական հաւատալիքներու տարբերութիւնը բնաւ նկատողութեան չառնուիր։ Բացարձակապէս արգիլուած է ակումբներու մէջ վիճաբանիլ կրօնական եւ քաղաքական հարցերու շուրջ, այլ պէտք է խօսիլ ու վիճաբանիլ հասարակաց գործերու զբաղումներու մասին։

Ընդհանուր առումով Rotary իր ծոցին մէջ կ՚ընդունի ամէն ցեղին պատկանող անդամներ, բարեկամութիւն կը կազմեն Ճապոնցիները՝ Չինացիները եւ քաղաքակրթուած Հնդիկները։

Հ. ՏԷՐՈՍԵԱՆ

Պրիւսէլ

ՆՊԱՍՏ ՏԱԼ ԹԷ ՈՉ

Ադրբէջանի կառավարութիւնը, երբեւ ճանապարհաշինութեան նպաստ կու տար այն գործաւորներուն, որոնք կ՚ուզէին Հայրենիք դառնալ։ Սակայն քննութեամբ տեսնուած է որ բոլոր նպաստընկալ գործաւորները ճանապարհաշինութեան կը փախչէին Բագուի մէջ, առանց քաղաքէն հեռանալու

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ

«Թօթխիէն»ի Թղթակիցը Էնկիւրիէն կը հաղորդէ.— Վերջերս Ըամէթ փաշայի կողմէ՝ կառավարութեան անդամներու ներկայութեան Էնկիւրի—Կեսարիա գիծին բացումը խոր տպաւորութիւն առաջ բերաւ երկրին մէջ։

Պատճառն այն է որ, ինչպէս յայտարարեց հանրօգուտ շինութեանց գործավարը, ամբողջովին Թուրքերուն ձեռքով շինուած այս գիծը «հանգրուան մըն է այն ճամբուն վրայ, որ նոր Թուրքիան պիտի առաջնորդէ իրեն արժանի տնտեսական դիրքին, նոյնպէս՝ առաջին քայլն է դէպի իրագործումը կառավարական այն ծրագրին, որով կ'ուզէ արեւմուտքի երկիրները արեւելքի հետ կապել երկաթուղիով։»

Այս նոր գիծին բացումը նոյնպէս անհերքելի ապացոյց մըն է թէ հանրապետական Թուրքիան իր մէջ ունի կարգ մը ստեղծարար եւ այլապէս կարեւոր կարելիութիւններ, որոնցմէ զուրկ էր օսմանեան կայսրութիւնը։

Ասկէ զատ, ցոյց կուտայ նաեւ թէ՝ կայսերական վարչաձեւին ճակատագիրը ըլլալով, հանրապետական նոր վարչաձեւը գիտէ հասկնալ ազգին կենսական պէտքերը։

Սուլթանները ամէնէն ճարպիկ յանձնառուներուն երկաթուղիի մենաշնորհներ կուտային, յաճախ իրարու հետ անկապակից, ու առանց երբեք իրենց միտքէն անցընելու երկիրը օժտել իր տնտեսական զարգացման անհրաժեշտ հաղորդակցութեանց միջոցներով։

Հետեւանքը այն կ'ըլլար որ, նշանաւոր հանքեր պարունակող շրջաններ կարելիութիւն չէին ունենար իրենց հարստութիւնները շահագործելու։

Հիճազի երկաթուղին շինուեցաւ Ապտիւլ-Համիտի կողմէ՝ Մէքքէ գացող ուխտաւորներու համար, իսկ Պաղտատի գիծը աւելի շատ գերման քան Թրքական շահերու պիտի ծառայէր։

Թուրք հանրապետական կառավարութիւնը ընդհակառակն խիստ որոշ երկաթուղային քաղաքականութիւն մը ունի։

Թուրքահելլէն պատերազմէն ժառանգուած գիծերը նորոգելէ վերջ կառավարութիւնը զարկ տուաւ գոյութիւն ունեցող գիծերուն՝ մանաւանդ Պոլսոյ եւ Էնկիւրիի, Պոլսոյ եւ Սուրիոյ գիծերուն, նախկին Պաղտատի գիծին միջոցաւ, որոնք այսօր Վակոն Լիի ընկերութեան կառախումբերուն հետ կանոնաւորապէս կը կապուին։

Յետոյ կապ հաստատուեցաւ Էնկիւրիի եւ Կեսարիոյ միջեւ, Անատոլուի սիրտը։ Ուրիշ զանազան գիծերու շինութեան ձեռնարկեց, պելժ եւ շուէտական ընկերութիւններու յանձնեց կարեւոր ճամբաներու շինութիւնը, փութացնելու համար իրականացումը ամբողջական ծրագրի մը, այն նոր հիման վրայ թէ այսուհետեւ երկաթուղիներու շահագործումը կարելի չէ յանձնել օտար ընկերութեանց, միայն գիծերուն շինութիւնը կրնայ շնորհուիլ անոնց։

Նախկին Պաղտատի գիծը, արդէն կ'ապահովէ Եւրոպա-Սուրիա— մօտ օրէն մինչեւ Եգիպտոս— միջազգային հաղորդակցութիւնը՝ հիւսիսէնհարաւ։

Մեծ գիծ մը՝ արեւմուտքէն արեւելք՝ Էնկիւրի-Կեսարիա-Սվազ Թոյլ պիտի տայ յառաջիկային Իզմիրը, այսինքն Միջերկրականի աւազանը միացնել Կովկասի։

Այս գիծը Անատոլուի տեսակ մը ողնայարը պիտի ըլլայ, ուսկից պիտի զատուին կողմնակի ճիւղաւորումներ դէպի արգաւաբեր եւ հանքային շրջաններ, ինչպէս նաեւ Սեւ ծովու նաւահանգիստները, ուսկից պիտի արտածուին տեղական բերքերը եւ ներածուին օտար բերքեր։

Այս է պատճառը, որ դէպի ծով երկաթուղագիծեր շինող խմբակները նոյնպէս պիտի շինեն եւ կարգի պիտի դնեն այդ գիծերուն յանգած նաւահանգիստները։

Այս ամբողջական ծրագիրը խնամքով մշակուած եւ հաստատուած է։ Թուրք կառավարութիւնը մեծապէս շահագրգռուած է անով։ Ըամէթ փաշա եւ իր աշխատակիցները ամէն վայրկեան անոր շօշափելի ապացոյցը կուտան՝ ազգային վերականգնումի էական հողերուն մէջ անիկա առաջին տեղը կը դրաւէ։

ՎԱՐԿ ՉԵՆ ՏԱՐ ԹՈՒՐՔ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Պոլսոյ «Միլլիէթ» լրագիրը կը գրէ, իր խմբագրապետին ստորագրութեամբ.

— «Մեզի տրուած ստոյգ տեղեկութեանց, ինչպէս նաեւ անձամբ վկայ եղած գործողութեանց համաձայն, ծխախոտի Թուրք վաճառականները այս օրերս կարեւոր եւ ցաւալի տագնապ մը կ'անցընեն։

Տագնապին պատճառը բերքին անբաւականութիւնը կամ յաճախորդի չգոյութիւնը չէ, այլ այն պարագան որ, կարգ մը օտար դրամատուններ յանկարծ կտրեցին Թուրք վաճառականներուն իրենց բացած վարկերը։

Պատճառն ալ սա կը ցուցնեն.— Վաճառական մը չարաշահագործած է իրենց վստահութիւնը, եւ իր առած գումարէն պակաս արժէքով ծխախոտ գրաւի դրած է։ Ասկէ վնասուած են դրամատունները։

Թուրք վաճառականներուն ենթարկուած կացութիւնը այսպէս կը ներկայանայ.— Տարեգլխին, հիմնուած նախորդ տարուան ընթացքին դրամատուններէն իրենց ստացած վարկերուն վրայ, ընդարձակ գործառնութիւններ կ'ընեն։ Բայց այնպիսի պահու մը, երբ ծխախոտի գործը իր ամէնէն տաք շրջանը կը բոլորէ, դրամատունները յանկարծ կը կտրեն վարկը։ Ասոր հետեւանքով, վաճառականները շատ նեղ կացութեան կը մատնուին, եւ գործերը երեսի վրայ կը մնան։

Ինչ որ ալ ըլլայ պատճառը, դրամատունները պէտք չէ տային այսքան ծանր որոշում մը, որ կրնայ ազդել գալ տարուան բերքին վրայ ալ։

Թուրքիոյ մէջ գործող օտար դրամատունները բարոյական պարտականութիւն մըն ալ ունին։ Մեզի կը հաւաստեն թէ, երբ ասդին Թուրք վաճառականներուն վարկ կը խնայուի, անդին օտար առեւտրականներուն դրամ կը տրամադրուի։ Անշուշտ չենք խառնուիր օտար դրամատուններու ներքին գործերուն։ Միայն թէ կ'ուզենք ապահով ըլլալ որ պիտի փոխեն Թուրք վաճառականներու դէմ իրենց տուած ծանօթ (մահուա) որոշումը։ Արդէն այս կը պահանջէ իրենց շահը։»

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏՕՆԵՐԸ

ԼԱ ՍԻՕԹԱ.— Մեր գիւղին մէջ Հայաստանի 9րդ տարեդարձը տօնուեցաւ 29 Մայիսին, Կիրակի, նախագահութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէին։ Սրահը զարդարուած էր անկախութեան հերոսներուն նկարներով եւ հայկական դրօշակներով։

Սրահին դուրսի կողմը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները։ Սրահը լեցուած էր երկսեռ բազմութեամբ, իրենց կուրծքին հայկական եռագոյն զարդանիշը։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Յետոյ ընկ. Յ. Պիպէռեան, օրուան տօնին նշանակութիւնը պարզելով ըսաւ թէ «Քանի Հայը կ'ապրի, պիտի ապրի Հայաստանի անկախութեան գաղափարը»։

Օրուան բանախօսը, ընկ. Պ. Հիւսեան, ընդարձակ կերպով պարզեց ազգերու անկախութեան գաղափարը։ «Ազգերու յառաջդիմութեան միակ միջոցը անկախութիւնն է։ Ազգերը, մշակոյթով, տնտեսապէս ու ֆիզիքապէս, կրնան զարգանալ միայն անկախ հորիզոնի տակ, ազատ օտար ազդեցութենէ։ Ներկայիս Հայաստանը չի կրնար յառաջդիմել այնպէս ինչպէս պիտի յառաջդիմէր անկախութեան մէջ. այսօրուան Հայաստանը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ ռուսական նահանգ մը։»

Յետոյ երգուեցաւ «Կամաւոր հայ զինուոր ենք»ը, Պ. Մ. Վիշապազունեան երգեց «Գարահիսար»ը։ Հանդէսը տեւեց մինչեւ ուշ ատեն։

Հանդէսէն վերջ ընկ. Պ. Հիւսեանի նախագահութեամբ ունեցանք հաւաքոյթ մը, եւ կազմեցինք ընտրական յանձնախումբ մը, երեք հոգիէ բաղկացած, որպէս զի Լա Սիօթան ալ ունենայ իր մասնակցութիւնը Մարսիլիոյ ազգ. միութեան մէջ։

Ցիպէ

ՓՐԻՎԱ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Փրիվայի նորակազմ խումբին, Փուզէնի եւ Բրիւասի ենթակոմիտէներուն, տօնեցինք «Մայիս 28»ը Յունիս 5ին հոծ բազմութեան մը ներկայութեամբ։

Սրահը զարդարուած էր յեղափոխական նկարներով, բեմին վրայ կը ծածանէր հայկական եռագոյնը, կողքին՝ ֆրանսականը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Կ'ատենապետէր ընկ. Ա. Սարգիսեան, որ քանի մը խօսքով բացատրեց օրուան տօնին նշանակութիւնը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կատարած դերը անկախութեան համար։ Միջանկեալ եղան խմբերգներ, մեներգ եւ հայկական պարեր։

Օրուան ատենախօսն էր ընկ. Ազգին Մարտիրոսեան, որ պատմականն ըրաւ Մայիս 28ին, թէ ի՛նչպէս Հայաստանի անկախութիւնը ձեռք բերուած է. եւ ի վերջոյ թէ ի՞նչ էին անկման պատճառները։

Հանդէսը վերջացաւ «Մշակ Բանուոր»ով։

*** Վերջերս եռանդուն երիտասարդներ կազմեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէ մը, որ հետզհետէ կ'ուժովնայ։

Իսկ Հօ՛կը, գրեթէ քայքայուած է։ Մնացողներն ալ հետզհետէ կը հեռանան։ Ինչպէս կ'իմանամ, Փրիվայի Հօկի վարիչները, Վալանսի քահանան ծեծելէ յետոյ, նամակ մըն ալ կը գրեն որ, եթէ անգամ մըն ալ գայ Փրիվա, այս անգամ ուրիշ կերպ պիտի շարժին։ Սեւանն'կ հերոսութիւն։

Վեհունի

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, հոծ բազմութեան մը առջեւ, Ապրիլ 11)24ի Համազգային Սգատօնին շուքովը մենք ալ տօնեցինք «Մայիս 28»ը։

Սրահին բեմը զարդարուած էր անմահ հերոսներու նկարներով. մէջտեղը «Զինանշան»ը, կողքին Քրիստափորը եւ հայկական ու ֆրանսական եռագոյնները։ Կարմիր խամաճիկները ի զո՛ւր փորձեցին խանգարել գաղութիս հայ աշխատաւորութիւնը։

Օրուան նախագահը ընկեր Մ. Կաղնեան հանդէսը բացաւ պարզելով օրուան նշանակութիւնը։ «Մեր Հայրենիք»էն յետոյ Օր. Ա. Էյնէպիրեան արտասանեց «Ողջո՛յն Եռագոյնին»ն, ընկեր Տ. Պալոտեան՝ «Հերոսներ»ը, Օր. Պ. Սէրայտարեան (8 տարեկան) «Եռագոյնը շատ սիրուն», պատուելի Սէրայտարեան բանախօսեց «Յիշատակները յարգելի են, դէպքն է կարեւոր, Մայիս 28ը նուիրական է»։

Բեմ բարձրացաւ ընկեր Մ. Գույումճեան, որ լայնօրէն պարզեց ազգերու ազատագրման պայքարը մինչեւ 1914ի համաշխարհային պատերազմը, իբրեւ արդիւնք։ «Խաղաղութիւնը ցնո՛րք է։ Խաղաղութիւնը կը տիրէ այն ատեն միայն, երբ բոլոր աշխատաւորները կ'ազատագրուին իւրաքանչիւր ժողովուրդի իրաւունքի սահմանին մէջ։ Ազատութիւնը մահէն աւելի գերադաս է։» Ու մեզ յարգանքի կանչեց Արամի յիշատակին առջեւ։

Հանդէսը փակեց ընկեր Ս. Խաչիկեան «Մայիս 28ը՝ Մե՛ծ Թուական» կոչելով։

Թղթակից

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆ (Մարսէյլ), 10 Յունիս.— Վերջին շաբաթներս Սէն Թ'Անթուանի ազգային գործերը նոր շրջանի մը մէջ մտած են։ Ժողովուրդը եւ Մարսէյլի Նորընտիր վարչական խորհուրդը լուրջ միջոցներու ձեռնարկած են, գործերը տեղւոյն ժողովուրդի բաղձանքի համապատասխան ձեւով կարգադրելու համար։

Քաջալերական են ժողովուրդին տրամադրութիւնները հանդէպ ազգային կազմակերպական աշխատանքներու եւ մասնաւորապէս դպրոցի։ Եթէ վերջ տրուի թաղեցիական անջատ գործունէութեան, վստահ ենք որ Սէնթ-Անթուան լաւ յաջողութիւններ պիտի ունենայ, պիտի դառնայ աչքի զարնող գաղութ մը։ Ցաւալի է որ տակաւին կարելի չէ եղած դպրոցի շուրջ համաձայնիլ եւ այժմ երկու մեծ թաղեր զատ զատ դպրոցներ կ'ունենան։ Սոյն վրիպումը պիտի զգացուի նախակրթարանի մը անհրաժեշտութեան ատեն, որուն պահպանումը թաղերու ուժէն վեր է։

Ուրիշ կարեւոր խնդիր մըն է մէկ պատգամաւորի ընտրութիւնը, եւ օրինաւոր մարմնոյ մը կազմութիւնը։ Անհերքելի է որ մեր գաղութը պէտք ունի Մարսէյլի վարչական խորհուրդի նիւթական թէ բարոյական աջակցութեան։

Արդ, նկատելով որ Սէնթ-Անթուանը մէկ ձայն տալու իրաւասու է եւ Գաւառ. Ժողովը թաղերու առանձին հոգաբարձութիւնները լսելու հնարաւորութիւն չունի, անհրաժեշտ է թաղերու համաձայնութիւն, սոյն խնդիրները կարգադրելու համար։

Մարսէյլի վարչական խորհուրդի լիազօրը Պ. Աբրահամ Արապեան այժմ բանակցութեան մէջ է եւ յոյս կայ որ բոլոր խնդիրները բաղձալի լուծում մը ստանան։ Քանի մը քաջամարտիկ հերոսներ այս անգամ ալ Պ. Արապեանը վիրաւորելու գնով պատուոյն ընտրութեան արձանագրութեան տետրակը, գաղութին մէջ ցանելով ատելութեան սերմեր։ Անշուշտ իրենց թաղեցիները դատաստան պիտի ընեն մասնաւորապէս Պ. Կարապետ Ճոշշունեանի (հայ կաթոլիկ) մասին։

Ս. Պօյաճեան

ՀԱՅԵՐԸ ՎԱԼՏՕՆԻ ՄԷՋ

Կը գտնուի Մարսէյլէն 25 քիլոմէդր հեռու, հիւսիսային կողմը, ձորի մը մէջ։ Շոգեկառքով կապուած է Օպանը գիւղաքաղաքին։

Վալտօնի մէջ կը գտնուի կիրի հսկայ գործարան մը, ուր կ'աշխատին բազմաթիւ գործաւորներ, այր թէ կին։ Ասոնց մէջ կը գտնուին 50ի մօտ Հայեր, որոնք պայմանագրով եկած են 1926ին, իսկ մէկ մասն ալ գործազրկութենէն ազդուած հոս դիմեր եւ ընդունուեր են։ Գործարանատէրը շատ գոհ է մեզմէ։ Ընտանիք ունեցող չկայ, բոլորս ալ ամուրիներ ենք, մենք մեր ձեռքով կը շինենք մեր ուտելիքները։ Օրավարձերը ընդհանրապէս գոհացուցիչ են։ Գործ գլուխ աշխատողներ ալ կան։

Ոչ մէկ կազմակերպութիւն ունինք։ Գաղութը հանդարտ կեանք մը կ'անցընէ։ Կը ստանանք «Յառաջ» եւ ուրիշ թերթեր, որոնց շնորհիւ կը տեղեկանանք արտաքին աշխարհի անցուդարձերուն։

Այստեղ ալ ընդունեցինք Հօկի ակնոցաւոր պատուիրակի մը այցելութիւնը։ Պարոնը Մարսէյլէն մինչեւ հոս ծախք ըրած էր, «մեր իրաւունքները պաշտպանելու համար»։ Հօկ — սենտիքա, խորհրդային Ռուսիա իրար կը խառնէր։ Ուզեց Հօկի մասնաճիւղ մը կազմել, բայց չարաչար խաբուեցաւ։ Մենք աշխատաւորներս լաւ հասկցած ենք այդ մարդոց գործունէութիւնը։ Երկու գօլէճական որբերէն մէկը ըսաւ. «Պարոն, ձեր ցանած սերմերը Վալտօնի ապառաժներուն վրայ չեն կրնար բուսնիլ»։ Պատուիրակը ձեռնունայն նորէն շոգեկառք նստաւ դէպի Մարսէյլ։

Մինչեւ երբ, մեր աշխատաւորներուն հացին հետ պիտի խաղան։ Թող հանգիստ ձգեն մեզ։

Եթէ քաջութիւն ունին, թող երթան Երեւան-Մոսկուա բարեխօսելու մեզի համար, որպէսզի մեր երկրի շուրջ քաշուած չինական պարիսպները վերցուին։ Ահա այն ատեն մենք հոն մեր սեփական հողին վրայ կ'աշխատինք ու կ'ընենք ինչ որ շիտակ է. եթէ իրենց քարոզածները օգտակար են հոն կը փորձենք այդ բաները...

Արիստակէս

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԴԺՈԽԱՅԻՆ ՅԱՏԱԿԱԳԻԾ ՄԸ

Եւ իրօք, քանի մը վայրկեան յետոյ, ոստիկանապետը ներս կը մտնէր. իրեն կ'ընկերակցէին երկու քննիչներ, որոնցմէ մէկը Զուիցերիոյ զինուորական ոստիկանութեան ամէնէն անուանի դէմքերէն էր։

— Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ ըսաւ։

Եւ խօսքը ինծի ուղղելով.

— Իսկ դո՛ւք, ամէնէն առաջ։ Ո՞վ էք, հոս ի՞նչ գործ ունիք։

Պետը, իմ ծպտումիս տակ զիս չէր ճանչցած։

Չկրցայ խնդուքս զսպել, յետոյ կեղծամ եւ այլն հանելով,

—«Ահա թէ ով եմ, պե՛տ, ըսի։

Զարմացումի աղաղակ մը արձակեց։

— Այս, օրինակի համար, անտասպելային է։ Կրողը տանի զիս, եթէ ձեզ կարենայի ճանչնալ։ Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ ուրեմն, հարցուց նորէն։ Որպէսզի գործին դուք միջամտէք, պէտք է որ շատ կարեւոր բան մը եղած ըլլայ։

— Դուք գտեցէք, պատասխանեցի։

ԳՆԴԱՊԵՏԷՆ ԶԱՏ ԱՄԲՈՂՋ ԽՈՒՄԲԸ ՄԵՐ ՁԵՌՔԸ Կ'ԻՅՆԱՅ

Պետը եւ իր աշխատակիցները սեղանին շուրջ հաւաքուեցան։ Իմ կարգիս մանրամասնօրէն իրենց պատմեցի բոլոր դէպքերը։

Գտնուած փաստաթուղթերը տալով մի առ մի ներկայացուցի ոստիկանապետին, եւ պէտք եղած բացատրութիւնները տալէ յետոյ, զինուորական տեսակէտով անոնց կարեւորութիւնը երեւան հանեցի։

Պետը ուշի ուշով մտիկ ընելէ եւ ինծի շնորհակալութիւն յայտնելէ յետոյ, հարցուց.

— Այս շէնքին մէջ խուզարկութիւն կատարեցի՞ք։

Իրեն գիտել տուի թէ, ես ու ընկերս մեր օտարականի հանգամանքով, իրաւասու չէինք Զուիցերիոյ մէջ գործելու եւ թէ ամէն վտանգ աչք առնելով էր որ, մեր պետերէն իսկ արտօնութիւն չառած, վճռեր էինք դիմակազերծ ընել Մէյէրը եւ իր մեղսակիցները։

Ոստիկանապետը ժպտեցաւ եւ յետոյ յայտարարեց.

— Գիտեմ թէ՝ ձեր իրաւունքին մէջ քիչ մը առաջ գացիք, բայց ձեր տեղը ես ալ նոյն բանը պիտի ընէի։

Յետոյ ակնարկ մը նետեց Մէյէրի վրայ, որ ուշադրութեամբ մեր խօսակցութեան կը հետեւէր։

— Բոլորս մէկ, ըսաւ, եթէ կ'ուզէք սկսինք խուզարկութեան. վստահ եմ թէ հոս շահեկան բաներ պիտի գտնենք. յետոյ այս մարդուն հարցաքննութեան կը ձեռնարկենք։

Այն ատեն միջամտեցի.

— Պե՛տ, ըսի, չէ՞ք կարծեր որ մեր հոս խուզարկած պահուն, լաւ պիտի ըլլար որ միւս կողմէ Պօուկօն եւ իր խումբը ձերբակալուէր։ Իրարու կապուած են, որովհետեւ մեղսակցութիւնը բացայայտ է։

— Բացարձակապէս իրաւունք ունիք։

Եւ ոստիկան սպայ մը կանչելով՝

— Վեց հոգի առէք ձեզի հետ եւ Պօուկօնի սրճարանը գացէք. ձերբակալեցէք ով որ հոն գտնէք, ինչպէս նաեւ սրճարանապետը։ Ահա ձեզի ձերբակալման բաց հրամանագիր մը. միայն բոլոր ձերբակալուածներուն անունը անոր վրայ արձանագրեցէք։

Նորէն պէտք եղաւ որ միջամտեմ։

— Թերեւս, ըսի, պէտք ըլլայ որ ֆրանսական ոստիկանութեան հետ համաձայնիք նախապէս, որովհետեւ գիտէք թէ Պօուկօնի սրճարանը երկու ելք ունի եւ մէկ կողմէն Ֆրանսայի միւս կողմէն Զուիցերիոյ վրայ կը նայի։ Այնպէս որ Պօուկօն եւ իր բարեկամները երբ նեղը մնան, կրնան Ֆրանսայի հողին վրայ ապաստանիլ առանց նեղուելու. արդ, եթէ ֆրանսական կողմէն ալ ոստիկանութիւնը միջամտէ, փախուստի ճամբայ չեն ունենար. կը կարծեմ սակայն թէ՝ պիտի նախընտրեն զուիցերիական ոստիկանութեան ձեռքը իյնալ, որովհետեւ գիտեն թէ՝ եթէ Ֆրանսա տարուին իրենց կեանքը պիտի վտանգեն, քաւելու համար շարիքը որ հասցուցած են մեզի, մինչդեռ Զուիցերիոյ մէջ ուր մահապատիժ չկայ, բանտարկութեամբ մը պիտի ազատին։

— Ի՞նչ պիտի ընենք ուրեմն։

— Շատ պարզ է. ընկերս ձեր ինքնաշարժով կը փութայ Պէլկառտ, իր պաշտօնակիցներուն կը հաղորդէ անցուդարձերը եւ երբ ձեր մարդիկը սկսին զուիցերիական կողմէն պաշարել Պօուկօնի սրճարանը, մերինները կը միջամտեն ֆրանսական կողմէն։

Այսպէս ալ վճռուեցաւ։

Ըսեմ անմիջապէս թէ՝ կատարուեցաւ ինչպէս որ նախատեսեր էի։ Երկու կրակի մէջ մնացած ըլլալով՝ Պօուկօն եւ իր խումբը նախընտրեցին ձերբակալուիլ զուիցերիական ոստիկաններու կողմէ։

* * *

Երբ տան խուզարկութիւնը վերջացաւ ոստիկանապետը ձեռնարկեց Ճէյմս Մէյէրի հարցաքննութեան։

— Ձեզ պիտի հարցաքննեմ, ըսաւ. բայց նախապէս կ'ազդարարեմ թէ՝ ինչ յայտարարութիւն որ ընէք, յետագային ձեր դէմ պիտի գործածուի. հասկցա՞ք։

(Շար.)

բացուած է։ Կէփէուի պետը եւ Փեթրոկրատի շրջանի հրամանատարը իբր դիկտատոր կը գործեն Ռուսիոյ նախկին մայրաքաղաքին մէջ։

Խորհրդային Միութեան մէջ մասնակի զօրաշարժ յայտարարուած է։

Պոլսոյ Սպիտակ Ռուսները պիտի մնան

Թանի պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.—

Ժընեւի Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի ներկայացուցիչ Ճօնսըն, Էնկիւրի երթալով տեսակցած է արտաքին նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ։ Այս տեսակցութեան հետեւանքով էր, որ անմիջապէս Ժընեւ ղրկուեցաւ Թուրք պատուիրակ մը, Շիւքրի Գայա պէյ, արտաքին յանձնաժողովի նախագահը, որ պիտի մասնակցի Աշխատանքի Միջազգային խորհրդաժողովին։

Ճօնսըն այս առթիւ կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրեց Թուրքիա ապաստանած Ռուսերու փափուկ կացութեան վրայ։

Ինչպէս յայտնի է, Նախարարական հրամանագիր մը կ'արգիլէ այս վերջիններուն Թուրքիա բնակիլ 1927 Օգոստոս 1էն վերջ։ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի պատուիրակը պարզած ըլլալով որ անկարելի է այս գաղթականներուն համար տեղ գտնել եւրոպական երկիրներու մէջ, Թուրք կառավարութիւնը հաւանեցաւ յետաձգել վերոյիշեալ որոշումին գործադրութիւնը։ Ռուսերը գոհունակութեամբ ընդունեցին այս որոշումը։

ՌՈՒՍԵՒԼԵՀ ՎԷՃԸ

Լեհաստանի արտաքին Նախարար Զալէսքի, Ժընեւի մէջ մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտարարեց թէ Մոսկուայի կառավարութեան վերջին ծանուցագրին մէջ յիշուած երեք պահանջները հաշտարար հիմ մը կը կազմեն՝ խնդիրը վերջնապէս կարգադրելու համար։ Նախ ոճրագործը դատարան յանձնուած է եւ ընդհ. դատախազը պահանջած է կարճ դատավարութիւն։ Երկրորդ՝ խորհրդային ներկայացուցիչը արտօնուած է մասնակցելու հարցաքննութեանց։ Երրորդ՝ գալով յեղափոխական կազմակերպութիւններուն, որոնց կ'ակնարկէ Մոսկուա, լեհական օրէնքով արգիլուած են անոնք։ Վարշաւայի կառավարութիւնը այդպիսի կազմակերպութիւններու մասին տեղեկութիւն չունի, եթէ հաստատուի թէ կան, չպիտի վարանի լուծել զանոնք։

Միւս կողմէ, սակայն, լեհ մամուլը շատ գոհ չերեւիր Մոսկուայի ծանուցագրէն։ Լեհ կառավարութիւնը, կ'ըսէ, ամէն գիջում ըրաւ. սակայն դիւանագիտական փափկանկատութիւնը թոյլ չիտար որ շարունակ կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունենան ծանուցագիրներով։ Գալով հակապոլշեւիկ գաղափարներ սնուցանող ռուս գաղթականներու վտարման, պէտք է որ նախ սովետները վտարեն իրենց հողէն Գ. Միջազգայինը, որուն ձգտումները ուղղուած են Լեհաստանի եւ ուրիշ պետութեանց դէմ։

⁂ «Մորնինկ Փօսթ»ի կարծիքով, եթէ Մոսկուա պնդէ իր պահանջներուն վրայ, Լեհաստան պիտի հարկադրուի Ազգերու Դաշնակցութեան դիմել։ Նոր ծանուցագրին պատասխանելէ առաջ, Լեհաստանի կառավարութիւնը կը սպասէ որ վերադառնայ արտաքին Նախարարը։

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը

Ներկայիս Ժընեւի մէջ կը գումարուի Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի 45րդ նստաշրջանը, մասնակցութեամբ անդամ պետութեանց արտաքին նախարարներուն։ Օրակարգին մէջ կան կարեւոր խնդիրներ։

Թերթերը կ'ըսեն թէ Պ. Պ. Պրիան եւ Շթրէզէման այս առթիւ ալ սիրալիր խօսքեր փոխանակած են, շեշտելով Լոքարնոյի դաշնագրին կարեւորութիւնը։ Առաջին տեսակցութիւնը տեւած է մէկուկէս ժամ, որու միջոցին երկու նախարարները խօսած են օրուան խնդիրներուն վրայ։ Շթրէզէման տեսակցեցաւ նաեւ Պ. Չէմպըրլէյնի հետ։ Գերմանիոյ ներկայացուցիչները մեծ վերապահութեամբ կ'արտայայտուին, բայց գաղտնիք չէ որ պիտի պահանջեն 45,000ի զեղչել Հռենոսեան շրջանի գրաւման բանակին թիւը։ Չի կարծուիր որ Ֆրանսա հաւանի այս կարգադրութեան։

Գերմանական կառավարութիւնը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ արեւելեան շրջանի 34 ամրութիւնները քանդուած են արդէն, համաձայն 1927 Յունուար 31ի որոշման, հետեւաբար Գերմանիա իր պարտքը կատարած է։

Թուրք գաղթականներ դէպի Թուրքիա

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Գաղթականներու Զետեղման Յանձնաժողովին յանձնարարուած է տեղ պատրաստել այն գաղթականներուն համար, որ պիտի գան Կովկասէն, Սիպերիայէն, Ալպանիայէն եւ Սերպիայէն։ Այս գաղթականներուն թիւը 200,000 հոգի հաշուուի։ Բազմաթիւ Թուրք ընտանիքներ կուգան արդէն Սուրիայէն, Կիպրոսէն եւ Եուկօսլաւիայէն։

Անգլօեգիպտական տագնապը

Բրիտանական կառավարութիւնը նոր ծանուցագիր մը ուղղելով Եգիպտոսի, կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ եւ բացատրութիւններ կը պահանջէ կարգ մը մութ կէտերու մասին։ Ուրիշ լուրի մը համաձայն, երկու կողմերը անպաշտօն խօսակցութիւններ ունեցած եւ համաձայնութեան գետին մը պատրաստած են արդէն։

36 նոր գնդակահարութիւններ

«Տէյլի Էքսփրէս» կը գրէ թէ 36 նոր գնդակահարութիւններ կատարուած են խորհրդային իշխանութեանց կողմէ։ Վերապահութեամբ կ'արձանագրենք այս լուրը, ուրիշ աղբիւրէ տեղեկութիւն չունենալով։

Օդանաւային նոր մրցանիշեր

Ամերիկացի, անգլիացի եւ ֆրանսացի օդանաւորդներ իրարու հետ մրցումի ելած են, օդանաւով ճամբորդութեան մրցանիշը կոտրելու համար։ Անգլիացի Քար եւ Մաքուրթ երեկ ճամբայ պիտի ելլէին Քարաշի (Հնդկաստան) երթալու ճամար։

Ֆրանսացի Փէլթիէ Տուազի եւ Կոնէն, ինչպէս նաեւ ամերիկացի Պայրտ նոյնպէս պատրաստ են ճամբայ ելլելու։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ հին եւ նոր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց առկախ հաշիւները վճարել Պ. Ա. Միքայէլեանին, որ սիրով յանձն առած է այդ գործը։

„ՅԱՌԱՋ"Ը ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Թաւրիզի մեր ընդհ. գործակալն է Պ. ԵՋՆԻԿ ՔԱՋՈՒՆԻ, որուն պէտք է դիմել բաժանորդագրութեան եւ հատավաճառի համար։

ՀԱՍՑԷ.— Y. Katchouni, Tauris (Perse).

ՊԱՏՄԱ-ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒ

կազմակերպուած՝ Զ. Ռ. Մ.եան փարիզի կեդր. վարչութեան կողմէ 19 յունիս կիրակի ժամը 2.30ին դէպի Վ.էրսայլի պալատը

կ'ընկերանան Պ. Պ. ՄԱՐԿՈՍ ՆԱԹԱՆԵԱՆ եւ Կ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

կը հրաւիրուին միութեան անդամները եւ մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցները։ ժամադրավայր ժամը 1.30ին Invalidesի կայարանի մուտքին առջեւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Շավիլի «Արդութեան» ենթակոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը, 18 յունիս շաբաթ գիշեր ժամը 9ին։

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամօնի ընդհ. ժողովը 18 Յունիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Վարուժան ակումբին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիի ենթակոմիտէի 5րդ դասախօսական ժողովը 18 Յունիս շաբաթ ժամը 7ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Պիտի դասախօսէ Ընկ. Ա. Աճէմեան, կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ համակիրները։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 20 Յունիս Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին սովորական սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, 16 Յունիս, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ։ կը խօսի Սեդրակ Սասունի Ֆրէօյտիսմի մասին։ կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Լիոնի Ոստիկանական տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ ժամանակէ մը ի վեր դադրած օտարականներու ինքնութեան Թուղթի փոփոխութեան կամ նորոգութեան գործողութիւնը վերսկսած է, եւ կը հրաւիրէ A (ա)էն մինչեւ R (ռ) սկզբնատառերով մականուն ունեցողները, որպէսզի անյապաղ ներկայանան Լիոնի ապահովութեան տնօրէնութեան օտարականներու յատուկ գրասենեակը, Rue St. Jean 35bis։ Ամենակարճ միջոցի մէջ չդիմողները պիտի ենթարկուին 1927 Մարտ 26ի օրէնքով նախատեսուած պատիժներուն։

Ազգ. միութեան Լիոնի կեդր. վարչութիւնս, նկատի ունենալով որ մեր հայ հայրենակիցներէն շատերը ֆրանսերէն թերթ չեն կարդար, այս յոյժ կարեւոր հրահանգը կը հաղորդէ Լիոնի հայրենակիցներուն, որպէսզի ժամ առաջ ճշդեն իրենց դիրքը օրէնքին առջեւ եւ զերծ մնան պատասխանատուութենէ։

(Կնիք)

«ՅԱՌԱՋ»Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կը ծախուի հայկական սրճարանը, Avenue Jean Jaurès։ Գործակալ՝ Կարապետ Գամալէրեան, որուն կարելի է դիմել հատավաճառի եւ բաժանորդագրութեան համար։

ԿՈՎԿԱՍԱՀԱՅ-ՏՐԱՄԱ-ՕՓԷՐԷԹԻ ԽՈՒՄԲԸ

ղեկավարութեամբ Յ. Ղ.ԱԶԱՐԵԱՆԻ

յուլիս 3ին Théatre Municipalի մէջ Rue de Halles, Bois Colombes, կիրակի ցերեկ ժամը 3ին, կը բեմադրէ՝

ԱՐՇԻՆ-ՄԱԼ-ԱԼԱՆ

յուլիս 9ին Sociétés Savantesի մէջ, շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, հայկական առաջին օփերան՝

Յ. Թումանեանի ԱՆՈՒՇԸ

(5 արար)

յուլիս 10ին կիրակի ցերեկ ժամը 10էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10։

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Մանրամասնութիւնները առանձին յայտագիրով։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մանուկ Տէր Յակոբեան, Սեբաստիոյ Դավրա գիւղէն։ Ութը ամիս առաջ եղած է Detroit Mich. (Ամերիկա)։ Տեղեկացնել Միրտիրոս Կրատտեանի 2, Rue Capitaine Jerber, Issy-les-Moulineaux (Seine) (France)։

— Յարութիւն Ֆէրմանեան կը փնտռէ եղբայրը՝ Նազարէթ Ֆէրմանեան որ կը գտնուի Պուլկարիա, Տօբրաքօյրերըթազուհիցա Մկրեան (Ռումանիա), Ռեփիկա Վէզնէճեան (Պոլիս)։ Իմացնել՝ Մկրտիչ Թէյեանի, 208bis Rue Lafayette, Paris 10me։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ

"ԻՄ ԳԻՐՔԸ„

ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

320 էջ։ կը գտնուի Յառաջի խմբագրատունը, Պալենց գրատուն եւ տպարան Navarre, 5 Rue des Gobelins։

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՎԷՊԵՐ.— Լուռ ցաւեր 10 ֆր., Կեանքը ինչպէս որ է 10, Խղճմտանքի ձայներ 10, Կաթուշկը 7, Լռութիւնը 8, Ոտեանի փանջունին 7, Ծապլվար 7, Դատաստ. խորհուրդին առջեւ 10, Մատնիչը 8, Ցեղափ. Մակաբոյծները 7, Միքէի սիրարկածը 5, Ջագըր Ավրամ 5, Ճեպընթաց նորաձեւը 2, Ռումէն ժողովրդ. պատմուածքներ 6, Մ. Կորքիի Ֆոմա Կորտիէֆ 15, Սեւակի բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր (Ա. տպ.) 10, Վէրթէր 9, Սուլամիթ 6, Բարիզէթ 7.50, Սալբիի մեր խաչը 12.50, Թուղթի փառք 5, Ցղու հոգիներ 6, Արսէն Լիւբէն 20, Տելեմաք (պատկերազարդ) 50, Երեւակայական ոճիրը 2, Շ. Հօլմսի կարմիր գլուխով մարդոց խմբակը 2, Փօսքօմպ հովիտին գաղտնիքը 2, Պրիւս Բարթինկթըն սուզանաւին գաղտնիքը 2, Թօփալ Օսման 5, Քէօր Օղլուի արկածները 2.50, Զարիֆի նախարարը 20, Մօփասանի երեք վիպակները 2, Տք. Մօրի վրէժը 5, Պոնձէ քաղաքը 3։

ՄԱՀԱՑՈՒ ՍԷՐԸ, Մաքսիմ կորքիի 3 ֆր.։

Շուտով լոյս կը տեսնէ, Ա. Քօնըն Տոյլի ՄԱԿԱԲՈՅԾԸ։

Կը հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր։ Փօսթի ծախք չառնուիր։ Պահանջել գրացուցակը։ Դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e)։

ՍԱԿԱՐԱՆ

14 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթեռլին,	L. St.	124	03
Տոլար,	Dollar	25	54
Մարք (ոսկի) 100 Mark		604	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	05
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	25
Տրախմի »	Drachme	33	50
Լիր » »	Lire	140	50
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	490	50
Լէյ 100 հատը	Ley	15	45
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100	—

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3200	—
» II	»	1880	—
» III	»	1500	—
Թրքական երկթ.ղ.	Lots turcs	157	50

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒՆԻՍ 1927
16 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 364 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՐՎՈՒ ԽՕՍՔ

…ՈՒՌՆԵՐԸ ԼԱՒ ՓԱԿԵ՞Ր ԷՔ

Տարին տասերկու ամիս եւ այսօր ալ, ա՛յս հարցումը …ուղղենք Երեւանի կաքաւներուն, իբրեւ պատասխան իրենց …ռենիկ ճամարտակութեանց:

— Լաւ փակե՞ր էք դուռները, որպէս զի արտաքին վտանգի …կամ ներքին փլուզման մը պարագային, քաւութեան նո…ազ չգտնայ ձեր կառավարած ժողովուրդը:

Ա՛լ պժգալի դարձան «դաշնակ-մուսավաթ-մենշեւիկ դա…ադրութեան» պատմութիւնները: Այդ հէքեաթները կը ծառա…ն ձեզի հաւատացող ապուշները զուարճացնելու, բայց …անախեց մը անգամ չեն բարեփոխեր կացութիւնը, որ ցցուած …ամէնուն աչքին առջեւ, վրդովիչ հարցականի մը պէս, ճիշտ …ման 1917—18ի:

Եթէ «անգլիական ոսկիով եւ հրահանգներով ներշնչուած» …ախտախնդիրներ կան դուրսը, Փարիզի մէջ, ինչպէս կ'ուզէք …աւատացնել, տասն անգամ աւելի զօրաւոր եւ ազդեցիկ թշնա…իներ թառեր են ներսը, ձեր քթին տակ, ձեր «եղբայրակցու…եան» սահմանին վրայ: Եւ լաւ կ'ըլլայ որ քիչ մըն ալ ա՛յդ …ւղղութեամբ մտածէք, փոխանակ սնամէջ փամփուշտներ ար…ակելու արտասահմանի լպրծուն պողոտաներուն վրայ:

Նոր չէ այս ազդարարութիւնը, բայց մենք պիտի կրկնենք …նդադար, իբրեւ անողոք ընդդիմադիր, մինչեւ որ արթննայ …եր քարացած խիղճը, եւ գործէ, վերջապէս, ձեր ժանգոտած …ուղեղը:

Այդ պարտականութիւնը պիտի կատարեն նաեւ բոլոր ա…ոնք որ —դաշնակցական, չէզոք թէ հակադաշնակցական— …ը ճանչնան հայրենիքը, գիտեն անոր աշխարհագրական եւ …ազգագրական կազմութիւնը, լրջօրէն կը հետեւին Մոսկուայի …ւ Էնկիւրիի քաղաքականութեան, եւ քաջութիւնը, պարկեշ…ութիւնը ունին սեւին սեւ եւ ճերմակին ճերմակ ըսելու:

Երէկ արտատպեցինք քանի մը հատուածներ, «Յուսաբեր»ի …էկ խմբագրականէն, որ չոր բառերով կը ներկայացնէ Հա…աստանի այսօրուան սահմանները, այնպէս ինչպէս ձեւաւո…ած եւ ստորագրած է Մոսկուան, Երեւանի գլխուն վերեւ, …ւ անոր մեղսակցութեամբ:

Պարզենք նորէն, — հիւսիս-արեւմուտքէն անջատուած է …արսի ամբողջ շրջանը աւերակ Անիով, որ ընդամէնը 7-8 …իլոմեթր է Ալեքսանդրապոլը եւ Երեւանը միացնող երկաթու…ղծին: Էնկիւրիի պահակները արթուն կը հսկեն, քանի մը վայր…եան անդին, երկու անպաշտպան կայարաններու վրայ (Անի …ւ Աղին):

Հարաւ-արեւելքէն խլուած է Սուրմալուի շրջանը, ուր …նկիւրիի պահակները բռնած են Արաքսի ափերը (իսկ վերէն …ար՝ Ախուրեանի ափերը) եւ Մարգարայի կամուրջը, որ հա…իւ 3-4 ժամ հեռու է Էջմիածինէն կամ Երեւանէն:

Հարաւէն՝ Նախիջեւանի գաւառը, որ կը գտնուի Ազրբէ…ջանի հովանաւորութեան եւ Թուրքիոյ անմիջական տրամա…դրութեան տակ, եւ դարձեալ քանի մը ժամուան հեռաւորու…թիւն ունի Երեւանէն:

Արեւմուտքէն՝ «ինքնավար» Ղարաբաղը, միշտ Ազրբէջանի …թաթին տակ, իր ռազմական բոլոր ճամբաներով, որոնց շնոր…հիւ թշնամին կրնայ ազատօրէն արշաւել դէպի մեր երկիրը, …իսկ ուզած ատեն փակել ամէն ելք:

Եւ եթէ սխալ չէ մեր ունեցած տեղեկութիւնը, Կարսի դաշ…նագրով (գաղտնի մաս), Թուրքիա իրաւունք ունի օգնութեան …հասնելու կամ միջամտելու, եթէ խռովութիւններ ծագին Նա…խիջեւանի, թերեւս ամբողջ Կովկասի մէջ:

Արդ, այս պայմաններուն մէջ, իրենց ո՞ր ուժին ապաւինած …են Երեւանի աքլորները, ո՞ր եւ է անակնկալ կանխելու համար:

Գոնէ մտածե՞ր են ժողովուրդին ինքնապաշտպանութեան …համար ընծայել այնքան միջոց, որքան կը վատնեն անոր …գլխուն շան-քարոզ կարդալու, թուղթի լեռնակուտակ դէզերով …և խօսքի փրփրադէզ ալիքներով:

Ահա՛ հիմնական խնդիրը՝ մեզի համար: Ու նա՛եւ Երեւան…ցիներուն համար:

Անոնք չեն կրնար խուսափիլ պատասխանատուութենէ, …որքան ալ ամբարտաւան ձեւեր առնեն այսօր, եւ կոտրել-…թափելու խօսքեր արտասանեն, իրենց բովանդակ մոլուցքը …թափելով շղթայակապ բանտարկեալներու եւ անմեղ, անճար …պատանդներու վրայ:

Չի բաւեր «Իզվէստիա»ի եւ «Փրավտա»ի խօսքերը ծամ…ծմել, թութակաբար թարգմանել եւ հայ գիւղացիներուն հրամ…ցնել ինչ որ կը խօսին ու կը գրեն Մոսկուայի մէջ, «անգլիա…կան իմպերիալիզմ»ի եւ նման հասարակ-տեղիքներու մասին: Չի բաւեր սոնքալ ու սպառնալ:

Նո՛յնքան «անընկճելի եւ անխորտակելի» էր ցարական …բռնապետութիւնը: Նոյնքան յոխորտ եւ փայլակնացայտ …էին կը բանեցնէին «Նովոյէ Վրէմիա»ները, «Ռօսիա»ներն ու …«Կավկազ»ները:

Եւ սակայն, — տեղի ունեցաւ անխուսափելին: Աշխարհի …մէջ ոչ մէկ բռնակալութիւն, որքան ալ ահեղ ըլլայ եւ վայրագ, …չի կրնար տոկալ ժողովուրդներու կամքէն արձակուած ռում…բին, բողոքի եւ ազատութեան ամէնի փոթորիկին:

Թողո՛ւնք այդ բոլորը: Մեզի համար հիմնականն ու անմի…ջականը՝ Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին փրկութիւնն է: Ու …նորէն նոյն հարցումը.

— Դուռները լաւ փակե՞ր էք, ա՛յ տիրացու, թափծու …մարդիկ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը (8 յունիս), խմբագրականի մը մէջ պարզելով յունական կառավարութեան կատարած հետապնդումները համայնավարներուն դէմ, դիտել կուտայ.

— «Գ. Միջազգայինի հրահանգով, Յունաստանի համայնավար կուսակցութիւնը տենդոտ գործունէութեան շրջան մը կը բոլորէ ներկայիս:

«Յունաստանի գործաւորական քաղաքներուն մէջ ցոյցեր կը կազմակերպէ, գործատեղիներու եւ պաշտօնատուներու վրայ կը յարձակի, ապահովութեան գործակալներուն վրայ կրակ կը բանայ, հասունցնելու համար քաղաքացիական պատերազմի գաղափարը: Թատերաբեմը՝ այս խռովիչ տեսարաններուն՝ Մակեդոնիան է, գլխաւորապէս անոր մայր-քաղաքը՝ Սելանիկ, ուր վերջին շաբթուան ընթացքին տեղի ունեցան արիւնալի եւ ցաւալի դէպքեր:

«Պէտք կա՞յ ըսելու թէ կառավարութեան աչքը աչալուրջ կը հսկէ բոլորին շարժումներուն վրայ: Ապահովութեան պաշտօնեաները շատ լաւ գիտեն թէ ո՛վ ինչ գործով կը զբաղի, ո՛ւր կը բնակի եւ ի՛նչ միջոցաւ կ'ապրի: Եթէ այսպէս չըլլար, կազմակերպուած պետութեան ծաղրանկար մը կ'ըլլար Յունաստանը:

«Հայ համայնավարները մատի վրայ կը համրուին Յունաստանի մէջ ու դժբախտաբար անոնք իրենց յոյն ընկերներուն հետ կը գործեն կառավարութեան դէմ: Վերջին շարժումներուն մէջ անոնց ալ մասնակցութիւնը հաստատուած ըլլալով, անոնցմէ երեքը աքսորուեցան եւ կը փնտռուին մնացեալները:

«Ասկէ ալ կրնան դաս մը առնել բոլոր անոնք, որոնք Հայաստանի վերաշինութեան ծառայելու գաղափարով, ասպարէզ կը բանան համայնավարներու առջեւ, կասկածելի դարձնելով նաեւ Հօկը, որ դժբախտաբար զարձած է կատարեալ որջ մը:

«Ռամկավար կուսակցութիւնը պարտականութիւն ունի իր դիրքը ճշդելու եւ ըսելու իր վերջին խօսքը Հօկերու մասին: Ժամանակը եկած է այլեւս դիմակները պատռելու:»

ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐԸ ՊԱՐՏԱՒՈՐԻՉ ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ՄԷՋ

Ադրբէջանի գործավարներու խորհուրդը վերջնական ձեւով մշակած է Թուրքերէն նոր այբուբենի նախագիծը:

Այս նախագիծին ձամաձայն, կրթական գործավարութեան հրահանգ տրուած է, մինչեւ առաջիկայ ուսումնական տարեսկիզբը, սորվեցնել նոր այբուբենը բոլոր բարձրագոյն վարժարաններու ուսուցիչներուն:

Ուսումնական նոր տարուան ընթացքին պիտի ընդունուին միայն այն մանկավարժական ու մանկական գիրքերը, որոնք պիտի գրուին Թուրքերէն նոր այբուբենով: Հրահանգուած է Ադրբէջանի պետական հրատարակչականին ու կուսակցական ամբողջ գրականութիւնը հրատարակուի նոր այբուբենով:

Յանձնարարուած է նաեւ հիմնել նոր այբուբենի առաջնակարգ տպարան մը:

Բոլոր հիմնարկութիւնները, պաշտօնեաներու ընդունելութեան համար պայման դրած են ծանօթանալ նոր այբուբենին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵԾ ԽՈՒՃԱՊ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Վարշաւայէն կը հեռագրեն «Տէյլի Մէյլ»ի, յունիս 14 թիւով.— Այսօր հոս հասած ճամբորդներ կը պատմեն թէ «զինուորական ուժեղացրած դրութիւն» կը տիրէ Մոսկուայի եւ շրջականերուն մէջ: Ժողովուրդը խուճապի մատնուած է եւ օտարականները Մոսկուայէն կը հեռանան մեծ թիւով: Խորհրդային իշխանութիւնը կը մերժէ անցագիր տալ իր հպատակներուն: Պոլշեւիկեան մամուլին բերանը փակուած է: Գրաքննութիւնը մեծ խստութիւն կը ցուցնէ եւ կարելի չէ մասնաւոր հեռագիրներ ղրկել արտասահման: Անհամար ձերբակալութիւններ կատարուած են եւ վայրկեանէ վայրկեան կը սպասուի որ պաշարման վիճակ հրատարակուի: Ուկրայնայի պահեստիները կանչուած են մարզանքներ կատարելու, ինչ որ 300,000 հոգի պիտի աւելցնէ բանակին վրայ: Այս կարգադրութիւնը ծածուկ զօրաշարժ մը կը նկատուի:

Հինգ օր դիակի մը կապուելէ յետոյ…

Գրած էինք թէ Մոսկուայի մէջ գնդակահարուած պատանդներէն մէկը Ֆինլանտացի մըն է, գնդապետ Էլվէնկրէն:

Նոր լուրերու համաձայն, գնդապետը շատոնց սպաննուած էր Չեկային կողմէ: Անոելի չարչարանքներ կրելէ յետոյ, Էլվէնկրէն, որ տակաւին ողջ էր, բանտին դիակնարանը կը նետուի եւ դիակի մը կը կապուի շղթայով: Այսպէս կը մնայ հինգ օր: Երբ կուգան քննելու, դժբախտ կալանաւորը խենդեցած էր: Այն ատեն հրացանի կը բռնեն, այդ վիճակին մէջ:

Թրոցքի Դ. Միջազգային պիտի կազմէ?

Մոսկուայէն հեռագրի մը համաձայն, այն պարագային ուր Սթալին չմիանայ ընդդիմադիրներուն, Թրոցքի եւ իր կուսակիցները որոշած են խմբովին հրաժարիլ համայնավար կուսակցութենէն եւ Գ. Միջազգայինէն, եւ արտասահմանի մէջ կազմել Դ. Միջազգային մը:

Գ. Միջազգայինի Գործադիր կոմիտէին վերջին լիակատար ժողովին մէջ, Թրոցքի ուժգնօրէն յարձակեցաւ Սթալինի վրայ եւ մարգարէացաւ թէ սովետներու ներկայ քաղաքականութիւնը կատարեալ քայքայման պիտի յանգի:

Կասկածելի ձեռնարկներ

Ռիկայէն «Իւնիօն Թէլէկրաֆ»ի կը հեռագրեն թէ անծանօթներ կրակ ձգած են Բագուէն երեսուն քիլօմեթր հեռու նաւթահորի մը: 30,000 փութ քարիւղ բոցերու մէջ է: Զինուորական ջոկատներ ղրկուած են հրդեհը մարելու համար: Բազմաթիւ զոհեր կան:

Միւս կողմէ, Բագուի վառօդարանը օդը հանելու ձեռնարկ մը ձախողած է: Հեղինակները ձերբակալուած են:

Շրջաբերական գնդակահարութեանց մասին

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Ռիկայէն. — Լէնինկրատէն եւ Մոսկուայէն հասած ճամբորդներ նկարագրելով վերջին 20 գնդակահարութեանց գործած տպաւորութիւնը, դիտել կուտան որ, թէեւ ժողովուրդը վարժուած է այսպիսի բաներու, բայց նորէն ցնցուեցաւ: Ուրեմն կառավարութիւնը պաշտօնապէս կ'ընդունի որ անհրաժեշտ է ձեռնարկել նորէն խմբական գնդակահարութեանց, իբրեւ միջոց կառավարութիւնը պաշտպանելու, տասը տարուան գոյութենէ մը յետոյ:

Կառավարութիւնը հեռագրով շրջաբերականներ ուղղած է տեղական իշխանութեանց, յանձնարարելով ժողովուրդին բացատրել թէ քսան զոհերը նախկին իշխաններ, հողատէրեր եւ սպաներ էին որոնք կ'ուզէին գիւղացիներէն ետ առնել իրենց հողերը եւ վերահաստատել միապետութիւնը իր ատելի կառավարիչներով եւլն.: Պաշտօնաթերթ «Իզվեստիա»ն ալ երկար խմբագրական մը գրած է այս իմաստով, աւելցնելով թէ Անգլիա դրամ կը հայթայթէ այս հակախորհրդային տարրերուն: Միւս պոլշեւիկեան թերթերն ալ այս միամիտ բացատրութիւններուն հետ, բուռն հրատարակութիւններ կ'ընեն անգլիական հաստատութեանց եւ անհատներու, մասնաւորապէս Չըրչիլի և Չէմպըլէյնի դէմ: «Փրավտա» յատկապէս Չըրչիլը կը մեղադրէ իբրեւ հեղինակ Վոյքոֆի սպանութեան:

⁂ «Մաթէն»ի ստացած մէկ հեռագիրը կը հաղորդէ թէ ձերբակալութիւններ կատարուած են նաեւ Երեւանի մէջ:

Անվերջ ձերբակալութիւններ

Հեռագրի մը համաձայն, Կովկասի մէջ հակայեղափոխական գործունէութիւն կատարելու ամբաստանութեամբ ձերբակալուած են 38 վանականներ եւ կրօնաւորներ:

⁂ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ գնդակահարուած 20 զոհերուն մէջն է նաեւ Փէշքոֆ, գրագէտ Մաքսիմ Կորքիի որդին: Կորքի հինգ տարիէ ի վեր Քափրի կղզին կը բնակի:

Յայտնի ռուս երգիչ Շալիափին, որ այժմ Անգլիա կը գտնուի, ռուսական քաղաքացիութենէ զրկուած է, ռուս տարագիրներուն յարած ըլլալու պատրուակով:

«Իզվեստիա» կը գրէ որ եթէ նոր մահափորձեր կատարուին համայնավար գործիչներու վրայ, իբրեւ փոխ-վրէժ պիտի գնդակահարուին Մոսկուայի մէջ իբր պատանդ պահուած ուրիշ 25 հոգի, ընտրուած ամէնէն ականաւորներէն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿՈՎԿԱՍԷՆ 50,000 ԹՈՒՐՔ ԿԸ ԲԵՐԵՆ

Ասկէ առաջ գրած էինք թէ Կովկասէն 50,000 թուրք պիտի փոխադրուի Թուրքիա: Անատոլուի գործակալութիւնը Յունիս 9 թուականով հետեւեալ զեկոյցը կը հաղորդէ այս մասին.

— «Գաղթականներու տեղաւորման ընդհ. տնօրէն Մարուֆ պէյ վաղը Էնկիւրիէն Կովկաս կը մեկնի, զբաղելու համար Կովկասէն գալիք գաղթականներու խնդրով եւ անոնց տեղական վիճակին քննութեամբ: Տակաւին յայտնի չէ թիւը այն թուրքերուն, որոնք Կարսի եւ Մոսկուայի դաշնագրերուն համաձայն կ'ուզեն Թուրքիա գալ: Բայց եւ այնպէս կ'ենթադրուի թէ 50,000էն աւելի պիտի ըլլայ:

Մարուֆ պէյ, իր քննութիւնները վերջացնելէ յետոյ, գաղթականներու փոխադրութեան ձեւի մասին պիտի խորհրդակցի Թրքական հիւպատոսին հետ: Յետոյ վերադառնալով պիտի երթայ Ռումանիա եւ Պուլկարիա, այդ տեղերէն ալ գալիք գաղթականներու մասին քննութիւն կատարելու համար:»

ԴԷՊԻ ԱԶԳԵՐՈՒ ՁՈՒԼՈՒՄ…

Քաղաքային ամուսնութեան հետեւանքով, կ'ըսէ ճիւմհուրիյէթ, Պոլսոյ Հայերը, Յոյները եւ Հրեաները իրարու աղջիկ կուտան կ'առնեն: Ասկէ առաջ Հրեաները միայն իրենց ազգակիցներէն աղջիկ կ'առնէին: «Եթէ այսպէս շարունակուի, կ'եզրակացնէ թերթը, այս երեք ժողովուրդները իրարու հետ պիտի խառնուին…»:

Գալով Թուրքերուն, ճիւմհուրիյէթ դիտել կուտայ. «Դժբախտաբար, Բերայի մէջ թուրք երիտասարդներն ալ առաւելապէս քրիստոնեայ եւ երբեմն հրեայ աղջիկներու հետ կ'ամուսնանան: Անոնք աւելի յոյն աղջիկները կը նախընտրեն: Թուրք կիներէն մէկ հոգի ամուսնացած է օտարի մը, Իտալացիի մը հետ: Ուրիշ դիմում եղած չէ: Իտալացիին հետ ամուսնացող հանըմն ալ մանկամարդ չէ»:

ՀԱՅ ՍՊԱՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԸ

Վառնայէն խումբ մը հայ սպաներ հետեւեալ բողոքագիրը ուղղած են Պուլկարիոյ վարչապետ Պ. Լիափչէֆի եւ արտաքին նախարարին, ազօրէն թեմական Խորհուրդի ատենապետ Պ. Ճէրահօֆի դէմ, որ նոյնպէս պահեստի սպայ է.—

«Ստորագրեալ Վառնայի պահեստի սպաներս ուժգնօրէն կը բողոքենք մեր պաշտօնակից՝ առժամեայ Թեմական խորհուրդի ատենապետ Է. Ճէրահօֆի դէմ, իր կամայականութեանց եւ մեր կրօնական գերագոյն իշխանութեան՝ ամենայն Հայոց կաթողիկոսի նուիրագործուած իրաւունքները ոտնակոխ ընելուն համար:

Նկատելով որ Ճէրահօֆ իր գործունէութեամբ միայն պառակտած է հանրային կեանքը, ջերմօրէն կը խնդրենք ի շահ Պուլկարիոյ հայութեան քաղաքական եւ հանրային կեանքի բնականոն զարգացման, վերոյիշեալը հեռացնել թեմական խորհրդէն:

Պահեստի գնդապետ Գաբրիէլ Փոյաճեան, պահեստի փոխ-գնդապետ՝ Սարգիս Գրիգորով եւ Ստեփան Քանարեան, պահեստի տեղակալ՝ Թովմաս Թովմասեան, պահեստի փոխ-տեղակալներ՝ Մկրտիչ Ասատրեան, Հայկ Կիւլպէնկեան, Արամ Պետրոսեան, Աբրահամ Մելքոնեան:

ՉԻՉԵՐԻՆԻ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ, 13 Յունիս

Չիչերին միակն է անտարակոյս արտաքին նախարարներու թիւին մէջ, որ այնչափ յաճախ քաղաքական ճամբորդութիւններ կը կատարէ դէպի արտասահման, ամիսներով դեգերելով հոս ու հոն։

Չիչերին կը սիրէ մասնաւորաբար Գերմանիան։ Իսկ ինչ որ աչքի կը զարնէ — այդ պարագան շեշտեցին գերման մամուլին գրեթէ բոլոր օրկանները,— այն է որ, այս 3—4 անգամ է ինչ Չիչերին իր հերթական ուխտագնացութիւնը դէպի Գերմանիոյ մայրաքաղաքը կը ձեռնարկէ ճիշդ այն պահուն, երբ Շթրէզէման կը պատրաստուի Ժընեւ երթալ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան նիստերուն կամ Լօքարնօի մէջ ու այլ առիթներով Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեանց վարիչներուն հետ տեսնուելու համար։

Ու այն տպաւորութիւնը կը ստացուի, գրեցին գերման թերթերը, որպէս թէ Չիչերին ազդել կ'ուզէ Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութեան վրայ՝ յօգուտ Ռուսիոյ եւ ի վնաս Դաշնակիցներուն։

Գերման լրագիրներու ակնարկը պարզ էր Ռուսիոյ ներկայացուցիչին հանդէպ։ Իրաւ է որ, ըսել կ'ուզեն անոնք, Ռափալլօի եւ Պերլինի դաշնագիրներով Գերմանիա բարեկամական յարաբերութիւններ մշակած է Ռուսիոյ հետ, եւ սակայն ատիկա բնաւ պատճառ չէ, որ այդ բարեկամութեան համար Գերմանիա պաղի դաշնակիցներէն եւ կամ Ազգերու Դաշնակցութենէն։ Գերմանիոյ դիրքը խիստ որոշ է Ռուսիոյ եւ Դաշնակիցներու, մասնաւորապէս անոր եւ Անգլիոյ փոխադարձ յարաբերութեան խնդրին մէջ — բացարձակ չէզոքութիւն։

Թերեւս գերման մամուլին — ներշնչուած վերէն — այդ վերաբերմունքն էր պատճառ, որ այս անգամ Շթրէզէման Չիչերինը ընդունեց Պատէն-Պատէնի մէջ, ուր օդափոխութեան գացած իր կնոջը մէկ-երկու օր այցելութեան երթալու պատեհութիւնն ալ ունեցաւ։

Մէկ ուրիշ պարագայ եւս։ Չիչերին սովորութիւն ունէր՝ ամէն անգամ Պերլին գալով գերման մամուլին ներկայացուցիչները իր քով հրաւիրելու եւ անոնց առջեւ քաղաքական ճառ խօսելու։ Մէկ վերապահութեամբ սակայն. հրաւիրեալներու շարքէն միշտ դուրս կը ձգուին ընկերվարական թերթերու, յատկապէս Vorwaertsին ներկայացուցիչները։ Այդ շատ ալ պարզ է։ Գերման ընկերվարական թերթերը գրեթէ բացառութիւն կը կազմեն հանդէպ պոլշեւիզմի եւ խորհրդային քաղաքականութեան՝ իրենց ընդգրկած խիստ, այլ անաչառ եւ առարկայական քննադատութեամբ։ Այդ է պատճառը նաեւ, որ մինչ պոլշեւիկները ամէն ուղղութեան պատկանող գերման թերթերու — եւ ամէնէն առաջ՝ աջակողմեաններու — թղթակիցներու մուտքը Ռուսիա սիրով թոյլ կուտան, կարականօրէն կը մերժեն ընկերվարական թերթերու թղթակիցներուն վիզէ տալ։ Ճշմարտութիւնը եւ խորհրդային իրականութիւնը արձանագրուած տեսնելէ պարզապէս կը սարսափին։

Եւ սակայն, այս անգամ Չիչերին հրաժարեցաւ քաղաքական ճառէ՝ մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ։ Պարզապէս անոր համար, որ շատ մը կողմերէ անտեղի եւ անցանկալի սեպուեցան նման «ելոյթ»ները Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ՝ Ռուսիոյ արտաքին նախարարին կողմէ։ Ու Չիչերին լռեց այս անգամ։

Եւ սակայն ի՞նչ է շահեր եւ կը շահի Չիչերին իր անվերջ այցելութիւններով դէպի Եւրոպայի կեդրոնները, անգամ եթէ անվնաս համարելու ըլլանք իր գիրքին անպատշաճ յաճախադէպ ուխտագնացութիւնները։

Պարզապէս ոչի՛նչ։

Կը բաւէ վերիշել խորհրդ. Ռուսիոյ կնքած զանազան համաձայնութիւնները, Ռափալլօէն մինչեւ Օտեսայի տեսակցութիւնը, կը բաւէ աչքէ անցընել անոնց արդիւնքները Ռուսիոյ եւ անոր ժողովուրդներուն համար, համոզուելու համար, որ գրեթէ զերօի կը հաւասարին անոնք։

Աղմուկ, ցոյց, շարք մը շարժումներ, իսկ իրական օգուտ — ընա՛ւ։

Եւ սակայն, ամէն մէկ քաղաքական համաձայնութենէ շահող մը կայ հարկաւ, եւ այդ կողմը միշտ ալ ուրիշները եղած են, բայց ո՛չ Չիչերին։ Մերթ քէմալական Թուրքիան է եղած շահողը, մերթ Գերմանիան, մերթ Անգլիան են Ֆրանսան, անգամ երկրորդական և ասիական պետութիւնները, բայց ոչ երբեք խորհրդ. միութիւնը։ Ամէնն ալ անխտիր օգտագործեր են Ռուսիոյ իրական կամ երեւութական բարեկամութիւնը յօգուտ իրենց յատուկ նպատակներուն։

Այս անկիւնէն դիտելով երեւոյթները՝ հարց է տալուին, թէ արդեօ՞ք Չիչերինն է որ կ'որոշէ իր քաղաքական ուխտագնացութեանց ճիշդ ժամանակը, թէ՞ միւսները, որ անոր ձեռքով այնքան յաճախ եւ այնչափ յաջողութեամբ շագանակներ հանած են կրակէն։

Ինչ կը վերաբերի մասնաւորապէս Գերմանիոյ, իսկապէս որ Ռուսիոյ բարեկամութենէն դժգոհ մնալու պատճառներ չունի։ Արտաքին ճակատի վրայ այնքան կարճ ժամանակի մը ընթացքին իր մէջքը շտկելուն եւ Անգլիոյ ու Ֆրանսայի հանդէպ ձեռք բերած յաջողութիւններուն մէջ, աննշան չէ եղած Ռուսիոյ բարեկամութիւնը, կատարելով միեւնոյն ատեն ուրուականի դեր մը՝ դիմացիններուն հանդէպ։

Ռուսիոյ կրած շարք մը քաղաքական պարտութիւնները այս կարճ ժամանակի ընթացքին՝ զօրաւոր ապացոյցներ են ինքնին Չիչերինի արտաքին քաղաքականութեան սնանկութեան — Պեսարապիոյ կցման վաւերացումը «բարեկամ» Մուսոլինիի կողմէ, պոլշեւիկեան քաղաքականութեան գրեթէ անյոյս խորտակումը Չինաստանի մէջ, Անգլիոյ յարաբերութեանց խզումը Ռուսիոյ հետ, եւլն.։ Կարելի՞ է լրջօրէն մատնանշել նոյն իսկ մէկ հատիկ միջազգային կարեւոր դէպք, ուր ակներեւ ըլլար Ռուսիոյ իրական շահը։

Եւ այսպէս, Չիչերին ուր որ կ'երթայ, որու հետ որ կը խօսի — այն ալ յաճախ յապաղած, ինչպէս վերջին անգամ Փարիզ այցելութիւնը — ամէնուն ալ բան մը կուտայ, առանց սակայն փոխարժէքը ստանալու։

Այս է իրականութիւնը, որչափ եւ ցաւալի ըլլայ ան։ Ցաւալի կ'ըսեմ մանաւանդ այն տեսակէտէն, որ նման ապիկար քաղաքականութենէն տուժողը է միեւնոյն ատեն մեր ժողովուրդը, մեր հայրենիքը, որ այսօր ակամայ իր ճակատագիրը կապած է Ռուսիոյ հետ։ Վերջինիս ամէն մէկ անյաջողութիւնը է նաեւ Հայաստանի անյաջողութիւնը։ Եթէ վաղը Մոսկուա նորէն բարոյական, տնտեսական ու ելմտական պաշարումի ենթարկուի, ատկէ մեծապէս պիտի տուժէ նաեւ Հայաստանը։ Քաղաքական ամէն խոշոր ցնցում եւ մանաւանդ ռուս-անգլիական հակամարտութենէ ծագող իւրաքանչիւր բախում առաջին հերթին կ'անդրադառնայ մեր դժբախտ հայրենիքին վրայ։ Վերջին հաշուով անոր շահերու տեսակէտէն է որ պիտի մօտենանք իւրաքանչիւր խնդրի, միջազգային կեանքի մէջ։ Ա. Ե.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն Ժընեւէն)

Հայազգի նախարար Թրանքօ Եաշի այցելութիւնը մեր դպրոցը.— Հայ գաղութին տարեկան տօնը.— Հայկական վաճառանոց մը.— «Ազատաւան»։

Ռումանիոյ Աշխատանքի նախարարը, Թրանքօ-Եաշ, ատենէ մը ի վեր Ժընեւ կը գտնուի։

Քանի մը տող կենսագրական։ Եղած է փրոֆէսէօր Պուքրէշի առեւտրական բարձրագոյն վարժարանին։ Ընտրուած է Երեսփոխան։ Մասնակցած է սահմանադիր ժողովին աշխատանքներուն։ Հիմնած է աշխատաւորական կուսակցութիւնը։ Եղած է աշխատանքի նախարար։ Կազմակերպած է այսնոր ճիւղը։ Նշանակած է մեծ գիծերը Ռումանիոյ ընկերային քաղաքականութեան։

Թրանքօ-Եաշ ծագումով հայ է։ Հպարտութեամբ կը յայտարարէ ատիկա։ Նախնիքը երկու դար առաջ գաղթած են Հայաստանէն։ Կը սիրէ հայ եկեղեցին։ Կը հետաքրքրուի հայ ազգով։

Ուրեմն՝ տեսակցութիւն մը հայ ժողովուրդի բարեկամ Պ. Քրաֆթին եւ հայազգի նախարարին միջեւ։

Յունիս 2ի Հինգշաբթին։ Դասերը կը դադրին կէսօրէն վերջ։ Աշակերտ թէ ուսուցիչ նախարարին կը սպասեն։

Որոշեալ ժամուն, զոյգ մը ինքնաշարժ կը կենան՝ Պընեէնի հայ դպրոցին առջեւ։

Տղաք պատուհաններուն մէջ կանգնած իրար կը հրմշտկեն։ Ուսուցիչը թող յօնքերը պռստէ, ու ճակատը խոժոռէ։ Աչքերն ալ յանդիմանող նայուածքներ կրնան արձակել։ Ո՞րն է հոգ։ Բարձրագոյն փափաքը բերնէ բերան կ'երկարի։ Փափկանկատութի՞ւն։ Բայց ատիկա խորթ է տղոց։

— Ո՞րն է, Յակո՛բ, նախարարը։

— Ո՞ւր է, Սիրա՛ն, նախարարը։

— Սա՛ գլխուկն է, Արտաւա՛զդ։

— Ամէնէն գէրը, Եպրաքսէ՛։

Ու վերջապէս կը գրաւեն իրենց տեղերը։ Թրանքօ-Եաշ, Ժիւլթէն Կոտար, Լաֆէրանթօյի միջազգային գրասենեակին տնօրէնը եւ քարտուղարը, առաջնորդութեամբ Պ. Քրաֆթի, ներս կը մտնեն սրահէն։

— Բարե՛ւ։

Այս հայերէնը Ռումանիոյ նախարարինն է։

Ի տես հայորդիներուն՝ արտասուքի քանի մը շիթեր կը շողան Թրանքօ-Եաշի աչքերուն մէջ։

«Մեր Հայրենիք»ը ընդունելութեան երգը կ'ըլլայ։ Դպրոցին տնօրէնը բարի գալուստ կը մաղթէ հիւրերուն, կը ներկայացնէ գործը, կը դրուատէ Զուիցերիացի ժողովուրդը եւ ի նպաստ Հայոց զայն մարմնացող Պ. Քրաֆթը, որ քանի մը շունչ ալ ինք կ'աւելցնէ։ Նախարարները հարցումներ կ'ընեն, մէջ ընդ մէջ։

Շէնքերու այցելութենէն վերջ թէյ կ'առնեն։ Տղաք «Յառա՛ջ Նահատակ»ով հիւրերը ճամբու կը դնեն,

— Մնա՛ք բարով։

Ինքնաշարժէն հասնող այս հայերէնն ալ հայազգի նախարարէն է։

Կ'արժէ նշանակել հետեւեալ վկայութիւնը զոր ստորագրեց Ժիւլթէն Կոտար, ֆրանսայի ծերակուտական եւ նախկին նախարարը, հաստատութեան այցելուներու յատուկ տետրակին մէջ.

«Հիացումս այս գեղեցիկ գործին՝ զոր տեսայ այսօր։ Կը յուսամ որ մեծ ազգերը պիտի ըմբռնեն իրենց պարտականութիւնը եւ Հայաստանը պիտի վերապրի։»

Իրիկուան, Թրանքօ-Եաշ եւ Լաֆէրանթօյի քարտուղարը Շամփէլի հայ աշակերտական տունը կ'առաջնորդուին։ Կ'ընթրին տղոց հետ։ Նախարարը կը խօսի եւ կը յորդորէ տղաքը, որ հայ ապրին, ազգասէր ըլլան եւ հայ մեռնին։ Տօքթ. Շէրիտճեան կը խօսի Ժընեւի հայ գաղութին կողմէ։ Պ. Քրաֆթ կուտայ անցեալն ու ներկան Թրանքօ-Եաշ նախարարին։ Տղաք ալ կ'երգեն։

* * *

Հայ Դպրոցին գոյութենէն ասդին, տարին անգամ մը, Ծնունդի օրերուն, Ժընեւի հայ գաղութը Պընեէն կուգայ, սաներուն հետ քանի մը ժամ ապրելու համար։ Այդ առթիւ կը բերուին կլորիկ գումար մը, ուտեստեղէն եւ դպրոցին անհրաժեշտ ո եւ է նուէր, ինչպէս մանրադէտ, շարժանկարի գործիք, մոգական լապտեր, եւլն.։ Այս տարուանը լուսանկարչական գործիք մը եղաւ։

Աւանդական դարձած այս ուխտագնացութիւնը, կրիփին պատճառաւ, այս տարի Մայիս 15ին տեղի ունեցաւ։

Գեղեցիկ օդով Կիրակի մը։ Հաւաքատեղին է դպրոցին պարտէզը։ Գաղութի միութեան նախագահը, Տօքթ. Շէրիտճեան, կը յայտնէ իր եւ գաղութին սէրը դէպի աշակերտութիւնը։ Ու անգամ մըն ալ կը շեշտէ Պ. Քրաֆթի կարեւորութիւնը եւ երախտագիտական զգացումներուն խորութիւնը չափելու համար բառերը տկար կը գտնէ։ Պ. Պէկեան դպրոցին կողմէ շնորհակալութիւն կը յայտնէ գաղութին։ Այս վերջին բառին ալ նշանակութիւնը կը բացատրէ տղոց, որոնցմէ նորեկները, Կորնթոսէն հասնող վերջին քան փոքրիկները, «գաղութ»ը անձ մը կը կարծէին։ Նոր կը լսէին այդ բառը։ Եւ անհամբեր գաղութ-անձին կը սպասէին։

Պ. Քրաֆթ կուտայ դրուագներ Ամերիկայի Հայերէն։ Եւ գոհունակութեամբ կը յայտարարէ որ հանգանակութիւնը գրեթէ ամբողջութեամբ Հայոց կողմէ եղած է։ Երջանիկ է Ամերիկահայոց տաք վերաբերումովը։

(Անշուշտ հպարտ կ'ըլլանք այսպիսի վկայութեամբ մը։ Տեղն է սակայն յիշել որ պահանջը շատ մեծ է եւ ընդհակառակը ազգին հետաքրքրութիւնը դէպի Պ. Քրաֆթին գործը, ոչ-համապատասխան։ Այլեւս պէտք է որ մերինները իրենց բաժինը բերեն դուռ հայեցի այս գործին, որ հայ կրթարաններու բացառիկներէն մէկն է անպայման։ Մինակ ձգելու չենք Զուիցերիացիները, եթէ կ'ուզենք որ Հայ Դպրոցը օրէ օր աւելի բարգաւաճի ու տեւականանալու ապահովութիւն ստանայ։)

Փոքրիկները պարերով, երգերով եւ արտասանութիւններով հաճելի ժամանց մը կը ստեղծեն։ Իսկ Շամփէլի պատանիներն ալ, ազգային ու ժողովրդական երգերով հայրենիքին յիշատակներուն կը դարձնեն գաղութը։

* * *

Քանի մը տարիէ ի վեր, միշտ ամրան սկիզբը, Ժընեւի մէջ, երկու օրուան համար, կը կազմակերպուի հայկական վաճառատուն մը, ի նպաստ Պընեէնի և Ժընեւի Հայ դպրոցին։

Վաճառքները (ուտելիք, ասեղնագործութիւն, զանազան ձեռակերտ եւլն.) կը նուիրուին Զուիցերիացիներու եւ Հայերու կողմէ։ Վաճառումները տեղի կ'ունենան, ընդհանրապէս, Ժընեւի զուիցերիացի ու հայ տիկիններուն եւ օրիորդներուն միջոցաւ։ Գնահատելի է ասոնց ժրաջան աշխատութիւնը։

Այս տարուայ վաճառանոցը Ժընեւի Սալ Սանթրալն էր։

Առաջին իրիկունը, շարժանկարը հասարակութեան ցոյց կուտայ Պընեէնը եւ Ժընեւը։ Ու Պ. Քրաֆթ կը բանախօսէ «Այցելութիւն մը Միացեալ Նահանգներու Հայերուն» նիւթին շուրջ։

Երկրորդ իրիկունը, Յունիս 9ին, Շամփէլի տղոց կողմէ կ'երգուին հայկ. ընտիր խմբերգներ ու կը ներկայացուին չորս կենդանի պատկերներ, որոնք հանդիսականներուն համար կ'ըլլան յոյզեր։

Կենդանի պատկերները— Ցնցոտապատ հայութիւն մը՝ որ կը թափառի Անիի աւերակներուն մէջ եւ ապաստան կ'որոնէ։ Զուիցերիա ծոցին մէջ կ'առնէ զանոնք, որոնք ապաստանէն վերջ կրթութիւն, գործով կը հայցեն։ Աստղ մը կը փայլի Զուիցերիոյ երկնքին վրայ։ Ուսման ծարաւիներուն գոհացում կը տրուի։ Պընեէն եւ Ժընեւի հայ դպրոցը կը հիմնուի։ Խորհրդանշանին խորքին մէջ՝ Արարատները ամպածածկ։ Յետոյ եկեղեցին հայկական։ Եւ աշակերտն ու աշակերտուհին սեղանի մը առջեւ։ Մանչը՝ «Հայաստան»ը բերնին՝ գծագրութեամբ կը զբաղի։ Աղջիկը ընթերցում կ'ընէ. «Սիրէ՛ Երկիրդ»։ Ու ելեկտրականութիւնը զբօսեցուցիչ խաղով մը լոյսէ գիրեր կը թափէ խորհրդանշանին շուրջ բոլորը. «Հայ Դպրոց, Պընեէն եւ Ժընեւի։ Պիտի տոկանք»։

Ու վերջապէս երազը կ'իրականայ։ 1940 կամ 1950ին Հայաստանին մէջ կառուցուած է Ազատաւանը, որուն Զուիցերիական հրապարակին վրայ կ'երեւին՝ քաղաքապետը, դատաւորը՝ ոստիկանապետը, Զուիցերիոյ հիւպատոսը, դպրոցներու ընդհ. քննիչ օրիորդը, ոստիկանապետը, ճարտարապետը եւն.։ Ասոնց ամէնքն ալ ընթացաւարտ՝ հայ դպրոցէն։

Ներկայ էր նաեւ Ռումանիոյ աշխատանքի նախարարը, որուն կարճ և իմաստալից ճառէն հետեւեալ մէջբերումը.

«Պ. Քրաֆթ Պօնարը ճանչնալէ վերջ, գաղափարներս բարեփոխուեցան դէպի մարդկութիւնը եւ մարդը»։

Ա. ԽԱՆՃՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆ ՔՈՆՍԹԱՆՑԱՅԻ ՄԷՋ

Քոնսթանցա, 5 Յունիս

Մայիս 29ին Կիրակի առաւօտ, եկեղեցիին դուրսի դրան վրայ, ռումանականին կողքին կը ծածանէր հայկական եռագոյնը։ Հայ ժողովուրդը խումբ-խումբ կը դիմէր եկեղեցի, սրտի անհուն հրճուանքով խոնարհելով եռագոյնին առջեւ, այն հաւատքով թէ թէեւ այսօր վտարանդի, բայց եւ այնպէս կայ ու պիտի մնայ կանգուն, օր մը իր սեփական հողին վրայ ծածանելու համար հպարտօրէն...։

Ժամը 11ին վարժարանին «Արաքս» թատերասրահը, ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս լեցուած էր ամէն տարիքի եւ ամէն դասակարգի պատկանող հազարի մօտ երկսեռ բազմութեամբ։ Հ. Հ. հիւպատոս Պ. Ճիվան Ալթունեան գրաւած էր իր մասնաւոր աթոռը։

Դպրոցական աշակերտուհիներ երգեցին «Մեր Հայրենիք»ը, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Համադասպ քահանայ Պետիկեան բացումը կատարելով, երկար եւ կորովի ճառով մը վեր հանեց օրուան մեծ նշանակութիւնը եւ քաղաքական ու ազգային ամենամեծ տօնը անուանեց Մայիս 28ը։ Յետոյ հաւատք ներշնչեց ներկաներուն, ապագայ ազատ եւ անկախ Հայաստանի մասին։

Ռամկավարներուն կողմէ բանախօս նշանակուած էր Պ. Արամ Մայիսեան, որ նմանապէս շեշտեց օրուան նշանակութիւնը եւ յայտարարեց թէ ներկայ փոքրիկ Հայաստանը կորիզն է ապագայ մեծ եւ անկախ Հայաստանին։ Թէեւ, ըսաւ, այսօր Հայաստանը յոռութեամբ կը համակերպի իրականութեան, բայց այդ չի նշանակեր թէ պէտք է իսպառ յուսահատինք. ազատութեան կայծը մոխիրներու տակ պահուած է, յարմար ժամանակին աւելի ուժգին բռնկելու համար։

Յետոյ խօսեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ ընկ. Օննիկ Վարդանեան, որ պատմելով կովկասեան Սէյմէն մինչեւ Հայաստանի Հանրապետութեան ծնունդը, պարզեց Մայիս 28ի արժէքը, մեր քաղաքական կեանքի մէջ եւ ցաւով յայտնեց թէ այս օրուան մեծ տօնը որ Հայաստանին կը պատկանի, վտարուած է մեր Հայրենիքէն։ Եւ յորդորեց ամուր հաւատքով սպասել լաւագոյն օրերու։

Այս հանդէսի ընթացքին, սփոփարար երեւոյթ մըն էր քաղաքական երեք հատուածներու բանախօսներուն արտայայտած մտքերուն եւ ապագայի մասին սնուցած յոյսերուն կատարեալ նոյնութիւնը։

Ի պատիւ կարգադիր մասնախումբին, պէտք է ըսել որ հանդէսին կանոնաւորութեան համար ջանք չէր խնայուած։ Ցուցադրուեցան կենդանի պատկերներ, «Մայր Հայաստան», որու միջոցին բեմին խորէն ձայն մը կ'երգէր «Մայր Արաքսի ափերով»ը, եւ հայկական սարսափներէն տեսարան մը։ Երգուեցան ազգային երգեր։ Ապա հայ արիներու թեթեւ մարզանք մը եւ թմբուկի ընկերակցութեամբ «Յառաջ Նահատակ» եւն.։

Մասնաւոր շնորհաւորութեան արժանի է Թաղական Խորհուրդը, որ նախաձեռնարկը եղաւ կազմակերպելու համար Մայիս 28ի հանդէսը՝ պաշտօնապէս յայտարարելով զայն «Համազգային փառապանծ տօն» եւ խնդրելով քաղաքական կուսակցութիւններու եւ զանազան միութիւններու մասնակցութիւնը։

Ցանկալի է որ այս օրինակը վարակէր նաեւ գաղութներու բոլոր անկիւններու պաշտօնական մարմինները, հետզհետէ վերջ դնելու համար կործանարար խարխափումներու, ազգային բոլոր ճակատներու վրայ։

ՄԵՆՕ

ԱԴՐԲԷՋԱՆԻ ՈՌՈԳՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

«Կոմունիստ» կը գրէ (1 Յունիս).— Բագու. Հասա. Աշխատանքի եւ Պաշտպանութեան Յանձնախումբը, կազմուած նշանաւոր մասնագէտներէ: Յանձնախումբը հետազօտութիւններ պիտի կատարէ Միլի ու Շիրվանի տափաստաններուն մէջ: Համաձայն նախագահ փրոֆ. Վասիլիէվի զեկուցումին, պիտի սկսին աշխատանքները ոռոգելու համար 1.300.000 հեկտար հող: (Եգիպտոսի ջրային սպասարկութիւնը հազիւ 1,200,000 հեկտար հող կը գրաւէ):

Յանձնախումբը արդէն կատարած է քննութիւն մը Արաքսի ջուրերուն ուժին ու չափին մասին:

Ատրպէճանի հողերուն վրայ կան երեք յարմար տեղեր ամբարտակի համար, ուր պիտի ամբարուին ջուրերը: Այդ ամբարտակներն են Անգելաուսի, Շամբիկի եւ Աբդալլարի ամբարտակները, որոնք պիտի ունենան 740 միլիոն խորանարդ մեդր ջուր:

Ուսումնասիրութեան առնուած է նաեւ այս ջուրերուն տալիք ելեկտրական ուժը:

Յանձնախումբը նկատի առած է հաւանական համաձայնութիւն մը Պարսկաստանի հետ, ջուրերուն չափն ու ոռոգելի հողերու տարածութիւնը մեծցնելու համար:

Միլի տափաստանը յարմար է պարզ ոռոգման. խոնաւութիւնը պահելով հանդերձ չի ճահճանար:

Կուրի ջուրերով պիտի ոռոգուին 300.000 դեսիատին հողեր Վրասանի մէջ: Աւելի ջուր կարելի չէ առնել, չվնասելու համար նաւագնացութեան եւ ձկներուն:

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

...մասիոյ Հայր. Միութեան ճամ-...գէսը.— Հայ Լէգէոնականները:

ՄԱՐՍԷՅԼ, 13 Յունիս (Սեփ. թղթ.).— Ամասիոյ Հայրենակ-...ցան երկսեռ միութիւնը վեր-...իր կանոնագիր-ծրագիրը կա-...վարութեան վաւերացուցած ...ալով, իբր պաշտօնական միու-...թիւնը, բացման հանդէսը կատա-...11 Յունիս, Շաբաթ երեկոյ ...պանիօլի սրահին մէջ, նախա-...գահութեամբ խմբագիր Պ. ...րիչէ Թորոսեանի.

Ճիշդ ժամանակին 500ի մօտ ...րկսեռ հանդիսականներու ներ-...կայութեամբ բացման խօսքը ...րու վարչութեան անդամներէն ...Թումանեան: Համառօտ ...րպով նկարագրեց Ամասիան եւ ...մասիացի Հայերու չարքաշու-...թիւնն ու յարատեւ կամքը, թէ ...նչպէս տասը հազար Թուրքի ...դքին հինգ հազար Հայեր ...ցան անաղարտ պահել մայրենի ...զուն եւ ազգային ոգին: Հակա-...ակ իր նուազութեան, Ամասիոյ ...եւտրական շուկայի տէրը Հայն ... Եզրակացնելով յայտարարեց ... վարչութիւնը ներկայիս իր ...ղանին վրայ ունի երեք կարե-...որ խնդիրներ եւ զանոնք իրա-...կանացնելու համար որոշած է ...ամադրել իր բարոյական եւ ...ւթական բոլոր միջոցները,— ... կազմել աշխարհիս չորս կողմը ...ուած բոլոր Ամասիացիներու ...ընդհանուր մարդահամարը: 2. ...կազմել Մարսիլիոյ բոլոր հայ-...րենակցական միութիւններուն եւ ...կազմել հայրենակցական միու-...թիւններու կեդրոնական վարչու-...թիւն մը, եւ այդպիսով ուժ ...տալ համագործակցութեան, պայ-...քարելով այլասերման վտանգին ...դէմ: 3. Հայաստանի մէջ հաս-...տատել «Նոր Ամասիա» անուն ...գիւղ մը:

Երեք Ամասիացի պատա-...նիներ երգեցին «Բամ փորոտան»ը: ...յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Ե-...րիչէ Թորոսեան, որ բացատրեց ...միութեան ... իսկական իմաստը, ...անմիաբանութեան աղետալի հե-...տեւանքները եւ յորդորեց ձեռք ...ձեռքի տալ, մանաւանդ գաղութ-...ներու մէջ: Բանախօսութենէն ...յետոյ, քանի մը Ամասիացի ...օրիորդներ երգեցին ազգային եւ ...եւրոպական երգեր: Մանկապար-...տէզի մանուկ մը գեղեցիկ շար-...ժումներով արտասանութիւն մը ...ըրաւ, զարմանք պատճառելով ...բոլոր ներկաներուն: Տիկին Ակա-...եան յաջողապէս մեներգեց «Ե-...րեւան բաղ եմ առել»ը, որուն յաջորդեց Մ. Գաբրիէլեանի ար-տասանութիւնը, ապա ձութակ-եանի «Հիմի է՞լ լռենք» ու «Մայր Արաքսի» մեներգները: Կարգապահութեամբ կատարուե-ցաւ վիճակահանութիւնը եւ 500 տոմսերու մէջէն 250ը շահեցան զանազան սիրուն եւ արժէքաւոր առարկաներ: Քրքջալիր պանչ-տով մը վերջ գտաւ հանդէսը: Ժողովուրդը չէր ուզեր բաժնուիլ այդ տաքուկ մթնոլորտէն: Կ'արժէ շնորհաւորել Ամասիոյ Հայրե-նակցական Միութեան վարչու-թիւնը, որ այսպիսի գեղեցիկ ա-ռիթներ կը ստեղծէ:

* * *

Մարսէյլի Հայ Լէգէո-նականներու Միութիւնը գրեթէ ամէն տարի կը տօնէ Արարայի ճակատամարտին մէջ ինկած իրենց ընկերներու սգատօնը: Այս ան-գամ ալ, Յունիս 6ին, սարքած էր գեղարուեստական ցերեկոյթ մը Garden Parkի ամառնային թատրոնին մէջ: Որոշեալ ժամուն 300է աւելի հայրենակիցներ ի-րենց տեղերը գրաւած էին: Նկատի ունենալով Լեգէոնական Միու-թեան դիրքը եւ կազմակեր-պուած ցերեկոյթի նպատակը, անշուշտ շատ քիչ էր հանդիսա-կաններու թիւը:

Բացումը կատարեց Պ. Տի-րան Թէքէեան, որ իբր Լէգէո-նական նախկին սպայ, ֆրանսերէն լեզուով պատմականը ըրաւ հայ կամաւորական շարժումին: Վեր-ջացնելով ըսաւ. «Հայ կամաւորը գիտցաւ զոհուիլ հայրենիքի սի-րոյն. ուրեմն սիրենք այդ մեր պզտիկ հայրենիքը, սիրենք մա-նաւանդ մեր մեծ հայրենիքը, Ֆրանսան»:

Այս խօսքերուն յաջորդեց ֆրանսական քայլերգը, յետոյ Բամ փորոտանը որ ունկնդրուե-ցան յոտնկայս: Իրենց սիրայօ-ժար մասնակցութիւնը բերած էին Ֆրանսացի դերասաններ եւ կարգ մը հայ սիրողներ, որոնք հաճելի անակնկալներով եւ եր-գերով զուարթութիւն պատճա-ռեցին ներկաներուն: Գովելի էին Օր. Գօհարիկի եւ Պ. Տիգրիս Գազանճեանի կովկասեան պա-րերը: Տիկնանց վարժարանի ու-սուցիչները բերած էին համազ-գեստաւոր 50 սանուհիներ, ո-րոնք Հայաստանի տարազներով գեղեցիկ պարեր պարեցին եւ եր-գեցին:

Փակման խօսքը ըրաւ Պ. Թագւոր Խաչիկեան, որ Լեգէո-նական միութեան կողմէ շնոր-հակալութիւններ յայտնելով բո-լոր հանդիսականներուն, յայտա-րարեց թէ՝ հանդէսէն գոյացած հասոյթը պիտի յատկացուի կա-րօտ Լեգէոնականներու:

Ս. Միլտոնեան

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կիրակի օր, Սանասարեան Սաներու Միութիւնը թէյասե-ղան մը սարքած էր, Մկրտիչ Սանասարեանի և կտակատար Եղեանցի յիշատակին: Ներկայ էին 60ի չափ հայրենակիցներ, մեծ մասով Սանասարեանի սա-ներ եւ կարնեցիներ, ինչպէս նաեւ Թրքահայ եւ ռուսահայ հիւրեր:

Նախագահ փրոֆ. Գ. Աբուլ-եան բանալով հանդէսը, վեր հանեց երկու հայրենասէր Հա-յերուն հանրային արժէքը, ո-րոնցմէ «Մ. Սանասարեանը իր դրամով եւ Պ. Եղեանցը իր կազ-մակերպչական տաղանդով ու կրթական գործի մէջ ունեցած հմտութեամբը, զարկ տուին մեր կրթական գործին ամենալայն չափերով, Կովկասեան Հայաս-տանէն մինչեւ Կարին»: Ապա մանրամասն եւ հետաքրքրական դրուագներով ծանօթացուց եր-կու բարերարներու կեանքն ու գործունէութիւնը եւ Սանասար-եան վարժարանի պատմութիւ-նը:

Պ. Աբուլեանի առաջարկու-թեամբ, յոտնկայս յարգուեցաւ բարերարներու յիշատակը:

Պ. Մ. Տէրպէտէրեան իր զրա-ւոր ճառով վեր հանեց Սանա-սարեան վարժարանի դերը, պարզեց այսօրուայ կացութիւ-նը եւ միութեան նպատակը, որ ուրիշ բան չէ, «քան այն նպա-տակը, որ ունեցած են բարե-րարները: Համազգային մեր ներ-կայ ծանր օրերուն մեզ սիրելի է մեր բաժինն ունենալ մեր ժո-ղովրդի օգնութեան գործին մէջ, ինչչափ որչափ պայմանները թոյլ կուտան մեզի: Այսօր դժ-բախտաբար Մ. Սանասարեանի հարստութիւնները չեն մատա-կարարուիր ցանկալի եղանա-կով, եւ մենք ոչինչ կրնանք ընել հակառակ ուղղութեամբ. բայց մեր միութիւնը կը հաւա-տայ թէ ի վերջոյ հնարաւորու-թիւն պիտի ունենանք Սանա-սարեանի կրթական գործը կեն-դանացնելու»:

Հիւրերէն Փրոֆ. Ադոնցը գնահատեց միութեան ձեռնար-կը, գտնելով զայն բացառիկ: «Սովորաբար հայ վարժարաննե-րու սաները մեծ ապերախտու-թեամբ կը մոռնան իրենց վար-ժարանները. եւ նոյնիսկ կ'անի-ծեն իրենց դպրոցականի օրերը, այսօրուայ չգիտեմ ի՞նչ մտած-մունքներով»: Ապա ծանրացաւ Եղեանցի վրայ, որ իր ժամանա-կին կարեւոր արժէք է եղած կովկասահայ իրականութեան մէջ, իբրեւ կրթական և հանրային գործիչ:

Խօսեցաւ նոյնպէս Պ. Ս. Աղա-պալեան, մէկը Սանասարեանի սաներէն եւ վաստակաւոր ու-սուցիչներէն, իր երախտագի-տական զգացումները յայտնե-լով բարերարներու ինչպէս նաև Սանասարեանի «Երեք տեսուչ-ներուն, որոնց դերը մեծ է ե-ղած Սանասարեան վարժարանի պատմութեան մէջ»:

Պ. Հայկ-Արամ կարդաց Պ. Մ. Պարսամեանի տարիներ ա-ռաջ գրած յուշերը Սանասար-եանի ամարանոցէն՝ Սրտաձո-րէն, զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծելով: Խօսք առաւ նաեւ Սանասարեանի հին սաներէն Պ. Գ. Շահլամեան, որ շեշտեց թէ Սանասարեան վարժարանի գլխաւոր դերը եղած է լոյս տա-րածել բնագաւառին մէջ եւ դաստիարակել ժողովուրդի մի-ջին խաւերը, իր արտադրած ուսուցիչներով:

Ժամը 6,30ին վերջացաւ թէյասեղանը: Սանասարեան սաներու այս ձեռնարկը գովելի է անշուշտ և դաստիարակիչ, մա-նաւանդ այս օրերուն, երբ մարդիկ անպատկառօրէն կը ճգնին ու-րանալ և մոռնալ մեր բովանդակ անցեալին պատմութիւնը:

Յիշե՞նք թէ այս հաւաքոյ-թէն բացակայ էր, ուրիշ երեւե-լիներու կարգին, նաեւ Պ. Գ. Նորատունկեան, տէր եւ տիրա-կանը Սանասարեան կտակին:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈՌՏՈՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՌՏՕ, (Սեփ. թղթ.).— Յունիս 5ին տեղի ունեցաւ մեր առաջին հրապարակային ժողովը, ուր խօսեցաւ ընկեր Աբօեան որ ներկայացուց երկու կուսակցու-թիւնները: Առաջինը՝ ամենազօրա-ւորը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ կե-ցած է հայ ժողովուրդի առջեւ իր 36 տարուան գործունէութեամբ, եր-կրորդը պօլշեւիկները, որ աւելի նոր են: Հազիւ այս բառերը արտասան-ուած, քանի մը կարմիրներ եւ հօկճիներ սկսան աղմկել: Յայ-տարարուած էր թէ բանախօսու-թենէն վերջ հարցեր ուղղելու ժամանակ պիտի տրուի: Խառնա-կիչները չուզեցին համբերել: Այն ատեն ատենապետը հրաւիրեց որ սրահէն դուրս ելլեն եւ ելան գացին:

Ժողովը շարունակուեցաւ հա-մակրական ջերմ շրջանակի մը մէջ: Ընկ. Աբօեան խորհրդային թերթերէ քաղուած թուանշան-ներով հաստատեց թէ Կովկասեան համադաշնակցութեան մէջ, ա-մէնէն զրկուածը Հայաստանն է, ի նպաստ իր երկու հարեւաննե-րուն, Վրացիներու եւ Թաթար-ներու: Բանախօսութենէն յետոյ, մեր շարքերուն վրայ աւելցան չորս երիտասարդներ: Ահաւասիկ խօսուն փաստ մը բոլոր կամաւոր կոյրերուն:

Յունիս 6ին ընկերը նորէն խօ-սեցաւ ընկերներու եւ համակիր-ներու եւ ներկայացուց Քրիստափորը, Ս. Ահարոնեանը, Մ. Վարանդեանը, իւրաքանչիւրին գրական գործն ու գաղափարական աշխատանքը:

Թղթակից

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄԻ ՄԸ ՄԷՋ

U. A. Intergad z'Artsի կողմէ կազմակերպուած Tournoi de Sixteը, որ պիտի սկսէր Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, սկսաւ միայն կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, որովհետեւ կազմակեր-պիչ խումբը չէր կրցած (կարողացած) յիսուն խումբ ապահովել: Բայց եւ այնպէս հայ խաղացողները եւ խումբ մը հանդիսատեսներ առտուն հասան և լաւ ժամա-նակ մը անցուցին գեղեցիկ ծա-ռաստաններուն մէջ:

Ժամը ճիշդ 2.30ին Թուր-նուան սկսաւ, երբ ճիշդ 25 խումբեր ներկայ էին, որոնց մէջ միայն օտար ըլլալով կը գտնուէին Հայերն ու Յոյները, իսկ Ջուհըներ (?) մրցումը forfait ըրած էին: Առաջին ան-գամ Հ. Մ. Ը. Մ.ի C. խումբը պարտուեցաւ Clichy B. խումբէն 1ի դէմ 0ով: Քիչ վեր-ջը Հ. Մ. Ը. Մ.ի B. խումբը մրցեցաւ U. A. I.ի B.ին հետ, որուն յաղթեց 3ով 1: Այս մր-ցումէն 10 վայրկեան յետոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի A. խումբը մրցե-ցաւ R. S. Cretzի A. խումբին հետ, որուն յաղթեց 8ով 0: Եւ այսպէս Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու խումբերը շարունակաբար յաղ-թելով զանազան խումբերու, եկան մինչեւ 8րդ ֆինալը:

Այս ութերորդ «ֆինալ»ի ընթացքին Հ. Մ. Ը. Մ.ի A. խումբը մրցեցաւ U.S. A.Clichyի A. խումբին հետ, եւ 1ի դէմ 0 նշանակէտով պարտուեցաւ, իր յառաջապահներուն պատճա-ռաւ, որոնք բազմաթիւ առիթ-ներ փախցուցին եւ պատճառ եղան պարտութեան: Պէտք է ըսել որ Clichy իր խումբը փո-խանորդ կերպով զօրացուցած էր ուրիշ խաղացողներով: Vitryի բերդապահը եւ C. A. S. G.ի կեդրոնի միջնապահը՝ եկած էին զօրացնել Clichyի խումբը, իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբէն կը բացակայէր Ռուբէն: A. խումբի պարտութենէն քիչ մը վերջ Հ. Մ. Ը. Մ. B. խումբը մրցեցաւ Յոյներու A. խումբին հետ, եւ շատ դժուարին խաղարկութենէ մը վերջ Հայերը յաղթեցին Յոյներուն 1ով 0: Յոյները ի-րենց խումբը զօրացուցած էին Péra Clubի նախկին կեդրոնի միջնապահ՝ բերելով Սավան: B. խումբի յաղթանակը իսկապէս շնորհաւորութեան արժանի է, քանի որ Յոյները յաղթանակը ապահովելու համար հուժկու եւ լաւ խումբ մը բերած էին: B. խումբը յաղթելով Յոյներուն, քառ. տը ֆինալին մնաց: Այս «քառ տը ֆինալ»ի ընթացքին սկսաւ սոսկալի տեղատարափ մը, հայկական խումբը դաշտ ե-կաւ, իսկ իր հակառակորդը կ'ե-րեւի անձրեւէն ազդուած եւ կամ գուշակելով որ պիտի պարտուի, մրցումը forfait ըրաւ եւ այսպիսով B. խումբը կը մնայ «տըմի ֆինալ»ին:

«Տըմի ֆինալ»ի ընթացքին Հ. Մ. Ը. Մ.ի B. խումբի հակա-ռակորդը եղաւ Clichyի համա-պատասխան խումբը: Այս մի-ջոցին պզտիկ վէճ մը ծագեցաւ, եւ դատաւորները որ պաշտօնա-կան չէին, յայտարարեցին թէ Հայերու B. խումբը մէկ անգամ պարտուած է: Ըսի ըսաւներու տեղի չտալու համար, ընդունե-ցինք դատաւորներու առաջար-կը: Եւ փոխանակ B. խումբը «տըմի ֆինալ» խաղալու Clichyի խումբին դէմ, ստիպեցին որ պարտուողներու ֆինալը խաղայ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի B. խումբը այդ մրցումը կատարեց Clichy B. խումբին հետ եւ 6ի դէմ 0 նշա-նակէտով ջախջախիչ պարտու-թեան մը մատնեց իր հակառա-կորդը, շահելով վեց արծաթեայ նշանակները: Իսկ Clichyի A. խումբը շահեցաւ Թուրնուան յաղթելով A. S. Amicaleի A. խումբին:

Գ. Կարապետեան

ՕՐ. ԱՐԻԳԱ ՏԻՇՋԷՔԷՆԵԱՆ ԵՒ Պ. ՅԱԿՈԲ ԷՍԷՐԵԱՆ ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

12 Յունիս 1927 Փարիզ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՅՐԱԳ ՄԱՅՐԸ.— Պովէի շրջանը, Ֆօս-Սէն-Բլէզի մէջ ե-րիտասարդ աղջիկ մը, Ալիս Մէրսիէ, որ կուրագեռատիպ ու-նէր, առանց նկատի առնելու կծծի մօրը դժմամակութիւնը, կը դիմէ հիւանդանոց: Վիճակը ծանր ըլլալով, անմիջապէս կը կատարուի գործողութիւնը: Յա-ջորդ օրը կծծի մայրը կուգայ եւ բռնի կը վերցնէ աղջիկը, ինքնաշարժ մը կը դնէ եւ կը տանի տուն: Մտիկ չընէր բժիշկներուն խորհուրդները, վախնալով որ ծախք կ'ըլլայ:

Խեղճ աղջիկը, գրեթէ կիսա-մեռ, կը փռուի տունը անկողի-նին մէջ, շարունակ աղաղակե-լով ցաւին սաստկութենէն:

Մայրը, դադրեցնելու համար ցաւը, գաւաթ մը ջուրի մէջ կը լեցնէ «լօտանոմ», որ կրնար մէկ անգամէն սպաննել աղջի-կը: Հիւանդը կը մերժէ խմել, Այն ատեն, մայրը, չափազանց կատղած, կը յարձակի աղջկան վրայ, անկողինէն կը նետէ գե-տին, եւ կ'ելլէ կը կանգնի աղջկան վրայ, կը կոխկրտէ այնքան, որ վէրքը կը բացուի եւ աղիքները դուրս կը թափին: Աղջիկը նուաղած էր:

Կարծելով թէ մեռած է, կը կանչէ դրացիները, որոնք ան-միջապէս հիւանդանոց կը փո-խադրեն զայն: Մայրը, վախ-նալով որ կը ձերբակալուի, կը կը փորձէ հորը նետուիլ: Ո-երբ կ'արգիլեն ու ձերբակալ-ուած՝ ոստիկանատուն կը տա-նին, կը փորձէ ինքնաշարժի մը տակ նետուիլ:

Ոստիկանները, սակայն, կը յաջողին նետել բանտ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԳՆԴԱՊԵՏԻՆ ՋԱՏ ԱՄԲՈՂՋ ԽՈՒՄԲԸ ՄԵՐ ՁԵՌՔԸ Կ'ԻՅՆԱՅ

Մէյէս մօտեցաւ, յետոյ իր կարգին յայտարարեց.

— Իմ կողմէ ոեւէ յայտա-րարութիւն չի կրնար գիս վտան-գել, վասնզի կը մերժեմ խօսիլ:

— Ձեզ ստիպելու միջոցները գիտենք:

— Փորձեցէք:

Պահ մը լռութենէ յետոյ, ոս-տիկանապետը հարցուց.

— Ի՞նչ է ձեր անունը:

— Այդ ձեր գիտնալիք բանը չէ. եւ յետոյ, գիտցէք որ՝ թէեւ Գերմանիա ծնած եմ, բայց ամե-րիկեան հպատակ եմ, եւ թէ՝ ձերբակալումէս ի վեր՝ կրած բո-լոր տանջանքիս համար, հաշիւ պիտի տաք ամերիկեան հիւպա-տոսին: Անկից զատ, ես այս գործին մէջ մաս չունիմ. պարզապէս այս տանը տիրոջ ծառայութիւն մը մատուցած ըլլալու համար, Պօսկօնի մօտ գացի սա երկու մարդիկը բերելու...

Զիս եւ ընկերս ցոյց կու-տար:

— Եթէ լաւ հասկցայ, ըսաւ ոստիկանապետը, արդէն կ'ընդու-նիք թէ՝ յարաբերութեան մէջ էիք Պօսկօնի հետ, ինչպէս նաեւ այս տանը տիրոջ հետ: Կրնայի՞ք այս վերջինին անունը տալ:

— Երբե՛ք:

— Ըսել է թէ պահելու մէջ շահ ունիք. ձգէ որ այնքան ալ կարեւորութիւն չունի. առանց ձեզի ալ կրնանք գիտնալ:

Եւ ոստիկաններուն դառնա-լով,

— Խուզարկեցէք սա մարդը, հրամայեց:

Ամէն տեսակ բան գտնուե-ցաւ վրայէն, հրազէն, գողի գոր-ծիքներ, պայթուցիկի փամփուշտ-ներ, դանակ, ինքնութեան կեղծ թուղթեր եւայլն:

Նոյն իսկ սիկառի արծաթ տուփ մըն ալ կար, որուն վրայէն Մէյէռ աչքը չէր հեռացներ:

Տուփը, որուն մէջ տակաւին մէկ քանի սիկառներ ալ կային, առի եւ սկսայ ուշադրութեամբ քննել՝ անբնական բան մը չտեսայ մէջը, բայց նշմարեցի որ կտուցը յարաճուն անհանգստութեամբ մը, շարժումներուս կը հսկէր:

Խօսքս ոստիկաններուն ուղ-ղելով ըսի.

— Մաքսատան մէջ արդեօ՞ք կա՞յ գործիք մը որ թոյլ տայ քննել կասկածելի ծրարներու եւ սնտուկներու բովանդակութիւնը:

— Այո, կայ:

— Այն ատեն, եթէ կ'ուզէք, մինչեւ հոն կ'երթամ քննելու բան մը որ կը հետաքրքրէ զիս...:

— Ի՞նչ է:

— Կ'ուզէի գիտնալ թէ՝ ի՞նչ տեսակ ծխախոտով պատրաստուած են այս գլանիկները:

Ոստիկանապետը հասկցեր էր թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէի:

— Միասին կ'երթանք, ըսաւ:

Քառորդ ժամ յետոյ, շնոր-հիւ Ք. ճառագայթներուն, Մէյէռի յանցապարտութեան ան-հերքելի փաստը ունէինք:

Տուփին մէջ գտնուած գլա-նիկներէն մէկը՝ երկու պղունց ծխախոտի մէջտեղ կը պարունա-կէր, խնամքով պլորուած թուղթ մը:

Այդ թուղթը պայթուցիկ նիւթին պատրաստութեան եղա-նակին հետ կը պարունակէր նաեւ ցանկը այն ֆրանսական գործա-րաններուն, որոնք օդը պիտի հան-ուէին:

Այս ապացոյցին հանդէպ, ճէյմս Մէյէռ ստիպուեցաւ խո-նարհիլ եւ լռել:

Քանի մը օր յետոյ, ժընեւի պատերազմական ատեանը, զայն եւ իր մեղսակիցները կը դատա-պարտէր, ըստ տեղական օրէնքի տրամադրութեանց: Բայց ինչ որ ալ ըրինք, չկրցանք գնդապետին հետքը գտնել: Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն, խումբը որուն կը հրա-մայէր, վնասելու անկարող վիճա-կի մատնուած ըլլալով, այլեւս անոր խօսքը անգամ չլսուեցաւ:

ՆԱՆԹԻ ՄԷՋ

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾ ՄԸ

Թոյլ տուէք որ, հոս չեղում մը ընեմ:

Իրաւ է թէ Իսմա Շթաուպ ամէնէն վտանգաւոր լրտեսներէն մէկն էր, բայց շիտակը ըսելով, շնորհիւ այն խիստ հսկողութեան որուն ենթարկուած էր, երբեք չկրցաւ մեր երկրին մէջ կայուն բնակութիւն հաստատել:

Բայց իր կողքին ուրիշ կիներ կային, որոնք իր հաշւոյն կ'աշխա-տէին եւ նուազ վտանգաւոր չէին:

Իսմա Շթաուպ իրեն հետե-ւորդներ շատ ունեցաւ: Մինակ ին-քը չէր որ կին ըլլալով՝ մեզի դէմ կը կիրարկէր զզուելի արհեստը: Իրօք, գերման լրտեսական կազ-մակերպութիւնը՝ ամէն ատեն ալ գործածեց կիներ, ոչ թէ անոր համար որ աւելի վստահ էր թէ անոնց միջոցով պիտի կրնար լաւա-գոյն արդիւնքներ ձեռք ձգել, այլ որովհետեւ կիներուն շնորհիւ կրնար ամէնէն այլազան շրջա-նակներու մէջ մուտք գործել:

Այսպէս է որ երբ Նանթ եւ Սէն-Նազէռ քաղաքները բրիտա-նական ծովային խարիսխներ դար-ձան, տեսանք որ խումբ խումբ անծանօթ կիներ սկսան ամէն տե-ղէ թափիլ, որոնք իրենց կասկա-ծելի ապրելակերպով անշուշտ պիտի մտահոգէին մեզ:

(Շար.)

կէփէուն (Նախկ. Չէկա) զեկոյցով մը կը յայտարարէ թէ խորհրդային օրէնքը կ'արտօնէ ի հարկին առանց դատավարութեան մահապատիժի ենթարկել:

Ռուսական խնդիրը Ժընեւի մէջ

Վեց պետութեանց ներկայացուցիչները՝ Պրիան, Չէմպըրլէյն Շիալոյա, Վանտէրվէլտ, Շթրէզէման եւ Իշի առջի օր Ժընեւի մէջ ամբողջ երկու ժամ մասնաւոր խօսակցութիւն մը ունեցան Անգլիոյ արտաքին նախարարին մօտ: Այս «մեծ»երու խօսակցութեան մասին ոեւէ զեկոյց չհրատարակուեցաւ, սակայն խօսակցութիւնները շարունակուեցան երէկ ալ, ու դեռ քանի մը օր եւս պիտի տեւեն:

Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրէզէման կը յայտարարէ թէ խօսակցութեան գլխաւոր առարկան եղած է եւրոպական պետութեանց յարաբերութիւնները խորհրդային միութեան հետ: Մասնաւորաբար խօսուած է վերջ տալ Գ. Միջազգայինի համայնավար քարոզութիւններուն Եւրոպայի մէջ: Մոսկուայի դէմ խաչակրութիւն մը կազմակերպելու խնդիր չկայ:

Պալքանեան եւ այլ խնդիրներ եւս խնդրոյ առարկայ պիտի դառնան: Այդ պարագային, խօսակցութեանց պիտի հրաւիրուին նաեւ Եուկօսլաւիա, Լեհաստան, Չեխօսլովաքիա եւն.:

Մոսկուա վերջնագիր պիտի տայ

Խորհրդային կառավարութիւնը առանց սպասելու իր երկրորդ ծանուցագրի պատասխանին, որոշած է այսօր Վարշաւա ղրկել երրորդ ծանուցագիր մը, որ վերջնագրի հանգամանքը պիտի ունենայ: Մոսկուա առով պիտի պահանջէ կարճ պայմանաժամի մը մէջ լեհական հողէն վտարել բոլոր այն ռուս գաղթականները, որոնք հակախորհրդային պրոպագանտ կը մղեն:

⁂ Ռուս զինուորներ կրակ բացին՝ անծանօթ օդանաւի մը դէմ, որ ռուսական հողին վրայէն կը թռէր եւ կը կարծուէր թէ Լեհաստանի Բորէզ քաղաքէն կուգար: Օդանաւը 1000 մեդր վեր բարձրացաւ եւ լեհ ու ռուս սահմանապահ զինուորները իրարու վրայ փոխադարձ կրակ բացին:

Սերպիոյ եւ Ալպանիոյ խզումը

Այլ եւս վերջնական է Ալպանիոյ եւ Եուկօսլաւիոյ խզումը: Պելկրատի ալպանական դեսպանը իր անցագիրը ստացաւ Յունիս 14ին եւ մեկնեցաւ յաջորդ օրը (երէկ): Եուկօսլաւիոյ կառավարութիւնը անմիջապէս ետ կանչեց Վալոնայի, Շքոտրայի եւ Կորիցայի իր հիւպատոսները: Մինչեւ վերջին վայրկեանը Պելկրատի կառավարութիւնը կը յուսար թէ, շնորհիւ Փարիզի եւ Լոնտոնի միջամտութեան, ալպանական կառավարութիւնը միջոց պիտի գտնէ գոհացում տալու Եուկօսլաւիոյ, Ժարդման Ծուրոշքովիչի բանտարկութեան առթիւ: Այս յոյսը ի դերեւ ելած ըլլալով, այժմ վերջին խօսքը կը մնայ մեծ պետութիւններուն:

⁂ Հեռագրի մը համաձայն, հիւսիսային Ալպանիոյ մէջ գիւղացիները սպաններ են չորս իտալացի ճարտարագէտներ, որոնք ճամբաներու շինութեան կը հսկէին:

Ֆրանս. օդանաւային նոր ձախողութիւն մը

Ինչպէս գրեցինք, ֆրանսացի օդանաւորդներ Փէլթիէ Տուազի եւ կոնէն Փարիզէն Սայկոն պիտի երթային երկու թռիչքով, եւ առաջին առթիւ Չէմպըլէնի եւ Լէվինի հեռաւորութեան մրցանիշը պիտի կոտրէին՝ 6280 քիլոմէդր անցնելով: Օդանաւը երկյարկանի էր եւ կը կշռէր մօտ 7000 քիլօ, հետն ունենալով 5100 լիտր պէնզին: Շարժիչ մեքենան 650 ձիու ուժ ունէր: Նախապատրաստական փորձերու ատեն, օդանաւը շատ դիւրաւ կրցած էր մինչեւ քանի մը հարիւր մեդր բարձրանալ այդ ծանրութեամբ, այնպէս որ օդանաւորդները շատ վստահ էին մէկ թռիչքով մինչեւ Քարաշի (Հնդկաստան) հասնիլ: Օդը շատ լաւ պիտի ըլլար մինչեւ Պոլիս: Երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4,15ին օդանաւը ճամբայ ելաւ Պուռժէի կայանէն: Մէկ քիլոմէդր գետնին վրայ թաւալելէ վերջ, օդանաւը մեծ դժուարութեամբ մինչեւ 10 մեդր կրցաւ բարձրանալ ևեքուլէն—կոնէս ճամբուն ծառերուն քսուելով կրցաւ անցնիլ: Յանկարծ Պուռժէէն 10 քիլոմէդր անդին, օդանաւը գետին ինկաւ եւ ահռելի բոց մը ու թանձր մուխ մը տեսնուեցաւ: Օդանաւին 5100 լիտր պէնզինը կրակ առած էր:

Երկու օդանաւորդները հրաշքով մը ազատեցան՝ օդանաւէն դուրս ցատքելով:

Փէլթիէ Տուազի՝ ժողովրդական անունով «Փիվօլօ», մեծ հռչակ հանեց երկու տարի առաջ, երբ Փարիզէն Թոքիօ գնաց օդանաւով: Ներկայ ճամբորդութեան համար կը պատրաստուէր վեց ամիսէ ի վեր:

Նունկէսէրի եւ Քոլիի դժբախտութենէն վերջ, Փիվօլօի այս ձախորդութիւնը բոլորովին վհատեցուցած է Ֆրանսացիները: Հարիւրապետ Ֆօնք, «օդի Նափոլէոնը», ամիսներ առաջ նոյն բախտին արժանացաւ, երբ կը փորձէր Նիւ Եորքէն Փարիզ գալ մէկ թռիչքով: Օդանաւը այրեցաւ եւ ինք հազիւ կրցաւ ազատիլ:

ՆՈՒՆԿԷՍԷՐ ԵՒ ՔՈԼԻ ՈՂՋ ?

Երէկ առտուան թերթերը լոյս կը յայտնեն թէ Նունկէսէր եւ Քոլի ողջ են: Այս ենթադրութիւնը կը հիմնէ Քանատայէն առնուած հեռագրի մը վրայ, որուն համաձայն իբրեւ թէ կիրակի գիշեր ժամը 8ին օգնութեան հրթիռներ տեսնուած են Քէպէքի նահանգին հիւսիսը, անմարդաբնակ շրջանի մը մէջ: Քանատայի իշխանութիւնները հետազօտիչ մարմիններ ղրկած են ամէն կողմ՝ փնտռտուքներ կատարելու համար:

Աղջիկ մը էյֆէլէն վար կը նետուի

Օր. Ռընէ Վալէթ վերջերս կորսնցուցած ըլլալով մայրը, խոր յուսահատութեան մատնուած էր եւ չէր ուզեր ապրիլ: Երեքշաբթի առտու կանուխ, առանց մարդու բան ըսելու, դուրս ելաւ տունէն: Կէսօրէ յետոյ, ժամը 2ին, էյֆէլի աշտարակը ելաւ ու առաջին յարկէն վար նետեց ինքզինքը: Սարսափի ճիչ մը անդունդէն վար, եւ ահա հրաշքը...: Աղջիկը շրջազգեստէն կը կառչի գերանի մը, ու կը կախուի օդին մէջ: Ամէն կողմէ օգնութեան կը փութան, ու վար կ'առնեն յուսահատը զգայազիրկ վիճակի մէջ: Նախնական դարմանումներէ յետոյ, հիւանդանոց կը փոխադրեն զինքը, աջ սրունքը միայն կոտրած:

Հ. Յ. Դ. ՊԷԼՎԻԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ

դասախօսական ժողովը 19 յունիս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de Bellvllle. Métro Bellville:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ հին եւ նոր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց առկախ հաշիւները վճարել Պ. Ա. Միքայէլեանին, որ սիրով յանձն առած է այդ գործը:

„ՅԱՌԱՋ"Ը ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Թաւրիզի մեր ընդհ. գործակալն է Պ. ԵԶՆԻԿ ՔԱՋՈՒՆԻ, որուն պէտք է դիմել բաժանորդագրութեան եւ հատավաճառի համար:

ՀԱՍՑԷ.— Y. Katchouni, Tauris (Perse).

ՊԱՏՄԱ-ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒ

կազմակերպուած՝ Զ. Ռ. Մ-եան փարիզի կեդր. վարչութեան կողմէ 19 յունիս կիրակի ժամը 2.30ին դէպի վէրսայլի պալատը

կ'ընկերանան Պ. Պ. ՄԱՐԿՈՍ ՆԱԹԱՆԵԱՆ *եւ* Կ ԲԱՍՄԱՃԵԱՆ

կը հրաւիրուին միութեան անդամները եւ մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցները: ժամադրավայր ժամը 1.30ին Invalidesի կայարանի մուտքին առջեւ:

ԵՐԵԿՈՅԹ-ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ-ի Ալֆօրվիլի մասնաճիւղին կողմէ 18 յունիս Շբ. երեկոյ ժամը 9ին. երիտ. միութեան ակումբին մէջ 138, Rue Etienne Dolet

բանախօսութիւն, նուագ, զաւեշտ, արտասանութիւն, անակնկալներ Ծախքերու մասնակցութիւն.— 2 ֆրանք

Այրի տիկին Արտեմիս գնճեան եւ զաւակունք, տէր եւ տիկին Հրանդ Մազլըմեան եւ զաւակը, տէր եւ տիկին պետրոս Մազլըմեան եւ զաւակունք (պոլիս), Օր. տիրուհի Մազլըմեան (պոլիս), Այրի տիկին իսկուհի իսրայէլեան եւ զաւակունք (փարիզ), տէր եւ տիկ. Սիմոն քէհեաեան (պուքրէշ), Այրի տիկին Սրբուհի Սամուէլեան եւ զաւակունք (փարիզ), տէր եւ տիկին Արթաքի Աչրգկէօզեան եւ զաւակունք (պուքրէշ), եւ համայն պարագաները կը ծանուցանեն մահը՝ իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին,

ԱՐԹԱՔԻ ԽԱՉԻԿ ԳՆՃԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ յունիս 13ին, Լոնտոն իր բնակարանին մէջ:

յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, հինգշաբթի 16 յունիս, Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցին, ժամը 1.30ին:

Տէր եւ Տիկին Յ. Ճ. Սիրունի եւ Գրիգոր ճօլօլեան կը յայտնեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն մը տեղի պիտի ունենայ իրենց ողբացեալ մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՃՕԼՕԼԵԱՆԻ

գերեզմանին վրայ, 19 յունիս կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին:

կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

Հողակոյտը կը գտնուի փանթէնի Cimetière Parisien գերեզմանատունը, 91րդ divisionի մէջ:

փանթէնի գերեզմանատունը տանող հանրակառքի գիծերն են 51 եւ 52:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Շավիլի «Արդութեան» ենթակոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը, 18 յունիս շաբաթ գիշեր ժամը 9ին:

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամօնի ընդհ. ժողովը 18 Յունիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Վարուժան ակումբին մէջ: Ներկայանալ անդամատետրներով:

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիի ենթակոմիտէի 5րդ դասախօսական ժողովը 18 Յունիս շաբաթ ժամը 7ին ծանօթ հաւաքատեղին: Պիտի դասախօսէ Ընկ. Ա. Աճէմեան, կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ համակիրները:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 20 Յունիս Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին սովորական սրահին մէջ: Ներկայանալ անդամատետրով:

Հ.Յ.Դ. Լիոնի «գնունի» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշտ 9ին, Գրադարանի սրահը. խիստ կարեւոր օրակարգով: ներկայանալ անդամատետրերով:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, այսօր Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ: կը խօսի Սեդրակ Սասունի ֆրէօյախսի մասին: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՀԱՅ ՄԵՔԵՆԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ միութեան վարչ. ժողովը 19 յունիս կիրակի ժամը 3ին, միութեան կեդրոնը, 10bis rue l'Atlas Paris (19me): ժողովէն վերջ միութեան քարտուղարը ծանօթութիւններ պիտի տայ ովկիանոսի հերոս Լինտպերկի սաւառնակի շարժանիւի մասին:

ՆՈՐԱՎԱՐԺ հայ գրաշարի մը պէտք կայ: Դիմել Յառաջի գրաշարատունը:

ՀԱՅ ՍԱՓՐԻՉԻ ՄԸ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Վալանսի մէջ տեղի ունեցած (Մայիս 18ին,) արհեստակցական մրցման միջոցին սափրիչ Յ. Թերզեան փոքր անուշադրութեան մը հետեւանքով առաջնութիւնը կորսնցնելով, բ. Հանդիսացած է իգական սեռի մազ կտրելու ճիւղին մէջ: Այս առթիւ ստացած է շքադրամ մը եւ վկայական մը:

«Բուժակ» Լոյս տեսաւ 12րդ թիւը (Յունիս) եւ ճոխ բովանդակութեամբ: կը ծախուի Պէլվիլի եւ Սէն-Միշէլի լրագրավաճառներուն քով:

Վաճառուելիք տնակը

Օդասուն եւ պատշգամով երեք սենեակներ, խոհանոց, Թուալէթի սենեակ, մառան, ընդարձակ մուտք, Ջուր, ելեկտրականութիւն, կազ: Նպաստաւոր պայմաններ:

Դիմել «Ճաշարան Նասիօնալ» 28 Rue Nationale, Billancourt:

ՍԱԿԱՐԱՆ

15 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի)	100 Mark	604	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	10
Թրք. ոսկի	» or	112	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	75
Լէվա 100 հատր	Léva	18	30
Տրախմի »	Drachme	33	50
Լիր »	» Lire	141	60
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուիցր. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատր	Ley	15	20
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	105	—
ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3275	—
»	II »	1890	—
»	III »	1520	—
Թուրքի երկթ ղ.	Lots turcs	150	50

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

«ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ» *գիրքը*

Զարդարուած է շատ մը բացատրական լուսանկարներով, եւ ամէն լուսանկարչական գաղտնիք մանրամասն եւ յստակ կերպով բացատրուած է. այն միայն մասնագէտներու յատկացուած չէ, այլ ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ է:

Գիրքին նպատակն է—առանց շատ ծախսի եւ ուսուցիչի, մէկ օրուան մէջ լաւ լուսանկարիչ շինել: Գիրքը չորս մասի բաժնուած է եւ վերջի մասը վայրկենական եւ շրջիկ լուսանկարչութեան *մասին կը խօսի:*

Հակառակ ծաւալին, մաքրութեան, պարունակութեան եւ խիստ օգտակարութեան, գինը չափազանց աժան է: Բայց յաւելումի վախ կայ: Աճապարեցէք որովհետեւ կանխաւ ապսպրանքներ շատ եղած են:

Գին 10 ֆրանք, արտասահման 75 սէնթ, Դիմել՝ Guiragos Momdjian*ի* 8 Rue Jules Duclos, St. Chamond *(*Loire*)* France:

ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

"ԼՈՒՍԱՔԱՂ,, *հրատարակչականը*

կը սկսի առաջիկայ յուլիս ամիսէն հրատարակել վիպական եւ Թատերական գործեր ՊՐԱԿ ԱՌ ՊՐԱԿ եւ պիտի տայ.

ՇԱԲԱԹԸ ՄԷԿ, ՏԱՐԻՆ 52 ՊՐԱԿ

Նկատի ունենալով հոյութեան ցլուած վիճակը, «ԼՈՒՍԱՔԱՂ» հատավաճառին տեղ կը հաստատէ բաժանորդագրութիւններ.—

	Յամսեայ (13 պրակ)	*6ամսեայ (26 պրակ)*	*Տարեկ. (52 պրակ)*
ՖՐԱՆՍԱ	*16*	*30*	*55*
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ	*—*	*40*	*75*

Բաժանորդագրուեցէ՛ք Ա. պրակը հրապարակ չելած: Ֆրանսայի համար տարեկան մը բաժանորդագրուողին 10 ֆր.ի արժէքով գիրք իբրեւ նուէր: *Ա. ՊՐԱԿԸ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ ՅՈՒԼԻՍ 10ԻՆ,* եւ կը պարունակէ՝ լեհ աշխարհահռչակ վիպագրին *Փրզիպիշեւսքիի «Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ...»ն* (յուզիչ եւ հետաքրքրական վէպ) եւ ֆրանսական թատրոնին գլուխ գործոցներէն «*ԾԱՆՐ ՉՔԵՂ*» (Թատր. 3 արար) հեղ. *Փօլ Ժէրվիէօ:*

Շուտով կը սկսինք Տօլթօյէվսքիի «Կարամազով եղբայրները»: Պահանջեցէ՛ք մասնաւոր թուցիկ-ծրագիրը, որ կը պարունակէ մանրամասնութիւններ եւ հրատարակելի գործերուն ցանկը: Բաժանորդագրուելու համար՝ մեր շրջաններու եւ արտասահմանի գործակալներէն զատ,

դիմել նամակով Vahram Sévouniի, 5 Av. Quihou, St. Mandé (Seine)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
17
ՅՈՒՆԻՍ
1927
17 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 365 ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԱՀՄԱՆԷՆ ԱՍԴԻՆ ԵՒ ԱՆԴԻՆ

Թուրք պաշտօնական աղբիւրներ նորէն կ'արծարծեն արտասահմանի Թուրքերու ներգաղթի խնդիրը:

Երէկ հրատարակեցինք Անատոլուի հեռագրական գործակալութեան մէկ զեկոյցը, որուն համաձայն գաղթականներու տեղաւորման տնօրէն Մարուֆ պէյ Կովկաս կ'երթայ, զբաղելու համար փոխադրելի գաղթականներու խնդրով: Ասոնց թիւը կը հաշուեն 50,000էն աւելի: Տնօրէնը վերադարձին պիտի անցնի Ռումանիա եւ Պուլկարիա, այդ երկիրներէն ալ գաղթականներ փոխադրելու համար:

1923էն ի վեր, երբ արժեցուց իր բոլոր յաւակնութիւնները, Թուրքիա բացառիկ ճիգեր կը թափէ, լեցնելու համար սահման տարածութիւններ: Առաջին ձեռնարկը՝ ժողովուրդներու փոխանակութիւնն էր Յունաստանի հետ: Այս գործողութեան արդիւնքը յայտնի է այժմ: Ներքին գործավար Ճէմիլ պէյ Ապրիլ 10ին խօսելով Ազգ. ժողովին մէջ, կը յայտարարէր թէ «Տեղաւորման Տեսչութեան կազմութենէն ի վեր, զետեղուած եւ ինքնապահ դարձած են 124,000 ընտանիք կամ 438 հազար հոգի»:

Պէտք է նկատել որ, ատոր համապատասխան ալ Յոյներ մեկնած էին Թուրքիայէն, առանց հաշուելու Հայերը: Ուրեմն, որեւէ նոր բնակչութիւն, իրապէս շատ քիչ մարդ մտած է Թուրքիա, լեցնելու համար 750,000 քառակուսի քիլոմեդրին մէկ հարիւրերորդ մասը: Գիտենք, տակաւին, որ 1925էն ի վեր ալ բաւական ժողովուրդ պակսեցաւ, քիւրտ եւ թուրք, ապստամբութեան ընթացքին կոտորուելով կամ փախչելով:

Պարագաները նպաստաւոր են եւ հիմա Էնկիւրի կ'ուզէ շփոփուիլ ու ամրանալ, իր թեւերուն տակ առնելով տարագիր բազմութիւնները:

Իբրեւ իրական գործ, միայն Սուրիայէն եւ Կիպրոսէն կաղութներ կը հասնին առ այժմ, այն ալ ճարահատ: Սուրիոյ մէջ, անոնք որ նախընտրած են թրքական հպատակ մնալ, պէտք է Թուրքիա երթան: Եւ կը հեռանան աճապարանքով: Անոնց թիւը 15,000 կը հաշուեն: Թերեւս կէսին չափ ալ Կիպրոսէն ելլեն:

Կառավարութիւնը համագումար հարիւր հազար կը հաշուէ նորեկներուն թիւը եւ մէկ միլիոն ոսկի վարկ սահմանած է պետական ելմտացոյցին մէջ: Պիտի ունենա՞յ այդ հարիւր հազարը թէ ոչ,—երկրորդական խնդիր է: Էականը՝ Նոր Թուրքիոյ վերանորոգման, ազգահաւաքման ճիգն է, եւ կ'արժէ որ ուշադրութեամբ հետեւինք այդ գործողութեան:

Որքան ատեն որ արտաքին վտանգ չկայ, Էնկիւրի պարապ չի կենար: Հանրապետութեան հռչակումէն, բայց մանաւանդ խալիֆայութեան կեդրոնական մեքենան Անատոլու փոխադրելէն ի վեր, Մուսթաֆա Քէմալ եւ իր գործակիցները բացառիկ ճիգեր կը թափեն, համաձայն որոշ ծրագիրներու: Անոնց համար Պոլիսը իսկապէս «փտած քաղաք» մըն է, արժանի՝ վարկաբեկման, եւ կը նախընտրեն որ նոյն իսկ միջազգային զբօսավայր չդառնայ, իբրեւ եկամուտի աղբիւր:

Երկրին բուն առանցքը, գլուխն ու սիրտը՝ Անատոլուն է: Եւ այդ գիտակցութեամբ, կը ճգնին օժտել զայն ամէն յարմարութիւններով, երկաթուղի, անթել, գործարան, ճամբայ:

Անշուշտ շատ մը բաներ որ կը ծանուցուին, հասարակ «բլըֆ»ներ են: Նոյն մոլութենէն աւելի վարակուած է մեր Կարմրուկ Երեւանը, որ ջրանցքի մը բացումը եւ սալայատակի, աղբիւրի մը նորոգումը հաւասարապէս կը հռչակէ շինարար աշխատանք:

Բայց, անժխտելի է Թուրքիոյ արդի վարիչներուն գործելու կամքը, եւ մանաւանդ ձգտումը, — ստեղծել ամուր եւ արդիական հայրենիք մը, արհամարհելով կամ խորթելով ամէն խոչընդոտ:

Մինչեւ հիմա շօշափելի գործեր կատարած են այդ ճամբուն վրայ, եւ ապահովաբար պիտի կատարեն ուրիշներ ալ, քանի որ ո՛չ իրենց թեւէն բռնող կայ, ոչ ալ ընդդիմադիր ուժ: Այժմ, Քիւրտերը կան միայն աչքի առջեւ, իբրեւ լուրջ և անմիջական վտանգ: Անոնք ալ, ինչպէս մենք, չեն համակերպած իրենց պարտութեան, մանաւանդ որ, Էնկիւրի հետեւողական է իր քաղաքականութեան մէջ: Արեան բաղնիքներուն եւ կախաղաններուն յաջորդած են, այսօր, սպիտակ ջարդը, տեղահանութիւնն ու բռնի թրքացումը: Եւ որքան ատեն որ հալածուած մը տեղի չունենայ, Նոր Թուրքիան այս ճամբուն վրայ եւս պիտի գտնէ իրական յաջողութիւններ:

Գծելով այս հարեւանցի պատկերը, կ'ուզէինք աւելորդ անգամ մըն ալ շեշտել թէ մինչ սատիճանար կ'երիտասարդանայ եւ կը ձեւափոխուի Թուրքիան, վարելով գործնական քաղաքականութիւն մը, բայց առանց հրաժարելու իր առաւելագոյն ծրագիրներէն, սահմանէն անդին, Երեւանի մէջ, մարդիկ լաւագոյն կը համարեն արածիլ կարմիր-կանանչ արօտատեղիներու մէջ, ոտքերը գետնէն կտրած, գլուխն ու աչքերը մշուշապատ:

Անոնք ոչ իսկ տէր կ'ըլլան իրենց ժողովուրդին:

Մինչ Թուրքիա իր ցիր ու ցան բազմութիւնները կը խրախուսէ որ հայրենիք դառնան, Հայաստան իր բա՛րձր քաղաքականութեամբ ոչ միայն հեռաւոր տարագիրները կը սառեցնէ ու կը յուսահատեցնէ, այլ եւ բնիկները կը լքէ ու կը ցրուէ:

Համեմատութիւնները պահելով հանդերձ, դժուա՛ր թէ հաղուինք գոց եղած չքմեղանքներով: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՏԱՀՈԳԻՉ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Գալիֆոռնիոյ «Մշակ»ը (անկախ հայաթերթ) շեշտելով Հայաստանի բնակչութեան նուազումը, գիտել կու տայ (13 մայիս).

— «Ինչ անուններով ալ որ որակուին, ինչ չքմեղանքներ ալ որ փնտռուին, բնակչութեան նուազումին պատասխանատուները մեր վարիչներն են: Եթէ Թուրքերը խելքերնին գլուխնին հաւաքելով անմարդաբնակ հողամասերը եկւորներով շէնցնելու ջանքեր կ'ընեն, ինչո՞ւ նոյնը մենք չպիտի ընենք մեր հարազատներուն վերադարձով:

«Բնակչութեան պակասը գոցելու համար Մոսկուայէն, Թիֆլիսէն, Արմաւիրէն, Բագուէն, Ռոստով-Նախիջեւանէն եւայլն, եւայլն վայրերուն մէջ ապրող մօտ երեք հարիւր հազար Ռուսահայերէն ինչո՞ւ կարաւաններ ճամբայ չհանուեցան: Եթէ Հայաստանի մէջ անոնց համար տեղ չկար, ինչպէ՞ս երեսուն հազար Թաթարներ ընդունուեցան եւ տեղաւորուեցան Հայաստանի գիւղերուն մէջ: Միթէ անոնք Ատրպէճանի մէջ տեղ չունէի՞ն: Միթէ Ռուսաստանի, Պուլկարիոյ, Եունաստանի, Կիպրոսի եւ Սուրիոյ մէջ անհանգի՞ստ էին եւ կը հալածուէի՞ն և հաց չունէի՞ն մեր գաղթականներուն նման: Ո՞ւր փնտռելու ենք այս կատակախաղին գաղտնիքը եւ ինչպէ՞ս լուծելու ենք զայն, որպէս զի զմեզ համոզած ըլլանք:

«Մտահոգիչ են ներկայ երեւոյթները: Այդ երեւոյթները պէտք է փոխուին, դժբաղդութիւնները զմեզ դիմագրաւելէ առաջ: Եւ ո՞վ է որ գգաստութեան պիտի հրաւիրէ մեր առաջնորդները, քիչ մը հեռատես ըլլալու եւ քիչ մըն ալ ազգասէր, որպէս զի տեսնեն թէ ինչ գործեր է որ կը կատարուին Թուրքերու եւ Թաթարներու կողմէ Մակուի, Նախիջեւանի, Շարուրի, Մեղրիի եւլն. շրջաններու մէջ:»

ՀԱՅԵՐԷՆ

«ՆՈՐ» ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութենէն յետոյ, որ բացարձակապէս կը մերժէր Երեւանեան նորին «նոր» ուղղագրութիւնը, հիմակ ալ Երուսաղէմի Միաբանութենէն Բարգէն եպսկ. Սիոնի մէջ (Յունիս) կը քննադատէ ու կը մերժէ Երեւանի հին «նոր» (Մանուկ Աբեղեան) եւ չորսերու ուղղագրական «այլանդակութիւնը». ու կ'աւելցնէ.

— «Թէեւ խորհրդային Հայաստանի սահմաններէն դուրս գտնուած միլիոնաւոր Հայոց իրաւունքները, զգացումները եւ կարծիքները չեն յարգուիր Երեւանի կառավարութեան առջեւ, բայց մենք նորէն խոնարհաբար պիտի խնդրենք որ հանդիստ թողուն Հայերէնը, եւ չայլայլեն անոր օրինական ու նուիրական ուղղագրութիւնը՝ իր լեզուական իրաւունքներուն մէջ:»

ԽԱԶԱԳՈՂ ՄԸՆ ԱԼ.— Պէյրութի «Ազդակ»ը կ'իմանայ որ ֆրանսայէն Պէյրութ գացած է Հայ մը, 4000 գաղթականներ փոխադրելու համար Ֆրանսա:

Խաչագողութեան այս ճամբով, անցեալ տարի, ուրիշ մըն ալ Յունաստանի մէջ ծուղակ լարած էր բազմաթիւ Հայերու:

Մինչդեռ, շատ Հայեր կը հեռանան Ֆրանսայէն, ինչպէս 14 Հայեր վերադարձած են Պէյրութ, Թշուառ վիճակի մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌՈՒՍԻՈՅ ԲԱՆՏԵՐԸ ԼԵՑՈՒՆ

Զանազան աղբիւրներէ հասած հեռագիրներու համաձայն, Ռուսիոյ մէջ նոր կարմիր տերրորի հռչակումէն ի վեր, անձնապանութեանց թիւը կրկնապատկուած է. օրական 10-15 հոգի վերջ կու տան իրենց կեանքին: Մոսկուա եւ Փեթրոկրատ, որոնք աշխարհի բոլոր քաղաքներուն մէջ ամէնէն շատ թիւով բանտ ունենալու տխուր հռչակն ունին, չեն գիտեր ո՞ւր տեղաւորել վերջին օրերուն ձերբակալուած մօտ 1000 «բուրժուա»ները: Միջոցը գտած են սակայն, ու խիստ հսկողութեան տակ՝ կառախումբերով դէպի Սիպերիա կը ղրկեն:

Ռիկայէն կը հեռագրեն թէ վերջին անգամ ձերբակալուած 25 ականաւոր ռուս պատանդները Մոսկուայի Լուպիանքա բանտին նկուղներուն մէջ կը պահուին: Անունները յայտնի չեն:

«Շիքակօ Թրիպիւն» կը գրէ թէ Վոյքոֆի սպանութեան իբր փոխ-վրէժ սպաննուածներուն թիւը 200էն աւելի է. մէկ կողմէ տակաւին գնդակահարութիւնները կը շարունակուին փոքր կեդրոններու մէջ, ինչպէս՝ Մինսքի, Փսքովի, Նովկորոտի եւ Քազանի մէջ, նախկին ռուս ազնուականութեան անդամներէն անոնք որ չեն գնդակահարուիր, Սիպերիա կ'աքսորուին: Միայն վերջին շաբթուն 2100 հոգի աքսորուած են Մոսկուայէն:

Ահուսարսափ կը տիրէ ամէն կողմ: Թերթերը կը գրեն թէ յեղափոխութենէն վերջ աղքատացած ազնուականները, վաճառականները եւ «պալատական պնակալէզները» դրամական օգնութիւն կը ստանային Անգլիայէն եւ կը դաւադրէին խորհրդային կարգերը տապալելու համար:

Պուխարին, Վոյքոֆի սպանութեան առթիւ ճառ մը խօսելով, բսաւ թէ խորհրդ. կառավարութիւնը վայրկեան մը իսկ չի մոռնար բանւորներուն ըրած իր խոստումը, համաշխարհային յեղափոխութեան իրականացման մասին:

Քովերտա մշտնջենական բանտարկութեան

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ

Վարշաւայի Խորհրդային գործակատար Վոյքոֆի սպանիչ ուսանող Քովէրտայի դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ առջի օր, լեհ մասնաւոր դատարանի մը առջեւ, որ պատերազմական ատեանի մը իրաւասութիւններն ունի:

Նախ լսուեցաւ մարդասպանը, որ մանրամասնօրէն պարզեց թէ ի՛նչ պարագաներու տակ սպաննեց պոլշեւիկեան ներկայացուցիչը: Պատմութիւնը վերջացնելով բսաւ.

— Սպաննեցի՝ վրէժ լուծելու համար խորհրդային վարչաձեւէն:

Երիտասարդ ուսանողին հայրը, որ ներկայ էր դատավարութեան, լսուեցաւ իբրեւ վկայ:

Ընդհանուր դատախազը ամբաստանող կողմէն 16, իսկ պաշտպանող կողմէն 6 վկաներ հրաւիրած էր. այս վերջիններուն մէջ էին նաեւ քանի մը բժիշկներ: Քովէրտա հինգ փաստաբան ունէր:

Դատարանի նախագահը յայտարարեց թէ Լոնտոնի խորհրդային գործակատար Ռօզէնկօլց, որ սպանութեան ատեն Վոյքոֆի հետ կայարանին մէջ էր, փափաք յայտնած է իբրեւ վկայ լսուելու: Ռօզէնկօլց Մոսկուայէն Վարշաւա հասաւ վերջին պահուն:

Դատավարութեան ընթացքին՝ իրաւաբաններէն շատեր հաստատեցին թէ անկարելի է օտար պետութեան մը ներկայացուցիչը լեհ պաշտօնատարի մը նմանցնել. հետեւաբար եւ մասնաւոր արտակարգ դատարանի առջեւ դատել զայն: Դատավարութիւնը տեւեց 14 ժամ եւ վկայութիւններէն վերջ լսուեցան պաշտպանողականները: Երկար խորհրդակցութենէ մը վերջ, դատաւորները կէս գիշերը կէս ժամ անցած յայտնեցին թէ դատարանը իրաւասու է Քովէրտան դատելու, և մշտնջենական բանտարկութեան դատապարտեցին զայն: Ունկնդիրները գոհ կը թուէին որ Քովէրտան մահուընէ կ'ազատի: Դատարանը նախագահէն պահանջեց 15 տարի տաժանակիր աշխատանքի զեղչել պատիժը:

Բանտ տարուելէ առաջ Քովէրտա եւ հայրը ողջագուրուեցան:

Մոսկուայէն նոր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ գնդակահարուած են նաեւ վերջերս մահուան դատապարտուած այն ութը անձերը, որոնք իբրեւ թէ կ'անդամակցէին Պուքրէշի մէջ զօրավար Լէոնթովիչի ղեկավարութեան տակ գտնուող միապետական կազմակերպութեան:

⁂ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, պահպանողական երեսփոխան մը կառավարութեան ներկայացուցիչին հարցուց թէ պոլշեւիկներու կողմէ գնդակահարուած 20 հոգիին մէջ Անգլիոյ հաշուոյն լրտեսութիւն ընողներ կայի՞ն: Լորդ Լէմփսըն ժխտական պատասխան տուաւ, որուն վրայ աշխատաւորական երեսփոխան Պրքէնըն «ստախօս» անուանեց զայն: Երեսփ. ժողովը անմիջապէս որոշեց վտարել զայն:

Փոփոխութիւններ Անդրկովկասի մէջ

«Իզվեստիա» (9 Յունիս) կը գրէ թէ Անդրկովկասի դիկտատոր եւ Տնտեսական Բարձրագոյն Խորհուրդի նախագահ Օրա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՆՈՐ ԲԱԳՈՒ

Նկատի ունենալով Բագուի աստիճանական աճումը, ծրագրուած է մեծցնել քաղաքը եւ փրոֆ. Իվանիցկին կազմած է յատակագիծ մը:

Այս յատակագիծը քննուած եւ վաւերացուած է համամիութենական ջրանցքներու եւ բուժակայաններու համագումարին ընթացքին, որ գումարուած էր վերջերս Խարքովի մէջ:

Համաձայն այս յատակագիծին, Բագու քաղաքին ընդհ. տարածութիւնը պիտի հասնի 7000 տեսիադինի: Հին փողոցները պիտի ջնջուին եւ պիտի բացուին հինգ նոր ու խոշոր փողոցներ: Այս լայն փողոցներու երկայնքին պիտի տնկուին ծառեր:

Նաւահանգիստը պիտի շինուի Սեւ-քաղաքին մէջ: Իսկ միջնաբերդը, իբրեւ պատմական յիշատակարան, պիտի մնայ անփոփոխ:

Կեդրոնական վարչական բոլոր շէնքերը պիտի կառուցուին մէկ թաղի մէջ: Պիտի հիմնուի դպրոցական առանձին թաղ մը:

Այս աշխատանքները պիտի սկսին այս տարի, բանալով Եուրեւսկի փողոցը: Իսկ կը վերջանան եւ այս երազային Բագուն կը տեսնեն շինուած՝ մեր թոռները:

ՀԱՅԵՐԸ ՀԱՅՖԱՅԻ ՄԷՋ

Սիոն կը գրէ (Յունիս).— Պաղեստին, Կարմեղոս լերան ստորոտը կը գտնուի Հայֆա քաղաքը՝ իր հանդարտ նաւահանգիստով:

Զինադադարէն ի վեր քաղաքին մէջ հաւաքուած է հայ գաղութ մը: Յաճախ Երուսաղէմէն կը ղրկուէին կրօնաւորներ, որոնք քաղաքին Անկլիքան եկեղեցիին մէջ Հայերուն համար մասնաւոր պատարագ եկեղեցական արարողութիւններ կը կատարէին:

Վերջերս, տեսնելով որ գաղութը հետզհետէ կ'աճի, եւ անհրաժեշտ կը դառնայ սեփական եկեղեցի մը եւ դպրոց մը, որոշուեցաւ այդ նպատակին համար գնել հող մը Հայֆայի մէջ: Գնուած հողը կը գտնուի քաղաքին արեւմտեան կողմը, բացավայրի մը վրայ:

Միւս կողմէ, քաղաքին մէջ վարձուեցաւ մեծ տուն մը, որ ամէն յարմարութիւն ունի ծառայելու իբրեւ եկեղեցի, դպրոց եւ բնակարան հոգեւոր հովիւին, մինչեւ որ կառուցուին սեփական շէնքերը: Վարձուած տան մէջ կատարուած են արդէն անհրաժեշտ փոփոխութիւնները եւ հոգեւոր հովիւ նշանակուած է Զէյթունի Աւագկալ գիւղէն Յակոբ քահանայ Մավեան: Գաղութին կապուած են նաեւ Աքքիա, Նազարէթ, Տիբերիա գիւղերուն փոքրիկ հայ գաղութները:

ՀԱՅԿ. ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Հայաստանի զանազան գաւառներէն երեւան կը տեղեկացնեն թէ շինութիւններու եւ հողային աշխատանքներու ժամանակ պատահաբար կը գտնուին հնութիւններ: Վերջերս Արագածի ստորոտը, գիւղի մը մօտ, գտնուած են անագապղինձի դարէն մարդկային բնակարաններ, հիթիթեան անագապղնձեայ կացիններ, մանգաղ, յախճապակեայ ամաններ եւ տնական առարկաներ:

ՆՈՐԱԾԻՆՆԵՐՈՒ ՄԱՀԵՐԸ ԲԱԳՈՒԻ ՄԷՋ.— Բագուի առողջապահական մարմիններուն վիճակագրութեանց համաձայն, նորածիններու մահերու թիւը կը կազմէ հարիւրին 10 համեմատութիւն:

ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ ՈՍԿԻԻ ԳՆՈՒՄՆԵՐԸ

Մայիսի վերջերը Անգլիոյ պետական դրամատունը երեք միլիոն ստերլինի ոսկի ծախած էր առանց հրապարակելու գնորդին անունը: Այս գնումները «Սիթի»ին մէջ (Լոնտոնի մէկ թաղը ուր կը գտնուին դրամատուններն ու մեծ վաճառականները) մեծ աղմուկ յարուցին եւ ազդեցին արտասակարանական զեղչին վրայ որ քանի մը օրուան մէջ Յունիսին 4 մէկ ութերորդի բարձրացաւ եւ պաշտօնական սակը 4 առ հարիւրի իջեցնելու յոյսերը ի դերեւ ելան:

Տիրող անստուգութեան և անկէ ծագած երեւակայական ու արտառոց ենթադրութիւններուն վերջ մը դնելու համար, Անգլիոյ դրամատունը Մայիս 25ին հետեւեալ զեկոյցը հրատարակել տուաւ թերթերուն մէջ.

—վերջին շաբթուս Լոնտոնի մէջ եղած ոսկիի գնումները կատարուած են ի հաշիւ Պանք տը Ֆրանսի, որ բանակցութեան մէջ է նմանօրինակ գնումներ ընելու համար նաեւ Նիւ Եորքի մէջ: Այս գործառնութիւնները մաս կը կազմեն Ֆրանսայի դրամական վիճակին հետ կապ ունեցող ծրագրի մը, զոր կը հետապնդէ այժմու ելմտական նախարարը:»

Եւ սակայն, այս զեկոյցը չհանդարտեցուց ոչ տիրող յուզումը, ոչ ալ անգլիական հրապարակի ջղագրգռութիւնը: Լոնտոնի դրամատէրները իզուր կ'աշխատէին լուսաբանել թէ ինչ նպատակներ կը հետապնդէ Պանք տը Ֆրանսը այս գնումներով եւ որո՛նք են այդ գնմանց իրական դրդապատճառները:

Անգլիական մամուլը շատ աննպաստ կերպով արտայայտուեցաւ այս առթիւ Պանք տը Ֆրանսի մասին եւ ֆրանսական դահլիճն ալ խստօրէն քննադատուեցաւ մինչեւ իսկ Timesի եւ Financial Nevvsի նման զգոյշ թերթերու մէջ: Վերջերս համարձակեցան գրել թէ Պանք տը Ֆրանսի նպատակն է խանգարել Անգլիոյ դրամական դրութիւնը:

Անարդար է անշուշտ այս քննադատութիւնը, որ կը բացատրուի Անգլիոյ, ոսկիի պահեստի նուազման պատճառած մտահոգութեամբը: Պէնք ավ Ինկլընտի մետաղեայ պահեստի գումարն է այժմ մօտ 150 միլիոն ստերլին, ինչ որ հազիւ կը ներկայացնէ շրջաբերութեան մէջ գտնուած դրամատոմսերու եւ արտասահմանեան պարտքերու մէկ երրորդը: Ոսկիի պահեստի ո եւ է զգալի նուազում կը տկարացնէ դրամատոմսերուն երաշխաւորութիւնը եւ կը ստիպէ դրամատան վարչութիւնը բարձրացնել զեղչի սակը եւ հրապուրել օտար դրամագլուխները Անգլիա մտնելու:

Զեղչի սակին յաւելումը, սակայն, անբաղձալի է անգլիական վաճառականական դասին, որ անհամբերութեամբ կը սպասէ երկու տարիէ ի վեր անոր 5 առ հարիւրէն 4 առ հարիւրի իջնելուն:

Անգլիական թերթերու քննադատութիւնները միակողմանի էին անշուշտ եւ բոլորովին չէին պարզեր Լոնտոնի հրապարակին իրական պատկերը: Ֆրանքի կայունացման շնորհիւ Ֆրանսա ողողուեցաւ օտար դրամագլուխներով: Այն դրամատէրներն որ իրենց դրամները քաշած էին Ֆրանսայէն, վախնալով ֆրանքի անկումէն, վերադարձուցին զանոնք երբ ֆրանքը բարձրանալ սկսաւ: Միեւնոյն ժամանակ ֆրանսական արժեթղթերու տուած համեմատաբար բարձր տոկոսները շլացուցին միջազգային դրամագլուխը, որ յարմար վայր գտաւ Փարիզի սակարանին մէջ տեղաւորելու: Այս նպատակով այդ օտար դրամագլուխները, —տոլար եւ ստերլին մեծաւ մասամբ— ֆրանքի վերածուեցան առանց դրամական մեծ տեղափոխութեանց, որովհետեւ Պանք տը Ֆրանսն էր գլխաւոր գնորդը եւ ան ալ այդ գումարները Ֆրանսա չէր փոխադրեր, այլ կը պահէր Անգլիոյ կամ Ամերիկայի մէջ, փոխարէնը Փարիզ վճարելով՝ նոր հրապարակ հանուած դրամատոմսերով: Դրած ենք արդէն թէ խորհրդարանն արտօնած է Պանք տը Ֆրանսը հրապարակ հանելու ուզածին չափ դրամատոմս, պայմանաւ որ փոխարէնը ոսկի կամ ոսկիի արժէք ունեցող դրամ գնուի: Այսօր մօտ 53 միլիարի ֆրանս. դրամատոմս կայ հրապարակին վրայ:

Այսպիսով, ուրեմն, «Սիթէ»ին մէջ ֆրանսացի կամ անգլեւսաքսոն շահագէտներու հաշուոյն ի պահ դրուած ստերլինները անցան Պանք տը Ֆրանսի պահանջի հաշուոյն եւ այս պարզ գործողութիւնը, որով թէեւ գումարները մնացին այնտեղ ուր էին նախապէս, բայց փոխուեցաւ պահանջատէրը, ահագին յեղաշրջում պատճառեց Լոնտոնի հրապարակին վրայ:

Եթէ Պանք տը Ֆրանսը, փոխանակ օտար դրամատէրերու տոլարներն ու ստերլինները գնելու, պահանջէր որ ոսկիով վճարուին ֆրանսական արժեթղթերը, Լոնտոն ու Նիւ Եորք պիտի ստիպուէին ոսկի ղրկել Ֆրանսա եւ միւս կողմէն բարձրացնել իրենց զեղչի սակը, որպէս զի Ֆրանսայէն հրապուրուած օտար դրամատէրները զադրին իրենց ունեցած պատրաստ գումարները այնտեղ ղրկելէ: Պանք տը Ֆրանսը սակայն ոսկի չպահանջեց այնչափ ժամանակ որ պէտքը չզգաց եւ աշխատեցաւ կարելի եղածին չափ ուշացնել այդ թուականը, պատճառ չտալու համար Լոնտոնի կամ Նիւ Եորքի հրապարակներուն ջղագրգռութեան: Պէնք ավ Ինկլընտը լաւ գիտէր սակայն իրական կացութիւնը եւ կը զգար որ Ֆրանսա վերջ ի վերջոյ երբ յագենայ ստերլինով ու տոլարով, պիտի ստիպուի ոսկի մետաղ առնել իր պահանջներու հաշուոյն եւ այդ պատճառաւ է որ զեղչի սակը չէր իջեցներ հարիւրին 4, ինչպէս կը նախատեսուէր բաւական ժամանակէ ի վեր: Զգեհացնելու համար ֆրանսական Դրամատունը իր վրայ ծանրացած ամբաստանութենէն, պէտք է յիշել մանաւանդ թէ Անգլիոյ մէջ գնուած ոսկիին կրկնապատիկը Նիւ Եորքէն գնուած է, երկու հրապարակներու հաւասարակշռութիւնն անվթար պահելու համար: Եթէ այս գնումները շարունակուին, Նիւ Եորք եւ Լոնտոն պիտի ստիպուին իրենց տոկոսի սակը բարձրացնել եւ վարկերը նուազեցնել, ինչ որ յառաջ պիտի բերէ ընդհանուր դրամական ճգնում, որովհետեւ Լոնտոնի, Նիւ Եորքի եւ Փարիզի սակարաններն իրարու հետ սերտ առնչութիւն ունին եւ ո եւ է փոփոխութիւն անպատճառ իր հակահարուածը կ'ունենայ միւս հրապարակներուն վրայ:

Պանք տը Ֆրանսի հետեւած քաղաքականութիւնը, ուրեմն, մեկնակէտը կարելի է համարել ընդհանուր վարկային սեղմումներու, որոնց հետեւանքով պիտի մաքրագործուին բոլոր դրամական հրապարակները:

Արդարեւ՝ երբ ո եւ է երկրի մէջ դրամի առատութիւն կը զգացուի եւ ո եւ է վտանգ չկայ այդ դրամի անկման կամ բարձրացման մասին, անսահմանօրէն կը բազմապատկուին վարկային գործառնութիւնները, մինչեւ վտանգաւոր դառնալու աստիճան. երբ ո եւ է արտաքին թէ ներքին պատճառաւ դրամատունները սկսին սեղմել վարկերը, անմիջապէս կը սկսի խուճապը վարկային գործառնութեանց մէջ եւ առողջներն ալ յաճախ զոհ կ'երթան, ախտաւորներուն դէմ ձեռք առնուած խիստ միջոցներուն պատճառաւ:

Այս հայեցակէտով, Փարիզի սակարանը բախտաւոր է, որովհետեւ Պանք տը Ֆրանսն իր պահանջները արտասահման պահելով, դրամի անչափ առատութիւն չպատճառեց եւ վարկային վտանգաւոր գործառնութիւններու առիթ չընծայուեցաւ երբ եւ իցէ:

Մ. Տ.

ԶՈՀ ՄԸ ԵՒՍ

Թիֆլիսի «Երեւանեան Հրապարակ»էն դէպի արեւելք երկարող Արմեանսկի (Հայկական) փողոցի մէջ, թիւ 12 տունին տակ՝ խմորեղէն եւ կաթնեղէնի փոքրիկ, կիսամութ խանութ մը կար, ուրուն մէկ անկիւնը, հնամաշ սեղանին առջեւ, յաճախ կը նստէր, միջահասակ, կորաքամակ, ալեհեր եւ նիհար ծերունի մը, միշտ անուշ եւ հաճելի ժպիտ մը դէմքին:

Մինակ եղած ժամանակ անդադար թերթ կամ գիրք կը կարդար, իսկ երբ իր ծանօթ եւ մտերիմ հայրենակիցները ներս մտնէին, իսկոյն խօսակցութիւն կը բանար ազգային անցեալի, մեր ազատագրական պայքարի եւ հայ քաղաքական կեանքի մասին ու կը սկսէր ոգեւորութեամբ ճառել, վիճաբանիլ, միշտ յանգելով այն եզրակացութեան, որ «Տաճիկը մեր յաւիտենական թշնամին է, անոր հետ լեզու գտնելու ո՛րեւէ ճար ու հնար չկայ, ի՛նչ ալ ըլլայ Տաճիկը յարմար առիթ գտնելուն պէս պիտի կոտորէ հայութիւնը: Գալով Ռուսին, սա եւս թշնամի է Հայերուն եւ զուր է սպասել, որ նա — Ռուսը— քաղաքական անկախութիւն պիտի տայ Հայաստանին: Հայ ժողովուրդը եւ իր գիտակցութիւնը— բնա՛ւ յոյս կապելու չենք օտարներու շնորհներուն»:

Երբ կը հարցնէիք թէ՝

— Շա՛տ լաւ, Պ. Մատթէոս, այդ ձեր ըսածները ճիշտ են, բայց ի՞նչ է եզրակացութիւնը, Հայերս ի՞նչ ընելու ենք:

Աշխոյժ ծերունին յանկարծ ոտքի կ'ելլէր աչքերը կը փայլէին, ձեռքը սեղանին կը զարնէր ու կը պոռար.

— «Իսրայէ՛լ, դու փրկիցես զքեզ. ահա՛ իմ եզրակացութիւնը: Մենք Հայերս պիտի փրկենք մեզ եւ մեր արիւնով մեր պայքարով, մեր սեփական բազուկով պիտի ձեռք բերենք մեր անկախութիւնն ու ազատութիւնը»:

Այս խօսակցութիւնները տեղի կ'ունենային 1915ի ամրան եւ 1916ի գարնան, երբ հայ կամաւորական գունդերը սփռուած էին Տաճկահայաստանի նահանգները եւ ամբողջ հայութիւնը մեծ յոյսեր կապած էր Ռուսաստանի եւ դաշնակիցներու յաղթական սուրին հետ:

*
* *

Ո՞վ էր Մատթէոս Աղնաուրեան: Ծնած էր Վանի Այգեստանի Չաղլի փողոցը, 1855ին: Նախնական ուսումը ստացած էր Արարուց Ս. Թարգմանչաց երկսեռ դպրոցին մէջ: 1876ին, երբ մեծանուն Մկրտիչ Փորթուգալեանը Վանի մէջ կը հիմնէր իր կեդրոնական դպրոցը (ապա վարժապետանոց) Աղնաուրեանը կը դառնայ Փորթուգալեանի անդրանիկ աշակերտներէն մէկը: 1870—1880ական թուականներուն, Վանի մէջ ստեղծուած ազգային վերածնունդի գեղեցիկ տարիներու ամբողջ քաղցրութիւնը վայելած Աղնաուրեանը շատ արժէքաւոր յիշողութիւններ ունէր այդ օրերու մասին:

Պաշտող եւ հիացող էր Խրիմեան Հայրիկի անձին եւ գործին, եւ միշտ երախտագիտութեամբ կը յիշէր վաստակաւոր Մ. Փորթուգալեանի բազմարդիւն գործերը:

Վանի մէջ կ'ամուսնանայ եւ կ'ունենայ երեք տղաներ — Մարգար, Խորէն եւ Սուրէն, երեքն ալ յետագային մտան Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը եւ դարձան հաւատարիմ կուսակցականներ: Մանաւանդ Մարգարը, Վանի դաշնակցական երիտասարդութեան մէջ սիրուած, համեստ եւ գործունեայ ընկեր մըն էր:

Մատթ. Աղնաուրեանը նախ Արմենական կուսակցութեան անդամ էր, բայց Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հիմնուելէ յետոյ, յարեցաւ մեր կուսակցութեան եւ մինչեւ իր մահը հաւատարիմ մնաց Դաշնակցութեան գաղափարներուն եւ գործունէութեան, հաւատալով, որ Դաշնակցութիւնը եղած է եւ կը մնայ միակ կենսունակ կուսակցութիւնը եւ ղեկավար ուժը:

Վասպուրականի մէջ 1895—1896 թուականներուն երբ տեղի ունեցան հայկական կոտորածները, Մատթ. Աղնաուրեանը գգուելով տաճկական լուծէն, կ'անցնի Կովկաս եւ հաստատուելով Թիֆլիսի մէջ համեստ գործով մը կ'ապահովէ իր ընտանիքի ապրուստը:

Վանի 1915 թուի Յուլիսի մեծ գաղթին, Աղնաուրեանի ընտանիքը հասաւ Թիֆլիս, ուր Մարգարը, մեծ որդին, վարակուեցաւ բծաւոր տենդով եւ մեռաւ Արամեան հիւանդանոցին մէջ, նոյն թուի Օգոստոսին: Ծերունի հայրը հեծկլտալով կը հետեւէր դագաղին:

1916ին, երբ Էջմիածին հաստատուած էր, միշտ կը գրէի Աղնաուրեանին եւ փոխադարձաբար կը ստանայի իր նամակները, ուր միշտ հարցեր եւ նիւթեր կուտար մեր ազգային ու քաղաքական կեանքէն, փորձ եւ առողջ դատողութիւններ՝ մեր ապագայի մասին: 1918 Մայիսի 28ին, երբ արդէն Հայաստանի Հանրապետութիւնը հռչակուած էր, Թիֆլիսէն ճամբորդ մը հետեւեալ երկտողը կը բերէր Աղնաուրեանէն.

«... Այս երկտողը կայարանէն կը գրեմ շտապ կերպով. տեսա՞ր որ գուշակութիւնս կատարուեցաւ եւ յոյսերս իրականացան. Իսրայէ՛լ, դու փրկիցես զքեզ. եւ ահա այսօր Հայաստանը ազատ եւ անկախ է»:

Երբ կարմիր սուիններով ինկաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, այլեւս ո՛չ մէկ լուր չունէի Մ. Աղնաուրեանէն: Ալեւորեց կսկիծը, ցաւը ներսն առաւ ու լուռ մնաց մինչեւ իր մահը:

Չեկան 1925ի գարնան Թիֆլիսի մէջ, իբրեւ Դաշնակցական կը ձերբակալէ Մատթ. Աղնաուրեանի կրտսեր որդին Սուրէնը, որ երկար ժամանակ բանտարկուելէ յետոյ, Չեկայի որոշումով, երեք տարիով կ'աքսորուի Սիբիր, ուր եւ կը մնայ մինչեւ հիմա:

Մատթ. Աղնաուրեանը բնա՛ւ չէր հանդուրժեր պոլշեւիկեան ռեժիմին: «Օդն անգամ ապականուած է անոնց իշխանութեան օրով», կ'ըսէր: Իր տառապանքը սաստկացուց Սուրէնի աքսորը, եւ ահա 1925 դեկտեմբերին, ցուրտ գիշեր մը, Մ. Աղնաուրեանը ճրագ կը վառէ եւ տոմսակ մը կը գրէ՝

«Ես գնացի, մնաք բարով, ինձ չը փնտռէք»: Եւ կ'երթայ շիտակ դէպի Կուր գետի՝ ամայի ափը, բարձրագիր տեղ մը, ուրկէ ինքզինք ջուրը նետելով խեղդամահ կ'ըլլայ, զոհ կարմիր բռնապետութեան: Շաբաթ մը յետոյ միայն ձկնորսները գետափին կը կը գտնեն եղերաբախտ Աղնաուրեանի դիակը, քայքայուած եւ անճանաչելի:

Աղնաուրեանի այս եղերական մահէն քանի մը ամիս յետոյ ալ, Վահագն Քրմոյեանի ծերունի հայրն էր, որ պոլշեւիկներու կողմէ աքսոր տարուելու ճամբուն, ինքզինք ձգեց Սեւանի ծովը եւ խեղդամահ եղաւ:

Յարգա՛նք զոյգ ծերունիներուն:

ՄԱՍԻՍ

ԾԻԾԱՂ

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԿԻՍԵԼՈՎ...

Ռաքովսքի ըսեր է.

— Պարտականութիւն ունինք տարածելու պոլշեւիզմը, ինչպէս տարածուեցաւ քրիստոնէութիւնը 2000 տարի առաջ:

Վա՜յ մեզի ու մեզմէ վերջ գալիքներուն, եթէ 2000 տարի ալ պոլշեւիզմը տեւէ:

Բարեբախտաբար յուզումի պատճառ չկայ, քանզի մեր օրերուն ամէն բանի կենաց չափը կարճ է... շատերու ուղեղին նման:

Տեսնենք ուրեմն տարածութիւնը երկու վարդապետութեանց:

*
* *

Կը պատահի որ Յոյն մը եւ Հրեայ մը գործի ընկեր ըլլան: Քիչ ատենուան մէջ աւելի քան կ'եղբայրանան եւ բուռն սէրը իրենց կիսել կուտայ պատառ մը հացը, վերջին սիկարէթը, ադամաթուզը եւ նոյնիսկ բոլոր անկիսելի բաները, մէջն ըլլալով Յոյնին կնիկը ու Հրեային խելքը... եթէ ամբողջ էր:

Կիսելը եղած էր իրենց կեանքին անխորտակելի սկզբունքը: «կէսը ինծի, կէսը քեզի», գաղափարի համար, ի հարկէ:

Կը պատահի որ Յոյնը յանկարծ մեծ ժառանգութեան մը տիրանայ, հեռաւոր գիւղի մը մէջ մեռած ըլլալով իր հօրեղբայրը: Կը դիմէ Հրեային.

— Եղբայր Պօլսօր, 50,000 ոսկի ժառանգեցի: կէսը ինծի, կէսը քեզի: Խնդրանք մը սակայն: Ես լուրջ պատճառով մը չեմ կրնար գիւղ երթալ. դուն իմ տեղս գնա ներկայացիր եւ դրամները զանձէ: Գիւղին մեծերուն ընելիք հարցումները ըսեմ քեզի: Այդ երեք հարցումներուն ալ «կը հաւատամ» պատասխանէ: Օրինակի համար, անոնք պիտի հարցնեն.— «Աստուծոյ մէկ եւ երեք անձ ըլլալուն կը հաւատա՞ս»: Երկրորդ՝ «Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս եօթը նկանակը ու քանի մը ձուկը՝ չորս հազարէն աւելի անձերու բաժնած ու զանոնք կշտացուցած ըլլալուն կը հաւատա՞ս»: Երրորդ՝ «Աշխարհի փրկիչին խաչուելուն եւ յարութիւն առնելուն կը հաւատա՞ս»: Ահա այս է բոլորը, սիրելիս:

Հրեայ Պօլսօր, որ Յոյնին չափ եւ քիչ մըն ալ աւելի նախանձախնդիր էր «կէսը քեզի, կէսը ինծի»ի սկզբունքին, ըսաւ իր ընկերոջ.

— Սիրելի Եօրկիս, ինչպէս ամէն բան կիսած ենք, այսքան բանի հաւատալն ալ պէտք է կիսենք: Օրինակ ես կը հաւատամ թէ Աստուած մէկ է, դուն ալ հաւատա թէ երեք անձ է: Ես կրնամ հաւատալ Քրիստոսի քիչ մը հացն ու ձուկը՝ հազարաւոր մարդոց բաժնած ըլլալուն, պայմանաւ որ անոնց կշտանալուն ալ դուն ինքդ հաւատաս: Ես խորապէս կը հաւատամ Յիսուսի խաչը ելնելուն, բայց քեզի կը թողում բարձրօրէն հաւատալ անոր յարութիւն առնելով վեր բարձրանալուն:

*
* *

Ու Քրիստոսէ 1927 տարի վերջը, կը պատահի որ պոլշեւիկ հայ մը եւ չէզոք հայ մը կենաց ընկեր ըլլան: «կէսը ինծի, կէսը քեզի»:

Կը պատահի ալ որ չէզոք Հայը կենսական գործի մը համար Երեւան համբորդելու [illegible] ուարին հարկին ներքեւ [illegible] կը դիմէ իր ընկերոջ խորհրդ[illegible] դին՝ թէ ի՛նչպէս կարելի է [illegible] ձեռք բերել: Ընկերը կ'ըսէ.

— Քեզի քանի մը ամիս [illegible] բունակալաբար՝ քանի մը հարցում պիտի ընեն, բայց գլխաւոր հարցումները երեք են, [illegible] տեւեալներն են. «Կը հաւատա՞ս որ հայրենիքդ խորհրդային [illegible] յաստանն է ու ազատ, անկախ ու դրախտ է»: «Կը հաւատա՞ս որ հայ բանուորն ու հայ գիւղացին ուտել խմելէ վերջ՝ մնացածն ամենէն պիտի օգնեն, նիւթապէս ու բարոյապէս, աշխարհի 800 միլիոն պրոլետարներուն»: «Կը հաւատա՞ս որ հայը որ մինչեւ հիմակ խաչուած էր, ներկայիս յարութիւն առած է խորհրդային սահմաններուն մէջ»:

Պարոն Չէզոք անկլանելի գրանելով այսքան «հաւատամք...»ը, բերանը կը բանայ.

— Քաղաքացի կարմրուկ, կիսենք այս բոլորը, ըստ մեր սկզբունքին: Ես անոնց կը պատասխանեմ թէ կարմիր ընկեր մը ունիմ, որուն հետ միայն ամբողջութիւն կը կազմեմ: Անանկ որ ես կը հաւատամ Հայաստանի հայրենիքս ըլլալուն, իսկ ընկերս ալ կը հաւատայ անոր ազատ, անկախ ու դրախտ ըլլալուն: Իմ բաժինիս ես կը հաւատամ թէ մօտ ատենէն, տարբեր պայմաններու տակ, հայ բանուորն ու գիւղացին քիչ մը պիտի ուտեն խմեն, իսկ ընկերս ալ կը հաւատայ, եւ թող հաւատայ թէ աշխարհի բանուորները պիտի կերակրուին մերիններուն կողմէ: Ես կը հաւատամ ազգիս խաչուած ըլլալուն եւ երջանիկ ընկերս ալ խորո՛ւնկ, խորո՛ւնկ կը հաւատայ անոր յարութիւն առած ըլլալուն, խորհրդային սահմաններուն մէջ:

Չէզոք Հայը իր սկզբունքին աւելի քան տէրն էր: «Հաւատամք...»ը կիսեց, գէշ մասերը իրեն առաւ ու լաւ մասերը վերապահեց իր կարմիր ընկերոջ, որ այս անգամ աւելի կարմրեցաւ... ամօթէն:

ԱՐԻՍ-ՏՈՖԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔ ՄԸ ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ ՄԱՍԻՆ

Թաւրիզէն մեզ կը հաղորդեն որ Պ. Հայկ Աճէմեանը մամուլին յանձներ է իր անտիպ մէկ աշխատութիւնը՝ Խրիմեան Հայրիկի մասին: Հրատարակութեան ծախքը յանձն առեր է Ատրպատականի Հայոց Թեմական Խորհուրդի անդամ Պ. Մարգար Յակոբեանը:

Յիշեալ աշխատութեան մէջ գլխաւորաբար երեւան պիտի գան Խրիմեանի կեանքին ցարդ անյայտ էջերը, բնորոշ գիծերը, մանրավէպեր եւլն. թիւով մօտ 150, նաեւ ծաղկաքաղ ձեւով պիտի երեւան հայ եւ օտար գրագէտներու կարծիքները Խրիմեանի մասին: Առանձին գլուխով մը հեղինակը կը ներկայացնէ Խրիմեան Հայրիկի վերջին օրերու յուզիչ դրուագները:

Գիրքին կողքը, ինչպէս նաեւ Խրիմեանի քանի մը անտիպ եւ տպուած լուսանկարները յանձնուած են Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան տպարանին, ուր պիտի տպուին լաւագոյն թուղթի վրայ:

Այս աշխատութիւնը կը հրատարակուի Խրիմեան Հայրիկի մահուան քսանամեակի առթիւ (1907—1927):

Փափաքողները կրնան դիմել հեղինակին հետեւեալ հասցէով. Haik Adjémian, Tauris (Perse).

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒԱՆՔ

Ապրէլջանեան ընկերութիւնը կազմակերպած է հնագիտական արշաւանք մը դէպի [illegible] հովիտը, Վրաստանի սահմանագլուխին մօտ, ուր կը յուսան գտնել նախապատմական [illegible] երրորդական շրջանի [illegible] ոսկորներ:

Կը կարծուի որ այդ [illegible] մէջ թաղուած կմախքները [illegible] շրջանի [illegible] ոսկորներ են: Արշաւախումբին [illegible] վարիչն է երիտասարդ Վէզիրով:

…ՅԵՏՆԵՐ [illegible]

[illegible] ՇՐՋԱՆ ՄԸ

ԼԸ ՄԱՆ (Սեփ. Թղթ.).— …իրիշ շրջաններ գործա- …թիւնը կը մեղմանայ, այս …րը սատականալ սկսաւ։ Լա… նաւարանէն յետոյ, …գործարանն ալ սկսաւ …շարժու գործաւոր ճամ- …մեր հայրենակիցներէն ալ …քանի մը հոգի, ու- …ամէն որ շրջակաները կը …գործ մը գտնելու յոյ- …Այս շրջանին մէջ գործա- …ները շատ չեն։ Երբ անոնք …դուռները կը գոցեն գործ …անկարելի ըլլալու աստի- …գնալ է։ Երկու ամիս հայ …երիտասարդներ հողի գործ գտան …օրականով, բայց գործին …թեան չկարենալով դիմա- …ձգեցին։

…Ազգային կեանքի մա- …խօսիլ իսկ աւելորդ է։ Երա- …նը ծարահատ կամ փրան- …գորց կը յաճախեն եւ …փողոցները կը թափառին, …ալ գաւառի ազգային …Հակառակ եղած դի- …թիւններուն, հայ ծնողներ …պզտիկներուն հետ կը շա- …թուրքերէն խօսիլ։ …շատ քիչեր կան։ Ո՞ւր …երթայ սոսր վերջը։ Աշ- …չորս հովերուն ցրուած չոր …մը կարօտով անվերջ թա- …կ եւ ուծանալ…

Ո՞ւր են Հայաստանի վարիչ- …եւ անոնց թմբկահարները. …օրուան կը սպասեն հայրե- …դուռները բանալու համար։ …Հայաստանը ազատ եւ …է, կ'ըսեն. եթէ չուզեր իր …պանդուխտ զաւակներուն տառա- …քները լսել, ո՞ւր կը մնայ իր …։

Հետաքրքիր

ՎԱՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ամէն տարի …Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը …տօնէր Վանի Ապրիլեան Հերո- …մարտը։ Այս տարի ալ տօն- …ւեցաւ դաշնահանդէսով մը, …յց նախաձեռնողը ոչ թէ Հայր. …իւթիւնն էր, այլ Վասպուրա- …կանի նորակազմ Երիտ. «Փարոս» …Միութիւնը, որուն վերջին պահուն …կան միացան Շապին Գարահիս- …արցիները, միանալու տօնելու …համար նաեւ Շ. Գարահիսարի …հերոսամարտը։

Տօնակատարութիւնը տեղի …ունեցաւ Յունիսի 12ին, կիրակի …օրէ վերջ ժամը 3ին, 10 Bld. Rabatauի պարտէզին մէջ։ …երկայ էր կոկիկ բազմութիւն …մը։ Պարտէզին դուռը եւ բեմը զարդարուած էին Հայկ. եւ Ֆրանս. դրօշներով, իսկ Միութեան անդամները ժողովուրդին կը ցրուէին նախապէս պատրաստուած նկարները, Ապրիլեան հերոսամարտի կազմակերպիչ եւ ղեկավարներու, Արամի, Վռամեանի, Իշխանի, Եկարեանի եւ Լեւոն Շագոեանի (վերջինս ողջ է եւ այժմ Միջագետք)։ Հանդէսը բացուեցաւ երգեցիկ խումբի «Մեր Հայրենիք» երգով։ Նախագահ պ. Ա. Կախոեանի բացման երկու խօսքէն յետոյ պ. Բ. Մաշօեանը արտասանեց Որբերեանի «Վարդենին»։ Օր. Ա. Յովսէփեան երգեց «Վանի կոտորած»ը, Օր. Վալանթին արտասանեց «Վասպուրականի Նահատակներ»ը։ Յետոյ նուագուեցաւ խանդավառ քայլերգը պ. պ. Ե. Եավրուեանի եւ Յ. Գասպարեանի կողմէն։

Բանախօս պ. Վազգէնի բանաւոր բացակայութեան պատճառով, հրաւիրուեցաւ «Հայ Սիրտ»ի խմբագիր պ. Ե. Թորոսեան, որ շեշտեց հայ ժողովրդի ինքնապաշտպանութեան պէտքը, մանաւանդ Եւրոպայի մէջ, ուր մեր նոր սերունդը այլասերման ենթակայ է ամէն օր։ Երգեցիկ խումբի «Իմ Չինարի Եար»ը երգէն յետոյ, արտասանեցին եւ երգեցին պ. պ. պ. Արզումանեան, Ն. Խաչատրեան, Վ. եւ Փ. Շաքարեաններ, Օ. Մէյխանէճեան, օրիորդներ Ա. Յովսէփեան եւ Վալօեան։ Օր. Վալանթին կենդանի պատկերներով եւ հայկական տարազով յաջողօրէն ներկայացուց «Պարզիր աղբիւր»ը եւ «Մանիր մանիր իմ ճախարակ»ը։ Օր. Ծովիկ պարեց կովկասեան պարեր։ Յայտագիրը վերջացած ըլլալով, ժողովուրդը սկսաւ զուարճանալ, հայկական եւ կովկասեան պարերով, որ տեւեցին մինչեւ ժամը 7։

Վասպուրականի Երիտ. Միութեան անդամներուն մեծագոյն մասը անդամ է նաեւ Հայրենակցական Միութեան։ Փոխանակ իբրեւ անջատ միութիւն գործելու, արդեօք լաւ չէ՞ր ըլլար որ բոլորն ալ համախմբուէին իրենց Հայր. Միութեան շուրջը։ Չէ՞ որ «Միութիւնը ուժ է» եւ Վասպուրականցիները ամէն ժամանակ միանալու եւ միասին գործելու գիտակցութիւնը ունին։ Ուրիշ դիտողութիւն մը եւս։ Մարսէյլի Վասպուրականցիները մինչեւ այժմ տօնած են եւ այսուհետեւ ալ պիտի տօնեն Ապրիլեան անմահ Թագ հերոսամարտը։ Արդ. ի՞նչ ըսել Փարիզ հաստատուած վասպուրականցի այն մտաւորականներուն, որոնցմէ շատերը իրենց գոյութիւնը այդ օրուան կը պարտին, բայց եւ այնպէս քար անտարբերութեամբ մոռցած են նորագոյն պատմութեան փառաւոր մէկ էջը։

Վարդ-Պատրիկ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ.— Փօն տ'Օպնայի Ազգային Միութեան նախաձեռնութեամբ, Յունիս 12ին, Սէօլէօզի «Արեւելք» Հայրենակց. Միութեան սրահին մէջ կատարուեցաւ Մայիս 28ի տօնը։

Սրահը լեցուած էր Փօն-տ'Օպնայի եւ շրջակայ գիւղերու երկսեռ Հայերով։ Հայկական եռագոյնը խորհրդանշող զարդերն ու շղթաները, առանձնապէս մեծ փայլ մը տուած էին սրահին։

Երգչախումբը երգեց «Մեր Հայրենիք»ը։ Ապա Պ. Մ. Շահպազեան (Ազգային Միութեան ատենապետ) իր բացման խօսքին մէջ, բացատրեց օրուան տօնին մեծութիւնը։ Օրիորդ մը իր գեղեցիկ արտասանութեամբ յուզեց ներկաները, իսկ ուրիշ մը երգելով հայկական ջերմիկ մթնոլորտ մը ստեղծեց։ Գեղեցիկ և տպաւորիչ էին երկու երիտասարդներու արտասանութիւնները։

Օրուան բանախօսը, ընկեր Վազգէն Մարտիրոսեան, մանրամասնօրէն բացատրեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը, եւ զանազան դրուագներ պատմեց Ղարաքիլիսայի եւ Սարդարապատի հերոսամարտերէն։ Հայ ժողովուրդի ազատագրութեան պայքարը նմանցուց Նունկէսէրի եւ Բոլիի, ինչպէս եւ Լինտպէրկի հերոսական թռիչքներուն։ Վերջացնելով յորդորեց հայրենակիցները որ աշխատին ունենալ իրենց մասունն ու մանկապարտէզը ու հնարաւոր ամէն միջոցներ ի գործ դնեն պայքարելու համար այլասերման վտանգին դէմ։

Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ Փորոտան» երգով։ Չէզոք մը, գրաւոր կերպով հարցումներ ուղղեց հայ կուսակցութիւններու ծագման, անոնց դերին մասին, միաժամանակ հարցնելով թէ՝ «Հայ ժողովուրդը պիտի կոտորուէ՞ր, եթէ կուսակցութիւնները չըլլային»։ Բանախօսը սիրայօժար պատասխանեց այդ հարցումներուն եւ հանդիսականները հեռացան գոհ սրտով։ Հանդէսէն անմիջապէս վերջ 13 երիտասարդներ երկու անհատ Դաշնակցականներու հետ միանալով, կազմեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Փօն տ'Օպնայի «Կորիւն» ենթակոմիտէն։

Ա. Տ. Կարապետեան

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍՑԷՆԵՐՈՒՆ

Յատկապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն եւ առ հասարակ բոլոր անոնցմէ որ կը թղթակցին մեզի հետ, ՃԻՇԴ ԵՒ ՈՐՈՇ ԳՐԵԼ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ իրենց հասցէն, անունը, մականունը, փողոց, թիւ, քաղաք։ Այլապէս շփոթութիւններ անխուսափելի են։

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

Մաշէթ Սիւլէյմանի մէջ կան մօտ 600 Հայեր։ Մէկ մասը կը զբաղի գրագրութեամբ, ուրիշներ՝ ճամբաներու շինութեան վերահսկիչ, իսկ մեծ մասը՝ արհեստաւոր։

Հայերը ունին ակումբ մը, որ միակ կեդրոնն է ազգ. կեանքին։

Երիտասարդութիւնը զարգացած է, բայց շատերը կորսուած են ազգային կեանքէն, մոռցած են հայերէնը եւ կը խօսին անգլիերէն կամ պարսկերէն։

Հայերը աչքի կը զարնեն իրենց կենսունակութեամբ եւ աշխատասիրութեամբ։

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐԸ

Այս տարուան Salon des Artistes Françaisի մէջ հայ նկարիչներէն եւ արձանագործներէն ընդունուած են Արսէն Շապանեան, Շահնազար Գույումճեան, Արամ Պագալեան, Օր. Վարդուհի Թամիրեանց, Օր. Ազարեան, Լեւոն Մուրատով եւ Նալբանդեան։ Շահնազար Գույումճեանի ցուցադրած նկարը արժանացած է «Պատուոյ յիշատակութեան»։

Salon National des Beaux-Artsի մէջ՝ ցուցադրած են Շ. Ադամեան, Է. Շահին, Վ. Մախոխեան, Յ. Ալխազեան, Ս. Խաչատրեան, Տիկին Բաբայեան, Բանեատեան եւ Տիգրան Բոլատ։

Salon des Tuileriesի մէջ նկարներ ունին Տիկին Բաբայեան եւ Օր. Շիլթեան, եւ արձան մը Գիրիջեան։

Միր Իսքուսթվա ռուս նկարիչներու սալօնին 10 նկարներով մասնակցած է Մարտիրոս Սարեան։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԿԵԱՆՔԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Վարչութիւնը, օգտուելով Առժամեայ Կեդր. Յանձնախումբի անդամ Պ. Յ. Ճ. Սիրունիի ներկայութենէն, խորհրդակցական հաւաքոյթ մը ունեցաւ անցեալ շաբթու, ընդհանրապէս Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ մասնաւորապէս Փարիզի մասնաճիւղերը շահագրգռող հարցերու շուրջ։

Ներկայ էին նաեւ Պէլվիլի, Ալֆորվիլի եւ նորակազմ Շավիլի ներկայացուցիչները։ Գլխաւոր նիւթը Ֆրանսայի կամ Արեւմտեան Եւրոպայի Շրջանի կազմակերպութիւնն էր, որուն համար արդէն նախապատրաստական աշխատանքները սկսած ըլլալով, յոյս կայ ամսոյս վերջը կամ Յուլիսի սկիզբները գումարել յատուկ Շրջ. Պատգ. Ժողով մը, ուր իրենց մասնակցութիւնը բերել կոչուած են՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի, Ալֆորվիլի, Ժուանվիլի, Շավիլի, Պրիւսէլի, Մարսէյլի, Լիոնի, Վիէնի եւ այլ վայրերու բազմաթիւ մասնաճիւղերը։ Շրջանային կազմակերպութիւնը կարուկ քայլ մը պիտի ըլլայ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. Իրաւասու Մարմին մը ստեղծելու ճամբուն մէջ։ Այս պատճառով ալ, մասնաճիւղերուն եւ մարզասէր երիտասարդութեան պարտքն է իրենց ամէն կարելին ի գործ դնել, օր առաջ ձեռք ձգելու համար առաջադրուած գեղեցիկ նպատակը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը իբր համահայկական եւ համազգային մարմնակրթական շարժում, ժամանակ է որ ստանայ իր արժանի վարկն ու յարգանքը եւ իր համապատասխան Վարչ. Խորհուրդը, առանց որուն ո՛չ մէկ հնարաւորութիւն կայ ճիգերու եւ աշխատանքի միութիւն եւ գործի ներդաշնակութիւն պահպանելու։

Հ. Գնդ.

* * *

Կիրակի օր Ֆրանսայի ազգային խումբը ջախջախիչ պարտութիւն մը կրեց Փէշթայի մէջ Հունգարիոյ ազգային խումբէն, 1ի դէմ 12 նշանակէտի տարբերութեամբ։

Այս եղանակի ընթացքին հինգերորդ անգամն է որ Ֆրանսայի ազգային խումբը կը պարտուի։

Իսկ Գերմանիոյ ախոյեանութեան ֆինալը որ տեղի ունեցաւ երէկ Պերլինի մէջ, հարիւր հազարէ աւելի բազմութեան մը առջեւ, վերջացաւ F. T. Nurembergի յաղթանակով 0ի դէմ 2։ Նուրէմպէրկի հակառակորդն էր Bertha de Berlin։ Կը տեսնուի որ Անգլիոյ նման Գերմանիոյ մէջ ալ ֆութպոլը մեծ ժողովրդականութիւն շահած է։

* * * Միլանէն հեռագիր մը կ'իմացնէ մահը հռչակաւոր հեծանուորդ Օթթավիօ Պօթէքքիայի, որ երկիցս, 1924ին եւ 1925ին շահած էր ախոյեանութիւնը՝ հեծանիւով Ֆրանսայի շրջանը ընելու մրցումներուն մէջ։ Մահը հետեւանքն է ուղեդատապի, որ յառաջ եկած էր հեծանիւի արկածէ մը։

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՐԷՇ ՀԱՅՐԸ.— Լեհ բանուոր մը, Սթաշոն, որ կը բնակի Լուազոն-սու-Լանս գիւղը, քանի մը ամիս առաջ, պտոյտի կը տանի իր երեք տարեկան զաւակը։ Գլուխը քարով մը կը ջախջախէ, կը սպաննէ եւ կը թաղէ։

Վերադարձին, երբ դրացիները կը հարցնեն թէ ի՛նչ ըրաւ տղեկը, կը պատասխանէ թէ որդեգիր տուած է Փարիզցիի մը, որուն հանդիպած էր ճամբան։

Զաքանչը չի հաւատար, կը կասկածի եւ կը բողոքէ ոստիկանութեան, որ կը ձերբակալէ ոճրագործը։ Սակայն կարելի չըլլալով գտնել ոեւ է ապացոյց, շուտով ազատ կ'արձակուի Սթաշոն, որ կը մեկնի անծանօթ գաւառ մը։

Անցեալ օր, բանուոր մը իր նապաստակներուն համար մանգաղով խոտ կը քաղէր, երբ գտաւ արիւնոտ գտակ մը։ Լուր տուաւ ոստիկանութեան, որ պեղելով շրջակաները, գտաւ փոքրիկ զոհին ոսկրատիքը եւ զգեստները։ Զգեստներէն կարելի եղաւ ճանչնալ։ Անմիջապէս ձերբակալման հրամանագիր հանուեցաւ հրէշ հօր դէմ։

ՍԻՐՈՅ ՀԱՄԱՐ.— Պէլֆօրի մէջ տօքթ. Կէնօ ունէր ծառայ մը եւ խոհարարուհի մը։ Ծառան Անտրէ Բար, 23 տարեկան, կը սիրէր խոհարարուհին, օր. Շարթնէրը, 17 տարեկան։ Փոքրիկ խոհարարուհին անուշ բաներ կ'եփէր, կ'ուտէին եւ կը մեծնային, անուշ խօսքեր կ'ըսէր, կը խնդային եւ կ'ուրախանային։ Յանկարծ, առտու մը, օր. Շարթնէր ըսաւ.

— Ես սինէմա պիտի խաղամ։

Անտրէ Բար սիրականին ծրագրին դէմ քար հանեց։

— Խոհանոցէն սինէմա՛, ո՞վ փչեց քեզի։

Եւ սպառնաց, եթէ լքէր զինք ու երթար։

Աղջիկը միտք չըրաւ։ Այն ատեն, տղան ի՛նք խաղաց սինէման։ Ատրճանակը կրակեց երկու անգամ, ու աղջիկը գլխէն ու կուրծքէն վիրաւոր, ինկաւ գետին ու մեռաւ։ Յետոյ, տղան պատուհան բարձրացաւ։ Անգամ մըն ալ խօսեցաւ ատրճանակը։ Եւ տղուն դիակը երրորդ յարկի պատուհանէն ինկաւ վար։

ԱՆԻՒՆԵՐՈՒՆ ՏԱԿ.— Անցած օր, 28 տարեկան երիտասարդ մը Մօթ Փիքէ մէթրոյին մէջ աճապարանքի պահուն ինկաւ անիւներուն տակ եւ աջ ոտքը կտրեցաւ։ Կտրուածքը դեռ տաք ըլլալով, յաջողեցաւ անցնիլ գիծին միւս կողմը։ Ու տեսաւ որ ոտքը չկայ։ Սկսաւ բարձրաձայն լալ եւ աղաղակել. «Մեռա՛յ»։ Անհապին բազմութիւն մը հաւաքուեցաւ։ Ոստիկանները վերցուցին, սակայն քանի մը քայլ անդին մեռաւ խեղճ երիտասարդը։

ԿԱՏԱՂԻ ԼԵՀԸ.— Ցահլէի մէջ (Լեհաստան) լեհ հողագործ մը հրացանով կը սպաննէ իր ընտանիքին անդամները, մէկիկ մէկիկ, բոլորը 7 հոգի։ Յետոյ կը փախչի։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՄ ԳԻՐՔԸ, Ա. Ահարոնեանի։ Հատոր Ա. ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ. Տպգ. Փարիզ, 1927. գին 20 ֆրանք։ (Կը գտնուի նաեւ Յառաջի խմբագրատունը)։

ԱՐԻՒՆ ՈՒ ԱՒԻՒՆ (1915 — 1917). ցոքթ. Ռ. Թագւորեանի։ Տպգ. Վենետիկ, 1927։ Գին 1 շիլին։

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ՏԱՐԵՑՈՅՑ, 1927ի։ Կազմեց Հայկ Գարագաշ։ Ծաղրանկարեց՝ Դեւ։ Տպգ. Փարոս, Թէհրան։ Գին 10 ղրան։

ԱՂԲԻՒՐ ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ, Ազատունի։ Ա. շարք։ Տպգ. Պոլիս, 1927։ (Յ. Օշականի յառաջաբանով)։ Գին՝ կէս տոլար։

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ, գրեց՝ Կիրակոս Մոմճեան։ 1927, Տպգ. Մարսէյլ։ Գին՝ 10 ֆրանք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՆԱՆԹԻ ՄԷՋ

ՄՏԵՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾ ՄԸ

Այս կիներուն մէջ մաս մը կային որ բացէ ի բաց պոռնկութիւն կ'ընէին. նուազ վտանգաւոր չէին սոնք, որովհետեւ իրենց պատահական սիրահարներէն կը քաղէին տեղեկութիւններ որոնք կրնային շատ կարեւոր եղած ըլլալ։

Ուրիշներ իբրեւ ազախին զանազան հաստատութիւններ կը մտնէին եւ գինուորներուն հետ յարաբերութիւն հաստատելով, կը յաջողէին ի վերջոյ անոնցմէ քաղել տեղեկութիւններ որոնք գաղտնի մնալու էին։

Այս կիներուն շնորհիւ էր որ Գերմանիա օրը օրին Ֆրանսա ցամաք եղած օտար զինուորներու քանակին մասին լուր կ'ունենար։ Ահա գրուած մը այդ կիներու գործունէութենէն։

Օր մը, բարեկամի մը հետ սրճարանի մը առջեւ նստեր էի, երբ անգլիական սպայակոյտի երկու անդամներ, որոնց կ'ընկերակցէր սիրուն կին մը, մեր սեղանին մօտ տեղ գրաւեցին։

Նախ, անկարեւոր բաներու վրայ սկսան խօսիլ, բայց քիչ վերջ, կնոջ մէկ հարցումին պատասխանելով, սպաներէն մէկը ըսաւ.

— Շիտակ է, սիրելի բարեկամուհիս. թէ՝ Երկուշաբթի օր կը մեկնինք եւ հաւանաբար դէպի հիւսիս երթանք։

— Չիտե՞մ, շատ անորոշ է, ըսաւ կինը. բայց եթէ ձեզի գրել ուզեմ, ի՞նչ հասցէի պէտք է որ ուղղեմ նամակները։

Սպան, որ շատ պարզամիտ մէկը ըլլալու էր, գրպանէն տետրակ մը հանեց պրպտեց, յետոյ պատասխանեց.

— Երկուշաբթի առտու կ'առնենք պիտի ըլլանք, կէսօրին անկէ կը մեկնինք եւ իրիկունը Ամիէն կը հասնինք։ Անկէց ալ կ'երթանք մեր ... զօրաբաժինը զօրացնելու, Պէթիւնի եւ Առասի մէջտեղ։

Ցետոյ իր տետրակը գոցելով ճշդեց.

— Ձեր նամակները կրնաք ուղղել Մօնթրէօյ-սիւր-Մէր կայարանը, ուրկէ մեր նամակները կը յանձնէ մեզի։

Աւելի ճիշդ տեղեկութիւն կարելի չէր տալ։

Զայրանալով մէկ տեղ սպային դէմ, որուն անխոհեմութիւնը կ'անցնէր ամէն չափ ու սահման, ուշի ուշով կը քննէի կինը որ չարաճճի ժպիտ մը շրթունքին, փոքր տետրակի մը վրայ կը նօթագրէր իր ստացած տեղեկութիւնները։

Երբ վերջացուց, տետրակին այդ էջը պատռեց, եւ սպաններուն [illegible]

Եւ իր հովանոցին ծայրով, հրապարակին միւս կողմը ճաշա- [illegible]

— Բայց ինչո՞ւ, ըսաւ, ոտքի ելլելով։ [illegible]

խիլաշխիլի հրաժարած ըլլալով, իրեն տեղ նշանակուած է Իլիավա, իսկ Բանւորա-Գիւղացիական Տեսչութեան Նախագահութեան տեղ՝ Հայաստանի նախորդ վարչապետ Լուկաշին, որ միեւնոյն ատեն փոխ-նախագահն է Անդրկովկասեան Դաշնակցային կառավարութեան: Իլիավա յայտնի թրքասէր մըն է եւ Էնկիւրի գտնուած է զանազան պաշտօններով:

Կացութիւնը Ալպանիոյ մէջ

«Ուէսթմինսթըր Կազէթ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ թէ մօտ ատենէն հիւսիսային Ալպանիոյ մէջ կը ծագի ապստամբութիւն մը, որ միջազգային խիստ լուրջ կնճռոտութիւններ կրնայ առաջ բերել: Իտալիա առիթէն օգտուելով պիտի միջամտէ Ալպանիոյ մէջ, որուն պիտի հետեւի Եուկոսլաւիոյ միջամտութիւնը: Այս կացութիւնը շատ վտանգաւոր է, որովհետեւ կրնայ նոյնիսկ Ֆրանսան ստիպել միջամտող ըլլալու: Այս վիճակին միակ դարմանն է պալքանեան խնդրին լուծումը Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնել: Անգլիական կառավարութիւնը իբրեւ անդամ Ազգերու Դաշնակցութեան, պատրաստ է խնդիրը քննելու եւ կարգադրութեան մը յանգելու:

*. Փոտկորիցայէն կը հեռագրեն թէ սերպ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Ալպանիոյ ոստիկան զօրաց պաշտօնեայ Օսման Մուսթաֆա անուն մարդ մը, Ալպանիոյ հաշուոյն լրտեսութիւն ընելու ամբաստանութեամբ:

*. Սերպ աղբիւրէ կը հաղորդեն որ ֆաշիստ քաղաքապահներ առջի օր կրակ բացած են Պոհենիսքայի, մօտ եուկօսլաւ պահակներու վրայ:

Կեղծ վաւերաթուղթեր պատրաստողներ Հայ մըն ալ մեղսակից

Քանի մը բախտախնդիր Ռուսեր եւ Մատինեան անուն Հայ մը՝ օտար դեսպանատուններէն դրամ քաշելու մտադրութեամբ կեղծ վաւերաթուղթեր կը պատրաստէին՝ ապացուցանելու համար թէ Գ. Միջազգայինի եւ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան միջեւ սերտ կապեր կան: «Իւմանիթէ» կը պատմէ թէ խորհրդային դեսպանատունը այս մասին տեղեկութիւն ստացաւ Ապրիլի վերջին շաբաթները եւ գաղտնի քննութիւն մը բացաւ, եւ երեւան եկաւ որ գործին ղեկավարներն են երկու ռուս միապետական տարագիրներ՝ Կոստանդին Սալվովսքի (այլ անունով Քոսթիա) եւ Ժան Միխէլ, իրենց մեղսակից ունենալով Մատինեանը, որ ինքզինքին տուած էր «Իշխան Կոստանդին Արղութինսքի» կեղծ անունը: Ներքին նախարարը Ֆրանսայի սահմաններէն դուրս վտարուելու հրամանագիր հանած է Մատինեանի դէմ: Այս հրամանագիրը շուտով պիտի գործադրուի:

Այս կեղծարարները իրենց «վաւերաթուղթերը» կը պատրաստէին գիրի մեքենայի տան մը եւ Փարիզեան տպարանի մը մէջ: «Վաւերաթուղթ»երը երկու տեսակ էին. մէկ մասը՝ վերագրուած Փարիզի դեսպանատան անդամներուն՝ ստորագրուած էր «Պուլխարին» եւ «Զալսման» անուններով, այս վերջինը իբրեւ Կոմինտերնի քարտուղար, մինչ իրականին մէջ այդպիսի մարդ գոյութիւն չունի. միւս մասին տակ ստորագրած կ՚ըլլային Փարիզի դեսպանատան խորհրդական Դաւթեան եւ Բ. քարտուղար Սիմոնիկ Փիրումով, սակայն այդ ստորագրութիւնները աչքի զարնող սխալներ կը պարունակէին: Մէկ մասը գրուած է դեսպանատան մակագրութիւնը կրող պաշտօնական թուղթերու վրայ, սակայն կեղծարարները այնքան անճարակ էին, որ չէին գիտեր թէ այդ մակագրութիւնները վիմատիպ պէտք է ըլլային, մինչ իրենք պարզապէս տպել տուած էին զանոնք:

Կեղծարարները ամէնէն առաջ այդ թուղթերը քշել ուզեցին Հարաւային Ամերիկայի մէկ դեսպանատան, որ կեղծարարութիւնը հասկնալով ճամբու դրաւ զանոնք: Սակայն ետքէն յաջողեցան 100,000 ֆրանքէ աւելի շորթել եւրոպական պետութեան մը դեսպանատունէն: Յիշեալ դեսպանատունը այնքան ատելութիւն ունէր Մոսկուայի դէմ, որ կ՚ըսէ «Իւմանիթէ», որ բարակը չքննեց եւ նոյն իսկ կառավարութեան մը պետը պաշտօնապէս օգտագործեց զանոնք: Իրենց արարքներուն մասին խոստովանութիւններ ըրած են կեղծարարները:

Այս կեղծ թուղթերէն վերջ, իտալական եւ պելժ թերթեր հրատարակած են Ռաքովսքիի վերագրուած յայտարարութիւններ, որոնք նոյնպէս կեղծ են եղեր:

Քաղաքապետներու դէմ

Սէն-Տընիի համայնավար քաղաքապետ Վիւիլօմէ առջի օր կէսօրէն վերջ փողոցին մէջ համայնավար թռուցիկներ կը բաժնէր անցորդներուն, երբ ոստիկանները ձերբակալեցին զինքը եւ գրաւեցին թռուցիկները. յետոյ, հակառակ իր բողոքներուն՝ ոստիկանատուն տարին զայն: Հետաքրքիրներու բազմութիւն մը կը հետեւէր իրեն: Ոստիկանապետը անմիջապէս ճանչցաւ քաղաքապետը եւ ազատ արձակեց զայն:

*. Թրուայի ընկերվարական քաղաքապետ Էմիլ Քլէվիի դէմ ցոյց մը կատարեցին առջի օր քաղաքին համայնավարները, պահանջելով յիշեալին հրաժարականը: Քաղաքապետը հրշէջ [illegible] մը ողողեց ցուցարարները, որոնք քարերով պատասխանեցին ոստիկաններուն: Երկու ոստիկաններ եւ հրշէջ մը վիրաւորուեցան: Երկու համայնավար ձերբակալուեցաւ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ երեսփոխան Ժագ Տօրիօ, որ վերջերս Չինաստան գացած էր եւ Ֆրանսայի գաղութական իշխանութեանց կողմէ կը փնտռուէր դատուելու համար, Մոսկուայէն ղրկուած հեռագիրով կը հաղորդէ որ շուտով ճամբայ կ՚ելլէ դէպի Փարիզ: Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսա հասնելուն Տօրիօ պիտի ձերբակալուի, առանց սպասելու որ երեսփ. ժողովը իր խորհրդարանային անձեռնմխելիութիւնը վերցնէ:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ երեսփոխան Ռընօտէլ հրաժարեցաւ ընկերվարական կուսակցութեան կեդրոնական վարչութենէն:

ՏԻԿԻՆ ԱԼՖՈՆՍ ՏՕՏԷ՝ մայր արքայական Լէոն Տօտէի վարչապետ Փուանքարէի ուղղուած նամակով մը կը բողոքէ իր զաւկին բանտարկութեան դէմ: Փուանքարէ իր պատասխանին մէջ կ՚ըսէ որ քանի մը տարիէ ի վեր Լէոն Տօտէի պժգալի զրպարտութիւնները կառավարութեան եւ դատարաններուն դէմ, այլեւս համբերութիւնը անցուցին եւ անհրաժեշտ նկատուեցաւ օրէնքը գործադրել:

Հ. Յ. Դ. ՊԷԼՎԻԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ

դասախօսական ժողովը 19 Յունիս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de BellvIlle. Métro Bellville:

ԵՐԵԿՈՅԹ-ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ 18 Յունիս Շբ. երեկոյ ժամը 9ին. Երիտ. Միութեան ակումբին մէջ 138, Rue Etienne Dolet

բանախօսութիւն, նուագ, զաւեշտ, արտասանութիւն, անակնկալներ Ցախքերու մասնակցութիւն.— 3 ֆրանք

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԻԼ-ՊԱՐԲ (ԼԻՈՆ)

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Լիոն»ի գրադարանի վարչութեան կողմէ, մասնակցութեամբ Հ.Մ.Ը.Մ.ի, սկաուտներու, եւ «Արաքս» ֆանֆարի կիրակի 19 Յունիս:

Մասնաւոր շոգենաւը կը մեկնի առաւօտուն ժամը 9ին, Սէն Ժանի կամուրջէն, Pont Tilsitt:

Տոմսերու թիւը շատ սահմանափակ ըլլալուն՝ փափաքողները այժմէն կրնան իրենց տոմսերը ապահովել Հ. Յ. Դ. գրադարանէն:

Մասնակցութեան ծախք՝ 2 ֆրանք:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ.Յ.Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը վաղը՝ շաբաթ ժամը 8.30ին Café Métro (Օտէօն):

Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը, 19 Յունիս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին, ներկայանալ անդամատետրներով: Ներկաներու թիւը բաւարար պիտի համարուի:

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի կուսակցական դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին, Rue Etienne Dolet. (Bureau Tabac) սրահը:

Հ. Յ. Դ. Շավիլի «Արղութեան» ենթակոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը, 18 Յունիս շաբաթ գիշեր ժամը 9ին:

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամօնի ընդհ. ժողովը 18 Յունիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Վարուժան ակումբին մէջ: Ներկայանալ անդամատետրներով:

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիի ենթակոմիտէի 5րդ դասախօսական ժողովը 18 Յունիս շաբաթ ժամը 7ին ծանօթ հաւաքատեղին: Պիտի դասախօսէ Ընկ. Ա. Աճէմեան, կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ համակիրները:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 20 Յունիս Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին սովորական սրահին մէջ: Ներկայանալ անդամատետրով:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խմբի վիճաբանական ժողովը՝ 22 Յունիս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, գրադարանին մէջ, 75 Rue Paul Bért: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ.Յ.Դ. Լիոնի «Գնունի» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշտ 9ին, գրադարանի սրահը. խիստ կարեւոր օրակարգով: Ներկայանալ անդամատետրներով:

Արլի մէջ կազմուած է Հ.Յ.Դ. Բարկէն Սիւնի խումբը, որով այդ շրջանի մօջ ապրող դաշնակցական ընկերներ կրնան դիմել հետեւեալ հասցէին.— Hairabed Avédissian, Grands Mas de Roy, par Arles, B. A. R.:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի նոր մասնաճիւղի մը կազմութեան համար Փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ Վիրօֆլէի, Վէրսայլի, Քլամարի Մէօտօնի, Սեվրի եւ Շավիլի երկսեռ երիտասարդութիւնը 19 Յունիս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 187 Grand'Rue de Chaville:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Պ. Զաքըճեանէ որ գաւառ մեկնած է, իմացնել իր հասցէն «Յառաջ»ի:

ՆՈՐԱՎԱՐԺ հայ գրաշարի մը պէտք կայ: Դիմել Յառաջի գրաշարատունը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԻՈՆ, Աշոտ Արթինեան.— Կը խնդրուի մեզի ծանօթ երկու անձերու միջոցաւ հաստատել ձեր ամբաստանութիւնը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐԹԻԿ, Բ. Գ.— 70 Ֆր.:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Թ.— 35:
ՔՐԼՕԶՕ, Գ. Ա.— 35:
ԼԱՆԸՄԷԶԱՆ, Մ. Գ.— 35:
ԿՌԱՍ, Հ. Ա.— 35:
ՓԱՐԻԶ, Օր. Պ. Ս.— 70:
ԹԱՒՐԻԶ, Գործ.— 500:
ԳԱՀԻՐԷ, Գործ.— 11 անգլ.:
ՔՐԻՍԱԶ, Գործ.— 135 ֆր.:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Ե.— 35:
ՎԻԼՖՌԱՆՇ, Ա. Մ.— 35:
ԼԱ-ՍԷՅՆ-ՍԻՒՐ-ՄԷՌ, Խ. Պ.— 35 ֆրանք:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Բ.— 35: Սկսանք ղրկել:
ՇԱՎԻԼ, Վ. Կ.— 35: Սկսանք ղրկել:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Կ. Զ.— 70:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մանուկ Տէր Յակոբեան, Սեբաստիոյ Դավրա գիւղէն: Ութը ամիս առաջ եղած է Detroit Mich. (Ամերիկա): Տեղեկացնել Մարտիրոս Կրտասեանի 2, Rue Capitaine Jerber, Issy-les-Moulineaux (Seine) (France):

— Յարութիւն Թէրմանեան կը փնտռէ եղբայրը՝ Նազարէթ Թէրմանեան որ կը գտնուի Պուլկարիա, ժօրաքոյրերը Թագուհիա Մկրեան (Ռումանիա), Ռեփեկա Վէզնէճեան (Պոլիս): Իմացնել՝ Մկրտիչ Թէյեանի, 208bis Rue Lafayette, Paris 10me:

— Կը փնտռուի Չէյթունցի, Յ. Սարգիսեանի քոյրը Մարիամ որու ամուսինը Հաճի վարժապետ կը կոչուի, կը կարծուի որ Հալէպ է: Իմացնել՝ H. Uoumadjian La Poterie Decines Isére:

— Կը փնտռուի երեւանցի Սաթենիկ Խաչատուրեան որ Պոլիս Ամերիկացի զինուորի մը հետ ամուսնացած եւ Մարսէյլ հաստատուած է: Իմացնել՝ Աղաւնի Խաչատուրեանի Camp Victor Hugo, Refugés Russes, Marseille:

— Ալխաթ Հաճի գիւղացի (Մէճիտէօզիւցի), Տիկ. Գարանիցա Թէրզիեան, հօր անունը Նշան Աւետեան կը փնտռէ իր մօրաքրոջ աղջիկը, Օր. Պէատրիս Թէրզեան, հօր անունը Կարապետ, մօր անունը Հայկանուշ, եղբայրները Պետրոս եւ Նշան: Քոյրերը Ռեփեկա եւ Սիրվարդ: Գրել՝ Jamagotchian Puzanteh, Electricien 24 Grand' rue d'Aubenas, (Ardèche), France:

— Ատափազարցի Փափազեան Սահակի աղջիկը Տիկին Բեբրոն որ Ատափազարի մէջ ամուսնացած էր Ֆրանսացի Տիպօսկիի հետ եւ ամուսնոյն մահէն յետոյ երկու զաւակներովը Փարիզ փոխադրուած է: Գրել իր մօրեղբօր աղջկան՝ Տիկ. Սիրանուշ Գալիթեանի 88 Rue Etienne Dolet Alfortville (Seine):

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Պատանեկան միութիւնը իր երրորդ տարեդարձին առթիւ սարքած է դաշտահանդէս մը որ տեղի պիտի ունենայ 10 Յուլիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, La Pomme-Challet de la Pomme ծառազարդ գեղեցիկ պարտէզին մէջ:

Տեղի կ'ունենան երգեր, արտասանութիւններ, զաւեշտներ եւ բանախօսութիւն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 21 Երեքշաբթի, Հայ տրամաթիք դերասանական խումբը ղեկավարութեամբ Մ. Ա. Կոստանեանի, Լոնտոնի Ֆիլարմոնիկ Հօլ մեծ թատրոնին մէջ կը ներկայացնէ՝

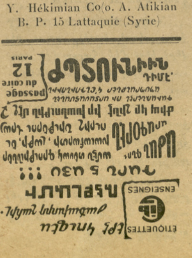
ԴԵՐԱՍԱՆ ՔԻՆ [illegible] 5 պատկեր

Սկիզբը ճիշտ ժամը 8ին երեկոյ

Ուսուցիչ կ'ուզուի

Քէսապի Ուս. ընկ. երկրորդական վարժարանին համար համալսարանական ուսուցիչ մը կ'ուզուի, որ կարող ըլլայ դասաւանդել հայերէն լեզուի Physiqueի եւ Chimieի դասերը: Գիտական դասերը կը տրուին ֆրանսերէն լեզուով:

Պայմաններուն համար դիմել՝ Y. Hékimian Co/o. A. Atikian B. P. 15 Lattaquie (Syrie)

ՍԱԿԱՐԱՆ

16 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթեռլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի)	100 Mark	60[illegible]	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq	13	10
Թրք. ոսկի	» or	112	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	75
Լէվա 100 հատը	Léva	18	30
Տրախմի »	Drachme	33	50
Լիր »	» Lire	141	60
Պելճ. ֆրանք	» Frc. Belge	70	8[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	30
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	105	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3275	—
» II	»	1890	—
» III	»	1520	—
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	150	50

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 18 ՅՈՒՆԻՍ 1927
18 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 366 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՎԱՆ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆԻ ՏՈՊՐԱԿԸ

Կարելի չէ առանց յուզումի եւ երախտագիտութեան յիշել Տոքթ. Նանսէնի անվհատ ճիգերը, հայ գաղթականներու տեղաւորման համար։

Երկու տարիէ ի վեր, Ազգերու Դաշնակցութեան սեղանին վրայ է իր յանձնախումբին ծրագիրը, որ քննուեցաւ թէ Երեւանի մէջ եւ թէ մասնաւոր առաքելութիւններով, եւ գնահատուեցաւ մասնագէտներու կողմէ։ Այդ ծրագրին համաձայն, Հայաստանի մէջ պիտի չորցուէին ու ոռոգուէին. 1.— Ղըրի շրջանը, 36,000 տեսիատին. ծախք 1,198,771 ռուբլի. 2.— Զանգիբասարի շրջանը. 7950 տես. եւ 1,668,136 ռուբլի. 3.— Գարանլուի շրջանը՝ 11,500 տես. եւ 1,782,190 ռուբլի։ Համագումար՝ 55,450 տեսիատին հող եւ 4,647,097 ռուբլի ծախք։ Գաղթականներու տեղափոխման եւ տեղաւորման համար ծախք նախատեսուած է երեք միլիոն ռուբլի։

Կարճ խօսքով 8-10 միլիոն ռուբլի կամ մէկ միլիոն ստերլին կը պահանջուի, այդ ճահիճները բնակելի դարձնելու եւ 15-25,000 գաղթական տեղաւորելու համար։

Ծրագիրը ընդունուեցաւ։ Տրամադրելի փոխատուներ ալ կան։ Բայց, ոչ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, ոչ ալ ո՛ր եւ է պետութիւն յանձն կ'առնէ երաշխաւորութիւն ստանձնել։ Իսկ առանց երաշխաւորութեան, փոխատուները չեն ուզեր դրամ տալ։ Նման փոխատուութիւններ եղած են Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, իբրեւ քաղքենի կազմակերպութիւն, կ'առարկէ թէ այդ երկու երկիրներէն գանձելու միջոցներ կան, իսկ Խորհրդային Միութիւնը բոլորովին տարբեր կարգ ու սարք ունենալով, չի կրնար ազդել անոր վրայ, հետեւաբար եւ չի կրնար ո՛ր եւ է գումար յանձնել առանց որոշ երաշխաւորութիւններ ստանալու արտասահմանի մէջ։

Եւ ծրագիրը կը քաշքշուի տարուէ տարի, Ժընեւի արխիւագոյսին առջեւ, թէ ընդհ. ժողովի եւ թէ վարչական խորհուրդի յաջորդական նիստերուն մէջ։

Այս անգամ ալ, տարբեր չէ եղած ելքը, դժբախտաբար։

Յունիս 16ին, միջազգային խառնիճաղանճի ժխորին մէջ, մա՛րձր խնդիրներու կարգին, մեծ պետութեանց ալ տաքին նախարարները բարեհաճեր են լսել, նորէն, Նորվեկիացի բեւեռախոյզին սրտառուչ պաշտպանողականը։ Նանսէն աւետեր է թէ մեծ գումարներ գտած է Ամերիկայի մէջ, բայց փոխատուները Ազգերու Դաշնակցութեան երաշխաւորութիւնը կը պահանջեն 800,000 ստերլինի համար։

Ու նորէն կոկորդիլոսի արցունքներ եւ հաւաստիքներ։

Շթրէզըման, գնահատելով ծրագիրը եւ Նանսէնի աշխատանքը, խոստացեր է իր կառավարութեան ուշադրութեանը յանձնել զայն։ Չէմպըրլէն, սրտայո՛յզ ճառ մը խօսելով հայ ժողովուրդի եղերական ճակատագրին վրայ, ներողութիւն խնդրեր է որ ինք ծանօթ չէ հարցին եւ իր կառավարութեան քննութեան պիտի ենթարկէ զայն...

Հեռագիրը չի յայտներ թէ ի՛նչ խօսեր են միւսները։ Բայց այսքանն ալ կը բաւէ, գաղափար կազմելու համար նոր եւ ընդվզեցուցիչ խեղկատակութեան մասին։

Դիւրին է նախատեսել տրուած հաւաստիքներուն արժէքը։ Մանաւանդ որ, Անգլիա սկիզբէն ի վեր կը տրտնջայ թէ չափէն աւելի օգնութիւն ըրած ըլլալով փախստականներուն, «ի վիճակի չէ» նոր գումարներ քուէարկելու։ Կը յիշենք որ նոյն իսկ իր պատուիրակներէն մէկը «միջազգային դատարկապորտներ» կոչեց առ հասարակ բոլոր գաղթականները, գոհիկ անկրթութեամբ մը։ Իսկ առանց Անգլիոյ մասնակցութեան, միւսները չեն ուզեր մէկ սանթիմ անգամ վտանգել։

Այս պայմաններուն մէջ, որքան զմայլելի է Տոքթ. Նանսէնի աննկուն յարատեւութիւնը, նոյնքան զգուելի կը դառնայ «Մեծ»երու անզգայութիւնը, բայց մանաւանդ խորհրդային իշխանութեան ապիկարութիւնը կամ չկամութիւնը։

Ահաւասիկ իշխանութիւն մը, որ միջոց կը գտնէ հարիւր հազարաւոր ստերլին ղրկելու Լոնտոն, ճեռագրով, Անգլիոյ հանքագործները ոտքի հանելու համար, բայց կ'անճրկի ճղճիմ գումարի մը առջեւ, եւ մուրացկանի տոպրակ մը կը պտտցնէ քաղքենի-աշխարհակալներու դուռներուն առջեւ։ Տակաւին վերջերս, Թրուտ, ռուս կարմիր սէնտիքաներու կեդր. օրկանը, հրատարակելով Անգլիոյ հանքագործներուն համար կատարուած հանգանակութեան հաշիւները, կը գրէր թէ 1926 Մայիսէն մինչեւ 1927 Մարտ հաւաքուած է 16 միլիոն ռուբլի (մօտ 200 միլիոն ֆրանք)։ Տակաւին չենք յիշեր Չինաստանի, Հնդկաստանի եւ ուրիշ գաղութներու, Պալքաններու եւ ամբողջ Եւրոպայի մէջ մսխուած միլիոնները։

Ո՞վ կը հայթայթէ կամ բանուորներէն ու գիւղացիներէն բռնի կը գանձէ եւ կը բաշխէ այս միլիոնները.— Մոսկուա՛ն։ Արդ, այդքան դժուա՞ր է ճարել նաեւ Հայաստանի ճահիճներուն համար նախատեսուած 8—10 միլիոն ռուբլին. մանաւանդ որ, իր իսկ հովանաւորած հողամասերէն մէկը պիտի զարգանայ տնտեսապէս։ Ունի՞ն աւելի պրոլետար բազմութիւն, քան հայ գաղթականները, անտուն, անտէր ու ցիրուցան։

Արժանապատուութեան ի՞նչպիսի հասկացողութիւն է անդադար մերժուիլ, եւ նորէն բերան ծռել «գիշատիչ»ներու։

Կամ, աւելի կարճ եւ արդար միջոց մը,— ինչո՞ւ մատը մատին չի զարներ, գոնէ կարսի նահանգը Հայաստանի վերադարձնելու համար, եղբայրա՛բար, առանց կաթիլ մը արիւն թափելու, եւ պգտիկ ձգելով բոլոր թերահաւատներն ու «քաղքենի աւագակները»։

Մէկդի նետեցէք սա մուրացկանի տոպրակները։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՅՆ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐԸ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԷ

Քալիֆորնիոյ «Մշակ»ը, նախապէս ռամկավար եւ այժմ անկախ, արտատպելով այն լուրը թէ Թրքական դատարան մը բացուած է Երեւանի մէջ, կը նկատէ (15 մայիս).

— «60,000 Թուրք բնակչութիւն մը երբ կ'ապրի Հայաստանի մէջ, իր ուրոյն դատարանն ու դատաւորները ունենալով, տեղը չէ՞ հարցնելու թէ Ղարաբաղի, Շուշիի եւ Նոր Նախիջեւանի մէջ ապրող Հայերը իրենց սեփական դատարաններն ունի՞ն։ Բագուի, Թիֆլիսի, Ռոստով-Նախիջեւանի եւ Արմաւիրի մէջ ապրող վաթսուն հազարէ աւելի հայ բնակչութիւն ունեցող այդ քաղաքներուն մէջ սեփական հայ դատարաններ եւ դատաւորներ կա՞ն։ Վրաստանը թոյլ տուա՞ծ է որ մենք Թիֆլիսի մէջ դատարան ունենանք։ Բագուի մէջ (Ադրպէճանի մայրաքաղաքը), ուր կան աւելի քան հարիւր հազար Հայեր, անոնց թոյլ տրուա՞ծ է իրենց սեփական դատարանն ու դատաւորները ունենալ։

«Երբ մեր գաղթականները Սուրիոյ եւ Պալքանեան երկիրներու մէջ ամէն օր կը մեռնին ու կը փճանան, մեր կառավարութիւնը անոնց մասին կարծես չի մտահոգուիր, այլ պաղ եւ սառն անտարբերութեամբ միայն կը դիտէ զանոնք։ Այսքառու ոչ մէկ ջանքեր չեն թափուիր Հայերը Հայաստան փոխադրելու, մինչդեռ երեսուն հազար Թուրքեր կը տեղաւորուին Հայաստանի գիւղերուն մէջ՝ Հայու ջանքերով։

«Ի՞նչ բառերով կրնանք արդարացնել մեր վարիչները, երբ կը տեսնենք թէ ամէն դիւրութիւն կ'ընծայուի մեր դարաւոր թշնամիին, լայն լայն կը բացուին Հայաստանի դռները անոնց առջեւ, իսկ պինդ կը փակուին ճարազաններուն առջեւ մեր երկրին դռները։ Սուլթան Համիտի դառն օրերը կը յիշեցնեն մեզ, երբ կը փորձենք Հայաստան ճամբորդելու համար անցագիր խնդրել։ Պէտք է աղերսել, միջոցներ գործածել, կողմնակի ուժերու եւ միջոցներու դիմել, որպէսզի ձեռք բերուի անցագիր մը Հայաստան մեկնելու համար։ Ինչո՞ւ համար ճայրենիքին դուռը բաց չպիտի ըլլար ամէնուն առջեւ։ Ինչո՞ւ համար որտաբաց չպիտի ընդունէր հայ կառավարութիւնը ամէն Հայ, եւ ինչո՞ւ համար հրաւէրներ, կոչեր չպիտի տրուէր եւ հրատարակուէր իր զաւակները Հայաստան տանելու»։

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱԳՈՒԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ.— «Կոմունիստ» կը գրէ (19 մայիս).— 1926 Սեպտեմբերէն մինչեւ Ապրիլ ամիսը, բժշկական քննութեան ենթարկուած են 27,287 աշակերտ, որոնց 3,668ը՝ թոքախտաւոր, 3.301ը՝ մորթային, 14,445ը՝ աչքի հիւանդութիւն։ Բագուի մէջ շատ տարածուած է Թրախոմը, քութէշը (սքարլաթին)։

ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆ ՀԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ.— Ադրբէջանի Միլի դաշտին մէջ հնագէտները գտած են մահմետական հին գերեզմաններ, տարօրինակ յուշարձաններով, որոնք կը ներկայացնեն կենդանիներ, մասնաւորապէս՝ ոչխարներ ու ձիեր։ Գերեզմանաքարերէն մէկուն վրայ կը տեսնուին թրքական 383 թուականը (Թ. դար) եւ պատկերներ՝ հիթիթեան ոճով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ
ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵՒ

Ժընեւէն կը հեռագրեն թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը Հինգշաբթի առաւօտ զբաղած է հայ գաղթականներու տեղաւորման խնդրով։ Տոքթոր Նանսէն ժողովին ներկայացուց խնդիրը եւ ջերմ պաշտպանողական ճառ մը խօսեցաւ ի նպաստ Հայերուն, յիշեց Մեծ Պատերազմի ընթացքին մեծ պետութեանց Հայերուն ըրած խոստումները եւ այն քաղաքական դժուարութիւնները, որոնք արգելք եղան Հայերու հաստատման ընդարձակ ծրագիր մը իրականացնելու։

Մարդասէր Նորվեկիացիին ծրագիրն է, ինչպէս կը յիշեն մեր ընթերցողները դրամ հայթայթել Հայաստանի անջրդի հողերը ոռոգելու եւ ճահիճները չորցնելու համար, ինչ որ կարելիութիւն պիտի տայ 25,000 հայ գաղթական տեղաւորելու յիշեալ հողերուն վրայ։ Մինչեւ հիմա քանիցս Ազգերու Դաշնակցութեան սեղանին վրայ եկած է խնդիրը եւ մեծ պետութիւնները մերժած են դրամ տալ, որովհետեւ Հայաստան Խորհրդային Միութեան մաս կը կազմէ եւ պահանջուած երաշխաւորութիւնը չի կրնար տալ փոխատուներու։

Տոքթ. Նանսէն առջի օր նոր եւ սրտիպողական կոչ մը ուղղեց պետութիւններուն այս մասին։ Ըսաւ թէ Միացեալ Նահանգներու մէջ կարեւոր գումարներ գտած է, սակայն պէտք է որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը երաշխաւոր ըլլայ հայկական կառավարութեան յանձնուելիք 800,000 անգլիական ոսկիին համար։ Այս գումարը պիտի յատկացուի գաղթականներու տեղաւորման համար անհրաժեշտ աշխատանքներուն։

Գերմանիոյ արտաքին նախարար Տոքթ. Շթրէզըման պատասխանելով յայտնեց թէ՝ իր կառավարութիւնը գոհունակութեամբ արձանագրելով որ Տոքթ. Նանսէն կը շարունակէ իր անձնական ջանքերը ի նպաստ հայ գաղթականներուն, համակրութեամբ պիտի քննէ թէ ի՛նչ չափով պիտի կրնայ պատասխանել իր կոչին։

Անգլ. կառավարութեան ներկայացուցիչ սըր Օսթըն Չէմպըրլէյն եւս խօսք առնելով յիշեց հայ ժողովուրդին եղերական ճակատագիրը, եւ աւելցուց որ բրիտանական կառավարութեան պիտի ներկայացնէ Տոքթ. Նանսէնի նոր առաջարկները՝ հայ գաղթականները Հայաստան փոխադրելու համար դրամ ճարելու մասին։

Ժողովը իր վերջնական որոշումը պիտի տար երէկ։

⁂ «Իւմանիթէ» կ'ըսէ թէ ժողովը անտարբերութեամբ լսեց հայ գաղթականներու մասին Տոքթ. Նանսէնի տեղեկագիրը։

Ժընեւի Խորհրդաժողովը փակուած

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին 45րդ նստաշրջանը հինգ օր տեւելէ յետոյ փակուեցաւ երէկ։ Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պրիան հիւանդանալով, օր մը առաջ Փարիզ վերադարձած էր արդէն։

Այս նստաշրջանին մէջ ամէնէն կարեւոր քաղաքական խնդիրն էր ռուսական հարցը։ Անգլիոյ ներկայացուցիչը Չէմպըրլէյն կը փափաքէր համոզել Ֆրանսան, Իտալիան, Ճափոնը, Պելճիքան, Գերմանիան եւ Լեհաստանը ընդհանուր ճակատ մը կազմել Խորհրդային Միութեան դէմ։

«Տօյչէ Ալկէմայնէ Ցայթունկ» հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ յիշեալքաղաքագէտներու խօսակցութիւնը.— Պրիան բացորոշ կերպով հարցուց Չէմպըրլէյնի թէ ի՛նչ է Անգլիոյ ծրագիրը Խորհրդային Միութեան դէմ։ Չէմպըրլէյն պատասխանեց թէ Անգլիա ո եւ է պատերազմ չի ծրագրեր Ռուսիոյ դէմ. միւս կողմէ, նոր միջադէպեր հաւանաբար արգելք պիտի ըլլան Մոսկուայի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերսկսելու։Վանտերվէլտ բուռն ոճով արտայայտուեցաւ եւ յանձնարարեց որ Անգլիա բոլորովին հրաժարի միջամտութեան քաղաքականութենէն։ Շթրէզըման բացատրեց ռուսեւգերման յարաբերութեանց բնոյթը եւ դատապարտեց պոլշեւիկեան մեթոտները ու պրոպագանդան։

Պերլինի ելմտական շրջանակներուն մէջ կ'ըսուի թէ Անգլիա առ այժմ պիտի գոհանայ միայն ելմտական պաշարումով, այսինքն ճնշում պիտի բանեցնէ Գերմանիոյ և Ֆրանսայի վրայ, որպէս զի այսուհետեւ դրամ չտան Ռուսիոյ։

Պերլինէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Չիչերին Մոսկուա կը մեկնի։ Առջի առաւօտ հրաժեշտ առած է վարչապետ Մարքսէն։ Գերման մամուլը կը գրէ թէ Ժընեւի խորհրդա՛կցութիւններէն վերջ, Գերմանիա կիսապաշտօն կերպով դիմում կատարած է Խորհրդային Միութեան մօտ՝ յանուն Լոքառնոյի պետութեանց։

Գնդակահարումները կը շարունակուին

Վերջերս լեհ սահմանին մօտ սպաննուած էր Չեկայի կարեւոր անդամներէն Օփովսքի։ Իբրեւ սպաննիչ ամբաստանուած 32 նախկին ռուս սպաներ մահուան դատապարտուեցան։ «Իզվեստիա» կը գրէ թէ Մոսկուայի հրամանով Ռուսիոյ վերադարձող երկու նախկին սպաներ՝ Զքօթիմթի մէջ ձերբակալուած եւ գնդակահարուած են։ Վլատիվոստոքի մէջ հրացանի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԶՈՐԱԳԵՏՆ ՈՒ ԻՐ ՋՐԱԿԱՅԱՆԸ

Նոր Ջրակայանը, որուն մասին, դեռ չկառուցուած, այնքան աղմուկ եւ ռէքլամ կը թափեն խորհրդային թերթերը, պիտի շինուի յառաջիկայ տարիներու ընթացքին, Զորագետի վրայ։ Տեղին աշխարհագրական ու երկրաբանական կազմի մասին կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Զորագետը Փամբակ-Լոռիի մէկ վտակն է, եւ կը սկսի Ղարախաչի արեւելեան լանջէն։ Աւելի ճիշտ, կը սկսի Սեւ-Ջուրէն եւ Կարա-Ղալա-Չայէն։ Այդ գետերը միանալով, կը հոսին դէպի հարաւ-արեւելք եւ կը մտնեն խոր ու ժեռուտ ձորի մը մէջ, ուր կ'ընդունին Ջիլզուի, Աղըրբէյլուքի եւ Հերհերի ջուրերը։

Այս շրջանին հողը կը ներկայացնէ սեւակուճի բաղադրութեամբ լավայի սարահարթ մը, զոր կը կտրեն Զորագետ, Դեբետ եւ Հերհեր գետերը, խո՛ր ձորերով։

Զորագետն ու Դեբետը, դարերու ընթացքին, խորացնելով իրենց հունը, ստեղծած են այս անդնդային ձորերը։ Զորագետին հունին արեւմտեան մասը, Քուրթոն եւ Ղաչաղան գիւղերուն շրջանին մէջ, կը ներկայացնէ ընդարձակ հովիտ մը, մէկ վերստէ աւելի լայն։

Հողը, մանաւանդ Դացխա հանքային տեղը, ուր պիտի հիմնուի ամբարտակը, ունի զանազան յարմարութիւններ։ Նախ երբեք զգալի չեն եղած երկրաշարժի ցնցումները, այնպէս որ ոեւէ աղէտ չի կրնար սպառնալ ամբարտակին։

Շրջանը հարուստ է նաեւ դուֆի, սեւակուճի հանքերով, որոնք կրնան օգտագործուիլ շինութեանց պահուն։

Համաձայն ծրագիր-յատակագիծին, կայանը պիտի ունենայ 30,000 ձիու ուժ։ Պիտի ծախսուի 9,300,000 ռուբլի, 6 միլիոն 200,000ը միութենական պիւտճէէն, 3,100,000ը՝ Անդրկովկասեան պիւտճէէն։

Կայանէն պիտի օգտուին բնածխուկի գործարանը, Ալլահվերդիի հանքերն ու գործարանները, Ալեքսանդրապոլի եւ Ղարաքիլիսայի հիւսուածեղէնի գործարանները, երկաթուղին։

Ծրագիր-յատակագիծը պատրաստ է, սակայն դեռ պիտի կատարուին կարգ մը ուսումնասիրութիւններ։ Այս առթիւ ճարտարագէտ Տէր-Աստուածատուրեան պիտի մեկնի արտասահման, ծանօթանալու համար նման ջրային մեծ ելեկտրակայաններուն։

Իսկ տեղին վրայ ուսումնասիրութեան համար Մոսկուայէն Երեւան գացած է ռուսական գիտական յանձնախումբ մը։

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Սպիտակ Ռուսիոյ մէջ փոթորիկներն ու տեղատարափ անձրեւները կը շարունակուին։ Բազմաթիւ զոհեր կան։ 35,000 հեկթար տարածութեան վրայ ցանքերը փճացած են։ 110 կամուրջներ ջուրերու տակ մնացած են։

Յունիս 15ի գիշերը, Մինսքի շրջանին մէջ տեղացող յորդառատ անձրեւները մեծ վնասներ պատճառած են, մասնաւորապէս Քազիրէվօ գիւղին, որ գրեթէ ամբողջութեամբ կործանած է։ Սփիւռողական միջոցներ ձեռք առնուած են ժողովուրդին օգնութեան փութալու համար։

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

. . . ՔԱՂԱՔ, Մայիս 25

Աւելի քան հարիւր հոգի ձերբակալուած՝ վերջին ամ ու սարսափէն առաջ, մէկ գիշերուան մէջ.— Միշտ նոյն մտավախութիւնը.— «մենք չենք ուզեր ժողովուրդին դէմ երթալ», կ՚ըսէ զօրքը.— բռնութիւնն ալ թշնամի.— ժամտախտին պատճառած վնասները:

Մէկ գիշերուան մէջ, Ապրիլ 26էն լոյս 27ի, Հայաստանի քաղաքներուն եւ գաւառներուն մէջ Չէկայի նկուղներն ու բանտերը լեցուեցան հարիւրէ աւելի մտաւորականներ, գիւղացիներ, բանուորներ եւ երիտասարդութիւն:

Եթէ մինչ այդ եղած մասնակի ձերբակալութիւնները իրենց պատրուակն ունէին, ինչո՞վ բացատրել այս խմբական գործողութիւնը:

Եթէ անցեալ տարուան խմբական ձերբակալութիւնները պատճառաբանուեցան «դաշնակ-մուսավաթ գործակցութեամբ» ու Թշուառական Խուշոյեանի մը սպանութեամբ, ապա ինչո՞վ պէտք է արդարացնել այս տարուանը:

Չէ՞ որ իրենք պոլշեւիկ վարիչները կը յայտարարեն մամուլով ու համագումարներու մէջ թէ Դաշնակցութիւնը չի մասնակցեր «Պրոմէթէ»ին՝ Կովկասի անկախութեան Պոլսոյ կեդր. կոմիտէին: Չէ՞ որ անցեալ Հոկտեմբերի գաւեշտական դատավարութիւնը ցոյց տուաւ թէ Խուշոյեանի սպանութիւնը պարզապէս տեղական դէպք մըն էր, եւ ամենեւին կապ չունէր Դաշնակցութեան հետ:

Եւ վերջապէս, չէ՞ որ այս մէկ տարուան ընթացքին ալ, չկրցան ո եւ է ցուցական-դատական ձեռնարկ վերագրել Դաշնակցութեան:

Ո՞ւր է գաղտնիքը: Կը խօսինք այդ մասին: Առ այժմ ակնարկ մը:

Արդեօք հայ սարքաւորները կը լռեն եւ ո՛ր եւ է բացատրութիւն չե՞ն տար խմբական ձերբակալութիւններու մասին:

Ճիշդ է, բանտարկութիւններու մասին թերթերու մէջ եւ ոչ մէկ խօսք: Բայց եթէ գաղութները անծանօթ կը մնան եղածին, չէ՞ որ Հայաստանի հայութիւնը գիտէ ամէն բան եւ պէտք է գէթ անոր առջեւ արդարանալ: Եւ ահաւասիկ անոնց ամէնէն ուժեղ եւ միակ փաստը: Բացէք «Խորհրդային Հայաստան»ի թիւ 109 համարը եւ կը կարդաք հետեւեալ տողերը.

— «Թէպէտ խորհրդ. Հայաստանը մեծ յաջողութիւններ է ունեցել տնտեսական շինարարական ասպարէզում, թէպէտ խոշոր նուաճումներ է կատարել նա գիւղատնտեսութիւնը բարձրացնելու եւ կոոպերացնելու գործում, այնուամենայնիւ Հայաստանի մեր ընկերները ստիպուած պիտի լինեն կատաղի պայքար մղելու եւ մաքառելու կուլտուրական ասպարէզում, իտէոլոգիայի գծով, որովհետեւ դաշնակցական գաղափարախօսութիւնը դեռ երկար ժամանակ հող պիտի գտնի հայկական միջավայրի պայմաններում...»:

Մէկդի թողլով «մեծ յաջողութիւններն» ու «խոշոր նուաճումները», որոնց մասին խօսելու առիթ պիտի ունենամ, պիտի ըսեմ որ վերջին տողերու համար առարկութիւն չունիմ: Միայն մէկ հարց՝ եթէ այսօր դուք կը խոստովանիք դաշնակցական գաղափարախօսութեան տիրապետութիւնը, ալ ինչո՞ւ համար էր այնքան աղմուկն ու զայրոյթը, երբ Դաշնակցականներու դատավարութեան առեն ամբաստանեալ մը յայտարարեց, թէ՝ «Դաշնակցութիւնը որպէս գաղափար դեռ երկար ժամանակ պիտի գերիշխէ հայ ժողովուրդին մէջ»:

Ուրիշ հարց մը,— Դաշնակցութեան գաղափարներու տարածման եւ խորացման մէջ մեր պրոպագանդը աւելի մեծ դեր կը կատարէ, թէ իրենց՝ պոլշեւիկներու ընթացքը:

Եւ եթէ Դաշնակցութեան ուժը կը կայանայ անոր մէջ որ անոր գաղափարները կը բխին հայ ժողովուրդի իրական կացութենէն ու ձգտումներէն՝ ապա կրնա՞կի յիմարութի՞ւն չէ խորհրդային իշխանութեան կողմէ՝ բռնի ուժով խեղդել եւ մեռցնել այդ գաղափարները: Պատմութեան մէջ ո՞ր գաղափարն է, որ հալածուելով ոչնչացեր է:

Վերջապէս, միթէ՞ անցեալ տարուան դատավարութիւնը չհամոզեց պոլշեւիկները թէ Դաշնակցականներու դէմ կատարուած հալածանքն աւելի կը բարձրացնէ այդ կուսակցութեան հմայքը եւ աւելի արագօրէն կը տարածէ անոր սկզբունքները: Աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար, որ փոխանակ բռնութիւններու, իշխանութիւնը նկատի առնէր ժողովրդի ձայնը եւ անոր արտայայտիչ կազմակերպութեան թելադրանքները:

Անհասկնալի կը մնայ, թէ ինչո՛ւ չեն ուզեր բանտերին կրած պարտութիւններուն հատուցումը Հայաստանի դաշնակցականը պէտք է տայ: Եւ եթէ պոլշեւիկները ռուսական սուինով լռեցուցին հայ ժողովուրդը, ինչո՞ւ հիմակ ալ կը ջանան նոյն սուինով խօսեցնել այդ ժողովուրդը:

Մնաց որ, ժողովուրդը դեռ չէ համբացած եւ կրնայ շատ ուժգին խօսիլ, երբ դանակը ոսկորին կը հասնի: Թող զգոյշ կենան մեր հակառակորդները, մանաւանդ որ վերջերս իրենք ալ համոզուեցան թէ մինակ են մնացեր:

Փա՞ստ կ՚ուզէք, ահաւասիկ.— Մարտի վերջերը, զօրքի տրամադրութիւնն ու ռազմականութիւնը ստուգելու համար, իշխանութիւնը գիշերը յանկարծ ազդանշան կուտայ թէ Ալեքպոլի մէջ Դաշնակցականներու ապստամբութիւն է ծագած եւ կը հրամայէ Երեւանի եւ Քանաքեռի զօրամասերուն անմիջապէս շարժիլ դէպի Շիրակ: Եւ ի՞նչ. զօրքի մեծ մասը զէնքը վար կը դնէ յայտարարելով, որ չուզեր ժողովուրդին դէմ երթալ:

Ի հարկէ. քանի մը տասնեակ զինուորականներ կը ձերբակալուին, բայց փաստը կը մնայ փաստ, որուն պէտք է աւելի լրջօրէն մտենան ինքնահաւան դիկտատորները:

Ասկէ զատ, բանտարկութիւնները ժողովուրդի մէջ տեսակ մը յեղափոխական - վիպական տենդ առաջ բերած են եւ ամէն մարդ կը նախանձի բանտը նստողներուն...: Կը պատմուին պարագաներ, ուր գիւղական հաւաքոյթի մէջ երբ փորձ է եղեր բանտարկեալներու մասին խօսիլ, ներկաները բողոքեր են, յայտնելով որ իրենք ոչ մէկ բարոյական իրաւունք չունին անոնց անունները յիշելու՝ քանի դեռ իրենց գիւղը ոչ մէկ բանտարկեալ չունի...:

Հաւատա՛, ընթերցող, որ եղած են դէպքեր, երբ հայրը լսելով զաւկին բանտարկութիւնը, շատ հանգիստ, եւ նոյնիսկ ուրախացած ըսեր է՝

— Ոչինչ, թող նստի, որքան շատ բռնուին, այնքան շուտ կ՚ազատուինք այս տանջանքէն:

Այս բոլորը կը գրեմ ոչ միայն սրտառուչ հայութիւնը իրազեկ պահելու երկրի անցուդարձին եւ տրամադրութիւններու մասին, այլ եւ աւելորդ անգամ մըն ալ ապացուցանելու Երեւանի վարիչներուն, որ վերջ տան խելագարութեանց եւ նոր Փետրուար 18եր չստեղծեն: Ժողովուրդը շատ է զանազած, մանաւանդ, որ բնութիւնն ալ կրակին վրայ իւղ կը լեցնէ՝ Շիրակի երկրաշարժ, մէկ ամիս տեւող յորդ անձրեւներ՝ որ ցանքերուն շատ վնասեցին, յաճախակի կարկուտ, բամպակի չոր, այգիներու աւերը, անասուններու ժանտախտը՝ որ 3ուկէս միլիոն րուբլի վնաս պատճառեց, տարափոխիկ անբուժելի հիւանդութիւններու համաճարակը եւայլն եւայլն:

Թող միանգամ ընդ միշտ համոզուին ամէնքը, որ հայ ժողովուրդը վճռականօրէն բռնած է ազատութեան ուղին, որքան ալ տաժանելի ըլլայ:

Բողոքելով խորհրդային կառավարութեան սուր եւ կարճամիտ արարքներուն դէմ, միաժամանակ կը բացագանչենք՝

— Կեցցեն բոլոր անոնք որ հերոսաբար կը տանին Չեկայի մութ նկուղներու տանջանքները եւ կ՚արհամարհեն ու կը ծաղրեն հարցաքննող քննիչները: Կեցցէ՛ հայ զինուորը, որ ժողովուրդին հետ է եւ ոչ անոր դէմ: Կեցցէ՛ հայ աշխատաւորը, որ չի հանդուրժեր բռնակալութեան, նոյնիսկ բանտի եւ աքսորի մէջ:

ԼԵՒՈՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Անցեալ Մայիս 1ին Մոսկուայի մէջ կուրծքի հիւանդութենէ մեռաւ Լեւոն Սարգսեան, 65 տարեկան:

Հանգուցեալը կովկասի մէջ ծանօթ է իբրեւ ընկերային գործիչ 90ական թուականներէն իվեր: Եղած է ուսուցիչ-տեսուչ Լազարեան ճեմարանին, Շուշիի թեմական դպրոցին եւ Ալեքսանդրապոլի առեւտրական դպրոցներուն մէջ: Աշխատակցած է ռուսահայ մամուլին, վարած է անընդհատ 7 տարի «Մուրճ»ի խմբագրութիւնը: Երբ Ալեքսանդրապոլը կը գտնուէր Թուրքերուն ձեռքը, կը գրաւէր քաղաքապետի աթոռը: Կարմիր վարչաձեւին ժամանակ, ներկայացուցիչ նշանակուեցաւ Պարսկաստանի մէջ: Վերջին օրերուն, կ՚աշխատէր Անդրկովկասեան կեդր. գործադիր կոմիտէի գիտական յանձնախումբին մէջ:

ՅԻՍՈՒՍ 38 ՄԵՏՐ

Պրազիլիոյ կաթոլիկները Մոնթէ Քորքովատոյի վրայ, որ բարձրէն կը նայի Րիօ տը Ժանէյրոյի ծովածոցին, կանգնած են Հսկայ Յիսուս մը, 38 մեթրնոց:

Այս Հսկայ արձանը, բարձրութեանը համար, կը նկատուի առաջինը:

Իտալացիներն ալ ունին արձան մը սուրբի, որ կարճ է Յիսուսէն: Այդ սուրբը, Կարոլոս Բորրոմէոս, 23 մեդրնոց հսկայ մըն է, որ կանգնած է լճակի մը ափը: Սուրբին պատմուճանին փոթերուն մէջ բացուած է սանդուղ մը, որուն վրայէն զբօսաշրջիկները կը բարձրանան սուրբին գագաթը եւ կը նստին քիթին մէջ՝ դիտելով հրաշալի գունանկարը լիճին եւ համայնապատկերը հեռուներուն:

ԹԷԼ ԱՀՄԱՐԻ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հալապլուսէն 18 քիլոմեդր դէպի Թէլ Ահմար, ֆրանսացի հնախոյզ Թիւրօ Տանժէն գտաւ սեւակճեայ կոթող մը, որ կը ներկայացնէ Նինուէի թագաւոր Սաղմանասարը, որու ոտքերուն տակ կ՚երկրպագէ կոնածեւ սաղաւարտով մարդ մը: Շուրջը քանդակուած են հինգ աստուածներ, հեծած՝ այլանդակ կենդանիներու վրայ: Կոթողին երկու կողմերը կը տեսնուին երկու պալատականներու պատկերներ: Այս հսկայ արձանը ունի 3ուկէս մեդր բարձրութիւն, 1,70 լայնութիւն, եւ կը գնահատուի ասորական հնութիւններու մէջ ամէնէն արժէքաւորը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, 15 Յունիս

Հայագիտական հանդէս մը գերման լեզուով.— Հայերէնը քննական առարկայ գերման վարժարաններու մէջ:

Գերմանիա աւելի քան եւրոպական ո եւ է ուրիշ երկիր՝ մշակած է հայագիտութիւնը, իր բազմազան ճիւղերով: Կը բաւէ ըսել, թէ Գերմանացի էր Հիւպշման, ամէնէն մեծ հայագէտը եւրոպացի մասնագէտներուն մէջ, որ վերջնապէս որոշեց հայերէնի տեղը հնդեւրոպական լեզուներու շարքին մէջ:

Ասկէ 25 տարի առաջ գերման լեզուով հայագիտական հանդէսի մը հիմը դրաւ ուրիշ Գերմանացի մը, ծանօթ լեզուագէտ եւ հայագէտ փրոֆ. Նիկ. Ֆինք, որ դժբախտաբար մեռաւ գրեթէ երիտասարդ հասակին մէջ:

Նման նոր փորձ մը կ՚ընէ Միւնխէնի գիտնականներէն բիւզանդագէտ եւ հայագէտ տոքթ. Ռոթ, հիմը դնելով Armeniaca (Հայկականք) անունով եւ գերման լեզուով հայագիտական հանդէսի մը: Որպէս հայագէտ՝ Ռոթ նոր դէմք մըն է տակաւին:

Հանդէսին առաջին գիրքը լոյս է տեսած արդէն, Լայփցիկի հրատարակչական ծանօթ տուներէն մէկուն հրատարակութեամբ:

Առաջին գիրքին մէջ յօդուածներ ունին Ինքը, հանդէսին խմբագիրը, ինչպէս նաեւ Վիեննայի համալսարանին արեւելեան պատմութեան ուսուցչապետ Ստրճիկովսքի եւ իր գործակիցը, Շվէկլէր: Տոքթ. Ռոթ իր յօդուածին մէջ կ՚արծարծէ հայագիտական շարք մը խնդիրներ, որոնց գիտական լուսաբանութեան պիտի նուիրուի հանդէսը: Միւսներու յօդուածները կը շօշափեն Հայոց եւ կովկասեան ժողովուրդներու ճարտարապետութեանը վերաբերեալ խնդիրներ: «Հայկականք»ի առաջին գիրքը կը պարունակէ նաեւ քանի մը գրախօսական դիտողութիւններ: Երկրորդ գիրքը պատրաստուելու վրայ է: Ցանկալի է, որ հայագիտական այս նոր հանդէսը ոչ միայն օտարներու, այլեւ մերիններու կողմէ գտնէ ջերմ ընդունելութիւն եւ խրախոյս:

* * *

«Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթ է, որ անցեալ տարուընէ ի վեր հայերէն աշխարհաբար լեզուն եւս, արեւելեան ուրիշ լեզուներու շարքին, կ՚աւանդուի Պերլինի համալսարանին կից՝ արեւելեան լեզուներու ճեմարանին մէջ: Փրուսիոյ կրթական նախարարին թոյլտուութեամբ՝ հայերէնն ընդունուած է նաեւ իբրեւ քննական առարկայ՝ գերման երկրորդական վարժարաններէն աւարտման վկայական ստանալու առթիւ քննութեան ներկայացող հայ երիտասարդներուն համար:

Նախարարին այդ կարգադրութիւնը առաջին անգամ իրագործուեցաւ մէկ երկու ամիս առաջ, Ֆրանքֆորթի մէջ, հայ պատանիի մը համար: Ահա թէ այդ մասին ինչ կը գրէ «Հայերէնը իբրեւ քննական առարկայ աւարտման վկայականի համար» խորագրին տակ, «Ֆրանքֆուրթէր Ցայթունկ»ը, որ Գերմանիոյ ամէնէն մեծ եւ լուրջ թերթը կը համարուի:

«Ֆրանքֆուրթի Բլինկէր բարձր բէալական վարժարանը կը յաճախէ երիտասարդ Հայ մը, Փոքր Ասիայէն: Ան վարժարանին Ա. (ամէնէն բարձր) կարգին մէջ է: Երեք անգամ ճողոպրած է իսլամին սուրէն եւ կրակէն, անհաւատալի եղանակով մը: Վերջին անգամ ազատուած է Իզմիրի անկումին առեն, երբ հայ գերիներու ատամներէն մինչեւ իսկ ոսկիի լիցքերը կը հանէին: Տղան ունեցեր է արիւնոտ սոսկալի տագնապներ, զորս իր դասընկերները թերեւս ամէնէն վայրենի արկածային վէպերու մէջ կարդացած ըլլան միայն:

«Հակառակ իր անցուցած դաժան փորձութիւններուն, տղան պայծառ աչքերով եւ ուրախ սիրտով կը դիտէ աշխարհը եւ անսասան եռանդով մը կը հետապնդէ իր նպատակը — ապագային իբրեւ ուսուցիչ օգտակար ըլլալ իր բազմաչարչար ժողովուրդին: Գերման վարժարաններու եւ անոնց ուսուցիչներու լաւ համբաւը մեր երկիրն են քաշած հայ տղան: Ֆրանքֆորթի միսիոնը (տնօրէն՝ Փ. Շուխարտ) հնարաւորութիւն է ստեղծած հայ տղուն համար՝ շարունակելու իր ուսումը:

«Վերջերս ահա, տղանկ եղած էր քննութեանց առջեւ: Հարց ծագեցաւ՝ արդա՞ր է աւարտական քննութեանց առթիւ անկէ պահանջել եւրոպական երեք լեզուներու գիտութիւն — գերմաներէն, ֆրանսերէն եւ անգլիերէն: Հայերէնը, որ արտայայտիչ, մշակութային կատարեալ լեզու մըն է, պէտք է որ տղան ամէն պարագայի գիտնայ արդէն, թէեւ ան տղուն ո՛չ իսկ մայրենի լեզուն է, վասնզի իր ծննդավայրը կը գտնուի Փոքր Ասիոյ հարաւ-արեւելքը, ուր Հայերը թրքախօս են: Արդար պիտի չըլլա՞ր, ուրեմն, ֆրանսերէնի փոխարէն հայերէնով քննել պատանին:

«Եւ սակայն ուրկէ՞ գտնել հոս մէկը որ տղուն հայերէնը քննել կարենայ: Եւ սակայն Ֆրանքֆորթի մէջ ամէն ինչ կարելի է գտնել: Մեթոտիստներու քարոզչական դպրոցին մէջ իբրեւ դասախօս եւ վարժարանին հայր կը գործէ Պ. Էռնըստ Զոմմէր, որ վեց տարի շարունակ Փոքր Ասիոյ խորերը հայ-գերմանական ուսուցչանոց մը վարած է եւ այդ միջոցին Գերմաններուն յատուկ խորութեամբ հայերէնը ուսումնասիրած է: Եւ ահա Բլինկէր վարժարանին տնօրէն Տօքթ. Հարտման առաջարկեց դպրոցական իշխանութեան, թոյլ տալ որ հայ տղան ֆրանսերէնի փոխարէն հայերէնէ քննուի, եւ որ Տօքթ. Զոմմէրի յանձնուի քննիչին դերը:

«Սոյն վրայ կրթական նախարարը եւ Բասէլի դպրոցական նահանգային վարչութիւնը պաշտօնապէս ընդունեցին եղած առաջարկը:

«Եւ ահա, Մարտ 14ին տեղի ունեցաւ բանաւոր քննութիւնը հայերէնով — աննախընթաց առաջին դէպքը՝ Գերմանիոյ երկրորդական վարժարաններու պատմութեան մէջ: Թերեւս առաջին անգամ պատահած ըլլայ եւ այն, որ քննիչ մասնախումբին ո՛չ նախագահը եւ ո՛չ ալ ուրիշ ո եւ է անդամ եւ ո՛չ իսկ մէկ խօսք հասկցած ըլլան այն ամէն հարցերէն եւ պատասխաններէն, որ փոխանակուեցան քննիչին եւ իր քննեալին միջեւ»:

Այս եզակի դէպքը եւ մանաւանդ անոր իրաւական հիմը պէտք չէ որ անտես առնուի հայ մշակոյթի յաջողութեանց շարքէն օտար երկիրներու տակ:

Այս առթիւ աւելցնենք, որ նման խնդիր մը— օտար լեզուի մը փոխարէն մայրենի՝ հայերէն լեզուէն քննելու թոյլտուութիւն—յարուցուած էր ուրիշ անգամ մը եւ ուրիշ հայ երիտասարդի մը կողմէ, տակաւին անցեալ տարի, եւ Փրուսիոյ նախարարն այն ժամանակ տուաւ իր պաշտօնական հաւանութիւնը:

Ա. Ե.

ԹՈՒՐՔ ՓԱՍՏԱԲԱՆՆԵՐՈՒ ԴԷՄ.— Ատանայի Թուրք թերթերը կը տեղեկանան թէ Սուրիոյ կառավարութիւնը արգիլած է Թուրք փաստաբաններուն դատական գործեր կատարել սուրիական դատարաններու մէջ:

ԾԻԾԱՂ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ

Անատոլուի ամբողջին արդիացում պարտադրուիլը՝ Հասանը, անուղիղ կը նկատեն, առաւելով որ յառաջդիմութիւնը կ՚ըլլայ յամր ու ամուր քայլերով:

Ես հիմնաւորէն հիմնակարծիք չեմ այդպէս մտածողներուն:

Ահա փաստս:

Բարեկամ մը ունիմ որ կապիկներ, թութակներ, շուներ ու կատուներ կը մարզէ կրկէսներու համար: Դեռ քանի մը ամիս է որ գործի է սկսած ու ձեռք է բերած հրաշալի արդիւնքներ: Բարեկամիս կապիկները սքանչելի չարլըթօն կը պարեն, դաշնամուրի ընկերակցութեամբ: Թութակները հայերէնը ջուրի պէս, ֆրանսերէնը գինիի պէս, ու գերմաներէնը գարեջուրի պէսկը խօսին: Շուները կը զբաղին ապագայապաշտ նկարչութեամբ: Կատուներն ալ կը պատրաստուին օդանաւով ճեղքել աշխարհի բոլոր մառախուղներն ու սպանդանոցները:

Չարլըթօն, լեզուներ, նկարչութիւն ու թռիչք: կարծեմ պակաս բան չմնաց:

Անատոլցիները դեռ շատ պանիր հաց կ՚ուզեն հասնելու համար վերոյիշեալ արդիականներուն:

Անցեալ օր բարեկամս կ՚ըսէր.

— Եթէ ինծի յանձնեն Անատոլուի ժողովուրդին արդիացումը՝ կարճ ժամանակի մէջ թէ ես եւ թէ Անատոլուն միլիոնատէր կը դառնանք, միջազգային կրկէսական հրապարակին համար արուեստագէտներ արտածելով: Իրաւ է որ այն ժամանակ այդ հողին վրայ մարդ պիտի չմնայ, սակայն հիմա կը կարծէք թէ մա՞րդ կայ, երբ այդ ժողովուրդին կողմէ կը կարծուի թէ՝ անթեւը սատանայի հնարք է, մինչ իմ թութակս անցեալները անթելին յանձնեց... եղիշէ Չարենցի մէկ պօէման:

ԸՆԿԵՐ Վ.ԱՉՐԻԿ

ԹՈՔԱԽՏԸ ԲՈՒԺԵԼԻ Է

Հակառակ ընդհանրապէս ամէնուն կողմէ յայտնուած կարծիքին, թոքախտը իրականութեան մէջ բուժելի հիւանդութիւն մըն է: Մեր օրով բժշկութիւնը հաստատած է թէ գրեթէ ամէն մարդու մէջ գոյութիւն ունի քոխի մանրէն, սակայն ամէնուն քով ուռականութիւնը (tuberculose) չի զարգանար, որովհետեւ մենք զմեզ անոր դէմ կը պաշտպանենք: Հիւանդութեան դիմագրաւելու կարողութիւնը, այսինքն մեր անձը անոր դէմ պատուաստելու ուժը ամէն անհատի քով կը տարբերի եւ այդ ուժը համեմատական է վարակման սաստկութեան եւ յաճախականութեան հետ:

Երբ մարդ պէտք եղած առողջապահական նախազգուշութիւնները ձեռք չառնէ եւ պարբ թոքախտաւորի մը հետ, որ քոխի մանրէները լորձունքին եւ մաղասին հետ դուրս կուտայ, գիտութեամբ կը վարակուի անկէ:

Ամէն տարիք որոշ չափով եւ եղանակով ուռականութեան ենթակայ է, կ՚ըսէ Տօքթ. Ըլպէր Տէլքուռ՝ պէլճիքացի նշանաւոր բժիշկը. երբ մանրէն գտնուի յարմար միջավայրի եւ հողի մէջ հոն առանց պաշտպանութեան, կ՚աճի ու կը զարգանայ: փոքր տղաք առաւելագոյն չափով կ՚ազդուին եւ կը կրեն քոխի մանրէի ազդեցութիւնը: Երիտասարդ տարիքին մէջ է որ ուռականութիւնը կը հասնի իր սաստկութեան գագաթնակէտին: Գրեթէ բոլոր չափահաս թոքախտաւորներ մանուկ հասակի մէջ կը ստանան այդ հիւանդութիւնը, որ թաքուն վիճակի մէջ կը մնայ աւելի կամ նուազ երկար ատեն: Այս պաշ-

...ով թօքախտի հիւանդութեան ...ջքն առնելու համար պէտք ...անչափահաս տղաք հեռու պա-... իրենց ծնողքէն, եթէ անոնք ...յնի թօքախտաւորներ են, ...զանոնք դնել առողջապահա-... այնպիսի պայմաններու մէջ, ... անոնք զօրանալով ի վիճակի ...ան արդիւնաւորապէս եւ զօրե-...պէս կռուելու հիւանդութեան ...նրէներուն դէմ։ Երբ մանուկը ... սկսի քալել, իր շուրջը գտն-...ած առարկաները կը շօշափէ եւ ...վ վարակման պատճառները ...ւելնան։

Արդ, ինչպէս կարելի է ...ուն դիմադրական ուժը աւել-...նել կռուելու համար քօխի ման-...ներուն դէմ եւ զօրացնել անոր ...կար գործարանաւորութիւնը, որ ...թակայ է ընդունելու հիւան-...ութիւնը։

...ս պիտի չխօսինք ախտաբու-...ական զանազան միջոցներու եւ ...երու գործածութեան մասին, ...լ պիտի բաւականանք քանի մը ...քով վեր հանել այն բնական ... ֆիզիքական միջոցները, որոնք ... կը կազմեն արեւաբուժու-...եան եւ անոր կատարած կարեւոր ...րին՝ ապրող էակներու հանդէպ։

Ապացուցուած է որ արեգակ-...յին լոյսը մանրէասպան ազդե-...ութիւն մը ունի։ Քօխի մանրէն ... ժամուան մէջ կը սպաննուի, ...թէ զայն դնենք բազօթեայ ...յսին մէջ ապակիէ թիթեղի մը ..., իսկ լոյս չեղած տեղը ան ...2 օր տակաւին կ'ապրի։

...անօթ են Տօքթ. Էտուարտսի ...րտի ձագերու վրայ կատարած ...րձերը՝ ի մասին լոյսին ներգոր-...ծ ազդեցութեան, կենդանինե-... զարգացման վրայ։

Երբ երիտասարդ շուներն ու ...ագարները դրուին մութ վան-...ակի մը մէջ, անոնք կը կոր-...ցնեն իրենց ախորժակը եւ հետ-...հետէ կը նիհարնան, մինչդեռ ...յն կենդանիները լոյսին մէջ ...ուելով կանոնաւոր կերպով կ'ա-...ին ու կը զարգանան։ Ընդհա-...ի է արեգակնային ճառա-...յթներուն ներգործութիւնը ...արախուն վէրքերու սպիացման, ...նչպէս նաեւ կենդանական ջեր-...ութեան, արեան շրջաբերու-...թեան, շնչառութեան եւ երիկա-...ային գործողութեանց վրայ։

Արեւին ճառագայթները բա-...րար ազդեցութիւն մը կը ներ-...գործեն ընդհանուր գործարանա-...որութեան վրայ եւ զայն ի վի-...ճակի կը դնեն պաշտպանուելու ...ռակաւութեան դէմ եւ յաղ-...թական դուրս ելլելու այդ պայ-...քարին մէջ։ Ապաքինարաններու մէջ, հանգիստը եւ մաքուր ու արեւոտ օդը լաւ ու համաչափ սննդառութեան հետ, կը կազմեն թօքախտաւորներուն կարեւոր ու կենսական դարմանումը, սակայն այդ դարմանումը այնքան աւելի արագ ու ամբողջական արդիւնք կու տայ, որքան կանուխէն գործադրութեան դրուի։ Ուստի թօքախտը բուժելի է երբ մանկութենէ պէտք եղած խնամքը տարուի վերոյիշեալ պայմաններու մէջ։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, (Սեփ. Թղթ.)— Յունիս 11ի երեկոն հոծ բազմութիւն մը փութացած էր լեցնելու 3րդ թաղապետարանի սրահը։ Հանդէսին նախագահը՝ ընկ. Ա. Աճէմեան շեշտեց ազատ ու անկախ կեանքի պահանջը, ու գեղեցկօրէն արտայայտեց Մայիս 28ի նուիրական նշանակութիւնը։

Ընկ. Գույումճեան եղաւ առաջին բանախօսը, որ պատկերացուց անհատի ազատատենչ զգացման, անարգել զարգացումի պահանջը։ Յետոյ անդրադառնալով Մայիս 28ի նախընթաց դէպքերուն, պատմեց Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի օրհասական կռիւը, որմէ յաղթական ելաւ հայ ժողովուրդը։ «Այսօր ալ մօտիկ անցեալի կրկնութիւնն է. Ռուսը այսօր եկեր մեր երկիրը նստած է, հակառակ մեր ցանկութեան ու տրամադրութեան ու շատ հաւանական է որ վաղը հեռանայ, մատնելով մեզի այն վիճակին, ինչպէս էր 1918 Մայիս 28ի նախօրեակին։ Հայ ժողովուրդը այն արժանագործն է. որ մէկ ձեռքով մուրճը բռնած, իր անկախութեան տեսլապատկերը կուզէ մարմարին տալ, իսկ միւսով կը սանձահարէ արիւնարբու ճիւաղը»։

Երկրորդ բանախօսն էր ընկ. Ամատունի, որ բացատրեց անկախութեան իմաստը։ «Կան ազգեր որ տնտեսապէս եւ քաղաքականապէս ճնշուած են ուրիշ ազգերէ։ Կան ալ որ իրենց ազատութիւնն ու անկախութիւնը տարաչափ կերպով ընդարձակած են, ուրիշի ազատութեան փնասելու աստիճան։ Մեր ցանկացածը, իւրաքանչիւր ազգի անկախութեան սահմանագծին պահպանումն է, ու այդ կարելի է միայն, ազգերու ինքնակամ համակերպութեամբ կամ համաձայնութեամբ»։ Յետոյ յիշեց օրինակները աննման քաջագործութիւններու, որոնք կրնան համարուիլ հայ ժողովուրդի դիմադրական կարողութեան բնորոշ փաստեր։

Եղան յաջող արտասանութիւններ եւ երգեր։ Իբրեւ դիտողութիւն, թող ներուի ըսել որ նախագահի բացման խօսքը շատ երկար էր։ Յետոյ, լաւ կ'ըլլար որ յայտագիրն ալ չխճողուէր շատ մը արտասանութիւններով։

*** Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Նաւասարդի դաշտապարահանդէսը։ Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը, հակառակ աննպաստ օդին։ Եկած էր Ֆրանսական նուագախումբ մը, որ ընտիր կտորներ նուագեց։ Ժողովուրդը խանդավառօրէն ծափահարեց։ Այս առթիւ ծաղկեփունջ մը նուիրուեցաւ, եւ Ֆրանսական միութեան նախագահը իր շնորհակալութիւնը յայտնելով համագործակցութեան ու իրերաօգնութեան պէտքը շեշտեց։

Վ.ԱՀԷ

ՄԱՐԹԻԿ, (Մարսէյլ)— Անկախութեան 9րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Յունիս 12ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէին։ Ներկայ էին զանազան հոսանքէ ունկնդիրներ։

«Մեր Հայրենիք»ը յոտնկայս երգուելէ վերջ, եղան քանի մը արտասանութիւններ եւ երգեր։ Բանախօսեց ընկեր Շաւարշ Թաշճեան, շեշտելով թէ թափուած արիւնը ուշ կանուխ պիտի ստանայ իր արդար հատուցումը։ Եռագոյն զարդանիշերէն զատ, ներկաներուն բաժնուեցան խորհրդանիշ քարդեր։ «Բամ Փորոտան»ով փակուեցաւ հանդէսը, որմէ վերջ ընկերական ժողով գումարուելով մեր շարքերուն մէջ ընդունուեցաւ նոր ընկեր մը։ Կան ուրիշ թեկնածուներ ալ։

Թղթակից

ԿԵԱՆՔԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

ՆԻԿՈՍԻԱ.— Հայկական անկախութեան 9րդ տարեդարձին առթիւ հանդէս մը սարքուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախաձեռնութեամբ, Մայիս 29ի Կիրակի օրը, եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ։ Կը նախագահէր Սարաճեան եպիսկոպոս։ Հանդէսը բացուեցաւ «Բամ Փորոտան» քայլերգով, զոր նուագեց ազգային վարժարանի նուագախումբը, առաջնորդութեամբ երաժիշտ Պ. Վահան Պէտէլեանի։ Ատենապետ Պ. Արամ Դէօրդեան իր բացման խօսքով բացատրեց օրուան տօնը, որ անդին յիշատակ մըն է հայ ժողովուրդին համար։

Յայտագիրը խիստ ճոխ էր։ Պ. Նուպար Մաքսուտեան բանախօսեց բնաբան առնելով «Փառք պարտուածներուն» եւ յիշեց էջեր տիեզերական պատմութեան ականաւոր դէմքերէն ու դէպքերէն, յանգելով Մայիս 28ի։ Պ. Մ. Ճէլալեան պարզեց հայկական ազատագրութեան շարժումը, որ ծնունդ տուաւ հայկական հանրապետութեան։ Յետոյ արտասանեցին Օր. Սառա Խաչատուրեան, Օր. Լուիզ Մաքսուտեան եւ Պ. Արամ Երկաթեան։

Ցուցադրուեցաւ նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ կենդանի պատկեր մը։ Հանդէսը փակուեցաւ Սարաճեան եպիսկոպոսի փակման խօսքով եւ անգլիական քայլերգով։

Այս հանդէսին կազմակերպութիւնը կը պարտինք սկաուտապետ Պ. Օննիկ Եազմաճեանի անխոնջ աշխատանքին։

Ժողովուրդը, որ արդէն ժամանակէն առաջ փութացած էր հանդէսին վայրը, մեկնեցաւ ջերմ տպաւորութեան տակ։

Կիպրոսցի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ.— Ամերիկահայ անպարտելին Մանուկ Նազարեան երեք նոր յաղթանակներ շահեցաւ վերջերս, Jack Sheanի, իրլանտացի Ned Meguireի եւ Jimmy Gentvvellտի վրայ: Իրեն պէս երկու անգամ յաղթական հանդիսացաւ նաեւ ուրիշ հայ ըմբիշ մը Հէրրի Էքիզեան: Բայց ջմշկածագցի Մանուկը, որ պատերազմի տարիներուն իր 14 տարեկան հասակին մէջ ազգային հերոս Սեբաստացի Մուրատի հրամանին տակ կամաւորութիւն ալ ըրած է եւ մեծապէս գնահատուած իր քաջութիւններուն համար, կը սկսի ուշագրաւ դէմք դառնալ: Մինչեւ հիմա իր կռնակը գետին բերող մը չէ գտնուած, եւ ընդհակառակն 43 յաղթանակ շահած է: Այս մրցանիշը փայլուն գրաւական մը կըհամարենայնմենամարտէն առաջ, որ պիտի ունենայ Ամերիկայի հրեայ ծանրութեան ախոյեանին՝ Էյպ Քէփլէնի հետ, եւ որուն արդիւնքը պիտի իմանանք յառաջիկայ Թղթաբերէն:

Հայ կտրիճ ըմբիշը, միայնգամայն, ասպարէզ կարդացած է աշխարհի ախոյեան Joe Stecherի ամերիկեան Թերթերու միջոցով, բայց ո եւ է պատասխան չէ ստացած: Մաղթենք որ մեր համակրելի հայրենակիցը հասնի իր նպատակին, վաստկելով դժուարին բայց հոյակապ տիտղոսը:

ՖՈՒԹՊՈԼ.— Փարիզ այցելեցին երկու անգլիական փրօֆէսիօնէլ խումբեր եւ խաղացին համբաւաւոր Րէտ Սթար Օլէնփիքի եւ Մայրաքաղաքի դէմ: Օտարները եղան յաղթականները, այս մրցումներուն մէջ ալ: Բայց Րէտ Սթարը իր ներկայ կազմակերպութեամբ եւ կուտակած ուժերով Ֆրանսական լաւագոյն խումբն է եւ վստահութեամբ կրնայ դիմագրաւել յառաջիկայ տարին:

Հ. Գնդ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏՐՃԱՆԱԿԸ ԽՕՍԵՑԱՒ.— Փաւքալ փողոցը պանդոկապետի մը կինը այցելութիւնը ընդունեց անծանօթի մը, որ շարունակ կը հետապնդէր պանդոկին վարձակալներէն մանկամարդ աղջիկ մը։

Պանդոկապետին կինը, կասկածելով անծանօթէն, կը յայտարարէ թէ օրիորդը բացակայ է։

Անծանօթը սակայն, որ կ'ուզէր անպայման վեր բարձրանալ, մերժումին վրայ կը սպառնայ կնոջ.

— Գիտցած ըլլաս, փորդ կը ճեղքեմ։

Կինը, սարսափահար՝ ետ ետ գնաց, առաւ ատրճանակը։

Յանկարծ խօսեցաւ ատրճանակը։

Ու անծանօթը ինկաւ գետին։ Վազեցին երկու մարդիկ, — հաւանաբար ընկերները,— գրպաններէն առին կարգ մը թուղթեր եւ մեկնեցան։ Ջօնը, Մէթթէյ, շարունակ դրամ կը պահանջէր պանդոկին վարձակալ օրիորդէն եւ կ'ապրէր շանթաժով։

Ո՞Վ ԿԱՅ ԽԱՆՈՒԹԻՆ ՄԷՋ.— Ֆալվէ, Ամսթէրտամ փողոցին հսկայ գինետան տէրը, առջի իրիկուն, ուշ ատեն, գոցեց խանութը եւ գնաց երազ հիւսել իր ննջասենեակին մէջ, որ կը գտնուի խանութին վրայ։

Կէս գիշեր։ Գինիի շիշերը, գինովի պէս սկսան երգել, իրարու զարնուիլ։

Կինը, բերանը ամուսինին ականջին.

— Մա՛րդ, գող կայ խանութին մէջ, ելի՛ր։

Ֆալվէ ցատկեց, ատրճանակը առաւ եւ տնկուեցաւ խանութի ետեւի դրան առջեւ։

— Ո՞վ կայ։

Շիշ մը ճաթեցաւ։

Ֆալվէ, ատրճանակը ձեռքին մէջ, հրեց դուռը ուժգնօրէն։

Բարակ մուխ մը մտաւ քիթը ու կճեց։ Կարմիր բոց մը կը խաղար ներսը եւ պատերը կը լզէր։

— Հրդե՜հ։

Հրշէջները հասան, սակայն անկարելի եղաւ բանալ խանութին առջեւի երկաթէ փեղկը։ Ու երբ, հազար դժուարութեամբ մարեցին հրդեհը, վնասը հասեր էր գինեվաճառին յուսահատութեան։

ՎԱՅՐԵՆԻ ՄԸ.— Արրասի ոստիկան զօրքերու հրամանատարը, վերջերս, տօնական օր մը, վերջապէս կը յաջողի մինակ գտնել 13 տարեկան գերմանացի աղջիկ մը, զոր կը հետապնդէր երկար ատենէ ի վեր։ Հրէշի մը նման յագենալէ յետոյ, կը հրամայէ աղջկան գաղտնի պահել ամէն բան։

Աղջնակը կը մատնէ զայն, նոյնիսկ վկաներ ալ կու գան հաստատել գայթակղութիւնը, որուն պատճառով զինուորական իշխանութիւնը կը ձերբակալէ հրամանատարը։

ԿՌԻՒԷՆ ՅԵՏՈՅ.— Տէր եւ տիկին Պրինօ ուսուցիչ էին երկու դպրոցներու մէջ։ Սակայն այնքան շատ կը կռուէին իրարու հետ, որ առտու մը կինը աղջիկը առաւ եւ գնաց Քօլօմպ։

Անցեալ առաւօտ ալ Պրինօ ատրճանակը առաւ եւ այցելութեան գնաց կնոջ։

Նստան կռիւ։

Երբ յոգնեցան բերանները, Պրինօ ճաթեցուց ատրճանակը եւ գետին փռեց իր կինը, գնդակը մտաւ կնոջ գանկը, յետոյ դուրս ելաւ։

Անգամ մըն ալ որոտաց ատրճանակը։

Պրինօ ոտքերը երկնցուց։ Երբ ոստիկաններն ու բժիշկը հասան, երկուքը կը հոնդային քով-քովի։

ՔՈՐՍԻՔԱՑԻ ԱՂՋԻԿ ՄԸ.— Քօրսիքացի աղջիկ մը, Ալպա Պիանքի, ուսանող գրականութեան, սիրահարած էր Էքս-ան-Փրովանսի վարժարանին փիլիսոփայութեան ուսուցիչներէն Տըվինեի։ Ու առջի գիշեր, սենեկէն ելլելէ յետոյ, կը մօտենայ երիտասարդ փիլիսոփային եւ կը սպառնայ սպաննել՝ եթէ չուզէ ամուսնանալ։

Կը կրակէ, գետին կը փռէ փիլիսոփան եւ խոյս կու տայ մութին մէջ։ Ոճրագործը յայտնի չպիտի ըլլար եթէ փիլիսոփան, հակառակ իր ծանր վէրքին՝ չմատնէր աղջիկը։

Քօրսիքացի օրիորդը, որ վառվռուն եւ սիրատենչ աղջիկ մըն է, յաջորդ օրը դպրոց երթալով քննութեան մտած՝ շարադրութիւն մը կը գրէր, երբ եկան ձերբակալել զինք։

Բայց քաջաբար ուրացաւ։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ՊԱՌԱՒԸ.— Պուրպօնէ փողոցին բնակարաններէն մէկուն դռնապանը եւ իր վարձակալը, երկու պառաւ կիներ, սովորութիւն ունէին օրուան մէջ ժամ մը քով քովի գալու եւ խօսք ջարդելու։

Խօսք ջարդելը հաց ջարդելու պէս է։

Եւ առտու մը, դռնապանը անօթիի պէս փնտռեց իր բարեկամը, որ չէր երեւար։

— Ո՞ւր ես, տիկին Լըլուար, բերանս ժանգոտեցաւ, դուրս ելիր որ ջուխտ մը խօսք ընենք գնած կաղամբիս վրայ։

Բացաւ դուռը բարեկամ պառաւին, որ կապոցի պէս ինկեր էր անկողինին ստորոտը։

Անձնասպան եղած էր պառաւը, շնչելով օդային կազը։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՆԱՆԹԻ ՄԷՋ

ԱՏԵՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾ ՄԸ

— Ներողութիւն կը խնդրեմ, բայց..

— Մի սկսիք նորէն. ձեզի կ'ըսեմ թէ՝ դեռ ձեր դէմ բան մը չկայ. իմ գործակալներս, կարծեր են կասկածելի բաներ մը նշմարել, կրնան սխալած ըլլալ. ջանանք առանց պոռպռալու, համարձակ կերպով, ազնուութեամբ հասկցուիլ. կրողը տանի եթէ մեզի պէս բարի մարդեր իրարու խօսք չհասկնան։

Մարդը արդէն հանդարտած էր։

— Քանի որ այդպէս է, փրսկաւ։

— Ինչո՞ւ կ'ուզէք որ այդպէս ըլլայ։

Յետոյ աւելի հաշտարար շեշտով մը.

— Տեսնենք, նախ ըսէք թէ, որո՞ւ հետ խօսելու պատիւը ունիմ։

Մարդը իր գրպանէն թղթապանակ մը հանեց. քանի մը թուղթեր առաւ մէջէն եւ զանոնք մեր պետին երկարելով, ըսաւ.

— Ժօռժ Նուկէնպաում կը կոչուիմ, Զուիցերիա ծնած եմ, Ցուրիխի մէջ. արհեստով՝ առեւտրական ներկայացուցիչ։

— Լա՛ւ, առեւտրական ո՞ր տան կը պատկանիք։

— Ժընեւի Ասրօէլ եւ Թոռաւոլիչ տան։

— Այդ տունը Նանթի մէջ յաճախորդներ ունի՞։ Ո՛չ, անշուշտ, ուրեմն, յաճախորդ փնտռելո՞ւ եկած էք։

— Ճիշդ այդպէս։

— Կը տեսնէ՞ք թէ որքան դիւրին է իրար հասկնալ. որքա՞ն ատեն է որ հոս էք։

— Ճիշդ ութ օր։

— Շատ լաւ. անշուշտ ձեր հոս գալէն ի վեր, ներկայացաք մէկ քանի գոհարավաճառներու, գործի համար. ո՞չ. այն ատեն, ինչպէս անցուցիք ձեր ժամանակը։

Մարդը յայտնապէս շփոթած էր. վայրկեան մը վարանեցաւ, յետոյ յայտարարեց.

— Տկար էի եւ ստիպուեցայ սենեակէս դուրս չելլել։

— Բնական է. բայց հարկաւ բժիշկ մը կանչեցիք, որովհետեւ պանդոկին մէջ մարդ ինքզինքը խնամելու միջոց չունի. ո՞չ. բժիշկ չկանչեցի՞ք. անխոհեմութիւն ըրեր էք, բայց գոնէ խնամք տարի՞ն ձեզի պանդոկին մարդիկը։

— Անթերի վերաբերում ցոյց տուին ինծի հանդէպ։

— Շատ լաւ ըրեր են. կրնա՞մ գիտնալ թէ ո՞ր պանդոկը իջած էք. որովհետեւ պէտք է որ երթամ պանդոկապետը շնորհաւորեմ այդ առթիւ. պանդոկապետի մը կողմէ այդ տեսակ վարմունք այնքա՜ն հազուադէպ է որ կ'արժէ նշանակել։

Հետզհետէ աւելի շփոթ, Նուկէնպաում պատասխանեց.

— Ֆօսի քարափին վրայ, Ֆ... պանդոկը իջած եմ։

— Թէեւ ձեզի պէս կարեւոր անձ մը հիւրասիրելու արժանի պանդոկ մը չէ, բայց կ'երեւի լաւ տուն մը ըլլալուէ. եթէ չեմ սխալիր, հոն աւելի շատ գործաւորներ կան քան թէ պաշտօնեաներ։

— Ո՛հ, գիտէ՞ք, նախապաշարում չունիմ։

— Կը տեսնեմ արդէն. ուրեմն, կարծ՝ որովհետեւ հիւանդ էիք, ութ օրէ ի վեր չկրցաք դուրս ելլել։

— Այդպէս չըսի, ըսի որ...

— Լա՛ւ, ըսենք թէ սխալ հասկցեր եմ. կը տեսնէք թէ աւելի հաշտարար կարելի չէ ըլլալ։

Եւ պետը՝ սեղանին վրայ ձգուած թղթապանակը առնելով, սկսաւ անոր պարունակութիւնը քննել։

Յանկարծ հարցուց.

— Ըսի՞ք թէ միայն ութ օր է որ Նանթ կը գտնուիք չէ՞։

— Այո։

— Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ ուրեմն որ ձեր թղթապանակին մէջ կը գտնեմ երեք տարբեր հաշուեթուղթեր, տրուած երեք տարբեր պանդոկներու կողմէ, որոնք ցոյց կու տան թէ երկու ամիսէ ի վեր Նանթ կը գտնուիք։

Մարդը այս անգամ բոլորովին շփոթեցաւ։

Մեր պետը որ մարդուն հետ կը խաղար ինչպէս կատուն մուկին հետ, այնպէս ձեւացուց թէ անոր շփոթութիւնը չէր նշմարեր եւ աւելի ժպտուն՝ աւելցուց.

— Կրնայ ըլլալ որ ինքզինքնիդ սխալ բացատրած ըլլաք. օտարական էք եւ բնական է որ կարգ մը բառերու իմաստը չգիտնաք. անշուշտ ըսել ուզած էք թէ՝ միայն Ֆ... պանդոկին մէջ է որ կը գտնուիք ութ օրէ ի վեր։

— Իրօք այդպէս է որ ըսել կ'ուզէի, կակազեց մարդը։

— Կը տեսնէ՛ք, բայց երկու ամիս ամբողջ ինքզինքնիդ խնամելու համար բաւական ծախսած ըլլալու էք. դրամ ունէի՞ք գոնէ։

Նուկէնպաում ժպտեցաւ եւ ըսաւ.

— Ո՛հ, դրամը չէ որ ինծի կը պակսի։

— Իրօ՛ք, որովհետեւ եթէ չեմ սխալիր, կլորիկ գումար մը ունիք հոս. ձեզի կը մնայ միայն բացատրել թէ՝ ի՞նչ կերպով եւ ինչ առթիւ ծանօթացաք այն կնոջ, որ ձեզի համար թուղթ մը սահեցուց պահարանին մէջ եւ որ ձեր ձեռքէն առնուեցաւ։

— Պարզ զուգադիպում։

— Կ'ընդունիմ. բայց ինչո՞ւ ուրեմն անոր հետ նշաններ կը փոխանակէիք. կ'ուրանա՞ք։

(Շար.)

բռնուած են քանի մը սպաներ, որոնք 'ը փորձէին դէպի Ճափոն փախչիլ:

⁂ Ռուսիոյ մէջ պատերազմի պատրաստութիւնները կը շարունակուին: Բոլոր գործարանները ռազմանիւթ կը պատրաստեն: Սպաներ ղրկուած են Գերմանիա՝ ռազմանիւթ պատրաստելու մեքենաներ գնելու համար: Մասնաւորապէս զարկ կը տրուի օդանաւերու շինութեան:

⁂ Քրոնշթատի զինուորական եւ նաւային ատեանը մահուան դատապարտած է հրամանատար Քլէփիքոֆը, որ ժամանակին Պալթիկեան նաւատորմի մէկ մարտանաւի հրամանատարն էր: Ցիշեալը կ'ամբաստանուի իբրեւ անգլիական լրտես: Իր կինը իբրեւ մեղսակից երեք տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ: Քլէփիքոֆ խոստովանած է թէ Ֆինլանտա բնակող անգլիացի լրտեսական պետի մը գաղտնի տեղեկութիւններ հաղորդած է ռուս բանակին եւ նաւատորմին մասին:

Չորեքշաբթի օր Օտեսայի մէջ գնդակահարուած են հինգ «հակայեղափոխական» քաղաքացիներ:

Վարշաւայի դատավարութեան մէջ

Երէկ գրեցինք թէ Վոյքոֆի սպանիչ Պորիս Քովէրտա մշտնջենական բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Վարշաւայի մասնաւոր դատարանին կողմէ: Մոսկուայէն առնուած հեռագիրներ կ'ըսեն թէ մեծ գրգռութիւն առաջ եկաւ յիշեալ քաղաքին մէջ՝ երբ այս վճիռը իմացուեցաւ: Գրգռութիւնը կրկնապատկուեցաւ, երբ լսուեցաւ որ Հանրապետութեան Նախագահէն խնդրուած է 15 տարի տաժանակիր աշխատանքի վերածել պատիժը: Պոլշեւիկները նոյնպէս ըմբռնած են որ Վոյքոֆի սպանութիւնը իբրեւ առանձին դէպք մը նկատի առնուեցաւ եւ ոչ թէ իբրեւ հակախորհրդային արտայայտութիւն մը:

Պալքանեան կնճիռը եւ մեծ պետութիւնները

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը տեղեկանայ թէ անգլիական, ֆրանսական եւ իտալական կառավարութիւնները կրկին հրահանգներ տուած են Պելկրատի եւ Թիրանայի իրենց դեսպաններուն՝ եուկօսլաւ եւ ալպանական կառավարութեանց մօտ պնդելու համար որ իրենց վէճը կարգադրեն անմիջապէս եւ դիւանագիտական խրատախոհութեամբ մը: Յիշեալ մեծ պետութիւնները չեն ուզեր որ խնդիրը ներկայացուի Ազգերու Դաշնակցութեան, ուր մեծ համեմատութիւններ կրնայ ստանալ:

Առաջարկուած խրատախոհութիւնն այն է, որ մէկ կողմէ Սերպիա ետ առնէ Թիրանայի իր գործակատարին խիստ ծանուցագիրը, իսկ Ալպանիա ազատ արձակէ եուկօսլաւ դեսպանատան թարգմանը:

⁂ Ռումէնեւմաճառ սահմանին վրայ միջադէպ մը տեղի ունեցաւ: Երկուշաբթի օր ժամը 10 եւ 11ի միջեւ, երկու ռումէն պահակներ մաճառ հողը մտան, առանց մտիկ ընելու երիցս կրկնուած օրինական ազդարարութիւնը չյառաջանալու մասին: Ռումէն զինուորներէն մէկը վազելով ռումէն հողը վերադարձաւ, մինչ միւսը կրակ բացաւ մաճառ պահականոցին վրայ, որ պատասխանեց: Ռումէն զինուորը՝ գնդակ մը ստանալով, մեռած ինկաւ մաճառ հողի վրայ: Ռումէնեւմաճառ խառն յանձնախումբ մը տեղւոյն վրայ քննութիւն կը կատարէ՝ պատասխանատուները ճշդելու համար:

Կին երեսփոխաններ Թուրքիոյ մէջ

Թուրքիոյ մէջ մօտ օրէն երեսփոխանական ընտրութիւններ պիտի կատարուին: Թրքուհիները, որոնք հսկայաքայլ կը յառաջդիմեն, ծրագրած ըլլալով կին երեսփոխաններու ալ ընտրութիւնը պահանջել, Էնկիւրիի կառավարութիւնը որոշեց արգիլել որ Ազգային Մեծ Ժողովին համար կին երեսփոխաններ ընտրուին:

Ֆրանս. յաղթանակ Սուրիոյ մէջ

Պոլսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Սիդայի (Սուրիա) շրջանին մէջ մղուած սաստիկ կռուէ մը վերջ, Ֆրանսացի զինուորները խուճապի մատնած են սուրիացի ապստամբները, որոնք մեծ թիւով մեռելներ թողած են ռազմադաշտին վրայ:

Այս պարտութեան հետեւանքով, Սուլթան էլ-Աթրաշ խուճապահար փախած է դէպի Պաղտատ: Ֆրանսայի իշխանութիւններու կարծիքով ապստամբութիւնը բոլորովին վերջացած է այդ շրջանին մէջ: Վերջնական խաղաղեցումը հիմա շատ մօտիկ կ'երեւի:

Չին ազգայնականները կը յառաջանան

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ ազգայնական բանակները Շանթունկի նահանգին մէջ երեք ճակատի վրայ կը յառաջանան: Արդէն գրաւած են քանի մը կարեւոր քաղաքներ:

Չանկ-Ցօ-Լինի ճակատը չէ փոխուած, բայց Հանքէուի կառավարութիւնը որոշած է իր զինուորները քաշել Հօնանէն, քրիստոնեայ զօրավար Ֆէնկի թողլով այդ նահանգին մէջ կռուելու հոգը:

Ճափոնցիները կը շարունակեն իրենց ջանքերը՝ հարաւայիններն ու հիւսիսայինները համաձայնեցնելու մասին, սակայն վերջնական արդիւնքի մասին մեծ յոյսեր չկան:

Մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լին հակապոլշեւիկեան բանակներու ընդհանուր հրամանատար հռչակեց ինքզինքը եւ ծրագրած է արմատախիլ ընել բոլոր կարմիր տարրերը:

Օդանաւային լուրեր

Իտալացի գնդապետ մարքիզ տը Փինէտօ, որ քանի մը շաբաթէ ի վեր Ատլանտեանի շրջանը կ'ընէր, յաջողութեամբ վերջացուց իր ճամբորդութիւնը եւ առջի օր ժամը 5ին Հռոմի մօտ Օսթիայի օդանաւային կայանը վար իջաւ: Մուսոլինի, նախարարները եւ մեծ բազմութիւն մը զինքը դիմաւորելու եկած էին:

⁂ Ֆրանսացի օդաչուներ Քօսթ եւ Ռինեօ, որ անցած շաբաթ Փարիզէն դէպի Սիպերիա ճամբայ ելան եւ Ուրալ լեռները վար իջնելու ստիպուեցան, առջի օր ժամը 18ին հասան Վիլլաքուպլէի օդանաւային կայանը: Օդաչուները յայտնեցին թէ մօտ օրէն կրկին պիտի փորձեն ուղիղ գիծով տեւողութեան մրցանիշը կոտրել:

Հ. Յ. Դ. ՊԷԼՎԻԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ

դասախօսական ժողովը վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de Bellvllle. Métro Bellville:

ԵՐԵԿՈՅԹ-ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆօրվիլի մասնաճիւղին կողմէ Այսօր Շբ. երեկոյ ժամը 9ին. երիտ. Միութեան ակումբին մէջ 138, Rue Etienne Dolet

Բանախօսութիւն, նուագ, զաւեշտ, արտասանութիւն, անակնկալներ տախտակներու մասնակցութիւն.— 3 ֆրանք

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԻԼ-ՊԱՐՊ (ԼԻՈՆ)

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Լիոն»ի գրադարանի վարչութեան կողմէ, մասնակցութեամբ Հ.Մ.Ը.Մ.ի, սկաուտներու, եւ «Արաքս» ֆանֆառի վաղը կիրակի:

Մասնաւոր շոգենաւը կը մեկնի առաւօտուն ժամը 9ին, Սէն Ժանի կամուրջէն, Pont Tilsitt:

Տոմսերու թիւը շատ սահմանափակ ըլլալուն՝ փափաքողները այժմէն կրնան իրենց տոմսերը ապահովել Հ. Յ. Դ. գրադարանէն:

Մասնակցութեան ծախք՝ 2 ֆրանք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային կոմիտէն վաղը կիրակի, առաւօտեան ժամը 10ին, խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ Անկիէնի և շրջակայի Դաշնակցական ընկերները, 48 Grand'rue ճաշարանի պարտէզին մէջ:

Հ.Յ.Դ. «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այսօր շաբաթ ժամը 8.30ին Café Métro (Օտէոն):

Հ. Յ. Դ. Ալֆօրվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի կուսակցական դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին, Rue Etienne Dolet, Bureau Tabac սրահը:

Հ. Յ. Դ. Շավիլի «Արդութեան» ենթակոմիտէի ընկ. ընդհ. ժողովը, այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 20 Յունիս Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին սովորական սրահին մէջ: Ներկայանալ անդամատետրով:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի վիճաբանական ժողովը՝ 22 Յունիս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, գրադարանին մէջ, 75 Rue Paul Bert: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ.Յ.Դ. Լիոնի «Գնունի» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, գրադարանի սրահը. խիստ կարեւոր օրակարգով: Ներկայանալ անդամատետրով:

Արլի մէջ կազմուած է Հ.Յ.Դ. Բաբկէն Սիւնի խումբը, որով այդ շրջանի մէջ ապրող Դաշնակցական ընկերներ կրնան դիմել հետեւեալ հասցէին.— Hairabed Avédissian, Grands Mas de Roy, par Arles, B. D. R.:

ՓԱՐԻԶԻ հայ կաթոլիկ ժողովրդապետութիւնը կը հաղորդէ որ վաղը Կիրակի ժամը 16.30ին Սէն-Ժէրմէն-տէ-Փրէի եկեղեցիին մէջ արարողութիւն մը պիտի կատարուի Գաղատիոյ եպիսկոպոս Պահապանեան գերապայծառի նախագահութեամբ,

Հ. Մ. Ը. Մ.ի նոր մասնաճիւղի մը կազմութեան համար փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ Վ.իրօֆլէի, Վ.էրսայլի, Քլամարի Մէօտօնի, Սէվրի եւ Շավիլի երկսեռ երիտասարդութիւնը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 187 Grand'Rue de Chaville:

ՆՈՐԱՎԱՐԺ հայ գրաշարի մը պէտք կայ: Դիմել Յառաջի գրաշարատունը:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau, Արարատ ճաշարանը 116, Tête d'Or: Թերթին գործակալն է Պ. Կարօ Կէնճեան, 202, Rue Boileau.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մանուկ Տէր Յակոբեան, Սեբաստիոյ Դավրա գիւղէն: Ութը ամիս առաջ եղած է Detroit Mich. (Ամերիկա): Տեղեկացնել Մարտիրոս Կրատտեանի 2, Rue Capitaine Jerber, Issy-les-Moulineaux (Seine) (France):

— Կը փնտռուի երեւանցի Սաթենիկ Խաչատուրեան որ Պոլիս Ամերիկացի զինուորի մը հետ ամուսնացած եւ Մարսէյլ հաստատուած է: Իմացնել՝ Ադանի Խաչատուրեանի Camp Victor Hugo, Refugés Russes, Marseille:

— Ատափազարցի Փափազեան Սահակի աղջիկը Տիկին Բեբրօն որ Ատափազարի մէջ ամուսնացած էր Ֆրանսացի Տիպօսկիի հետ եւ ամուսնոյն մահէն յետոյ երկու զաւակներովը Փարիզ փոխադրուած է: Գրել իր մօրեղբօր աղջկան՝ Տիկ. Սիրանուշ Դաւիթեանի 88 Rue Etienne Dolet Alfortville (Seine):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 21 Երեքշաբթի, Հայ տրամաթիք դերասանական խումբը ղեկավարութեամբ Մ. Ա. Կոստանեանի, Լոնտոնի Ֆիլարմօնիկ Հօլ մեծ թատրոնին մէջ կը ներկայացնէ՝

ԴԵՐԱՍԱՆ ՔԻՆ 4 արար. 1 պատկեր

Սկիզբը ճիշդ ժամը 8ին երեկոյ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Վ.ԷՊԵՐ.— Լուռ ցաւեր 10 ֆր., կեանքը ինչպէս որ է 10, խղճմտանքի ձայներ 10, կաթուշկը 7, Լռութիւնը 8, Օտեանի փանջունին 7, Ծապլվար 7, դատաստ. խորհուրդին առջեւ 10, Մատնիչը 8, ցեղափ. Մակաբոյծները 7, Միքէի սիրարկածը 5, Ձագը Ավրամ 5, ձեպընթաց նորածինը 2, Ռումէն ժողովրդ. պատմուածքներ 6, Մ. Կորքիի Ֆոմա Կորտիէֆ 15, Սեւակի բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր (Ա. տպ.) 10, Վ.երթէր 9, Սուլամիթ 6, Բարիզէթ 7.50, Սալբիի Մեր խաչը 12.50, Թուղթի փառք 5, Տղու հոգիներ 6, Արսէն Լիւբէն 20, Տելեմաք (պատկերազարդ) 50, երեւակայական ոճիրը 2, Շ. Հօլմսի կարմիր գլուխով մարդոց խմբակը 2, Թոսքոմպ Թովիտին գաղտնիքը 2, Պրիւս Բարթինկթըն սուզանաւին գաղտնիքը 2, Թօփալ Օսման 5, Քէօր Օղլուի արկածները 2.50, Զարիքի նախարարը 20, Մոփասանի երեք վիպակները 2, Տք. Մօրի վրէժը 5, Պղնձէ քաղաքը 3:

ՄԱՀՎԱՆ ՍԷՐԸ, Մաքսիմ Կորքիի 3 ֆր.:

Շուտով լոյս կը տեսնէ, Ա. Քօնըն Տոյլի ՄԱԿԱԲՈՅԾԸ:

Կը հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր: Փօսթի ծախք չառնուիր: Պահանջել գրացուցակը: Դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e):

Ուսուցիչ կ'ուզուի

Քէսապի Ուս. ընկ. երկրորդական վարժարանին համար համալսարանական ուսուցիչ մը կ'ուզուի, որ կարող ըլլայ դասաւանդել հայերէն լեզուի Physiqueի եւ Chimieի դասերը: Գիտական դասերը կը տրուին ֆրանսերէն լեզուով:

Պայմաններուն համար դիմել՝ Y. Hékimian Co(o. A. Atikian B. P. 15 Lattaquie (Syrie)

ՀԱՅ ՏԻԿԻՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ

Իրենց բնակարանը աշխատելու համար ժէրսէ բօպերու վրայ առատ եւ շահաւոր գործ ունինք, մինչեւ 3 ֆրանքի կտորը: Դիմել՝ 20 Rue de Bezons a Courbevoie: Թրամ. 76—41 Porte Maillotէն: Շոգեկառք St. Lazare:

ՍԱԿԱՐԱՆ

17 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի) 100 Mark		604	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	10
Թրք. ոսկի	» or	112	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	75
Լէվա 100 հատը	Léva	18	30
Տրախմի »	Drachme	33	50
Լիր »	» Lire	141	60
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	20
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	105	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3275	—
» II	»	1890	—
» III	»	1520	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	150	50

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80. Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՅՈՒՆԻՍ 1927

19 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 367 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲՈԼՈՐԻՆ ՄԷԿ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Քիչ անգամ կը հրատարակենք մեր ստացած լուսաբանութիւնները՝ Էջմիածնի բռնագրաւման, միաբաններու աքսորի և կաթողիկոսի հեռացման լուրերու մասին, որ հրատարակուեցան մեր թերթին մէջ:

Աւելորդ չէ յետահայեաց ակնարկ մը՝ ընթերցողներու յիշողութիւնը թարմացնելու համար:

Ապրիլ 23ին, կը հրատարակէինք թղթակցութիւն մը, Ապրիլ 7 թուակիր, որ կը յայտնէր թէ՝ համաձայն պետական հրամանագրին, Ապրիլ 2ին ձեռնարկուած է Էջմիածնի բռնագրաւման, եւ թէ միաբանները համակերպած չըլլալով, արտաքսուած են վանքէն, իսկ մէկ սենեակ յատկացուած է կաթողիկոսին, հսկողութեան տակ: Թղթակցութիւնը ռուսահայերէն էր, եւ մենք յարմար դատեցինք թրքահայերէնի վերածել, որպէսզի աւելի հասկնալի դառնայ: Ձեռագիրը պահած ենք մինչեւ այսօր, եւ բոլոր պարկեշտ մարդոց տրամադրութեան տակ է:

Ապրիլ 27ին, նոյն աղբիւրէն ստացանք երկու նոր լուրեր, որոնց համաձայն, կաթողիկոսն ալ հեռացուած էր, իսկ միաբանները Սեւան աքսորուած էին: Թղթակիցը նամակով մը կը յայտնէր թէ «այս լուրերն ալ ստոյգ են» եւ կը յանձնարարէր հրատարակել «առանց վերապահութեան»:

Երեւանի փարիզեան կոչնակը որ ամէն դիւրութիւն ունէր 24 ժամէն հերքելու կամ հաստատելու այս լուրերը, բաւականացաւ խմբագրական մը թխելով Ապրիլ 27ին, ուր, սովորական յօհնկութիւններէն յետոյ, կը գրէր.

«Այսօր ալ դաշնակ մամուլը նոյն խաղը կ'ուզէ փորձել խորհրդային կառավարութեան կողմէ Էջմիածնի վերաբերմամբ ձեռք առնուած շարք մը միանգամայն օրինական կարգադրութիւններու առթիւ»:

Եւ կը յանձնարարէր հրատարակուած թղթակցութեան «փաստական կողմը առնուազն յիսուն առ հարիւր զեղչել», առանց ճշտելու, սակայն, թէ ո՛րն է իրաւ եւ ո՛րը սխալ: Եւ յետոյ կը պատգամէր. «Էջմիածինը եւ Եկեղեցին չեն կրնար պետութիւն մը ըլլալ պետութեան մէջ եւ անպայման պիտի հպատակին օրէնքին»:

Մօտ երկու շաբաթ անցաւ այսպէս, առանց ո՛ր եւ է վճռական հերքումի կամ լուսաբանութեան: Տեղեկացանք որ Պաքեան եպիսկ. հեռագրով հարցում ուղղած է Էջմիածին, կաթողիկոսին հիւանդութեան մասին, և Ապրիլ 29 թուակիր պատասխան ստացած է թէ «Վեհափառը կատարելապէս առողջ է եւ օրհնում է ձեզ»: Յետոյ հասան Պոլսոյ թերթերը, որոնք արտատպելով մեր լուրերը, անհաւատալի կը գտնէին զանոնք, եւ կը յայտնէին թէ Ապրիլ 16, 20, 22 եւ 28 թուակիր հեռագիրներ եւ նամակներ հասած են կաթողիկոսէն:

Այս հակասական տեղեկութեանց վրայ, իբրեւ յարմարագոյն միջոց, հեռագիր մը ուղղեցինք Ատրպատականի առաջնորդ Ներսէս արքեպ., եւ նոյն օրն իսկ հետեւեալ պատասխանը ստացանք. «Տարածուած լուրերը չեն հաստատուիր»: Այս բոլորը հրատարակուած են «Յառաջ»ի մէջ, Մայիս 7ին: Նոյն օրը հեռախօսով հարցումներ ուղղեցինք նաեւ Փարիզի խորհրդային դեսպանատան քարտուղար Պ. Ս. Փիրումեանի, որ յայտնեց թէ խորհրդային կառավարութիւնը ոչ մէկ միջոց ձեռք չէ առած Էջմիածնի դէմ («Յառաջ» 8 Մայիս): Նոյն օրուան «Երեւան»ն ալ տող մը աւելի նորութիւն կամ լուսաբանութիւն չունէր, այս նախադասութենէն զատ: Եւ որովհետեւ անցեալ տարի ալ նոյն աղբիւրէն նոյն ձեւով եւ իբրեւ չինծու «հերքեցին» Հայաստանի խմբական ձերբակալութիւնները, որոնց զոհերէն 25—30 դժբախտներ դեռ վերջերս Ռուսաստան աքսորուեցան, մենք ստիպուած էինք վերապահ ըլլալ եւ սպասել ո՛ր եւ է փաստացի լուսաբանութեան, մեր թղթակիցներուն կամ իրենց կողմէ:

Այնուհետեւ կարգով հրատարակեցինք Հայաստանի ներքին գործավար Դուրգարեանի պերճախօս մեկնաբանութիւնը, որ կը յայտարարէր որոտագին.

— «Համաձայն մեր երկրին սահմանադրութեան, նախկին պաշտօնական եկեղեցին իր նուիրապետական ամբողջ կառուցուածքով իրաւապէս կը ջնջուի: Այստեղ պարզ է որ «Հայ լուսաւորչական նուիրապետութիւնը, *իբրեւ պաշտօնական կազմակերպութիւն*, իր կեդրոնով ու ճիւղերով, թեմերով ու առաջնորդներով մեր կողմէ այլեւս չի ճանչցուիր իբրեւ առանձին հոգեւոր իշխանութիւն: Ասկէ անխուսափելիօրէն կը հետեւի եւ այն, որ *մեր իշխանութիւնը չի կրնար պաշտօնապէս այս կամ այն անձնաւորութիւնն ընդունիլ հայ-լուսաւորչական եկեղեցապետ*»: («Ազատ Եկեղեցի», 1927 փետր.—Մարտ):

Արտատպելով այս պաշտօնական յայտարարութեան բոլոր հիմնական կէտերը, կը հարցնէինք,— «Այս ծրագիրը գործադրուա՞ծ են թէ ոչ: Եթէ այո՛,— ինչո՞ւ կը ծածկեն ու կը ծամծմեն: Եթէ ոչ,— ի՞նչ պատահեցաւ որ ետ կեցան կամ կարճ կապեցին, մէջտեղ ձգելով ներքին գործավարը, իր իշխանաստատ յայտարարութիւններով»:

Այս հարցումին պատասխանը չունինք մինչեւ այսօր:

Այո՛, թիւրիմացութեան զոհ գացեր են մեր թղթակիցները, եւ մենք չենք վարանած պարսաւել իրենց անապարանքը: Բայց, ո՞ւր է չարամտութիւնը, այս բոլորին մէջ: Ո՞ւր է «պրովոկացիա»ն— ինչպէս պոլշեւիկեան գեղարուեստ մը— զոր այնքան անպատկառօրէն կը գործածեն աջէն եւ ձախէն, կարմիր թէ դեղին տիրացուներ, եւ մինչեւ անգամ եպիսկոպոսները: Դեռ չաւարտեցինք:

Շ.

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԳՐԱՒՄԱՆ ՀԱՆԵԼՈՒԿԸ

ԵՐԵՒԱՆ ԿՈՒԳԱՅ ՈՐ ԼՈՒՐԸ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ՏԱՐԱԾԵՐ ԵՆ, ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՍԿՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Այսօր ի վիճակի ենք լուսաբանելու Էջմիածնի գրաւման եւ կաթողիկոսին ու միաբաններուն արտաքսման լուրերը, որ հրատարակուեցան մեր թերթին մէջ եւ այնքան աղմուկ հանեցին:

Հայաստանի մեր թղթակիցը, պատասխանելով մեր հարցումներուն, կը գրէ.

— «Էջմիածնի գրաւման լուրը արդէն տարածուած էր ժողովուրդին մէջ: Ես մանրամասնութիւնները քաղեցի պետական պաշտօնեայէ մը, որ մօտիկ բարեկամ է, եւ աճապարեցի ղրկել ճամբորդի մը հետ, ձեր նշանակած հասցէին, խնդրելով որ հաղորդեն «Յառաջ»ին:»

Իսկ Թաւրիզի մեր մասնաւոր թղթակիցը երկու մանրամասն նամակներով կը բացատրէ. (25 Մայիս).

— *«Երբ Հայաստանէն Էջմիածնի գրաւման լուրերը հասան, այստեղ եկաւ Ամերիկացի միսիոնար մը, Նպաստամատոյցի պաշտօնեաներէն X (անունը կը վերապահենք, խմբ.), որ գիշեր մը Էջմիածին մնացած եւ ամէն ինչ հասկցած էր: Պաշտօնեան, իրեն տրուած հրահանգին համաձայն, կը զեկուցանէ առ որ անկ է, թէ Գիւտ եպիսկ.ը բանտարկուած է եւ նոյնութեամբ կուտայ այն բոլոր տեղեկութիւնները որ հրատարակուած են, «Յառաջ»ի Ապրիլ 23ի թիւին մէջ:*

«Ապրիլ 4—6 Հայաստանէն կուգան ոմն պոլշեւիկ Ղարիբեան (նախագահ Էջմիածնի Գաւ. Գործադիր կոմիտէի, խմբ.) եւ երկու հրեայ պոլշեւիկներ, որոնք կը յայտնեն թէ վանքը գրաւուած է, կաթողիկոսը արտաքսուած եւ միաբանները Սեւան աքսորուած: Այս լուրը Բ. քահանան (անունը կը վերապահենք, խմբ.) կը հաղորդէ առաջնորդարան: Ես, իբրեւ թղթակից, հաւատարմութեամբ քաղեցի այս բոլոր տեղեկութիւնները: Բայց, հակառակ աղբիւրներուն լրջութեան, դեռ 6—8 օր ալ սպասեցի, երբ արդէն ամբողջ Թաւրիզի մէջ, անգամ Պարսիկները յամառօրէն կը խօսէին Էջմիածնի բռնագրաւման եւ Կաթողիկոսի եւ Միաբաններու արտաքսման մասին: Անգամ միթինկի եւ բողոքի ցոյցեր կատարելու խօսքեր եղան: Այն ատեն, հաւաքած բոլոր տեղեկութիւններս թղթատարին յանձնեցի: Մինչեւ այսօր ալ, կացութիւնը պարզ չէ: Պնդողներ կան թէ, կառավարութիւնը իր դեկրետի հիման վրայ թէեւ ցանկացեր է ներքին գործավար Դուրգարեանի միջոցաւ բռնագրաւել Էջմիածինը, բայց զգուշացեր է: Յամենայն դէպս, գրաւման որոշումը փաստ է, բայց մէկ օր յետոյ գործադրութիւնը յետաձգուած է, ծայրայեղութիւնէ խուսափելու նպատակով: Յարդ պոլշեւիկները ո՛ր եւ է հերքում տուած չեն:»

Նոյն աղբիւրէն երկրորդ նամակի մը մէջ կը կարդանք (2 Յունիս).

— *«Նախորդ նամակիս մէջ մոռցայ գրել թէ՝ երբ Էջմիածնի լուրերը տարածուեցան այստեղ, Ռուսաց հիւպատոս Դուպոնին կը հարցնեն՝ թէ ճի՞շդ է որ Կաթողիկոսը արտաքսուած է վանքէն: Պատասխան —«Արտաքսումը ճիշդ չէ, բայց Կաթողիկոսը պատուաւոր պահակներու հսկողութեան տակ առնուած է»:*

Իսկ ընկեր մը, որ իր պաշտօնին բերումով ամէն դիւրութիւն ունի իմանալու անցուդարձերը, կը գրէ Մայիս 30 թուականով.

— *Բռնագրաւման առաջին տեղեկութիւնը տուողը Ռիւֆի պաշտօնեաներէն մէկն է, X: Հայաստանից եկած ատեն Էջմիածնում խնդրել են անպայման զեկուցանել: Իմ համոզումս այն է թէ բոլշեւիկները նախապէս տրամադրութիւններ շօշափելու նպատակով, նման լուրեր տարածում են: Տեղիս ռուսական հիւպատոսը բռնագրաւման լուրը չէր ժխտել եւ մի ճշգում էր արել, թէ կաթողիկոսը աքսորուած չէ, այլ հսկողութեան տակ է առնուած, իսկ հայ բոլշեւիկներից մէկը՝ Ղարիբեան ասել էր թէ բացի կաթողիկոսից, բոլոր միւսներին հեռացրել են վանքից, բայց չեն աքսորել: Գիւտ եպիսկ.ի ձերբակալուելը փաստ է եւ մինչեւ այժմ պահւում է Չեկայում: Ինչպէս շատ շատերի, նոյնպէս եւ իմ կարծիքով, խորհրդային իշխանութիւնը որոշում է կայացրել Էջմիածնի գրաւման մասին, բայց չի գործադրել, վախենալով որ կարող են ծայրայեղութեանց տեղիք տալ: Հէնց մասսաների տրամադրութիւնները ստուգելու նպատակով, նման լուրեր յերիւրել եւ տարածել են: Ենթադրում եմ որ առաջին լրատուի հետ Էջմիածնում խօսած «Հոգեւորականները» որոնք խնդրել են տեղի ունեցած խժդժութեանց մասին զեկուցանել, բոլշեւիկներ են եղել, Չեկայի գործակալներ, որոնք զգեստաւորուած հոգեւորականի հագուստով, ապսպրանքներ են արել: Միջոցներ եմ ձեռք առել եւ սպասում եմ պատասխանի»:*

ԴԱՒԱԴԻՐՆԵՐԸ ՄԻՇՏ ՊԱՏՆԷՇԻՆ ՎՐԱՅ

Երեւանի Ազատ Եկեղեցի» հանդէսի Մայիսի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ հատուածները: Առաջին մասը գրողն է՝ կարգալոյծ Բենիկ վարդապետ (էջ 137).

—«*Չեմ երկարում այժմեան Էջմիածնի վարած կրօնական ու աշխարհիկ քաղաքականութեան մասին, եւ շատը թողնում եմ նրանց խղճմտանքին եւ գալիս եմ այս պարզ եզրակացութեան.—Էջմիածինը չի պատժում արտասահմանի այն հոգեւորներին, որոնք անգլիական քաղաքականութեան ձեռքին խաղալիք են դարձել, որոնք քաղաքական կուսակցութեան գլուխ են կանգնել ընդդէմ Խորհրդային Հայրենիքի: Էջմիածինը հալածում է արտասահմանի այն եպիսկոպոսներին, որոնք սիրում են իրենց եկեղեցին եւ ցանկանում են բարեփոխել նրան ժամանակի պահանջների համաձայն, պահելով նրա ազգային ֆիզիոնոմիան եւ դէմ են անգլիական եկեղեցու միջամտութեան Հայոց եկեղեցու ընտացուատում. Նրանց՝ որոնց լոզունգն է «Սէր Քրիստոս եւ Խորհրդային ազատ հայրենիք»:*

Պարզ գրուած է երկու հարց հայ եկեղեցու առջեւ՝ բարեփոխուած անկախ, միասնական ազատ եկեղեցու եւ խորհրդային Հայրենիքի հե՞տ, թէ նրանց դէմ: *Այլ եւս պատեպատ ընկնել չի կարելի եւ վայել չէ: Այս խնդիրը պէտք է լուծէ հայ հոգեւորականութեան ղեկավար մարմինը եւ հայ ժողովուրդը:*

Ես պարտքս եմ համարում մի խորհուրդ տալ. հայոց եկեղեցու սիրու եւ հայ ժողովրդի խաղաղութեան համար, ես առաջարկում եմ Ներսէս, Պալաքեան, Տիրայր եպիսկոպոսներին եւ կամպանիային իրենց թեմերից հրաժարուել և Էջմիածին գալ. մեր հայրենիքում նրանց թեմ ու ժողովուրդ չի պակասի:

Ես առաջարկում եմ Էջմիածնի ապօրինի Գերխորհրդին լուծուել, որովհետեւ գայթակղութեան քարը, աղմուկի հեղինակը նա եղաւ եւ է:»

Երկրորդ հատուածը կը քաղենք Էջմիածնէն գրուած թղթակցութենէ մը (էջ 140).

«*Աղբա՛ր, Խորհրդային օրէնք պարզ է: Հոգեւորական անձերու*՝ ըլլայ քահանայ, ըլլայ վարդապետ, եպիսկոպոս, ըլլայ կաթողիկոս՝ պաշտօնեայ չեն ճանչնար. անոնց դիմումներ չեն լսեր, նոյն իսկ անպատասխան կը թողուն: *Աս խնդիր խիստ պարզ բառերով իր ստորագրութեամբ չլուսաբանե՞ց «Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ Հ. Ս. Խ. Հ.ի Ներքգործժողկոմ: Ալ լմնցաւ: Ալ աս լուսաբանութենէն ետքը կը վայլէ՞ր, ան ալ խռովարար եւ ուժակցին ճանաչուած եպիսկոպոսներու կողմէ բանի կերպով անմիջական դիմումներ ուղղել կառավարութեան:»*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Երէկ գրած էինք թէ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը իր Յունիս 16ի նիստին մէջ նկատի առաւ հայ գաղթականներու տեղաւորման մասին Նանսէնեան ծանօթ ծրագիրը: Այս առթիւ Ժընեւէն թղթակից մը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ.—

Ժողովին կը նախագահէր Ֆրանսայի ներկայացուցիչ ընկերվարական երեսփոխան Փօլ-Պօնքուր, Պրիանի տեղ որ հիւանդ է: Շիլիի ներկայացուցիչ՝ Վիլլէկաս կարդաց տեղեկագիր մը՝ հայ գաղթականներու տեղաւորման մասին, որմէ վերջ Տոքթ. Նանսէն խիստ ոճով ճառ մը խօսեցաւ.

«Վայրկեանը եկած է, ըսաւ, վերջնական որոշում մը տալու հայ գաղթականներու խնդրին մասին եւ ըսելու թէ բոլորովին իրենց բախտի՞ն պիտի ձգէք զանոնք թէ յուսահատական փորձ մը պիտի ընէք անոնց օգնելու համար: Աշխարհի մէջ գուցէ ո՛չ մէկ ազգ այնքան չէ տառապած, որքան հայ ժողովուրդը՝ ջարդերէ, սովէ եւ հիւանդութենէ: Շատ մը որոշումներ տրուեցան Հայերուն համար ազգային օջախ մը ստեղծելու ի նպաստ, բայց հակառակ եղած բոլոր խոստումներուն, ո՛չ մէկ բան կատարուեցաւ: Անհրաժեշտ է որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը բան մը ընէ ի նպաստ Հայերուն, որոնցմէ շատեր թշուառ կեանք մը կ'անցընեն: Պէտք է որ անոնք տեղաւորուին Երեւանի շրջանին մէջ մշակուելիք հողերուն վրայ: Ասիկա անհրաժեշտ է Ազգերու Դաշնակցութեան հմայքին համար: Պէտք է գտնել անհրաժեշտ միջոցները՝ կարենալ իրագործելու համար ներկայացուած նուազագոյն ծրագիրը»:

Շթրեզէման գոհունակութեամբ նկատեց որ Տոքթ. Նանսէն ամէն յոյս չէ կորսնցուցած դեռ. «Եթէ, ըսաւ, Պ. Նանսէն կրնայ կարգ մը երաշխաւորութիւններ տալ գաղթականներուն հայկական հանրապետութեան մէջ հաստատուելուն մասին, ուրախութեամբ պիտի հարցնեմ գերման կառավարութեան, որ ի՛նչ չափով պիտի կրնայ մասնակցիլ այս մարդասիրական ձեռնարկին:

«Պատասխանելով Չէմպըլէյնի մէկ դիտողութեան, Տոքթ. Նանսէն ծիծաղներու մէջ, յայտարարեց թէ միակ խնդիրն է գիտնալ թէ ո՞վ պիտի վճարէ դրամը:

Ուրբաթ առտուան նիստին մէջ դարձեալ սեղանի վրայ եկաւ խնդիրը: Տեղեկարեր Վիլլէկասի առաջարկով, ժողովը որոշեց Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ 54 պետութեանց ղրկել նախորդ օրուան նիստին ատենագրութիւնը (Տոքթ. Նանսէնի ճառը եւլն.), եւ Խորհուրդին կողմէ եւս մասնաւոր կոչ մը ուղղել յիշեալ պետութեանց, խնդրելով որ բարեացակամութեամբ նկատի առնեն զայն: Առիթէն օգտուելով, Տօքթ. Նանսէն այս նիստին մէջ եւս քանի մը նպաստաւոր խօսքեր ըրաւ: Խորհուրդի անդամները խոստացան ուշադրութեամբ քննել Տոքթ. Նանսէնի առաջարկները, պայմանաւ որ հայկական կառավարութիւնը գոհացուցիչ ապահովութիւններ տայ տեղաւորման ծրագրին մէջ նախատեսուած ոռոգումի աշխատանքներուն մասին:

Ու դարձեալ խնդիրը յետաձգուեցաւ յառաջիկայ Սեպտեմբերի նստաշրջանին, երբ Խորհուրդը պիտի քննէ 54 պետութեանց պատասխանները եւ վերջնական որոշում մը տայ:

Ինչ կ'անցնի կը դառնայ Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ թէ պատերազմական վիճակ յայտարարուած է Մոսկուայի եւ Լենինկրատի մէջ, թէ զօրաշարժ կատարուած է Ուկրայինայի մէջ, թէ զանգուածային զսպողական միջոցներ ձեռք առնուած են Խորհրդային Միութեան զանազան քաղաքներուն՝ Վլատիվօսթոքի, Չէլիապինսքի, Թիֆլիզի, Խարքովի եւլն.ի մէջ: Կ'ըսէ նաեւ թէ երբեք խմբովին ստարականներ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԿԻՆԸ ԱՐԴԻ ԿԱՐԳՈՒՍԱՐՔԻՆ ՄԷՋ

Պատերազմը որ խոր վերիվայրումներու արձակուելուն պատճառ եղաւ, ո՛չ միայն արեւմտեան «յառաջացած» այլ եւ արեւելեան «յետամնաց» երկիրներու մէջ, հիմնիվայր շրջեց կամ ցնցեց որոշ կենցաղաձեւեր եւ ընկերային շարք մը հիմնական սովորութիւններ ու աւանդութիւններ։

Կինը, որ մինչեւ պատերազմը, հակառակ սկսուած ուժեղ շարժումին, երկրագունդի գրեթէ հինգ վեցերորդին վրայ գերի էր, իրերու բերումով, սկսաւ թօթուել իր շղթաները, հեռաւոր Չինաստանէն մինչեւ խաւարակուռ Թուրքիա։ Ո՛չ ոք իրաւունք ունի պնդելու, թէ որոշ տարբերութիւն չկայ, օրինակ, նախապատերազմեան երկար շրջազգեստով ու երկար մազերով հայ կնոջ եւ արդի կարճ պարեգօտով եւ ածիլուած ծոծրակով հայ աղջկան միջեւ։ Անտարակոյս, այդ տարբերութիւնը դեռ երեւութական է, աւելի ճիշդ է ըսել ձեւական։ Տակաւին հայ կինը, իբրեւ արեւելքցի մասնաւորապէս ու արեւմտեան կինը ընդհանրապէս, խորքով կը մնան նոյնը, բայց մոռնալու չէ որ կենցաղաձեւերն են, յարաբերուելու, ապրելու, աշխատելու, հագուելու եւ հաճոյանալու որոշ եղանակներն են որ կը փոխեն, ժամանակի ընթացքին, մարդկային հոգին, ճաշակն ու ըմբռնումները որ իրենց կարգին կը ծնին նո՛ր սովորութիւններ ու նո՛ր ապրելու եղանակ։

Եթէ աշխատաւոր մարդկութեան, կամ մարդկային սեռին երջանկութիւնն ու խաղաղ կենցաղը՝ կախուած է, մարդոց իրարու հետ ունեցած փոխ-յարաբերութիւնէն, ապա ուրեմն նաեւ այր եւ կնոջ փոխադարձ դիրքէն, պարզ է որ մեծ պատերազմին, ընկերվարական մտածողութեան առջեւ դրած հիմնական ու առաջնակարգ նշանակութիւն ունեցող հարցերէն մէկն ալ կնոջական խնդիրն է։ Խնդիր՝ որ կը գրկէ ահագին տարածութիւն, կը շահագրգռէ գիտական, ընկերային ու փիլիսոփայական շատ մը կալուածներ։

* * *

Նախ, պէ՛տք է սկիզբէն ըսել որ կինը՝ արուին եւ անոր ստեղծած ապօրէն ու ապամարդկային իրաւակարգին ու ընկերային կենցաղին բռնապետութենէն ազատագրելու առաջին ճիգին պատիւը կը պատկանի ընկերվարութեան։ Կիներու կողմէ կնոջական շարժումին արձակուելէն շատ առաջ, ընկերվարութիւնը, արդէն յստակօրէն բաց ու ապացուցած էր որ կինը՝ անհատապէս, ընկերապէս ու քաղաքականապէս ստրուկ էր արդի կարգ ու սարքին մէջ։ Այս ախտաճանաչութիւնը անհրաժեշտ էր ու հիմնական նախապայման այդ ուղղութեամբ յետագային կատարուելիք ամէ՛ն աշխատանքի համար։ Ընկերվարութիւնը որ կը ձգտի ազատագրել աշխատաւոր ու տառապող մարդկութիւնը, չէր կրնար չնկատել որ այդ մարդկութեան կէսը, կինը, ո՛չ միայն գերի էր, ստրուկ ու շահագործուած՝ իբրեւ քաղաքացի կամ ընկերային անհատ, այլ եւ կը տառապէր, իբրեւ կին, որ կը գտնուի արուին տիրապետութեան եւ հովանաւորութեան տակ։ Ընկերվարութիւնը չէր կրնար չբարձրացնել կինը արուին աստիճանին։ Մնաց որ՝ ո՛չ մէկ խոր ու իսկական յեղափոխութիւն, որ կրցած է հիմ նետել մարդկութեան հոգիին մէջ, չէ կրցած յաջողութեան յանգիլ առանց կնոջ կենդանի ու ազդու միջամտութեան։ Բնական էր, ուրեմն, վստահիլ կնոջ ազատագրութիւնը ընկերվարութեան։

Բայց յետագային ընկերվարութեան առաջադրած ու քարոզած ճիշտ ու մարդկային սկզբունքները այնքան մեծ ծաւալ ստացան որ, ազնուական, քաղքենի ու մանր քաղքենի կիներ, իրենք իրենց կողմէն ալ դրօշակը բարձրացուցին կնոջ քաղաքական կամ եթէ կարելի է ըսել, մասնակի ազատագրութեան ի խնդիր։

Ուրեմն, ընկերվարութեան զուգընթաց մենք կը տեսնենք, գրեթէ բոլոր երկիրներու մէջ, Հնդկաստանէն մինչեւ Ֆրանսա, կնոջական շարժումը որ թէեւ սնած ու մեծցած ընկերվարական տեսաբանութեան մէջ, այսօր շատ մը երկիրներու մէջ արդէն կը քաղքենիանայ, վերածուելով սեռերու կռիւի մը, էգը հանելով արուեստականօրէն արուին դէմ, փոխադարձ տիրապետութեան համար։

Արդ, այս չէ, կնոջ ազատագրութեան ուղիղ ճամբան։ Այրերու դէմ արտասանուած բոցավառ ճառերով ու գրգռութիւններով չէ որ կարելի է յաղթել։ Կռուի այս ձեւը, ընդհակառակն կը զինէ «զօրաւոր սեռ»ը ու կը մղէ զայն ինքնապաշտպանութեան։

Կինը ազատագրել ինչո՞ւ համար։ Ընկերվարութեան պատասխանը որոշ է։ Ազատ, հաւասար ու նոյն իրաւունքները վայելող էակներն են միայն որ կրնան ներդաշնակօրէն ապրիլ։ Կնոջ տառապանքը, խոշոր չափով կուգայ ներկայ իրաւակարգէն։ Մեր ընկերային կենցաղի ձեւն է (քաղքենի պետութիւն, բանակ, եկեղեցի, դպրոց, գործարան եւայլն) որ կինը կը պահէ ստրուկ վիճակի մէջ։ Առանց կործանելու քաղքենի պետութիւնն ու իշխանապետութիւնը, ձեռք ձգուած ամէ՛ն արդիւնք, ճակատագրականօրէն պիտի ըլլայ մասնակի։ Նոյնիսկ կնոջ քաղաքական ու ընկերային իրաւունքները անհնար է ամբողջութեամբ ձեռք ձգել քաղքենի հանրապետութեան մէջ, մինչդեռ որոշ է որ այս ընդհանուր իրաւունքներու կողքին, կինը ունի անհատական շատ աւելի մեծ իրաւունքներ որոնց մասին խօսք անգամ չի կրնար ըլլալ այս վայրկեանիս։

Արդարեւ, կնոջական խնդրին քննութիւնը կարելի է ընել երկու լոյսի տակ, կարենալ հասնելու համար ճշգրիտ ծանօթութեան մը։ Նախ՝ հարցը պէ՛տք է ուսումնասիրել հաւաքականութեան շահու տեսակէտէն, պէտք է փնտռել ընկերութեան իրաւունքներն ու կարելիութիւնները, ու երկրորդ՝ խնդրին վրայ պէ՛տք է նայիլ կնոջական անկիւնէ, մեկնելով կնոջ անհատական իրաւունքներէն։ Այս երկու ճամբով եղած հետազօտութիւնները՝ անշուշտ կ'առաջնորդեն պայքարի երկու հանգրուան։ Նախ ձեռք բերել կնոջ տարրական քաղաքացիական ու ընկերային իրաւունքները ու յետոյ, հաւասարէ հաւասար լուծել այր մարդու եւ կնոջ կենակցութեան հիմնական խնդիրը, որուն վրայ պիտի հանգչի ապագայ իրաւակարգը։

Որովհետեւ կինը, մայր ու ընտանիքի խարիսխը ըլլալէ յետոյ, պէտք չէ մոռնալ որ մեր ուրախութեան ու երջանկութեան մեծագոյն աղբիւրն է։ Այսինքն՝ մայր է— ու ներեցէք այս հեթանոս բացատրութիւնը— սիրուհի միանգամայն։ Չի բաւեր միայն ապահովել կնոջ քաղաքական իրաւունքները. պէտք է նաեւ ազատագրել զայն բարոյապէս։ Արդի իրաւակարգին մէջ, կինը, (գոնէ կիներու մեծամասնութիւնը) կը կատարէ լրիւ ու ցաւագինօրէն իր ամբողջ պարտքը ընկերութեան հանդէպ, մինչդեռ ընկերութիւնը կը յամառի մերժել իր ամենատարր իրաւունքները։

Այդ իրաւունքները կարելի է բաժնել երեք խումբի որոնք կ'առաջադրեն պայքարի երեք նշանակէտներ։ Ընկերվարութիւնը կը պաշտպանէ երեքն ալ։

Առաջին.— Պաշտպանել ամէ՛ն գնով ու կատաղօրէն մայրութիւնը։ Անհնար է երեւակայել ո եւ է արարած որ կարենայ ուրանալ ու արհամարհել մայրութիւնը, բացի այլասերած ու ախտաժէտ մարդոցմէ։ Արդ՝ մայրութիւնը ոսկի կոխան, հեղնանքի տաճար, չարչարանքի ու թշուառութեան աղբիւր, քաւութիւն ու տառապանք է, կիներու խոշոր մասի մը համար։ Աղջիկ-մայրերը բազմաթիւ են ու թշուառութիւնը աննկարագրելի։ Ընդհանրապէս կնոջ մէջ, գրեթէ միշտ, մայրը կը շահի սիրուհիին վրայ ու ո՛չ մէկ այր մարդ, ո՛չ մէկ արարած կրնայ երեւան բերել անձնազոհութեան, մաքրութեան, նուիրումի, սրտի մեծութեան, գուրգուրանքի ու համբերութեան այնքան հսկայ հարստութիւն որքան կնոջ մէջ մայրը։ Ու մարդկութիւնը խորապէս գիտէ այս ճշմարտութիւնը։ Արդ, քաղքենի իրաւակարգին մէջ, կարելի՞ է լրիւ պաշտպանել մայրութիւնը։ Ո՛չ։

Երկրորդ.— Ապահովել կնոջ՝ քաղաքացիական ու ընկերային լրիւ ու այր մարդուն հաւասար իրաւունքներ։ Ու հոս ալ կնոջական շարժումը կը վրիպի, որովհետեւ չըմբռներ որ այդ իրաւունքները ո՛չ թէ նպատակ, հապա միջոց են կնոջ եւ մարդկութեան վերջնական ազատագրութեան համար։ Կինը երեսփոխան, նախարար կամ հանրապետութեան նախագահ ըլլալով չէ միայն որ կինը պիտի ազատագրէ։ Պատմութիւնը կը ճանչնայ կայսրուհիներ, որոնց իշխանութեան տակ կիները հարիւրեակներով կը ծախուէին, մենք թագուհի մը ունէինք որ կին եւ քոյր էր միանգամայն (Տիգրան Դ. եւ Երատօ)։ Ընկերվարութիւնը միայն կրնայ կնոջմէն քաղաքացի շինել ու նկատեցէք, գրեթէ բոլոր քաղաքական ու հանրային կին դէմքերը ընկերվարական հակումներ ունին։

Երրորդ.— Ջնջել հանրատուները ու պաշտօնական կամ անպաշտօն անառակութիւնը։ Ջնջել կնոջ առուծախը։ Ինքզինքը քաղաքակրթուած նկատող հասարակութեան համար մեծ ու աններելի նախատինք է այս ապականութիւնը որ պատերազմէն յետոյ մեծ չափերու կը հասնի։ Մեր մարմինը, վերջին հաշուին, մեր միակ ու մեծագոյն հարստութիւնն է զոր ունինք աշխարհի վրայ։ Աղտոտել զայն՝ կը նշանակէ ապականել մեր հոգիին բնակարանը։ Եթէ ոմանք, ամէ՛ն իրաւունք ունենալ կը կարծեն իրենց սեփական մարմնին վրայ, այդ նոյն իրաւունքը հրէշային է ուրիշներուն վրայ։ Արդ, ի՛նչ կ'ընէ քաղքենի պետութիւնը, ջնջելու համար պոռնկութիւնը։ Ոչի՛նչ։ Ընդհակառակն կը քաջալերէ զայն։ Մարդիկ կան որ հնարաւորութիւն ունին դրամով տասնեակներով կիներ գնել ու զանոնք ծառայեցնել իրենց հեշտանքին։ Որքան ատեն որ կայ քաղքենի պետութիւնը, պիտի ըլլան նաեւ հաճոյքի, անառակութեան ու շուայտութեան տուները, նաւահանգիստներու պարշահոտ ու մժխային բողոքներէն մինչեւ բարձր դասու պերճօրէն կահաւորեալ ժամադրութեան պալատները։ Արդի կարգ ու սարքը կը բերէ՝ պատերազմ, պատերազմը՝ զոհեր։ Ֆրանսայի համար մէկ ու կէս միլիոն։ Եւ ուրեմն մէկ ու կէս միլիոն աղջիկներ ու կիներ, ազատ ու տրամադրելի։ Տգիտութիւնը, թշուառութիւնը ու գէշ բնազդները՝ զանոնք կը մղեն պոռնկատուն։ Չի բաւեր ջնջուած յայտարարել օրէնքով պոռնկութիւնը (Մ. Նահանգներ, Չէխօ-Սլովաքիա եւլն), պէտք է չարիքին արմատը փակել։ Չարիքին արմատը տիրող իրաւակարգն է։

Բայց այս բոլորէն դուրս, կայ հիմնականը։ Այր մարդու եւ կնոջ կենակցութեան արդի ձեւը, ընտանիքը, կը ճարճատի։ Այր մարդն ու կինը սէրը կը փնտռեն դուրսը։ Երկուքով ընտանիքին մէջ (քանի կուզանք Արեւմուտք) կայ երրորդ մը եւ կամ նոյն իսկ չորրորդ մը, սիրուհին կամ սիրահարը, կամ երկուքը միասին։ Եւ կամ բարոյական անձնաւորութիւն մը, ա՛ն՝ զոր կը յիշեն, զոր կ'երազեն, որուն կը յուսան կամ կը սպասեն։ Այս արդիւնք կը նշանակէ՞ թէ պէտք է քանդել ընտանիքը։ Անտարակոյս ո՛չ, որովհետեւ մինչեւ հիմա փորձուած ազատ կենակցութեան, ազատ սիրոյ, ազատ ընտանիքի ամէն ձեւ խայտառակօրէն վրիպած է՝ կառուցուած ըլլալով եսական ու կեղծ պարկեշտ սիրոյ ըմբռնումի մը վրայ, որ կ'արտաքսէ ամէն ընկերային մտահոգութիւն։ Հապա ի՞նչ . . .

Այդ իսկ է խնդիրը։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Հայաստան մտնելով, մեր կարմիր վարիչներուն առաջին հոգերէն մէկը եղաւ անմիջապէս երիտասարդ սերունդ հասցնել իրենց գաղափարականութեամբ։

Այդ առաջադրութեամբ, Սիմէոն Յակոբեաններ անհատի մը նոյն իսկ նկարագիրը փճացնելու ամէն միջոցներով լիազօրուած, Եւրոպայի քաղաքներու փողոցները ինկան դրամով մարդ հաւաքելու։ Եւ յաջողեցան իրենց առաքելութեան մէջ։ Մտաւոր եւ բարոյական խեղճութիւններու փոհմակ մը, սկսած ինչ որ Համլիկ Թումանեանէ մինչեւ սրճարաններու անկիւնը մոլցուած թափթփուք մը՝ Զապէլ Եսայեանի զանգակահարած «Նոր օրերու» ուժեղ սերունդը կազմեց։

Արամ Երեմեան, իսկապէս ճմրթկած ուղեղ մը, այդ սերունդին առաջապահներէն մէկն է։ Աչքի առջեւ ունիմ իր վերջին աշխատութիւնը, «Հայ Նկարիչներու Ալմանախ»ը։

Միջնադար հատող «Բազմավէպ»ի, «Հանդէս Ամսօրեայ»ի և «Կոչնակ»ի մէջ յաճախ հանդիպած եմ այս գրչին։ Նախ պարսկահայ նորագոյն աշուղներու անհատնում շարք մը ներկայացուց, յետոյ անցաւ Հայաստանի երաժիշտներուն, գրողներուն, թանգարաններուն ու այժմ ալ նկարիչներուն եւ արձանագործներուն։

Այս բոլորը չէր բաւեր կարծես ու հիմա ալ անցեր է շատ աւելի պատասխանատու գործի մը՝ Արուեստ անուն հանդէսի խմբագրապետութեան։

Յ. Օշական իրաւացիօրէն «Արեգ»ի խմբագրապետը կը հարթէր, ըսելով թէ ամէն նիւթ եւ հեղինակ որոշ կաղապարի վրայ քաշող տափակութիւն է։ Չգիտեմ թէ ինչ ածական պիտի տալ «Ալմանախ»ի հեղինակին որ վերեւ յիշուած նիւթերէն ներս փոխանակ խորասուզուելու եւ արուեստագէտներու ստեղծագործութեան ոգին, գեղագիտական ըմբռնումը, ցայտող լոյսը մեզ հաղորդելու, Ա. Ալպօյաճեանի քալած ճամբէն ալ հասարակ ձեւով մը ուսումնասիրութիւններ կը շրջանակէ միշտ միեւնոյն ձեւով։ Այսպէս, նախ ներկայացուած արուեստագէտէն շատ մը թուականներ, մասնաւորապէս յիշելով թափառած քաղաքները, հետեւաբար անխուսափելի տեղական ազդեցութիւններ, յետոյ կերտած գործերուն չոր ու ցամաք անունները թերթերու անկիւններէն հաւաքուած քանի մը քննադատներու մէջբերումներով, ու իբրեւ վերջաբան իրմէ ալ կցուած քանի մը սովորական նախադասութիւններ, «Նոր հոսանքի ներկայացուցիչ» եւ կամ «Արդիական մեծ արուեստագէտ»։

Կոստան Զարեան ակնարկելով այս մարդուն, կ'ըսէր թէ իր քննադատութիւնները ոտքերով կը գրէ, այսինքն տունէ տուն պտտելով կ'այցելէ երաժիշտներուն կամ նկարիչներուն եւ անոնց կարծիքը կը հաւաքէ իրենց արտադրութիւններու մասին։ Եթէ այսքանով բաւականանար, ուղղակի երախտապարտ պիտի մնայինք. բայց դժբախտաբար իրմէ ալ յաւելումներ կատարելով, իսկականը կը լղրճէ։

Խմբագրած գիրքին նպատակն է մեզի ծանօթացնել Հայաստանի մեր տաղանդաւոր նկարիչներու կատարած աշխատանքը։

Նկատի ունենալով մօտի ընդհատուած կապը որ կայ գաղութներու եւ երկրի միջեւ, առաջադրութիւնը գնահատելի է ու քաջալերական, մանաւանդ որ, շատ խեղճ են գեղարուեստի մասին աշխատութիւնները մեր մէջ։

Բայց, Երեմեան չունենալով ո՛չ արուեստի հասկացողութիւն, ո՛չ խառնուածք եւ ո՛չ ալ պատրաստութիւն, իր գործը ամբողջութեամբ վիժած է ու դարձած՝ ձանձրախառն։

Գիրքին բովանդակութիւնը կը կազմէ նախ Արտաշէս Կարինեանէն գրախօսական մը — ո՛չ յառաջաբան — արտատպուած «Խորհր. Հայաստան»էն։

Յետոյ Ա. Երեմեանի ներածական էջը։ Ասոր կը յաջորդէ Հայաստանի բազմարուեստեան վարժարանի (Polytechnique) նկարչական բաժնի վարիչ Վ. Գայֆէճեանի տեղեկատուութիւնը 1922էն մինչեւ 1926 կատարուած աշխատանքներու մասին։ Ասկէ վերջն է որ կը սկսի շարքը հեղինակին ուսումնասիրութիւններուն, նուիրուած նկարիչներ՝ Վրթանէս Ախիկեանի, Ստեփան Աղաջանեանի, Սեդրակ Առաքելեանի, Վահրամ Գայֆէճեանի, Գաբրիէլ Գիւրջեանի, Յակոբ Կոջոյեանի, Անուշ Սագինեանի, Մարտիրոս Սարեանի, արձանագործ Արա Սարգիսեանի եւ Տարագրոսի։

Էջերը առ հասարակ պատկերազարդուած են լուսանկարներով եւ նկարներու արտահանութիւններով։

Կարինեանի գրախօսականը անարժէք է։ Անցնինք անմիջապէս Երեմեանի տխմարապատում յառաջաբանին։

Ըստ իր կարծիքին, հայ նկարչութիւնը միշտ դասակարգային բնոյթ է կրեր, որովհետեւ մեր նկարիչները ստիպուած են եղեր ներկայացնել իշխող կրօնական դասակարգի կեանքն ու հոգեբանութիւնը եւ ասիկա տեւեր է սկսած հինգերորդ դարէն մինչեւ Յովնաթանները։

Իսկ ասկէ վերջ, 19-20րդ դարուն ալ մեր նկարիչները ներկայացուցեր են տիրող, այն է «կապիտալիստական» իրաւակարգի կեանքն ու կենցաղը։ Սակայն Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն վերջ, հայ նկարչութիւնը թեւակոխեր է նոր շրջան. — մուտքը խորհրդային Հայաստանի վերաշինութենէն տեսարաններու, ինչպէս Ջրանցքներու սարքում, փապուղիներու բացում, ելեկտրակայաններու կառուցում, աշխատաւորութեան վճռական պայքար եւլն., եւլն.։ Չմոռնանք յիշել նաեւ հայ գիւղացի դասակարգը, իր եզն ու արօրով՝ Սարեանի նկարչութեան մէջ։

Եզրակացնելով, կ'ըսէ. «Թէեւ հայ նկարիչները դեռ ապրում են որոնումների եւ ձեւակերպումների շրջանում, բայց մի հանգամանք բացայայտ է, որ նրանք բանւոր-գիւղացու հետ դառնում են ու ակօսում այն ապագայ նոր արուեստը որ սոցիալական նկարչութեան հիմքը պիտի կերտի»։

Այս չքնաղ միտքերը անշուշտ փայփայիչ պէտք է ըլլան մեր կարմիր վարիչներու

ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՍԱՅԵԱԹ-ՆՈՎԱՅԻ ՏԱՂԵՐԷՆ

ՏԱՂ Ա-ԷՆ՝ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԻՐ ՆՈՒԱԳԱՐԱՆԻՆ

Ամէն սազի մէջըն գոված դո՛ւն թամամ դասն իս, քամանչա՛,
Նաքազ մարթ քիզ չի կանա տեսնի, դուն նըրա պասն իս, քամանչա՛,
Ղաստ արա՝ էլ լավ օրերուն էգիվըն ճամնիս, քամանչա՛...
Քիզ ինձնից օ՛վ կանայ խըլի՝ աշուղի բասն իս, քամանչա՛...

Ածօղիդ երկու կու շինիս, առաջ չալի դափա գուզիս,
կու մէծըրվիս այիմնումըն, պարապ փախտի բափա գուզիս,
եփ վէր գու քաս մէջ լիսումըն քաղցրը զօղ ու սափա գո՛ւզիս,
Բօլօրքըդ գօզալնիր շարած մէջլիսի կէսն իս, քամանչա՛...

ՏԱՂ Դ-ԷՆ՝ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԻՐ ՍԻՐԱԿԱՆԻՆ

Վունց օր վուր ղարիբ բուլբուլըն մէ տարով բաղին կարօտ է,
Էնէնց կուլայ քու սիրօղըն՝ ձեռիդ ալաղին կարօտ է,
Դուն ուրիշի հիտ մի խօսի, քու ճուրսըն աղին կարօտ է,
Հասիլ է ծուցիդ չամամըն՝ օսկէ թափաղին կարօտ է...

Գիշիր ցէրէկ մաս իմ գալի էշխէդ եանա եանա, գօզալ,
Անգաճ արա՛, մատաղ իմ քիզ, մէ քիչ կամաց գընա՛, գօզալ,
Աշխարըս ո՞ւմն է մընացի՝ վուր ինձ ու քիզ մընայ, գօզալ...
Մագա՞մ մէռաւ Սայաթ-Նովէն՝ անգաճըդ խաղին կարօտ է...

ՏԱՂ Ի-ԷՆ ՍԻՐՈՅ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԷՆ՝

Ասի թէ՝ էշխէմէթ չիմ հանգչում տանըս,
Ջէռնիրըս թըլացաւ՝ չէ շինում բանըս,
Էրվէցաւ ջիգարըս՝ մաշվէցաւ ջանըս,
Քու տըվածըն ուրիշ դիղ է, ուրիշ դիղ... ամա՛ն, ուրիշ դիղ...

ՍԻՐԷԿԱՆՆ՝

Ասաց՝ իմ դիղէմէն քիզ չը կայ չարա,
Գընա՛ թէ խիլք ունիս՝ գըլխիդ ճար արա,
Թէ չէ անիլ կուտամ քիզ փարա փարա,
Քու ասածըն ուրիշ տիղ է, ուրիշ տիղ...

ՍԱՅԵԱԹ-ՆՈՎԷՆ՝

Ասի թէ՝ մազիրըդ սուրմա իս անում,
Հէնց գիդիս՝ չիմ գիդի, եա՛ր, չի՛մ իմանում...
Սէրըդ ինձ մահ դարաւ՝ էլ չիմ դիմանում,
Քու տըվածըն ուրիշ դիղ է, ուրիշ դիղ... ա՛ման, ուրիշ դիղ...

ՍԻՐԷԿԱՆՆ՝

Թագաւորի թագի լայիղ քարըն իմ,
Շիրինի պէս փահրադի դիդարըն իմ,
Ես էն գլխէն Սայեաթ-Նովու եարըն իմ,
Քու ասածըն ուրիշ տիղ է, ուրիշ տիղ...

ՍԱՅԵԱԹ-ՆՈՎԷՆ՝

Հիդըս խօսի՛, մի՛ կէնա խըռովի պէս,
Ցալղա տըվիր՝ գէմիս տարար, ծովի պէս...
Կու մեռնիմ, չիս տէսնի Սայեաթ-Նովի պէս...
Քու տըվածըն ուրիշ դիղ է, ուրիշ դիղ... ամա՛ն ուրիշ դիղ...

ԲԱՌԵՐ.— Դաս-նուագախումբ, նաքաղ-զռեհիկ, ղաստ արա-ջանա, բաս—վէճ, մէձէրվիլ—մեծարուիլ, այիմնումն—պատշգամին վրայ, բափա—հեշտաղարան, արաղ—օղի, ճուրտ—ճորտ, ալին—տիրոջ, թափաղ—պնակ, սկաւառակ, մազամ—միթէ, դիղ—դեղ, մխիթարանք, փարա փարա—բզիկ բզիկ, տիղ—տեղ, սուրմա անիլ—ծամերել, սեւ քսել, լայիղ—արժանի, Շիրին եւ Փահրատ—արեւելեան սիրահար ու սիրուհի, գէմի—նաւ։

...համար: Բայց Կարինեան, տեսնելով որ ծայր աստիճան տգիտութիւն կը հանին անոնք, իր յառաջաբանին մէջ անմիջապէս քէթեւ մը կ'ըսէ. «Դժուար է համաձայնիլ Ա. Երեմեանի մի քանի բնորոշումների հետ»:

Ինչո՞ւ:

Պա՛րզ. նախ որ հայկական նկարչութիւն չունինք: Ունեցած ենք, բայց մեզի ոչինչ չէ հասած: Եկեղեցիներու ծուխերուն մէջ փաթթուած ցանցառ նկարներէն կարելի չէ բնորոշել ազգի մը նկարչութիւնը, մանաւանդ մեր ժողովուրդին որ ունեցած է ամենաբարձր աստիճանի ինքնուրոյն արուեստ: Հայկական ճարտարապետութենէն ներս իմ պրպտումներուս՝ հանդիպած եմ շատ մը յիշատակութիւններու, որոնք կ'արձանագրեն գոյութիւնը հարուստ նկարչութեան մը, նոյնիսկ մեր հեթանոսական շրջանին: Խորենացին կ'ըսէ տեղ մը. «Եւ հաւատային ամենեքեան. եւ մկրտեցաւ Աբգար, եւ ամենայն քաղաքն, եւ գդուռս տաճարաց կոյս փակեցին. եւ որ ի վերայ բագնին եւ սեանն կային պատկերք ծածկեալ պաչէին եղեգամբ» (ԼԲ. 29):

Արդ, Երեմեան ի՛նչ նիւթերու վրայ յենելով կ'ըսէ թէ մեր նկարչութիւնը դասակարգային եղած է: Արդեօք մանրանկարչութեա՞ն կ'ակնարկէ: Բայց մենք ժողովուրդի մը նկարչութիւնը ըսելով կը հասկնանք նախ պատկեր, քանդակ-պատկեր, որմնանկարչութիւն, խճանկար կամ յախճապակ (մօզայիք), մանրանկարչութիւն եւն.: Քանի որ դէպքերու բերումով միայն Ս. գիրքերը մեր ձեռքը հասած են, սխալ է անկէ եզրակացութիւններ հանել: Բայց ամենակարեւորը, նկարչի մը ներկայացուցած նիւթերէն կարելի չէ հետեւցնել թէ «բուրժուակա՞ն» է թէ ընկերվարական. արուեստի պատմութենէն ներս այդ տեսակ ապուշ վարկածներ չեն մտներ: Սա միջոցիս «Միր Իսկուստվայի» ցուցահանդէսին Սարեանը ունի բուրժուա Տիկ. Բուդաղեանի դիմանկարը. չգիտեմ նկարիչը ցո՞ւյս ելաւ իրեն սահմանուած «սօցիալական» նկարչութեան համբէն:

Պնդելով թէ մեր արդի նկարիչները միշտ «կապիտալիստական» կենցաղը կը ներկայացնեն, երեւի կ'ակնարկէ Մախոխեանի կոհակներուն, Զաքարեանի «Նաթիւր-մորթ»երուն եւ Շապանեանի լուսնատեսարաններուն:

Նկարչութեան մէջ արուեստագէտի մը գետինը կը բնորոշուի միայն իր գեղագիտական արժանիքովը, արուեստը թարգմանելու կերպով, շարադրութեամբ, գունագեղութեամբ, հետեւած հօսանքի մը հասկացողութեամբ:

Իսկ երբ Սարեանի արուեստին ակնարկելով կ'ըսէ որ հայ գիւղացի դասակարգն ալ հոկտեմբերեան յեղափոխութեամբ արուեստի նիւթ կը դառնայ՝ անիկա երբեք նորութիւն մը, շրջանի մը նկարագիրը չէ: Բասն տարի առաջ ալ նոյն նկարիչը հետաքրքրուեր է Հայաստանի կովերով, եզերով եւ... Մակինցեանով:

* * *

Երեմեանի կանգ առած նկարիչներու մասին ոչինչ չպիտի կրնամ ըսել, քանի որ անոնց մեծ մասին արտադրութիւնները ինծի անծանօթ են:

Բայց գիրքին կողքը որ նկարեր է Տարագրոս՝ գունաւոր հայ ոճով հիւսուած խառնակ ոճաւորումի ձախողած փորձ մըն է:

Առ հասարակ մեր նկարիչները իբրեւ հայկական ոճի վերարտադրութիւն կը կրկնենայն՝ որ հին օրերուն ապրեցաւ: Իմ կարծիքով, հայկական ոճը, խուսափելով հին մօթիֆներու կեղծ համադրութենէն, պէտք է ներկայացնէ իրական, ապրող ոգիի մը variationը՝ պահելով ցեղային շեշտը: Մարտիրոս Սարեան մեծ նուաճումներ ըրաւ այդ ուղղութեամբ:

Տարագրոսի ԺԲ. դարու խաչքարը, Էջմիածնի մօտերը փայտի վրայ արհեստական արտատպումներ են, որմէ մանաւանդ քանդակէն զեղչուած դարու արուեստագէտ մը անպայման պէտք է խուսափի:

Ստեփան Աղաջանեան տաղանդաւոր դիմանկարիչ է եւ միակը մեր նկարչութեան մէջ: Իր արուեստը հին է եւ ոճի փնտռտուքներու կողմէ անհոգ: Մարտիրոս Սարեանի մասին Երեմեանի կատարած կեանքի դասաւորումները աւելորդ են:

Արա Սարգսեան տաղանդաւոր երիտասարդ արձանագործին մասին գրածներուն երբեք չեմ կրնար համաձայնիլ:

Պզտիկ տարիքէ մեծցած ըլլալով միասին, մանրամասն հետեւեր եմ իր արուեստի ճամբուն մէջ կատարած սկզբնական խարխափումներուն եւ առաջդիմութեան, եւ առանձին կը խօսիմ մօտերս, «Յառաջ»ի մէջ:

ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ԽՈՆԱՐՀ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

ՊԱՂԱՐՃԸՔ.— Մայիս 29ը Պաղարճըքի Հայութեան համար կրկնակի տօն եղաւ:

Պատարագէն անմիջապէս ետքը Նորակառոյց Մանկապարտէզի շէնքին հիմարկէքը կատարուեցաւ խուռն բազմութեան ներկայութեամբ: Այստեղ առաջիկայ տարի իրենց մայրենի լեզուն պիտի սորվին մօտ 50 մանուկներ՝ 5—7 տարեկան:

Թէեւ ի պատիւ Պաղարճըքի Հայութեան պէտք է ըսել թէ, ան տարիներէ ի վեր ունէր արդէն մանկապարտէզ մը ուր մինչեւ 42 պզտիկներ կը ճաշողէին մայրենի լեզուով, բայց գտնուելով վարժարանի շէնքին մէջ, շարք մը անյարմարութիւններ կը ներկայացնէր: Անկէ զատ, համաձայն փոքրամասնութիւններու նոր օրէնքին, մանկապարտէզի շէնքը բոլորովին առանձին պիտի ըլլայ եւ իր յատուկ յարմարութիւնները պիտի ունենայ, դասաւորան մը, դէշ եղանակներուն հոն խաղալու համար ծածկուած սրահ մը եւ առանձին բակ մը:

Ահա այս բացը գոցելու համար էր որ, Պաղարճըքի Հայութիւնը իր ուսուցչախումբի հետ միասին գործի ձեռնարկեց: Ընդհանուր ժողովի համաձայնութիւնը առնելէն ետքը, յանձնախումբ մը կազմուեցաւ Պ. Պ. Կարապետ Ուզունեանէ, Խաչիկ Ճինիվիզեանէ, Բարսեղ Խուպէսէրեանէ եւ Ցոլ. Թուշանեանէ՝ որ մեծ ոգեւորութեամբ գործի ձեռնարկեց եւ, հակառակ տիրող տագնապին, երկու երեք օրուան մէջ մօտ 250 հազար լէյի հասնող գումար մը ժողվեց միայն Պաղարճըքի մէջ: Այս եռանդը մեծ պատիւ կը բերէ մեր հայրենակիցներուն:

Շինութիւնը սկսած է արդէն եւ մէկ մեղր ալ բարձրացած: Ամենէն ուշը մինչեւ Օգոստ. 1 լմնցած կ'ըլլայ, ու առաջիկայ ուսումնական տարին այնտեղ կը փոխադրուի մանկապարտէզը:

Այս շէնքի կառուցումը երեք առաւելութիւն պիտի ունենայ մեզի համար: Նախ, իր բուն նպատակին ծառայելէն զատ, բաւական ընդարձակ թատերասրահի մը պիտի վերածուի, (իր յատուկ բեմով), երբ տախտակէ շարժական պատը վերցուի: Յետոյ, հնարաւորութիւն պիտի տայ դատելու թոշակաւոր Գ. եւ Դ. դասարանները, որոնք մինչեւ հիմա մէկ դասարան կը կազմէին, տեղի պակասութեան պատճառով:

Լիակատար յաջողութիւն կը մաղթենք Թաղականութեան ու յանձնախումբին:

* * * Հիմնարկէքի արարողութենէն ետքը, ժողովուրդը ուղղուեցաւ դէպի Ազգ. վարժարանի սրահը ուր տեղի պիտի ունենար Մայիս 28ի հանդէսը:

Նախագահութիւնը ստանձնած էր Թաղական խորհուրդը, իսկ իրենց ժամանակցութիւնն էին բերեր տեղւոյս բոլոր ազգային, կրթական մարմինները եւ միակ կազմակերպուած կուսակցութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Հանդէսը բացուեցաւ «Խորտակուեցաւ մեր գերութեան անարգ շղթան» խմբերգով, որմէ ետքը բեմ ելաւ դպրոցի տնօրէն Պ. Խ. Եգանեանը եւ օրուան նշանակութիւնը բացատրելէն յետոյ, կատարեալ հաւատքը յայտնեց ապագային համար եւ ջերմապէս շնորհաւորեց Պաղարճըքի Հայութիւնը, որ այս մեծ տօնին իր նոր վարժարանի հիմնարկէքը կատարելով, «իբրեւ Հայ ապրելու իր միաձայն ու կատարեալ որոշումը տուաւ հրապարակով:»

Երկրորդ ճառախօսն էր ընկ. Ցօքթ. Ա. Սալբին, որ համառօտ պատմականն ըրաւ մեր գոյամարտին եւ եզրակացուց թէ, «Մայիս 28»ը այդ բոլոր կռիւներուն համադրութիւնը պէտք է համարել: «Եթէ այսօր իբրեւ բերումով մեր երկիրը ազատ ու անկախ չէ, այդ չի նշանակեր թէ ամէն ինչ կորած է: Բոլոր ժողովուրդներու կեանքին մէջ ալ նման դէպքեր պատահած են»:

Վերջին խօսողն էր ընկ. Ցաբութիւն Պուլկարացին, որ յատկապէս Ներկայ Հայաստանի վրայ խօսեցաւ իբրեւ ականատես: Ընկերը յիշելէ ետքը այն հակազգային քաղաքականութիւնը զոր կը վարէ Խորհրդ. Հայաստանի կառավարութիւնը, ծանրացաւ մասնաւորաբար Ներգաղթի մասին: Ըսաւ թէ մինչ Երեւանի կառավարութիւնը հողի չգոյութեան պատրուակով կը մերժէ ներս առնել մեր Թափառական եղբայրները, առանց ընդդիմութեան կ'ընդունի տասնեակ հազարներով Թուրք-Թաթար գաղթականներ, որոնք փաստօրէն հաստատելով ու ամրանալով մեր երկրին ռազմական տեսակէտէն ամէնէն կարեւոր դիրքերուն վրայ, միշտ պատրաստ են ծառայել Մուսթաֆաներու համթուրանական նպատակներուն: Նոյնպէս շեշտեց թէ այս բոլորին պատճառը այն է որ Հայրենիքը Ազատ ու Անկախ չէ այլ հլու կամակատարը Մոսկուայի, որ կը շահագործէ մեր տկարութիւնը, Հայաստանի զոհաբերութեան գնով ամուր պահելու ռուսեւտաճկական բարեկամութիւնը:

Մէջընդ մէջ տեղի ունեցան խմբական երգեր, արտասանութիւններ եւ նուագ:

* * * Մայիս 26ին տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատանեկան խումբին «Մկրտութիւնը»:

Վեց ամիսներէ ի վեր այդ խումբի 17 անդամները պարբերաբար, շաբաթը անգամ մը, հաւաքուեր ու լսեր են Դաշնակցութեան խօսքը՝ զանազան ընկերներու բերնէն, ու վերջապէս «դաշնակցականացել են»: Եւ ահա շաբաթ գիշեր մը ընկերներու եւ համակիրներու տաք շրջանակին մէջ երգերով, արտասանութիւններով եւ անակնկալներով համեմուած — կատարեցին իրենց երդումը — ծառայել ժողովուրդին ու հայրենիքին: Եռանդով լեցուն այդ երիտասարդները մկրտուելով մեր ամրռանալի ընկերոջ — Արմէն Գարօի անունով, խոստացան անվհատ քալել անոր գացած ճամբէն:

Ուշ գիշերին ցրուեցան ուրախ ու ոգեւորուած

Ա.

ԾԻԾԱՂ

ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՆԵՐԸ ՈՒ ՊԱՏՈՒԵԼԻ ԱԿԻՒԼԻՆԷ

Նոր մարդիկը նիւթապաշտ են:- մինչեւ որ չշօշափեն ու չտեսնեն, որեւէ բանի չեն հաւատար:

Անոնք պիտի չհաւատային Լինտպէրկին կատարած Թռիչքին իրականութեան, եթէ օդանաւը բզքտելու աստիճան չշօշափէին, Պուրժէի մէջ:

Ու հիմա կը կարծեն թէ ովկէանոս անցնելու առաջնութիւնը Լինտպէրկին կը պատկանի: Սխալ: Անտեսանելի ու անխոստովանելի ի՜նչ Թռիչքներ կատարուած են ցարդ ովկիանոսներու ու մինչեւ իսկ ամպերու, աստղերու վրայէն: Լինտպէրկը կը փառաբանեն նաեւ մինակ ճամբորդած ըլլալուն համար: Մարդ կայ որ առանց օդանաւի ու նոյնիսկ առանց իր ամողջ անձը մէկտեղ առնելու՝ կը Թեւէ՜: Ասիկա մտանաւորդն է որ կը Թռցնէ... իր խելքը: Ի՜նչ բանաստեղծներ ունինք որոնք յաճախ, ամէն վտանգ արհամարհելով՝ հով, ծով, անծրեւ, արեւ կը ճեղքեն, առանց կուտ մը շահելու:

Ա՜հ, եթէ իրենց Թռիչքը տեսանելի ըլլար, ինչ շնորհալի երեւոյթներ պիտի պարզուէին մեր աչքին: Պիտի տեսնէինք մանաւանդ կոմթանաւորդները, որոնք կարմիր դրօշակի մը կոթը բռնած ու օդը ելած են ու կը Թռին բոլոր «իմպերիալիստ» երկիրները ու փոխանակ վօղերով ընդունուելու...կը կոթահարուին:

Վերջապէս քերթողներու, տիբացուներու Թռիչքներուն հանդիսատես պիտի ըլլայինք, եթէ ամէն բան տեսանելի ըլլար: Խնդիր մը միայն: Անշուշտ մէկը այն ժամանակ պիտի հարցնէր.

— Ո՞ւր է հապա այս բազմաթիւ Թռող Թռցնողներու մէջ՝ պատուելի ու բանաստեղծ Ակիւլինէն:

Դժբախտութի՜ւն: Որովհետեւ եթէ օր մը տեսանելի ալ դառնան վերոգրեալ Թռիչքները, կըլլին պիտի չկարենանք տեսնել քերթող ու պատուելի Ակիւլինէին Թեւածումը: Պատճա՞ռ: Որովհետեւ այն. Ակիւլինէ իր մէկ քերթուածին մէջ կ'ըսէ Թէ՝ ա՛լ չեմ ուզեր Թռչիլ, ինչպէս առաջ կ'ուզէի Թեւածել ամպերէն վեր, դէպի երկինք, Աստուծոյ մօտ, քանզի Աստուծոյ եւ հրեշտակներու ճամբան պղծուեցաւ... օդանաւորդներու կողմէ:

Պատուելին ուրիշ միջոց մը գտած կ'երեւի: ինքնատիպ է: Ամէն մարդ դէպի վեր ու դէպի առաջ կը Թռչի, պատուելին ալ դէպի վար ու դէպի ետ:

Պատուելի,

գոնէ պատէն վեր ելի:

ԸՆԿԵՐ ՎԱԶՐԻԿ

ՍԼԱՎԻՆՍԿԻ ՀԱՅԵՐԸ.— Սլավինսկ կը գտնուի Քուպանի շրջանին մէջ (Հիւսիս. Կովկաս): Քաղաքին մէջ կը բնակին բազմաթիւ Հայեր: Երբեմն կը ներկայացուին հայկ. Թատրոններ, սակայն չունին դպրոց: Տղաքը կը յաճախեն ռուսական դպրոցները: Իսկ անոնք որ բնաւ ռուսերէն չեն գիտեր, դպրոցէ զրկուած՝ կը պատռին փողոցները: Եւ ասոնց Թիւը կը հասնի՝ 100ին 40ի համեմատութեան մը: Ռուսական դպրոց յաճախող հայ տղաքն ալ բոլորովին մոռցած են հայերէնը:

ԻՆՉՊԷՍ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԸ.— Դսեղ գաւառակին Քարինջ գիւղին բնակիչները իրենց ծախքով սկսան շինել գիւղին ուսուցիչին համար բնակարան մը:կամաւորապէս եւ հերթով գիւղացիները քար կը կրեն, եւ կը խորհին վերջացնել մինչեւ հունձքի եղանակը:

Եղդանի գիւղացիները սկսած են իրենց ծախքով շինել ճամբայ մը դէպի Ագարակ գիւղը: Օրը 50 գիւղացի կարգով պիտի աշխատին ճամբուն վրայ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԿԱԾԻ ՆՈՐ ՏԵՍԱԿ.— Վան Պէօքէլ, ինքնաշարժով հագիւ թէ մեկնած էր Անվէրսէն, երբ տեսաւ որ, ինքնաշարժին խցիկին մէջ անշարժ փռուած են կինը, չորս զաւակները եւ սպասուհին: Զարհուրանքով բացաւ խցիկին դուռը: Պէնզինի բարկ հոտ մը խուժեց դուրս:

Կարելի եղաւ փրկել 4ը, բայց երկուքը մեռած էին արդէն:

ՈՃԻՐ ԵՒ ԿՈՂՈՊՈՒՏ.— Մարդ մը, ե՛ւ անծանօթ, ե՛ւ աւազակ, քանի մէջ կը նստի ինքնաշարժ մը եւ կը հրամայէ զինք տանիլ դէպի Փրէ-տ'Օժ: Կէս ճամբան, կը կրակէ ատրճանակը, կառքին խցիկին մէջէն վարիչին ծոծրակին: Վարիչը կը մեռնի: Աւազակը կը կողոպտէ վարիչը եւ կ'անհետանայ.

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՆԱՆԵԹԻ ՄԷՋ ՄՏԵՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾ ՄԸ

— Բացարձակապէս սխալ է:

— Կը տեսնենք:

Եւ հոն գտնուող ոստիկաններէն մէկը կանչելով.

— Կ'երթաք ըսաւ Բ... ճաշարանը, այս պարոնին հետ, (եւ իմ բարեկամս ցոյց տալով) եւ անոր ցոյց տալիք անձէն կը խնդրէք որ ձեզի հետ մէկտեղ մինչեւ հոս գայ: Պալով ձեզի.շարունակեց խօսքը Նուկէնպասմի ուղղելով, սխալուած եմ ձեզ իմ տրամադրութեանս տակ պահելու, մինչեւ որ այդ կնոջ հետ տեսակցիմ եւ գործը լուսաբանեմ, մինչեւ այդ վայրկեանը, քովի սենեակը պիտի սպասէք:

«Քովի սենեակ»ըսածը բանտն էր:

Ցասը վայրկեան յետոյ, կինը՝ բարեկամիս եւ ոստիկանին ընկերակցութեամբ պետին սենեակը կը մտնէր:

Խստօրէն զայն դիտելով՝ պետս կոպտութեամբ ըսաւ.

— Գիտեմ թէ ինչպէս պէտք է վարուիլ ձեզի հետ, լրտեսուհի մըն էք, որ Նուկէնպասմի հետ մէկտեղ, —որ ամէն ինչ խոստովանեցաւ — Գերմանիոյ համար կ'աշխատիք:

— Ճիշդ չէ, սխալ է:

Այն ատեն իր գրած տոմսակը ցոյց տալով ըսաւ.

— Հապա այս ի՞նչ է:

— Չեմ գիտեր, իմս չէ. ի՞նչ կ'ուզէք ինէ:

— Ձեր պայուսակին մէջ տետրակ մը ունիք, տուէք ինծի:

Եւ բանալով տետրակին այն մասը՝ ուրկէ էջը փրցուած էր.

— Պիտի ուրանա՞ք թէ այս տոմսակը ձեր տետրակէն չէ փրցուած. տեսէք թուղթին ծայրերը ինչպէ՛ս իրարու կը յարմարին:

Լրտեսուհին չկրցաւ առարկել:

Եւ լալով պատմեց իր դժբախտութիւնը:

Փարիզի մէջ անգործ մնացած ըլլալով, հանդիպեր էր Նուկէնպասմի որ այդ միջոցին Փիէռսօն կը կոչուէր, զայն քովը առեր էր, իբր թէ իր վաճառատան մէջ աշխատցնելու համար. յետոյ իրեն հետ մէկտեղ ճամբորդութեան տարած էր եւ սորվեցուցած զայն որ պոռնկանայ, որպէսզի աւելի դիւրաւ կարենայ զինուորական գաղտնիքներ կորզել զօրքերէն:

Երբ կնոջ հետ դէմ դէմի եկաւ, Նուկէնպասմէ սորվեցաւ խոստովանիլ իր կարգին, բայց վստօրէն խոստովանեցաւ, պատասխանատուութենէ խուսափելու համար, մատնելով իր մեղսակիցները:

Բոլորը իրենց կարգին մեր ձեռքը ինկան:

Ահա օրինակ մը եւս գերմանիոյ գործունէութեան կերպէն:

ՆԱՆԵԹԻ ՄԷՋ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՈՒՐԻՇ ԳՈՐԾ ՄԸ

Օկիւսթին Ժօզէֆին՝ 41 տարեկին մը, որ լրտեսութեան համար մահուան դատապարտուած էր, ինչպէս նաեւ Վ. իքթօրիա, 23 տարու, երկուքը մէկ օր գնդակահարուեցան եւ քաւեցին իրենց ոճիրները:

Բոլոր անոնք որ վճռին գործադրութեան ներկայ գտնուեցան, պիտի ըսեն թէ երկուքն ալ մեռան քաջութեամբ եւ խորապէս չզղջացած իրենց ոճիրներուն համար:

Սակայն իրենց համար տրուած պատիժը որքան ալ արդար ըլլայ, պէտք է ըսել թէ պետը այն խումբին՝ որուն կը պատկանէին այս երկու լրտեսները, այդ օր խուսափեցաւ արդարութեան ձեռքէն:

Այս խումբը որուն մէջ բարեբախտաբար որեւէ Ֆրանսացի չկար, բաղկացած էր օտար նաւազներէ, բոլորն ալ գրեթէ զինուորական փախստականներ:

Ասոնք բոլորը Շանթընէի վարնոց մէկ սրճարանը կը հաւաքուէին, ուր շնորհիւ պոռնիկներու, կը յաջողէին կապեր հաստատել նանթ եկող ծովային զինուորներու հետ:

Արդ՝ նաւաստիներու միջեւ, մանաւանդ երբ անոնք հայրենակից են եւ նոյն գծին վրայ ճամբորդած, շատով բարեկամական կապեր կը հաստատուին: Հետեւանքը կ'ըլլայ այն որ առանց ուզելու, անզգոյշ նաւաստին կը յայտնէ գաղտնիքներ, որոնք լսուելու չեն:

Գրեթէ այս անգամ ալ, գիպուածնման գործի մը վրայ ինկայ:

Օր մը, իմացանք թէ՝ արեւմտեան Ֆրանսայի մէջ լրտեսական խումբ մը կը գործէր ի հաշիւ Գերմանիոյ:

Երբ այս լուրին ստուգման պաշտօնով Նանթ հասայ, քաղաքին փոխ-լրտեսական կազմակերպութեան մասին արդէն մեծ համարում ունէի, գիտէի թէ վարպետ ձեռքերու մէջ էր եւ շատ ալ չէի հաւատար տրուած լուրին: Եւ սակայն, շնորհիւ դիպուածին, պէտք եղաւ որ հաւատամ:

Երբ նաւաստի ծպտուած, օրն ի բուն այս գործը ձեռնունայն հետապնդելէ յետոյ, տուն կը վերադառնայի, երբ նաւահանգիստի պաշտօնատան մօտ, սրճարանի մը առջեւ նստած տեսայ երկու օտար նաւազներ, որոնցմէ մէկը՝ Միշէլըն, արդէն ծանօթ էր իմ կասկածելի:

(Շար.)

մեկնած չեն Ռուսիայէն, յետոյ կ'աւելցնէ թէ «կեանքի բնական ընթացքը երբեք չէ փոխուած»։

Իտալական թերթ մը Մոքսիմ Կորքիէն տեղեկութիւն առած է թէ Մոսկուայի մէջ գնդակահարուած Փէշքովը ռուս մեծ գրագէտին զաւակը չէ։ Զինովի Փէշքով, իր որդեգիրը, գնդապետ է ֆրանս. բանակին մէջ եւ Փարիզ կը բնակի։

Մոսկուայի մէջ չորս գեւմաններ ձերբակալուած են։ Գերման կառավարութիւնը անմիջապէս բացատրութիւններ պահանջեց իր դեսպանին միջոցաւ։

Յառաջիկայ շաբթու «Պաշտպանութեան շաբաթ» պիտի յայտարարուի խորհրդային Ռուսիոյ մէջ։ Այս առթիւ հանգանակութիւններ պիտի կատարուին՝ օդանաւ եւ հեղձուցիչ կազ գնելու համար։

«Իվինինկ Սթանտարտ» կը տեղեկանայ թէ Լէնինկրատի, Մինսքի եւ Օտեսայի մէջ պոլշեւիկեան գաղտնի ոստիկանութիւնը նոր ձերբակալութիւններ եւ գնդակահարութիւններ կատարած է։ Մինսքի մէջ լրտեսութեամբ ամբաստանուած երեք Լեհեր 8 տարի բանտարկութեան դատապարտուած են։ Իսկ ուրիշ երկու Լեհեր գնդակահարուեցան, իբրեւ «լրտես»։

∴ Չիչէրին Պերլինէն Մոսկուա մեկնեցաւ։ Լեհական հողէն չանցնելու համար երկաթուղիով գնաց մինչեւ Շթէթէն, ուսկից Լենինկրատ գացող շոգենաւ մը նստաւ։

Համայնավար պրոպագանդ զօրքերուն մէջ

Ֆրանսայի համայնավարները վերջերս մասնաւոր կարեւորութիւն կուտան զինուորներուն մէջ պոլշեւիկեան քարոզութեանց։ Անցեալները Պուրժի Բառնօ զօրանոցին մէջ ապստամբած էին թնդանօթաձիգները 105րդ զօրագունդին պահեստիները։ Նոյն ըմբոստական շարժումը կրկնուեցաւ Յունիս 13ին եւ 14ին։

Արձակուրդով մեկնող եւ ուշ վերադարձող քանի մը զինուորներ պատժուած ըլլալով իրենց ընկերներէն մօտ 100 հոգի պահանջեցին անմիջապէս ազատ արձակել բանտարկեալները։ Կարգը պահպանող սպաներու եւ ենթասպաներու խիստ կեցուածքին վրայ, բողոքողները ցրուեցան, «Էնթէրնասիօնալ»ը երգելով։

Խորհրդարանը եւ համայնավարները

Ուրբաթ օր Երեսփ. ժողովին մէջ դարձեալ վիճաբանութեան առարկայ դարձաւ համայնավարներու խնդիրը։ Դատական Նախարար Պարթու տեղեկութիւններ տուաւ անիշխանական եւ համայնավար կարգ մը բանտարկեալներու մասին, որոնք առենէ մը ի վեր հացադուլ կ'ընէին եւ հիւանդանոց փոխադրուած էին։ Ասոնցմէ երեք հոգի ազատ ձգուած են արդէն։

Այս առթիւ ընկերվարական եւ համայնավար երեսփոխաններ պահանջեցին ջնջել 1893ի եւ 1894ի օրէնքները, որոնք խիստ պատիժներ կը նախատեսեն անիշխանական քարոզութեանց համար։ Ընկերվարական Ֆրօթ զայրոյթով յիշեց թէ համայնավար երեսփոխանները բռնութեան դէմ կ'արտայայտուին միշտ եւ ազատութիւնը կը ջատագովեն, մինչ խորհրդային դրախտին մէջ ամէն կողմ բռնութիւն ու կեղեքում է։ Ռընոտէլ եւս իր պաշտօնակցի տեսակէտը պաշտպանեց՝ մասնաւորապէս խօսքն ուղղելով Քաշէնի եւ Վայեան Քութիւրիէի եւ պոռալով. «Դո՛ւք սպաննեցիք ընկերվարութիւնը»։

Տօրիօի ձերբակալութիւնը յետաձգուած է, որովհետեւ իր փաստաբանը վճռաբեկ ատեանին դիմած է՝ բանտարկութեան վճիռը բեկանել տալու համար։

Կառավարութիւնը վերոյիշեալ 1893ի եւ 1894ի օրէնքներու ջնջումին մասին վստահութեան խնդիր հանեց եւ Երեսփ. ժողովը 142ի դէմ 400 ձայնով վստահութիւն յայտնեց։

Թուրքիոյ նոր երկաթուղիները

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը Յունիս 16 թուականով կը հեռագրէ թէ համաձայնագիր մը ստորագրուած է Թուրք կառավարութեան եւ գերման Ժուլիոս Պէրկէր տան միջեւ, որով այս վերջինը յանձն կ'առնէ երկու երկաթուղագիծերու շինութիւնը Անատոլուի մէջ։ Առաջինն է Քէօթահիա - Թավշանլը գիծը, 140 մղոն երկար. երկրորդը՝ Կեսարիա - Ուլուգըշլա, 112 մղոն։ Կ'ըսուի թէ Տէօյչէ Օրիէնթ Պանքը 65 միլիոն մարքի (3,250,000ոսկիի) կանխավճարպիտի ընէ Թուրք կառավարութեան, որպէս զի ի վիճակի ըլլայ ընկերութեան պէտք եղած վճարումներն ընելու։ Երկու գիծերու շինութեան համար պայմանաժամ նշանակուած է վեց տարի։ Կ'երեւի թէ Պէրկէր կարգադրութեան մը եկած է այն պելժ խմբակին հետ, որ նոյնպէս կարգ մը գիծեր պիտի շինէ Անատոլուի մէջ, քանի որ Կեսարիա - Ուլուգըշլա գիծին շինութիւնը ան ստանձնած էր։

Իտալա-պելժ յարաբերութիւնները

Պրիւքսէլի իտալական դեսպան մարքիզ Նէ'րէթթօ Քամպիազօ ուրիշ պաշտօնի կոչուեցաւ եւ իտալական կառավարութիւնը որոշեց նոր դեսպան ղրկել անոր տեղ։ Դեսպանի պաշտօնը գործակատարի մը պիտի յանձնուի։ Իտալիա այս որոշումը տուած է անոր համար որ, Պելճիքայի արտաքին Նախարար Վանտէրվէլտ, յայտնի ընկերվարական գործիչ, իր իշխանութեան գլուխ անցնելէն իվեր խուսափած է շփում ունենալէ Մուսօլինիի հետ։ Այս վերջինը ժամանակին իբրեւ ընկերվարական գործիչ Վանտէրվէլտի հետ նոյն գաղափարին համար պայքարած ըլլալով, այժմ մեծ անջրպետ մը բացուած է երկուքին միջեւ։

Գործազրկութեան տագնապը

Այս շաբաթ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ Նպաստընկալ գործազուրկներու թիւը պակսեցաւ մօտ 3000 հոգի եւս։ Ներկայիս Նպաստ կը ստանան 30,201 հոգի, որոնց 19,726ը այր եւ 10,475ը կին։ Մէկ շաբթուան մէջ 1538 օտար բանուորներ տեղաւորուած են (673ը Աշխատանքի Նախարարութեան, 865ը Տեղաւորման Գրասենեակներուն կողմէ)։ Ֆրանսա մտած են 873 օտար աշխատաւորներ, որոնց 64ը ճարտարարուեստի եւ 809ը երկրագործութեան մէջ աշխատելու համար։ Առաջիններէն 60ը Իտալացիներ են, իսկ երկրագործութեան համար եկողներն են 608 Պելճիքացի 182 Իտալացի եւ 18 Չեխօսլավաք։ Արձակուրդէ վերադարձած են 276 օտար բանուորներ։ Միւս կողմէ մէկ շաբաթուան մէջ Ֆրանսայէն մեկնած են 1145 օտար բանուորներ։

Հ. Յ. Դ. ՊԷԼՎԻԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ

դասախօսական ժողովը այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de BellvIlle. Métro Bellville:

ՊԱՏՄԱ-ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒ

կազմակերպուած՝ Զ. Ռ. Մ.-եան փարիզի կեդր. վարչութեան կողմէ

Այսօր կիրակի ժամը 2.30ին դէպի Վէրսայլի պալատը

Կ'ընկերանան Պ. Պ. ՄԱՐԿՈՍ ՆԱԹԱՆԵԱՆ եւ Կ ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

կը հրաւիրուին միութեան անդամները եւ մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցները։ Ժամադրավայր ժամը 1.30ին Invalidesի կայարանի մուտքին առջեւ։

SALLE DES AGRICULTEURS, 8 Rue d'Athénes, Paris (9me)

22 Յունիս, Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

ՕՐԻՈՐԴ ԽՈԼԱՆԴԱ ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ՏԻՆԿԻԼԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՄՆԱՑԱԿԱՆ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Փարիզ 12 Յունիս 1927

Տիկին Մ. Վ. Մանուկեան, Տիկին եւ զօրավար տ'Աքսուռթին, Տէր եւ Տիկին Տը Շուպէր եւ զաւակունք, Տիկին Ե. Յ. Կիւմշեան եւ զաւակունք (Մարսիլիա), Տէր եւ Տիկին Միհրան Մանուկեան եւ զաւակունք (Նիւ-Եորք), Այրի Տիկին Նէվրիկ Ա. Մանուկեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Բ. Պէյլէրեան եւ զաւակունք (Գահիրէ), Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Մանուկեան եւ Օր. Մանուկեան (Անկլիէն), ինչպէս նաեւ Մանուկեան, Նագաշեան, Քէլէկեան, Թէքէեան, Գարակէօզեան, Նառլեան, Սթիւարթ, Թիրեաքեան, Քէշիշեան եւ Կիւլպէնկեան ընտանիքները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը իրենց ամուսնոյն, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգական՝

ՎԱՀԱՆ Մ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Բժիշկագէտ - ճարտարագէտ

որ տեղի ունեցաւ 1927 Յունիս 17ին, Նէօյի-Սիւր-Սէն։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ 1927 Յունիս 20 երկուշաբթի օր, ժամը 2ին, հայոց եկեղեցին, 15 Rue Jean-Goujon.

Կը խնդրուի ներկայս նկատել իբր հրաւիրագիր։

12 Rue Angélique - Vérien, Neuilly-sur-Seine.

Տէր եւ Տիկին Յ. Ճ. Սիրունի եւ Գրիգոր Ճօլօլեան կը յայտնեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն մը տեղի պիտի ունենայ իրենց ողբացեալ մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՃՕԼՕԼԵԱՆԻ

գերեզմանին վրայ, այսօր կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

Հողակոյտը կը գտնուի Փանթէնի Cimetière Parisien գերեզմանատունը, 91րդ divisionի մէջ գիծ 19, փոս 15։

Փանթէնի գերեզմանատունը տանող հանրակառքի գիծերն են 51 եւ 52։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային կոմիտէն այսօր կիրակի, առաւօտեան ժամը 10ին, խորհրդակցութեան կը հրաւիրէ Անկիէնի և շրջակայի Դաշնակցական ընկերները, 48 Grand'rue *ճաշարանի պարտէզին մէջ։*

Հ. Յ. Դ. Ուս. Միութեան ընդհ. ժողովը երեքշաբթի, Յունիս 21 երեկոյեան ժամը 9ին Floria ճաշարանի վերնայարկը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի դասախօսական ժողովը՝ Դշ. երեկոյ ժամը 8.30ին։ Կը հրաւիրուին ընկերները եւ համակիրները։ Դասախօս ընկ. Ճ.։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը՝ Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին սովորական սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի վիճաբանական ժողովը՝ 22 Յունիս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, գրադարանին մէջ, 75 Rue Paul Bert: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ.Յ.Դ. Լիոնի «Գնունի» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը երկուշբ. երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին, Գրադարանի սրահը. խիստ կարեւոր օրակարգով։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի նոր մասնաճիւղի մը կազմութեան համար փարիզի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ Վիրօֆլէի, Վէրսայլի, Քլամարի Մէօտօնի, Սէվրի եւ Շավիլի երկսեռ երիտասարդութիւնը այսօր կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 187 Grand'Rue de Chaville:

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 21 Երեքշաբթի, Հայ տրամաթիք դերասանական խումբը ղեկավարութեամբ Մ. Ա. Կոստանեանի, Լոնտոնի Ֆիլարմօնիկ Հօլ *մեծ թատրոնին մէջ կը ներկայացնէ՝*

ԴԵՐԱՍԱՆ ՔԻՆ *4 արար. 1 պատկեր*

Սկիզբը ճիշդ ժամը 8ին երեկոյ

ՍԱԿԱՐԱՆ

18 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթեռլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի) 100	Mark	604	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	10
Թրք. ոսկի	» or	112	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	75
Լէվա 100 հատը	Léva	18	30
Տրախմի »	Drachme	33	50
Լիր »	» Lire	141	60
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	20
Չերվոնից	(10 Roubles or)	105	—

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3275	—
»	II »	1890	—
»	III »	1520	—
Թուրքերի երկթղ.	Lots turcs	150	50

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒՆԻՍ 1927

21 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ   ԹԻՒ 368

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀԱՐՑ ԽՕՍՔ

ՔՍՈՒԹԵԱՆ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒՆ

Կիրակի օր, հրատարակելով Էջմիածնի բռնագրաւման լուրին լուսաբանութիւնը, պարզեցինք մեր բռնած դիրքը:

Թուականներով եւ աղբիւրներով յայտնեցինք թէ ի՛նչպէս [...]րժեցանք, երբ, լուրին հրատարակութենէն մօտ երկու շա[...]թ յետոյ, հակասական պատմութիւններ երեւցան: Առաջին [...]գամ մենք էինք որ հեռագրով հարցումներ ուղղեցինք եւ [...]տարակեցինք Ատրպատականի առաջնորդին հեռագրական [...]րքումը, յետոյ յաջորդաբար ինչ տեղեկութիւն որ կը հասնէր՝ [...]ր կամ դէմ: Բայց, միշտ կը սպասէինք մեր Թղթակիցներուն [...]սաբանութեան:

Պոլսոյ պահպանողական մէկ Թերթին ամէնէն հայ[...]աւորչական խմբագիրը, մեր առաջին լուրերուն վրայ, դի[...]կ կուտար թէ՝ «Յառաջ» ո՛ր եւ է մեղք չունի լուրին հրա[...]րակութեան մէջ, եւ իրենք ալ միեւնոյն բանը պիտի ը[...]էին: Բայց, կը զարմանար որ տակաւին կը սպասենք մեր [...]թակցին լուսաբանութեան, երբ սխալը ակներեւ է:

[...]փութանք ըսել որ՝ գրասեղանին առջեւ նստած, բռնագրա[...]մը «սուտ է» պոռացողներուն բոլոր փաստերը՝ Կաթողիկո[...]ն քանի մը հեռագիրներն ու նամակներն էին, որոնց ամէնէն [...]նը՝ Ապրիլ 16 Թուականը կը կրէր: Արդ, մեր հրատարակած [...]թակցութիւնը կը պատմէր Ապրիլ 2ին պատահած դէպքեր: [...] մինչեւ այսօր ալ, գոնէ մեզի ծանօթ չէ թէ ի՛նչ է պա[...]ահեր Ապրիլ 2էն մինչեւ 16, երբ առաջին ձայնը կը հասնէր [...]միածինէն: Յետոյ, մենք չէինք կրնար, պատահական լուրե[...]ու վրայ, մէկ անգամէն խաչ քաշել երկու տարիէ ի վեր փոր[...]ուած աշխատակիցներու վրայ: Եւ որովհետեւ, նոյնքան [...]ուար է, ուզած ատենը լուր ստանալ Հայաստանէն որքան [...]կիրիէն, մենք ստիպուած էինք սպասել: Իսկ ուրիշներ որ [...]էն միջոց ունէին, վերջին պահուն միայն հեռագիր մը կ՚ուղ[...]ն եւ լակոնիկ պատասխան մը կը ստանան. «Ոչ մի քայլ չէ [...]նուած Էջմիածնի վերաբերմամբ»: Նոյնիսկ տիտղո[...]աւոր առաջնորդներ, եպիսկոպոս թէ արքեպիսկոպոս, Պոլսէն [...]նչեւ Ռումանիա եւ Եգիպտոս, խելք չըրին իրենց միջոցով [...]ոյգ լուր առնել անմիջապէս:

Ուրեմն, մինչեւ վերջը, մենք ոչ միայն յարգեցինք լրա[...]ական կանոնները եւ պարկեշտօրէն պարզեցինք հարցին բո[...]ր երեւոյթները, թեր կամ դէմ, այլ եւ, երբ հակասութիւնը [...]եւան եկաւ, չհրատարակեցինք շարք մը բուռն բողոքներ եւ [...]նաձեւեր, որ կը մնան մինչեւ այսօր: Եւ ահաւասիկ, Կիրա[...] օր մերկացուցինք թէ ինչպէս ծագում առած էր լուրը, [...]երիմացութեան մէջ ձգելով մեր թղթակիցները:

Տակաւին կրնայինք յիշել Մայիս 8էն յետոյ եղած հրա[...]րակութիւնները,— Պոլսոյ խորհրդային փոխ-հիւպատոս Ան[...]էրսընի յայտարարութիւնները «Վագըթ»ի, «Դեռ լուր չունինք [...]է Էջմիածինը գրաւուած է թէ ոչ», (Յառաջ, 11 Մայիս), Թաւ[...]իզի մեր թղթակցին երկրորդ լուսաբանութիւնը (Յառաջ, 24 [...]այիս), Ատրպատականի առաջնորդին նամակը Երուսաղէմի [...]Սիոն» թերթին խմբագրութեան. «Հայոց 1600 տարուայ եկեղե[...]ն այսօր վաղարշապատում կը նկատուի ոչ թէ իբր Մայր Աթոռ, [...]յլ վաղարշապատ գիւղի համայնքի պարզ եկեղեցի, գաւառական [...]ործադիր կոմիտէի կողմից պարզ ընկալագրով յանձնուած հա[...]այնքին, որ երբ կամենայ ակումբի վերածէ հասարակ ձայնի ա[...]ւելութեամբ» (Մայիս 26): Վերջապէս, Յունիս 1ին, Վաղարշա[...]ատի կոմբջիջներու ժողովը, ուր օրուան վարիչներն ալ խօսք [...]առնեն եւ կ՚առաջարկեն ակումբի վերածել Էջմիածինը, իսկ [...]աթողիկոսը դրկել Օշական, բայց եզրակացութեան չգալով, [...]նդիրը կը յետաձգեն «անորոշ ժամանակով»:

Այս բոլորը սրտաբաց պատմելէ յետոյ, թող չմեղադրեն [...]նթերցողները, եթէ հարկադրուած ենք մեր արգահատանքն [...]ւ զզուանքը յայտնել շարք մը անպարկեշտ խմբագիրներու [...]ւ առաջնորդներու, որոնք մեր միտքէն չանցած նկատումներ [...]ւ խաղեր վերագրեցին մեզի:

Օրն ի բուն սեւը ճերմակ ներկող Թշուառականները չեն որ [...]արկեշտութեան դաս պիտի տան «Յառաջ»ի:

Ու մանաւանդ, պարկեշտութիւն քա՛ռն իսկ արտասա[...]նելու իրաւունք չունին անոնք որ, նստած Փարիզ, Աթէնք, Պուք[...]րէշ, Սօֆիա, Եգիպտոս կամ Ամերիկա, Պապը Ալէին կամ, [...]իշտ համիտական «Իգտամ»ներու եւ «Թէրճիման»ներու պէս, [...]ւեհիկօրէն, տմարդօրէն կ՚ուրանան Հայաստանի մէջ կատարուած [...]ալածանքները, կը ծածկեն աղաղակող իրողութիւններ, կը [...]ծացրեն Չեկայի ճանկերուն յանձնուած հարիւրաւոր կալանա[...]որներու տառապանքը, հէքեաթներ կը հիւսեն հազարաւոր [...]փարսախներ հեռուէն, առանց ո՛ր եւ է կապ ունենալու, եւ կը [...]արծեն թէ ուրիշներն ալ իրենց մոլութենէն վարակուած են:

Կը բաւէ՛, պարոններ: Այս բոլորը վերջ մը կ՚ունենան, [...]արկաւ...

Լրագրական ասպարէզին մէջ, կարելի է սխալիլ յաճախ: [...]ոլիի եւ Նուընկէսէրի Նիւ Եորք ժամանման լուրը այստեղ հա[...]որդեցին ալ նուազն երկու նախարարութիւններ: Թերթեր [...]եղան որ նկարագրեցին անոնց Նիւ Եորք ժամանումը, ողջա[...]գուրումը, ծաղկեփունջերու մատուցումը, բայց ոչ ոք ինքնի[...]րէն Թոյլ տուաւ չարամտութիւն վերագրել: Եւ երկու ան[...]ախտները կը փնտռուին տակաւին...

Դո՛ւք ալ քաջութիւնը ունեցէք, գոնէ, ճշմարտութիւնը [...]երեւան հանելու Էջմիածնի լուրերու այս խառնիճաղանճին [...]մէջ: Բայց մանաւանդ, տալու Հայաստանի անցուդարձին հա[...]րազատ պատկերը, ո՛չ թէ այն որ կը գրուի քուրջի վրայ, այլ [...]այն որ գիտէք իրապէս:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ «Միլլիէթ»ը, քննելով խորհրդային իշխանութեան կրած տագնապը, կը գրէ, իր խմբագրապետին՝ Սղերդլի Սեբահատտին Մահմուտ պէյի ստորագրութեամբ.

— «Ոչ միայն Անգլիոյ, այլ եւ Ֆրանսայի ու Ամերիկայի մէջ նորէն սաստկացաւ հակապոլշեւիկեան հոսանքը: Եւ այս հոսանքին գլուխը կը գտնուին նախարարներ եւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ: Հոս հոն արտասանուած ճառերուն մէջ սպառնալիքներ կան ուղղակի ներկայ պոլշեւիկ վարիչներուն դէմ: Եւրոպական թերթերը խառնակ ցոյց կուտան Ռուսիոյ ներքին կացութիւնը, եւ կարծես մրցումի ելած են իրարու հետ, հաստատելու համար թէ, տեսակէտներու հակամարտութիւն կայ պոլշեւիկեան վարիչներուն միջեւ: Եւ ինչպէս ամէն երկրի, Ռուսիոյ մէջ ալ ծագած կարեւոր եւ անկարեւոր դէպքերը կը տկարացնեն անոնց գործունէութիւնը: Ահա Լէնինկրատի մէջ տեղի ունեցած ռումբի պայթումը նոր առիթ տուաւ անկէ օգտուիլ ուզողներուն:

«Մէկ խօսքով, մեր հարեւան խորհրդային Ռուսիան կը զգայ թէ ամէն կողմէ դաւադրութիւններով շրջապատուած է, եւ թէ ստիպուած է անոնց դէմ միջոցներ ձեռք առնել: Արդէն Վարշաւիոյ դեսպանին սպանութեան խնդրին մէջ Լեհաստանի հանդէպ ուղիղ ընթացք մը ցոյց տալը, կը հաստատէ թէ Ռուսիա պէտք եղածին պէս գիտակից է վտանգին:

«Ներկայ Ռուսիան կը գիտակցի իր մղած պայքարին ընդարձակութեան եւ իմաստին: Պարտութիւն մը կրնայ ներկայ վարչաձեւին անկումը առաջ բերել: Իսկ Մոսկուայի վարիչները, որոնք գիտեն թէ Ռուսիան չի կրնար նոր ցնցում մը կրել, անշուշտ չպիտի թերանան խիստ միջոցներ ձեռք առնել, աղէտը արգիլելու համար:

«Գալով մեզի, կ՚ուզենք որ պետութիւններու միջեւ ծագած վէճերը օր առաջ կարգադրուին, առանց միջազգային բարդութեանց տեղի տալու:»

Յ. ՄԱՔԼԷՐ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Պուքրէշէն կը գրեն մեզի.—

«Ունիվէրսուլ» իր Յունիս 13ի թիւով կը ծանուցանէ թէ յայտնի հայագէտ Ֆրէտէրիք Մաքլէր Պուքրէշ կը հասնի Յունիս 17ին եւ Ֆանտաղիա քաղաքի մէջ Յունիս 26ին եւ 29ին երկու բանախօսութիւններ պիտի ընէ Հայաստանի եւ իր արուեստին մասին, եւ յետոյ պտոյտ մը պիտի կատարէ հայաբնակ շրջաններու մէջ, հայագիտական ուսումնասիրութեանց համար: Ինչպէս գրած էի առանին, Պ. Մաքլէր Ռումանիա հրաւիրուած է փրոֆէսէօր Նիքոլա Եօրկայի կողմէ, որպէսզի ռումէն ժողովուրդին ծանօթացնէ հայ գրականութիւնն ու արուեստը: Ազգ. միութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը կայարան պիտի երթայ, բարի գալուստի:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Վերջին ամիսներու ընթացքին, գործազրկութիւնը սուր հանգամանք մը կը ներկայացնէ Հայաստանի մէջ, ինչպէս կը գրէ «Խ. Հայաստան» (4 Յունիս):

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտ ապստամբներ անձնատուր

Թուրք Թերթերը կը գրեն թէ Ուշգոթան աշիրէթին պետը, Խալիլ Սէմի, որ մասնակցած էր Շէյխ Սայիտի ըմբոստութեան եւ այն ատենէն ի վեր փախստական էր, իր բոլոր հետեւորդներով անձնատուր եղած է:

Սղերդի հետապնդիչ ուժերը յաջողած են մեռած ձեռք անցընել Սանօվա գիւղացի Մէհմէտ Օղլու Ֆէթթահը, որ անցեալ տարի սպաննած էր Պէրվարիի զինուորագրութեան ճիւղի նախագահ հարիւրապետ Սէյֆէտտին պէյը եւ ոստիկան զինուորներու փոխ-հրամանատար Հիւսնի չաւուշը:

Անուսարտափը Ռուսիոյ մէջ

Պէրլինի ճամբով Մոսկուայէն առնուած լուրերու համաձայն, ահ ու սարսափի քաղաքականութիւնը կը շարունակուի Խորհրդային Միութեան մէջ: Նոր ձերբակալութիւններ եւ գնդակահարումներ տեղի կ՚ունենան: Խարքովի մէջ լեհ լրտեսական սպասարկութեան երկու գործակալները, որոնք ձերբակալուած էին Ուկրայինայի կառավարութեան անդամներուն դէմ մահափորձ կազմակերպելու ամբաստանութեամբ, գնդակահարուած են:

Քոլչաքի բանակի նախկին հրամանատար Մամայէվ իր մասին տրուած վճիռը բեկանելու դիմում ըրած էր Մոսկուա, սակայն մերժուած է: Ասկէ զատ եօթը Էսթօնիացի կարծեցեալ լրտեսներ եւ նախկին ռուս սպայ մը գնդակահարուած են Լէնինկրատի մէջ:

Ալպանական կնճիռը

Մեծ պետութեանց Պելկրատի ներկայացուցիչներուն միջամտութեան վրայ, Եուկօսլաւ կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը հաղորդէ որ ալպանական սահմանը չպիտի փակուի եւ սերպ նաւեր պիտի շարունակեն երթեւեկել ալպանական սահմանագլուխները ծովէն, Պոյանա գետէն եւ Շքոտրայի լիճէն: Ալպանիայէն մեկնած Եուկօսլաւ հիւպատոսները առժամաբար պիտի մնան ալպան սահմանին մօտ. այսպէս Վալոնայի հիւպատոսը Փոտկորիցա պիտի մնայ:

Քաղաքական շրջանակներու մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ Եուկօսլաւիա իր յարաբերութիւնները խզեց Ալպանիոյ հետ՝ մեծ պետութիւնները կատարուած իրողութեան մը առջեւ դնելու եւ անոնց ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար Թիրանայի դաշնագրին վրայ, որ կը նուիրագործէ Իտալիոյ տնտեսական եւ քաղաքական գերիշխանութիւնը Ալպանիոյ վրայ: Սերպիա կը յուսայ թէ հիմա կարելի պիտի ըլլայ որոշ փոփոխութիւններ մտցնել այդ դաշնագրին մէջ:

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լին Հիւսիսայիններու բանակին ու նաւատորմին գլխաւոր հռչակուելէ վերջ, առաջին գործը եղաւ Չինական Հանրապետութեան վարչապետ նշանակել Փան Ֆուն: Չանկ-Ցօ-Լին Փեքինի դիւանագիտական մարմնի անդամներուն յայտնեց թէ իր կառավարութիւնը օտարահպատակներու կեանքն ու ինչքերը կ՚երաշխաւորէ:

«Թայմզ» կը տեղեկանայ թէ Շանթունկի մէջ Ցինինկի մօտ կռիւները կը շարունակուին երկու հակառակորդ բանակներու միջեւ: Հիւսիսայինցիները հոն կը մղեն Հարաւայինները, որոնք բուռն կերպով կը դիմադրեն: Երկուստեք կորուստները ծանր են:

Հանքէուէն կը հաղորդեն որ Գ. Միջազգայինի ներկայացուցիչ եւ Հանքէուի կառավարութեան խորհրդական Պորոտինի պաշտօնին վերջ պիտի տրուի: Չինացիները շատ կարեւորութիւն չեն տար այս որոշումին, վստահ ըլլալով որ Պորոտին պիտի շարունակէ վարել Հանքէուի կառավարութեան քաղաքականութիւնը՝ նոյն իսկ առանց պաշտօնական հանգամանք ունենալու:

Նաւային զինաթափութեան ժողովը

Երէկ կէսօրէն վերջ Ժընեւի մէջ բացուեցաւ Նաւային զինաթափութեան խորհրդաժողովը, որուն կը մասնակցին երեք մեծ պետութիւններ՝ Միացեալ Նահանգները, Անգլիա եւ Ճափոն: Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ կողմէ ալ չէզոք «դիտող»ներ ներկայ պիտի ըլլան:

Այս խորհրդաժողովը կը գումարուի Նախագահ Քուլիճի հրաւէրով եւ ամբողջացնելու համար Ուաշինկթընի ժողովին մէջ առկախ մնացած խնդիրները:

Մեծն Գերմանիոյ համար

Վիէննայի մէջ գումարուեցաւ Մեծ-Գերմանիա կուսակցութեան ութերորդ համաժողովը, ուր Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միացման ի նպաստ ճառեր արտասանուեցան: Ծերակուտական Պրունար, Չեխոսլովաքիոյ գերման ազգային կուսակցութեան վարիչը՝ յայտարարեց թէ Չեխօսլովաքիոյ երեք միլիոն Գերմանները չմիացուեցան մայր հայրենիքին, սակայն այդ միացումը անտիճանաբար կը պատրաստուի:

Ռայխսթակի անդամ Միթթէլման ժողովին հաղորդեց ողջոյնները գերման ժողովրդական կուսակցութեան եւ իր պե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐԱԳԱԾ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Ինչպէս գրեցինք, Տօքդ. Նիդէրմայէր Երեւան գացած էր, վերելք մը կատարելու համար Արագած եւ Արարատ լեռներուն վրայ:

Տօքդօրը, Արագածի վրայ բարձրանալէ յետոյ, վերադարձած է Մոսկուա, մինչեւ որ Թրքական կառավարութենէն ստացուի վիզան, բարձրանալու համար նաեւ Արարատի վրայ:

Արագածի մասին՝ տօքդօրը այսպէս կը պատմէ.

— Մեր խումբը Մայիս 29ին ճամբայ ելաւ Երեւանէն: Նոյն օրը հասանք Աշտարակ, ուր անցուցինք գիշերը: Առտուն կանուխ ձիերով անցանք Բիւրականէն, Ինակլուէն: Մայիս 31ին, Բիւրականցի որսորդ Գրիգորին առաջնորդութեամբ ձիով սկըսանք բարձրանալ դէպի կարադաղի ձիւնապատ սարահարթին վրայ: Յետոյ ձիերը հոն ղրկելով, հետիոտն առաջացանք մինչեւ փոքր լիճը, բարձրացանք կապգէօլ մեծ լիճը եւ ապա մօտեցանք գագաթին: Մշուշը կ՚արգիլէր դիտել ընդարձակ հորիզոնը, ճամբան դժուար էր կտրել, այնպէս որ, վերադարձին, 6 ժամ քալեցինք բեռներով մինչեւ վրանը: Հոն ձգեցի արշաւախումբիս մասնակցողները եւ առաջնորդիս հետ բարձրացայ գագաթը: Տասը վայրկեան մնացած էր հասնելու համար գագաթը, յանկարծ երկինք սկսաւ որոտալ, ամպերը շրջապատեցին մեզ: Շուրջս նայեցայ, առաջնորդս փախած էր: Ու ես, մինակ մնացած, ամպերուն մէջ կորսուած, յարմար նկատեցի գագաթ չհասած ետ դառնալ: Մագլցելով ժայռերու վրայէն, վերջապէս հասայ ընկերներուս մօտ, ու սահելով իջանք մեր վրանը: Հոն տեսանք որ մեր առաջնորդը, ոստիկաններ առած կուգար մեզ փնտռելու: Գիշերը անցուցինք վրանին տակ եւ յաջորդ առաւօտ, Յունիս 1ին, իջանք Բիւրական, Աշտարակ եւ Էջմիածնի վրայով դարձանք Երեւան:

Արագածը, այս եղանակին, զբօսաշրջիկին համար, շա՛տ հետաքրքիր է իր ձիւնոտ լանջերով, սակայն երկրաբանական տեսակէտով լրիւ պատկեր մը կարելի չէ կազմել: Որովհետեւ կ՚երեւին միայն միապաղաղ ցցուած քարեր, գետինը ծածկուած է ձիւնով եւ անկարելի է որոշել հողին գոյնը եւ տեսակը: Աւելի ուշ եղանակներուն, ձիւնհալքի օրերուն, հետաքրքրութիւն չարթնցներ: Արագածին լանջերն ու քղանցքը հրաշալի են, ծածկուած՝ բազմատեսակ ու գեղեցիկ ծաղիկներով, որոնք փռուած են լերան ամբողջ կուրծքին վրայ եւ ձիւնին տակէն վեր կը բարձրացնեն իրենց պսակները:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ ՊԱՂՏԱՏԻ ՄԷՋ

Պաղտատէն կը հաղորդեն թէ անգործութիւնը կը շատնայ օրէ օր: Այնպէս որ, ներկայիս հարիւրաւոր անգործ մարդիկ կը թափառին փողոցներու մէջ, ի հարկէ ամբողջն ալ գաղթականներ: Տեղացիները, իրենց դռներն ու քսակները ամուր կղպած են:

Գործերու պակասութեան բուն պատճառը եղաւ Անգլիացիներու մէկ մասին հեռանալը, որովհետեւ գրեթէ ամբողջ գաղթականութիւնը անոնց քով էր որ կ՚աշխատէր եւ կը ճարէր իր օրուան ապրուստը:

CCCP.

ՕՐՈՒԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Յունիս 7ին, Լեհաստանի մայրաքաղաքին մէջ, սպաննուեցաւ խորհրդային դեսպան Վոյքոֆ։

Անգլեւպոլշեւիկ յարաբերութիւններու խզումին յաջորդող ամենախոշոր քաղաքական դէպքն էր այս, որ ռումբի մը պէս պայթեցաւ Խորհրդային Միութեան գլխուն։

Մոսկուայի մէջ Վոյքոֆի սպանութիւնը նկատուեցաւ, եթէ ոչ իբրեւ բաց ռազմական գործողութիւններու սկիզբը Անգլիոյ կողմէն, գէթ իբրեւ գործնական քաղաքականութիւն՝ ուղղուած խորհուրդներու դէմ։ Եւ, ըստ երեւոյթին, այդպէս մտածելու հիմքեր ալ կան։ Ահա, օրինակի համար, խորհրդային կառավարութեան Յունիս 8ի պաշտօնական զեկոյցը (իզվեստիա Յունիս 9), որ կուտայ բազմաթիւ փաստեր, որոնք կը հաստատեն անգլիական դաւերը պոլշեւիկներու դէմ։ Մեզի չի յնար ապացուցանել, թէ որքան լուրջ են այդ փաստերը, բայց եթէ, իրապէս այդ գործերը տեղի ունեցած են, ապա Մոսկուայի վախերը շատ ալ անհիմն չեն։

Զեկոյցը կը պատմէ, թէ 1925ի ամառը, Ֆինլանտիայի սահմանին վրայ, բռնուած է անգլիական սպայ Րիլի, որ քննութեան ժամանակ յայտնած է թէ ինք ղրկուած է յատկապէս ահաբեկումներ, հրկիզումներ ու ապստամբութիւններ կազմակերպելու նպատակով եւ թէ, մեկնելէ առաջ, եղած է Չըրչիլի մօտ, որ անձամբ զբաղած է Րիլի առաքելութեամբ եւ ահաբեկումներու ու զանազան հակախորհրդային շարժումներու մասին տուած է համապատասխան հրահանգներ։

1926ի վերջերը Կէփէուն (նախկին Չեկան) առաջքն առած է Ուքրայինայի Կենտ. Գործկոմի նախագահ Փէթրովսկիի եւ Ժողկոմխորհի նախագահ Չուբարի, ինչպէս նաեւ Լենինկրատի Կէփէուի պետ Մեսինկի դէմ պատրաստուած ահաբեկումներուն։ Ահաբեկիչը Կոմսոմոլի անդամ էր և միեւնոյն ժամանակ գործակից՝ Լեհաստանի մէջ աշխատող հակախորհրդային մէկ կազմակերպութեան։

1927 Մարտ 12ին պատրաստուած էր Պուխարինի ահաբեկումը Մեծ Թատրոնի մէջ, եւ Պուխարին, որ այդ օրը զեկուցանող էր, պատահաբար միայն ազատած է մահուընէ։ Նոյն անձը ահաբեկութիւն կը պատրաստէր Ռիքովի եւ Ստալինի դէմ։ Մայիս 10ին ձերբակալուած է խմբակ մը, որ Անգլիացիներու աջակցութեամբ կը պատրաստուէր օդը հանել Քրէմլինը։ Ծրագիրէն պարզուած է, որ պայթիւնը պիտի կատարուէր միաժամանակ Մեծ Թատրոնի եւ Քրէմլինի մէջ խորհուրդներու համագումարի կամ համայնավարներու ուրիշ ո եւ է մեծ համախմբման միջոցին։

Յունիս 3ին բացուած է դաւադրութիւն մը, որու նպատակը եղած է պայթեցնել համայնութենական Կէփէուն Մոսկուայի մէջ։ Գտնուած են 4 քիլօ պայթուցիկ նիւթ եւ ռումբեր։

Յունիս 7ին, Վոյքոֆի սպանութեան օրը, Ժտանովիչ եւ Մինսք կայարաններու միջեւ կազմակերպուած է երկաթուղային խորտակում, որու ընթացքին սպաննուած է պելոռուսական զինուորական շրջանի Կէփէուի պետ Օփանսկին, որ իր հետ կը տանէր նոր ձերբակալուած լեհ լրտես սպայ մը։ Օփանսկիի հետ միասին սպաննուած է վարիչը եւ ծանրապէս վիրաւորուած են երկու պաշտօնեաներ։ Նոյն օրը, Յունիս 7ին, Լենինկրատի համայնավար ակումբին մէջ, կուսակցական ժողովի մը ատեն, նետուած են երկու ռումբեր եւ վիրաւորուած մօտ 30 մարդ, որոնց մէկ քանին շատ ծանր։

Միաժամանակ, Միութեան զանազան վայրերուն մէջ, երեւան հանուած են գործարաններու, զինուորական պահեստներու եւ պետական այլեւայլ հիմնարկութիւններու հրկիզումներ, գործարաններու մեքենաներու փճացում եւայլն։

«Այսպիսով, կ'եզրակացնէ խորհրդ. կառավարութիւնը, միանգամայն պարզ է, թէ Մեծն Բրիտանիոյ կառավարութիւնը, որ արագ թափով պատերազմ կը պատրաստէ Խորհրդ. Միութեան դէմ, ամէն կերպ եւ բոլոր միջոցներով կը ձգտի խանգարել մեր պետութեան բանւորներու եւ գիւղացիներու խաղաղ աշխատանքը»։ Եւ թէեւ «բոլոր այդ արկածախնդրական հակախորհրդային փորձերը ոչ մի արմատ չունին Խորհրդ. Միութեան մէջ, կառավարութիւնը պարտք կը դնէ Համամիութենական Պետական Քաղաքական Վարչութեան (Կէփէու) վրայ՝ ձեռք առնել վճռական միջոցներ պաշտպանելու համար երկիրը օտար լրտեսներու, հրձիգներու, մարդասպաններու եւ անոնց միապետական ու ճերմակ հարիւրակային դաշնակիցներուն դէմ։»

Կը կրկնենք, դժուար է ըսել, թէ ո՞րն է ճիշդ, ո՞րը սխալ խորհրդ. կառավարութեան զեկոյցին մէջ, բայց եթէ ամէն քայլափոխին կը կատարուին ահաբեկումներ ու հրձիգումներ, եթէ դաւադրութիւնները կը յաջորդեն մէկը միւսին եւ, հակառակ ոստիկանական տաժանելի միջոցներու, մարդիկ կը գտնուին, որ իրենց կեանքը զոհելու պատրաստակամութեամբ՝ ռումբի ու ատրճանակի հետ կը խաղան, միայն թէ մէջտեղէն վերցնեն իշխանութեան գլուխ կանգնած մարդիկը, ուրեմն դատարկ խօսք է, թէ երկրին մէջ «արմատ չունին» այդ «արկածախնդրութիւնները»։ Ընդհակառակն, խորհրդային կառավարութիւնը իր պաշտօնական զեկոյցին մէջ յիշած դէպքերով իսկ կը հաստատէ, որ հակակառավարական դաւադրութիւնները «արմատ» ունին ժողովուրդին մէջ, այլապէս անոնք չէին դառնար աւելի եւ աւելի յաճախադէպ։ Ահաբեկումները, սպանութիւններն ու հրկիզումները յաջողութիւն կ'ունենան հոն, ուր ժողովուրդը կը համակրի նման քայլերու։ Առանց համապատասխան նպաստաւոր մթնոլորտի, զեկոյցին թուած դէպքերը չէին կրնար տեղի ունենալ։

Նկատեցէք եւ ուրիշ պարագայ մը։ Թ՛է Լենինկրատի ակումբը ռումբ նետողները, թէ Պելոռուսիայի Չեկայի պետը սպաննողները մնացած են անյայտ. նետած են ռումբը քաղաքի կեդրոնը գտնուող ակումբի մը մէջ ու հեռացած առանց բռնուելու։ Եթէ ժողովուրդը համակրանք չտածէր ահաբեկիչներուն հանդէպ, կարելի՞ բան է որ չբռնուէին։ Խորհրդային իշխանութեան հանդէպ այսօր ստեղծուած է նոյն տրամադրութիւնը, ինչ որ ժամանակ մը կար ցարական կառավարութեան հանդէպ։ Դաշնակցութիւնը քանի՞ չինովնիկ ու ժանտարմ ահաբեկած է եւ ահաբեկիչներէն քանի՞ն բռնուած են...

Խորհրդային կառավարութեան հաւաստիքը, թէ հակախորհրդային «եւրոյթները» երկրին մէջ «արմատներ» չունին, կը հերքուի նաեւ այն ականջ խլացնող աղմուկով, որ ահա երկու շաբաթ է կը տիրէ Խորհրդային Միութեան ներսը, այն խուճապով ու սարսափով, որուն մատնուած են պոլշեւիկ վերին խաւերը, այն վայրագութիւններով, զորս Կէփէուն ի գործ կը դնէ բոլորովին անմեղ մարդոց դէմ։ Մոսկուա, Խարքով, Օտեսա, Թիֆլիս, Երեւան — ամէն կողմ տասնեակներով ու հարիւրներով անմեղ մարդիկ առանց դատ ու դատաստանի, կը ձերբակալուին ու հրացանի կը բռնուին։ Առաջին ցանկը գնդակահարուածներու —20 հոգի— հրատարակուած է «իզվեստիա»ի Յունիս 9ի թիւին մէջ։ Անոր յաջորդած են ուրիշ ցանկեր։ Ի՞նչ է այս, եթէ ոչ վախէն ահաբեկ, խուճապի մատնուած կամ արեան հոտէն խելագարուած թշուառականներու արարք։ Ուժեղ, ժողովուրդի վստահութեան ու համակրանքին վրայ հիմնուած իշխանութիւն մը թոյլ չի տար նման արարքներ։

Ա՛յն, ինչ որ կը կատարուի այսօր Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ, այն հազարաւոր ձերբակալութիւններն ու աքսորները, պատանդներու խմբական սպանութիւնները, մարդկային կերպարանքը կորսնցուցած բանւորներու նոր գալարումներն ու հոսող արիւնը, ա՛յն ականջ խլացնող աղմուկը, որ կը լսուի համայնավարներու բերնէն, լրագիրներու եւ ժողովներու մէջ հնչող ահազանգը, իբր թէ, պատրաստուող պատերազմի մասին — այդ ամէնը ապացոյց է, որ, իսկապէս, խորհրդային իշխանութիւնը կ'անցընէ բացառիկ տագնապ մը, — մէկը ա՛յն գալարումներէն որոնք շատ բաներով կը յիշեցնեն օրհասական արջերու ջղաձգութիւնները։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻ

Պերլին 18 Յունիս

Վերջին երկու տարիներու ընթացքին գործազրկութիւնը այս երկրի ներքին-տնտեսական կեանքին ամէնէն խոր խոցը եղած է։ Ատոր քով զանցառելի է Ֆրանսայի եւ ուրիշ երկիրներու — չհաշուելով Անգլիան — շատ շատ մէկ քանի տասնեակ հազարի հասնող գործազուրկներու թիւը։

Գերմանիոյ գործազրկութեան մասին գաղափար տալու համար, կը բաւէ այստեղ արձանագրել այն փաստը թէ, համաձայն պաշտօնական տուեալներուն, միայն նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր, նորկայ տարուան Յունուար ամսուն, մէկ միլիոն 835 հազար։ Պատկերը աւելի եւս պարզելու համար ըսեմ՝ գրեթէ այդչափի կը հասնէր գործազուրկներու պարագաներու թիւը, որոնց համար գործազուրկ բանւորները յաւելեալ նպաստ կը ստանային։ Գեռ աւելին։ Վերոյիշեալ թիւերը կը վերաբերին միայն նպաստընկալ գործազուրկներուն։ Իսկ նպաստ ստանալու համար գործաւոր մը առնուազն մէկ քանի շաբաթ իր կամքէն հակառակ անգործ ըլլալու է, շարք մը ձեւականութիւններ գոհացնելու է, որով նպաստ չստացող գործազուրկներն եւս զգալի թիւ մը կը կազմեն։

Եւ սակայն, գործազուրկները կը վայելեն պետութեան եւ համայնքներու հոգատարութիւնն ու խնամքը։ Անոնք այնչափ ատեն եւ այնքան նպաստ կը ստանան, որ իրենք եւ իրենց ընտանիքը ապրիլ կարենան, մինչեւ նորէն գործի անցնիլը։ 1925ին եւ 1926ին Գերմանիա մօտ մէկ միլիառ մարք նպաստ տուած է իր գործազուրկներուն։

Վերջին ամիսներու ընթացքին, սակայն, անսովոր անկում մը ցոյց կուտայ գործազուրկներու թիւը այս երկրին մէջ, ինչ որ անշուշտ արդիւնք է տնտեսական բարւոքման։ Այսպէս, Յունուարի կէսերէն սկսեալ մինչեւ Մայիսի կէսը աւելի քան մէկ միլիոն պակսած է գործազուրկներու թիւը, 1 միլիոն 835 հազարէն իջնելով 746 հազարի։ Վերջին երկու տարուան ընթացքին այսպիսի նպաստաւոր վիճակ բնաւ չէ եղած։ Ցոյս կայ, որ առաջիկայ ամիսներու ընթացքին կացութիւնը աւելի եւս բարելաւուի։

Բարելաւումն նկատելի է տնտեսութեան գրեթէ բոլոր ճիւղերուն մէջ — թէ՛ ճարտարարուեստի եւ թէ՛ առեւտուրի։ Նկատելի է զգալի բարելաւում մանաւանդ շինարարական ճիւղին, կառուցանող բանւորներու շարքերուն մէջ։

Եւ հասկնալի է այդ, տրըուած ըլլալով շինարարական այն աննախընթաց եռուզեռը, որ կը տիրէ այս երկրին մէջ։ Մէկը միւսին ետեւէ կը շինուին հազարաւոր բազմայարկ տուներ, ճամբաներ ու ջրանցքներ, կը նորոգուին հինները, եւայլն։ Այնպէս որ կարելի է ըսել թէ՝ ներկայիս մինչեւ իսկ խնդրանքը կը գերազանցէ հատուցումը աշխատանքի այդ ճիւղին մէջ։ Մասամբ ատով կը բացատրուի անշուշտ ամերիկեան ընկերութեան մը կողմէ Պերլինի քաղաքային վարչութեան եղած առաջարկին մերժումը, որու իրականացումով 14 հազար յարկաբաժին աւելի պիտի շինուէր այս ամառ միայն Պերլինի մէջ։

Գործազրկութիւնը գրեթէ դադրած է նաեւ հիւսուածեղէնի եւ ճարտարարուեստի ու առեւտուրի քանի մը ճիւղերուն մէջ։ Ուշագրաւը այն հանգամանքն է մանաւանդ, որ գործազրկութեան նուազման վրայ զգալի ազդեցութիւն չունեցաւ սակարանի աննախընթաց տագնապը, որ տեղի ունեցաւ մէկ-երկու շաբաթ առաջ եւ որ, թերթերու համաձայն, Յուկէս միլիառ մարքի վնաս հասցուց տոկոսաբեր թուղթերու տէրերուն։ Տուժողները մեծ մասամբ նորէն միջակորեար քաղաքացիներն են։

Գործազրկութեան աչքի զարնող նուազումը նշան է, որ գերման ճարտարարուեստի մեքենական արդիացումը կամ ամերիկանացումը իր փոխանցման շրջանը բոլորելու վրայ է։ Արդէն իսկ երկու տարիէ ի վեր տիրող գործազրկութիւնը ոչ թէ այս երկրին տնտեսական աննպաստ պայմաններու, ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի անկման հետեւանք է, այլ ընդհակառակն, անոնց զարգացման եւ արդիացման արդիւնք։ Որով մարդկային աշխատանքը մեքենականով փոխարինելու ջանքեր կը թափուին անխտիր բոլո՛ր մարզերուն մէջ։

Փաստ է արդէն, որ այսօր ուան Գերմանիան իր ճարտարարուեստին արդիացումով գլեր անցեր է ոչ միայն Ֆրանսան, այլ եւ Անգլիան ու շատ մը ճիւղերու մէջ ամերիկեանին հասած է արդէն։

Ուրեմն, երբ, 1—2 տարի յետոյ, Գերմանիա բոլորովին աւարտէ իր ճարտարարուեստին մեքենական արդիացումը, ստիճանաբար պիտի վերնայ նաեւ գործազրկութիւնը. որովհետեւ եղած աշխատաւոր ձեռքերու օգնութեամբ, շատ աւելի քանակութեամբ նիւթական բարիքներ պիտի ստեղծուին քան առաջ։ Ուրիշ խօսքով, այս երկրին տնտեսութիւնը մեծ մղում պիտի ստանայ։

Ա. Ե.

ՀԱՅ ՏՂԵԿԻ ՄԸ ՄԱՀԸ.— Մարսիլիոյ մէջ Ժան Գրիգորեան, 6 տարեկան, տունէն դուրս ելած պահուն, կ'իյնայ հանրակառքին տակ։ Մարմինը բզիկ բզիկ եղած էր։ Մահը վայրկենական եղաւ։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ԻՐ ՏԵՂԸ

Կամ ինչ որ նոյնն է՝ ամէն աշխատանքի կամ գործի, կամ պաշտօնի կոչել այն մարդը որ այդ գործին պահանջած ֆիզիքական եւ մտաւոր ընդունակութիւնները ունի. ահա հիմնապայմանը որպէս զի աշխատաւորը սիրէ իր գործը, տայ իր առաւելագոյն արդիւնքը եւ որպէս զի գործի ապարէզները չխճողուին դժգոհներու, դասալիքներու եւ կամ ուղեկորոյսներու փոհմակներով։

Իրականին մէջ դժբախտաբար, շատ յաճախ ըստ բախտի է որ ամէն ոք կ'ընդգրկէ իր ապարէզը, առանց անոր կոչումը կամ յարմարութիւնը ունենալու. պատճառները շատ են անշուշտ, բայց փաստը փաստ է. եւ ի՞նչ կ'ըլլա՛յ արդիւնքը. գործը, գործիքը եւ գործաւորը իրարու հետ չեն հաշտուիր. արդիւնաւորութիւնը կ'իյնայ. եւ կարգ մը պարագաներու մէջ — երբ գործը մարդկային կեանքի պատասխանատուութեամբ բարդուած է — ողբերգական արկածներ կուգան քաւել տալու այդ զանցառութիւնը։ Օրինակ. կարելի՞ է միշտ ապահով ըլլալ թէ այսինչ հանրակառքին վարիչը, օրն ի բուն իր ափին մէջ բռնած է մեզ պէս շատ մը մարդէակներու ճակատագրին թելերը։ Ամէն երաշխիք կը ներկայացնէ՞ թէ իր ծանր գործին պատշաճ մարդն է։

Արդ, ներկայիս նոր գիտութիւն մը, — մարդոց ընդունակութիւնները հետազօտող արուեստ մը, psychotechnie — ծնած է որ կը ջանայ ուսումնասիրել չարիքին դարմանը։ Աւելի ճիշդը, նոր գիտութիւնը, ո եւ է տուեալ գործի դժուարութիւնները մեկնակէտ ունենալով, կ'ուզէ շօշափելի փորձերով հասկնալ թէ այսինչ կամ այնինչ մարդը ունի՞ այդ դժուարութիւնները հակակշռող յատկութիւններ, մարմնաւոր թէ բարոյական մարզի մէջ։ Մէկ խօսքով նոր գիտութիւնը աշխատանքի եւ աշխատողի բաղդատական ուսումնասիրութիւնն է։

Սպասելով որ փսիքօթէքնիկը գործունէութեան ամէն մարզի մէջ նոր կարգապահութիւն մը ստեղծէ, արդէն սկսած է հրաշքներ գործել կարգ մը սպասարկութեանց մէջ։

Փարիզի հասարակական փոխադրութեան ընկերութիւնը, (T. C. R. P.) որ հանրակառքերու եւ ինքնաշարժերու հսկայ ցանցի մը մենաշնորհն ունի, քանի մը տարիէ ի վեր արդէն հիմնած է մարդազննական աշխատանոց մը, մասնագէտներու ցուցմունքներու համաձայն, ուրկէ կ'անցնին գործի բոլոր նոր թեկնածուները։ Քննութիւնը — պարզ է թէ ինչո՞ւ — խիստ է մանաւանդ շօֆէօռ եւ վաթմանի կոչուող կառավարներու համար։

Բոլորովին ինքնատիպ հաստատութիւն մըն է այդ աշխատանոցը, ուր զանազան գործիքներ յղացուած են չափելու եւ արձանագրելու համար թեկնածուներու տոկունութեան, արթնութեան, ուշադրութեան, զգայարանքներու, պաղարիւնութեան եւայլն. աստիճանները. եւ այդ գործիքներու տուած վճիռները շատ աւելի անսխալական եւ կտրուկ եղած են քան խօսուն քննիչներու տպաւորութիւնները։

Մտնենք սա սրահը, ուր ապակեայ վաթմաններ, տեսակ տեսակ գործիքներու առջեւ իրենց չափը երեւան կը բերեն։

Սա մէկը իր բունին մէջ պինդ սեղմած է սնդիկով լեցուն քառուշտ պզտիկ պարկ մը, որ հաղորդակցութեան մէջ ըլլալով ապակեայ ուղղահայեաց խողովակի մը հետ, սնդիկը խուժած, բարձրացած է այդ փողին մէջ, եւ այդ սնդիկեայ հեղուկ սիւնին տատանումները կը ցուցնեն ենթակային տոկունութիւնը յոգնութեան դէմ։

Այդին բարդ մեքենականութիւն մը փորձի կ'ենթարկէ թեկնածուին միջոցները եւ հնարաւորութիւնները գնահատելու կարողութիւնը։

Ահա մանաւանդ կարեւոր փորձ մը։ Ենթական նստած աթոռի մը վրայ, իր ձեռքին տակ ունի ելեկտրական զանգակի կոճակներ, եւ ոտքերուն տակ զսպանակներ, ճիշդ յար և նմանը հանրակառքի մը մէջ եղածներուն. իրմէն բաւական հեռու, ճերմակ, կարմիր եւ կանաչ լամբարներով ծածկուած տախտակ մը կը մնայ օդին մէջ առկախ. սրահը կը մթնէ. փորձն է որ պիտի սկսի. ենթական պարտաւորուած է զանազան լամբարներով իրեն տրուած ազդանշաններուն համաձայն կատարել այս կամ այն շարժումը, հնչել այս կամ այն զանգակը. անդադար արձանագրիչ գործիքներ, հետեւելէ վերջ իր բոլոր ճիշդ կամ սխալ շարժումներուն, կուտան չափանիշը անոր անուշադրութեան։

Բայց, այս ի՞նչ է...։ ճիշդ այդ խաւարին մէջ, յանկարծ փողի սուր եւ շեշտ կանչ մը կը հնչէ ենթակայի նստարանին տակէն. չսպասուած պահերու մէջ այդ սուր ճիչը կուգայ լարական ցնցում մը տալու, եւ միանգամայն դիմացը, լապտերներու քով, նոյնքան անակնկալ կերպով սինեմայի տրամաթիկ տեսարան մը կը սկսի թաւալիլ։ Եւ այս ամէնը պարզապէս շուարեցնելու համար ապագայ կառավարը եւ երեւան բերելու համար անոր կեդրոնացումի եւ պաղարիւնութեան սակը։

Եւ դեռ աւելին. քննելին կ'ենթարկուի տակաւին համադրական փորձի մը։

Քննելի ենթական կը դրուի անշարժ հանրակառքի մը մէջ, ու կը հրաւիրուի վարելու լծակները կամ զսպանակները, մինչ իր բոլոր շարժումները կ'արձանագրուին։ Ճիշդ իր առջեւ վարագոյրի մը վրայ կը թաւալի շարժանկարի ժապաւէն մը, որ իրեն կը ներկայացնէ մեծ պողոտայի մը եռուզեռուն կեանքը. ինքնաշարժներ, բեռնատար կառքեր, թաքսիներ եւ անցորդներ որ կուգան, կը խաչաձեւեն զինք եւ կը ստեղծեն անակնկալ արգելքներ. ու քննութիւն անցընող կառավարը պարտաւոր է իւրաքանչիւր արգելքի համեմատ ընել համապատասխան շարժումը, արագացնել, դանդաղեցնել, ազդանշան տալ կամ կեցնել։ Վերջին խօսքը կը մնայ արձանագրիչ գործիքին որ կը ցուցնէ թէ որքան արագութեամբ կամ ճշտութեամբ կառավարը գիտցած է պատշաճիլ զանազան պարագաներուն։

Գիտական այս աշխատանոցը, թէեւ տակաւին նոր կազմակերպուած, անուրանալի ծառայութիւն մը սկսած է մատուցանել։ Յարմարագոյն աշխատաւորներուն ընտրութեան հետեւանքով զգալապէս պակսած են արկածներու թիւը։

Անկասկած այս մեթոտը առտիճանաբար պիտի տարածուի գործունէութեան ուրիշ ասպարէզներու մէջ, այն ճիւղերուն մէջ մանաւանդ ուր աշխատաւոր մը պատասխանատուութիւն մը կը ստանձնէ ըլլայ իր կեանքին, ըլլայ ուրիշներու կեանքին համար։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՊԱՏԻ ԹԵՐԹԵՐԸ.— Մոսկուայի շրջանին գիւղերուն հարսնիքի ընթացքին, կոխն ու հայհոյանքները պակաս չեն։ Սէրկէյպոլ գիւղէն երիտասարդ մը իրենց «պատի թերթին» մէջ կը ծաղրէ գրացի Վասիլովկա գիւղին հարսնիօրներուն կոխը։ Վասիլովկացիները կռիւի կ'ելլեն Սէրկէյպոլցիներուն վրայ, եւ կը վերադառնան միայն այն ատեն, երբ կը յաջողին փրցնել ու պատռել պատի թերթը։ (Մուրճ-Մանգաղ 12 Յունիս)։

ԱՆՀԱՐԱԶԱՏ ՈՐԴԻՆ

…խառնագի ընտանիք մը ունիմ: Ընտանիքիս անդամներուն մէջ ֆրանսացիներ, իտալացիներ, ռումանացիներ, ցոյներ ու մինչեւ անգամ Հնդկուհիներ կան: Հայ ըլլալով ալ ե՛ս՝ Թշուառս մնացած եմ:

Մեր ընտանիքը ուրիշ զարմանալի կողմ մըն ալ ունի: Բարեկամական ու թշնամական սերտ յարաբերութիւններ կը մշակէ թուրքին, ռուսին, Անգլիացիին ու Ամերիկացիին հետ:

Աւելի ինքնատիպ մէկ երեւոյթ ալ սա է որ՝ ընտանիքիս անդամները մերթ լուռ մերթ խօսառու քով կուգան լրջօրէն՝ ժողով գումարելու եւ բազմաթիւ խնդիրներու լուծում ընծայելու համար:

Անցեալները բացառիկ վիճաբանական ժողովի մը համար հրաւէր ստացայ, ընտանիքիս անծանօթ մէկ անդամէն: Եկայ գացի: Այնտեղ էին ընտանիքիս բոլոր ծանօթ անդամները: Ժողովը պատկառելի էր: Բեմ բարձրացաւ մեզ հրաւիրող ինքնակոչ հռետորը: Հագած էր մուշտակաւոր վերարկու: Աչքերը կապոյտ ու մօրուքը երկար: Հարուստ ծերունիի մը կը նմանէր: Երիտասարդական աւիւնով ճառեց, էսփէրանթոյով: Ցատկապէս իր կողմէ բերուած փոքրիկի մը քանի մը լեզուներու թարգմանեց բեմբասացին խօսքերը: Անիկա մեզի հրաւէր կ'ուղղէր որ թողունք մեր ազգութիւնները եւ միանանք իր հիմնել սկսած նոր ազգութեան ու վերջ տանք մեր «բուրժուազիական» գործերուն ու գաղափարներուն:

Թեր ու դէմ բազմաժխոր վիճաբանութիւն մը սկսաւ: Ամէնէն վերջը ես խօսք առնելով՝ քաղաքավարօրէն հարցուցի թէ՝ որո՞վ իրաւամբ կը խօսի մեր ընտանիքին մէջ եւ պահանջեցի յայտնել իր ինքնութիւնը:

Այս խօսքիս վրայ մեծ եղաւ հռետորին յուզումն ու բարկութիւնը:

Նետեց վերարկուն, հանեց իր մօրուքը, որ կեղծ է եղեր ու ներկայացուց ինքզինքը: Խենթուկ տղեկ մը ունէինք մեր առջեւ:

— Ե՛ս, բսաւ, ձեր խայտառակութիւններուն պտուղն եմ: Երբ դուք մէկ տան մէջ կ'ապրէիք՝ գեղեցիկ կին մը կ'այցելէր ձեզի: Ձենէ իւրաքանչիւրը ամուսնական խոստումով այդ կինը խաբեց: Ես անոր ծնունդն եմ: Պապաս անյայտ է: Ո՛չ մէկ ազգութեան կը պատկանիմ: Միջազգայնական եմ:

Այս յայտարարութեան վրայ աղմուկ, ժխոր, թոհ ու բոհ:

Տասը բերնէ խօսք մը միայն կը լսուէր որոշապէս.

— Տօ, փ… , դո՛ւրս…

ԸՆԿԵՐ ՎԱԶՐԻԿ

ՀԱՅՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՀԱՅԵՐ

ՐԻՇԷՐԱՆՇ (19 Յունիս)— Այս գիւղը կը գտնուի Վօքլիւզի մօտ: Հոս կը բնակին 14 հայ որբուհի եւ որբեւայրիներ: Զրկուած հայրենակիցէ եւ հայրենիքէ, երբ զիս տեսան, վազեցին շուրջս եւ սկսան լալ մանուկի պէս: Քառասունոց կին մը, իր արցունքներուն մէջէն, դառնապէս կը գանգատէր. «Ցզա՛ս, Թուրքին սուրը մէկ անգամէն վերջ կուտար մեր կեանքին իսկ հոս օրական քիչիկ քիչիկ կը մեռցնեն մեզ, ինչ որ աւելի շատ չարչարալից է: Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը այս խորթ երկրին մէջ»:

Իրապէս ողբալի է իրենց վիճակը: Օրական 10 ժամ աշխատանքի փոխարէն կը ստանան 8-10 ֆրանք: Իրենց ինքնութեան թուղթն իսկ 6 ամիսէ ի վեր չէ յանձնուած գործարանատիրոջ հրամանով, որպէսզի անկարելի դառնայ հեռանալ: Արդեօք Լիոնի Ազգային Մարմինը պիտի ուզէ՞ հետաքրքրուիլ այս ցիրուցան Հայերուն վիճակով:

ՆԻՈՆ.— Րիշէրանշէն 4 քիլոմէթր դէպի հիւսիս կը գտնուի այս փոքրիկ գիւղը, ուր կան մօտ 10 Հայեր, որոնք կ'աշխատին մետաքսի գործարանի մը մէջ: Կը ստանան օրական 12—13.50 ֆրանք՝ 9 ժամ աշխատանքի փոխարէն: Մասամբ լաւ է անոնց վիճակը, բաղդատմամբ Րիշէրանշի Հայերուն, սակայն միեւնոյն դժգոհութիւնը կը տիրէ հոս եւս:

Գ. ՔԻԼԱՐՃԵԱՆ

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՎԱՐԺԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Վարչական խորհուրդը անհրաժեշտ կը նկատէ, Մարսէյլի եւ շրջակայի հայութեան ուշադրութեանը յանձնել հետեւեալ օրինական կէտերը.—

Ա. Բոլոր Հայրենակցական միութիւններէն կը խնդրուի իրենց կանոնագիր - ծրագիրն ու վարչութեան կազմը փութով հաղորդել խորհուրդիս, զանոնք վաւերացնելու համար: Բ. Մինչեւ հիմա ազգային տուրքի չմասնակցող հայրենակիցներէն կը խնդրուի կատարել իրենց պարտականութիւնը: Առաջնորդարանի հետ գործ ունեցող անհատները պարտաւոր են ներկայանալ Ազգ. տուրքի ստացագիրով: Գ. Ծննդեան, ամուսնութեան, ինքնութեան եւ այլ վկայականներու խնդրով, վարչութիւնս միայն իրաւասու է զբաղիլ եւ հաստատել, հետեւաբար այդ բոլորին համար պէտք է դիմել միայն վարչական խորհուրդի գրասենեակը: Դ. Տեղեկացած եւ ստուգած ըլլալով որ անհատներու քով առաջնորդարանի յատուկ չգործածուած պաշտօնաթուղթեր եւ վկայագրեր կը գտնուին, կը խնդրենք այս կարգի թուղթեր ունեցող հայրենակիցներէն զանոնք անմիջապէս յանձնել առաջնորդարան: Վերոյիշեալ պաշտօնական թուղթերը ապօրինի կերպով գործածողներու դէմ, որոշած ենք հետապնդում կատարել: Ե. Կրօնական ժողովի հերթական նիստի օր նշանակուած ըլլալով ամէն Հինգշաբթի՝ ժամը 9էն 12, ամուսնական եւ այլ այդ կարգի խնդիրներու համար ներկայանալ նոյն օրը միայն: Զ. Առաջնորդարանի գրասենեակը բաց է, ամէն օր առաւօտեան ժամը 9—12, ու կէսօրէ յետոյ ժամը 3—6ը: Է. Շաբթուան պատարագիչ քահանան, պարտադի՛ր կերպով, պիտի մնայ եկեղեցի: Հաղորդութեան, թաղումի եւ այլ արարողութեանց համար, քահանայի պէտք ունեցողները կրնան դիմել ուղղակի եկեղեցի:

14 Յունիս, 1927 (կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ՄԱՐԶԻԿ ՄԷԿ ԱՆԳԱՄԷՆ

ՉԵԽՈՍԼԱՎԱՔԻՈՅ Բ. ՈԼԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

(Թղթակցութիւն Փրակայէն)

Չեխոսլովաքիոյ Սոց. դեմոկրատ բանւորական մարզական կազմակերպութիւններու միութիւնը այս տարի Յունիս-Յուլիս ամիսներուն Փրակայի մէջ կը կազմակերպէ բանւորական երկրորդ ողիմպիականը:

Դատելով մինչեւ այժմ կատարուած աշխատանքներէն ու պատրաստութիւններէն, այս տարուան բանւորական ողիմպիականը պիտի ըլլայ մեծ եւ շքեղ գոյց՝ բաղդատելով նախորդ ողիմպիկանի հետ: Ողիմպիական խաղերը տեղի պիտի ունենան այն դաշտին վրայ, ուր անցեալ տարի կատարուեցան «սոկոլ»ներու միջազգային խաղերը: Այդ ընդարձակ դաշտին վրայ, որ պետութեան կը պատկանի, կը շինուի ստադիոնը, որ պիտի բռնէ 327 հազար քառակուսի մեթր տարածութիւն եւ պիտի կրնայ տեղաւորել հարիւր հազար հանդիսատես: Մարզադաշտին վրայ իրենց խաղերը պիտի ցուցադրեն մէկ անգամէն տասը հազար մարզիկներ: Շինութիւնը պիտի նստի երկու միլիոն չեխ. կրոն. (1,33 միլ. ֆրանք): Մարզական գլխաւոր օրերը պիտի ըլլան Յուլիս 2—6: Այս օրերէն առաջ տեղի պիտի ունենան աշակերտական ողիմպիականի խաղերը, Յունիս 26ին: Վերջինիս իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն Չեխոսլովաքիոյ վեց շրջաններու 12 հազար աշակերտ-աշակերտուհիները:

Երկրորդ ողիմպիականը եւ մասնակցող չեխ ու օտար բանւորական կազմակերպութիւններու քանակը աւելորդ անգամ մըն ալ պիտի ապացուցանէ թէ որքան խոշոր ծաւալ են ստացեր մարզական կազմակերպութիւնները: Չեխ բանւորական մարզական կազմակերպութիւնները վերջին վեց տարիներու ընթացքին հանդէս բերին արտակարգ եռանդ ու կազմակերպչական խոշոր ընդունակութիւններ: Անոնք եռանդագին մասնակցեցան արտասահմանեան ողիմպիական բոլոր մրցումներուն: Եթէ առաջին չեխական ողիմպիականին կը մասնակցէին (1921ին) 23 հազար մարդ, այս տարուան մարզական խաղերուն պիտի մասնակցին 30 հազար:

Այս տարուան ողիմպիականի ծրագիրը կը պարունակէ հաւասար չափով թէ՛ մարմնամարզական, թէ՛ սփորի խաղեր: Բոլոր խումբերու (աշակերտ-աշակերտուհի, երիտասարդ, երիտասարդուհի, հասակաւոր կիներու եւ այրերու, բանւորներու ու բանւորուհիներու) միանական մարմնամարզը պիտի ըլլայ վերջինը եւ բոլոր խաղերու թագն ու պսակը: Ողիմպիականի ծրագիրը կը բովանդակէ նման մրցումներու զանազան տեսակներ: Մարմնամարզի գլխաւոր օրերուն պիտի ցուցադրուի «Աշխատանքով դէպի ազատութիւն» տեսարանը: Կազմակերպչական աշխատանքները կը վարէ ողիմպիականի վարչութիւնը, որ բաժնուած է 12 մասնաճիւղերու: Որպէսզի մօտաւոր չափով հնարաւոր ըլլայ պատկերացնել այս մարմնի բարդ կազմութիւնը եւ աշխատանքներու բազմազանութիւնը — բաւական է մատնանշել որ միայն կարգադրիչ մասնաճիւղը կը բաղկանայ 1500 անդամէ: Տեղաւորման մասնաճիւղը Փրակայի մէջ 110 դպրոց պիտի պատրաստէ ու կահաւորէ՝ մարզիկները տեղաւորելու համար: Բացի չեխոսլովակեան Ս. դեմոկ. բանւորական կազմակերպութիւններէն, Ողիմպիականին պիտի մասնակցին գերմանական սոց. դեմ. բանւորական կազմակերպութենէն 4000 մարզիկներ եւ չեխոսլովակեան վեց ուրիշ մարզական ու սփորի կազմակերպութիւններ: Չեխ բանւորական ողիմպիականին պիտի մասնակցին 14 ժողովուրդներու մարզիկներ: Արդէն իրենց համաձայնութիւնն են յայտնած մասնակցելու՝ 1. Անգլիա, 2. Պելժիա, 3. Ֆրանսա, 4. Եուկօսլաւիա, 5. Լատվիա, 6. Հունգարիա, 7. Լեհաստան, 8. Աւստրիա, 9. Ռումանիա, 10. Զուիցերիա, 11. Ուկրանացիներ, 12. Ամերիկացի չեխեր եւայլն: Վերոյիշեալ երկիրներու մարզական ու սփորի բոլոր կազմակերպութիւնները անդամ են Լուցերնայի մարզական միջազգայինին, որ իր մէջ կը համրէ 1.5 միլիոն անդամ:

Չեխական երկրորդ ողիմպիականը խոշոր արժէք եւ նշանակութիւն պիտի ունենայ ոչ միայն Չեխոսլովաք բանւորական մասսաներու մարմնական կրթութեան համար, այլ եւ պիտի դառնայ բոլոր երկիրներու բանւորները իրար հետ կապելու գեղեցիկ փորձ մը: Եւ արդէն միջազգային ընկերվարական մամուլի մասնաւոր ուշադրութիւնը լաւագոյն վկայականն է այս բանին:

Յ. ՍԵՒԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԻՆ ԳԻՐՔԵՐ

«Մամուլի եւ գիրքի» օրուան առթիւ, Երեւանի գրադարանին մէջ, Մայիս 15էն մինչեւ Յունիս 1, բացուած էր Մամուլի պատմութեան ցուցահանդէս մը:

Ցուցադրուած բազմաթիւ հին ու նոր հրատարակութիւններու մէջ կային,

1.— Ուրբաթագիրք կամ Պարզատոմար Հայոց, տպ. 1512—1513ին Y. Z. A. տպարանին մէջ, (քաղաքը ծանօթ չէ, թերեւս Վենետիկ):

2.— Համատարած քարտէզ, տպ. 1695ին Ամսթէրտամի մէջ, հրատ. Թովմաս Վանանդեցիի: Քարտէզը թարմ պահած է իր գոյները: Շուրջը կան բազմաթիւ նկարներ, որոնք կը ներկայացնեն տիեզերածնութեան աստուածաշնչական աւանդութիւնները:

3.— Կարտինալ Ռիշլիէօյի «Բառգիրք Հայոց»ը, տպ. 1633ին Փարիզի մէջ:

4.— Մովսէս Խորենացիի պատմութիւնն ու աշխարհագրութիւնը, մէկ երեսին հայերէն, միւս երեսին լատիներէն, տպ. 1736ին Լոնտոն:

5.— Առաքել Պատմիչ, տպ. 1666ին Ամսթերտամ:

6.— Ֆրանսերէն համայնագիտարան, տպ. 1571ին Փարիզ:

7.— Յայսմաւուրք, տպ. 1706ին Կ. Պոլիս:

8.— Վրացերէն քերականութիւն, տպ. 1670ին, Հռոմ, լատիներէն լեզուով: Հեղինակ՝ Ֆրանչիսկո Մարիա Մաջջիօ:

9.— «Ուսումնասէր Լրագիր», քաղաքական, գրագիտական եւ առեւտրական, գրաբար լեզուով, հրատ. 1851ին, Սինկափուր:

10.— Պէյքընի Opera Omnia գիրքին ա. հրատարակութիւնը, տպ. 1665ին: Լ. Հոլպէրկի Le Théâtre danois գիրքին ա. ֆրանս. հրատարակութիւնը, տպ. 1746ին: Եւ ուրիշ ա. տպագրութիւններ եւրոպական ծանօթ հին հեղինակներու:

11.— Ֆրանսացի ճանապարհորդ Թավէռնիէի «Ուղեւորութիւն»ը Տաճկաստան, Պարսկաստան եւ Հնդկաստան, տպ. 1682ին, Փարիզ: Թուռնըֆորի «Արեւելքի ճամբորդութիւնը», տպ. 1718: Եւ ուրիշ ճանապարհորդական հին գիրքեր:

Ցուցահանդէսին մէջ հետաքրքրական էր դիտել գիրերու զարգացման պատմութիւնը, որ ցուցադրուած էր նկարներով: Հոն նկարուած էին ամերիկեան Հնդիկներու հանգուցագիրերը, (չուաններու հանգոյցներով կազմուած գիրեր, որոնց բանալին գտած է Սպանիացի մը,) աֆրիկեան ժողովուրդներու նկարհանելուկները (rébus), եգիպտական մեհենագիրերը, ասորական սեպագիրերը, փիւնիկեան աթուբան, վանականներու ձեռագիրներ եւ Կիւթէնպէրկի տպագրութիւնը:

Ցուցադրուած էին նոյնպէս շքեղ տպագրութիւններու, կազմերու նմոյշներ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՌՈՆ ԳՈՂԸ.— Նշանաւոր գող մը, Ֆօնթանիլ, որ երկու տարիէ ի վեր կորսուած էր հակառակ ոստիկանութեան խիստ փնտռտուքներուն, պառոն Փիքարա անունով կը հաստատուի Մարսէյլի մէջ:

Ու պառոնը, Մարսիլիոյ մէջ, մղուած իր գողի բնազդներէն, կը գրպանէ բոլոր այն նպաստները, որոնք կը հասնէին իրեն իբրեւ նախագահ՝ «բորոտութեան դէմ պայքարող ընկերութեան»:

Տեսնելով որ մատնուած է թոյն կը խմէ եւ կը մտնէ անձնասպաններուն փոսը:

ԵՐԵՔ ՄԻԼԻՈՆԻ ԳՈՀԱՐ.— Մարքիզ մը, որ կը բնակէր Փարիզի ջոջ թաղերէն Ֆօշ Ե. պողոտային վրայ ապարանք մը, ծառայութեան կանչած էր 30 տարեկան ֆրանսացի մը, որ 30 օր չծառայած, անցեալ առտու պարպեց տիրոջ գոհարեղէններու արկղը եւ մեկնեցաւ:

Երբ մարքիզուհին տեսաւ իր գոհարեղէններու արկղը, որ բերանը բաց՝ կը յօրանջէր, լացա՜ւ, երկա՜ր լացաւ թուցեալ քայռամանեակներուն, ադամանդակուռ ապարանջաններուն, մարգարտահիւս մանեակներուն, բոցաշուք մատանիներուն, ծիլ ծիլ օղերուն վրայ, աղի ջուրէ մարգրիտներ թափեց ու նուաղեցաւ:

Կորսուած էր երե՛ք միլիոն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՆԱՆԹԻ ՄԷՋ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՈՒՐԻՇ ԳՈՐԾ ՄԸ

Քանիցս ձերբակալուած էր, արգիլեալ գօտիներու մէջ մտած ըլլալու յանցանքով եւ փրկուած էր վճարելով մեծ տուգանքներ. ի վերջոյ՝ իրեն հրամայուած էր որ նաւէն դուրս չելլել. այսինքն ցամաք ոտք չկոխել: Այս որոշումին հետ նաեւ իրեն հաղորդուած էր որ՝ եթէ անսաստէ՝ առաջին առթիւ իսկ պիտի վտարուի երկրէն:

Արդ՝ ցամաք ելած ըլլալով իսկ արդէն, Միշէլըն՝ ինքզինքը ծանր կացութեան մէջ կը դնէր:

Կը պատրաստուէի իրեն երթալ ըսելու որ ինծի հետեւի, երբ երկուքը մէկ ոտքի ելան եւ պատրաստուեցան մեկնելու:

Կարծելով որ երկուքն ալ դէպի իրենց նաւերը պիտի ուղղուին, դրան մօտ պահուըտեցայ, սպասելով որ իր ընկերը մեկնի եւ Միշէլըն առանձին մնայ, որպէսզի զինքը ձերբակալեմ:

Բայց մարդիկը սրճարանին դրան առջեւ, իրենց խօսակցութիւնը կը շարունակէին:

Իմ կեցած տեղէս թէ՛ կրնայի զիրենք տեսնել եւ թէ լսել, առանց անոնցմէ նշմարուելու:

Երկրորդ նաւազը կը հարցնէր Միշէլընի.

— Ե՞րբ կը մեկնիք:

— Վաղը. անշուշտ մեր նաւերուն բեռը մաս մը պարպուած է, եւ գիտեմ թէ՝ նաւապետը երեկ իր թուղթերը ստորագրել տուաւ:

— Քարտիֆ կ'երթայ:

— Այո, բայց, Պրէսթէն անդին մեզի կ'ընկերանան:

— Վերջին անգամ ինչե՞ր եկան ձեր նաւուն հետ:

— Զրահաւորներ եւ օդանաւեր:

— Ի՞նչ ազգի:

— Անգլիական եւ ֆրանսական:

Մարդը պահ մը մտածելէ յետոյ,

— Լուսանկարը որ քիչ առաջ յանձնեցիք, շատ շահեկան է. ո՞ւրտեղ շինուած է:

— Չեմ հասկնար:

— Կը հարցնեմ թէ՝ ուրտե՞ղ հանդիպեցաք յածանաւերուն:

— Փլիմութէն կուգային. Էտիխթընի փարոսին բացերն էր որ հանդիպեցանք նաւերուն:

— Ճիշտ քանի՞ օր կայ:

— Հինգշաբթի էր, առտուան ժամը 2ին:

— Ըսել է վեց օր. լուրը քիչ մը ուշ հասած է ինծի, բայց պետը անշուշտ պիտի կրնայ զայն օգտագործել. ուրիշ ըսելիք չունի՞ք:

— Ոչինչ:

— Լա՛ւ. ուղղակի ձեր նաւը գացէք եւ հոն ինծի սպասեցէք. ժամը ութին կամ իննին ես հոն կ'ըլլամ. ձեր դրամին հետ մէկտեղ, նաեւ ձեզի նոր հրահանգներ պիտի տամ. կը յանձնարարեմ ձեզի որ, աչքերնիդ բանաք, որպէսզի ներս մտած առեններդ չձերբակալուիք. այս միջոցիս շատ պէտք ունինք ձեզի:

Եւ իրարու ձեռք սեղմելէ յետոյ, երկու մարդիկը բաժնուեցան. մէկը գնաց դէպի իր նաւը որ քարափին քով խարսխած էր, միւսը ուղղուեցաւ դէպի ծովային կայանը:

Անշուշտ, այլեւս Միշէլընի անմիջական ձերբակալման խնդիր չէր մնար:

Հետքը որուն վրայ ինկած էի պատահմամբ, այնքա՜ն շահեկան էր որ, պէտք էր մինչեւ վերջը հետապնդել: Թոյլ տուի որ նաւաստին՝ բաւական մը ինձմէ առաջ անցնի, եւ երբ հարիւր մեթրի չափ առաջացաւ, սկսայ զինքը հետապնդել: Մինչեւ Շանթընէ ետեւէն գացի, ուր մտաւ սրճարան մը որ, հակառակ ոստիկանական հրահանգին, դեռ բաց էր:

Սրճարանին մօտեցայ եւ դրան ծակէն դէպի ներս ակնարկ մը նետեցի:

Սրահը լեցուն էր օտար նաւազներով, մեծ մասամբ գինով. բոլոր սեղանները պատերուն մօտեցուցած էին եւ մէջտեղը՝ զոյգ մը կը պարէր:

Բայց մարդը որ կը հետապնդէի, անհետացած էր: Ո՞ւր կրնար գացած ըլլալ:

Անմիջապէս շրջակայ տուներուն շրջանը ըրի, տեսնելու համար թէ ուրիշ ելք մը կա՞ր. յետոյ սրճարանին առջեւ գալով, ներս մտայ…:

Հոն գտնուող այրերն ու կիները՝ վերէն վար զիս չափչփեցին. սրճարանին պետը՝ աւելի հետաքրքիր, եկաւ մօտէն զիս դիտելու, բայց կ'երեւի զգեստս եւ իմ կեցուածքս իրեն վստահութիւն ներշնչեցին, որովհետեւ մարդ չհամարձակեցաւ դիտողութիւն ընել:

Իմ ուզածս ալ այդ էր, որովհետեւ, թէեւ ամէն ինչ աչք առած էի, բայց ծեծկուուքով չէր որ պիտի կրնայի քննութիւնս առաջ տանիլ:

Գինովի պէս երերալով, տատանելով, գացի տեղ բռնելու աղմկարար խումբի մը քովը, ուրկէ կրնայի դիտել ինչ որ կ'անցնէր կը դառնար ներսի սրահին մէջ: Հոն էր նաւաստին որ երկու քաղքենիներու հետ կը խօսակցէր: Անոնցմէ մէկը՝ ծովային քարտէսի մը վրայ հակած, մտիկ կ'ընէր հրահանգները որ նաւաստին իրեն կուտար, մինչ միւսը կը նօթագրէր:

(Շար.)

տին՝ արտաքին Նախարար Շթրէզէմանի: Երեսփոխանը իր ճառին մէջ ըսաւ թէ բոլոր Գերմաններուն համար միացումը քաղաքական նպատակ մըն է, ու հերքեց այն տարակուսթիւնը թէ Սէն Ժերմէնի դաշնագրին 88րդ յօդուածով միացումը արգիլուած է:

Ժողովականներէն ոչ ոք չհակաճառեց Միթթէլմանի այս յայտարարութեան, մինչ Վէրսայլի դաշնագրին 80րդ յօդուածով Գերմանիա յանձն կ'առնէ բացարձակապէս յարգել Աւստրիոյ անկախութիւնը:

Տիւրզիներու ապստամբութիւնը վերջացած

«Թայմզ»ի Թղթակիցը Պէյրութէն կը հեռագրէ.—

Ֆրանսական զինուորական տեղեկատու դիւանին պետը վերադարձաւ Քասր-էլ-Ազրաքէն (Անդրյորդանան), ուր շնորհիւ Անգլիացիներու աջակցութեան, յաջողեցաւ Տիւրզիներու ապստամբութիւնը վերջնապէս դադրեցնել: Պաշտօնապէս կը յայտարարուի թէ 72 ապստամբներ անձնատուր եղած եւ արդէն իսկ Քասր-էլ-Ազրաքէն մեկնած են դէպի իրենց տեղերը՝ Ճէպէլը Տրիւզի մէջ:

Անձնատուր եղող ապստամբ պետերը, որոնց մէջ Աթրաշ ընտանիքին ազդեցիկ անդամները, իրենց հրամանին տակ ունէին աւելի քան 20000 հոգի, որոնք բոլորն ալ իրենց տեղերը պիտի դառնան:

Ֆրանսական պաշտօնական զեկոյց մը մեծ գովեստով կը խօսի անգլիական իշխանութեանց աջակցութեան վրայ եւ կը շեշտէ թէ այս անձնատուութիւնով այլեւս խաղաղութիւնը կը վերահաստատուի Ճէպէլը Տրիւզի մէջ:

Անգլիա եւ Եգիպտոս

Եգիպտական բանակի կազմակերպութեան մասին Անգլիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ վերջերս ծագած վէճը առժամապէս կարգադրուեցաւ: Վարչապետ Սէրվէթ փաշա մօտ օրէն Լոնտոն պիտի երթայ Ֆուատ Թագաւորին հետ, որուն ճամբորդութիւնը ծանուցուած էր արդէն քանի մը ամիս առաջ: Թագաւորը իր զբօսանաւով ճամբայ պիտի ելլէ Յունիս 25ին եւ Անգլիա պիտի հասնի Յուլիսի սկիզբները:

Այս այցելութեան առթիւ կը կարծուի թէ վերջնապէս պիտի կարգադրուին երկու երկիրներու միջեւ առկախ բոլոր վէճերը, ներկայ անբնականոն վիճակը վերջ պիտի գտնէ, Անգլիա պիտի ճանչնայ Եգիպտոսի կատարեալ անկախութիւնը եւ զինուորական դաշնակցութիւն մը պիտի կնքէ անոր հետ:

«Օպզըրվըր» կը գրէ այս առթիւ. «Ինչպէս որ 1922ի Քըրզընի յայտարարութեան մէջ ըսուած էր, անգլ. կառավարութեան նպատակն է միշտ դադրեցնել իր մասնակցութիւնը Եգիպտոսի ներքին գործերուն մէջ, անմիջապէս որ տեղական կառավարութիւնը ի վիճակի ըլլայ բաւարար երաշխաւորութիւններ տալ Անգլիոյ օրինական շահերուն՝ մասնաւորապէս Սուէզի ջրանցքի հաղորդակցութեանց եւ Եգիպտոսի մէջ անգլիական առեւտուրին համար:»

Փուանքարէի ճառը եւ Գերմանիա

Վարչապետ Փուանքարէ կիրակի օր ճառ մը խօսեցաւ Լիւնէվիլի մէջ՝ Մեծ Պատերազմի մեռելներու յիշատակին կանգնուած կոթողին բացման առթիւ: Վարչապետը յիշեց թէ Լիւնէվիլ շատ տառապած է գերման գրաւումին տակ: «Ձեզմէ պահանջել որ մոռնաք այդ ողբերգական օրերը, ըսաւ Փուանքարէ, ձեր մարմինին մէկ անդամը կտրելու հրաւիրել պիտի նշանակէր: Ձեր տառապանքները ձեզի կը պատկանին եւ ձեր քաջութիւնը խիստ մեծ պատիւ կը բերէ ձեզ, ուստի եւ անոնց յիշատակը պէտք է հանդիսաւորապէս պահուի ձեր տարեգրութեանց մէջ: Ասիկա ըսել չէ սակայն թէ դուք յաւիտենական վրէժխնդրութիւն պէտք է պահէք դրացի ազգի մը դէմ: Եթէ իր պարտութենէն վերջ Գերմանիա բացէ ի բաց այպանէր զինքը պատերազմի մղող կառավարութիւնն ու զինուորական դասակարգը, ինչպէս մենք ըրինք 1870ին, եթէ կայսերական քաղաքականութեան պատասխանատուները չպաշտպանէր, ոչ ոքի միտքէն պիտի անցնէր ժողովուրդ մը շփոթել ինկած վարչաձեւի մը հետ եւ բոլոր Գերմաններուն վերագրել այն զազրելի արարքները, որոնց ականատես եղանք: Մեզմէ ոչ ոք վրէժ եւ ատելութիւն կը սնուցանէ ամբողջ Գերմանիոյ հանդէպ. ատիկա հակառակ պիտի ըլլար Ֆրանսայի աւանդական աւանդութիւններուն: Իր երկար եւ հրաշալի պատմութեան մէջ, ամէն անգամ որ մեր երկիրը յաղթական եղած է, ինքնաբերաբար ձեռք կարկառած է պարտեալին: Եթէ խաղաղութիւնը կը վտանգուի, յանցանքը Ֆրանսայինը չէ: Ֆրանսա դաշնագիրներէն դուրս ոեւէ բան չի պահանջեր. ցարդ իր պահանջը եղած է եւ պիտի ըլլայ իր սահմանագլուխին ապահովութիւնը եւ հատուցումներու վճարումը: Ասոր ապացոյցները տուաւ Լոքառնոյի եւ Ժընեւի մէջ: Սակայն ինչո՞ւ արդեօք Գերմանիա 15 օր առաջ մեծ հանդիսաւորութեամբ Լիգնիցէն կը դրկէր մարտանաւ մը, զոր տակաւին «Էլզաս» (Ալզաս) կ'անուանէ: Ինչո՞ւ համար 1925 Նոյեմբեր 1ին եւ 3ին, այսինքն Լոքառնոյէն վերջ արտասանուած ճառի մը մէջ, գերման նախարար մը կ'ըսէր թէ Գերմանիա զինու զօրութեամբ հպատակեցաւ միայն: Ինչո՞ւ կը յայտարարէր թէ Գերմանիա բարոյապէս երբեք չի հրաժարիր իր կորսուած նահանգներէն եւ գերման բնակչութենէն: Յետոյ ինչո՞ւ ուրիշ Նախարար մը աւելի բացորոշ կերպով կ'աւելցնէր թէ ինք Ալզասը գերման նահանգ մը կը նկատէ, եւ թէ բռնի ուժին հպատակելով, Գերմանիա երբեք հրաժարած չէ գերմանական ոեւէ երկրէ մը: Ինչո՞ւ միւս կողմէ գերման ելմտական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ հիմակուընէ հասկցնել կ'ուզեն որ երկու տարի չանցած Գերմանիա Տօուըսի ծրագրին վերաքննութիւնը պիտի պահանջէ եւ այլեւս չպիտի վճարէ նախատեսուած վճարումները: Գերման թերթեր գիս կը ներկայացնեն իբրեւ մենամոլ մը, որ վրէժէ զատ ուրիշ նպատակներ չի սնուցաներ: Մենք կ'ատենք պատերազմը: Մեր շահը կը պահանջէ բարի յարաբերութիւններ վերսկսիլ մեր դրացիներուն հետ:

∴ Գերման ազգայնական թերթերը բուռն կերպով կը յարձակին Փուանքարէի դէմ, այս ճառին առթիւ եւ կ'ըսեն թէ Ֆրանսայի վարչապետը կ'ուզէ արգիլել ամէն կարգի մերձեցում Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ միջեւ: Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ այս ճառին առթիւ միջադէպ մը պատահած է Պրիանի եւ Փուանքարէի միջեւ:

SALLE DES AGRICULTEURS, 8 Rue d'Athénes, Paris (9me)

22 Յունիս, Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

ՕՐԻՈՐԴ ԽՈՒԱՆԴԱ ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ

ՕՐ. ԱՐՇԻՆԷ ԺԱՄԱԿՈՉԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԽՕՇԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Փարիզ 19 Յունիս 1927

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ

"ԻՄ ԳԻՐՔԸ„

ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

320 էջ: կը գտնուի Յառաջի խմբագրատունը, Պալենց գրատուն եւ տպարան Navarre, 5 Rue des Gobelins:

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Ուս. միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Դշ. Յունիս 21 երեկոյեան ժամը 9ին Floria ճաշարանի վերնայարկը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «կայծակ» խումբի դասախօսական ժողովը՝ Դշ. երեկոյ ժամը 8.30ին: կը հրաւիրուին ընկերները եւ համակիրները: Դասախօս ընկ. Ճ.:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, 23 Յունիս, Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ: Տիկին Լաս պիտի կարդայ իր ինքնագրութիւնները: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ԴԵՐԱՍԱՆ Շահան Սարեան, մամուլը հրաւէրով Մարսիլիա մեկնեցաւ, կազմակերպելու համար քանի մը հայկական ներկայացումներ:

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի «Թազմիկ» հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 26 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de Bellville: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւններ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մանուկ Տէր Յակոբեան, Սեբաստիոյ Դաւրա գիւղէն: Ութը ամիս առաջ եղած է Detroit Mich. (Ամերիկա): Տեղեկացնել Մարտիրոս Կրտոտեանի 2, Rue Capitaine Jerber, Issy-les-Moulineaux (Seine) (France):

— կը փնտռուի երեւանցի Սաթենիկ Խաչատուրեան որ Պոլիս Ամերիկացի զինուորի մը հետ ամուսնացած եւ Մարսէյլ հաստատուած է: իմացնել՝ Աղաւնի Խաչատուրեանի Camp Victor Hugo, Refugés Russes, Marseille:

— Ատափազարցի Փափազեան Սահակի աղջիկը Տիկին Բեբրոն որ Ատափազարի մէջ ամուսնացած էր Ֆրանսացի Տիպօսկիի հետ եւ ամուսնոյն մահէն յետոյ երկու զաւակներովը Փարիզ փոխադրուած է: Գրել իր մօրեղբօր աղջկան՝ Տիկ. Սիրանուշ Դաւիթեանի 88 Rue Etienne Dolet Alfortville (Seine):

— կը փնտռուի Խաչատուր Ղազարեան Էլմալուցի, որ ասկէ երկու տարի առաջ կը բնակէր Մարսէյլ, Օթէլ տիւ Սիէքլը, եւ առայժմ Փարիզ կամ շրջակաները կը բնակի: Իմացնել՝ Յակոբ Ղազարեանի Usine de Darberés, (Ardèche).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տէսին, Կ. Գ. 100 ֆրանք:
Լէթուր, Խ. Բ. 35 Ֆր.:
Մարսէյլ, Գործ.— 503.50:
Մարսէյլ, Յ. Թ.— 107:
Նէօյի, Ա. Մ.— 35:
Կառկան, Հ. Բ.— 35:
Լիոն, Գործ.— 688:
Վալանս, Գործ.— 272:
Մարսէյլ, Վ. Ժ.— 35:
Բօհա, Մ. Խ.— 61:
Ցլափիաք, Ա. Գ.— 70:

ՆԱՄԱԿ ունին բժիշկ Ս. Եղիազարեանց, Գրիգոր Ճիզմէճեան, Չէնկիլէրցի Սարգիս Անտոնեան, եւ Թահիրա ալէյ: դիմել խմբագրատուն:

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Լիոնի Ոստիկանական տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ ժամանակէ մը ի վեր դադրած օտարականներու ինքնութեան կամ նոյնութեան թուղթի փոփոխութեան կամ նորոգութեան գործողութիւնը վերսկսած է, եւ կը հրաւիրէ A (ա)էն մինչեւ R (ռ) սկզբնատառերով մականուն ունեցողները, որպէսզի անյապաղ ներկայանան Լիոնի ապահովութեան տնօրէնութեան օտարականներու յատուկ գրասենեակը, Rue St. Jean 35bis: Ամենակարճ միջոցի մէջ չդիմողները պիտի ենթարկուին 1927 Մարտ 26ի օրէնքով նախատեսուած պատիժներուն:

Ազգ. միութեան Լիոնի կեդր. վարչութիւնս, նկատի ունենալով որ մեր հայ հայրենակիցներէն շատերը ֆրանսերէն թերթ չեն կարդար, այս յօժ կարեւոր հրահանգը կը հաղորդէ Լիոնի հայրենակիցներուն, որպէսզի ժամ առաջ ճշդեն իրենց դիրքը օրէնքին առջեւ եւ զերծ մնան պատասխանատուութենէ:

(Կնիք)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հայ Տիկնանց Միութեան Ուսանողաց Օգն. Մասնաճիւղի ի նպաստ Փարիզի հայ կարօտեալ Ուսանողաց տարեկան ցերեկոյթը 26 Յունիս կիրակի կէս օրէ յետոյ, ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր, 11 Rue Berryer (Etoile), Սալօմօն տը Ռօչիլտի պարտիզահայեաց շքեղ ապարանքին սրահներուն մէջ: Մուտք 50 ֆրանք: Ռուսական նուագախումբ, ճաշ պանտ, ճոխ պիւֆէ, հաճելի անակնկալներ:

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ

ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ

կարդացէք եւ տարածեցէք

Զարեւանդի «Կրնա՞նք Հաշտուիլ Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքերը. Ֆրանսայի համար 16 ֆր. արտասահման՝ 18 ֆրանք, փոստի ծախք չկայ:

դիմել՝ Léon Kévonianի 208 bis Rue Lafayette. Paris (10me.)

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳԻՐՔԵՐ

ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹԷ ՁԵԶԻ

ՀԱՅԿԱՇԷՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

որ հրատարակիչն է մասնաւորապէս Լուսաբեր ընթերցարաններու եւ ճոխ մթերք մը ունի մատենադարանի գիրքերու:

Դիմել, Librairie Haïgachène, 9 Agopian Han, Tchakmakdjilar, Constantinople.

ՍԱԿԱՐԱՆ

20 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի) 100	Mark	604	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	10
Թրք. ոսկի	» or	112	—
Մէճիտիէ	Médjidié	7	75
Լէվա 100 հատր	Léva	18	30
Տրախմի »	Drachme	33	50
Լիր »	» Lire	141	60
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատր	Ley	15	20
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	105	—

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3275	—
» II	»	1890	—
» III	»	1520	—
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	150	50

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

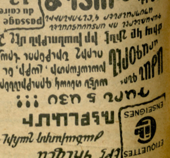
IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

Ուսուցիչ կ'ուզուի

Քէսապի Ուս. ընկ. երկրորդական վարժարանին համար համալսարանական ուսուցիչ մը կ'ուզուի, որ կարող ըլլայ դասաւանդել հայերէն լեզուի Physiqueի եւ Chimieի դասերը: Գիտական դասերը կը տրուին ֆրանսերէն լեզուով:

Պայմաններուն համար դիմել՝ Y. Hékimian Co(o. A. Atikian B. P. 15 Lattaquie (Syrie)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շւ.	40 շւ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն

208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՅՈՒՆԻՍ 1927

22 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 369

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԼԱՔ-ՄՍԼԱՔ՝ ՆՈՅՆ ՆՊԱՏԱԿԻՆ

Հիմա որ, մանրամասնօրէն պարզեցինք Էջմիածնի մասին հրատարակուած կարգ մը լուրերու լուսաբանութիւնը, սխալն ու շիտակը, հարցնենք մեր անարժան հակառակորդներուն.

—կրնա՞ք ապացուցանել թէ ի՛նչ վիճակ ունի, այսօր, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը, ձեր սրբութիւն սրբոցը։

Ճշտուեցաւ որ կաթողիկոսը կը մնայ իր աթոռին վրայ, և միաբանները չեն աքսորուած Սեւան, այլ քանի մը հոգի բանտարկուած, իսկ ուրիշներ հսկողութեան տակ առնուած են, կաթողիկոսն ալ միասին։

Երեւանի ծանծաղամիտ վարիչները, վերջին պահուն հասկնալով որ մեծ իրարանցում յառաջ պիտի գայ, եթէ իրենց «Օրէնքը» գործադրեն այնպէս ինչպէս որ բանաձեւած էր Ներքին գործավար Դիւրգէրեան, խե՛լք բրեր են նախ միտքերը շօշափել, մասնաւոր գործակալներու միջոցաւ։ Գաղտնի ժողովներ գումարեր, վիճեր, վիճաբաներ են, Էջմիածինը բանւորական ակումբի վերածելու համար, բայց եզրակացութեան չյանգելով, բռնագրաւման որոշումը յետաձգեր են «անորոշ ժամանակով»։

Գէթ ա՛յս է մեր վերջին լուրը։ Եւ, շեշտենք նորէն,—Մինչեւ այսօր ալ մենք տեղեկութիւն չունինք թէ ի՛նչ անցեր-դարձեր է Ապրիլ 2էն 16, կամ հրամանագիրը գործադրուե՞ր է թէ ոչ։

Այս մասին ձուկի չափ համր են թէ Հայաստանի թերթերը, եւ թէ անոնց արտասահմանի թութակները,

Բայց լուսաբանութիւններ չեն պակսիր։

Գրագէտ Կոստան Զարեան, որ չէր հաւնած «դաշնակցական» Հայաստանին եւ խօսք բսել չէր տար ներկայ Հայաստանին դէմ, 1922ին շտապեց Երեւան երթալ եւ ուսուցիչ նշանակուեցաւ Հայաստանի համալսարանին մէջ, երկու տարի յետոյ վերադառնալու համար։ Այժմ սկսեր է իր տպաւորութիւնները գրել «Հայրենիք» ամսագրին մէջ, շատ նուրբ այլ թափանցիկ արուեստով մը։ Կ'արժէ ամբողջ էջեր արտատպել այդ շարքէն, «Անցորդը եւ իր ճամբան»։ Քաղենք միայն երկու նախադասութիւն, վերջին մասէն («Հայրենիք» ամսագիր, Յունիս).—

— « Երկու օր է Էջմիածնումն եմ:

Ամէն ինչ փոխուել է:

Վարդապետների ձեռքից խուցերի մեծ մասը առել են: Թափթփած մարդիկ, ռուսական շապիկ, բարձր կօշիկ՝ ճեմեր են պահում, կեղտոտ ջրերը դուրսածում եւ եկեղեցիի վրայ թշնամական նայուածքներ ձգում:

Կղերականները գրեթէ չեն երեւում: Սիւներների տակ պատսպարուած մէկ մէկի երեսին են նայում եւ լռում:

Վեհարանը սինէմայի են վերածել: Չարլի Չեպլինը գնացել է Էջմիածին եւ 50 կոպէկով նոր կրօնք է ծախում: Երբեմն ներկայանում է կարլ Մարքսը՝ կաթողիկոսական երկար միրուքով, եւ թալմուտից մի էջ է կարդում:»

Այս բոլորը՝ 1923ին, 1924ին կամ 1925ին, իսկ այսօ՞ր։ Ո՞վ գիտէ։ Ո՞վ կրցաւ ստուգել։

Եւ ո՞վ կ'երաշխաւորէ թէ ամէն վտանգ անցած է։ Բացէք պոլշեւիկեան կրօնաթերթին, Երեւանի «Ազատ յեկեղեցի»ի Մայիսի թիւը, էջ 144, եւ կարդացէք.

— « Էջմիածնի գլխուն վերեւ սեւ փոթորիկներու պարզ նշաններ կ'երեւան. սակայն անոնք Էջմիածնի ճամբէն կ'առնեն իրենց գոյութիւնը: Ազատ եկեղեցական շարժում գնալով օր օրին կը ծաւալի. ան՝ ժողովրդականութիւն կ'առնու, ան՝ կը զօրանայ»:

Այս աւետիսը տուողները՝ այն ափ մը խառնակիչներն են որ, կարմիր ժամտարմաներու սուիններուն կրթնած, գրաւեցին տասնէ աւելի հայկական եկեղեցիներ եւ կալուածներ Թիֆլիսի մէջ, և դեռ անցեալ օր ալ՝ Նորքի Ս. Աստուածածին վանքը, Երեւանի մէջ, եւ կը շարունակեն լրբանալ օրէ օր, եւ նոր շահատակութիւններ կատարել անխափան։

«Հայկ. եկեղեցին բարեփոխելու» պատրուակին տակ, այդ հասարակ խաչագողները, կանխորոշ ծրագրի մը համաձայն, կը կը քանդեն եւ կը կազմալուծեն ամէն ինչ։ Եւ շատ լաւ «տակտիկ» են ընտրած Երեւանցիները։ Քանի որ այս անձնուէր գործիքները կան, ինչո՞ւ բռնութեան դիմել եւ իրարանցում պատճառել։ Թող անոնք յամրաբար փորեն դարաւոր հիմնարկութեան մը հիմքերը, եւ ուշ-կանուխ կը հասնին իրենց մարմաջին։ Էջմիածինն ալ կը դառնայ խորհրդային օրկան մը, հլու հպատակ խամաճիկ մը։

Նոր առաքեալները այնքան վստահ են իրենց յաջողութեան վրայ որ, այժմէն դիրքերն ալ ճշտած եւ երկու բանակի բաժնած են արտասահմանի եկեղեցականները։ Նոյն «Ազատ Յեկեղեցի»էն (էջ 133), *կ'իմանանք թէ՝ առաջին «բանակ»ին նշանախօսքն է՝ «Հայոց բարեփոխուած ազատ յեկեղեցի խորհրդային ազատ հայրենիքով», իսկ հակառակորդներու նշանախօսքը՝ «Հայոց անփոփոխ բուրժուական ցարական եկեղեցի՝ անգլիական հակումով»* (օրինատացիա)*։ Առաջին տեսակէտին վրայ կանգնած են եղեր Աթէնքի Մազլըմեան, Փարիզի Վռամշապուհ, Մանչէսթըրի Դուրեան եպսկ.ները, Պոսթընի Շահէ եւ Նարոյեան? վարդապետները, իսկ երկրորդին գլուխը՝ Պալաքեան եպիսկ., Մարսէյլի հոգեւոր հովիւը, Ամերիկայի առաջնորդ Տիրայր եպիսկ., Ատրպատականի առաջնորդ Մելիք-Թանգեան արքեպիսկոպոսը։*

Ողբա՛մ զքեզ, Հայոց աշխարհ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՞ՒՐ Է ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆԸ

«Հայրենիք» (7 Յունիս) պատասխանելով այն խծբծանքներուն թէ դաշնակցութիւնը հակասութեան մէջ է կրօնի եւ եկեղեցիի հարցերուն մէջ, կը նկատէ,

— «Մեր կազմակերպութեան համար կրօնական տեսակէտ գոյութիւն ունեցած չէ եւ այժմ ալ չունի. այդ պատճառով մենք խտրութիւն երբեք դրած չենք հայ բողոքականին, հայ կաթոլիկին եւ հայ լուսաւորչականին միջեւ։ Մենք յարգած ենք բոլորին ալ խղճի ազատութիւնը եւ ըստ կարելւոյն պաշտպանած այդ ազատութիւնը ամէն կարգի բռնութեանց դէմ։

« Այնպէս որ, հակասութիւն մը չկայ երբեք երէկուան մեր դիրքին եւ այսօրուան մեր ընթացքին միջեւ հանդէպ այն ըմբոստացուցիչ բռնութիւններուն, որոնց ենթակայ է այսօր հայ եկեղեցին եւ մեր ժողովուրդի խղճի ազատութիւնը։

« Հակասութիւն մը կայ, այո՛, այն ալ աղաղակող հակասութիւն մը, սակայն, ոչ թէ մեր, այլ մեր Ռամկավար հակառակորդներուն քով, որոնք երէկ Կաթողիկոսին եւ Պատրիարքին անմեղ քննադատութիւնը Դաշնակցականներու կողմէ կամ եկեղեցիի մէջ դասախօսութիւն կարդալը ոճիր կը նկատէին, իսկ այսօր կը լռեն եւ նոյնիսկ մոլեգնօրէն կը պաշտպանեն բոլշեւիկները, որոնք Կաթողիկոսը կատարելապէս կ'իրաւազրկեն, Էջմիածնի Հայրապետութիւնը կը ջնջեն, հայ ժողովուրդի խղճի ազատութիւնը աննախընթաց բրտութեամբ կը բռնաբարեն, եկեղեցական կալուածները կը գրաւեն, հոգեւորականութիւնը սիստեմատիկաբար կ'անարգեն եւ վարձկան ու սրիկայ մարդիկ առաջ կը քշեն, եկեղեցին ներսէն ալ քանդելու։

« Երէկ Դաշնակցականներու աչքին շիւղը «Կոչնակ»ներու եւ «Պայքար»ներու աչքին անհոլի գերան մը կը դառնար, իսկ այսօր բոլշեւիկներու գերանը շիւղի մը չափ ալ արատ չի բերեր անոնց։

« Ահա թէ ո՛ւր է իսկական եւ շատ խորունկ ու շատ վրդովեցուցիչ հակասութիւնը, որուն իմաստը լաւ կ'ըմբռնեն բոլոր անոնք, որոնք կամաւոր խուլեր եւ կոյրեր չեն...»

ԵՐԵՒԱՆ ԵՒ... ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Երեւանի թերթերը կը գրեն թէ՝ Անգլիոյ եւ խորհրդային Ռուսիոյ յարաբերութեանց խզման առթիւ, Երեւանի մէջ Մայիս 31ին մեծ միթինկ մը գումարուեր է, որուն համար այդ թերթերը կը շեշտեն. «Երեւան դեռ այդպիսի բազմութիւն չէ տեսած փողոցներուն մէջ»: Բոլոր կազմակերպութիւնները, դպրոցներու շրջանաւարտ աշակերտները եւ մարզական խումբերը նուագախումբերու առաջնորդութեամբ դիմեր են հաւաքավայրը, ուր պատերազմի դէմ արտայայտութիւններ տեղի ունեցեր են, խաղաղութեան պահպանման ինպաստ ու պատրաստակամութիւն յայտնուեր է դիմադրելու այն ամէն յարձակումներու որոնք կրնան պատահիլ:

Տպագրական բանուորները իրենց բանաձեւին մէջ կ'ըսեն. «Մենք դէմ ենք պատերազմին, բայց երբ աշխարհակալ անգլիական կառավարութիւնը ուզէ մղել մեզ պատերազմի, պատրաստ ենք հակահարուած տալ այդ շնագայլերու ոհմակին»:

Շինութեան մէջ աշխատողներու համագումարի բանաձեւը կ'ըսէ. «Եթէ քաղաքակրթուած *պաշըպօզուկ*ները համարձակին խանգարել մեր խաղաղ շինարարական աշխատանքը, յարձակելով պրոլետարական առաջին պետութեան վրայ, մենք ամրակուռ շարքերով արժանի հակահարուածը կուտանք լրբացած աւազակներուն»:

Միւս բոլոր միութիւններն ալ իրենց բանաձեւով կ'ըսեն որ եթէ պատերազմը անխուսափելի դառնայ, իրենք պատրաստ են պաշտպանելու ամբողջ միութեան բանուորներու շահերը:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱՐՍՆԻՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ աշխատակից մը կը պատմէ (4 Յունիս).

—Զանգիբասարի Թրքական յետամնաց մէկ գիւղին մէջ, Թուրք երիտասարդ մը կը նշանուի Թրքուհիի մը: Համաձայն տեղական սովորութեան, պայրամին օրը նշանածները իրաւունք ունին ծոց ծոցի պառկելու... որոշ վերապահութեամբ: Թուրք երիտասարդն ալ կը պառկի, բայց վերապահութենէն անդին կ'անցնի:

Քանի մը ամիս յետոյ, տեղի կ'ունենայ հարսնիքը: Խնջոյքէն յետոյ, հարսն ու փեսան կը մտնեն առագաստի սենեակը: Համաձայն գիւղին աւանդութեան, վարագուրուած անկողինին ետեւ սովորութիւն է փկայ դնել այրի կին մը, իսկ սենեակին դրան առջեւ՝ երիտասարդ մը, հրացանը ձեռքին: Որբեւայրին պարտաւոր է կուսութեան ապացոյցը առնել եւ ցոյց տալ հրացանակիր երիտասարդին, որ, քննելէ յետոյ, յանուն հարսին անմեղութեան, հրացանը կը պարպէ, լուր տալու համար գիւղացիներուն: Իսկ եթէ որբեւայրին չգտնէ ապացոյցը, լեղապատառ կը վազէ դուրս, հրացանակիրին կը յայտնէ թէ հարսը կոյս չէ: Հրացանակիր երիտասարդը, որ փեսային ազգականներէն է, կատղած կը վազէ ներս, վրայ կը հասնին փեսային ծնողքը եւ եղբայրները, եւ կը սկսին ծեծել եւ անարգել հարսը, կը կտրեն մազերը եւ կը ղրկեն մօրը տունը:

Թուրք երիտասարդը, որ պայրամին օրը ժուժկալ չէր գտնուած, չի կրնար կուսութեան ապացոյցը ցոյց տալ եւ աղջիկը կը կրէ ամէնէն ծանր անարգանքն ու ծեծը:

Կ'անցնի ժամանակ մը: Թուրք երիտասարդը կը զղջայ, որ չէ պաշտպանած իր նշանածը: Կ'երթայ աղջկան տունը, սակայն աղջիկը կը մերժէ վերադառնալ ու կ'ըսէ.

— Եթէ դուն քաջութիւն չունեցար ծնողքիդ եւ ազգականներուդ առջեւ խոստովանելու մեղքդ եւ պաշտպանելու զիս, ես այլեւս քեզ նման *նամարդ*ին կին չեմ դառնար:

ԳԱՅԼԵՐԸ.— Հայաստանի գայլերը կատղեր են: Գիւղերը մտնելով, մանուկները կը փախցնեն: Մայիսի վերջերը, Ղամարլու շրջանին Նուվա գիւղէն կը գողնան 7 տարեկան երախայ մը: Գիւղացիները կը գտնեն մանուկին լաթերը: Վերջերս նման յարձակումներ շատ պատահած են զանազան գիւղերու մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Բիւրեւրու զանգուածային տարագրութիւնը

ՃԻՇԴ ԻԹԹԻՀԱՏԻ ԸՐԱԾԻՆ ՊԷՍ...

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Յունիս 20 թուականով.—

Ազգային Մեծ Ժողովը քուէարկեց օրէնք մը, որով կառավարութեան իրաւասութիւն կը տրուի վարչական, զինուորական եւ ընկերային պատճառներով՝ արեւելեան պաշարման վիճակի գօտիէն եւ Պայազիտի նահանգէն դէպի արեւմտեան շրջանները փոխադրել 1400 ընտանիքներ, ինչպէս նաեւ ապստամբներու եւ տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուածներու 20 ընտանիքներ։

Փոխադրութիւնը պիտի վերջանայ Օգոստոսի վերջը։ Կառավարութիւնը պիտի օժանդակէ կարօտներուն՝ մինչեւ որ անոնք վերջնապէս տեղաւորուին։ Տեղահան ընտանիքները իրենց լքած գոյքերուն համապատասխան գոյքեր եւ կալուածներ պիտի ստանան։

∴ Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, երկրագործ ընտանիքները հունձքէն յետոյ պիտի փոխադրուին, իսկ միւսները Յուլիսէն սկսեալ։

Ռուսիա դիւրութիւններ կուտայ Թուրքիոյ

Էնկիւրիի խորհրդային դեսպանատունը հետեւեալ զեկոյցը հրատարակած է.—

Թուրք եւ խորհրդային դաշնագրին կնքումին առթիւ, մէկ կողմէ հաւատարիմ մնալով սովիէթական արտաքին առեւտուրի մենաշնորհի սկզբունքին, եւ միւս կողմէ նկատի առնելով Թուրքիոյ հետ իր ունեցած առեւտրական յարաբերութիւնները եւ երկու երկիրներու փոխադարձ յարաբերութիւններէն ներշնչուած բարեկամութիւնը, Խորհրդային Միութիւնը որոշած է ամբողջովին ապահովել Թուրք առեւտրական շրջանակներուն շահերը, որպէս զի Թուրք եւ սովիէթական տնտեսական յարաբերութիւնները երկու ազգերուն համար ամէնէն լաւ ձեւով ամրապնդուին եւ զարգանան։ Հետեւաբար, Թուրքիոյ ի նպաստ կարգ մը յաւելուածական դիւրութիւններ կը տրուին։

Հետեւեալ Թրքական ապրանքները կարելի է ներածել Ռուսիա, առանց մասնաւոր արտօնութիւն առնելու։ Կը բաւէ միայն անոնց արտադրութեան տեղի մասին վկայական ցուցնել.—

Սոխ՝ 50,000 քիլօ, լեմոն՝ 250,000 քիլօ, նարինջ՝ 3,500,000, խաղող՝ 50,000 քիլօ, թուզ՝ 2 միլիոն, շագանակ՝ 100,000, չոր պտուղ՝ 20,000, ձիթապտուղ՝ 580,000, ընկոյզ՝ 50,000, «քէչի պույնուզու»՝ 100,000, կաղին՝ 300,000, նուշ՝ 30,000, մեծ ու փոքր մացու կենդանիներ՝ 23,000 հատ, հաւնոցի թռչուններ՝ 100,000 հատ, չբանուած կաշի՝ 350,000 քիլօ, բանուած կաշի՝ 50,000, ձէթ, 10,000, խոզկաղին՝ 4,500,000, խոզկաղինի իւղ՝ 1,850,000, պիստակ՝ 25,000, ծխախոտի տերեւ՝ 200, չբանուած բամպակ՝ 2,500,000, չբանուած բուրդ՝ 100,000, գորգ՝ 3000, շուշմա (սուսամ)՝ 500,000, վառելափայտ՝ 1 միլիոն 750,000, խոտ՝ 5 միլիոն, թարմ միս՝ 20,000, պանիր՝ 250,000, կարագ՝ 50,000։

Ամբողջ նիւթերուն արժէքը 10 միլիոն ոսկիի կը հասնի։

Արտածուելիք ապրանքները Թրքական արտադրութիւն պիտի ըլլան, եւ Թուրք վաճառականներու սեփականութիւն։

Յետոյ պայման դրուած է իւրաքանչիւր նիւթը արտածել այն նահանգէն, որ անոր կեդրոնն է։ Օրինակ՝ բամպակը պիտի արտածուի միայն Ատանայէն, ծխախոտը՝ Սամսոնէն եւ Ատափազարէն, կաղինը՝ Կիրասոնէն եւ Տրապիզոնէն եւյլն.։ Այս ձեւով թոյլ չպիտի տրուի օրինակ որ, Պոլսոյ մէջ այդ ապրանքները մթերող մէկը օգտուի առիթէն, եւ արտածում ընէ։

Մասնաւոր կարեւորութիւն պիտի տրուի արտադրութեան տեղի վկայականին (սէրթիֆիքա տ'օրիժին)։ Իւրաքանչիւր նահանգի առեւտրական սենեակը պիտի վկայէ թէ արտածուած ապրանքը այդ տեղին արտադրութիւնն է։

ԱՀ ՈՒ ՍԱՐՍԱՓԸ ՌՈՒՄԻՈՅ ՄԷՋ

ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ ՌԱՔՈՎՍՔԻ

Փարիզի խորհրդային դեսպան Ռաքովսքի կարգ մը յայտարարութիւններ բրաւ մամուլին՝ Ռուսիոյ վերջին անցուդարձերուն մասին։ Հերքեց ֆրանս. մամուլին հրատարակած կարգ մը լուրերը՝ խորհրդային Միութեան եւ Լեհաստանի միջեւ փոխանակուած ծանուցագրերու մասին։ Ըստ թէ ո եւ է վերջնագիր չէ տրուած եւ լեհ արտաքին նախարար Զալէսքիի Վարշաւա վերադարձին կը սպասուի՝ երկու երկիրներու յարաբերութեանց բարւոքման բանակցութիւնները շարունակելու համար։ Մոսկուա Լեհաստանի առաջարկած է ոչ-յարձակողական դաշինք մը կնքել։

Խօսելով արտասահմանի ռուս միապետական կազմակերպութիւններուն վրայ, Ռաքովսքի յայտնեց թէ անոնք երկրին մէջ ո եւ է արմատ չունին, ո՛չ միջակորեար դասակարգին, ոչ ալ գիւղացի դասակարգին հարստացած խաւերուն մէջ. անոնք աջակցութիւնը արտասահմանի մէջ կը փնտռեն եւ իշխանութեան գլուխ անցնիլ կ'ուզեն, զինեալ միջամտութիւն առաջ բերելով խորհրդային Միութեան դէմ, ամէն միջոցներով, որոնց

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔ-ԹԱԹԱՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

(Թրքական նոր այբուբենի կիրառման առթիւ)

Ինչպէս գրեցինք, Ադրբէջանի կառավարութիւնը պարտաւորիչ հռչակած է Թրքական նոր՝ լատիներէն այբուբենը, յառաջիկայ ուսումնական շրջանէն, թէ դպրոցներու, թէ դասագիրքերու, թէ ուսուցիչներու եւ թէ պաշտօնեաներու համար:

Այս որոշումէն առաջ, Մայիս 22ին, Մոսկուայի «Իզվեստիա»ն ուշագրաւ ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած էր, որուն գլխաւոր կէտերը կ'ամփոփենք ստորեւ: ԽՄԲ.

Յունիսի սկիզբները Բագուի մէջ գումարուեցաւ Թրքական նոր Այբուբենի Համամիութենական Կոմիտէի առաջին լիագումար նիստը (Պլենում):

Ինչպէս այդ գումարումը ինքնին, այնպէս ալ անոր օրակարգին մէջ մտնող խնդիրները ցոյց կուտան, որ Թրքական նոր այբուբենին գործածումը տեսական խօսակցութիւններու եւ վիճաբանութիւններու սահմանէն կ'ելլէ եւ կը մտնէ գործնական աշխատանքի սահմանները:

Թրքական նոր այբուբենը ունի իր պատմութիւնը, որ զուրկ չէ հետաքրքրութենէ, ինչպէս անոր շուրջ յարուցուած վիճաբանութիւններու, այնպէս ալ անոր՝ առանձին ազգային հանրապետութիւններու մէջ կարճատեւ կիրառման փորձի, կատարած նուաճումներու տեսակէտէն:

Նոր այբուբենի հարցը Թուրք-Թաթար ժողովուրդներու համար կը հանդիսանայ ամէն բանէ առաջ արհեստագիտական պարզութեան եւ գրութեան յարմարութեան խնդիր:

Իսլամական աշխարհին մէջ հնագոյն ժամանակներէ ի վեր, ընդունուած է արաբական այբուբենը: Ընդունուած է ո՛չ թէ անոր համար, որ աւելի յարմարութիւն ունի, այլ լոկ անոր համար, որ տարածուած է այդ ցեղերու մէջ միաժամանակ իսլամի ծաւալման ու աշխարհակալ քաղաքականութեան հետ: Թրքական ժողովուրդներու այբուբենը թէեւ արաբական է, բայց ամենուրին եւ ամէն տեղ՝ միատեսակ չէ: Մէկ կողմէն անոր համար, որ ամէն ժողովուրդ ինքնայատուկ կերպով պարզեցուցած է զայն եւ միւս կողմէ ալ այդ ժողովուրդները շփուելով ուրիշ ազգութիւններու հետ, դարերու ընթացքին կորսնցուցեր են իրենց առանձնայատկութիւնները:

Այնպէս որ, միջնադարեան արաբական այբուբենի բարենորոգման անհրաժեշտութեան գաղափարը ծագած է դեռ եւս նախայեղափոխական շրջանին, շուրջ 70 տարի առաջ, Ադրբէջանի մէջ: Կարելի է մատնանշել քանի մը անուններ, որոնք փորձեր են լուծել Թուրք ժողովուրդներու նոր այբուբենի առեղծուածը: Այդ շարքէն են Թուրք գրող Միրզա-Ֆէթ Ալի-Ախունդով, պարսիկ գրագէտ Միրզա Մելքոմ-Խանը, պարսիկ արքայազն Ռիզա Խան Միրզա, Անդրկովկասեան գործիչ Ֆէրիտուն բէկ Քոչարլին, ռուսերէն «Ռուսական Արեւելք» թերթին խմբագիր Մամէտ Աղա Շահ Թախթինսկին, Թուրքիոյ շարք մը գործիչները եւլն.:

Նոր այբուբենին ընտրութիւնը առանց բանավէճերու, առանց կրքոտ վէճերու չանցաւ: Նախապէս այդ վէճերը կը վերաբերէին գործին արհեստագիտական կողմին, սակայն յետագային անոնք ստացան քաղաքական եւ ազգային հանգամանք: Թրքական այբուբենի լատինացման վերաբերեալ շատ մը վէճեր ծագեցան: Ոմանք կը պնդէին արաբական այբուբենի բարենորոգման վրայ, ոմանք ալ լատինական տառեր ընդունելու կողմնակից էին:

Թրքական նոր՝ լատինական գիրերու ընտրութեան մէջ հակայական դեր կատարեց Ադրբէջանի հանրապետութիւնը: 1922ին Ադրբէջանի քաղաքներուն մէջ կազմակերպուեցան Թրքական նոր (լատինական) այբուբենի կոմիտէներ, նիւթական ամենատուող պայմաններու մէջ: Սակայն, հակառակ այդ հանգամանքին, կոմիտէի գործիչները որ ջերմագին փարեր էին գործին՝ կանգ չառին եւ ոչ մէկ աննպաստ հանգամանքի առջեւ ու շուտով տուին շօշափելի արդիւնքներ: Նոյն թուականին նոր՝ լատինական այբուբենով լոյս տեսած «Եէնի Եօլ» (Նոր Ուղի) թերթը միայն 37 օրինակ տարածուեցաւ, մինչդեռ 1926 Ապրիլին այդ թիւը բարձրացաւ մինչեւ 6000: Եթէ երկար տարիներու ընթացքին Ադրբէջանի մէջ շնորհիւ հին արաբական այբուբենի կարդալ-գրել գիտցողներու թիւը կը ներկայացնէր հարիւրին 3—4, 1926 Հոկտեմբեր ամսուն այդ համեմատութիւնը շնորհիւ նոր՝ լատինական այբուբենի բարձրացաւ աւելի քան 10 առ հարիւր: Նոյն արագութեամբ առաջ կ'երթար դպրոցներու մէջ, նոր այբուբենի ուսուցումը:

Այդ յաջողութեան պատճառն է նոր այբուբենի բացառապէս մատչելի եւ դիւրին հանգամանքը, համեմատելով արաբականին հետ: Արաբական տառերով գրել-կարդալ սորվեցնող կայաններէն մարդիկ զանգուածօրէն փոխադրուեցան վերոյիշեալ կոմիտէի կազմակերպած կայանները:

Ադրբէջանէն ետքը, լատինական այբուբենն ընդունեցին Հիւսիսային Կովկասի ժողովուրդները, Կիրգիզները, Թիւրքմէնները:

Նոր այբուբենի մասին մղուած բանավէճին վերջ տուաւ Թուրքաբանական համագումարը, որ գումարուեցաւ, Բագուի մէջ, 1926 Մարտ ամսուն: (Հայաստանի կողմէն պաշտօնապէս այդ համագումարին ներկայ էր փրօֆ. Հրաչեայ Աճառեանը: (Յառաջ):

Մշակոյթի առաւելապէս լեզուային խնդիրը լուծելու համար արեւելեան ժողովուրդներու համագումարի միտքը առաջին անգամ յղացաւ Խորհրդային Միութեան եւ Անդրկովկասի հանրապետութեան նախկին Կեդր. Գործադիր Կոմիտէի նախագահ հանգուցեալ Նարիմանովը (որու անունով այժմ կը կոչուի հայկական Լազարեան ճեմարանը, (Յառաջ): Սակայն Թուրքական այբուբենի լատինացման իրագործումը եւ այդ գաղափարին լիակատար կիրառումը զգալի չափով կը պարտին Ադրբէջանի կենտգործկոմի եւ Նոր Թուրքական՝ լատինական այբուբենի գործածման համամիութենական կոմիտէի նախագահ Աղամալի, օղլիին:

Յետագային, ինչպէս յիշեցինք, (1926 Մարտ ամսին) հրաւիրուեցաւ Թուրքաբանական համագումարը: Անոր աշխատանքներուն կը մասնակցէին Խորհրդային Միութեան արեւելագէտ ամէնէն ականաւոր գիտնականներն ու հետազօտիչները: Այդտեղ ներկայ էին արեւելագիտական հիմնարկներու ներկայացուցիչները. ալ չենք խօսիր գրեթէ բոլոր, ամենահեռաւոր արեւելեան ժողովուրդներու բերած մասնակցութեան մասին:

Համագումարը իր որոշումներու մէջ շեշտեց նոր Թուրքական լատինական այբուբենի առաւելութիւնները եւ արհեստագիտական գերազանցութիւնները՝ արաբական եւ բարենորոգուած արաբական այբուբենի հետ բաղդատմամբ: Նոյնպէս ընդգծեց նոր այբուբենի մշակութային պատմական եւ յառաջդիմական նշանակութիւնը արաբականին հետ համեմատութեամբ:

Համագումարը դիտեց ու ջերմօրէն ի ողջունից Ադրբէջան, Խորհրդային Միութեան շրջաններու եւ հանրապետութիւններու (Եաքութիայի, Կիրգիզստանի, Ինգուշեթիայի, Կարաչաեւօ-Չէրքէզիայի, Կաբարդինիայի, Բալկարիայի, Օսեթիայի, Չենիայի) հսկայական աշխատանքը այդ ասպարէզին մէջ: Յառաջ բերաւ նոր այբուբենի գործածման լայն շարժում Բաշկիրիայի, Թիւրքմէնստանի, Ուզբեկստանին եւ Ադիգեան չէրքէզեան շրջաններուն մէջ: Համագումարը յանձնարարեց Թուրք-Թաթարական եւ այլ ժողովուրդներուն ուսումնասիրել Ադրբէջանի եւ Միութեան այլ շրջաններու եւ հանրապետութիւններու փորձերն ու մեթոտները, իրենց այբուբենի հնաւոր բարեփոխման համար:

Վերջին ժամանակներս Բագուի մէջ կազմակերպուած է համամիութենական կեդրոնական կոմիտէ, որ պիտի ղրաղի նոր Թրքական այբուբենի կիրառման գործով: Անոր վրայ դրուած են խորհրդային Միութեան մէջ գտնուող Թրքական բոլոր հանրապետութիւններու եւ շրջաններու նոր այբուբենի աշխատանքի կազմակերպման եւ գործածման պարտականութիւնները: Մինչեւ կոմիտէի լիագումար նիստի գումարումը նախնական աշխատանքները կը վարէ կոմիտէի ժամանակաւոր նախագահութիւնը:

Նոր՝ Բ. համագումարի օրակարգին մէջ կը մտնեն ի միջի այլոց նաեւ հետեւեալ խնդիրները.—Թրքական նոր այբուբենի կիրառման համար պատրաստել աշխատակիցներ, վերապատրաստել ուսուցիչներ, կազմակերպել անգրագիտութեան կայաններ, եւլն.:

Բ. ԿՈՒԼԲԵՇԵՐՈՎ.

ՀԱՅԿ. ԺՈՂՈՎ. ՄԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մարճ-Մանգաղի Թղթակիցը կը գրէ Մոսկուայէն.

— Մայիս 22ին Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանին երգչախումբի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ «Հայաստանի անօք երախաներու օժանդակ ընկերութեան» հաւաքոյթը:

Քաղաքին հայութիւնը, որ 8000էն աւելի է, կը բացակայէր: 40 հոգի միայն ներկայ էին:

Ցաւոտ երեւոյթ մը: Եւ սակայն, պէտք է խոստովանիլ որ ժողովուրդը տեղեկութիւն չունէր հաւաքոյթին մասին: Հայոց տուները ցրուած են, եւ լուր տրրուած չէր նոյնիսկ մամուլով:

Հաւաքոյթին մէջ, ընկերութեան նախագահ ՑԷՐ Գաբրիէլեան տուաւ ընդհ. զեկուցում մը:

Ցետոյ խօսեցաւ «Հայաստանի անօք երախաներու օժանդակ ընկերութեան» պատուիրակը, որ նոր կը վերադառնար արտասահմանէն:

Զեկուցանողը նկարագրեց արտասահմանեան հայկական գաղութներու կացութիւնը:

«Ամերիկայի Հայերուն թիւն է 150,00, որոնք բաժնուած են Նիւ Եորքի, Պոսթընի, Չիքակոյի, ինչպէս նաեւ Քալիֆորնիոյ մէջ: Ֆրանսայի մէջ կ'ապրին 40,000 Հայեր, հարիւրին 70ը՝ աշխատաւոր: Սուրիոյ մէջ կ'ապրին 125,000 Հայեր, որոնք բաժնուած են Դամասկոսի, Հալէպի եւ Մուսուլի շրջանները: Այս գաղթականները պատերազմի աղէտներէն փախած բեկորներ են, եւ կը գտնուին աննախանձելի վիճակի մը մէջ: Մեծ թիւով հայութիւն կայ նաեւ Հնդկաստանի, Յունաստանի մէջ, մատնուած աննախանձելի վիճակի մը:

Միտինքը փոխանակութենէ յետոյ, որոշեց Հայկական ակումբ մը բանալ Մոսկուայի մէջ:

ԱՆԳԼԻԱ, ԵԳԻՊՏՈՍ ԵՒ ՊԱՂԵՍՏԻՆ

Անգլեւեգիպտական վէճերը լուծուած չեն ամբողջովին եւ եգիպտական զինեալ ու խաղաղ յեղափոխութիւնը գտած չէ վախճանը: Եգիպտոս կը ձգտի բացարձակ անկախութեան, անբաւական սեպելով 28-2-22ի սահմանադրութիւնը: Անգլիա կ'ուզէ պահել գերակշռութիւնը Եգիպտոսի մէջ եւ ամէնէն աւելի պահպանել Սուէզի ջրանցքին տիրապետութիւնը:

Անգլիա պատրաստ է հրաժարելու «քափիթիւլասիոն»ներէն, Եգիպտոսի մէջ ձեռք բերուած քաղաքական եւ իրաւաբանական դիրքերէն, համաձայնելու Սուտանի համար, քաշուելու զինուորապէս (15 հազարի բանակ մը ունի դեռ, պահելով միայն Հելիոպոլիսի եւ Ապուքիրիսաւառնակներու կայանները, ուր սակայն 300 սաւառնակներ կան եւ կրնան Եգիպտոսը ծածկել, պայմանաւ որ պատերազմի ատեն Եգիպտոսի փոխադրութեան միջոցները տրամադրուին իրեն: Անգլիական բանակը պիտի քաշուի ասիական եզերքը, պայմանաւ որ Սինայի անապատը, այսինքն ջրանցքին ամբողջ արեւելեան կողմը կցուի Պաղեստինին:

Անշուշտ բանակցութիւնները գաղտնի են: Վերի տեղեկութիւնները կը մատնանշեն անգլիական քաղաքականութիւնը, որուն ձգտումն է պահպանել Ատէն-Սուէզի ճամբան, Միջերկրականի եւ Հնդկաստանի հաղորդակցութիւններու ազատութիւնը:

Եգիպտացի ազգայնականներու բուռն բաղձանքն է «քափիթիւլասիոն»ներու ջնջումը: Արժանապատուութեան խնդիր մըն է ասիկա իրենց համար: Ազգայնականները կը պնդեն որ բաւական քաղաքական հասունութիւն ցոյց տուած են, բաւական ձեռնհասութիւն ունին տնտեսական գործեր վարելու: Եւրոպական պետութիւններու վարիչներ այնքան լաւատես չեն Եգիպտոսի վարչութեան մասին:

Ազգայնական պետը, Եգիպտոսի կուռքը, գիտցաւ զինեալ յեղափոխութեան տեղ դիւանագիտութեան զէնքը գործածել: Յեղափոխութեամբ իշխանութեան հասնողները ամէնէն ջերմ պաշտպանները կը դառնան հաստատուած կարգերու եւ ամէնէն թունդ պահպանողականները: Այսպէս է Ռուսիա, այսպէս կը շարունակուի Իտալիոյ մէջ: Եգիպտոսի մէջ տնտեսական կեանքը կը վարեն տեղական եւ արտաքին ուժերու միացումով: Այդ խառն դրութեան խզումը պիտի պատճառէ անհաւասարակշռութիւն մը, ջլատում մը, Համաձայնիլ Անգլիոյ հետ, բայց նուազագոյն զիջումներով,— այս է եգիպտացի ազգայնականներուն քաղաքականութիւնը:

Անգլիոյ գաղթային նախարար Էմըրի վերջերս փառաբանելով լորտ Պլըքընֆիլտի յիշատակը, կ'ըսէր. «Կայսրութեան նաւային խնդիրը հիմնուած է Հնդկաց ովկիանոսը առանց հակակշիռի Միջերկրականի միացնելուն վրայ. ջրանցքին ապահովութեան համար երկու ափերն ալ մեր ձեռքն ըլլալու են եւ հարեւան երկիրները բարեկամներու ձեռք: Պաղեստինի հոգատարութիւնն ու Եգիպտոսի հանդէպ մեր ունեցած քաղաքականութիւնը այս մտահոգութեան արդիւնքն է: Այս քաղաքականութիւնն ալ անհատական չէ. ամէն կառավարութիւն նոյն ուղղութիւնը բռնած է:»

Ընդդիմադիր թերթ մը միայն՝ «Ցէյլի Մէյլ», կ'առաջարկէր Իտալիոյ յանձնել Պաղեստինի հոգատարութիւնը: Եթէ Լորտ Ռոթըրմէր, թերթին տէրը իշխանութեան գլուխ ըլլար՝ անշուշտ տարբեր պիտի մտածէր:

Այս հարցին շուրջ կը դառնայ պայքարը եգիպտական մամուլին եւ սիոնական թերթի մը միջեւ:

Եգիպտական «Էլ Ահրամ» թերթը դիտել կուտայ որ Սինան միշտ Եգիպտոսի պատկանած է: «Ինչո՞ւ Եգիպտոս պիտի բաժնուի Սուդանի եւ ջրանցքին մէջտեղ: Սիոնականութեան շահն է տիրել Սինային եւ Աքապայի ծոցին կէսին: Անգլիացիները պիտի շինեն երկաթուղի մը Փորթ Ֆուատէն (Փորթ Սայիտի դիմաց) Ամմանի եւ յետոյ Պասրա: Ընկարելի է որ Եգիպտոս այսքան կարեւոր զիջում մը ընէ անգլիական զինուորներուն Եգիպտոսէն քաշուելուն փոխարէն»:

Սիոնական թերթ մը «Փալեսթայն Ուիքլի»ն կը գրէ իր կարգին.—

«Պատմական եւ աշխարհագրական տեսակէտով Սինան կը պատկանի Պաղեստինին: Հրեաներէն զատ ոչ մէկ ժողովուրդ կրնայ արժեւորել այդ անապատը: Մինչեւ Փորթ Սայիտ, Փորթ Թէվֆիք եւ Փորթ Ֆուատ պաղեստինեան են: Հետզհետէ բազմացող ժողովուրդի մը համար անհրաժեշտ է տիրանալ անմշակ երկրի մը, որ Եգիպտոսի համար ոեւէ արժէք չունի:»

Տնտեսական տեսակէտով Սինան արժէք մը չունի: Անուշ ջուրի աղբիւրներ գրեթէ չկան: Կազայէն Քաթիա ջուրի կէտեր կան կարաւաններու համար: Թուրք բանակը պատերազմի ատեն (3 փետր. 1915) փորձեց անցնիլ ջրանցքը, բանակին մեծ մասը թողելով ջուրի կեդրոններուն մէջ. տեղ՝ օգտուելով մանաւանդ երեւոյթէ մը. այդ տարին անձրեւներու տռատութեան պատճառաւ Սուէզէն մինչեւ 20 քիլոմեթր արեւելք լիճ մը ձեւացած էր:

Կարեւորութիւնը ռազմական է, եւ անգամ մըն ալ կը շեշտուի գերման աշխարհագէտին՝ Ռացէլի պնդումը թէ քաղաքականութեան հիմն է աշխարհագրական իրողութիւնը: Հնդկաց ովկիանոսը վերապահուած է անգլիական տիրապետութեան: Եգիպտոս, Իրաք, Սուտան, Պաղեստին, արաբ ծովեզերքը: մինչեւ Ատէն, կը կազմեն ամբողջութիւն մը, պաշտպանութեան գրութիւն մը Հնդկաց ովկիանոսին եւ Կիպրոսի, Մալթայի միջեւ: Այս դրութեան կեդրոնն է Պաղեստին՝ Սինայի անապատով միասին: Այսպէս կ'ըմբռնեն Փորթ Սայիտի դիմաց շինուած Փորթ Ֆուատի ռազմական կարեւորութիւնը:

Սուէզ կը նմանի Փանամայի. եւ ինչպէս որ Մ. Նահանգները կ'ընդդիմանան չէզոքացնելու երկբորդը, Անգլիա երբեք պիտի չթողու առաջինը: Ֆրանսա գզջաց Եգիպտոսը լքելուն (1882ին) Քլեմանսոյի վարչութեան օրով Անգլիա հաստատուեցաւ Եգիպտոսի մէջ: Լորտ Կրէնվիլ մեծ պետութեանց ըսած էր (1883 Յունիս 3ին). «Եգիպտոս պիտի պարպուի երբ անդորրութիւնը հաստատուի»: Քանի մը տարիներ ետք կնքուեցաւ Պոլսոյ պայմանագիրը (22 փետր. 1888) «Սուէզի ջրանցքին ազատ գործածութեան համար»: Ջրանցքը չէզոք է պատերազմի ատեն միայն:

Ֆրանսա հաստատուելով Սուրիոյ մէջ, ժամամբ հակակշիռ մը կը կազմէ անգլիական բացարձակ տիրապետութեան: 1788ին Վոլնէյ կը գրէր որ Եգիպտոսէն Հնդկաստան պիտի երթանք, հաստատելով Սուէզի հաղորդակցութիւնը: 1798 Ապրիլ 12ին Տիրէքթուարը Եգիպտոս ղրկեց Նափոլէոն Պոնափարթը՝ «կարմիր ծովը Ֆրանսական աւազան մը դարձնելու համար:» Նափոլէոն անցաւ Սուէզը, գրաւեց Սինայի թերակղզին, առաւ Կազան ու Եաֆան:

Անգլիա կը հետեւի նոյն դարերու մեծագոյն ռազմագէտին քայլերուն:

Գ. Խ.

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱՌՆԱՅԻ ՄԷՋ

(Սեփական Թղթակցութիւն)

ՎԱՌՆԱ, 12 Յունիս

Պուլկ. Երեսփոխանական ընտրութեանց պատճառաւ, գաղութիս մէջ Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը յետաձգուած էր 5 Յունիսին: Վառնան, որ միշտ ալ արժանաւոր յարգանքը բերած է ազգային սրբութիւններու հանդէպ, այս տարի եւս տօնեց արժանաւոր հանդիսութեամբ:

Թաղական խորհուրդը օրեր առաջ հրաւիրած էր բոլոր ազգ. միութիւններն ու մարմինները՝ հաւաքաբար տօնելու անկախութեան մեծ տօնը: Բացի ռամկավարներէ եւ հնչակեաններէ, տեղւոյս բոլո՛ր կազմակերպութիւնները՝ (Հոգաբարձութիւն, Ազգ. Քաղաքախնամ, Հ. Մ. Ը. Մ., «Արծիւ» եւ «Արշալոյս»՝ մարզ. միութիւններ, «Օրիորդաց», Հ. Յ. Դ., Բարկէն-Սիւնի ընթերցարան, «Գողթան» երաժշտական միութիւն եւլն., ընդամէնը 13, հաւաքաբար եւ միաձայն որոշումով ձեռնարկեցին տօնակատարութեան: Օրեր առաջ, հրապարակ հանուած էին կոչեր՝ զանազան մարմիններէ:

5 Յունիս, Կիրակի առաւօտ, Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ կատարուեցաւ պատարագ եւ հոգեհանգիստ ազատագրութեան նահատակներու յիշատակին:

Եկեղեցւոյ մէջտեղը դրուած էր յուշարձան մը, յարգանքի խօսքերով «28 Մայիս»ի խաչոր դէմքերու՝ Արամին, Զօրավար Նազարբէկեանին, Սիլիկեանին, Դրօին»: Տօնին առթիւ խօսեցաւ Ս. Ա. քհնյ. Ղարիպեան: Եկեղեցւոյ աւարտումէն վերջ, նախ խօսեցաւ Պ. Ս. Նշանեան, որ թուեց ազատագրական շարժման նուաճումները՝ ծլարձակուած Ռաֆֆիներէ եւ Արովեաններէ, յիշեց Սարդարապատը իր խիզախ ու անվեհեր կռիւներով, ու կոչ ըրաւ միալ հաւատարիմ այդ սրբազան նշանաբանին:

Երկրորդ խօսողն էր Պ. Կ. Մեհեան, որ եկած էր Ֆիլիպէէն: Բանախօսը պատմական աննշան մնացած դէպքերու մէջ յատկորոշումը գտաւ հայ ժողովուրդին ազատատենչ ձգտումին, 28 Մայիսը նկատեց ճշմարտութեան ու արդարութեան գեղեցիկ ճիգ մը, զուգակշիռը տուաւ մեր անտես մնացած (հինէն) մեծ կորուստներուն, եւ անկախութեան հիմնական տարրերը բնորոշեց: Յետոյ յիշեց թէ օրուան վեհութիւնը կը պարտադրէ հպարտ ըլլալ՝ բոլո՛ր փոքրոգի շաղակրատութիւններու դէմ:

Մակեդոնական կազմակերպութեան ներկայացուցիչը գեղեցիկ ու անկեղծ գնահատանքը բերաւ հայ դատին, որուն պատասխանեց Պ. Մկրտիչ Ասատրեան, պուլկարերէն: Ժողովուրդը խռնուած ու ոգեւոր թողուց եկեղեցւոյ բակը, ցերեկուան մինչեւ ուշ պահը:

Նոյն գիշերը, Բարկէն-Սիւնի ընթերցարանին մէջ կազմակերպուած էր երեկոյթ մը: Սրահը լեցուն էր:

Եղան արտասանութիւններ, «Գողթան» նուագախումբը նուագեց ընտիր կտորներ: Կրկին խօսեցաւ Պ. Կ. Մեհեան, որ մատնանշելով մեր հեթանոս թէ

ԵՐԵՒԱՆ

ԻՆՉԵ՛Ր ՉԵՆ ՇԻՆՈՒՄ...

Քանի մը օր առաջ բախտը ունեցայ Երեւանէն նամակ մը ստանալու: Գրողը իմ հայրենասէր ծերունի ուսուցիչն է: Ի այլոց կ'ըսէ.

«Վազգէնիկ ջան, մի քիչ էլ մասին շինարարութիւնների մասին: Վաղուց է որ լսում եմ թէ արտասահմանեան թերթերում հարցնում է բարձրացել թէ՝ հայ բոլշեւիկները շինո՞ւմ են թէ չեն շինում:

Ախր, ի՞նչպէս չեն շինում, եւ ինչեր չեն շինում:

Վազգէնիկ, բալաս, քեզ աւետիս եմ տալիս, մեր կարմիրներ ընդհանրապէս են բռնել շինելու ջերմից որ հիմի ինչ որ գտնում շինում են: Մինչեւ օրս ինչ բաներ ասես չեն շինել: Երեւանը չես ճանաչի եթէ քեզ աչքերդ կապած բերեն փախցնեն: Եւ միայն Երեւանում չի, գիւղերում էլ, քաղաքներում էլ, ախր, ամէն կողմից շինում են: Մինչեւ օրս շէնքեր են շինել, մեր եղբայր գալափիկների, թամթամների ձեռքով:

Ես ասեմ ութսուն հազար, դու ասա՛ հարիւր հազար Լէնինի պատկեր է շինել:

Հրաշք բան է:

Ծերերին երիտասարդ են շինում, երիտասարդներին պառաւի:

Կոմբջիջի իշամեղուներ, կենտգործկոմի հերոսներ ու պրոլետ գրողներ եթէ երբեմն շինութեան տեղ շնութիւն են անում, դա էլ վատ մտքով չի. պօեզիայի ու գաղափարի համար է:

Նրանք էնքան բարի են որ երբեք խռովել չեն դնում: Ի՛նչ եմ ասում. եթէ բոլշեւիկ չես, քեզ էնպէս են շինում...

Ցոգնեցի, Վազգէնիկ ջան, ու գիրս վերջացնում եմ: Ծերութեան տէրը մեռնի:

Վերջապէս իմացիր որ էստեղ շատ բան են շինում:

Մեր կրպոյին աւանակը որ կաղում էր, հիմի շինուած է եւ համարւում է «պրոլետար էշ»: Ցանն էնտեղ է որ աւանակը կաղ լինելու ժամանակ վատ լաւ ծառայում էր, հիմի գերան խոթես նրա կաշուն քայլ չի առնում. ըմբոստացե՛լ է:

Ինքս ինձ ասում էի.— «Միայն իմ մասին մտածող չկայ»: Մեղք եմ գործել, Վազգէնիկ ջան, ո՛ղջ լինիս, երէկ եմ իմացել որ ինձ համար էլ շինել են մի... դագաղ:»

ԸՆԿԵՐ ՎԱԶԳԻԿ

Քրիստոնեայ տօները, հայ ժողովուրդի ապստամբ ձգտումը ընորոշեց անոնցմով, ու եզրակացուց. «ըսէք ժողովուրդի մը տօները, եւ ես ձեզի ըսեմ այդ ժողովուրդի պատմութիւնն ու ապագան»:

Ներկայացուեցան երկու յաջող կատակերգութիւններ: Ցետոյ եղան պարեր:

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄԱ-ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒԸ

Զ. Ո. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը ծրագրած է կազմակերպել պատմա-գիտական արշաւներու շարք մը, որոնց առաջինը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Վէրսայլի պալատը: Հրաւիրուած էին դասախօսելու համար ծանօթ բանասէր Պ. Կ. Բասմաջեան եւ փաստակաւոր ուսուցիչ Պ. Մ. Նաթանեան:

Հետաքրքիրներու խումբը երբ արտաքին դուռնէն ներս մտաւ, Պ. Նաթանեան կը սկսի ծանօթութիւններ տալ հրապարակին երկու կողմերը գտնուած արձաններու մասին: Իսկ պալատէն ներս, Պ. Բասմաջեան կ'առաջարկէ խումբին, ամէն բանէ առաջ տեսնել Լեւոն Ե.ի կիսարձանիկը: Այս գաճէ շինուած կիսարձանիկը, կ'ըսէ, պատկերն է Լեւոն Լուսինեան Ե. Թագաւորի արձանին, բուն քարը կը գտնուի Սէն Տընիի աբբայարանը:

Հին ատեն եկեղեցիներու բակերը գերեզմանոցներ էին, բայց վերջը երբ որոշուեցաւ քաղաքներէն դուրս տանիլ գերեզմանոցները, ոսկորները հանուելով ամփոփուեցան դամբարանի մը մէջ, իւրաքանչիւր տեղէ բերուած ոսկորները իրար խառնուած վիճակի մէջ: Այնպէս որ չէ կարելի ճշտել թէ այդ ոսկորներուն մէջ ո՛րն է Լեւոն Ե.ի աճիւնը: Ֆրանսացիէ սերած ըլլալուն, Լեւոնի այս գաճէ պատկերը եւս զետեղուած է հոս՝ ֆրանսացի թագաւորներու եւ իշխաններու կարգին: Ցիշեց նաեւ թէ Լեւոնէ զատ մենք ունեցած ենք ուրիշ լատին թագաւորներ եւս: Ֆիլիպ թագաւորը որ Անտիոքի իշխան էր, ամուսնացաւ Զապէլի հետ, եւ որովհետեւ լատինները միշտ կ'ուզէին մեռցնել ազգային զգացումները, առաջնորդել ազգը դէպի լատինացում, Ֆիլիպ թագաւոր պաշտօնի կոչեց լատիններ եւ հայկական հաստատութիւնները սկսաւ իր հօրը ղրկել: Այս տեսնելով զայրացաւ հայ ժողովուրդը, հեռացուց զինքը գահէն, բանտարկեց եւ ապա բանտին մէջ մեռցուց զայն: Զապէլը ամուսնացուցին Հեթումի հետ, որ եղաւ լաւ ու խելացի թագաւոր մը. իր ամենամեծ մտադրութիւնը եղած է հաշտ ապրիլ դրացիներու հետ: Թաթարներու խանին, սելճուք թագաւորներու մարդիկ ղրկեց բարեկամական կապեր հաստատելու համար անոնց հետ. գացած է նոյնիսկ ինքը Գոնիա, եւ դրամներ տուած, որոնց մէկ կողմը հայերէն միւսը թուրքերէն գրուած էին:

Կ'անցնինք խաչակրաց սրահ ուր կայ Կոստանդինին հայ թագաւորին նկարը, որ իբրեւ յիշատակ կը մնայ հոն, եւ ոչ իբր հնութիւն: Հանրի տը լա Պոոն զայն գծելու համար թագաւորական զգեստներ տեսնելու պէտք ունեցած է եւ չէ գտած: Կոստանդինի իշխանութիւնը տեւած է 1342—1344: Եգիպտացիները միշտ կ'արշաւէին Այասի վրայ զոր անգամ մըն ալ ձեռք անցուցին, բայց Կոստանդին վերադարձուց զայն եւ Աքարները Այասի բանալիները իրենք թագաւորի ոտքը բերին. այդ առթիւ Լուի Ֆիլիփ շինեց խաչակրաց բաժինը, ուր դրուեցաւ Կոստանդինի պատկերը:

Ցետոյ անցանք Լուդովիկոս 14—15—16րդի սրահները եւ Պ. Նաթանեան մանրամասնօրէն յիշեց բոլոր պատմական դէպքերը: 1879ի յեղափոխութիւնը, Օրլէանի դուքսի եւ ընտանիքի անդամներու հեռացումը հայրենիքէն, արքայական թատրոնի պատմութիւնը, Նափոլէոն եւ իր պատերազմները, եւ 1919 Ցունիս 28ի Վէրսայլի դաշնագիրը եւն.:

Մօտ երեք ժամ տեւեց դասախօսութիւնը:

Երբ դուրս ելանք, մեր խումբը կրկնապատկուած էր: Նկարիչ Պ. Պաքալեան տեսնելով այս խանդավառուող բազմութիւնը Միութեան Կեդր. վարչութեան տրամադրութեան տակ դրաւ Զ. Ո. Միութեան նպատակը խորհրդանշող նկար մը:

Յառաջիկայ արշաւը պիտի ըլլայ շատ մօտ ատենէն եւ մեր պատմութեան հետ կապ ունեցող տեղ մը: Երանի թէ ուրիշ հայրենակիցներ ալ անխտիր օգտուէին այս բացառիկ առիթներէն:

ԾԻԾԵՌՆԱԿ

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՓ ՄԸ ՀԱՅԵՐ ՎՕՇԻ ՄԷՋ

ՎՕՇ.— Կը գտնուի Սէնթ-Էթիէնէն 20 քիլոմեթր դէպի հիւսիս-արեւմուտք եւ Սէնկալմիէի կայարանն է: Հոս կայ միայն շիշի գործարան մը, ուր կ'աշխատին քսանը հայեր:

Կարճ բայց հետաքրքրական է մեր պատմութիւնը:

Գեռ մէկ ամիս առաջ «այսինչ տեղը գործ կայ» ըսելով հաւաքեց հոս հասած տասնի չափ հայրենակիցներ, որոնք անմիջապէս գործի առնուեցան, դժբախտաբար սկսած են ամէն օր հրաժարիլ: Գործարանին վարչութիւնը, կամայ ակամայ անոնց հաշիւները փակելով, կ'աւելցնէ. «Հայերդ հոս եկաք միայն մեր մաքուր տետրակները աղտոտելու»:

Ինչո՞ւ համար մեր հայրենակիցները շուտով կը քանդեն իրենց նոր բոյները, որովհետեւ աշխատանքը շատ ծանր է: Հոս աշխատող գործաւորը, իր նախաճաշը կ'ընէ զուտ քրտինքով եւ անկէ յետոյ է որ կը վայելէ կամ ոչ: Հակառակ իր քաշքշած անտանելի լուծին, կը ստանայ անգոհացուցիչ օրավարձք: Թող Հայաստանով պարծեցող պոլշեւիկները իրենց աչքերը չորս բանան եւ լսեն տեղացող անէծքները:

Ե. ԲՈՒՍԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ՀԵԾԵԼԱՆԻՒՈՎ

Կիրակի օր սկսաւ Ֆրանսայի շրջանը ընող հեծելանուորդներու առաջին մասը: Այս առաջին միջոցը կը բաղկանայ 180 քիլօմեդր է Փարիզէն Տիէփ:

Նախ կ'ուզեմ քիչ մը ծանօթութիւններ տալ այս կարեւոր եւ ամենամեծ մրցման մասին, որ Ֆրանսայի մէջ հեծելանիւի ամենամեծ շարժումներէն մէկն է:

«Ֆրանսայի շրջանը» կազմակերպուած է l'Auto մարզական թերթին կողմէ. եւ տեղի կ'ունենայ 1903էն ի վեր: Ֆրանսայի հեծելանիւի աշխարհին համար ամենամեծ շարժումն է այս որ տեղի կ'ունենայ ամէն տարի Ցունիս 19էն Ցուլիս 17: Շրջանը ընդհատուած է միայն պատերազմի միջոցին: Ամէն տարի մեկնողները աւելի կը շատնան: Թէեւ Ֆրանսայի շրջանն է որ կը կատարուի, բայց 1903էն ի վեր մեծ մասը օտարներն են որ շահած են: Սա ալ պէտք է նկատի ունենալ որ Ֆրանսացիք այս ճիւղին մէջ շատ յառաջացած են եւ բոլոր մեծ ազգերու կարգին կարեւոր տեղը կը գրաւեն: Շրջանը կը բաղկանայ 24 մէջոցներէ, իսկ 24 միջոցը՝ 5,321 քիլօմեդր է:

Այդ 24 միջոցներն են.—

19 Ցունիս Փարիզ-Տիէփ՝ 180 քիլօմեդր: 20 Ցունիս, Տիէփ-Լը Հավռ՝ 103 քիլմ.: 21 Ցունիս, Լը Հավռ-Քան՝ 225 քիլ.: 22 Ցունիս, Քան-Շէրպուրկ՝ 140 քլ.: 23Ցնս. Շէրպուրկ-Տինան՝ 199 քիլ.: 24 Ցունիս, Տինան-Պրէսթ՝ 206 քիլ.: 25 Ցունիս, Պրէսթ-Վան, 208 քիլ.: 26 Ցունիս, Վան-Լէ Սապլը՝ 204 քիլ.: 27 Ցունիս, Լէ Սապլը-Պօրտօ՝ 285 քիլ.: 28 Ցունիս, Պօրտօ-Պայեօն՝ 185 քիլ.: 30 Ցունիս, Պայեօն-Լիւշօն՝ 326 քիլ.: 2 Ցուլիս, Լիւշօն-Փէրփինեան՝ 323 քիլ.: 4 Ցուլիս, Փէրփինեան-Մարսէյլ՝ 360 քիլ.: 5 Ցուլիս, Մարսէյլ-Թուլօն՝ 120 քիլ.: 6 Ցուլիս, Թուլօն-Նիս՝ 280 քիլ.: 8 Ցուլիս՝ Նիս-Պրիանսօն՝ 275 քիլ.: 9 Ցուլիս, Պրիանսօն-Էվիան՝ 283 քիլ.: 11 Ցուլիս, Էվիան-Փօնթարլիէ՝ 213 քիլ.: 12 Ցուլիս, Փօնթարլիէ-Պէլֆօր՝ 119 քիլ.: 13 Ցուլիս, Պէլֆօր-Սթրազպուրկ՝ 145 քիլ.: 14 Ցուլիս, Սթրազպուրկ-Մէց՝ 165 քիլ.: 15 Ցուլիս, Մէց-Շարլըվիլ՝ 159 քիլ.: 16 Ցուլիս, Շարլըվիլ-Տիւնքէրք՝ 270 քիլ.: 17 Ցուլիս, Տիւնքէրք-Փարիզ՝ 344 քիլ.: Ընդհանուր գումար՝ 5,321 քիլ.:

Այս միջոցները անցնելու վայրերը ամէն տարի կը փոխուին, որպէսզի չուսումնասիրուին հեծելանուորդներուն կողմէ: Այս միջոցներուն ամենակարճն է 108 քիլօմեդր, որ է Տիէփ - Լը Հավռ, իսկ ամէնէն երկայնը Փէրփինեան-Մարսէյլ՝ 360 քիլ.: Դրեթէ շրջանի առջի մասերը բոլորն ալ դիւրին են, իսկ Սապլէն և Պոոտոյէն անդին կը սկսին ամենադժուարին անցքերը: Հոն է որ շատերը ձեռնթափ կ'ըլլան, չկրնալով դիմանալ անյաղթ լեռներուն եւ ածխահանքերուն: Եւ ճիշտ այս միջոցներուն է որ կարգերը կը փոխուին եւ գլուխը գտնուողները որոնք վարժ չեն լեռներուն եւ հանքերուն, կը ձգեն իրենց տեղը փորձառուներուն: Ճիշտ այս կէտէն կը սկսի իսկական շրջանը:

Այս հեծելանուորդները կը բաղկանան երկու դասակարգէ. Առաջին խումբ մը կայ որուն անդամները վարպետ եւ լաւ վազողներ են եւ որոնք այս շրջանը կ'ընեն հեծելանիւի տիրոջ կամ իրենց շահուն համար: Ասոնք կը կոչուին Categorie-groupés: Իսկ միւսները պարզ շրջիկներ են, ու կը կոչուին Touristes-Routiers: Ասոնք ալ թէեւ կը վազեն իրենց հեծելանիւի տիրոջ անունին, բայց միայն ամենամեծ մասը իրենց շահուն եւ հաճոյքին համար է որ այդ շրջանը կ'ընեն:

Վաղը կուտամ կարգ մը մանրամասնութիւններ եւս:

Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ՊԱՐԵՑԻՆ.— Լոնտոնի մէջ, ճօրճ Հէյ Ուայկէմ, վերջապէս՝ անգլիացի հարուստ մը, խնջոյք մը սարքած էր եւ իր ապարանքը հրաւիրած էր եւանները, ազամները եւ անոնց թոռները:

Սկսան պարերը: Միսիսները, միսերը եւ ոսկորները. բոլո՛րը գինով էին արդէն: Գողերը ծանօթ էին այդ վիճակին: Ու բարձրացան վեր: Ժողվեցին մօտ 800,000 ֆրանքի գոհարեղէններ: Գեռ կը շարունակէին: Ցանկարծ սպասուհի մը, ճաշ-պանտի եղանակը լեզուին ծայրէն կախած, ներս մտաւ:

Սպասուհին, վախէն լեզին պատռեցաւ եւ սկսաւ չարլսթոն պարել սեղանին վրայ:

Գողերը ցատկռտուք խաղացին: Ընտրեցան պարտէզ, ուր զոյգերը կը դառնային:

Ու պարը փոխուեցաւ, գողերը հալածելու ելան:

Սակայն գողերը կորսուած էին: 800.000 ֆրանքներն ալ:

ԿԵԱՆՔԷՆ ՁԱՆՁՐԱՑԱԾՆԵՐ.— Երկուշաբթի առաւօտ Ըո՛ւէ Մէթիէէի աղջիւի պարտէզին մէջ գտնուեցաւ անշունչ մարմինը մարդու մը, որ մօտ 50 տարու կ'երեւէր եւ ժամփոթեր անունով թուղթեր կը կրէր: Բժշկական քննութիւնը հաստատեց թէ դժբախտ մարդը անձնասպան եղած էր՝ խոշոր ատրճանակի գնդակ մը պարպելով բերնին մէջ: Անձնասպանութեան պատճառը թշուառութիւնն է:

Նոյն օրը առաւօտուն Վէնսէնի անտառին մէջ, փօրթ Ցօրէի մօտ, բլրակի մը վրայ գտնուեցաւ դիակը մարդու մը, որուն գլուխը ծակած էր ատրճանակի մը գնդակով: Գրպանէն գտնուած թուղթեր ցոյց կուտային թէ կեանքէն յուսահատ այս երիտասարդը կը կոչուէր Ժօրժ Ցիպօսթ, 22 տարեկան:

Երրորդ մը՝ Մարսէլ Փափօր, 33 տարեկան, նոյն ժամուն անձնասպան եղած էր՝ ինքզինքը կախելով ծառէ մը՝ Սէն Փաթէրնի մէջ: Մայրը առտուն պազար գացած էր բանջարեղէն ծախելու, վերադարձին սեղանին վրայ գտաւ հրաժեշտի նամակ մը: Խեղճը անբուժելի հիւանդութենէ մը կը տառապէր:

Չորրորդ մը՝ լեհ փաստաբան Լուի Ջամպոլէր, 57 տարեկան, Թանիլի պարտէզին միզարանին մէջ անձնասպան եղաւ բերնին մէջ գնդակ մը պարպելով:

Նոյն օրը ուրիշ երկու հոգի եւս անձնասպանութիւն փորձեցին: Ուրիշի մը դիակը հանեցին Ժէնվիլիէի առջեւ, գետին մէջէն:

ՀԱՅ ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ ՄԸ

Այսօր Չորեքշաբթի, Salle des Agriculteursի մէջ տեղի կ'ունենայ ջութակահարուհի օրիորդ Իոլանդա Միրիմանեանի նուագահանդէսը. Օրիորդը, որ քոյրն է տաղանդաւոր դաշնակահարուհի տիկին Մարգարիտ Միրիմանեանի, աւարտած է Փեթերսպուրկի պետական երաժշտանոցը, աշակերտելով աշխարհահռչակ փրոֆ. Աուէրին: Ապա, անցնելով արտասահման, կատարելագործած է իր արուեստը չեխ մեծանուն ջութակահար Շեւչիկի մօտ:

Թիֆլիսի եւ Փեթերսպուրկի իր նուագահանդէսներով, հայ արուեստագիտուհին յաջողեցաւ կարճ ատենի մէջ իր վրայ հրաւիրել ռուս մամուլին ուշադրութիւնը. իսկ վերջին տարին, նուագելով Պերլինի եւ կարգ մը չեխական քաղաքներու մէջ, արժանացաւ նաեւ գերման եւ չեխ թերթերու գնահատութեան:

Մեր իրականութեան մէջ, ուր այնքա՛ն սակաւաթիւ են իսկական արուեստագէտները, Օր. Միրիմանեանի նուագահանդէսը գեղեցիկ առիթ մըն է փարիզահայ գաղութին համար՝ վայելելու բարձր գեղարուեստական հաճոյք եւ ծափահարելու տաղանդաւոր հայուհին:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՆԱՆԹԻ ՄԷՋ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՈՒՐԻՇ ԳՈՐԾ ՄԸ

Ինծի հրամցուած խառնուրդ ըմպելին աւարտելէ յետոյ, վճարեցի եւ դուրս ելայ:

Սրճարանէն դուրս ելլելէս յետոյ, ուշի ուշով քննեցի մուտքի տեղերը, այն պարագային համար որ, պետերս հարկ պիտի գտնէին խուզարկել սրճարանը: Ցետոյ, հակառակ որ շատ յոգնած էի, որոշեցի շարունակել հսկողութիւնը:

Սրճարանին դրան դէմը, լքուած կառք մը կար զոր շահագործեցի իբրեւ դիտարան. լաւ մը հաստատուեցայ անոր մէջ եւ սիկառէթս վառելէ յետոյ, սպասեցի դէպքերուն:

Շատ սպասելու պէտք չունեցայ:

Ժամը 2ի ատեն, մինչդեռ երկրորդ սիկառէթս ծխելու վրայ էի, ոստիկանութեան շրջուն պահակախումբ մը հասաւ. անոնցմէ չորս հոգին ինծի արդէն ծանօթ էին:

Մէկ ոստումով կառքէն դուրս նետուեցայ եւ անմիջապէս ինքզինքս անոնցմէ կաշկանդուած գտայ, մինչ պահակապետը հրացանը ինծի ուղղած կ'ըսէր.

— Ձեռքերը վե՛ր:

— Է՛յ, պօռացի խնդալով. կատակ չուզեր. ձեր ընկերը ընդունելու այլանդակ եղանակ մը ունիք:

Այն ատեն, ոստիկաններուն պետը դէպի ինծի առաջանալով, երկարօրէն գիս քննեց իր լապտերին լոյսովը, յետոյ, հակառակ ծպտուած ըլլալուս գիս ճանչցաւ եւ քահ քահ սկսաւ խնդալ:

— Շնորհակալութիւններս, ըսաւ, խնդուքը շարունակելով:

— Այո՛, բայց, նախ ըսէք ձեր մարդոց որ գիս արձակեն:

Ցետոյ զանոնք բոլորը անկիւն մը տանելով, իրենց բացատրեցի խնդիրը: Երբ պէտք եղածը իրենց հաղորդեցի,

— Այս պայմաններուն մէջ, զանոնք ձերբակալելու ելլելը վտանգաւոր է, ըսի, որովհետեւ անշուշտ կռուի պիտի բռնուինք անոնց հետ. արդ, թէեւ հարուածներէն չեմ վախնար, բայց կը վախնամ որ խառնաշփոթութենէն օգտուելով մեր մարդիկը կծիկը գնեն այդ՝ մեզի համար մեծ ձախողութիւն մը կ'ըլլար, որովհետեւ վստահ եմ թէ՝ գործերնիս լրտեսներու հետ է եւ թերեւս անոնք են որոնց համար հոս եկած եմ: Ըստ իս՝ լաւագոյն է հանգարտ ձգել զիրենք, թոյլ որ իրենց տեղերը երթան հանգստանալու եւ առտուն կանուխ զանոնք կոխել...:

Այդպէս ալ որոշուեցաւ:

Առտուն ժամը 6ին, մինչդեռ դատական իշխանութիւնը սրճարանին մէջ խուզարկութեան կը ձեռնարկէր, մենք ալ իրենց տան մէջ կը ձերբակալէինք այս լրտեսական խումբին անդամները:

Իսկապէս, լրտեսական ուժեղ կազմակերպութեան մը հետ էր մեր գործը:

Վերջին գործն էր այս, որուն ես անձամբ մասնակցեցայ. հոս կը վերջացնեմ յիշատակներս:

Բայց կը յիշեմ թէ՝ ընթերցողներուս խոստացեր էի պատերազմի մէկ քանի գաղտնիքները յայտնել:

Խոստումս կ'ուզեմ յարգել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՑԱՑՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆ ՄՏԵՐ Հ. 21Ի ՄԱՍԻՆ

Հ. 21 կեղծանունով ծանօթ լրտեսը անոնցմէ էր, որ ամէնէն մեծ չարիքը հասցուց Ֆրանսայի՝ պատերազմի ընթացքին:

Զօրաբաժնի մը կը հաւասարի գումարը այն զինուորներուն, որոնց սպանութեան պատճառ դարձաւ:

Ինքն էր որ 17 փոխադրանաւեր ականահար ընել տուաւ գերման ընդծովեաներուն:

Արդ՝ Հ. 21 լրտեսը՝ կին մըն էր. եւ այս կինը կը կոչուէր Մաթահարի:

Անոնք որ ներսէն ու դուրսէն կը ջանային մեր գուժը շարժել այս կնոջ հանդէպ ու զայն կը ներկայացնէին իբրեւ անմեղ մը, կը մոռնան թէ, գերման լրտեսական պաշտօնատան կողմէ իսկ՝ իրեն տրուած թիւը կ'ապացուցանէ թէ՝ այս կինը պատերազմէն շատ առաջ, 1904էն սկսեալ՝ գերման գաղտնի ծառայութեան մէջ էր:

Ասոր ապացոյցը տալ այնքան ալ դժուար չէ: Գերմանիա ինքն իսկ միջոցը տուած է մեզի. իրօք, մինչեւ 1914 Օգոստոս 1, բոլոր գերման լրտեսներուն սկզբնատառը Հ. էր: 1914էն սկսեալ մինչեւ զինադադար նոր լրտեսներուն տրուեցան Ա. Փ. սկզբնատառերը, որոնց կը հետեւէր իւրաքանչիւրին յատուկ թիւ մը:

Անշուշտ գերմանները չէին գիտեր թէ՝ մենք արդէն ծանօթ էինք այս մանրամասնութեան, որովհետեւ հաւանաբար, եթէ գիտցած ըլլային, իրենց լրտեսները կը կնքէին տարբեր կերպով, ինչ որ մեզի քիչ մը շփոթութեան պիտի մատնէր:

Ինչ որ ալ ըլլայ, թէեւ այս կնոջ գործունէութեան մասին օրը օրին տեղեկութիւն կ'առնէինք, բայց անով շատ զբաղելու պէտք չունեցանք, որովհետեւ ընդհանրապէս մեր սահմաններէն դուրս կը գործէր:

(Շար.)

կարգին առաջին տեղը կը գրաւեն մարդասպանութիւնն ու կեղծարարութիւնը։ Ասոնք իրենց յոյսը դրած են խորհրդային Միութեան զինուորական պարտութեան վրայ, Ռուսիոյ մէջ միապետութիւնը վերականգնելու համար, շնորհիւ օտար բանակի մը եւ նաւատորմի մը։ Ահա թէ ինչու, երբ մէկ կողմէ խորհրդային Միութեան արտասահմանի դիւանագիտական ներկայացուցիչները կը սպաննեն, միաժամանակ կը ստեղծեն այնպիսի միջադէպեր, վէճեր, որոնք Ռուսիոյ հետ պատերազմի կրնան մղել։ Միւս կողմէ բուն երկրին մէջ ալ ահաբեկչական կազմակերպութիւնները կ'ուզեն արտասահմանի մէջ այն տպաւորութիւնը առաջ բերել թէ խորհրդային վարչաձեւին ամրութիւնը խախտած է։

Դեսպանը կանխամտածուած ծրագրի մը կը վերագրէ նոյն օրը (Յունիս 7) Վոյքոֆի մահափորձը, Օփանսքիի սպանութիւնը եւ Լէնինկրատի համանմավար ակումբին ահաբեկչութիւնը։ Ասոնք բոլորը օտար գրգռութեան հետեւանք են։

Վերջին օրերու ահ ու սարսափի քաղաքականութիւնը արդարացնելու համար, խորհրդային ներկայացուցիչը պատմեց թէ Վարշաւայի մահափորձէն չորս օր առաջ Մոսկուայի Լուպիարքա փողոցի մէկ շէնքին մէջ ռումբ մը գտնուեցաւ, պատրաստ պայթելու. Մայիս 10ին բռնուեցան խումբ մը նախկին միապետական սպաներ, որոնք քաղաքական կարգ մը մարդոց դէմ մահափորձեր կը կազմակերպէին. Մարտ 12ին Մոսկուայի մեծ թատրոնին մէջ միթինկի մը պահուն կուրէվիչի կողմէ կատարուելիք մահափորձ մը ձախողեցաւ։ Բնան կալանաւորները գնդակահարուեցան՝ իբրեւ պաշտպանողական միջոց՝ վերջ տալու համար այն ահաբեկչական գործողութեան, որ կը սպառնայ ոչ միայն խորհրդային միութեան, այլ ամբողջ Եւրոպայի խաղաղութեան։

Մուսթաֆա Քեմալ Պոլիս կ'այցելէ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Մուսթաֆա Քէմալ վերջապէս որոշած է Պոլիս այցելել Յուլիսի սկիզբը։ Պիտի բնակի Տօլմա Պաղչէի սուլթանական պալատին մէջ։ Պոլսոյ քաղաքապետ Մուհիտտին պէյ Էնկիւրի գացած է, Ղազին հրաւիրելու համար։ Վարչապետ Ըսմէթ փաշա եւս Պոլիս պիտի գայ եւ ատեն մը պիտի մնայ։

Նաւային զինաթափութեան ժողովը

Առաջին նիստին մէջ նախագահ ընտրուեցաւ Ամերիկայի գլխաւոր պատուիրակ Կիպսըն։ Ճափոնի պատուիրակ ծովակալ Սայիթօի առաջարկով համակրական հեռագիր մը ուղղուեցաւ նախագահ Քուլիճի։ Կիպսըն կարդաց Ամերիկայի նախագահին մէկ նամակը, որով յոյս կը յայտնէ թէ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն մը գոյացնել, անկարելի դարձնելու համար նաւային մրցակցութիւնը երեք պետութեանց միջեւ եւ աւելի սերտ կապեր հաստատելու համար։

Յետոյ կարգով երեք պետութեանց ներկայացուցիչները պարզեցին իրենց տեսակէտները։

Ամերիկեան ներկայացուցիչը յածանաւերու համար առաջարկեց հետեւեալ թիւերը.— Միացեալ Նահանգներ եւ Մեծն Բրիտանիա՝ 250—300,000 թօնօ, Ճափոն՝ 150—180,000։ Թորփիլահալածներ՝ Մ. Նահանգներ եւ Մեծն Բրիտանիա՝ 200-250,000 թօնօ, Ճափոն՝ 125—150,000։ Ընդծովեաններ՝ Մ. Նահանգներ եւ Մեծն Բրիտանիա՝ 60—90,000 թօնօ, Ճափոն՝ 36—54,000։

Անգլիոյ ծովային նախարար Պրիճմէն պարզեց անգլ. տեսակէտը՝ խնդրոյ առարկայ դարձնելով Ուաշինկթընի որոշումները։ Առաջարկեց մեծ մարտանաւերու գործածութեան թուականը 20էն 26 տարիի բարձրացնել, յածանաւերունը 24, թորփիլանաւերունը 20 եւ ընդծովեաններունը 15 տարուան։ Նոյնպէս առաջարկեց գեղչել բոլոր տեսակի պատերազմական նաւերու տարողութիւնը եւ թնդանօթներու չափը։

Ճափոնի կողմէ ծովակալ Սայիթօ յայտնեց թէ Ուաշինկթընի որոշումները չեն կրնար վերաքննուիլ, ու առաջարկեց պահպանել ներկայ գոյավիճակը։

Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին։

Ուսուցիչներու գործադուլը

Փարիզի երկրորդական վարժարաններու ուսուցիչները ասկէ առաջ գործադուլ հռչակած էին եւ ամսականի յաւելում կը պահանջէին։ Կրթական նախարարը այն ատեն խոստացած էր գոհացում տալ եւ ուսուցիչներու ամսականը աւելցնել, 1926 Օգոստոս 1էն հաշուելու պայմանով։ Սակայն այս խոստումը չէ գործադրուած մինչեւ այսօր։

Հիմա դպրոցական տարեշրջանի վերջն է եւ 8400 հոգի պսակաւորի քննութիւն պիտի անցընեն Սորպոնի մէջ։ Երկուշաբթի առաւօտ 2995 թեկնածուներ ներկայացան։ Սակայն քննիչները կը բացակայէին։ Անմիջապէս անոնց տեղ ուրիշ քննիչներ նշանակուեցան եւ գրաւոր քննութիւնները սկսան։ 320 քննիչներէ 200ը հրաւէրին չէին պատասխանած։

Բերանացի քննութիւնները պիտի սկսին Յուլիս 1ին եւ պիտի վերջանան 20ին։

Կառավարութիւնը այսօր իսկ Խորհրդարանէն չորս հարիւր միլիոնի յաւելուածական վարկ մը պիտի պահանջէ՝ ուսուցիչներուն գոհացում տալու համար։

Գերմանիոյ պատասխանը Փուանքարէի

Երէկ գրեցինք թէ Լիւնէվիլի մէջ Ֆրանսայի վարչապետին արտասանած ճառը Գերմանիոյ դէմ, խիստ մեծ դժգոհութիւն առաջ բերած է գերման քաղաքական, մանաւանդ ազգայնական շրջանակներուն մէջ։

Վաղը՝ Հինգշաբթի Ռայխսթակի մէջ ընկերվարական երեսփոխանները հարցապնդում պիտի ուղղեն արտաքին նախարար տոքթ. Շթրէզէմանի՝ ընդհանուր քաղաքականութեան մասին։ Այս առթիւ նախարարը կարեւոր ճառ մը պիտի խօսի, կէտ առ կէտ պատասխանելով Փուանքարէի ամբաստանութիւններուն։ Շթրէզէման բացէ ի բաց պիտի հարցնէ թէ Ֆրանսայի վարչապետը կ'ուզէ՞ Լոքարնոյի քաղաքականութեան հետեւիլ թէ ոչ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Արաբկիրի Հայրենակցական Միութեան երեկոյթը իր սարքեցին առթիւ՝ գեղարուեստական ճոխ բաժինով, 25 Յունիս, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 129 Rue Boileou, Էմիլ Զոլայի սրահին վերնայարկը։ Մուտքը ազատ է։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի «Իշխան» եւ «Քրիս» խումբերու

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի

26 Յունիս, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

La Pomme-Chalet de la Pommeի պարտէզ զբօսավայրին մէջ

երգեր, արտասանութիւններ, ներկայացում եւ բանախօսութիւն։ Հայկական իրական մթնոլորտ մը։

SALLE DES AGRICULTEURS, 8 Rue d'Athénes, Paris (9me)

Այսօր 22 Յունիս, Չորեքշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ

ՕՐԻՈՐԴ ԽՈԼԱՆԴԱ ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ զրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի դասախօսական ժողովը՝ Ուրբաթ ժամը ճիշտ 8ին, 80 Rue Charles Chefson, Bois Colombes։ Կը հրաւիրուին Անիէրի, Պուա Գոլոմպի, Գոլոմպի, Արժանթէօյլի, ընկերները եւ համակիրները։ Դասախօս ընկեր Հ. Գնդունի։

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի պատգմ. ժողովը՝ Յունիս 26 Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Դաշնակցութեան ակումբին մէջ։ Կը խնդրուի շրջանի ենթակոմիտէներէն փութացնել իրենց պատգամաւորները։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը Յունիս 26 Կիրակի ժամը 2ին հայ ժողովրդային լսարանի մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Գայլ Վահան» խումբի ընկ. ժողովը Յունիս 27 Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին գրադարանի սրահը։

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Փարիզի Հայրենկց. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ 25 Յունիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլօրիայի ճաշարանը։ Օրակարգ.— Տարեկան տեղեկատուութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, 23 Յունիս, Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ։ Տիկին Լաս պիտի կարդայ իր ինքնագրութիւնները։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի «Ռազմիկ» հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 26 Յունիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de Bellville։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւններ։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ կարապետ Նալպանտեանէ որ Փարիզ կը գտնուի, իր հասցէն իմացնել՝ Թ. Ճէլէպեանի 157 Ave. Président Wilson. St. Gervais. (Seine)։

«ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԸ

Ռոստոմ Գրադարան-ընթերցարանը փոխադրուած է 40, Rue de Belleville ճաշարանին վերնայարկը։ Բաց է ամէն օր, ամէն ժամու։ Գիրք ստանալու համար դիմել Կիրակի օրերը կէսօրէ վերջ ժամը 1—4 իսկ Չորեքշաբթի օրերը երեկոյեան ժամը 8—10, գրադարանապետ Գէորգ Միլտոնեանի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Եօզղատցի Նաւիին Էպէմկրեան (Թաշճեան) կը փնտռէ իր հօրեղբօրդին, դերձակ Արտաշէս Էպէկկրեանը։ Նիս ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել՝ Tachdjian Frères 39 Rue Président Wilson St. Chamont (Loire)։

ՆՈՐԱՎԱՐԺ հայ գրաշարի մը պէտք կայ։ Դիմել Յառաջի գրաշարատունը։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ

"ԻՄ ԳԻՐՔԸ,,

ԳԻՆ 20 ՖՐԱՆՔ

320 էջ։ Կը գտնուի *Յառաջի* խմբագրատունը, Պալենց գրատուն եւ տպարան Navarre, 5 Rue des Gobelins։

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ

կարդացէք եւ տարածեցէք *Զարեւանդի* «Կրնա՞նք հաշտուիլ Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքերը. Ֆրանսայի համար 16 Ֆր. արտասահման՝ 18 ֆրանք, փոստի ծախք չկայ։

Դիմել՝ Léon Kévonianի 208 bis Rue Lafayette. Paris (10me.)

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳԻՐՔԵՐ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹԷ ՁԵԶԻ ՀԱՅԿԱՇԷՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

որ հրատարակիչն է մանաւորապէս Լուսաբեր *ընթերցարաններու եւ ճոխ մթերք մը ունի մատենադարանի գիրքերու։*

Դիմել, Librairie Haïgachène, 9 Agopian Han, Tchakmakdjilar, Constantinople.

Ծախու բնակարան

Հայաշատ Սէվրան գիւղին մէջ

Անմիջական մեկնումի պատճառով ծախու է քարաշէն տուն մը 48 մեդր պարտէզով, 3 սենեակ, խոհանոց եւ մուտք։ Ցանկացողները կրնան դիմել ամէն օր ժամը 2.30էն վերջ։ Կիրակի օրերը ամբողջ օր։ Դիմել՝ L. Manoukianին, 41 Rue Daulnay, Sévran։

ՎԱՐՁՈՒ ՏՈՒՆ, *երկու սենեակ*

մէկ խոհանոց, կազ, ջուր եւ ելեկտրականութիւն, դիւրամատչելի պայմաններով։

Դիմել՝ A. Zadéyan, 14, Rue Mme. Curie։ Bagneux, Seine.

Թրամ. Թիւ 88 Porte d'Orleansէն, *իջնել* Bagneux։

ՀԱՅ ՏԻԿԻՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐՈՒ

Իրենց բնակարանը աշխատելու համար ժէրսէ բօպերու վրայ առատ եւ շահաւոր գործ ունինք, մինչեւ 3 ֆրանքի կարը։ Դիմել՝ 20 Rue de Bezons, Courbevoie։ *Թրամ. 76—41* Porte Maillot*էն։ Շոգեկառք* St. Lazare։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette, Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՎԷՊԵՐ.— Լուռ ցաւեր 10 Ֆր., Կեանքը ինչպէս որ է 10, Խղճմտանքի ձայներ 10, Կաթուշկը 7, Լռութիւնը 8, Օտեանի փանջունին 7, Ծապլվար 7, Դատաստ. խորհուրդին առջեւ 10, Մատնիչը 8, Ցեղափ. Մակարոյծները 7, Միքէի սիրարկածը 5, Զագըր Ավրամ 5, Ճեպընթաց Նորածինը 2, Ռումէն ժողովրդ. պատմուածքներ 6, Մ. Կորքիի Ֆոմա Կորտիէֆ 15, Սեւակի բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր (Ա. տպ.) 10, Վերթէր 9, Սուլամիթ 6, Բարիզէթ 7.50, Սալբիի մեր խաչը 12.50, Թուղթի փառք 5, Տղու հոգիներ 6, Արսէն Լիւբէն 20, Տելեմաք (պատկերազարդ) 50, Երեւակայական ոճիրը 2, Շ. Հօլմսի կարմիր գլուխով մարդոց խմբակը 2, Պօսքօմպ հովիտին գաղտնիքը 2, Պրիւս Բարթինկթընի սուզանաւին գաղտնիքը 2, Թօփալ Օսման 5, Քէօր Օղլուի արկածները 2.50, Զարիֆի նախարարը 20, Մօփասանի երեք վիպակները 2, Տք. Մօրի վրէժը 5, Պղնձէ քաղաքը 3։

ՄԱՀԱՑՈՒ ՍԷՐԸ, Մաքսիմ Կորքիի 3 Ֆր.։

Շուտով լոյս կը տեսնէ, Ա. Քօփըռ Տօյլի ՄԱԿԱԲՈՅԾԸ։

Կը Հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր։ Փօսթի ծախք չառնուիր։ Պահանջել գրացուցակը։ Դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.— L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e)։

ՍԱԿԱՐԱՆ

21 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	52
Մարք (ոսկի)	100 Mark	604	—
Թրքական թղթ.	L. Trq.	13	—
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	8	—
Լէվա 100 հատը	Léva	18	40
Տրախմի »	Drachme	33	50
Լիր » »	Lire	142	60
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	30
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	102	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3250	—
» II »		1900	—
» III »		1565	—
Թուրքիոյ երկթ. ղ. Lots turcs		150	50

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն

208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒՆԻՍ 1927

23 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 370

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲՈԼՈՐԸ ՄԷԿ ՃԱՄԲՈՎ

Մայիս 24էն ի վեր, երբ Անգլիոյ խորհրդարանը հաստատեց անգլեւռուս յարաբերութեանց խզումը, նոյն տրամադրութիւնները կ'արծարծուին ուրիշ երկիրներու մէջ, յայտնապէս կամ զանազան խարխափումներով:

Ամէնէն առաջ՝ Ֆրանսան:

Թունդ քաղքենի մամուլը եւ նոյն դասակարգի երեսփոխաններն ու քաղաքագէտները բացէ ի բաց կը պահանջեն Անգլիոյ օրինակին հետեւիլ: Ամէնէն տարածուն թերթերը օրը օրին կը պատրաստեն հանրային կարծիքը:

Յունիս 21ին, «Մաթէն»ը, որ խզման ամէնէն ջերմ կուսակիցն է, թերթին ճակատը դրած էր հետեւեալ նախադասութիւնը.

— «Սովետներու հետ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումը հիմն է ո՛ր եւ է կորովի եւ վճռական գործողութեան՝ համայնավարութեան դէմ»:

Եւ ամէն օր յօդուած մը կամ հատուած մը կ'երեւայ թերթին առաջին էջը, այդ մտքով:

«Էքօ տը Փառի», ազգայնական եւ ազնուական, որ մերկացումներ կատարեց Փարիզի խորհրդային դեսպանատան եւ առեւտրական պատուիրակութեան գաղտնի գործունէութեան մասին, տակաւին երէկ, խմբագրական սիւնակին մէջ, արծարծելով խզման անհրաժեշտութիւնը, կ'եզրակացնէր.

— «Գալով Ֆրանսայի, զարմանալի է որ կառավարութիւնը այնքան երկար կը սպասէ, անցագիրը յանձնելու համար Ռաքովսկիի, մահամերձ կառավարութեան մը դեսպանին:»

«Ֆիկառօ», Փարիզի ամէնէն անուապետական, անմատչելի եւ հարուստ լրագիրը, յօդուածաշարքեր կը հրատարակէ միեւնոյն ուղղութեամբ:

Չենք յիշեր, տակաւին, աւելի ծանրաբարոյ օրկաններ, «Թան»ն ու «Տէպա»ն, որոնց լեզուին տակ խօսքեր կան որ չեն արտասանուիր, բայց կը զգացուին:

Ինչպէս ուրիշ երկիրներու, Ֆրանսայի մէջ ալ դանդաղ կ'ընթանայ դատական վճիռներու գործադրութիւնը: Այդ իսկ պատճառով, ուշագրաւ է որ, դատական նախարարութիւնը, վերջերս մասնաւոր հետաքրքրութիւն կը ցուցնէ համայնավար գործիչներու դէմ արձակուած վճիռներու մասին, եւ արդէն գործադրել տուած է շարք մը պատիժներ, իսկ ուրիշներ կը հետապնդէ: Ուշագրաւ է, նաեւ, այն վիճաբանութիւնը որ տեղի ունեցաւ Յունիս 17ին, Երեսփ. Ժողովին մէջ, ուր կառավարութիւնը գործելու ազատութեան իրաւունք ստացաւ 150ի դէմ 400 ձայնով, (բացարձակ մեծամասնութիւնն ըլլալով 276) եւ ուր «մինչեւ ծայրը երթալու» խօսքեր արտասանուեցան թէ՛ կառավարութեան կուսակիցներուն եւ թէ՛ համայնավարներուն կողմէ:

Խզման կուսակիցներուն տեսակէտը այն է թէ՝ Արեւմտեան Եւրոպան որքան երես դարձնէ Մոսկուայէ, այնքան շուտ պիտի տապալի խորհրդային իշխանութիւնը: «Սովետները կրցան կանգուն մնալ միայն շնորհիւ ուրիշ ազգերու աջակցութեան. պօյքոթը ուշ-կանուխ պիտի տայ մահացու հարուածը» (Էքօ տը փառի):

Տնտեսական աջակցութեան համար, Մոսկուա մեծ յոյսեր դրած էր Անգլիոյ վրայ, բայց յուսախաբ եղաւ սկիզբէն մինչեւ վերջը, թէ Լոյտ Ճորճի (ազատական), թէ Մաքտօնալտի (աշխատաւորական) եւ թէ. Պօլտուինի (պահպանողական) իշխանութեան օրով եւ այժմ ամէն պատեհութիւն կորսնցուցած է: Յոյսեր ունէր նաեւ Գերմանիայէն, որ 360 միլիոն մարք տուաւ 1926ին, բայց հիմա կը մերժէ ձեռք բանալ: Ֆրանսայի հետ, անհելիք-տալիքի բանակցութիւնները կը քաշքշուին երկու տարիէ ի վեր, բոլորովին ամուլ: Իսկ առանց ցարական պարտքերու ճանաչման, խորհրդային իշխանութիւնը սանդիմ չի կրնար առնալ: Նոյնը եւ Ամերիկայի համար, ուր ոչ իսկ այդ իշխանութիւնը կը ճանչնայ:

Ուրեմն, բոլոր մեծ եւ հարուստ պետութիւնները համաձայն են, դրամ չտալու, Մոսկուան սնանկացնելու համար, եւ կը գործեն համաձայն իրենց հայեցողութեան:

Գալով փոքրերուն, կամ անոնց որ տնտեսապէս տկար են, անոնք ալ, ամէն բանէ առաջ, կը թելադրուին իրենց ինքնապաշտպանութեան բնազդէն: Լեհաստանը, որ պահ մը անխորժ վիճակի մատնուեցաւ Վարշաւայի սպանութեան առթիւ, այժմ գտած է ինքզինքը եւ փափկութեամբ հասկցուցած է Մոսկուայի, որ կարճ կապէ իր անվերջ պահանջները: Չեխօ-Սլովաքիան կը պատրաստուէր յարաբերութիւններ վերահաստատել Ռուսիոյ հետ, բայց այժմ կը տատամսի: Պալքանեան պետութիւններէն Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ դիրքը բացորոշ է, նոյն իսկ անողոք: Իսկ Յունաստանը, որ աճապարած էր դեսպան փոխանակել, արդէն կը զղջայ, տեսնելով կարմիրներու կասկածելի եռանդը՝ բուն իսկ երկրին մէջ: Մակեդոնիոյ մէջ կատարուած հետապնդումները, ձերբակալութիւններն ու աքսորները ախտանշաններ են: Վերջին լուրի մը համաձայն, կառավարութիւնը աւելի արմատական ծրագիր մը կը պատրաստէ:

Մէկ խօսքով, երեւութական թուլութենէ մը կամ բարեացակամ չէզոքութենէ մը յետոյ, ահա կը վերսկսին գործել քաղքենի-աշխարհակալ պետութիւնները, զսպէ կարմիր վտանգը Ռուսաստանի սահմաններուն մէջ պարփակելու եւ իր բնական վախճանին ձգելու համար:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՕՐԻԱՆԹԱՍԻՕՆ»ԷՆ ԱՌԱՋ

«Յուսաբեր» (16 Յունիս), խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով քաղաքական հակումի (օրիանթասիօն) խնդիրը, դիտել կուտայ.

— «Տարբերենք երկու խնդիրներ. իրարմէ զատենք օրիանթասիօնի հարցը երկրի պաշտպանութեան հողէն եւ տանք ասոնցմէ իւրաքանչիւրին իր յստակ ու որոշ պատասխանը:

«Քաղաքական որ եւ է առաջնութիւն չկայ ռուսական օրիանթասիօնը օրն ի բուն տարփողելուն մէջ, որովհետեւ պայքար չկայ այդ օրիանթասիօնին դէմ: Չկայ պայքար մինչեւ իսկ անոնց կողմէ, որոնք թէեւ դէմ են, սակայն կը լռեն. որոնք թէև կրնան պայքարիլ, չեն պայքարիր սակայն:

«Իմաստութիւն պիտի ըլլար ցուցնել այն միջոցները, որոնց օգնութեամբ Հայը պիտի պաշտպանէ իր հայրենիքը, երբ օր մը այդ օրիանթասիօնը չքանայ իբր իրականութիւն, ամանց հոգիներուն մէջ իբր տենչանք մնալով միայն:

«Օրիանթասիօնի հարցին մէջ մենք մեր դիրքը կը ճշտենք քաղաքականապէս ոչ միայն ներհակ, այլ եւ ազգայնօրէն օտար եւ եկուոր ուժի մը հանդէպ:

«Եկուորը օր մը կրնայ երթալ:

«Թերեւս կ'երթայ՝ գալու պայմանով:

«Իսկ մինչեւ գա՞լը...

«Հայ քաղաքական հոսանքներէն ո՞վ եւ ի՞նչ կ'ընէ եւ կամ ի՞նչ կը խորհի ընել հայութիւնը զինելու համար այս վիճակէն ըսեւեք աւելի քան կենդանի, աւելի քան իրական վտանգներուն հանդէպ:

«Երբ օրիանթասիօնի բուն կրողը, ինքը Ռուսը չկայ Հայաստանի մէջ, այլ հօս ի՞նչ արժէք ունի ռուսական օրիանթասիօնը, իբր գաղափար եւ իբր տենչանք:

«Ցնորքներո՞ւ մասին է, որ կը խօսինք:

«Իսկ 1917 թուակա՞նը...»:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Պաշտօնական յայտարարութեանց համաձայն, յունական կառավարութիւնը արմատական միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, համայնավար տարրերու գործունէութիւնը եւ ջանքերը ջլատելու համար:

Նոյն յայտարարութեանց համաձայն, մասնաւոր ջանքեր պիտի ըլլան, որպէս զի լուսաբանուին Մակեդոնիոյ գաղթական գործաւորները, ուր համայնավարները շահագործելու ամենայարմար գետինը գտած են:

*** Գաւալայի մէջ ձերբակալուեցաւ Վալանթին Բէնտրոֆ անուն Ռուս մը, իբրեւ լրտես:

Ծխախոտի գործաւորները ընդհանուր ժողով գումարեցին, ուրկէ վերջ որոշեցին իրենց գործերուն վերադառնալ: Սակայն ծխախոտի վաճառականները վախնալով թէ համայնավարներուն նպատակն է խառնակութիւն առաջ բերել աշխատող պահպանողական գործաւորներուն մէջ, մերժեցին համայնավարները գործի ընդունիլ: Առեւտրական, արհեստաւորական եւ ճարտարարուեստական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները կը պահանջեն որ կառավարութիւնը ոեւէ բանակցութիւն չընդունի համայնավարներուն հետ:

*** Վերջին Կիրակին «քաղաքացուհի» Սօֆի Մինասեան Սինկուրի (Աթէնք) եկած էր, եկեղեցիի բակէն համայնավարական փրօբականտա ընելու, Հօկի խոզովակով: Ոստիկանութեան քթին տակ կատարուած այս աշխատանքները ունեցան իրենց հետեւանքները, որոնք կրնան ծանրակշիռ ըլլալ Սինկրուցիներուն համար:

Ֆերհատեան վարդապետ, Կիւրակիի պատարագէն յետոյ, յայտարարեց թէ ինք եւ թաղականութեան անդամները կանչուած են Ընդհ. Ապահովութեան Տնօրէնին կողմէ եւ ազդարարուած է որ Սինկրուի հայ ժողովուրդը զբաղի իր օրուան աշխատանքներով:

Եթէ Սինկրուի հայութեան գլխուն փորձանք մը գայ, պատասխանատու պիտի ըլլան Մազլմեան, Եսայեան եւ Չէլթունցեան երրորդութիւնը, որ չարիքին արմատը կը կազմեն:

«Ն. Օ.»

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ ԱԼ ԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ «Ագշամ»ը կը գրէ.

— Ստացուած մասնաւոր լուրերու համաձայն, սովիէթ կառավարութիւնը արտասահմանի իր դեսպաններուն հաղորդած է թէ կարգ մը ազգերու դրդումով, ընդհանուր դաւադրութիւն մը կազմուած է արտասահմանի գտնուող սովետական ներկայացուցիչներուն եւ պաշտօնեաներուն դէմ: Մոսկուայի կառավարութիւնը այս առթիւ աչալրջութիւն կը յանձնարարէ իր դեսպաններուն, եւ խորհուրդ կուտայ որ այս մասին տեղական իշխանութիւններու ուշադրութիւնը հրաւիրեն:

«Ագշամ» այս առթիւ կ'աւելցնէ.

— «Թէեւ բաւականաչափ սպիտակ Ռուսեր կան Պոլսոյ մէջ, սակայն հաւանական չի նկատուիր որ անոնք նման դաւադրութիւններու գործիք դառնան, նկատելով որ հակառակ պարագային մեծ վնասներ պիտի կրեն:

Պոլիս գտնուող սպիտակ Ռուսերուն մեծամասնութիւնը իրենց համար գործ եւ զբաղում գտած են. եւ խսկոյն սահմանէն դուրս պիտի հանուին, եթէ ամենափոքր շարժում մը կատարեն:

Միւս կողմէ, սպիտակ Ռուսերուն տրուած պայմանաժամը արդէն լրացած ըլլալով, ստիպուած են Օգոստոսի սկիզբը Թուրքիայէն մեկնիլ:

Ազգերու Դաշնակցութեան Պոլսոյ ներկայացուցիչը, որ ռուս գաղթականներու խնդրով կը զբաղի, Էնկիւրի մեկնած է, այս խնդրին մասին բանակցելու համար կառավարութեան վարիչներուն հետ:

Այս բանակցութիւններուն հետեւանքով, որոշուած է Արժանթին եւ ուրիշ երկիրներ ղրկել այն Ռուսերը, որոնք չեն կրցած գործ գտնել Թուրքիոյ մէջ: Գալով այն 3000 Ռուսերուն, որոնք զբաղում ունին, որոշուած է առ այժմ թրքահպատակներու ենթակայ պայմաններուն ենթարկել զանոնք: Այսպիսիներէն մեկնողները պիտի կարենան թրքական անցագիր առնել եւ Եւրոպա մեկնիլ, պայմանով որ անգամ մըն ալ Թուրքիա չվերադառնան:

Միւս կողմէ, կասկած չկայ թէ ձեռնհաս իշխանութիւններն ալ հարկ եղած միջոցները ձեռք առած են:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ Կ'ԵՐԹԱՆ, ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿՈՒԳԱՆ

Թուրք գաղթականներու տեղաւորման ընդհանուր տնօրէնի օգնական Մարուֆ պէյ Յունիս 16ին Պոլիսէն ճամբայ ելաւ դէպի Պաթում: Մարուֆ պէյ անկէ Թիֆլիս պիտի անցնի եւ մէկ ամիս Թրքաբնակ շրջաններու մէջ քննական պտոյտ մը կատարելէ յետոյ, Պոլիս պիտի դառնայ: Ցիշեալը «Միլլիյէթ»ի խմբագրին հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է իր ճամբորդութեան նպատակին մասին.

— «Մեզի համար ամէնէն կարեւոր կէտն է Թուրք գաղթականներուն ազատօրէն մեր երկիրը կարենալ գալը ապահովել: Ատոր համար է որ Ռուսիա, Պուլկարիա, Եուկօսլաւիա եւ Ռումանիա գտնուող մեր ցեղակիցներուն Թուրքիա մուտքը բոլորովին ազատ ձգուած է: Այս ազատութեան շնորհիւ, Նոր գալիք գաղթական ընտանիքներուն հանգիստն ու բարօրութիւնը կարելի պիտի ըլլայ դիւրաւ ապահովել: Կառավարութիւնը ամէն դիւրութիւն պիտի տայ նոյն իսկ այն Թուրք ընտանիքներուն, որոնք կալուածատէր, վաճառական կամ արհեստաւոր են ու օգնութեան կարօտ չեն. անոնք պիտի կրնան տեղաւորուիլ Թուրքիոյ ո՛ր շրջանին կամ նահանգին մէջ որ ուզեն: Հետեւաբար, ամէն մարդ ազատ է իր ասպարէզին եւ արհեստին համաձայն յարմար վայրեր տեղաւորուիլ: Արտասահմանի այդ Թուրք ընտանիքները իրենց ապագայ բնակավայրը որոշելու եւ իրենց գործերը կարգադրելու համար, կարող են այժմէն գործէն հասկցող մասնաւոր պատուիրակութիւններ ղրկել մեր երկիրը: Կառավարութիւնը ամենայն անկեղծութեամբ ամէն դիւրութիւն պիտի տայ անոնց:

«Գալով այն գաղթականներուն, որոնք մեր կառավարութեան նիւթական աջակցութեան կը կարօտին, ինչպէս գիւղացիները, պզտիկ արհեստաւորներն ու երկրագործները, կառավարութիւնը անոնց դրամագլուխ պիտի տայ եւ զանոնք պիտի տեղաւորէ այնպիսի վայրեր, ուր արտադրող տարրեր պիտի կրնան դառնալ: Այսպիսիներուն բնակութեան վայրն ալ պիտի ընտրուի մանրակրկիտ քննութեամբ եւ իրենց ձգած երկրին աշխարհագրական ու կլիմայական պայմանները, ինչպէս նաեւ իրենց արհեստն ու տնտեսական վիճակը նկատի պիտի առնուին: Կասկած չկայ որ կառավարութեան ստուգճանական աջակցութեան շնորհիւ, այս գաղթականները կարճ ժամանակէն պիտի բարգաւաճին եւ այլ եւս բոլորովին պիտի հրաժարին իրենց նախկին բնակավայրին ընկերային եւ տնտեսական կեանքը փնտռելէ: Մինչեւ հիմա եկողները ամէն տեղ քիչ շատ իրենց հանգիստը գտան եւ իրենց վիճակէն ալ գոհ են: Շատ բնական է որ այսուհետեւ գալիք մեր ցեղակիցներն ալ երկրին ամէն կողմը լաւ ընդունելութեան պիտի արժանանան: Կը յուսամ թէ պիտի յաջողինք զանոնք ալ թէ՛ երկրին եւ թէ իրենց անձին օգտակար ըլլալու վիճակին մէջ դնել»:

*** Նոր գալիք գաղթականներու թիւը 70,000ի կը հասնի: Կառավարութիւնը պիտի աշխատի ամէնէն աւելի արեւելեան նահանգներուն մէջ տեղաւորել զանոնք:

Վրացի գործակալ մը ձերբակալուած

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Թուրքիայէն Կովկաս անցած ատեն, ձերբակալուեցաւ Իվան Քարցիվացէ՝ գործակալ մենշեւիկ Վրացիներու կեդր. կոմիտէին արտասահմանի բիւրօին: Վրայէն գտնուեցան շարք մը նամակներ, ուղղուած վրացի մենշեւիկներու կեդրոնական կոմիտէին, ի մէջ այլոց նաեւ մենշեւիկ վարիչներու հրահանգները:

Այդ հրահանգներով, վրացի մենշեւիկներուն կը թելադրուի օգտուիլ անգլեւխորհրդային յարաբերութիւններու ներկայ ձգտեալ վիճակէն, եւ պատրաստութիւններ տեսնել՝ պատերազմի մը պարագային, գործօն յարձակումներ ընելու համար խորհրդային վարչաձեւին դէմ:

*** «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ Քարցիվացէ ձերբակալուած է քանի մը շաբաթ առաջ: Իր վրայէն գտնուած նամակները կը կրէին Ապրիլ թուականը եւ Վրաստանի նախկին վարչապետ Նոյ Ժորտանիայի եւ Ռամիշվիլիի ստորագրութիւնները:

Վրաստանի կոմկուսի կեդրոնական կոմիտէի քարտուղար Կախիանի այս նամակներուն առթիւ Թիֆլիսի թերթերուն մէջ յօդուածներ կը հրատարակէ՝ ցոյց տալու համար թէ ի՛նչպէս Ժորտանիա իր հրահանգները կը հիմնէ զինուորական կնճռոտութեանց, պատերազմի եւ ապստամբութեանց հաւանականութեան վրայ:

Ժորտանիա կը գրէ մասնաւորաբար. «Անգլեւռուս հակամարտութիւնը ներկայիս կը մտնէ այնպիսի տագնապալի շրջանի մը մէջ, որ չի կրնար կարգադրուիլ բանակցութիւններով եւ խաղաղ միջոցներով: Անգլիա այժմ կը զբաղի հակախորհրդային բոլոր ուժերու կեդրոնացումով: Աշխարհակալական հաւանական կռուի մը մէջ, Վրաստանի կացութիւնը որոշ է. Վրաստան՝ ինչպէս Ռուսիոյ բոլոր ժողովուրդները՝ կը փափաքի Մոսկուայի պարտութիւնը:»

Ռուսեն դահիճը մեռաւ

Զօր. Ավերեսքուի յաջորդող դահիճը, ինչպէս կը նախատեսուէր, երկար կեանք չունեցաւ: Ազատական եւ գիւղացի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ԾՈՎԵՐՈՒ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

(Ժընեւի զինաթափութեան խորհրդաժողովին առթիւ)

Երկուշաբթի օր Ժընեւի մէջ բացուեցաւ նաւային զինաթափութեան խորհրդաժողովը, որուն կը մասնակցին արեւմտեան կիսագունդի, Եւրոպայի եւ Ծայրագոյն Արեւելքի ծովային երեք մեծ պետութիւնները, այն է՝ Միացեալ Նահանգները, Մեծն Բրիտանիա եւ Ճափոն։

Խորհրդաժողովը թէեւ կը գումարուի Ժընեւի մէջ, սակայն ոեւէ կապ չունի Ազգերու Դաշնակցութեան հետ։ Ընդհակառակն, կարծես անոր իրաւունքներուն տեսակ մը միջամտութիւն է։ Հրաւիրողն է Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նախագահը։

Անցեալ Փետր. 10ին էր որ նախագահ Քուլիճ յանկարծակի հրաւէր ուղղեց այս խորհրդաժողովին համար, այնպիսի պահու մը՝ երբ Ազգերու Դաշնակցութիւնը արդէն իսկ ընդհանուր զինաթափութեան խնդիրը օրակարգի անցուցած եւ նախապատրաստական յանձնաժողովի մը քննութեան յանձնած էր գլխաւոր հարցերը։

Այս նախապատրաստական յանձնաժողովը վերջերս գումարուեցաւ Ժընեւի մէջ, սակայն կարելի չեղաւ բոլոր անդամներուն միջեւ կատարեալ համաձայնութիւն գոյացնել էական հարցերու շուրջ։ Ծովային մեծ պետութիւնները, մանաւանդ Անգլիա, կ'ուզէին նաւային սպառազինութեան հարցը անջատել ցամաքային եւ օդային սպառազինութենէն, մինչ Ֆրանսա եւ ուրիշ ցամաքային պետութիւններ կ'ուզէին հարցը քննել իր ընդհանուր գիծերուն մէջ, առանց անջատ բաժանումներու։ Այս պայմաններուն տակ, ընդհանուր զինաթափութեան համաժողովը յետաձգուեցաւ անորոշ ժամանակով։

Սպառազինութեանց սահմանափակումը հանգուցեալ նախագահ Ուիլսընի գլխաւոր սկզբունքներէն մէկն էր։ Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան հրաւէրով արդէն 1921—1922ին Ուաշինկթընի մէջ գումարուեցաւ խորհրդաժողով մը, ուր կարեւոր որոշումներ տրուեցան մասնաւորաբար մեծ նաւերու մասին (capital ships), զրահաւոր եւ օդանաւ կրող մեծ նաւեր։ Նախագահ Քուլիճ կը փափաքի որ օժանդակ կոչուած նաւերու մասին եւս սահմանափակումի որոշումներ տրուին։ Ասոր համար ալ իր հրաւէրը ուղղեց միայն այն պետութիւններուն, որոնք Ուաշինկթընի դաշնագիրը ստորագրած էին։

Անգլիա ընդունեց հրաւէրը, գաղթապետութեանց հետ խորհրդակցելէ յետոյ. Ճափոն՝ նոյնպէս։ Գալով Իտալիոյ, առեն մը կասկածելէ եւ վարանելէ վերջ, որոշեց մասնագէտ դիտողներ (observateurs) ղրկել Ժընեւ։ Ֆրանսա նախ մերժեց, այն պատրուակով թէ Ազգերու Դաշնակցութեան ձեռնարկած զինաթափութեան աշխատանքները բաւական են փափաքուած արդիւնքը տալու եւ հարկ չկայ ուրիշ խորհրդաժողովի։ Ամերիկայի կրկին դիմումին վրայ, եւ երբ հասկցաւ թէ առանց իրեն ալ այդ խորհրդաժողովը պիտի գումարուի, Ֆրանսա որոշեց «տեղեկատու» մը (informateur) ղրկել Ժընեւ։

Ուաշինկթընի դաշնագրին մէջ մեծ մարտանաւերու տարողութեան առաւելագոյն չափ նշանակուած էր 35,000 թոնօ, իսկ նաւային ընդհանուր ուժը որոշուած էր հետեւեալ համեմատութեամբ.— 5—5—3—1.75—1.75, այսինքն՝ Անգլիա 5, Ամերիկա 5, Ճափոն 3, Ֆրանսա 1.75 եւ Իտալիա 1.75։ Նոյնպէս յածանաւերու տարողութեան համար առաւելագոյն սահման նշանակուած էր 10,000 թոնօ, առանց չափ մը դնելու քանակին մասին։ Սահման չդրուեցաւ նաեւ օժանդակ նաւերու քանակին մասին։ Դաշնագիր պետութիւնները խստիւ յարգեցին Ուաշինկթընի ժողովին որոշումները, այսինքն 35,000 թոնոյէն եւ սահմանուած չափէն աւելի զրահաւորներ չշինեցին, սակայն ուժը տուին օժանդակ կոչուած նաւերուն (յածանաւ, Թորփիլահալած, Թորփիլանաւ եւ մանաւանդ ընդծովեայ)։

Այսպէս, անգլիական Կապոյտ Տետրակին համաձայն, 1920—1927՝ եօթ տարուան մէջ հետեւեալ օժանդակ նաւերը շինուեցան.—

Ճափոն	116	որոնց 52ը	ընդծովեայ
Մ. Նահանգներ	81	» 35	»
Ֆրանսա	44	» 15	»
Իտալիա	26	» 1	»
Մ. Բրիտանիա	18	» 5	»

Նոյն աղբիւրը հետեւեալ կերպով կը պատկերացնէ ծովային հինգ մեծ պետութիւններու ներկայիս ունեցած օժանդակ նաւերը.—

	Յածանաւ	Թորփիլ.	ընդծ.
Մեծն Բրիտանիա	48	157	55
Մ. Նահանգներ	32	309	121
Ճափոն	33	109	58
Ֆրանսա	16	49	44
Իտալիա	14	60	41

Ասկէ զատ շինելու վրայ են.—

	Յածանաւ	ընդծով.
Անգլիա	14	9
Մ. Նահանգներ	5	3
Ճափոն	10	57
Ֆրանսա	5	43
Իտալիա	2	15

* * *

Հապա՛ թէ իւրաքանչիւր պետութիւն ի՛նչ ձեւով կը ներկայանայ Ժընեւի մէջ.—

Միացեալ Նահանգները նաւային տեսակէտէ բաւական նպաստաւոր դիրք մը կը ներկայացնեն։ Ամերիկեան ցամաքամասը շատ ընդարձակ է եւ առատօրէն կը հայթայթէ ժողովուրդին անհրաժեշտ կենսամթերքը եւ ճարտարարուեստի նախանիւթերէն մեծ մասը։ Ծովային պաշարումէ չի վախնար։ Հեռաւոր գաղթավայրեր չունի։ Եւրոպայէն եւ Ասիայէն զատուած է երկու մեծ ովկիանոսներով։ Ուրիշ պետութեանց հանդէպ յանձնառութիւններ չունի, քանի որ ըստ Մընրոյի վարդապետութեան, ո՛չ միայն չի միջամտեր Եւրոպայի քաղաքական շահերուն, այլ եւ անդամ չէ Ազգերու Դաշնակցութեան, որով եւ խաղաղութիւնը պահպանելու մասին անոր կողմէ որ եւ է պարտաւորութեան չի կրնար ենթարկուիլ։ Միակ դժուարութիւնը որ ունի, Փանամայի ջրանցքին միջոցաւ իր նաւերուն մէկ ովկիանոսէն միւսը անցնիլը երաշխաւորելն է։ Վերջին տարիներս Ճափոն մեծ քանակութեամբ ընդծովեայ եւ թեթեւ յածանաւեր շինած ըլլալով, Ամերիկա կը վախնայ եւ կ'ուզէ համաձայնութեան մը գալ Թոքիոյի հետ։

Նաւային ուժին գալով, 1922ի Ուաշինկթընի դաշնագրով մեծ նաւերու համար Անգլիոյ հետ հաւասար աստիճանի վրայ դրուեցաւ, իսկ Ճափոնէն 200,000 թոնոյի առաւելութիւն մը ունի։ Հիմա իր շահը կը պահանջէ որ օժանդակ նաւերու համար եւս նոյն 5—5—3ի համեմատութիւնը ընդունիլ տայ։ Այս կերպով, Անգլիոյ հետ միասին ծովերու տիրապետութիւնը պիտի ապահովէ, առանց նիւթական զոհողութիւններու ենթարկուելու։

Բրիտանական կայսրութիւնը Միացեալ Նահանգներու հակառակն ըլլալով կղզի մըն է։ Իր հեռաւոր գաղութներուն հետ հաղորդակցելու, անոնցմէ արմտիք եւ նախանիւթ առնելու համար պէտք ունի հսկայ նաւատորմի։ Ծովը Մեծն Բրիտանիոյ համար այն է ինչ որ արիւնը մարդկային կազմին համար։ Աշխարհի վրայ ո՛չ մէկ պետութիւն ա՛յնքան կախում ունի իր նաւատորմէն որչափ Մ. Բրիտանիան։

Միացեալ Նահանգները Խաղ. Ատլանտեանի երկու մեծ ճամբաներուն վրայ կրնան կեդրոնացնել աւելի մեծ թիւով յածանաւեր եւ ընդծովեաներ քան Անգլիան, որ ստիպուած է իր պատերազմական նաւերը ցրուելու բոլոր ծովերու վրայ։ Միայն թէ Անգլիա նաւային չորս խարիսխներ ունի Միացեալ Նահանգներու արեւելեան կողմը — Հալիֆաքս, Պէրմուտա, Ճամայքա եւ Թրինիտատ —, միւս կողմէ ալ Միջերկրականէն մինչեւ Սինկափուր եւ Զինաստան, աշխարհի բոլոր կողմերը, իրարու մօտիկ բազմաթիւ ուրիշ խարիսխներ ունի. այնպէս որ Անգլիոյ համար աւելի ձեռնտու են թեթեւ նաւերը, մինչ Ամերիկա մեծ տարողութեամբ նաւերու կը կարօտի երկար ճամբորդութեանց համար։

Միւս կողմէ, սակայն, իբրեւ եւրոպական պետութիւն, Անգլիա պարտաւոր է նկատի ունենալ եւրոպական միւս պետութեանց՝ մանաւանդ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ նաւատորմերը, մինչ Ամերիկա եւ Ճափոն չեն շահագրգռուիր անոնցմով։ Ահա՛ թէ ինչու Անգլիացիները չեն ուզեր իրենց թեթեւ նաւերն ու ընդծովեաները զեղչել, երբ անդին ֆրանսական նաւատորմին գլխաւոր տարրը կը կազմեն ընդծովեաները։ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ չմասնակցիլը ուրեմն անկարելի պիտի դարձնէ այս կարգի սահմանափակում մը պահանջել. ու Ամերիկացիները ուրախ են՝ որ պիտի կրնան իրենց ընդծովեաները պահել։

Ճափոնի դիրքը Անգլիոյ կը նմանի. կղզի մըն է, աւելի ճիշդը կղզեխումբ մը, որ ամէն կողմէն խոցելի է, մանաւանդ անոր համար, որ ստիպուած է ասիական ցամաքամասէն ներածել իր բազմածին ժողովուրդին համար ուտեստեղէն ու ճարտարարուեստի նախանիւթերը։ Ճափոն կարենալ ապրելու համար ստիպուած է կռնակը տալ Զինաստանի, Քորէայի, Սիպերիոյ, Ֆորմոզայի եւ Սախալինի։ Ուստի եւ իրեն համար անհրաժեշտութիւն մըն է այդ հողամասերուն եւ մայր հայրենիքին միջեւ հաղորդակցութիւնները ապահովել։ Այս պայմաններուն տակ, Ճափոն այլ եւս բաւարար չի նկատեր 5—5—3ի համեմատութիւնը, նոյն իսկ 5—5—4, այլ կ'ուզէ իր միւս մրցորդներուն հաւասար ուժ ունենալ, մանաւանդ որ Անգլիա Սինկափուրի, Ամերիկա Հաւայիի նաւային խարիսխներուն միջոցաւ կը պաշարեն զինքը։

Ի՛նչ պիտի ըլլայ Ֆրանսայի դիրքը։ Ներկայիս Ֆրանսա շինելու վրայ է 390,000 թոնօ տարողութեամբ յածանաւ եւ Թորփիլանաւ, 96,000 թոնօ ընդծովեայ։ Այս քանակը անհրաժեշտ կը նկատուի՝ նուազագոյն կերպով ապահովելու համար Ֆրանսայի ծովային հաղորդակցութիւնները Միջերկրականի եւ հեռաւոր գաղութներու հետ։ 130,000 թոնօ յածանաւ եւ Թորփիլահալած պիտի յատկացուի Ալճէր—Մարսիլիա գիծը, 160,000 թոնօ՝ Տաքար—Պորտօ գիծը պաշտպանելու եւ 100,000 թոնօ՝ միւս գաղթավայրերուն հետ կապը ապահովելու համար։ Գալով ընդծովեաներուն, 75 ընդծովեայ բաւական պիտի ըլլան Միջերկրականի արեւելեան եւ արեւմտեան աւազանները եւ գաղթավայրերը պաշտպանելու համար։

Իտալիա նախագահ Քուլիճի տուած իր պատասխանին մէջ կը յայտնէր, թէ իր պաշտպանութեան համար անհրաժեշտ նաւային սպառազինումները չի կրնար սահմանափակել։ Իտալիա արտաքին աշխարհի հետ կը հաղորդակցի երեք նեղուցներով.— Ճիպրալթար, Սուէզ եւ Տարտանէլ, որոնք իր անտեսական կեանքին համար անհրաժեշտ ածուխի, ցորենի, բամպակի եւ քարիւղի ճամբաներն են։ Իր ծովեզերքներուն վրայ բազմամարդ, վաճառաշահ ու հանքաշատ կեդրոններ կան։ Երկոտասան կղզիներուն հետ շարունակ կապ պէտք է պահպանէ։ Վերջապէս Իտալիա պարտաւոր է նաեւ նկատի առնել միւս մեծ եւ փոքր պետութեանց նաւային ուժերը։

Ահա՛ այս կացութեան մէջ է որ ներկայիս Ժընեւի մէջ կը ջանան համաձայնութեան եզր մը գտնել եւ հակառակ տեսակէտներն ու հակընդդէմ շահերը իրարու հետ հաշտեցնել։ Պիտի յաջողի՞ն։ Եւ ի՞նչպէս։ Այդ կը տեսնենք շուտով։

Հ. Ս.

ՄԱՐԴՈՐՍՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վստահելի աղբիւրէ մը մեզի կը հաղորդեն հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան անդամ, Հանդէս Ամսօրեայ ամսաթերթի խմբագիր եւ յայտնի բանասէր Հ. Ներսէս Ակինեանը, որանից մօտ երեք տարի առաջ, Հայաստան եկաւ, ուսումնասիրական նպատակներով եւ երկար ժամանակ Էջմիածնի եւ Երեւանի մատենադարաններում զբաղուեց բանասիրական եւ մատենագրական աշխատանքներով։

Ցատկապէս Էջմիածնի միաբանութիւնը եւ կաթողիկոսը շատ բարեացակամ եւ սիրալիր ընդունելութիւն ցոյց տուին Հ. Ակինեանին, նրան յատկացնելով սենեակ, սնունդ եւ ամէն տեսակ յարմարութիւններ, որպէսզի հանգիստ կերպով կարողանար զբաղուել իր ուսումնասիրական աշխատանքներով։

Եւ յիրաւի Հ. Ակինեանը շատ գնահատելի եւ խոշոր մատենագրական աշխատանքներ կատարեց Հայաստանում։ Իր ուսումնասիրած եւ գրի առած բոլոր նիւթերը նա օգտագործելու է իւր մի կարեւոր գրական աշխատանքի համար, որ կոչւում է «Հայոց Մատենագրութիւն»։ Հ. Ակինեանը շրջագայեց նաեւ պատմական վայրեր, մտաւ հայկական գիւղերը, ծանօթացաւ ժողովրդի վիճակի հետ եւ մտերմական յարաբերութիւններ մշակեց։ Այս բոլորը շատ լաւ։

Սակայն յետագային պարզուեց, որ Հ. Ակինեան — ոչ միայն բանասիրական եւ գրական, այլ եւ մարդորսական աշխատանքներ էլ կատարում է։

Այցելելով զանազան գաւառներ եւ գիւղեր, Հ. Ակինեանը՝ յարմար առիթ համարեց հռոմէական քարոզութիւններ կատարել ճնշուած եւ թշուառ հայ գիւղացիների մէջ եւ շահագործել նրանց կրօնական զգացումները։

Եւ ահա հայ կաթոլիկ վարդապետը յաջողում է, Էջմիածնի գաւառում, Մայր Աթոռի եւ Հայոց կաթողիկոսի քթին տակ, հայ գիւղացիներից «հաւատացեալ» հայ կաթոլիկների համայնք ստեղծել։

Որքա՛ն անսիրտ պիտի լինի մի հինաւուրց Մխիթարեան— այն էլ բանասէր եւ գրչի մարդ — որ օգտուի առիթէն ներկայիս, երբ բոլշեւիկները հալածանքներ են կատարում Էջմիածնի դէմ, երբ «Ազատ յեկեղեցական»-ները բռնագրաւում են հայ վանքերն ու եկեղեցիները, եւ վերջապէս երբ հայ լուսաւորչական եկեղեցին նախատւում է չեկիստների ձեռքով, երբ անկրօնութեան քարոզներն ու գրքերը վխտում են Հայաստանում։

Բողոքական պատուելիներն էլ յարմար առիթն են գտել պղտոր ջրում ձուկ որսալու համար։ Նրանք եւս աջ ու ձախ քարոզութիւններ են անում, «հաւատացեալ»ներ են որսում. գաղտնի թէ յայտնի պայքար են մղում հայ եկեղեցու դէմ եւ շահագործում են հայ ժողովրդի շղթայակապ վիճակը, հոգեպէս ու ֆիզիքապէս։ Յարանուանական քարոզչութիւնները, այն էլ ներկայ օրերին, ոչ միայն անբարեխիղճ, այլ նոյն իսկ անպատուաբեր են թէ բողոքական եւ թէ կաթոլիկ Հայերի համար։

Եւ զարմանալին այն է, որ հայ բոլշեւիկները հովանաւորում են անուղղակի կերպով թէ կաթոլիկներին եւ թէ բողոքականներին եւ նրանց կրօնական քարոզութիւնների առջեւ կամաւոր կոյր են ձեւանում։ Այդ էլ իր որոշ նպատակն ունի։ Կաթոլիկ եւ բողոքական գործիչների քարոզները մի տեսակ հակապրոպագանդ են՝ Էջմիածնի դէմ, հայ եկեղեցին քայքայելու համար։ Բաւական է, որ մի նոր հակահոսանք ստեղծի Էջմիածնի դէմ եւ ահա պոլշեւիկներն ընդառաջում են։ Այսպէս եւ անբարոյական Բենիկների եւ Մելեանների «Ազատ յեկեղեցական» շարժումը։ Զարմանալի չէ, որ հայ բողոքական պատուելիների «Հայաստանի Կոչնակ», «Բազմավէպ» եւ «Հանդէս Ամսօրեայ» թերթերը ազատ մուտք ունին Հայաստանում։

Տաճկաստանում, համիտեան կոտորածներից յետոյ, երբ հայ ժողովուրդը տնտեսապէս, ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս ընկճուած, տնքում էր բարբարոս լծի տակ, կաթոլիկ եզւիթներ եւ բողոքական պատուելիները հրապարակ էին իջնում եւ դրամով «հաւատացեալներ» որսում։ Այժմ էլ կացութիւնը համարեա նոյնն է Հայաստանում, բոլշեւիկեան կարմիր լծի տակ։

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն)

Պուէնոս-Այրէս, 1 Յունիս

Հ. Յ. Դաշնակցութեան նախաձեռնութեամբ եւ Կիւրինի, Վասպուրականի, Խարբերդի Հայրենակցական միութիւններու, ինչպէս եւ Այնթապի Երիտասարդաց միութեան մասնակցութեամբ, Մայիս 29ին Կիրակի կէսօրէ վերջ տօնուեցաւ Հ. Հ. Անկախութեան 9րդ տարեդարձը։ Հրաւիրուած էին Հ. Բարեգործական Միութիւնը եւ Գաղութային Միութիւնը, որոնք նամակներով կը յայտնէին թէ միայն անհատապէս կրնան մասնակցիլ, քանի որ Մայիս 28ը քաղաքական եւ կուսակցական հանգամանք ունի։ Ընթերցողը թող ինք դատէ...

Հայ պոլշեւիկները չուշացան հրապարակ իջնել թռուցիկներով, որոնք ոչ միայն ձեռքէ բաժնուեցան, այլեւ շաբաթներ առաջ թղթատարով ղրկուած էին, բոլոր հայ տուներու։ Իսկ տօնակատարութեան օրը՝ եկած էին հանդէսին, եւ մինչեւ վերջը մնացին, առանց աղմուկ հանելու։

Հակառակ եղած փրոփականտին եւ ուրիշներու ձեռնպահութեան, ժողովուրդը եկեղեցի փութացած էր եւ մինչեւ վերջը մնաց, նոյնիսկ ոտքի վրայ։ Բեմը զարդարուած էր խնամքով։ Կար նաեւ ընտիր նուագախումբ մը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, զոր ժողովուրդը լսեց յոտնկայս։ Ընկեր Թ. Մեծատուրեան բանալով հանդէսը՝ բացատրեց թէ ինչ զոհաբերութիւններով հայ ժողովուրդը ձեռք բերաւ իր անկախութիւնը։ «Թէեւ այսօր ռուսական եւ թրքական ձեռքի սեղմումով եւ եւրոպական դիւանագիտութեան նենգ եւ շահախնդիր դաշինքներով տապալեցաւ անկախութիւնը, բայց հայ ժողովուրդը, ինչպէս դարերու ընթացքին, ուշ-կանուխ պիտի վերահաստատէ զայն, հերիք է որ պահէ ինքնավստահ եւ համբերող գիտակցութիւնը եւ քալէ այն ճամբէն ուրկէ քալեցին իր անձնազոհ եւ մտաւորական զաւակները»։

Պ. Բարունակ Չալըգեան ջութակի վրայ նուագեց «Հայու Ոգին»։ Ընկ. Գ. Թարագճեան արտասանեց «Ափ մը մոխիր»ը։ Ընկ. Ս. Թօփճեան բացատրեց թէ ինչու համար անկախութիւնը ազգի մը համար եղած է միշտ գերագոյն իտէալ մը, եւ փաստերով հաստատեց անհատի ձգտումը դէպի անկախութիւն միտքի հետ, եւ այսպէս մինչեւ մեծ հաւաքականութիւն, ազգը։ Մեներգ մը երգեց փոքրիկն Գառնիկ Թիւթիւնճեան. «Ուխտաւորը» արտասանեց ընկ. Սուրէն Թադէոսեան։ Սպանիերէն արտասանութիւն մը ըրաւ փոքրիկն Մարի Փափազեան, նուիրուած Հայաստանի։ Այնթապի քրիստոնէական ընկ. կողմէ, պ. Լեւոն Թահմազեան կարդաց ճառ մը՝ մեր անցեալի եւ վերջին անկախութեան մասին եւ ձաղկեց պոլշեւիկ միտքը որ կըսպաննայ ազգային զգացումներուն եւ գաղափարներուն։ Արտասանութիւն մը ըրաւ նաեւ պ. Նուպար Թահմազեան։

Ընկ. Յ. Բարակեան խօսեցաւ օրուան տօնին առթիւ, եւ թելադրեց Պ.-Այրէսի պոլշեւիկ տղաքներուն որ ուշքի գան, եւ ի զուր չփորձեն կորսուիլ զառանցանքներու մէջ։ Գաղութին թելադրեց ուժ տալ ազգային բոլոր ձեռնարկներուն, եւ շուտով գլուխ հանել թերթի մը հրատարակութիւնը որ միակ ազդակը պիտի ըլլայ այլասերման դէմ։ «Ցաւոք նահատակ» խմբերգէն վերջ, փակման առթիւ կրկին խօսեցաւ նախագահը, յորդորելով երիտասարդութիւնը, որ կանգ չառնէ խոչընդոտի առջեւ եւ թեւ թիկունք ըլլայ բոլոր անոնց, որոնք նոր խաչակրութեամբ մը կը տանին օրուան աշխատանքը, միայն հայ ժողովուրդը ինքնակամ, ինքնիշխան, ազատ եւ անկախ տեսնելու ցանկութեամբ։

Ընդհանուր տպաւորութիւնը շատ յուզիչ էր, մանաւանդ անոր համար որ այս հեռաւոր երկրին մէջ, կտրուած հայ կեանքէ, խոր ծարաւը կայ դէպի Հայրենիքը, որուն դուռները դեռ փակ են։ Ժողովուրդը չէր ուզեր մեկնիլ։

Գիշերը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ ընկերներու եւ համակիրներու հանդիպումը։ Եղան օրուան համապատասխան ճառեր, երգեր, բաժակաճառեր, եւ զուարթ խօսակցութիւններ, տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ։ Յաջորդ օրը աշխատանքի օր էր, եւ կէս գիշերին վերջացաւ երեկոյթը։

Հ. Յ. Դ. տեղական մարմինը խոստացաւ շուտով կազմել նոր երեկոյթներ աւելի լայն սրահի մը մէջ եւ ամբողջ ժողովուրդին համար։

Ամերիկայէն «Փրէս Բիւրօ»ն յայտարարութիւններ ղրկած էր եւ բաժնեցինք ժողովուրդին։ Կը խորհուի կազմել տեղական մասնաճիւղ մը, մասնակցութեամբ բոլոր խմբերուն եւ միութիւններուն։ Կը յուսանք յաջողութեամբ գլուխ հանել։

ՏԱՃԱՐ ԹԱՆԳԱՐԱՆ — Լէնինկրատի Իսաակիէվսկիի տաճարը գեղարուեստական - պատմական մեծ արժէք ունի։ Սակայն կղերականներու անուշադրութեան պատճառով հետզհետէ կը քայքայուի։ Տաճարին պատերը խոնաւութիւն առած են, չունի հովհար, որ օդը թարմացնէր, չունի ջեռուցիչ։ Հոչակաւոր խճանկարը եւ գեղարուեստական նկարները ծածկուած են բորբոսով։ Տաճարին ամբողջ ապակիները ջարդուփշուր եղած են, փրցուած են բազմաթիւ թանկագին առարկաներ։ Հիմա որոշուած է թանգարանի վերածել։

[illegible]

ԱՐՇԱՒԱՊԱՏՈՒՄ

Ալբբէջանցի հնագէտ Վ. Եգիբով արշաւախումբի մը գլուխը անցած ու գացած է Էլտարի հիւսիսը, գտնելու համար նախապատմական շրջանի կապիկներու, արջերու եւ խոզերու կմախքներ:

Պաղեստինեան ալ հնահիւսաք գոխորաչի ճամբայ ելած է, քանի մը ժամանագէտ ազգակիցներով, դէպի Խառան, գտնելու համար Հայր Աբրահամու... շապիկները:

Պարսիկ Հիւսէյին իր աւանակներով ճամբայ ելած է... անձամբ ուղղութեամբ, գտնելու համար նախապատմական շրջանի էշեր: Հիւսէյինի անցած ճամբաներէն ամէն մարդ կը փախի:

Հայերը ոչնչով ետ չեն մնար:

Մարկոս Նաթանեան եւ Կ. Բասմաջեան արշաւախումբի մը գլուխն անցած, կը փնտռեն մի քիչ նախապատմական փող, նուիրելու համար... իրարու:

Նշան Պէշիկթաշլեան արշաւախումբի մը կռնակը անցած կը փնտռէ Յ. Ասլանի երգիծական հասկացողութիւնը:

Կը լսենք նաեւ թէ Երեւանէն արշաւախումբ մը ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Խ. Հայաստանի բազմաթիւ գաղութները՝ պղտոր ջուրի մէջ նախապատմական շնաձուկեր որսալու համար:

ԸՆԿԵՐ Վ.ԱԶՐԻԿ

ՀԱՅԵՐԸ ՀԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ՌՈՒՍ ԼԱԲԱՅ.— Ռուս Լաբայ կը գտնուի Քուպանի շրջանը, հիւսիս. Կովկաս: Այդ քաղաքին մէջ կ'ապրին 200 տուն Հայեր, որոնք գաղթած են Հայաստանէն:

Երեք տարի առաջ Հայերը շինեցին դպրոց մը, որ ունի երեք փոքր սենեակ առանց բակի: Գիւղացիները կը խնդրեն որ յարմար շէնք մը տրամադրուի, եւ իրենց կը պատասխանուի. «Ուրիշ չունինք»: Ու մանուկները կը խաղան փողոցը փոշիի մէջ, իսկ դպրոցը կուգայ նեղ:

Գիւղը ունի թատերախումբ մը, որ երբեմն ձրի, երբեմն մուտքով ներկայացումներ կուտայ ժողովուրդին: Հայերը կը զբաղին առեւտուրով: Կրթական գործին համդէպ սէր չկայ, աւելի կը սիրեն դիտել լարախաղացը, որ քաղաքէ քաղաք ժուռ կուգայ:

ՄՈԶԴՈԿ.— Մոզդոկի մէջ, որ կը գտնուի Թէրէքի շրջանը, կը բնակին 3,000 Հայեր: Հայոց երախաները չեն կրնար դպրոց երթալ, որովհետեւ ռուսերէն չեն գիտեր: Որոշուած է հայ մանուկներուն համար շինել առանձին մանկապարտէզ մը:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿԵԱՆՔԸ ԱՍՏՐԱԽԱՆԻ ՄԷՋ

«Մուրճ - Մանգաղ»ի աշխատակիցը կը գրէ (9 Յունիս) Աստրախանէն.—

Աստրախանի հայ գաղութը ունի մանկապարտէզ մը, ուր կը յաճախեն 51 հայ փոքրիկներ: Ինչպէս բոլոր հայկական հաստատութիւնները, այս շէնքն ալ կը ներկայացնէ շատ մը անյարմարութիւններ: Այնքան նեղ է, որ անկարելի է առողջապահական պարզ պահանջները գործադրել: Սանդուղները անյարմար՝ փոքր երախաներու համար: Կարեւորը այս ցաւը չէ սակայն:

Մանկապարտէզին բոլոր աշխատողները Հայ են, իսկ դասերը կը տրուին ռուսերէն լեզուով՝ մէկ ռուս եւ մէկ ռուսախօս հայ ուսուցիչներու կողմէ:

Տեղին հայկ. կոմիտէն ուզեց դարման մը գտնել, սակայն չյաջողեցաւ դրական արդիւնք մը ստանալ: Կոմիտէն կ'ուզէ որ մանուկներու դաստիարակութիւնը տրուի մայրենի լեզուով: Եւ դիմեց, կրկին, Աստրախանի պետին, Եակիմանսկիի, խնդրելով որ ռուս եւ ռուսախօս ուսուցիչները հեռացուին եւ նշանակուին հայերէնի ծանօթ եւ հայ ուսուցչուհիներ: Եւ կ'առաջարկէր նախ հեռացնել ռուս ուսուցչուհի Ռոտրիկովը: Եակիմանսկի կը պատասխանէ որ «չուզեր Ռոտրիկովը անգործ թողուլ», եւ կը զոհէ Հայոց ազգային շահերը.. անհատի մը:

Կոմիտէն կը պնդէ: Եւ Եակիմանսկի կը խոստանայ: Կը խոստանայ միայն, եւ չի գործադրեր:

*** Աստրախան ունի եօթնամեայ հայկ. վարժարան մը: Սակայն հայ երիտասարդները երբեք հայերէն չեն խօսիր իրարու հետ: Երբ հարցնես, կը պատասխանեն. «Հայերէն չենք գիտեր»:

*** Աստրախան ունի գրական խմբակ մը, որ կանոնաւորաբար կուտայ երեկոներ: Վերջինը նուիրուած էր Աւ. Իսահակեանի: Եղած են երեկոներ, ուր ներկայացուած են Զուարթնոցի պեղումներուն, Էջմիածնի մատենադարանին վիճակը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Անցեալ շաբաթ տեղւոյս Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջանային կոմիտէին հրաւէրով հոս այցելեց ընկ. Յ. Ամատունին: Երեքշաբթի երեկոյ տեղի ունեցաւ ընդհ. ընկերական ժողով, որու ընթացքին ընկերը դասախօսեց՝ պարզելով հայ քաղաքական կուսակցութիւններու, ինչպէս նաեւ ընկերվարական եւ համայնավար միջազգայիններու փոխ-յարաբերութիւնները: Ընկերները զանազան հարցումներ ուղղեցին, որոնց մասին լայնօրէն բացատրութիւններ տուաւ:

Չորեքշաբթի երեկոյ, հայ ժող. լսարանը գաղութիս հայ հասարակութեան համար սարքեց դասախօսական ժողով մը, ուր հրաւիրուեցաւ խօսելու կրկին ընկ. Յ. Ամատունի, նիւթ ունենալով. «Համաթուրանական շարժումը եւ Հայաստան»: Խնամքով պատրաստուած այս դասախօսութիւնը մէկուկէս ժամ տեւեց: Ընկերը մատը վէրքին վրայ դնելով ըսաւ. «Բժիշկ մը, որպէսզի կարենայ հիւանդը դարմանել, պայման է որ անոր ցաւը հասկնայ. այլապէս դարմանել կարելի չէ: Մենք ալ մեր հայրենիքին կարենալ ծառայելու համար պէտք է որ անոր ցաւերը գիտնանք: Հիւանդութեան վտանգաւորը այն է որ մարդիկ չեն զգար զայն, բայց ան կը քամէ ու կը հիւծէ ենթական: Մեր հայրենիքի վտանգաւոր կողմը այն է որ մենք չենք տեսներ անոր սպառնացող ապագայ վտանգը, որպէսզի համապատասխան աշխատանքի լծուէինք այդ ուղղութեամբ»:

Պարզելով թուրանականութեան ծագումն ու զարգացումը՝ ըսաւ. «Կրնայ ըլլալ որ այդ ծրագիրը չիրականանայ, բայց հայ ժողովուրդին կողմէ անգիտանալ զայն՝ կը նշանակէ անծանօթ մնալ Հայաստանի քաղաքական կացութեան:»

Ներկաները հետաքրքրութեամբ հետեւեցան դասախօսութեան եւ մեկնեցան շատ գոհ տպաւորութեան տակ:

Դժբախտաբար կը ստիպուինք յիշել թէ կարգ մը սեւերեսներ անամօթաբար ոստիկանութեան լուր տուած էին թէ ժողովրդական լսարանին մէջ համայնավար դասախօսութիւն տեղի կ'ունենայ: Ոստիկանութիւնը անմիջապէս քննութեան ձեռնարկելով հաստատեց թէ եղածը սուտ զրպարտութիւն մըն եւ սիրով արտօնեց դասախօսութիւնը:

Էժտէհար

ԲԱԽՏԱՒՈՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարսէյլի մէջ կը գտնուին 27 ընտանիք Աֆիոն-Գարահիսարցիներ: Իւրաքանչիւր ընտանիք 4—5 հոգի է: Անգործ չկայ եւ կապուած են իրարու եղբայրական սիրով: Անհրաժեշտութեան մը պարագային իրենց բաժինը չեն խնայեր: Միայն կը պակսէր հայրենակցական միութիւն մը: Լիոնի Աֆ. Գարահիսարի հայրենակցական միութիւնը կոչ ուղղեց Մարսիլիոյ իր հայրենակիցներուն, որոնք ժողով մը ունեցան Յունիս 19ին: Առաջին գործը եղաւ ընտրել հինգ հոգիէ բաղկացած վարչութիւն մը: Ընդունուեցաւ Լիոնի Ա. Գարահիսարի հայրենակց. միութեան ծրագիրը եւ կանոնագիրը որ պիտի վաւերացուի անմիջապէս:

Մ. Մակարեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ՀԵԾԵԼԱՆԻՒՈՎ

Երէկ տեղեկութիւններ տուի հեծելանիւով Ֆրանսայի շրջանը կատարելու մրցումին մասին: Կուգամ տալ ուրիշ մանրամասնութիւններ ալ.—

Այս տարի մրցումին պիտի մասնակցէին 183 հոգի. սակայն Կիրակի օր 143 հոգի միայն մեկնեցան: Անցեալ եւ առջի տարիներուն աւելի մեծ թիւով մասնակցողներ կային:

Ֆրանսայի շրջանին մէջ առաջին հանդիսացողը նիւթական կարեւոր վարձատրութիւններ կը ստանայ, թէ՛ l'Auto թերթին խմբագրութեան կողմէ եւ թէ ուրիշ զանազան տուներէ ու մարմիններէ: Այս նուէրներուն մէջ ամէնէն կարեւորն է Gibbs օճառի ընկերութիւնը, որ ամէն տարի 32,000 ֆրանք կը տրամադրէ: Այս գումարին 24,000 ֆրանքը կը բաժնուի իւրաքանչիւր հանգրուանի առաջին հանդիսացողին: Իսկ մնացեալ 8000 ֆրանքը ամբողջ շրջանի առաջնութիւնը շահողին: Այս վերջինը լայնօրէն կը վարձատրուի նաեւ իր հեծելանիւի տիրոջ կողմէ:

Առաջին հանգրուանն էր Փարիզ-Տիէփ, որ սկսաւ Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 7ին: Մեկնումը տեղի ունեցաւ Վէզինէէն:

Տիէփի մէջ առաջին հանդիսացաւ Ֆրանսիս Փէլիսիէ (ֆրանսացի) Dilecta հեծելանիւով, 180 քիլոմեթր ճամբան կտրելով 5 ժամ 55 վայրկեան եւ 41 երկվայրկեանէն: Յաղթականը ժամը 30 քիլոմեթր և 36 մեթր ճամբայ կտրած է: Երկրորդը, երրորդը եւ չորրորդը գրեթէ նոյն ժամուն հասան, բոլորն ալ Dilecta ընկերութեան հեծելանիւով: Այս առաջին շրջանի ընթացքին արդէն իսկ 36 հեծելանուորդներ, սխալուեցան բոլորովին լքել մրցումը:

Touristes-Routiersներուն մէջ առաջնութիւնը շահեցաւ ֆրանսացի Մուլէ, 5 ժամ 24 վայրկեան եւ 7 երկվայրկեանէն:

Տիէփէն Լը Հավր, որ ամէնէն կարճ հանգրուանն էր, տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի օր: Հեծելանուորդները Տիէփէն մեկնեցան առտուան ժամը 9ին եւ Հավր հասան ժամը 12 25' 51"ին: Առաջին հանդիսացաւ Տըվալուս, Պելճիքացի, երկրորդ՝ Ֆրանց, Լիւքսէմպուրկցի՝ միեւնոյն ժամուն:

Մեր կարծիքով, յաղթանակը պիտի կրնան շահիլ հետեւեալները.— Ա. Ֆրանց՝ Լիւքսէմպուրկցի նշանաւոր հեծելանուորդը, որ անցեալ տարի երկրորդ հանդիսացաւ Լեոնիերու եւ ածխահանքերու դիմացող մարդոց մէ գլխաւորն էՅեւաոյ կուգան Պելլուա՝ պելճ, Սալամպուրգ՝ պելճ, եւ Ժ. լը Տրօկօ՝ ֆրանսացի:

Երեքշաբթի տեղի ունեցաւ Հավրէն Քան հանգրուանը 225 քիլոմեթր: Մեկնում Հավրէն առաւօտուն ժամը 5ին: Առաջնութիւնը շահեցաւ Հէքթոր Մարթէն (պելճիքացի) որ Քան հասաւ ժամը 12.21'5"ին, Դ. հանգրուանը կտրելով 7.21'5"էն:

Դ. հանգրուանն է՝ Քանէն Շէրպուրկ, 140 քլմ.: Մեկնումը տեղի ունեցաւ երէկ առաւօտ ժամը ութին:

Գ. Կարապետեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ՏՐՏՈՒՆՋԸ

Տարօնի Հայրենակցական Միութեան Լիոն - Տէսինի մասնաճիւղը զարմանքով իմացաւ որ իր հայրենակիցներէն մէկը Պ. Մ. Շեխիկեան, Հայրենակցական Միութեան անունով Փարիզի խորհրդային դեսպանատան կամ Փիրումեանի դիմում կատարած է Տարօնցիներու Հայաստան փոխադրութեան համար:

Անտարակոյս ամբողջ գաղութահայ ժողովուրդը, որու շարքին են Տարօնցիները, բաւական ցանկութիւն ունին ժամ առաջ մեկնիլ Հայաստան, ազատելու ներկայ գաղթականական քայքայիչ կեանքէն: Ասիկա իրականանալու համար Հայաստանի խորհրդային կառավարութիւնը Հայրենիքի դռները պէտք է բանայ Հայաստանի բոլոր զաւակներուն համար անխտիր, որպէս զի ալ մէնքն ալ մեկնին Հայաստան, որոնց թուին նաեւ Տարօնցիները:

Ինչ կը վերաբերի առանձնապէս Տարօնցիներուն, հրապարակաւ կը յայտնենք թէ մեր մասնաճիւղը տեղեկութիւն չունի Պ. Մ. Շեխիկեանի ձեռնարկէն եւ այդպիսի լիազօրութիւն տուած չէ անոր իր անունով խօսելու կամ իր ցանկը ներկայացնելու խորհրդային դեսպանատան իբրեւ Հայաստան մեկնողներու ցանկ. Վարչութիւնը եւս այդպիսի իրաւունքներ չէր կրնար տալ Պ. Շեխիկեանին, քանի որ մասնաճիւղերուն դիմած եւ անոնց կարծիքը առած չէր:

Ատենադպիր Ատենապետ
Յ. Ցօնօեան Ն. Մխիթարեան

ԽՄԲ.— Նոյնիմաստ բողոք մը ստացած ենք նաեւ Տարօնի Հայրենակցական Միութեան Սէն-Շամօնի մասնաճիւղէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ.— Փօրթ Ալէկրէի (Պրազիլիա) ամենամեծ պարասրահին դրան վրայ ներկայացաւ զինուորական մը, եւ ուզեց ներս մտնել պարելու համար: Այնքան գինով էր, որ քալած պահուն կը պարէր արդէն: Սրահին տէրը արգիլեց, ըսելով որ գինովի պար չեն խաղար ներսը:

Զինուորականը պատասխանեց որ ներսը պարողները իրմէ լաւ չեն պարեր:

Մերժում, սպառնալիք:

Զինուորականը կը մեկնի, քանի մը վայրկեան յետոյ կը վերադառնայ, գլուխն անցած խումբ մը զինուորներու, որոնք հրացանը ուսին, շարուեցան դրան առջեւ:

Զինուորականը հրամայեց.

— Պատրա՛ստ: Նշա՛ն առէք: Կրա՛կ:

Ու զինուորները, հնազանդելով գինով հրամանատարին, համազարկով կրակեցին եւ գետին փռեցին 12 հոգի, կին ու տղայ որոնք մեռան: Կան նաեւ 27 վիրաւորներ:

Հասան նոր զինուորներ եւ ձերբակալեցին գինով հրամանատարն ու իր հաւատարիմ զինուորները:

ՉՈՒԿ ՈՐՍԱԼՈՒ ՊԱՀՈՒՆ.— Ցէր եւ տիկին Նիկոն, երիտասարդ ամուսինները, Կիրակի օր ձուկ որսալու գացին Մոնթմարժիի Մօտակայ ջրանցքին մէջ: Նստան ջրեզերքը, եւ նախ քան կարթ նետելը, ուզեցին թրջել իրենց ստամոքսները:

Տիկին Նիկօն, սխալ շարժումով մը, կը գլորի ջուրին մէջ: Ամուսինը, որ ոչ ձուկ բռնել գիտեր եւ ոչ ալ լողալ, կը ցատկէ ջուրը, եւ կը խեղդուին միասնաբար:

ՏԻԿԻՆ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆ ՓԱՐԻԶ

Տիկին Լիւսի Սեւումեան Իտալիայէն Փարիզ հրաւիրուած է միակ երգահանդէս մը տալու համար, ամենամօտ յայտագրով:

Մանօթ երաժշտագէտներէ արդէն մեծապէս գնահատուած Տիկին Սեւումեան քանի մը տարիէ ի վեր կը փայլի իտալական ոսատններու մէջ, ուր իր ձայնին յատկանշական քաղցրութիւնը եւ արտայայտութեան ինքնատպութիւնը զինքը դասած են երաժշտական լաւագոյն ներկայացուցիչներու շարքին մէջ:

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

կը խնդրենք գաւառի մեր Թղթակիցներէն որ զանազան Թերթերու մէջ եղած քաշքշուքներով եւ գռեհիկ սուտերով չզբաղեցնեն մեզ եւ աւելի հիմնական հարցերով զբաղին:

"ՅԱՌԱՋ",Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆ ԼՐՏԵՍ՝ Հ.21Ի ՄԱՍԻՆ

Սակայն միշտ ալ, զայն «աչքի տակ» կը բռնէինք, այնպէս որ երբ 1915ին Ֆրանսա եկաւ «աշխատելու»՝ իր դէմ խօսող մարդոց հանդիպեցաւ. ու թէեւ նախ յաջողեցաւ իբր սիրահար ունենալ պատերազմական նախարար մը եւ արտաքին գործոց պաշտօնատան ամէնէն կարեւոր դեմքերէն մէկը, սակայն չկրցաւ թուլացնել հսկողութիւնը որուն ենթարկուած էր:

Բայց ուրիշ բան է լրտեսի մը վրայ հսկել, ուրիշ՝ զայն յանցանքի վրայ բռնել:

Շատ խելացի, եւ չափազանց ճարպիկ՝ այս կինը կրցաւ խուսափիլ ամէն ծուղակէ որ իրեն դէմ լարեցինք. ամէնէն վարպետութեամբ լարուած ցանցերուն վրայ կը խնդար եւ մինչեւ 1916 չկրցանք գիտնալ թէ ո՞ւր կը գտնուէր իր «Նամակատուփը» այսինքն այն անձը որուն կը յանձնէր իր քաղած տեղեկութիւնները եւ որմէ կը ստանար իր վարձքը:

Ի վերջոյ սակայն, յաջողեցանք գիտնալ թէ՝ իր թղթակցութիւնները գերման սպայակոյտին կը հասցնէր, չէզոք դեսպանատան մը միջոցաւ: Դեսպանատունը անձեռնմխելի ըլլալով, մեզի համար շատ դժուար էր գրաւել անոր նամակածրարները: Ձեռք անցուցինք սակայն. այն ատեն ալ ուրիշ դժուարութիւն մը երեւան ելաւ. Մաթահարիի նամակները թուագրուած էին եւ չկրցանք երեւան հանել այն որ ժամանութեան փաստ պիտի կազմէր:

Միւս կողմէ՝ Մաթահարի Եւրոպայի ամէնէն բարձր անձնաւորութեանց հետ պառկած ելած էր. յիշենք ի միջի այլոց գերման գահաժառանգը եւ Վան Տէն Լինտէն՝ Հոլանտայի նախարարապետը: Ու գիտէինք որ՝ եթէ զայն ձերբակալէինք, ամէն կողմէ զօրեղ միջամտութիւններ տեղի պիտի ունենային անոր ի նպաստ:

Անհրաժեշտ էր ուրեմն, որ պատերազմական ատեանի դատաւորներէն զատ որոնք խնդրին քննութեան պիտի կոչուէին, մեր արտաքին գործոց նախարարը, ինչպէս նաեւ Հանրապետութեան Նախագահը այն տեսակ փաստեր ունենային որոնց ուժով մերժէին ամէն միջամտութիւն:

Այս փաստերը պէտք էր գտնել եւ գտանք ալ:

Այն ժամանակները Մաթահարի Վիթէլ երթալու եւ հոն իրեն ծանօթ ռուս սպայ մը խնամելու համար անցագիր ուզեց:

Ճիշդ այդ միջոցին ալ Վիթէլի մէջ շինելու վրայ էինք օդանաւորդական հսկայ կայան մը, որուն մասին գիտէինք թէ գերման սպայակոյտը ամէն միջոցի կը դիմէր տեղեկութիւններ քաղելու համար:

Այս «միջոց»ներէն մէկն ալ Մաթահարին չէ՞ր արդեօք. չէինք գիտեր. որոշեցինք այդ մասին ապահովուիլ:

Իրեն շնորհեցինք ուրեմն իր ուզած անցագիրը:

Դժբախտաբար, անխոհեմութեան մը հետեւանքով, զգաց թէ հսկողութեան տակ էր, եւ որովհետեւ շատ ճարպիկ էր, քանի մը շաբաթ Վիթէլ անցընելէ յետոյ, Փարիզ դարձաւ, առանց կասկածելի քայլեր առնելու:

Բայց իր մասին կասկածները այնքա՜ն զօրաւոր էին որ, որոշուեցաւ զինքը երկրէն դուրս հանել:

Մեր փոխ-լրտեսական պաշտօնատան պետին յանձնուեցաւ որոշումը իրեն հաղորդելու հոգը: Հարիւրապետը իր քով կանչել տուաւ եւ առանց աւելորդ խօսքերու անոր յայտնեց թէ՝ նոյն իրիկուն իսկ, դէպի Հոլանտա՝ իր բնիկ երկիրը ճամբայ պիտի հանուի: Տեսնելով որ փախուստի ճամբայ չէ մնացած, երդում պատառ եղաւ եւ պնդեց թէ՝ ոչ միայն կեդրոնական պետութեանց ծառայութեան մէջ չէր, այլ նոյն իսկ կ'ուզէր Ֆրանսայի ծառայել:

Նոյն իսկ աւելի առաջ գնաց յայտնելով թէ գերման գահաժառանգին եւ Պրունսվիքի դուքսի նման բարձր անձնաւորութիւններու հետ շատ մտերիկ յարաբերութիւններ ունի, պատրաստ է այդ գաղտնի պաշտօնով գերմանիա երթալու:

Որովհետեւ շատ կը պնդէր, որոշեցինք զինքը փորձի ենթարկել եւ իրեն յանձնեցինք պաշտօն մը Պելճիքայի մէջ:

***

Կատարելու համար պաշտօնը որ իրեն յանձնուած էր, Մաթահարի կը պարտաւորուէր յարաբերութիւն մշակելու տան մը հետ ուր մտնել թէեւ շատ դժուար էր, բայց մենք, մեր գործակալներուն շնորհիւ կրնայինք մտնել հոն: Այս գործակալներէն շատերը, մեզի համար կասկածելի էին. մեզի կը ղրկէին տեղեկագրեր որոնք սուտերով լեցուն էին. վեց հոգի էին այս մարդիկը որոնց ծանօթացուցինք Մաթահարին, բայց զգուշացանք իրեն յայտնելէ անուններ մեր այն գործակալներուն, որոնց վրայ վստահութիւն ունէինք:

Արդ, հետեւեալ դէպքը մեր կասկածները բոլորովին հաստատեց. այս գործակալներուն հինգը որոնք սուտ տեղեկութիւններ կը հաղորդէին մեզի, գերմաններուն կողմէ ո՛չ մէկ նեղութիւն կրեցին իսկ վեցերորդը զոր կը կոչէինք «կրկին լրտես», գնդակահարուեցաւ:

(Շար.)

ազգային նախարարները չկրցան իրարու հետ համաձայնիլ, յառաջիկայ խորհրդարանային ընտրութեանց առթիւ գործակցելու եւ ընտրութիւններէն վերջ իշխանութեան գլուխ գալիք նոր կառավարութեան կազմին մասին: Վէճը այնքան սուր էր որ, ազատական նախարարները հրաժարեցան. ասոր վրայ վարչապետ Շթիրպէյ Սորոպխթա երթալով, թագաւորին ներկայացուց դահլիճին հրաժարականը:

Թագաւորը Իվան Պրաթիանուի յանձնեց նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը:

Մարսէլ Քաշէն բանտ կը նետուի

Դատական նախարարը երեսփ. ժողովի նախագահին ուղղուած նամակով մը կ'ըսէ թէ՝ վճռաբեկ ատեանը Յունիս 16ին մերժած է բեկանել Մայիս 10ին Փարիզի վերաքննիչ ատեանի տուած վճիռը, որով երեսփոխան Մարսէլ Քաշէն վեց ամիս բանտարկութեան եւ 2000 ֆրանք տուգանքի կը դատապարտուի: Վճիռը այժմ վերջնական ըլլալով, Մարսէլ Քաշէնի 15 օր պայմանաժամ պիտի տրուի, որպէս զի բանտ ներկայանայ: Հակառակ պարագային պիտի ձերբակալուի: Երեսփ. ժողովը կը հրաւիրուի պոլշեւիկներու վարիչին անձեռնմխելիութիւնը վերցնել:

Ընկերվարականներու հարցապնդումը

Ընկերվարական երեսփոխանները հարցապնդում պիտի ուղղեն վարչապետ Փուանքարէի՝ կառավարութեան ելմտական եւ արտաքին քաղաքականութեան մասին: Ընկերվարականները կ'առարկեն թէ Փուանքարէ՝ իբր ելմտական նախարար իրաւունք չունէր՝ առանց Խորհրդարանի արտօնութիւնը առնելու, 100ին 6 տոկոսով ներքին նոր փոխառութիւն մը կարգադրելու: Լիւնէվիլի մէջ Փուանքարէի խօսած հակագերման ճառին առթիւ, խնդրոյ առարկայ պիտի դարձնեն նաեւ կառավարութեան ընդհ. քաղաքականութիւնը:

Լեհաստան եւ Ռուսիա

Վարշաւայէն «Տէյլի Մէյլ»ի կը հեռագրեն թէ՝ խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է երրորդ ծանուցագիր մը ուղղել Լեհաստանի, պահանջելու համար որ վերջ տրուի ռուս տարագիրներու հակախորհրդային գործունէութեան:

Ալպանեւսերպ վէճը

Հակասական լուրեր կը հասնին ալպանեւսերպ յարաբերութեանց մասին: Կարգ մը իտալական թերթեր կը գրեն թէ Ալպանիոյ նախագահ Ահմէտ Զօկու պիտի մերժէ մեծ պետութեանց բարեխօսութիւնը: Ուրիշներ կ'ըսեն թէ վէճը շուտով պիտի լուծուի:

Միւս կողմէ, Վալոնայի սերպ հիւպատոս Քօլումպաթովիչ կը յայտարարէ թէ Ահմէտ Զօկու մտադիր է Թարգման Եուրաշքովիչի դատավարութեան մեծ կարեւորութիւն տալ: Այս վերջինին իբրեւ մեղսակից ամբաստանուած ոստիկանական քննիչ մը քաղաքական դատարանին կողմէ մահուան դատապարտուած եւ արդէն իսկ գնդակահարուած է:

Կը պատմուի թէ Եուրաշքովիչի ձերբակալութենէն քանի մը օր առաջ, Ալպանիոյ արտաքին եւ ելմտական նախարար Ֆէվզի պէյ Ալիզօթթի Ահմէտ Զօկուի բարեկամուհիներէն օտար կնոջ մը առաջարկած էր մտերմանալ սերպ զինուորական կցորդ գնդապետ Տինիչի հետ: Կինը պատասխանեց թէ պատրաստ է ամէն բանի, եթէ Ահմէտ Զօկու համաձայնի: Գնդապետ Տինիչ վարպետ գտնուեցաւ եւ ճամբեց լրտեսուհին:

Հեռագրի մը համաձայն, ալպանական կառավարութիւնը մահուան դատապարտած է նաեւ խնդրոյ առարկայ Եուրաշքովիչը, եւ կը պնդէ որ յիշեալը ալպանական հպատակ ըլլալով, Սերպիա չի կրնար միջամտել Ալպանիոյ ներքին գործերուն: Կ'ըսուի նաեւ թէ Ալպանիա զօրաշարժ հրատարակած է:

Օդանաւային լուրեր

Աննպաստ օդին պատճառաւ, ամերիկացի Պայրտ մինչեւ հիմա յետաձգեց դէպի Փարիզ իր ճամբորդութիւնը: Վերջին հեռագրի մը՝ համաձայն, Պայրտ երէկ իրիկուն ճամբայ պիտի ելլէր Նիւ Եորքէն: Իրեն պիտի ընկերանան Նովիլ, Աքոսթա եւ նորվեկիացի Պէրնաթ Պալքոն: Նախապէս ծրագրուածին համաձայն, Պայրտ 12 ժամ Փարիզ մնալէ վերջ, դարձեալ մէկ թռիչքով Նիւ Եորք պիտի դառնար: Հիմա կ'ըսուի թէ ճամբան պիտի շարունակէ դէպի Ռուսիա, Ասիա եւ Խաղաղական ովկիանոս, աշխարհի շրջանը կատարելու համար օդանաւով:

Պայրտ առջի օր իբրեւ թղթատար պաշտօնական երդում ըրաւ: Իրեն յանձնուեցաւ 200 նամակ պարունակող պարկ մը:

Երկու անգլիացի օդանաւորդներ՝ Մաք Ինթոշ եւ Մինչին նոյնպէս կը պատրաստուին Լոնտոնէն Նիւ-Եորք երթալ ու դառնալ 80 ժամէն:

Այս ճամբորդութիւնը պիտի կատարուի Օգոստոսի սկիզբը՝ Նորթոլտի օդանաւային կայանէն: Իրենց օդանաւը Ֆօքքըրի տիպով է եւ միայարկ. շարժիչ մեքենան 450 ձիու ուժ ունի:

Գերմանացի օդանաւորդ Ուտէթ նոյնպէս կը պատրաստուի մէկ թռիչքով Միւնիխէն Նիւ-Եորք երթալ:

Ֆօնք եւս քանի մը ամիսէն պիտի փորձէ Ատլանտեանը կտրել:

Լեհ հարիւրապետ Մալքովսքի եւ տեղակալ Փավլովսքի ծրագրած են Փրակայէն Նիւ Եորք երթալ եւ գալ՝ Ռոքֆէլլըրի մրցանակին համար:

Պրազիլիայէն կը հեռագրեն թէ ձկնորսներ Պրազիլիոյ եզերքներուն վրայ գտած են օդանաւի մը բեկորները:

Կը կարծուէր թէ ասոնք կը պատկանին ֆրանսական «Գոլիաթ» օդանաւին, որ անցեալ Ապրիլ 16ին Պէռի լիճէն ճամբայ ելած էր՝ կեդրոնական Ատլանտեանը կտրելու համար փէրնամպուքէն Սէն-Լուի: Ինչպէս կը յիշուի, այս օդանաւը կորսուեցաւ Նունկէսէրի եւ Քոլիի «Սպիտակ թռչուն»ին հետ միաժամանակ: Օդանաւորդներն էին Մունէյրէս, Սէն-Ռոման եւ Փըթի: Այս լուրը չի հաստատուիր:

Երկրաշարժ Կովկասի մէջ

Թիֆլիսէն Յունիս 22 թուականով առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Վրաստանի մայրաքաղաքէն 80 քիլոմեդր հեռուն երկրաշարժի թեթեւ ցնցումներ զգացուած են:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Արաբկիրի Հայրենակցական միութեան երեկոյթը իր տարեկիցին առթիւ՝ գեղարուեստական ճոխ բաժինով, 25 Յունիս, շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 129 Rue Boileou, էմիլ Զոլայի սրահին փորնայարկը: Մուտքը ազատ է:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» եւ «Քրիս» խումբերու
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի
26 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին
La Pomme-Chalet de la Pommeի պարտէզ զբօսավայրին մէջ
երգեր, արտասանութիւններ, ներկայացում եւ բանախօսութիւն:
Հայկական իրական մթնոլորտ մը:

ԸՆԿ. ՀԻ ԾԻԱԾԱՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՄԷՆԷՆՏԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
Սէն-Շամոն 18 Յունիս 927

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի դասախօսական ժողովը՝ Ուրբաթ ժամը ճիշտ 8ին, 80 Rue Charles Chefson, Bois Colombes: Կը հրաւիրուին Անիէրի, Պուա Գոլոմպի, Գոլոմպի, Արժանթէօյի, ընկերները եւ համակիրները: Դասախօս ընկեր Հ. Գնդունի:

Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի կուսակցական դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ 26 Յունիս կիրակի երեկոյեան ժամը 6ին, պիւրօ Թապաքի սրահը, Ալֆօրվիլ: Կը խօսի ընկ. Լ. Զօրմիսեան:

Հ. Յ. Դ. Շավիլի Արդութեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 25 Յունիս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 187 Grand'rue, Chaville. բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտադիր է: Կը հրաւիրուին նաեւ մինչեւ ցարդ չարձանագրուած ընկերները:

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի պատգամ. ժողովը՝ Յունիս 26 կիրակի առաւօտ ժամը 10ին դաշնակցութեան ակումբին մէջ: Կը խնդրուի շրջանի ենթակոմիտէներէն փութացնել իրենց պատգամաւորները:

Հ. Յ. Դ. Վալանսի «Արծիւ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, ակումբ ընթերցասրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ. ներկայանալ անդամատոմսերով:

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը Յունիս 26 կիրակի ժամը 2ին հայ ժողովրդային լսարանի մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Գայլ Վահան» խումբի ընկ. ժողովը Յունիս 27 երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին գրադարանի սրահը:

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ փարիզի Հայրենկց. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ 25 Յունիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլօրիդայի ճաշարանը: Օրակարգ.— Տարեկան տեղեկատուութիւն եւ ընթացիկ հարցեր:

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, 23 Յունիս, Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօրիդայի մէջ: Տիկին Լաս պիտի կարդայ իր ինքնագրութիւնները: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի «Թազմիկ» հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 26 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de Bellville: Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւններ:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Գոչհիսար գիւղի հայրենակցական միութեան վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ Յունիս 12ին, 16 Rue Alexandre, Marseille. շահած են հետեւեալ թիւերը.— 208, 52, 226, 262, 28, 282:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վասպուրականի Հայրենակցական միութիւնը խորհրդակցական խառն ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, «Փարոս» միութեան անդամները, եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները՝ 26 Յունիս կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, օթէլ Նիւ-Եորքի մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ Հայրենկց. Մ.թեան դասախօսական ժողովը՝ 26 Յունիս կիրակի առաւօտուն ժամը 8.30ին, 7 Place du Pont սրճարանի վերնայարկը: Տեղի կ'ունենայ նաեւ միութեան սարքած վիճակահանութիւնը: Փափաքողները կրնան ներկայ գտնուիլ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Լիոն, Պ. Աշոտ Արթինեան.— Ազգ. Միութեան Ատենապետ Սերովբէ Փափազեանի դէմ ձեր գրած ամբաստանութիւնը դատական հանգամանք ունենալով, ստուգելու միջոցներ կը պակսին, հետեւաբար չենք կրնար հրատարակել: Կրնաք թեմական խորհուրդին քննութեան յանձնել:

Կրաս, Գ. Կ.— Ձեր հանդէսին նկարագրութիւնը տեսնել «Յառաջ» Յունիս 7:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Եօզղատցի Նաւին Էպէմկրեան (Թաշճեան) կը փնտռէ իր հօրեղբօրդին, դերձակ Արտաշէս Էպէկեանը: Ան ըլլալ կը կարծուի: Իմացնել՝ Tachdjian Frères 39 Rue Président Wilson St, Chamont (Loire):

— Կը փնտռուին Վանեցի Յովհաննէս Ղազարեան (Պուլկարիա), Վանի Ալուր գիւղէն Մելքոն Թուխիկեան (Տիթրոյթ-Ամերիկա), Մուշ քաղաքէն Եսթեր Մխիթարեան (Ռումանիա), Վանեցի Յակոբ Պարխոյեանի աղջիկը Եղիսաբէթ Պարխոյեան որ Իզմիրի աղէտին Պոլիս կը գտնուէր: Գրել՝ Enok Mesropianի, Puits Bivert, 48 D, Gardanne, (B. D. R.) France:

— Կը փնտռեմ հօրեղբօրս որդին Միսաք Մովսէսեան, Աշոյ Նոր-Շէն գիւղացի, որ տարի մը առաջ կը գտնուէր Ամբուազէ փէնսիլվանիա: Իմացնել՝ Ստեփան Ալէքսանեանի, 20 Rue du Tage Paris (13me).

— Կը փնտռուի երզնկայի Բագրբիչ գիւղէն Աբգար Սրապեան որ երկու տարի առաջ Սուրիայէն Ֆրանսա եկած է: Իմացնել կաթողիկոսական պատուիրակութեան դիւանին, 80 Avenue Pereire Asnières, Seine:

ԸՆՏԱՆ. ԵՐԵԿՈՅԹ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. Պէլվիլի մասնաճիւղին կողմէ իր առաջին տարեշրջանի փակման առթիւ, 10 Rue Rampal կովկաս հայկական ճաշարանին մէջ 25 Յունիս Շբ. երեկոյ ժամը 8.30ին: Նուագ, երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ կովկասեան պարեր: Կը հրաւիրուին միութեան բոլոր անդամներն ու համակիրները. Ծախքերու մասնակցութիւն 4 ֆրանք:

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Սարսէլի Թաղապետ. սրահին մէջ, Salle des Fêtes, Rue de Paris, Sarcelles, 26 Յունիս կիրակի ցերեկ ժամը 3ին, կովկասեան Տրամա-Օփէրէթի խումբը՝ ղեկավարութեամբ՝ Յ. ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ կը ներկայացնէ՝ *ԱՐՇԻՆ-ՄԱԼ-ԱԼԱՆ*: Արեւելեան օփերէթ, կը մասնակցի նաեւ Թառիստ Աբգար: Մուտք՝ 10, 7.50 եւ 5 ֆրանք: Gare du Nordէն առնել շոգեկառք, առաւօտ՝ 10.33, 10.40, 11.50, 13.43, 13.53: Վերադարձ՝ 18,59, 19.37, 20.57:

ՆՈՐԱՎԱՐԺ հայ գրաշարի մը պէտք կայ: Դիմել Յառաջի գրաշարատունը:

Ծախու բնակարան

Հայաշատ Սէվրան գիւղին մէջ

Անմիջական մեկնումի պատճառով ծախու է քարաշէն տուն մը 48 մեդր պարտէզով, 3 սենեակ, խոհանոց եւ մառան: Ցանկացողները կրնան դիմել ամէն օր ժամը 2.30էն վերջ: Կիրակի օրերը ամբողջ օր: Դիմել՝ L. Manoukianին, 41 Rue Daulnay, Sévran:

ՍԱԿԱՐԱՆ

21 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթեռլին.	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	52
Մարք (ոսկի) 100	Mark	604	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	—
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	8	—
Լէվա 100 հատր	Léva	18	40
Դրախմի »	Drachme	33	50
Լիր »	» Lire	142	60
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատր	Ley	15	30
Չերվոնից	(10 Roubles or)	102	—

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Ct. Fonc. Eg.	3250	—
»	II »	1900	—
»	III »	1565	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	150	50

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 24 ՅՈՒՆԻՍ 1927

24 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 371 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

րգիր ԽՕՍՔ

ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄ

Թուրքերը կը շարունակեն լրացնել «ազգային պետութեան» ծրագիրը, որուն հիմը դրուեցաւ Իթթիհատի օրերէն:

Ամուր եւ հետեւողական, էնկիւրի կանգ չառներ ո՛ր եւ է ժուարութեան առջեւ, եւ կ'օգտուի ներքին եւ արտաքին խաղաղութենէն, «Թիւրքօղլու Թիւրք» հայրենիքը իրականացնելու համար:

Անցեալ օր հրատարակեցինք Ազգ. Մեծ Ժողովին մէկ որոշումը, որով կառավարութեան իրաւասութիւն կը տրուի 400 քիւրտ ընտանիքներ, ինչպէս եւ ութսուն ապստամբ ընտանիքներ արեւելեան նահանգներէն փոխադրել դէպի արեւմուտք:

Այս օրինագիծը շատոնց սեղանի վրայ էր, եւ հարիւրաւոր Քիւրտեր տեղահանուած են արդէն, անցեալ տարուընէ ի վեր: Օրէնքին քուէարկութիւնը հեռագրուեցաւ Յունիս 20ին: Ասոր հետեւի թէ՝ կա՛մ հին գործողութիւնները, կատարուած իրողութիւններն են որ նոր կը վաւերացուին. եւ ·կամ, նոր կարաւաններ ճամբայ պիտի հանուին: Աւելի ճիշդ կը թուի վերջին ենթադրութիւնը. որովհետեւ, քուէարկուած օրէնքին համաձայն, «փոխադրութեան գործողութիւնը 1927 Օգոստոսի վերջը կը լրանայ»:

Այս կարգադրութիւնը՝ մէկ մանրանկարն է 1915ի հայաջինջ սարսափներուն, նո՛յն պատճառաբանութեամբ հիմնաւորուած և նո՛յն գազանային ծրագրէն թելադրուած, — Ցրուել, ատորել Անատոլուի մէջ մնացած վերջին ոչ-թուրք ժողովուրդը, արմատէն չորցնել ո՛ր եւ է ազգային կամ անջատողական արժում, միեւնոյն ատեն աւարի տալով հարստութիւնները, ոնց «լքեալ գոյք» անունը փակցուցեր է օրէնքը:

Կառավարութեան որոշումը յստակօրէն չի յայտներ թէ ո՛ր աւաններու ժողովուրդն է տեղահանութեան ենթակայ: Օրէնքին մէջ կը յիշուի «արեւելեան պատերազմական վիճակի գօտի և Պայազիտի նահանգ» բացատրութիւնը, որ շատ մութ է, այց ապահովաբար կ'ընդգրկէ ամբողջ Քիւրտիստանը: Կամ, ոնուազն, այդ երկրամասին այն կէտերը ուր տակաւին վառ մնայ ապստամբութեան կրակը: Որովհետեւ, Քիւրտերը զիւթափ եղած չեն: Ճիշդ է. չկայ ընդհանուր ապստամբութիւն, այնպէս ինչպէս պայթեցաւ 1925 Փետրուարին. բայց կայ նաեւ խաղաղութիւն: Քիւրտերը ծանր ձախողանքի մը տանուած ըլլալով, ոտքի կանգնելու պէտք ունին, որպէսզի արենան նոր և վճռական գրոհ մը տալ: Իսկ մինչեւ այդ, կը շարունակուին հրոսակային կռիւները:

Ահա՛, ուրեմն, Քիւրտերն ալ եկան հասան հայ ժողովուրդի վիճակին, այն ժողովուրդին՝ զոր կը թալանէին և կը ջարդէին, առանց աջ-ձախ նայելու:

Վերջերս Պոլսէն հասած ճամբորդ մը կը պատմէր հետեւեալ յատկանշական դրուագը. — Քիւրտ աքսորական երեւելի մը, մտերմանալով բարեկամի մը հետ, դառնօրէն կը գանգատի.

— «Դարտաշ, պու հիւքիւմէթ պիզտէն նէ՞ իսթիյոր: Վէրկի սթէտի, վէրտիք. Էրմէնիլէրի քէսին, ալէտի, քէստիք. տահա նէ՞ սթիյոր. նի չուն պիզի փէրիշան իթտի: (եղբայր, այս կառավարութիւնը ի՞նչ կ'ուզէ մեզմէ. տուրք ուզեց, տուինք, Հայերը ջարդեցէք, ըսաւ, ջարդեցինք. ա՛լ ի՞նչ կ'ուզէ. ինչո՞ւ թշուառացուց մեզ»):

Գետի՛ն անցնիս, մա՛րդ: Ատենին, չես հասկցեր թէ ինչո՞ւ էր ձեռքով թալանել եւ ջարդել կուտային Հայերը. եւ հիմա կը զարմանաս որ ձե՛զ ալ նոյն օրին հասցուցեր են, հակառակ ձեր մատուցած թանկագի՛ն ծառայութեանց . . .

Տեղահանութիւնը հիմնաւորելու համար, օրէնքը յառաջ կը բերէ «վարչական, զինուորական եւ ընկերային պատճառներ»: Նոյնը ինչ որ հայ ժողովուրդին համար: Այն ատեն օրէնքը շատ կարճ էր, եւ պատերազմի պահանջներուն հետ կապուած: «Զինուորական պատճառներով», «ժողովուրդին մէկ մասը այլուր փոխադրել» եւն.: Յետոյ հրատարակեցին «լքեալ գոյքերու, հաշուեյարդարի եւն. խեղկատակ օրէնքներ, երբ ո՛չ տէր մնացած էր, ոչ ալ դատախազ:

Բացորոշ է հետապնդուած քաղաքականութիւնը ինչպէս այն, նոյնպէս եւ քիւրտ ժողովուրդին հանդէպ:

Այնքան բացորոշ, որ տեղահանութեան հետ միաժամանակ, արդէն կը մշակուի տեղաւորման ծրագիրը: Էնկիւրի կօրէն գործի ձեռնարկած է, գոնէ 70,000 Թուրքեր բերելու սահմանէն եւ տեղաւորելու թափուր հողերու վրայ:

Երէ՛կ հրատարակեցինք գաղթականներու տեղաւորման տնօրէնութեան դեր-տնօրէն Մարուֆ պէյի յայտարարութիւնները, որոնք ամբողջ քաղաքական ծրագիր մը կը պարզեն: Թուրքիոյ դուռները բաց են, կ'ըսէ Մարուֆ պէյ. Ռուսիոյ, Պուլկարիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Ռումանիոյ Թուրքերուն առջեւ: Գաղթականները իրենց ուզած տեղը կրնան հաստատուիլ. չունեւորները՝ ամէն աջակցութիւն պիտի ստանան կառավարութենէն, որոշուած վայրերու մէջ տեղաւորուելու եւ ծաղկելու համար, «որպէսզի չփնտռեն իրենց նախկին բնակավայրին տնտեսական եւ ընկերային կեանքը»:

Պիտի յաջողի՞ն թէ ոչ —տարբեր հարց է:

Իրականը այն է որ՝ Թուրքերը կը գործեն: Եւ լրջօրէն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԸ ՀԵՐՔԵ՞Ն ԹԷ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԵՆ

«Գաղափար», որ հաւատափոխի մը կողմէ կը հրատարակուի Թեհրանի մէջ, Հայաստանի կարմիր իշխանութեան բարիքները քարոզելու համար երեսուն արծաթով, հետեւեալ պերճախօս տողերը կը գրէ խմբագրականի մը մէջ (5 Յունիս).

— «Հայ զանգուածները շատ լաւ գիտեն, որ Էջմիածինը բռնութեան ու հալածանքի օրերին հայ ժողովրդի համար, կրօնի պատրուակի տակ, եղած է պարզապէս ինքնապաշտպանութեան մի հանգրուան եւ ոչ կրօնական մոլեռանդութեան մի վայր, ուր հայ ժողովուրդը կնդրուկի եւ հոգեւոր մեղեդինե, ի տակ հարբում էր ու վերանում աշխարհից . . .

«Հայ եկեղեցին մեր ժողովրդի ինքնապաշտպանութեան զօրաւոր գործօնն է եղած բռնութեան օրերին, նրա քաղաքական ձգտումների հրահրողը. նա երբեք չէ եղած մոլեռանդութեան եւ ունայնութեան քարոզի մի վայր, ինչպէս հանդիսացել են քաղաքական ազատութիւն ունեցող ժողովրդների եկեղեցիները, որոնք սատծոյ եւ հանդերձեալ կեանքի անունով բթացնում ու թմրացնում էին իրենց հաւատացեալների միտքն ու ստեղծագործութիւնը . . .

« . . . Խորհրդային իշխանութիւնը բաժանելով եկեղեցին պետութիւնից, նա ոչ միայն իր պատմական առաքելութիւնն է կատարում կոմունիստական իրաւակարգի հանդէպ՝ խլելով եկեղեցուց նրա մինչեւ օրս ունեցած քաղաքական պաշտօնը, այլ եւ այնպիսի պայմաններ է ստեղծում, որ նա պարզապէս վերածւում է հաւատացեալների մի սովորական վայրի:

«Բոլոր հնարաւորութիւնները, որոնք հին եկեղեցին զարձնում էին դրամապէս ու իրաւապէս մի զօրեղ կռուան մարմնաւոր իշխանութեան դէմ՝ վերացուած են եւ Էջմիածինն արդէն համակերպուել է դրան:»

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ Յունիսի սկիզբը գումարուեցաւ բժշկական համագումար մը:

Բժ. Մ. Քարամեան, Ալեքսանդրապոլ գաւառի բժշկական վիճակին մասին խօսելով, տուաւ հետեւեալ տեղեկութիւնները.— Գիւղերուն մէջ կան 9 բուժակայաններ, մէկ հիւանդանոց, քաղաքին մէջ՝ երկու հիւանդանոց, 130 մահճակալով: Երկրաշարժէն յետոյ համաճարակ չէ տեսնուած: Սակայն աչքի եւ աղիքի հիւանդութիւնները տարածուած են երկրաշարժէն վնասուած գիւղերուն մէջ: Աղբարայի մէջ վեներական ախտերու դէմ սկսած է պայքարը: Բաւթարլուի մէջ կը շինուի դեղարան մը, Մոլլա-Կէօքչայի մէջ՝ հիւանդանոց մը, Դուզգեանդի, Բայանդուրի, Թալինի մէջ՝ դարմանատուներ: Մեծ պահանջ կայ բժիշկներու:

Բժշկուհի Ղօնդախչեան Բասարգեչարի շրջանին մասին խօսելով, տուաւ հետեւեալ տեղեկութիւնները. — Բասարգեչարի բնակիչները մատնուած են թանձր նախապաշարումներու, այնպէս որ այս շրջանին մէջ բժիշկներուն գործը շատ դժուար է: Գաւառակը ունի 40 գիւղ, ունի մէկ հիւանդանոց, մէկ բժիշկ որ կը հասնի 27 վերստ տարածութեան մը վրայ բաժնուած հիւանդներուն: Խիստ տարածուած են Թրախոման, քոսը, (որովհետեւ գիւղերուն մէջ բաղնիք չկայ), ճճին (որովհետեւ գիւղերուն մէջ ճամիչ չկայ): Սիֆիլիսն ալ նկատելի աւերներ կը գործէ:

Մեծ պահանջ կայ բժիշկի: Դատական կազմն ալ սխալ կը մօտենայ բժշկական քննութիւններուն:

Բժ. Ս. Կամսարական ընդհ. զեկուցում մը տուաւ Հայաստանի Կարմիր Խաչին գործունէութեան մասին:

Բժ. Լազարեան, ակնարկելով պատերազմի վտանգին, ուղղութիւններ ցոյց տուաւ Կարմիր Խաչին «անելիք»ներուն մասին:

Խօսելով խորհրդային բժշկական քաղաքականութեան մասին, յայտնեց թէ «ձրի բժշկութեան սկզբունքը կիրառւում է մեզ մօտ համարեա առանց խախտումների: Ճիշդ է, որոշ վայրերում, այդ սկզբունքը խախտւել է, սակայն դա մի պատահական երեւոյթ է եւ խորհրդային բժշկութեան ամողջ հոսանքը յաղթում է»: Բժիշկներու պակասին առթիւ, յոյս յայտնեց որ Երեւանի բժշկական վարժարանին ընթերցաւարտները պիտի լրացնեն պակասը:

Մահերու թիւը բաւական նուազած է, համաձայն վիճակագրութեանց:

Համագումարը, երեք նիստէ վերջ, աւարտեցաւ, եւ պատգամաւորները այցելութեան համար մեկնեցան Արզնի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ «ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ».— Հայաստանի գործավարներու խորհուրդը դիմած է Մոսկուա, խնդրելով որ միջնորդութիւն ընեն Հայաստանի «կարմիր խաչը» անդամ արձանագրելու համար Միջազգային կարմիր խաչին:

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ամբողջ Դսեղ գաւառակին մէջ տարածուած են կապոյտ հազը, քոսը, կրփը եւ խոզուկը (?):

ԾԱՆՐ ԿՌԻՒ ՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Սէն Շամոնէն կը գրեն մեզի.

— երեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ի ատենները սոսկալի կռիւ մը տեղի ունեցաւ Ժիւլ-Ֆիւքլօ փողոցին վրայ, սիրային պատճառներով:

Մանուէլ Կէզիւրեան, Մալաթիացի երիտասարդ մը, նշանուած էր Մարիամ Տ. Մկրտիչեան անուն հայրենակից աղջկան մը հետ: Մէկ տարի նշանուած մնալէ վերջ, աղջիկը · չախորժելով, յարաբերութիւնը կը խզէ եւ նշանածին նուէրները ետ կը ղրկէ:

Այս առթիւ ուրիշ զրոյցներ ալ շրջած ըլլալով աղջկան մասին, երկու կողմերը իրար կուգան եւ կռիւ մը կը ծագի: Յետոյ բոլորը մէկ փողոց կ'իջնեն եւ կռիւը կը շարունակուի, առնուազն տասը հոգիի մասնակցութեամբ: Ֆրանսացիներն ալ կը խռնուին եւ զարմանքով կը դիտեն ահռելի իրարանցումը՝ անուանելով Հայերը վայրենի եւ անկիրթ: Քառորդ ժամ վերջ, կռիւը կը դադրի ոստիկանութեան հասած Հայերու միջամտութեամբ: Մանուէլ Կէզիւրեան բռունցքի հարուածներու տակ բոլորովին ինքնիրմէ ելած, զգեստները պատռտած, կիսամեռ վիճակի մէջ տուն կը տարուի, իսկ Գրիգոր Փափազեան ճակատէն կը վիրաւորուի: Կ'ենթադրուի թէ դանակի հարուած մը ստացած է կռուի տաք միջոցին:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԱՒԱՅԻՆ ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ժընեւի Խորհրդաժողովին մէջ Ամերիկա, Անգլիա եւ Ճափոն պարզեցին իրենց տեսակէտները նաւային զինաթափութեան մասին, որմէ կ'երեւի թէ եթէ ոչ անկարելի, գոնէ խիստ դժուար պիտի ըլլայ համաձայնութեան եզր մը գտնել: Միաց. Նահանգներու եւ Ճափոնի միջեւ համաձայնութեան կէտերը աւելի շատ են քան Անգլիոյ եւ միւս մրցակիցներուն միջեւ:

Ինչպէս գրեցինք, Անգլիա կ'ուզէ որ մեծ մարտանաւերու մասին Ուաշինկթընի դաշնագիրով որոշուած տրամադրութիւնները վերաքննուին, մինչ Ճափոն եւ Միացեալ Նահանգները կը հակառակին ատոր:

Գալով օժանդակ նաւերուն, Անգլիա կ'առաջարկէ որ զանազան դասակարգի նաւեր սահմանուին եւ իւրաքանչիւրին համեմատութիւնները որոշուին: Ճափոնցիները չեն ուզեր նախապէս կապուիլ. կ'ընդունին միայն որ պատերազմական նաւերու եւ ընդծովեաններու ընդհանուր տարողութիւնը որոշուի:

Ամերիկացիներն ու Ճափոնցիները կը հակառակին նոյնպէս յածանաւերու տարողութիւնը 10.000 թոնոյէն 7,500ի իջեցնելու անգլիական առաջարկին, այն մտածումով որ այդպիսի որոշում մը թոյլ պիտի տայ Անգլիոյ պատերազմի մը պարագային իր առեւտրական նաւերը սպառազինել եւ այդ դասակարգի թեթեւ նաւերուն մէջ առաւելութիւն ունենալ: Նոյնպէս Ճափոն կը մերժէ ընդունիլ 5-5-3ի համեմատութիւնը՝ օժանդակ նաւերուն համար: Կայ նաեւ Խաղաղականի խնդիրը, որուն շուրջ բաւական վիճաբանութիւն պիտի կատարուի:

Տեսակէտներու այսքան տարբերութիւնը նկատի ունենալով, Երեքներու ժողովը որոշեց ընդհատել հրապարակային նիստերը: Իւրաքանչիւր պետութեան մասնագէտներէն կազմուած յանձնաժողովի մը պաշտօն յանձնուեցաւ ուսումնասիրել ներկայացուած երեք ծրագիրները: Յանձնաժողովը նկատի պիտի առնէ երեք շահակից պետութեանց վիճակագրութիւնները՝ անոնց ներկայիս ունեցած եւ շինութիւնը ծրագրուած յածանաւերու, թորփիլահալածներու եւ ընդծովեաններուն մասին, ինչպէս նաեւ իրենց ծրագիրները լուսաբանող բացատրութիւնները: Անկէ վերջ է որ խորհրդաժողովը պիտի կրնայ որոշ եւ հաստատուած տուեալներու վրայ հիմնել իր վիճաբանութիւնները:

Ամերիկեան պատուիրակութեան պետ Կիպսըն Ճափոնի առաջին պատուիրակ ծովակալ Սայթոյի հետ կարեւոր տեսակցութիւն մը ունեցաւ: Զանազան նշաններ ցոյց կուտան թէ Միացեալ Նահանգներն ու Ճափոն պիտի կրնան իրենց տեսակէտները համաձայնեցնել ու Անգլիան չէզոքացնել:

Մասնագէտները առջի օր նիստ մը ունեցան Ազգերու Դաշնակցութեան սրահին մէջ: Իտալիոյ կողմէ իշխան Ռուսփոլի, Ֆրանսայի կողմէ հրամանատար Տըլէօր հրաւիրուած էին այս նիստին, ուր պարզապէս կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունեցան:

Ժընեւէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ մասնաւոր խօսակցութիւնները չկրցան հարթել անհամաձայնութիւնները: Ճափոնի պատուիրա՛կը Ամերիկայի ներկայացուցիչին ըսաւ թէ Ճափոն բացարձակապէս չընդունիր 5-5-3ի համեմատութիւնը օժանդակ նաւերուն համար: Անգլիոյ պատուիրակ Պրիճմէն իր ամերիկացի պաշտօնակցին յայտնեց թէ բրիտանական կայսրութեան միակ հոգն է իր ապահովութիւնը երաշխաւորել. այս էական սկզբունքի հիման վրայ է որ անգլիական պատուիրակութիւնը մտադրած է Ժընեւի մէջ ընդունիլ տալ թէ ինք պէտք ունի աւելի կարեւոր օժանդակ նաւատորմի մը, քան Միացեալ Նահանգները, որ գաղթային կայսրութիւն մը չունի: Ամերիկացիները անընդունելի կը գտնեն այս տեսակէտը:

Աշխատաւորականները ալ դէմ...

Պոլշեւիկներուն կողմէ՝ իբրեւ Վոյքոֆի սպանութեան փոխվրէժ՝ քսան կալանաւորներու գնդակահարումը մեծ զայրոյթ առաջ բերած է նաեւ Անգլիոյ Աշխատաւորականներուն մէջ, որոնք Արհեստակցական Միութեանց ներկայացուցիչներուն մասնակցութեամբ ժողով մը գումարեցին Խորհրդարանին մէջ եւ քուէարկեցին զայրոյթի ու բողոքի հետեւեալ բանաձեւը.—

«Ժողովը, ընդունելով հանդերձ որ Ռուսիոյ մէջ քաղաքական կացութիւնը բացառիկ դժուարութիւններ ու վտանգներ կը ներկայացնէ եւ թէ Վոյքոֆի սպանութիւնը արդար զայրոյթ պատճառած է խորհրդային կառավարութեան, պարտականութիւն կը համարէ բողոքել քաղաքականութեան մը դէմ, որ, Մոսկուայի կառավարութեան խոստովանութեամբ իսկ, կը բաղկանայ, յիշեալ սպանութեան իբր փոխ-վրէժ, սպաննելէ այնպիսի մարդիկ, որոնք այդ ոճիրին հետ ո եւ է կապ չունին: Ժողովը այն կարծիքէն է թէ սպանութեան դէմ սպանութեամբ պատասխանելը կ'իջեցնէ քաղաքակրթութեան մակարդակը եւ միայն վնաս կը հասցնէ Ռուսիոյ: Ուստի ջերմ յոյս կը յայտնէ թէ միայն քաղաքական յանցանքներով ամբաստանուած մարդոց առանց դատաստանի մահապատիժի ենթարկուելու քաղաքականութեան վերջ պիտի տրուի»:

Աշխատաւորականներու այս վերաբերմունքը մեծ զար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐԵՒԵԼՔ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ

Քանի մը տասնեակ տարիներ առաջ, ֆրանսացի նշանաւոր գիտունը Տք. Կիւսթավ Լըպօն իր մէկ գործին մէջ (Հնդկաստանի քաղաքակրթութիւնը) կը հարցնէր։

— «Ի՞նչ պիտի ըլլայ Եւրոպայի ճակատագիրը, երբ արեւելեան ժողովուրդները վերածնին երկարատեւ թմրութենէ մը։ Միշտ ժուժկալ եւ տոկուն՝ անոնք թարմ ուժերով պիտի դիմադրեն ծերացած Եւրոպային, որ արդէն ծանրաբեռնուած է բազմաթիւ պարտքերով։»

Այսօր Եւրոպան պարտական է Ամերիկայի եւ Ճափոնի, որոնք պատերազմի ատեն սպառեցին Արեւմուտքի ոսկիի պահեստները։ Միլիոնաւոր զոհեր կը թողուն լայն խրամատ մը երէկուան եւ այսօրուան ուժին, տնտեսական արտադրութեան համար։

Ճերմակ ցեղը քաղաքակրթիչ տարրը հանդիսացաւ Արեւելքի մէջ։ Ուր որ թափանցեց իր ջանքով, հոն կարգ ու կանոն հաստատուեցաւ, սովն ու սպանդը դադրեցան, բնիկներուն մէջ բարեկեցութիւնը սկսաւ մուտ գտնել։ Ցակաւին կարելի եղած չէ ցեղային հաւասարութիւն եւ համերաշխութիւն ստեղծել Հնդկաստանի զանազան ցեղերուն մէջ, հակառակ Անգլիոյ ջանքերուն։ Դասակարգերու բաժանումը դեռ շատ սուր է հոն։ Ստորին դասակարգի մը ստուերը միայն իյնալով պրահմանի մը կերակուրին վրայ, կը պղծէ զայն։

Բայց «մխիթարուելու չենք, ժամանակը հասած է որ մտատանջուինք Արեւելքի վերածնութեամբ»։ Զինական սահմաններու հետախուզիչը, Տք. Լըժանտր, ահազանգը կը հնչեցնէ Արեւմուտքի խաւարման։ Մենք կը քանդենք առանց շինելու, ու մինչդեռ կը քանդենք՝ մրցակցութիւնները կը շատնան, սպառնալիքները կը բազմապատկուին։ Ասիան կը վերածնի 900 միլիոն բնակչութեամբ։

Կոմս Օքումա, համեւրոպեան պատերազմի պահուն Ճափոնի յառաջդիմութիւններուն վրայ խօսելով կ'ըսէր. «Հազար տարի կանխեցինք»։

Ասիան եթէ արհամարհելի չէ քանակով, հետզհետէ պատկառելի կը դառնայ նաեւ որակով։ Փիէռ Լօթիի համար Ճափոնցին «թզուկ, ծերուկ, աւշային ու անարիւն մէկն է, որուն մոմիացումը պիտի կատարուի շուտով։» Սըր Առնոլտի գաղափարով «Թիթեռնիկ մըն է աւելի քան մարդ»։ Տք. Լըժանտր կը պատասխանէ տեղին վրայ խորապէս ուսումնասիրելէ յետոյ. «Թիթեռնիկներն ու ազգը իրենց խաղերուն վրայ կը մտածեն։ Ճափոնցիները, եռանդուն պատերազմիկներ, յառաջդիմասէր եւ կրագործներ, ճարտարագէտներ են։ Ցարատեւութեան ոգիով օժտուած այս խոր իրապաշտները կենսունակութիւն մը ունին, գիտակից են իրենց ներկայ ուժին եւ ապագային կատարելիք դերին»։

Արդարեւ, այդ հրաբխային երկրին մէջ, նախնական նիւթերու չգոյութեան հակառակ՝ Ճափոն ճարտարարուեստական երկիր մըն է այսօր։ Այդ յառաջդիմութիւնը ցոյց կու տայ թէ՝ նախնական նիւթերու պակասը ոչ մէկ բան կը պակսեցնէ ժողովուրդի մը արտադրելու կարողութենէն։ Ցեղական ճարտարարուեստներ են նոյն իսկ անոնք, որոնց նախնական նիւթերը թէեւ կը ստացուին օտարէն, բայց առանց արուեստն ունի տեղացին։ Անգլիան բամպակ չունի. բայց Լանքաշիրի բնական ճարտարարուեստն է բամպակագործութիւնը։ Անհրաժեշտը ճարտարութիւնն է, գործունէութիւնը, առեւտրական ոգին։ Ճափոնցին գերազանցօրէն օժտուած է այս յատկութիւններով։

Մինչդեռ Արեւմուտքի մէջ սկսած է զարգանալ «հաւատալիքներու ամէնէն քայքայիչը, քաղաքական կրօններու ամէնէն վտանգաւորը»։ Ճափոնի մէջ կրօնական երկիւղածութեամբ կը յարգուին ընկերային կազմակերպութիւնները։ Արեւմուտքի մէջ ընտանիքը կը քայքայուի, կրօն ու իտէալ ոչ մէկ ուժ կը ներկայացնեն, Ճափոնի մէջ անմատչելի են ընտանեկան աւանդական սովորոյթները, կրօնը կը պահէ իր ամենահզօր ազդեցութիւնը եւ ամէնը պատրաստ են զոհուելու բարձրագոյն իտէալի մը՝ Ճափոնի մեծութեան։

Համեւրոպեան պատերազմի խորհրդաւոր պատճառներէն էր գերման ժողովուրդի համագերման ձգտումը, աշխարհ վերածնեցնելու հաւատքը, «գերմանիան ամէն բանէ վեր» իտէալը։

Ճափոնցին արեւելքի մէջ ունի նոյն ձգտումը,— ցեղիններու միութիւնը, նոյն հաւատքը — արթնցնել Ասիան, նոյն իտէալը — հայրենիքի ջերմ պաշտամունքը։

Անշուշտ, ինչպէս Արեւմուտքի մէջ, հոն ալ վարիչ դասակարգը եւ մտաւորականներ կ'ըմբռնեն ունայնութիւնը կրօնին, իտէալին, բայց գիտեն թէ ընկերային անհուն ուժ մը ունի ամէն հաւատք։ Քանդել ժողովուրդի մը հաւատալիքները՝ մատնել է զայն անիշխանութեան, քայքայման։ Ճափոնցի ընկերաբան մը տխրութեամբ կը տեսնէ ոճիրներու եւ անձնասպանութիւններու թիւին յաւելումը։

Ճափոն Մուքտէնի եւ Ցուշիմայի յաղթանակներէն ետք, ինքնավստահութիւն մը ստացաւ եւ եղաւ խրոխտ պետութիւն մը։ Գիտցաւ ճերմակ ցեղին վէրքերը։ Հաւատաց թէ կ'ապրի լաւագոյն ապագայի մը համար։

Այդ կոչումը կը ճչդէր 1916 Ցունիս 18ին Թոքիոյի համալսարանին մէջ, հնդիկ բանաստեղծ Ռապինտրանաթ Թակօր, որ արժանացած էր Նոպէլեան մրցանակի.—

«Մինչդեռ անցեալին կառչած կը նիրհէինք՝ Ճափոն յանկարծ արթնցաւ երազէն եւ հսկայ քայլերով հասաւ էն յառաջադէմ ժողովուրդներուն։ Ինծի նման Արեւելքի զաւակի մը համար կենսական շահեկանութիւն մը ունին Ճափոնի առաջարկուած արդի խնդիրները եւ զանոնք լուծելու մեթոտները։ Բովանդակ աշխարհ կը սպասէ թէ ինչ պիտի ընէ Արեւելքի այս մեծ ժողովուրդը։

«Արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը լուրջ խնդիրներ դրած է մարդոց առջեւ, առանց կարենալ լուծելու. պայքար անհատին եւ պետութեան մէջ, աշխատութեան եւ դրամագլուխի, մարդու եւ կնոջ, նիւթական շահերու եւ հոգեկան կեանքի մէջ, ազգային եսասիրութեան եւ մարդկային իտէալի...։ Ձեր երկրին մէջ պիտի կատարուին Արեւելքը յեղաշրջող փորձերը։

«Արեւելք, որուն ծոցին մէջ կուտակուած են լոյսի եւ աստղազարդ լռութեան դարեր, կրնայ համբերութեամբ սպասել, մինչեւ որ Արեւմուտքը շնչասպառ կանգ առնէ իր խօլական արշաւին մէջ։ Արեւելք գիտէ թէ անմահ է եւ պիտի վերերեւի պատմութեան մէջ իր շունչովը կենսատու։ Արեւելք կը սպասէ որ իր ժամը հնչէ»։

Հնդիկ մեծագոյն մտաւորականին ուղերձը խանդավառ ծափերու արժանացաւ կայսերական համալսարանին մէջ։ Միքատօն հիւրասիրեց զինքը, Ճափոնցի մտաւորականներ տօնախմբեցին այդ օրը եւ առաքելական ոգիով Ճափոնի ամէն կողմը կը քարոզուի թէ բարձրագոյն նպատակ մը կայ իւրաքանչիւր Ճափոնցիի համար, ազգային եսասիրութիւն մը Ասիան վերածնեցնելու համար, «Ասիան Ասիացիներուն»։

Ահա հաւատալիք մը, որ կը սպառնայ վրդովել խաղաղութիւնը ծայրագոյն Արեւելքի մէջ եւ յուզել Խաղաղականի ջուրերը։

ՀԵԹՈՒՄ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՈՒԺԸ

ՊԵՐԼԻՆ, 21 Ցունիս

Վերջերս Քիլ քաղաքին մէջ տեղի ունեցաւ Գերմանիոյ Սոցիալ Դեմոկրատ կուսակցութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը։

Ինչպէս պատերազմէն առաջ, նոյնպէս եւ այժմ, Գերման սոցիալ դեմոկրատիան կը շարունակէ պահել իր յառաջապահի դերը Եւրոպայի ընկերվարական շարժման մէջ, թէեւ իր միջազգային քաղաքական դիրքը, նախապատերազմեան շրջանին հետ բաղդատելով, բաւականաչափ թուլցած է։ Այդ ալ արդիւնք է ո՛չ այնչափ գերման սոցիալ դեմոկրատիայի եւ աշխատաւորական կազմակերպութեան ներքին թուլութեան եւ ճիղաւորման, որչափ Գերմանիոյ պարտութեան՝ արտաքին ճակատի վրայ։ Այսպէս է որ երկրի մը քաղաքական ընդհանուր ճակատագիրը բաժին կ'իյնայ նաեւ անոր ժողովուրդին բաղկացուցիչ տարրերուն, անխտիր։ Եւ եթէ յետպատերազմեան շրջանին անբաղդատելիօրէն ծանրացաւ Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութեան տեսակարար կշիռը ընկերվարական շարժման մէջ — թէեւ այդ կուսակցութիւնը իր ամբողջութեանը մէջ բացարձակ ընկերվարական ալ չէ —, մեծ մասով կը պարտի Անգլիոյ յաղթանակին արտաքին ճակատին վրայ։

Եւ սակայն ինչպէս որ, միւս կողմէ, Գերմանիա տարուէ տարի կը բուժէ իր վէրքերը, կը կազդուրուի ու կ'ուժովնայ արագօրէն, նոյնընթացք գերման սոցիալ դեմոկրատիան, իբրեւ անդամ Աշխատաւորական Միջազգայինի։ Քիլի կուսակցաժողովը հանդիսաւորապէս հաստատեց այս պարագան։

Այդ մասին գաղափար մը կու տայ մեզ կուսակցութեան վարիչ մարմնին կողմէ հրատարակուած պաշտօնական տարեգիրքը։ Կ'արժէ քանի մը տեղեկութիւններ քաղել։

Այն պարագան իսկ, որ Տարեգիրքը 520 ընդարձակ էջեր կը պարունակէ, ցոյց կու տայ թէ ո՛րչափ բազմակողմանի եղած է կուսակցութեան գործունէութիւնը, այն ալ ընդամէնը մէկ տարուան ընթացքին (1926)։

Կուսակցութեան անդամներու ընդհանուր թիւը, 1926ի սկիզբը բաղդատութեամբ 1925ի, աճած է 17.252 հոգի եւ հասած 806.268ի, իսկ նոյն տարուան վերջը՝ արդէն 823.520ի։ Կին անդամներու թիւը կազմած է 165.492։

Անտարակոյս, այդ թիւերն իսկ շատ չեն, եթէ նկատի առնենք զորաւոր դասակարգին մեծութիւնը այս երկրին մէջ, ինչպէս եւ այն պարագան, որ խորհրդարանային եւ այլ ընտրութիւններու ատեն կուսակցութիւնը 7—8 միլիոնէ աւելի քուէներ կը ստանայ։ Այսպէս է արդէն իրականութիւնը բոլոր երկիրներու մէջ եւ ամէն կուսակցութեան համար։ Վերջիններու իրական քաղաքական ազդեցութիւնը շատ աւելի մեծ է միշտ, քան կը հետեւի իրենց կազմակերպուած անդամներու թիւէն, առաջին առթիւ։ Ամէն պարագայի մէջ, փաստ է որ գերման սոցիալ դեմոկրատիան իբրեւ կուսակցութիւն իր կազմակերպուած եւ կանոնաւորապէս վճարող անդամներու թիւը քաղաքական ամէնէն մեծ կազմակերպութիւնն է ոչ միայն Գերմանիոյ մէջ, այլ եւ եւրոպական ցամաքամասին վրայ։ Անոր բաղդատմամբ այս երկրին համանման կուսակցութիւնը կամ, աւելի շուտ, կուսակցութիւնները, բաժնուած 10—12 ճիւղաւորումներու, առանձին արժէք չեն ներկայացներ իրենց հազիւ 70—80 հազարի հասնող անդամներով։

Գալով կուսակցութեան շարքերու կազմին, 481,282 հոգին (73 առ հարիւր) ձեռքի աշխատաւորներ են, 72,580ը (11 առ հարիւր) մտաւոր աշխատաւորները 4,62 առ հարիւր, վաճառականներ եւ արհեստաւորներ, 2,4 առ հարիւրը ազատ զբաղումներու տէր անդամներ, 9,17 առ հարիւրը անորոշ։

Այժմ առաջ բերենք քանի մը ուրիշ թիւեր, տեսնելու համար թէ գերման սոցիալ դեմոկրատիան ո՛ր չափով մասնակցութիւն ունի երկրին խորհրդարանային եւ այլ ներկայացուցչական հիմնարկութեանց մէջ։

Խորհրդարանին (Ռայխսթակ) մէջ ան կը հաշուէ 131 (16ը կին) անդամ, — պատգամաւորներու ընդհանուր թիւին 1)4ը։

Գերմանիոյ ինքնավար երկիրներու (Փրուսիա, Սաքսոնիա եւայլն) խորհրդարաններուն մէջ —468 պատգամաւորներ, 49ը կին։

Փրուսիոյ պետական խորհուրդին մէջ — 24 անդամ։

Նահանգային խորհուրդներու մէջ — 482 պատգամաւոր, 20ը կին։

Գաւառական ժողովներու մէջ — 3146 պատգամաւոր, 47ը կին։

Քաղաքային խորհրդարաններու մէջ — 6772 պատգամաւոր, որոնց 295ը կին։

Գիւղական-համայնական ժողովներու մէջ — 20090 ներկայացուցիչ, 452ը կին։

Ինչ կը վերաբերի վարչական զանազան պաշտօններ վարող ընկերվարականներուն, 708 հոգի քաղաքագլուխ են, 637 հոգի գաւառական վարչութեանց եւ 340 ալ քաղաքային վարչութեանց անդամներ։

Կուսակցութեան տեղական մարմիններու թիւը եղած է 8320։ Միայն անդամավճարներէն ստացուած գումարը կը հասնի 4,542,800 մարքի, (միայն կին անդամներէ՝ 594 հազար մարք)։

Գերման Սոցիալ-Դեմոկրատիայի կողմէն աշխատաւորական միջազգայինին յատկացուած գումարն է, առանց զուրս, 199 հազար 51 մարք, ուրեմն գրեթէ 200 հազար մարքի հասնող պատկառելի գումար մը։

Թէ՛ կազմակերպուած անդամներու թիւը եւ թէ անոնց վճարումներու քանակը յիշած ատեն, մոռնալու չէ այն անսովոր գործազրկութիւնը որ մեծապէս ծանրացած է գերման աշխատաւորութեան եւ անոր ղեկավար կուսակցութեան վրայ։ Յայտնի է որ, 1926ի վերջերը, գրեթէ երեք միլիոնի կը հասնէր գործազուրկ բանուորներու եւ անոնց պարագաներու թիւը այս երկրին մէջ։ Բնական է ուրեմն, որ բանուորութեան քաղաքական կազմակերպութիւնն ալ տուժէր այդ աննախընթաց տագնապէն։

Շատ հեռուն պիտի տանէր, եթէ մենք այստեղ փորձէինք արձանագրել գերման Սոցիալ-Դեմոկրատիայի գործունէութիւնը այլազան ասպարէզներու մէջ։ Սա չափը ըսենք որ շատ մեծ է եւ բարերար անոր նշանակութիւնը ո՛չ միայն Գերմանիոյ քաղաքական դրութեան վրայ եւ մասնաւորապէս հանրապետական վարչակարգին ամրապնդման մէջ, ոչ միայն արհեստակցական շարժման եւ բանուորութեան տնտեսական վիճակին տակաւ բարւոքման մէջ, այլ եւ դպրոցական, ընդհանուր մշակոյթի եւ ներքին ու արտաքին շարք մը խնդիրներուն մէջ։ Գերման ընկերվարական մամուլն արդէն՝ իր քանակով ու որակով ուշագրաւ տեղ մը կը գրաւէ երկրին եւ արտասահմանի մէջ։ Միայն գերման ընկերվարական օրաթերթերու թիւը հարիւրը կ'անցնի։ Իւրաքանչիւր մեծ կամ փոքր քաղաք, մանաւանդ գործաւորական կեդրոն, ունի իր ընկերվարական օրկանը։ Կուսակցութեան կեդրոնական օրկանն է, Պերլին հրատարակուող Voraertsը (Յառաջ), խմբագրապետութեամբ Ռայխսթակի անդամ Ֆրիտրիխ Շթամփֆէրի։

Ա. Ե.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՐԾԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Սեփ. Թղթ.).— Գաւառ. ժողովին Գ. նիստը տեղի ունեցաւ Յունիս 18ին։ Ժողովը դարձեալ զբաղեցաւ առաջնորդի հրաժարականով, որ երկար վիճաբանութիւններէ վերջ ընդունուեցաւ, պայմանաւ որ մինչեւ Յուլիս 14 չմեկնի Մարսէյլէն ու ներկայ ազգային վարչութեան փոխանցէ եկեղեցիի ու դպրոցի պատկանեալ բոլոր գոյքերն ու արձանագրութեան տետրակները։

Օրակարգի երկրորդ խնդիրն էր 70 հազար ֆրանքի հարցը։ Միաձայնութեամբ որոշուեցաւ այս գումարը յատկացնել Մարսէյլի եւ մասնաւորապէս շրջաններու կրթական գործին։ Վարչութեան պատուակալ նախագահ Պ. Հայկազուն Գուլումճեան առաջարկեց այդ գումարով կրթական հիմնարկութիւններ հաստատել միայն, այսինքն նախակրթարանի եւ մանկապարտէզի շէնքեր։ Ծափերով ընդունուեցաւ այս առաջարկը։

ԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 17, Շաբաթ երեկոյեան «Սալոն Էսփանեօլ»ի մէջ տեղի ունեցաւ երեկոյթ մը, նախաձեռնութեամբ խումբ մը պատանի երիտասարդ սիրողներու։

Աւելի ճիշդը խումբ մը բանուորներ, առանց բարձրագոյն մարմինի մը օժանդակութեան եւ նախագահութեան, կրցեր էին լեցնել սրահը եւ նոյն իսկ 50 հոգի ալ յանձն առած էին ոտքի կենալ։

Ամէն ինչ հայկական էր, — երգ, նուագ, հայրենաշունչ արտասանութիւններ իրար կը յաջորդէին։ Բոլորն ալ անփորձ որբեր ու պատանիներ էին գրեթէ եւ ի տես իրենց բնական արտայայտութեանց, մարդ կը տարուէր խորհիլ թէ ո՛վ էր անոնց ուսուցիչը, բարոյական ի՛նչ ազդեցութեան տակ սորվեր էին գոց սորվիլ արձակ եւ ոտանաւոր երկար գրութիւններ։

Այս բոլորէն վերջ սակայն, անոնք գիտցան նաեւ ժպտիլ ու ժպտեցնել բոլոր հանդիսականները՝ «Երեք Քաջեր» անունով փրփջալիր գաւեշտով մը։

* * Ամիս մը առաջ հինգ փրարձէքով բազմաթիւ մուտքի տոմսեր հրապարակ եղած էին եւ կը ցրուէին առ հասարակ բոլոր խաւերու մէջ։ Զափահաս որբուհիներէ կազմուած էին մէկէ աւելի ցրուիչ յանձնախումբեր, որոնք ջանք չէին խնայած իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնը յաջողութեամբ լրացնելու համար։ Հայ ընտանիքներու կազմած թէ՛ ֆրանսական եւ թէ հայկական պանդոկները մի առ մի շրջելէ վերջ, մասնաւոր յանձնախումբեր զրկուած էին մօտակայ բոլոր արուարձաններ։ Տեսնելով հայ որբուհիներու տառապեալ նայուածքը եւ աղջուոր ձեւերը, Հայու զգացում կրող ո եւ է անհատ շուշտ չէր կրնար անտարբեր մնալ։

Եւ ահա վերջապէս հասած էր տօնակատարութեան օրը։ Յունիս 19 Կիրակի կէսօրէ վերջ Դպրոցասէրի պարտէզին մէջն էինք բոլորս ալ, 1500 հոգի երեւան։ Հանդէսը սկսաւ ճիշդ ժամանակին, սակայն մինչեւ սկիզբը եւ վերջանալը ամառնային կիզիչ արեւը բաւական քրտինք թափել տուաւ հանդիսականներուն։ Մեծ բեմ մը պատրաստուած էր պարտէզին մէջտեղ, որուն ձախ կողմը տեղ գրաւած էր սեւ համազգեստաւոր որբուհիներու երգիչ խումբը։ Պզտիկ որբուհի մը դաշնակի վրայ յաջողապէս նուագեց ֆրանսական քայլերգը, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Յետոյ խմբերգ մը վերջ ներկայացուցին «Զոյգ Սալորներ» կատակերգութիւնը։

Քանի մը խմբերգներէ վերջ, տեղի ունեցան պարեր։ Եւ վերջը բոլորը մէկ Հայաստանի տարազներով զանազան տեսակ հայկական պարեր պարեցին։

Յայտագրին երկրորդ մասը աւելի լաւ էր։— Շուէտական մարզանք, վիճակախաղ, բախտագուշակութիւն, մանաւանդ ճագարանոց ու եւրոպական պարեր։

Եռուզեռ սանդուղներէն վեր։ Այնքան շատ էր պարողներու թիւը որ չէին կրնար շարժիլ ու այնպէս կը մնային վայրկեաններով, ու որբուհիները աչքած կը դիտէին այս տեսարանը։ Քիչ անդին ծառերու հովանիին տակ խումբ մը որբուհիներ վիճակահանութեան կը հսկէին. ուրիշներ աթոռներու վրայ ելած ձեռագործներ կը վաճառէին աճուրդով։ Բախտագուշակը խաղի թուղթերով անկիւն մը նստած առասպելներ կը կարդար եւ կը ստանար երկու ֆրանք. նոյնպէս մուտքի տոմսէն դատ պարահանդէսին մտնելու համար ամէն ոք պարտաւորուած էր վճարել երկու ֆրանք։ Այսպէս եւ սոր նման դրամ խլելու շատ մը միջոցներ։ Կը կարծուի թէ ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ 15 հազար ֆրանքի մօտ հասոյթ մը ունեցաւ Դպրոցասէրը, շնորհիւ որբուհիներու անխոնջ աշխատանքին։ Դժբախտաբար ուսուցչական կազմը նոր բան մը չէր սորվեցուցած։

Ս. Միլտոնեան

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ Ե.— «Մուրճ Մանգաղ» կը գրէ (12 Յունիս).— Հիւս. Կովկասի Թէրէքի շրջանին Եղեսիա գիւղին մէջ կազմակերպուած էր մարզական խումբ մը, որուն կ'անդամակցէր Օր. Կիւլպէնկեան։ Աղջկան հայրը՝ վերջերս, զրկուած էր, սովետական օրէնքներու համաձայն, ընտրական ձայնէ։

Կոմունիստ երիտասարդներու միութեան անդամ մը, գաւառի մարզական խաղի մը պահուն կը մօտենայ Օր. Կիւլպէնկեանի, վիզէն կը հանէ մարզական խումբի փողկապը եւ կը հրամայէ որ հեռանայ, որովհետեւ «Անոր հայրը սոցիալապէս անհարազատ տարր է»։ Աղջիկը համօթահար ու լքուած, կը հեռանայ։

Ուրեմն, կոմունիստները [illegible] միջին դար [illegible]։

ԵՐԵՒԱՆԻ ԹՂԹԱՏՈՒՆԸ.— Պիտի կառուցուի Երեւանի մէջ նոր նամակատուն մը։ Շէնքը պիտի ունենայ սպասման սրահ-ընթերցարան, գրադարան եւ ճարտարապետութիւնը պիտի ըլլայ հայկական ոճ։

ԾԻԾԱՂ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ...

Գ. Արտաշ Տէմիրպաշէ ստացած ենք հետեւեալ թղթակցութիւն նամակը, հրատարակութեան խնդրանքով։ Անաւասիկ նոյնութեամբ.—

ՑՈԼ - Վ.Ի.Լ.— «Մեր գիւղը կը գտնուի Գորտոյէն ինը քիլոմեթր դէպի արեւմտեան արեւելք, ջրվէժի տակ ու հրաբխային լերան մը վրայ։ Մեր քովէն կ'անցնի մայրօն գետակը որ երբեմն կապոյտ ծովածոց, երբեմն ալ մեր տուներուն առաջին յարկերուն մէջ կը թափի։

Ցեղույս հայ գաղութը հիմնուած է ութը ամիս առաջ, էրզինկեանցի խեւ Թոլոյի կողմէ։

Ընդամէնը հինգ հոգի ենք, բայց ունինք վեց միութիւն։ Կայ ինչակեան մը, ռամկավար մը, պոլշեւիկ մը։ Թէեւ իրարու հետ երբեմն կը կռուինք, բայց դեռ իրար չենք սպաննած, բարեբախտաբար։ Մտադրութիւն կայ մօտերս հիմնելու կուսակցութեան ակումբ մը։

Մեր գիւղին մէջ կայ գինիի գործարան մը։ Ամէնքս ալ հոն կ'աշխատինք, հոն կ'ուտենք, կը խմենք։ Գինին պատուական է։ Կը ստանանք օրական մէկ շիշ գինի եւ տասնըութը ֆրանք։ Աշխատանքի ժամանակ կը թմբինք ու բան չենք իմանար։

Մեր գիւղին մէջ մինչէ զատ օտարական չկայ, բացի անգլիացի բանուոր Մստը ձօն Քուքսէ։ Մեր այս բանուոր ընկերը գործադուլ յայտարարած է, հինգ ամիսէ ի վեր։ Մօրը կաթին նման *ուիսքի* կը ծծէ առտուընէ մինչեւ կէս գիշեր։ Զանազան տեղերէ դրամ կը ստանայ բայց կուտ չի բռներ։ Անցեալ իրիկուն ձօն Քուքս եկաւ ինծ մօտ ու հինգ ֆրանք ուզեց։ Զունէի ու չկրցի տալ։ Մեծ ամօթ եղաւ։

Ե՞րբ պիտի բացուին Հայաստանի դռները որպէսզի մենք ալ, Ֆրանսայի հայ բանուորներս, Հայաստանի պրոլետարներուն պէս կարենանք օգնել մեր անգլիացի գործաւորկ ընկերներուն։»

ԸՆԿԵՐ Վ.ԱԶՐԻԿ

ՆՈՐ ԴԵՂ ՄԸ.— *Վերջերս Պերլինի բժշկական ընկերութեան հաւաքոյթին մէջ, բժիշկ մը ներկայացուց նոր դեղ մը, որ կը գործածուի քնացնելու համար գործողութեան թեկնածուները։*

Նոր դեղը կը կոչուի «Ե. 107», կը պարունակէ գլխաւորաբար «պրոմ»։ Լուծոյթը կ'ընեն աղիքին մէջ։ Այս դեղը այն առաւելութիւնը ունի, որ սիրտ չի խառներ չի գրգռեր շնչափողը,— թերութիւնը քլորոֆորմին,— սակայն դէշ ազդեցութիւն մը կ'ընէ աղիքներուն վրայ։

ՏԱՆՐ ՋԵՂՏՈՒՄՆԵՐ ԱԹԷՆՔԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Աթէնքի «Նոր Օր»ին մէջ կը կարդանք.—

«Նամսէնեան թաղթերու խնդիրը բոլորովին ծանօթ է։ Այդ խաղը կազմակերպած էին երկու հոգի, Մազլըմեան եւ Ջէյթունցեան։ Առաջինը իր ամսականները կ'ուզէր ապահովել, իսկ երկրորդը իր ստամոքսին բաժինը։

Թուղթերու եւ տետրակներու պատրաստութեան գործէն Մազլըմեան եւ Ջէյթունցեան մեծ գումարներ իւրացուցած են։

Բայց աւելի սոսկալի է հետեւեալ պարագան։ Ինքնութեան թուղթերու անունով Լիբանանէն եւ Աթէնքէն հաւաքուած մօտ 70 հազար տրախմին բաժնուած է Մազլըմեանի, Ջէյթունցեանի եւ պաշտօնէութեան միջեւ։ Այս գումարին հարիւրին տասնըհինգը միայն Առաջնորդարանին կը պատկանէր, իսկ մնացեալը պիտի յանձնուէր հելլէն կառավարութեան։ Այդ դրամը ամբողջովին ծախսուած ըլլալով, չգիտցուիր թէ ուրկէ՞ պիտի վճարուի կառավարութեան գումարը»։

.*. Պ. Ջէյթունցեան կը խոստովանի որ Թէլլալեաններուն հետ առաջին անգամ 48.000ի սակարկութիւն եղած էր։ Արդարեւ, Մազլըմեան ընդունած էր այդ գինը, յուսալով որ Ջէյթունցեան կ'երթայ եւ առանձին իր բաժինը կը փրցնէ Թէլլալեաններէն։ Այս պարագան հաստատուած է բազմաթիւ վկաներու ներկայութեամբ։ Եւ երբ Թէլլալեան կը մերժէ «տեսնուինք»ի առաջարկը, Պ. Ջէյթունցեան վերջին պահուն առաջնորդարանի քլիքին պարտադրել կուտայ 48 հազարը իջեցնել 33 հազար տրախմիի եւ կ'ըսէ նաեւ թէ 25 հազարի աւելի պակաս գին մը տուած է։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

(Մարսէյլի վարչական ժողովէն)

1.— Ֆրանսական օրէնքը խիստ բացորոշ կերպով կը պահանջէ որ ամուսնացողները նախապէս դիմեն քաղաքապետարան եւ քաղաքական ամուսնութիւնը կատարելէ յետոյ միայն իրաւունք ունենան կրօնական ամուսնութիւն կնքելու։ Այս օրէնքին անսաստողները ենթակայ են 2—5 տարի բանտարկութեան եւ երկրէն վտարման դատապարտուելու, ըստ պատժական օրէնքի թիւ 199 եւ 200ի։

Բացի այդ, քաղաքական ամուսնութեան վկայագիր չունեցողները, յետագային ժառանգական, գործաւորական եւ դատական հարցերու մէջ կը կորսնցնեն ամէն իրաւունք։ Մարսէյլի Առաջնորդարանը կը դիմեն ջաճախ խնդրարկուներ, որոնց ո՛չ մէկ կերպով կարելի է օգնել վերոյիշեալ պատճառով։ Հայ կիներ մատնուած են ամենադժբախտ կացութեան, որովհետեւ ոչ իրենք, ոչ Առաջնորդարանը չեն կրնար կառավարութեան պաշտպանութեանը դիմել, քաղաքական ամուսնութեան վկայագրի չգոյութեան պատճառաւ։

Նկատի ունենալով տեղական օրէնքին բացորոշ տրամադրութիւնը եւ հայ ժողովուրդին շահերը, վարչութիւնս որոշած է ամուսնութեան վկայագիր տալ միայն այն զոյգերուն, որոնք քաղաքապետարանի արտօնագրով կը ներկայանան։ Առանց այդ արտօնագրին եղած դիմումները անհետեւանք պիտի մնան։

2— Կարգ մը անձեր կը շահագործեն ժողովուրդին տեղական լեզուի եւ օրէնքներու անգիտութիւնը։ Հաստատուած է որ ամուսնական վկայագրի համար քաղաքապետարանի ծախքերու փոխարէն կարեւոր գումարներ կորզած են մեր հայրենակիցներէն։ Վարչութիւնս որոշած է քաղաքապետարանի հետ գործ ունեցող եւ ֆրանսերէն չգիտցող մեր ազգակիցներուն տրամադրել թարգման մը, որ հարկ եղած գործողութիւնները պիտի կատարէ բոլորովին ձրի։ Օգտուիլ ուզողները կրնան դիմել եկեղեցի՝ քարտուղարութեան։

18 մայիս (կնիք)

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկ. Մասնաճիւղի «Անդրանիկ» թատերախումբը Կիրակի օր Յունիս 12ին Սալ տէ Քօնֆէրանսի մէջ ներկայացուց Պետրոս Դուրեանի «Սեւ Հողեր»։ Դրամը կը ներկայացնէր այն սոսկալի հալածանքներն ու կոտորածները՝ որոնք կատարուեցան դարեր առաջ աշխարհակալ Լէնկթիմուրի ձեռքով Սեբաստիոյ բնակիչներուն վրայ։ Խաղը յուզիչ էր, բայց դերակատարները անվարժ էին եւ լաւ չէին մարզուած։ Ներկայացուեցաւ նաեւ զաւեշտ մը՝ «Զարշըլը Արթին աղա»։

Յունիս 16ի Հինգշաբթի իրիկունը՝ նախագահութեամբ Հ. Յ. Դ. Լուսաւի Շրջանային Կոմիտէին հրապարակային դասախօսութիւն մը տեղի ունեցաւ «Վարուժան» ակումբին մէջ։ Հակառակ հապճեպ կազմակերպութեան, 150է աւելի երկսեռ բազմութիւն մը ներկայ էր։

Դասախօսն էր Ընկ. Յ. Ամատունի որ խօսեցաւ «Համաթուրանական շարժումը եւ Հայաստան» նիւթին վրայ։ Ընկերը երկարօրէն բացատրեց իթթիհատականներու ծրագիրները թուրքիոյ զանազան ազգութիւնները ձուլելու մասին եւ այդ ուղղութեամբ ձեռք առնուած միջոցները։

Դասախօսը հրաւիրեց ներկաները, որ եթէ հարցումներ ունին, ուղղեն. բոլորն ալ լուսաբանուած ըլլալով ոեւէ հարցում չուղղեցին։

.. Սէն-Շամոնի հայ գաղութը կը բաղկանայ մօտաւորապէս 1000 հոգիէ։ Քաղաքական կուսակցութիւններէ զատ կան նաեւ հայրենակցական միութիւններ։ Մի քանի անգամներ ձեռնարկ եղաւ Ազգային Միութիւն մը կազմելու, բայց դժբախտաբար ձախողեցաւ։ Կառավարական եւ այլ գործեր կը կատարուին ֆրանսերէն լեզուին ծանօթ անհատներու միջոցաւ, որոնք իրենց կատարած գործին փոխարէն կը ստանան եռապատիկ վարձք։*

Լիոնի Ազգային Միութիւնը տեղւոյս Մալաթիոյ Կրթասիրաց Մասնաճիւղին նամակ մը գրելով Սէն-Շամոնի մէջ գոյութիւն ունեցող ամէն հոսանքներէն մէկ մէկ հոգիի եւ չէզոքներէն երկու հոգիի անուններ ուզած էր՝ առժամեայ Ազգային Միութեան մը հիմը դնելու համար, նոյնպէս յանձնարարած էր որ պատրաստ ըլլան մօտ օրերս տեղի ունենալիք ընտրութեանց։

Կրթասիրացի վարչութիւնը այս գործը իր իրաւասութենէն դուրս նկատելով տեղւոյս կուսակցութիւններէն եւ միութիւններէն երկ-երկու ներկայացուցիչ հրաւիրեց խորհրդակցական ժողովի։ Ժողովը տեղի կ'ունենայ եւ կ'որոշուի որ ամէն ոք իր պատկանած մարմնին կարծիքը առնէ այս մասին։

Ժողովի վերջաւորութեան կը հասնի Հօկի ներկայացուցիչը, որ կը յայտարարէ թէ Հօկերը դէմ են տեղւոյն վրայ ազգային միութիւն մը կազմուելուն։ Ժողովը կը վերջանայ առանց որոշ արդիւնքի։

Սէն Շամոնի հայ գաղութը պէտք է գիտնայ որ իր շահերը պաշտպանելու եւ իր գործերը խղճմտօրէն վարելու համար պէտք ունի Ազգային միութեան մը, եւ ըստ այնմ պէտք է շարժի։

Մալաթիացի

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

կը խնդրենք գաւառի մեր թղթակիցներէն որ զանազան թերթերու մէջ եղած քաշքշուքներով եւ գռեհիկ սուտերով չզբաղեցնեն մեզ եւ աւելի հիմնական հարցերով զբաղին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Շաբաթ երեկոյ Սանթրալի մէջ Աթանեան մրցում մը կատարեց ֆրանսացի Veyret*ի դէմ։ Մրցումը կը բաղկանար տասը շրջանէ, իւրաքանչիւրը երկու վայրկեան։*

Թէեւ հայ կռփամարտիկը հաւասար խաղ մը խաղաց, բայց դատաւորները զայն պարտուած նկատեցին կէտերու տարբերութեամբ։

ՖՈՒԹՊՈԼ

F. C. Rouen — O. Marseille 0-0

Կիրակի օր Rouen*ի մէջ տեղի ունեցաւ Ֆրանսայի ախոյեանութեան վերջընթեր մրցումը* Olympique de Marseille*ի եւ* F. C. Rouen*ի խումբին միջեւ։ Մրցումը տեղի ունեցաւ 10.000 հանդիսատեսներու ներկայութեամբ, եւ վերջացաւ հաւասար 0-0։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբն ալ հաւասար մնաց* Rouen*ի խումբին հետ։ Ուրեմն Հ. Մ. Ը. Մ.ը Ֆրանսայի ամենամեծ խումբերուն համարժէք է։*

.. Իսկ Փարիզի մէջ կարեւոր բարեկամական մրցում մը տեղի ունեցաւ։ Եգիպտոսի ախոյեան խումբը* Arsénal du Caire *մրցեցաւ* Red Star*ի խումբին հետ. արդիւնք 1-1 հաւասար։*

.. Յունիս19ի Կիրակի օրուան մրցումներէն վերջ ֆութպոլի եղանակը պաշտօնապէս փակուած է եւ պիտի վերսկսի 28 Օգոստոս կամ 5 Սեպտեմբեր կիրակիներուն։*

.. Փարիզի Լիկի պաշտօնաթերթին մէջ կը կարդանք թէ* U. S. d'Asniéres *ֆրանս. խումբը Լիկին բողոքած է հայկական խումբի մը (Արմէնիա) դէմ, անոր համար որ հայ խումբը Մայիս 29 կիրակի օրը այդ խումբէն խաղացողները կանչած էր իր խումբը ուժովցնելու պատրուակով, իսկ ֆրանս. խումբը որ նոյն օրը մրցում ունէր բացը կը մնար։ Կը խրատենք հայ խումբերը որ այսպիսի սխալներ չկրկնեն ու զգուշանան Լիկի եւ Ֆէտէրասիոնի հետ գործ ունենալէ, քանի որ անոնց առջեւ հայ անունն է որ կ'արատաւորեն։* Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՑՈՒԴԱՅԻՆ ՀԱՄԲՈՅՐԸ.— *Լեհ աղջիկ մը եւ բանուոր մը, երիտասարդներ երկուքն ալ, կը սիրահարուին ու կը սիրաբանին։ Ցեռոյ կը խզեն, ինչպէս սովորութիւն է։ Դարձեալ կը սիրակցին, ինչպէս կը պատահի։*

Ու, անցած օր Լիլի մօտ, անտառ կ'երթան, կանանչներուն մէջ կարմիր համբոյրներ քաղելու։ Կասկեննի մը շուքին, երկար համբոյրի մը ընթացքին, գաղտնօրէն աղջիկը կը հանէ ածելին եւ կը կտրէ կոկորդը սիրականին, որ շրթները գոցած էր իր սիրուհիին շրթներուն վրայ։ Աչքերն ալ չգոցուած, յաջողեցաւ հասնիլ մօտակայ գիւղը, մինչ փախած էր սիրուհին։

ԾԱՂԿԱՎԱՃԱՌԸ ԱՐԻՒՆ ԹԱՓԵՑ.— *Երկու ծաղկավաճառներ, Քարպալլօ եւ Ների, Շուազի-լը-Ռուայի մէջ խմեցին կարմիր գինին ու կարմրեցուցին իրենց դէմքը ծաղիկի պէս։*

Երբ դուրս ելան, փողոցին վրայ հանդիպեցան երիտասարդի մը, նոյնպէս խալացի։

Ների, բաժակ մը գինի հրամցուցածի պէս, կրակեց, ըսելով.

— Աս ալ քեզի։

Խալացին գետին գլորեցաւ եւ կարմիր ներկեց։

ՄԱՅՐ ՄԸ ԿԸ ՄԵՌՆԻ ԻՐ ԶԱՒԱԿԻՆ ՀԱՄԱՐ.— *Նէօվ-Լիրի մօտ, տիկին Լորթի, 19 տարեկան, իր զաւկին հետ կը զբօսնուր երկաթուղիին եզերքը։ Երախան՝ երկու տարու կը խաղար գիծին վրայ։ Յանկարծ ճեպընթաց մը երեւցաւ։ Մայրը վազեց վերցնելու համար իր երախան։ Վայրկեան մը վերջ։ Մայրը մեռած էր գանկն ու անդամները ջախջախուած, իսկ երախան, ողջառողջ, գիծին եզերքը կեցած էր։*

ՄԵՌԵԼԻ ՄԸ ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԿԱԾԸ.— *Պրինեօյի մէջ մարդ մը մեռաւ եւ մեռելը, դագաղակառքի մը մէջ, ճամբայ ելաւ դէպի գերեզմանատուն։ Ճամբան ինքնաշարժ մը, որ կը սուրարհակառակ ուղղութեամբ, զարնուեցաւ դագաղակառքին։ Դագաղը վար ինկաւ, փշրուեցաւ։ Կառքը՝ նոյնպէս։ Ինքնաշարժները, մարդ կոխոտելու սովոր, սկսան մեռելներն ալ կոխոտել։*

ՍԻՐԱՀԱՐ ԲԺԻՇԿԸ.— *Ֆրանք Մօրկան, Քանատայի մէջ կը ծանօթանայ անուշ անգլուհիի մը հետ։ Ու սէրը կ'երգէ երկար ատեն, անոնց սիրտերուն մէջ։*

Աստու մը աղջկան մայրը, նամակով մը կանչեց Անգլիա։ Աղջիկը գնաց։ Բժիշկը, բացակային սէրովը առլցուն, նամակ կը տեղար Անգլիոյ վրայ։ Ու երբ լուր չառաւ, նաւ նստաւ, հասաւ Անգլիա, զարկաւ սիրականին դրան։

Ուրախութի՛ւն։ Իր սիրականը, նոյն պահուն, զաւակ մը կը բերէր աշխարհ։ Բժիշկը ճանչցաւ, նոյնիսկ պահանջեց իր իրաւունքը իբրեւ հայր։ Մինչդեռ աղջկան մայրը, անգլուհիի շրթունքները թոթուեցնելով, պատասխանեց թէ չպիտի կրնար բժիշկը ընդունիլ իբրեւ իր փեսան։

Յուսահատ էր բժիշկը։ Ամէն ճիգ ու փորձ ապարդիւն անցաւ։

Նաւ նստաւ, հասաւ Փարիզ։ Պատմեց բարեկամներուն, լացաւ ամէնուն։ Պանդոկ մը մտաւ։ Ատրճանակը միջամտեց վիշտին։ Բժիշկը մեռած էր։

''ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆ ԼՐՏԵՍ՝ Հ.21Ի ՄԱՍԻՆ

Միայն Մաթահարի գիտէր անոնց անունները. այլեւս կասկած չէր մնար. ան էր որ իմաց տուած կրնար ըլլալ Գերմանիոյ։

Բայց միանգամայն երկու կարեւոր տեղեկութիւններ հաղորդած էր մեզի։

1.— Գերմաններուն կողմէ ոեւէ նեղութեան չենթարկուելու համար, պէտք էր Մաթահարիի մատնած հինգ լրտեսները արդէն անոնց վստահութիւնը վայելող մարդեր եղած ըլլային եւ մանաւանդ անոնց ծառայութեան մէջ գտնուէին։

2.— Որպէսզի գերմանները գնդակահար ընէին վեցերորդ գործակալը, պէտք էր որ անոր մատնութեան ապացոյցը ունենային։

Արդ, փաստօրէն գիտէինք թէ այս լրտեսը սխալ տեղեկութիւններ էր որ կուտար մեզի եւ հետեւաբար չէր կրնար վնասած ըլլալ Գերմանիոյ. ուրեմն ուրիշ պատճառ մը կար, այն որ, երրորդ պետութեան մը —որ ոչ ֆրանսան էր ո՛չ ալ Գերմանիան, կը ծախէր իր քաղած ստոյգ տեղեկութիւնները։

Արդ՝ այս երրորդ պետութիւնը Անգլիան կրնար եղած ըլլալ։ Այսր փաստը շատ շուտ ունեցանք. որովհետեւ բրիտանական պաշտօնատունը, քանի մը օր վերջ մեզի տեղեկացուց թէ՝ գերման լրտեսուհի մը Մաթահարի..., մատնած էր Անգլիոյ լրտեսներէն մէկը որ Պելճիքայի մէջ կը գործէր։

Այս անգամ Մաթահարիի դէմ փաստ մը ունէինք գոնէ. բայց այս բաւական չհամարեցինք եւ աշխատեցանք նոր փաստեր հաւաքել։

Առնէ մը ի վեր գերման սպայակոյտին եւ Մատրիտի իր գործակալներուն միջեւ փոխանակուած ծածկագիր թղթակցութեանց գաղտնիքին տիրացած էինք. չէր մնար բան մը որ մեր կողմէ չկարդացուէր ու չհասկցուէր։

Եթէ Մաթահարին Մատրիտ ղրկէինք, թերեւս հոն անխոհեմութիւն մը պիտի գործէր եւ օձիքը ձեռք տար։

Որոշեցինք ուրեմն զինքը Հոլանտա ղրկել Պիլպաօի ճամբով եւ լուր տուինք անգլիական գրահաւորի մը որ, Մաթահարին «Հոլլանտիա» շոգենաւին մէջ կը գտնուի. Ճամբան գրահաւորը պիտի կեցնէր շոգենաւը եւ զայն ստիպէր որ իր մեկնած տեղը դառնայ, որպէսզի լրտեսուհին բանադատուէր ատեն մը բնակիլ Սպանիա, ուր պիտի ենթարկուէր մեր գործակալներու գաղտնի հսկողութեան։

Մաթահարի՝ փոխանակ Պիլպաօ դառնալ ելլելու, Վիկօ ելաւ. անմիջապէս մեկնեցաւ Մատրիտ ուր իջաւ փալաս-Օթէլը որ, միջազգային լրտեսներու ժամադրավայրն էր եւ այս իսկ պատճառով, արդէն ենթակայ էր մեր գործակալներու հսկողութեան։

Հասնելուն պէս Մաթահարի յարաբերութեան մտաւ Մատրիտի գերման զինուորական կցորդին հետ։ Նոյնպէս տեսակցութիւն մըն ալ ունեցաւ գերման նաւային կցորդին հետ։

Երբ այս երկու պարոնները անկէ քաղեցին պէտք եղած տեղեկութիւնները, որոնք շատ կարեւոր էին, իրեն յանձնարարեցին կարելի եղածին չափ «մեռնիլ»... յարաբերութիւններ հաստատել ֆրանսական նաւային կցորդին հետ։

Բայց այս վերջինը որ առնելն մեր միջոցաւ զգուշութեան հրաւիրուած էր, զայն հեռու պահեց իրմէ։

Քանի մը շաբաթ յետոյ, գերման զինուորական կցորդը, տեսնելով որ ոեւէ արդիւնք չկրցաւ ստանալ, որոշեց օձիքը ազատել այս կնոջմէն։

Եւ օր մըն ալ իրեն հաղորդեց թէ՝ գերման մեծ սպայակոյտին հրամանով, անմիջապէս մեկնելու էր փարիզ՝ ուր իր ծառայութեան պէտքը կը զգացուէր. նոյնպէս՝ իրեն հաղորդեց թէ՝ 15 հազար ֆրանքնոց չէք մը պիտի վճարուէր իրեն, «սովորական ճամբով՝» այսինքն այն չէզոք դեսպանատան միջոցով, որուն ակնարկեցի քիչ վերը։

Մաթահարի, իր ստացած հրահանգներուն համաձայն, անմիջապէս մեկնեցաւ փարիզ, ուր իջաւ Աթէնք պանդոկը։

Հոն էր որ 1917 փետր. 13ի առտուն, ոստիկանապետը գնաց զայն ձերբակալելու։

Այն միջոցին որ ոստիկանները ըսենեակը կը մտնէին, Մաթահարի իր անկողնին մէջ պառկած էր ամբողջովին մերկ։

Ոստիկանապետը անոր յայտնեց թէ՝ եկեր էր զինքը փնտռելու իր պետին կողմէ։

— Ա՜հ, այո՛, ըսաւ. Պելճիքայի խնդրին համար ըլլալու է։

— Այո, ճիշտ ատոր համար, պատասխանեց ոստիկանապետը, որ միջադէպի տեղի չտալու համար, չէր ուզեր իրեն յայտնել թէ՝ զինքը ձերբակալելու եկած է։

Կինը անկողնէն ելաւ եւ առանց ամչնալու ներկայ ոստիկաններէն, սկսաւ իր արդուզարդին։

Երբ պատերազմական նախարարութեան Բ.րդ. գրասենեակը տարուեցաւ, հոն իրեն հաղորդուեցաւ ձերբակալման հրամանագիրը։

(Շար.)

մանք պատճառած է Լոնտոնի շրջանակներուն մէջ, ուր այն կարծիքը կը տիրէ թէ պոլշեւիկները այլ եւս կորսնցուցին Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ իրենց վերջին բարեկամն ալ։

Արհեստակցական Միութեանց համագումարին մէջ, կարդացուեցաւ Ռուսիոյ համամիութենական արհեստակցականներու մէկ նամակը, որով ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրեն անգլեւռուս կոմիտէն՝ հակապոլշեւիկ միջազգային պայքարին մասին խորհրդակցելու համար։ Որոշուեցաւ այս նամակը նկատի առնել Օգոստոսի ժողովին մէջ։

Ժողովի ընթացքին երեւան ելաւ որ Մոսկուայի ստիպողական կոչերուն վրայ, Արհեստակցական Միութեանց Նախագահ Ճօրճ Հիքս եւ քարտուղար Սիթրին, Թոմսքի եւ Տոկատոֆ վերջերս Պերլինի մէջ խորհրդակցական ժողով մը ունեցած են անգլեւռուս յարաբերութեանց խզումին առթիւ։ Արհեստակցական Միութեանց համագումարը որոշեց ո՛ր եւ է պատասխան չտալ Ռուսերուն։

Ալպանեւսերպ վէճը կարգադրուած

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ վերջին օրերս մեծ պետութեանց կողմէ Թիրանայի եւ Պելկրատի մէջ կատարուած դիմումները գոհացուցիչ արդիւնքներ տուած են։ Եուկօսլաւ եւ ալպանական կառավարութիւնները ընդունած են չորս պետութեանց առաջարկները՝ այն է՝ միաժամանակ ազատ ձգել Թարգման Եուրաշկովիչը եւ ետ առնել Սերպիոյ խիստ ծանուցագիրը։

Պելկրատի եւ Թիրանայի ֆրանսական դեսպանները յանուն Իտալիոյ, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ իրենց պաշտօնակիցներուն, այս ուղղութեամբ դիմումներ պիտի կատարեն, որուն շահակից երկու կառավարութիւնները գրաւոր պիտի պատասխանեն թէ կ՚ընդունին առաջարկուած լուծումը։ Այս պատասխանին պիտի յաջորդէ անմիջապէս Թարգմանին արձակումը եւ ծանուցագրին յետս կոչումը։ Մէկ երկու օրէն Սերպիոյ եւ Ալպանիոյ դիւանագիտական ներկայացուցիչները պիտի կրնան իրենց տեղերը վերադառնալ։

Լեհեւռուս չէզոքութեան դաշինք մը

«Պէրլինէր Թակէպլաթ» կը գրէ թէ Մոսկուայի լեհ գործակատար տոքթ. Փաթէք Վարշաւա կը սպասուի այսօր։ Փաթէք եւ արտաքին նախարար Զալէսքի պիտի խորհրդակցին՝ Մոսկուայի հետ չէզոքութեան դաշինք մը կնքելու, ինչպէս նաեւ առեւտրական պայմանագրութեան բանակցութիւնները վերսկսելու մասին։

Կը հաստատուի թէ խորհրդային կառավարութիւնը խիստ կարեւոր նոր առաջարկներ ներկայացուցած է լեհ գործակատարին՝ չէզոքութեան դաշնագրին մասին, այնպէս որ ո եւ է դժուարութիւն չկայ այդպիսի դաշինք մը կնքելու համար։

Ռումանիոյ նոր դահլիճը

Ազատական կուսակցութեան պետ Ժան Պրըթիանու որ Մեծն Ռումանիան կերտող մեծ քաղաքագէտը եղած է, յաջողեցաւ անմիջապէս կազմել նոր դահլիճը՝ հետեւեալ կերպով.— Ժան Պրըթիանու՝ վարչապետ եւ արտաքին նախարար, Տուքա՝ ներքին, Վինթիլա Պրըթիանու՝ ելմտական, Արճէթիանու՝ երկրագործական, Զօր. Անկէլէսքու՝ պատերազմական՝ Սթէլիան Փոփէսքու՝ դատական, Տո՛թ. Լուփու՝ հանր. առողջապահութեան եւլն.։

Թուրք գքոսանաւին խոհարարը

Քանէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է վերջերս յիշեալ նաւահանգիստը հասած թուրք զբօսանաւի մը խոհարարը՝ Փօլ-Փիէր Լէսփին, 32 տարեկան, որ թմրեցուցիչ դեղեր կը ծախէր։ Իր գոյքերը խուզարկուելով գտնուեցաւ 8 քիլօ 600 կրամ ափիոն եւ մէկ կրամնոց 100 ծրար քոքային։ Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ նաեւ իր մեղսակիցները։

Օդանաւային լուրեր

Ամերիկացի Պայրտ գէշ օդին պատճառաւ դարձեալ յետաձգեց իր մեկնումը։ Առջի օր անթել հեռաձայնով Լոնտոնի ապահովագրական մէկ ընկերութեան 40,000 ստերլինի ապահովագրել տուաւ իր եւ իր երեք ընկերներուն կեանքը (մարդ գլուխ 10,000 ոսկի)։

Գերմանները մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն Ատլանտեանը կտրելու համար։ Բացի Քէօնիկքէէն, ուրիշներ ալ կը պատրաստուին, ոմանք պզտիկ, ուրիշներ հսկայ օդանաւերով։

Պերլինէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ շինուելու վրայ է հսկայ օդանաւ մը, որուն շարժիչ մեքենան 6000 ձիու ուժ պիտի ունենայ եւ իբր թղթատար պիտի երթեւեկէ Ամերիկայի ու Գերմանիոյ միջեւ։ Բոլոր պատրաստութիւնները գաղտնի կը պահուին, անակնկալի բերելու համար աշխարհը։

Ամերիկայի մէջ օդանաւորդ մը, որ անունը գաղտնի կը պահէ, ճարտարագէտ Պէլլանքայէն գնած է օդանաւ մը՝ «Միս Քոլոմպիա»ի տիպով։ Եթէ Պայրտ դարձեալ յետաձգէ իր մեկնումը, այս անծանօթը ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Փարիզ։

. Քանատայի մէջ փնտռտուքները կը շարունակուին՝ գտնելու համար Քոլին եւ Նունկէսէրը։ 10.000 օրինակ թռուցիկ տպուած է, կասկածելի շրջաններու մէջ ցրուելու համար օդանաւով։ Թռուցիկներուն մէջ կ՚ըսուի.— Նունկէսէր եւ Քոլի.— Գիշեր ցորեկ կը փնտռենք ձեզ։ Դուք կը գտնուիք Սակընէ գետին հիւսակողմը, Քէպէքի նահանգին մէջ։ Ձեզմէ քանի մը մղոն հեռուն բնակչութիւն կայ։ կարելին ըրէք ձեր ներկայութիւնը ծանուցանելու համար ցորեկին այն մեծ լիճերուն եւ գետերուն եզերքը, զորս պիտի անցնիք, եւ գիշերը արեւամուտէն 2 ժամ վերջ։ Նշանները տուէք 15 վայրկեան՝ հարաւի ուղղութեամբ»։

Հակառակ այս բոլոր ջանքերուն, անկարելի կ՚ըլլայ գտնել երկու դժբախտ օդանաւորդները։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան Սէնի մարմինը վաւերացուց Փօլ-Պոնքուրի օրինագիծը, պատերազմի ատեն զինուորեալ ազգի կազմակերպութեան մասին։

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ խորհրդարանը քուէարկեց Սէրտարին յատկացուած վարկերը, ինչպէս նաեւ Սուտանի բանակին Եգիպտոսի ինկած բաժինը։ Այս կերպով Եգիպտոս բոլորովին ընդունած կ՚ըլլայ Անգլիոյ պահանջները։

ԵԳԻՊՏ. ԲՐԷՏԻ ՖՈՆՍԻԷԻ Յունիս 15ի վիճակահանութեան մէջ 50,000ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 318,515 (1886ի պարտաթուղթերէն), 532,362 (1903էն) եւ 43,334 (1911էն)։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Արաբկիրի Հայրենակցական Միութեան երեկոյթը իր տարեդարձին առթիւ՝ գեղարուեստական ճոխ բաժինով, վաղը՝ շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 129 Rue Boileau, էմիլ Զոլայի սրահին վերնայարկը։ Մուտքը ազատ է։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» եւ «Քրիս» խումբերու
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի
26 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին
La Pomme-Chalet de la Pommeի պարտէզ զբօսավայրին մէջ
երգեր, արտասանութիւններ, ներկայացում եւ բանախօսութիւն։
Հայկական իրական միթնոլորտ մը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Անկիէն-լէ-պէնի, Էփինէյի, Մօնմօրանսիի, Լա Պառի եւ շրջականերու բոլոր դաշնակցականներն ու համակիրները 26 Յունիս կիրակի ժամը 10.30ին Germain սրճարանը, 10 Avenue de Ceinture, Enghien les-Bains.

Հ. Յ. Դ. Եւագոյն խումբի դասախօսական ժողովը՝ այսօր ժամը ճիշդ 8ին, 80 Rue Charles Chetson, Bois Colombes։ կը հրաւիրուին Անիէրի, Պուա Գոլոմպի, Գոլոմպի, Արժանթէօյի ընկերները եւ համակիրները։ Դասախօս ընկեր Հ. Գնդունի։

Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի կուսակցական դասախօսութիւնը տեղի կ՚ունենայ 26 Յունիս կիրակի երեկոյեան ժամը 6ին, պիւրօտըթապայի սրահը, Ալֆօրվիլ։ կը խօսի ընկ. Լ. Զօրմիսեան։

Հ. Յ. Դ. Շավիլի Աղուեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 187 Grand'rue, Chaville. բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ կը հրաւիրուին նաեւ մինչեւ ցարդ չարձանագրուած ընկերները։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընկեր. ընդհ. ժողովը վաղը Շբ. երեկոյ ժամը 8.30ի միութեան գրադարան ընթերցասրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի պատգամ. ժողովը՝ Յունիս 26 կիրակի առաւօտ ժամը 10ին դաշնակցութեան ակումբին մէջ։ կը խնդրուի շրջանի ենթակոմիտէներէն փութացնել իրենց պատգամաւորները։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը Յունիս 26 կիրակի ժամը 2ին հայ ժողովրդային լսարանի մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ փարիզի Հայրենկց. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլօրիդայի ճաշարանը։ Օրակարգ.— Տարեկան տեղեկատուութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

Ն. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի «Թազմիկ» հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ 26 Յունիս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de Bellville։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւններ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վասպուրականի Հայրենակցական միութիւնը խորհրդակցական խառն ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, «Փարոս» միութեան անդամները, եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները՝ 26 Յունիս կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, օթէլ Նիւ-Եորքի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ Հայրենկց. մ.թեան դասախօսական ժողովը՝ 26 Յունիս կիրակի առաւօտուն ժամը 8.30ին, 7 Place du Pont սրճարանի վերնայարկը։ Տեղի կ՚ունենայ նաեւ միութեան սարքած վիճակահանութիւնը։ Փափաքողները կրնան ներկայ գտնուիլ։

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Սարսէլի Թաղապետ. սրահին մէջ, Salle des Fêtes, Rue de Paris, Sarcelles, 26 Յունիս կիրակի ցերեկ ժամը 3ին, կովկասեան Տրամա-Օփերէթի խումբը՝ ղեկավարութեամբ Յ. ՂԱԶԱՐԵԱՆի կը ներկայացնէ՝ *ԱՐՇԻՆ-ՄԱԼ-ԱԼԱՆ*։ Արեւելեան օպերէթ՝ կը մասնակցին նաեւ Թաւրիզ Աբգար։ Մուտք՝ 10, 7.50 եւ 5 ֆրանք։ Gare du Nordէն առնել շոգեկառք, առաւօտ՝ 10.33, 10.40, 11.50, 13.43, 13.53։ Վերադարձ՝ 18.59, 19.37, 20.57։

ՓՆՏՌԵՑԷՔ «ԿԱՎՌՕՇ»Ը
ԿԱՐԴԱՑԷՔ «ԿԱՎՌՕՇԻԿ»Ը

Ամէն ինչ զուարթ ակնոցով
կ'եանքը քրքիջով, ծիծաղով։
ԳԻՆ 1 ՖՐԱՆՔ 50

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

1915 Յունիս 15ին կախաղան հանուած քսան Ս. Դ. Հնչակեաններու 12րդ տարեդարձին առթիւ, Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, պատուակալ նախագահութեամբ՝ Պ. Յակոբ Սելեանի, այս կիրակի կէս օրէ առաջ ժամը 9ին, Ռիւ Թափի Վէր 46 թիւ Սալօն Սփանեօլի մէջ։

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, բանախօսութիւն եւն։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԸՆՏԱՆ. ԵՐԵԿՈՅԹ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. Պէլվիլի մասնաճիւղին կողմէ իր առաջին տարեշրջանի փակման առթիւ, 10 Rue Rampal կովկաս հայկական ճաշարանին մէջ վաղը Շբ. երեկոյ ժամը 8.30ին։ Նուագ, երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ կովկասեան պարեր։ կը հրաւիրուին միութեան բոլոր անդամներն ու համակիրները. ծախքերու մասնակցութիւն 4 ֆրանք։

Լոյս տեսաւ վերջին թիւը, սրամիտ ծաղրանըկարներով եւ ճոխ ու զուարթ բովանդակութեամբ։

ԳԻՆ ՄԷԿ ՖՐԱՆՔ
փնտռեցէք ամէն կողմ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին Վանեցի Յովհաննէս Ղազարեան (Պուլկարիա), Վանի Այգուր գիւղէն Մելքոն Թուխիկեան (Տիթրոյթ-Ամերիկա), Մուշ քաղաքէն Եսթեր Մխիթարեան (Ռումանիա), Վանեցի Յակոբ Պարխոյեանի աղջիկը Եղիսաբէթ Պարխոյեան որ Իզմիրի աղէտին Պոլիս կը գտնուէր։ Գրել՝ Enok Mesropianի, Puits Bivert, 48 D, Gardanne, (B. D. R.) France։

— կը փնտռեմ հօրեղբօրս որդին Միսաք Մովսէսեան, Մշոյ Նոր-Շէն գիւղացի, որ տարի մը առաջ կը գտնուէր Ամերիկէ Փէնսիլվանիա։ Իմացնել՝ Ստեփան Ալէքսանեանի, 20 Rue du Tage Paris (13me).

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Միւրինա 8, Աշուղ Ղարիպ 6, Երազահան 6, 8, 10, Ազգային բարերար 5, Դարձը 10, Դերասանուհին 10, Կայսրը 10, Երգարան 5, 10, 20, Աւազակապետը 30, Ազգային ջոջեր 25, Մեր խաչը 10, Քերթուածներ Պ. Դուրեանի 5, Յակոբոս աղա 3, Օմար Խայեամի քառեակները 4, Հազար եւ մէկ գիշերներ 30, Թահիրապէյ 5, Ֆրանսերէն գրպանի ուղեցոյց 7, Լռութիւնը 8, Կոյսի մը օրագիրը 5, Անոյշ 5, Լէպլէպիճի Հօր Հօր 6, Պէպէքս 10, Արաբսեա 15, Տօքթ. Վարդան 7, Աֆրոդիտէ 15, Մանչ-Աղջիկը 20, Չարշըլը Արթին աղա 6, Ժան Շուան 25, Ժիւտէքս 30, Շարլի Շաբլին 8, Նոճաստան 7.50, Բեռլոյի մանկավէպեր 7.50, Տնական խնդիրներ 4, ինչպէս նաեւ ուզուած ոեւէ գիրք, խիստ աժան։

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ ՆՈՐ ՑՐԱՑՈՒՑԱԿԸ

Փօսթի ծախք չկայ

25 Ֆր-ի գիրք ապսպրողին 5 Ֆր-ի գիրք մը իբրեւ նուէր։

Ստանալու համար դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint_Mandé.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ Վ.ԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ՝

"ԳԻՒՂԱՇԽԱՐՀ,,Ը

Պատմական եւ ազգագրական ուսումնասիրութիւն Սեբաստիոյ եւ Ալիսի վերին հովտի գիւղախումբերու մասին։

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՊԷՍ ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

Որպէսզի կարենանք գոհացում տալ եղած պահանջներուն, փութացէք այժմէն արձանագրուիլ «Յառաջ»ի խմբագրատունը L. KEVONIANի, 208bis Rue Lafayette, Paris։

Գին 26 ֆրանք, արտասահման 27, բացի Ամերիկայէ։

«ՏՈՎՔ - ԿԷՕԼՃԻԿ»

ՊԱՏՄ. ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոր հրապարակ ելաւ ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆԻ «*Տովք-Կէօլճիկ*» անուն անդրանիկ երկասիրութիւնը, մաքուր տպագրութիւն ամենաընտիր թուղթի վրայ, 300էն աւելի էջեր, զարդարուած բազմաթիւ պատկերներով ու Եւրոպայի Հայոց կաթ. պատուիրակ Պալաքեան Սրբազանի յառաջաբանով։

«Տովք-կէօլճիկ» կը բաժնուի երկու մասի։ Ա. մասով հեղինակը կը պատկերացնէ Տովքը, կը պատմէ անոր ծագումը։

Բ. մասով կը խօսի հայ գիւղացիի ազգային շարժման մասին, ընդհանուր պատերազմի ծագման վրայ, յետոյ կ՚անցնի եւ կը սկսի մանրամասնօրէն յիշատակել Հայոց զինահաւաքման փուլերը եւ ընդհանուր կոտորածի բոլոր քստմնասարսուռ դէպքերը։ «Վերին աստիճան հետաքրքրական գիրք մը ամէն Հայու համար», ինչպէս կը գրէ ծանօթ գրագէտ մը։

Դիմել հեղինակին, Gouregh Khraian, Poste Restante (Marseille (France)։

Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ։ Գին Ֆրանսա եւ Սուրիա 22 ֆրանք, Ամերիկա, Անգլիա եւ Եգիպտոս 1.50 տոլ., իսկ ուրիշ երկիրներու համար 25 ֆրանք։

«ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԸ

Ռոստոմ գրադարան-ընթերցարանը փոխադրուած է 40, Rue de Belleville ճաշարանին վերնայարկը։ Բաց է ամէն օր, ամէն ժամու։ Գիրք ստանալու համար դիմել կիրակի օրերը կէսօրէ վերջ ժամը 1—4 իսկ Չորեքշաբթի օրերը երեկոյեան ժամը 8—10, գրադարանապետ Գէորգ Միլտոնեանի։

Ծախու քնակարան

Հայաշատ Սէվռան գիւղին մէջ

Անմիջական մեկնումի պատճառով ծախու է քարաշէն տուն մը 480 մեդր պարտէզով, 3 սենեակ, խոհանոց եւ մուտք։ Ցանկացողները կրնան դիմել ամէն օր ժամը 2.30էն վերջ։ Կիրակի օրերը ամբողջ օր։ Դիմել՝ L. Mandikianին, 41 Rue d'Aulmay, Sévran։

ՍԱԿԱՐԱՆ

23 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Անգլիա,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	52
Մարք (ոսկի)	100 Mark	604	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	—
Թրք. ոսկի	» or	111	—
Մէճիտիէ	Médjidié	8	—
Լէվա 100 հատը	Léva	18	40
Տրախմի »	Drachme	33	50
Լիր »	» Lire	142	60
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	30
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	102	—

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3250	—
» II	»	1900	—
» III	»	1565	—
Օսմանեան երկթղ.	Lots turcs	150	50

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 25 ՅՈՒՆԻՍ 1927

25 JUIN 1927

Դ. ՏԱՐԻ Թիւ 372

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲՈՂՈՔԸ ԿԱՅ ՈՒ ԿԸ ՄՆԱՅ

Նորէն փրփուր կը տեղան Պոլսոյ Թուրք թերթերը, Նիւ Եորքի մէջ գումարուած ժողովի մը առթիւ, որուն մանրամասնութիւնները պիտի կարդաք յաջորդ սիւնակին մէջ։

Ի՞նչ է պատահեր։

Հայկական անկախութեան 9րդ տարեդարձին առթիւ, ինչպէս ամէն տեղ, Ամերիկայի մէջ ալ ժողովներ տեղի ունեցած, բողոքներ եղած են հայ ժողովուրդին հանդէպ կատարուած անլուր անիրաւութեանց դէմ։ Ամերիկայի մէջ, մանաւոր ուժգնութիւն ստացեր են այդ բողոքները, մանաւանդ որ. Լօզանի դաշնագիրը մերժուեցաւ Ծերակոյտին կողմէ, եւ կառավարութիւնը որոշ դժուարութիւններ կը քաշէ, հանրային կարծիքին եւ զօրաւոր հոսանքի մը դիմադրելու համար։ Ակնարկուած ժողովին մէջ, բողոքողներ եղած են նաեւ գիսպաններու փոխանորդութեան դէմ, որոնցմէ ամերիկեանը՝ կրու, թրքական շահերուն յառաջեց Լօզանի մէջ, իսկ թրքականը՝ Մուխթար պէյ, տխուր դեր կատարած է 1920ի Սեպտեմբերի դէպքերուն մէջ, իբրեւ Թոսկուայի դեսպան։

Եւ ահա հուր ու բոց՝ Պոլսոյ Թուրք մամուլին կողմէ։ Սրտառո՛ւչ զայրոյթով մը, «Իգտամ», հին յետադիմական թերթը, կը մատնանշէ թէ «այս մոլեռանդ եւ աշխարհակալութեան ծախուած Հայերը ոչ իսկ Թուրքիոյ հանրապետական կառավարութիւն բացատրութիւնը կը գործածեն եւ կը բողոքեն «Մուսթաֆա Քէմալի կառավարութեան դէմ»։ (18 Յունիս)։ Ու կը բացատրէ թէ՝ «անոնք շարժած են մոլեռանդ կղերին հոգեբանութեամբ»։ Եւ նորէն սովորական պատմութիւններ. «Այդ 800 Հայերը Անատոլուի մէջ Թուրքերու վրայ յարձակում գործել տուող «չէթէ»ներու պետերն են։ Այդ յարձակողները եւ «չէթէ»ները հարիւր հազարաւոր Թուրքեր, անմեղ Թուրք կիներ ու մանուկներ խժդժօրէն սպաննեցին եւ բնաջնջեցին եւ այս առթիւ իրենց անմեղ ազգակիցներուն ալ գերեզմանը բացին»։

Մե՛ծ բան է, որ գոնէ կը խոստովանին թէ «հարիւր հազարաւոր» Թուրքերու փճացման հետ, Հայեր ալ ջարդուած են… Երեւի պէտք է տասը տարի եւս անցնի, որպէսզի ամբողջապէս խոստովանին ինչ որ կատարուեցաւ 1915էն սկսած, որպէսզի անոնց վերապահութեան պատմեն թէ ի՞նչպէս բացին Թուրքիոյ հայ ժողովուրդին գերեզմանը։

Թուրք թերթը կը պահանջէ որ Թուրքիոյ «հայ փոքրամասնութեանց լուսաւորեալները եւ ներկայացուցիչները անգամ մըն ալ հարկ եղած պատասխանը տան յիշեալ բուերու նողկալի եւ բախտախնդրական գործունէութեան»։

Արժա՛ն եւ իրաւ…

Ի՞նչ աւելի դիւրին գործ, քան շարք-շարք թուղթեր ստորագրել տալ իշխանութեան մը տակ, որ թէեւ յեղափոխական-հանրապետական կը կոչուի, բայց տարրական քաջութիւնը չունեցաւ իր կապերը խզելու անցեալի արիւնոտ, գազանային, հայաջինջ քաղաքականութեան հետ, եւ, ընդհակառակն, աւելի նրբացուց եւ գունաւորեց զայն, բոլոր ոչ-Թուրք տարրերու հանդէպ։ Այդ իշխանութիւնը, Իթթիհատի օրով, ջնջեց «Երլուրգ Քէօշկ»ը եւ անոր տեղ հաստատեց «Մէրքէզը Ումումի»ն. յետոյ, միլլի վարչաձեւին տակ, տապալեց Սուլթանութիւնն ու Խալիֆայութիւնը, իբրեւ անօգուտ փառքեր, եւ հիմնեց Էնկիւրիի չեկան, որ տասն անգամ աւելի արդիւնաւոր է, այսինքն արիւնռուշ։

Եւ Համիտի օրերէն մնացած «Իգտամ»ներն ու նմանները կը սպասե՛ն որ Թուրքիայէն ու խորհրդային Հայաստանէն «վտարուած բուերը», Իթթիհատի սարսափներէն ողջ մնացած եւ միլլի-պոլշեւիկ դաւադրութեան ցանցէն ճողոպրած հարիւր հազարաւոր թափառականները, հայրենիք, հայր, մայր, քոյր, տուն-տեղ կորսնցուցած հալածականները, օտար երկրի մէջ ալ իրեն բերանը կղպեն եւ փա՛ռք տան Ալլահին։

Ի՞նչ կ'ըսենք.— անոնք շնականօրէն կը պահանջեն որ համակերպինք եղածին, հրաժարինք մեր տարրական եւ բնական իրաւունքներէն, անասունի պէս, բոշաներու պէս քարշ տանք սա ընդվզեցուցիչ կեանքը, իսկ իրենք վայելեն հրէշային հաշուեյարդարի մը պտուղները,— Լօզանով փակեն ամէն դուռ։

Ո՛չ, պէյեր եւ էֆէնտիներ։ Դուք այդ օրը չպիտի տեսնէք։

Եթէ ամբողջ մարդկութիւնն ալ համակերպի եղածին, բնութիւնը պիտի ըմբոստանայ, քարերն անգամ պիտի աղաղակեն։

Դուք որ աշխարհը կը բռնկցնէիք նախկին օսմ. կայսրութեան բոլոր սահմանները փրկելու համար, անիրաւաբար, իբրեւ անտէր աւար, եւ այսօր, ձեր խաբուսիկ յաղթանակի կատարէն, հազիւ 6—7 միլիոն մարդ — խսկական բուեր — կը համրէք 750,000 քառ. քիլոմէդր տարածութեան վրայ, դուք պիտի գիտնաք թէ աշխարհի մէջ չէ եղած եւ չկայ ուժ մը, որ կարենայ լռեցնել կոտորուած, հալածական, հայրենազուրկ եւ իրաւազուրկ ժողովուրդի մը աղաղակը։

Չկա՛յ ուժ մը որ կարենայ խորտակել այդ ժողովուրդին կամքը։

Պատմութիւնը չէ արձանագրած ո՛ր եւ է անարդարութիւն, որ դարմանուած չըլլայ, ո՛ր եւ է ազատամարտ, որ վերջնապէս ձախողած ըլլայ, եւ ո՛ր եւ է իշխանութիւն, որ կարենայ կանգուն մնալ բռնութեան, արիւնի եւ աւարառութեան շնորհիւ։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԱՅ ԲՈՒԵՐԸ» ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ...

«Նիւ Եորք Թայմզ» կը գրէ թէ Նիւ Եորքի մէջ, Հ. Հ. Անկախութեան 9րդ տարեդարձին առթիւ, 800 Հայեր ժողով մը գումարելով, բողոքի բանաձեւեր քուէարկած են Թուրքեւամերիկեան յարաբերութեանց վերահաստատման, եւ առ հասարակ Թուրքիոյ դէմ, եւ մանաւորապէս իբրեւ ջարդարար ամբաստանուած են նոր դեսպան Մուխթար պէյը։

Պոլսոյ Թերթերը շռնդալից խորագիրներով եւ մանրամասնօրէն արտատպելով ժողովին նկարագրութիւնը, բուռն հրատարակութիւններ կ'ընեն։ «Իգտամ» կը գրէ.

— «Վերջին շեղ գրութիւնները ցոյց կուտան թէ Ամերիկայի մէջ բնակող Թրքատեաց Հայերը մեծ զարկ մը տուած են իրենց գործունէութեան։ Թուրքեւամերիկեան բարեկամութիւնը խանգարելու համար, իրենց բոլոր ուժերովը գրպարտութիւններ եւ յերիւրանքներ կատարող յիշեալ Հայերը, ամերիկացի ծերակուտական Քինկի նման Թրքատեացներու հետ միասին, արգելք հանդիսացած են Լօզանի դաշնագրին վաւերացումին։ Ամերիկեան հանրապետութեան նախագահը, սակայն, որոշած էր դեսպաններ փոխանակելով, յարաբերութիւններ հաստատել երկու երկիրներու միջեւ։ Վերջին շեղ տեղեկութիւնները ցոյց կուտան թէ այդ թշնամիները կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը եւ այդպիսով արգելք կ'ըլլան Ամերիկայի Մերձաւոր Արեւելքի եւ Ասիոյ մէջ ունեցած շահերուն։ Ամբողջովին գրպարտութիւններէ, յերիւրանքներէ եւ ստութիւններէ բաղկացած ամերիկահայ Թրքատեացներու բարբանջանքները կրնան գաղափար մը տալ անոնց գործունէութեան մասին։»

** Համիտ Նուրի պէյ կ'ըսէ.—

«Յիշեալ 800 Հայերը աշխարհակալութեան մերձաւոր եւ կեդրոնական Արեւելքի քաղաքական ցանկութիւններու եւ շահերու օգտին, իրենց անմեղ ազգակիցները տարիներ առաջ արեւելեան Անատոլուի մէջ Թուրքերու վրայ յարձակում գործել տուող «չէթէ»ներու պետերն են։ Այդ յարձակողները եւ «չէթէ»ները հարիւր հազարաւոր Թուրքերը, անմեղ Թուրք կիներն ու զաւակները ամենադաժան կերպով սպաննած եւ բնաջնջած եւ այս առթիւ իրենց անմեղ ազգակիցներու գերեզմանն իսկ բացած էին։

«Թուրքիոյ մէջ բնակող հայ փոքրամասնութիւնները չեն ուզեր որ այդ հին բուերը նորէն իրենց գոյութեան մասին խօսին եւ միաժամանակ կը պախարակեն այդ բուերու հայ ժողովուրդին դէմ կատարած ոճիրները։ Մենք կը սպասենք որ Թուրքիոյ մէջ բնակող հայ փոքրամասնութեանց լուսաւորեալները եւ ներկայացուցիչները, յիշեալ բուերու նողկալի եւ բախտախնդրական գործունէութիւններուն անգամ մըն ալ հարկ եղած պատասխանը տան։

«Այս խօսքերը՝ աշխարհակալութեան համար անմեղ հայ ժողովուրդը, հարիւր հազարաւոր Թուրքեր սպաննելու եւ կոտորելու դրդող միեւնոյն բուերուն, Թուրք եւ հայ ազգերու դէմ կատարած ոճրապարտ արարքները ծածկելու եւ փոխելու նպատակով եղած բարբանջանքներ են միայն։

«Սովետ Միութեան մասնակցող հայ հանրապետական կառավարութիւնը, աշխարհակալներու օգտին հայ ազգը ջարդի դատապարտող յիշեալ 800 Հայերը իր երկրէն վտարած էր։ Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութեան միջամտելու յանդգնող յիշեալ բախտախնդիրները հարիւր հազարաւոր հայ եւ Թուրք օջախներու մարելուն պատճառ եղած, աշխարհակալութեան համար իրենց ձեռքերը հարիւր հազարաւոր անմեղ անձերու արիւնով ներկած։ Մաղթելի է որ Ամերիկա եւս այս բախտախնդիրները իր երկրէն վտարէ»։

ՍՕՖԻԱՅԻ "ՊԱՇԸ ՊՈԶՈՒՔ„ՆԵՐԸ

Սօֆիայի մէջ կայ «Թեմական Խորհուրդ» մը, որ կը յամառի պաշտօն վարել, հակառակ ժողովուրդին բողոքներու, մինչեւ անգամ ատեանութեան դիմելով։

Պոլսոյ «Ժամանակ» թերթը, թէեւ պահպանողական եւ հակակուսակցական, իր Յունիս 18 թուականով մանրամասնօրէն կը հրատարակէ այդ ալօրէն Մարինին նոր քաջագործութիւնը։

Ինչպէս ծանօթ է, Թեմականը վերջերս արտաքին նախարարութեան (աւելի ճիշդ՝ Դաւանութեանց Տեսչութեան) դիմած եւ լուծել տուած էր Սօֆիայի ընտրովի Թաղ. Խորհուրդը, որ չուզեր հպատակիլ Ճերահօֆի մը քմահաճոյքներուն։ Թաղ. Խորհուրդը վարչապետին դիմելով, ետ առնել տուաւ լուծման հրամանը։ Կը կարծուէր թէ ամէն ինչ վերջացած է։ Մինչդեռ, Յունիս 14ին, ոստիկան մը ներկայանալով Թաղ. Խորհրդի ատենապետ Պ. Մ. Գարակէօզեանի խանութը, կը հրաւիրէ իրեն հետեւիլ դէպի եկեղեցի եւ դիւանական թուղթերը, գոյքերը եւ կնիքը յանձնել նոր նշանակուած եռանդամին։ Միեւնոյն ձեւով կը հրաւիրուին ատենադպիր Պ. Մուրատօֆ եւ գանձապետ Պ. Կ. Դույումճեան։ Ատենապետը պահանջէ ոստիկանէն, որ կը յայտնէ թէ բերանացի հրահանգ ստացած է։ Այս յայտարարութեան վրայ, կը մերժեն յանձնել գոյքերը եւ թուղթերը։

Յաջորդ օրը, կիրակի, խաղաղ կ'անցնի, բայց հազիւ 8 հոգի ներկայ կ'ըլլան եկեղեցին։ Երկուշաբթի նոյնպէս։ Երեքշաբթի դարձեալ քանի մը ոստիկաններ կ'երթան խորհրդարան, ուր անհամբեր կը սպասէր եռանդամը։ Ոստիկանապետին հրամանով կը փնտռուին Թաղ Խորհուրդին անդամները, բայց չեն գտնուիր։ Գաղտնի ոստիկաններ կը սպասեն ատենապետին, ատենադպիրին եւ գանձապետին բնակարաններուն առջեւ, ձերբակալելու համար։ Մինչեւ չորեքշաբթի, Թաղ Խորհուրդին անդամները չէին գտնուած։

Ժամանակի թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ այս բոլորը կ'ըլլան երկրորդական պաշտօնեայի մը քմահաճոյքով եւ պատկան նախարարութիւնը տեղեակ չէ իրողութեան։ Միեւնոյն ատեն, կը հրատարակէ արտաքին նախարարութեան ուղղուած գաղտնի փաստաթուղթ մը, որուն հետեւանքով արգիլուեցաւ կաթող. պատուիրակ Գարեգին եպիսկ.ի Պուլկարիա մուտքը։

Ապրի՛ն Սօֆիայի «պաշը պօզուք»ները, որոնց մէջ մազ-մօրուք ճերմկած ազգայիններ կան...

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կարմիր սարսափը կը շարունակուի

Մոսկուայէն կը հեռագրեն «Էնթրանսիժան»ի.—

Հակառակ Չիչերինի հեռագիրներուն եւ Ռաքովսքիի յայտարարութիւններուն, կարմիր սարսափը կը շարունակուի ճիշդ 1921ին եւ 1923ին եղածին պէս։ Օր չանցնիր որ մարդիկ չգնդակահարուին կամ Սիպերիա չաքսորուին։ Միայն Յունիս 8ին 50 հոգի գնդակահարուած են Մոսկուայի մէջ։

Ռուսիայէն դուրս ելլելու արտօնութիւն չեն տար ոչ ոքի։ Բացառութիւն կը կազմեն միայն պաշտօնատարներն ու ծանր հիւանդները։ 1915էն յետոյ վերադարձած ռուս գաղթականները մասնաւոր հսկողութեան տակ առնուած են։ Խարքովի, Քիեւի, Փոլթավայի, Օտեսայի եւ Եկատերինոսլավի մէջ ուկրայինացի գլխաւոր անջատողականները ձերբակալուած են։ Բանակի եւ նաւատորմի բոլոր կասկածելի տարրերը պիտի բանտարկուին։ Նուազ յանցաւորները Ծայրագոյն Արեւելք պիտի ղրկուին։

Սեւ Ծովի մէջ նաւային ռազմափորձ

«Նոյէ Ֆրայէ Փրէսէ»ի Մոսկուայի թղթակիցը կը հաղորդէ թէ Սեւ Ծովի կարմիր նաւատորմը ռազմափորձերու սկսած է։ «Միլլէյէթ» այս առթիւ հետեւեալը կը գրէ.— Սեւ Ծովի ռուս նաւատորմի մասին ստոյգ տեղեկութիւններ չկան։ Նախկին Սեւ Ծովի նաւատորմին ամէնէն զօրաւոր նաւերը կորսուած են քաղաքային պատերազմներու ընթացքին, իսկ մէկ մասն ալ Ֆրանսացիներուն կողմէ Պիզերթ փոխադրուած է։ 1923ին Սովիէթները նորոգեցին նախկին ծովակալ «Նախիմօֆ» զրահաւորը, որու անունը դրին «Չէրվոննայա Ուքրանիա»։ Ասկէ զատ, ներկայիս Սեւ Ծովի մէջ կան նաեւ քանի մը թորփիլանաւեր, որոնցմէ երկուքը «Փէթրօվսքի» եւ «Նէզամօժնի», անցեալ տարի Պոլիս այցելեցին։ Սեւ Ծովի ռուս նաւատորմը ունի նաեւ ընդծովեաներ, որոնց քանակը անծանօթ է։

ՇԹՐԷԶԷՄԱՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՓՈԽԱՆՔԱՐԷԻ

Գերմանիոյ արտաքին նախարարը Հինգշաբթի օր, Ռայխսթակի մէջ արտասանեց այն կարեւոր ճառը, որուն կը սպասուէր քանի մը օրէ ի վեր։ Ճառը ճիշդ մէկ ժամ տեւեց։ Բոլոր մեծ պետութեանց դեսպանները ներկայ էին։

Նախարարը նախ խօսեցաւ ռուսական խնդրին մասին եւ ցոյց տուաւ թէ անգլեւռուս վէճին մէջ Գերմանիա իր բացարձակ չէզոքութիւնը պահած է եւ Ժընեւի մէջ ոեւէ օտար պետութիւն զինքը այդ դիրքէն շեղեցնելու առաջարկ չէ ըրած։ Ռուսիոյ դէմ միացեալ ճակատ մը կազմելու լուրերը ոեւէ հիմ չունին։ Ամէն պետութիւն Ռուսիոյ հանդէպ իր գործերու ազատութիւնը կը պահէ։ Գերմանիա պոլշեւիկեան ներքին գործերուն չի միջամտեր, սակայն միւս պետութեանց հետ համաձայնութեամբ, ինքզինքը կը պաշտպանէ յեղափոխական քարոզութեանց դէմ։ «Պոլշեւիկներու դէմ ուղղուած գործողութեան մը հետեւանքները պիտի կրեն բոլոր պետութիւններն ալ. ահա՛ թէ ինչու ընդհանուր եւրոպական տեսակէտէ Գերմանիոյ մասնաւոր դիրքը համապատասխան է եւրոպական տեսակէտին»։ Վոյքօֆի սպանութեան առթիւ, Գերմանիա խնդրեց Ռուսիայէն չափաւոր ըլլալ Լեհաստանի հանդէպ։ Պէտք էր խուսափիլ ամէն կնճռոտութենէ։ Այս խնդրին մէջ Գերմանիա կ'ուզէր խաղաղութեան ծառայել։

Խօսելով զինաթափութեան մասին, Շթրէզէման ըսաւ թէ Գերմանիա զինաթափութիւնը իր գերագոյն աստիճանին հասցուցած է եւ այս խնդրին մէջ ո՛չ թէ պարտականի, այլ պարտատէրի դերին մէջ կը գտնուի։ «Ժընեւի մէջ լուրջ կասկածներ յայտնեցի թէ բոլոր պետութիւններն ալ բարեացակամ եղած ըլլան հետեւանք տալու զինաթափութեան պարտաւորութեան։ Այս խնդրին լուծումը Ազգերու Դաշնակցութեան հեղինակութեան, նոյնիսկ գոյութեան գլխաւոր հարցն է»։

Նախարարը յետոյ ակնարկեց այն հիասթափումին որ առաջ եկաւ Գերմանիոյ մէջ, երբ Ժընեւի խօսակցութեանց ընթացքին, կարելի չեղաւ ձեռք բերել Հռենոսեան գրաւուած հողամասերու դաշնակից զինուորներուն զեղչը։

«Այստեղ խնդիրը չի կայանար մեր բարեացակամութենէն կախում ունեցող զիջումէ մը։ Ընդհակառակն, Հռենոսեան հողամասերու զինուորներուն զեղչումը կը կազմէ մէկ մասը այն երաշխաւորութեանց, որոնցմէ կախուած էր Լոքառնոյի դաշինքին ստորագրութիւնը։ Զինուորներու զեղչումին մասին տրուած ապահովութիւնները իրականացնելու համար, մէկ կողմէն ունինք բացարձակ իրաւունք, միւս կողմէ քաղաքական իրաւունք մը, որ բացարձակ իրաւունքի սահմաններն ալ կ'անցնի։

«Ինչ կը վերաբերի արեւելեան ճակատի գերման ամրութեանց քանդումին, Գերմանիա իրաւապէս բնաւ պարտաւոր չէր հակակշռի ենթարկել զայն, սակայն կառավարութիւնը ինքնաբերաբար որոշեց մէկ երկու մասնագէտներ հրաւիրել այդ հակակշիռը փորձադրելու համար։

«Երբ Գերմանիա ուղղամիտ դիրք կը բռնէ այնպիսի խնդիրներու մէջ, որոնց երբեք պարտաւորուած չէ իրաւապէս, գերման հանրային կարծիքը աւելի զգալի կերպով կ'ազդուի այն եղանակէն, որով Ֆրանսայի վարչապետ Պ. Փուանքարէ իրեն պարտականութիւն կը համարէ պարզել գերմանեւֆրանսական յարաբերութիւնները»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

“ԶԻՆՈՒՈՐԵԱԼ ԱԶԳ„Ի ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

Դեռ չբուժուած մեծ պատերազմին վէրքերը, երբ դեռ աւերուած նահանգներ ու գիւղեր կան, արեւմտեան պետութիւնները, շնորհիւ իրենց իսկ ստեղծած հակամարտութիւններուն և պատերազմաշունչ մթնոլորտին, ահա պատերազմական նոր ծրագիրներ եւ ռազմական օրէնքներ կ'որոճան։

Վերջին տպագրութիւնը, այդ օրէնքներուն՝ մեզի բերաւ Փրանսական կառավարութիւնը՝ «Օրինագիծ պատերազմի ժամանակ ազգային կազմակերպութեան մասին»։

Օրինագիծը, երեսփոխանական ժողովէն ներս նիւթ դարձաւ ուշագրաւ վիճաբանութեանց։ Տեղեկաբերն էր՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ Ֆրանսայի երկրորդ պատուիրակ, թարնի երեսփոխան, նշանաւոր փաստաբան ու չարաղէպ ընկերվարական Փօլ-Պօնքուր, որ այդ առթիւ արտասանեց մեծ ճառ մը «ամբողջ խորհրդարանին ծափերուն արժանի դառնալով»։ Օրինագիծը, ըստ Փօլ-Պօնքուրի եւ Փ. Ռընոտէլի, կը թուի թէ ներշնչուած է, ընկերվարական կուսակցութեան առաջարկած ծրագրէն, գոնէ ընդհանուր գիծերուն մէջ։ Օրինագիծը ուրեմն, վաւերացուեցաւ երեսփոխանական ժողովէն, ընկերվարականներու կողմէ առաջարկուած քանի մը փոփոխութիւններէ յետոյ, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մը։ Դէմ քուէարկեցին միայն համայնավար երեսփոխանները ու քանի մը անկախ ընկերվարականներ (Լ. Լաֆօն եւլն.)։ Օրէնքը հիմա կը գտնուի Ծերակոյտի սեղանին վրայ որ զայն կ'ենթարկէ մեծ փոփոխութիւններու։

*
* *

Օրինագիծը կը սկսի այսպէս. ընդհանուր սկզբունքներ։ Առաջին յօդուած։ Պատերազմի ժամանակ, ամէ՛ն ֆրանսացի ու ամէ՛ն անհատ որ ֆրանսական իրաւասութեան տակ կ'իյնայ (ressortissants français), առանց տարիքի եւ սեռի խտրութեան, նաեւ օրինական հողի վրայ կազմուած ամէն խմբաւորում (*) պարտաւոր են մասնակցիլ, այս օրէնքին՝ հինգ եւ տասնըհինգերորդ յօդուածներուն տրամադրութեանց համաձայն, ըլլայ որպէս ռազմիկ, երկրին պաշտպանութեան (գործին), ըլլայ որպէս ո՛չ-ռազմիկ երկրին նիւթական եւ բարոյական կեանքի պահպանման։

Օրինագծին մնացեալ քառասուն եւ եօթը յօդուածները, այս ընդհանուր սկզբունքին գործադրութեան կերպն ու եղանակները կը ճշդեն։ Արդէն, առանց տողը ալ պարզ կ'երեւի որ օրէնքին հիմնական մասը այս յօդուածն է։ Ի՞նչ է նշանակութիւնը այս յօդուածին։ Նախ՝ գլխաւոր տարբերութիւն մը, մինչեւ հիմա եղած բոլոր զինուորական օրէնքներէն։ Այս օրէնքը զինուորագրութիւնը կը տարածէ, ամբողջ ազգին վրայ, առանց սեռի եւ տարիքի խտրութեան (**)։ Որով՝ պատերազմի ժամանակ՝ ո՛չ միայն զէնքի ընդունակ բոլոր քաղաքացիները հապա նաեւ ծերերը, հաշմանդամները, կիները, աղջիկներն ու պատանիներն ալ պիտի գտնուին իշխանութեան տրամադրութեան տակ, ի հարկէ ո՛չ թէ զէնքով կռուելու, բայց, ըստ օրէնքին, երկրին նիւթական եւ բարոյական կեանքի պահպանումն ապահովելու համար։ Համայնավարները, կիները, մտաւորականներն ու ընկերվարական շարքայինները՝ կը բողոքեն յօդուածին այս տրամադրութեան դէմ։ Գտնելով որ, զինուորագրուած երիտասարդութեան հայրենի տուներէն խլուիլը բաւական է եւ թէ կարելի է մայրերն ու զաւակները ձգել որ տուներն ու ընտանիքները չկործանին, որովհետեւ այդ զանգուածային ու երկարատեւ զօրաշարժը, անտարակոյս, պիտի տկարացնէ, ընտանիքը որպէս ընկերային կազմ։ Պօնքուր, օրինագծին ախոյեանը, կ'առարկէ որ ծրագիրը, երբեք նպատակ չէ ունեցած խանգարել ընտանիքը, յարձակիլ մայրութեան վրայ, զինուորագրել պատանութիւնը, ո՛չ, հապա, տրամադրելով որ ամբողջ ազգը գտնուի, պատերազմի ժամանակ՝ կառավարութեան տրամադրութեան տակ, հնարաւոր կ'ըլլայ ոչ միայն կանխատեսել այլ եւ անկարելի դարձնել պատերազմը։ Եւ կ'ըսէ, ամէն քաղաքացի, գիտնայ (մեծէն մինչեւ փոքրը, հարուստէն մինչեւ աղքատը, ազնուական ու ապայաւէր օրիորդէն, մինչեւ ռազմաշունչ գրագէտը) որ պատերազմը անխուսափելիօրէն պիտի գործէ նաեւ իր մորթին վրայ, դժուար թէ զայն չատէ։ Երկրորդ՝ օրէնքը արգիլելով պատերազմի ժամանակ ամէն չարաշահութիւն՝ զսպած կ'ըլլայ բոլոր տեսակի դիակապուտներու ռազմապաշտութիւնը։ Ու վերջապէս, կը շարունակէ Փօլ-Պօնքուր, եթէ այս բոլորէն յետոյ, պատերազմը անխուսափելի ըլլայ ու երկիրը ենթարկուի անարդար յարձակումի մը, արդա՞ր է որ երիտասարդները միայն զոհուին տասնեակներով ու բոլոր միւսները, մնան հանգիստ՝ թիկունքը։ Զինուորը՝ պէտք է կռուի, կ'ըսէ, երիտասարդուհին՝ խնամէ՛ վիրաւորը։ Մայրերը՝ հոգա՛ն զինուորներուն սնունդն ու հագուստեղէնը, վերջապէս ամէն անհատ, ընէ իր կարելին ու ոչ ոք չխուսափի իր պարտականութենէն։

Պօնքուր շատ ճարպիկ ու շատ գեղեցկախօս փաստաբան է որպէս զի, կարելի ըլլայ իր բառերը ընդունիլ առանց վտանգի։ Անտարակոյս, կարելի չէ առարկել, իր վերի փաստերուն դէմ, բայց գուցէ նկատեցիք, որ ան, նախօրօք կ'ընդունի, դրամատիրական պետութեան մէջ որոշ պատերազմներու օրինականութիւնը և գիտակցաբար կը շփոթէ, պատերազմի ժամանակ, ազգը կառավարութեան հետ։ Արդ ամէն ինչ կախուած է կառավարութենէն։ Ո՞ր քաղքենի կառավարութիւնն է որ կ'ընդունի թէ իր վարած պատերազմը յարձակողական է եւ ոչ թէ պաշտպանողական։ Սըր Օսթըն Չէմպըլէյնի համար՝ Անգլիոյ վարած կռիւը չին աշխատաւորութեան դէմ՝ պաշտպանողական է։

Ո՞վ կը համարձակի առարկել նախկին անփչխանական Պրիանի թէ Մարօքի դէմ ֆրանսական հանրապետութեան վարած պատերազմը պաշտպանողական չէ։ Ու մի՛ մոռնաք որ օրինագիծը հաւաքականօրէն զօրաշարժի կ'ենթարկէ ամբողջ բանուորական արհեստակցականները։ Արդիւնքը այն՝ որ վաղը եթէ, յետադիմական կառավարութիւն մը պաշտպանողական պատերազմ բանայ, օրինակ Գերմանիոյ դէմ, որ անտարակոյս չպիտի վարանի պաշտպանողական պատասխան տալ՝ Ֆրանսական ամբողջ ժողովուրդը պիտի գտնուի կառավարութեան տրամադրութեան տակ, որ կրթնած Պօնքուրի օրինագծին, զօրաշարժի պիտի ենթարկէ՝ առանց պախուրձի եւ զսպակի, բոլորը։ Ծեր բանուորները ռազմանիւթ պիտի պատրաստեն, ծեր քիմիագէտները թունաւոր կազ, ծեր տիկինները վիրակապ ու ծեր զօրավարները պիտի մարզեն՝ երիտասարդ զինուորները, մինչդեռ երիտասարդները պիտի երկարեն իրենց լանջքը գնդակներուն։ Ու նո՛րէն պիտի սկսի նո՛յն պատմութիւնը։ Նո՛յն գազանական սպանդը։

Քաջութի՛ւն պէտք է արդարեւ, ու ի՛նչ քաջութիւն, մեծ սպանդէն ութը տարի յետոյ, ցրտօրէն ու հանդստօրէն, պատերազմական այսպէս օրինագծեր որոճալու համար, երբ դեռ խեղանդամներ կան որոնց վէրքերը չեն չորցած։ Բայց Պօնքուր կ'ապաստանի հինաւուրց առածին՝ որ կ'ըսէ թէ պէտք է պատրաստել պատերազմը՝ եթէ չենք ուզեր որ ան սկսի։ Պատրաստ ու զինուած ըլլալ՝ որպէս զի թշնամին չյարձակի։ Բայց բոլոր երկիրներու աշխատաւոր դասակարգերը, կը ճանչնան միայն մէկ թշնամի.— Միջազգային դրամատիրութիւնը, որ իր շահուն համար կրակ կը բանայ ամէն տեղ և մերթ ալ (մեծ ըսպանդին) կը ճեղքուի երկուքի, մարդոց թշուառ երկիրը՝ ողողելով արիւնով և ախտութեամբ։ Ու եթէ ամէն երկիրներու ընկերվարական բազմութիւնները, յամառութեամբ ու կրքով, պատերազմ բանան պատերազմին դէմ, եթէ ամէն երկիրներու մայրերն ու ծերերը, աղջիկներն ու պատանիները մերժեն իրենց զաւակներն ու եղբայրները ղրկել ջարդի, եթէ, կ'ըսեն անկեղծ ընկերվարականները, ամէ՛ն երկիրներու գիւղացիներն ու բանուորները, մտաւորականներն ու պաշտօնեաները հաճոյք չզգան իրար կոտորելէ, այդ ատեն է միայն որ պատերազմը անհնար կը դառնայ։

Ու Ժան-Զիրոմսքի կ'ըսէ որ Պօնքուրի օրինագիծը կը չէզոքացնէ ընկերվարութեան գործը՝ պատերազմի ժամանակ։ Ու կը շարունակէ.— Միջազգային ընկերվարութիւնն ալ ունի իր պատերազմական քաղաքականութիւնը, խաղաղութեան եւ պատերազմի ժամանակ։ Չի բաւեր միայն որ ընկերվարական կուսակցութիւնները միանան ու կեդրոնացնեն իրենց ուժերը պատերազմը արգիլելու համար, հապա եթէ հակառակ իրենց ջանքերուն, պատերազմ մը ծագի, Միջազգային ընկերվարութեան աշխատանքը պէտք չէ ընդհատուի ու ընդհակառակը շարունակուի՝ ի խնդիր խաղաղութեան վերահաստատման։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրեցինք երէկ, ընկերվարական կուսակցութեան Սէնի խորհրդաժողովը վաւերացուց Փօլ Պօնքուրի օրինագիծը։

(*) Այս բացատրութիւնը նկատի ունի ունի մասնաւորաբար բանուորական կամ արտադրական արհեստակցականները, որ ըստ օրէնքին, պիտի զինուորագրուին հաւաքականապէս։

(**) Ծերակոյտը արդէն ջնջած է այս բացատրութիւնը։

ԽԱՂԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Մարտ ամսուան վերջերը Մոսկուայի մէջ գումարուեցաւ խորհրդային հանրապետութիւններու ճատրակի (échec) վարպետներու համագումարը։ «Խորհրդային Հայաստան»ի ճատրակի բաժնին աշխատակիցը կը գրէ (11 Յունիս) թէ՝ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ ճատրակ խաղացողներու թիւն է (արձանագրուածները միայն) 100,000, Լէնինկրատի մէջ՝ 24,000, նոյնքան ալ Մոսկուայի մէջ։

Երեւանի ճատրակ խաղացողներուն թիւն է 500։ Ինչպէս առաջները գրեցինք, ճատրակն ալ պոլշեւիկ խաղ է հիմա, որ «ծաւալել է մայրաքաղաքներից եւ խոշորագոյն կենտրոններից մինչեւ երկրի ամենահեռաւոր ու խուլ անկիւնները։ Կանանց շրջանում դասախօսութիւններ, դասընթացքներ են տեղի ունենում խաղալու նոր ձեւերով եւ մեթոտներով։ Նուաճումներ է առնում բանւորական լայն զանգուածների մէջ»։

Եւ այս խաղամոլութիւնը «կատարեալ աճումի մէջ է թէ պետական եւ թէ արհմիութեան գիծով», կ'աւելցնէ նոյն աշխատակիցը։

ՀՆԱԴԱՐԵԱՆ ԴԱՄԲԱՐԱՆՆԵՐ.— Շիրակի ջրանցքին վրայ հողը փորելու ժամանակ, բացուած են հնադարեան դամբարաններ։ Յանձնախումբ մը գացած եւ սկսած է պեղումներ կատարել։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՍՐՏԻՆ ՀՐԱՇՔԸ» (PRODIGE DU COEUR)

Ինչպէս երբեմն երկրի հողին ու երկինքին հաւատարիմ մնալու ուխտած մեր կարգ մը գրողները, Շարլ Սիլվէստր եւս ֆրանսական գաւառին պաշտամունքը ունեցող հաւատացեալ մըն է։ Իր վերջին գործին մէջ Ֆրանսայի ամէնէն նախնական, հարազատ անկիւններէն Քրէօզը, իր հայրենիքը, կ'ապրի եւ կը բուրէ. պարզ, լայն դաշտերը կամ ծփանուտ արտերը յիշեցնող բոյր մը արգաւե. կը լսենք մայր հողին խուլ մրմունջը. անանուն, անփայլ մարդիկ կը շարժին, մարդիկ որոնք կարծէք բնութեան մէկ մասը կը կազմեն, ժայռերուն պէս պիրկ եւ տոկուն, ծառերուն պէս միշտ հաւատարիմ իրենց թաքուն բնազդին. հողի աշխատաւորներ վերջապէս։

«Գիւղացի՜ն... ան եղանակներու յաւիտենական ծփանքին կը մասնակցի. ամէն գարուն անոր նոր պատճառներ կը բերէ գտնելու համար կեանքը, բարի, օգտակար եւ ինչո՞ւ չէ, նաեւ գեղեցիկ։ Ան լաւատես է միշտ։ Մտէք ամէնէն խոնարհ՝ ջաղացքը, ամէնէն թշուառ խրճիթը, երգ մըն է որ ձեզ պիտի դիմաւորէ, կամ իրիկունն ալ, հնօրեայ հէքեաթ մը»։

Մտնենք ուրեմն սա հինաւուրց մեծ ագարակը, կորսուած Լիմուզինեան դաշտերուն խորը։ Դարավերջին կեանքի ոչ մէկ աղմուկ չի հասնիր երբեք մինչեւ հոն. արեւը կը բանայ իր դուռը եւ գիշերը կը մարէ հոն, ամէն իրիկուն տան ճրագը. մարդիկ ցերեկը կ'աշխատին, գիշերը կ'երազեն հոն. ահա իրենց կեանքը։

Աժերու այդ պապենական ագարակին մէջ կ'ապրի կին մը, վերջին պահապանը հին գերդաստանի մը աւանդներուն եւ աւանդութիւններուն. Հեռուի հմայքը եւ մանաւանդ պատերազմը խլած եւ տարած են ընտանիքին վերջին շառաւիղները. իր նշանածը եւ իր եղբայրը։ Ինք, Գլէռ Լօթիէ, կոյս որբեւայրի մը, հասունցած է անակնկալ պատասխանատուութիւններու բեռին տակ, ջանալով միշտ արժանի ըլլալ տան անցեալին։

«Իր լայն աչքերը տեսակ մը թաքուն բոց ունէին իրենց մէջ ինչ որ անխախտ եւ հաւատարիմ բան։ Իր մեծ բերանը հին ցեղերուն հպարտութիւնը ունէր եւ իր թոյլ գծին մէջ, մաքուր բարութեան ցոլք մը»։

Գլէր Հօթիէի բոլոր մտասեւեռումները, իր յոյսերը կը թարթափին իր եղբօր տղուն Սիմոնի շուրջ. վտարանդի հեր մը, այդ մանուկը այդ օջախին մէջ։ Հայրը՝ հողի զաւակ, մայրը՝ փարիզեան շրջմոլիկ կարուհի մը, անիմաստ պատահարի մը պէս իրարու հանդիպած էին ու ամուսնացած՝ ընտանիքի կամքին հակառակ. կարուհին՝ դիւրին սէրերու յաճախորդ՝ շատ շուտ խաբած էր իր գաւառացի ամուսինը, որ պատերազմի մեծ անձնազոհութեան մէջ գացած էր քաւելու իր վիշտն ու ամօթը։ Ահա իրենց այդ դժբախտ միութեան ակամայ վկան էր պզտիկ Սիմոնը, որ մօրը կողմէ կամովին յանձնուած էր հօրաքրոջ, Գլէռ Հօթիէի խնամքին։

Ջոհուած եղբօր մը վերջին յիշատակը, ատկայծող օջախին վերջին բոցը, այդ անմեղունակ մանուկը կուգար յանկարծ լեցնելու Գլէռի կեանքը, իր սգաւոր սէրերը, իր ընտանեկան աւանդապաշտութիւնը կը դիզուէին Սիմոնի շուրջ. կը գգուէին, կը պարուրէին զայն. ու տղան հասակ կը նետէ անըրացատրելի սիրոյ մը, հաւատքի մը, բնազդի չափ զօրեղ կամքի մը շունչին տակ։ Գլէռ անոր կը ներշնչէր հողին, տան պաշտամունքը, եւ սէրը այն պարզ աշխատանքներուն, որոնցմով մարդիկ կը գործակցին բնութեան բարի եւ բեղուն ուժերուն։ Գլէռ կը յուսար այսպէս զայն զօրացնել հեռու քաղաքին նենգ հրապոյրներուն դէմ ու անորմով պատուաստել ընտանիքին ուժասպառ ծառը։

Ժամանակը, աւելի արագ քան մարդոց գործը կը սահի սահուն. մանուկը կը մեծնայ եւ հեռաւոր մայրը կը յիշէ իր տղան։

Օր մը ահաւասիկ ան, ժըպտուն եւ հրապուրիչ կին, կը յայտնուի Աժերու խաղաղ ագարակին մէջ։ Ան եկած է տիրանալու իր զաւկին, որ հմայուած է արդէն անոր բոյրերէն եւ խորհրդաւորութենէն. վերջապէս մայր մը. ի՞նչ ուժ, ի՞նչ արգելք կրնայ փակել իր ճամբան...

Գլէռ Հօթիէ շանթահարուած է իր հոգիին խորը. կը զգայ որ հողը կը փախի իր ոտքերուն տակէն ու կը սարսի ինչ որ այնքան չարչարանքով շինած էր իր ներսիդին մինչեւ այդ օր։

«Եթէ տղան, Աժի ագարակէն հեռանալով, կարենար գտնել նեցուկներ իր հոգիին համար, իմաստութիւնը, համեստութիւնը, հին բարի առաքինութիւնները որ անվթար կը պահեն մարդը, Գլէռ պիտի կարենար սանձել իր վիշտը։ Բայց ինչ որ ինք տղուն սորվեցուցած էր, օրօրոցէն ի վեր, պիտի ջնջուէր այլեւս, ամէն օր քիչ մը աւելի։ Ան պիտի դառնար անտարակոյս մէկը այն հաճոյամոլ մարդոցմէն, որոնք ոչինչ կ'ընեն եթէ ոչ զբօսնուլ աղբակոյտի աքլորներուն նման»։

Անխուսափելիին առջեւ ի՞նչ կրնար ընել սակայն Գլէռ։ Պարզ եւ հպարտ հոգի, ստոյիկեան ճիգով մը ան կը խեղդէ իր ներքին ձայները. ոչ ոք կը գուշակէ իր սրտին նահատակութիւնը։ Ան նոյնիսկ Սիմոնի հանդէպ նոյն գորովալի մայրը չէ այլեւս, անոր խնայելու համար բաժանումի անձկութիւնը, անտարբերութիւն մը, նոյնիսկ չորութիւն մը կը կեղծէ անոր հանդէպ... բայց ինչ սարսափելի մաշում, հատնում իր խորը, քանի մը օրեր, որոնք ծանր, ծանր տարիներու պէս կը ճնշեն իր ուսերուն։

Աշուն։ Բնութիւնը՝ անհաղորդ մարդոց ներքին տագնապներուն՝ մելամաղձոտ եւ խաղաղ վերջալոյսներով կը սպառի։

«Աշունը գոյն տուաւ իր առաջին խրախճանքը։ Ջուրը կարծէք կը լայնար, ճամբայ տալու համար անհուն հրաշքի մը։ Գաղտնի բոց մը կը վառէր անտառներուն մէջ, ջուրերուն վրայ... Մշուշի, բուսական ոսկիի արքայութիւն մը կը ծնէր. գետը, պօրմալի լճակը, ամենայետին աղբերակը երազային լոյսի մը վերածուած էին։ Օդը տարօրինակ հնչականութեամբ կը թրթռայ ամէն կողմ, դողդոջուն սաղարթներու մէջ, թեթեւ կրակի գոյն մը կը սարսռար։»

Ու յոյսերու այդ վեհափառ խնջոյքին վրայ, սակայն, երկինքը կը մռայլի ու կը սկսի արտասուել երբեմն, ճիշդ Գլէռի սրտին պէս։

Ճիշդ այդպիսի անձրեւակոծ, դաժան իրիկուն մը Սիմոնի մայրը Լուիզ՝ որոշած է իր տղան տանիլ, վերադառնալ Փարիզ, ուր բարեկամ մը կը սպասէ իրեն։

Գլէռ ժպտուն, գրեթէ անտարբեր իր վերջին յանձնարարութիւնները, վերջին համբոյրները կուտայ, բայց իր հոգւոյն մէջ եղբօրը յիշատակը ուրուականի մը նման խելայեղ կը սկսի թեւածել...

Ահա կառքը կը շարժի, կը սկսի հեռանալ, տեղատարափ անձրեւին տակ, հեռուն կը մարին ձիուն ոտնաձայները. անոնք կը տանին ինչ որ կար իր կեանքին մէջ հաստատուն, ապահով եւ եզական... Ա՛լ ամէն ինչ կը հեռանայ, կը փախի, նոյնիսկ իր ապագան, տունին ապագան։

Ամայացած ագարակին մէջ յանկարծ բոլոր իր յուսահատութիւնները կը պոռթկան, կը պայթին, կը քշեն զինքը...

«Իր սիրտը ուռեցաւ, լեցուց իր ամբողջ կուրծքը, բարձրացաւ մինչեւ կոկորդ, զայն հրդեհեց. իր մէջ ոչինչ մնաց, եթէ ոչ մեծ բաբախում մը...

«Յանկարծ, ան խոյացաւ դուրս, ճամբան ի վեր սկսաւ վազել. հրավառ, կատաղի. ան չէր զգար սառուցիկ անձրեւը որ կը թափանցէր զգեստներէն ներս։ Տեսակ մը հալած ձիւն կը խառնուէր իր քրտինքներուն, որ կը հոսէին երեսէն ի վար. Հազիւ հասած ծանօթ կամուրջին, ան ինկաւ կրկին վեր ելաւ. վերսկսաւ իր արշաւը եւ կը պոռար, շնչասպառ, հովին մէջ.

— Սիմոն, Սիմոն...»

Կառապանը կ'իմանայ վերջապէս իր խելայեղ ճիչերը. հեռացող կառքը կանգ կ'առնէ. խաւար այդ գիշերին, զինքը կը գտնեն դիտապաստ, ցեխերու մէջ կորսուած, ուժասպառ. Լուիզի եւ Սիմոնի գրկին մէջ զինքը կը փոխադրեն ագարակ, ուր անագորոյն թոքատապ մը ծայր կուտայ...

Մահամերձի սնարին մօտ, Լուիզ առիթը կ'ունենայ մօտիկ ընելու անոր զառանցանքները որոնցմով անոր բոլոր թաքուն մտածումները, վիշտերը կը պոռթկան. անոր փակ հոգին կը բացուի, կը յայտնուի Լուիզին որ մինչեւ անոր խորը կը նշմարէ. ինչ ցնցող յայտնութիւն ատիկա Լուիզի համար, որ վերջապէս մարդ մըն է, կին մըն է, մայր մըն է մանաւանդ...

Ոչ, այլեւս անկարելի է հեռանալ այդ տունէն, ուր Սիմոն սիրուած եւ ապրած էր. այդ տունը անոր հարազատ միջավայրն էր անոր կեանքին իմաստը, հոգեվար Գլէռի անկողնին քով Լուիզ իր մէջ կը զգայ բացուիլը նոր օրուան մը. ոչ, ան այլեւս չպիտի հեռանայ, ան չպիտի վերադառնայ անցեալին. սիրոյ գերագոյն խոյանքի մը անձնատուր, ան կ'ուխտէ մահամերձին որ ինքն ալ, Սիմոնն ալ այլեւս հոն պիտի մնան, Աժերու նահապետական ագարակին մէջ, շարունակելու համար Լօթիէներու պարզ եւ շիտակ կեանքը։

Իր սրտին հրաշագործութեամբ, Գլէռ, ամէն ինչ կորսնցնելու մէկ պահուն, փրկած էր ամէն ինչ, փրկած էր ընդ միշտ։

ՓԱՑԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

ՀԱՆՔԱԽՈՒԶՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Հետախուզութիւն պիտի կատարուի Դարալագեազ գաւառին մէջ, ուսումնասիրելու համար կապարարծաթային, ծծմբային եւ շինարարական քարերու հողերը, մասնաւորաբար Հազմենտի եւ կիւմիւշխանի հանքերը, Սէյիդ Քիդանլուի, Արագածի ծծումբը եւայլն։ Հանքախուզական այս արշաւը կը վարեն երկրաբան կոտլեար եւ կրժեկկովսկի։

ԾԻԾԱՂ

ԱՐՈՒԵՍՏ ՆԵՐԲՈՂԱԿԱՆ

Վերջերս հայ մամուլին մէջ ծաղկիլ սկսած է գրական սեռ մը որ առնուազն յիսուն տարուան թարմութիւն ունի։

Այս սեռին՝ մշակներուն մասնաւորապէս պոլսական ու ամերիկեան հայաթերթերը՝ Անոնք տէրտէր պապաներու նման կը սպասեն կնունքի, հարսնիքի ու մահուան, ուտել խմելու, այլ մանաւանդ «մի քիչ փող» առնալու համար։ Ճաշակ մը կուտամ հայ մամուլին ճաշակելին վրայ։ Հարկ է գիտնալ սակայն որ «ներբողեան»ները ունին իրենց աստիճանական ոճերը։ կան 50 ոսկինոցներ ու 100նոցներ։ 50 ոսկինոց ներբողեան մըն ալ ես ներշնչուած եմ ու առանց փողի, միայն զուտ գաղափարի համար կը ներկայացնեմ.—

«կիրակի օր ժամը ճշտագոյն 6.45ին տեղի ունեցաւ բարսեղ Ջմպայեանի երկուօրեակներուն՝ փոքրիկներ Սիրանի ու Տիրանի մկրտութեանց պերճաշուք հանդէսը, ձեռամբ Արժ. Տ. Փիլիպոսի։ Հարիւրաւոր բազմութիւն մը լեցուած էր Ջմպայեանց շքեղ հիւրասրահը։

Տիկ. Ջմպայեանի եղբայր ու ծանօթ արդուկիչ Պ. Աբրահամ կունտիկեան խօսեցաւ բարձր իմաստներով լեցուն ճառ մը եւ հրաւէր ուղղեց ներկաներուն խօսք առնել։

Յօտրագրելս ոտքի ելնելով հրաւէր ուղղեցի ներկայ պարոններուն ու տիկիններուն հետեւիլ Տէր եւ Տիկին Ջմպայեաններու օրինակին, ու նուիրելով ազգիս Հայոց երկուորեակներ։ Բուռն ծափերով պատակեցին համեստութիւնս։

Գեղանի օր. Արսինէ իր յոյժ քնքուշ ձայնով գեղգեղեց «Բամ փորոտան»ը, արժանանալով չորս վայրկեան ծափահարութեան։ Օրիորդին շնորհալի թեւերն ու սրունքները խիստ համաչափ կը շարժէին, երգի պահուն, համաձայն տողերու իմաստին։

Տիկ. Վասիլուհի, մայր Ջմպայեանի, հակառակ իր ութսունամեայ հասակին՝ տասնեւհինգամեայ աղջնակի մը աշխոյժով արտասանեց Օր. Մաննիկ Պէրպէրեանի սիրային տաղերը ու արժանացաւ բուռն գնահատութիւններու։

Հանդէսին քլօն կազմեց սակայն Տիկ. Ջմպայեան։ Տիկինը ասպարէզ գալով սրունքներու մեծ խանդավառութեամբ պարեց փաթ ակոնեան մենապար մը։ Տեսնելու արժանի բան էր տիկինը իր յափշտակութեան մէջ։ Տիկինը իր պարը աւարտեց իյնալով հանդիսականաց թեւերուն մէջ։

Հանդէսին գեղարուեստական մասը լրացած ըլլալով հիւրերը առաջնորդուեցան պատուական հիւրասրահը։ Սեղանին վրայ կային հոյակապ ու լիափոր հնդկահաւեր։ Պ. Եօմիւրեան հիւրերուն համար հնդկահաւերը ջարդեց արդարութեամբ։ Խօսելով ինծի ինկած բաժինին վրայ՝ անկեղծօրէն կ'ըսեմ թէ համը անմահական էր։ Զանազան կերակուրներու շարքին կ'երանք նաեւ տոլմա, որ յատկապէս Տիկին Ջմպայեանի ձեռամբ պատրաստուած էր։ Տիկինը որքան լաւ պարուհի նոյնքան ալ սքանչելի տոլմա պատրաստող գտանք։ Յետոյ կերանք պաղպաղակներ, անուշեղէններ ու քէյքեր։

Ի սրտէ կը մաղթենք որ Տէր եւ Տիկին Ջմպայեանք միշտ կրկնեն այսօրինակ ճաշկերոյթներ, փոքրիկներու մկրտութեան կամ այլ գաղափարական առիթներով։»

ԸՆԿԵՐ Վ.ԱԶՐԻԿ

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ԿՈՄԿՈՒՍԻ ԿԱՄՔ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ...

ԻՆՉ ԿԸ ԾՐԱԳՐԵՆ, ԻՆՉ ԿԸ ՊԱՏԱՀԻ

«Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ (31 Մայիս) աշխատակից մը կը գանգատի որ կրօնական զգացումը հետզհետէ աւելի ծաւալ կը գտնէ Հայաստանի բնակչութեան մէջ, հակառակ համայնավար վարիչներու բոլոր ճիգերուն։ Աշխատակիցը շատ ամօլ գտնելով հակակրօնական քարոզութիւնը, իր դժգոհութիւնը կը յայտնէ նոյնպէս որ օրուան իշխանութիւնը միջոցներ ձեռք չառներ արմատախիլ ընելու համար կրօնական պրոպագանդը՝ որ վերջերս մանաւանդ կը մղուի բուռն թափով։

Ցօղուածագիրը կ'ըսէ.

«Կրօնական խոշոր պրոպագանդ էր միւռօնօրհնէքը Էջմիածնում, որտեղ հաւաքուել էին բազմաթիւ մարդիկ աղօթելու, միւռօնի պղինձն ու կաթողիկոսի աջը համբուրելու։ Կրօնական պրոպագանդ չէ՞ նոյնպէս հոգեւորականների եւ հաւատացեալների բոլոր ժողովները, եկեղեցական բոլոր ծիսակատարութիւնները, հոգեւորականների ու կուլակների կրօնին վերաբերող խաղաղ քարոզները, «Ազատ Եկեղեցի» ամսաթերթի հրատարակուիլը, եւայլն։»

Յօղուածագիրը յետոյ կը յայտնէ թէ ժողովուրդը մեծ թիւով կ'երթայ տոմարագրուիլ՝ կրօնական համայնք կազմելու համար, եւ այս բանը կը վերագրէ հոգեւորականներու ժողովուրդին մէջ տարածած լուրերուն թէ «Ազգերու լիգան է կարգադրել կրօնական համայնքները տոմարագրել», «այժմ իրաւունք ունինք դպրոցներում կրօնական դասեր եւ հոգեւորականներ պատրաստելու դպրոցներ ունենալ», «կառավարութիւնը եկեղեցին միացնում է պետութեան». «կամենում էր եկեղեցիները փակել եւ քանդել՝ եթէ չտոմարագրուէք», եւայլն։

Աշխատակիցը իր փաստ կ'ըսէ.

«Շիրակի թեմի հոգեւոր խորհուրդը եւ նորերս առաջնորդ ընտրուած Արտակ եպիսկոպոս կարգադրութիւն են արել Լենինականի, Փամպակ-Լոռիի եւ Դիլիջանի գործավարներին՝ անմիջապէս անցնել կրօնական համայնքների կազմակերպման աշխատանքներին. Դիլիջանի գործակալը բոլոր քահանաներին գրում է որ իբր թէ տոմարագրումը կատարում է պետութիւնը եւ բոլորն էլ պէտք է գնան ցուցակագրուելու։ Քահանաները գիւղէ գիւղ են շրջում եւ այդ ուղղութեամբ աշխատանքներ կատարում, նոյնպէս տունէ տուն ինկնում ու քաղաքացիներուն համոզում համայնքների մէջ տոմարագրուիլ, չնայած որ նման գործունէութիւնն օրէնքով արգիլուած է եւ այդ մասին հոգեւոր մարմիններին յայտնուած»։

Յետոյ իբր դարման կ'առաջարկէ.

«Կրօնական պրոպագանդը քանի գնում ծաւալում է ու աւելի հակայեղափոխական է դառնում, եւ այս հանգամանքը հրամայական պահանջ է դնում մեր բոլոր կուսակցական, հասարակական եւ խորհրդային կազմակերպութիւնների առաջ աւելի կանոնաւոր հիմքերի վրայ դնել եւ ուժեղացնել հակակրօնական պրոպագանդը, պարզաբանել ու պատռել կապիտալի հակայեղափոխական այս սեւ դիմակը։

«Անհրաժեշտ է գիւղերում խրճիթ-ընթերցարաններին կից, իսկ քաղաքներում ակումբներին կից անաստուածների առանձին խմբակներ կազմակերպել, նրանց հակակրօնական աշխատանքները կանոնաւոր հիմքերի վրայ դնել եւ ուժեղ կուսակցական ղեկավարութիւն յատկաբերել։ Հակակրօնական պրոպագանդի համար պէտք է օգտագործել թատրոնները, կինոները, իսկ ամենագլխաւորը խրճիթ-ընթերցարանները եւ բանակումբները (բանւորական ակումբ)։

«Պէտք է պարզել թէ ինչու գիւղացին աւելի հաւատացեալ է քան բանւորը, այն որ գիւղացին աստծուց ու սրբերից չորային ժամանակ սպասում է անձրեւ, կարկուտը եւ այլ աղէտները վերագրում է աստծու եւ սրբերի բարկութեանը։

«Պատմել կրօնի, Աստծու եւ Քրիստոսի առաջ գալու եւ բոլոր կրօնական տօների պատմութիւնը, աւետարանի առասպելական եւ հակասական տեղեկութիւններն ու այդ բոլոր հակասութիւններու վրայ հիմնուելով ապացուցել որ աւետարանի պատմած Յիսուսը գոյութիւն չէ ունեցել, որ Յիսուսի ծննդեան, կեանքի եւ յարութեան պատմութիւնը կալուածատէրերու կամքի արտայայտիչ յունական փիլիսոփաներու սնեղծագործութիւն է, եւլն.»։

ՈՐԲԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՆ...

Վերջերս Հայաստանէն ստացայ նամակ մը, որմէ բառ առ բառ կ'օրինակեմ հետեւեալ տողերը.—

«Սիրելինե՛րս, այն յոյսը զոր մեր կառավարութեան վրայ դրած էք դուք որբերդ, եւ հայ կառավարութեան անունով կը խանդավառուիք, տունք արտասահմանեան կարմիր թութակներու եւ հայ պոլշեւիկ կառավարութեան մունետիկներու հաչոց - կափկափոցներ են, Հայաստան, հայրենիք եւ հայ կառավարութիւն իրենց իրական առումով ոչ իրականութիւններ չեն։ Սպասեցէք մեր նամակին, եւ ով գիտէ թէ Ռուսաստանի ո՛ր անկիւնէն։

«Կառավարութիւնը հրամայեց եւ պարտադրեց մեզ ձգել ամէն ինչ, եւ քանիցս տանջուած մեր խեղճ հոգին առնելով պիտի հեռանանք մեր Մայր Երկրէն, անիծելով պիտի անիծենք մեր սեւ բախտը, որ այս անգամ ալ անգութ ու դաժանօրէն հայանուն կոմիսարներու ձեռքով է հիւսուած։ Ո՛չ միայն մենք, այլ ուրիշ Տաճկահայեր ալ կը վտարուին, եւ ո՛չ միայն Տաճկահայերը՝ այլ եւ դարաւոր հաստատութիւն մը, և օտարներուն իսկ պատկառանք ազդող Մայր Աթոռը - Էջմիածինը քար ու քանդ կ'ըլլայ»։

Այս տողերը կը պարզեն վիճակը Ալէքսանդրապոլի գիւղերէն մէկուն մէջ (անունը կը վերապահեմ) մեր հայրենակիցներուն (Մշեցիներուն) ընդամէնը 40 տուն, եւ Հայաստանի այլ և այլ տեղեր բնակութիւն հաստատող Տաճկահայերուն, որոնք Մեծ Սարսափներէն ճողոպրած մազապուրծ վերապրեցան։ Բոլորն ալ գրեթէ ինքնապահ դարձած էին շնորհիւ հայ ժողովուրդի ընդունակութիւններուն։ Սակայն ահա այսօր կը վտարուին Հայաստանէն, կառավարութեան ու այն ալ «ազատ ու անկախ» բանւորագիւղացիական գերագոյն շահերուն պաշտպան հանդիսացող հայանուն պոլշեւիկ կառավարութեան կողմէ...

Նոր տարագիրները կ'երթան կորսուիլ Ռուսաստանի տափաստաններուն եւ աքսորավայրերուն մէջ, ուրիշ հազարաւորներու հետ։

Սակայն բուն մեր հայրենիքի հարազատ զաւակներուն արիւն քրտինքը ծծող ու արտասահմանի մէջ ալմկող հայկատակները կրնա՞ն բացատրել այս «իմաստուն» քաղաքականութեան պատճառները։

Մարսէյլ Գ.Ժնիկ (որբ)

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

կը խնդրենք գաւառի մեր թղթակիցներէն որ զանազան թերթերու մէջ եղած քաշքշուքներով եւ գռեհիկ սուտերով չզբաղցնեն մեզ եւ աւելի հիմնական հարցերով զբաղին։

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎ

Մայիս ամսուան մէջ կազմուեցաւ ու գումարուեցաւ ամերիկահայ երեսփոխանական ժողովը, որ նախ քննեց ու վաւերացուց իր սահմանադրութեան նախագիծը։

Ամէն շրջան ունէր իր պատգամաւորը։

Ազգ. վարչութեան անդամ ընտրուած են Պ. Պ. Հայկ Խօճասարեան, Տիգրան Սըմսարեան, Արամ Ճէրահեան, Խ. Պապաեան, Մաղաք Պէրպէրեան։

Ընտրուած է նաեւ կրօն. ժողով մը, որ առաջին առթիւ ոբոշած է բողոքել «Ազատ եկեղեցի» շարժումին դէմ։

Առաջնորդարանը փոխադրուած ըլլալով Պոսթընէն Նիւ Եորք, սղութեան պատճառով առաջնորդին տարեթոշակին վրայ կատարուած է 1000 տոլարի յաւելում մը։

ՋՈՒՐԻՆ ՎՐԱՅ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆ.— «Խորհր. Հայաստան» (11 Յունիս) կը գրէ.

Երեւանի ձէթ-օճառի գործարանին տակէն սկսած է ջուր բխիլ։ Ճարտարագէտները, նախ քան շինութեանց սկսումը, չեն նկատած որ մօտակայ ճահիճներէն աւազի բարակ շերտ մը հողին մէջէն հասած է մինչեւ գործարանին տեղը։ Այնպէս որ, երբ անձրեւ կուգայ, ջուրը աւազին ճամբով կը հասնի գործարանին, եւ հետզհետէ կը սպառնայ շէնքին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ՀԵԾԵԼԱՆԻՒՈՎ

Չորրորդ հանգրուանը որ Քանէն - Շէրպուրկ՝ 140 քիլոմեդր էր, տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի։ Շրջիկները Քանէն մեկնեցան առաւօտուն ժամը 8ին եւ Շէրպուրկ հասան ժամը 12,20ին։ Առաջին հանդիսացաւ Վան տէ Քասթէլ (Պելճիքացի), Louvet հեծելանիւով, 140 քիլոմեդր ճամբան կտրելով 4 ժամ 20 վայրկեան 46 երկվայրկեանէն, այսպիսով ժամը 32 քիլոմեդր 213 մեդրի վրայ գացած է, կտրելով նախորդներուն մրցանիշը որ 30 քիլոմեդրի վրայ էր։ Մինչեւ հինգերորդ հանգրուանը միեւնոյն ընկերութեան հեծելանւորդներն են որ եկած են և բոլորն ալ ճիշտ միեւնոյն ժամուն։ Ֆրանց վեցերորդ եկած է 3 վայրկեանի տարբերութեամբ։

Իսկ ընդհանուր դասաւորման մէջ Ֆրանսիս Փելիսիէ (Ֆրանսացի) կը պահէ իր առաջնութիւնը Փարիզէն մեկնելէն ի վեր, երկրորդ երրորդ Լը Տրօկօ եւ Բիւվըլիէ (ֆրանսացի) միեւնոյն ժամուն, Վան Սլէմպրուք կը գտնուի չորրորդ կարգին վրայ միայն հինգ վայրկեանի տարբերութեամբ, այնպէս որ քիչ մը ճիգ թափելով Սլէմպրուք պիտի կարենայ առաջին անցնիլ։ Իսկ Ֆրանց կուգայ 23 վայրկեանի տարբերութեամբ։

Շրջանը կը կատարուի առանց մեծ ոգեւորութեան, վարպետ եւ խորամանկ շրջիկները չեն ուզեր իրենք զիրենք յոգնեցնել ու կը քալեն միշտ հանդարտօրէն, եւ միշտ միեւնոյն չափով։ Անոնք Ալպեան եւ Պիրենեան լեռներուն է որ կը պահեն իրենց ուժը։ Անցեալ տարի Լիւսիէն Պիւսին ու Ֆրանցը եղան «Լեռներու Մարդը» եւ որոնք շարունակաբար առաջին եւ երկրորդ հանդիսացան։ Լեռներու հանգրուաններու միջոցին ընդհանուր դասաւորումին կէս կամ մէկ ժամ ետ մնացողը կրնայ գլուխը անցնիլ։ Յետոյ ներկայիս շրջիկները 30-32 քիլոմեդրի վրայ է որ կը քալեն, իսկ վաղը լեռներուն մէջ, ժամը հազիւ 23 կամ 25 քիլոմեդր ճամբայ պիտի երթան։ Ինչպէս բսինք, Ֆրանսայի շրջանը սկսաւ Փարիզէն 19 Յունիսին եւ պիտի վերջանայ Փարիզի մէջ 17 Յուլիսի Կիրակի օրը։

Իսկ պարզ շրջիկներու ընդհանուր դասաւորման գլուխը կը գտնուի ֆրանսացի Մուլէ, 2 ժամ 55 վայրկեան ետ ըլլալով Փէլիսիէէն։

Հինգերորդ հանգրուանը, որ Շէրպուրկէն Տինան 199 քիլոմեդր էր, կատարուեցաւ Հինգշաբթի։ Շրջիկները առաւօտուն Շէրպուրկէն մեկնեցան ժամը 6ին եւ Տինան հասան կէս օրին ժամը 12,40ին։ Առաջին հանդիսացաւ Լը Տրօկօ (ֆրանսացի), երկրորդ Ֆրանսիս Փէլիսիէ միեւնոյն ժամուն։

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԾԾԻՆ.— Ժէննըվիլիէի մէջ Լըքլէրք ունէր 56 տարիներ, պանդոկ մը եւ կծծի նկարագիր մը։ Ծախք չընելու համար, առանց հարսնիքի առաւ կին մըն ալ։ Ժամանակ մը վերջ, սկսաւ նեղանալ կնոջ, թէ շատ կը ծախսէ։ Ու այս յանկերգը մեծցաւ, գոռաց, որոտաց։ Եւ առջի օր, կծծին ատրճանակով գետին փռուեցաւ խեղճ կինը։

ՄԱՀ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԺԵՐՈՒՆ.— Փօլ Մուրօ, որ ակռայի անհանդուրժելի ցաւէ մը կը տառապէր, ամէն դեղ ու դարման փորձելէ յետոյ, գնաց խմելու, անշուշտ իբրեւ ակռայի դեղ։ Ցաւը կատղեցաւ, եւ երեւակայութիւնը բորբոքեցաւ գինենի պէս։ Առաւ ատրճանակը եւ սլացաւ փողոց, յայտարարելով որ պիտի սպաննէ առաջին անգամ հանդիպող ատամնաբոյժը։ Բարեբախտաբար ոստիկանութիւնը օգնութեան հասաւ եւ ձերբակալեց։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ՄԱՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵԳԻՊՏՈՍ ՄԵԾ՝ Հ.21Ի ՄԱՍԻՆ

Մաթահարի առաւ հրամանագիրը եւ առանց կարդալու, խօսքը ուղղելով հոն գտնուող սպաներուն, անոնց հարցուց խնդալով.

— Ներողութի՛ւն, բայց ձենէ ո՞րն է որ պիտի յանձնեմ այս թուղթը։

Այն ատեն գլխաւոր պաշտօնատարը առաջ անցնելով իրեն հարցուց.

— Ըսէք տեսնեմ ամէնէն առաջ, երբէ՞ն ի վեր Հ. 21, գերմանիոյ ծառայութեան մէջ էք։

Այս հարցումին տակ որուն չէր սպասեր, Մաթահարի պապանձեցաւ։

Հազիւ ուժ ունեցաւ ըսելու.

— Բայց պարո՛ն, չեմ հասկնար թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէք։

Եւ որպէսզի լաւ հասկնայ՝ ամէն ինչ կէտը կէտին բացատրուեցաւ... իրեն. որմէ յետոյ ղրկուեցաւ բանտ։

ՔԱՒՈՒԹԻՒՆԸ

Երբ Մաթահարի արգելափակուեցաւ Սէն-Լազարի բանտին մէջ, այս հաստատութեան տնօրէնը զայն ենթարկեց մանաւոր հսկողութեան եւ զայն դրաւ խցիկի մը մէջ, ուր նախապէս բանտարկուած էին Տիկին Սթէնհէլ եւ Տիկին Քայիօ։

Այս խցիկը՝ որ բաւական ընդարձակ է, կը լուսաւորուի երկու մեծ պատուհաններու շնորհիւ, եւ երեք անկողին ունի. մէկը ամբաստանեալին համար, միւսը երկու «պահակներուն» համար, որոնց պաշտօնն է հսկել ամբաստանեալին վրայ։

Մաթահարի այդ խցիկէն դուրս ելաւ նախ՝ ներկայանալու համար պատերազմական ատեանին, յետոյ երթալու համար Վէնսէնի կառափնարանը։

Դատի պահուն հաստատուեցաւ թէ՝ Մաթահարի որ ընդհ. պատերազմի յայտարարութեան օրն իսկ, Պերլինի ոստիկանութեան ընդհ. տնօրէնին հետ ճաշած էր գլուխ գլխի, երկար ատենէ ի վեր գերմանիոյ ծառայութեան մէջ էր. որմէ յետոյ Պատերազմական Ատեանը՝ միաձայնութեամբ վճռեց անոր մահապատիժը։

Արդ, Մաթահարի կը սպասէր միայն անպարտութեան վճռին։

Ինչո՞ւ։

Որովհետեւ գիտէր թէ՝ ֆրանսայի եւ արտասահմանի մէջ, մեծամեծ եւ ազդեցիկ անձնաւորութիւններ պիտի միջամտէին ի նպաստ իրեն։

Բայց երբ այս միջամտութիւնները տեղի ունեցան, պարոն Փուանքարէ կրցաւ անոնց ապացուցանել թէ՝ այս լրտես կնոջ կողմէ գերմանիոյ տրուած տեղեկութիւններուն մէջ, կային որ 1916ի ֆրանսական յարձակման կը վերաբերէին։

Եւ Հանրապետութեան Նախագահը, միջամտողներուն հասկցուց թէ՝ երբ մեր զինուորները ճակատ ճակտի կը կռուէին թշնամիին հետ, չէր կրնար շնորհի արժանացնել այն՝ որ կռնակէն կը դաշունահարէր զանոնք։ Մաթահարիի վերաքննութեան խնդրանքը մերժուած ըլլալով, մահավճիռին գործադրութեան ձեռնարկուեցաւ 1917 Հոկտ. 14ին։

Ամէն մարդ գիտէ թէ Մաթահարի մեռաւ քաջութեամբ։

Ըսին թէ՝ (եւ այս առասպելն էր որ կ'ուզէի հերքել) Մաթահարի դէպի կախաղան երթալով մէկտեղ, կը կարծէր որ իր պատիժը չպիտի գործադրուէր, թէ գինքը միայն պատժել պիտի կեղծէին եւ թէ հրացանները պիտի լեցուէին կեղծ փամփուշտներով։ Բոլորովին սուտ է։ Մաթահարի այնքան վստահ էր իր մեռնելուն, որ այն օրն իսկ ուր պիտի պատժուէր, խոստովանահայր մերժեց իր փաստաբանին մէկ հնարքը.— այն թէ՝ ինքզինքը յղի յայտարարելով, յապաղեցնել վճռին գործադրութիւնը։

Որովհետեւ պատժական օրէնքին 27րդ. յօդուածին համաձայն, արգիլուած է գլխատել յղի կին մը։

Կը կրկնեմ թէ Մաթահարի մերժեց օգտագործել իր փաստաբանին այս հնարքը։

Գերմանները որոնց այնքան լաւ ծառայեց երկար ատեն, գեռ կը ջանան պնդել անոր անմեղութեան վրայ. բայց Մաթահարիի գլխատման պահուն, չուզեցին ձայն հանել։

Թոյլ տուէք հիմա որ ձեզի ներկայացնեմ ուրիշ մէկ քանի լրտեսներ։

Զ. ՈՒ. Տ. 160 ԼՐՏԵՍԸ

Այս ալ կին մըն էր որ գերմանիոյ հաշւոյն կ'աշխատէր։

Իր ձերբակալուած պահուն կը բնակէր 59, պուլվառ Մոնփառնաս, Մաոին Օթէլին մէջ։ Իր սենեակին մէջ կատարուած խուզարկութիւնը շատ արդիւնաւոր եղաւ եւ մեզի շահեկան բաներ սորվեցուց։

Ի մէջ այլոց սորվեցանք թէ 117րդ. զօրաբաժինին մասին գերմանիոյ տեղեկութիւն հաղորդողը այս կինն էր. եւ այս տեղեկութեան վրայ էր որ յիշեալ զօրախումբը հսկայ վտանգներու ենթարկուեցաւ։

Արդ, այս կինը որ ֆրանսացի էր, զաւակ մը ունէր նոյն զօրաբաժնին մէջ։

Ըսել է թէ այս կինը չէր մերժեր դրամ հաւաքել արիւնին մէջէն, նոյն իսկ՝ արիւնը ըլլայ եթէ իր զաւկինը ըլլար։

(Շար.)

Նախարարը յետոյ սկսաւ պատասխանել այն ճառին զոր Պ. Փուանքարէ խօսած էր Լիւնէվիլի մէջ.—

«Եթէ Պ. Փուանքարէ կը հաւատայ թէ ինք բնաւ վրէժի ծրագիրներ չի սնուցաներ, եթէ կը հաւատայ թէ Ֆրանսայի շահը կը պահանջէ մերձեցում եւ բարի յարաբերութիւններ ունենալ իր դրացիներուն հետ, կրնայ համոզուած ըլլալ որ այդպիսի խօսքեր խոր արձագանգ կը գտնեն գերման ժողովուրդին մէջ։ Դժբախտաբար, Նախապէս Փուանքարէի կողմէ տրուած բացատրութիւններէն պէտք է եզրակացնեմ թէ, իր կարծիքով, Գերմանիոյ կողմէ մեծ փոփոխութիւններ պէտք է կատարուին այս նպատակին հասնելու համար։ Գալով «Ալզաս» գրահաւորին, որ վերջերս Լիզպոնի մէջ երեւցաւ, յիշեալ գրահաւորը այդ անունը կը կրէ 1903էն՝ այսինքն գործածութեան սկսելու թուականէն ի վեր։»

Շթրէզէման պնդելով թէ ինք անկեղծօրէն կուսակից է Լոքարնոյի դաշնագրին, շարունակեց.

«Հիմա, հարցում մը, Փուանքարէ ճամբան փակե՞լ թէ շարունակել կ'ուզէ։ Այս մասին իր ճառը հակասական մեկնութիւններու տեղի կուտայ։ Ո՞րն է իր նպատակը։ Ռուրի՞ թէ Լոքառնոյի քաղաքականութիւն։ Մէկն ու միւսը կարելի է. բայց ո՛չ թէ մէկը, թէ միւսը։ Գերմանիա պատրաստ է բռնելու այն ձեռքը որ իրեն կ'երկարի հաշտարար ոգիով մը, բայց ո՛չ յաղթականի ձեռքը ուղղուած պայմանելին, ո՛չ ալ այն որ մեզ միակողմանի յանցանքով մը կ'ամբաստանէ։

«Գերմանիոյ կողմէ ո՛չ ոք կը սպառնայ Ֆրանսայի ապահովութեան։ Չկայ պատասխանատու անձ մը, որ Գերմանիան արեւմուտքի կամ արեւելքի մէջ ո՛րեւէ պետութեան դէմ կռիւի մղելու ատրիճան ոճրագործ ըլլայ։

«Պատերազմէն ութ տարի յետոյ, վերջապէս կ'ուզենք խաղաղ բայց ազատ ժողովուրդ մը ըլլալ։ Մենք չմերժեցինք ուրիշներու խաղաղութեան ծառայել։ Ուրեմն խաղաղութիւն թող տան նաեւ գերման Հռենոսեան հողամասին։

«Ներկայ կառավարութիւնն է, որ հանդիսաւորապէս հրաժարած է վրիժառութենէ. սակայն կը հարցնենք Ֆրանսայի. «Յո՞ երթաս»։ Կ'ուզեն յաւերժացնել պատերազմի հոգեկան վիճակը, թէ կ'ուզեն ոգին նոր գլուխի մը, որուն ճակատը գրուած են հետեւեալ խօսքերը. «խաղաղութիւն եւ ազատութիւն բոլորին համար»։ Ո՛չ միայն մենք, այլ բոլոր ժողովուրդները կը սպասեն որ պատասխանեն։»

Մարսէլ Քաշէն պիտի բանտարկուի

Երեսփ. ժողովը առջի օր զբաղեցաւ համայնավար երեսփոխան Մարսէլ Քաշէնի բանտարկութեան խնդրով։ Ընկերվարական երեսփոխան Ուրի բանաձեւ մը ներկայացուց, որով կ'առաջարկէր Քաշէնի բանտարկութիւնը յետաձգել մինչեւ խորհրդարանի ներկայ նստաշրջանին վերջը։ 239ի դէմ 241 ձայնով մերժուեցաւ այս առաջարկը, որով մինչեւ ութ օր Քաշէն պիտի բանտարկուի։

Քաշէն յայտարարեց թէ ինք բան մը չի խնդրեր խորհրդարանէն եւ պատրաստ է բանտ երթալու։ Երբեք պզտիկութիւն չի համարեր, երբ իր գաղափարներուն համար է որ կը պատժուի։

Յունաստան ալ պոլշեւիկներուն դէմ

Յունաստանի արտաքին Նախարար Միխալաքոփուլօս, որ քանի մը օրէ ի վեր Փարիզ կը գտնուի, առջի օր մամուլի ներկայացուցիչներուն պարզեց իր երկրին ելմտական եւ քաղաքական կացութիւնը։ Մասնաւորաբար ծանրացաւ Յունաստանի եւ դրացիներուն յարաբերութեանց վրայ, որոնք խաղաղասիրական են։ Յիշեց Թուրքիոյ հետ կնքուած պայմանագրութիւնը լքեալ գոյքերու մասին։ Ըսաւ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը որ երկու տարի առաջ 12 միլիոն ստերլինի փոխառութիւն մը բրած էր Անատոլուի 1ուկէս միլիոն գաղթականներուն համար, հիմա ալ 9 միլիոն ստերլինի նոր փոխառութիւն մը կ'ընէ, գաղթականներուն օգնելու եւ Յունաստանի ելմտացոյցը կանոնաւորելու համար։

Գալով սովետներու հետ յարաբերութեանց, Միխալաքոփուլօս պահանջած է ջնջել Փանկալօսի կնքած առեւտր. դաշնագիրը, դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն տալ միայն մէկ հոգիի եւ մէկ հաստատութեան, դադրեցնելով նաեւ պոլշեւիկեան պրոպագանտը։

Ընդհարում Քիւրտերու եւ Արաբներու միջեւ

«Տէյլի էքսփրէս»ի Պաղտատի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ, Իրաքի մէջ Քիւրտերը ըմբոստացած են Ֆէյսալ Թագաւորին դէմ։ Ըմբոստներուն գլուխը կը գտնուի Շէյխ Մահմուտ, որ տարիներէ ի վեր կը պայքարի Իրաքի կառավարութեան դէմ։

Թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ, այս առթիւ Պարսից սահմանին վրայ ընդհարումներ տեղի կ'ունենան արաբ զինուորներու եւ ըմբոստ Քիւրտերու միջեւ։

Պոլսոյ մէջ ազատ գօտի մը

Էնկիւրիէն Յունիս 23 թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ազգային Մեծ ժողովը քուէարկած է օրինագիծ մը, որով ազատ գօտի մը կը ստեղծուի Պոլսոյ մէջ։ Այս գօտին պիտի յատկացուի իբրեւ մթերանոց այն բոլոր տեղական կամ օտար արտադրութիւններուն, որոնք սահմանուած են արտածման կամ ներածման։ Նոյնպէս այդ գօտիին մէջ պիտի կատարուին առեւտրական ամէն կարգի աշխատանքներ, ինչպէս սնտուկներու կամ հակերու մէջ տեղաւորում, դասաւորում, լուացում, նորոգում, շինութիւն, բեռնաւորում եւլն.։

Այս գօտին պիտի կառավարուի ուղղակի կառավարութեան կամ ընկերութեան մը կողմէ։ Այս նպատակին յատկացուած հողը Թուրքիոյ ամբողջական մասը կը կազմէ։ Այս գօտիին մէջ չպիտի գործադրուին անցագիրներու, տուրքերու, ճարտարարուեստի զարգացման եւ թաղապետական տուրքերու օրէնքները։

Խլրտումներ Մակեդոնիոյ մէջ ?

Աթէնքէն հեռագիր մը կը հերքէ ապստամբական շարժումի մը մասին այն վրդովիչ լուրերը, զորս Զօր. Փանկալօսի կողմնակից կարգ մը սպաներ կը տարածեն։ Հակառակ այս հերքումին, կառավարութիւնը անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առած է Մակեդոնիոյ մէջ։ «Մորնինկ Փոսթ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ պէտք է անմիջապէս դատել նախկին դիկտատորը, որ տասը ամիսէ ի վեր բանտն է, եթէ կ'ուզուի վերջ դնել ապստամբական շարժումներուն։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի «Իշխան» եւ «Քրիս» խումբերու
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի
վաղը՝ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին
La Pomme-Chalet de la Pommeի պարտէզ զբօսավայրին մէջ
երգեր, արտասանութիւններ, ներկայացում եւ բանախօսութիւն։
Հայկական իրական մթնոլորտ մը։

ՅՈՒԼԻՍ 3Ի ԿԻՐԱԿԻՆ

Ո՞ՒՐ ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ԱՆՑԸՆԵԼ

Ժուանվիլ-Սէն Մօրի գաղութին փափաքին վրայ, տեղւոյն Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը կազմակերպած է աննախընթաց դաշտային խաղերու եւ պարերու հանդէս մը որ տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 3ի կիրակին ամբողջ օրը —Սէն-Մօր, Մառնի գեղատես ափերուն վրայ— Café Léonի ծառաստանին մէջ։ Ճաշ կարելի միասին բերել։

Յայտագիր.— 1. Հ. Մ. Ը. Մ.ի առնուազն 4 խումբերու միջեւ բաժակի մրցում։

2. Հայ Սկաուտներու եւ Ժուանվիլի երկսեռ խումբերու միջեւ վալի-պօլի մրցում։

3. Տողանցք դէպի մարզադաշտ՝ հայ սկաուտներու եւ բոլոր հայ մարզիկներու, ընկերակցութեամբ գաղութին թագուհիին, պատուոյ եւ միւս օրիորդներու, ծալտեալ արդուզարդերով։

4. Նուագ-ժազ՝ պարտէզին մէջ։

5. Անակնկալներ։ Սէնփանթէնով նոր խաղեր եւ պար։ Լաւագոյն ըմպելիներ խիստ աժան գիներով։ Անձրեւի պահուն գոց տեղ տրամադրելի է։

Հաղորդակցութիւն,— Փօրթ տը Վէնսէնէն 109 թրամ. իջնել St. Maur, Rue du Petit Parc-Pont Neuf կամուրջը, անցնելով ձախին վրայ։ Նոյն տեղէն 110a, 110b, կառքերը ինչպէս նաեւ Louvreէն 13b, իջնել Gare St. Maur։

Երկաթուղի Պասթիյլի կայարանէն ամէն կէս ժամը, իջնել St. Maur Créteil։ Մուտք մէկ ֆրանք։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. փարիզի շրջանային կոմիտէն խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Անկիէն-լէ-պէնի, էփինէյի, Մօնմօրանսիի, Լա պառի եւ շրջականներու բոլոր դաշնակցականներն ու համակիրները վաղը կիրակի ժամը 10.30ին, Germain սրճարանը, 10 Avenue de Ceinture, Enghien les-Bains.

Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենաթկոմիտէի կուսակցական դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը կիրակի երեկոյեան ժամը 6ին, պիւրօտըթապայի սրահը, Ալֆօրվիլ։ կը խօսի ընկ. Լ. Զօրմիսեան։

Հ. Յ. Դ. Շավիլի Արդութեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 187 Grand'rue, Chaville. բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտադիր է։ կը հրաւիրուին նաեւ մինչեւ ցարդ չարձանագրուած ընկերները։

Հ. Յ. Դ. Փօն տ'Օպնայի կոբիւն ենթակոմիտէի անդրանիկ ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ընկեր Աբգար Տէր Կարապետեանի բնակարանը։ Կը խնդրուի ընկերներէն ներկայ ըլլալ եւ ստանալ իրենց անդամատետրերը։ Ընկեր Մարգար Բարխեան պիտի ներկայացնէ հերոս Կորիւնի կեանքը։

Հ. Յ. Դ. վալանսի Շրջ. կոմիտէի պատգամ. ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին դաշնակցութեան ակումբին մէջ։ կը խնդրուի շրջանի ենթակոմիտէներէն փութացնել իրենց պատգամաւորները։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Գայլ Վահան» խումբի ընկ. ժողովը Յունիս 27 երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին գրադարանի սրահը։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին հայ ժողովրդային լսարանի մէջ։ բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ փարիզի Հայրենկց. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլօրիայի ճաշարանը։ Օրակարգ.— Տարեկան տեղեկատուութիւն եւ ընթացիկ հարցեր։

Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ եւ շրջանի «Թազմիկ» հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 40 Rue de Bellville։ Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւններ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ վասպուրականի Հայրենակցական միութիւնը խորհրդակցական խառն ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, «փարոս» միութեան անդամները, եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցները՝ վաղը կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, օթէլ Նիւ-Եօրքի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ Հայրենկց. Մ.թեան դասախօսական ժողովը՝ 26 Յունիս կիրակի առաւօտուն ժամը 8.30ին, 7 Place du Pont սրճարանի վերնայարկը։ Տեղի կ'ունենայ նաեւ միութեան սարքած վիճակահանութիւնը։ փաքողները կրնան ներկայ գտնուիլ։

ԴԵՐԱՍԱՆ Մ. Մարութեան մեկնեցաւ Մարսիլիա, ուր պիտի ներկայացնէ. «Կորրատօ»ն, «Տրիլբին» եւ «17 տարեկաններ»։ Նոյն խաղերը պիտի կրկնուին Կարտանի եւ Լիօնի մէջ։

ՄԻԱՑՆ ՄԷԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Սարսէլի Թաղապետ. սրահին մէջ, Salle des Fêtes, Rue de Paris, Sarcelles, վաղը կիրակի ցերեկ ժամը 3ին, կովկասեան Տրամա-Օփէրէթի խումբը՝ ղեկավարութեամբ Յ. ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ կը ներկայացնէ՝ ԱՐՇԻՆ-ՄԱԼ-ԱԼԱՆ։ Արեւելեան օրքէսթր։ կը մասնակցի նաեւ Թառիստ Աբգար։ Մուտք՝ 10, 7.50 եւ 5 ֆրանք։ Gare du Nordէն առնել շոգեկառք, առաւօտ՝ 10.33, 10.40, 11.50, 13.43, 13.53։ վերադարձ՝ 18,59, 19.37, 20.57։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

1915 Յունիս 15ին կախաղան հանուած քսան Ս. Դ. Հնչակեաններու 12րդ տարելիցին առթիւ, Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, պատուակալ Նախագահութեամբ՝ Պ. Յակոբ Սելեանի, վաղը կիրակի կէս օրէ առաջ ժամը 9ին, Ռիւ Թափի Վէր 46 Թիւ Սալօն Սփանեօլի մէջ։

Երգ, նուագ, արտասանութիւն, բանախօսութիւն եւն։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԸՆՏԱՆ. ԵՐԵԿՈՅԹ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. պէլվիլի մասնաճիւղին կողմէ իր առաջին տարեշրջանի փակման առթիւ, 10 Rue Rampal կովկասեան հայկական ճաշարանին մէջ վաղը Շբ. երեկոյ ժամը 8.30ին։ Նուագ, երգ, արտասանութիւն, հայկական եւ կովկասեան պարեր։ կը հրաւիրուին միութեան բոլոր անդամներն ու համակիրները. ծախքերու մասնակցութիւն 4 ֆրանք։

"ԳԵՂՈՒՆԻ,,

Վենետիկի միաբանութեան հրատարակելիք «Գեղունի» ի 1927ի պրակը լոյս տեսաւ Յունիս 15ին։

Նիւթերու առատութեան պատճառով ծաւալը սովորական մեծադիր էջերէ աւելի ըլլալով՝ տպարանի վարչութիւնը ստիպուեր է գինն ալ բարձրացնել փոխանակ 2.50 տոլարի 3.50ի։

Գեղունի հայ գեղարուեստի եւ գրականութեան այս հրաշալի կոթողը, զարդը պիտի ըլլայ հայ սալոններու։

«ՌՈՍՏՈՄ»Ի ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԸ

Ռոստոմ գրադարան-ընթերցարանը փոխադրուած է 40, Rue de Belleville ճաշարանին վերնայարկը։ Բաց է ամէն օր, ամէն ժամու։ Գիրք ստանալու համար դիմել կիրակի օրերը կէսօրէ վերջ ժամը 1—4 իսկ Չորեքշաբթի օրերը երեկոյեան ժամը 8—10, գրադարանապետ Գէորգ Մելտոնեանի։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Հայ Տիկնանց Միութեան Ուսանողաց Օգն. Մասնաճիւղի ի նպաստ փարիզի հայ կարօտեալ Ուսանողաց տարեկան ցերեկոյթը 26 Յունիս կիրակի կէս օրէ յետոյ, ժամը 4էն մինչեւ կէս գիշեր, 11 Rue Berryer (Etoile), Սալօմօն տը Րօչիլտի պարտիզահայեաց շքեղ ապարանքին սրահներուն մէջ։ Մուտք 50 ֆրանք։ Ռուսական նուագախումբ, ճազ պանտ, ճոխ պիւֆէ, հաճելի անակնկալներ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին վանեցի Յովհաննէս Ղազարեան (Պուլկարիա), վանի Ալուր գիւղէն Մելքոն Թուլխիկեան (Տիթրոյթ-Ամերիկա), Մուշ քաղաքէն Եսթեր Մխիթարեան (Ռումանիա), վանեցի Յակոբ Պարխոյեանի աղջիկը Եղիսաբէթ Պարխոյեան որ Իզմիրի աղէտին Պոլիս կը գտնուէր։ Գրել՝ Enok Mesropianի, Puits Bivert, 48 D, Gardanne, (B. D. R.) France։

— կը փնտռեմ հօրեղբօրս որդին Միսաք Մովսէսեան, Մշոյ Նոր-Շէն գիւղացի, որ տարի մը առաջ կը գտնուէր Ամբուրդէ փէնսիլվանիա։ Իմացնել՝ Ստեփան Ալէքսանեանի, 20 Rue du Tage Paris (13me).

ՍԱԿԱՐԱՆ

24 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	54
Մարք (ոսկի) 100	Mark	604	75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	—
Թրք. ոսկի	» or	111	50
Մէճիտիէ	Médjidié	8	--
Լէվա 100 հատր	Léva	18	40
Տրախմի »	Drachme	33	75
Լիր » »	Lire	142	90
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	491	75
Լէյ 100 հատր	Ley	15	25
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100	—

ԱՐԺԵԹՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3000	—
» II	»	1900	—
» III	»	1575	—
Թուրքերի երկթղ.	Lots turcs	150	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ՎԱՐՁՈՒ ՏՈՒՆ

Առնուվիլի հայաշատ թաղին մէջ վարձու է 3 սենեակ մէկ խոհանոց եւ 250 մէթր պարտէզ, մանրամասնութեան համար դիմել տեղւոյն վրայ, Կ. Թօփաքեանի 7, Rue de Rome Arnouville-les-Gonnesse (S. et O.) Թրէն Gare du Nord իջնել Gonesse։

Ծախու բնակարան

Հայաշատ Սէվրան գիւղին մէջ

Անմիջական մեկնումի պատճառով ծախու է քարաշէն տուն մը 480 մեդր պարտէզով, 3 սենեակ, խոհանոց եւ մուտք։ Ցանկացողները կրնան դիմել ամէն օր ժամը 2.30էն վերջ։ կիրակի օրերը ամբողջ օր։ դիմել՝ L. Mandikianին, 41 Rue d'Aulmay, Sévran։

«ԾՈՎՔ - ԿԷՕԼՃԻԿ»

ՊԱՏՄ. ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոր հրապարակ ելաւ ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆԻ «Ծովք-Կէօլճիկ» անուն անդրանիկ երկասիրութիւնը, մաքուր տպագրութիւն ամենաընտիր թուղթի վրայ, 300էն աւելի էջեր, զարդարուած բազմաթիւ պատկերներով ու եւրոպայի Հայոց կաթ. պատուիրակ Պալաքեան Սրբազանի յառաջաբանով։

«Ծովք-կէօլճիկ» կը բաժնուի երկու մասի։ Ա. մասով հեղինակը կը պակերացնէ Ծովքը, կը պատմէ անոր ծագումը։

Բ. Մասով կը խօսի հայ գիւղացիի ազգային շարժման մասին, ընդհանուր պատերազմի ծագման վրայ, յետոյ կ'անցնի եւ կը սկսի մանրամասնօրէն յիշատակել Հայոց զինաթափման փուլերը եւ ընդհանուր կոտորածի բոլոր քստմնասարսուռ դէպքերը։ «Վերին աստիճան հետաքրքրական գիրք մը ամէն Հայու համար», ինչպէս կը գրէ ծանօթ գրագէտ մը։

Դիմել հեղինակին, Gouregh Khraian, Poste Restante (Marseille (France)։

Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ։ Գին Ֆրանսա եւ Սուրիա 22 ֆրանք, Ամերիկա, Անգլիա եւ Եգիպտոս 1.50 տոլ. իսկ ուրիշ երկիրներու համար 25 ֆրանք։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՅՈՒՆԻՍ 1927

26 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 373 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՔՈ ԱՄԱԾԸ ՈՒՐԻՇ ՏԵՂ Է"

Յունիս 17ին, Ֆրանսայի Երեսփ. ժողովին մէջ, ընկերվարական երեսփոխան մը մերկացումներ կատարեց խորհրդային արքայութեան մէջ կատարուած բռնութիւններու, քմահաճ բանտարկութեանց, աքսորի եւ յաճախադէպ հացադուլներու մասին։ Անուններով եւ թուականներով յիշեց դէպքեր, Չեկայի քաջագործութեանց փաստեր, որոնք պարզ դրուագներ են։

Այս առթիւ պոլշեւիկ երեսփոխանները խափանարար ընդմիջումներ կատարած ըլլալով, ամբաստանող երեսփոխանը յայտարարեց.

— Ձեր մեծ վարպետը կը սորվեցնէր թէ երբեմն հարկ է խարդախութիւն բանեցնել, լռել, եւ յաճախ ծածկել ճշմարտութիւնը։

Այս արհեստը կատարելութեան հասած է Մոսկուայի մէջ, իբրեւ առանձնայատուկ ճարտարարուեստ։ Անոր շնորհիւ, Երեւանի եւ արտասահմանի մէջ ալ հասած են գոյնզգոյն կապիկներ եւ աշկերտներ։ Բայց այնքան կոպիտ եւ անճարակ, որ ապահովաբար ծիծաղ կը շարժեն նոյն իսկ Մոսկուայի մէջ։

Այսպէս, անոնց մէկ վիժուկը, Աթէնքի մէջ, սեւ մելանով ճերմակ թուղթի վրայ կը գրէ եւ կը տպագրէ թէ բրիտանական կառավարութիւնը ոսկերլին կուտայ «չորս ու կէս Դաշնակ»ներուն, եւ անոր շնորհիւ կը հրատարակուին «Յառաջ»ը՝ Փարիզի մէջ, «Արաքս»ը՝ Սոֆիայի մէջ, «Յուսաբեր»ը՝ Գահիրէի մէջ, եւայլն։

Կը յիշենք որ, «Խորհրդային Հայաստան»ն ալ, երկու տարի առաջ, այսպիսի յայտնութիւն մը կ'ընէր, երբ գրեթէ միաժամանակ լոյս տեսան «Դրօշակ»ն ու «Յառաջ»ը։

Կրնայինք, տակաւին, հազարաւոր փաստեր յիշել, 1920ի Թուրք-պոլշեւիկ դաւադրութեան հերքումէն մինչեւ Հայաստանի մէջ, թէ՛ անցեալ տարուան սկիզբը եւ թէ այս տարի Ապրիլին կատարուած խմբական բանտարկութեանց ուրացումը, կամ այստեղ, ամէնուն աչքին առջեւ կատարուած հանդէսի մը նկարագրութեան խեղաթիւրումը։

Բայց գոհանանք միայն խտացնելով այդ անբարոյական, հակայեղափոխական եւ թրքաբարոյ քաղաքականութեան իմաստը։

— Ո՛չ մէկ խտիր՝ դիմացինը սեւցնելու համար։ Նենգէ՛, խեղաթիւրէ՛, ստէ՛ կամ առնուազն ծածկէ, որպէս զի շփոթութեան մատնես հանրային կարծիքը։

Այսպէս ալ, ծանրակշիռ հարցի մը առթիւ։

Ինչպէս գրեցինք, Թուրքիայէն կովկաս անցած ատեն, ձերբակալուած է Իվան Կարձիվաձէ, անդամ վրացի մենշեւիկներու արտասահմանի կեդր. կոմիտէին։

Գործին մանրամասնութիւնները ծանօթ չեն մեզի։ Բայց լուրը ինքնին պերճախօս է, իր այս վիճակին մէջ։

Ընթերցողները կը յիշեն որ մենք զանազան առիթներով արտայայտուած ենք «կովկասի Անկախութեան կոմիտէ»ի մասին, որուն կեդր. կոմիտէն կազմուած է Պոլսոյ մէջ, մասնակցութեամբ Վրացիներու, Ազրբէջանցիներու եւ Տաղստանցիներու եւ որ ֆրանսերէն ամսագիր մը կը հրատարակէ Փարիզ, «Պրոմէթէ» անունով։ Այդ կազմակերպութիւնը, որ կը վայելէ նաեւ Լեհերու եւ Ուկրայնացիներու աջակցութիւնը, կը ձգտի ազատել կովկասը, թօթուելով ռուսական լուծը։ Այս առաջադրութիւնը բացորոշապէս յայտարարեց իրենց վերջին կոչը, որ, նախատեսելով պոլշեւիկեան իշխանութեան փլուզումը, կ'ազդարարէր.

— «Գրաւող պետութեան ծուղակին մէջ մի իյնաք... Անկցի՛ ռուսական գրաւումը» («Յառաջ», Յունիս 3, եւ խմբագրականներ՝ Յունիս 4, 5 եւ 7)։

Արդ, հայ-պոլշեւիկ անծեղները բաւական իրար անցած են այս կոմիտէին գործունէութեան առթիւ. ու թէեւ շատ լաւ գիտեն որ նմոյշի համար անգամ Հայ չկայ անոր մէջ, կը սիրեն «Դաշնակ»ներն ալ գործակից երեւակայել։

Այդ չէ, սակայն, մեր նիւթը։

Անոնք, իրենց պատասխանատուութիւնը թօթուելու եւ հանրային ուշադրութիւնը ցրուելու համար, ամէն առիթով կը շեշտեն թէ բրիտանական աշխարհակալութիւնն է այս գործին զսպանակը, եւ կոյտ-կոյտ բառեր կը շարեն։

Թէ բրիտանական աշխարհակալութիւնը աչք ունի կովկասի վրայ եւ դաւեր կը լարէ խորհրդային իշխանութեան դէմ,— օրօրոցի երախան ալ գիտէ։ Այնպէս որ, այս մասին ճառեր կարդալ՝ կը նշանակէ շան-քարոզներ կրկնել։

Բուն ցաւը, ուրի՛շ է։ Սայեաթ-Նովայի բառերով, «Քո ամածը ուրիշ տեղ է, ուրի՛շ տեղ»։

Եւ այդ ուրիշը՝ նոյն ինքն խորհրդային իշխանութեան սիրակցորդ զինակիցը, քէմալական Թուրքիան է, որուն հետ ձեռք-ձեռքի, այս օրին հասցուցիք մինուճար Հայաստանը։

Բացատրե՞նք նորէն — կովկասի անկախութեան կոմիտէն կազմուած է եւ կը գործէ Պոլսոյ մէջ։ Վրացի մենշեւիկ պատուիրակը ձերբակալուած է Թուրքիայէն կովկաս անցած ատեն։ Թուրք-թաթար գործակալներ կը վխտան Երեւանի քթին տակ, եւ կը գործեն անարգել։ Հայաստանը՝ դուռը բաց թողուած բակ մըն է՝ Էնկիւրիի համար...

Մի ծածկէք իրականութիւնը, եւ մանաւանդ մի ցրուէք ուշադրութիւնը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՊԷՍ Կ'ԱՐԴԱՐԱՑՆԵՆ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ երեսփոխան Ֆալիհ Ռըֆքը պէյ, խմբագրական մը գրելով «Միլլիյէթ»ի մէջ, կ'ըսէ.

— «Անհրաժեշտ էր այս տեսակ օրէնք մը, վերջնականապէս մաքրելու համար Արեւելեան Նահանգները, կարգ մը աւատապետներու շահատակութիւններէն։ Էնկիւրի գիտէ ճակտէն դիտել ամէնէն գէշ իրականութիւններն ալ, եւ համապատասխան միջոցներ՝ ձեռք առնել։ Այս կարգէն է մաս մը անձերու փոխադրութեան գործը։ Ճիշդ է, այս ձեւով թերեւս վնասուին կարգ մը անհատներ, բայց ատոր փոխարէն ամբողջ ժողովուրդ մը պիտի օգտուի, երկիրը պիտի շահի։ Կառավարութիւնը չէր կրնար թոյլ տալ որ, իր վիճակին մէջ պահուի խռովութեանց աղբիւր մը։»

«Միլլիյէթ» միեւնոյն ատեն խմբագրական մը յատկացնելով այս նիւթին, կը գրէ.

— «Համարձակ պէտք է ըսել որ եթէ արեւելեան նահանգներուն մէջ նոյն հին վիճակը շարունակուէր, փոխադրել հարկադրուած մարդոց քանի մը պատիկը արիւններու մէջ պիտի թաթխուէր։»

⁂ Նէճմէտտին Սատըք պէյ (Ազգամ), անդրադառնալով այդ օրէնքին զոր «խիստ կարեւոր» կը նկատէ, դիտել կուտայ.

— «Շէյխ Սաիտի անիծապարտ դէպքէն յետոյ, կառավարութիւնը անընականոն վիճակ մը տեսաւ Արեւելեան Նահանգներուն մէջ, եւ որոշեց հիմնական բարեկարգութեան ձեռնարկել։ Արդարեւ, տերէպէյլիութիւն կը տիրէր Թուրք հանրապետութեան մէկ հողամասին մէջ։ Մէկ կողմէ, վնասակար սովորութիւններու եւ անօտապաշտութեանց հետեւանքով, միամիտ ժողովուրդը գերի դարձած էր տգէտ եւ վայրենի շէյխերուն ձեռքը։ Միւս կողմէ, պէյերը, առ ոչինչ համարելով պետական գերիշխանութիւնը, իրենց համար տեսակ մը կառավարութիւն հաստատած էին։

«Անկախութեան դատարանները ցոյց տուին թէ ի՛նչ տեսակ արարածներ էին այդ շէյխերն ու պէյերը։ Ժողովուրդին ըրած զանգատներն ալ տարբեր։ Որով անհրաժեշտ էր վերջ տալ այդ կացութեան։

«Արտակարգ դատարաններ, պաշարման վիճակ, ճնշում եւ բռնութիւն, առժամեայ միջոցներ են։ Մարդիկ, որ հին կացութիւնը ապրուստի եւ իշխանութեան միջոց դարձուցած էին, կրնային քանի մը տարի յետոյ փոխել ստեղծուած վիճակը։ Մինչդեռ ամօթ էր Թուրք հանրապետութեան համար՝ իրական քաղաքակրթութիւն չմտցնել Արեւելեան Նահանգներուն մէջ։

«Ահա այս մտածումով, կառավարութիւնը որոշեց արմատէն ջնջել գէշութիւնը։ Միեւնոյն ատեն, կառավարութիւնը չէ մոռցած արդար կարգադրութիւն մը ընել, քանի որ փոխադրուածներուն նոր կալուած պիտի տրուի, իրենց թողած ինչքերուն փոխարէն։

«Ստիպուած ենք կարճ ատենէն յառաջդիմել եւ ուժովնալ։ Մինչդեռ երկրին մէկ կարեւոր մասին մէջ երբ անընականոն վիճակ մը գոյութիւն ունենայ, կրնայ ամբողջ մեքենան շարժումէ արգիլել։ Հանրապետական կառավարութիւնը չէր կրնար հանդուրժել այս տեսակ հաւանականութեան, և ասոր համար չվարանեցաւ պէտք եղած կտրուկ միջոցները ձեռք առնելու։ Վերջին օրէնքը այս կացութեան արդիւնքն է։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կացութիւնը Ռուսիոյ մէջ

«Ֆուռնիէ» գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Մոսկուայի մէջ անյաջող մահափորձ մը կատարուած է Տնտեսական Խորհուրդի Նախագահին վրայ։ Ահաբեկիչը փախած է։ Չեկան կը շարունակէ գնդակահարումները։ Նախկին զօրավար մը գնդակահարուած է։ Նախկին ցարական սպաներու համար ներկայացուած ներումի խնդրանքները մերժուած են։ Ուկրայինայի մէջ տասը սպաներ եւս դատապարտուեցան։ Խորհրդային կառավարութիւնը լիազօրութիւն տուած է Չեկային մինչեւ Սեպտեմբեր 1, հակառակ Չիչերինի բողոքներուն։

Զուիցերիա ալ չուզեր ճանչնալ

Պեռնի Ազգային ժողովին մէջ, քանի մը երեսփոխաններ հարցուցին թէ զուիցերական կառավարութիւնը մտադի՞ր է իրաւապէս ճանչնալ Խորհրդային Միութիւնը։ Նախագահ Մօթթա յայտարարեց թէ Դաշնակցային Խորհուրդը այդպիսի նպատակ մը չունի։

— Ինչպէ՞ս կարելի է մտածել այդ մասին, ըսաւ. պոլշեւիկները չեն հրաժարած ուրիշ երկիրներու մէջ հրդեհներ եւ յեղափոխութիւն առաջ բերելու իրենց հիմնական ծրագրէն։

Ու աւելցուց թէ զուիցերական կառավարութիւնը երբեք չպիտի հանդուրժէ որ Զուիցերիոյ մէջ օտարներ պոլշեւիկեան քարոզութիւններ ընեն։

Տիւրզիներու ապստամբութեան վերջաւորը

Երուսաղէմէն «Տէյլի Էքսփրէս»ի կը հեռագրեն թէ տիւրզի ապստամբներու պետը Սուլթան էլ Աթրաշ Սուրիայէն Նեճտ մեկնած է՝ Հիճազի թագաւոր Իպն Սուուտի հրաւէրով։

Ընդհանուր ներում շնորհուեցաւ Աթրաշի հետեւորդներէն 2000 հոգիի, որոնք վերջերս անձնատուր եղան Ֆրանսացիներուն։ Այս մարդիկը արտօնուեցան վերադառնալ իրենց լեռները։

Նաւային զինաթափութեան շուրջ

Անգլիական պատուիրակութիւնը կը պնդէ վերաքննութեան ենթարկել Ուաշինկթընի խորհրդաժողովին որոշումները մեծ մարտանաւերու մասին։ Ամերիկա եւ Ճափոն կը հակառակին, ու կ'ըսեն թէ 1931էն առաջ կարելի չէ վերաքննել Ուաշինկթընի դաշնագիրը։ Մինչեւ հիմա կարելի չեղաւ համաձայնիլ։ Երկու պատուիրակութիւնները յայտնեցին թէ պէտք է այդ մասին նոր հրահանգ ստանան իրենց կառավարութիւններէն։ Անգլիոյ առաջարկած փոփոխութիւնն է զրահաւորներու առաւելագոյն տարողութիւնը 35,000էն 30,000 թոնոյի իջեցնել, եւ անոնց տարիքի սահմանը բարձրացնել 20էն 26ի, թնդանօթներու չափը 16էն 13ուկէս մատնաչափի զեղչել։

Գալով օժանդակ նաւերուն, որոշ համաձայնութիւն կարելի եղած է գոյացնել անոնց մասին։ Անգլիա եւ Ամերիկա յաջողած են համոզել Ճափոնը որ հրաժարի 700թօնոց տարողութենէ վար ընդծովեաներու համար քանակ չնշանակելու առաջարկէն։ Ամէն տարողութեամբ ընդծովեաներու թիւը պիտի սահմանափակուի համեմատական կերպով։ Կը կարծուի թէ ընդծովեաներու համար առաւելագոյն տարողութիւն պիտի նշանակուի 2000 թոնօ։

Մասնագէտներու յանձնաժողովին մէջ աշխատանքները կը շարունակուին։

Հակապոլշեւիկ ճակատ Չինաստանի մէջ

Զօր. Չանկ-Քայ-Շէք եւ քրիստոնեայ զօրավար Փէնկ-Եու-Հսիանկ պաշտօնապէս դաշնակցեցան՝ միասին յարձակողական մը կատարելու համար Փէքինի դէմ։ Երկու զօրավարներն ալ կը հաւաստեն թէ այլեւս կ'ուզեն վերջ տալ համայնավար մեքենայութեանց։ Զօր. Ֆէնկ հեռագիր մը ղրկած է Հանքէու, հրամայելով որ Պորոտինը ճամբու դնեն դէպի Ռուսիա։ Զօրավարը ջնջած է կարգ մը քաղաքներու աշխատաւորական միութիւնները եւ երկաթուղային հաղորդակցութիւնները կտրած է Քիւ-Ֆէնկի եւ Հանքէուի միջեւ։

Ալպանասերպ վէճին կարգադրութիւնը

Թիրանայէն կը հեռագրեն թէ Գերմանիոյ, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ դեսպանները Ուրբաթ կէսօրէ վերջ զատ զատ Ալպանիոյ արտաքին նախարարին յանձնեցին նոյնիմաստ ծանուցագիր մը, որով կ'ըսուի թէ Սերպիոյ եւ Ալպանիոյ վէճը կարգադրելու համար «Ն. Վ. Սերպերու, Խրուաթներու եւ Սլովէններու թագաւորը պիտի փոխէ Մայիս 30ին Ալպանիոյ ուղղուած ծանուցագիրը, պայմանաւ որ միաժամանակ ալպանական հանրապետական կառավարութիւնը ազատ ձգէ Ճուրաշքովիչը»։

Այս ծանուցագրերու յանձնումէն վերջ, արտաքին նախարարը պատասխանեց թէ առաջարկուած լուծումը ընդունելի կը գտնէ եւ կը յուսայ թէ պիտի կրնայ խիստ մօտ ատենէն նպաստաւոր գրաւոր պատասխան մը տալ այս մասին։

Նոյն ծանուցագիրը Հինգշաբթի օր յանձնուած էր Սերպիոյ արտաքին նախարարին։ Սերպիա իր կողմէ Պելկրատի Ֆրանսական դեսպանը փոխանորդ նշանակած է՝ Մայիս 30ի ծանուցագիրին ոճը փոխելու փոխելու համար։

Վէճը կարգադրուած կրնայ համարուիլ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԷՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«Մարտակոչ» կը գրէ (8 Յունիս).— Հնդկաստանի Հայերէն պատուիրակութիւն մը հասած է Թիֆլիս, եւ անմիջապէս մեկնած դէպի Երեւան։ Պատուիրակութիւնը յայտարարած է թէ նպատակ ունի ծանօթանալու Խորհրդ. Հայաստանի վիճակին, յանձնարարութեամբ Պոմպէյի, Կալկաթայի եւ այլ քաղաքներու Հնդկահայերուն։ Նոյնպէս մասնաւորաբար պիտի քննեն Ալեքսանդրապոլի աղէտեալներուն իրական վիճակը, եւ այն միջոցները թէ ի՛նչ ձեւով կարելի պիտի ըլլայ օգնութեան հասնիլ անոնց։ Բացի այս պաշտօնէն, պատուիրակութեան անդամները կը փափաքին զբօսական պտոյտ մը կատարել Հայաստանի մէջ։

ՊՈԼՇԵՒԻԿ ՑԵՂ ՄԸ ՍՈՒԽՈՒՄԻ ԿԱՊԻԿՆԵՐՈՒ ՏՈՒՆԸ

«Մարտակոչ»ի (27 Մայիս) մէջ աշխատակից մը կը գրէ.—

Սուխումի մէջ հիմնուած է, 1918էն ի վեր, կապկաբուծարան մը, որ միակն է ամբողջ աշխարհի վրայ։ Ճէնովայի մէջ ալ նման տուն մը կայ, սակայն Սուխումի հաստատութիւնը աւելի լայն գործունէութեան մը լծուած է։

Կապիկներու գեղձերէն մասնաւոր դեղեր պատրաստելով, կը փորձուի դարմանել այն հիւանդները, որոնց հիւանդութեան պատճառ կը դառնան հիւանդ գեղձերը։ Այս դեղերը կը փորձուին յաջորդաբար կենդանիներու, կապիկին, յետոյ մարդուն վրայ։

Կապկաբուծարանի անհրաժեշտութիւնը եւրոպայի մէջ նկատի առնուեցաւ միայն 1924ին։ Այսպէս, 1925ին Ֆրանսա հիմնեց շէնփանզէներու բուժարան մը, ուր ուսումնասիրութեան գնաց Մոսկուայի փրոֆէսէօրներէն Իվանով։ Փրոֆ. Իվանով այն համոզման եկած է թէ կապիկներու յետամնաց ցեղերը աւելի զարգացած ցեղերու միացնելով, զարգացած ցեղերն ալ մարդկային ցեղին վրայ պատուաստելով, կարելի է ստեղծել նոր սերունդ մը, նոր մարդկային ցեղ մը։ Այս աշխատանքը կատարել պոլշեւիկեան յեղափոխութիւն մըն է, որ մարդկութիւնը պիտի ազատէ բազմաթիւ անբուժելի հիւանդութիւններէ։

Իվանովէն յետոյ արտասահման անցաւ փրոֆ. Տոփոլկին, որ ուսումնասիրեց կապկաբուծարանները եւ 14 երիտասարդ շէնփանզէ եւ փոքր ցեղի կենդանիներ գնելով, վերադարձաւ Սուխում, ուր կազմակերպեց կապկաբուծարանը։

ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻ Շ. ԵՎԱՆԳԻՒԼԵԱՆԻ ՄԱՀԸ.— Յունիս 2ին Թիֆլիսի մէջ մեռաւ դերասանուհի Շուշանիկ Եվանգիւլեան, որ 40 տարուան բեմական կեանք մը ունի։ 80ական թուականներուն, առաջին անգամ խաղացած է Սանդուխեանցի թատերախաղերը Բագուի մէջ։ Յետոյ բեմ ելած է Փեթերսպուրկ։ 1903ին, Ալեքսանդրապոլի մէջ կազմակերպեց ժողովրդական ներկայացումներու շարք մը. 1912ին կատարուեցաւ 30ամեայ յոբելեանը։ 1920—1923ին, իր ծննդավայրին՝ Թելավի մէջ մասնակցած է հայ-վրացական ներկայացումներուն։ Յետոյ կ'անցնի Երեւան, շարունակ բեմի վրայ։ Վերջերս, հիւանդութեան պատճառով, հեռացած էր բեմէն եւ կ'ապրէր Թիֆլիսի մէջ, ուր հոգը մտաւ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

Խօսելով Մոսկուայի մահապատիժներուն մասին, «Տէյլի Թելէկրաֆ»ի աշխատակիցը դիտել կուտար, անցեալները, թէ ռուս ժողովուրդին թշնամութիւնը խորհրդային իրաւակարգի դէմ, աստիճանաբար կը տարածուի եւ կը ստանայ վտանգաւոր հանգամանք: Իսկ Կարմիր Սարսափը որ շղթայազերծ կը գործէ ռուսական սահմաններէն ներս ամէնէն բարբարոսական ձեւերով, ինքնապաշտպանութեան յուսահատ միջոց մըն է հանդէպ այդ յարաճուն ատելութեան:

Այս օրուան խժդժութիւնները կը յիշեցնեն, կ'ըսէ թերթը, 1917ի օրերը երբ Լէնինի աշակերտները անխնայ մարդ կը ջարդէին «ի փառս համաշխարհային յեղափոխութեան»: Կարելի է սպասել որ անարդարութիւններ ըլլան նոյն երկիրներուն մէջ ուր բարբարոսական բնազդները բոլորովին անհետացած չեն եւ մարդիկ խորթ են քաղաքակրթութեան արդիական ըմբռնումներուն. սակայն այն ինչ որ տեղի կ'ունենայ այսօր Ռուսիոյ մէջ — մէկ սպանութեան դէմ, քսան մահապատիժ, առանց դատի — երեւոյթ մըն է որ կրնայ պատահիլ միայն պոլշեւիկ Ռուսաստանի մէջ, կ'եզրակացնէ թերթը:

«Օպզըրվըր», որ աւելի հաւատացած է պոլշեւիկներու աստիճանական տկարացման, կը շեշտէ որ սարսափի քաղաքականութիւնը ինքնին կը բացատրէ ռուս վարիչներու վախը եւ մտահոգութիւնները: Իր ուժին վստահ իշխանութիւն մը պէտք չունի շարժման մէջ դնելու իր պաշտպանութեան միջոցները: Ազատական թերթին կարծիքով, ոչ մէկ բռնապետութիւն տեւական է ժողովուրդներուն համար եւ համայնավարութիւնը, ուշ կամ կանուխ, դատապարտուած է քայքայուելու ինքն իր մէջ:

Այս քանի մը խօսքերը ցոյց կուտան թէ ինչ կը մտածեն այստեղ պոլշեւիզմի ապագայի մասին: Իրենց լաւատեսութիւնը անտեղի չէ կարգ մը պատճառներով, թէեւ շատ պաղարիւն են ամէն ինչ վարդագոյն տեսնելու համար:

Յարաբերութիւններու խզումէն յետոյ Վարշաւիոյ սպանութիւնը ենթադրել տուաւ շատերուն որ Մոսկուայի վարիչները պիտի դիմեն ամէն միջոցի, համաշխարհային փոթորիկ մը պայթեցնելու համար: Դէպքերը հաստատեցին իրենց յոխորտանքները եւ կարմիր ճառերը պարզապէս ակադեմական են և Ռուսաստան նիւթապէս անկարող է ծայրայեղ քայլեր առնելու: Կը յիշուի թէ Արգոսի խուզարկութեան առթիւ ինչ բառերով խմբագրեցին իրենց բողոքը Լոնտոնի կառավարութեան: Նոյն ընթացքը գրեթէ, Վարշաւիոյ սպանութեան առթիւ: Պահպանողական թերթերը դիտել կուտան որ Մոսկուայի «զրպարտութիւնները» եւրոպական այս կամ այն պետութեան «դաւադրական» գործունէութեան մասին, նպատակ ունին միայն պղտորելու աշխատաւորներու միտքը, զանազան երկիրներու մէջ: Եւրոպայի, Ամերիկայի կամ ուրիշ վայրերու գիտակից ժողովուրդներու ընդվզումը պոլշեւիկեան գաղափարներու դէմ, հետզհետէ կը ստեղծեն այն տեսակ մթնոլորտ մը ուր չեն կրնար շնչել Լէնինի առաքեալները: Այս ընդվզումը բնազդական է եւ իր աճումը՝ արդիւնք իւրաքանչիւր ժողովուրդի պոլշեւիզմէն վայելած «բարիքներուն»: Այնպէս որ, քաղաքական հորիզոնը ոչ մէկ տեղ պայծառ է Մոսկուայի վարդապետներուն համար: Աւելցուցէք այս աննպաստ պայմաններուն վրայ, Ռուսիոյ տնտեսական եւ արդիւնաբերական վիճակը, որ ոչինչ ունի մխիթարական, եւ հասկնալի կ'ըլլայ Անգլիոյ կամ իր դրացիներուն վերաբերումը այդ երկրին հանդէպ: Պոլշեւիկ վարիչները պաշտօնական կամ անպաշտօն միջոցներով կը փառաբանեն Ռուսիոյ ճարտարարուեստին ծաղկումը յեղափոխութենէն ասդին — թիւերը տարբեր բան կ'ըսեն — սակայն միւս կողմէ Լոնտոնէն Ժընեւ կամ Նիւ Եորք կը վազեն, մուրալու համար քանի մը միլիոնի փոխառութիւն:

«Տէյլի Թելէկրաֆ»ի Պերլինի թղթակիցը կը գրէ թէ հակառակ Մոսկուայի եւ Պերլինի դիւանագիտական սիրաբանութեան, գերման պետական շրջանակները տրամադիր չեն երբեւէ փոխառութիւն ընելու իրենց բարեկամներուն՝ սպասելով անգլեւռուս վէճին եզրակացութեան: Անկէ զատ, պոլշեւիկները կ'աշխատին դրամ ճարել Գերմանիոյ մէջ վճարելու համար Լոնտոնի առեւտրական պատուիրակութեան մուրհակները, մօտ 3 ուկէս միլիոն ոսկիին: Թղթակիցը կ'աւելցնէ որ Մոսկուայի գործակալները պիտի սկսին դարձեալ ծախել ցարական ադամանդներուն մնացորդը, որովհետեւ «փող չունին»:

Լրագրող մը երկարօրէն կը ծանրանայ այս կէտերուն վրայ եւ կ'ըսէ թէ յայտնի ըլլալով իրերու ներկայ վիճակը, Անգլիա կրնայ հանդարտութեամբ դիտել դէպքերը, աչալուրջ հսկելով, բնականաբար, երկրին սահմաններուն վրայ: Ինչ կը վերաբերի այդ հսկողութեան, օրուան վարիչները գլխաւոր միջոցին դիմեցին արդէն, խզելով կապերը Մոսկուայի հետ, թէեւ պէտք եղաւ սպասել երկու տարի. եւ այդ շրջանին մէջ — ինչպէս կը գանգատի պահպանողական յօդուածագիր մը — պոլշեւիկները բաւական գործ տեսան Անգլիոյ մէկ ծայրէն միւսը:

* *

Ռուս գործակալներու վտարումէն անմիջապէս յետոյ, կառավարութիւնը իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է Անգլիոյ պոլշեւիկներու շարժումներուն վրայ:

Որ եւ է գաղափար կամ վարդապետութիւն խաղաղ միջոցներով տարածելու եւ համակիրներ ճարելու ազատութիւն կը վայելէ ամէն անհատ այս երկրին մէջ: Յաճախ կը հանդիպիք հասարակաց վայրերու մէջ քարոզիչներու՝ որոնք իրարմէ քանի մը քայլ հեռաւորութեամբ կը ճառեն իրար հակասող նիւթերու մասին: Մոփսիկականութիւն կը քարոզէ մէկը, իսկ իր դրացին կը փառաբանէ կաթոլիկութիւնը: Պահպանողականներու փառքը երգող ատենախօսէն քիչ անդին կը լսէք հնդիկ մը որ հաւատացեալ կ'որսայ մահմետական կրօնքին: Բազմութիւնը ականջ կուտայ բոլորին ու կ'անցնի առանց ազդուելու:

Համայնավարներն ալ ունին իրենց ատենախօսները այս տեսակ վայրերու մէջ: Ոստիկանը կը լսէ անոնց պոռչտուքները եւ կառավարութիւնը ծանօթ է գրուած ու խօսուած ամէն բաներուն: Բայց կայ երեւոյթ մը, որուն մասին լրջօրէն կը մտածեն պահպանողական վարիչները: Անգլիացի համայնավարները որոնք իրենց դասը կ'առնեն Մոսկուայէն, դիմած են ապահով միջոցի մը, պոլշեւիկեան գաղափարներու տարածման եւ արմատացումին համար: Օգտուելով օրէնքի տրամադրութիւններէն, հաստատած են կիրակնօրեայ դասընթացքներ անչափահաս երախաներու համար: Իրենց կարմիր ուսուցիչները այդ մատաղ միտքերուն կ'աւանդեն այն տեսակ դասեր, որոնք հիմնովին հակառակ են արեւմտեան երկիրներու կրթական ծրագիրներուն. օրինակ — «Մի հնազանդիր մեծերուն», «եկեղեցի մի' երթար», «զինուոր մի' ըլլար» եւ ուրիշ կրակոտ խրատներ: Ինչպէս ամէն վարակիչ ախտ, պոլշեւիզմն ալ կ'օգտագործէ տկարութիւնները ինչ ձեւով որ անոնք ներկայանան: Տնտեսապէս աղքատ ժողովուրդ մը կամ մտքով ու զարգացումով խակ անհատը հաւասարապէս ենթակայ են վարակումի:

Այս տրամաբանութիւնով է որ երեսփոխան մը հարցուց վարչապետին, խորհրդարանին մէջ, թէ կառավարութիւնը ի՞նչ կը խորհի՛ արգիլելու համար այս յեղափոխական դաստիարակութիւնը: Որոշ ծրագիր մը չկայ տակաւին, բայց յայտնի է որ օրուան իշխանութիւնը քայլեր պիտի առնէ այդ ուղղութեամբ:

Բացի կիրակնօրեայ դասաւանդութիւններէն, համայնավար կուսակցութեան կողքին կազմուած է «Դեռատի ընկերներու լիկա»ն, որուն անդամ են ութէն մինչեւ տասնեւհինգ տարեկան խլէզներ: Իրենց երկրորդ տարեկան համաժողովը գումարուեցաւ անցեալ շաբթու: Կարեւոր բանաձեւեր քուէարկուեցան այդ «մանկապարտէզ» ժողովին մէջ՝ հոմանուորութեամբ խելահաս համայնավարներու...: Փոքրիկ աղջիկ մը, հազիւ 14 տարեկան, բողոքեց դպրոցներու մէջ աւանդուած պատմութեան դասերուն դէմ եւ ըսաւ որ «անգլիացի մանուկներուն համար կարեւոր չեն թագաւորներու եւ թագուհիներու հէքեաթները. անոնք պէտք է սորվին աշխատաւոր դասակարգի պատմութիւնը:» Ուրիշ տղեկ մը բողոքեց Ռուսաստանի հետ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզման դէմ: Այս զաւեշտը, որ սարքուած է, ինչպէս յիշեցի, համայնավարներու ձեռքով, տեղի կ'ունենայ պահպանողական, դրամատէր եւ ազնուապետական իշխանութեան մը քթին տակ: Պիտի թոյլ տա՞ն որ երախաները թունաւորուին այս յիմարութիւններով:— Յայտնի չէ առայժմ: Կը մտածեն զանազան ձեւերու մասին եւ հաւանաբար կը սպասեն ուրիշ ծայրայեղութիւններու, փոխելու համար իրենց համբերատար ուղղութիւնը: Դեռ այս շաբթու վեց-եօթը անգլիացի մանուկներ Մոսկուա մեկնեցան — իբրեւ հիւր իրենց ռուս տարեկիցներուն — տեղին վրայ ուսումնասիրելու համար այս վերջիններուն վիճակը... Ներքին նախարարութիւնը չարտօնեց որ անցագիր տրուի անոնց. բայց տղաքը փախան...

Գալով անգլիացի համայնավարներու քաղաքական գործունէութեան, կառավարութիւնը պաղարիւն կերպով կը հետեւի անոնց խաղերուն: Եթէ չըլլար այն մտերմութիւնը զոր ունին աշխատաւորականներուն հետ, կարգ մը խնդիրներու մէջ, կարելի էր ըսել թէ անգլիական «փոքրամասնական շարժումը» (ինչպէս իրենք կը կոչեն) հազիւ թէ քաղաքական ուժ մը կը ներկայացնէ առանձին: Խորհրդարանին մէջ ունին միայն մէկ ներկայացուցիչ: Իրենց հմայքը քիչ-շատ գոյութիւն ունի Արհեստակցական Միութիւններէն ներս: Աւելի կ'աղմկեն քան կը գործեն: Ինչպէս դիտել կուտար անգլիացի բարեկամ մը, այս ժողովուրդը ամէնէն վերջինը պիտի ըլլայ հաշտուելու համար պոլշեւիզմի հետ, որովհետեւ անգլիացի բանուորն անգամ տարբեր խմոր ունի քան իր օտար բախտակիցները: Իւրաքանչիւր ժողովուրդի և անհատի քաղաքական աշխարհահայեացքը արդիւնք է ընկերային ու տնտեսական այն պայմաններուն որոնց մէջ կ'ապրին:

Համեմատութիւնները պահելով, անգլիացի աշխատաւորը կը վայելէ քաղաքական, ընկերային լաւագոյն պայմաններ եւ բնականաբար չի կրնար դիւրութեամբ ազդուիլ Մոսկուայի փայլուն խօսքերէն: Այս կէտը ծանօթ է Գ. Միջազգայինի վարիչներուն եւ այդ է պատճառը որ անոնք կ'աշխատին ամէն գնով քաղաքական բարդութիւններ ստեղծել եւ տակնուվրայ ընել Անգլիոյ ընկերային կարգուսարքը: Այս նպատակին համար կարեւոր ուժ մըն է Արհեստակցական Միութիւններու եւ Աշխատաւորականներու բարեկամութիւնը Մոսկուայի հետ: Բայց զարմանալի է որ այս երկու կազմակերպութիւններն ալ բողոքագիր մը ուղարկեցին Մոսկուա, այս շաբթու, քսան մահապատիժներուն դէմ: Բարեկամական յորդո՞ր մըն է արդեօք, թէ ազդարարութիւն կարմիրներուն:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԱՅԳԻՆ

Ներկայ կտորը կ'արտատպենք Ա. Ահարոնեանի նոր գործէն, «Իմ Գիրքը», որ վերջերս հրապարակ ելաւ, իբրեւ առաջին հատորը իր յուշերուն:

ԽՄԲ.

Դրախտ էր մեր այգին:

Չորս կողմից շրջափակուած բարձր պատերով՝ նա հեռւից նման էր պարսպապատ բերդի: Այդ պատերը... որչափ աշխատանք, որքան ժամանակ ու քրտինք վատնուած՝ մեր շինականի արդար վաստակը թուրք եւ քիւրտ հարամիներից պաշտպանելու համար:

Եւ խորհիլ, որ հայ ժողովուրդը այսպիսի պայմանների մէջ է ստեղծագործել, մշակոյթը զարգացրել...

Ու այդ բարձր, անանցանելի պարիսպների ներսը մի կատարեալ հէքիաթային պարտէզ արհեստաւոր հայրս մի ժամանակ դրաջան հողագործ էր եւ հմուտ, ճաշակով ու գեղասէր պարտիզպան:

Գարունը պճնուած ու բուրաւէտ հարսի պէս էր իջնում մեր այգին. դռնից ներս մտնելիս՝ առջեւդ փռւում էր նախ վարդերի բուրաստանը եւ շուրջը հոտաւէտ սուսամ՝բար կրկչան փոքրիկ ափին: Մայիսեան լուսաբացին, երբ վարդերը բացւում էին փարթամ ու փթթուն եւ սուսամբարները փռում տերեւներն ու փարում վարդենիներին, արբեցուցիչ բուրմունքը բռնում էր այգին. ներս մտնողը ասես արեւելքի առասպելական մի ճոխ պարտէզ էր իջնում:

Մեր ժողովուրդը իր ամենօրեայ տքնութեան մէջ ժամանակ չունի կեանքի գեղն ու բոյրը վայելելու, սակայն նա անկարող է մոռանալ վարդը. սիրոյ եւ երիտասարդութեան բոյրը ծաղիկը իշխում է նրա հոգում, երգերի, օրհնութեան, համակ իր բանաստեղծութեան մէջ: Մեր ժողովրդական ստեղծագործութիւնը վարդով է սկսւում եւ վարդով վերջանում: Սիրածին կարօտ մեր աղջիկը վարդին է հաւատում իր սրտի գաղտնիքը եւ իր կուսական ստինքների տակ առաջին թրթիռը վարդն է յայտնում: «Վարդ աղջիկը», «վարդ հարսը» ու «վարդ կեանքը» սիրոյ շղթայի ոսկէ օղերն են, որոնք գրնգում են մեր երգերի մէջ: Եւ վարդավառը երիտասարդութեան, կրքի, պոռթկումի, վարդի ու ջրի տօնն է. հեթանոս աստծու հնոցից ժայթքած կրակի մի փունջ, որ իր թերթիկների ծալքերում անցած սէրերի բոյրն է պահում գալիք սերունդների համար:

Ու մեր այգին լի էր վարդերով:

Յիշում եմ, անմիջապէս վարդերից յետոյ, բարձրանում էն երկու հաստաբուն ու բազմաճիւղ թթենիներ, որոնց պտուղը հասնում է դեռ Մայիսից՝ գրաւելով ճռուողան սարեակներին: Թթենիներից յետոյ՝ երկու ստուերաշատ ու լայնատերեւ ընկուզենիներ կային, որ մայրս ստիպեց հօրս կտրել. վասնզի ճակատագրական ծառեր են — ժողովրդական իմաստութիւնը գիտէ, որ «ընկուզենի տնկողը նրա պտուղից չի ուտի». այսպէս է աստծու հրամանը: Նրանց փոխարէն բարձրացան քնքոյշ նշենիները, որոնց ծաղիկներն այնքան նուրբ ու զգայուն են, որ ամենաթեթեւ պաղ հովից կը մեռնեն: Նշենիների կողքին, կարճահասակ աղջիկների նման ձգւում են դեղձերը, ծաղկում են առաջինների հետ.քոյրերի պէս եւ գարնան առաջին մեղուներին հայթայթում մեղրի հիւթ: Ցետոյ կեռասենիներն ու ալուչաներն են շարւում ճերմակ ծաղիկներով եւ ձեռք ձեռքի տուած՝ գնում են մինչեւ այգու խորքը, ուր նրանց սպասում են սալորենիները իրենց դալուկ ծաղիկներով: Սրանց դէմ յանդիման խնձորենիներն են ու տանձենիները կարմիր ու ճերմակ ծաղիկներով եւ բոլորը միասին կազմում են մեր այգու գմայլելի «բուլվար»ը, կամ «խիավան»ը, ինչպէս ասում էր հայրս պարսկական բառով:

Ծառերի այս ազնուական հասարակութեան մէջ ծիրանենիները ռամիկների ամբոխն է, որ բռնում է այգու կենտրոնը, մի փոքր օտար առաջիններին, բայց հաստատուն ու յամառ բներով, գանգուր ու չոր տերեւներով, ու թեւով միշտ գերազանց, բեղմնաւորութեամբ միշտ յուռթի, գարնան անակնկալների առջեւ դիմացկուն, յետադարձ ձմեռն արհամարհող, ու նայում են միւսներին զուպւած արհամարհանքով: Դեղձ ու նշենի, սալոր ու ալուչայ մարտի վերջի հովերի խենթութիւնից մեռնում են յաճախ, իսկ ծիրանին կծկում է ծաղիկները, սրթսրթում անժամանակ ցրտի առաջ եւ թեթեւ փսասով դուրս գալիս ծանր փորձութիւնից: Այգու խորքում, մոռացուած փոսի մէջ, դաշտերի տակ փշատենիների շարքն է, քնած ուղտերի պէս ծուռ ու մուռ ու այլանդակ, որոնք սակայն սիրում են դաշտերին նայել եւ ամենաբարձր ցանկապատից իսկ իրենց մուգ կապոյտ ճիւղերը նետում են դուրս, յաճախ կախկխւում վար, մինչեւ գետին: Նրանք տարփոտ բուրմունք ունեն, փօսացած բազուկների պէս ոստեր, ծաղկած փշատենին գարնան սիրոյ պոռթկումի ազդանշանն է: Նրա՛ բուրմունքը սիրազրգիռ է: Ժողովուրդը գիտէ, որ սովորաբար երեխաները ծնւում են փշատի ծաղկելուց ինն ամիս յետոյ...

Այգու կէսից աւելին բռնում է խաղողը. բարձր թմբերի լանջերին որթերի գալարուն ու հանգուցաւոր ոստերը փռուած են կանոնաւոր շարքերով:

Եւ մեր բարդինե՛րը:

Այգու հիւսիսային կողմում վեց շարաններով բարձրանում են նրանք ուղղաձիգ ու կապոյտին ուղղ իրանները դէպ երկինք եւ օրօրւում են հովերի առաջ: Նրանց ստուերը միշտ դուրս է այգուց, մեծ ճամբին: Ամառուայ շոգերին այդ ստուերը երկնային օրհնութիւն է զաղրած աշխատաւորների եւ իրենց վաստակաւոր անասունների համար:

Ուռիների քոյրերն են բարդիները, սուգ ու տրտմութիւն նրանց թողած՝ եւ իրենք չը գիտեն ինչ մի կսկիծ ունին՝ բարի ու խոհուն միաժամանակ: Բարձրից են նայում այգուն, բայց ո՛չ որպէս արթուն ու զգաստ պահապան, այլ որպէս աշխարհի չարն ու բարին հեզնող իմաստուններ, որոնք վաղուց գիտեն, որ կեանքն այսպէս է եւ այսպէս էլ կ'ընթանայ: Միայն փոթորիկի ժամերին նրանք ցաւի սարսուռ ունեն, ու յետոյ դառնում է անհնարին ողբ ու կոծ, անհեղ հողմերի շնչի տակ իրար են խառնում խուճապած բանակի պէս եւ ամեն մէկը միւսին է փաբում բնութեան սարսափը միասին ապրելու ու ողբալու համար:

Ա՛հ, մեր բարդիները փոթորիկի ժամին՝ հզօր կեանք ու տառապանք:

Եւ առուակները Արաքսի առնուշահամ ջուրն էին բերում ոռոգելու համար վարդ ու կանաչ, ծառ ու խաղող:

Այսպէս է մեր այգին. այսպէս տեսայ ես նրան, երբ արեւ ու աստղեր ապրեցի, երբ ծաղիկ ու դաշտի բուրմունքը խմեցի:

Որչափ ջանք էր թափել հայրս ամէն մի տունկի, խաղողի ամէն մի որթի, իր խիավանների, ածուների, առուների եւ թմբերի վրայ: Ջրին հաւասար՝ քրտինքով ոռոգել, մինչեւ որ այգին դրախտ դառնար:

Եւ գարնան վերջերից մինչեւ ուշ աշուն անբաւ բարիք էր թափւում այգուց դէպի տուն, որպէս առատութեան եղջիւրից: Մայիսի վերջին թութ ու կեռաս, յունիս-յուլիսին ծիրան ու խնձոր, օգոստոս ու սեպտեմբերին դեղձ, տանձ ու խաղող:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

ԳՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՋԱՐԿ

(Պոլշեւիկ բանաստեղծութիւն)

Երեւան՝
Բանւորի փողոց
Գոց . . .
Ցիղմ ու անձրեւ ու որոտում...
Ուստա Համօն վաճառում՝
վարունգ, դդում...
Համալ Մկօն անձրեւի տակ ե.
դե՛ր խըխում...
Պրոլետ Աբօն գիրք է ծախում . . .
Ընկաւ կայծակ՝
Բացեց մի ծակ . . .
Էդ ծակի մէջ մտան մկեր
Ու երգեցին պրոլետ երգեր.
«Պրոլետարնե՛ր,
Ասէ՛ք, կարգի,
Լըսէ՛ք, չա՛րքի,
Արա՛գ, կըրա՛կ,
Համազարկի . . .
Հիռո՛ւն, հըրա՛շք,
Ընկաւ ըսպիոն,
Նենգ Ալպիոն . . . :

Մոհմատ Կարօ Իվանովիչ

ՄՈՆԹԷ ՔԱՐԼՈՅԻ ԵՐԳԵՐ

(Ռոմանթիկ բանաստեղծութիւն)

Կը յիշե՞ս, այն երջանիկ երեկոն, սիրուհի տիկին, երբ Թեւ Թեւի կը շրջէինք Միջերկրականի եզերքը, մեր սիրոյն հաշուեկշիռը ընելով:

Երեկոն գեղեցիկ էր. արեւուն շողերը ճինչուն սդերլինները նման կը թափէին ալիքներուն վրայ, իսկ տերեւները կանանչ տոլարներու պէս կը տեղային մեր վրայ:

Ի՜նչ երջանիկ էինք: Գրպանիս մէջ երաժշտութիւն կար:

Որքան նախընտրելի է գրպանի ժազ-պանտը քան Շոփէններն ու Պեթհովէնները: Ո՜հ, քանի՜ երջանիկ էինք: Ես պառկեցայ կուրծքիդ վրայ, բարձ ունենալով Համբարձումեանէն գնած ադամանդներդ ու մարգրիտներդ:

Արեւն ալ մեծ գոհարատուփի մը նման կը փակուէր: Ամէն կողմ ոսկի էր ու Թղթադրամ ու գոհար: Շրթունքներս կուրծքիդ չէքին վրայ կը ստորագրէին խոստումներ, մինչ մատներս ալ կ'ընէին ոստումներ...

Միոզօթիս

Եւ ըսել թէ այս երկու քերթուածներուն կուսակցութիւնները կը ձգնին ըլլալ քոյր-եղբայր կամ երիկ-կնիկ:

Աս ալ իմ գրական քննադատութիւնս:

ԸՆԿԵՐ ՎԱԶՐԻԿ

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ.— Ռուս վիպագիրը վերջերս աւարտած է նոր ու մեծ վէպ մը, *Քառասուն Տարի*, որուն վրայ աշխատած է երկար տարիներ:

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆ.— Հայաստանի պետական Համալսարանի մասնաւոր յանձնաժողովը կազմած է մասնագիտական բառարան մը, որ կը պարունակէ 7000 բառ:

ՔՐՏԱԿԱՆ ՍԻՐԵՐԳ

ԱՂՋԻԿԸ.— Տղա՛յ, հոգի՛ս, երազիս մէջ այս գիշեր, հօրդ բակին մէջ ծառ մըն էր կանանչցեր: Անոր երկու ճիւղերը կտրած էին, այդ երկու ճիւղերուն վրայ զոյգ մը կարմիր խնձորներ կային եւ երկու գեղեցիկ սիրամարգ թռչուններ ալ անոնց մօտը թառած էին:

ՏՂԱՆ.— Աղջի՛, հոգի՛ս, այն ծառը որ հօրս բակին մէջ կանանչացեր էր, քու հասակդ էր: Այն երկու ճիւղերը որ կտրուած էին, քու սեւագեղ խոպոպներդ էին: Այն երկու կարմիր խնձորները որ ծառին վրայ կախուած էին, քու երկու շամամ ծիծերդ էին. եւ այն երկու գեղեցիկ թռչունները որ թառած էին, մեր սիրահար սրտերն էին . . .

ԱՂՋԻԿԸ.— Տղա՛յ, իմ հոգի՛ս, քու անունդ է խոտէտա (Աստուածատուր), շա՛տ թանկագին. ոսկիէն աւելի սուղ է քու կեանքդ ու շատ կտրիճ ու գեղեցիկ ես: Քու մէկ համբոյրդ որ առաջ հինգ ղրուշ կ'արժէր, հիմա ոսկիէն առաւել է:

ՏՂԱՆ.— Աղջի՛կ, իմ հոգի՛ս, քու անունդ է Սինամ: Սիրտդ թուղթ է. իմ լեզուս գրիչ է. եկո՛ր երթանք Շէյխին եւ Մէլէին մօտ թուղթ մը շինել տանք որ մեր երկուքին սիրտերէն շատ բարձր ըլլայ:

ԱՂՋԻԿԸ.— Տղա՛յ, հոգի՛ս, իմ անունս է Սէյրան, քար ու պար է (քէհրիպար սաթ), ու մերձան: Եկո՛ր երթանք հօրս տուն, թող քու կարմիր դէմքդ իմ վառ սրտիս դարման ըլլայ:

Թարգմ. քիւրտերէնէ

ԱԼԻՔՍԱՆ ՆՈՒՐԻՃԱՆԵԱՆ

ԱՍՈՒԼԻՍ

Կոմիտաս վարդապետի շուրջ. հայ մամուլին մէջ, երբեմն, սորվուութիւն է ողբեր գրել:

Ես, նախ, մեծ երաժշտագէտէն, կ'ուզեմ երկու ոտանաւոր կարդալ ձեզի, խունկի ու յիշատակի պէս տօնական:

* *

Թէ խոր ու անանց սարեր ու
ձորեր,
կատղած, փրփրած եւ անծիր
ծովեր
Պատնէշ կը կանգնին իբր հսկայ
կամ քաջ,
Դարձեալ ես անահ կը սուրամ
յառաջ,
Ժպիտն երեսիս
Կրկին կը տեսնեն:

(Այս ոտանաւորը գրուած է իր մէկ լուսանկարին վրայ, զոր «նուիրում է իւր մօր, Զմրուխտին, որդիական անմոռաց սիրով»:)

*

Թա՛նգ է ինձ համար յանկեղծ
բարեկամ,
Մորա սուրբ սէրն է սրտումս
անմոռանամ,
Ինձ բախտն ու ալիք թո՛ղ անդունդ ձգեն,
Սակայն իմ սրտին ազդել կարող
չեն:

(Այս ոտանաւորն ալ նոյնպէս լուսանկարի վրայ, «Նուիրում է բարեկամական քաղցր սիրով եւ անհուն բերկրանքով յիշատակներով Կ. Պօյաճեանին»: Երկու ոտանաւորներն ալ ստորագրուած են Սողոմոն Ա. սարկ. Սողոմոնեան անունով, երբ դեռ սարկաւագ էր Էջմիածնի մէջ, ինչպէս կը վկայէ թուականը, 5 բ. 1893:)

* *

Ու հիմա, երկու յարձակում, արդար եւ իրաւ:

Վերջերս, Թուրք գրագիտուհի մը, Խալիտէ Էտիպ Հանըմ, եւրոպական մամուլին մէջ ելեր կը պնդէ թէ Կոմիտաս վարդապետ, շրջանաւարտ՝ Հոռմի երաժշտանոցէն (?), թրքական ծագում ունի (!) եւ իր ձայնագրած երգերը հայերէն բառերու վրայ թրքական եղանակներ են (՛):

«Օնպաշի» Խալիտէ Էտիպ Հանըմ, ամէն բան է, ինչպէս կը սիրէ ըլլալ կիներու դասակարգ մը: գրագիտուհի, կրթական գործավար, օնպաշի (մէլլի կուիններուն ընթացքին), եւ անպատկառ ինքնավստահութեամբ՝ երաժշտագէտ ու բանասէր:

Աւելցուցէք նաեւ՝ պառաւ:

Վերջապէս, այս մեր 20րդ դարուն, այլեւս անկարելի է չընդվզիլ բոլոր անոնց դէմ, որոնք պատասխանատուութեան զգացում չունին: կարելի չէ հանդուրժել որ ամէն պատահական եազ-ճըզ գրող անպատասխանատու եւ մեծ վճիռներ տայ, անարգէ պատմութիւնը եւ գիտութիւնը:

Զինադադարին, Քէօփրիւլիւ Զատէ մը յանդգնեցաւ բովանդակ հայ աշուղական բանահիւսութիւնը թրքացնել: Ադ ալ բա՞ն է: Պոլսոյ Թուրք համալսարանին մէկ դասախօսը անպատկառ համարձակութեամբ վերջերս ուզեց թրքացնել բովա՛նդակ հին հելլենական քաղաքակրթութիւնը: Եւ Խալիտէ Էտիպ Հանըմ, պատասխանատուութեան պակասի նոյն ախտովը, կը ջարդէ նաեւ հայ արուեստը: Իր ո՞ր ականջը կը հասկնայ երաժշտական ազգային ոճերը, բաւակա՞ն կը նկատէ քոլէճի աշակերտուհիի ուղեղը փոխելու համարպատմութիւնը, ինչպէս, գիւղութեամբ, կը փոխէրիր ամուսինները: Ծանօ՞թ է քէօթահիոյ Հայերուն գաղթին Արարատեան դաշտէն դէպի արեւմուտք:

Բայց կարելի չէ նոյնիսկ վիճնլի նկատել այն հարցերը, մեր երաժշտութեան հայեցիութիւնը, մեր աշուղներուն արուեստը, Կոմիտասի գերդաստանին ծագումը, վերջապէս մեր պատմութիւնը, զորս Թուրքերը կը չափեն իրենց գօտին աղշին շինելով:

Ու կը պատահին Եւրոպացիներ, որոնք իրենց համայնագիտարաններուն համար իբրեւ պատրաստ կարծիքներ կ'ընդունին պէյերու եւ հանըմներու աժան խօսքերը...

* *

Ունինք Կոմիտաս վարդապետ մը: Սնտուկի մէջ դրած ենք զայն, խնամատար մայրիկի պէս յանձնախումբ մըն ալ՝ վրան պահապան:

Ունինք մեր մէջ դասակարգ մը, որ շատ կը սիրէ մեծ մեռելներու աջքեւ մոմակալ կենալ, մեծ հարսնիքներու կնքահայր ըլլալ եւ մեծ հանդէսներու «կարգադիր յանձնախումբ» ընտրուիլ:

Չեմ գիտեր եւ չեմ ալ հետաքրքրուիր թէ որոնցմէ կազմուած է Կոմիտասի խնամատար մարմինը: Սակայն գիտեմ թէ աննշան թիթեռնիկներու պարը խաղացին նշանաւոր լոյսի մը շուրջ:

Իբրեւ լուրջ, հիմնական գործ, ի՞նչ ըրին Կոմիտասը բժշկելու համար:

Նետեցին անկելանոց մը: Կոմիտաս մնաց հոն, ու կը քաշքշէ իր հիւանդութիւնը: Ո՞վ կը համարձակի համոզել թէ Վիէննացի փրոֆէսէօրը, Փրէօյտ, չէր կրնար լուսաւորել Կոմիտասի գանկը, որ յանկարծ խաւարեցաւ: Ո՞վ կրնար ըսել թէ հոգեվերլուծում մը բարիք չպիտի բերէր այս հիւանդին, որուն ծանօթները փաստեր կուտան կեանքին, ներքին սպաննուած զգացումներուն մասին:

Ըսելիքներ շա՛տ...

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ՀԵԾԵԼԱՆԻՒՈՎ

Երէկ հրջիկները կատարեցին Պռէսթէն-Վան հանգրուանը 208 քիլմ.: Շրջիկները Տինանէն ճամբայ ելան առաւօտուն ժամը 6ին, Վան հասնելու համար կէսօրէ ետք ժամը 12.50ին:

Այսօր անոնք պիտի կատարեն՝ ութերորդ հանգրուանը Վանէն Սապլ, 204 քիլ.: Մեկնում առաւօտուն ժամը 6ին: Իսկ վաղը իններորդ հանգրուանը, Սապլէն-Պոռտօ 285 քիլ.: Մեկնում առաւօտուն ժամը 5ին:

Ինչպէս գրեցինք, մեկնող հրջիկներու ամբողջական թիւն էր 143:

Մեկնումէն ի վեր 67 հրջիկներ ձգած են շրջանը ու ներկայիս կը մնայ միայն 76 հոգի: Շրջանը ձգող հրջիկներէն 62 պարզ՝ իսկ մնացած հինգը բուն հրջիկներն են: Այս 62 պարզ հրջիկները որոնք դեռ դժուարին հանգրուաններու չհասած, ձգեցին շրջանը, գրեթէ բոլորն ալ նոր մասնակցողներ են: Շատ քիչերն են որ որոշ պատճառներով կամ արկածի հետեւանքով շրջանը ձգած են:

Մինչեւ ներկայ հանգրուաններու ընթացքին Dilecta ընկերութեան հեծելանուորդներն էին որ ընդհանուր դասաւորման գլուխը կը գտնուէին, որոնց բոլորն ալ Ֆրանսացիներ են.—Փէլիսիէ, Լը Տրօկօ, Բիւվըլիէ եւն.: Սպասենք լեռներու հանգրուաններուն, որոնց շրջանը կը սկսի 30 Յունիսին, Պայեօնէն Լիւսօն 326 քիլօմեդր:

Վեցերորդ հանգրուանը՝ Տինան Պռէսթ, 206 քիլոմեդր, կատարուեցաւ Ուրբաթ օր: Շրջիկները Տինանէն մեկնեցան առաւօտուն ժամը ճիշտ 6ին:

Այս վեցերորդ հանգրուանը դժբախտ օր մը եղաւ Dilecta ընկերութեան համար:

Ֆրանսացիներուն ամենալաւ կարծուած հեծելանուորդը և հաւանական յաղթականը՝ Ֆրանսիս Փէլիսիէ, Պռէսթի 60 քիլոմեդր մնացած Morlaixի մէջ ստիպուեցաւ շրջանը վերջնապէս ձգել, չկարենալով շարունակել: Ֆրանսացիները այս տեսնելով կը պոռային. «Օ՛ն, Ֆրանսիս, 60 քիլոմեդր մնաց, ոգեւորութի-ն», բայց անօգուտ. ուժերը չէին զօրեր աւելի առաջ երթալու:

Իր կինը որ իրեն կը հետեւէր ինքնաշարժով՝ կը հասնի քիչ յետոյ եւ զայն կ'առնէ իր ինքնաշարժին մէջ: Բայց դեռ Dilecta ընկերութեան հեծելանուորդներ կան որ կը գտնուին ընդհանուր դասաւորման գլուխը:

Վեցերորդ հանգրուանը շահեցաւ Ֆրանսացի Տիւք՝ որ Պրէսթ հասաւ ժամը 13.47'39"ին: Երկրորդ՝ Տը Վէլ:

*** Սպանիայէն կը հեռագրեն թէ՝ երկու նշանաւոր քալողներ՝ Լըքուօնա եւ Լարայա կուգան աւարտել Սպանիոլ հրջանը քալելով, 132 օրէն պիտի կտրեն 5000 քիլ. ճամբայ:

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՂՋԿԱՆ ՄԸ ՄԱՐՏԻՐՈՍՈՒԹԻՒՆԸ.— Որբանոցէ մը ելլելով, Սիլվի, 18 տարեկան աղջիկ մը, ծառայութեան մտած էր Նորմանտացի հողագործ ընտանիքի մը մօտ: Հոն կը ծանօթանայ հարուստ երիտասարդի մը, որ ամուսնութեան խոստումներով կը խաբէ աղջիկը: Երբ Սիլվի յղի կը մնայ, երիտասարդը կը լքէ զայն: Այն ատեն, Նորմանտացի ընտանիքն ալ կը ճամբէ իր յղի ծառան: Եւ Սիլվի, անօք ու յուսահատ, կը դիմէ մէկ քրոջը, որ կը բնակէր Փարիզ:

Փարիզի մէջ, քրոջը բնակարանը կը դառնայ աղջկան համար ճշմարիտ տանջարան մը: Գիշեր զօրեկ կ'աշխատցնեն, կը զրկեն կերակուրէ եւ շարունակ կը ծաղրեն իր ապօրինի յղութիւնը: Կիրակի օրերը, գոց կը զարնեն ճաշասրահին եւ տունը մինակ կը ձգեն խեղճ աղջիկը, որ կը ստիպուի դիմել նպաստամատոյցին խոհանոցները:

Վերջապէս, առջի օր, չկարենալով հանդուրժել ծաղր ու ծանակին, եւ յղութեան ցաւերուն, կը ձգէ տունը եւ կ'ելլէ փողոց: Փողոցը, քարերուն վրայ կը ծնի աղջիկ մը: Դրացիները կը հասնին օգնութեան, եւ հիւանդանոց կը փոխադրեն տղաձգան մարտիրոս մայրն ու նորածինը:

ԳՈՂԻ ՆՈՐ ՀՆԱՐՔՆԵՐ.— Փիէր Լըպայրի, որ ընկերութեան մը հաւաքիչն է, փանթէնի մէջ ընկերութեան յաճախորդներէն զանազան մասնավճարներ գանձելէ յետոյ, երբ վար կ'իջնէր պանդոկէ մը, սանդուղին վրայ, մութ անկիւն մը երկու անծանօթներ կը յարձակին եւ քիթին կը բռնեն թմրեցուցիչ դեղ մը: Յետոյ դրամապանակը առնելով կը մեկնին: Լը Պայրի, արթննալով, կը բարձրանայ պանդոկին վերի սենեակը, ուրկէ կ'իջնէր քիչ առաջ: Հազիւ ներս մտած, կը նուաղի: Սթափելէ յետոյ կը պատմէ դէպքը: Գողերը անծանօթ են:

ԽԵՆԹ ՄԸ.— Մարսէյլի մէջ կահավաճառ մը, իր խանութին առջեւ նստած, լուր կը ժողվէր օրաթերթի մը էջերէն: Յանկարծ, դրացի Նիքոլային շուքը ինկաւ թերթին վրայ:

Կահավաճառը բարեւ տուաւ, Նիքոլա բարեւը չվերցուց անգամ: Նոյնիսկ հանեց ատրճանակը եւ փորին, կողերուն եւ ուսերուն մէջ գնդակ լեցուց:

Մարդը մեռաւ եւ խենթը փախաւ:

ՀԱ՞Ի ԹԷ ՄԱՐԴ.— Հաւի վաճառական մը, ինչպէս ամէն օր, առջի օր ալ ընդունեց բազմաթիւ հաւի վանդակներ: Երբ վանդակին մէկուն բերանը բացաւ, մէջէն դուրս տնկուեցաւ մարդ մը, թաւամազ եւ պատառատուն, թրջած հաւի պէս: Մարդը դուրս ելաւ եւ սկսաւ առատօրէն հայհոյել: Քնաթաթախ աչքերը սրբելով, կը նեղանար վաճառականին, որ քունը խանգարած էր: Ու գատի գացին ոստիկանատուն:

Վաճառականը շատ կծծի էր: Բեռնակիրներուն իր բարելոյսն իսկ չէր կամենար: Եւ բեռնակիրները, վրէժ լուծելու համար, կը գտնեն գինով մը, որ կիսակենդան կը խռկար փողոցը: Շալկեցին, վանդակի մը մէջը թխեցին ու փոխադրողէքն ալ վաճառականին հաշուոյն գանձելով, տարին վաճառականին խանութը:

ԿԱՅԾԱԿ.— Փրիվայի մօտ, Ավըլա գիւղին շանթարգելին վրայ կայծակ ինկաւ, եւ ելեկտրական թելը բռնկելով բազմաթիւ մարդիկ վիրաւորուեցան: Իսկ Էմիլ Քլավէլ մեռաւ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Զ. Ռ. Մ. ԵՒ Պ. ՆՈՒՊԱՐ

Պ. Պօղոս Նուպար, 13 Յունիս 1927 թուակիր նամակով մը, պատասխանելով Զ. Ե. Ռ. Միութեան Կեդր. Վարչութեան առաջարկին հետեւեալ նամակը ուղղած է.—

«Ստացած եմ Ձեր 27 Մայիս 1927 թուակիր նամակը, որով ինձ կ'առաջարկէք ձեր միութեան պատուակալ նախագահութիւնը:

«Թէեւ առողջական վիճակս եւ յառաջացած տարիքս ինձ կը ստիպեն չընդունիլ ո եւ է պատուակալ կամ այլ պաշտօն, բայց եւ այնպէս կ'ուզեմ բացառութիւն մը ընել ձեր Միութեան որ արժանի է համակրութեան և հոգածութեան:

«Կ'ընդունիմ ուրեմն ձեր առաջարկը եւ հաճոյքով կը ներփակեմ 500 Ֆր.ի չէք մը, Crédit Lyonnaisի վրայ՝ ձեր սնտուկին համար:»

ՄԵՐ ԹՂԹԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք գաւառի մեր Թղթակիցներէն որ զանազան Թերթերու մէջ եղած քաշքշուքներով եւ գռեհիկ սուտերով չզբաղեցնեն մեզ եւ աւելի հիմնական հարցերով զբաղին:

''ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

Զ. ՈՒ. Տ. 160 ԼՐՏԵՍԸ

Այս կինը գերմանիոյ ծառայութեան մէջ մտաւ 1915ին, երբ իր աղախին կ'աշխատէր Մանհայմի մէկ պանդոկին մէջ: Պէտք եղած կրթութիւնը ստանալէ յետոյ ղրկեցին Ֆրանսա հոն իրեն երեք զաւակներուն քով մնալու պատրուակով:

Սկիզբները, ժամանակաւորաբար զբաղեցաւ պատերազմական գործարաններով. աշխատելու իր եղանակը շատ պարզ էր, որով կրնար ամէն կասկած իրմէն հեռացնել:

Ինքզինքը եռանդուն հայրենասէր ցոյց տալով եւ ամէն տեղ Գերմաններուն դէմ հայհոյելով, կը յաջողէր իբր աշխատաւոր մտնել ազգային պաշտպանութեան համար աշխատող գործատան մը մէջ. հոն՝ ամէն ինչ ուշի ուշով կ'ուսումնասիրէր եւ տեղեկագիր մը կուտա, իր պետ լրտեսին:

Գործատան մը մէջ, պէտք եղած տեղեկութիւնները հաւաքելէ յետոյ, որեւէ պատճառ մը կը հնարէր եւ գործատան վարիչը կը ստիպէր որ զինքը վտարէ, յետոյ, ուրիշ տեղ մը կ'երթար իր արհեստը կիրարկելու:

Բայց օր մը օձիքը ձեռք տուաւ վերջապէս, եւ կասկած հրաւիրեց իր վրայ:

Այն ատեն, խիստ հսկողութեան ենթարկուեցաւ եւ տեսնուեցաւ որ, այս կինը չէր գոհանար միայն թշնամիին տեղեկագիրներ հասցնելով, այլ նաեւ մեր զինուորներուն նամակնելէն քաղուածներ ալ կը հաղորդէր անոր:

Իրօք, մեր զինուորները իրենց ազգականներուն ղրկած նամակներուն մէջ, ճակատի մասին հազար մանրամասնութիւններ կուտային:

Տնեցինները՝ ուրախանալով որ իրենց զինուոր ազգականներէն նամակ ստացած են, իրարու հետ կը շաղակրատէին եւ իւրաքանչիւրին տուած լուրը իրարու կը հաղորդէին, առանց կասկածելու թէ լսողներէն մէկը կրնար զանոնք շահագործել ի նպաստ թշնամիին:

Այս լրտես կնոջ թղթակցութիւնները քննուելով, տեսնուեցաւ թէ՝ երկու նոր միջոցներ կը գործածէր իր տեղեկութիւնները հաղորդելու համար:

1.— Երկու բարակ քառթ փոսթալներ իրար կը փակցնէր, իր նամակը անոնց միջեւ գետեղելէ յետոյ:

2.— Նամակադրոշմին եզերքի ակռաները այնպէս մը կը կտրէր որ, մասնաւոր նշանակութիւն մը կ'ունենային:

Երբ իր լրտեսութիւնը փաստուեցաւ, այս ալ մահուան դատապարտուեցաւ: Եւ իրեն պէս շատերուն նման, մինչեւ վերջին պահը չկրցաւ հաւատալ թէ մահուան պատիժին պիտի ենթարկուէր:

— Բնաւ մարդ չեմ սպաննած, կ'ըսէր, ինչո՞ւ կ'ուզեն զիս սպաննել:

Երբեք չկրցաւ հասկնալ թէ՝ իր ոճիրները քանիներո՞ւ մահուան պատճառ եղած էին:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ ՄԸ

Ցայտնութիւններու այս շարքը կատարեալ չպիտի ըլլար, եթէ զանց առնէի շատ ապահով միջոց մը, զոր իրենց տեղեկութիւնները պերլին հասցնելու համար, գերման լրտեսները կը գործածէին:

Օրաթերթերու փոքր ծանուցումներն էին որ կը շահագործէին այս նպատակաւ:

Ըստ երեւոյթին՝ այս փոքրիկ ծանուցումներուն չափ անվնաս բան չկայ եւ սակայն գերմանները կրցան զանոնք ալ վերածել այն տեսակ զէնքի մը, որով մեզ բաւական նեղել յաջողեցան:

Եւ ինչպէս շատ մը պարագաներու մէջ, Նորէն գիպուածն էր որ այս անգամ ալ մեզ թոյլ տուաւ երեւան հանել այս նոր սատանութիւնը:

Ատենէ մը ի վեր, թղթատարական հակակշռի կեդրոնները նշմարեր էին թէ՝ անկանոն կերպով կը փոխանակուէին կասկածելի այն թղթակցութիւնները, որոնց վրայ հսկելու պաշտօն ունէին:

Նոյն իսկ շատ մը տեղերու մէջ բոլորովին դադրած էին:

Անմիջապէս իրողութիւնը տեղեկացուցին մեր փոխ-լրտեսական կեդրոնին, որ խնդիրը լուսաբանելու համար քննութեան ձեռնարկեց:

Կարգ մը կասկածելիներ, որոնց նամակագրութեան մօլութիւնը շատ ծանօթ էր, ամիսէն աւելի էր որ դադրած էին պեանի, Ցուրիխի եւ Պարչելոնայի հետ թղթակցելէ. ասոնք մասնաւոր հսկողութեան տակ առնուեցան:

Նախ, որեւէ բան կարելի չեղաւ երեւան հանել: Այս կասկածելի մարդիկը (որոնց շատ ալ կարեւորութիւն չէինք տար, եթէ ոչ արդէն շատոնց գիրենք դրած պիտի ըլլայինք մեզի վնասելու անկարող վիճակի մէջ) նորէն սակայն, ինչպէս անցեալին մէջ, կը շարունակէին զբաղիլ իրենց սովորական լրտեսութեամբ:

Սակայն, այլեւս չէին գրեր, ինչ որ մեզ շատ կը մտատանջէր, որովհետեւ, հակառակ անոր որ թղթակցութիւնները դադրած էին, սակայն գոնէ երկու առթիւ ստուգեցինք որ գերմանները դարձեալ կը շարունակէին շատ կարեւոր տեղեկութիւններ քաղել:

Ժամ առաջ պէտք էր առաջքը առնել:

Բայց ինչպէ՞ս:

(Շար.)

Պոլշեւիկեան նղնոնսատուն Աթէնքի մէ՞ջ

«Թայմզ»ի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ վերջին օ-րերս Աթէնքի ոստիկանութիւնը տեղեկութիւն առած էր թէ համայնավարները կը ծրագրեն տինամիթով օդը հանել Աթէնքի իտալական դեսպանատունը:

Այս մասին տեղեկութիւն հաղորդող մարդը դրամական մեծ վարձատրութիւն պահանջած է: Կատարուած քննութեան հետեւանքով, բան մը չգտնուեցաւ մատնանշուած վայրերու մէջ: Յետոյ, սակայն խուզարկուեցաւ տեղեկութիւն տուողին տունը, ուր տինամիթներ եւ հրթիռներ գտնուեցան: Մարդը ձերբակալուեցաւ, իբրեւ արգիլուած զէնքեր պահող:

Շթրեզեմանի ճառին վրայ

Գերմանիոյ արտաքին Նախարարին ճառը ընդհանուր հա-ւանութեան արժանացաւ Ռայխսթակի մէջ, բացի աջակողմեան փոքրամասնութենէն եւ համայնավարներէն: Գերման մամուլը եւս առ հասարակ իր հաւանութիւնը կը յայտնէ:

Լոնտոնէն առնուած հեռագիրներ նոյնպէս ցոյց կուտան թէ Շթրեզէմանի յայտարարութիւնները լաւ տպաւորութիւն առաջ բերած են պաշտօնական եւ կիսապաշտօն շրջանակներուն մէջ:

Զօր. Ֆօն Բավէրս, որ արեւելեան սահմանի ամրութեանց քանդումին մասին իբրեւ պատուիրակ Փարիզ եկած էր, քանի մը օրէն, դաշնակից զինուորական մասնագէտներ պիտի հրա-ւիրէ՝ հակակշռի ենթարկել տալու համար քանդուած ամրու-թիւնները: Այս քննական պտոյտը պիտի տեւէ մօտ 10 օր: Ֆրանսայի ներկայացուցիչը պիտի ըլլայ հրամանատար Տիւրան:

Գերմանիա այս կերպով խօսքէն գործի կ'անցնի եւ ցոյց կուտայ իր բարեացակամութիւնը:

Երբ դաշնակից մասնագէտները նպաստաւոր կարծիք տան ամրութեանց քանդումին մասին, Գերմանիա պիտի փութայ օգտագործել զայն եւ անմիջապէս պահանջել փոխադարձաբար, որ Հռենոսի գրաւման զինուորներու թիւը ցեղչուի:

Ատլանտեանի ճեւոնները

Հրամանատար Պայրտ շաբաթ առտուան դէմ պատրաստ էր մեկնելու Նիւ Եորքէն «Միս Ամերիկա» օդանաւով: Հազա-րաւորներ կանուխէն փութացած էին Ռուզվէլթֆիլտի օդանա-ւային կայանը: Գիշերը օդանաւը արդէն իսկ դաշտին վրայ բերուած էր եւ բոլորովին մեկնելու պատրաստ վիճակի մէջ դրուած: Ժամը 10ին յանկարծ խիստ սաստիկ փոթորիկ մը ծագեցաւ եւ քիչ մնաց օդանաւը կեցած տեղը պիտի քան-դուէր: Ներկայ ոստիկանները, մեքենագէտները, թղթակիցները եւ բոլոր մօտը գտնուողները օգնութեան փութացին, օդանաւը գետնի վրայ պահելու համար: Փոթորիկը ժամը 60 քիլոմեդր արագութեամբ կը սուրար, ու այդ ո ժգնութեան տակ օդանա-ւը յարդի շիւղի մը պէս ինքնաբերաբար թռչելու վիճակին մէջ էր: Բարեբախտաբար տասը վայրկեան վերջ փոթորիկը դադրեցաւ: Նոյն պահուն Ատլանտեանի վիճակին մասին առ-նուած լուրերը շատ դէշ էին: Այդ պայմաններուն տակ ճամ-բայ ելլել՝ անձնասպան ըլլալ կը նշանակէր: Ժողովուրդը երկու ժամ եւս սպասեց, ու յուսախաբ մեկնեցաւ, երբ յայտարար-ուեցաւ թէ ճամբորդութիւնը յետաձգուած է:

⁘ Չէմպըլին եւ Լէվին Երեքշաբթի օր կէսօրէն վերջ Փա-րիզ պիտի համնին: Երկու Ամերիկացիները այսօր Փրակայէն Վարշաւա պիտի մեկնին, վաղը Վարշաւայէն Ցուրիխ պիտի երթան, ու Երեքշաբթի անկէ ուղղակի պիտի գան Փարիզ, ուր պիտի մնան մինչեւ Յուլիս 12:

Ասոնք կը յուսան թէ մինչեւ այն ատեն Պայրտ եւս հա-սած պիտի ըլլայ Փարիզ, ու մտադրած են առաջարկել անոր որ միասին Նիւ Եորք վերադառնան օդանաւով:

Երկու օդանաւերու միասին ճամբորդութիւնը այն առաւե-լութիւնն ունի, որ եթէ մէկուն վտանգ մը պատահի, միւսը կրնայ օգնութեան համնիլ զանազան եղանակներով:

⁘ Անգլիական բանակի օդանաւորդ սպաներէն Ճ. Քօքս և Ռօուսթըն Մայիս 26ին Գօնիայէն ճամբայ ելած էին դէպի Պոլիս, սակայն յետոյ լուր չէր առնուած իրենց մասին: Մէկ ամիսէ ի վեր Թրքական իշխանութիւնները կը փնտռէին զա-նոնք: «Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ վերջին լուրերու համաձայն, օդանաւը Պիլէճիկի վրայ տեսնուած է նոյն օրը, հետեւաբար օդանաւորդներուն գլուխը փորձանք մը եկած է Պիլէճիկի եւ Պոլսոյ միջեւ:

Գործազրկութիւնը վերջանալու վրայ

Աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ Յունիս 24ին հրա-տարակուած վիճակագրութեան մը համաձայն, ամբողջ Ֆրան-սայի մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն է 26802, որոնց 17,093ը այր, 9709ը կին: Անցած շաբթուան վրայ 3400 հոգի պակսած է: Գործազրկութեան տագնապին ամէնէն սաստիկ շրջանին (Մարտ 10) նպաստընկալներու թիւն էր 81,916: Այդ թուականէն ի վեր ամէն շաբաթ գործազուրկներու թիւը զգալապէս կը պակսի եւ այս ընթացքով մինչեւ քանի մը ամիս անգործութիւն չպիտի մնայ Ֆրանսայի մէջ:

Վերջացող շաբթուան ընթացքին աշխատանքի Նախարա-րութեան կողմէ 862, տեղաւորման գրասենեակներու կողմէ 1091, ընդամէնը 1953 օտար բանուորի գործ հայթայթուած է Մարսիլիոյ, Փարիզի, Լիոնի, Թուլուզի, Նանթի եւ Պորտոյի մէջ: Մէկ շաբթուան մէջ Ֆրանսա մտած են 976 օտար բան-ւորներ, 884ը երկրագործութեան, 92ը (Լեհ) ճարտարարուեստի մէջ աշխատելու համար:

Ելեկտրականութիւն եւ ջուր կ'աժանանան

Սէնի նահանգապետը թաղապետական ժողովին ուղղուած գրութեամբ մը կը հաղորդէ որ Յուլիս 1էն սկսեալ ելեկտրա-կանութեան քիլօվաթը 1 ֆր. 78էն 1 ֆր. 68ի, իսկ ջուրին խորանարդ մեդրը 1 ֆր. 53էն 1 ֆր. 46ի պիտի իջնէ:

Յոյս կայ որ կազին գինն ալ 5 սանթիմ աժաննայ, Յուն-ուար 1էն սկսեալ:

Ալիւրին գինը իջած ըլլալով, մօտ օրէն հացն ալ պիտի աժաննայ:

ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՈՂՈՄՊԻԱԿԱՆ

կազմակերպուած Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի կողմէ, 10 Յուլիս կիրակի օր, կէսօրէն յետոյ ժամը 1ին, փօնթէվէք ծանօթ մարզադաշտին վրայ: Այս առթիւ տեղի պիտի ունենայ նաեւ բա-ժակի ախոյեանական մրցում Վիէնի եւ Լիոնի քոյր մասնաճիւղե-րուն միջեւ: Մասնակցելու կը հրաւիրուին բոլոր հայ մարզական խումբերը: Մանրամասնութեանց համար դիմել Mardig Papazianի, Etabl. H. Pellet, Vienne (Isère).

ՏԻԿԻՆ ԼԻԻՍԻ ՍԵՒՈՒՄԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

30 Յունիս Հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Salle Gaveauի մէջ, 45 Rue de la Boëtie.

Խճողումի տեղի չտալու համար, փափաքելի է տոմսերը հի-մակուընէ ապահովել:

Դիմել Պ. Ա. Համբարձումեանի, 53 Fbg. Montmartre, Փարիզ. Tél. Trudaine 25—34. Մուտք 40, 30, 20, 10, եւ 5 ֆրանք:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն խորհրդակցական ժո-ղովի կը հրաւիրէ Անկիէն-լէ-պէնի, Էփինէյի, Մօնմօռանսիի, Լա Պառի եւ շրջականներու բոլոր դաշնակցականներն ու համա-կիրները այսօր, կիրակի ժա-մը 10.30ին, Germain սրճարանը, 10 Avenue de Ceinture, Enghien les-Bains.

Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի կուսակցական դասախօսութիւնը տեղի կ'ունե-նենայ այսօր, կիրակի երե-կոյեան ժամը 6ին, պիւրօտըթա-պայի սրահը, Ալֆօրվիլ: Կը խօսի ընկ. Լ. Զօրմիսեան:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Գայլ Վահան» խումբի ընկ. ժողովը վաղը՝ երկուշաբթի երեկոյ ժամը 9ին գրադարանի սրահը:

ՄԻԱՑՆ ՄԷԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Սարսէլի Թաղապետ. սրահին մէջ, Salle des Fêtes, Rue de Paris, Sarcelles, այսօր կի-րակի ցերեկ ժամը 3ին, Կովկաս-եան Տրամա-Օփէրէթի խումբը՝ ղեկավարութեամբ Յ. ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ կը ներկայացնէ՝ ԱՐՇԻՆ-ՄԱԼ-Ա-ԼԱՆ: Արեւելեան օրքէսթր: Կը մասնակցի նաեւ Թառիստ Աբգար: Մուտք՝ 10, 7.50 եւ 5 ֆրանք: Gare du Nordէն առնել շոգե-կառք, առաւօտ՝ 10.33, 10.40, 11.50, 13.43, 13.53: Վերադարձ՝ 18,59, 19.37, 20.57:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ ԱՍԵՂՆԱԳՈՐԾՆԵՐ

Փարիզի եւ գաւառներու մէջ ասեղնագործներու պէտք ունիմ, առ այժմ միայն քօշէ տը Շին լէնժըրիի համար:

Փարիզի մէջ շատ մօտ ատե-նէն բանալիք աշխատանոցիս համար կ'ուզեմ աշակերտուհի-ներ, որոնք այժմէն պէտք է փութան արձանագրուիլ:

Դիմել՝ ՎԱՀՐԻՃ ԿԷՕՔՃԷԵԱՆԻ 31 Rue Basfroi, (11e): Իջնել՝ մէթրօ Bastille, Թրամուէյ եւ օթօպիւս Place Voltaire:

Առաւօտները ժամը 8—9.30, կէսօրէ վերջ 1—2.30, Կիրակի 11—1.30:

ՎԱՐՁՈՒ ՏՈՒՆ

Առնուվիլի հայաշատ թաղին մէջ վարձու է 3 սենեակ մէկ խոհանոց եւ 250 մէթր պար-տէզ, մանրամասնութեան հա-մար դիմել տեղւոյն վրայ, Կ. Թօփաքեանի 7, Rue de Rome Arnouville-les-Gonnesse (S. et O.) Թրէն Gare du Nord իջնել Go-nesse:

Ծախու բնակարան

Հայաշատ Սէվրան գիւղին մէջ

Անմիջական մեկնումի պատ-ճառով ծախու է քարաշէն տուն մը 480 մեդր պարտէզով, 3 սեն-եակ, խոհանոց եւ մուտք: Ցան-կացողները կրնան դիմել ամէն օր ժամը 2.30էն վերջ: Կիրակի օրերը ամբողջ օր: Դիմել՝ L. Man-dikianին, 41 Rue d'Aulmay, Sévran:

ՍԱԿԱՐԱՆ

25 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	54
Մարք (ոսկի) 100	Mark	604	75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	—
Թրք. ոսկի	» or	111	50
Մէճիտիէ	Médjidie	8	--
Լէվա 100 հատր	Léva	18	40
Տրախմի »	Drachme	33	75
Լիր »	» Lire	142	90
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	491	75
Լէյ 100 հատր	Ley	15	25
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3000	—
» II	»	1900	—
» III	»	1575	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	150	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80. Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ Վ.ԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐ-ՁՈՒՄԵԱՆԻ՝

"ԳԻՒՂԱՇԽԱՐՀ,,Ը

պատմական եւ ազգագրական ուսումնասիրութիւն Սեբաստիո եւ Ալիսի վերին հովտի գիւղախումբերու մասին:

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՄԱՍՆԱԽՈՐԱՊԷՍ ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

Որպէսզի կարենանք գոհացում տալ եղած պահանջներուն, փութացէք այժմէն արձանագրուիլ «Յառաջ»ի խմբագրատունը L. KEVONIANի, 208bis Rue Lafayette, Paris:

Գին 26 ֆրանք, արտասահման 27, բացի Ամերիկայէ:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆԻՍ 1927

28 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 374

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱԽՏԱԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Նորէն սուր հանգամանք առած է փոքր գաղութներէ հեռանալու մարմաջը:

Լրագրական լուրեր եւ մասնաւոր նամակներ կը հաստատեն այս պարագան:

Մասնաւորապէս հոսանք մը կը նշմարուի դէպի Հարաւ. Ամերիկա: Մէկը-երկուքը կ'երթան. նամակ նամակի վրայ, եւ անհա կարաւաններ կը կազմուին: Եւ այս՝ հակառակ տասն անգամ փորձուած դառնութեանց:

Իրողութիւն է որ չարաչար կը զգջան Սուրիայէն, Պուլկարիայէն կամ ուրիշ գաղութներէ նոյն իսկ Ֆրանսա եկած գաղթականները: Մենք գիտենք որ շատեր դառնալու ճար կը փնտռեն եւ չեն գտներ: Իսկ Ֆրանսայէն Սուրիա վերադարձը, որ բաղդատաբար դիւրին է, յաճախադէպ դարձաւ վերջերս: Մէկ-երկու խումբեր ալ փորձեցին Ռումանիա անցնիլ, բայց արգելքի հանդիպեցան Քոնսթանցայի մէջ:

Ի՞նչ կ'ապացուցանեն այս մասնակի տեղեկութիւնները.— Այն որ, փոքր գաղութներէն հեռացած մեր հայրենակիցները ծանր սխալ մը գործած են, երեւոյթներէն յափշտակուելով կամ երկու բախտաւորի աւետաբեր նամակները կարդալով:

Մենք չենք որ պիտի ծածկենք օտար ափերու վրայ քաշուած տառապանքը: Մանաւանդ պատերազմէն յետոյ, երբ լայն արմատ ձգած է ազգայնական թթուն, եւ, միւս կողմէ, մարդիկ աւելի եսապաշտ են դարձած, տնտեսական եւ ընկերային տագնապներու հետեւանքով, օտարը յայտնապէս կը զգայ որ ինք խորթ, զանցառելի տարր մըն է: Մեծ տեղերու մէջ, զինքը նկատի կ'առնեն իբրեւ աշխատանքի միս, իսկ փոքր տեղերու մէջ՝ ծուռ կը նային իր մրցակցութեան:

Բայց քանի որ չունինք ազատ եւ անկախ հայրենիք, որպէս զի կարենաս բեռներդ կապել եւ թօթուել այս օտարոտի փոշին, ստիպուած ես ընտրել նուազագոյն չարիքը:

Իսկ այդ՝ նորէն փոքր, կէս արեւելեան, մեզի մօտիկ երկիրներն են,— Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա, Եգիպտոս կամ Միջագետք:

Գիտենք. գաղթականին առջեւ փակ են այդ բոլոր երկիրներն ալ: Եւ այն աստիճան ամուր, որ տեղէն շարժողն ալ չի կրնար վերադառնալ, եթէ նախապէս միջոցներ ձեռք առած չէ:

Բայց, չունինք նաեւ նոր գաղթ: Բացի անոնցմէ որ կը հեռանան Թուրքիայէն, միւս բոլոր գաղթականները պարզապէս մէկ ապահով երկիրէն միւսը կ'անցնին, բախտ փորձելու համար:

Այս չարաշուք իրողութեան դէմ է որ կ'ընդվզինք, եւ զգուշութեան հրաւէրներ կ'ուղղենք պարբերաբար:

Ի՞նչ է, վերջապէս, Պուլկարիա կամ Սուրիա ինկած գաղթականին ուզածը,— ապահովութիւն, աշխատանքի ազատութիւն, պատառ մը հաց: Հակառակ զանազան դժուարութեանց, այդ երեքն ալ չեն պակսիր յիշուած վայրերուն մէջ: Պէտք չէ չափազանցել պատահական տագնապներ, եւ ամէն բան սեւ տեսնել: Յետոյ, իրողութիւն է որ շատ մը պարագաներու մէջ, մեր հաւաքական ապիկարութիւնն է չարիքին պատճառը, քան այս կամ այն կառավարութեան չկամութիւնը:

Այսպէս, Սուրիոյ մէջ, իշխանութիւնը չէ որ կը հարկադրէ հեռանալ: Ընդհակառակն: Անցեալ տարուան դէպքերն ալ վերջացած ըլլալով, պատճառ չկայ իրար անցնելու: Միւս կողմէ, արդէն գործի ձեռնարկուած է, 20-30,000 գաղթականներ — կայանի բնակիչներ — ծովեզերեայ գիւղերու մէջ տեղաւորելու համար: Պուլկարիոյ մէջ, տնտեսական տագնապին եւ յաճախ ներքին քաղաքական-կուսակցական պայքարներու հետեւանքով, երբեմն անախորժութիւններ կը ծագին: Յաճախ երկրորդական պաշտօնեաներ սխալ կը հասկնան կառավարութեան հրահանգները, կամ օրէնքին այսինչ տրամադրութիւնը: Սրտցաւ եւ կորովի ազգային իշխանութիւն մը տասնէն ութը կը յաջողի հարթել զանազան խոչընդոտներ: Ամէնէն խախուտը՝ Յունաստանի գաղութն էր: Բայց այնտեղ ալ հակազդելու միջոցներ չեն պակսիր, եթէ վերջ տանեն ներքին պառակտումները եւ ներգաղթի անունով սարքուած գարշելի խեղկատակութիւնները. մանաւանդ որ, արդէն կէս առ կէս պակսած է մեր հայրենակիցներուն թիւը:

Մեր կարծիքով, երկիրէ երկիր թափառելու այս բախտախնդրութիւնը աւելի շատ հետեւանք է հոգեբանական պատճառներու, քան իրական արգելքներու: Անգամ մը որ ամէն մէկ հայրենակից վճռէ թէ իր իջած տեղը պիտի մնայ, շատ մը սեւ ամպեր կը փարատին, եւ կեանքը հետզհետէ տանելի կը դառնայ: Այն ատեն, Ազգերու Դաշնակցութիւնն ալ չի փորձուիր դէպի Հարաւ. Ամերիկա առաջնորդել միամիտները:

Մէկ յստակ եւ կարճ որոշում,— կա՛մ Հայաստան, կամ իր ինկած տեղը: Այսպիսի դիրքի մը տեղական կառավարութիւնը չի կրնար ծուռ նայիլ, կը բաւէ որ ամէն բան լաւ բացատրէն, բայց մանաւանդ գիտնան իրենց ընելիքը:

Ինչ որ կը կատարուի ասկէ դուրս, պարզ բախտախնդրութիւն է, եւ աղիտաբեր, թէ՛ անհատական եւ թէ՛ հաւաքական տեսակէտով:

Մեծ քաղաքները աւելի մեծ և անդարմանելի փորձանքներ ունին, որոնց փաստերը կուտանք ամէն օր: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ՆՈՐ ԹՈՒՐՔԻՍՏԱՆ"

Պոլսոյ մէջ սկսած է հրատարակուիլ «Եէնի Թիւրքիստան» անուն պարբերաթերթ մը, 32 էջ, խմբագրութեամբ Պոլիս ապաստանած Թուրքիստանցի տարագիրներու, որոնց գլխաւորներն են Թուրք պատմագիր Ահմէտ Զէքի Վէլիտի, Գօճա օղլու Օսման, Չուքայ օղլու Մուսթաֆա եւ Ապտիւլ Գատէր պէյեր: Թերթին նպատակն է պայքարիլ Թուրքիստանի անկախութեան համար: Ռէսուլզատէ Մէհմէտ Էմին պէյ այս առթիւ «Ողջո՛յն Թուրքիստանին» խորագրին տակ, հետեւեալը կը գրէ «Եէնի Կավկասիա»յի մէջ (18 Յունիս).

—«Եէնի Կավկասիա իր ընթերցողներուն կ'աւետէ հրատարակութիւնը Եէնի Թիւրքիստան պարբերաթերթին: Այլ եւս մինակ չէ Եէնի Կավկասիան, որ մօտ չորս տարիէ ի վեր ամբողջ աշխարհի, մասնաւորապէս Թուրք եւ իսլամ աշխարհին կը բացատրէ կեղեքուող եւ գերի Թրքութեան ռուս կարմիր գրաւումէն քաշած անտանելի տառապանքները:

«Եէնի Թիւրքիստանի կարեւորութիւնը այսքանով չի սահմանափակուիր: Անիկա պայքարող Թրքութեան ձայնը մեզի հետ միասին ամբողջ աշխարհի պիտի արձագանգէ, եւ ազատութեան ու անկախութեան ձգտող մեր պայքարին մէջ մեզի ուժ պիտի տայ: Եէնի Կավկասիա, որուն գլխաւոր նպատակն է Ազրբէջանի ժողովուրդին ազատութիւնն ու անկախութիւնը, խիստ անկեղծ յուզումով մը կ'ողջունէ Եէնի Թիւրքիստանը, որ ազատութեան ու անկախութեան պայքարին մէջ նետուող Թուրքիստանի ճշմարիտ ձայնին արձագանգ կ'ըլլայ:

«Եէնի Թուրքիստան կը հրատարակուի իբրեւ օրկանը այն Թուրքիստանցիներուն, որոնք իրենց օջախները լքելով այժմ իբրեւ տարագիր գաղթական կ'ապրին ու «Թիւրքիստան», ըսելով կը հասկնայ «Արեւելեան ու արեւմտեան Թիւրքիստանը, Ղազաքիստանը եւ Թիւրքիստան»ը, «Նոր» բացատրութիւնով ալ «Անկախ Թուրքիստան» ըսել կ'ուզէ:

«Անկախ Թիւրքիստան», ահա մեր նոր պաշտօնակցին երկու բառով բացատրած մեծ ծրագիրը: Մենք որ անկախ Ազրբէջանի եւ անկախ Կովկասի ծրագիրը կը հետապնդենք, ուրիշ բացատրութեան պէտք չենք տեսներ. իրարու ցաւ կը հասկնանք: Դաշնակցային համաթրքութեան պատկերացուցած անկախ Թուրք երկիրներու շղթայաւորումին մէջ կարեւոր դիրք ունի անկախութիւնը Թուրքիստանի, որ Թրքութեան մայր հայրենիքը կը կազմէ: Որպէս զի Թուրք Ազրբէջանը կարենայ իր անկախութիւնը վերագտնել, ո՛րքան կարեւոր է Թուրքիստանի անկախութեան շարժումին լրջութիւն ստանալը...: 30 միլիոնոց Ուկրայինայի, 12 միլիոնոց Կովկասի մօտ՝ 12 միլիոնոց Թուրքիստանը,—ահա՛ թիւ մը, զոր պէտք է Ռուսիան առաւելագոյն քանակով տեսնելու վարժ աչքերու մէջ խօթել...:

«Եէնի Թուրքիստան», պատմական, մշակութային, տնտեսական եւ քաղաքական խորհրդածութիւններով կը փաստէ թէ այդ երկիրը անկախ կեանքի արժանի է: Անկեղծօրէն կը շնորհաւորենք մեր նոր պաշտօնակիցը, ու հոգեւին յաջողութիւն կը մաղթենք նոր Թուրքիստանի ու կ'ըսենք. «Ողջո՛յն Թուրքիստանի»:

ԱՐՔԱՅԱԿԱՆՆԵՐԸ ԱՐՁԱԿԵԼ ԿՈՒՏԱՆ ԵՐԵՔ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ, ... ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆՈՒՆՈՎ

Շաբաթ կէս օրէն վերջ, Փարիզի մէջ լուր տարածուեցաւ թէ արքայական Լէոն Տօտէ, «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի պատասխանատու տնօրէն Ժօզէֆ Տըլէստ եւ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Փիէր Սէմար ազատ արձակուած են՝ ներքին նախարարին հրամանով: Իրապէս ալ Սանթէի բանտին տնօրէնը, Գաթրի, հեռաձայնով իբրեւ թէ ներքին նախարարութենէն տրուած հրամանի մը վրայ, ժամը 13.20ին բանտին դուռները բանալով, ազատ ձգած էր յիշեալ երեք քաղաքական բանտարկեալները:

Այդ ժամուն 18րդ թաղապետարանին մէջ արարողութիւն մը տեղի կ'ունենար, նախագահութեամբ վարչապետ Փուանքարէի: Ոստիկանական տեսուչ Պ. Բիաժ այնտեղ է որ իմացաւ լուրը եւ տեղեկութիւն հարցուց ներքին նախարարին, որ ապշած մնաց: Քիչ վերջ նախարարական խորհուրդը ստիպողական եւ բացառիկ նիստ մը գումարեց, այս խնդրով զբաղելու համար: Սանթէի բանտին տնօրէն Գաթրի անմիջապէս պաշտօնանկ եղաւ եւ իրեն տեղ նշանակուեցաւ փոխանորդը, Վիալա:

Ահա՛ թէ ինչպէս կը պատմէ դէպքը արքայականներու օրկան «Աքսիոն Ֆրանսէզ».

— Կէս օրը քառորդ անցած, հեռաձայնին զանգը կանչուեցաւ Սանթէի տնօրէն Գաթրի, որ կը ճաշէր: Խօսողը ապահովուելէ վերջ թէ դիմացինը Գաթրին էր, ըսաւ անոր թէ ներքին նախարարը կ'ուզէ իրեն հետ խօսիլ: Քիչ յետոյ ուրիշ ձայն մը ըսաւ.—

— «Ես Ալպէռ Սարօն եմ, ներքին նախարար: Նախարարական խորհուրդէն կը դառնամ: Շատ կարեւոր որոշում մը տուինք, անոր համար կ'ուզեմ անձամբ հաղորդել: Որոշեցինք անմիջապէս ազատ արձակել Տօտէն, Տըլէսթը եւ Սէմարը: Բայց չենք ուզեր որ այս նեւրումին առթիւ փողոցի մէջ ցոյցեր ըլլան: Ուստի, լաւագոյն միջոցն է այդ բանտարկեալները ազատ ձգել, տակաւին լուրը չտարածուած: Ճաշի ժամը ամէնէն նպաստաւորն է. ուստի անմիջապէս կրգամանքները բանալ տուէք: Գիտեմ թէ ասիկա օրինաւոր չէ, բայց ութը օր առաջ մեր հրամանին վրայ նոյն ձեւով ազատ ձգեցիք համայնավար ժիրարտէնը: Նախ Տօտէն եւ Տըլէսթը հանել տուէք. քանի մը վայրկեան վերջ ալ Սէմարը: Այնպէս ըրէք որ այդ պարոնները մինչեւ կէս ժամ դուրս ելած ըլլան: Հիմա նախարարութենէն պիտի մեկնիմ, բայց երբ հրահանգս գործադրուած ըլլայ, կրնա՞ք հեռաձայնով իմաց տալ գրասենեակս: Լաւ հասկցա՞ք: կրնա՞մ վստահ ըլլալ:

— Այո՛, պարոն նախարար:

— Շնորհակալ եմ, բարեկամս:

Գաթրի թեթեւ կասկած մը ունեցաւ, ու անմիջապէս վերջ հեռաձայնով ներքին նախարարութիւնը հարցուց՝ ստուգելու համար լուրը: Ներքին նախարարութիւնը 12 գիծ ունի: Այդ պահուն 11 գիծերը գրաւուած էին արքայականներուն կողմէ: Արքայական մը յաջողած էր մտնել ներքին նախարարութիւնը եւ տեղաւորուած հեռաձայնի գործիքին առջեւ: Երբ բանտի տնօրէնը ներքին նախարարութեան հետ հաղորդակցութեան մէջ մտաւ, արքայականը անմիջապէս հաստատեց «նախարարին հրամանը»:

Ասոր վրայ բանտին տնօրէնը այս բարի լուրը անձամբ հաղորդեց Տօտէի եւ Տըլէսթի, որոնք քիչ վերջ ազատ ձգուեցան եւ այդ պահուն իրենց կէսօրուան ճաշը բերող ինքնաշարժը նստելով, անծանօթ ուղղութեամբ մեկնեցան:

Քանի մը վայրկեան վերջ, համայնավար Սէմար եւս ազատ ձգուեցաւ: Արքայականները իրենց այս խաղին մէջ խառնած էին Սէմարն ալ, որպէս զի ո եւ է կասկածի տեղի չտան եւ աւելի լաւ յաջողցնեն մեքենայութիւնը:

Կիրակի օր կարելի չեղաւ գտնել երեք «փախստական»ները: Հարցաքննիչ դատաւորը մասնաւոր քննութեան ձեռնարկած է: Հարցաքննուած են «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի խմբագրապետը, հեռաձայնի պաշտօնեան, կին մը եւ Գարթի: 1912ին ալ, արքայականները այսպիսի խաղ մը խաղացած էին Պոխանի գլխուն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ԲԱՐԵԿԱՄԱՆԱ՞Ն

Վերջերս Պոլիս հասաւ իտալական նաւային դաշնակցութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը, որուն փառաւոր ընդունելութիւն ըրին Թուրք իշխանութիւնները: Պատուիրակութիւնը յետոյ այցելեց նաեւ Էնկիւրի, առաջնորդութեամբ իտալիոյ դեսպան Օրսինի պարոնէնի:

Արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ Անատոլու Ակումբին մէջ հացկերոյթ մը տուաւ անոր ի պատիւ: Դաշնակցութեան նախագահ կոմս Ֆուլքօ Թոսթի տի Վալմինուտա ճաշէն վերջ բաժակաճառ մը արտասանեց: Թուրք ժողովուրդին կողմէ իրենց հանդէպ ցոյց տրուած մեծ բարեկամութեան եւ հիւրամեծարութեան առթիւ, շնորհակալութիւն յայտնելէ վերջ, աւելցուց.—

«Իտալիոյ Թագաւորին բարձր հովանաւորութեան տակ գտնուող դաշնակցութեանս շոգենաւերը թէեւ պատերազմական դրօշ կը կրեն, սակայն իր նպատակն է խաղաղութեան նպաստել: Այս պատճառով է որ դաշնակցութիւնս ամէն տարի զբօսապտոյտներ կը կազմակերպէ՝ դրացի եւ բարեկամ պետութիւններ ծանօթացնելու համար իր անդամներուն: Վարչապետ Պ. Մուսոլինիի յայտնած փափաքին վրայ, որոշեցինք գոնէ քանի մը ժամուան համար Էնկիւրի այցելել՝ մեր մեծարանքը յայտնելու համար Թուրք կառավարութեան: Թուրք կառավարութիւնը մեծ ճիգեր թափած է մայրաքաղաք անունին արժանի ընելու համար Էնկիւրին: Այստեղ տիրող սկզբունքներն են՝ աշխատանք, կազմակերպութիւն եւ գործունէութիւն:

«Կարգ մը չարագուշակներ զանազան երեւակայական զրոյցներ հրապարակելով, քանիցս աշխատեցան տարակարծութիւն ստեղծել Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ: Սակայն բարեբախտաբար այս ջանքերը անյաջողութեան մատնուեցան, ընդհակառակը երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող բարեբարեկամական յարաբերութիւնները ալ աւելի ամրապնդուեցան: Արդէն ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ, տրուած ըլլալով որ Թուրքեւիտալական յարաբերութիւնները իրականութիւններու վրայ հիմնուած են:

«Իրականին մէջ, արտածումի տեսակէտով, Իտալիա Թուրքիոյ լաւագոյն յաճախորդն է. ասոր փոխարէն Իտալիա մեծաքանակ ապրանք կը ղրկէ: Ասկէ զատ, մեր հազարաւոր հայրենակիցները խիստ լայն հիւրասիրութիւն մը կը վայելեն Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ: Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ վէճի ո եւ է պատճառ չկայ: Ընդհակառակն, գոյութիւն ունեցող յարաբերութիւնները ամէն օր ալ աւելի կը զօրանան եւ կ'ամրապնդուին: Այս պայմաններուն, մէջ մեծ լաւատեսութեամբ կը նայիմ Թուրքեւիտալական յարաբերութիւններու ապագային: Ներկայ ընկերներուս անունով բաժակ կ'առաջարկեմ Թուրքիոյ փառայեղ նախագահին երջանկութեան, ինչպէս նաեւ Ն. Վ. Ըսմէթ փաշայի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի առողջութեան»:

Արտաքին գործավար Թէֆվիք Րիւշտի պէյ իր պատասխանին մէջ ըսաւ.

—«Այս ճամբորդութիւնը յանձնարարած ըլլալուն համար, կը խնդրեմ որ մեր շնորհակալութիւնները յայտնէք ձեր մեծ վարչապետին, որ իսկապէս մեծ մարդ մըն է: Չկայ աւելի բնական բան մը, քան բարեկամական յարաբերութիւններու հաստատումը այն ազգերուն միջեւ, որոնք կը սպասեն հին աշխարհը իրարու միացնող գեղեցիկ Միջերկրականի եզերքները: Հետեւաբար կատարելապէս կը բաժնեմ այդ առթիւ Ձեր յայտնած զգացումները եւ կրնամ ըսել թէ անոնք մեր կեանքը կը ցոլացնեն:

(կարդալ Դ. էջ)

ԵԿԵՂԵՑԻԻ ԵՒ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄ

Այս նշանաբանն է որ կը շեփորեն Երեւանի սատրապները եւ անոնց արտասահմանեան հացկատակ մունետիկները, ինչպէս նաեւ պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալու վարժուած մարդիկ։

Բայց, ո՞ւր է պետութիւնը, որմէ կ'ուզեն բաժնել եկեղեցին. ո՞ր պետութենէն կը բաժնեն, ռուսակա՞ն թէ թրքակա՞ն։ Ո՞ւր է հայկական պետութիւնը։

Ենթադրենք պահ մը թէ կայ այդ պետութիւնը։ Բայց ո՞վ է հակառակ, որ պետութիւնը եկեղեցիէն բաժնուի. բայց ինչ որ կը կատարուի մեր երկրին մէջ կը նմանի՞ այդպիսի ձեռնարկի մը։

Մեզի համար շատ պարզ գործողութիւն մըն է պետութեան եւ եկեղեցիի բաժանումը, որուն օրինակները քաղաքակիրթ երկիրներէն շատերը տուած են եւ մենք չենք որ առաջին անգամ օրինակ կը հանդիսանանք։ Պետութիւնը որ եւ է եկեղեցի չի ճանչնար իբրեւ պետական պաշտօնական հաստատութիւն եւ չի դներ զայն՝ առանձնաշնորհեալ վիճակի մէջ չի խառնուիր նաեւ անոր ներքին գործերուն։ Եկեղեցական կազմակերպութիւնը նոյնպէս չի խառնուիր պետական գործերու, այլ իր աշխատանքները կը կեդրոնացնէ ներքին սահմաններուն մէջ, ուր արտօնուած պիտի ըլլան ազատ ու անկաշկանդ վարել համաձայն իրենց բաղձանքին։

Պետութիւնը վարող կուսակցութիւն մը իրաւունք չպիտի ունենայ իր քաղաքական եւ կուսակցական շահերուն ծառայեցնել եկեղեցական հաստատութիւնները։

Ու ամենակարեւորը, պետութիւնը կամ օրուան կառավարութիւնը չի կրնար, առանց մեղանչելու օրէնքին դէմ, միջամտել եւ կողմ բռնել եկեղեցիի ներքին վէճերուն մէջ, կամ վարձկաններ ճարել, որոնք իր պրոպագանդը կատարեն։ Կարճ խօսքով, օրուան կառավարութիւնը իրաւունք չունի եկեղեցական ներքին վէճեր հրահրելով, եկեղեցին պետութենէն բաժնելու պատրուակին տակ, հովանաւորելու ու վարձատրելու հատուած մը որ իր քաղաքական նկատումներուն ծառայէ։

Երեւանի խորհրդային գործիչները մեր հասկցած ձեւո՞վ կը կատարեն պետութեան եւ եկեղեցիի բաժանումը։

Դժբախտաբար ոչ։ Փաստերը ուրիշ բան կ'ըսեն։ Բոլոր տեսակի բռնապետներու յատուկ հոգեբանութեամբ մը, անոնք չէին վստահիր ո՛ր եւ է տեսակի հաստատութեան, որ անմիջապէս իրենց ենթակայ չէ կամ իրենց հակակշռին տակ չի յնար։ Այսպէս, անոնք չեն վստահիր նաեւ հայ եկեղեցական հաստատութիւններուն, որովհետեւ անոնց գլուխը չեն գտնուիր իրենց անարգ ու գձուձ գործակալները, որոնք Չեկայի մտրակով պարելու պատրաստ ըլլան ամէն վայրկեան։ Այդ պատճառով է որ, անոնք ձեռնարկած են եղածը կազմալուծելու, անոր տեղը դնելու համար հլու գործիք մը, խամաճիկ մը։

Այս մաքիավելական խաղին դէմ է մեր բողոքն ու պայքարը, եւ ոչ թէ անոր համար որ մենք կը մտածենք պաշտպանել «հայ լուսաւորչական եկեղեցիին առանձնաշնորհները» կամ չենք տեսներ անոր թերի ու բարեկարգելի կողմերը։

Պոլշեւիկները իրենց մութ ծրագիրները իրագործելու համար հրապարակ բերած են ու կը քաջալերեն ամէն տեսակի չիլ նկատում ունեցող մարդիկ ու խմբակցութիւններ, սկսեալ Մելիքեան-Բենիկ զոյգէն Մագլմեան-Շահէն թափթփուքները եւ մինչեւ Ամերիկայի «Կոչնակ»ի ժամկոչները, իւրաքանչիւրը իր գձուձ հաշիւներէն առաջնորդուած։

Երեւանի «Ազատ Ցեկեղեցի»ն պաշտպանել եւ վարձատրել օրկանն է սատրապներու գործակալներուն, որոնք եկեղեցին պետութենէն բաժնելը եւ զայն բարեկարգելը կը ներկայացնեն հետեւեալ կերպով.—

... «Որքան մեզ մատչելի են արտասահմանի խորհրդային միութեան թերթերը, իմանում ենք, որ պայքար է մղւում երկու լոզունգով, «խորհրդային հայրենիքի հետ եւ խորհրդային հայրենիքի դէմ»:

... «Վերը յիշուած մամուլը շարունակ տեղեկութիւններ է բերած թէ հայ հոգեւորականութիւնը արտասահմանում բաժանւում է երկու բանակի 1. Հայոց բարեփոխած եկեղեցին խորհրդային ազատ հայրենիքով։ 2. Հայոց անփոփոխ բուրժուական ցարական եկեղեցի անգլիական օրիանթացիայով»։

... «Առաջին տեսակի վրայ կանգնած են Աթէնքի կարապետ Մագլմեանը, Փարիզի Վռամշապուհը, Մանչեսթրի Դուրեանը, Պոսթընի Շահէն եւ Նարոյեանը, որոնց դիմաց դժբախտաբար ատամ կրճտելով կանգնած է հոգեւորների միւս բանակը, ոչ մի բարեփոխութիւն։ Ոչ խորհրդային Հայաստան այլ բուրժուական Հայաստան անգլիական օրիանթացիայով»։

... «Եւ ցաւալին այն է, որ դաշնակցականները թեւ ու թիկունք են տալիս դրանց. բուռն հալածանք հանելով Մագլմեանի, Դուրեանի եւ Վռամշապուհի դէմ։

Այս բոլորէն յետոյ «Ազատ յեկեղեցի»ի միջոցով շատ պարզ եւ կտրուկ հարց կը դնեն վարձկանները։

... «Պարզ դրուած է երկու հարց հայ եկեղեցւոյ առջեւ, բարեփոխուած անկախ միասնական ազատ եկեղեցի խորհրդային հայրենիքի՞ հետ, թէ նրանց դէմ։ («Ազատ յեկեղեցի» 1927 Մայիս):

Այս հայատառ չինարէն թերթին խմբագրութիւնը ինքզինք փաթակոնիոյ մէջ կը կարծէ, ուր մարդիկ աշխարհէն անտեղեակ են, եւ կը թխէ այնպիսի բաներ որոնք գոյութիւն չունին արտասահմանի մէջ։

Բայց մէկ բան պարզ է.— իրենց շարժիչ մեքենան խորհրդային իշխանութիւնն է եւ իրենց նպատակը անոր պաշտպանութիւնը։ Անոնք պետութեան եւ եկեղեցիի բաժանումը կը հասկնան մէկ ձեւով— խորհուրդներու հետ կամ անոր դէմ։

«Խորհրդային հայրենիք» բացատրութիւնը արտառոց է, ինչպէս յիմարութիւն պիտի ըլլար կոչել «դաշնակցական» կամ «Հնչակեան» հայրենիք. պարզ կերպով խորհրդային ռէժիմի կամ համայնավար կուսակցութեան հե՞տ թէ դէմ, ըսել կ'ուզեն։

Ահա թէ ինչո՛ւ մենք հարկադրուած ենք բացատրել թէ՝ եկեղեցին պետութենէն բաժնելէ յետոյ, պէտք չէ եւ չի կրնար այս կամ այն վարչաձեւին կամ կուսակցութեան հե՞տ թէ դէմ ըլլալ։ Ան իրաւունք չունի քաղաքականութեամբ զբաղելու։

[illegible] մօտ օրէն հայն ալ պիտի կողմնակիցներ են եւ անոր պրոպագանդը ընելու կը ծառայեն, ինչպէս կը յայտնուի վերի մէջբերումներով, այն ատեն պէտք է պարզ կերպով յայտնեն, որպէսզի հասարակութիւնը իմանայ։ Որովհետեւ ոչ ոքին մտքէն կ'անցնի արտասահմանի մէջ թէ՝ այս մարդոց ոեւէ մէկը իբրեւ հոգեւոր իրաւունք ունի եկեղեցական գործերը խառնելու քաղաքանի, խորհրդայիններու հետ կամ դէմ։

Արդ, պետութենէն բաժնուած եկեղեցին չի կրնար քաղաքական կողմի ծառայել բռնապետութեամբ, որովհետեւ այնտեղ կան քաղաքական ամէն դաւանանքի մարդիկ, որոնք պարտաւոր չեն համայնավարի, Դաշնակցականի եւ Հնչակեանի յենարան դառնալ, այլ եկեղեցական հաստատութիւններու մէջ կը մնան միայն այդ գործերով զբաղելու համար։

Մենք դիմակազերծ կ'ընենք «Ազատ յեկեղեցի»ի նըրբայրութիւնը՝ եւ անոր մղիչ ուժը՝ Երեւանի իշխանաւորները, որովհետեւ անոնք խարդախօրէն կ'ուզեն քաղաքական պայքար մղել հակառակորդներուն դէմ։

Ց. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՆՈՐԷՆ ԳԻՍԱՒՈՐՆԵՐԸ

Գիսաւոր աստղերը, որոնք ընդհանրապէս պարզ աչքով տեսանելի չեն, կը բաղկանան երեք մասերէ, — գլուխէ՝ որ կը կազմէ կորիզը, ուր գիսաւորին զանգուածը խտացած է, վարսէ՝ գլուխը շրջապատող մասը, որուն փայլը կը նուազի հետզհետէ դէպի արեւամերձ կէտը, եւ պոչէ՝ միգապատ մասը, որ երբեմն շատ երկար կ'ըլլայ։

Գիսաւորները կազմուած են խիստ անօսր նիւթով, որու մէջէն կարելի է նշմարել ամէնէն դժուար տեսանելի աստղերը՝ անոնց փայլը մասամբ արեւի ճառագայթներուն ցոլացման արդիւնքն է։ Միւս կողմէ՝ լուսակադէտ գործիքին միջոցաւ կարելի եղած է հաստատել գիսաւորներու մէջ գոյութիւնը կազային ջրածխատներու, որոնք ջերմութեան կամ ելեկտրական կայծի ազդեցութեան տակ կրնան լուսաւորուիլ։ Գիսաւորի մը պոչը միշտ հակոտնեայ է արեւին։ Արեգակնային դրութեան մէջ գիսաւորները չեն ներկայացներ մոլորակներուն ներդաշնակութիւնը։ Անոնց շաւիղները խառնշփոթ են եւ թաւալման ուղղութիւնը փոփոխական։

Պոչաւոր աստղերը հինէն ի վեր գրգռելով մարդուն երեւակայութիւնը, վախ ու սարսափ ազդած են ժողովուրդներու։ Անոնց պարբերական երեւումներուն առթիւ, յաճախ խնդրոյ նիւթ եղած է գիսաւորներու պոչին հանդիպումը երկրին, որով եւ աշխարհիս կործանումը անխուսափելի նկատուած է։ Սակայն ժամանակէ մը ի վեր գիսաւորները կորսնցուցած են իրենց հմայքն ու ազդեցութիւնը, եւ անոնց երեւումը նախատեսուած է բոլորովին անտարբերութեամբ։

Անոնցմէ ոմանք անհուն ու անսահման հեռաւորութիւններէ կուգան մեզի եւ կը շարունակեն իրենց աստանդական գնացքը դէպի անհունութիւն. ուրիշներ՝ ընդհանրապէս պարբերաբար կ'երեւան եւ որոշ ժամանակաշրջաններու մէջ կ'անցնին երկրին մօտէն։

Գիսաւորներու մէջէն ամէնէն աւելի ծանօթն է «Փոնս-Վինեքքէ» կոչուած պոչաւոր աստղը, անունը առած է համանուն աստղագէտներէն։ Այս գիսաւորը Յունիս 27ին մեր մոլորակին ամէնէն աւելի մօտեցաւ. այդ հեռաւորութիւնը մօտաւորապէս 5 միլիոն 630 հազար քիլոմեդր կը հաշուուի։

Այս հետաքրքրաշարժ գիսաւորը գտած է Փօնս 1819ին, Մարսիլիոյ դիտարանին մէջ։ 1858ին, Ուինէքքէ Պոնի մէջ վերստին զայն գտած եւ հաշուած է անոր պարբերական շաւիղին տարրերը։

Սոյն պոչաւոր աստղը, վերոյիշեալ թուականէն սկսեալ պարբերաբար երեւցած է 1869ին, 1875ին, 1892ին, 1898ին 1909ին, 1915ին եւ 1921ին։ Իր մասին մինչեւ այսօր կատարուած քննութիւնները հետեւեալ յատկանշական արդիւնքները տուած են.—

Ան տկար լոյս արձակող խառնակ աստղ մըն է, օժտուած շատ փոքր աստղաձեւ կորիզով։ Իր լուսապատկերին քննութիւնը երեւան հանած է անոր մէջ գոյութիւնը բնածուխի լուսապատկերի դասական շերտաւորումներու. իր հոլովման տեւողութիւնը վեց տարի է։ 1915ին անոր անցքը տեղի տուաւ դանդաղ մետեորաներու անկման, որոնց ամէնէն փայլունները իրենց ետեւէն լուսեղէն հետքեր ձգեցին։ Վերջին անցքը, որ տեղի ունեցաւ 1921ին, այսինքն վեց տարի առաջ, բաւական յուսախաբութեան մատնեց երկրիս կործանումը կանխատեսող գիտնականները, որոնք յիշեալ գիսաւորին պոչին հանդիպումը մեր մոլորակին հաւանական կը նկատէին. այն ատեն Փօնս գիսաւորը մեր երկրէն 20 միլիոն քիլոմեդր հեռաւորութենէ մը անցաւ, ներկայացնելով կորիզի տարօրինակ ձեւ մը, ուրկէ լուսաւոր եւ հովահարաձեւ կայծեր կ'արձակուէին։

Uccleի արուարձանին աստղաբաշխական դիտարանին կողմէ եղած զեկոյցի մը համաձայն, յիշեալ գիսաւորը Յունիս 27ին պիտի բարձրանար երկնակամարին վրայ, առաւօտեան ժամը 4ին անցնելով հարաւային միջօրէականէն եւ ժամը 11ին ատենները պիտի աներեւութանար հորիզոնին արեւմտեան կողմը։

ՀՐԱՉԵԱՑ ՏԷՐՈՍԿԻ

Պրիւսէլ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԾԽԱԽՈՏԻ ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ.— Նկատելով որ, Թուրքիոյ մէջ, ծխախոտի անյաջող արտադրութեան պատճառով, Թուրքիոյ ծխախոտի վարկը կ'իյնայ եւ արտածութեան մեծ վնաս կը հասնի, Էնկիւրիի կառավարութիւնը արգիլած է ծխախոտի մշակութիւնը հետեւեալ քաղաքներուն մէջ, ուր ծխախոտը չի յաջողիր.— Էնկիւրի, Կեսարիա, Քըրշէհիր, Չօրում, Քէսքին, Պոլիս, Գարահիսար, Պօզանթի, Ֆէքէ, Տէօրթ Եօլ, Օսմանիէ, Ըսլահիէ, Մէրսին, Պալըքէսէր, Կիւլնար, Անամուր, Կարս, Սախմպէյլի, Քիլիս, Պէհէսնի, Պօտրում, Տէրսիմ, Քարաքէօսէ, Պրուսա, Սիվրիհիսար, Սէյիտ Կազի, Աֆիօն Գարահիսար, Սանտըքլը, Սվազ, Տիվրիկ, Շապին Գարահիսար, Սուշէհիր, Տրապիզոն, Սիւրմէնէ, Րիզէ, Կիրասոն, Գոնիա, Մալաթիա, եւ Այնթապ։

Այս որոշումը հաղորդուած է ծխախոտի վարչութեանց եւ գաւառական պաշտօնատուներուն։

ԴԻՐԱՍԱՆ Ջաքիփեան, որ իր տիկնոջ հետ հինգ տարիէ ի վեր Ամերիկայի մէջ ներկայացումներ կուտար, փարիզ հասաւ այս շաբթու։ Տաղանդաւոր արուեստագէտը յետոյ պիտի երթայ Հայաստան, ուր հրաւիրուած է պետական թատրոնին կողմէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ԳԻԾԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Փարիզի Հայ Ուս. Միութեան վարչութենէն ստացած ենք հետեւեալ պատասխան-լուսաբանութիւնը, քաշքշուքի մը առթիւ.—

Հին ուսանող մը կ'ուզէ լուսաբանուիլ Փարիզի Ուսանողական Միութեան նպատակի եւ յարակից գործերուն շուրջ։

Հայ Տիկնանց Միութեան Ուսանող. Օգնութեան մասնաճիւղը տուաւ իր պատասխանը հին ուսանողին, մենք ալ՝ մեր բաժինը։

Կը փափաքինք որ ամէն ուսանող՝ հին թէ նոր, անդամակցի միութեանս եւ «աչալուրջ հսկէ եղած անիրաւութեանց կամ չարաշահութեանց», որոնց կ'ակնարկէ յօդուածագիրը։ Հակառակ «Ուսանողներու եւ Ուսան. Միութեան շահէն» առաջնորդուելու իր յայտարարութեան, կը զարմանանք որ հեռու կը մնայ ան մեր կազմակերպութենէն ու կը խօսի միայն տարիներու լռութենէ մը ետքը։

1.— Ուսանող. Միութիւնը հիմնուած է 1888ին, գրուած՝ պատերազմին սկիզբը, վերակազմուած՝ 1920ին Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան հովանաւորութեամբ եւ երկու միութիւններու ներկայացուցիչներու կողմէ ընդունուած ծրագիր-կանոնագիրի մը տրամադրութիւններուն համաձայն։

Ամէն միութիւն իր կազմութեան շրջանին կ'ունենայ թերութիւններ. իր շարքերուն մէջ կրնան սպրդիլ «արհեստով ուսանողներ» ալ։ Բայց հին է այդ երգը. անցեալի տխուր յիշատակ մը։ Այսօր չունինք արհեստով ուսանող, որովհետեւ միութիւնս զտուած է պղտոր տարրերու հեռացումով։ Այս մասին արդէն հաստատ համոզում չի յայտներ հին ուսանողը, այլ կը բաւականանայ մտքերը պղտորելով փոքրիկ «զուցէ»ով մը։

2.— Ներկայիս Փարիզի Հայ ուսանողներուն թիւը հարիւրէ աւելի է։ Միութեանս կ'անդամակցին յիսունեւչորս ուսանողներ. գրական, բժշկական, ճարտարագործական, տնտեսագիտական, գիտական, գեղարուեստական բարձր վարժարաններէ։ Հին ուսանողը չի ճանչնար ուրեմն նորերը, երբ անոնց թիւը կը տեսնէ սահմանափակ, միութենէն դուրս կամ ներս։

3.— Ուսանող. Միութեան եւ Օժանդակի համաձայնութեամբ, վարչութեան անդամ կրնայ ընտրուիլ ամէն ուսանող, նպաստընկալ թէ ոչ. չկայ պայման մը, որուն համաձայն «Ուս. Միութեան վարչութիւնը ոչ-նպաստընկալ ուսանողներէ պիտի բաղկանայ»։ Այդ պարագային միութիւնս կը վերածուի կառավարողներու և կառավարուողներու, բաշխողներու եւ ստացողներու։ Այդ երկու հատուածներու բաժանումը չի կրնար ընդունիլ ինքզինքը յարգող Ուս. Միութիւն մը։

4.— Միութեանս կ'անդամակցի ամէն հայ ուսանող, առանց դաւանանքի խտրութեան։ Քանի մը ուսանողներ ինքնաբերաբար հեռացած են միութենէս, միանալու համար Անդրկովկասեան Ս. Խ. Միութեան, որ իր անունին տէրն է, իր միջազգային հանգամանքով։ Կը սխալի հին ուսանողը, երբ Փարիզի մէջ տեսնել կը կարծէ «տարբեր ուսանողական խմբաւորումներ»։ Փարիզի Հայ Ուս. Միութիւնն է միակ ներկայացուցիչը հայ ուսանողին, ազգային թէ օտար շրջանակներու մէջ։

5.— Կը լրացնենք Հայ Տիկնանց Միութեան Ուսան. Օժանդակ Յանձնախումբի բացատրութիւնները Միութեանս նպատակի գործին շուրջ։ Ուսանողներու օժանդակութիւնները կը կատարուին վարչութեանս խնդրանքով, Հայ Տիկնանց Միութեան լուրջ հակակշռին տակ։ Վարչութիւնը կը կատարէ իր քննութիւնները խնդրարկուի նիւթական եւ կրթական վիճակի մասին, կը պահանջէ արձանագրութեան, քննութեան, կանոնաւոր յաճախումի փաստաթուղթերը, ի հարկին դիմելով համալսարանի քարտուղարութեան, լրացուցիչ տեղեկութիւններու համար եւ իր քննութեանց արդիւնքը կը տեղեկացնէ Օժանդակին։

Դասարան կրկնող ուսանողները կը զրկուին նպաստ ստանալէ, բայց բացառութիւն կը կազմեն անոնք, որ հիւանդութեան կամ այլ բանաւոր պատճառ մը ցոյց կուտան։ Միութիւնս նկատի առած է այդ բանաւոր պատճառները երկու պարագաներու մէջ եւ շարունակած է նպաստը Օժանդակի հաւանութեամբ։

Բայց թիւերը աւելի կը փաստեն կատարուած քննութիւններու լրջութեան ի նպաստ.—

1921—22 շրջանին Միութիւնս օգնած է պատահական թէ ամսական օժանդակութիւններով՝ 43 ուսանողներու։

1922—23 շրջանին նոյն ձեւով 25 ուսանողներու, 1923 24ին՝ 16, 1924—25ին՝ 17, 1925—26ին՝ 14, 1926էն մինչեւ 1927 Մայիսի վերջը՝ 14 ուսանողներու։

Այս թիւերը ցոյց կուտան թէ Միութիւնս իր կազմութեան առաջին երկու տարիներուն օժանդակած է 68 ուսանողներու եւ յաջորդ չորս տարիներուն՝ 61 ուսանողներու միայն, որովհետեւ տարիներու ընթացքին կանոնաւորուած է Միութեանս գործածութենէ[illegible] նպաստի գործի շուրջ, խստացուած են քննութիւնները խնդրարկուներու կրթական եւ նիւթական վիճակի մասին։

Ներկայիս Ուս. Միութիւնը ունի յիսունըչորս անդամներ, որոնց 14ը միայն կը ստանան նիւթական օժանդակութիւն։

6.— Բարոյ. գործունէութեան տեսակէտէն Ուս. Միութիւնը շատ փորձեց եւ քիչ ստացաւ։

1926ին զուտ Ուսանողական դասախօսութիւններ կազմակերպելու նպատակով, կոչ ուղղեց հին թէ նոր ուսանողներու՝ իրենց աժանակցութիւնը բերելու համար այդ գործին։ Ուսանող մը միայն պատասխանեց։ Նորերը կ'առարկեն քննութեան պատրաստութիւնները, բայց հինե՞րը...

1926ին կազմակերպեց գրական դասախօսութիւններ, որոնց առաջինը ըրաւ Պ. Ա. Չօպանեան, նիւթ ունենալով «Թլկատինցիի կեանքն ու գործը». ներկայ էին 37 ունկնդիրներ միայն։

1927ին Պ. Բասմաջեան խօսեցաւ «Խաչակիրները եւ հայ քաղաքականութիւնը» նիւթին շուրջ. ներկայ էին 39 ունկնդիրներ։

1927 ին նոյն նպատակով դիմեց չորս գրագէտներու, որոնց երկուքը մերժեցին քաղաքական զբաղումներ առարկելով, երկուքը չպատասխանեցին անգամ։

Այս անյաջողութիւնները պէտք է վերագրել հոգեբանական պատճառներու, որոնք անկախ են զուտ մշակութային գետնի վրայ գործող միութիւններու։

Պիտի ուզէինք այս առթիւ բոլոր հին ուսանողներու թելադրութիւնները լսել՝ միութեան ընդհ. ժողովին մէջ, ուր նոյն հարցը պիտի դրուի օրակարգի շարժման մէջ դնելու համար միութեան բոլոր անդամները, մանաւանդ երբ ան կը պատրաստուի 1928ին տօնելու իր կազմութեան քառասնամեակը։

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԷՆ գրուած նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ խումբ մը Անթափցի հայեր Մօնթէվիտէօյէն անցած եւ յաջողած էին Պուէնոս Այրէս մտնել, բայց տեսնուելով ձերբակալուած էին։ Արժանթինի Հանրապետութեան նախագահը, որ այցելութեան գացած էր այդ կողմերը, հայերուն դիմումին վրայ, ներեց անոնց եւ հրամայեց ազատ թողուլ զանոնք։

ԺԻՆԵՎ.

ԱՐՈՒԵՍՏ ՆԵՐԲՈՂԱԿԱՆ

2.— ՀԱՐՍՆԻՔ

(Հեռագրութեամբ «Ողջամիտ Մամուլ»ի)

Կիրակի, կէս օրէ վերջ, Ս. Երրորդութեան եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ ամուսնութիւնը Գ. Կիրակոս Ծամիկեանի ընդ. Օր. Իւղաբեր Կոլոտնեանի, ձեռամբ Ամբակում Սրբազանի: Եկեղեցւոյ բոլոր ջահերը վառուած էին ու քառասուն հոգինոց դպրաց դասը, ղեկավարութեամբ Գ. Արկատեանի գեղգեղածայն կը գոռացնէր գմբէթը:

Գ. Կիրակոս քաջ ծանօթ է առեւտրական հրապարակին վրայ իբրեւ խղճամիտ վաճառական եւ մեծ անունն ու վստահութիւն կը վայելէ եւրոպական շուկաներու մէջ իբրեւ իր ապրանքները քշել գիտցող ճարպիկ ազգային: Քանիցս ալ ճամբորդած է դէպի Զանզիպար, ձեռք բերելով մեծամեծ գումարներ:

Իսկ Օր. Կոլոտնեան հայ իգական սեռին յոյժ նրբին ծաղիկներէն մէկը կը կազմէ իր բնածին ընդունակութեամբ եւ առաքինութիւններով: Դեռ անցեալ տարի չարլըսթօնի մրցումին Ա. մրցանակ շահած է ու գրաւած բազմաթիւ սրտեր: Ամաթէօր մըն է պարի, ճազպանտի, նորաձեւութեանց ու ֆլիրթի:

Գ. Կիրակոս եւ Օր. Իւղաբեր կոչուած են խիստ ներդաշնակ զոյգ մը կազմելու: Ծանրաշուք հանդէսը լրանալէ վերջ, հանդիսականները հիւրասիրուեցան Թօքաթլեանի սալոններուն մէջ ու պատուասիրուեցան զանազան թանկալժէք խմիչքներով ու շաքարեղէններով: Հանդիսականներուն մէջ կը տեսնուէին միջազգային առեւտրական, մտաւորական, բարձր դասերէն հետեւեալ կարկառուն դէմքերը.— Տէր եւ Տիկին Խարալամպօ, Մատամ Անկօ, Մատամ Մօնկօտէն, Օր. Վիքթօրիա Մաճոռի, Տիարք Ավրամ Իհսան, Կուզիկ, Սաքաթեան, Թրապեան, Տիւլկիւլեան, Ջէչմէճեան, Քաշմիրեան, Շիմշիրեան, Օտունեան, Սամանեան, Սուլաթեան, Մալաթեան եւայլն, եւայլն, եւայլն:

Լուսանկարիչներ Տիարք Մանաս եւ Ֆարհատ ութական անգամ լուսանկարեցին հարսն ու փեսան, զանազան դիրքերով: Մեր վաղուան թիւով, առաջին էջին վրայ կը հրատարակենք յաջողագոյն լուսանկարը:

Նորապսակ ամոլը ստացաւ բազմաթիւ նուէրներ: Բացի մեծարժէք զարդեղէններէ, կաթսայ մը, օրօրոցական խարազան մը, պատմական եղջիւր բաժակներ, երկաթեայ շղթայ մը, կղպանք մը, գաւազան մը, քանի շիշ Թաշտէլէնի պաղ ջուր, աման մը նաւթաճարպ ու աւել մը:

Խմբագրութիւնս ալ իբրեւ նուէր ընծայաստեղանին վրայ գետեղած էր իր թերթին անցեալ տարուան թիւերուն մէկ հազուագիւտ հաւաքածոն: Ներկաները հիացումով կը թղթատէին կարդալով մանաւանդ մեր «ներբողական»ները:

Մեր ջերմագին շնորհաւորութիւնները եւ կանխայայտ շնորհակալութիւնները:

ԸՆԿԵՐ ՎԱՂՐԻԿ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ. խորհրդ. թերթերէն)

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿԱ՞Յ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Մարտակոչ»ի թղթակիցը կը գրէ (27 Մայիս) Զանգեզուրէն.— Շահումեան հանքերու բանուորները ունին 3 գրադարան, որոնք կը պարունակեն 552 հայերէն, 274 ռուսերէն և 65 թուրքերէն գիրքեր: Այս բոլոր գիրքերն ալ քաղաքական են, այնպէս որ յոգնած բանուորները չեն ուզեր կարդալ եւ կը պահանջեն գեղարուեստական գրականութիւն:

Անցեալ թիւով գրեցինք թէ Հիւսիսային Կովկասի Հայերն ալ գրականութեան ծարաւ ունէին եւ կը պահանջէին Ահարոնեանի եւ անոր սերունդին գրականութիւնը:

Եւ դեռ բաղդներ կան թէ Հայաստանի մէջ գրականութի՛ւն կայ:

ՀՈՂԵՐ՝ ՍԵՒԱՆԻ ԼՃԻ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի կառավարութիւնը չափազանց մտահոգ է Սեւանայ լճին համար: Կարելի է, որոշ աշխատանքներով, աւելցնել Սեւանայ լճը թափող ջուրին քանակը եւ հետեւաբար Զանգուի հոսանքը, ոռոգելու համար Երեւանի հիւսիսն ու հարաւը տարածուող ընդարձակ անջրդի հողերը: Ու ի՞նչպէս ընել որ, ոռոգման ջուր առնելով եւ հետեւաբար լճին ջուրի պաշարը նուազեցնելով, չվնասուի «Իշխան» ձուկին աճումը:

Ճիշդ է որ, Սեւանայ լճին մակերեսը իջեցնելով ձկնաբուծութիւնը պիտի տուժէ, ինչպէս կը հաստատէ մասնագէտ մը Մոսկուայէն: Թերեւս կարելի ըլլայ, ձուկերուն աճումին համար, խորհիլ արհեստական միջոցներ: Միւս կողմէ լճէն առնուած ջուրին փոխարէն կարելի է օգտուիլ լճին շրջակայ լեռներուն մէջ հաւաքուած ջուրերէն: Այդ ջուրերը կը հոսին երկու ուղղութեամբ, ա) դէպի լիճը, եւ բ) հարաւակողմը:

Զիբուխլուէն մինչեւ Թորլուջայ գետակը, կը ծռին դէպի հիւսիս եւ կը կազմեն Թարսաչայի մէջ թափող առուակները, հիւսիսային շղթայէն իջնող ջուրերը կ'ուղղուին դէպի լիճ, այնպէս որ հաւաքուած ջուրը բաց եւ ստորերկրեայ առուակներով կ'իջնէ լիճին մէջ:

Սեւանայ լիճը կը թափի Գիւմառի գետը, Նորգուղի մօտ: Երանոսէն մինչեւ Մազրա երկարող լեռնային կիսաշրջանակէն առաջացած ջուրերը նոյնպէս կ'ուղղուին դէպի լիճ:

Այնպէս Սեւանայ լճէն դուրս հոսող ջուրին քանակը կարելի է աւելցնել՝ խորացնելով Զանգուի հունը:

Սակայն լիճին մակերեւոյթը կ'իջնէ ու կը պզտիկնայ: Միեւնոյն ատեն քիչ տարածութենէ քիչ ջուր կը գոլորշիանայ եւ խնայուած ջուրը կ'աւելնայ Զանգուին մէջ:

Այս ալ ունի ուրիշ բացասական երեւոյթ մը: Երբ կը քիչնայ Սեւանայ լիճին գոլորշիացումը, կը նուազին նոյնպէս մթնոլորտային բարիքները, ցօղը՝ Դիլիջանի գաւառին, Դարաչիչաքի շրջանէն մինչեւ Արայի լեռան արեւելեան ու հիւսիսային կողերուն, Եղվարդի, Աշտարակ գիւղի, Ախտայի, մինչեւ Դալարագեազի արեւելեան սահմանին վրայ: Ու կը վնասուին Շահմէյրանի, Այրիչայի և Նոր-Բայազիտի արօտատեղիները: Նոյնպէս Երեւան մայրաքաղաքն ալ կը զրկուի իրիկուան զով սիւքէն:

Այս երկու հակընդդէմ պատճառներուն համար, խնայելով ձկնաբուծութեան եւ ոռոգման բարիքներուն, կարելի է Սեւանայ լիճին մակերեսը իջեցնել միայն երկու մէթր: Եւ ասոր համար բաւական է վանքին ջրացին համար բարձրացուած պատուարը քանդել. Եղվարդի եւ Երեւանի արօտատեղիները ջրելու համար ջրամբարներ բանալ Ն. Ախտայի մօտ, Միխանի ձորին ջուրը առնելով: Արդէն նման ջրամբարներու հետքեր կան այդ տեղերուն վրայ:

ՈՃԻՐ-ԱՐԿԱԾԸ ԲԱԳՈՒԻ ՄԷՋ

«Կոմունիստ» կը գրէ (30 Ապրիլ).— Բագուի տաք կլիման, մանաւանդ ամառը, քաղաք կը բերէ նոր հիւրերու բազմութիւն մը: Այս պատճառով կը շատնան ոճիր-արկածները:

Բագուի գողերը կարելի է բաժնել երկու խումբի, ա) հասարակ գողեր եւ բ) արհեստով գողեր: Հասարակ գողերը կը կազմեն 100էն 32ի համեմատութիւն մը, արհեստով գողերը՝ 62: Արհեստով գողերը գինուած են: Գողերուն տարիքն է 18էն 29: Մեծամասնութեամբ՝ Բագուի հին բնակիչներ, մասնաւորաբար՝ կին են:

Ոճրագործութիւններու հեղինակները այրերն են, որոնք կոխ կը յարուցանեն եւ կը վիրաւորեն: Այս խումբը կը կազմեն ընդհանրապէս Թուրքերը:

Սպանութիւններու հերոսները մեծ մասով կիներ են, որոնք գրեթէ միշտ կը մեռցնեն իրենց նորածինները. ծածկելու համար իրենց ապօրինի կենակցութեան փաստերը: Կան նաեւ սպանութիւններ, գրգռուած՝ նախանձէ:

Մարդասպաններուն գրեթէ մեծամասնութիւնը Թուրք է: Մարդասպան այրերուն տարիքը 30, կիներունը 18—29 է: Եկած են շրջակայ գիւղերէն, մէկ մասն ալ բանուորներ:

Բռնաբարութեան համար կատարուած սպանութիւնները կը ներկայացնեն ամէնէն վրդովիչ երեւոյթը: Ամիս չանցնիր, որ նման դէպք մը չպատահի:

Զեղծարարութիւնը նոյնպէս տարածուած է: Ընդհանրապէս հերոսները այրեր են, 18 տարեկան, եւ Ռուս:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ՀԵԾԵԼԱՆԻՒՈՎ

Եօթերորդ հանգրուանը Պուէսթէն Վան 208 քիլ. տեղի ունեցաւ շաբաթ օր: Առաջին անգամ Վան հասնողը եղաւ Սէլմպուք (պելճիքացի) Louvet հեծելանիւով, 208 քիլ. ճամբան կտրելով 6 ժամ 40 վայրկեան 28 երկվայրկեանէն: Երկրորդ հանդիսացաւ Կէլտիօֆ, երրորդ Վանտը Քասթէլ, չորրորդ՝ Հէքթոր Մարթէն, բոլորն ալ պելճիքացի, որոնք հասան նոյն ժամուն եւ նոյն հեծելանիւներով:

Լը Տրօկօ կէս ժամէն աւելի ետ մնալով կորսնցուց իր առաջնութիւնը:

Ֆէլիսիէի լքելէն ի վեր, իր բոլոր ընկերները յուսախաբ եղած եւ կորսնցուցած են իրենց առաջին, երկրորդ տեղերը:

Ութերորդ հանգրուանը, Վանէն Սապլը տ'Օլօն 204 քիլոմեդր, տեղի ունեցաւ կիրակի օր: Առաջին հանդիսացաւ պելճիքացի Րէյմօն Տըքօր, ուր Սապլըտօլօն հասաւ 6 ժամ 3' 35'': Երկրորդ հանդիսացաւ Վան Սլամպուրկ՝ պելճիքացի:

Երէկ տեղի ունեցաւ Սապլը Տօլօնէն Պօրտօ, 285 քիլոմեդր:

ՖՈՒԹՊՈԼ.— Այս եղանակի ընթացքին Ֆրանսայի Ազգային խումբը հինգ մրցումներ կատարած է, որոնց արդիւնքները հետեւեալներն են: 1.— Փորթուկալի դէմ, որու ընթացքին կը պարտուի.—4ով 1: 2.—Իտալիոյ դէմ հաւասար 3ով 3: 3.— Սպանիոյ դէմ պարտուած 4ով 1: 4.— Անգլիոյ հետ պարտուած 6ով 0: Իսկ հինգերորդ եւ վերջին մրցումը Հունգարիոյ դէմ, պարտուած 13ի դէմ 1: Դեռ ուրիշ մրցում մըն ալ տեղի ունեցաւ Լոնտոնի Իսթիմիան Լիկին դէմ, որու ընթացքին ալ Ֆրանսացիները պարտուեցան, բայց այս արդիւնքը պաշտօնապէս չէ ընդունուած: Ուրեմն պաշտօնապէս 5 պարտութիւն եւ մէկ հաւասար ու ոչ մէկ յաղթանակ: Ամէնէն ծանրը Հունգարիոյ դէմ կրած պարտութիւնը եղած է, որուն արդիւնքէն վերջ զանգատի նամակներ տեղացած են Ֆէտէրասիոնի պաշտօնատունը, թէ՝ ժողովուրդէն և թէ՝ խումբերուն կողմէ:

Եթէ նկատի առնենք անցեալ տարուան լաւ արդիւնքները, այս տարուան ծանր պարտութիւններուն հետ շատ տխուր կը գտնենք:

Յառաջիկայ շաբաթ կուտամ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին 1926-1927 եղանակի ընթացքին կատարած մրցումներուն արդիւնքները:

Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

***

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը թէյասեղան մը սարքեց անցեալ Շաբաթ գիշեր ժամը տասնին, սրճարանի մը մէջ, ուր խմբուած էր երկսեռ բազմութիւն մը: Ներկայ էին նաեւ Փարիզէն եկած հիւրեր:

Հանդէսը բացաւ Պ. Լ. Չօրմիսեան, որ գովեց Ալֆորվիլի հայ մարզիկներու յառաջդիմութիւնը: Խօսեցան նաեւ Պ. Պ. Ս. Բաբախեան, Տօքթ. Հաճէր եւ Օննիկ Դարբինեան, որոնք ողեւորեցին մարզիկները եւ հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւններ տուին մարզական կեանքի մասին:

Մէջընդմէջ արտասանութիւններ եղան: Մեներգներ ու հայկական պարեր աւելի փայլ տուին հանդէսին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի աթլէթիկ խումբին ի նպաստ՝ յախճապակեայ արձան մը աճուրդի դրուեցաւ և գոհացուցիչ գումար մը գոյացաւ: Առտուան ժամը 2ն էր եւ ներկաները բաժնուիլ չէին ուզեր:

Երանի թէ նոյն եռանդը գործնապէս ալ տեսնէինք, ուժ տալու համար մարզական շարժման եւ նոր սերունդի զարգացման:

Ս. ՋԱՎՈՒՇԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿ. ԳՐԱՏՈՒՆ ՄԸ.— Յունիս 20ին, տարօրինակ գողութիւն մը տեղի ունեցաւ Պոլիս, Հայկաշէն գրատունէն:

Գրատան տէրը, Օր. Արմենուհի Միսաքեան, նոյն օրը, ժամը 11ին, գրատունը գոցելէ յետոյ պահ մը դուրս կ'ելլէ գործով: Վերադարձին, զարմանքով կը տեսնէ որ անծանօթ մը դուրս կ'ելլէ իրենց գրատունէն, ձեռքն ալ բռնած պայուսակ մը... Անմիջապէս մարդուն օձիքէն կը կառչի, միեւնոյն ատեն լուր տալով խանին ղօնապանին:

Անծանօթը նախ կը փորձէ ուրանալ: Պայուսակը գետնէն գտեր է: Այցելութիւնն ալ՝ «առեւտրական» գործով է: Եւ տեսնելով որ այս խօսքերուն հաւատացող չկայ, ճամիշը կը փախչի, իր առած 35 ոսկին պատնելու համար: Սակայն խանին բնակիչները ետեւէն կը վազեն եւ կը բռնեն: Ասոր վրայ կը ստիպուի յանձնել 35 ոսկին:

Մինչ այս, կուգան ոստիկանները եւ պահականոց կը տանին գողը, որ Իհսան կը կոչուի, եւ ճիշդ 65 գողութիւն ըրած է մինչեւ հիմա:

ԻՆՉՊԷ՞Ս ՊԷՏՔ Է ՎԱՍՏԿԻԼ

— Երեք երիտասարդներ, Պօրպըրէլ, Ֆիթըրէ եւ Փէրիշէլլի կը բարեկամանան: Կը բաժնեն իրենց հացն ու աղը: Եւ երբ Պարպըրէլ, առտու մը կը տառապի անարծաթութենէ, Ֆիթըրէ անմիջապէս կուտայ 100 ֆրանքնոց մը եւ «գաղափար» մը:

— Դրամ ունենալու համար պէտք է առնել... ունեցողէն:

Լաւ, հասկնալի է: Եւ Պարպըրէլ, խելացի տղու մը պէս, ցոյց կուտայ թէ կ'ըմբռնէ «գաղափար»ը:

Իրիկուն մը երեքները խումբը կ'երթայ Շարանթօն: Պարպըրէլ կը մտնէ սրճարան մը, իսկ ընկերները կը սպասեն դուրսը սակառանիւի մը (սայտ-քար) մէջ: Պարպըրէլ 90 սանթիմնոց սուրճ մը կը խմէ եւ կուտայ 100 ֆրանքնոց մը: Սրճարանատէրը կը հանէ իր հաստափոր դրամապանակը: Պարպըրէլ կը յափշտակէ դրամապանակը, կը ցատկէ ընկերներուն կողքին եւ կը սուրան: Սրճարանատէրն ալ, ուրիշ կառքով մը, ետեւէն:

Ճամբան սակառանիւը կը շրջի: Գողերը եղնիկի ոտքերով կը նետուին անտառին մէջ:

Ոստիկանները, յաջորդ օրը, տարտղնած տանձի պէս կը ժողվեն գողերը, մէկը հանրակառքի մը, միւսը ինքնաշարժի մը մէջէն:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՆՐՕԳՈՒՏ ՁԵՌՆԱՐԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Մոնփէլիէի Հայ Ուս. Միութեան վարչութիւնը հաճելի պարտականութիւն կը զգայ իր հրապարակային շնորհակալութիւններն յայտնելու Աղեքսանդրիոյ «Հայ գիւղատնտես ուսանողներու օգնութեան յանձնախումբին», որ ընդառաջ երթալով մեր խնդրանքին, միանուագ վեց հարիւր (600) ֆրանքով օգնութեան փութաց տեղիս գիւղատնտես ուսանողներուն:

Կ'ողջունենք Աղեքսանդրիոյ մեր հայրենակիցներուն այդ գեղեցիկ նախաձեռնութիւնը, որ հակառակ իր նոր կազմակերպութեան, շօշափելի կենսունակութիւն ցոյց կուտայ, եւ ջերմօրէն կոչ կ'ընենք հայ հասարակութեան խրախուսել այդ նորահաստատ եւ ազգօգուտ ձեռնարկը:

Մոնփէլիէի Հայ Ուս. Միութեան Վարչութիւն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ ՄԸ

Արդ՝ մինչդեռ մեր գործակալները ողորմելի կերպով «կը լողային», օր մը, նշմարեցինք թէ՝ Անգլիոյ մէջ Միւլլէր անունով կասկածելի մէկը, իր թղթակցութիւնը կը շարունակէր՝ շահագործելով անգլիական թերթերու փոքր ծանուցումները:

Վերէն վար, այս անգամ սկսանք խնդիրը նորէն քննել եւ շատ չանցած ստուգեցինք որ մեր երկրին մէջ գործող բոլոր կասկածելի անձերն ալ նոյն եղանակը կը գործածէին:

Օրաթերթ մը ամէն երկիր կը մտնէ. Զուիցերիոյ, Հոլանտայի կամ Սպանիոյ մէջ գտնուող գերման լրտեսի մը համար ուրեմն, դժուար չէ իր ուզած լուրը քաղել ֆրանսական օրաթերթի մը փոքր ծանուցումներուն շնորհիւ:

Եւ ընդհակառակն, մեզի համար շատ դժուար էր հարուածը նախատեսել եւ գուշակել թէ՝ այս ինչ ծանուցումը՝ խմբագրուած է գաղտնի տեղեկութիւն մը տալու միտումով:

Ահա նմոյշ մը անոնցմէ:

ԶՕԷՅԻ ՀԱՄԱՐ.— Ժան՝ ամսուն 7ին եկաւ, ժամը երկուքին. քեզի հետ կը ժամադրուի ամսուն 11ին ժամը 3ին, որովհետեւ մայրը հիւանդ է եւ Ճեռմէնը բարոյալքուած:

Այս պզտիկ աւելի պարզ բան կրնա՞յ ըլլալ: Մարդ որքա՞ն չարամիտ ըլլալու է, անոր մէջ հասարակ ժամադրութենէ մը զատ, ուրիշ բան նշմարելու համար:

Արդ, ահա անոր բուն թարգմանութիւնը:

ՑՈՒՐԻԽԻ ՀԱՄԱՐ.— Ամսոյս 7ին, ժամը 2ին օդանաւ մը թռաւ փարիզի վրայ. 3րդ. Թաղապետութեան վրայ 11 ռումբ նետեց, եւ պատճառեց ծանր վնասներ, որոնք խռովեցին հասարակութիւնը:

Ահա ուրիշ մըն ալ.

ԺԱՆԷՆ՝ ՊԷԹԹԻ.— Լոնտոնի հօրեղբայրը փարիզ պիտի գայ ամսոյս 16ին. ջանա ժամը 3ի ատեն Էնվալիտ գտնուիլ կամ իրիկունը Օփերա: Մայրիկը ստացաւ քու ղրկածներդ, կը խնդրէ որ վերի ժամադրութեան անպատճառ գաս եւ միասին բերես քու բարեկամուհիներդ:

Եւ ահա այս ծանուցումին թարգմանութիւնը:

ՊԷՌՆԻ ՄԷՋ՝ ԺԱԿԷՌԻ ՀԱՄԱՐ.— Անգլիոյ թագաւորը փարիզ պիտի հասնի ամսոյս 16ին. նոյն օրը ժամը 3ին պիտի այցելէ Էնվալիտը եւ իրիկունը ներկայ պիտի ըլլայ Օփերայի մէկ ներկայացման: Օդային վերջին արշաւը յաջողեցաւ: Էնվալիտի եւ Օփերայի ժամադրութիւնը յարգեցէք եւ եկէք նաւախումբով:

Այս տեսակ լուրի մը կարեւորութիւնը բացայայտ է: Մանաւանդ որ այս անգամ չէինք գիտեր թէ ո՞վ էր անոր հեղինակը. այն թերթը որ այս ծանուցումը պիտի դնէր, զայն ստացեր էր նամակատան միջոցով եւ դրամն ալ միասին:

Ուրեմն որեւէ հետք չունէինք:

Բարեբախտաբար, հակակշիռը որ մասնաւորաբար հաստատեր էինք ծանուցումներուն համար, արգելք եղաւ անոր հրատարակութեան:

Անկից զատ, գերման լրտեսները զգալով որ իրենց այս հնարքը երեւան ելած է, ուրիշ միջոց փնտռեցին եւ գտան:

Գիշեր մը, մեր օդանաւորդներէն մէկը որ փարիզի վրայ կը հսկէր, ապշութեամբ նշմարեց թէ՝ պետական մէկ քանի հաստատութիւններ (որոնց մէջ նաեւ Նախարարութիւններ) եռանկիւն կազմող լուսաւոր կէտեր կը կրէին. այս լոյսերը գետնէն կարելի չէր նշմարել, բայց փարիզի վրայ սաւառնող օդանաւ մը՝ շատ լաւ կը տեսնէր զանոնք:

Օդանաւորդը՝ ուշադրութեամբ քննեց այդ լոյսերուն ճիշդ տեղը, եւ յաջորդ օրը, փոխլրտեսութեան երկու գործակալներու ընկերակցութեամբ, գնաց այն տեղերը քննելու:

Լուսաւոր եռանկիւնը կազմուած էր Էնվալիտի գմբէթէն. խարիսխները իրարմէ հարիւրական մեդր հեռաւորութիւն ունէին:

Քննութիւնը կը դիւրանար ուրեմն:

Երբ մարդիկը շատ մը տուներու սանդուխներէն ելլել իջնելէ յետոյ, առանց կասկածելի բան մը երեւան հանած ըլլալու, ի վերջոյ, իրենց գտնուած երդիքին դիմացը, տան մը վրայ նշմարեցին կէս տակառ մը, որուն այդտեղ գտնուիլը անօրինակ թուեցաւ անոնց:

Ամէն վտանգ աչք առնելով, անցան դիմացի տանիքը, եւ կէստակառին մօտենալով, ստուգեցին թէ՝ անոր մէջ կար ելեկտրական ուժեղ լապտեր մը:

Այս լապտերը այնպէս մը զետեղուած էր որ, փարիզի վրայ սաւառնող գերման օդանաւորդներուն թոյլ կուտար ճշդել ռմբակոծելի կէտերը:

Կրցանք ատոր ալ առաջքը առնել ատենին, շնորհիւ մեր օդանաւորդին արթնամտութեան:

Բայց չկարծէք որ այս ձախողութիւնն ալ՝ գերմանները մատնեց վհատութեան: Դիւրաւ յուսահատող մարդեր չեն անոնք:

Բայց ինչ որ ալ ըլլի, կրցանք ատենին առաջքը առնել, ինչ որ քիչ մնաց հիւանդացնէր «Մատմազէլ Տօքթօր»ը որուն վրայ անպատճառ պէտք է խօսիմ, գիրքը վերջացնելէ առաջ:

(Շար.)

լացնեն։ Արդարեւ մեր երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող յարաբերութիւնները իրականութիւններու վրայ հաստատուած են, եւ համոզուած եմ թէ նման փոխադարձ այցելութիւնները մեծապէս կը նպաստեն երկու բարեկամ պետութիւններու եւ ազգերու յարաբերութիւններու զարգացումին ու ամրապնդումին։ Այս պատճառներով կատարեալ վստահութեամբ կը նայիմ ապագային, եւ բաժակ կ'առաջարկեմ իտալացի ժողովուրդին բարօրութեան, Ն. Վ. Իտալիոյ Թագաւորին առողջութեան եւ Իտալիոյ վարչապետ Ն. Վ. Մուսոլինիի աբեւշատութեան, Թանկագին բարեկամիս դեսպան Պ. Օրսինիի և ձեր բոլորիդ կենաց»։

Հացկերոյթէն յետոյ, ժամը 16.30ին, իտալացի հիւրերը այցելեցին վարչապետ ըսմէթ փաշայի։ ժամը 17ին իտալական դեսպանատան մէջ թէյասեղան մը տրուեցաւ։ Յետոյ մասնաւոր շոգեկառքով Պոլիս մեկնեցան։

Պուլկարիայէն գաղթական դէպի Թուրքիա

Թուրքեւպուլկար դաշնագրին համաձայն, Պուլկարիա գտնուող Թուրքերէն՝ ուզողները կրնան Թուրքիա գաղթել։ կառավարութիւնը որոշած է Գըրգլար Էլիի (Գըրք Քիլիսէ) եւ Պօզեխւքի (Եօզղատ) մէջ տեղաւորել գալիք գաղթականները։

Այս մասին պէտք եղած քննութիւնը ընելու համար, պատուիրակներ հասած են Պոլիս, որոնց յայտարարութեան համաձայն մօտաւորապէս 10,000 Թուրքեր կ'ուզեն Թուրքիա գալ։ «Բայց առ այժմ անկարելի է բոլորին գաղթը։ Պուլկար կառավարութիւնը չի թոյլատեր որ Թուրքերը ծախեն իրենց կալուածները։ Որով մեր ազգակիցներն ալ չեն կրնար վճարել պետութեան ունեցած իրենց պարտքը։ Իսկ կալուած չծախած մեկնիլը՝ շատ դժուար է։ Մինչդեռ դաշնագրին մէջ որոշակի ճշդուած է կալուած ծախելու մեր իրաւունք»։

Ահա այս խնդիրներու մասին կառավարութեան հետ խորհրդակցելու եկանք։ Քանի մը օրէն Էնկիւրի, եւ անկէ ալ Պօզեխւք պիտի երթանք, մեզի յատկացուած տեղերը քննելու։»

Իտալիա եւ Եէմէն

Եէմէն... Հռոմ հասաւ դիւանագիտական պատուիրակութիւն մը՝ ...ութեամբ Զայիտի Իմամի երկրորդ տղուն՝ Սէյիտ Մուհամմէտ իպնը Եահեայի։ Պատուիրակութիւնը մեծ պատիւներու կ'արժանանայ պետական շրջանակներու մէջ։ Պիտի ներկայանայ Թագաւորին եւ Մուսօլինիի։ «Թայմզ»ի Հռոմի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Իտալիոյ մէջ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս այցելութեան, մանաւանդ որ առաջին անգամն է որ Եէմէնէն պատուիրակութիւն մը կուգայ Եւրոպա։ Անցեալ Սեպտեմբերին Սանաայի մէջ Իտալիոյ հետ դաշնագիր մը կնքուած էր։ Այս այցելութիւնը աւելի պիտի ամրապնդէ երկու երկիրներու բարեկամութիւնը։

Կացութիւնը հարաւային Քիւրտիստանի մէջ

Թայմզի թղթակիցը Պաղտատէն կը հեռագրէ Յունիս 24 թուականով. —

Քիւրտ յայտնի ապստամբապետ Շէյխ Մահմուտ, որ երեք տարիէ ի վեր ապստամբութիւններ կ'ընէր հարաւային Քիւրտիստանի մէջ, Սիւլէյմանիյէի մօտ, հակառակ իր կամքին, ստիպուեցաւ համաձայնութիւն մը կնքել Միջագետքի կառավարութեան հետ, որով յանձնառու կ'ըլլայ առանց արտօնութեան Իրաքի հողէն ներս չմտնել եւ Սիւլէյմանիյէի կամ Միջագետքի ուրիշ վայրերու վարչական գործերուն չխառնուիլ, ու իր երկրորդ որդին՝ Պապա Ալին Պաղտատ ղրկել ուսանելու համար։ Ասոր փոխարէն, Իրաքի կառավարութիւնը կը խոստանայ Շէյխին վերադարձնել իր գրաւուած կալուածները, որոնք կառավարութեան կողմէ հաստատուած գործակալի մը կողմէ պիտի մատակարարուին. ասկէ զատ ընդհանուր ներում պիտի շնորհուի իր հետեւորդներուն, բացի քանի մը անձերէ, որոնք զազրելի ոճիրներ գործած են։

Շէյխը այս պայմանները ընդունեց վերջին զինուորական գործողութիւններէն յետոյ, որոնց մասնակցեցան Իրաքի բանակը, կամաւորները եւ անգլիական օդանաւերը։ Պահականոցներ շինուեցան այն ճամբաներուն վրայ, ուր շահատակութիւններ կ'ընէին Մահմուտի մարդիկը։ Կառավարութիւնը վճռած է ամուր վարչութիւն մը հաստատել այս շրջաններուն մէջ. այդ է պատճառը որ ի վերջոյ յաջողեցաւ ծունկի բերել Շէյխ Մահմուտը։

Շէյխը վերադարձաւ Մարիվան, պարսիկ հողի վրայ։ Հիմա յոյս կայ որ Սիւլէյմանիէի սանճաքը, որ Իրաքի ամէնէն հարուստ շրջաններէն է, պիտի կրնայ ի վերջոյ բարգաւաճիլ ու յառաջդիմել։

Համայնավար թերթը դադրեցուցուած

Ներքին նախարար Պ. Ալպէռ Սարրօյի Յունիս 22 թուակիր հրամանագրով, դադրեցաւ Փարիզ հրատարակուող սպանեբէն բանուորական թերթ մը՝ «Էլ Պրոլետարիօ»։ Հրամանագրին մէջ կ'ըսուի. «Այս թերթերուն անունը շատ յատկանշական է եւ թէ պիտի արգիլուի այս ձգտումը ունեցող ոեւէ թերթ, որուն խմբագրական եւ վարչական կեդրոնը կը գտնուի Սէնի Նահանգին մէջ, նոյնիսկ եթէ պատասխանատու տնօրէնը ուրիշ մարդ է, եւ ուրիշ տպարանի մէջ կը տպուի։»

Թրոցքի եւ Զինովիեվ պիտի վտարուին

Խորհրդային Միութեան կեդր. վերստուգիչ յանձնաժողովը իր Յունիս 24ի նիստին մէջ որոշեց Թրոցքիի եւ Զինովիեվի կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէէն վտարման խնդիրը ներկայացնել կենտկոմի վերստուգիչ կեդրոնական մարմնի յառաջիկայ լիակատար ժողովին։ Այս առթիւ քուէարկուած բանաձեւին մէջ կ'ըսուի թէ ընդդիմադիրները 1923էն ի վեր Թրոցքիի, իսկ 1926էն ի վեր Թրոցքիի եւ Զինովիեվի գլխաւորութեամբ՝ կուսակցութեան ամէն մէկ դժուարութենէն օգտուած են՝ հարուածելու համար կուսակցութեան միութիւնը։

Պոլշեւիկ եւ ֆաշիստ իրար կը ծեծեն

Շաբաթ իրիկուն Թրոքատորոյի հրապարակին վրայ երկու համայնավար երիտասարդներ իրենց օրկան «Ավան կարտ»ը կը ծախէին, երբ քանի մը ազգայնականներ, «Նասիօնալ» թերթը ծախելու համար։ Քիչ վերջ, սուլիչի մը նշանին վրայ, մեծ թիւով ֆաշիստներ հասան հրապարակը եւ սկսան յարձակիլ պոլշեւիկեան թերթը ծախողներուն վրայ։ Ներկայ բանուորներ կռիւին միջամտեցին, եւ երկուստեք բռունցքներն ու գաւազանները գործեցին առեն մը։ Հինգ - վեց համայնավարներու գլուխը պատռած էր արդէն, երբ կռիւը վերջացաւ։

ՕՐ. ՆՈՅԵՄԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՆՈՒՊԱՐ ԵԿՄԱԼԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Փարիզ 25 Յունիս 1927

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Կուփամարտիկ եւ դերձակ Թաթուլ Մելքոնեան անունն երիտասարդը, կը լսեմ որ, իմ անունս ալ խառնելով, կը փորձէ կատարել կարգ մը պղտոր գործեր։ Ի նախազգուշութիւն կը յայտարարեմ հրապարակաւ թէ՝ յիշեալին հետ ոչ մէկ առնչութիւն չեմ ունեցած եւ չեմ կրնար ունենալ։

Յակոբ Տէր-Յակոբեան

17 Rue Damesme

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Ռայոնական ժողովը 9 Յուլիս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, 63 Rue de la République*ի սրահը։*

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն 30 Յունիս, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ։ Կը խօսի նկարիչ Ե. Քոչարեան *Ապագայապաշտութեան* մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Այս երեկոյով կը փակուի *Յարդգողի* աշխատանքներու Ա. եղանակը, մինչեւ Սեպտեմբեր։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Վանեցի Յովհաննէս Ղազարեան (Պուլկարիա), Վանի Ալուր գիւղէն Մելքոն Թուխիկեան (Տիթրոյթ-Ամերիկա), Մուշ քաղաքէն Եաթեր Մխիթարեան (Ռումանիա), Վանեցի Յակոբ Պարխոյեանի աղջիկը Եղիսաբէթ Պարխոյեան որ Իզմիրի աղէտին Պոլիս կը գտնուէր։ Գրել՝ Enok Mesropianի, Puits Bivert, 48 D, Gardanne, (B. D. R.) France։

Ծախու բնակարան

Հայաշատ Սեվրան գիւղին մէջ

Անմիջական մեկնումի պատճառով ծախու է քարաշէն տուն մը 480 մեդր պարտէզով, 3 սենեակ, խոհանոց եւ մուտք։ Ցանկացողները կրնան դիմել ամէն օր ժամը 2.30էն վերջ։ Կիրակի օրերը ամբողջ օր։ Դիմել՝ L. Mandikianին, 41 Rue d'Aulmay, Sévran։

«ԾՈՎՔ - ԿԷՕԼՃԻԿ»

ՊԱՏՄ. ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոր հրապարակ ելաւ ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆի «*Ծովք-Կէօլճիկ*» անուն անդրանիկ երկասիրութիւնը, մաքուր տպագրութիւն ամենաընտիր թուղթի վրայ, 300էն աւելի էջեր, զարդարուած բազմաթիւ պատկերներով ու Եւրոպայի Հայոց կաթ. պատուիրակ Պալաքեան Սրբազանի յառաջաբանով։

«Ծովք-Կէօլճիկ» կը բաժնուի երկու մասի։ Ա. մասով հեղինակը կը պատկերացնէ Ծովքը, կը պատմէ անոր ծագումը։

Բ. մասով կը խօսի հայ գիւղացիի ազգային շարժման մասին, ընդհանուր պատերազմի ծագման վրայ, յետոյ կ'անցնի եւ կը սկսի մանրամասնօրէն յիշատակել Հայոց զինահաւաքման փուլերը եւ ընդհանուր կոտորածի բոլոր քստմնասարսուռ դէպքերը։ «Վերին աստիճան հետաքրքրական գիրք մը ամէն Հայու համար», ինչպէս կը գրէ ծանօթ գրագէտ մը։

Դիմել հեղինակին, Gouregh Khraian, Poste Restante (Marseille (France)։

Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ։ Գին Ֆրանսա եւ Սուրիա 22 ֆրանք, Ամերիկա, Անգլիա եւ Եգիպտոս 1.50 տոլ., իսկ ուրիշ երկիրներու համար 25 ֆրանք։

ՍԱԿԱՐԱՆ

27 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	54
Մարք (ոսկի) 100 Mark		604	75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	—
Թրք. ոսկի	» or	111	50
Մէճիտիէ	Médjidié	8	—
Լէվա 100 հատր	Léva	18	40
Տրախմի »	Drachme	33	75
Լիր » »	Lire	142	90
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	491	75
Լէյ 100 հատր	Ley	15	25
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	100	—

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3000	—
» II	»	1900	—
» III	»	1575	—
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	150	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՅՈՒՆԻՍ 1927

29 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 375 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՀ ՈՒ ՍԱՐՍԱՓԸ ՉԻ ՓՐԿԵՐ

Նորէն ծանրակշիռ լուրեր կը հասնին խորհրդային աշխարհէն. — Խմբական ձերբակալում, գնդակահարում, ահ ու սարսափ։

Հեռագրի մը համաձայն, 27 հոգի գնդակահարուած են Մինսքի մէջ, 9 Քրոնշթատի, 17 Փսքովի եւ երեք ալ Երեւանի մէջ։

Առաջին լուրերն են ասոնք եւ կողմնակի աղբիւրէ։ Այնպէս որ, հարկ է սպասել նոր տեղեկութեանց, սուտն ու իրաւը հասկնալու համար։ Ըսած ենք եւ աւելորդ անգամ մըն ալ կը յիշեցնենք, — Դժուա՛ր է ստոյգ լուրեր ստանալ խորհրդային արքայութենէն։ Եւրոպական թերթերը ընդհանրապէս կը կերակրուին սահմանակից երկիրներու հեռագրական կամ լրագրական գործակալութիւններէն, որոնք յաճախ շինծու կամ հակասական լուրեր կուտան։ Պէտք է ժամանակ անցնի, որպէս զի կարելի ըլլայ իմանալ ամբողջ իրականութիւնը։ Ուշ-կանուխ, Մոսկուա կը խոստովանի իր քաջագործութեանց գոնէ մէկ մասը։ Իսկ այս օրերս, արդէն պարծանքով կը յայտարարէ խմբական գնդակահարութիւնները, «ի լուր ամենեցուն»։

Այս վերապահումէն յետոյ, մարգարէ ըլլալու պէտք չկայ, ըմբռնելու համար թէ ինկալպէս անսովոր վիճակ մը կը տիրէ Ռուսիոյ մէջ, հիւսիսէն մինչեւ հարաւ։ Խելագար իրարանցում մը, որ արիւնոտ գործեր կատարել կուտայ։

Կարդացէք խորհրդային թերթերը եւ պիտի տեսնէք որ անհելի վայնասուն մը ծայր տուած է, արտաքին եւ ներքին դաւադրութեանց պատմութիւններով։ Տեսակ մը «պիտի գան», «կուգա՛ն», «եկա՛ն», որ կը լարէ ջիղերը, վերէն մինչեւ վար։ Բայց մանաւանդ վերին խաւերուն մէջ. որովհետեւ, ամէնէն աւելի գլուխն է որ խուճապի մատնուած է, և իր հոգեբանութեամբ կը վարակէ գիւղացիներն ու բանուորները։

Հետեւեցէք, նաեւ, բազմագոյն եւ բազմազգի ժողովներու վիճաբանութեանց, անհամար ճառերուն եւ բանաձեւերուն։ Միեւնոյն վայրերան կանչերը, նոյն ահազանգն ու մարտակոչը։

Թերեւս ցարական իշխանութիւնն անգամ այսքան խելագար խուճապի մատնուած չէր, իր ամէնէն տագնապալի օրերուն։

Ներքին ճակատի վրայ, բուռն անաթեմաներ՝ Թրոցքի-Զինովիեւի «անլուր դաւաճանութեան» առթիւ։ Արտաքին աշխարհին դէմ՝ հանգանակութիւններ, «պատասխան — օդանաւ կառուցելու» (կառուցանելու) համար, իբրեւ պատիժ՝ Չեմպըրլէնի։ Եւ այս՝ երկրին մէկ ծայրէն միւսը։ Երեւանի «Խորհրդային Հայաստան»ն ալ ձեռնարկած է հանգանակութեան, «կառուցենք (կառուցանենք) պատասխան — օդանավը» եւ մինչեւ Յունիս 12 հաւաքած էր 1938 ռուբլի 96 կոպէկ։ Եւ ի՜նչ ժողովներ ու բանաձեւեր Երեւանէն, Էջմիածնէն, Ալեքսանդրապոլէն մինչեւ... Փարաքար գիւղը, «կեանքի գնով պաշտպանելու համար համաշխարհային յեղափոխութեան միջնաբերդը»։

Պատմութենէն գիտենք թէ բռնակալ արքաները կը սիրէին խնջոյքներ, խաղեր եւ մրցահանդէսներ կազմակերպել, ամբոխը զուարճացնելու, անոր ուշադրութիւնը ցրուելու կամ իրենց վախը փարատելու համար։

Այսպէս ալ՝ կարմիր ինքնակալները։

Տարբերութիւնը շատ մեծ չէ։ Փոխանակ սթափելու եւ չարիքին բուն պատճառները վերլուծելու, փոխանակ յարաճուն դժգոհութեան եւ մահափորձի ծալքերը փնտռելու, անոնք ալ, հին արքաներուն պէս, կը ճգնին չարիքը ծածկել, և զայն մատնանշողին, բողոքողին, մարտնչողին ձեռքերը կտրել, կամ գլուխը փշրել։

Կը փրկուի՞ն այս ձեւով։ Ո՛չ եւ ո՛չ։

Արիւնը արիւն թափել կուտայ, աշխարհի ո՛ր կողմն ալ ըլլայ։ Գիտակցօրէն արձակուած գնդակ մը նոյնքան գիտակցութեամբ կ՛անդրադառնայ ուրիշ տեղէ մը։ Եւ մանաւանդ, երբ մէկ միլիոնոց խառնիճաղանճ օլիկարշի մըն է որ կ՛արհամարհէ 144 միլիոն ազգի կամքը, եւ բազմազան ժողովուրդներու իրաւունքը, ուշ-կանուխ պատասխան կը ստանան և՛ բանտը, և՛ կառափնատը, վախճան կ՛ունենան և՛ Չեկան և՛ գունդագունդ աքսորը։

Խորհրդային իշխանութեան համար եկա՛ծ է ժամանակը հաշուի նստելու իր խղճմտանքին եւ անցեալին հետ։

Եթէ կան տարրեր եւ պետութիւններ որ կ՛ուզեն հիմնայատակ ոչնչացնել Ռուսաստանի այս օրուան կարգ ու սարքը —և կա՛ն— կը գտնուին նաեւ իրական, ժողովրդավար, ներկայացուցչական ուժեր, որոնք դէմ են ցարական միապետութեան վերահաստատման, եւ կը պահանջեն աւելի մարդկային, ինկալպէս աշխատաւորական եւ ազատ վարչաձեւ, բոլոր ժողովուրդներու յօժար կամքով։

Խորհրդային իշխանութեան համար եկա՛ծ է ժամը կա՛մ տեղի տալու, կամ տեղը տալու։

Ուրիշ ելք, ուրիշ եղանակ — այնպէս ինչպէս կը տեսնենք այսօր — անվրէպ պիտի առաջնորդէ զարհուրելի աղէտներու, որոնց ոչ տարողութիւնը, ոչ ալ վախճանը կարելի է նախատեսել։

Եթէ Լենինի հետեւորդները լրջօրէն ուսումնասիրած են ազգերու եւ իշխանութեանց պատմութիւնը, տարբեր եզրակացութեան չեն կրնար յանգիլ։

Ուրիշ խնդիր, եթէ ներոնեան ախորժակներ ունին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱԶԱՐԷՆ ՄԷԿԸ

«Նոր երկիր»ի մէջ (Ֆնչակեան), վեթերան ընկեր մը պատասխանելով Հայաստանի կրթական գործավար Մռաւեանի մէկ յօդուածին, որ «փինաչի»ներ եւ «տգէտ»ներ կոչած էր Հնչակեանները, վկայութեան կը կանչէ Մոսկուայի «Փրավտա»ն։ Պոլշեւիկ պաշտօնաթերթը, այս տարի Մարտ 20ին գրուած յօդուածի մը մէջ, ուշագրաւ մերկացումներ կը կատարէր խորհրդային արքայութեան կրթական - հրատարակչական խեղճութեան մասին։ Այդ յօդուածին վրայ հիմնուելով, «Նոր երկիր» դիտել կուտայ (26 յունիս).

— «Եթէ խորհրդային երկիրներում կրթական գործը այսպիսի ցաւալի կացութեան մէջ է, այլ եւս այդ ինչ ահագին աղմուկ էք բարձրացրել, իբր թէ բոլոր սովետական քաղաքացիներին լուսաւորել էք։ Արդեօք լաւ չէ՞ր լինել, որ փոխանակ օտար երկիրների գործերին միջամտելու, մի քիչ ուշադրութիւն դարձնէիք դասագրքեր, դպրոցական առարկաներ եւ լաւ ուսուցիչներ ունենալու համար։ Յամենայն դէպս, կապիտալիստական երկրներում դպրոցները եւ ուսման գործը, ինչպէս նաեւ երախաների առողջապահութեան եւ խնամքի գործը շատ աւելի լաւ պայմաններումն են գտնւում։

«Ձեր պետական հրատարակութիւնները ամէն տարի տասնեակ միլիոնների վնաս են տալիս։ Բացի այդ. պետութեան հաշուին հրատարակուած գրքերից հարիւրին քառասունը բովանդակում են ցարերի, թագաւորների, արիստոկրատների եւլն.ի պատմութիւններ, ժողովրդականացած եւ հանրամատչելի դարձած։ Պետական հրատարակութիւններից միայն հարիւրին 18 օգտակար բովանդակութիւն ունին։

«Ձեր պետութեան հաշուին միլիոններ արժող ձեր հրատարակութիւնների փուլը մի քանի ղրանով ծախւում են Աֆղանիստանում, Պարսկաստանում եւ Թուրքիստանում որպէս բան փաթթելու համար գործածուող թուղթ՝ հէնց ձեր պետական առեւտրական հաստատութիւնների կողմից։ Տարեկան մի քանի տասնեակ միլիոններ արժող այդ հրատարակութիւնների հրատարակիչները, մինիստրավայել վարձատրութիւններ են տալիս նոյն հրատարակութեանց հեղինակներին, որոնց մեծ մասը ձեզ նման կոմիսէրներ են։

«Այս բոլորը ես չեմ ասում, այլ ասում է «Փրավտա», ռուսական համայնավար կուսակցութեան օրկանը։

«Ես միայն արտագրում եմ եւ ցաւում, ցաւում, որ սոցիալիզմի անունով ինչպիսի սոսկալի շահագործումի են ենթարկւում խորհրդային երկրներում ապրող գիւղացիներն ու բանւորները։»

ԱՆԲՆԱԿԵԼԻ ՏՈՒՆԵՐ.— Երեւանի մէջ քննուած են 265 տուներ, որոնք անբնակելի են, այնքա՛ն փլուզումի ենթակայ։ Այս տուներուն մէջ կը բնակին 5000էն աւելի մարդ։ Եթէ վերանորոգուին, ծախքերը աւելի քիչ կ՛ըլլան քան եթէ 3—4 խոշոր նոր շէնքեր շինուէին։ Նոյնպէս նոր շէնքերը չպիտի կրնան նոյնքան բազմաթիւ ընդունիլ իբրեւ բնակիչ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ ալ երեք հոգի

«Իւնիօն Թիլէկրաֆիք» կը հաղորդէ որ Մոսկուայի պատերազմական խորհուրդը վաւերացուցած է մահավճիռը նախկին գնդապետ Պաթուրինի, որ Մոսկուայի մէջ կը նկատուէր իբրեւ մեծ դուքս Նիքոլայի ներկայացուցիչը։ Պաթուրին կիրակի գիշեր գնդակահարուած է։ Անցած շաբաթ նոր ձերբակալութիւններ կատարուած են ռուս հին ազնուականութեան շարքերուն մէջ։ Հինգշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը բազմաթիւ մահավճիռներ տրուած են։

Երեւանի մէջ մահուան դատապարտուած են կարմիր բանակի երեք սպաներ, որոնք զինուորական գումարներ իւրացուցած ըլլալու ամբաստանութեան տակ էին։ Սարաթոֆի մէջ վեց աւազակներ նոյն պատիժին դատապարտուեցան։

Մինսկի մէջ գնդակահարուած են 27 հոգի, որոնց մէկ քանին կին։ Քրոնշթատի մէջ ինը ծովային սպաներ նոյնպէս հրացանազարկ եղած են։ Փսքովի մէջ նոյն բախտին ենթարկուած են 17 ազնւականներ, որոնք 1926ի ապստամբութենէն վերջ բանտարկուած էին։

Նոր մահափորձ մը Մոսկուայի մէջ

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Ռիկայէն.—

Այն պահուն, ուր Մոսկուայի յեղափոխական դատարանի նախագահ Օրլօֆ չորս նախկին սպաներու դէմ տրուած մահավճիռը կը կարդար, երիտասարդ մը Օրլօֆի ուղղութեամբ ռումբ մը նետեց եւ քանի մը ձեռք ատրճանակ պարպեց։ Ծանրապէս վիրաւորուած, Օրլօֆ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ։

Ահաբեկիչը ձերբակալուեցաւ. անունն է Պեքէնտորֆ, նախկին զինուորական, որ յայտնեց թէ Օրլօֆի դէմ անձնական վրէժ ունէր, զինքը 2ուկէս տարի բանտարկութեան դատապարտած ըլլալուն համար։

⁂ Մահափորձէն օր մը առաջ, Պեքէնտորֆ բանտէն ազատ ձգուած էր իբրեւ խելագար։ Վերջին լուրերու համաձայն, Օրլօֆի վէրքը ծանր չէ։

«Իւմանիթէ» այս ոճիրն ալ կը վերագրէ Լոնտոնի նաւթատէրերուն և քաղաքագէտներուն։ Կ՛ըսէ թէ քննութիւնները կը շարունակուին, մեղսակիցները երեւան հանելու համար։

Պոլշեւիկեան օրկանը կը վերջացնէ սպառնական շեշտով.— «Այսպէս, պարոն ոճրագործները կը շարունակեն։ Թող չզարմանան բնաւ, եթէ խորհրդային միութիւնը շարունակէ ինքնապաշտպանութեան դիմել։

«Մեզմէ մէկին տեղ, անոնցմէ քանը թո՛ղ իյնան»։

Գերմանիա կը գործէ Թուրքիոյ մէջ

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ թէ Թուրք կառավարութեան եւ գերման խմբակի մը միջեւ պայմանագրութիւնը կնքուած է. Քէօթահիա - Պալըքէսիր և Կեսարիա - Ուլու Քըշլա գիծին շինութեան համար, ընդամէնը 400 քիլոմեդր։ Շինութեան ընդհանուր ծախք հաշուուած է 15 միլիոն տոլար, պայմանաժամ՝ մօտ երեք տարի։

Թուրք կառավարութիւնը շինութեան ծախքերը պիտի հատուցանէ ութը տարիէն։ Համաձայնութեան պայմանները գրեթէ նոյնն են Էնկիւրի - Էրէյլի գիծը շինող շուէտական խմբակին պայմաններուն հետ։ Այսպէս՝ Թուրք կառավարութիւնը վճարումները պիտի ընէ գանձատոմսերով, պայմանաւ որ անոնք ընդունուին գերման դրամատուններու խմբակի մը կողմէ, որոնց գլուխը կը գտնուի Տրէզտնըր Պանքը։ Այսինքն շինութիւններու վերջանալուն, այս սեղանաւորական խմբակը յանձնառուին վճարած պիտի ըլլայ բոլոր ծախքերը եւ պահանջատէր պիտի ըլլայ միայն Թուրք կառավարութենէն։ Կրնայ ըսուիլ թէ ասիկա պարզապէս գերման դրամատուններու կողմէ Թուրք կառավարութեան եղած փոխատուութիւն մըն է։ Այս գերման դրամագլուխին արտածումին համար պէտք եղաւ առնել գերման կառավարութեան արտօնութիւնը։

Թղթակիցը կ՛եզրակացնէ. «Այս պայմանագրութեան ստորագրուիլը ցոյց կուտայ որ Գերմանիա որոշապէս կը փափաքի գերակշիռ դիրք մը գրաւել Թրքական հրապարակին վրայ»։

«Զինուորեալ ազգ»ի օրէնքը

Համաձայն Լիոնի ընկերվարական համագումարի որոշումներուն, ընկերվարական կուսակցութեան ազգային խորհուրդը կիրակի օր գումարուեցաւ՝ վիճաբանելու համար զինուորական կազմակերպութեան ծանօթ օրինագիծին մասին, զոր Երեսփոխանական ժողովին առջեւ պաշտպանած էր Փօլ Պօնքուր, եւ որուն քուէ տուած էին ընկերվարական երեսփոխանները։

Վիճաբանութիւնները շատ բուռն եղան եւ երկար տեւեցին։ Կիրակի ամբողջ գիշերը լուսցուցին, ու հազիւ Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 5ին կարելի եղաւ համաձայնութեան եզր մը գտնել՝ վաւերացնելու համար խնդրոյ առարկայ օրինագիծը։ Մեծամասնութիւնը համամիտ էր զինուորական օրինագիծին. փոքրամասնութիւն կազմող ձախերը կ՛առարկէին որ ընկերվարական կուսակցութեան չի վերաբերիր պատերազմի կազմա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԱԺՇՏ. ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ

Այս ամառ Ֆրանքֆորթի մէջ պիտի բացուի միջազգային երաժշտական ցուցահանդէս մը։

Հայաստանի կողմէ ներկայացուցիչ պիտի ղրկուին Սպենդիարեան եւ ... Օգանիսաշվիլի, առաջինը դասական եւ երկրորդը՝ ժողովրդական երաժշտութեան համար։

Համերգներուն յայտագրին մէջ կը մտնեն հայ երաժշտագէտներուն ստեղծագործութիւնները, Սպենդիարեանի եւ Տէր-Ղեւոնդեանի նուագախումբի կտորները, Բարխուդարեանի, Կոմիտասի, Ռ. Մելիքեանի եւ ուրիշներու երգչական կտորները։ Այս համերգները պիտի տրուին ցուցահանդէսին պատրաստ ուժերուն կողմէ եւ՝ ղեկավարութեամբ Սպենդիարեանի։

Ցուցահանդէս պիտի ղրկուին նաեւ նմոյշներ՝ ժողովրդական երաժշտական գործիքներէ, գրի առնուած ժողովրդական անմշակ երգերէ, եւ երաժշտութիւն՝ հայկական նօթաներով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՉՔԱՒՈՐՆԵՐԸ ԵՒ ԻՄՊԵՐԻԱԼԻՍՏՆԵՐԸ

Հայաստանի մէջ զանազան եւ զարմանազան միութիւններ կան։ Ահա Չքաւորներու Միութիւնը։ Ի՞նչ կ՛ընեն, ի՞նչ է իրենց նպատակը։ Ահա, առայժ, արձանագրութիւնը անոնց մէկ ժողովին (Խորհրդ. Հայաստան, 14 յունիս).—

Եվջիլար գիւղի չքաւորական ժողովի արձանագրութեան մէջ կարդում ենք։

1. Լսեցին.— Չքաւորական խմբակի հարցը։

2. Որոշեցին. — Լսելով ընկ. Սիմոնեանի զեկուցումը չքաւորական խմբակ կազմակերպելու մասին, հարկ եղած դէպքում պատրաստ ենք դուրս գալու իմպերիալիստ պետութիւններին յաղթահարելու։

Օշական գիւղին հողատէր գիւղացիները, սակայն, կը սպառնան այն գիւղացիներուն, որոնք կ՛անդամակցին չքաւորական խմբակներու։

— Գործից դուրս կ՛անենք ձեզ, եւ թող կոմունիստները պահեն ձեզ։

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼ

Խորհրդային Հայաստան կը գրէ (14 յունիս).—

Վերջին վիճակագրութիւններու համաձայն, Ալեքսանդրապոլ վերադարձած են 12,000 հոգի, որոնք մեկնած էին երկրաշարժին պատճառով։ Նախկին բնակիչներէն դեռ կը պակսին 5—6000 հոգի, որոնք պիտի վերադառնան, անմիջապէս որ բնակարանային տագնապը անհետանայ։

Քաղաքը եռանդագին նուիրուած է վերաշինութեան։ Կարծես շինուածանիւթերու ռազմադաշտ ըլլար։ Վերաշինութեանգործին մեծութեան համար անբաւական են աշխատողձեռքերը։ Նոյն իսկ շատ աշխատանքներ կարելի չըլլար սկսիլ, որովհետեւ կը պակսին արհեստաւոր բանւորներ։

Կայարանին, քաղաքին եւ կազաչի կայանին մէջ լեռնանման դիզուած են շինուածանիւթերը, զորս «նուէր ուղարկել է խորհրդային Ռուսաստանը»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՆ ՈՒ ՄԱՀԵՐԸ.— Ապրիլ ամսուան ընթացքին, Հայաստանի մէջ ծնած են 4152 հոգի, որոնց 2166ը մանչ։ Մեռած են 1567 հոգի, 794ը՝ այր։ Ամուսնութիւն՝ 561, ամուսնալուծում՝ 37։

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԻ ՎԱՐՁԿԱՆՆԵՐԸ

Հայ եկեղեցւոյ հաստատութիւններուն դէմ սկսուած դաւադրութիւնը մեզի յայտնի էր այն օրէն, երբ Մոսկուայի սարկաւիտ սատրապները ոտք դրին մեր երկիրը։

Եկւորները բաւական փորձառութիւն ունէին հասկնալու համար թէ հայ ժողովուրդը իր ամբողջական զանգուածովը, հայրենիքէն ներս կամ դուրս, շատ ամուր կապերով կապուած է իր հայրենի եկեղեցական հաստատութիւններուն, որ մէկ մարդու նման պիտի փոթորկուի, եթէ անոր հարուած հասցնել փորձեն օտարներ կամ անոնց սարկահոգի հայանուն գործակալները։

Այս համոզումի հետեւանքն է այն մաքիավելեան եղանակը, որ այսօր կը կիրարկուի խորհրդային մարլպաններուն կողմէ։ Անոնք հացի փշրանքներ շողացնելով եկեղեցական հաստատութիւններէն ներս բոյն դրած սափորական սրիկաներու աչքին, զանոնք կատղած շուներու նման հրապարակ հանած են ներսէն փարատելու համար հաստատութիւնները, ի հարկէ պաշտպան ու թիկունք հանդիսանալով անոնց բոլոր լրբութիւններուն։

Անշուշտ սխիտ տաղտկալի ձեւ մըն է որ ամէն օր հրապարակը աղմուկով կը լեցնէ, սակայն քանդումի ամենաապահով եղանակն է։ Անոնք ուզեցին մէկ հարուածով այս տաղտուկէն ազատիլ։ Այդ նկատումով պատրաստեցին տխրահռչակ օրէնքը, որուն գործադրութեան թուական նշանակած էին Ապրիլ 1ը, սակայն նախ քան գործադրութիւնը, տարաձայնութեան փորձով մը ուզեցին հասկնալ թէ երկրի եւ թէ արտասահմանի ժողովուրդին տրամադրութիւնները։ Եւ երբ տեսան թէ անիկայ կը փոթորկուի եւ այդ փոթորիկին տակ իրենք կը խեղդուին, ձեռք քաշեցին վճռական գործողութեան մտադրութենէն, թողնելով որ վարձկաններու վոհմակը կատարէ ծրագրուած գործը. հոգ չէ թէ քիչ մը տաղտկալի աղմուկով։

Ու «Ազատ Եկեղեցի»ի պղտոր եւ լրբին եղբայրակցութիւնը կը շարունակէ իր աղմուկը, անարգ ու կեղտոտ եղանակով մը։ Վարձկաններու այս վոհմակը դանդաղ բայց յարատեւօրէն կը գործադրէ խառնածիններու դաւադիր ծրագիրը։ Բացած են տոմարներ եւ ամէն ծխական շրջանի մէջ 20 սեւ հոգիներու եւ հոգեկատակներու անունները կ'արձանագրեն ու համաձայն օրէնքի տրամադրութեան՝ նոյն ծխական շրջանի եկեղեցին ու յարակից հաստատութիւնները ոստիկանին կարգադրութեամբ կը յանձնուի 20 հոգինոց խմբակին։ Ու այսպէս աստիճանաբար այս արձանագրութեան գործը կը հասնի մինչեւ Էջմիածնի մայր աթոռը եւ այն ալ նոյն կարգով կը յանձնուի Վաղարշապատէն բերուելիք 20 դատարկապորտ հոգեկատակներու։

Կը տեսնէք թէ ինչպէս գործը կ'ընթանայ համաձայն «ժողովուրդի» փափաքին ու ցանկութեան, իսկ «ժողովրդանուէր» կառավարութիւնը, պարզապէս կը պաշտպանէ խորհրդային քաղաքացիներու իրաւունքները։ Չէ՞ որ, միշտ կարելի է ճարել 20 սեւ հոգի, իւրաքանչիւր ծխական շրջանի մէջ, իբրեւ խորհրդային քաղաքացի։

Այս խորամանկ եղանակը խիստ օգտակար կը հանդիսանայ խաբելու համար գոնէ արտասահմանի Հայերէն շատ շատերը։ Մէջը ըլլալով նաեւ հոգեւոր հովիւներէն ոմանք, որոնք առանց բարակը փնտռելու հրապարակ կուգան մեղադրելու անոնք, որ այս վտանգը կը մատնանշեն եւ կ'աշխատին մեր երկրին մէջ կատարուած ստոր խաղերը երեւան հանել եւ հասարակութեան ծանօթացնել։

Ջինովիեվի եւ Թրոցկիի Հայաստան նստած ձեռնասունները անշուշտ վերեւի ներշնչումներով, ձեռնարկած են այս մաքիավելեան խաղերուն, հայ ժողովուրդի ուշադրութիւնը կեդրոնացնելու համար կրօնական-եկեղեցական խնդիրներու շուրջ, որպէսզի զբաղի այդ վէճերով եւ մոռնայ քաղաքական այն անարգ վիճակը որուն մէջը գտնուի։ ճիշդ այնպէս ինչպէս ժամանակ մը Թրքական բռնապետութիւնը ստեղծած էր թիւրքահայ ժողովուրդին մէջ։ Այդ շրջանին ալ օրուան հերոսները կը հանդիսանային օտար ապականուած միսիոնարները եւ անոնց վարձկան հայ հոգեկատակները, միշտ «եկեղեցական բարեկարգութեան» անունով։

Ե. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԸ

Մոսկուայի հայ թատերական տունը, կամ ինչպէս կը կոչեն, արհեստանոցը, հինգ տարուան կեանք ունի։ Նախապէս, առաջին երեք տարիներուն, կը կոչուէր «Հայկական Պետական Տրամաթիք Դպրոց» եւ տուաւ շարք մը աշխատանքներ։ Յետոյ, պահ մը ընդհատուեցան աշխատանքները եւ մասնակցողներէն մաս մը վերադարձաւ Թիֆլիս կամ Երեւան, ոմանք ալ մտան Մոսկուայի թատրոններուն ու թատերական դպրոցներուն մէջ։ Դպրոցը վերսկսաւ իր աշխատանքները 1926ի Նոյեմբերին, Խորհրդային Հայաստանի մշակութային տան կից։ Նիւթական անձկութեան պատճառով, այդ եղանակին ընթացքին ալ հազիւ երեք ամիս աշխատեցաւ։

Այժմ դպրոցը ունի 12 աշակերտ։ Ղեկավարն է Վախտանգով թատրոնին դերասաններէն Ռ. Ն. Սիմոնեան։ Այս տան նպատակն է ծառայել իբրեւ շրջուն թատրոն Հայաստանի, ինչպէս նաեւ Ռուսիոյ հայ գաղութներուն մէջ։

Դպրոցը այս վերջին եղանակին, իբրեւ քննութիւն իր կատարած աշխատանքներուն, Մոսկուայի մէջ ներկայացուցած է Պարոնեանի «Պաղտասար Աղբար»ը, փոխելով անունը «Ապահարզան»ի։ Բեմադրիչներն էին Ռ. Ն. Սիմոնեան եւ Ի. Մ. Ռափոփոր։ Բեմադրութիւնը չափազանց պարզ էր, ներկայացումը՝ աշխոյժ ու թեթեւ։

«Փրավտա»յի թատերական քննադատին կարծիքով, դպրոցին ուսանող-դերասանները ցոյց տուած են ընդունակութիւն։ Կը խաղան վստահ, եւ կը տիրեն բեմական օրէնքներուն։ Կ'ընկերանար խաղին Ա. Խաչատրեանի նուագախումբը։

ՆՈՐ - ՄԱԼԱԹԻԱ

Նոր-Մալաթիա ընկերութեան ներկայացուցիչները արտօնութիւն ստացած են Փարաքարի եւ Երեւանի շրջականներուն մէջ իրենց յատկացուած հողամասերու վրայ կառուցանել Նոր-Մալաթիա մը, ուր պիտի գան բնակիլ արտասահմանի իրենց հայրենակիցները։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ՃԻԳԵՐԸ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

ԹԱՒՐԻԶ, 8 Յունիս

Պարսկաստանի հայ գաղութներու մէջ վերջին 75ամեակի (1852-1827) ընթացքին, Թաւրիզի հայ համայնքը առաջնակարգ տեղ կը գրաւէ ոչ միայն իր ազգային եւ կրթական հիմնարկութիւններով, այլ եւ իր հանրային, յեղափոխական եւ միշտ շարժուն ու գործունեայ կեանքով։

Թաւրիզի փոքրաթիւ հայ գաղութը երեք քառորդ դարու ընթացքին կրցած է կանոնաւոր ճամբու մէջ դնել իր ազգային հիմնարկութիւններու ղեկավարութիւնը, թէ բարոյապէս եւ թէ տնտեսապէս։

Երբ 1840ական թուականներու սկիզբներէն, Ատրպատականի Հայոց Առաջնորդութեան աթոռը, Մակուի Ս. Թադէի վանքէն Թաւրիզ կը փոխադրուի, Ատրպատականի հայութեան հանրային կեանքը նոր թափ կը ստանայ, շնորհիւ առաջնորդներու եւ անոնց շուրջ խմբուած կրթասէր եւ բարեխիղճ գործիչներու աշխատանքին։

Այս վիճակը, գեղեցիկ աւանդութեամբ մը, ամբողջ 75 տարի շարունակուած է մինչեւ մեր օրերը։

Շատ հրահանգիչ էջեր ունի Թաւրիզի հայ գաղութի 75ամեայ պատմութիւնը, ուր երեւան կուգան՝ կրօնական, ազգային, դպրոցական, մշակութային, լրագրական, յեղափոխական, եւ ուրիշ բազմատեսակ աշխատանքներ։

Երկար պիտի ըլլար Յառաջի սուղ էջերուն մէջ պատկերացնել այս գաղութի վերջին 75ամեակի պատմութիւնը, որուն համար ճոխ նիւթեր հաւաքած եմ, յարմար առթիւ մը, առանձին գրքով հրատարակելու համար։

Այժմ, կը բաւականանամ թռուցիկ ակնարկով մը.—

ԱՐԱՄԵԱՆ ԴՊՐՈՑ.— Թաւրիզի Ղալա (կամ Բերդաթաղ) քաղաքամասին մէջ, Առաջնորդարանին եւ Աստուածածին Մայր Եկեղեցւոյն կից այս դպրոցը, շինուած է 1851ին, Առաջնորդ Սահակ եպիսկոպոս Սաթունեանի ջանքերով։

Ժամանակի հարուստ եւ գիրքի տէր դէմքերը վարած են այս դպրոցի տնտեսական աղբիւրները, առաջնորդներու նախագահութեամբ։ Առաջնորդները, միաժամանակ խառնուած են նաեւ դպրոցի ծրագրային եւ կրթական կեանքին, կատարելով երբեմն դրական եւ յաճախ բացասական գործեր, դպրոցի ներքին կեանքին մէջ։

Արամեան Դպրոցին մէջ իբրեւ տեսուչ եւ ուսուցիչ պաշտօնավարած են մեր գրականութեան եւ ազգային կեանքի մէջ անուն հանած դէմքեր, — Սամուէլ Գիւլզատեան, անմահ Րաֆֆին (Յակոբ Մելիք Յակոբեան), Մեսրոպ քահանայ (այժմ Շուշտակ վարդապետ), Փափազեան (հայր՝ Վրթանէս, Ներսէս, Յուսիկ եւ Վահան Փափազեան եղբայրներու), Աւագ Խան Աֆթանդիլեան, Բարթողիմէոս եպիսկոպոս, Ռոստոմ (Հ. Յ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն), Ռուբէն Խանազատ (Հնչակեան կուսակցութեան հիմնադիրներէն), լեզուաբան Հրաչեայ Աճառեան եւ այլն.։ Վերջին երեսնամեակի տեսուչներն են՝ Աբեթնազով Ալէքսանեան, Ալէքսան Տէր Վարդանեան, իսկ արդի տեսուչ՝ Միքայէլ Ստեփանեան։ Այս դպրոցը իր փայլուն շրջանները շատ ունեցած եւ նոյն իսկ տեսակ մը միջնակարգ վարժարանի դեր կատարած է Թաւրիզի հայ գաղութին համար։ Անցեալի մէջ տնտեսական բազմաթիւ աղբիւրներ ունեցած է, որոնք տարիներու եւ պարագաներու ընթացքին հետզհետէ ցամքեր են։

Դպրոցը կուսակցական պայքարի առարկայ եղած է տարիներ շարունակ, մինչեւ որ ի վերջոյ, 1919էն սկսեալ, անցեր է Հ. Յ. Դաշնակցութեան ձայնով ընտրուած Հոգաբարձական Մարմիններու ձեռք եւ այդպէս ալ կը շարունակուի ցարդ։

Արամեան Դպրոցի սեփականութիւնն է նաեւ «Արամեան Թատրոն»ի շէնքը՝ հիմնուած 1914-1915ին։

Ընդհանուր Պատերազմի եւ տնտեսական անձկութեան պատճառով Արամեան դպրոցը տասը տարիներէ ի վեր զրկուած է իր կալուածներու (գիւղ և այգի) արդիւնքներէն (այժմ շատ աննշան գումարներով վարձու տրուած են) եւ որ գլխաւորն է դրամական եւ կտակային հասոյթներէն։

Վերջին տարիներս, Արամեան դպրոցի դրամական աղբիւրները կը կազմեն դպրոցական աշակերտներու թոշակները, ներկայացումներէն, նուէրներէն եւ զանազան ձեռնարկներէն գոյացած դրամները, Թատրոնի վարձքը, եկեղեցւոյ արդիւնքները եւ պատահական մուտքեր։ Այսուհանդերձ, դպրոցիս կրթական գործը միշտ յաջողութեամբ յառաջ տարուած է եւ զուտ ազգային ու հայկական ոգին գլխաւոր ձգտումը եղած է, տարիներէ ի վեր։

Ամէն տարի, տեղի կ'ունենայ ուսումնական տարեվերջի հանդէսը, որուն ներկայ կ'ըլլայ երկսեռ բազմութիւն, լսելով դպրոցի կրթական եւ ելմտական զեկուցումները։

Արամեան դպրոցի 1926—27 ուսումնական տարեշրջանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ Յունիսի 5ին, Արամեան Թատրոնին մէջ, որ լեցուած էր խուռն հասարակութեամբ։

Հանդէսին ներկայ էին Թեմական առաջնորդ Տէր Ներսէս Արքեպիսկ. Մելիք-Թանգեան, կուսակցական, ազգային, կրթական եւ հանրային հիմնարկութեանց ներկայացուցիչները եւ աշակերտութիւնը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր հայրենիք»ով որ յոտնկայս լսուեցաւ։ Տղայ եւ աղջիկ աշակերտները արտասանեցին հայերէն եւ պարսկերէն ոտանաւորներ (պարսկերէնը՝ միայն տղաները)։ Դպրոցի երգեցիկ խումբը ղեկավարութեամբ երաժշտութեան դասատու Պ. Շահէն Դիլանեանի, երգեց քանի մը ժողովրդական քառաձայն երգեր— «Ալագեազ», «Հովս Անուշ», «Ես մէկ պստիկ եար ունեմ», «Ծառս տակը», «Ջուր ա գալի»։

Դպրոցի տեսուչ Պ. Միքայէլ Ստեփանեանը, այս տարի եւս կարդաց 1926-27 տարեշրջանի տեղեկագիրը, որմէ կը քաղեմ քանի մը կարեւոր թիւեր։ Արամեան դպրոցը 1926-1927 տարեվերջին ունեցած է 136 երկսեռ աշակերտութիւն (աղջիկ՝ 60, տղայ՝ 76), ուսուցիչներ՝ 10 (8 ուսուցիչ եւ 2 վարժուհի)։ Աշակերտութեան տնտեսական վիճակի պատկերը հետեւեալն է՝ 9 հոգի բարեկեցիկ, 68 միջին վիճակ եւ 59 չքաւոր ծնողներու զաւակներ են։ Տղաները աւելի յառաջդիմութիւն ցոյց տուած են քան աղջիկները։ 136 աշակերտները տարուան ընթացքին կարդացեր են 1991 կտոր գիրք, իւրաքանչիւրը միջին հաշուով 20 գիրք։ Դպրոցական օրերու թիւը եղած է 179, աւանդուած դասերը՝ 5025։ Այս տարի դպրոցի շրջանն աւարտեցին 15 աշակերտներ, որոնց 7 տղայ եւ ութը աղջիկ։

Շրջանաւարտները համապատասխան վկայագիր ներկայացնելով կ'ընդունուին Ատրպատականի Հայոց Թեմական դպրոցի Գ. դասարանը։

Դպրոցի տարեկան ընդհանուր ելեւմուտքը եղած է 4136 թուման (կամ տոլար) որու գումաց գանձուած է 3413 թուման, ուրեմն դպրոցը բաց ունի 725 թուման։ Այս գումարէն վճարուած կը սպասուի մօտ 150 թուման, ուստի մինչեւ 1 Սեպտեմբեր 1927, դպրոցը 575 թուման բաց ունի, ինչ որ պարտք կը մնայ ուսուցիչներուն։ Տարեկան 4139 թուման մուտքէն 1044 թուման գանձուած է աշակերտներու թոշակէն։ Իսկ ներկայացումներէն, վարձքերէն եւ զանազան ձեռնարկներէն գոյացած է 1177 թուման։ Ուսուցիչներուն (10 հոգի) իբրեւ ռոճիկ վճարուած է 2200 թուման։

Այս զեկուցումներէն յետոյ, Առաջնորդ Ներսէս Արքեպիսկոպոս քանի մը խօսքով գնահատեց ուսուցչական խմբի եւ տեսուչ Պ. Միքայէլ Ստեփանեանի ջանքերը։

Հոգաբարձութիւնը եւս իր կարգին, կարելին ըրած է դպրոցի տնտեսականը ապահովելու համար։ Առանձին գնահատութեան արժանի են խումբ մը ծնողներու ջանքերը, զանազան, ձեռնարկներով դպրոցի նիւթական միջոցները արդիւնաւորելու համար։

ՄԱՍԻՍ

ՎԱՌԵԼԱՆԻՒԹԻ ՀՈԳԵՐ

Տնտեսագէտներ այժմէն իսկ մտահոգ են վառելանիւթերու սպառումով եւ նոր նիւթեր գտնելու պէտքով։

Աշխարհի վառելանիւթերու պահեստը ճշդիւ ծանօթ չէ։ Երկրաբաններու գնահատումով, հանքածուխը պիտի սպառի ամբողջովին 15—20 դար յետոյ։ Քարիւղի մթերքն ալ հանքածուխի չափ կը հաշուեն, բայց զանազան գործածութիւններ աւելի արագ պիտի սպառեն ատիկա։

1875ին հանքածուխի սպառումը 290 միլիոն թոնօ էր, 1919ին 1200 միլիոն թոնոյի բարձրացաւ։ Հանքածուխի այս հսկայ քանակութիւնը կը ներկայացնէ 7200 եռիլիոն քալորի։

Քարիւղի արտադրութիւնը 1920ին եղած է 100 միլիոն թոնօ, որուն ջերմական ոյժն է 100,000 եռիլիոն քալորի։ Ընդհանրապէս կ'ընդունուի որ հարիւրին 70ը հանքածուխի մթերքին, այսինքն 700 միլիոն՝ կը գործածուի մեքենական ուժեր արտադրելու համար։ Ելեկտրական լաւագոյն գործարանի մը մէջ 1 քիլօ հանք պէտք է քիլօ-վաթ-ժամու համար, այսինքն 736 կրամ հանքածուխ կը սպառի 1 ձի-ժամի համար։

Հանքածուխի տեղ կը գործածուի ելեկտրականութիւն, հոն ուր հանքածուխ չկայ։ Բայց մինչդեռ հանքը կը փոխադրուի շատ հեռու, ելեկտրականութիւնը 370 քիլոմեդրէն անդին չերթար։ Ելեկտրագէտներու հաշիւներուն համեմատ, Նիակարայի, Քոնկոյի, Զամպէզի ջրվէժները եթէ ամբողջապէս շահագործուին, 50 միլիոն ձիու ուժ կրնան ունենալ։ Ալպեաններու ուժը կը հասնի 80 միլիոն ձի-շոգիի, որ հաւասար է այժմեան հանքածուխի ուժին։ Միայն թէ ջրվէժներու ուժը միշտ նոյն արդիւնքը չի տար ամէն եղանակի։ Աշխարհի ջրվէժներու ուժը կը հաշուեն 745 միլիոն ձի, սակայն 1/4րդ մասը կարելի է շահագործել, այնպէս որ 4000 եռիլիոն քալորի կրնանք ստանալ։

Այս ուժերը տակաւին չսպառած մարդիկ պիտի օգտագործեն հովն ու ծովախաղացքը։ Հովը կը փչէ երբեմն տկար։ Հարկ պիտի ըլլայ գտնել նախապէս կանոնաւորող մեքենաներ։ Ծովախաղացքները մեծածախս հաստատութիւններ կը պահանջեն։

Ուժի անսպառ աղբիւր մըն է արեւուն ջերմութիւնը։ Արէնիուս գիտունին համեմատ երկրի ստացած ջերմութիւնն է 530,000,000,000,000,000,000 քալորի։ Գիտութիւնը կը ջանայ գտնել միջոց մը, օգտուելու համար ամէն բարեխառնութենէ։ Բնութիւնը գիտէ արդէն։ Ծովու ջուրը կը շոգիանայ ամէն տեղ եւ երբեք 35 աստիճանը չանցնիր։ Բոյսերը կը ծծեն բնածխային թթու գրեթէ ամէնատեն։ Մարդը միայն սահմանուած է աւելի ջերմութիւն գործածելու նոյն արդիւնքը ստանալու համար, որովհետեւ արդի մեքենաներով կը կորսուի ջերմութեան մէկ մեծ մասը։

Սահարայի անապատը կեդրոնը պիտի ըլլայ ապագայ մեքենական ուժերու արտադրութեան։ Հոն շինելով բազմաթիւ կաթսաներ, կեդրոնացնելով անոնց վրայ արեւու ճառագայթները, պիտի արտադրուի մեքենական հսկայ ուժ։ Հաշուուած է որ մէկ ձի-շոգի ուժ արտադրելու համար կը բաւէ 5 քառ. մեդր։

Ոմանք կը կարծեն որ կարելի պիտի ըլլայ ուժը ամբարել carbure de calciumով։

Եւրոպայի մէջ առաջին անգամ պիտի սպառին Պելճիքայի ածխահանքերը, յետոյ Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ։ Երկրաբաններու համեմատ Գերմանիոյ ածխահանքերը պիտի սպառին 900 տարիէն, եթէ արտադրութիւնը նոյնը մնայ։

Իւրաքանչիւր պետութիւն պիտի ջանայ օգտագործել միայն իր ուժերը, տնտեսական անկախութիւն մը ապահովելու համար։ Մարդկութիւնը պիտի դիմէ ամէն միջոցի. փայտէ ու բոյսերէ ալքոլ հանելով կարելի պիտի ըլլայ հայթայթել 160,000 եռիլիոն քալորի, այսինքն 20 անգամ աւելի տարեկան հանքածուխի եւ քարիւղի արտադրութեան ջերմութեան գումարէն։

Թերեւս մինչեւ այն ատեն մարդկութիւնը օգտուի Կիւսթավ Լը Պոնի նախատեսած միջհիւլէական ուժէն, որ աւելի դիւրութեամբ արտադրուելով թոյլ պիտի տայ մարդուն քիչ ժամանակէն շատ արդիւնք ստանալ եւ աւելի ժամանակ յատկացնել հանգիստի եւ գեղարուեստի։

Գ. Խ.

ԽՄԲԱՊԵՏ ՄՈՒՐԱՏ

Յունիս 15ին երկար հիւանդութենէ յետոյ, Պէյրութի մէջ մեռաւ Դաշնակցութեան լաւագոյն մէկ մարտիկը՝ Մուրատ Պետրոսեան, Մուշի Ցրոնք գիւղէն։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունիս 16ին։ Դագաղը շրջապատուած էր Հայաստանի երկսեռ բազմութեամբ մը, Մշեցի, Խնուսցի, Կարնեցի, որոնք օտար հորիզոններու տակ, սարսռուող եւ երկիւղածութեամբ կ'ողբային իրենց հայրենակիցը։ Եփրեմ Տ. Վարդապետ խօսեցաւ դամբանական մը, վեր հանելով Մուրատի նման ազգանուէր անհատներու արժանիքը։

Յետոյ խօսեցաւ Մուրատի զէնքի ու գաղափարի ընկերներէն Պ. Միհրան Թուրիկեան։

Ծաղկեպսակներ ղրկած էին Հ. Յ. Դ. Սուրիոյ վերին մարմինը, Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն, «Ազդակ» թերթը, Որբերու Միութիւնը, Տարօնտուրուբերանի, Խնուսի, Կարնոյ, Սեբաստիոյ, Ատանայի, Տէօրթեօլի, Հաճընի, Սալնոյ Ձորի, Արաբկիրի հայրենակցական միութիւնները։

Գերեզմանատան արարողութիւններէն յետոյ, խօսք առին բժիշկ Էթեէմէզեան եւ Արշակ Յովհաննէսեան, որոնք վեր հանեցին հերոսի մաքուր նկարագիրը։

ԾԻԾԱՂ.

«ԻՆՉԵ՞Ր ՉԵՆ ՓՉՈՒՄ...»

Նորէն Ուստա Մկօն է որ երեւանէն մինչեւ Փարիզ գլուխ կը տանի իր Թղթակցութիւններով:

«Արեւիդ մատաղ, վազրիկ ջան, նոր բան ունիմ քեզ ասելու: Մի քիչ թող էդ Պարիզի խոլոտ կինարմատներն ու մտիկ արա:

Վստահացնում եմ քեզ, վազրիկ ջան, որ ո՛չ Արտաշէս աշխարհակալի եւ ոչ էլ Տրդատ մեծի օրով հայ կանայք ու երեխէք երբէք էնքան հերոսաբար չեն կանգնել ոտի ու չեն պահանջել պատերազմ թշնամու դէմ, որքան պատահեց մի քանի շաբաթ առաջ, երեւանում, իմպերիալիստ Անգլիայի դէմ սարքուած ցոյցի ժամանակ:

Հաւաքուել էին կանայք, երեխէք, ծերունիներ ու լցուել Աբովեան փողոցում ու բղաւում էին «պատերա՛զմ»: Երիտասարդներ չկային, երեւի նրանք արդէն մեկնել էին պատերազմի: Հաւաքուողներ ինչպէս գոռում գոչում, ինչպէս ղալմաղալ բարձրացնում, ինչպէս փչում էին որ, նրանց ձէնը եթէ լսեր Անգլիան, գոնեա իր ականջներից կը վիրաւորուէր: Հասարակական ցասումը իր վերին կէտին էր բարձրացել, երբ պրոլետ Ալօն, մի նախկին համբալ, սկսեց մի կրակ ու բոց ճառ: Ալօն ասում էր.

— Ցավարշկի ուստաներ ու ուստայի հաւեր, իմպերիալիզմի վեթերան Բրիտանիան իր քոսոտ գլուխը բարձրացրել է՝ Լենինի պատգամով մեզ վրայ ծանրանում է մի սուրբ պարտականութիւն, —սպանել էդ գլխի կապիտալիստական կեղտոտ ոջիլները: Նա ձեզ համարում է աւանակ եւ ցանկանում է որ հեծնի ձեր վրայ ու կոխկրտի ձեր մանգա՛ղն ու դաշտը: Ոտի՛, ցա՛ռա՛ջ: Ցոյց տուէք որ էշը...

Խօսքը մնաց աղիքներումը...

Յանկարծ մի էշ թողեց մի երկար զռմոց...

Ամէնքը դարձան ձէնի կողմը:

Թաղեմ նրա գլուխը. կրպոյի «պրոլետար էշ»ն էր որ զռում էր յամառ ու երկար:

Մտքումս ասի.

— Տօ՛, յիմար կրպօ, ինչո՞ւ վերցրիր քո էշը ու բերիր էստեղ: Հիմի նրան ինչպէս կը տփեն, ինչպէս կը ջարդոտեն որ էլ երբէք չի զռայ...

Մէկ էլ յանկարծ բանախօս պրոլետ Ալօն բղաւեց.

— Ցավարշկի, յաղթութի՛ւն... Գաղափարը նուաճումներ է անում... էդ մինուճար էշն էլ մեր կողմից է, նա էլ ըմբռնել է պոլշեւիզմը ու ծառացած բողոքում է թշնամու դէմ... նա ցցուել է արդար զայրոյթով...կեցցէ՛ մեր պրոլետար էշը...

Ու ամէն կողմից...

— Հուռռա՛...

Մի վայրկեան չանցած, կոմբջիջի անդամներ, ահագին ովացիաներով, վերցրին էշը չորս ոտներից ու առան իրանց շալակների վրայ ղալմաղալով Թափոր կազմած անցան փողոցներով: Էշը իր բոլոր անդամները երկարել էր եւ գտնւում էր հոգեկան անհուն բաւարարութեան մէջ: Էլ չէր զռում:

Հրաշքների երկրումն ենք ապրում, վազրիկ ջան, էշերը մարդացել են ու հեծնում են մեր վրայ:

Ա՛ռ քեզ յեղաշրջում:

Էշը գտաւ իր հանգիստը, սակայն կրպօն էլ գտաւ իր խաթաբալան: Եթէ պատերազմ լինի, խեղճ կրպօն պարտաւոր է իր սեփական էշը վերցնել իր կռնակը ու գնալ յառա՛ջ... արքայութիւն:»

ԸՆԿԵՐ Վ.ԱԶՐԻԿ

ԱԹԷՆՔԻ ԿԱՐՄԻՐ ԲՋԻՋԸ ԿԸ ԳՈՐԾԷ...

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ (17 Յունիս).—

Շաբաթէ մը ի վեր Ցիքսի մէջ գաղտնի ժողովներ կը գումարուին, նախագահութեամբ՝ բջիջի պետ Վ. Չէյթունցեանի: Անշուշտ համաձայն այդ ժողովներուն որոշման, «քաղաքացի» Փէլթէկեան կը յարձակի Թաղական խորհուրդի նորընտիր ատենապետ Պ. Գափլանեանի վրայ եւ կ'ապտակէ: Քանի մը օր առաջ ալ, յարձակում կը գործուի Հոգաբարձութեան անդամներէն Պ. Խրիմեանի տանը վրայ, ոճրագործական նպատակներով:

Յունիս 14ին, իրիկուան դէմ, բջիջական խլէզ մը, պօյաճի Վարդան, մտերմօրէն կը մօտենայ Պ. Արամ Մարտիկեանի (ռամկավար-ազատական) եւ կը հարցնէ.

— Ինչո՞ւ պատռել տուիր համայնավարներուն «անկցի Մայիս 28» թռուցիկները:

— Թաղական խորհուրդը չարտօնեց նման թռուցիկներ փակցնել եկեղեցիին դրան վրայ, հեռու մնալու համար կուսակցական վէճերէ:

Ու կը քալեն իրենց ճամբան: Յանկարծ պօյաճին, որ միեւնոյն ատեն ցրուիչն է Քուրջի կտորի մը, ետեւէն կը յարձակի Պ. Մարտիկեանի վրայ եւ բռունցքի հարուածներ կ'իջեցնէ:

Այս միջադէպէն յետոյ, Թաղ. Խորհուրդը արտակարգ ժողով մը գումարելով, կուտայ կարգ մը որոշումներ: Հոն հաստատուած է որ Չէյթունցեան բջիջականներու զանազան հրահանգներ տուած է:

Նոյն օրը, ծանօթ բջիջական մը, ուրիշներու ներկայութեան յայտարարած է թէ անխնայ պիտի վարուին ռամկավարներուն հետ: Կ'իմանանք որ յարձակումներու պիտի ենթարկուին նաեւ Հնչակեանները, որոնք ամէն գործակցութիւն դադրեցուցած են համայնավարներուն հետ:

Պ. ԶԱՐԻՖԵԱՆ ՄԵՐ ՄԷՋ

Դերասանապետ Պ. Յ. Զարիֆեան, որուն Փարիզ հասնիլը գրեցինք երէկ, մեզի կը հաղորդէ թէ սխալ է իր Հայաստան երթալու լուրը, զոր քաղած էինք ամերիկահայ թերթէ մը:

Պ. Զարիֆեան Ամերիկայէն մեկնած է երկու տարուան շրջան մը ընելու համար արտասահմանի հայ գաղութներուն մէջ: Ամառը պիտի անցընէ Եւրոպայի մէջ. Փարիզի, Լիոնի եւ Մարսիլիոյ մէջ ներկայացումներ տալէ յետոյ պիտի անցնի Անգլիա, Պելճիքա եւ Իտալիա: Ձմեռը պիտի մնայ Եգիպտոս. գարնան պիտի երթայ Սուրիա, յաջորդ ձմեռը պիտի անցնի Հնդկաստան, յետոյ Խաղաղականի ճամբով պիտի դառնայ Միացեալ Նահանգները:

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գրեթէ շաբաթ չանցնիր որ քանի մը հարսնիք չունենանք, հակառակ գործազրկութեան տագնապին: Այս երեւոյթը յաճախ զարմանք կը պատճառէ տեղացիներուն: Ֆրանսացի բարեկամներ անկեղծօրէն շնորհաւորելով մեզ, կ'ըսէին.

«Բարեկամ, այս ո՞րքան մեծնալու եւ յառաջանալու ձիրքով օժտուած ազգ մըն էք որ գրեթէ շաբաթ չէք անցըներ առանց հարսնիքի. մինչ մեր շատ մը երիտասարդները, պատանիները, ուրիշ տեղեր կը փնտռեն ամուսնութեան վայելքը:»

Արդար ուրախութիւն մը զգացի բարեկամներուս այս խօսքերէն: Բայց անոնք յաճախ դիտողութիւններ ալ կ'ընեն, որոնց կ'արժէ անդրադառնալ:

Առաջին սխալը այն է որ մեր հայրենակիցները, ըստ արեւելեան հին սովորութիւններուն, մեծ բազմութիւններով կը կատարեն իրենց հարսանեկան հանդէսները, երբեմն 400—500 հոգի միասին հաւաքուելով, ինչ որ տնտեսապէս կը ճնշէ հարսնիքի տէրերուն վրայ՝ Գաղափար մը տալու համար, ստորեւ նկարագրեմ հարսնիք մը, որ շատերուն տհաճութիւն եւ նոյն իսկ վիշտ պատճառած է:

Հոգեգալստեան իրիկունը Լը Միլ գիւղի հայրենակիցներէն մէկուն հարսանեկան հանդէսը կատարուեցաւ Մարսէյլի ընդարձակ մէկ սրահին մէջ, որ օր առաջ վարձուած էր: Փեսացուն իր բարեկամները հրաւիրելու համար միայն 50 հրաւիրագիր տպել տուած էր եւ յայտագիր մըն ալ պատրաստած էր: Հարսնիքին օրը 500 հոգի խառնուած էր սրահին մէջ, այն ալ ժամադրութենէն շատ առաջ. ինչ որ ապշութիւն պատճառեց հարսնեւորներուն: Այնպէս որ սրահը տեղ չէր մնացած, եւ կարգադիր յանձնախումբ ալ չկար... կար նաեւ հայկական նուագախումբ մը որ բեմ հրաւիրուած էր նուագելու եւ քանի մը թրքական այլանդակ եղանակներ հնչեցուց:

Մնացածը աւելորդ է նկարագրել: Ըսել կ'ուզեմ որ չափազանցութիւնը եւ պատշաճութիւնը չմոռնանք, որպէսզի հարսնիքի տէրերը չխրտչին, եւ միւս կողմէ, մէկդի դնենք սա թրքական եղանակներն ու խօսակցութիւնները, որոնք ալ զզուելի դարձան:

Մ. Թաշճեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ՀԵԾԵԼԱՆԻՒՈՎ

Փարիզէն մեկնելէն ի վեր, շրջիկները կանոնաւորապէս կը շարունակեն շրջանը առանց հանգիստի: Մինչեւ հիմա, անոնք կտրեցին տասը հանգրուան, մէջն ըլլալով երեքշաբթի օրուանն ալ: Այսօր անոնք կը գտնուին լեռներու հանգրուաններուն առջեւ, ու ճիշտ ասոր համար, այսօր ամբողջ օրը հանգիստ պիտի ընեն Պույեօնի մէջ:

Ընդհանրապէս ամէն տարի լեռներու հանգրուաններու նախօրեակին, շրջիկները օր մը հանգիստ կ'առնեն, լաւ մը պատրաստուելու համար անյաղթ լեռներուն ու ածխահանքերուն:

Ֆրանսիսի՝ շրջանը ձգելէն ի վեր, Dilecta ընկերութեան հեծելանուորդները, բոլորն ալ յուսահատ են, ու ասոր համար ամէնքն ալ կորսնցուցին իրենց լաւ կարգերը: Փարիզէն մեկնելէ ի վեր, ընդհանուր դասաւորման գլուխը գտնուողները երեք անգամ փոխուեցան: Նախ Ֆրանսիս Փելիսիէն էր, որ գրաւեց այս տեղը, ու գնաց մինչեւ Տինան ու հոն ձգեց իր ընկերոջ՝ Լը Տրօկօի, որ հազիւ կրցաւ մէկ օր պահել իր այդ կարգը:

Ներկայիս Պելճիքացի Հէքթոր Մարթէնն է որ կը գտնուի ընդհ. դասաւորման գլուխը, 34 վայրկեանի տարբերութեամբ Տէքօղէն, որ երկրորդ կուգայ: Իսկ Ֆռանց կուգայ 4րդ, 38 վայրկեանի տարբերութեամբ: Վաղն է որ այս կարգերը շարժման մէջ պիտի դրուին: Մինչեւ ներկայ հանգրուաններու կատարումը, Ֆրանց չկրցաւ շահիլ: Մինչ անցեալ տարի այս միեւնոյն մարդը՝ 11 հանգրուան շահեցաւ: Թերթերը շատ քննադատեցին զինքը, ըսելով. «Ֆրանց լաւ վազող է բայց խելք չունի եւ ճիշտ ատոր համար չէ կարող իր ուժերուն տէր դառնալ»:

Հիմա արդէն խանդավառութիւնը ծայր տուած է: Կիրակի օրուան հանգրուանի ընթացքին հակառակ տեղացող անձրեւին, շրջիկները ժամը 34 քիլոմեդր արագութեան վրայ գացած են:

Dilecta ընկերութենէն վերջ՝ Louvreէի մարդիկն են որ սկսած են փայլիլ, իսկ Alcyonները լրջօրէն կը հետեւին անոնց:

Վաղը՝ իսկական մրցման եւ բուն շրջանի օրն է:

Պարզ շրջիկներու դասաւորման գլուխը կը գտնուի իտալացի Մառթինէթթօ, որուն անմիջապէս կը հետեւին երկրորդը եւ երրորդը 10 եւ 14 վայրկեանի տարբերութեամբ: Մառթինէթթօ ընդհանուր դասաւորման գլուխը գտնուողէն 5 ժամ 33 վայրկեան եւ 53 երկվայրկեան ետ է մինչեւ ցարդ:

Երէկ շրջիկները պիտի կատարէին Պոռտօէն Պույեօն հանգրուանը 189 քիլոմեդր: Իսկ երկուշաբթի օր անոնք կատարեցին Սապլէն Պոռտօ հանգրուանը 285 քիլոմեդր:

Պոռտօ՝ առաջին հասնողը եղաւ Պընուա (Պելճիքացի), ժամը 1.30ին, երկրորդ Տըվէլ (Պելճիքացի), երրորդ Ֆրանց (Լիւքսէնպուրկցի), բոլորն ալ միեւնոյն ժամուն:

Լը Տրօկօ եւ Պաշէլըրի, Սապլէն չմեկնեցան, իսկ Սապլէն քանի մը քիլոմեդր անդին Dilecta ընկերութեան բոլոր հեծելանուորդները շրջանը լքեցին:

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ՆՈՐԱԾԻՆՆԵՐ ԿԱՂԱՄԲՆԵՐՈՒ ՄԷՋԷՆ.— Անցեալ երեկոյ Փավիյեօն-Սու-Պուա գիւղին բերանը կաղամբի արտի մը մէջէն անցած ատեն, երկու անձեր տեսան աղքատ կին մը, որ կաղամբներուն մէջ փռուեր երկնցեր էր, քովն ալ երկու նորածիններ:

Անմիջապէս փոխադրեցին հիւանդանոց: Կաղամբներուն երկու եղբայրիկները քաջառողջ են:

ԱՆԱՐԺԱՆ ՄԱՅՐ.— Ռէնի մօտ գիւղի մը մէջ երիտասարդ մայր մը, որ իսկական գինեմոլ մըն էր, նոպայի մը պահուն, դանակով կը սպաննէ իր երկու զաւակները, մէկը 5 տարեկան, միւսը 6 ամսու: Յետոյ թեթեւօրէն կը վիրաւորէ ինքզինքն ալ:

ՆՈՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.—Վիէննայի մէջ կազմուեցաւ միութիւն մը, որ կը կոչուի «Զէմպըլինի կիրակնօրեայ զոհերու ընկերութիւն»: Միութեան կ'անդամակցին պանդոկապետներ, ճաշարանապետներ, անուշավաճառներ, որոնք մեծ վնասներ կրած են Զէմպըլինի օդարշաւին առաջին յետաձգման օրը:

Նախատեսելով որ հսկայական բազմութիւն մը պիտի հաւաքուի օդարշաւին օրը, ճաշարանապետները, անուշավաճառները եւ պղտավաճառները ահագին պաշար շալկած, կը վազեն օդանաւերու կայանը: Սակայն, յանկարծ կը յայտարարուի որ օդարշաւը յետաձգուած է: Ու վնաս եւ սնանկութիւն:

— Ես, կ'ըսէ պաղպաղակավաճառ մը, 450 քիլօ պաղպաղակ գնեցի այդ օրուան համար: Ափսո՛ս, վնասուեցաւ:

— Ես, կ'ըսէ ճաշավաճառ մը, 5000 պնակ կուլաշ (հունգարական կերակուր) պատրաստած էի:

Ու բոլորն ալ արիւն արցունք կուլան եւ «վնասուց հատուցում» կը պահանջեն՝ կազմելով այս Միութիւնը:

ՏԷՐՆՏԱՍ.— Անցեալ գիշեր Քոնքորտի ընդարձակ հրապարակին վրայէն բարձրացաւ բոցի հսկայ սիւն մը:

Ոստիկանները վազեցին եւ ձերբակալեցին մարդ մը, որ բոցին դէմ կանգնած, գոհունակ կը դիտէր կրակէ կոթողը:

— Ես, այո՛, ես վառեցի Տէրնտասը: Նորմանտացի եմ. մեր երկիրը սովորութիւն է Տէրնտաս վառել, որպէսզի յաջող երթան մեր գործերը: Նկատելով որ շուտով պիտի ամուսնանամ, եւ որպէսզի բախտաւոր ըլլայ ամուսնութիւնս, ուզեցի խարոյկ վառել: Անշուշտ, պանդոկիս մէջ չպիտի կրնայի վառել, եւ ընտրեցի այս հրապարակը:

Ոստիկանները բանտ տարին մարդը:

ՎԱՅՐԱԳ ՀԱՅՐԸ.— Գործաւոր մը, Փամաշ, Քանի մէջ, ունէր աղջնակ մը, որ ամբողջ տարի մը արգելափակած էր տանը նկուղին մէջ: Աղջկան մէջքին կապած էր չուան մը, որուն ծայրը հաստատած էր պատին: Սրունքները կապուած էին տախտակի մը, վրան ալ ծանրկեկ քար մը դրուած էր: Աղջնակը այնքա՛ն նիհարցած էր, որ չէր կրնար խօսիլ: Մարմինը ծեծէն կապուտցած էր:

Հայրը ձերբակալուեցաւ:

ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ.— Տարթուտ գողցաւ, սպաննեց եւ դատարան մտաւ: Առջի օր, երբ դատախազը կը կարդար ամբաստանութեան երկար պատմութիւնը, Տարթուտ, որ սուտխենթութեան զանազան անյաջող փորձեր ըրած էր, յուսահատ գրպանէն հանեց դանակ մը եւ մխեց իր սիրտը:

Մէկ վայրկեան խուճապ: Դատը դադրեցաւ: Բժիշկները վազեցին:

Ոչի՛նչ. Տարթուտ պատռած էր միայն իր շապիկը, թերեւս շունչ առնելու համար, նեղուած՝ երկար ամբաստանագիրէն:

ՈՃԻՐ.— Առջի օր, Տիկ. Ռամաչիօթթի, որ կը բնակէր Մարսէյլ, Ժիլլի ծառուղիին վրայ, պանդոկի մէջ, սպաննուեցաւ անծանօթի մը կողմէ մուրճի հարուածով: Տղեկը, որ կը քնանար քովը, նոյնպէս ծանրօրէն վիրաւորուած եւ գանկը ջարդուած է:

Կառավարութիւնը կասկածի վրայ ձերբակալած է ամուսինը

"ՅԱՌԱՋ",Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՄԱՏՄԱԶԷԼ ՏՈՔԹՈՐ

ՀԱԶՈՒԱԳԻՒՏ ԿԻՆ ՄԸ

Նախորդ գլուխներէն մէկուն մէջ, արդէն անգամ մը յիշած եմ այս խորհրդաւոր կինը, որուն յանդգնութիւնը եւ ճարտարութիւնը իրեն թոյլ տուած էին պատերազմի ատեն, վարելու Անվէրսի լրտեսական կեդրոնը:

Մատմազէլ Տոքթոր, հակառակ կարգ մը մարդոց կարծիքին, աշխարհիկ կին մը չէր. գերման մեծ ընտանիքներու հետ ազգականական ոեւէ կապ չունէր. պարզօրէն չիփ-չիտակ կիսաշխարհիկ դասուն կը պատկանէր:

Անոր մասին կրնանք ըսել, ինչ որ ըսինք Մահաթարիի մասին, թէ՝ այս կինն ալ, ուզած ատենը, պառկած է քաղաքական ամենամեծ անձնաւորութիւններու հետ:

Այս էր իր ազդեցութեան պատճառը եւ գաղտնիքը:

Մատմազէլ Տօքթոր՝ շատ գեղեցիկ էր. ես զինքը միայն մէկ անգամ տեսայ Անվէրսի մէջ, ուր կը բնակէր այդ շրջանին, եւ կը խոստովանիմ թէ՝ անդիմադրելի գեղեցկութեան մը հանդէպ կը գտնուէի:

Անոր վրայ՝ միայն մէկ բան ուշադրութիւնս գրաւեց, իր աչքերը:

Պողպատէ աչքեր ունի, աչքեր որ քեզ կը խուզարկեն, կուզեն ծակել, անցնիլ. վրդովիչ աչքեր:

Եթէ հազար տարի ալ ապրիմ եւ եթէ Մատմազէլ Տօքթորը մեծ ամբոխներու մէջ ալ պահուած ըլլայ, դարձեալ զինքը կը ճանչնամ իր աչքերէն:

Արդեօ՞ք իր աչքերուն կը պարտի ազդեցութիւնը՝ որ ձգած էր իր պաշտօնեաններուն վրայ:

Կարելի է: Բայց շատ ալ չեմ հաւատար: Աւելի կը կարծեմ թէ իր կարողութեամբ է որ կրցած է զինքը պարտադրել, ինչպէս նաեւ իր յանդգնութեամբ եւ վայրագութեամբ:

Կարելի չէ երեւակայել թէ՝ որքան վայրագ էր այս կինը. եւ իր վայրագութեան ապացոյցը՝ յաճախ տուած է: Թոյլ տուէք որ յիշեմ միայն երկու դէպք որոնք պիտի բաւեն ձեզի ծանօթացնելու այս կինը:

Իր պաշտօնատան կապուած գործակալներուն մէջ կար մեծ ապագայ խոստացող սպայ մը, փոխ-գնդապետ Կոմս Փօն Թ...:

Գնդապետին տիտղոսն էր «արհեստագիտական խորհրդական» եւ մասնաւորաբար կը զբաղէր ռմբակոծութեան վերաբերեալ հարցերով:

Օր մը, Մատմազէլ Տօքթոր զինքը կանչեց եւ թանքերու վերաբերեալ տեղեկագիր մը իրեն ցոյց տալով, հարցուց.

— Ի՞նչ կը մտածէք այս մասին:

Այն միջոցին որ այս դէպքը տեղի կ'ունենար, թանքի մասին դեռ բան մը չէր գիտցուեր, անոր շինութեան գաղտնիքը լաւ պահուած էր:

Սպան առաւ տեղեկագիրը, քննեց, յետոյ ուսերը թօթուելով՝ յայտարարեց.

— Ընդունելով նոյնիսկ որ Համաձայնականներն այս տեսակ գործիք մը կարենան հնարած ըլլալ, գիտական աշխատանոցի փորձ մը միայն կրնայ եղած ըլլալ: Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ զրահապատ ինքնաշարժ մը եւ այն ալ հոս նկարագրուած տեսակէն, կարենայ շարժիլ ու բանիլ մշակուած հողերու վրայ կամ գետիններու վրայ որոնք երկաթեայ փշոտ թելերով ցանկապատուած են եւ հազար ու մէկ փոսեր ունին:

— Իրօք, ինծի ալ դժուար կ'երեւի, համաձայնեցաւ Մատմազէլ Տօքթոր, սակայն՝ տեղեկագիրը, մասնաւորաբար շատ վստահելի աղբիւրէ մը կը բխի:

— Հակառակը չեմ պնդեր, բայց տեղեկատուն կրնայ խաբուած ըլլալ:

— Թերեւս. բայց այդ իսկ շատ զարմանալի պիտի ըլլար:

Այդ օր, խօսակցութիւնը հոս վերջացաւ:

Սակայն երկրորդ տեղեկագիր մըն ալ եկաւ, որուն կցուած էր յատակագիծեր եւ լուսանկարներ:

Լրջօրէն վրդոված՝ Մատմազէլ Տօքթոր, գնաց գտաւ գնդապետը, որուն ցոյց տուաւ ինչ որ ստացած էր:

Գնդապետը քննեց զանոնք, պահ մը վարանեցաւ, յետոյ յայտարարեց.

— Բացայայտ է թէ, այս նոր գիւտին մասին մեզի տրուած մանրամասնութիւնները վրդովիչ են. արհեստագիտական տեսակէտով իրականանալի է, խենթութիւն պիտի ըլլար ուրանալ. բայց նոյնպէս խենթութիւն պիտի ըլլար հաւատալ թէ գործնական ալ է:

— Կրնա՞մ այս իմաստով պատասխանել ընդհանուր բանակետղին:

— Այո՛, եւ ատոր պատասխանատուութիւնը կը ստանձնեմ ես ինքս:

— Շատ լա՛ւ. այդ էր որ կ'ուզէի գիտնալ:

Քանի մը օրեր յետոյ, Համաձայնականները երբոր սկսան թանքերը գործածել, Գերմանները ջախջախիչ պարտութիւն մը կրեցին: Ոչ միայն ստիպուեցան պարպել շատ մը կարեւոր դիրքեր, այլ նաեւ մարդու մեծ կորուստներ ալ տուին:

(Շար.)

կերպութիւնը, նոյնիսկ ժողովրդավար հիմերու վրայ: Ձախերու ներկայացուցիչներն էին Ջիրոմսքի, Պրաք, Տիւմուլէն, Լըպա, Լը Թրօքէ, Մէկրէ, որոնք անխնայ քննադատեցին: Օրինագիծին ի նպաստ խօսեցան մասնաւորաբար Փիէռ Ռընօտէլ, Լէօն Պլում եւ Փօլ-Պօնքուր: Ի վերջոյ 176ի դէմ 3019 քուէով ընդունուեցաւ այս վերջիններուն ներկայացուցած բանաձեւը: Մէկրէի ձախակողմեան բանաձեւը 165 քուէ միայն ստացաւ:

Ընդունուած բանաձեւով, ընկերվարական երեսփոխաններուն եւ ծերակուտականներուն կը յանձնարարուի ընդունիլ տալ այն էական միտքերը, զորս կուսակցութիւնը պաշտպանած է վերջին պատերազմի ընթացքին: Ասոնք են՝ Բ. յօդուածին մէջ նախատեսուած պարագաներէն դուրս, շարժման մէջ չդնել ազգային պաշտպանութեան մեքենան, գրաւել դրամատիրական գոյքերն ու ձեռնարկները, ջնջել պատերազմի շահերը, կեդրոնացնել պարենաւորման սպասարկութիւնը, ճշդել Խորհրդարանի պարտականութիւնը, պատերազմին հանդէպ հաւասարութիւն բոլոր Ֆրանսացիներու:

Միւս կողմէ, սխալ մեկնութիւններու տեղի չտալու համար, օրէնքին մէջէն պիտի ջնջուին այն բոլոր տրամադրութիւնները, որ կարծել կուտան թէ կիներն ալ պիտի զինուորագրուին, արհեստակցականները պիտի ջնջուին եւ բանւորական ու ընկերվարական կազմակերպելութեանց գործելու ազատութիւնը պիտի զեղչուի:

Այն պարագային ուր միւս կուսակցութիւնները վերոյիշեալ կէտերուն դէմ հակառակին եւ մեծամասնութիւն ձեռք բերեն, ընկերվարական երեսփոխաններն ու ծերակուտականները ամբողջ օրինագիծին դէմ պիտի քուէարկեն:

Ռուսեւթուրք յարաբերութիւնները

Լոնտոնէն կը հեռագրեն ցունիս 27 թուականով.—

Հակառակ խորհրդային դիւանագէտներուն կամքին, Թուրք կառավարութիւնը ռուս գաղթականներուն Թուրքիա բնակութիւնը երկարաձգեց մէկ տարի, առանց ստիպելու զանոնք որ Թուրք հպատակութիւնը ընդունին, կամ խորհրդային անցագիր առնեն: Մոսկուա մեծապէս զայրացած է այս առթիւ եւ զայն կը նկատէ անբարեկամական արարք մը իրեն հանդէպ:

Նոյնպէս յանկարծակի դժուարութեանց բախեցաւ Պոլսոյ ռուս գիտական հիմնարկութեան բացումը: Էնկիւրի նոր երաշխաւորութիւններ կ՚ուզէ այդ հիմնարկութեան գործունէութեան մասին, որովհետեւ այնպէս կ՚ենթադրուի թէ իր գիտական աշխատանքներու մէկ մասը պիտի յատկացնէ պրոպագանտի:

Ճափոն կը պաշտպանէ Անգլիոյ տեսակէտը

Ժընեւի Զինաթափութեան Խորհրդաժողովը, որ քանի մը օրէ ի վեր անգործութեան ենթարկուած էր, առջի օր վերակենդանացաւ: Ինչպէս գրած էինք, Անգլիա կը պահանջէր վերաքննել 1921ի Ուաշինկթընի դաշնագիրը՝ զեղչելու համար մեծ մարտանաւերու տարողութիւնը: Միացեալ Նահանգներու եւ Ճափոնի պատուիրակները շաբաթ օր իրենց կառավարութիւններէն հրահանգ ուզած էին այս մասին: Այս պատասխանները հասան երկուշաբթի օր: Մինչդեռ Ուաշինկթընի կառավարութիւնը բացարձակապէս կը մերժէ ո՛րեւէ կերպով վերաքննել 1921ի դաշնագիրը, Թօքիօ սկզբունքի ո եւ է առարկութիւն չըներ, ընդհակառակն կը հակի դէպի անգլիական տեսակէտը:

Վերջին օրերս շշուկներ տարածուած էին թէ Ճափոն եւ Միացեալ Նահանգները համաձայնելու վրայ են, եւ թէ նոյնիսկ տեւական խաղաղութեան դաշինք պիտի կնքեն: Այս լուրերը ինքնին կը հերքուին հիմա եւ Ճափոնի այս դիրքը մեծ աղմուկ կը հանէ քաղաքական շրջանակներու մէջ: Այս փոփոխութիւնը պէտք է վերագրել Ամերիկայի այն անհաշտ ընթացքին, որով օժանդակ նաւերու համար եւս կը պնդէր 5-5-3ի համեմատութիւնը պահել, մինչ Ճափոն հաւասար իրաւունք կը պահանջէր:

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի աշխատակիցը կը գրէ թէ Անգլիոյ և Ճափոնի միջեւ կարգ մը կէտերու շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է.— Այսպէս՝ 1.— Անգլիա եւ Ճափոն միասին պիտի գործեն Չինաստանի մէջ: 2,— Անգլիա ուժ պիտի տայ Ճափոնի պահանջներուն՝ Միացեալ Նահանգներուն հաւասար օժանդակ նաւեր ունենալու մասին: 3.— Ճափոն պիտի ընդունի որ 1931ին Անգլիա շինէ Սինկափուրի նաւային խարիսխը. փոխարէն Անգլիա պիտի միանայ Ճափոնի, բողոքելու համար Միացեալ Նահանգներու Հավայիի կարեւոր նաւային խարիսխին դէմ:

Անգլօ-Ճափոն բարեկամութիւնը, որ 1921ի Ուաշինկթընի դաշնագրով խախտած էր, այժմ կը վերանորոգուի:

Այս կացութեան առջեւ, ամերիկեան պատուիրակութիւնը մտահոգ՝ կը ծրագրէ «Խաղաղականի Լոքառնօ» մը կնքել ծովային երեք մեծ պետութեանց միջեւ:

Լէոն Տօտէ Լօզանի մէջ ?

Պեռնէն ցունիս 27 թուակիր հեռագիր մը կ՚ըսէ.— Զուիցերիոյ Դաշնակցային Խորհուրդը այս գիշեր հաղորդեց որ Ֆրանսացի արքայականներու պետ Լէօն Տօտէ, որ Փարիզի բանտէն խորամանկ մեքենայութեամբ մը փախած էր, Երկուշաբթի առաւօտ զուիցերական սահմանը անցած է եւ այժմ Լօզան կը գտնուի:

Այս լուրը ուրիշ աղբիւրէ չի հաստատուիր, որով պէտք է վերապահութեամբ ընդունիլ:

Քննութիւնները տենդոտ կերպով կը շարունակուին՝ խաղին հեղինակը գտնելու համար: Մասնաւորաբար Ներքին եւ դատական Նախարարութիւնները մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան: Ամէն կողմ հրամաններ տրուեցան ձերբակալելու համար Լէօն Տօտէն եւ Ժօզէֆ Տըլէսթը: «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի խմբագրապետը կը յայտարարէ թէ Լէօն Տօտէ անձնատուր չպիտի ըլլայ, եւ պիտի սպասէ որ ոստիկանութիւնը գայ եւ զինքը ձերբակալէ: Անհրաժեշտ բոլոր կարգադրութիւնները եղած են, երկու փախստականները ձերբակալելու համար:

Գալով համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Փիէր Սէմարի, որ միաժամանակ բանտէն արձակուած էր, կը յայտարարէ թէ ինքզինքը դրած է իր կուսակցութեան տրամադրութեան տակ: Ասկէ զատ իր մասին տրուած դատավճիռը շաբաթ օր վճռաբեկ Ատեանին կողմէ հաստատուած ըլլալով, բանտ ներկայանալու համար տասը օր պայմանաժամ ունի, որով կ՚ուզէ առկէ օգտուիլ:

Հեռաձայնի պաշտօնեաներու հարցաքննութենէն կը հասկցուի որ Սանթէի բանտին տնօրէնին հետ խօսողները եղած են արքայականները, «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի խմբագրատունէն: Անգամ մը Սանթէի թիւը ուզելէ վերջ, ամբողջ 40 վայրկ. բաց պահած են զայն, այնպէս որ ամէն անգամ որ բանտի տնօրէն Քաթրի ո եւ է տեղի հետ խօսիլ կ՚ուզէր, միայն «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի խմբագրատունը կը գտնէր իր առջեւ: Ու արքայականները այս հնարքին շնորհիւ կը յաջողին խաբել զայն: Երբ Քաթրի, 40 վայրկեան վերջ «Նախարարութեան» կը հաղորդէ որ հրամանը գործադրուած է, արքայականները հեռաձայնի գործիքը տեղը կը կախեն եւ գիծը կը գոցեն:

ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ ՏԷՐ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ԵՒ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Փարիզ 26 ցունիս 927

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Անկիէնի եւ շրջակայքի նորակազմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարմինը կը հրաւիրէ իր շրջանի դաշնակցական ընկերները եւ համակիրները արձանագրուելու համար դիմել՝ Nalbandian, 17 Rue de l'Arrivée, Enghien-les-Bains:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 2 ցուլիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական սրահը:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ 2 ցուլիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին: Սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ժողովը, 3 ցուլիս կիրակի երեկոյ ժամը 9.30ին, Ռիւ տը լա Րէփիւպլիք 63: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, իրենց անդամատետրներով միասին: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Ռայոնական ժողովը 9 Յուլիս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, 63 Rue de la Républiqueի սրահը:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, բոլոր խումբերու ընկերները 3 ցուլիս կիրակի առաւօտեան ժամը 8.30ին, Rue Marseille սրճարանին սրահը:

Հ. Յ. Դ. Սէնթ-Էթիէնի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ 3 ցուլ. կիրակի օր ժամը 3ին, Քաֆէ տը Փալէի սրահը: Ռիւ տը Փալէ:

ՅԱՌԱՋԻ առաջիկայ գրական երեկոն 30 ցունիս, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ: կը խօսի նկարիչ Ե. Քօչարեան *Այսպայապաշտութեան* մասին: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

Այս երեկոյով կը փակուի *Յառաջ*ի աշխատանքներու Ա. եղանակը, մինչեւ Սեպտեմբեր:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ Պարասիրաց երկսեռ միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ անդամները եւ համակիրները Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլօրիայի սրահը:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Օր. Պ. Սահակեանէ իր հասցէն յայտնել «Յառաջ»ի:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փօն տը Շէրի, *Ա. Ա.— Կը խնդրուի շարունակել:*

Սէն Ռաֆաէլ, *Տիկին Է. Գ.— 210 ֆրանք:*

Լա Կօտինիէռ, *Կ. Խ.— 35:*

Լը Ման, *Ս. Մ.— 10:*

Պէյրութ, *Գործ.— 63.95:*

Վալանս, *Թերթ. եղբ.— 10:*

Լիոն, *Գործ.— 347.60:*

Անժէ, *Ա. Ա.— 108:*

Մարսէյլ, *Կ. Ճ.— Ձեր նամակը ուշ ստացանք:*

Փարիզ, *Գուպ.— 35 ֆրանք. ստացանք ղրկել:*

Նիս, *Տ. Զ.— 174:*

Սէն Շամոն, *Մ. Թ.— 55 ֆր., մինչեւ 1 Յուլիս 46 ֆրանք:*

Սէն-Ֆրանշ, *Ա. Ա.— 35:*

Լիոն, *Արսէ Հ. Մ.— 10:*

Փարիզ, *Գ. Բ.— 15:*

Թրանս, *Գ. Ֆ.— 35:*

Մարսէյլ, *Ղ. Տ.— 100:*

Լը Պուքան, *Մ. Ն.— 35 ֆր.: Ստացանք ղրկել:*

Մոնպառ, *Ա. Ս.— 15:*

Սէն Շամոն, *Ա. Մ.— 50 ֆր. ստացանք ղրկել Գ. Թ.ի թերթը:*

Տէքազվիլ, *Գ. Մ.— Ձեր նամակը ստացանք 27 Յունիսին: Բանախօսութիւնը ե՞րբ պիտի ըլլայ:*

Լիոն, *Յ. Ի.— Ժողովը ե՞րբ է: 7 Յունիս գրած էք:*

ԼԻՈՆ, *Պ. Սերովբէ Փափազեան.—* Ձեր ցունիս 26 թուակիր նամակին առթիւ, կը յանձնարարենք *կրկին եւ աւելի ուշադրութեամբ* կարդալ մեր ցունիս 23 թուակիր նամակատուփը: Ի՞նչ տրամաբանութեամբ կը պահանջէք հրատարակել ամբաստանութիւնը, երբ խմբագրութիւնը հրապարակաւ կը յայտարարէ թէ «ստուգելու միջոցներ կը պակսին»: Մնաց որ, խնդիրը ծանօթ է ձեզի եւ շատերուն— (խաչիկ Ցօնայէֆի փոխառութեան հարց):

«ԾՈՎՔ - ԿԷՕԼՃԻԿ»
ՊԱՏՄ. ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոր հրապարակ ելաւ Կիւրեղ ԽՐԱՅԵԱՆի *«Ծովք-Կէօլճիկ»* անուն անդրանիկ երկասիրութիւնը, մաքուր տպագրութիւն ամենաընտիր թուղթի վրայ, 300էն աւելի էջեր, զարդարուած բազմաթիւ պատկերներով ու եւրոպայի Հայոց կաթ. պատուիրակ Պալաքեան Սրբազանի յառաջաբանով:

«Ծովք-կէօլճիկ» կը բաժնուի երկու մասի: Ա. մասով հեղինակը կը պակերացնէ Ծովքը, կը պատմէ անոր ծագումը:

Բ. Մասով կը խօսի հայ գիւղացիի ազգային շարժման մասին, ընդհանուր պատերազմի ծագման վրայ, յետոյ կ'անցնի եւ կը սկսի մանրամասնօրէն յիշատակել Հայոց ղինահաւաքման փուլերը եւ ընդհանուր կոտորածի բոլոր քստմնասարսուռ դէպքերը: «Վերին աստիճան հետաքրքրական գիրք մը ամէն Հայու համար», ինչպէս կը գրէ ծանօթ գրագէտ մը:

Դիմել հեղինակին, Gouregh Khraian, Poste Restante (Marseille (France):

Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ: Գին Ֆրանսա եւ Սուրիա 22 ֆրանք, Ամերիկա, Անգլիա եւ Եգիպտոս 1.50 տոլ., իսկ ուրիշ երկիրներու համար 25 ֆրանք:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՍԱԿԱՐԱՆ

28 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթեռլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	54
Մարք (ոսկի) 100	Mark	604	75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	—
Թրք. ոսկի	» or	111	50
Մէճիտիէ	Médjidié	8	—
Լէվա 100 հատը	Léva	18	40
Տրախմի »	Drachme	33	75
Լիր »	» Lire	142	90
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	491	75
Լէյ 100 հատը	Ley	15	25
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	95	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3300	—
» II	»	1890	—
» III	»	1550	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	140	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒՆԻՍ 1927

30 JUIN 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 376 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼՐՋՈՒԹԵԱՆ ՀՈՎ ՄԸ

«Արեւ», «պաշտօնաթերթ ռամկավար ազատական կուսակցութեան Եգիպտոսի շրջանակին», նոր ուղղութիւն մը կ'առաջադրէ Յունիս 16ի խմբագրականով:

«Նուազ բանավէճ եւ աւելի գաղափարատարածում» նշանախօսքով, ռամկավար օրկանը կը յայտնէ թէ՝

1.— Այսուհետեւ աւելի լայն տեղ պիտի տան կուսակցութեան թէ «գաղափարական եւ թէ կազմակերպական բրոբականտին՝ առանց մեծխօսիկութեան եւ առանց թշնամանքի, պատշաճ թօնով եւ պատշաճ սահմանի մէջ անշուշտ:»

2.— «ընկերային սկզբունքներու հիման վրայ արմատապէս, տրամագծօրէն հակառակ ըլլալով Հայաստանի մէջ ներկայիս իշխող կուսակցութեան սկզբունքներուն՝ համաձայն ենք, սակայն, իր մեծ ու պզտիկ դրացիներուն հետ անոր վարած արտաքին քաղաքականութեան: Մեր դիտաւորութիւնն է աւելի յաճախ շեշտել այսուհետեւ թէ իր ո՛ր քայլերուն մէջ կը տարբերինք իրմէ եւ իր ո՛ր գործերն են որոնք նոյն իսկ վնասակար կը գտնենք այդ նոյն ժողովուրդին բարոյական պահպանման տեսակէտէն»:

3.— «մինչեւ հիմա շատ ենք գրեր ուրիշ կուսակցութեան մը գործերուն վրայ (կ'ակնարկէ Դաշնակցութեան, խմբ.)։ Ասկէ վերջ կ'ուզենք գոհանալ *խրողութիւններ միայն* ճշտելով իրեն դէմ՝ երբ անհրաժեշտ պէտքը ներկայանայ»:

Ռամկավար թերթին Յունիս 16էն յետոյ հրատարակուած խմբագրականները աչքէ անցընելով, դիտեցինք թէ ոչ միայն որոշ փոփոխութիւն կայ ոճի եւ շեշտի, այլ եւ լեզուի, ուրիշ խօսքով՝ խմբագրի:

Օրուան խնդիրները շօշափելու եղանակն ալ, տարբեր ոգի մը կ'արտայայտէ: Այսպէս, Յունիս 20ի խմբագրականէն կ'իմանանք որ իսկապէս ցանկալի եւ կարելի է համերաշխութիւն հաստատել զանազան հոսանքներու միջեւ, «յամր բայց ապահով կերպով»: Այս առթիւ չորս տարրական պայմաններ ալ կ'առաջարկէ, որոնց ամփոփումը պիտի տանք վաղը:

Յաջորդ խմբագրականի մը մէջ, Յունիս 23ին (գաղութահայ ընդհանուր կազմակերպութեան արգելքները), *«Արեւ» դիտել կուտայ թէ «Գաղութահայ ընդհանուր կազմակերպութեան մը օգտակարութիւնը ուրիշներ ալ կը զգան»: Բայց, կը սպասէ որ յայտարարուի թէ Դաշնակցութիւնը «վճռաբար որոշած է կուսակցական ամէն հաշիւ եւ տեսակէտ դուրս թողուլ Գաղութահայ Ընդհ. կազմակերպութեան աշխատութիւններէն եւ նպատակէն եւ թէ պատրաստ է ատոր համար ամէն հաւասարիք տալով ամէն յանձնառութիւն ստանձնելու»:*

Ինչպէս կը տեսնէք, լրջութեան հով մը փչել սկսած է Նեղոսի ափերէն,—ճիշդ այն ոստանէն ուր այնքան արմատացած են հրէի եւ հեթանոսի խտրութիւնները. ըսենք բուն բառով՝ հակադաշնակցական կիրքն ու կանխակալ կարծիքները:

Առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, մենք ալ, միանալով Եգիպտոսի մեր գաղափարակից թերթին՝ «Յուսաբեր»ի, կ'ողջունենք այս երեւոյթը: Ու կը շեշտենք, անոր բառերով.

— «Ամէնէն առաջ, թող տանելի մթնոլորտ ստեղծուի, գոնէ միտքերու եւ գաղափարներու փոխանակութեան համար» (Յուսաբեր, *23 Յունիս*):

Արդարեւ, տիրող անտանելի *մթնոլորտն է որ, մինչեւ հիմա, վիժեցուցած է, օրինակ, արտասահմանի գաղութներու կազմակերպութեան փորձերը: Եւ բ սեղանի վրայ դրուի բուն խնդիրը, թերեւս այնքան սուր հակամարտութիւն չպիտի ծագի, որքան կ'երեւայ հրապարակին վրայ, շնորհիւ կանխակալ կարծիքներու:*

Որքան ատեն որ ռամկավարները եւ անոնց պէս մտածողներ յամառին փափսալ թէ կազմակերպութեան հարց դնելով, Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ պայքարի ճակատ ստեղծել Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան դէմ. որքան ատեն որ, ափ մը ռամկավար գործիչներ եւ խմբագիրներ շարունակեն սեւը ճերմակ ներկել եւ դաւադրութիւն տեսնել ամէնէն պարզ, ակներեւ գործերու մէջ: Որքան ատեն որ, կ'ըսենք, ռամկավար կուսակցութեան գործնական, իրական քաղաքականութիւնն ու ճիգն է Դաշնակցութիւնը քշել ասպարէզէն, ամէն փոքրոգութիւն գիջանելով եւ զանազան «պլօք»ներ փորձելով, միամտութիւն է հաւատալ թէ մթնոլորտը տանելի, շնչելի պիտի դառնայ, եւ հայ ժողովուրդը բարիք մը պիտի տեսնէ:

Նմանութիւնը ծանր է, բայց պէտք է ըսենք առանց վերապահութեան, — Այսօր հրապարակի վրայ գործող ռամկավարներուն հոգեբանութիւնը շատ կը նմանի Թուրքերու այն մոլութեան, որով ամէն չարիքի մէջ կեավուր Հայու մատ կը տեսնեն, ամէն սովորական երեւոյթ «տին-իման»ի խնդիր կը դարձնեն, եւ կը ճգնին կարելի եղածին չափ պղտորել, գրգռել թոյն սրսկել:

«Արեւ»ը կրնա՞յ համոզել թէ՝ մինակը չէ, իբրեւ ճամբայ հարթող:

Մենք տակաւին ո՛ր եւ է տեսակէտ չյայտնեցինք օրուան հարցերու մասին, և ծանրացանք տարրական պահանջի մը վրայ:

Աւելի բացորոշ խօսելով, կրնայինք հարցնել թէ՝ ռամկավար-ազատականները, իբրեւ կուսակցութիւն, կրնա՞ն, իրենց հրահանգներուն ենթարկել իրենց բոլոր մարմինները, Փարիզէն մինչեւ Ամերիկա. թէ պիտի շարունակեն «տեղ մը այսպէս, տեղ մը այնպէս»:

Այս հարցումը կ'ուղղենք մանաւանդ անոր համար որ, մօտէն գիտենք թէ Դաշնակցութիւնը ի՛նչ հրահանգներ ուղղած է, գաղութներու կազմակերպութեան համար, սկիզբէն մինչեւ հիմա: Ճիշդ հակառակը՝ իրենց ենթադրութեան: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԵՐՃԱԽՕՍ ԹԻՒԵՐ

Այս խորագրով խմբագրականին մէջ, «Հայրենիք» օրաթերթը կը գրէ (15 Յունիս).

— «Մինչեւ այժմ մեզ հասած էր Անդրկովկասի վերջին մարդահամարի արդիւնքը՝ ոչ թէ ըստ ազգութեանց, այլ միայն ըստ պետութեանց. այսինքն՝ յայտնի էին Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազրբէջանի խառն բնակչութեան թիւերը, առանց ազգային բաժանումներու: Իսկ այժմ մեր թղթակցի տուած տեղեկութիւններէն կը պարզուի, որ Հայերու ընդհանուր թիւը ամբողջ Անդրկովկասի մէջ 1,352,350 է, որմէ 782,600 կ'ապրին Խորհրդային Հայաստանի սահմաններուն մէջ, 297,550 Վրաստանի մէջ եւ 272,200 Ազրբէջանի մէջ:

«Վրացիներու ընդհ. թիւը ամբողջ Անդրկովկասի մէջ 1,702 հազար 900 է. իսկ Թուրք-Թաթարներունը՝ 1,290,150:

«Եթէ այս թիւերը համեմատութեան դնենք 1914ի թիւերուն հետ, պիտի տեսնենք անմիջապէս, որ Անդրկովկասի երեք գլխաւոր ազգերն ալ պակսած են, փոխանակ աւելնալու:

«Ամէնէն նուազ պակսողները վրացիներն են, որոնք կորսնցուցած են ընդամէնը մօտ 300 հազար հոգի:

«Երկրորդ տեղը կը բռնեն Հայերը, որոնք կորսնցուցեր են Վրացիներու կրկնապատիկը, այսինքն՝ մօտ 600,000 հոգի:

«Իսկ ամէնէն շատ պակսողները Թուրք-Թաթարներն են, որոնք իրենց կարգին կորսնցուցեր են Հայերու կրկնապատիկը, այսինքն՝ մէկ միլիոնէն աւելի, կամ գրեթէ կիսուեր են:

«Եթէ այս կորուստները մեծ չափով պէտք է վերագրուին Թրքական պատերազմին եւ հայ-թուրք ներքին կռիւներուն եւ համաճարակ հիւանդութիւններուն, որոշ չափով մըն ալ անոնք անկասկած արդիւնք են զանգուածային գաղթերուն:

Այսպէս, Հայերը 1914 թիւէն աղին մեծ բազմութիւններով լքած են Անդրկովկասի սահմանները եւ գաղթած են Հիւսիսային Կովկաս, Անդրկասպեան երկիր, Ուկրայինա, Ռուսիոյ խորերը, մինչեւ Սիպերիա: Իսկ Թուրք-Թաթարներն ալ գաղթեր են դէպի Թուրքիա եւ Պարսկաստան:»

«ՆՈՐ ՄԵՂՔԵՐ»

Երեւանի կեդր. վ.երահսկիչ յանձնաժողովը *Խորհրդ. Հայաստանի* մէջ (12 Յունիս) կը տեղեկացնէ.—

Անհարազատ տարրեր, ծածկելով իրենց կրօնասիրութիւնը, կը յաջողին մտնել մեր կուսակցութեան մէջ, սակայն միշտ կը շարունակեն, գաղտնի, իրենց հին ու հակայեղափոխական սովորութիւնները:

Երեւանի կուսակցական շարքերէն մեղադրուած են երկու ընկերներ, որոնք կը գտնուին կրօնական մոլութեան մէջ: Նախնական քննութեամբ պարզուած է, որ անոնք իրենց երախաները մկրտած են կրօնական ծէսերով, գաղտնի:

Ուրիշ երեք ընկերներ, իրենց երախաները եկեղեցիի մէջ մկրտելէ զատ, նուիրուած են զանազան հակայեղափոխական գործերու: Անոնցմէ մէկը փեհլիվանութիւն *կ'ընէ, «օգնութեամբ սուրբ Կարապետի»:*

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նոր մահափորձ մը Լենինկրատի մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Յունիս 29 թուականով.—

Լէնինկրատի խորհուրդներու քարտուղար Նոյեմսքիի վրայ ատրճանակով մահափորձ կատարեցին անծանօթներ, որոնք յաջողեցան փախչիլ: Նոյեմսքի երկու գնդակ ստացաւ եւ ծանր վիճակի մէջ է: Բանտարկուած ընդդիմադիրներու մէջէն պատանդներ նշանակուեցան, որոնք պիտի գնդակահարուին այն պարագային, երբ Նոյեմսքի մեռնի:

Հակապոլշեւիկ պայքար Մերձ. Արեւելքի մէջ

Յունաստանի արտաքին նախարար Միխալաքոփուլօս եւ ելմտական նախարար Քաֆանտարիս Փարիզէն Լոնտոն անցան քանի մը օր առաջ: «Տէյլի Թելէկրաֆ» այս առթիւ կը գրէ.

«Միայն Յունաստանի տնտեսական վերակազմութեան, կամ Պալքանեան Լոքարնոյի մը մասին չպիտի խօսուի: Չէմպրլէյն եւ Միխալաքոփուլօս միասին պիտի մտածեն նաեւ Պալքաններու մէջ պոլշեւիկեան վտանգին դէմ»:

Իսկ «Իւմանիթէ» կը գրէ.— *Քանի մը շաբաթէ մը ի վեր, Յունաստանի մէջ որոշ դիտում կը տեսնուի հելլէնեւխորհրդային յարաբերութիւններու ձգտում առաջ բերելու մասին: Աթէնքի կառավարութիւնը Մոսկուայէն պահանջեց ջնջել Յունաստանի առեւտրական պատուիրակութեան արտաերկրային առանձնաշնորհները, ու խորհրդային կառավարութեան մերժումին վրայ, յայտնեց թէ առեւտրական դաշնագիրներու վերաքննութեան ատեն, խնդրոյ առարկայ պիտի դարձնէ այդ հարցը: Հելլէն կիսապաշտօն մամուլն էր որ Էնկիւրիի կառավարութեան մատնանշեց թէ Մոսկուա պատրաստութիւններ կը տեսնէ Էնկիւրիի քաղաքականութեան եւ ու Պալքաններու յարաբերութեանց միջամուխ ըլլալու համար: Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ թերթերն էին որ «Պոլիսը իբրեւ համայնավար պրոպականտի կեդրոն» ցոյց տուին:*

«Ասկէ զատ, հելլէն բանւորական շարժումին դէմ հալածանքները աւելցան: Քոնտիլիսի պետական հարուածին յաջորդող «հանրապետական և ազատական» վարչաձեւին տակ, բանւորական պետերու Եգէականի կղզիները աքսորը աւելի շատցաւ քան Փանկալօսի դիկտատորութեան օրով: Աթէնքի դահլիճը արտաքին եւ ներքին ճակատին վրայ այսպէս միաժամանակ ու արագ միջոցներ ձեռք առնելով, կը յուսայ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան շնորհներուն արժանանալ: Յունաստան վերջին դասերը մոռցած կ'երեւայ: Արտաքին նախարարութիւնը իրեն ժպիտ եւ խոստում կը շռայլէր Մուսուլի խնդրին ատեն, Թուրքիոյ դէմ իր աջակցութիւնը ստանալու համար:»

Թուրքիա պարտակա՞ն է վճարել պատերազմի վնասները

Երեսփոխան Էտուար Սուլիէ արտաքին գործերու նախարարին ուղղուած նամակով մը կ'ըսէր թէ «Սէվրի դաշնագրով, Թուրքերը Դաշնակիցներուն պարտէին վճարել այն բոլոր պատերազմական վնասները, զորս պատճառած էին անոնց, եւ թէ Լօզանի դաշնագրով Թուրքերը պարտէին վճարել այն բոլոր մուրհակները, զորս պատերազմի ընթացքին Թուրք կառավարութիւնը տուած էր օտարականներուն՝ գրաւուած գոյքերու փոխարէն:» Ու կ'աւելցնէր. «Եթէ Թուրքերը հակառակին վճարել այդ պարտքերը, կառավարութիւնը թոյլ պիտի տա՞յ որ վնասուին ֆրանսական քաղաքացիները, թէ ոչ պիտի պահանջէ այնպիսի ձեւով մը, որ այդ վճարումները կատարուին»:

Արտաքին Նախարար Պրիան այս նամակին հետեւեալ պատասխանը տուաւ.—

«Տեղի չկայ նկատողութեան առնել տրամադրութիւնները Սէվրի դաշնագրին, որ չէ վաւերացուած, որով եւ չեղեալ կը նկատուի: Լօզանի դաշնագիրն է, որ բնականոն յարաբերութիւնները վերահաստատեց Թուրքիոյ եւ դաշնակից պետութեանց միջեւ: Արդ, յիշեալ դաշնագրին 58րդ յօդուածին համաձայն՝ մէկ կողմէ Թուրքիա, միւս կողմէ դաշնադիր պետութիւնները կը հրաժարին ո եւ է դրամական հատուցում պահանջելէ պատերազմի ընթացքին իրենց հպատակներուն եւ կամ պաշտպանեալներուն հասցուած վնասներուն համար, ըլլան անոնք պատերազմական գործողութեանց հետեւանքով, թէ բռնագրաւումի զանազան ձեւերով: Ասկէ զատ, 1923 Նոյեմբեր 23ին Փարիզի մէջ Բրիտանական կայսրութեան, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Ճափոնի եւ Ռումանիոյ միջեւ կնքուած պայմանագրութեամբ մը ստեղծուած է ընդհանուր հիմնադրամ մը, ուր կը մտնեն Թուրքիոյ կողմէ թողուած ոսկեդրամ գումարները եւ Մեծն Բրիտանիոյ կողմէ ձգուած գանձատոմսերը: Այս գումարները պիտի յատկացուին 1914 Օգոստոս 1ին Օսմ. կայսրութեան պատկանող հողամասերուն վրայ վնասուող դաշնակից հպատակներուն կամ պաշտպանեալներուն վնասները դարմանելու: «Թուրքիոյ մէջ կրուած վնասներու գնահատումի յանձնախումբ» անուն մարմին մը, որուն կեդրոնն է Փարիզ, 66, Rue Boissière *ներկայիս կը զբաղի յիշեալ հիմնադրամը բաշ-*

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ՍՕՖԻԱՅԻ ՄԷՋ

Սօֆիայի թաղ. Խորհուրդին բռնի լուծումէն յետոյ, որ այնքան լարեց կիրքերը, այժմ համերաշխութեան փորձեր կը կատարուին:

Այս առթիւ Պոլսոյ Նոր Լոյս*ին մէջ կը կարդանք.*

—Դաշնակցականները կը պնդեն եղեր Թեմականի և Առաջնորդի հրաժարման վրայ, իսկ միւս կուսակցութեան անդամները կ'առարկեն թէ Թեմականը, և Առաջնորդը ընտրուած են կառավարական հրամաններով, հետեւաբար չեն կրնար հրաժարիլ, բայց պատրաստակամութիւն կը յայտնեն ընդունելու Թեմականին մէջ երկու Դաշնակցականներ, պայմանաւ որ Սօֆիայի եռանդամը շարունակէ իր գործը եւ մէկ երկու ամիս ետքը Թաղ. Խորհուրդը կազմուի երեք կուսակցութեանց ներկայացուցիչներէն: Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ լուծեալ Թաղ. Խորհրդոյ ատենապետ Պ. Գարակէօզեանը եւ գանձապետ Պ. Կարապետ Գույումճեանը, Թաղ. Խորհուրդի թուղթերը եւ դրամները յանձնուած չըլլալուն համար: Կը լսուի որ քաղաքէն մեկնած են անոնք:

1928Ի ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Վարչապետ և ելմտական նախարար Պ. Փուանքարէ առանց աշնան սպասելու, այժմէն խորհրդարան ներկայացուց 1928ի ելմտացոյցը:

Հասոյթ նախատեսուած է 42,160,682,651 ֆրանք, իսկ ծախք՝ 41,527,952,171 ֆրանք: Այս ձեւով ելմտացոյցը հաւասարակշռուած է, և նոյնիսկ հասոյթները 632,730,480 ֆրանք աւելի պիտի ըլլան ծախքերէն: Միւս կողմէ պէտք է դիտել նաև որ 1927ի վրայ, ծախքերը 2 միլիառ ֆրանք աւելցած են:

Վարչապետը կը խոստանայ պաշտօնեաներու ամսականը աւելցնել, քանի որ ապրուստը սղած է. բանակն ու նաւատորմը վերակազմել՝ համաձայն ազգային պաշտպանութեան պէտքերուն, զարկ տալ երկրագործութեան եւ առեւտուրի, ամուր հաւասարակշռութիւն ապահովել, առանց տուրքերը աւելցնելու եւ միայն եղածները կանոնաւոր գանձելով:

ԱՐԵՒԻ ԽԱՒԱՐՈՒՄԸ

Երէկ առաւօտ ժամը 5,21ին արեւը խաւարեցաւ Փարիզի մէջ եւ տեւեց մինչեւ ժամը 7.13: Խաւարումը իր ծայրագոյն աստիճանին հասաւ ժամը 6.15ին: Դժբախտաբար օդը մշուշապատ էր եւ կարելի չեղաւ մեծ բան տեսնել:

Անգլիոյ մէջ օրերէ ի վեր պատրաստուած էին խաւարումը դիտելու: Մօտ կէս միլիոն մարդ մասնաւոր կառախումբերով, ինքնաշարժերով և նոյնիսկ օդանաւերով գացին այն վայրերը, ուր խաւարումը ամբողջական պիտի ըլլար: Միայն Ուոլթփորթ գացած էր 150,000 հոգի: Օդը հոն ալ մշուշոտ էր եւ բոլորը յուսախաբ եղան:

ՀԱՅԿ. ՔԱՂԱՔԻ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆ

Պէյրութի Ազդակը կը գրէ.— Զրոյց կը շրջի թէ Էշրէֆիէի բարձունքներուն վրայ հայկական քաղաքի մը շինութիւնը դրուած է սեղանի վրայ եւ կառավարութիւնը արդէն իսկ գնած է հողերը: Կառուցուելիք յարկաբաժինները պիտի կրնան պատսպարել Պէյրութի հայ գաղթականները:

ՍՍՍՌ.

ՆՈՐԷՆ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ

Բանի խորհրդային իշխանութեան միջազգային քաղաքականութիւնը անյաջողութիւններ կը կրէ, այնքան կոմկուսի ներքին պառակտումը կը սաստկանայ: Անգլեւխորհրդային խզումը եւ Վոյքոֆի սպանութեան անմիջական հետեւանքը եղաւ ընդդիմադիրներու նոր «եւլոյթը» եւ «ուղղափառներու» հակազդեցը անոնց դէմ:

Կոմկուսի մասնաճիւղերը — հանրապետական կոմկուսներ, նահանգային ու շրջանային կոմիտէներ, գաւկոմներ ու քաղկոմներ, բջիջներ ու կոմսոմոլներ — կը շարունակեն մոլեգին պայքարը Թրոցքի-Զինովիեւի եւ «անպատկառ» ու «երես առած Թրոցկիստներու սահանկութեանց» դէմ: Խորհրդային Միութեան բոլոր տարածութեան վրայ «բողոքի» ու «զայրոյթի» բանաձեւեր է, որ կը քուէարկուին «ընդդիմադիրներու սնանկացած պարագլուխներուն» դէմ եւ կը պահանջեն «շիկացած երկաթով խարանել լենինիզմի դաւաճանները»:

Որպէսզի ընթերցողը պարզ գաղափար կազմէ կոմկուսի ծոցին մէջ տիրող բարքերու եւ «Լենինի կուսակցութեան պողպատէ միութեան» մասին, քաղենք քանի մը կտորներ Մոսկուայի եւ Թիֆլիսի պաշտօնական թերթերէն: Խորհրդային պաշտօնաթերթերու հաղորդած տեղեկութիւնները շա՛տ աւելի «հակայեղափոխական» են, քան բոլոր «Դաշնակ»ներու եւ Էսէրներու գրածները:

Ահա Օտեսայի «համաքաղաքային կուսակտիւի» (20 Յունիս) ժողովի բանաձեւը, որ ընդունուած է հինգի ձեռնպահութեամբ. համաքաղաքային ժողովը վրդովմամբ կը դատապարտէ ընդդիմադիրներու վարմունքը եւ անհրաժեշտ կը գտնէ վերջ դնել անոնց մշտական յարձակումներուն կուսակցութեան դէմ: Ժողովը կը պահանջէ... արտաքսել կեդր. կոմիտէի կազմէն ընկերներ Թրոցքին եւ Զինովիեւը եւ կոչ կ՚ուղղէ... ա՛լ աւելի ամրացնել պողպատէ միութիւնը, կարգապահութիւնը, գաղափարական աշխատանքը՝ ընդդիմադիրներու ընկերվարական շինարարութեան մասին թերահաւատ ու պարտուողական գաղափարաբանութեան դէմ վճռական կռիւ մղելու համար»:

Ահա Բագուի (21 Յունիս) «կուսակտիւի համաքաղաքային ժողովի» բանաձեւը, որ «կը նկատէ բոլորովին անհանդուրժելի ընդդիմադիրներու նետած մեղադրանքը Կոմինտերնի եւ կուսակցութեան հասցէին». «ընդդիմադիրներու նման վերաբերման այլեւս կարելի չէ հանդուրժել եւ անխուսափելի կերպով զանոնք կը դնէ Կոմինտերնի և կուսակցութեան շարքերէն դուրս»: Նման բանաձեւեր ընդունուած են եւ շարք մը Թաթարական «բջիջ»ներու կողմէ:

Նմանապէս վրդովուած են եւ «Մերձվոլկեան գերմանական հանրապետութեան կուսկազմակերպութիւնները» եւ «կը պահանջեն ընկ. Թրոցքին ենթարկել կուսակցական պատասխանատուութեան իր քայքայիչ գործողութիւններուն համար»:

«Նոր Սիպիրակի շրջկոմի լայնացուած ընդհանուր ժողովը կուսակտիւի հետ միասին» կ՚ըսէ թէ՝ «ընդդիմադիրներու կազմալուծող աշխատանքը այն պահուն, երբ համաշխարհային կայսերապաշտութիւնը պատերազմ կը պատրաստէ Խորհրդ. Միութեան դէմ, տարկայօրէն կը ծառայէ համաշխարհային դրամատիրութեան եւ սօցիալ-դաւաճանութեան շահերուն: Անհրաժեշտ է, եթէ անոնք չզղջան, խստիւ պատժել այն նորեկ ընդդիմադիրները, որոնք կը շարունակեն հատուածական աշխատանքը Նոր-Սիպիրակի կազմակերպութեան մէջ» («Իզվ.» 22 Յունիս):

Լենինկրատի «կուսկոմի ընդհ. ժողովը խորունկ զայրոյթ յայտնեց ընդդիմադիրներու պարագլուխներու «ելոյթ»ներուն դէմ, որով անոնք անգամ մը եւս ընդդծեցին ընդդիմադիրներու անջատումը լենինիզմէն»: «Վերջին անգամ, կամօքն կուսակցութեան, պէտք է ի կարգ հրաւիրել երես առած ընդդիմապետերը» («Զ. Վոստ.» 7 Յուն.):

«Ուկրայինայի Կոմկուսի Կ. Կ.ի ընդհ. ժողովը վրդովմամբ կը հաստատէ, թէ պատերազմական վտանգի պահուն, որ կը պահանջէ կեդրոնացնել բոլոր ուժերը համաշխարհային կապալաշրջութեան եւ դրամատիրութեան դէմ պայքարելու համար, Կոմկուսի ընդդիմադիր մասը նոր, աննախընթացօրէն խիստ յարձակումներ գործած է կեդր. կոմ.ի դէմ, Գ. Միջազգայինի Գործ. Կոմիտէի վերջին ընդհանուր ժողովին մէջ: Ան զրպարտելով մեղադրած է, թէ Կ. Կ. կը վարէ քաղաքականութիւն մը, որ գրեթէ հաւասար է համաշխարհային բանւորական շարժման դասակարգային շահերու «դաւաճանութեան»: Պակաս վրդովիչ չէ ընդդիմադիրներու մեղադրանքը, թէ Գ. Միջազգայինի բոլոր հատուածները կը ձգտին յարիլ Բ. Միջազգայինին: Մնալով Կ. Կ.ի անդամ՝ Թրոցքին, Զինովիեւը և ուրիշներ հետեւողական կերպով կ՚օգտագործեն ամէն պատեհութիւն, կուսակցութիւնը թիկունքէն հարուածելու համար: Բոլորովին պարզ է, որ այն պատասխանատու դիրքերը, որոնց վրայ կուսակցութիւնը դրած է Թրոցքին, Զինովիեւը եւ միւսները, անոնց համար կը ծառայեն իբրեւ զէնք Կոմկուսի եւ Գ. Միջազգայինի ներսը պառակտիչ աշխատանք կատարելու համար: Ուկրայինայի Կոմկուսի Կ. Կ.ի ընդհ. ժողովը կը կարծէ, որ Թրոցքիի վերջին անլուր կերպով անպատկառ ելքը Գ. Միջազգայինի Գործ. կոմ.ի ժողովին մէջ՝ կը հանդիսանայ կուսակցութեան համբերութեան շահագործման բարձրագոյն սահման մը»: Եւ «մեծագոյն վրդովումով մերժելով ընդդիմադիր պետերու զըրպարտիչ յարձակումները Կոմկուսի եւ Կոմինտերնի դէմ»՝ Ուկրայինցիները կը պահանջեն վտարել Կ. Կ.ի շարքերէն Թրոցքին ու Զինովիեւը («Զ. Վ.» 12 Յունիս):

Նոյնիմաստ բանաձեւ ընդունած է եւ Վրաստանի Կոմկուսի Կ. Կ.ի եւ Կեդր. վերահսկիչ յանձ.ի ընդհ. ժողովը, որ զբաղած է եւ վրացի ընդդիմադիրներու հարցով: «Ընդհ. ժողովը խորունկ վրդովումով կ՚արձանագրէ տեղական ընդդիմադիրներու ղեկավարներէն մէկուն՝ Մ. Օքուճաւայի հերթական հակակուսակցական ելոյթը Անդրերկկոմի ընդհ. ժողովին եւ կը նկատէ, որ տեղական ընդդիմադիրներու նոր յարձակումը մէկ օղակն է միայն այն հատուածական հերձուածողական աշխատանքին, զոր ընդդիմադիրները կը կատարեն այժմ Վրաստանի Կոմկուսին մէջ, հակառակ իրենց տուած խոստումին (1926 Նոյեմբերին), թէ պիտի դադրեցնեն պառակտիչ գործունէութիւնը եւ ա՛նպայման պիտի ենթարկուին կուսակցութեան բոլոր որոշումներուն:

«Վրաստանի Կոմկուսի Կ. Կ.ի եւ Կեդր. Վերահսկիչ Յանձ.ի միացեալ ընդհ. ժողովը կը նկատէ, որ տեղական ընդդիմադիրներու հատուածական-հերձուածողական գործունէութիւնը այն ժամանակ, երբ Խորհրդային Միութեան միջազգային դիրքը լարուած է ծայր աստիճան, երբ պատերազմի իրական վտանգ կը սպառնայ եւ Վրաստանի մէջ կենդանութիւն առացած են հակախորհրդային ուժերը, կը հանդիսանայ ոճրագործութիւն կուսակցութեան անդամներու կողմէն, մանաւանդ Վրաստանի Կոմկուսի Կ. Կ.ի ղեկավար մարմնի անդամներու կողմէն: Տեղական ու կլոնիստական (ազգային թեքում ունեցող. Ս. Մ.) բանակին պատկանող ընդդիմադիրներու աշխատանքը կը ծառայէ մենշեւիկներու շահերուն եւ ջուր կը լեցնէ ամբողջ վրացական եւ անդրկովկասեան հակայեղափոխութեան ջաղացքը՝ քայքայելով կուսակցական շարքերը միջազգային կայսերապաշտութեան բաց ճակատին հանդէպ»: Ընդհ. ժողովը կը պահանջէ արտաքսել Օքուճաւան Կ. Կ.ի կազմէն («Զ. Վ.» 12 Յունիս):

Հայաստանի Կոմկուսն ալ իր կաղ էշով կարաւան է մտած. «Հայկոմկուսի Երկոմի 5րդ ընդհ. ժողովը» որոշած է «պահանջել ամենախիստ միջոցներ ձեռք առնել կուսակցութիւնը քայքայողներու դէմ» եւ ղեկավար մարմիններէն հեռացնել տեղական ընդդիմադիրները, որոնք համերաշխած են ընդդիմադիր պլոքի ուղղութեան հետ («Իզվ.» 22 Յունիս):

Նոյնիմաստ բանաձեւեր, անշուշտ, վերէն ստացուած հրամանի հետեւանքով, քուէարկուած են բազմաթիւ վայրեր — Մոսկուա, Խարքով, Սմոլենսք, Թվեր, Թամպով, Բագու, Ռոստով եւյլն., եւյլն.: Ամէն տեղ նոյն պատմութիւնը.— Նզո՛վք ու բանադրանք ընդդիմադիրներուն, ի խա՛չ, Թրոցքին, Զինովիեւը եւ «տեղական ընդդիմադիրները»:

Եւ այս բոլորէն ետքը, Յունիս 26ի հեռագրով կը հաղորդեն Մոսկուայէն.— Համամիութենական Կոմկուսի Վերահսկիչ Յանձնախմբի Բիւրօն որոշած է Կեդր. Կոմիտէի եւ Կեդր. Վերահսկիչ Յանձ.ի յառաջիկայ նիստին առաջարկել — արտաքսել Թրոցքին եւ Զինովիեւը Կ. Կ.ի շարքէն, որովհետեւ անոնք բազմաթիւ անգամներ խախտած են կուսակցական կարգապահութիւնը եւ այժմ ալ կը շարունակեն պառակտել կուսակցութիւնը: Պարզ է, որ առաջարկը կ՚անցնի եւ Թրոցքի ու Զինովիեւ կը դադրին Կոմկուսի պատասխանատու վարիչները ըլլալէ:

Անողոք է իրերու տրամաբանութիւնը: Որքան եւ «պողպատէ կարգապահութիւն ու միութիւն» պոռան, Կոմկուսը կը շարունակէ ճեղքատուիլ ու կազմալուծուիլ: Ներքին գզուըռտուքի ու քայքայման արձագանգներն են, որ կը հասնին մեզի: Իրականութիւնը շատ աւելի «ակնբախ» է, անշուշտ:

Ի՞նչ կ՚ըլլայ «նենգ Թրոցկիստներու» յաջորդ քայլը. կը համակերպի՞ն, կամ կուսա՞ն իրենց մասունցուած ղեղահատը: Հազիւ թէ:

Բայց մարգարէութիւններ չընենք: Ամենալաւ մարգարէն կեանքն ինքն է:

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

«Մարտակոչ» կը գրէ թէ Հայաստանի կարմիր խաչը որոշած է Սեւ ծովի մէջ հիմնել դարմանատուն մը, 12 մահճակալով: Արագածյանի գաւթականական հիւանդանոցը պիտի վերածուի դարմանատունի, 10 մահճակալով: Դարմանատուն մըն ալ խաթունարխի մէջ, առանց հաստատ մահճակալներու: Շրջուն հիւանդանոցներ պիտի հիմնուին Նեզոկիա եւ Ջեւա գիւղերուն մէջ:

Սահմանած է նաեւ մարզական խումբերու առողջական խնամքներու հոգը: Աղատուած ընթացքին ծախսաձոր պիտի տեղափոխուին կարմիր խաչի որբանոցին երախաները:

Հայաստանի կարմիր խաչը դիմած է Փրնեւեւլերհւրնոյեսդամագրուելու համար Երախաներու Օժանդակ միջազգային միութեան:

ՊՂՏՈՐ ՋՈՒՐԻ ՈՐՍՈՐԴՆԵՐԸ

Ժողովուրդի մը քաղաքական դժբախտ օրերուն է, որ հրապարակ կու գան անոնք, ըլլան բնիկ թէ օտար տարրեր:

Այսօրուան մեր քաղաքական ձախորդութիւնները, եւ տիրապետողներու քաղաքական շիլ նկատումները լայն ասպարէզ բացած են այսպիսի ստորին տիպարներու համար: Բոլորը խօսք մէկ ըրած «հայ եկեղեցին պիտի բարեկարգեն» ըսելով, եւ կամ մեր ժողովուրդն հոգին պիտի փրկեն, զայն օտար փարախներ առաջնորդելով:

Այս նոյն երեւոյթն էր որ սրարշաւ աւերներ կը գործէր Թրքահայ հասարակութեան կեանքին մէջ անցեալ դարու քանի մը տասնեակ տարիներու ընթացքին, մինչեւ որ յառաջ եկան յեղափոխական կազմակերպութիւնները եւ իրենց ծոցին մէջ հաւաքելով զանազան դաւանութեանց ենթարկուած երիտասարդութիւնը, ստեղծեցին ազգային կուռ միութեան գաղափարը: Անոնք յաջողեցան աստիճան մը ժողովուրդը փրկել այդ կործանարար փտախտէն եւ խափանել ստոր մարդորսներու տմարդի հոգեփրկութեան կեղծ եւ անգգամ գերակատարութիւնը:

Սուլթանական բռնակալութիւնը յատկապէս ստեղծած էր եւ կը խրախուսէ՛ր ամէն գոյնի խառնակիչներու վոհմակը: Հայ ժողովուրդը տգիտօրէն լքած իր իրական ու անմիջական հոգերը, նետուած էր բիւզանդական աստուածաբանական վէճերու մէջ: Այս աՀաւոր ախտը առանց դրական ոեւէ օգուտ տալու, պառակտեց մեր ժողովուրդը այն աստիճան, որ հատուածները իրարու դէմ կեցած էին իբրեւ կատաղի թշնամիներ, պատրաստ իրարու կոկորդ սեղմելու: Իսկ բոլոր տեսակի ստոր «առաքեալները» իրենց աչքերը փակած, փառք կուտային Նախախնամութեան, որ արդիւնաւոր դաշտ մը բացուած էր իրենց շահատակութիւններուն համար:

Իբրեւ հետեւանք այս խայտառակութիւններուն, Թրքահայ ժողովուրդը բաժնուեցաւ քանի մը ազգերու, բողոքական, կաթոլիկ եւ հայ: Արդիւնքը գոհացուցիչ էր թէ մարդորսներուն եւ թէ տիրող բռնապետութեան համար:

Մինչեւ այսօր ալ, կը շարունակուին անոր թոյլ արձագանգները: Թէեւ, պատմութեան բնականոն ընթացքին հետ, աստիճանաբար մահուան պիտի դատապարտուէր, այդ ախտը, իբրեւ վիժուածք, բայց ահա, քաղաքական նոր ու պղտոր մթնոլորտ մը կը ստեղծուի եւ բոլոր վիժուկները կենդանութեան նշաններ ցոյց կուտան:

Ստեղծուած է բռնակալութիւն մը, որ իր վարձկաններով իջեր է ասպարէզ, ժողովուրդը նետելու կրօնական եկեղեցական աՀաւոր լաբիւրինթոսի մը մէջ: Այս պատեհութենէն կ՚օգտուի նաեւ նախկին մարդորսներու վոհմակը:

Այդպիսիներու մէկ յառաջապահն է «Հայաստանի կոչնակ»ը, որ շատ վարպետօրէն, իբրեւ հայ եկեղեցւոյ բարեկամ ներկայանալով, կ՚աշխատի իւր սրսկել հոգեհին վրայ: Իր կարգ մը հոգեւոր ու մարմնաւոր տէրերը այսօր մարդորսութեան ձեռնարկած են Կովկասահայերու մէջ, իբրեւ գեղեցիկ հոգեշահ գործ մը:

Մենք չենք մոռցած պարթեւներու տխուր սխրագործութիւնները, որոնց շնորհիւ Ցեղաբանակերտցի միամիտ ցօնձեանի մը 400 հազար տոլարի կտակը յափշտակելով յատկացուցին Թուրքիոյ միսիոնարական գործին: Ամերիկեան դատարանի ձեւական «արդար վճիռը», չի կրնար փոխել այս յափշտակութեան հանգամանքը. մանաւանդ այնպիսի պահու մը, երբ հոգեկան պէտքերու տակ կը տքայ հայ ժողովուրդը:

Այո, այսօր ալ, ստեղծուած պղտոր մթնոլորտին մէջ, այդ մարդիկը Կովկասահայերը «դարձի բերելու» կը ձգնին, օգտագործելով ժողովուրդին տագնապը:

Ասոնց կողքին, ինչպէս հաղորդուեցաւ, կը փորձեն մուտք գործել նաեւ կարգ մը հռոմէականներ, պատկերը լրիւ դարձնելու համար: Իսկ կրօնական նախապաշարումներու եւ մոլորեցնողներու դէմ ինքզինք թըշնամի յայտարարող խորհրդային խմբակը, քաղցր աչքով կը նայի այս պառակտիչ գործունէութեան վրայ, պաշտամունքի ազատութիւնը յարգելու կամ պաշտպանելու պատրուակին տակ:

«Կոչնակ»ի պատուելիները թող չփորձեն հակառակը պնդելու, որովհետեւ մեզի լաւ ծանօթ են իրենց հոգեբանութիւնը եւ մեթոտները:

Եթէ հին ժամանակի եւ հիմակուան միջեւ տարբերութիւն մը կայ, այն է, որ այժմ կայ կազմակերպուած ու դաստիարակուած երիտասարդ սերունդ մը, որ քառասուն աչքով կը հսկէ այդ գարշելի խաղերուն վրայ եւ երբեք չպիտի ներէ այս հերոսներուն: Եթէ անոր բարձրացուցած զայրոյթն ու բողոքը այսօր չի կրնար կասեցնել այժմու խայտառակութեան ընթացքը, պիտի գայ ժամանակը երբ բռունցքով դուրս պիտի վռնտուին բոլոր խառնակիչները, փրկելու համար ժողովուրդը կործանարար պառակտումներէ: Այլեւս անցած են այն երանելի օրերը, երբ հայ ժողովուրդը ոչխարային հօտի նման կը քշէին այս ու այն ուղղութեամբ, որմէ կ՚օգտուէր նաեւ բռնաւորը, իր միահեծանութիւնը ամրապնդելու համար: Այսօր անոնց դէմ դիրք բռնած երիտասարդութիւնը, իր առնական ու գիտակից կեցուածքով թոյլ չպիտի տայ որ զանազան մարդորսներ պառակտեն զայն սմսեղուկ շահագործումներով:

Ց. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՀԱՅԵՐԸ ՀԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ԱՐՄԱՒԻՐ.— Արմաւիրի մէջ կայ Նալբանդեան երկրորդական վարժարանը, որ ունի 572 աշակերտ եւ 75 ուսուցիչ:

Գրադարանը, որուն կը դիմէ յաճախ ժողովուրդը, աղքատ է ու անխնամ:

ՉԷՐԻԿ.— Քուպանի շրջանը Չէրիկ գիւղը աղքատ ըլլալով, չունէր շնորհքով դպրոց մը: 30 տարի է, խրճիթի նման շէնք մըն էր, ուր կ՚ուսանէին գիւղին տղաքը:

Ուսուցիչներու աշխատանքով, գիւղացիները ձեռնարկեցին նոր դպրոցի մը շինութեան, հաւաքեցին փայտ ու քար: Սակայն կը պակսի դրամը:

(Մուրճ-Մանգաղ, 19 Յունիս)

ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆ.— Նկատի ունենալով որ նկարչական եւ քանդակագործական հայերէն բառերու մեծ պակաս կայ (Երեւանի մէջ), գիտութիւններու եւ Արուեստի կաճառը ընտրած է յանձնախումբ մը, որ պիտի պատրաստէ նկարչական եւ քանդակագործական բառերու ռուս-հայերէն բառարան մը:

ԴԱՐՁԵԱԼ ԿԱՐԻ ԳՈՐԾԸ

Շատ կարեւոր խնդիր մը յուզուած էր «Յառաջ»ի մէջ, կարի գործի մասին:

Հիմնական ու գործնական առաջարկ ներկայացնելէ առաջ, պէտք է յիշեմ որ Պ. Լեւոն Զարմիւնանի պաշտպանած սէնտիքային դրութիւնը որքան նպաստաւոր եւ ազգու միջոցներ ալ ներկայացնէ, չի կրնար իր գոյութիւնը արժեցնել: Օրինակները աչքի առջեւ են: Անհամար կազմակերպուած աշխատաւորներ, ամենապարզ գործադուլի պահուն իսկ, կը լքուին եւ յուսահատօրէն կ՚առնեն գործատան դուռը, աւելի նուաստացուցիչ պայմաններու համակերպելով:

Ուրե՛մն, երբ այսքան ուժեղ կազմակերպուած սէնտիքաներ չեն կրնար գոհացում տալ աշխատաւորութեան պահանջին, ի՞նչպէս քանի մը հազար աշխատաւորութեան դատը պաշտպանող սէնտիքա մը պիտի իրագործէ իր վրայ ինկած պարտականութիւնը:

Իմ կարծիքով, Ա.— Շատ դիւրութեամբ կարելի է համագործակցութիւն ստեղծել, ուղղակի բաժնետիրական ձեւով. կազմել դերձակներու եւ կամ կարողներու անանուն ընկերութիւն մը, եւ որոշ գումար մը հրապարակ հանելով, կապուիլ թէ ներքին եւ թէ արտաքին շուկաներու հետ: Այս կերպով կը գոյանայ որոշ շահ եւ կարողները կամ կարուհիները կ՚ունենան տեւական գործ:

Բ.— Կամ, կարելի է կազմել հայկական կարի յանձնաժողովութիւն մը, արհեստաւորներէ եւ աշխատաւորներէ, նպատակ ունենալով հաւաքել որոշ հաստատ աշխատաւորներ, իրենց սեփական միջոցներով ու անհրաժեշտ գործիքներով, վերցնել մեծաքանակ գործ մեծ հաստատութիւններէն, ինչ տեսակի եւ ձեւի ալ ըլլայ: Տեսակը եւ ձեւը մասնաւոր կը շեշտեմ, որովհետեւ քոնֆէքսիոնի գործերը (ժէքաէ, ռոպ, պլուզ, շարփ եւայլն) ճիշդ նոյն չեն արհեստով կարողներու համար: Անոնք նորոյթներ են, որոնք այսօր կան վաղը չկան: Փարիզի մէջ գլխաւոր ու ճիշդ նոյն կարերն են՝ կիներու վերարկուներ, շրջազգեստներ, պլուզներ, քոմպինէզոններ, շապիկ, վարտիք, բաճկոն, բաճկոնակ, տափատ, սեղնագործութիւն, ռօքօքօ, ինչպէս նաեւ Այնթապի ձեռագործներ: Վերջին երկուքը վերջերս լաւ ընդունելութիւն գտան Փարիզի եւ Ֆրանսայի կարգ մը գլխաւոր քաղաքներուն մէջ: Անոնց արտադրողները հայ աղջիկներ եւ կիներ են, որոնք դժբախտաբար նոյնպէս շահագործողներու ձեռքն ինկած են: Տեղւոյն պայմաններուն եւ մանաւանդ լեզուին անծանօթ ըլլալով շատ դէշ պայմաններով կ՚աշխատին, հակառակ որ մասնագէտներ ալ ունինք անոնց մէջ:

Եթէ նման ընկերութիւն մը կազմուի եւ փորձառու ու մասնագէտ ձեռքերու յանձնուի, գործին յաջողութեան ու յառաջդիմութեան մասին կարելի չէ յուսահատ ըլլալ: Կը ճանչնամ ոչ արհեստաւոր հայրենակիցներ, որոնք տրամադիր են նման ձեռնարկի մը համար որոշ գումար տրամադրել:

Խնդիրը այսքանով չի վերջանար, անհրաժեշտ է խօսքէն գործի անցնիլ եւ լրջօրէն քննել գործադրութեան հիմնական եւ գլխաւոր պայմանները: Ո՞վ պիտի ըլլայ նախաձեռնողը: Ա՛յդ է կարեւորը:

Կ. Պ. ԵՐՍԱՆԵԱՆ

ՆՈՐ ՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ.— Դամասկոսի պատր. փոխանորդին խնդրանքով, Դամասկոսի արտակարգ պատուիրակ փիէռ Ալիփին 100 թրք. հնչուն ոսկի տրամադրած է ազգային նոր վարժարանի մը շինութեան համար: Վարժարանը պիտի կառուցուի վանքին սեփական հողերուն վրայ:

ԾԻԾԱՂ.

ԱՐՈՒԵՍՏ ՆԵՐԲՈՂԱԿԱՆ

Դ.

Երրորդ եւ վերջին հետեւողութիւն «Ժամանակ»ակից հայ մամուլին «Նոր Լուր»երուն.—

«Երէկ մեծաշուք հանդիսաւորութեամբ տեղի ունեցաւ յոբելեան ողբացեալ յարգամեծար Տիար Թէոդորոս Օհանօղլուեանի յուղարկաւորութեան փառաշուք հանդէսը, Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Բարձրաբառ սրբազան յոյժ ազդեցիկ շեշտերով վեր հանեց հանգուցեալը եւ զետեղեց երկնից Թագաւորութեան սուղ յարկաբաժիններուն մէջ: Սրբազան հայրը չափազանց յուզուած ըլլալով հանդերձ, մխիթարական ոսկեհատիկ խօսքերու տարափով, [...] ամոքեց ժամանակակիցներուն վիշտը, յոյժ [...] կան ու միանգամայն վերամբարձ կան փաստերով: Սրբազան հօր դամբանականը կը հրատարակենք մեր վաղուան թիւով:

Յոյժ գովելի է Դպրաց դասը որ «ի վերին երուսաղէմ»ը երգեց աննման եռանդով:

Թերթիս խմբագիրներէն պ. [...]վենց՝ եկեղեցւոյ բակին մէջ, [...]կուզեայ դագաղին առջեւ, [...]ազուագիտ պերճախօսութեամբ, ներկայացուց հանգուցեալը որպէս անզուգական բարերար, որպէս հայրենասէր, հաւատացեալ քրիստոնեայ, հայ մամլոյ բարեկամ եւ ընտանիքի պատուական հայր:

Եւ իրաւամբ, Տիար Թէոդորոս Օհանօղլուեան իր ամբողջ կեանքի ընթացքին բարերար մը եղաւ: Թէեւ իր բարերարութիւնները անծանօթ կը մնան հասարակութեան, բայց մենք մանաւորապէս պըպտելով իր բարձր կենցաղը՝ հիացմամբ տեսանք որ ան համեստ ու գաղտնի կերպով, այլ լիաբուռն առատաձեռնութեամբ՝ սատարած է հայ մանկանց կրթութեան, հայ եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ հայ մամլոյ յառաջացման:

Տիար Թէոդորոս Թերթիս ջերմ համակրողներէն մին էր, եւ հակառակ իր բազմազբաղ փնտակին՝ քանիցս խմբագրատուն հանդիպելով իր գնահատութեան ջախջախիչ ապացոյցները շնորհած էր:

Հանգուցեալին մարմինը փոխուեցաւ Շիշլիի Ազգ. գերեզմանատան ընտանեկան յատուկ դամբարանին մէջ: Մտադրութիւն կայ մօտերս մեծ արձան մը կառուցանելու իր վրայ:

Հանգուցեալը երէկ գիշեր Թերթիս խմբագրապետին երազը գալով, յանձնարարած է յիսուն ոսկւոյ ընկալագրով մը դիմել իր ժառանգորդաց:

Խմբագրութիւնս խիստ զգածուած հանգուցեալին, յետ մահու ունեցած այս ազնիւ ժէսթէն, կը գործադրէ իր կամքը մի միայն չխռովելու համար իր յաւիտենական հանգիստը: Ամէն:»

ԸՆԿԵՐ ՎԱԶՐԻԿ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Յունիս 26ին, Ս. Դ. Հնչակեանները Լափանեօլի սրահին մէջ սգահանդէս մը կատարեցին Պէյազիտի հրապարակին վրայ կախաղան հանուած քսան հնչակեան հերոսներու յիշատակին:

Բեմին ճակատը զարդարուած էր նահատակներուն նկարներով, իսկ առանձին աջ ու ձախ շրջանակի մէջ Տոքթ. Պէննէն, Փարամազը, եւ մեծ գիրերով հետեւեալ խօսքերը. «Մեր դիակները Թուրք աւերակներու վրայ կանգնած կոթողներ պիտի ըլլան, վա՛յ քեզ բռնակալութիւն, դուն պիտի կործանիս եւ Հայաստան պիտի ազատագրուի»:

«Հայը մի՛ անգամ էլ պիտի մեռնի որ Հայ ապրի»:

«Դուք մեզ քաններու [...] խէք, բայց գիտցէք որ մեր ետեւէն քսան հազարներ պիտի գան մեր վրէժը լուծելու:» Բեմը լեցուած էր նաեւ զանազան կազմակերպութիւններու կողմէ նուիրուած ծաղկեպսակներով:

Օրուան նախագահութեան երիցագոյն անդամներէն Պ. Յակոբ Մելեան բացաւ հանդէսը, իր հայրական խրատներով: «Եղբայրաբար տօնենք բոլոր ազգային հանդէսները, եղբայրաբար օգնենք իրարու» կ'ըսէր յուզուած շեշտով մը եւ ապա կը կրկնէր Պէշիկթաշլեանի երգը «Ընդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն, քան զ'անձկալի եղբայր անուն»: Պ. Շահան Սարեան իրապէս արժեցուց Սիամանթօի «Ափ մը մոխիր հայրենի տունէն»ը: Յետոյ Պ. Թ. Զուլթակեան երգեց «Լռեց ամպերը»: Օր. Վ. Տէր Մերկեան արտասանութիւն մը ըրաւ նահատակներու յիշատակին: Բանախօսութիւններ ըրին Պ. Պ. Եղիշէ Թորոսեան, Արամ Ճէվիզ եւ Արապեան: Խօսք տրուած էր նաեւ քանի մը Հայրենակցական միութիւններու ներկայացուցիչներուն, որոնք կարգաւ իրենց յարգանքի խօսքը ըսին համեստօրէն, բացի Քղիի Հայրենակցական միութեան ներկայացուցիչէն որ Վարդանեան անուն կոմբիզիզ պատանի մըն էր: Խեղճ պատանին քանի մը բառեր գոց ըրած, բերնէն փրփուրներ արձակելով կը ճչար. «Այս՝ յարգանք այդ քսան կախուածներուն, որոնք աշխարհի բանուորներու փրկութեան համար կախուեցան. անոնք ոչ թէ միայն հայ ազգին համար մեռան, այլ՝ բոլոր երկիրներու աշխատաւորներու սիրոյն համար մեռան:» Հանդէսը փակեց Յառաջդիմական Միութեան անդամներէն պատանի մը:

Ս. Միլտոնեան

ԿԵԱՆՔԸ ՊՕԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՕԼԷՆ, 27 Յունիս.— Մայիս 29ին իր կողմէ «Վարդանանք»ի ներկայացման առթիւ, Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէն որոշած էր Մայիս 28ը առանձին ու պատշաճօրէն տօնել: Յունիս 26 կիրակի օր տեղի ունեցաւ հանդէսը:

Որոշեալ պահուն Պօլէնի ամբողջ երիտասարդութիւնն ու գիտակից հասարակութիւնը լեցուած էր սրահը: Փոն-Սէնթ-Էսփրիէն ու Պօրկ-Սէնթ. Անտէօլէն ընկերներ ու համակիրներ փութացած էին: Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով: Եղան արտասանութիւններ, նուագ ու երգեր ընկերներու եւ համակիրներու կողմէ: Օրուան բանախօսը ընկ. Մ. Գուլամճեան, պարզեց Մայիս 28ի արժէքը, որ ծնունդ տուաւ այսօրուան փոքրիկ Հայաստանին: Պատմեց թէ ինչպէս Նախկին վարչապետ ընկ. Համօ Օհանջանեանի գաւկին [...] մը անձնուրաց մարտիկներու գունդը որ «Մահուան շղթայ» կը կոչուէր, ինկաւ հերոսաբար, Սարդարապատի դաշտին վրայ:

Հանդէսը փակուեցաւ «Յառաջ Նահատակ»ով: Ներկաները բաժնուեցան խոր տպաւորութեամբ: Յետոյ տեղի ունեցաւ ընկերա-համակրական ժողով մը, ուր ընկ. Մ. Գուլամճեան պարզեց Դաշնակցութեան ներկայ գործունէութիւնը:

* * «Յառաջ»ի Մայիս 20 թիւէն կ'իմանանք որ Պ. Պ. Հիւսեան, Պոմոնի (Մարսէյլ) երեսփոխան ընտրուած է: Պիտի ըլլայ Պօլէնի:

Աստ Անդ.

ԿՈՉ ՀՈՂԵՑԻՆԵՐՈՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նկատի ունենալով որ տեղւոյս եւ արտասահմանի մէջ կան շատ մը Հողեցի վերապրող կարօտեալներ որոնց եղբայրական օգնութեան անհրաժեշտութիւնը իրական պահանջ մըն է, խումբ մը Հողեցի հայրենակիցներ այդ կարեւոր պակասը լրացնելու ցանկութեամբ կազմեցինք Խարբերդ Հողէի Աղքատախնամ միութիւնը:

Այս առթիւ կոչ կ'ընենք արտասահմանի մեր բոլոր երկսեռ հայրենակիցներուն, որպէսզի բարի ըլլան իրենց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութեամբ քաջալերել մեր ձեռնարկը, որով կարելի ըլլայ զարկ տալ օգնութեան գործին:

Վարչութիւն

Հասցէ.— K. Arkaian, 49 rue Nationale, Marseille.

ԼԻՈՆԻ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻՈՆ.— Յունիս 19ին տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Գրադարանի վարչութեան կազմակերպած նաւագնացութիւնը: Ժողովուրդը խումբ խումբ կը դիմէր նաւ, եւ անհուն ուրախութիւն մը կը զգար, երբ ֆրանսական դրօշին կողքին կը տեսնէր Հայկան եռագոյնն ալ: Շոգենաւը լեցուած էր: Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը ոգեւորուած, ազգային երգեր կ'երգէին, իսկ «Ֆանֆառը» կը նուագէր «Յառաջ Նահատակ»: Հայ մամիկ մը, յուզուած, կ'ըսէր. «Երբ մեզ այսպէս շոգենաւ պիտի նստեցնէք փոխադրելու համար հայրենիք»:

Ու ճամբու ընթացքին շարունակուեցան Ազգ. երգերը: Շոգենաւը կէսի հասնելէն յետոյ, տեղւոյն վարձակալ Ֆրանսուհին երկու ծաղկեփունջ նուիրեց ի պատիւ եռագոյններուն:

Ժամը 3ին ժողովուրդը [...] շատցած էր: Սքաուտ[...] մը, իրենց [...] խաղերով, լաւ տպաւորութիւն մը կը ձգէին հաւաքուած ներկաներուն վրայ, Հայ եւ ֆրանսացի:

Ընկ. Ամատունի բանախօսելով բացատրեց կազմակերպուած հանդէսին նպատակը: «Պէտք է ամէն կերպով ուժ տալ տեղւոյն գրադարանին, գաղութահայութիւնը գրադարանով եւ ընթերցանութեամբ է որ պիտի կրնայ շահիլ մտաւորական սնունդը եւ հաւատարիմ մնալ իր պատմութեան»: Յիշեց թէ Թուրքերը առաջին հարուածը տուին նախ մեր մտաւորականներուն: Վերջացնելով, «Երկիր վերադարձին, դառնանք՝ մտային ուժեր պատրաստած:»

Շանփանիայի շիշ մը աճուրդի դրուելով գումարը բարձրացաւ 260 ֆր.ի

Մինչեւ ուշ ատեն, ժողովուրդը երգեց, պարեց եւ զանազան խաղերով հաճելի օր մը անցուց: Վերադարձաւ դարձեալ երգելով:

Մ. Տէր Պետրոսեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ՀԵԾԵԼԱՆԻՒՈՎ

Երկուշաբթի օրուան հանգրուանէն վերջ, Ֆրանց երկրորդ կուգայ ընդհանուր դասաւորման մէջ: Երկուշաբթի օրուան հաշիւով 21 վայրկեանի տարբերութեամբ:

Մեր հաւանական յաղթականը Ֆրանց՝ այս տարի իր ուժերուն տէրը կրցած է դառնալ: Ան միշտ կը զգուշանայ ինքզինքը յոգնեցնելէ եւ ճիշտ ատոր համար մինչեւ ցարդ չէ կրցած հանգրուան մը շահիլ:

Ներկայիս Dilecta ընկերութիւնը՝ ոչ մէկ ներկայացուցիչ ունի շրջանին մէջ, անոնք երկուշաբթի օրը միասնաբար քաշուեցան: Ասիկա տարօրինակ բան մըն է որ պատահեցաւ, եւ առաջին անգամն է որ ընկերութեան մը հեծելանուորդները (8 մասնակցողները) միասին շրջանը ձգեցին: Պէտք է գիտնալ որ ընկերութեան մը համար շատ մեծ վնաս մըն է այս դէպքը եւ միեւնոյն ատեն 21երորդ Ֆրանսայի շրջանին համար անմոռանալի օր մը պիտի ըլլայ:

Իններորդ հանգրուանէն վերջ, միայն 57 շրջիկներ մնացին: Մեկնելէն ի վեր 86 հոգի դուրս ելած են, որոնց 15ը խակական շրջիկներ են, իսկ 71ը պարզերէն:

Երեքշաբթի օր շրջիկները կատարեցին Պորտօէն-Պայոն հանգրուանը 189 քիլոմեթր: Շրջիկները Պորտօէն մեկնեցան առաւօտուն ժամը 6ին եւ Պայոն հասան կէսօրէ վերջ ժամը 1ը 13 վայրկեան 40 երկվայրկեան անցած: Առաջին հասնողը Վէոէկէն (Պելճիքացի), 189 քիլոմեթր ճամբան կտրելով 7 ժամ 13 վայրկեան 40 երկվայրկեանէն: Երկրորդ Լը Տիւք (Ֆրանսացի), Տըքօո (Պելճիքացի) երեքն ալ միեւնոյն ժամուն:

Իսկ ընդհանուր դասաւորման մէջ առաջին՝ Հէքթոր Մարթէն, երկրորդ՝ Ֆրանց եւ երրորդ՝ Ռըպոի:

Շրջիկները մեկնելէ ի վեր մինչեւ ցարդ 10 շրջան կատարեցին առանց հանգչելու: Երէկ անոնք կարեւոր հանգիստ մը առին Պայոնի մէջ: Իսկ այսօր ճամբայ ելան դէպի Լիւշոն, 326 քիլոմեթր: Մեկնումը տեղի ունեցաւ կէս գիշերին 12ը մէկ վայրկեան անցած, իսկ Լիւշոն հասնելու հաւանական ժամն է այսօր կէսօրէ ետք ժամը չորսին ատենները: Ուրեմն սպասենք այսօրուան արդիւնքին:

* * Երկուշաբթի օր Սապլէն Պորտօ հանգրուանին երկրորդ հանդիսացած է Ռըպոի եւ ոչ թէ Տըվէլ, ու յաղթականը հոն հասած է կէսօրէ ետք ժամը 1 56'34"ին եւ ոչ թէ 1:30ին, ինչպէս սխալմամբ ծանուցուած էր երէկուան թիւին մէջ:

* *

ԿՈՓԱՄԱՐՏ.— կը տեղեկանանք թէ կռփամարտի նշանաւոր կազմակերպիչ Թէքս Ռիքառ յաջողած է կազմակերպել Տէմսի—Շարքիի մրցումը, որ տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 21ին Նիւ Եորքի եանքէ Սթատիումին մէջ: Այս մրցումին հասոյթէն Տէմսի պիտի ստանայ 100ին 27 ոսկէս, իսկ Շարքի 100ին 22 ոսկէս:

Երկու հակառակորդները միասին պայմանագրութիւնը ստորագրելէ վերջ՝ իւրաքանչիւրը՝ 2500ական տոլար տուած են կազմակերպիչին իբր գրաւական:

Այս մրցումէն յաղթական հանդիսացողը պիտի մրցի աշխարհի բոլոր ծանրութիւններու ախոյեան Թիւննէյի հետ, ախոյեանութեան համար:

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԶԳՈՅՇ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ.— Մարսէյլէն կը գրեն մեզի.— Շաբաթ օր, Աստանցի ընտանիքի մը գեղեցիկ աղջնակը, 4 տարեկան, Արշալոյս, մօրը անզգուշութեան հետեւանքով, 4րդ. յարկէն կ'իյնայ փողոց. գանկը կը ջախջախուի եւ կը մեռնի:

ՅՈՒՍԱՀԱՏ ԲԺՇԿՈՒՀԻՆ.— Գեղեցիկ աղջիկ մը, Հէրժէ, 26 տարեկան, անցեալ օր կը ներկայանայ Զուիցերիական պատուիրակութեան եւ կը խնդրէ օժանդակել: Երբ կը մերժուի, կը հանէ ատրճանակը եւ կը կրակէ սիրտին դէմ: Անմիջապէս կը փոխադրուի հիւանդանոց:

Վիրաւորը բժշկական ուսանողուհի մըն է: Դրամը, զոր կը ղրկէր իր ծնողքը Ժընեւէն, յանկարծ դադրեցաւ: Պահ մը ընդհատեց իր ուսանողութիւնը եւ ծառայութեան մտաւ: Փորձեր ըրաւ միաժամանակ շարունակելու համար բժշկական համալսարանը: Վերջերս կորսնցուց այդ գործն ալ: Պարտքերու տակ կը խեղդուէր՝ միակ յոյսը հիւպատոսն էր [...] յետոյ... ատրճանակը:

ԿԻՆ ՄԸ.— Կրօժան կին [...] ունէր: Ու այս կինը՝ բերան [...]որ, առտու իրիկուն, ֆօնօկրաֆ[...]պէս բաց՝ հայհոյութիւն ու [...]նէծք կը կարդար էրկանը [...]կանջին: Տիկինը ունեցած դր[...]մովը ինքնաշարժ մը առած [...] էրկանը համար, եւ «կա[...]լիստ»ի ձեւեր կը փորձէր «պր[...]լետար» ամուսինին վրայ:

Խեղճ ամուսինը, Կրօժա[ն], մե՛ծ սիրտ մը ունէր, որ դիմ[աց]ուց, դիմացաւ, վերջապէս սպ[առ]եցաւ: Զգեց կինը եւ հաստատ[...] ունեցաւ ուրիշ պանդոկ մը: Ա[...]տու մը, տիկինը նամակով [...] կը հրաւիրէր իր ամուսինը, որ[...]պէս զի գայ վերցնէ իր «քուր[...]ջերը»:

Ամուսինը կուգայ, կը ժողվ[է] ունեցածը չունեցածը, միեւնոյ[ն] ատեն մտիկ ընելով կնոջ բամ[բա]ղանքին: Վէճին տաք պահուն, երբ Կրօժան կը վերցնէր հ[ին] կօշիկները, կինը պոռաց.

— Աս ալ առ:

Ատրճանակը որոտաց: Մար[...]դը փռուեցաւ:

ԿԱՐԿՈՒՏ.— Ն. Ախտայ[...] Վ. Ախտայի եւ Քարվանսարա[յի] մէջ (Հայաստան), Յունիս 2[...] յորդառատ անձրեւէ մը յետո[յ] 15 վայրկեան կարկուտ տեղաց[...] կարկուտը ունէր կաղինի մեծու[...]թիւն: Ցեղատարափէն յետոյ սաս[...]տիկ հեղեղ մը քշեց ու տարա[ւ] բազմաթիւ անասուններ: Անա[...] [...] կարելի ե[...] [...]

[...].— [...] գի մէջ պանդոկապետ մը, կէս գի[...]շերին կ'արթննայ ատրճանակի մ[...] ձայնէն: Առաջին յարկէն ատրճանակի բազմաթիւ հարուածներ[...] Ընդոստ կը վազէ վեր, կը բանա[յ] դուռը: Արիւնը օձի պէս կը սողա[յ] գետինը, կին մը կարմիր ներկուած ինկեր էր, ամուսինն ալ կը հոն[...]դար քովը:

Կը կարծուի որ նախանձի վէճի մը արդիւնքն է:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԲ ՊԱՏԱՆԻ ԷՆ, (Մարօ, Ալպօմ, Բուրբուլ): Գրեց՝ Յ. Օշական: Տպ. Պոլիս, 1926. Գին՝ 50 ղրուշ:

ՄԻՆԱՍ ՉԵՐԱԶ, իր կեանքը եւ գործը: Իր 60ամեայ յոբելեանին առթիւ: Գրեց, Արշակ Ալպօյաճեան: Տպ. Գահիրէ, 1927: Գին՝ մէկ տոլար: Հասցէ՝ Patriarcat Arménien, Le Caire (Egypte):

TROIS CONFÉRENCES SUR L'ARMENIE, faites à l'Université de Strasbourg, par Frédéric MACLER, 145 էջ: Գիրքին վերջին մասին մէջ ընտիր թուղթի վրայ տպուած են 49 զանազան հայկական նկարներ: Հրատարակիչ՝ Librairie Orientaliste, Paul Geuthuer, 13, Rue Jacob. Paris, 1927.

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ՄԱՏՄԱԶԷԼ ՏՕՔԹՕՐ

ՀԱԶՈՒԱԳԻՒՏ ԿԻՆ ՄԸ

Երբ Մատմազէլ Տօքթօր այս աղէտին լուրը առաւ, այս մասին գերման ընդհ. բանակետղին տեղեկագրին հետ միասին, հրաշէն մը ղրկեց գնդապետին. տեղեկագրին լուսանցքին վրայ գրած էր.

— Գիտէ՛ք թէ ի՛նչ կը մնայ ընել ձեզի:

Սպան հասկցաւ:

Եւ նոյն իրիկունն իսկ անձնասպան կ'ըլլար:

Մատմազէլ Տօքթօր՝ չէր ընդունէր որ մարդ սխալի:

Սովորութիւն ունէր ըսելու. «Մարդ որքան բարձր դիրք գրաւէ, այնքան լաւ. պէտք է գործել: Իր պաշտօնը՝ չարիքն, կարելի է ներել հասարակ մահկանացուի մը, բայց երբ սխալը կը գործուի մէկէ մը կողմէ որ տէրն է իր կարողութիւններուն, չի ներուիր:

Եւ տեսանք թէ կը կիրարկէր իր տեսութիւնները:

Բայց չկարծէք թէ՝ ներողամտութեամբ կը նայէր փոքր պաշտօնեաներու գործած սխալներուն վրայ:

ՎԱՆ ՔԱԱՌՊԷՔԻ ՆՊԼԵՐԱԿԱՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

Մատմազէլ Տօքթօրի գործակալներուն մէջ՝ Վան Քաառպէք անունով հոլանտացի մը կար: Ա[...]էն արհեստի մէջ մտած ելած էր այս մարդը:

Լաւ կրթութիւն ստացած էր, այդ բարեկիրթ ըլլալով, մասնաւոր խնամքով մը սնուցած էր [...] մոլութիւնները, որոնք շատ [...]ցած գինը մոխիրի վրայ նետեցուցած էին: կը խաղար, կը սիրէր... եւ կը խմէր:

Եւ ի վերջոյ այնքան ինկաւ որ ստիպուած, Սփայի մէկ պանդոկը մտաւ, իբրեւ ինքնաշարժ կառքեր լուացող:

Հոն էր որ Մատմազէլ Տօքթօրի մէկ լրտեսը գինքը հաւաքեց եւ առաւ իրենց շարքերուն մէջ:

Վան Քաառպէք, լրտեսական խիստ կրթութիւն մը ստանալէ յետոյ, օր մը կանչուեցաւ Մատմազէլ Տօքթօրին կողմէ, որ իրեն յայտնեց թէ՝ իր կրթական շրջանը աւարտած ըլլալով, պէտք է մեկնի փարիզ՝ ծառայելու:

Վան Քաառպէք հաճոյքով ընդունեց այս հրահանգը, մանաւանդ որ իր հարստութեան մեծ մասը Մոնմարթրի մէջ կերած ըլլալով, հաստատած էր յարաբերութիւններ, որոնք կը յուսար շահագործել:

Իր ստացած հրահանգներուն համաձայն, Հոլանտա գնաց, անցաւ Անգլիա եւ Տունքերքէն ճամբով մտաւ Ֆրանսա:

Սակայն մեր գործակալներէն մէկը, որ նախապէս հետապնդած ըլլալով Մատմազէլ Տօքթօրը, կը ճանչնար անոր շուրջ թափառող լրտեսները, զայն շուտով երեւան հանեց:

Նախ մտածուեցաւ Անգլիա վերադարձնել այս մարդը, բայց կրնար ըլլալ որ մասնաւոր պաշտօնով մը եկած ըլլար եւ գինքը հետապնդելով նոր գործ մը երեւան հանելու առիթը ունենայինք: Հետեւաբար իր ոտքերուն կապեցինք մեր լաւագոյն ոստիկաններէն մէկը եւ Տունքերքի մէջ երկու օր զայն սպասցնելէ յետոյ, իրեն արտօնութիւն տուինք ճամբան շարունակելու:

(Շար.)

խելու շահակիցներու միջեւ, իրենց կրած վնասին համեմատութեամբ։

Նոր ընտրութիւնները Թուրքիոյ մէջ

Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովը իր շրջանը վերջացուցած ըլլալով, Կիրակի օր լուծուած հռչակուեցաւ։ Նոր ընտրութիւնները պիտի սկսին մօտ աւուրներէն եւ պիտի վերջանան մինչեւ Սեպտեմբեր 20։ Նոր Խորհրդարանին բացումը պիտի կատարուի Նոյեմբեր 1ին։ Լուծուած Ազգ. Մեծ Ժողովը ընտրուած էր չորս տարի առաջ, Խալք կուսակցութեան թեկնածուներուն ջախջախիչ յաղթանակով։ Ընդդիմադիրները անցած տարի Իզմիրի եւ Էնկիւրիի ծանօթ դատավարութեան հետեւանքով, անգործութեան դատապարտուեցան։ Այս անգամ Խալքի թեկնածուներէն դուրս ուրիշ երեսփոխան ընտրել կարելի պիտի չըլլայ։ Թեկնածուներուն մէջ է նաեւ Մուսթաֆա Քէմալ փաշա, որովհետեւ Թրքական հիմնական օրէնքին համաձայն, հանրապետութեան նախագահը կ'ընտրուի երեսփոխաններու մէջէն, ամէն չորս տարին. նախկածէ դուրս է որ Մուսթաֆա Քէմալ Նախագահ պիտի վերընտրուի։

Խալք կուսակցութեան կանոնագրին մէջ կարեւոր բարեփոխում մը կատարուեցաւ։ Մինչեւ հիմա դիւանն էր որ երեսփոխանական թեկնածուները կ'որոշէր եւ ընտրական գործողութիւնները կը վարէր։ Նոր որոշումով, կուսակցութեան ընդհ. նախագահին տրուած է այդ իրաւունքը։ Ընդհ. նախագահը կ'որոշէ եւ կը ծանուցանէ թեկնածուները, եւ իր փոխանորդին ու ընդհ. քարտուղարին հետ կը վարէ ընտրական գործողութիւնները։

⁂ Չորս տարուան մէջ Ազգ. Մեծ Ժողովը 833 օրէնք քուէարկած է։

Արեւել. Նահանգներու բարենորոգումները

Խալք կուսակցութեան Պոլսոյ շրջանի ընդհ. քննիչ Տօքթ. Իպրահիմ Թալի պէյ Արեւելեան Նահանգներու ընդհ. քննչութեան պիտի կոչուի։ Իպրահիմ Թալի պէյ Տիարպէքիրի մէջ պիտի կատարէ իր նոր պաշտօնը եւ պիտի զբաղի Արեւելեան նահանգներու բարենորոգման խնդիրներով։

Լէոն Տօտէ անգտանելի

Հակառակ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ ոստիկանութեան կողմէ կատարուած փնտռտուքներուն, կարելի չեղաւ գտնել Լէոն Տօտէի եւ Տըլէօթի թաքստոցը։ Փարիզի Ոստիկանական Տեսչութիւնը շարժման մէջ դրած է իր բոլոր միջոցները, երեւան հանելու համար հեռաձայնի գաղտնիքը։ «Աքսիօն Ֆրանսէզ»ի խմբագրատան մէջ մանրակրկիտ խուզարկութիւններ կատարուեցան։ Քննութեանց ներկայ էին հեռաձայնի մասնագէտներ։ Խմբագրատան առաջին յարկին վրայ գտնուած հեռաձայնի կազմածէն զատ, ուրիշ կազմած մըն ալ կար հինգերորդ յարկը, սակայն այդտեղի հինգ գիծերէն միայն երկուքը հեռաձայնի կեդրոնին հետ կապուած էին, միւս երեք գիծերուն ուղղութիւնը գաղտնի կը մնար։ Ներկայ պաշտօնեաները չկրցան բացատրութիւն մը տալ։ Ասոր վրայ հեռաձայնի այդ կազմածը կնքուեցաւ 24 ժամուան համար։ Քննութիւնը երեք ժամ տեւեց։

Եգիպտոսի թագաւորը Փարիզի մէջ

Եգիպտոսի Թագաւոր Ֆուատ Ա. երէկ առաւօտ Փարիզ հասաւ։ Կառավարութեան կողմէ պաշտօնական ներկայացուցիչներ Պուա-տը-Պուլօնեի կայարանը ընդունեցին զինքը։ Փարիզի դեսպան Ֆախրի փաշա, որ թագաւորին փեսան է, զայն դիմաւորելու համար Թուլօն գացած էր։ Կայարանը ներկայ էին նաեւ եգիպտական գաղութի ներկայացուցիչները։

Ֆուատ Թագաւոր Փարիզ պիտի մնայ մինչեւ Յուլիս 4, յետոյ Լոնտոն պիտի երթայ։ Ժամանակ մը Անգլիա մնալէ վերջ, թագաւորը պիտի անցնի Պելճիքա եւ Իտալիա, ու աշնան Եգիպտոս պիտի դառնայ։

ՊԱՅՐՏԻ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Նիւ Եորքէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ հրամանատար Պայրտ Ռուզվէլթֆիլտէն դէպի Փարիզ ճամբայ պիտի ելլէր Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 4ին (Փարիզի ժամով՝ 9.30)։ Մինչեւ թերթիս մամուլը դրուիլը նոր տեղեկութիւն չէ հասած. միայն կը հաստատուի թէ օդը նպաստաւոր է Ատլանտեանի վրայ։

Ատլանտեանէն վերջ Խաղաղականը

Ամերիկացիները Ատլանտեանը օդանաւով անցնելէ վերջ, հիմա ալ կը փորձեն կտրել Խաղաղականը։

Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 7.9ին (Փարիզի ժամով 12ին) Սան Ֆրանչիսքոյէն զինուորական օդանաւով մը դէպի Հօնօլուլու (Հավայի կղզիներ) ճամբայ ելան երկու օդանաւորդ-տեղակալներ՝ Լէսթըր Մէյթլէնտ եւ Ալպէրթ Հէկէնպէրկըր, որոնք մէկ թռիչքով 4000 քիլոմեդր ճամբայ պիտի կտրեն ովկիանոսին վրայէն։ Իրենց օդանաւը Պայրտի օդանաւին կը նմանի, ունի երեք շարժիչ մեքենաներ, իւրաքանչիւրը 220 ձիու ուժով։ Կրնայ օդին մէջ մնալ 30 ժամ՝ 4750 լիտր պէնզինով։ Օդանաւը առանձին կը կշռէ 2500 քիլօ։ Անթել հեռագրի կազմած ունի։ Մինչեւ երէկ առնուած լուրերը օդանաւորդներու մասին նպաստաւոր էին։

Ուրիշ օդանաւ մը, տեղակալ Սմիթի ղեկավարութեամբ՝ առաջինէն 2ուկէս ժամ վերջ ճամբայ ելաւ նոյնպէս Հօնօլուլու երթալու համար, սակայն քիչ յետոյ վերադարձաւ ու յետաձգեց իր ճամբորդութիւնը։ 35000 տոլար նուէր պիտի տրուի այն օդանաւորդին, որ Յուլիս 10էն առաջ մէկ թռիչքով առաջին անգամ Սան-Ֆրանչիսքոյէն Հօնօլուլու պիտի հասնի։

Երկու տարի առաջ ամերիկեան երեք ջրօդանաւեր փորձեցին Ամերիկայէն Հավայի կղզիները երթալ, սակայն չյաջողեցան։ Նոյնիսկ օդանաւերէն մէկը քանի մը օր ջուրին վրայ նաւարկեց, մինչեւ որ օգնութեան փութացող օդանաւեր ազատեցին զայն։

⁂ Ֆրանսացի օդանաւորդ Տրուհէն կը ծրագրէ Փարիզէն Նիւ Եորք երթալ ու դառնալ մէկ թռիչքով։ Ամերիկացի Ռիչըրտ կրէյս ալ կը պատրաստուի Սան-Ֆրանչիսքոյէն Հօնօլուլու երթալ գալ, այն է մօտ 6750 քիլոմեդր ճամբայ կտրել մէկ թռիչքով։ Կրէյս շարժանկարի յայտնի դերասան է։

ՅՈՒԼԻՍ 3Ի ԿԻՐԱԿԻՆ
ՈՒՐ ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ԱՆՑԸՆԵԼ

Ժուանվիլ-Սէն Մօրի գաղութին ... ժամօրին վրայ, տեղւոյն Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը կազմակերպած է անմոռանալի ... խաղերու եւ պարերու հանդէս մը որ տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 3ի Կիրակին ամբողջ օրը —Սէն-Մօր, Մառնի գեղատես ափերուն վրայ— Café Léonի ծառաստանին մէջ։ Ճաշ կարելի միասին բերել։

Յայտագիր.— 1. Հ. Մ. Ը. Մ.ի առնուազն 4 խումբերու միջեւ բամակի մրցում։

2. Հայ Սկաուտներու եւ Ժուանվիլի երկսեռ խումբերու միջեւ վալի-պօլի մրցում։

3. Տողանցք դէպի մարզադաշտ՝ հայ սկաուտներու եւ բոլոր հայ մարզիկներու, ընկերակցութեամբ գաղութին թագուհիին, պատուոյ եւ միւս օրիորդներու, ծաղկեալ արդուզարդերով։

4. Նուագ-ժազ՝ պարտէզին մէջ։

5. Անակնկալներ։ Սէնփանթէնով նոր խաղեր եւ պար։ Լաւագոյն ըմպելիներ խիստ աժան գիներով։ Անձրեւի պահուն զոց տեղ տրամադրելի է։

Հաղորդակցութիւն.— Փօրթ տը Վէնսէնէն 109 թրամ. իջնել St. Maur, Rue du Petit Parc-Pont Neuf կամուրջը, անցնելով ձախին վրայ։ Նոյն տեղէն 110a, 110b, կառքերը ինչպէս նաեւ Louvreէն 13b, իջնել Gare St. Maur.

Երկաթուղի Պասթիլի կայարանէն ամէն կէս ժամը, իջնել St. Maur Créteil. Մուտք մէկ ֆրանք։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Շրջ. կոմիտէն խոր կսկիծով կը ծանուցանէ դառնաղէտ մահը՝

ԸՆԿ. ԴԱՒԻԹ ԳՈԲԱՐԱՆԵԱՆԻ

որ յետ երկարատեւ անողոք հիւանդութեան, կնքեց իր մահկանացուն 23 Յունիս Հինգշաբթի օր. 22 տարեկան ծաղիկ հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 25 Յունիս Շաբաթ կէս օրէ վերջ։

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ողբացեալ ընկերոջ եղբօրը՝ ընկեր Քերովբէ Գոբարանեանի, եւ պարագաներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Անկիէնի եւ շրջակայքի նորակազմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարմինը կը հրաւիրէ իր շրջանի դաշնակցական ընկերները եւ համակիրները արձանագրուելու համար դիմել՝ Nalbandian, 17 Rue de l'Arrivée, Enghien-les-Bains:

Հ. Յ. Դ. Ուսանողական միութեան ընդհ. ժողովը վաղը՝ Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ֆլօրիայի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտ Սերունդ խումբի ժողովը 3 Յունիս կիրակի ժամը 2ին, 40 Rue de Belleville.

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վարուժան» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը 3 Յուլիս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 2 Յուլիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական սրահը։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէի ժողովը՝ 2 Յուլիս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին։ Սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» ենթակոմիտէի ժողովը, 3 Յուլիս կիրակի երեկոյ ժամը 9.30ին, Ռիւ տը լա Ըէփիւպլիք 63։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, իրենց անդամատետրերով միասին։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Ուսանողական ժողովը 9 Յուլիս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, 63 Rue de la Républiqueի սրահը։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, բոլոր խումբերու ընկերները 3 Յուլիս կիրակի առաւօտեան ժամը 8.30ին, Rue Marseille սրճարանին սրահը։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի «Ապառաժ» խումբի հերթական ժողովը 3 Յուլիս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական ժողովատեղին։ Բոլոր ընկերները առանց բացառութեան պէտք է ներկայ ըլլան։

Հ. Յ. Դ. Սէնթ-Էթիէնի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ 3 Յուլ. կիրակի օր ժամը 3ին, Քաֆէ տը Փալէի սրահը։ Ռիւ տը Փալէ։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն 30 Յունիս, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ։ Կը խօսի նկարիչ Ե. Քոչարեան Ապագայապաշտութեան մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Այս երեկոյով կը փակուի Յարդգողի աշխատանքներու Ա. եղանակը, մինչեւ Սեպտեմբեր։

Հ. Մ. Ը. Մ. Պէլվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 10 Rue Rampal, Belleviille:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ Պարասիրաց երկսեռ միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ անդամները եւ համակիրները Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլօրիայի սրահը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին վանեցի Յովհաննէս Ղազարեան (Պուլկարիա), վանի Ալուր գիւղէն Մելքոն Թուլուխեան (Տիթրոյթ-Ամերիկա), Մուշ քաղաքէն Նաթեր Մխիթարեան (Ռումանիա), վանեցի Յակոբ Պարկոյեանի աղջիկ կը եղիսաբէթ Պարկոյեան որ իզմիրի աղէտէն Պոլիս կը գտնուէր։ Գրել՝ Enok Mesropianի, Puits Bivert, 48 D, Gardanne, (B. D. R.) France:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

ՄՕՏ ԱՏԵՆԷՆ

"ԼՈՒՍԱԲԱՑ,, Պատկերազարդ Շաբաթաթերթ

կը սկսի առաջիկայ Յուլիս ամիսէն հրատարակել վիպ[ական] եւ Թատերական գործեր ՊՐԱԿ ԱՌ ՊՐԱԿ եւ պիտի տայ.

ՇԱԲԱԹԸ ՄԷԿ, ՏԱՐԻՆ 52 ՊՐԱԿ

Նկատի ունենալով հոյլութեան ցրուած վիճակը, «ԼՈՒՍԱ[ԲԱՑ]» հատավաճառին տեղ կը հաստատէ բաժանորդագրութիւն

	3ամսեայ (13 պրակ)	6ամսեայ (26 պրակ)	Տարեկ. (52 պ.)
ՖՐԱՆՍԱ	16	30	55
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ	—	40	75

Բաժանորդագրուեցէ՛ք Ա. պրակը հրապարակ չելած։ ... սայի համար տարեկան մը բաժանորդագրուողին 10 ֆր. ... ժեքով գիրք իբրեւ նուէր։ Ա. ՊՐԱԿԸ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ[ԵԼԼԷ] ՅՈՒԼԻՍ 10ԻՆ, եւ կը պարունակէ՝ լեհ աշխարհահռչակ ... պագրին Փրցիպիշեւսքիի «Ի ԽՈՐՈՑ ՍՐՏԻ...»ն (յուզիչ ... տաքըրքրական վէպ) եւ ֆրանսական Թատրոնին գլուխ գո[րծոց]ներէն «ԾԱՆԻՐ ՋԲԷՋ» (Թատր. 3 արար) հեղ. Փօլ Ժէրվէ[...]

Շուտով կը սկսինք Տօսթոյեվսքիի «Գարամազով եղբայրն[եր]» Պահանջեցէ՛ք մասնաւոր Թռուցիկ-ծրագիրը, որ կը պարու[նակէ] մանրամասնութիւններ եւ հրատարակելի գործերուն ց[անկը]։ Բաժանորդագրուելու համար՝ մեր շրջաններու եւ արտա[սահ]մանի գործակալներէն զատ, դիմել նամակով Vahram Sévounի, 5 Av. Quihou, St. Mandé (S.)

«ԾՈՎՔ - ԿԷՕԼՃԻԿ»
ՊԱՏՄ. ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոր հրապարակ ելաւ ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆԻ «Ծովք-Կէօլճիւկ» անուն անդրանիկ երկասիրութիւնը, մաքուր տպագրութիւն ամենաընտիր թուղթի վրայ, 300էն աւելի էջեր, զարդարուած բազմաթիւ պատկերներով ու եւրոպայի Հայոց կաթ. պատրիարք Պալաքեան Սրբազանի յառաջաբանով։

«Ծովք-Կէօլճիւկ» կը բաժնուի երկու մասի։ Ա. մասով հեղինակը կը պատկերացնէ Ծովքը, կը պատմէ անոր ծագումը։

Բ. մասով կը խօսի հայ գիւղացիի ազգային շարժման մասին, ընդհանուր պատերազմի ծագման վրայ, յետոյ կ'անցնի եւ կը սկսի մանրամասնօրէն յիշատակել Հայոց զինաթափման փուլերը եւ ընդհանուր կոտորածի բոլոր քստմնասալի դէպքերը։ «Վերին աստիճան հետաքրքրական գիրք մը ամէն Հայու համար», ինչպէս կը գրէ ծանօթ գրագէտ մը։

Դիմել հեղինակին, Goregh Khraian, Poste Restante (Marseille (France):

Մեծաքանակ գնողներուն մասնաւոր զեղչ։ Գին Ֆրանսա եւ Սուրիա 22 ֆրանք, Ամերիկա, Անգլիա եւ Եգիպտոս 1.50 տոլ., իսկ ուրիշ երկիրներու համար 25 ֆրանք։

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Վէպեր.— Լուռ ցաւեր 10 ֆր., կեանքը ինչպէս որ է 10, Խղճմտանքի ձայներ 10, կանթեղը 7, Լուսթիւնը 8, Օտեանի փանուսին 7, Ծապլվար 7, Դատաստ. Խրհուրդին առջեւ 10, Մասնիչ 8, Ցեղափ. Մակաբոյծները 7, Մէկի սիրարկածը 5, Ջագըր Ավրամ 5, Հեալընթաց նորածինը 2, Ուրէն ժողովրդ. պատմուածքներ 6, Մ. Կորքիի Ֆոմա Կորտիէֆ 15, Սեւակի բժիշկին գիրքէն բերուած էջեր (Ա. տպ.) 10, Լերթեր 9, Սուլթանթ 6, Բարէկեթ 7.50, Սալբիի մեր խաչ[...] թուղթի փառք 5, Տղու հոգ[...] Արսէն Լիւբէն 20, Տ[...] (պատկերազարդ) 50, Եր[...] յական ոճիրը 2, Շ. [...] կարմիր գլուխով [...] խմբակը 2, Պօքօման հո[...] գաղտնիքը 2, Պրիւս Բա[...] թըն սուզանաւին գաղտն[իքը] Թօփալ Օսման 5, Քէօր[...] արկածները 2.50, Ջարի[...] խաբարը 20, Մօփասանի վիպակները 2, Տք. Մօրի 5, Պլնձէ քաղաքը 3։

ՄԱՀԱՑՈՒ ՍԷՐԸ, Մաքսիմ [...] քիի 3 ֆր.։

Լոյս տեսաւ Ա. Քօնըն [Տոյլի] ՄԱԿԱԲՈՅԾԸ 6 ֆր.։

Կը հայթայթուին նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր։ [...] ծախք չառնուիր։ Պա[հանջեցէք] գրացուցակը։ Դիմել նա[մակով] հետեւեալ հասցէին.— L. Mozian, 51 Bld. A[uguste] Blanqui, Paris (13e):

ՍԱԿԱՐԱՆ
29 Յունիս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատր	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատր	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de ...
80, Rue La...